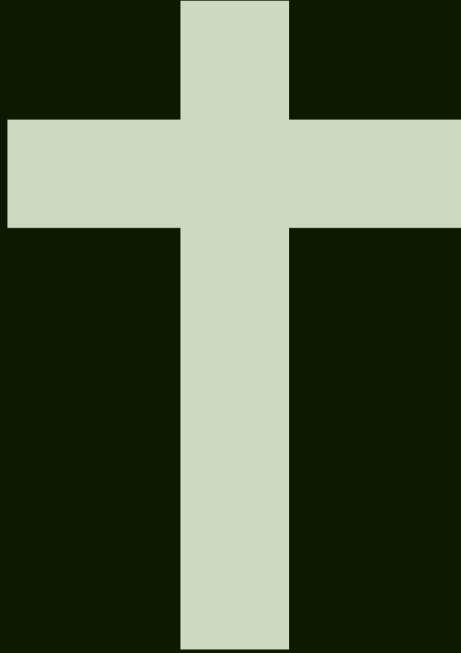

Jur Mödö

Jur Modo: Ndose Kɔɔ Laka, Buku 'ba Tisaki ni Tɔɔ to Lömu
La'ja 'Ba Yësu Kurisitö Ìjere Ze New Testament+

Jur Mōdō
Jur Modo: Ndose Kōdō Laka, Buku 'ba Tisaki ni Tōdō to Lömu La'ja 'Ba Yësu Kurisitō Nere
Ze New Testament+

copyright © 1998 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Jur Mōdō

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Apr 2025 from source files dated 26 Apr 2025
4cdbc69b-5207-55d8-8df2-e743cba8dc07

Contents

Tisaki	1
Tɔdɔ	64
Matayo	113
Marako	159
Luka	187
Yowani	233
Ndɔbɔ 'Ba Bɔ Laja	274
Romo	322
1 Korinito	342
2 Korinito	361
Galatiya	373
Epeso	380
Pilipöyï	386
Kɔlɔse	391
1 Tesalonika	395
2 Tesalonika	400
1 Timatiyo	403
2 Timatiyo	409
Tito	413
Pilemona	416
Ebere	417
Yakoba	431
1 Pitörö	437
2 Pitörö	443
1 Yowani	447
2 Yowani	453
3 Yowani	454
Yuda	455
Tileme	457

Buku 'Ba TISAKI

To'ba Doliŋo

¹ Di bi tisaki mo Boko'ba o'ba mitoro ni ti doliŋo.

² Tine doliŋo ngi du tara kinza bi to mo, mandölu ma do kiteli na kutu'bö do matiri 'ba mini. Kina Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba na koloma ro tilingere kebe bi do mini.

³ Tine Boko'ba iya te, "I'di bi koro kedä." Kina bi koro kodo ngi.

⁴ Boko'ba ti mi keyi go ame bo konjo 'deni kedä laka, na bo koza bi koro yaga di ro mandölu.

⁵ Bo idäki bi koro ro bi kezä kina bo idäki mandölu nima ngi ro korondo. Tine na dokopiyari kiteli donjo kuyi roni. Ama na ro tö'do ma dogba.

⁶ Tine Boko'ba iya te, "I'di a moto kedä mi zana mini 'do koza mi mini yaga bi riyö."

⁷ Kina bo ko'do a moto koza mini ame beri di ro ma koloma toro 'do ka'di nima. Kina ko'do roni ngi tara.

⁸ Boko'ba idäki wa nima ro mitoro. Tine na dokopiyari kiteli donjo kuyi roni. Ama na ro tö'do ma do riyö.

⁹ Tine Boko'ba iya te, "I'di mini ma beri nime kototo kpenni bi koto, kina i'di yayi ma sari kodo." Kina ko'do roni ngi tara.

¹⁰ Bo idäki yayi ma sari ro do yayi, kina bo idäki mini ma kototo kpenni bi koto naga nima ro yopo. Boko'ba ti mi keyi go ame bo konjo 'deni kedä laka.

¹¹ Tine Boko'ba iya te, "I'di do yayi koja dokomali wa ma kedä kotu naga, dokomali wa ma kedä kana ro 'jo ti ma kedä kana 'benni ro dongeri naga." Kina ko'do roni ngi tara.

¹² Do yayi oja dokomali wa ma kedä kotu naga, dokomali wa ma kedä kana ro 'jo ti ma kedä kana 'benni ro dongeri naga 'do lijä pili kana go kinä lijä ga. Boko'ba ti mi keyi go ame bo konjo 'deni kedä laka.

¹³ Tine na dokopiyari kiteli donjo kuyi roni. Ama na ro tö'do ma do mota.

¹⁴ Tine Boko'ba iya te, "I'di bi koro kedä mitoro go koza bi kezä di ro korondo. I'di lijä kedä ro akileme bi kezä ti komo koo gbi ti tö'do 'ba 'do karama pili kisaki ronnä."

¹⁵ I'di lijä toyi bi di mitoro kako do yayi." Kina ko'do roni ngi tara.

¹⁶ Boko'ba i'di bi koro löbu kedä riyö. Bo i'di kada 'benni ro ma löbu ro nere 'ba do bi kezä, tine nyepe 'benni ro nere 'ba do korondo. Kina bo ki'di kolu ni gbi.

¹⁷ Bo i'di bi koro naga nime mitoro 'do koyi bi do yayi

¹⁸ 'do kedä ro nere 'ba do bi kezä ni ti korondo, go koza bi koro yaga di ro bi kolu. Boko'ba ti mi keyi go ame bo konjo 'deni kedä laka.

¹⁹ Tine na dokopiyari kiteli donjo kuyi roni. Ama na ro tö'do ma do sowo.

²⁰ Tine Boko'ba iya te, "I'di wa ame ga ti didi yimo ne konzi koso mi mini, kina i'di yali kopu ti kebe toro."

²¹ Kina Boko'ba ko'ba dokomali kuruku löbu 'ba mi mini ti wa moto ga ame ti didi yimo ne ame ga pili kedä kele kebe mi mini ti dokomali yali pili. Boko'ba ti mi keyi go ame bo konjo 'deni kedä laka.

²² Kina bo ko'do yeyi zinni, iya te, "Arake konzi kogba mi mini, kina yali go kara konzi mi do yayi."

²³ Tine na dokopiyari kiteli donjo kuyi roni. Ama na ro tö'do ma do muyi.

²⁴ Tine Boko'ba iya te, "I'di do yayi koja dokomali yeri pili, yeri 'ba liŋo ti 'ba mökö, ti wa ma titi ma kedä kele kebe beri naga." Kina ko'do roni ngi tara.

²⁵ Boko'ba o'ba dokomali yeri 'ba liŋo pili ti 'ba mökö, ti wa ma titi ame ga pili kedä kele kebe beri mi do yayi naga. Boko'ba ti mi keyi go ame bo konjo 'deni kedä laka.

²⁶ Tine Boko'ba iya te, "I'di do'ba bilaka lesi kozo ze te, 'do lijä kedä ti koki kakpa do kenze 'ba mi mini, do yali ma kedä kopu kebe toro, do yeri 'ba liŋo ti 'ba mökö, pili do wa ma kedä kele kebe beri mi do yayi naga."

²⁷ Kina bo ko'ba bilaka lesi go kinä abo 'ba Boko'ba 'do lijä kedä kozo bo tara. Bo o'ba lijä ro botoni ni ti 'ja.

²⁸ Kina bo ko'do yeyi zinni, iya te, "Arake konzi kogba mi do yayi pili,

kinda'bake közi kakpa 'ba dōmo. Mi'di ye tēdi ti közi kakpa dō kenze 'ba mi mini, dō yali ma kēdi köpu kebe tōrō, dō wa pili ma ti didi ame ga kēdi kilingere mi dōyayi.”

²⁹ Bo iya te, “Mi'di wa ame ga kēdi kana rō 'jō ne 'deni ziye mi dōyayi pili gbī ti ma kēdi kana rō dōngērī naga ziye rō akonyo.

³⁰ Tine zi yērī 'ba mi dōyayi pili, ti yali ma kēdi köpu kebe tōrō, ti wa ma titi kēdi kele kebe bēri mi dōyayi ame ga pili ti didi yīmo ne, mi'di mbili wa ma kunzi 'deni zīnni rō akonyo.” Kina ko'dō rōni ngi tara.

³¹ Boko'ba ongo wa ame ga pili bo ko'ba ne, kina bo ti mi kēyi gōmo. Tine na dōkōpiyari kiteli dōngō kuyi rōni. Ama na rō tō'dō ma dō modōokōtō.

2

¹ Tine ote to'ba mitorō ni ti dōyayi 'deni pili ti wa mo ga ame bo kiyija ne.

² Mi tō'dō dō modōmorīyō tine Boko'ba ote ndōbo pili abo ga ma bo ko'dō 'deni, na bo kindawo rō bo mi tō'dō nima.

³ Gō kō'du mo na bo ko'dō yēyi zi tō'dō dō modōmorīyō koweli yaga rō tō'dō ma laka, rōmōyi mi kada nima na bo Boko'ba kindawo rō bo di pōtō ndōbo pili abo ga ame bo ko'dō 'ba to'ba wa pili ne.

⁴ Tisaki ame 'dō ki'di mitorō ni ti dōliṅo ko'ba rōni ne na kōzō wa nima tara.

Mi kada ma nere Boko'ba ko'ba mitorō ni ti dōliṅo,

⁵ a mōtō rō ngērī ni inza kina kupō ōtu dē gbī rōmōyi bo i'di tōrō dē gba ka'di, kina bōtō mōtō inza gbī ma 'dō korō'dō yayi.

⁶ Tine mini oloma tunzu'di kako di mi yayi bēri kiya'ji dōyayi.

⁷ Tine na nere Boko'ba kogba yayi di mi dōyayi ko'ba rō bilaka, kina bo kome lili 'ba ti'di didi kano mo kina bilaka nima ngi ti didi yīmo.

Nyaka 'Ba Edene

⁸ Tine na nere Boko'ba kidiyē nyaka mi Edene kapa kari yībi. Kina bo ki'di bilaka tōnē bo ko'ba ne koloma yīmo yayi.

⁹ Bo i'di dōkomali ngērī ma kinē kele ame ga kēdi kana dōngērī ma kele rō akonyo ne kōtu di mi yayi mi gō bi nima

yayi. Mi zana nyaka nima ngērī ēdi yayi rō ngērī 'ba ti'di didi tine mōtō rō ngērī 'ba ti'di 'dō tikali wa ma laka ni ti wa ma kēnyē.

¹⁰ Yōpō oga rōni kōlō kebe mi Edene kiya'ji mi nyaka nima. Di gōnyī Edene yayi na koza dōni sowō.

¹¹ Yōpō ma dōgba mo na rō ame kidēki rō Pisona ne, olo 'bēni kebe mi dōyayi 'ba Awila.

¹² Gō bi nima na ti yamo ma kōbōkōbō ma laka kulōwō teyi gbī ti ama kato kele ti lele ma kinē kōbō naga.

¹³ Yōpō ma mi rīyō mo na rō Giyona, olo 'bēni kebe mi dōyayi 'ba Kusa pili.

¹⁴ Tine yōpō ma mi mota mo na rō Idekele, olo 'bēni kebe kapa Asura ma kari yībi. Yōpō ma mi sowō mo na rō Epurate.

¹⁵ Kina nere Boko'ba ki'di bilaka tōnē mi nyaka 'ba Edene yayi to'dō ndōbo yīmo gbī tongo gōmo.

¹⁶ Nere Boko'ba ose gōmo zi bo nima, iya te, “Dōngērī 'ba mi nyaka nime pili onyo rō dō ngōlō,

¹⁷ tine ngērī 'ba 'dō ti'di tikali wa ma laka ni ti wa ma kēnyē nima kinza konyo dē, odo konyo mi kada mo tō nima yō na kēddi kōlē ngi yaga.”

¹⁸ Tine nere Boko'ba iya te, “Ele dē 'dō bo nime koloma nge kutu ni te, mēdi mo'dō lēpi bo ma koriya ti bo 'dō ko'dō ndōbo ti bo.”

¹⁹ Kina Boko'ba kogba yayi di mi dōyayi ko'ba dōkomali yērī pili rō gōmo ti yali pili ko'de kako zi bilaka tōnē 'dō kongō odo bo ti kidēki mōyi mo ga rō wa'di. Gō kō'du mo na mōyi ame ga pili bo kidēki wa naga nima timo ne na kōrō ngi rō mōyi mo ga.

²⁰ Kina bo nima koyi mōyi ngi dō yali pili kpaki ti yērī pili. Tine ma kōtō mōtō mo te inza du rō lēpi ma laka ame ngi 'dō ko'dō ndōbo ti bo.

²¹ Tine na nere Boko'ba ki'di tō'dō ma kinza kiya kinda'ba bo tōnē ngi. Kina odo bo nima kō'dō 'deni tara tine na bo kogba kōmō liye mo ma kōtō di kpa yōki mo kololi pōtō mo teyi.

²² Kina bo ko'ba liye tōnē bo kogba ne rō 'ja ko'de kako zi bo nima.

²³ Bō tōnē iya te, “Ee, ame na 'deni rō kilinba di mi kilinba ma, yida di mi yida

rɔma, ti kɪdɛkɪ mɔyɪ nɪ rɔ 'ja, rɔmɔyɪ ogba loko di rɔ bɔtɔni."

²⁴ Gɔ kɔ'du mo na me 'dɔ kɔ'bɔ 'deni zi bɔtɔni kɛdɪ kɛnyɪ di yɔki 'bu nɪ ni ti mɔni, kari kɔdɔ'bɔ rɔni ti 'ja 'bɛni kina lijɛ kpaki riyo 'deni rɔ a kɔtɔ.

²⁵ Mɪ kada nima bɔ nima lijɛ ti 'ja mo nima kpaki rɔ gɔ nbululu, tine rɔnnɪ aya dɛ.

3

Tako 'Ba Lende Kɛnyɛ

¹ Murɛ na rɔ yɛri ma kɛnyɛ kandi kebe yɛri ma laki mɔtɔ ga ame pili nɛrɛ Bɔko'ba ko'ba ne. Bo ititi 'ja nima, iya te, "Bɔko'ba iya ngɪ ziye rɔ ma laka tɛgɛ kinza konyoke dɔngɛri 'ba mɪ nyaka nime dɛ?"

² 'Ja nima iya te, "Dɔngɛri 'ba mɪ nyaka nime pili dɛdɪ donyo,

³ tine ngɛri ma mɪ zana nyaka nime 'dɛ Bɔko'ba iya te kinza donyo dɛ, kina kinza dosa rɔmo dɛ gbɪ. ɔdɔ donyo dɛdɪ dɔlɛ."

⁴ Murɛ iya zi 'ja nima, iya te, "Bɛti na, ɔlɛke dɛ.

⁵ Bɔko'ba iya tara rɔmɔyɪ bo ikali ɔdɔ konyoke kɔmɔye ɛdɪ kɔpɔ kɛddɪke gbɪ kɔzɔ bo Bɔko'ba tara tikali wa ma laka ni ti wa ma kɛnyɛ."

⁶ Kina ɔdɔ 'ja nima kɔngɔ ngɛri tɔnɛ ngɪ rɔ akonyo ma laka, kinɛ mo gbɪ rɔ ma kebe, kina gbɪ rɔ ngɛri ame kɛdɪ ki'di wa tikali lende tine, loko ite'de ma kana mo ngɪ konyo, kina loko ki'di mɔtɔ gbɪ zi mɛ'dɛ nɪ konyo.

⁷ Kina ɔdɔ lijɛ konyo 'deni tine kɔmɔnnɪ ɔpɔ ngɪ lijɛ kikali ma lijɛ kɛdɪ rɔ gɔ nbululu. Kina lijɛ kuru mbili kɛlu ngɪ kutu'bɔ gɔnnɪ.

⁸ Mɪ dɔkɔpiyari 'deni tine na lijɛ kuwɔ birɔ nɛrɛ Bɔko'ba kɛdɪ kilɪngere kebe mɪ nyaka yayi. Kina lijɛ kusu dɔnnɪ ngɪ yaga di zi bo mɪ lɔngɔ ngɛri.

⁹ Tine nɛrɛ Bɔko'ba idɛkɪ bɔ nima, iya te, "ɛddɪ yala?"

¹⁰ Bo iya te, "Muwɔ birɔ yɪ di mɪ nyaka bine na ma rɔ tikere rɔmɔyɪ mɛdɪ rɔ gɔ nbululu kina me musu dɔma yaga di ziyɪ."

¹¹ Boko'ba iya te, "Yɛ na kiya ziyɪ kiya te ɛddɪ rɔ gɔ nbululu? Dɔngɛri tɔnɛ mose gɔmo ziyɪ miya te kinza konyo dɛ ne na konyo 'deni?"

¹² Bɔ nima iya te, "'Ja nime ki'di loko tɔ bine ne loko i'di dɔngɛri nima 'deni zɔ monyo."

¹³ Kina nɛrɛ Boko'ba kititi 'ja nima, iya te, "Wa'di na me kɔ'dɔ te ne?"

'Ja nima iya te, "Murɛ na ku'bɔlu ma ki'di monyo."

Sɔnɔ

¹⁴ Nɛrɛ Boko'ba ilende zi murɛ, iya te, "Gɔ kɔ'du nime kɔ'dɔ ne nɪ 'deni ti sɔnɔ di mɪ lɔngɔ yɛri ma laki naga nime pili. Ti kebe 'bɛyɪ ti dɔ miyɪ. Ti konyo 'bɛyɪ rɔ lupu mɪ kada 'ba loma 'bɪ pili.

¹⁵ Mɛdɪ mi'di ye kɔ'jike rɔye ti 'ja nime. Mɪ lɔngɔ kupɔ yɪ ti kɔ'bɔ rɔ ya ti 'bɛni. Lijɛ ti kututu dɔyɪ kina ti kuyɪ kpɛyɪ koga burutu lijɛ."

¹⁶ Tine Boko'ba iya zi 'ja nima, iya te, "Mɛdɪ mi'di gɔmɔ ma lɔbu kɛdɪ ziyɪ mɪ lɔyɔ, kina ti kɔyɔ kole ngɪ rɔ ma kɔ'ɔ ti gɔmɔ. Tine pele tara nɪ gba 'biri to'dɔko mɛ'dɛ yɪ. Kina bo ti kɛdɪ rɔ bɔ dɔyɪ."

¹⁷ Tine zi bɔtɔni mo bo iya te, "Ebe kuwɔ dɔ 'ja 'bɪ ki'di konyo dɔngɛri nime mose gɔmo ziyɪ, miya te, kinza konyo dɛ ne. Gɔ kɔ'du mo sɔnɔ ɛdɪ 'deni mɪ yayi. Ti kɔ'dɔ ndɔbɔ ti gɔmɔ ti'di yayi koja akonyo ziyɪ mɪ kada 'ba loma 'bɪ pili.

¹⁸ Yayi ti koja kono ti wuru kina ti konyo dɔyɪlo 'ba yɪ mɔkɔ.

¹⁹ Ti kɔ'dɔ ndɔbɔ ti tende 'ba rɔyɪ ti'di yayi koja akonyo ziyɪ nɔbɔ kɔmɔ mɪ kada 'bɪ kileki mɪ yayi nime kogba yɪ di yimo ne. Nɪ yayi na kina ti kileki gbɪ mɪ yayi."

Mɔyɪ Awa

²⁰ Bilaka nima rɔ Adama ne idɛkɪ mɔyɪ 'ja abo nima rɔ Awa, 'jɔ 'ba lende mo tɛgɛ "Ma didɪ," rɔmɔyɪ loko na rɔ ma 'ba bilaka lesi pili.

²¹ Kina nɛrɛ Boko'ba kɔ'dɔ kilaka rɔ bɔngɔ zi Adama ni ti 'ja abo kusu gɔnnɪ.

Toga Adama Ni

²² Tine nɛrɛ Boko'ba omeri iya te, "Bilaka nime 'deni kɔzɔ ze tikali wa ma laka ni ti ma kɛnyɛ. Ola bo dɛ kpe bine kinza bo kari koja kɔzi bo kite'de dɔngɛri ma

'ba ti'di didi nima ra gb̄i konyo kinza ki'di bo koloma kō'bō rō n̄burun̄buru."

²³ Kina bo koga Adama ni nḡi yaga di m̄i nyaka 'ba Edene kari toro'do yayi ma tōnē kogba bo di yimo ne.

²⁴ Bo oga bilaka nima yaga di m̄i nyaka nima yayi kina bo ki'di malayika 'ba toda bi kapa ma kari yibi gb̄i ti mbele ma kōbō rō pa'do kō'bō tuyi kp̄eni kun̄gun̄gu do bi toko toda bi di rō nḡeri 'ba ti'di didi nima.

4

Kayina Ni Ti Abele

¹ Adama ni inda'ba dōnni ti 'ja abo Awa kina loko kōmō kōyō kole bōtōni. Loko iya te, "Mo'ja kole 'deni ti konyi 'ba Boko'ba." Kina loko k̄id̄eki mōyi mo nḡi rō Kayina, ame kiya te "Mo'ja 'deni."

² Di pōtō mo 'bōwu na loko kōyō lōndō mo Abele. Tine Abele rō bō koda kamōlō, Kayina 'ba bo rō bō korō'do nyaka.

³ M̄i kada mōtō tine na Kayina ko'de wa 'ba m̄i nyaka abo rō kpa kōzi zi Boko'ba.

⁴ Abele o'de 'ba bo rō kole kamōlō abo ame ga rō do tapi ne, kumu ko'de bi ma lakalaka mo ga rō kpa kōzi zi Boko'ba. Kina Boko'ba ti m̄i k̄eyi rō Abele kuti go kpa kōzi ki'di mo,

⁵ tine ilagi yaga di rō Kayina ti kpa kōzi ki'di ma 'ba bo. Gō kō'du mo na Kayina k̄enyi nḡi rō 'diri koworo rōni.

⁶ Boko'ba iya te zi Kayina, "Wa'di na ni rō 'diri tara gōmo? Wa'di na koworo rōyi kulōwō tara gōmo?"

⁷ Ma k̄edi ko'do ra laka d̄ene inza kuti gōyi? Kina me odo ko'do d̄e laka lende k̄enyē orō dōni 'deni n̄oli kpadōri 'bi, o'doko 'do ka'da yi ne tine ti ka'da bo nḡi."

⁸ Kayina iya te zi bō lōndō bo Abele, "Ako dari m̄i nyaka." Di m̄i nyaka yayi na Kayina kuyi kp̄eni nḡi do lōndō bo Abele kupō yaga.

⁹ Boko'ba ititi bo, iya te, "Lōndō yi Abele ed̄i yala?"

Bo iya te, "Mikali d̄e. Ma na rō mambil̄en̄i 'ba lōndō ma mo?"

¹⁰ Boko'ba iya te, "Gō wa'di na ko'do wa nime te? Biro 'ba roma lōndō yi udu 'deni

di m̄i yayi n̄bō kōmō mbili ma kōzō biro ame k̄edi kudu 'do kopi dōkolo mo ne.

¹¹ Usōnō yi 'deni di m̄i yayi nime kobe kp̄eni 'deni tuwē roma lōndō yi di kōziyi ne.

¹² Odo korō'do pele inza koja wa kpe z̄iyi. Ti koloma rō bō kinza liṅṅo tulē kebe m̄i d̄oyayi."

¹³ Kayina iya zi Boko'ba, iya te, "Karama nime kodo dōma ne 'deni nḡi rō do kiteli mō'bō d̄e 'do tombi mo.

¹⁴ Oga ma 'deni tone yaga di rō toro'do yayi, kina gb̄i 'deni yaga di kōmōyi. Ma 'deni rō bō kinza liṅṅo tulē kebe m̄i d̄oyayi, bōtō mōtō ame kondōsō tō ne ti kupō ma nḡi."

¹⁵ Boko'ba iya te, "Inza tara, odo bōtō mo kupō yi, m̄edi modō karama ma do kiteli dōmo n̄bō m̄i modōmoriyō kpa dōkolo mo."

Kina Boko'ba ko'do kinē rō Kayina 'do kota gōmo di zi bōtō ame kondōsō timo ne di bi tupō mo.

¹⁶ Kina Kayina k̄enyi nḡi kari yaga di kōmō Boko'ba kari koloma m̄i d̄oyayi mōtō k̄id̄eki rō "Tulē" kapa Edene ma kari yibi.

Kupō Kayina

¹⁷ Kayina ni inda'ba dōnni ti 'ja abo di yayi na loko kōmō kōyō Enoka. M̄i kada nima na Kayina kubō gawo koyi mōyi kole abo Enoka dōmo.

¹⁸ Kina Enoka kōyō Irada, Irada öyō M̄ekuyelē, M̄ekuyelē öyō M̄etusēla, M̄etusēla öyō Lemeke.

¹⁹ Tine Lemeke ogbe 'ja r̄iyō rō Ada ni ti Zila.

²⁰ Ada öyō Yabala, bo na rō yi liṅṅi 'ba ya ma kinda'ba kabi 'ba yeri k̄edi koloma m̄i rō kilaka naga.

²¹ Mōyi lōndō bo rō Yubala, bo na rō yi liṅṅi 'ba ya ame ga rō bō komba tōmo gb̄i rō bō tome more ne.

²² Zila öyō Tubalakayina, bo na rō bō kuku wa pili di m̄i 'bil̄en̄i ni ti yamo. L̄emi bo mōyi mo rō Nama.

²³ Lemeke oba zi 'ja abo ga, iya te, "Ada kpe ti Zila, uwōke dōma.

Ojeke mbili ye gō wa ma m̄edi miya. Mupō bilaka mōtō 'deni gō to'do wētō roma.

Mupö yɔbi 'deni römöyī bo omba ma.
 24 Ne ɔɔɔ topi dɔkolo Kayina kēdi ti
 karama mī modɔmorīyō,
 dɔkolo 'ba Lemeke ti kēdi ŋgī kulōwō
 mī konzi.”

25 Di pötö tölē 'ba Abele nima Adama
 ni inda 'ba dōnni 'deni 'böwu ti 'ja 'bēni,
 kina loko köyö kole ki'di möyī mo rɔ Sete,
 ame tēgē “Oja gomo,” römöyī loko iya te,
 “Boko'ba oja gɔ kole mɔɔɔ 'deni zō pötö
 Abele ame Kayina kupö ne.”

26 Kina Sete köyö kole ki'di möyī mo
 rɔ Enosa. Mī kada naga nima tine na
 'jaa bilaka kisaki tīdēki möyī kɔɔɔ laka 'ba
 Boko'ba mī mötu ko'dɔ.

5

Kupö Adama

1 Kupö Adama ga na kɔɔɔ a nime te.

Mī kada ma Boko'ba ko'ba bilaka lesi,
 bo o'ba lijē kɔɔɔ bo tara.

2 Bo o'ba lijē rɔ bɔɔɔni ni ma ti 'ja. Kina
 bo ko'dɔ yēyī zīnni kīdēki möyī dōnni rɔ
 bilaka lesi.

3 Kina ɔɔɔ Adama koloma 'deni ko'dɔ
 kɔɔɔ kɔɔ kuluku rīyō kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 mota (130) tine, bo öyö kole gbī kɔɔɔ kīnē
 bo tara. Kina bo ki'di möyī mo rɔ Sete.

4 Di pötö tōyö Sete nime, Adama oloma
 ko'dɔ kɔɔɔ kɔɔ 'böwu kuluku 'butē
 dōömu dɔɔkɔɔɔ (800) bo köyö kole bɔɔɔni
 mɔɔɔ ga gbī ti yītōti.

5 Mī kada ma bo kēdi kōlē tine kɔɔɔ
 kɔɔ 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butē
 dōömu dɔɔmota kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē mota
 (930).

6 Kina ɔɔɔ Sete koloma 'deni ko'dɔ
 kɔɔɔ kɔɔ kuluku rīyō kɔɔɔ dɔɔɔ muyī
 (105) tine, na bo köyö Enosa.

7 Di pötö tōyö Enosa nime Sete oloma
 ko'dɔ kɔɔɔ kɔɔ 'böwu kuluku 'butē
 dōömu dɔɔkɔɔɔ kɔɔɔ dɔɔɔ modɔmorīyō
 (807) bo köyö kole bɔɔɔni mɔɔɔ ga gbī ti
 yītōti.

8 Mī kada ma bo kēdi kōlē tine kɔɔɔ
 kɔɔ 'ba loma abo 'deni pili kuluku
 'butē dōömu dɔɔmota kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 dɔɔmorīyō (912).

9 Kina ɔɔɔ Enosa koloma 'deni ko'dɔ
 kɔɔɔ kɔɔ kuluku kɔɔɔ kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 sowo (90) tine, na bo köyö Kenana.

10 Di pötö tōyö Kenana nime Enosa
 oloma ko'dɔ kɔɔɔ kɔɔ 'böwu kuluku
 'butē dōömu dɔɔkɔɔɔ kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 dōömu (815) bo köyö kole bɔɔɔni mɔɔɔ ga
 gbī ti yītōti.

11 Mī kada ma bo kēdi kōlē tine kɔɔɔ
 kɔɔ 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butē
 dōömu dɔɔmota kɔɔɔ dɔɔɔ muyī (905).

12 Kina ɔɔɔ Kenana koloma 'deni ko'dɔ
 kɔɔɔ kɔɔ kuluku kɔɔɔ kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 rīyō (70) tine, na bo köyö Makalele.

13 Di pötö tōyö Makalele nime Kenana
 oloma 'böwu ko'dɔ kɔɔɔ kɔɔ kuluku
 'butē dōömu dɔɔkɔɔɔ kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 sowo (840) bo köyö kole bɔɔɔni mɔɔɔ ga
 gbī ti yītōti.

14 Mī kada ma bo kēdi kōlē tine kɔɔɔ
 kɔɔ 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butē
 dōömu dɔɔmota kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē (910).

15 Kina ɔɔɔ Makalele koloma 'deni
 ko'dɔ kɔɔɔ kɔɔ kuluku kɔɔɔ kɔɔɔ dɔɔɔ
 'butē dōömu (65) tine, na bo köyö Yarada.

16 Di pötö tōyö Yarada nime Makalele
 oloma ko'dɔ kɔɔɔ kɔɔ 'böwu kuluku
 'butē dōömu dɔɔkɔɔɔ kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 mota (830) bo köyö kole bɔɔɔni mɔɔɔ ga
 gbī ti yītōti.

17 Mī kada ma bo kēdi kōlē tine kɔɔɔ
 kɔɔ 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butē
 dōömu dɔɔmorīyō kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē sowo
 dōömu (895).

18 Kina ɔɔɔ Yarada koloma 'deni ko'dɔ
 kɔɔɔ kɔɔ kuluku mota kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 dɔɔmorīyō (162) tine, na bo köyö Enoka.

19 Di pötö tōyö Enoka nime Yarada
 oloma ko'dɔ kɔɔɔ kɔɔ 'böwu kuluku
 'butē dōömu dɔɔkɔɔɔ (800) bo köyö kole
 bɔɔɔni mɔɔɔ ga gbī ti yītōti.

20 Mī kada ma bo kēdi kōlē tine
 kɔɔɔ kɔɔ 'ba loma abo 'deni pili kuluku
 'butē dōömu dɔɔmosowo kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 dɔɔmorīyō (962).

21 Kina ɔɔɔ Enoka koloma 'deni ko'dɔ
 kɔɔɔ kɔɔ kuluku kɔɔɔ kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 dōömu (65) tine, na bo köyö Metosela.

22 Di pötö tōyö Metosela nime Enoka
 ö'bö nduwē mī rɔ kodɔ'bo ti Boko'ba ŋbō
 kɔɔɔ kɔɔ kuluku modɔkɔɔɔ (300), kina
 bo köyö kole bɔɔɔni mɔɔɔ ga gbī ti yītōti.

23 Kada 'ba loma 'ba Enoka pili kɔɔɔ
 kɔɔ kuluku modɔmorīyō kɔɔɔ dɔɔɔ 'butē
 dōömu (365).

24 Bo oloma kö'bö mī rɔ kodɔ'bo ti
 Boko'ba, kina tine bo ari kinda dē kpe

bo ölu ngi liwo römöyü Boko'ba ogba bo 'deni.

²⁵ Kina ɔɔ Metosela koloma 'deni ko'do kɔmɔ kɔɔ kuluku mota kɔɔɔ dɔmo 'butë mota döomu dɔmoriyö (187) tine, na bo köyö Lemeke.

²⁶ Di pötö töyö Lemeke nime Metosela oloma ko'do kɔmɔ kɔɔ 'böwu kuluku 'butë döomu kɔɔɔ dɔmo 'butë mota dɔmoriyö (782) bo köyö kole bɔtɔni mɔto ga gbï ti yitöti.

²⁷ Mï kada ma bo kedi köle tine kɔmɔ kɔɔ 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butë döomu dɔmosowɔ kɔɔɔ dɔmo 'butë döomu dɔmosowɔ (969).

²⁸ Kina ɔɔ Lemeke koloma 'deni ko'do kɔmɔ kɔɔ kuluku mota kɔɔɔ dɔmo 'butë mota dɔmoriyö (182) tine, na bo köyö kole.

²⁹ Kina bo ki'di möyü mo ro Nowa, ame kiya te "Kɔnyi," römöyü bo iya te, "Kole nime ti ko'de kɔnyi zize di mi gomɔ 'ba ndɔɔ ze ga ame dedï do'do mi yayi nime Boko'ba kusönö 'deni ne."

³⁰ Di pötö töyö Nowa nime Lemeke oloma ko'do kɔmɔ kɔɔ 'böwu kuluku 'butë dɔkɔto kɔɔɔ dɔmo 'butë sowɔ döomu (595) bo köyö kole bɔtɔni mɔto ga gbï ti yitöti.

³¹ Mï kada ma bo kedi köle tine kɔmɔ kɔɔ 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butë döomu kɔɔɔ dɔmo 'butë riyö döomu dɔmoriyö (777).

³² Kina ɔɔ Nowa koloma 'deni ko'do kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butë (500) tine, na bo köyö kole mota ro Seme ni ti Ama ti Yepete.

6

Kada 'Ba Loma

¹ Kina ɔɔ bilaka lesi kara 'deni mi dɔyayi köyö yitöti tine,

² kole ame ga ro 'ba Boko'ba ne ongo yitöti 'ba bilaka lesi ele ngi ro mbembë, kina lijë kako kigeli ma kele mo ga ro 'ja zinni.

³ Go kö'du mo na Boko'ba kiya te, "Minza mola didi ma kpe koloma ro nburunburu mi bilaka, lijë yida ro 'ba dɔyayi na. Kada 'ba loma 'benni ti kɔro nge kuluku riyö kɔɔɔ dɔmo 'butë riyö (120)."

⁴ Mï kada naga nima kina gbï di pötö mo kolowani 'ba bilaka mɔto ga oloma mi dɔyayi, lijë na ro kupö köyö 'ba kole 'ba Boko'ba ga ma ti yitöti 'ba bilaka lesi. Lijë na koloma ro gonga ma do kilëbi mi kada ma molo tönë ga.

⁵ Kina ɔɔ Boko'ba kongɔ lende kënyë kirasi 'ba bilaka 'deni ngi ro mbembë mi dɔyayi tine, meri 'ba mi bilaka kö'bö ngi ro ma kölu kote kada pili,

⁶ bo ti meri go ame bo ko'ba bilaka ka le ndeni ki'di mi dɔyayi ne. Kö'du mo ɔɔ nbo kɔɔɔ doki'di bo

⁷ kina bo kiya te, "Medi mote do bilaka naga nime mo'ba ne yaga di mi dɔyayi nime, kpaki ti dɔkomali yerï ti wa ma titi ti ma kedi kele kebe mi dɔyayi beri naga ti yali pili. Ma ti meri go ame mo'ba lijë ka le ndeni."

⁸ Tine Boko'ba ti mi këyï ro Nowa.

Nowa

⁹⁻¹⁰ Ame na ro lende 'ba Nowa. Kole abo ga mota ro Seme ni ti Ama ti Yepete. Nowa na ro bo lende laka ame nge kɔto kpöki di mi löngö bilaka 'ba mi kada naga nima kinza lende kirasi mɔto. Bo ö'bö nduwë mi ro kodɔ'bo ti Boko'ba.

¹¹ Tine ya ma laki pili lende kënyë mo ga idari 'deni kɔmɔ Boko'ba, közi kasi ko'do 'benni ogba mi dɔyayi 'deni ngi kpaki ti roni.

¹² Boko'ba ongo dɔyayi irasi roni 'deni ti lende kënyë, römöyü loma 'ba bilaka 'ba dɔyayi pili 'deni ngi ro ma kënyë.

¹³ Kina Boko'ba kilende zi Nowa, iya te, "Mo'doko 'deni tote do kupö bilaka lesi pili yaga, römöyü közi kasi ko'do 'benni ogba mi dɔyayi 'deni. Go kö'du mo medi mote dönni kpaki yaga ti dɔyayi.

¹⁴ O'do sorope ma löbu ziyi di mi ngeri ma kandi. Oke mi ro mo ga kolo yimo ti zibiti gbï kebe gomo yaga.

¹⁵ Sorope mo nima o'do kɔzo a nime te. Go ma kakpa mo i'di kedi dɔkɔmɔ kumögu kuluku riyö kɔɔɔ dɔmo 'butë mota dɔmota (133). Gomo ma kö'bö mo i'di kedi dɔkɔmɔ kumögu 'butë riyö dɔmoriyö. Tiyöbu ma kari tɔro mo i'di kedi dɔkɔmɔ kumögu 'butë dɔmota.

¹⁶ Übö dɔmo kola bi gböngö mbowa mi löngö do ma tɔro mo. O'do kpadöri mo

kebe yaki mo. Oke mi rö ma kalo mo bi mota ro do kudö'du.

¹⁷ Mëdi mi'di mini koso döyayi kote do wa ma ti didi yimo naga nime döyayi bëri bine ne pili yaga. Wa 'ba mi döyayi nime pili ëdi kölë yaga.

¹⁸ Tine mëdi mo'do pori löngö ze tyyi. Ni 'do këki mi sorope ti 'ja 'bi ti kole 'bi ga ti 'ja 'ba kole 'bi ga.

¹⁹⁻²⁰ Ogba dökömali wa ma ti didi yimo naga nime me ro riyöriyö tyyi mi sorope go lijë komo. Ogba dökömali yali pili ti yëri mo ga ti wa ma titi ti ma këdi kele kebe bëri mi döyayi naga. Ogba botoni mo koto ti 'ja mo teyi. Dökömali wa naga nime pili ro riyöriyö i'di këki koto tyyi mi sorope go lijë komo.

²¹ Ogba dökömali akonyo pili kikeki mi sorope ziyi gbi zinni."

²² Kina Nowa ko'do ngi pili kozo wa ma Boko'ba kose gomo zi bo.

7

Mini Koso

¹ Kina Boko'ba kilende zi Nowa, iya te, "Eki mi sorope ti bilaka 'bi ga pili, romöyï mongo 'deni ni na nge koto kpöki ro ma laka di mi löngö bilaka pili 'ba döyayi nime.

² Ogba di mi dökömali yëri ma koro ro akumu naga nime modomoriyö pili ro riyöriyö, botoni mo koto ti 'ja mo teyi. Tine ma kinza ro ma koro ro akumu naga ogba botoni mo koto ti 'ja mo teyi pili di mi dökömali lijë nima ro gomo.

³ Kina ogba di mi dökömali yali pili gbi modomoriyö ro riyöriyö 'do lijë nima pili komo ro do kupö mi döyayi.

⁴ Di pötö tö'dö do modomoriyö kisaki di mi kada nime tone mëdi mi'di toro ka'di mi döyayi kote kada kote korondo nbö tö'dö mo do 'butë sowo. Wa ma ti didi yimo naga nime pili mo'ba mi döyayi nime bine ne mëdi mote domo yaga di mi döyayi."

⁵ Kina Nowa ko'do ngi pili kozo wa ma Boko'ba kose gomo zi bo.

⁶ Mi kada nima mini koso kako döyayi ne, komo koo 'ba loma 'ba Nowa 'deni kuluku 'butë domoriyö (600).

⁷ Kina Nowa ni ti 'ja abo ti kole abo ga kpaki ti 'ja 'ba kole abo ga këki ngi mi sorope tamo di zi mini koso nima.

⁸⁻⁹ Tine dökömali yëri ma koro ro akumu naga kpaki ti ma kinza ro ma koro naga ti yali ni pili, dökömali wa naga nime eki pili mi sorope ro riyöriyö, botoni mo koto ti 'ja mo teyi kozo wa ma Boko'ba kose gomo zi Nowa.

¹⁰ Di pötö tö'dö do modomoriyö tine na mini koso kako ngi döyayi.

¹¹ Mi komo koo kuluku 'butë domoriyö (600) 'ba loma 'ba Nowa mi tö'dö do 'butë döomu domoriyö 'ba nyepe ma mi riyö tine na komo mini löbu ame ga pili bicï yayi bëri ne kulömö ngi yaga, bi gböngö 'ba mitoro pili urögö rönni ngi yaga,

¹² toro kinda'ba ta'di mi döyayi kote kada kote korondo nbö tö'dö mo do 'butë sowo.

¹³ Mi kada koto mo nima na Nowa ni këki ngi mi sorope ti 'ja abo ti kole mota abo ga, Seme ni ti Ama ti Yepete ti 'ja 'bënni ga kpaki mota.

¹⁴ Dökömali yëri 'ba lijo pili ti 'ba mökö ti wa ma titi ti ma këdi kele kebe mi döyayi bëri naga kpaki ti yali mo ga eki koto tinni mi sorope.

¹⁵⁻¹⁶ Wa ame ga pili ti didi yimo ne me ro riyöriyö, botoni mo koto ti 'ja mo teyi di mi dökömali mo ga pili ro gomo ako zi Nowa këki koto mi sorope ti bo kozo wa ma Boko'ba kose gomo zi bo. Kina Boko'ba kurögö kpadöri 'ba sorope ngi teyi.

¹⁷ Mini nima oso nbö tö'dö mo do 'butë sowo mi döyayi, kina koso ngi kombi sorope kiyökö toro.

¹⁸ Mini ozoli röni ngi kalo ro ma kënye kina sorope kiyökö ngi koloma tilingere kebe do mini.

¹⁹ Tine na kozoli röni ngi ro mbëmbë do döyayi kalo kindiyö do döku ma löbu 'ba dolijo naga nime pili.

²⁰ Kina koto ngi nduwë tozoli röni nbö kalo kindiyö do döku ma löbu naga dökomo kumögu modomoriyö.

²¹⁻²² Tine dökömali wa ame ga pili mi döyayi ti didi yimo ne öle 'deni kote, dökömali yali pili ti yëri mo ga kpaki ti

bilaka lesi. Wa ame ga pili mi dɔyayi ti tawo yimo ne ɔlɛ kote dɔnni me yaga.

²³ Nɛre Boko'ba ote dɔ wa 'ba mi dɔyayi nime ame ga pili ti didi yimo ne me yaga, bilaka lesi kpaki ti dɔkomali yeri pili ti wa ma titi ma kedii kele kebe mi dɔyayi beri naga ti yali mo ga, bo ote dɔmo pili yaga di mi dɔyayi. Nowa na nge kɔmɔ ti ya ame ga ti bo mi sorope yayi ne.

²⁴ Mini nima ɔ'bɔ rɔ ma koso dɔ dɔyayi nbɔ tɔ'dɔ mo dɔ kuluku mota (150).

8

Tulöku 'Ba Mini Koso

¹ Tine Boko'ba edii nduwɛ komeri Nowa ni ti dɔkomali yeri 'ba mɔkɔ kpaki ti 'ba liɔ ame ga ti bo mi sorope yayi ne. Kina Boko'ba ki'di lili ma kembe koloma tome mi dɔyayi, na mini ki'di ngi tulöku.

² Kɔmɔ mini löbu ame ga bicii yayi kpaki ti bi gbɔnɔ 'ba mitɔrɔ urögɔ rɔnni ngi teyi, kina tɔrɔ ma kedii ka'di koya ngi yaga.

³ Kina mini koloma ngi nduwɛ toto kari beri di mi dɔyayi. Di pötö tɔ'dɔ dɔ kuluku mota (150) tine mini ɔtɔ 'deni.

⁴ Mi tɔ'dɔ dɔ 'butɛ döomu dɔmoriyö 'ba nyepe ma modɔmoriyö na sorope kari kikɛti rɔni dɔ dökü löbu 'ba Ararata.

⁵ Kina mini koloma ngi nduwɛ rɔ toto nbɔ kɔmɔ mi nyepe ma 'butɛ. Mi tɔ'dɔ ma dɔndende 'ba nyepe 'butɛ tine na dɔ dökü ma löbu naga kinda yaga.

⁶ Di pötö tɔ'dɔ dɔ 'butɛ sowɔ na Nowa kurögɔ bi gbɔnɔ 'ba sorope ma tɔnɛ bo ko'dɔ ne

⁷ kina bo koja gora kari yaga. Tine gora ari kɔ'bɔ ɛ'bɛni ngi nduwɛ töpu kebe bi tɔ tɔne ga yayi nbɔ mini kulöku kote di dɔyayi.

⁸ Kina Nowa koja matukpuru 'böwu kari tonɔ mo ɔdɔ mini ɔtɔ 'deni kote di dɔyayi.

⁹ Tine matukpuru ari ko'ja bi mɔtɔ dɛ ame gɔ ki'di ndini teyi. Kina matukpuru kileki ngi kari zi bo mi sorope römöyi mini edii gba mi dɔyayi pili. Nowa oja közi bo gɔ matukpuru koto kileki mi sorope göni yayi.

¹⁰ Bo oloma ko'dɔ tɔ'dɔ 'böwu dɔ modɔmoriyö na bo kileki koja matukpuru 'böwu kari yaga.

¹¹ Mi dɔkopiyari 'deni tine na matukpuru kuyi dɔni kileki kako zi bo mi sorope yayi ti mbili 'jowu ma kunzi kpɛni. Gɔ kö'du mo na Nowa kikalii ngi mini ulöku 'deni kote di dɔ dɔyayi.

¹² Bo oloma ko'dɔ tɔ'dɔ 'böwu dɔ modɔmoriyö na bo koja matukpuru 'böwu kari yaga. Ama tine matukpuru uyii dɔni dɛ kpe kileki kako zi bo mi sorope.

¹³ Mi kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butɛ dɔmoriyö kodɔ dɔmo kɔtɔ (601) 'ba loma 'ba Nowa, mi tɔ'dɔ ma dɔndende 'ba nyepe ma dɔgba tine mini ulöku 'deni yaga di dɔ dɔyayi. Kina Nowa kunyɛ dɔ sorope konɔ bi kari yaga tine, bo o'ja dɔyayi kelɛ 'deni.

¹⁴ Mi tɔ'dɔ dɔ 'butɛ riyö döomu dɔmoriyö 'ba nyepe ma mi riyö tine, dɔyayi ɛlɛ 'deni kututu yaga.

¹⁵ Kina Boko'ba kilende zi Nowa, iya te,

¹⁶ “ɔdɔ yaga di mi sorope ti 'ja 'bi ti kole 'bi ga ti 'ja 'ba kole 'bi ga.

¹⁷ Oja dɔkomali yali naga nima ti yeri mo ga pili ti wa ma titi ti ma kedii kele kebe mi dɔyayi beri naga nima tiyi mi sorope yayi ne kodɔ yaga 'dɔ lijɛ kari kara konzi kogba mi dɔyayi.”

¹⁸ Kina Nowa kodɔ yaga di mi sorope ti 'ja abo ti kole abo ga ti 'ja 'ba kole abo ga.

¹⁹ Dɔkomali wa ame ga kedii kilingere kebe mi dɔyayi ne, yeri pili rɔ gɔmo kpaki ti wa ma titi ti ma kedii kele kebe mi dɔyayi beri naga ti yali pili ɔlɔ pili yaga di mi sorope gɔ kinɛ mo ga ma gege.

Akumu 'Ba Nowa

²⁰ Kina Nowa ko'ba bi 'ba akumu zi Boko'ba na bo kogba rɔ kotokoto di mi dɔkomali yeri ma kɔpɔ rɔ akumu naga nima gbi ti yali mo ga konɔma rɔ akumu zi Boko'ba.

²¹ Kina ɔdɔ Boko'ba kumɛ tato kele mo 'deni tine, bo iya ti mi bo, kiya te, “A mɔtɔ minza musönö yayi kpe gɔ lende ko'dɔ 'ba bilaka, römöyi meri 'ba mi bilaka lesi rɔ 'ba kö'du kënyɛ kisaki molo rɔ dɔ kole titi. A mɔtɔ minza mote dɔ wa pili 'ba dɔyayi kpe kɔzɔ ame mo'dɔ giri nime ne.

²² Doyayi ti koloma nduwë kö'bö ti kada 'ba tidiyë wa gbï ti kada 'ba tumu mo, kada 'ba bi këyi gbï ti bi kututu, yë'bu gbï ti lowa kina kada gbï ti koröndo."

9

Lömu 'Ba Boko'ba

¹ Kina Boko'ba ko'do yëyi zi Nowa ni ti kole abo ga, iya te, "Arake konzi kogba mi doyayi.

² Dokomali yëri 'ba mi doyayi pili ti yali mo ga kpaki ti wa ma titi ti ma këdi keke mi doyayi bëri naga ti kenze 'ba mi mini ti kö'bö ro ma kere ye. Mi'di lijë pili 'deni komo köziye.

³ Mi'di lijë 'deni kpaki ti mbili wa ma kunzi naga nime ziye ro akonyo tonyo mo.

⁴ Wa ma nge 'do konyoke dë na ro yida ame gba ti roma mo romo ne. Mota gomo römöyi didi ëdi mi roma.

⁵ Ddo bilaka mo koja didi 'ba lepï ni, mëdi modö karama mo do bo mo. Kuruku ame ga pili koja didi 'ba bilaka mëdi modö karama mo domo ro tölë.

⁶ Boto ame kupö bilaka lesi lepï ni, ti bilaka motö kupö bo gbï tara. Ma Boko'ba mo'ba bilaka 'deni go kinë ma 'ba Boko'ba.

⁷ Kina arake ti konzi kogba mi doyayi nime pili."

⁸ Boko'ba ilende gbï zi Nowa ni ti kole abo ga, iya te,

⁹ "Mëdi 'deni mo'do lömu ma mi löngö ze tiye kpaki ti kupö ye ga ma di pötö ye,

¹⁰ kina gbï ti dokomali wa ma ti didi yimo, dokomali yali pili ti yëri mo ga 'ba lijö ti 'ba mökö pili ro gönni, dokomali wa konzi naga nime ködo yaga di mi sorope kotö tiyi ne.

¹¹ Mo'do lömu 'deni mi löngö ze tiye a motö minza mote do wa ma ti didi yimo naga nime kpe ti mini koso. A motö ro mini koso inza kako kpe kote do doyayi yaga.

¹² Mëdi mi'di akileme 'ba lömu ma nburunburu mo nime mo'do mi löngö ze tiye kpaki ti dokomali wa ma ti didi yimo naga nime nduwë kala go kupö ma di yi'böwu naga,

¹³ ti muruwö kanya ma azumuli mitöro ro kinë 'ba pori ma, ma ti doyayi.

¹⁴ Ddo kiya te mi'di poli kutu'bö do doyayi na kanya nime kileme röni 'deni yimo,

¹⁵ mëdi momeri lömu ma nime mo'do 'deni tiye kpaki ti dokomali wa ma ti didi yimo naga nime ne ngi. Kina a motö ro mini koso inza kpe kako kote do wa ma ti didi yimo naga nime yaga.

¹⁶ Ddo azumuli ma ködo 'deni kileme röni mi poli mëdi momeri lömu ma nburunburu ma nime mo'do 'deni mi löngö ze ma ti dokomali wa ma ti didi yimo naga nime mi doyayi pili ne ngi.

¹⁷ Ame na ro kinë lömu ma mo'do 'deni mi löngö ze ma ti dokomali wa ma ti didi yimo pili."

Nowa Ni Ti Kole Abo Ga

¹⁸ Kole 'ba Nowa ame ga ködo ti bo yaga di mi sorope na ro Seme ni ti Ama ti Yepete. Kole 'ba Ama na ro Kanana.

¹⁹ Kole mota 'ba Nowa naga nime lijë na ro yi lingi 'ba bilaka 'ba doyayi nime pili.

²⁰ Nowa ro bo korö'do nyaka, kina bo kidiyë möwo këdi ko'do ro layi naga.

²¹ Mi kada motö na bo kuwë layi mo ngi kupö bo kö'do ro go nbululu mi rö kilaka abo.

²² Ama 'bu 'ba Kanana ako ko'ja 'bu ni ro go nbululu, kina bo kari kiyöyö gomo zi löndö bo ma riyö naga nima.

²³ Kina Seme ni ti Yepete kogba böngö ngi kuruwö döpora lijë kari ti gönni kutu'bö do sari 'ba ro 'bu ni, ti kömönni ro ma kuyi mökö kinza lijë ko'ja ra.

²⁴ Kina ddo Nowa kindinji 'deni di pötö layi abo kikali wa ma kole abo ma titi ko'do zi bo tine,

²⁵ bo iya te, "Sönö këdi do Kanana. Bo ti kö'bö ro atoli zi löndö bo ga."

²⁶ Bo ileki gbï kiya te, "Akilëlu këdi zi Boko'ba ma kongö go Seme. Kanana ti koloma ro atoli zi Seme.

²⁷ Boko'ba ki'di Yepete kara, kupö bo ga ti koloma ti bilaka 'ba Seme ga. Kanana ti koloma ro atoli zi bo."

²⁸ Di pötö mini koso nima Nowa oloma ko'do komo köö 'böwu kuluku modomoriyö (350).

²⁹ Mi kada ma bo këdi kölë tine komo köö abo 'deni pili kuluku 'butë döömu dömosowo (950).

10

Kupö Nowa

¹ Ame na ro kupö kole 'ba Nowa ga ma lijë Seme ni ti Ama ti Yepete köyö di pötö mini koso.

² Kole ma 'ba Yepete ga na ro Gomere ni ti Magogo ti Madayi ti Yawana ti Tubala ti Maseke ti Tirasa.

³ Kole ma 'ba Gomere ga na ro Asekenaza ni ti Ripata ti Togaruma.

⁴ Kole ma 'ba Yawana ga na ro Elisa ni ti Sepaniya ti Kupuriyö ti Rodo.

⁵ Ya naga nime lijë na ro yi linggi 'ba ya ma koloma do kpa yöpö gbï mi döötu naga. Ame na ro kupö Yepete ga mi kpa goli mo ga ma koloma mi dolinjo 'bënni ga ma gege kilende kpënni ga pili ro 'beri'beri.

⁶ Kole ma 'ba Ama ga na ro Kusa ni ti Ezipeto ti Libiya ti Kanana.

⁷ Kole ma 'ba Kusa ga na ro Seyiba ni ti Awila ti Sabeta ti Rama ti Sabeteka. Kole ma 'ba Rama ga na ro Seba ni ti Dedana.

⁸ Kusa ari köyö Nimoroda, ame bo na koloma dogba ro bo tigo ma ka'da yayi mi döyayi nime.

⁹ Bo na koloma ro riri ma do kiteli komo Boko'ba tupö yeri. Go kö'du mo na 'do kedï kiya te, "Kozo Nimoroda ro riri ma do kiteli komo Boko'ba bi tupö yeri."

¹⁰ Kpa yayi abo na kisaki di Babele kala Ereke kebe Akada pili mi döyayi 'ba Babele.

¹¹ Di mi döyayi nima yayi na bo kari Asura kari kubö gawo 'ba Ninewë ni ti Robotayira ti Kala

¹² ti Resene mi löngö Ninewë ni ti gawo löbu 'ba Kala.

¹³ Ezipeto na köyö kupö bilaka naga nima kidëki ro Ludiya ni ti Anama ti Laba ti Napetuma

¹⁴ ti Paterusa ti Kasulu ti Kurëtë ame kupö bilaka 'ba Pilisitiya kodö kako di teyi ne.

¹⁵ Kole ma döndende 'ba Kanana ga na ro Sidona ni ti Ete.

¹⁶ Kanana na gbï köyö kupö bilaka naga nima kidëki ro Yebusa ni ti Amora ti Girigasa

¹⁷ ti Iwa ti Aruka ti Sina

¹⁸ ti Aruwa ti Zemara ti Amata. Kupö Kanana naga nime pili iyeyi rönni ro gege

¹⁹ kina do maga 'ba e'be Kanana kala ngi di Sidona nbö kömö Gerara ngosi ngila Gaza di kapa ma kari do ro'ö. Tine kapa ma kari yibi ala nbö kebe Sodomoni ti Gomora ti Adoma ti Zeboyimo nbö kömö ngosi ngila Lasa.

²⁰ Ame na ro kupö Ama ga mi kpa goli mo ga ma koloma mi dolinjo 'bënni ga ma gege kilende kpënni ga pili ro 'beri'beri.

²¹ Seme bo löndö 'ba Yepete ni ma löbu na köyö kupö bilaka pili ame kidëki ro Ebere ne.

²² Kole ma 'ba Seme ga na ro Elama ni ti Asura ti Arupakasada ti Ludu ti Arama.

²³ Kole ma 'ba Arama ga na ro Uzu ni ti Ulu ti Getere ti Mesa.

²⁴ Kole ma 'ba Arupakasada na ro Sela, kina Sela köyö Ebere.

²⁵ Ebere öyö kole riyö, möyi ma kotö ro Pelege, ame kiya te "Ro koza," römöyi mi kada abo na bilaka 'ba döyayi koza minni. Möyi löndö bo na ro Yekotana.

²⁶ Kole 'ba Yekotana ga na ro Alimodada ni ti Selepa ti Azalamaweta ti Jera

²⁷ ti Adorama ti Uzala ti Dikala

²⁸ ti Obala ti Abimayele ti Seba

²⁹ ti Opira ti Awila ti Jobaba. Ya naga nime pili ro kupö Yekotana ga.

³⁰ Döyayi ma lijë koloma teyi na kala nbö di Mesa kömö Separa mi döyayi kurungu ma kileki kapa kari yibi.

³¹ Ame na ro kupö Seme ga mi kpa goli mo ga ma koloma mi dolinjo 'bënni ga ma gege kilende kpënni ga pili ro 'beri'beri.

³² Ya naga nime na ro kupö kole 'ba Nowa ga mi kpa goli mo ga ma gege pili go yi linggi mo ga. Kupö lijë na me kiyeyi röni mi döyayi di pötö mini koso ro bilaka 'ba dolinjo nime pili.

11

Babele

¹ Ma dogba tonë bine bilaka 'ba dolinjo nime pili ilende kpa nge kotö, mi 'bö 'ba lende mo ga inza ro 'beri'beri.

² Kina odo bilaka lesi koloma 'deni ro tilaki kebe yibi tine, lijë ari kömö mi bi pëpëlë mi döyayi 'ba Babele kina lijë koloma ngi yayi.

³ Tine lijë ilende rɔ gɔ rɔnni, iya te, “Ako do'bake tɔ'bu gɔ donmake kele kandi.”

Kina lijë ko'ba tɔ'bu ngi tine zibiti na rɔ wa 'ba 'dɔ tora kɔmɔ mo timo.

⁴ Lijë iya te, “Ako do'bake gawo zize gbi ti teli ndende ma kakpa nbɔ kota mitɔrɔ 'dɔ ki'di moyi ze kilëbi kinza dita'bake ra kote mi dɔyayi pili.”

⁵ Kina Boko'ba kako beri tongɔ gawo ti teli ndende nima bilaka naga nima ko'ba ne.

⁶ Na bo kiya ti mi bo, kiya te, “Ya naga nima lijë pili rɔ bilaka kɔtɔ, kina lijë ilende kpa gbi nge kɔtɔ. Ame na 'deni rɔ tisaki 'ba wa ma lijë kedii ko'dɔ kada mɔtɔ. A mɔtɔ ame lijë ko'dɔkɔ to'dɔ mo inza konya dɔnni kpe.

⁷ Ako dari beri tudölö mi kpenni yaga kinza lijë kuwö mi lende kiya 'benni ga ra kpe rɔ gɔ rɔnni.”

⁸ Kina Boko'ba kiyeyi lijë ngi di yayi kita'ba kote mi dɔyayi nime pili lijë kola to'ba gawo tonë.

⁹ Gɔ kö'du mo na kidëki moyi mo rɔ Babele, ame kiya te “Kudölö,” römoyi di yayi na Boko'ba kudölö mi kpa bilaka 'ba dɔyayi nime pili, kina di yayi na gbi bo kiyeyi lijë kita'ba kote mi dɔyayi nime ne.

Kupö Seme

¹⁰ Ame na rɔ kupö Seme ga. Kina ɔdɔ Seme koloma 'deni ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku riyö (100) tine, na bo köyö Arupakasada. Ama na 'deni rɔ riyö 'ba kɔɔ ma di pötö mini koso.

¹¹ Di pötö tøyö Arupakasada nime bo oloma 'böwu ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butë (500) bo köyö kole botoni mɔtɔ ga gbi ti yitöti.

¹² Kina ɔdɔ Arupakasada koloma 'deni ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ 'butë mota döomu tine, na bo köyö Sela.

¹³ Di pötö tøyö Sela nime Arupakasada oloma 'böwu ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku modɔmota kɔdɔ dɔmo mota (403) bo köyö kole botoni mɔtɔ ga gbi ti yitöti.

¹⁴ Kina ɔdɔ Sela koloma 'deni ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ 'butë mota tine, na bo köyö Ebere.

¹⁵ Di pötö tøyö Ebere nime Sela oloma 'böwu ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku

modɔmota kɔdɔ dɔmo mota (403) bo köyö kole botoni mɔtɔ ga gbi ti yitöti.

¹⁶ Kina ɔdɔ Ebere koloma 'deni ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ 'butë mota dɔmosowɔ tine, na bo köyö Pelege.

¹⁷ Di pötö tøyö Pelege nime Ebere oloma 'böwu ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku modɔmota kɔdɔ dɔmo 'butë mota (430) bo köyö kole botoni mɔtɔ ga gbi ti yitöti.

¹⁸ Kina ɔdɔ Pelege koloma 'deni ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ 'butë mota tine, na bo köyö Ru.

¹⁹ Di pötö tøyö Ru nime Pelege oloma 'böwu ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku sowɔ kɔdɔ dɔmo modɔmosowɔ (209) bo köyö kole botoni mɔtɔ ga gbi ti yitöti.

²⁰ Kina ɔdɔ Ru koloma 'deni ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ 'butë mota dɔmoriyö tine, na bo köyö Seruga.

²¹ Di pötö tøyö Seruga nime Ru oloma 'böwu ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku sowɔ kɔdɔ dɔmo modɔmoriyö (207) bo köyö kole botoni mɔtɔ ga gbi ti yitöti.

²² Kina ɔdɔ Seruga koloma 'deni ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ 'butë mota tine, na bo köyö Nawura.

²³ Di pötö tøyö Nawura nime Seruga oloma 'böwu ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku sowɔ (200) bo köyö kole botoni mɔtɔ ga gbi ti yitöti.

²⁴ Kina ɔdɔ Nawura koloma 'deni ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ 'butë riyö döomu dɔmosowɔ tine, na bo köyö Tera.

²⁵ Di pötö tøyö Tera nime Nawura oloma 'böwu ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku riyö kɔdɔ dɔmo 'butë döomu dɔmosowɔ (119) bo köyö kole botoni mɔtɔ ga gbi ti yitöti.

²⁶ Kina ɔdɔ Tera koloma 'deni ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku kɔtɔ kɔdɔ dɔmo 'butë riyö (70) tine, na bo köyö Abarama ni ti Nawura ti Arana.

Kupö Tera

²⁷ Ame na rɔ kupö Tera ga. Kole abo ga na rɔ Abarama ni ti Nawura ti Arana. Kole ma 'ba Arana na rɔ Lotɔ.

²⁸ Arana öle di mi gawo 'benni Ura mi dɔyayi 'ba Babele gba kota 'bu nni kedii ti kömoni.

²⁹ Abarama ogbe Sarayi, tine Nawura ogbe 'ba bo rɔ Mileka nyiti 'ba Arana. Kole 'ba Arana mɔtɔ na gbi rɔ Yiseka.

³⁰ Tine löyö i'di roni de zi Sarayi loko ɔrɔ gbo ngi rɔ kɔtɔ.

³¹ Tera ogba kole abo Abarama ni ti kole 'ba kole abo Loto kole 'ba Arana ti Sarayi 'ja 'ba kole abo Abarama kënyî tinnî di Ura di mi døyayi 'ba Babele tari mi døyayi 'ba Kanana. Tine lijê ari kömö Arana na lijê koloma ngî kileke bina.

³² Tera ari köle di Arana yayi ko'ja kômô koo 'ba loma abo këdi 'deni pili kuluku sowo kodo dômô muyi (205).

12

Dëki 'Ba Abarama

¹ Boko'ba ilende zi Abarama, iya te, "Ënyî di mi døyayi 'be di mi löngö bilaka 'bi ga, di mi liŋo 'ba 'bu yi kari mi døyayi ame mëdi mileme ziyi ne.

² Ti mi'di kupö bilaka ma konzi kodo di miyi. Ti mo'do yeyi ma laka ziyi mi'di möyi yi kilëbi, 'do këddi ro yeyi zi bilaka.

³ Ti mo'do yeyi ma laka zi bilaka ame ga këdi ko'do yeyi ziyi. Tine ti mulömu boto ma kulömu yi. Ti mo'do yeyi ma laka tiyi pili do bilaka 'ba døyayi."

⁴ Kina Abarama kënyî ngî kari kozo ma Boko'ba kiya zi bo tara. Kina Loto ënyî gbî kari koto ti bo. Mi kada nima Abarama kënyî di Arana ne kômô koo abo ëdi 'deni kuluku koto kodo dômô 'butë riyö döomu (75).

⁵ Abarama ogba 'ja abo Sarayi ni ti Loto kole 'ba löndö bo ti wa ame ga pili lijê këdi timo kpaki ti atoli ame ga lijê ko'ja di Arana yayi ne tari timo mi døyayi 'ba Kanana.

Kina odo lijê kömö 'deni mi døyayi 'ba Kanana yayi tine,

⁶ bo ari nduwë kebe mi døyayi nima nbö bo kömö ngila ngëri koro 'ba Möre mi Sekeme. Mi kada mo nima e'be Kanana ëdi gba koloma mi døyayi nima yayi.

⁷ Kina Boko'ba kileme rönî zi Abarama, kiya te, "Yayi nime na mëdi mi'di zi kupö yi ga." Kina Abarama ko'ba bi 'ba akumu yayi zi Boko'ba ame kileme rönî 'deni zi bo ne.

⁸ Di pötö mo tine na bo kololo nduwë kari kapa do ro'ö kari døyayi kurungu ma kileki kapa Betele ma kari yibi. Kina bo kari koga taya abo yayi mi löngö Betele ni ti Ayi. Betele kebe kapa ma kari do toro

tine Ayi kebe kapa mo ma kileki yibi. Di yayi bo o'ba bi 'ba akumu gbî bo koloma tumötu Boko'ba di teyi.

⁹ Kina bo koloma tololo ngî nduwë di yayi kari kapa døyayi 'ba Kanana ma kileki do ro'ö.

Abarama Ari Ezipeto

¹⁰ Tine sëyi ma kënyë ari kila'ba ngî mi døyayi nima yayi. Go kö'du mo na Abarama kari nbö Ezipeto 'do toloma titi mbowa yayi.

¹¹ Kina odo bo kari kömö 'deni do maga 'do tari ngî Ezipeto tine, bo iya zi 'ja abo Sarayi, bo iya te, "Ni na me kele kulöwö te,

¹² odo Ezipeto ko'ja yi lijê ëdi kiya te ni 'ja ma na, kina lijê ti kupö ma ngî yaga kola yi koloma.

¹³ Iya zinni, iya te, ni lëmi ma na kina lijê ti kola ma moloma 'do ko'do ma laka go kö'du 'bi."

¹⁴ Kina odo bo kumu do maga nima 'deni kodo Ezipeto tine, bilaka 'ba Ezipeto ongo 'ja nima ele ngî ro ma kënyë.

¹⁵ Kina odo turu ma löbu moto ga 'ba bo dolingo ma löbu 'ba Ezipeto nima ko'ja loko 'deni tara tine, lijê ari ngî kubî go tele mo zi bo. Kina koto loko ngî kari liŋo abo.

¹⁶ Go kö'du mo na bo nima koloma ngî ro to'do Abarama ro ma laka ki'di dotumu 'ba kamölö ni ti banya teyi ti sa ni ti akaca gbî ti atoli ni ti gamele.

¹⁷ Tine go kö'du nima bo kogba Sarayi 'ja 'ba Abarama ne, na Boko'ba kodo rako'ö ma kinza kiya naga ngî do bo kpaki ti bilaka 'ba mi liŋo abo ga.

¹⁸ Kina bo koja laja go Abarama, kiya teyi, iya te, "Wa'di na me ko'do zö te ne? Go wa'di na kiya dë zö te, loko 'ja 'bi na?"

¹⁹ Go wa'di na kiya te loko lëmi yi na ki'di mogba loko ro 'ja zö? 'Ja 'bi na me, ogba loko kënyî kari yaga di bine."

²⁰ Bo dolingo nima i'di lende mo zi bilaka abo ga kogba Abarama koja yaga di mi døyayi nima kari ti 'ja abo Sarayi kpaki ti wa ame ga 'deni ro 'ba bo ne.

13

Abarama Ni Ti Loto

¹ Kina Abarama kodo yaga di mi doyyayi 'ba Ezipeto ti 'ja abo kpaki ti wa ame ga pili ro 'ba bo ne. Loto ari gbi koto ti bo, lijé kari mi doyyayi 'ba Kanana ma kileki kapa do ro'.

² Tine Abarama 'deni ro bo wa ti dotumu 'ba yeri ame ga pili ro 'ba lijo ne ro ma konzi gbi ti yamo ro mbembé.

³ Di yayi na bo kényi nduwé tololo kari yoki Betele, nbó bo kari komó go bi ma toné mi longó Betele ni ti Ayi bo koga taya abo pa dpara teyi ne.

⁴ Go bi nima na gbi toné bo ko'ba bi 'ba akumu zi Boko'ba teyi, na bo kari kumotu Boko'ba yayi.

⁵ Loto ma toné kari ti Abarama ne édi 'deni gbi ti dotumu 'ba yeri ro ma konzi ti bilaka ma 'ba bo ga.

⁶ Go ko'du mo na go bi inza kpe ngölö rónni di mi doyyayi nima yayi 'do toloma bi koto, romoyi yeri 'benni ga onzi 'deni ngi ro mbembé, go bi 'ba moli o'bo de kpe zinni todo'bo donni teyi.

⁷ Kina lamo ku'du róni ngi mi longó bo koda yeri 'ba Abarama ga ti bo koda yeri ma 'ba Loto ga.

Mi kada nima e'be Kanana ti e'be Pereze ga édi gba koloma mi doyyayi nima.

⁸ Kina Abarama kilende zi Loto, iya te, "Ze ro löndö, kinza di'di lamo de kedí mi longó ze ma ze tiyi ala gbi mi longó bo koda yeri 'bama ga ma ti 'beyi.

⁹ Doyyayi na me pili komoyi, oza royi gbo yaga di roma. Oza kapa ma ko'doko, odo ko'doko tari do kapa gali ti mileki 'bama te do kapa dori. Ne ala ari te do kapa dori ti mileki 'bama te do gali."

¹⁰ Loto ombi komoni konggo yayi ame pili mi bi kilédé 'ba kpa yopo Yaradene nbó kala Zora na ti mini teyi ro mbembé kozo nyaka 'ba Boko'ba toné mi Edene, gbi kozo doyyayi 'ba Ezipeto. Wa nime molo gba kota kinza ma Boko'ba kote do Sodomoni ti Gomora de.

¹¹ Kina Loto koza 'ba bo ro yayi ame pili mi bi kilédé 'ba yopo Yaradene, na bo kényi kari ngi nduwé kapa ma kileki yibi. Toza ro ma ya riyó naga nime koza rónni na kozo wa nima tara.

¹² Abarama oloma 'ba bo mi doyyayi 'ba Kanana, tine Loto ari 'ba bo koloma mi

longó gawo ma mi bi kilédé naga nima, kina bo kari koga taya abo ngosi ngila Sodomoni.

¹³ Tine bilaka 'ba mi gawo nima lende kénye mo ngi ro do kiteli komo Boko'ba.

Abarama Ényé Eborona

¹⁴ Di potó Loto kari 'deni tine na Boko'ba kilende zi Abarama, iya te, "Di mi go bi nima keddi teyi ne, ombi komoyi konggo bi toko do kapa 'ba bi pili.

¹⁵ Yayi nime konggo ne medí mi'di pili ziyi ti kupó yi ga 'do ko'bó nburu ro é'bi.

¹⁶ Ti mi'di kupó yi ga konzi kozo lupu 'ba doyyayi. Odo bo mo kitété lupu 'ba mi doyyayi nime 'deni kote tine na bo ti ko'bo 'jaa titété kupó yi ga.

¹⁷ Ényi kilingere kote mi doyyayi nime pili romoyi medí mi'di ziyi."

¹⁸ Kina Abarama kololo taya abo ngi kari ngila ngéri koro 'ba Mamore mi Eborona. Kina bo kari ko'ba bi 'ba akumu yayi zi Boko'ba.

14

Aka'da 'Ba Abarama

¹ Mi kada 'ba Amorapela nere 'ba Babelé ni lijé ti Ariyoko nere 'ba Elesara ti Kedarolamera nere 'ba Elama ti Tidala nere 'ba Goyima, nere sowo naga nime

² alo ya do Bera nere 'ba Sodomoni lijé ti Birasa nere 'ba Gomora ti Sinaba nere 'ba Adoma ti Semebere nere 'ba Zeboyimo ti nere 'ba Bela ame kidéki moyi mo gbi ro Zora ne.

³ Nere muyi naga nime inda'ba minni kodobo rónni kpa ya mi bi kilédé 'ba Sidimi ame 'deni le'jete ro Pöpo Mélé ne.

⁴ Komo koo mo 'deni 'buté domoriyo ame Kedarolamera na koloma ro bo donni pili. Tine mi komo koo ma 'buté doomota na lijé kényi tonyo burutu bo.

⁵ Mi komo koo 'buté domosowo na Kedarolamera ni ti nere ame ga ti bo ne kalo ti bo ya 'benni ga ka'da e'be Repa ga di Asetoro Karanayima, kina gbi ti e'be Zusa ga di Ama ti e'be Eme ga di mi bi pepélé 'ba Kiriyatayima

⁶ ti e'be Ori ga di do kurungu 'ba Edome koga gomo nbó kala Eleparana kapa ma kari yi mökö.

⁷ Kina lijë kuyi kpenni 'böwu di yayi kileki kari te mi Kadesa ame kidëki möyi mo pa ro Enemisapata ne. Di yayi na lijë ka'da e'be Amaleke ga pili di mi dōyayi 'benni gbi ti e'be Amora ame ga koloma 'benni mi Azazona Tamara ne.

⁸ Kina nere 'ba Sodomo ni ti 'ba Gomora ti 'ba Adoma ti 'ba Zeboyimo ti 'ba Bela ame gbi kidëki ro Zora ne kototo bo ya 'benni ga ngi kari kpa ya mi bi kilëde 'ba Sidimi.

⁹ Nere muyi naga nime alo ya do nere ma sowo ame ga ro Kedarolamera nere 'ba Elama ni lijë ti Tidala nere 'ba Goyima ti Amorapela nere 'ba Babele ti Ariyoko nere 'ba Elesara.

¹⁰ Tine bi kilëde 'ba Sidimi mo nima ngi lo ti go 'ba zibiti. Kina odo nere 'ba Sodomo ni ti 'ba Gomora kedı ko'do tiraña yaga di zi ya tine, lijë ila'ba ngi mi go tonë ga. Nere ma mota na nge kololo komo kari do kurungu.

¹¹ Kina nere sowo naga nima kolow wa ame ga pili mi Sodomo ni ti Gomora ne ngi kpaki ti wa ma konyo kari timo.

¹² Lijë inda'ba Lotokole 'ba löndö 'ba Abarama ma tonë kedı koloma Sodomo yayi ne ngi gbi kpaki ti wa mo ga kari timo.

¹³ Tine bo moto ame komo di mi ya nima na kako kiya lende mo zi Abarama bo Ebere tonë kedı koloma ngila ngeri koro 'ba Mamore e'be Amora ne. Mamore ni ti löndö bo ga Esekole ni ti Anera na kinda'ba minni 'deni ti Abarama.

¹⁴ Kina odo Abarama kuwo 'deni kiya te inda'ba kole 'ba löndö bo 'deni kozo a nima tara tine, na bo kototo bo to'do ya abo ga ame pili mi lijo abo yayi ne ngi. Lijë edi pili kuluku modokoto kododo 'butë döomu döomota (318). Kina lijë kari tozi go ya naga nima nbö komö Dana.

¹⁵ Ro mi korondo 'deni tine na bo koza bilaka abo ga ro dotumu kuru do ya naga nima ko'do ya timo ka'da koga gomo nbö kala Oba kapa Damaseke ma kileki do tugbu toro.

¹⁶ Kina bo kototo wa ame ga pili ya naga nima kolow ne kileki timo gbi ti Lotokole 'ba löndö bo ti wa mo ga ti 'ja ma kinda'ba kpaki ti 'boki moto ga.

Abarama Ni Ti Malekisedeke

¹⁷ Di potö tileki 'ba Abarama di bi ta'da nere Kedarolamera ni na nere 'ba Sodomo kari turë do bo mi bi kilëde 'ba Sawe ame kidëki möyi mo gbi ro bi kilëde 'ba nere.

¹⁸ Kina Malekisedeke nere 'ba Salema ame bo gbi ro bo akumu 'ba Boko'ba ma mitoro ne kako ti mangolobö ni ti layi

¹⁹ ko'do yeyi do Abarama, kiya te, "Boko'ba 'ba mitoro ame ko'ba mitoro ni ti dōyayi ne ko'do yeyi zi Abarama.

²⁰ Akilëlu kedı zi bo Boko'ba 'ba mitoro ame ki'di yi ka'da bo ya 'bi ga ne."

Kina Abarama ki'di kapa ma 'butë 'ba wa pili zi Malekisedeke.

²¹ Nere 'ba Sodomo nima ilende zi Abarama, iya te, "Ileki bilaka ma ga zö, tine wa naga nima pili ogba ziyi."

²² Tine Abarama ileki domo zi nere 'ba Sodomo nima, iya te, "Mulömu roma komo nere Boko'ba 'ba mitoro bo ko'ba mitoro ni ti dōyayi,

²³ a moto minza mogba alato 'bi ala kabi 'ba wari 'bi ala e'bi ma kototo te, kinza kari kiya ra te, 'Ma na mi'di Abarama ro bo mori.'

²⁴ Minza mogba e'bi ma kototo te, tine nge ro wa ame ga bilaka ma ga konyo 'deni. Ne i'di bo pori ma ga Anera ni ti Esekole ti Mamore kogba bi gomow ba rönni."

15

Lömu Ti Abarama

¹ Di potö mo na lende 'ba Boko'ba kako zi Abarama ti nyi ko'de do bo, iya te, "Abarama, kinza kere de. Ma na ro maketi 'ba titata yi di zi wa ma kënyë. Medı mi'di kpa közi ziyi ro mbembë."

² Tine Abarama ileki domo, iya te, "Yö, nere Boko'ba, lende laka wa'di na ti kpa közi 'bi mo nima ko'do zö ko'ja mö'bö 'deni ngi kinza kole oto ne ya? Bo ma kedı kari kinda'ba apötö ma na ngi ti kedı ro Elizara 'ba Damaseke nime.

³ I'di kole oto de gbi zö yo, atoli nime köyö mi lijo ma ne na ngi kedı kari kinda'ba apötö ma."

⁴ Kina bo kuwo Boko'ba kilende 'böwu zi bo, iya te, "Atoli nima inza kinda'ba

apötö yī. Kole 'ba gbagba yī na ko kēdi kinda'ba apötö yī."

⁵ Kina Boko'ba koto bo kari yaga, iya te, "Ombi kōmöyī mitoro kiyozo tītētē kēlu naga nime te, kupō yī ga na ti konzi tara."

⁶ Abarama i'di do bo go lende 'ba Boko'ba kina me ki'di Boko'ba kīdēki Abarama ro bo lende laka.

⁷ Boko'ba ilende zi bo, iya te, "Ma na ro Boko'ba ame ko'de yi di Ura di mī dōyayi 'ba Babele 'do ti'di yayi nime ziyī go kēddi ro bo dōmo."

⁸ Abarama iya te, "Yō, n̄ere Boko'ba, ti mikali tondo ma mēdi moloma ro bo dōmo?"

⁹ Boko'ba iya te, "O'de roko sa ti roko banya ti kole kamölō, yēri naga nime pili ro ma kōmo koo mo ga n̄ge gba mota ti matukpuru gbī ti kole matukpuru."

¹⁰ Kina Abarama ko'de yēri naga nime kumu kotopa yīmo riyō, bo kiyija kapa mo ga pili ro ma koriya mindalo riyō ro lömu löngö lijē ti Boko'ba. Tine bo otopa mī yali mo ga dē.

¹¹ Ran̄ga ako ko'doko togo yida naga nima, tine Abarama oga lijē ngī yaga di teyi.

¹² Kina odo kada kēdi kōsō 'deni tine na tō'dō ma kinza kiya kinda'ba Abarama ngī. Mandōlu ma do kiteli utu'bō bo ngī gbī ti tikere ma mbēmbē.

¹³ Kina Boko'ba kilende zi bo, iya te, "Ro ma laka kupō yī ga ti koloma ro bo löwō mī dōyayi löwō. Lijē ti koloma ro atoli yayi ko'do kpon̄i rōnni n̄bō kōmo koo kuluku modōmota (400).

¹⁴ Tine ti modo karama do bilaka 'ba dōyayi mo naga nima ko'do kpon̄i rōnni ne. Kina odo lijē kēdi kōdo 'deni yaga di mī dōyayi löwō nima, lijē ti kogba wa ngī tinn̄i ro mbēmbē.

¹⁵ Ne 'bēyī ti kari ē'bī 'jaa liya zi 'bu yī ga ti mī kēyī. Ti kusu yi 'jaa ndo ko'ja kōndē ē'bī 'deni kote.

¹⁶ Kupō yī ga ti kileki 'jaa kako bine mī kada 'ba kupō ma mī sowo ma koloma mī dōyayi löwō nima yayi rōmöyī minza moga e'be Amora ga titi yaga di bine, tine 'jaa n̄bō odo lende kirasi 'bēnni 'deni ro mbēmbē 'do kodo karama mo dōnni."

¹⁷ Kina odo kada kōsō 'deni go bi kölu tine, na Boko'ba kako ngī ti kete pa'do ti

pa'do do kali kako ngī kudō kebe mī löngö yida naga nima.

¹⁸ Mī kada nima na Boko'ba ko'do lömu ti Abarama, iya te, "Mi'di yayi nime 'deni pili zi kupō yī ga, kisasi mōlo di kpa do maga 'ba Ezipeto kala kpa yōpō 'ba Epurate,

¹⁹ ame ro dōyayi 'ba bilaka naga nima kīdēki ro Kene ti Keneze ti Kadamono

²⁰ ti Ete ti Pereze ti Repa

²¹ ti Amora ti Kanana ti Girigasa kina gbī ti Yebusa."

16

Sarayi Ni Ti Agara

¹ Sarayi 'ja 'ba Abarama öyō kole ma koto te dē du zi bo. Tine loko ēdi ti atoli 'bēni yayi ro yitō 'ba Ezipeto kīdēki möyī mo ro Agara.

² Kina loko kilende zi mē'dē nī Abarama, iya te, "Boko'ba na me ko'jōjo ma 'deni kinza tōyō kole. Atoli ma nima ö'dō timo, motōga loko na ti köyō kole zō."

Kina Abarama kuti ngī go lende 'ba Sarayi nima.

³ Di pötō ma Abarama koloma 'deni ko'do kōmo koo 'butē mī dōyayi 'ba Kanana tine, na 'ja abo Sarayi ki'di atoli 'bēni Agara yitō 'ba Ezipeto nima ngī ro 'ja zi bo.

⁴ Abarama ö'dō ti Agara kina kōmo ngī.

Kina odo loko kon̄go 'deni loko kōmo kozo wa nima tara tine, loko ngī ro do kombi kebe ton̄go Sarayi ngī kozo wa ma yawa.

⁵ Sarayi iya zi Abarama, iya te, "Ee, lende kēnyē nime ko'do roma ne ti kileki dōyī. Ma na tōnē mi'di atoli ma nime ziyī, kina me loko ko'ja 'deni loko kōmo, loko on̄go ma 'deni ngī kozo wa ma yawa. Boko'ba ko'do burē nime mī löngö ze t̄yī, odo 'ba yē na laka."

⁶ Tine Abarama ileki zi Sarayi, iya te, "Loko atoli 'bi na, nī ti közi kakpa dōni. O'do loko ngī kozo wa ma ko'doko to'do mo tara."

Kina Sarayi koloma ngī to'do Agara ro ma kēnyē, na Agara kēnyī kirin̄a ngī di zini.

Malayika Ni Ti Agara

⁷ Malayika 'ba Boko'ba ari kondoso ti Agara di kpa daa di mi mökö gō kori kari Surō,

⁸ kilende zini, iya te, "Agara atoli 'ba Sarayi, ako di yala kina eddi kari yala?"

Loko iya te, "Medi miriṅa di zi Sarayi bo doma."

⁹ Malayika nima iya zini, iya te, "Ileki kari zi Sarayi bo dōyi kuwō dōni."

¹⁰ Kina malayika kileki gbi kiya te, "Medi mi'di kupō yi ga kara konzi ro mbembē bi 'ba titētē mo konya do."

¹¹ Kole nima miyi ne eddi köyō ro kole botōni kidēki möyi mo ro Yisamele, ame kiya te 'Boko'ba uwō 'deni,' römōyi Boko'ba uwō lisa 'bi 'deni."

¹² Bo ti koloma ro kuruku kozo akaca 'ba mökö naga tara. Bo ti koloma kö'bō ro ya ti bilaka pili kina bilaka pili ti kö'bō gbi ro ya ti bo. Bo ti koloma 'beri yaga di mi löngō wado abo ga pili."

¹³ Agara ititi rōni, iya te, "Boko'ba na me ṅgi mo'ja ro ma laka? Medi moloma gba ro ma kididi di pōtō mo ne?"

Gō kö'du mo na loko kidēki möyi Boko'ba ame kileme rōni zini ne ro "Boko'ba ma koṅṅo ma."

¹⁴ Kina ma 'do ki'di bilaka kidēki möyi daa nima mi löngō Kadesa ni ti Berede ne ro "Daa 'ba bo didi ame koṅṅo ma ne."

¹⁵ Agara öyō kole zi Abarama kina bo ki'di möyi mo ro Yisamele.

¹⁶ Mi kada mo nima komo koo 'ba Abarama edi 'deni kuluku koto kodo domo 'butē mota döomu dookoto (86).

17

Lömu Ti Yēyi

¹ Kina odo komo koo 'ba Abarama keddi 'deni kuluku koto kodo domo 'butē sowo döomu domosowo (99) tine, na Boko'ba kileme rōni zi bo, iya te, "Ma na ro Boko'ba bo tigo do kiteli. Uwō doma, kina ö'bō nduwē to'do wa ma kodoro gō komo ma."

² Medi mo'do lömu ma tiyi mi'di kupō yi ga konzi ro mbembē."

³ Kina Abarama kudē do bo bēri mēmē mo kosa yayi. Boko'ba iya te,

⁴ "Mo'do lömu ma 'deni tiyi, ti kēddi ro 'bu löbu 'ba bilaka 'ba do'be ma konzi."

⁵ Möyi yi inza kpe ro Abarama, tine 'deni ro Abarayama, ame kiya te "Bu 'ba do'be,' römōyi mo'do yi 'deni ro 'bu löbu 'ba bilaka 'ba do'be ma konzi."

⁶ Ti mi'di kupō ma konzi kodo di miyi moto ga koloma ro bo doliṅo ma löbu. Medi mi'di kupō yi ga konzi koloma ro bilaka 'ba do'be ma konzi."

⁷ Ti mi'di lömu ma kö'bō mi löngō ze tiyi gbi ti kupō yi ga nduwē kala gō kupō lijē ga ma di yi'bōwu yayi. Ti mi'di lömu nime kö'bō ro ṅburuṅburu, moloma ro Boko'ba ziyi kina gbi zi kupō yi ga."

⁸ Medi mi'di yayi nime kēddi koloma yimo ro bo löwō ne ziyi kina gbi zi kupō yi ga. Doyayi 'ba Kanana nime pili ti koloma kö'bō ṅburu ro yayi 'ba kupō yi ga, kina ti mö'bō gbi ro Boko'ba zinni."

⁹ Kina Boko'ba kilende gbi zi Abarayama, iya te, "Ni gbi 'do kuti toro lömu nime mi löngō ze tiyi ne, ni Abarayama kpaki ti kupō yi ga nduwē kala gō kupō lijē ga ma di yi'bōwu yayi."

¹⁰ Lömu ame 'do koro gō kö'bō mi löngō ze tiyi gbi ti kupō yi ga ne, kina me. Botōni pili ame ga ro kupō yi ne 'do ko'do dōlētī 'ba akilele."

¹¹ Ziyē pili tilele do 'bana 'ba roye 'do kö'bō ro kinē 'ba lömu nime mi löngō ze tiyi ne."

¹²⁻¹³ Kisaki di mi kada nime tone nduwē kari dogba, ziyē tilele kole botōni pili mi tö'do do modoomota di pōtō kada 'ba töyō mo. Kole botōni ame ga nduwē kala gō kupō yi ga ma di yi'bōwu yayi kpaki ti atoli ma köyō mi liṅo 'bi ala ma kugō ti yamo 'bi ga ame lijē ro bo löwō kinza ro kupō 'ba miyi ne pili 'do tilele mo. Ame na ro kinē 'ba lömu ma mi yida roye 'do kileme lömu nime mo'do tiyi ne ö'bō 'deni ro ṅburuṅburu."

¹⁴ Botōni ame kilele dē ne inza kpe ro 'bama römōyi bo oro lömu ma dē."

¹⁵ Kina Boko'ba kilende 'bōwu zi Abarayama, iya te, "Kinza kidēki möyi 'ja 'bi Sarayi dē kpe ro Sarayi, tine möyi ni 'deni ro Sara."

¹⁶ Medi mo'do yēyi ma laka zini loko köyō kole ziyi. Medi mo'do yēyi zini loko koloma ro ma 'ba bilaka 'ba do'be ma konzi. Bo doliṅo ma löbu ti kodo di mi kupō ni ga."

17 Kina Abarayama kudë dɔ bo bërī mēmē mo kosa yayi. Tine bo ögö kiya ti mī bo, iya te, “Bɔtɔni ame kɔmɔ kɔɔ mo 'deni kuluku riyö (100) ne, ti köyö kole yɔ? Sara ame kɔmɔ kɔɔ mo 'deni kuluku kɔɔ kɔɔ dɔmɔ 'butë sowɔ (90) ne ti köyö kole yɔ?”

18 Kina bo kiya zi Bɔko'ba, iya te, “Dëne 'dɔ ki'di Yisamele ra gbɔ 'dɔ koloma rɔ bi dɔma.”

19 Bɔko'ba iya te, “Inza tara, 'ja 'bī Sara ëdī köyö kole ziyī ki'di möyī mo rɔ Yisika. Kina ti mulömu lömu ma nime kö'bö ti bo nduwë rɔ nburunburu kala gɔ kupö bo ga ma di yī'böwu.

20 Ne muwö akititi 'bī ma gɔ lende 'ba Yisamele 'deni, ti mo'dɔ yëyī zi bo mi'di kole konzi zi bo, kupö bo kara rɔ mbëmbë. Bo ti këdī rɔ 'bu 'ba n̄ere 'butë dɔmoriyö. Kina ti mi'di kupö bo ngī kara rɔ bilaka 'ba dɔ'be ma löbu.

21 Tine ti mulömu lömu ma kö'bö ti Yisika ame Sara këdī köyö ziyī ti kɔɔ kabate ne.”

22 Kina ɔdɔ Bɔko'ba kote tilende 'deni zi Abarayama kɔzɔ a nime te tine, na bo kari ë'bëni ngī.

23 Mī kada kɔɔ mo nima na Abarayama kuwö dɔ Bɔko'ba, bo kogba kole abo Yisamele kilele kpaki ti bɔtɔni ame ga pili mī liɔ abo ne ti atoli ma köyö mī liɔ abo ga pili ti ma bo kugö ti yamo abo naga.

24 Mī kada nima kilele Abarayama ne kɔmɔ kɔɔ abo ëdī 'deni kuluku kɔɔ kɔɔ dɔmɔ 'butë sowɔ döomu dɔmosowɔ (99).

25 Tine kɔmɔ kɔɔ 'ba kole abo Yisamele ëdī 'deni 'butë dɔmota.

26 Mī kada kɔɔ nima na kilele Abarayama ni kpaki ti kole abo Yisamele pili

27 ti atoli ma köyö mī liɔ abo ga kpaki ti ame ga bo kugö ti yamo di zi bɔ löwö ne.

18

Bɔko'ba Ako Tori Abarayama

1 Bɔko'ba ileme rönī zi Abarayama di ngila ngërī koro 'ba Mamore ko'ja Abarayama këdī koloma kpadörī 'ba rɔ kilaka abo 'deni mī zana kada ma kata.

2 Bo ombi kɔmɔ bo ko'ja bilaka mota këdī kɔɔ yayi. Kina ɔdɔ bo ko'ja lijë 'deni

tara tine, na bo kirin̄a ngī kurë dönñi, bo kudë dɔ bo bërī mēmē bo kosa yayi.

3 Bo iya te, “N̄ere ma ga, moma'jo rɔma ziye kinza kitelike dë di dɔliɔ ma. Ma na me bine toja laja ziye.

4 I'dike mo'de mini kurögöke ndiye timo, kindawoke rɔye mbowa bicī ngërī nime bine

5 'dɔ moma akonyo ɔɔ ga ziye konyoke. Di pötö mo tine ti karike e'be 'jaa nduwë dɔ lingere 'be, kɔzɔ ame kutike 'deni tako tonɔ ma bɔ laja 'be ne, i'dike moja laja ziye.”

Na ya naga nima kiya te, “Ele, o'dɔ kɔzɔ ma kiya.”

6 Kina Abarayama köpu welo kari rɔ zi Sara 'dë yayi, iya te, “Ogba sapiya welo ki-yari ruzu ma kele kon̄ma rɔ man̄golɔ'bo.”

7 Kina bo kirin̄a kari mī jɔɔ kope kole sa ma kɔnɔ laka, ki'di zi bɔ laja ko'dɔ welo.

8 Kina bo kogba wī ma kërī gbī ti ma kara ti yida mo tönë ko'de kutë kɔmɔ ya naga nima. Kina bo koloma ngī rɔ toja laja zinnī di bicī ngërī nima yayi, lijë konyo kpënnī.

9 Lijë ititi bo, iya te, “'Ja 'bī Sara ëdī yala?”

Bo iya te, “Lɔko ëdī rɔ bine.”

10 Bɔ ma kɔɔ di mī löngö ya naga nima, iya te, “Mëdī mileki mako kabate ti kɔɔ, kina 'ja 'bī Sara ti köyö kole ngī.”

Sara ëdī kpadörī kebe gɔ bo yayi këdī kuwö lende nime.

11 Abarayama ni kpaki riyö ti Sara öndë 'deni gɔmo kɔwɔ. Kina Sara inza gbī kpe ti a dɔ 'ja.

12 Gɔ kö'du mo na loko kögö, kiya te, “Ze ame döndë 'deni rɔ korɔ'bo kɔzɔ a nime te kpaki riyö ti më'dë ma ne, ti mebe 'böwu to'dɔkɔ tö'dö ti më'dë?”

13 Kina Bɔko'ba nima kititi Abarayama, iya te, “Gɔ wa'di na Sara kögö kiya te, ‘Ti möyö kole ngī ko'ja möndë ama 'deni?’

14 A mɔɔ ëdī ma to'dɔ mo konya dɔ Bɔko'ba? Kɔzɔ kada ame mose kö'du mo ne, mëdī mileki mī kpa dökikëri, kina Sara ti kɔmɔ kole ngī.”

15 Tine Sara 'deni rɔ tikere, na loko kandi gɔmo, iya te, “Mögö dë.”

Bo iya te, “Inza tara, ögö ko rɔ ma laka.”

Akititi Gɔ Sodomu

16 Ya naga nima ënyi di yayi kuyi kômönni kari dɔ Sodomu. Kina Abarayama kari tinni koto gönni gɔ kari.

17 Boko'ba iya ti mi bo, iya te, "Minza musu dɔ wa ma mēdi mari to'dɔ mo nime di zi Abarayama.

18 Kupö bo ga na ti kēdi rɔ bɔ tigo gbī rɔ ma dɔ kiteli. Kina ti bo na ti ko'dɔ yēyi ma laka zi bilaka pili.

19 Bo na rɔ bɔ ame migeli 'deni 'dɔ bo ki'di kole abo ga kpaki ti kupö bo ga kuwö dɔma gɔ lijē ko'dɔ wa ma kodɔrɔ ame rɔ ma laka ne. Kina ɔdɔ lijē ko'dɔ 'deni tine ti mo'dɔ wa ame ga mulömu 'dɔ to'dɔ mo zi Abarayama ne ngi."

20 Kina bo kiya zi Abarayama, iya te, "Lēbi 'ba lende kënyē 'ba Sodomu ni ma ti Gomora udu 'deni kômö mbili ma. Lende kënyē 'bēnni 'deni ngi rɔ dɔ kiteli.

21 Mēdi mari tonɔgɔ mo, ɔdɔ ēdi ngi kɔzɔ lēbi mo ame muwö ne tara ya. Ne ɔdɔ kinza tara ti mikali gbī."

22 Kina ya ma riyö kënyi ngi nduwē kari kapa yoki Sodomu, tine Boko'ba ileke 'ba bo ti Abarayama yayi.

23 Kina Abarayama kese ngosi ngila Boko'ba kititi, kiya te, "Ti kote dɔ bɔ lende laka gbī yaga kɔtɔ ti bɔ lende kënyē?"

24 ɔdɔ bɔ lende laka kēdi kuluku kɔtɔ mi gawo nima, ti kote dɔmo gbī yaga? Ti kɔmɔ gawo nima dē gɔ kö'du 'ba bilaka kuluku kɔtɔ naga nima yimo yayi ne?

25 Rɔ ma laka mikali inza kote dɔ bɔ lende laka pili yaga kɔtɔ ti bɔ lende kënyē. To'dɔ mo tara inza kari du te laka. ɔdɔ ko'dɔ kɔzɔ a nima tara ēddi kodɔ gomo dɔ bɔ lende laka kpaki ti bɔ lende kënyē. To'dɔ mo tara inza du te rɔ ma laka. Ni bɔ ko'dɔ burē 'ba dɔyayi pili na rɔ bɔ ko'dɔ wa ma kodɔrɔ."

26 Boko'ba iya te, "ɔdɔ mo'ja bɔ lende laka kēdi kuluku kɔtɔ mi Sodomu yayi, mēdi mɔmɔ gawo nima pili gɔ kö'du 'bēnni."

27 Abarayama ileki 'böwu kiya zi Boko'ba, iya te, "Moma'jo rɔma ziyi Boko'ba ola ma gɔ tilende ziyi rɔ dɔ kitēwu. Minza rɔ ɔtɔ, ma ngi rɔ lupu ni ma ti buruku.

28 Ne ɔdɔ ma muyi konye rōnni yaga di kɔmɔ bɔ lende laka naga nima, ti kote dɔ

gawo nima pili yaga gɔ kö'du 'ba ya ma muyi naga nima kinza kpe teyi ne?"

Bo iya te, "ɔdɔ mo'ja bɔ lende laka yayi 'butē sowɔ döömu, minza mote dɔmo."

29 Abarayama ititi 'böwu, iya te, "Ne ɔdɔ ko'ja bɔ lende laka nge 'butē sowɔ yayi?"

Bo iya te, "ɔdɔ bɔ lende laka kēdi yayi 'butē sowɔ, minza mote dɔmo."

30 Abarayama iya te, "Boko'ba, moma'jo rɔma ziyi, kinza kënyi dē rɔ 'diri tö, i'di milende gbī. Ne ɔdɔ ko'ja nge 'butē mota?"

Bo iya te, "ɔdɔ mo'ja bɔ lende laka 'butē mota yayi minza mo'dɔ."

31 Abarayama iya te, "Boko'ba, moma'jo rɔma ziyi, ola ma gɔ tilende ziyi rɔ dɔ kitēwu. Ne ɔdɔ ko'ja kēdi nge 'butē riyö yayi?"

Bo iya te, "Minza mote dɔ gawo nima ɔdɔ ma 'butē riyö kēdi yayi."

32 Abarayama iya te, "Boko'ba, kinza kënyi dē rɔ 'diri tö, i'di ma milende nge mi koto na ti. Ne ɔdɔ ko'ja nge 'butē?"

Bo iya te, "Minza mote dɔmo ɔdɔ kēdi nge 'butē."

33 Di pötö bo kote tilende 'deni ti Abarayama na Boko'ba kari abo ngi tine na Abarayama kileki ngi liɔ.

19

Loto Ni Ti Malayika

1 Malayika riyö naga nima ari kômö Sodomu rɔ mi dɔkɔpiyari, ko'ja Loto kēdi koloma kpa reki yayi. Kina ɔdɔ bo ko'ja lijē 'deni tara tine na bo kënyi ngi kurē dönni kudē dɔ bo bēri kômönni.

2 Bo iya te, "Nere ma ga, ma na me bine 'dɔ toja laja ziye. Moma'jo rɔma ziye akoke liɔ ma gɔ kurögöke ndiye kö'döke, molo nɔbɔ tine ti karike e'be 'jaa."

Lijē iya te, "Inza tara, dēdi dö'dö eze yaga bi kɔpɔ nime bine."

3 Tine bo oloma to'dɔ atiri gönni rɔ gögö na lijē kari ngi gbɔ liɔ abo. Bo i'di konma mangolo'bo ko'dɔ akonyo ma konmi zi ya naga nima konyo kpēnni.

4 Tine gba kota kinza lijē kö'dö bēri na botoni 'ba mi gawo nima kotɔtɔ rōnni ngi pili yayi, yɔbi kpaki ti bulöbu mo ga otɔtɔ rōnni ngi me kuru dɔ rō nima toko teyi.

5 Kina lijë kideki Loto kititi, iya te, “Bilaka naga nime kako mi dokopiyari nime lijo 'bi bine ne lijë edi yala? Oja lijë yaga zize dayi go do'do tinni.”

6 Loto odo kari zinni yaga yayi, kurögo kpadöri teyi ti göni,

7 kilende zinni, iya te, “Löndö ma ga, moma'jo roma ziye, kinza ko'doke lende ma kénye ma tara ga de.

8 Medii ti yitöti riyö bine ame lijë gba kikali a motö ro botoni de, i'dike moja lijë ziye bine ko'doke oto nima miye ne zinni. Ne kinza ko'doke a motö de zi ya naga nime, römöyi lijë ako 'deni ro nba mi go bi 'ba loma ma.”

9 Tine lijë iya te, “Ese yaga di komoze, ni bo löwö nime, ni ye na 'do kebe ti'di lende zize? Dedi do'do wa kénye tone ziyi kebe ma do'doko 'do to'do mo zinni.”

Kina lijë ki'di titini Loto ngi ro ma kénye, lijë kесе 'deni 'do todowe kpadöri.

10 Tine na nba naga nima koja közinni ngi go Loto kotö kileki rö, kurögo kpadöri teyi.

11 Kina nba toné ga kiyölu komo bilaka naga nima go kpadöri yayi ne ngi pili yaga kinza lijë ko'ja kpadöri nima ra gbi.

12 Nba naga nima ititi Loto, iya te, “Eddi ti bilaka 'bi motö ga bine? Odo bo lanzo yi ga ti kole 'bi ga ti yitöti 'bi ga ti ma wado 'bi ga kedii mi gawo nime bine, ototo lijë koja yaga,

13 römöyi dedii do'doko tote do go bi nime yaga. Lebi 'ba lende kénye mbembé 'ba bilaka 'ba go bi nime ömö 'deni zi Boko'ba, kina me koja ze 'deni tote do go bi nime.”

14 Loto enyi kari zi bo lanzo bo ga ame kedii ko'doko togbe yitöti abo ga ne, iya te, “Enyi kodoke yaga welo di mi go bi nime, Boko'ba o'doko 'deni tote do gawo nime.”

Tine lijë iya te bo edi ka kindendé dönni.

'Ja 'Ba Loto

15 Mi kano bi 'deni tine malayika naga nima iya te, “Loto, enyi welo kogba 'ja 'bi ni ti yitöti riyö 'bi naga nime kodoke yaga di bine, kinza kote doye ra kotö mi karama nime kedii kodö do gawo nime ne.”

16 Tine Loto edi gba kicayi kina malayika naga nima kinda'ba közi bo ti 'ja abo kpaki ti yitöti abo ga koja yaga di mi gawo nima, römöyi Boko'ba ti mi keyi ro mbembé ro bo.

17 Kina odo malayika koja lijë 'deni go kori tine, bo ma kotö iya te, “Irinake tomö didi ye. Kinza kongoke bi de kileki yi'böwu kina kinza koroke de gbi mi bi kilédé bine. Irinake nbö do doku tomö roye kinza kote doye.”

18 Loto iya te, “Inza tara, nere ma ga,

19 o'doke ma 'deni kele kulöwö komoke didi ma. Do doku nima owo kénye, tolé löbu nime edi kuru doma kupö ma gba kota kinza mömö yayi.

20 Ma laka mo gawo titi nime na ngoli 'do tirina teyi, i'di ma mirina yayi, kozo ame kongö bo ka ngi ro go bi ma titiyi kina ti momo ngi yayi.”

21 Malayika iya te, “Ele, muti 'deni go lende kiya 'bi, minza mote do bi nima kpe yaga.

22 O'do röyi welo kirina yayi, minza mo'do a motö titi gba kota kinza komö yayi.”

Go kö'du nima Loto kiya te bi nima nge titiyi ne, na ki'di kideki möyi mo ngi ro Zora, ame kiya te “Titi.”

23 Loto ari komö yayi 'deni ti kada kedii ki'di kpenni.

24 Kina Boko'ba kodö pa'do ngi ti kulugbi doku ma kedii kilanma kako di mitoro do gawo 'ba Sodomoni ti Gomora.

25 Kina kote do gawo naga nima ngi pili yaga kpaki ti bi kilédé mo pili ti bilaka mo ga ti wa ame ga kotu mi go bi nima yayi.

26 Tine 'ja 'ba Loto uyi komöni kileki yi'böwu na loko korö ngi kiyi yayi ro doku 'ba melö.

27 Molo mi donbo mo nima na Abarayama kényi kari go bi toné bo korö pa komo Boko'ba di teyi ne.

28 Bo ongo bi kari do Sodomoni ti Gomora ti doyayi pili ma mi bi kilédé nima, tine bo o'ja kotu na ngi kedii kanyo gulyi di doyayi nima yayi kozo kotu 'ba lindi tara.

29 Mi kada nima Boko'ba kedii kote do gawo 'ba mi bi kilédé naga nima Loto koloma teyi ne, bo i'di akittiti 'ba

Abarayama tönë dë du te kudölu di dɔ bo. Bo oja Loto ngi yaga di mi tölë löbu nima.

Kupö Loto

³⁰ Loto rɔ tikere di bi toloma mi Zora, kina bo kënyi ngi yaga di yayi ti yitöti riyo abo naga nima kari koloma mi ti'börö 'ba doku.

³¹ Tine na nyiti ma löbu mo kënyi kiya zi lëmi ni ma titi, iya te, "Bu ze na me köndë 'deni. Kina me botoni ɔto inza gbï mi dɔyayi nime bine yɔ 'dɔ kogbe ze kɔzo dölëti 'ba bilaka lesi pili.

³² Ako di'di 'bu ze kuwë layi gɔ dö'dö tini 'dɔ döyö kole ti bo."

³³ Mi korondɔ nima na lijë ki'di bo kuwë layi, na nyiti ma löbu mo kari kö'dö ti bo. Tine layi upö bo 'deni ngi i'di bo ikali gomo dë.

³⁴ Mi bi kèzë ma di gomo na, nyiti ma löbu mo tönë kako kiya zi lëmi ni ma titi, iya te, "Mö'dö ti 'bu ze ti korondɔ ene, ako di'di bo gbï kuwë layi tone gɔ kari kö'dö tini 'dɔ döyö kole ti bo."

³⁵ Kina lijë ki'di bo kuwë layi gbï mi korondɔ ama, na nyiti ma titi mo kari kö'dö ngi ti bo, tine layi upö bo 'deni gbï i'di bo ikali gomo dë.

³⁶ Wa nime na ki'di yitöti 'ba Loto ga kɔmɔ kpaki riyo köyö kole ti bo.

³⁷ Nyiti ma löbu mo öyö kole botoni ki'di möyi mo rɔ Mowaba, bo na rɔ yi lingi 'ba bilaka naga nima kidëki rɔ Mowaba ame ga le'jete ne.

³⁸ Nyiti ma titi mo öyö gbï rɔ kole botoni, na loko ki'di möyi mo rɔ Benami. Bo na rɔ yi lingi 'ba bilaka naga nima kidëki rɔ Amona ame ga le'jete ne.

20

Abarayama Ni Ti Abimeleke

¹ Abarayama ënyi di Mamore yayi kololo kari kapa dɔ ro'ɔ. Kina bo kari koloma mi löngö Kadesa ni ti Surö. Ko'ja bo koloma 'deni mi Gerara yayi tine

² na bo kiya te 'ja abo Sara nima lëmi bo na. Gɔ kö'du mo na Abimeleke nere 'ba Gerara koja laja gɔ Sara kogba koto kari liɔ abo rɔ 'ja zi bo.

³ Mi korondɔ ma dɔ koto moto na Boko'ba ki'di nyi ko'de dɔ Abimeleke, iya

te, "Eddi köle, 'ja nima kogba ne loko 'ja 'ba bo moto na."

⁴ Tine Abimeleke osa rɔ Sara dë gba, na bo kileki kiya zi Boko'ba, iya te, "Boko'ba, ti kupö ma ngi ti bilaka ma ga kinza ma mirasi lende ɔto?"

⁵ Abarayama na kiya te 'ja nime lëmi bo na. Kina loko iya gbï te bo nima löndö ni na. Döki'di ma ti közö rɔ ma kɔpɔ di mi lende nime mo'dɔ ne. Inza du te rɔ lende kirasi zö."

⁶ Kina Boko'ba kilende zi bo di mi nyi nima, iya te, "Mikali 'deni döki'di yi rɔ ma kɔpɔ di mi lende nima. Gɔ kö'du mo na ma mota yi di bi tirasi lende zö ki'di kosa rɔ 'ja nima dë ne.

⁷ Ieki loko kari zi më'dë ni. Bo bo kumë lende ma na kina bo ti kititi ma ngi göyi 'dɔ kɔmɔ. Ne ɔdɔ kileki loko dë rɔ ma laka eddi köle pili ti bilaka 'bi ga."

⁸ Molo mi dɔɔbo mo na Abimeleke kidëki bo laja abo ga kiyëti gɔ kö'du nime teyi. Kina lijë ngi pili rɔ tikere.

⁹ Abimeleke idëki Abarayama kititi, iya te, "Wa'di na me ko'dɔ zize te ne? Wali kënye wa'di na mo'dɔ ziyi ki'di ko'de tölë löbu nime dɔma kpaki ti bilaka 'ba doliɔ ma nime? Wa nime ko'dɔ zö ne boto moto ame ngi gɔ ko'dɔ lende ma tara inza du te."

¹⁰ Abimeleke ititi Abarayama, iya te, "Wa'di na komeri ki'di ko'dɔ lende nime zö te?"

¹¹ Abarayama iya te, "Mo'dɔ tara römöyi momeri 'bama miya te bilaka 'ba mi dɔyayi nime ere Boko'ba dë kina motoga lijë ti kupö ma ngi 'dɔ lijë kogba 'ja ma.

¹² Ne rɔ ma laka loko ngi rɔ lëmi ma, nyiti 'ba baba tine möni na 'beri kina me mogbe loko rɔ 'ja ma.

¹³ Gɔ kö'du mo na mi kada ma Boko'ba koja ma yaga di mi liɔ 'ba 'bu ma tari tulë mi dɔyayi löwö ne na miya zini, miya te, 'Ako'ɔ ma 'dɔ kileme zö na me. Mi gɔ bi pili ame ga dömö teyi iya zi bilaka mo ga te ma löndö yi na.' "

¹⁴ Kina Abimeleke kileki Sara ngi zi Abarayama kogba kamölö ni ti sa ti atoli ki'di zi bo.

¹⁵ Abimeleke iya te, "Dɔyayi ma na me pili kömöyi. Oloma kapa ma ko'doko."

16 Bo ileki kiya zi Sara, iya te, “Onḡo, mi'di yamo 'deni kuluku 'butë riyö (1,000) zi löndö yì 'dö kileme yi rō ma kəpə kəmə bilaka naga nime pili. Bilaka pili ti kikali ḡḡi irasi lende ɔtə də du te.”

17 Abarayama ititi Boko'ba ḡo Abimeleke na Boko'ba kileḡo Abimeleke ḡḡi pili ti 'ja mo ga kpaki ti yitötì ma rō atoli abo ga,

18 römöyì Boko'ba ɔrə 'ja liḡə 'ba Abimeleke 'deni pa me kinza köyö kole ḡo kö'du nima bo kogba Sara 'ja 'ba Abarayama ne.

21

Töyö Yisika

1 Boko'ba o'də yeyì zi Sara kəzə ame bo ki'di kö'du mo tara.

2 Kina loko kəmə köyö kole zi Abarayama mi tondë abo nima mi kada ma Boko'ba kose ḡomo zi bo tönë.

3 Abarayama idëki möyì kole nima Sara köyö zi bo ne rō Yisika.

4 Kina bo kilele kole abo Yisika mi tö'dö dö modəomota kəzə ma Boko'ba kose ḡomo zi bo tara.

5 Kəmə kəzə 'ba Abarayama 'deni kuluku riyö (100) mi kada nima köyö Yisika ne.

6 Sara iya te, “Boko'ba i'di ma 'deni tögö rō ləḡə. Bəto ame pili kuwö lende nime ti kögö ḡbi kəzə tö.”

7 Loko iya te, “Yë na ti kiya 'böwu te zi Abarayama, Sara ti ki'di mba kpa kole yə? Kina me möyö kole 'deni zi bo mi tondë abo nime.”

Toga Agara

8 Kina ɔdə kole kiyöbu 'deni tine na Abarayama ko'də karama ma löbu ḡḡi mi kada 'ba tola ḡo mba 'ba kole.

9-10 Sara ari ko'ja Yisamele kole ame Agara yitö 'ba Ezipeto köyö zi Abarayama ne kedi ko'də dede rō kole 'bëni Yisika. Kina loko kiya zi Abarayama, iya te, “Oga 'ja atoli nime yaga ti kole 'bëni nime. Kole 'bëni nime inza koloma rō bə dö apötö yì kəzə ti kole ma Yisika.”

11 Kina Abarayama ḡḡi rō meri ḡo lende 'ba kole abo Yisamele.

12 Tine Boko'ba iya zi bo, iya te, “Kinza koloma də rō meri ḡo lende 'ba kole 'bi ti 'ja atoli 'bi nime. O'də wa ame ga Sara

kiya ziyi ne, römöyì Yisika na kedi koja dö kupö yì.

13 Kina ti mi'di kupö kole 'ba 'ja atoli nima ḡbi kara rō dö'be ma löbu römöyì bo kole 'bi na ḡbi.”

14 Kina Abarayama kënyì molo mi dəḡbə kogba kilaka 'ba mini ti mangolə'bo ki'di zi Agara kowe dəkənyə mo koga kari bitə ga yayi ti kole nima ḡomo. Kina loko kari ḡḡi tilaki kebe mi mökö 'ba Berasaba.

15 Kina ɔdə mini 'ba mi kilaka nima kote rönì 'deni tine, na loko kola kole tönë ḡḡi yì 'jowu mətə yayi.

16 Kina loko kënyì di dəmo kari koloma caki rō ma kəwə kəzə bi 'ba to'be kəmo naga tara, römöyì loko iya te, “Mo'dəkö də 'dö moḡḡo kole ma kedi kölə di kəmo ma.”

Ko'ja loko koloma 'deni caki yayi na loko kebe tudu.

17 Boko'ba uwö kole nima kedi kudu na malayika 'ba Boko'ba kilende zi Agara di mitəro, iya te, “Agara, ḡo wa'di? Kinza kere də. Boko'ba uwö dö kole nima 'deni di ḡo bi ma bo kedi teyi.

18 Ənyì kari kinda'ba közi bo tərə. Mëdi mi'di dö'be ma löbu kəzə di mi bo.”

19 Kina Boko'ba kiyəpə kəmə Agara ki'di loko ko'ja daa 'ba mini, kina loko kari kunö mini mi kilaka tönë ki'di zi kole nima kuwë.

20 Boko'ba oloma laka ti kole tönë ḡbö kiyöbu. Bo oloma mi mökö kutu rō bo rō bə ko'be kanya közi kikaka. Mi mökö 'ba Parana na bo koloma teyi.

21 Ma bo ari kogbe 'ja zi bo di mi yitötì 'ba Ezipeto.

Pəri Mi Löḡö Abarayama Ni Ti Abimeleke

22 Mi kada nima na Abimeleke ni ti Pikolo bə dö bə kanya abo kako kiya zi Abarayama, iya te, “Boko'ba edi nduwë tiyì mi wa ame ga pili keddì ko'də ne.

23 Kina me ulömu röyì zö kəmə Boko'ba bine kinza ko'də 'bölu mətə də zö ala zi kole ma ga. Moloma dö mi kəzə tiyì kina me ḡbi 'dö koloma dö mi kəzə tö pili ti bilaka 'ba dəyayi nime keddì koloma yimo ne.”

24 Abarayama iya te, “Mëdi mulömu rəma.”

25 Kina Abarayama kënyì konyò kö'du 'ba daa mótò bò laja 'ba Abimeleke ga kolo 'deni di zi bo.

26 Tine Abimeleke iya te, “Mikali bò ko'dò wa naga nime dè. Iya lende mo dè gbì zò yò, tuwò mo na 'jaa me tòne zò.”

27 Kina Abarayama ki'di kamölò ni ti sa zi Abimeleke, kina lijè kpaki riyò ko'dò pòri ngì.

28 Abarayama oza rokò kamölò modòmoriyò 'beri yaga di mì dótumu yèrì abo ga.

29 Abimeleke iya te, “Jò 'ba rokò kamölò modòmoriyò naga nime koza yaga ne rò wa'di?”

30 Abarayama iya te, “Rokò kamölò modòmoriyò naga nime ako kogba di kòzò, 'dò kèddì rò bò kodòrò yì lende ma, ame ma na mole daa nime.”

31 Kina kidekì möyì bi nima ngì rò Berasaba, ame kiya te “Daa 'ba lömu,” römöyì bi nima na lijè ko'dò lömu di teyi.

32 Kina Abimeleke ni ti Pikolo bò dò bò kanya abo kënyì ngì kileki mì døyayi 'ba Pilisitiya.

33 Abarayama ari kidiyè ngèrì mótò Berasaba yayi gò lömu nima, bo koloma to'dò mötu zi Boko'ba ma nburunburu di ngila mo.

34 Abarayama oloma kada dò konzi mì døyayi 'ba Pilisitiya.

22

Tumu Yisika

1 Di pötò mo 'deni yayi na Boko'ba kiyòzò meri 'ba Abarayama kidekì kiya te, “Abarayama.”

Tine Abarayama ileki dómo, iya te, “Ma na me.”

2 Boko'ba iya te, “Ogba kole kòtò 'bì nima rò Yisika kò'ò bò kulöwò ne kari timo dò dökü 'ba Moriya. Ari ti bo 'dò kumu bo zò yayi rò akumu mì gò bi ame mèdì mileme ziyì ne.”

3 Mòlo nbo mì bi kèzè ma di gòmo na Abarayama koga ngèrì 'ba tonja akumu kudödu gò akaca. Bo ogba Yisika ni ti bò koja laja riyò ti bo. Kina lijè kënyì ngì dómo tari gò bi ame Boko'ba kiya 'deni zi bo ne.

4 Mì tö'dò dò mota 'deni tine na Abarayama kombi kòmò bo ko'ja dò dökü nima kinda rò ma kòwò.

5 Bo iya zi bò laja abo naga nima, bo iya te, “Olomake tötì ti akaca nime bine. Ze ti kole titi nime dèdì dari dögba to'dò mötu zi Boko'ba ti dileki 'jaa dako ziye bine.”

6 Abarayama ogba ngèrì 'ba tonja akumu nima ki'di dò kole abo Yisika, tine bo inda'ba 'ba bo rò kulu ni ti kpa kololo pa'dò 'ba 'dò tulò'jò mo. Kina ödò lijè kèdì kari 'deni tara tine,

7 Yisika iya te, “Baba.”

Abarayama iya te, “Tondo ya, kole ma?”

Yisika ititi, iya te, “Mo'ja pa'dò èdì bine ti ngèrì, ne yida 'ba tumu mo èdì yala?”

8 Abarayama iya te, “Kole ma, Boko'ba ti koja gòmo zize.”

Kina Abarayama ni kari ngì nduwè ti Yisika.

9 Kina ödò lijè kari kòmò 'deni dò gò bi nima Boko'ba kiya zi bo ne tine na Abarayama ko'ba bi 'ba akumu kiyija kpa ngèrì mo ga dómo. Kina bo kudödu Yisika ngì ku'du dò kpa ngèrì 'ba akumu nima.

10 Abarayama ombi kòzì bo 'dò tumu kole abo,

11 tine na malayika 'ba Boko'ba kidekì bo di mitorò, iya te, “Abarayama, Abarayama.”

Bo iya te, “Ma na me.”

12 Malayika nima iya te, “Kinza kosa kòziyì dè rò kole titi nima. Kinza ko'dò wa ma kòtò mótò dè zi bo, römöyì mikali 'deni ngì oro Boko'ba. Ame mo'ja 'deni kilagi dè di bi tumu kole kòtò 'bì nime zò ne.”

13 Abarayama ongo bi kileki gò bo na bo ko'ja kamölò 'deni kazo mo kilaka mì morogo yayi. Kina bo kari kogba kamölò nima ngì konja rò akumu gò bi 'ba kole abo Yisika.

14 Abarayama idèkì möyì gò bi nima rò “Boko'ba ti koja gòmo.” Kina me nduwè kòmò mì kada nime tòne, bilaka kèdì kiya te, “Di dò dökü 'ba Boko'ba bo ti koja gòmo.”

15 Kina malayika 'ba Boko'ba kidekì Abarayama 'böwu di mitorò,

16 iya te, “Wa nime ko'dò 'deni ame kò'jonò kole kòtò 'bì nime dè di zò ne,

gɔ kɔ'du mo mulömu rɔma ti möyi ma Boko'ba

¹⁷ mēdi mo'do yēyi ziyi kupö yi ga konzi kɔzɔ kēlu 'ba mitoro kina gbī kɔzɔ yayi lida 'ba kpa mini löbu. Kupö yi ga ti ka'da bo ya 'bēnni ga.

¹⁸ Kina ti kupö yi ga na ti ko'do yēyi zi bilaka ma konzi 'ba dɔyayi nime pili, römöyi uwö dɔma 'deni."

¹⁹ Abarayama ileki kari zi bo laja abo naga nima, kina lijē kēnyi di yayi bo kari koloma Berasaba.

Kupö Nawura

²⁰ Di pötö lende naga nime na Abarayama kuwö lende mo, iya te, "Mileka öyö kole 'deni gbī ti löndö yi Nawura.

²¹ Lijē na rɔ Uzu kole ma dɔgba ti bo löndö bo Buzu, ti Kemuwele 'bu 'ba Arama

²² ti Kesede ti Azo ti Pilidasi ti Jidalapa ti Betowele."

²³ Betowele na köyö Rebeka.

Kole modɔɔmota naga nime Mileka ni na köyö ti Nawura löndö 'ba Abarayama.

²⁴ Tine 'ja 'ba Nawura mɔto ame kīdēki möyi mo rɔ Rewoma ne na köyö 'bēni Teba ni ti Gama ti Takasa ti Maka.

23

Tölē 'Ba Sara

¹ Sara oloma ko'do kɔmɔ kɔɔ kuluku riyo kɔdɔ dɔmo 'butē riyo döömu dɔmoriyö (127) tine

² na loko kölē ngi di mi Eborona mi dɔyayi 'ba Kanana yayi. Abarayama ari tudu 'ja abo Sara,

³ kina bo kēnyi di do ngila töku nima yayi kari zi Ete bo dɔyayi naga nima, kiya te,

⁴ "Ma na me rɔ bo löwö mēdi moloma mi löngö ye bine, i'dike yayi mɔto zö 'do musu töku ma nime teyi."

⁵ Ete naga nima ileki dɔmo zi Abarayama, iya te,

⁶ "Löbu ze, uwö dɔze, ni rɔ nere ma löbu mi löngö ze bine. Usu töku 'bi mi gö 'ba tusu töku ame ko'doko ne botɔ mɔto inza ma 'do kota gɔ gö 'ba tusu töku di ziyi."

⁷ Kina Abarayama kēnyi kudē do bo bēri kɔmɔ Ete naga nima,

⁸ kiya te, "Dɔo kutike ngi dɔmo zö 'do musu töku ma nime bine, uwöke dɔma, ititike Eporona kole 'ba Zora

⁹ 'do bo kugö ti'börö 'ba Makapela ame rɔ abo do kpa nyaka abo 'dē yayi ne zö. Ititike bo 'do bo kugö zö gɔ ndögö mo ma gɔ kɔmɔ bo di kɔmɔye pili bine 'do kö'bö rɔ ama tusu töku ma ga teyi."

¹⁰ Eporona gbagba bo edī gbī koloma mi löngö Ete mɔto naga nima kpa reki nima yayi. Kina bo kēnyi kilendē kiya rɔ ma kembe mbili bilaka kuwö pili, iya te,

¹¹ "Uwö te, löbu ma, mēdi mi'di nyaka nime pili ziyi ti ti'börö mo. Mēdi mi'di ziyi di kɔmɔ bilaka ma naga nime bine kusu töku 'bi yimo."

¹² Tine Abarayama ēnyi kudē do bo bēri kɔmɔ bilaka bo dɔyayi naga nima

¹³ kilendē rɔ ma kembe bilaka kuwö pili, kiya zi Eporona, iya te, "Moma'jo rɔma ziyi, uwö dɔma. I'di ma mugö nyaka nime pili rɔ tugö. Utī do ndögö mo 'do musu töku ma nime yayi."

¹⁴ Eporona ileki dɔmo zi Abarayama, iya te,

¹⁵ "Löbu ma, uwö te. Ndögö 'ba nyaka nge ti yamo kuluku sowo. Ama ti ko'do wa'di mi löngö ze tiyi? Usu töku 'bi ngi yimo."

¹⁶ Abarayama utī dɔmo tara na bo kiyija yamo zi Eporona kɔzɔ ame bo kiya mbili Ete naga nima pili kuwö ne tara. Yamo nima pili rɔ kinē ame kiyari 'deni molo rɔ 'ba ndögö ne.

¹⁷ Wa nime na 'do ki'di nyaka 'ba Eporona ame mi Makapela kapa Mamore ma kari yibi ne kö'bö rɔ wa 'ba Abarayama. Nyaka nima ti ti'börö mo kpaki ti ngēri mo ga ma yimo yayi nbö kōmō do kpa nyaka.

¹⁸ Ete naga nima pili kpa reki yayi ne ikali rɔ nyaka 'ba Abarayama.

¹⁹ Kina Abarayama kusu 'ja abo Sara mi ti'börö 'ba tusu töku nima yayi mi dɔyayi 'ba Kanana.

²⁰ Gɔ kö'du nime na 'do ki'di nyaka 'ba Ete naga nima ti ti'börö 'ba tusu töku mo koloma ngi kö'bö rɔ nyaka 'ba Abarayama tusu töku teyi.

24

Gbe 'Ba Yisika

¹ Mi kada nime tine Abarayama öndë 'deni gomo kowö. Kina Boko'ba o'do yeyi 'deni zi bo mi wa pili.

² Kina bo kilende zi bo laja abo ma löbu mo ame ro bo do wa 'ba mi lijo abo ga ne, bo iya te, "Ulömu röyi ti mbola ma, usu köziyi teyi.

³ Mo'doko 'do kulömu röyi ti möyi nere Boko'ba 'ba mitoro ni ma ti doyayi kinza kogbe 'ja de zi kole ma Yisika di mi yitoti 'ba Kanana doyayi nime medii moloma teyi ne.

⁴ Tine ileki kari mi doyayi ma köyo ma teyi zi wado ma ga 'do kogbe 'ja zi kole ma di yayi."

⁵ Bo laja nima ititi bo, iya te, "Ne odo nyiti mo ko'doko de tako to mi doyayi nime bine, 'do moja kole 'bi kileki kari mi doyayi ma kako di teyi nima?"

⁶ Abarayama iya te, "Onjo, kinza koja kole ma de du te kileki yayi.

⁷ Nere Boko'ba 'ba mitoro ame kogba ma di mi lijo 'ba 'bu ma di mi doyayi ma köyo ma teyi ne, ilende ko'do lömu zo, iya te, 'Medii mi'di yayi nime zi kupö yi ga.' Kina bo ti koja malayika abo ngi dogba kömöyi, 'do ko'ja 'ja zi kole ma di yayi.

⁸ Ne odo nyiti mo na ko'doko de tako tiyi tine lömu nime inza kpe döyi. Tine kinza ki'di kole ma de du te kileki kari yayi."

⁹ Kina bo laja nima kusu közi bo mi mbola Abarayama kulömu ro bo to'do wa ma Abarayama kose gomo nima.

¹⁰ Bo laja nima ogba gamele 'ba löbu abo Abarayama ga 'butë gbi ti kpa közi ma kele di zi bo, kina bo kënyi di yayi kari mi gawo ame Nawura kedii koloma teyi kapa Mesopotamiya ma kari do tugbu toro.

¹¹ Kina odo bo kömö 'deni yayi tine na bo ki'di gamele abo ga ko'do beri kpa daa nima do kpa gawo nima yayi ne.

Mi dokopiyari 'deni ro bi 'ba tako 'ba 'ja go mini tine,

¹² na bo kebe to'do motu, kiya te, "Nere Boko'ba 'ba löbu ma Abarayama, i'di wa nime tone ne ko'do roni laka zo. Mititi yi i'di wa ma laka ko'do roni zi löbu ma kozo ame ki'di ko'du mo ne tara.

¹³ Ma na me 'deni kpa daa ame yitoti 'ba bilaka 'ba mi gawo nime pili kedii kako tuno mini di teyi.

¹⁴ Odo miya zi ma koto moto, miya te, 'Unö mini ki'di zo muwe,' kina odo loko kiya te, 'Me uwe, kina medii mi'di gbi zi gamele 'bi ga,' loko na go ki'di kedii ro ame kigeli 'deni ro 'ja zi bo laja 'bi Yisika ne. Odo ko'do roni te, na ti mikali ngi ko'du 'bi ma tone kose gomo zi löbu ma ne uyi yimo de."

¹⁵ Tine gba kota kinza bo kote lende nime na Rebeka komo ngi. Loko na ro nyiti 'ba Betowele ame Mileka köyo zi Nawura löndö 'ba Abarayama ni ne. Kina loko komo ngi ti kete mini dokonyo ni.

¹⁶ Loko ro nyiti ma kele ro do kiteli ame gbi gba kikali botoni de. Loko eki mi daa kunö mini 'beni loko keki yaga.

¹⁷ Kina bo laja nima kirija kure doni, iya te, "I'di mini zo muwe di mi kete 'bi nima."

¹⁸ Loko iya te, "Löbu ma, me uwe."

Kina loko kombi welo di dokonyo ni ki'di kpa bo nima kuwe.

¹⁹ Kina odo loko ki'di mini 'deni zi bo nima kuwe ko'bo bo tine, loko iya te, "Medii mi'di gbi zi gamele 'bi ga kuwe ko'bo lijë."

²⁰ Kina loko kopu welo kodu mini mi go bi 'ba tuwe mini 'ba yeri, loko kileki 'bowu welo kari mi daa njo loko kunö mini ko'bo gamele 'ba bo nima.

²¹ Tine bo nima edii koro le yayi tonjo mo odo Boko'ba o'do lende laka 'deni ngi mi lingere abo nima ya.

²² Kina odo gamele kote tuwe mini 'deni na bo nima kogba wa 'ba kano ma kele ame ndogo mo kitigo kulowo ne ki'di zi nyiti nima gbi ti nbelle ma kele riyö 'do, kolo konyo mo ga.

²³ Bo ititi loko, iya te, "Ni nyiti 'ba ye na? Ti do'ja bi 'ba to'do ngi di lijo 'ba 'bu yi yayi?"

²⁴ Loko iya te, "Ma nyiti 'ba Betowele ame Mileka köyo zi Nawura ne na.

²⁵ Dedi ti akonyo 'ba yeri gbi ti moli zinni 'do to'do domo. Kina ro edii gbi ziyi to'do teyi."

²⁶ Kina bo nima kolodo beri ko'do motu zi Boko'ba, iya te,

27 “Yëë'di kēdi zīyī Boko'ba 'ba löbu ma Abarayama go ame kuyī mī kö'du ma kose zi löbu ma Abarayama dē ne. O'de ma 'deni te do wado 'ba löbu ma Abarayama naga nime.”

28 Nyiti nima ënyī kirīṅa kileki kari liṅo zi mōnī, loko kari kiyētī go kö'du naga nime ko'do rōnī ne pili zi ya 'bēnnī ga.

29 Loko ēdī ti löndō nī yayi möyī mo ro Labana. Kina bo kēnyī ṅgī kirīṅa kari kpa daa tonṅo bo laja 'ba Abarayama nima.

30 Labana o'ja wa 'ba kano ni ti ṅbēlē naga nima kōnyo lēmī bo ne 'deni kina bo uwō lende ma bo nima kiya loko koloma ro tūyētī mo ne 'deni gbī. Bo ari ko'ja bo nima kēdi koro ṅgila gamele abo ga kpa daa yayi.

31 Bo iya te, “Ako liṅo, nī ame Boko'ba ko'do yēyī ma laka 'deni döyī ne. Eddī koro mökö bine go wa'di? Mēdī ti rō ndō zīyī mī liṅo ma 'dē yayi kina go bi ēdī gbī zi gamele 'bī ga.”

32 Kina bo nima kari ṅgī liṅo, na Labana kope akombi yaga di go gamele naga nima ki'di akonyo ti mōli 'ba tō'dō dōmo teyī. Kina bo ko'de mini zi bo nima lijē kurögō ndīnnī ti ya ame ga ti bo ne.

33 Kina odo ko'de akonyo 'deni zīnnī tine bo nima iya te, “Minza monyo kpama titi, tine 'jaa ṅbō odo miya lende ame mako timo ne 'deni.”

Labana iya te, “Iya lende 'bī.”

34 Bo nima iya te, “Ma bo laja 'ba Abarayama na.

35 Boko'ba o'do yēyī 'deni ro mbēmbē zi löbu ma ko'do bo ro bo wa. Boko'ba i'di dotumu ma konzi 'ba kamölō ni ti banya ti sa ti yamo ro mbēmbē ti atoli ma konzi 'deni zi bo gbī ti gamele ni ti akaca.

36 Sara 'ja 'ba löbu ma Abarayama ari köyō kole zi bo ko'ja bo köndē 'deni. Kina me bo ki'di wa ame ga pili bo kēdi timo ne 'deni teyī.

37 Bo i'di mulōmu roma 'do muwō do kö'du ki'di abo. Bo iya te, ‘Kinza kogbe 'ja dē zi kole ma di mī yītōtī 'ba Kanana doyayi nime mēdī moloma yīmo ne.

38 Tine ileki kari liṅo 'ba 'bu ma mī löṅgō wado ma ga 'do kari kogbe 'ja zi kole ma di yayi.’

39 Mititi bo, miya te, ‘Ne odo nyiti mo ko'doko dē tako tō?’

40 Bo ileki dōmo zō, bo iya te, ‘Boko'ba ame mö'bō tuwō dōmo ne ti koja malayika abo kari tūyī ki'di wa ko'do rōnī pili zīyī ro ma laka. Eddī kari ko'ja 'ja zi kole ma di mī löṅgō wado ma ga ame ro bilaka 'ba 'bu ma ga ne.

41 Tine odo kari zi wado ma naga nima kina odo kiya te lijē na kilagi tine, ti kēddī ē'bī ro ma koro di mī lömu nime.’

42 Kina me mömō kpa daa bine ti kada ne, na mititi ṅere Boko'ba, miya te, ‘ṅere Boko'ba 'ba löbu ma Abarayama, moma'jo roma zīyī wa nime mēdī mo'do tōne ne i'di ko'do rōnī laka zō.

43 Ma na me 'deni kpa daa bine. Odo nyiti mōto kako tunō mini nime mēdī midēki mini di zīnī go loko ki'di zō muwē di mī kete 'bēnī.

44 Odo loko kuti dōmo kina loko ko'doko gbī ti'di mini zi gamele ma ga, loko na go ki'di kēdi ro nyiti ame kigeli 'deni ro 'ja zi kole 'ba löbu ma ne.’

45 Tine gba kota ma kinza mote mötu nime di yīmō, na Rebeka kömō ṅgī ti kete mini dokonyo nī, loko kēki kari mī daa tunō mini. Midēki mini di zīnī, miya te, ‘T'di mini zō muwē.’

46 Kina loko kodi dokonyo nī ṅgī welo ki'di mini zō, kiya te, ‘Me uwē, kina ti mi'di mini gbī zi gamele 'bī ga.’

Kina muwē mini, loko ki'di gbī zi gamele ma ga kuwē.

47 Kina mititi loko, miya te, ‘Nī nyiti 'ba yē na?’

Loko iya te, loko nyiti 'ba Betowele kole 'ba Nawura ame Mileka köyō ne na. Kina musu wa kano nī, molo ṅbēlē kōnyo nī.

48 Tine na molodo mo'do mötu milēlu Boko'ba 'ba löbu ma Abarayama, go ame bo ko'de ma 'deni kori ma laka ki'di mo'ja nyiti 'ba wado 'ba löbu ma 'deni ro 'ja zi kole mo ne.

49 Kina me odo ko'dokoke ṅgī to'do mo 'do kēdi laka zi löbu ma, iyake zō, ne odo dōmo kinza, iyake gbī zō 'do muyī kōmo ma mari te do dōrī ala mōto mileki te do gali.”

50 Labana ni ti Betowele ileki dōmo, iya te, “Kö'du nime ako di zi Boko'ba dinza ti a mōto 'do tiya mo.

⁵¹ Rebeka na me kōmōyī, ogba loko kari tīnī. I'di loko rō 'ja zi kole 'ba löbu 'bī kōzō ame Boko'ba kiya ne tara."

⁵² Kina ɔɔɔ bō laja 'ba Abarayama nima kuwō lende nima 'deni tara tine na bo kolɔɔɔ ngī bēri bo ko'dɔ mötu zi Boko'ba.

⁵³ Kina bo koja bōngɔ ni ti sītēri ti wa 'ba mbili ma kileŋo di mī yamo ma kōbōkōbō naga, bo ki'di zi Rebeka. Bo i'di kpa kōzi ma ndōgō mo kitigɔ kulōwō naga gbī zi löndō 'ba Rebeka ni ti ma mo.

⁵⁴ Kina bō nima ti bilaka ame ga ti bo ne konyo kpēnnī kuwē wa lijē kō'dō yayi. Mī dōngbō tine na bo kiya te, "I'dike ma mileki mari zi löbu ma."

⁵⁵ Tine löndō 'ba Rebeka ni ti ma mo iya te, "I'di nyiti nime koloma titi ko'dɔ tö'dō kōzō dō ndō tara, ala dō 'butē tize bine. Di pötō mo tine ti loko kari 'jaa."

⁵⁶ Tine bō nima ileki dōmo zinnī, iya te, "Kinza ki'dike ze dē digabi bine. Boko'ba i'di lingere ma 'deni kēdi laka, i'dike mari zi löbu ma."

⁵⁷ Lijē iya te, "I'di dīdēki nyiti gō dititi loko."

⁵⁸ Kina lijē kīdēki Rebeka kititi, iya te, "Ti kari ti bō nime?"

Loko iya te, "Yēē, mēdi mari."

⁵⁹ Kina lijē ki'di Rebeka ni ti nyiti ame molo rō bō laja 'bēni ne kari koto ti bō nima kpaki ti bilaka abo ga.

⁶⁰ Kina lijē ko'dɔ lömu ma laka zi Rebeka, iya te, "Nī lēmi ze, ti koloma rō ma 'ba tīndī 'ba bilaka ma konzi. Kupō yī ga ti kō'bō ta'da bō ya 'bēnnī ga."

⁶¹ Kina Rebeka ni ti yītōti bō laja 'bēni naga nima kileŋo rōnnī ngī kēki dō gamele kari koto ti bō laja 'ba Abarayama nima. Kina lijē kēnyī ngī dōmo di yayi.

Tömö Ti Rebeka

⁶² Yisika ako 'deni di kpa daa ame kīdēki rō, "Daa 'ba Boko'ba bō dīdī ame kōngɔ ma ne." Bo ēdi koloma mī dōyayi 'ba Kanana ma kapa kileki dō rō'ɔ.

⁶³ Bo ēnyī 'deni rō mī dōkōpiyari kari bi lingere mī nyaka na bo ko'ja gamele ngī kēdi rō tako.

⁶⁴ Kina ɔɔɔ Rebeka ko'ja Yisika 'deni tara tine na loko kēki ngī bēri di dō gamele,

⁶⁵ loko ititi bō laja 'ba Abarayama nima, iya te, "Yē mo na me 'dē kēdi kako rō mī nyaka zize yōyī ne?"

Bō nima iya te, "Bo na rō löbu ma." Kina loko kogba bōngɔ 'ba dōni ngī loko kolo kōmōni timo.

⁶⁶ Bō laja nima iyēti gō wa ame ga bo ko'dɔ ne pili zi Yisika.

⁶⁷ Kina Yisika kogbe Rebeka rō 'ja abo ko'de mī rō ma tōnē ma bo Sara koloma pa teyi ne. Yisika ɔ'ɔ Rebeka rō mbēmbē kina kiyēyī dōki'dī bo ngī di gō meri 'ba tölē 'ba ma bo.

25

Tölē 'Ba Abarayama

¹ Abarayama ogbe 'ja mōto möyī mo rō Ketora.

² Loko na köyö Zimarana ni ti Yokezana ti Medana ti Midiyana ti Yisebaka ti Suwa.

³ Yokezana na rō 'bu 'ba Seba ni ti Dedana. Kupō Dedana ga na rō bilaka naga nima kīdēki rō Asura ni ti Letosa ti Luma.

⁴ Kole ma 'ba Midiyana ga na rō Epa ni ti Epera ti Anoko ti Abida ti Elida. Ya naga nime pili rō kupō ma kōɔɔ di zi Ketora ga.

⁵ Yisika na Abarayama ki'di 'dɔ kēdi rō bō dō apötō bo ga.

⁶ Tine ko'ja bo kēdi gba ti kōmō bo, bo i'di kpa kōzi zi kole 'ba 'ja abo mōto naga nima, kina bo koga lijē ngī yaga di ngila kole abo Yisika yayi, lijē kari mī dōyayi ma kileki kapa kari yībī.

⁷⁻⁸ Abarayama ari kōlē 'jaa ko'ja bo kōndē 'deni kote, kōmō kōɔ abo kēdi 'deni kuluku mota kōɔɔ dōmo 'butē riyō dōomu (175).

⁹ Kole abo ga Yisika ni ti Yisamele usu bo mī ti'börō 'ba Makapela kapa Mamore ma kari yībī mī nyaka 'ba Eporona kole 'ba Zora ame di e'be Ete ne.

¹⁰ Nyaka nime na tōnē Abarayama kugō di zi e'be Ete ga. Kina kusu Abarayama gbī yayi ngila 'ja abo Sara.

¹¹ Di pötō tölē 'ba Abarayama na Boko'ba ko'dɔ yēyī zi kole abo Yisika ko'ja bo kēdi koloma ngila daa ame kīdēki rō "Daa 'ba Boko'ba bō dīdī ame kōngɔ ma" ne.

Kupō Yisamele

12 Yisamele ma tönë Agara yitö 'ba Ezipeto atoli 'ba Sara köyö zi Abarayama ne na köyö kole naga nime.

13 Ame na ro möyi kole mo ga ma kiyija pili go töyö mo. Nebayota na ro kole ma dogba 'ba Yisamele, kina Kedara ni ti Adabele ti Mibesama

14 ti Misama ti Duma ti Masa

15 ti Adada ti Tema ti Yetora ti Napisa ti Kedema.

16 Kole 'ba Yisamele naga nime lijë na ro yi lingi 'ba kpa goli ma 'butë domoriyö ame möyi lijë na pili kilëbi do dolinjo mo ga gbi ti bi 'ba toda yeri mo ga ne.

17 Komö koo 'ba loma 'ba Yisamele pili kuluku riyö kodo domo 'butë mota döomu domoriyö (137) kina bo köle ngi.

18 Kupö Yisamele ga oloma 'benni mi dayayi 'ba Awila ni ti Surö kapa Ezipeto ma kari yibi mi löngö mo ma ti Asura. Ya naga nime oloma 'benni kö'bö caki yaga di do ngila kupö Abarayama motö naga nima.

Töyö Esawu Ni Ti Yakoba

19 Ame na ro lende 'ba Yisika kole 'ba Abarayama.

20 Komö koo 'ba Yisika edi 'deni 'butë sowo mi kada ma bo kogbe Rebeka nyiti 'ba Betowele bo Arama tönë koloma Padanarama ne. Löndö 'ba Rebeka na ro Labana.

21 Tine Rebeka öyö kole de kina Yisika kititi Boko'ba go kö'du mo. Kina Boko'ba kileki do akititi abo ngi ki'di Rebeka komo.

22 Kole roña na mini, tine gba kinza loko köyö de na kole naga nima koloma ngi tunyöpö di mini. Loko iya te, "Go wa'di na wa ma te ga ko'do roni zö?"

Loko ari kititi Boko'ba go kö'du mo.

23 Kina Boko'ba kileki domo zini, iya te, "Do'be riyö na ma miyi. Eddi köyö bilaka riyö motö ga ma kö'bö to'ji rönni. Bo ma kotö ti kedä ti tigö kebe bo motö. Bo ma löbu mo ti koja laja zi ma titi mo."

24 Kina odo kada 'ba löyö komö 'deni zini tine, loko öyö ro kole roña.

25 Kole ma dogba mo ro ma kasi romo pili ro sunë kozo sunë 'ba ro yeri tara. Kina lijë ki'di möyi mo ro Esawu, ame kiya te "Ro köyu."

26 Tine na köyö kole ma mi riyö mo közimo kinda'ba burutu Esawu 'deni könyö teyi. Kina ki'di möyi bo ngi ro Yakoba, ame kiya te "Inda'ba." Mi kada nima köyö lijë ne komö koo 'ba Yisika 'deni kuluku kotö kodo domo 'butë (60).

Esawu Ro 'Bö

27 Kina odo kole naga nima kiyöbu 'deni tine, Esawu 'ba bo ro bo ko'be kanya goti mo kö'bö ro laki mökö. Tine Yakoba 'ba bo le ro ma keyi goti mo ro loma linjo.

28 Esawu na Yisika ko'ö laka romöyi bo ro lonjo go tonyo yida ame ga Esawu kedä kupö ne. Tine Rebeka o'ö 'benni ro Yakoba.

29 Mi kada ma do kotö motö tine Esawu omö di bi laki mökö kako ko'ja Yakoba kedä tu'di monzo. 'Bö o'do bo 'deni ngi sowa

30 kina bo kiya zi Yakoba te, "Bö upö ma 'deni, wa kasi nima ku'di ne i'di zö."

Go kö'du nime na kidëki möyi bo ro Edome, ame kiya te "Akasi."

31 Yakoba iya te, "Ti mi'di ziyi odo kiya te ki'di ro löbu 'bi 'ba tedä ro kole ma dogba nima zö."

32 Esawu iya te, "Bö na me kodo 'deni roma, ro löbu ma 'ba tedä ro kole ma dogba nime ti ko'do wa'di zö?"

33 Yakoba iya te, "Ulömu röyi titi dogba zö."

Kina bo kulömu ro bo ngi kugö ro löbu abo 'ba tedä ro kole ma dogba nima zi Yakoba.

34 Kina Yakoba ki'di mangolö'bo zi bo ti monzo nima bo konyo, bo kuwë wa, na bo kënyi ngi nduwë kari abo. Wa ma Esawu ki'di ko'ö ro bo kulöwö di do ro löbu abo 'ba tedä ro kole ma dogba nima na nge nime.

26

Yisika Eñyi Gerara

1 'Bö motö ari kila'ba 'böwu mi dayayi nima 'beri di go ma tönë pa mi kada 'ba Abarayama ne. Kina Yisika kënyi ngi kari Gerara zi Abimeleke nere 'ba Pilisitiya.

2 Boko'ba odo kileme roni zi Yisika, iya te, "Kinza kari de nbö Ezipeto, oloma mi dayayi nime miya ziyi toloma teyi ne.

3 Oloma mi dayayi nime bine kina ti mö'bö nduwë tiyi. Ti mo'do yeyi ziyi romöyi yayi nime na medä mi'di pili ziyi

ti kupö yî ga. Mëdi mo'do wa ma tönë ga mulömu molo zi 'bu yî Abarayama bine ne.

⁴ Mëdi mi'di kupö yî ga kara konzi kozo këlu 'ba mitoro. Kina ti mi'di yayi nime pili zinni. Kina ti kupö yî ga na ti ko'do yeyi do bilaka pili 'ba doyyayi nime. Mëdi mo'do yeyi ziyi

⁵ romöyî Abarayama uwö doma koro kö'du ki'di ma ga pili ro gomo."

⁶ Mi kada ma Yisika këdi koloma Gerara yayi na

⁷ bilaka ma yayi kititi 'ja abo Rebeka di zi bo, tine bo iya te, "Loko lëmi ma na." Bo ere tiya mo ro 'ja abo kinza bilaka naga nima kupö bo ra go kö'du 'beni romöyî loko ele kulöwö.

⁸ Kina odo bo koloma 'deni gomo kowo yayi tine, mi kada moto na Abimeleke nere 'ba Pilisitiya kuyi komo bo kongo bi di bi gböngö 'ba rö ko'ja Yisika ni kinda 'ba közinni 'deni ti Rebeka.

⁹ Kina Abimeleke këdëki Yisika kititi, iya te, "Dëmba loko 'ja 'bi na? Ne go wa'di na kiya te loko lëmi yî na?"

Yisika iya te, "Romöyî momeri miya te motoga bilaka ti kupö ma odo miya te loko 'ja ma na."

¹⁰ Abimeleke iya te, "Wa'di na me ko'do zize te ne? Motoga dëne bilaka ma naga nime ödö 'deni ti 'ja 'bi. Ma këdi ra tara dëne ni na ti korö ro bo ki'di ze do'do lende kënyë nime."

¹¹ Tine na Abimeleke kose gomo zi bilaka pili, iya te, "Botö ame kosa közini ro bo nime ala ro 'ja mo ëdi kupö yaga."

¹² Yisika orö'do nyaka mi doyyayi nima yayi. Kina mi komo koo mo nima bo kumu ngi ro mbëmbë bebe do kupö ma bo këdiyë romöyî Boko'ba o'do yeyi 'deni zi bo.

¹³ Kina mori abo nima koto ngi nduwë tiyöbu nbö bo kari këdi ro bo mori.

¹⁴ Bo 'deni ti dotumu 'ba kamölö ni ti sa gbi ti atöli ma konzi. Go kö'du mo na bilaka 'ba Pilisitiya naga nima kombi minni ngi ro bo.

¹⁵ Kina lijë këdiri daa ame ga bo laja 'ba 'bu bo Abarayama ga kole gba kota bo këdi ti kömöni ne ngi me teyi.

¹⁶ Abimeleke ilende zi Yisika, iya te, "Ënyî yaga di mi doyyayi ze nime. Ni 'deni ro bo tigö ma do kiteli bebe ze pili."

¹⁷ Kina Yisika kënyî ngi kari koga taya abo mi bi pëpëlë 'ba Gerara, bo koloma yayi.

¹⁸ Bo ole daa ma tönë ga kole pa mi kada 'ba 'bu bo Abarayama ne, ame bilaka 'ba Pilisitiya këdiri 'deni teyi di pötö tölë 'ba Abarayama. Möyî ame ga molo 'bu bo ki'di do daa naga nima na gbi bo këdëki timo.

¹⁹ Bo laja 'ba Yisika ga ole daa mi bi pëpëlë nima yayi na lijë ko'ja mini di teyi.

²⁰ Tine bo koda kamölö ma mi doyyayi 'ba Gerara yayi ako kamo tinni, iya te, "Mini ze na me."

Go kö'du mo na Yisika ki'di möyî daa nima ro "Lamo."

²¹ Bo laja 'ba Yisika ga ari kole daa moto 'böwu, kina lamo ku'du roni gbi go lende mo na bo këdëki möyî mo ro "Ndo'ji."

²² Bo ololo di yayi kari kole daa moto. Ama tine na lamo kinza kpe teyi. Kina bo ki'di möyî mo ro "Do ngölö." Bo iya te, "Boko'ba i'di do ngölö 'deni zize toloma mi doyyayi nime bine go do'jake wa laka nduwë di teyi."

²³ Di yayi na bo kënyî kari Berasaba.

²⁴ Kina Boko'ba kodo kileme roni zi bo mi korondo mo nima, iya te, "Ma na ro Boko'ba 'ba 'bu yî Abarayama. Kinza kere dë, mëdi tiyî. Mëdi mo'do yeyi ziyi mi'di kupö yî kara konzi go kö'du ki'di ma ame mose zi bo laja ma Abarayama ne."

²⁵ Kina Yisika ko'ba bi 'ba akumu yayi ko'do motu zi Boko'ba di teyi. Bo oga taya abo yayi na bo laja abo ga kole daa moto gbi.

Yisika Ni Ti Abimeleke

²⁶ Nere Abimeleke ni ënyî di Gerara lijë ti Awuzata bo ti'di lende zi bo ti Pikolo bo do bo kanya abo lijë kari tongo Yisika.

²⁷ Tine bo iya zinni, iya te, "Akoke tongo ma tone go wa'di? O'ja tönë o'jike ma kogake ma yaga di mi doyyayi 'be 'di."

²⁸ Lijë iya te, "Le'jete dikali 'deni ro ma laka Boko'ba ëdi tiyî. Kina me diya te go do'do pori tiyî. Do'doko yi go kulömu röyî

²⁹ kinza ko'do wa ma kënyë moto dë zize, gbi kozo ame do'do wa ma kënyë

moto dē zīyī ne tara. Doloma do'do kōmo kele dōyī doja yi kari liya ti mī kēyī. Kina me dikali 'deni rō ma laka Boko'ba o'do yēyī 'deni zīyī."

³⁰ Yisika o'do karama zinnī lijē konyo kpēnnī kuwē wa.

³¹ Molo mī bi kēzē ma di gōmo tine na lijē ko'do lömu mī löngö lijē. Yisika o'do mötö gbo zinnī kina lijē kari ngī di rō bo liya ti mī kēyī.

³² Mī kada mo nima na bo koja laja 'ba Yisika ga kako kiya lende 'ba daa ame lijē kole ne zi bo, iya te, "Do'ja mini 'deni."

³³ Kina bo ki'di möyī mo rō Saba, ame 'jo 'ba lende mo tēgē, "Lömu." Wa nime na 'do ki'di kīdēkī möyī gawo nima rō Berasaba ne.

'Ja 'Ba Esawu Ga

³⁴ Tine Esawu kōmo kōo abo 'deni 'butē sowo na bo kogbe 'ja ngī riyō di mī yītōtī 'ba e'be Ete, Yudita nyiti 'ba Beri ti Basemata nyiti 'ba Elone.

³⁵ Tine lende ko'do 'bēnnī i'di Yisika ni ti Rebeka ngī kō'bo rō meri.

27

Yakoba Na Ti Yēyī

¹ Kina odo Yisika kōndē 'deni kōmo mo kōlu tine, na bo kīdēkī Esawu kole abo ma dōndende mo kako zi bo. Bo idēkī, iya te, "Kole ma."

Esawu iya te, "Ma na me."

² Bo iya te, "Ongō ma na me möndē 'deni mōtōga ti mölē gīrī naga nime.

³ Ogba kanya ti bōlō 'bī kōdo kari mökō to'be yida zō.

⁴ Kina gō ko'do akonyo koṅmi tōnē ga mo'doko ne ko'de kako zō monyo 'do mo'do yēyī zīyī gba kota kinza mölē."

⁵ Tine Rebeka ēdī kuwō lende nima Yisika kēdī kiya zi Esawu ne. Kina odo Esawu kari 'deni toma yida to'be mo di yī mökō tine,

⁶ na loko kiya zi Yakoba, iya te, "Muwō 'bu yī koloma tiya mo zi löndö yī Esawu gīrī nime, iya te,

⁷ 'O'de yida ko'do akonyo koṅmi tōnē ga ko'de zō monyo 'do mo'do yēyī zīyī kōmo Boko'ba gba kota kinza mölē."

⁸ Kina me kole ma, uwō dōma ko'do wa ame ga miya zīyī ne.

⁹ Ari mī jolo ko'de kole banya ma kōno riyō 'do mo'do rō akonyo koṅmi ma 'bu yī ko'doko nima

¹⁰ 'do koto kari zi bo konyo gō bo ko'do yēyī zīyī gba kinza bo kōlē."

¹¹ Tine Yakoba ileki dōmo, iya te, "Löndö ma Esawu rōmo rō sunē, ma 'bama rōma kinza sunē,

¹² mōtōga 'bu ma ti komomo rōma kikali mēdī mīndēndē bo. Kina mēdī mo'de ngī rō sōnō na za dōma kola yēyī mo tōnē."

¹³ Ma bo iya te, "Kole ma, sōnō nima kileki dōma. Lende ma nime na nge kuwō dōmo kari ko'de banya naga nima kako zō."

¹⁴ Kina bo kari ngī gōmo ko'de kako zi ma bo ko'do rō akonyo koṅmi ame 'bu bo ko'doko ne.

¹⁵ Kina loko kogba bōngō ma laka 'ba Esawu ame loko kēdī kikeki rō gōnī yayi ne, kolo rō Yakoba.

¹⁶ Kina loko kogba kilaka banya tōnē ga kolo kōnyo bo ga gbī kebe gō bi 'ba mugu bo ma kinza sunē teyi.

¹⁷ Kina loko ki'di akonyo koṅmi tōnē ti mangolō'bo mo ga ame loko ko'do ne kōzi kole 'bēnī Yakoba kari timo.

¹⁸ Yakoba ari zi 'bu bo Yisika, kiya te, "Baba."

'Bu bo iya te, "Ma na me. Nī kole ma, ma rō yē mo na?"

¹⁹ Yakoba iya te, "Ma Esawu kole dōndende 'bī na. Mo'do 'deni kōzo ma kiya zō. Ēnyī tōrō konyo yida ma mo'do 'deni zīyī nime 'do ko'do yēyī zō."

²⁰ Tine Yisika ititi, iya te, "Ari ko'ja ngī welo te tondo ga ya, kole ma?"

Yakoba ileki dōmo, iya te, "Nere Boko'ba 'bī na ki'di ko'do rōnī ngī laka zō."

²¹ Yisika iya zi Yakoba, iya te, "Ese ngōsi ngila ma bine 'do momomo rōyī, gō mikali odo nī kole ma Esawu na ngī."

²² Yakoba ese ngōsi zi 'bu bo. Yisika omomo rō bo, iya te, "Mugu yī udu rō mugu Yakoba, tine kōnyo yī ga rō kōnyo Esawu."

²³ Yisika ikali dē kpe rō Yakoba rōmōyī kōnyo bo ga 'deni rō sunē kōzo kōnyo löndö bo Esawu. Tine gba kinza bo ko'do yēyī nime zi Yakoba,

24 bo ileki kititi, iya te, “Ni Esawu na ngi?”

Yakoba iya te, “Ma na ngi.”

25 Yisika iya te, “Kole ma, o'de yida nima zö monyo 'do mo'do yeyi ziyi.”

Kina Yakoba ko'de yida tönë ngi zi 'bu bo konyo, bo ko'de layi gbi zi 'bu bo kuwë.

26 Yisika iya zi bo, iya te, “Kole ma, ese ngosi kome mbili ma.”

27 Kina Yakoba kese ngosi kome mbili 'bu bo. Yisika umë tato 'ba bongo 'ba kole abo na bo kiya te, “Tato kele 'ba ro kole ma ngi kozo nyaka ame Boko'ba ko'do yeyi teyi ne.

28 Boko'ba koja soloro ziyi di mitoro ki'di nyaka 'bi kolobö. Bo koja go nyonyu ro mbembë ziyi ti layi.

29 Bilaka pili ti koja laja ziyi. Kina lijë pili ti kolodo bëri kömöyi. Ti keddä ti közi kakpa do löndö yi ga pili. Kupö e'be möyi ga ti kolodo bëri kömöyi. Lömu kedi do bilaka ame ga pili kulömu yi, tine yeyi kedi do bilaka ame ga pili ko'do yeyi ziyi.”

Monö 'Ba Esawu

30 Yisika ote to'do yeyi nime. Kina mbowa di pötö Yakoba kënyi kari 'deni tine na löndö bo ma löbu Esawu kömö ngi di bi to'be yida.

31 Bo o'do akonyo ma konmi gbi ko'de kako zi 'bu bo Yisika. Bo iya zi 'bu bo, iya te, “Baba, ënyi toro konyo yida nime mo'de ziyi ne go ko'do yeyi zö.”

32 Yisika ititi, iya te, “Ni yë mo na?”

Bo iya te, “Ma Esawu, kole dändende 'bi na.”

33 Kina ro Yisika ki'di tilë'di ngi pili ro ma kënyë. Yisika iya te, “Yë mo na me pa kupö yida ko'do ko'de zö bine monyo gba kinza kako dë mo'do yeyi 'deni teyi ne? Yeyi nima ö'bö 'deni nburu ro abo.”

34 Lende nime Esawu kuwö te na bo kudu ngi ro ma kembe ro monö ma kënyë. Bo ileki kiya zi 'bu bo, iya te, “O'do yeyi gbi zö, baba.”

35 Yisika iya te, “Löndö yi ako bine kindëndë ma 'deni kogba yeyi 'bi.”

36 Esawu iya te, “Wa nime na dë ngi kidëki möyi bo ro Yakoba gomo ne? Mi riyö abo ma bo ku'bölu ma na 'deni me. Bo ogba ro löbu ma 'ba tedi ro kole ma

dogba bine kina me bo kogba yeyi ma 'deni gbi. Yeyi moto inza kpe zö?”

37 Yisika ileki domo zi Esawu, iya te, “Mo'do bo 'deni ro löbu 'ba döyi. Kina mi'di löndö bo ga 'deni pili ro bo laja zi bo. Mi'di nyonyu ni ti layi 'deni zi bo. Tine wa'di na go mo'do gbo ziyi ya, kole ma?”

38 Esawu iya te, “Baba, ëddi nge ti yeyi koto kpöki? O'do yeyi gbi zö.”

Kina Esawu koloma ngi tudu ro ma kembe.

39 Yisika ileki domo zi bo, iya te, “Nyaka 'bi inza kolobö. Soloro inza kako ziyi di mitoro.

40 Tine ti koloma 'beyi go mbele 'ba köziyi, ti keddä ro bo laja zi löndö yi. Ne odo konyo burutu bo, ti kolö röyi ngi yaga di komo közi bo.”

Esawu Ro Tiyeli

41 Esawu o'ji Yakoba ngi ro ma kënyë go ame 'bu bo ki'di yeyi abo zi Yakoba ne. Bo omeri ti mi bo, iya te, “Kada 'ba tolë 'ba 'bu ze owö dë kpe, kina 'do mupö Yakoba yaga.”

42 Lende kiya 'ba Esawu nime ari kömö zi Rebeka, kina loko koja laja go Yakoba kiya teyi, iya te, “Löndö yi Esawu ëdi kiteri 'do tupö yi go wa nime ko'do zi bo ne.

43 Kina me kole ma, o'do wa ame ga miya ne. Ënyi welo kirina kari zi löndö ma Labana mi Arana

44 koloma titi yayi nbö tiyeli 'ba löndö yi kote rönä.

45 Odo ya 'ba löndö yi kote rönä 'deni do bo kudölu di go wa ma ko'do zi bo nime tine, na ti moja laja 'jaa göyi. Go wa'di na 'do kpe kole ma ga koteke doye ngi kpaki riyö di zö mi kada koto teyi?”

Tari 'Ba Yakoba

46 Rebeka iya zi Yisika, iya te, “Lende 'ba 'ja 'ba Esawu ro yitöti 'ba e'be Ete naga nime odo 'deni roma. Odo kiya te Yakoba kogbe yitöti 'ba Ete ya naga nime gbi ti mölë gbo yaga.”

28

1 Kina Yisika kidëki Yakoba ko'do yeyi teyi, iya te, “Kinza kogbe yitöti 'ba Kanana naga nime dë.

² Ēnyī kari Padanarama liṅɔ 'ba 'bu yī löbu Betowele 'dɔ kogbe nyiti 'ba lano yī Labana ma kotɔ.

³ Boko'ba bɔ tigo dɔ kiteli ko'dɔ yēyī zīyī ki'di kole konzi zīyī gɔ kēddī rɔ yī liṅgi 'ba bilaka 'ba dɔ'be ma konzi.

⁴ Bo ko'dɔ yēyī zīyī ti kupō yī ga kɔzɔ ma bo ko'dɔ yēyī zi Abarayama. Yayi nime kēddī koloma yīmo ame Boko'ba ki'di 'deni zi Abarayama ne ti kēddī rɔ bɔ dɔmo."

⁵ Yisika oja Yakoba kari Padanarama zi Labana kole 'ba Betowele bɔ Arama tōnē. Labana na rɔ löndö 'ba Rebeka ma 'ba Yakoba ni ti Esawu.

Esawu Ogbe Nyiti 'Ba Yisamele

⁶ Esawu ikali Yisika o'dɔ yēyī 'deni zi Yakoba koja kari Padanarama 'dɔ kogbe 'ja di yayi. Kina gbī di bi to'dɔ yēyī nima Yisika iya zi Yakoba kinza kogbe 'ja dē di mī löngö yītōti 'ba Kanana.

⁷ Kina me Yakoba kuwö dɔ 'bu bo ni ti ma bo 'deni kēnyī kari Padanarama.

⁸ Gɔ kö'du nime na Esawu kikali ṅgi 'bu bo Yisika o'dɔkɔ wa mɔtɔ rɔ yītōti 'ba Kanana naga nima dē du te.

⁹ Kina bo kari zi Yisamele kole 'ba Abarayama, bo kari kogbe nyiti mo Malata lēmi 'ba Nebayota 'böwu rɔ 'ja abo mɔtɔ.

Nyi 'Ba Yakoba

¹⁰ Yakoba ēnyī di Berasaba kari nduwē kapa Arana.

¹¹ Kada ari kōsö dɔ bo bi mɔtɔ na bo kö'dö ṅgi yī mökö yayi. Bo ogba kulugbī dōku mɔtɔ bo kitaka dɔ bo timo. Kina ɔdɔ bo kö'dö 'deni tine

¹² na nyī ko'de dɔ bo tēgē, bo o'ja bi tēki kīdēyī di dɔyayi dɔndende mo kömō ṅbō mītorɔ. Kina malayika koloma tilēlē rōnni kebe gomo kako bēri, kari tɔrɔ.

¹³ Tine na bo ko'ja Boko'ba kēdi kɔrɔ ṅgila bo yayi, kina Boko'ba kilende zi bo, iya te, "Ma na rɔ ṅere Boko'ba ma kōṅgɔ gɔ 'bu yī löbu Abarayama ni ti 'bu yī Yisika. Dɔyayi nime kēddī kö'dö teyi ne mēdi mi'di zīyī ti kupō yī ga.

¹⁴ Lijē ti konzi kɔzɔ lupu kogba mī kapa 'ba dɔyayi pili. Kina ti kupō yī na ti ko'dɔ yēyī zi bilaka pili 'ba dɔyayi.

¹⁵ Mēdi mö'bö tīyī mōṅgɔ göyī di mī gɔ bi ame ga pili kēddī kari teyi ne, mo'de yī kileki mī dɔyayi nime bine. Minza mola yī du kinza ma mo'dɔ wa ame mi'di kö'du mo 'dɔ to'dɔ mo ne."

¹⁶ Yakoba indiṅi di bi tö'dö, kiya te, "Wu, Boko'ba ēdi ṅgi mī gɔ bi nime, ma na mikali dē."

¹⁷ Bo rɔ tikere, na bo kiya te, "Gɔ bi wa'di na koro te? Ala mɔtɔga liṅɔ 'ba Boko'ba na, ala kpadōri 'ba mītorɔ na?"

¹⁸ Yakoba ēnyī molo mī dɔṅbɔ kogba kulugbī dōku nima bo kitaka dɔ bo pa timo ne kīdēyī dɔmo tɔrɔ, kina bo kogba 'bu kodɔ dɔmo.

¹⁹ Bo i'di möyī gɔ bi nima rɔ Betele, tine gawo ma ṅgosi ṅgila gɔ bi mo nima yayi, möyī mo idēki pa rɔ Luza.

²⁰ Yakoba o'dɔ lömu zi Boko'ba, iya te, "ɔdɔ nī Boko'ba koloma ṅgi tö kōṅgɔ goma di mī lingere ma nime mēdi mari teyi ne, koja gɔ akonyo zō gbī ti bōṅgɔ tusu mo rɔma,

²¹ kileki ma ṅbō mī liṅɔ 'ba 'bu ma ti mī kēyī, nī na ti kö'bö ṅgi rɔ ṅere Boko'ba ma rɔ ṅburuṅburu.

²² Kina dōku nime mīdēyī dɔmo ne ti kēdi ṅgi rɔ bi 'ba to'dɔ mötu zīyī di teyi. Wa ame ga pili ki'di zō ti mi'di kapa ma 'butē mo zīyī."

29

Yakoba Ömō Arana

¹ Yakoba ari nduwē mī lingere abo nima kala mī dɔyayi ma kapa kari yībī.

² Bo ari kömō mī löwu mɔtɔ ti daa teyi dɔtumu 'ba kamölö mota kö'dö 'deni bēri kpamo yayi. Daa nima na kēdi ki'di mini zi kamölö naga nima di teyi. Tine dōku ma kutu'bö kpa daa mo nima timo rɔ ma löbu,

³ ɔdɔ bɔ koda kamölö naga nima kotɔtɔ rōnni 'deni pili tine, na 'jaa lijē koloma tululu dōku nima yaga ki'di mini zi kamölö 'bēnni ga, kina lijē kululu 'jaa 'böwu kileki gɔ bi mo.

⁴ Yakoba ititi bɔ koda kamölö naga nima, iya te, "Kpe di gɔ bi ma yala ga ya, löndö?"

Lijē iya te, "Ze di Arana."

5 Bo ileki kititi lijë, iya te, “Ikalike bo mɔto ro Labana kole 'ba Nawura?”

Lijë iya te, “Yëë, dikali bo.”

6 Bo ititi lijë, iya te, “Bo ëdi le?”

Lijë iya te, “Bo ëdi le. Nyiti abo Rayile na me 'dë këdi ro tako ti kamölö abo ga.”

7 Bo iya te, “Kada gba mbiri bi 'ba tototo do kamölö mi jolo na dë gba. I'dike mini zinni lijë kari tonyo kpënni.”

8 Lijë iya te, “Inza tara, dëdi doda bo koda kamölö mɔto ga kototo rönni pili titi kako tine, na 'jaa go dululu döku yaga di'di mini zi kamölö.”

9 Ko'ja Yakoba këdi gba tilende ti ya naga nima, na Rayile kömö ngi ti kamölö 'ba 'bu ni römöyï loko na ro bo koda mo.

10 Kina odo Yakoba ko'ja Rayile kömö 'deni ti kamölö 'ba lano bo Labana ga tara tine, na bo kari ngi kululu döku tönë yaga di kpa daa nima ki'di mini zi kamölö naga nima.

11 Kina bo kumötö Rayile bo kudu ro ma kembe.

12 Bo iya te, “Ma lano 'ba 'bu yi na. Ma kole 'ba Rebeka na.”

Kina Rayile kirinja ngi kari kiya lende mo zi 'bu ni.

13 Kina odo Labana kuwö lende 'ba kole 'ba lëmi bo 'deni tara tine, na bo kirinja kurë dömo kiramo kome mbili mo, bo ko'de kako lijo.

Yakoba iyëti go lende naga nime pili zi Labana.

14 Tine Labana ileki dömo, iya te, “Ro ma laka ni roma ma na.”

Aranda Go Leya Ni Ti Rayile

Yakoba oloma ko'do nyepe koto yayi,

15 kina Labana kiya zi bo, iya te, “Eddi ko'do ndobo zo ro ma sari go ame ze ro wado ne, tine mo'doko dë 'do kö'bö to'do mo tara. Iya wa ame ko'doko ne go mopi ziyi.”

16 Labana ëdi ti yitöti riyö, möyï ma löbu mo ro Leya, tine ma titi mo möyï mo ro Rayile.

17 Leya ele nge di komo mo, tine Rayile ele 'bëni ngi ro mbëmbë kpaki ti yida romo.

18 Yakoba odo Rayile, go kö'du mo na bo kiya te, “Mëdi mo'do ndobo komo koo modomoriyö ziyi 'do ki'di Rayile zo mogbe.”

19 Labana ileki dömo, iya te, “Ma laka mo na 'do mi'di loko ziyi di do ame 'do mi'di loko zi bilaka mɔto ne. Oloma tö bine.”

20 Yakoba o'do ndobo komo koo modomoriyö go Rayile, tine inda ngi di zi bo koo tö'dö do ndö tara römöyï bo o'lo loko ro mbëmbë.

21 Kina Yakoba kiya zi Labana, iya te, “Koo 'ba ndobo ma ote rönï 'deni, i'di 'ja ma zo.”

22 Labana oja karama 'ba gbe kose bilaka 'ba mi go bi nima yayi pili kototo rönni kako yimo.

23 Tine mi korondo mo nima, Leya na za Labana ko'de koja go Yakoba kö'dö timo.

24 Labana i'di nyiti atoli abo mɔto möyï mo ro Zilepa zi nyiti abo Leya ro bo laja.

25 Mi donjo tine, na Yakoba konjo za 'böwu ro Leya. Kina bo kënyï kari kititi Labana, iya te, “Wa'di na me ko'do zo te ne? Mo'do ndobo nime ziyi go Rayile, go wa'di na kebe kindëndë ma?”

26 Labana iya te, “Mi dölëti 'beze bine, ogbe nyiti ma titi dë dogba kola nyiti ma löbu.

27 Ne oda tö'dö do modomoriyö 'ba karama 'ba gbe nime kote rönï titi 'do mi'di Rayile gbï ziyi, odo ko'doko to'do ndobo gbï zo komo koo modomoriyö mɔto.”

28 Yakoba uti gomo. Kina odo tö'dö do modomoriyö 'ba karama 'ba gbe nima kote rönï 'deni tine, na Labana kogba nyiti abo Rayile ki'di gbï ro 'ja zi Yakoba.

29 Labana i'di nyiti atoli abo mɔto möyï mo ro Bila zi Rayile ro bo laja.

30 Yakoba ö'dö gbï ti Rayile, tine Rayile na bo koo ro do kiteli kebe Leya. Kina bo ko'do ndobo 'böwu zi Labana komo koo modomoriyö.

Töyö Kole 'Ba Yakoba Ga

31 Kina odo Boko'ba konjo Yakoba ko'lo Leya dë laka koo a nima tara tine, na Boko'ba koja go löyö ngi zini. Rayile oro 'bëni ngi ro koto.

32 Leya omo köyö ro kole botoni, kina loko ki'di möyï mo ro Rubëni, ame kiya te “Onjo lisa,” römöyï loko iya te, “Boko'ba onjo lisa ma 'deni, më'dë ma ti ko'lo ma nati.”

33 Kina loko kɔmɔ 'böwu köyö kole mɔtɔ. Loko iya te, “Boko'ba uwö 'deni ma kɔ'ɔ ma dë kina me bo ki'di kole nime 'deni gbi zö.” Kina loko ki'di möyi mo ro Simona, ame kiya te “Uwö.”

34 Loko ɔmɔ 'böwu köyö kole mɔtɔ. Kina loko kiya te, “Ame tine, mē'dë ma ëdi kodɔ'bo rōni kō'bō tō rōmōyi möyö kole 'deni mota zi bo.” Na loko ki'di möyi mo ro Lëwë, ame kiya te “Odo'bo.”

35 Loko ɔmɔ 'böwu köyö kole mɔtɔ. Kina loko kiya te, “Ame tine ti mīlëlu Boko'ba.” Na loko ki'di möyi mo ro Yuda, ame kiya te “Lëlu.” Tine na loko kɔrɔ ŋgī, loko öyö kole mɔtɔ dë kpe titi di gɔ ama.

30

1 Kina ɔdɔ Rayile kɔŋgɔ 'deni loko köyö kole dë zi Yakoba kɔzɔ a nima tara tine, na loko kombi mīni ŋgī rɔ lēmī nī. Gɔ kō'du mo na loko kiya zi Yakoba, iya te, “ɔdɔ ki'di kole dë zö ti mōlë yaga.”

2 Yakoba ënyi rɔ 'dirī tīni, kiya te, “Ma na rɔ Boko'ba? O'ja Boko'ba na ki'di löyö dë zīyi.”

3 Loko iya te, “Bila nyiti bo laja ma na me, ö'dö timo 'dɔ loko köyö kole zö. Tīni na ti mēdi rɔ ma 'ba kole.”

4 Kina loko ki'di Bila rɔ 'ja zi mē'dë nī, kina bo kō'dö timo.

5 Bila ɔmɔ köyö kole zi Yakoba,

6 kina Rayile kiya te, “Boko'ba o'dɔ burë ma 'deni laka. Bo uwö akititi ma 'deni bo ki'di kole zö.” Kina loko ki'di möyi mo ro Dana, ame kiya te “Burë.”

7 Bila ɔmɔ 'böwu köyö kole mɔtɔ zi Yakoba.

8 Rayile iya te, “Mo'dɔ ya 'deni ti lēmī ma rɔ ma kënyë ŋbō ma'da.” Kina loko ki'di möyi mo ro Napatali, ame kiya te “Ya.”

9 Kina ɔdɔ Leya kɔŋgɔ loko kɔrɔ 'deni di bi töyö kole tara tine na loko kogba Zilepa bo laja 'bēni ki'di zi Yakoba rɔ 'ja.

10 Kina Zilepa köyö kole zi Yakoba.

11 Leya iya te, “Mēdi ti gɔ kele.” Kina loko ki'di möyi mo ro Gada, ame kiya te “Gɔ kele.”

12 Zilepa ɔmɔ 'böwu köyö kole mɔtɔ zi Yakoba.

13 Leya iya te, “Ma 'deni rɔ lɔŋɔ. 'Ja ma laki pili ti kīdēki ma rɔ bo lɔŋɔ.” Kina

loko ki'di möyi mo ro Asera, ame kiya te “Lɔŋɔ.”

14 Mī kada 'ba tumu nyönyu na Rubēni kari ko'ja lɔŋa 'ba löyö di mī nyaka kogba kako timo lɔŋɔ ki'di zi ma bo Leya. Rayile iya zi Leya, iya te, “I'di lɔŋa nima kole 'bī ko'ja ne zö.”

15 Tine Leya ileki dɔmɔ, iya te, “Mē'dë ma nima kolɔ ne ɔ'bo yi dë gba? Kina me këddi kiteri 'böwu 'dɔ togba lɔŋa nime kole ma ko'ja ne?”

Rayile iya te, “ɔdɔ ki'di lɔŋa nima zö, Yakoba ëdi kō'dö göyi mī korɔndɔ nime tɔne.”

16 Kina mī dɔkɔpiyari ko'ja Yakoba këdi kileki 'deni kako di mī nyaka tine na, Leya kurë dɔ bo, kiya te, “Eddi kako kō'dö tɔne gɔma rōmōyi mugö yi 'deni di zi Rayile ti lɔŋa nime kole ma ko'ja ne.”

Kina Yakoba kō'dö tīni mī korɔndɔ nima.

17 Boko'ba ileki dɔ akititi 'ba Leya ki'di loko kɔmɔ köyö kole ma mī muyi 'bēni zi Yakoba.

18 Loko iya te, “Boko'ba i'di kpa közi 'deni zö rōmōyi mi'di bo laja ma zi mē'dë ma.” Kina loko ki'di möyi mo ro Yisakara, ame kiya te “Kpa közi.”

19 Leya ɔmɔ 'böwu köyö kole ma mī modɔkɔtɔ zi Yakoba.

20 Loko iya te, “Boko'ba i'di kpa közi ma dɔ kiteli 'deni zö. Mē'dë ma ëdi ko'dɔkɔ ma, rōmōyi möyö kole 'deni modɔkɔtɔ zi bo.” Kina loko ki'di möyi mo ro Zebolona, ame kiya te “To'dɔkɔ.”

21 Di gɔmɔ na loko köyö nyiti ki'di möyi mo ro Dina.

22 Boko'ba ɔŋgɔ Rayile koja gɔ löyö teyi.

23 Kina loko kɔmɔ köyö kole. Loko iya te, “Boko'ba ogba rɔ kaya 'deni yaga di dɔma.

24 Boko'ba koja gɔ kole mɔtɔ tɔ kpe gbi zö.” Kina loko ki'di möyi mo ro Yesepa, ame kiya te “Mɔtɔ gbi.”

Labana Ni Ti Yakoba

25 Di pötö töyö Yesepa na Yakoba kiya zi Labana, iya te, “I'di mileki mari mī dɔyayi ze.

26 I'di 'ja ma ga ti kole ma ga ame mo'dɔ ndɔbo gɔmɔ zīyi ne 'dɔ mari. Ikali ndɔbo ame mo'dɔ zīyi ne 'deni.”

27 Tine Labana iya te, "I'di miya lende nime. Mumë 'deni ti 'bösi ma, Böko'ba ëdi ko'do yëyi doma nime go kö'du 'bï.

28 Iya wa ma ko'doko 'do mopi ziyi. Kina mëdi mi'di ngi pili ziyi."

29 Yakoba iya te, "Ikali ndobo laka ame mo'do ziyi ne 'deni kina ikali ma yëri 'bi ga kara 'deni gbi mi ndobo ko'do ma.

30 Mi kada ma tönë mako ne yëri 'bi ga ngi ndo te, ne ongo te kina me kara 'deni ngi le'jete konzi ro mbëmbë. Kina Böko'ba o'do yëyi 'deni gbi nduwë ziyi di mi go bi ame ga moloma tari teyi. Kina me kada ma 'bama ömö 'deni 'do mongo go wa ma ro 'ba gbagba ma ga."

31 Labana ititi, iya te, "Wa'di na go mopi ziyi?"

Yakoba iya te, "Mo'doko a moto dë go kopi zö. Mëdi mö'bö nduwë tongo go yëri 'bi ga odo kuti go lende nime.

32 I'di milaki kebe mi löngö yëri 'bi naga nima 'do migeli kole kamölö ma kölu naga ti kole banya ma kumöru naga. Wa naga nime na nge mo'doko.

33 Ti kikali laka ma 'jaa odo kako tongo yëri ame ga mogba 'deni ne kada moto. Odo ko'ja banya ame ga kinza ro ma kumöru ne ti kamölö ame ga kinza ro ma kölu ne mi löngö 'bama naga nime ti kikali ngi ro 'bögö."

34 Labana iya te, "Ele, do'do kozo ame kiya ne tara."

35 Tine mi kada mo nima na Labana kigeli banya ma kumöru naga kpaki ti ame ga ti kinë ma kanmi romo ne ti kamölö ma kölu naga me yaga. Kina bo ki'di kole abo ga toda mo

36 tine na bo kënyi kari tinni kilingere nbö tö'dö do mota koto yaga ro ma kowo di ngila ama ga ti Yakoba ne. Yakoba oloma nduwë toda koso yëri 'ba Labana naga nima.

37 Kinë ngëri mota moto ga yayi Yakoba ënyi koke dngila ma ka'ji mo ga ro nyigbara kopepe yoko mo yaga kola romo ro ma kumöru.

38 Bo ako timo kuruwö komo yëri naga nima kpa go bi ame lijë këdi kuwë mini di teyi. Bo uruwö yayi romöyë yëri naga nima bi 'ba tëki mo na di kpa mini.

39 Go kö'du mo na banya ame ga këki di yayi kuyi kömönni do ngëri naga nima ne köyö kole ngi me ro ma kumöru.

40 Yakoba oza kamölö mo ga yaga di ro banya kina bo ki'di lijë kuyi kömönni kari do yëri ma kumöru ti ma kölu ame ga mi löngö yëri 'ba Labana ga yayi ne. Wa nime na ki'di Yakoba këdi ti dotumu 'ba yëri koza 'beri yaga di ro 'ba Labana ga.

41 Odo yëri ma kono naga këdi këki na Yakoba kuruwö ngëri naga nima komo mo di kpa go bi 'ba tuwë mini yayi 'do lijë këki di mi löngö mo.

42 Tine bo uruwö dë komo yëri ma kilike naga. Go kö'du mo na yëri ma kilike naga ngi me ro 'ba Labana, tine ma kono naga ngi me ro 'ba Yakoba.

43 Kina Yakoba koloma ngi ro bo mori ti dotumu 'ba kamölö ni ti banya ro ma konzi, gbi ti atoli ti gamele ti akaca.

31

Rija 'Ba Yakoba

1 Yakoba ari kuwö kö'du mo kole 'ba Labana ga këdi ro tiya mo, iya te, "Yakoba ototo wa 'ba 'bu ze ga 'deni kote. Wa 'ba 'bu ze ga na me bo ko'do mori 'deni timo."

2 Bo ongo gbi Labana inza kpe ro ma laka ti bo kozo ma dogba.

3 Kina Böko'ba kilende zi Yakoba, iya te, "Ileki kari mi doyayi 'be mi löngö e'be 'bu yi ga. Mëdi mö'bö tiyi."

4 Kina Yakoba koja laja go Rayile ni ti Leya kako zi bo mi löwu nima bo këdi koda kamölö abo ga yimo yayi ne.

5 Kina bo kiya zinni, iya te, "Mongö 'deni 'bu ye inza kpe ro ma laka tö kozo ma dogba. Ne Böko'ba 'ba 'bu ma ni ëdi tö.

6 Ikalike 'deni ma mo'do ndobo zi 'bu ye ti tigo ma pili.

7 Tine pele tara bo ö'bö nduwë tuyi dngala zö. Kpa közi 'ba ndobo ame mëdi mo'do ne bo uyë yimo mi 'butë, tine Böko'ba na këdi kitata ma di zi bo.

8 Odo bo kiya te, 'Banya ma kumöru naga nima këdi pili ro kpa közi ziyi,' kina banya köyö ngi me ro ma kumöru. Kina odo bo kiya te, 'Banya ma ku'du kinë kanmi naga nima këdi pili ro kpa közi

ziyi,' kina banya köyö ngi me ro ma ku'du kiné kaŋmi.

⁹ Boko'ba ogba yëri 'deni me di zi 'bu ye ki'di zö.

¹⁰ Mi kada ame ro bi 'ba töyö ma laka 'ba yëri ne, nyi o'de dōma mombi kōmo ma mo'ja mo'de banya ame ga kēdi kēki ne 'deni me ro ma kumōru ti ma ku'du kiné kaŋmi.

¹¹ Malayika 'ba Boko'ba idēki ma di mi nyi nima, iya te, 'Yakoba.' Miya te, 'Ma na me.'

¹² Malayika nima iya zö, iya te, 'Ombi kōmōyi koŋgo mo'de ame ga pili kēdi kēki ne 'deni me ro ma kumōru ti ma ku'du kiné kaŋmi, rōmōyi mo'ja wa ma Labana kēdi ko'do ziyi 'deni.

¹³ Ma na ro Boko'ba ma tōnē kōdo kileme rōni ziyi di Betele, tōnē 'do kīdēyi dōku yayi kōdo 'bu dōmo kulōmu rōyi gbī zö ne. Ënyi di mi dōyayi nime kileki kari mi dōyayi ma köyö yi teyi.' "

¹⁴ Rayile ni ti Leya ileki dōmo zi Yakoba, iya te, "Wa mōto inza kpe zize ame go dogba ro apōtō di zi 'bu ze.

¹⁵ Bo o'do ze kōzo bo löwö, bo kugö ze mōkō. Kina me bo kiyölu yamo 'ba dōze 'deni pili yaga.

¹⁶ Wa naga nime pili Boko'ba kogba yaga di zi 'bu ze ne, eze ga na zi kole ze ga. Wa ame Boko'ba kiya ziyi ne o'do ngi."

¹⁷ Yakoba i'di kole abo ga ti 'ja abo ga do gamele

¹⁸ bo kēnyi dōmo di yayi ti wa ame ga pili bo ko'ja di Padanarama yayi ne, kina bo koga dōtumu 'ba yëri abo ga pili kōmo bo tari mi dōyayi 'ba Kanana zi 'bu bo Yisika.

¹⁹ Tine mi tēnyi 'bēnni Labana ari 'deni mōlo bi kōwo tumu sunē kamölō abo ga kina Rayile ku'bögō akoro 'ba 'bu ni ngi kari timo.

²⁰ Yakoba indēndē Labana kēnyi ngi kinza ma bo kose go bo kiya te bo ēdi 'deni kari.

²¹ Bo iriŋa di yayi ti wa ame ga pili ro 'ba bo ne bo kumu do yöpö Epurate bo kuyi kōmo bo kari yöki dōyayi kurunḡu 'ba Gilada.

²² Di pötö tö'dö do mota tine na Labana kuwö kö'du mo 'jaa iya te, Yakoba iriŋa 'deni.

²³ Kina bo kototo bilaka abo ga lijē kozi go Yakoba ŋbö tö'dö do modōmoriyō kari kota gōmo mi dōyayi kurunḡu 'ba Gilada.

²⁴ Mi korōndo mo nima na Boko'ba kako kilende zi Labana ti nyi, iya te, "I'di kōmōyi kandi laka kinza kiya wa ma kēnyē mōto dē zi Yakoba."

²⁵ Yakoba oga taya abo 'deni do kurunḡu yayi tine na Labana ni ti bilaka ma 'ba bo ga koga taya gbī yayi.

²⁶ Labana iya zi Yakoba, iya te, "Wa'di na me ko'do te ku'bōlu ma kogba yitōti ma ga kēnyi timo kōzo 'bōki ma kinda'ba di mi ya?"

²⁷ Go wa'di na ku'bōlu ma kusu rōyi kinza kose göyi zö? Ma kēdi kiya ra dēne 'do moja yi go kori ti loŋo ti ŋgala ti biro 'ba tomo ni ti lēri.

²⁸ Ne go wa'di na kēnyi ngi kinza ma ki'di mome mbili yitōti ma ga ti kole 'bēnni ga mo'do mōtō zinnī? Lende do rumō nime ko'do ne.

²⁹ Mēdi ti tigo 'ba 'do to'do yi ro ma kēnyē, ne Boko'ba 'ba 'bu yi ilende zö ti korōndo ene, iya te, mi'di kōmo ma kandi laka kinza miya wa ma kēnyē mōto dē ziyi.

³⁰ Mikali 'deni lende 'ba liŋo 'be na kō'o rōyi ki'di yi kēddi kari. Ne go wa'di na ku'bögō akoro ma?"

³¹ Yakoba iya te, "Ma ro tikere rōmōyi miya te mōtoga ti kolō yitōti 'bī ga yaga di zö.

³² Ne odo kiya te ko'ja akoro 'bī nima di zi bilaka mōto bine, bo mo to nima ēdi kolē tone yaga. Bilaka ze ga na me, oma wa ame ga ro 'bēyi ne kigeli yaga 'do kōmōnni pili ko'ja."

Yakoba ikali dē ma Rayile na ku'bögō akoro 'ba Labana nima.

³³ Labana odo koma mi rō kilaka 'ba Yakoba, bo kololo kari koma mi 'ba Leya, bo kari 'böwu koma mi 'ba Bila ni ti Zilepa. Tine bo o'ja akoro abo naga nima dē du te. Kina bo kari kōdo mi rō 'ba Rayile toma yimo.

³⁴ Rayile ogba akoro naga nima 'deni kusu dōmo mi kilaka bi loma 'ba go gamele ki'di 'deni rō yayi loko koloma

dɔmo. Labana oma mi rö nima pili tine o'ja akoro abo dë du te.

³⁵ Rayile iya zi 'bu ni, iya te, "Njere ma, kinza kënyi dë rɔ 'diri tö gɔ ame mënyi dë tɔrɔ ziiyi ne, römöyi mëdi ti a dɔ 'ja."

Gɔ kö'du mo na Labana koma ngi le ko'ja akoro naga nima dë.

³⁶ Kina Yakoba kënyi ngi rɔ 'diri ti Labana kititi, iya te, "Lende kënyë wa'di na mo'dɔ? Wa ma mirasi ziiyi ki'di koga gɔma kulöwö rɔ ma kututu gɔmo ne na rɔ wa'di?"

³⁷ Wa ma ga na me koma yimo 'deni me, ne ë'bi ma ko'ja di mi löngö mo ga bine ëdi yala? Ne ɔdɔ këdi, oja yaga bine kɔmɔ bilaka 'bi ga ti 'bama ga kɔngɔ gɔ lijë kiya lende ma laka mo mi löngö ze tiyi.

³⁸ Mi kɔmɔ kɔɔ 'butë riyö naga nime mo'dɔ tiyi ne kamölö ti banya 'bi ga ö'bö dë kinza töyö, monyo muruku ma kɔtɔ te dë di mi löngö dɔtumu 'ba yëri 'bi ga.

³⁹ Ame ga kuruku kinda'ba mopi gɔ bi mo ngi teyi mo'de lende mo dë gbi yɔ kako ziiyi. Ame ga ku'bögö rɔ mi korɔndɔ ala rɔ mi kada ne mopi gɔ bi mo teyi kɔzɔ ma kiya zö to'dɔ mo.

⁴⁰⁻⁴¹ Mi kɔmɔ kɔɔ 'butë riyö naga nime mo'dɔ tiyi ne, kada onma ma rɔ gɔ bi kënë pili, bi këyi okpe yimö kote korɔndɔ a mɔtɔ rɔ tö'dö kinda'ba kɔmɔ ma dë. Mo'dɔ ndɔbɔ ziiyi kɔmɔ kɔɔ 'butë dɔmosowɔ gɔ yitö riyö 'bi naga nime, kina me mo'dɔ 'böwu kɔmɔ kɔɔ modɔkɔtɔ gɔ ki'di dɔtumu 'ba yëri 'bi mɔtɔ ga zö. Ne pele ö'bö tuyi mi kpa közi ma mi 'butë.

⁴² Ma kiya te Boko'ba 'ba 'bu ma Abarayama ame bo na gbi Yisika kere ne kinza gɔma dëne me oja ma 'deni mari rɔ közi sari. Boko'ba onɔgɔ gomɔ ma ti ndɔbɔ ame mo'dɔ ziiyi ne kina ma bo kamo döyi ti korɔndɔ ene."

⁴³ Labana ileki dɔmo zi Yakoba, iya te, "Yitöti ma ga na pili ma. Kole naga nima pili rɔ kole ma ga. Dɔtumu 'ba yëri naga nima pili rɔ ama ga. Wa naga nime pili këddi kɔngɔ ne me rɔ ama ga. Tine a mɔtɔ inza ma 'dɔ mo'dɔ tota gɔ yitöti ma naga nime ti kole ma lijë köyö naga nime di ziiyi.

⁴⁴ Ako do'dɔ lömu tiyi. Ako dotɔtɔ kulugbi döku dulu dɔmo bine 'dɔ koloma rɔ kinë 'ba lömu nime do'dɔ 'deni mi löngö ze tiyi ne."

⁴⁵ Kina Yakoba kogba döku kidëyi dɔmo tɔrɔ.

⁴⁶ Bo i'di bilaka abo ga kotɔtɔ kulugbi döku kulu dɔmo. Kina lijë konyo kpenni di ngila döku nima kulu dɔmo yayi ne.

⁴⁷ Labana idëki möyi gɔ bi nima rɔ Yegara Saduta, tine Yakoba idëki rɔ Galede.

⁴⁸ Labana iya zi Yakoba, iya te, "Döku nime 'deni rɔ lende kileme mi löngö ze tiyi." Gɔ kö'du mo na kidëki möyi gɔ bi nima ngi rɔ Galede, ame kiya te "Döku 'ba akileme."

⁴⁹ Labana ileki gbi, kiya te, "Boko'ba ki'di kömöni nduwë kö'bö tonɔgɔ ze mi rɔ koza ze nime." Gɔ kö'du nime na kidëki möyi gɔ bi nima ngi rɔ Mizapa, ame kiya te "Kilanga koda wa."

⁵⁰ Labana iya te, "ɔdɔ ko'dɔ yitöti ma naga nime rɔ ma kënyë ala ebe kogbe 'ja mɔtɔ ga ame muwö kö'du mo dë pele, ziiyi tikali mo laka kɔmɔ Boko'ba ëdi tonɔgɔ ze.

⁵¹ Döku nime mulu dɔmo ti ma midëyi dɔmo nime

⁵² ti kö'bö rɔ lende kileme mi löngö ze tiyi. A mɔtɔ minza miteli dɔ döku nime mari mo'dɔ ya tiyi kina a mɔtɔ inza kiteli dɔ döku nime gbi ala ma midëyi dɔmo nime kako ko'dɔ ya tö.

⁵³ Boko'ba 'ba Abarayama ti 'ba Nawura ti Boko'ba 'ba 'bu nni ga kɔngɔ lende nime mi löngö ze tiyi."

Yakoba ulömu rɔ bo ti möyi Boko'ba ame 'bu bo Yisika kere ne

⁵⁴ kina bo kumu roma zi Boko'ba dɔ döku nima yayi. Bo idëki bilaka abo ga kako tonyo akonyo nima lijë kö'dö dɔ kurungu nima yayi.

⁵⁵ Mɔlo mi dɔnɔ na Labana kome mbili yitö abo ga ti kole 'benni ga bo kumötö lijë gbɔ na bo kuyi dɔ bo ngi kileki liɔ.

32

Yakoba Ni Ti Esawu

¹ Yakoba ënyi di yayi kari nduwë mi lingere abo nima, kina malayika mɔtɔ ga 'ba Boko'ba kako kondɔɔ ti bo.

² Kina ɔɔo Yakoba ko'ja lijē 'deni tara tine, bo iya te, “Ɗotaya 'ba Boko'ba na me.” Kina bo kidēki möyi go bi nima ngi ro Manama, ame kiya te “Taya riyo.”

³ Yakoba oja bo laja abo mɔto ga kari dogba kɔmɔ bo zi löndö bo Esawu mi doyayi 'ba Edome.

⁴ Bo ose zinni 'do lijē kiyēti kpa bo zi Esawu, kiya te, “Ma Yakoba bo laja 'bi, moloma 'deni migabi ti Labana nbö kömō mi kada nime tone.

⁵ Ma 'deni ti sa ti akaca ti dotumu 'ba kamölö ni ti banya gbi ti atoli, kina me medī mose lende nime ziyi löbu ma 'do ki'di miyi keyi roma.”

⁶ Bo laja naga nima ileki kako zi Yakoba, kiya te, “Dari 'deni dömo zi bo löndö yi Esawu. Bo edi 'deni ndö go kori tako turē döyi. Bo edi ti bilaka abo ga kuluku modɔɔmota (400) ti bo.”

⁷ Kina Yakoba ngi ro tikere ro mbembē, na bo koza bilaka abo ga ti kamölö abo ga ti banya ti sa ti gamele kpaki bi riyo.

⁸ Bo omeri ɔɔo kiya te Esawu kömō dotumu ma koto kote domo ma koto nima ti kɔmɔ kirinja yaga.

⁹ Yakoba ititi Boko'ba, iya te, “Boko'ba 'ba 'bu ma löbu Abarayama ti 'ba 'bu ma Yisika, uwö akititi ma. Iya 'deni tonē zö 'do mileki mari mi doyayi ze zi e'be 'bu ma ga, kina go ko'do wa ma laka gbi zö.

¹⁰ Ma bo laja 'bi nime, ma ngi woti ro bo lende kënyē, mi keyi 'bi ti kö'du laka 'bi ame kileme zö ne ma gbagba ma m'bo dē. Mi kada ma tonē mumu do yöpö 'ba Yaradene medī mari ne, ma nge ti peri adokotoni közö. Ne kina me tone medī mileki 'deni ti dotumu riyo naga nime.

¹¹ Moma'jo roma ziyi, okonyi ma di zi bo löndö ma Esawu. Ma ro tikere ro mbembē mɔto ga bo edi kako kote doze kpaki ti 'ja ti kole titi.

¹² Ne ni Boko'ba iya 'deni tonē bine, iya te, eddi ki'di wa ko'do rōni pili laka zö ki'di kupö ma konzi kozo 'jo yayi lida 'ba kpa mini löbu ame boto ko'bo dē titētē mo ne.”

¹³ Yakoba ödö mi go bi nima yayi, na bo koza wa ame ga bo kedī timo ne ki'di ro kpa közi zi Esawu.

¹⁴ Bo oza ma banya kuluku sowo (200) ti mo'de 'butē riyo, ma kamölö kuluku sowo (200) ti mo'de 'butē riyo,

¹⁵ ma gamele 'butē mota ti kole mo ga, ma sa 'butē sowo ti ngulö 'butē, ma akaca 'butē riyo ti botoni mo ga 'butē.

¹⁶ Bo oza ro dotumu ki'di bo laja abo ga ro bo domo. Bo iya zinni, iya te, “Arike nduwē dogba kɔmɔ ma. Olake löngö dotumu mo naga nime kedī ro ma kowo ti ma kedī kako di gomo.”

¹⁷ Bo ose zi bo laja ma dogba nima, iya te, “Ɔɔo bo löndö ma Esawu kondoso tiyi kititi yi, kiya te, ‘Nere 'bi ro ye? Kina eddi kari yala? Yeri 'ba ye ga na me kömöyi ne?’

¹⁸ Ileki domo zi bo, iya te, ‘Wa 'ba bo laja 'bi Yakoba ga na, kina me bo koja ro kpa közi ki'di zi nere abo Esawu. Kina Yakoba gbagba bo mo edi yi'böwu.’ ”

¹⁹ Bo ose kö'du nime gbi te zi bo laja ma mi riyo mo ti ma mi mota mo nduwē kala ro gönni nima pili kedī kona yeri naga nima ne, bo iya te, “Ɔɔo kondosoke ti Esawu, iyake tara zi bo.

²⁰ Kina iyake gbi te, Yakoba gbagba bo mo edi yi'böwu.”

Bo omeri, bo iya te, “Mɔto ga ti miyeyi doki'di Esawu ti wa naga nime 'do ɔɔo medī mömö pele zi bo yayi tine mi bo eyi 'deni.”

²¹ Bo oja kpa közi ki'di naga nima toti kari dogba kɔmɔ bo, tine bo ileke 'ba bo titi tö'dö mi taya yayi.

Nyöpö 'Ba Yakoba

²² Mi korondo koto mo nima na bo kënyē domo kogba 'ja riyo abo ga ti 'ja ma riyo ame ga ro bo laja ne ti kole 'butē dookoto abo ga lijē kumu toro 'ba Yaboko.

²³ Bo oja lijē pili kumu do toro nima ti wa ame ga pili bo kedī timo ne,

²⁴ tine bo na kileke 'ba bo kutu bo yi'böwu. Kina bilaka mɔto kako kunyöpö ti bo nbö kömö mi kano bi kezē.

²⁵ Kina ɔɔo bo nima kongo 'deni bo ka'da Yakoba dē kpe tara tine na bo kokpe do'bötöru mo ngi, na kpa do'bötöru Yakoba kogba rōni ngi.

²⁶ Bo iya te, “Ola ma mari, go bi edi 'deni kezē.”

Yakoba iya te, “Minza mola yi titi. O'do yëyi zö.”

²⁷ Bo iya te, “Möyï yi ro yë?”

Yakoba iya te, “Möyï ma ro Yakoba.”

²⁸ Bo iya te, “Möyï yi inza kpe ro Yakoba, tine 'deni ro Yisarele, ame kiya te 'Nyöpö ti Boko'ba,' römöyï unyöpö 'deni ti Boko'ba gbï ti bilaka lesi nbö ka'da.”

²⁹ Yakoba ititi bo, iya te, “Moma'jo roma ziyï, iya möyï yi zö.”

Bo iya te, “Wa'di na ko'doko tikali möyï ma gomo?” Kina bo ko'do yëyi zi Yakoba.

³⁰ Yakoba iya te, “Boko'ba na me mo'ja mëdi moloma gba di pötö mo ti komo ma?” Kina bo kidëki möyï go bi nima ro Penowele, ame kiya te “Komo Boko'ba.”

³¹ Yakoba ënyï di Penowele yayi këdi kiteli pele tine kada ëdi 'deni ki'di kpëni. Tine bo ëdi 'deni kujë ka'bo römöyï do'bötöru bo.

³² Go kö'du mo na me nduwë nbö ko'ja kabate kupö Yisarele konyo lëri ame kpa domoso 'ba do'bötöru ne dë, römöyï kpa domoso nima na kokpe Yakoba di teyi.

33

Esawu Urë Dö Yakoba

¹ Yakoba ombi komo bo ko'ja Esawu këdi ro tako ti bilaka abo ga kuluku modomota (400). Kina Yakoba koza kole abo ga ngi zi 'ja abo ga Leya ni ti Rayile ti 'ja ma riyö ma ro bo koja laja mo naga nima.

² Bo i'di bo laja naga nima na kösö dogba ti kole ma 'bënni ga, tine na bo ki'di Leya ti kole ma 'bëni ga Rayile na yi'böwu ti kole 'bëni Yesepa.

³ Yakoba gbagba bo mo na kösö dogba zinni kari turë do bo löndö bo Esawu ti tudë do bo bëri nbö mi modomoriyö.

⁴ Tine Esawu irinja kurë do bo kiramo bo kome mbili mo. Kina lijë kpaki riyö koloma ngi tudu.

⁵ Kina do Esawu kuyi komo bo ko'ja 'ja naga nima këdi kako ti kole titi tara tine, bo ititi, iya te, “Yë mo ga na me tiyi ne?”

Yakoba iya te, “Nere ma, ya naga nime kole ma Boko'ba ko'do mi këyi koja gomo zö na.”

⁶ Kina 'ja ma ro bo laja naga nima komö ngi ti kole ma 'bënni ga kako kolodo bëri.

⁷ Na Leya komö ti kole ma 'bëni ga, ro nburunburu mo na Rayile ni ti Yesepa komö lijë kolodo pili bëri.

⁸ Esawu ileki kititi, iya te, “Ne dotumu ame ga mondoso timo di dogba 'dë yayi ne 'jo 'ba lende mo tégë ro wa'di?”

Yakoba iya te, “Nere ma, mo'do ama 'do tiyëyi doki'di yi timo.”

⁹ Esawu iya te, “Inza tara, löndö ma, mëdi ti 'bama ga, i'di ame ga koloma ro 'bëyi.”

¹⁰ Yakoba iya te, “Inza tara, moma'jo roma ziyï, do miyëyi doki'di yi 'deni ngi uti do kpa közi ki'di ma naga nime, kogba di közö. Ro ma laka to'ja kinë yi nime ngi zö kozo to'ja kinë Boko'ba römöyï inda'ba ma 'deni ti mi këyi.

¹¹ Moma'jo roma ziyï uti do kpa közi ki'di ma naga nime mo'de ziyï ne. Boko'ba o'do mi këyi 'deni ki'di wa ma mëdi ro leri mo naga pili zö.”

Yakoba oloma nduwë to'do atiri mo nbö Esawu kuti domo.

¹² Esawu iya te, “Dënyï ti dari, mëdi mösö dogba ziyï.”

¹³ Yakoba iya te, “Ikali gbï kole titi ro ma kenme kina mëdi gbï momeri kamölö ti sa ame ga kole mo ga këdi gba kulu mba ne, do debe toga lijë kulöwö ro ma kembe pele nge mi tö'dö do koto nime lijë pili ëdi kolë ngi kote.

¹⁴ Moma'jo roma ziyï, ari töti ti mokoko roma 'jaa mozi ndo go lingere 'ba yëri naga nime gbï ti kole titi ti dari dota göyï Edome.”

¹⁵ Esawu iya te, “Ne do këdi tara i'di mola bilaka ma moto ga kileke tiyi bine.”

Tine Yakoba iya te, “Do lijë kileke bine go wa'di? Mo'doko nge tiyëyi doki'di yi.”

¹⁶ Kina Esawu kileki ngi mi kada nima kari Edome

¹⁷ tine Yakoba ari 'ba bo za Suköta bo kubö rö zi bo yayi, kina bo kubö jolo gbï zi yëri abo ga. Go kö'du mo na kidëki möyï bi nima ngi ro Suköta, ame kiya te “Jolo.”

¹⁸ Di mi tileki 'ba Yakoba di Pada-narama nima bo ako laka nbö komö Sekeme mi doyyayi 'ba Kanana na bo koga taya abo mi nyaka moto ngosi do ngila gawo nima yayi.

19 Bo ugö kapa 'ba nyaka nima bo koloma yimo ne di zi bo Amoro mato 'bu 'ba Sekeme. Ndögö mo ti yamo kisi koto.

20 Kina bo ko'ba bi 'ba akumu yayi kidëki möyi mo ro bi 'ba akumu 'ba Boko'ba 'ba Yisarele.

34

Wali Go Dina

1 Mi kada ma do koto mato na Dina nyiti 'ba Yakoba ame Leya köyö ne kënyi kari tongo 'ja mato ga 'ba mi doyyayi 'ba Kanana yayi.

2 Sekeme kole 'ba Amoro e'be Iwa o'ja loko di yayi. Amoro na ro nere 'ba doyyayi nima. Kina Sekeme kari ngi kinda'ba loko ro gbörökötö kö'do timo.

3 Döki'di bo o'doko nyiti nima kina bo koloma ngi tilende teyi 'do tiyeyi döki'di mo.

4 Bo iya zi 'bu bo Amoro, iya te, "Mo'doko 'do kogbe nyiti nime zö ro 'ja."

5 Yakoba ari kuwö kö'du mo odo laja 'deni ro nyiti abo. Tine kole abo ga edi toda yeri abo ga mi lowu, go kö'du mo na bo kogbo döki'di bo nbö koda lijë.

6-7 Kö'du mo ari kömö zi kole 'ba Yakoba ga di mi lowu kina lijë kënyi ngi kako. Lende mo ile'di ngi rönni minni kata ro ma kënye go ti'ja nima Sekeme ko'do rönni lijë e'be Yisarele ti to'do kö'du ma yawa ma tara ga zi nyiti 'ba Yakoba ne.

Amoro enyi kari zi Yakoba 'do tiya lende nima,

8 bo iya zi Yakoba ni, iya te, "Kole ma Sekeme o'yo nyiti 'be sowa. Moma'jo roma ziye, i'dike loko zi bo kogbe.

9 Do'doke pari mi löngö ze go dogbeke roze nduwë tiye.

10 Kina gbi 'do kolomake tize mi doyyayi nime bine. Ti kolomake mi go bi ame ga pili ko'dokoke kugöke ndögö ro do ngölö go keddike gbi ro bo pari."

11 Sekeme ileki gbi kiya zi 'bu 'ba nyiti ti löndö mo ga, iya te, "I'dike miye këyi roma. Medi mopi wa ame ga pili ko'dokoke ne ziye.

12 Iyake wa ma ko'dokoke 'do mi'di zini kina odoweke gbe 'be gbi kozo ame miye ko'doko ne tara. Wa ame ga pili kitetëke

medi mopi ziye odo kiya te ki'dike loko ngi zö mogbe."

13 Kole 'ba Yakoba ga ileki domo ro donjala zi Sekeme ni ti 'bu bo Amoro romöyi bo odo laja 'deni ro lëmi nni Dina. Go kö'du mo na lijë kiya te,

14 "Di'di lëmi ze de zi bilaka ame kilele de ne kogbe, kinza ko'de ro kaya roze.

15 Ti duti nge domo odo ko'doke gbi kozo 'beze kileleke botoni pili ro gomo.

16 Odo keddi 'deni tara tine na ti duti 'jaa togbe roze tiye. Ti doloma mi löngö ye bine dodo'bo roze ro bilaka koto tiye.

17 Ne odo kutike de go lende ze nime kileleke botoni 'be ga deddi dogba nyiti ze denyi yaga di bine."

18 Amoro ni ti kole abo Sekeme ngi ti mi këyi go lende nima.

19 Go ame Sekeme ko'yo Dina nyiti 'ba Yakoba kulöwö ne i'di bo de kpe kicayi to'do dölëti nima. Bo na gbi ro bo ame bilaka 'beni ga pili koro ro do kiteli.

20 Kina lijë kako mi kpa reki 'ba gawo 'beni kilende zi bilaka 'beni ga, iya te,

21 "Ya naga nime ro ma laka tize. Di'dike lijë koloma mi doyyayi nime bine kugö ndögö ro do ngölö. Yayi nime iyöbu kënye edi ko'bo ze kpaki tinni. Dogbeke yitö 'beni ga go lijë kogbe yitö 'beze ga gbi.

22 Tine ya naga nime o'doko toloma todo'bo rönni tize ro bilaka koto odo kiya te do'doke ngi gbi kozo 'beni dileleke botoni pili ro gomo.

23 Do'doke tara 'do yeri 'beni naga nima ti wa 'beni ga keddi pili ro eze ga. Dutike domo zinni go lijë koloma mi löngö ze bine."

24 Bilaka 'ba mi gawo nima pili uti ngi go lende 'ba Amoro ni ti kole abo Sekeme, kina kilele botoni ma mi löngö lijë yayi ngi pili ro gomo.

25 Mi tö'do do mota ko'ja ya naga nima keddi gba do wëtö 'ba akilele nima na kole 'ba Yakoba ga ma riyö, Simona ni ti Lëwë ame lijë na ro löndö 'ba Dina ne, kogba mbele 'beni ga ngi lijë kusu rönni kari mi gawo nima kupö botoni mo ga me yaga.

26 Lijë upö Amoro ni gbî ti kole abo Sekeme. Kina lijë kogba Dina di rô 'ba Sekeme yayi lijë kënyî kari ë'bënnî.

27 Di pötö löpö nima na kole 'ba Yakoba motö ga kako kolö wa 'ba mî gawo nima ngî pili kpa dokolo lanja nime kodö rô lëmi nni ne.

28 Lijë ototö kamölö mo ga ti sa ni ti akaca kpaki ti wa 'ba mî gawo nima pili ti 'ba mî nyaka.

29 Lijë ogba wa ame ga rô 'ba mörî 'ba ya naga nima ngî pili ti 'ja mo ga ti kole titi kpaki ti wa 'ba mî linjo mo ga lijë kari timo.

30 Yakoba iya zi Simona ni ti Lëwë, iya te, "O'deke wali 'deni döma, Kanana naga nime ti Pereze 'bëni kpaki ti bilaka ame ga pili këdi koloma mî döyayi nime ëdi kënyî to'ji ma. Bilaka ma ga na me konzi dë, ödö kiya te ya naga nima kototö rönni kalo ya döma, lijë ëdi kote döze ngî pili ti bilaka ma ga."

31 Tine Simona ni ti Lëwë ileki dömo, iya te, "Do'dokö dë gö ko'dö lëmi ze közo 'ja ame ga rô bo lende yawa ne tara."

35

Tusu Akoro

1 Boko'ba ilende zi Yakoba, iya te, "Ënyî kari Betele gö koloma yayi. O'ba bi 'ba akumu zö yayi, ma na rô Boko'ba ma tönë kileme rönî ziyî mî kada ma këddi kirinja di zi löndö yî Esawu ne."

2 Yakoba iya zi bilaka abo ga ti ya ame ga pili ti bo ne, iya te, "U'duke akoro 'ba bo löwö naga nime kogbake ne mökö. Urögöke roye kusuke böngö ma köpö roye.

3 Dëdi dënyike di bine darike Betele gö mari mo'ba bi 'ba akumu yayi zi Boko'ba ame kokonyi ma mî kada 'ba gomö ma bo kö'bö nduwë tö di mî gö bi ame ga pili mari teyi ne."

4 Kina lijë kototö akoro ame ga pili lijë këdi timo ne ngî ko'de zi Yakoba kpaki ti kaga mo ga kina bo kusu ngî bëci ngëri nima yayi ngösi ngila Sekeme.

5 Mî tënyî 'bënnî na Boko'ba ki'di tikere ma löbu ngî kila'ba zi bilaka 'ba mî gawo ma ngösi yayi naga nima, gö kö'du mo na lijë oga gö e'be Yakoba ga dë.

6 Yakoba ako ti bilaka abo ga pili mî Luza ame 'deni le'jete rô Betele ne, mî döyayi 'ba Kanana.

7 Bo o'ba bi 'ba akumu zi Boko'ba yayi na bo ki'di möyî Boko'ba 'ba Betele dömo römöyî Boko'ba ödö pa kileme rönî zi bo di yayi mî kada ma bo këdi kirinja di zi löndö bo Esawu.

8 Di yayi na Debora bo laja 'ba Rebeka kölä kina kusu löko bëci ngëri nima yayi kapa Betele ma kari dö rô'ö. Kina këdëki möyî gö bi nima ngî rô "Ngëri 'ba Monö."

9 Boko'ba ödö kileme rönî 'böwu zi Yakoba ko'ja bo kileki 'deni di Pada-narama. Kina Boko'ba ko'dö yëyî zi bo,

10 iya te, "Möyî yî rô Yakoba, tine kisaki di mî kada nime töne nduwë kari dögba ti këdëki möyî yî rô Yisarele." Kina këdëki möyî bo ngî rô Yisarele.

11 Boko'ba iya zi bo, iya te, "Ma na rô Boko'ba bo tigö dö kiteli. Öyö kole kara konzi rô mbëmbë. Kupö bilaka ma konzi ti ködö di miyî. Ti këdi rô yî linjî 'ba bo dölinjo ma konzi.

12 Mëdi mi'di yayi nime mi'di zi Abarayama ni ti Yisika ne ziyî kina gbî zi kupö yî ga ma di yî'böwu."

13 Kina Boko'ba kënyî ngî kari ë'bënnî.

14 Gö bi nima Boko'ba kilende ti bo di teyi ne na bo kogba döku këdëyî dömo yayi, bo kodö layi gbî ti 'bu dömo bo kulömu zi Boko'ba.

15 Kina bo këdëki möyî gö bi nima ngî rô Betele.

Tölë 'Ba Rayile

16 Yakoba ni ënyî ti bilaka abo ga di Betele yayi tari, tine gba kota lijë këdi rô ma köwö di ngila Eporata na kada 'ba löyö kömö ngî zi Rayile, tine 'deni ngî rô gomö ma löbu zini.

17 Kina ödö gomö 'bënnî 'deni ngî rô ma kënyë tine, 'ja bo bulî mo iya te, "Rayile, kinza kere dë kole botöni motö na."

18 Tine löko ëdi 'deni kölä. Ko'ja löko këdi 'deni kulöku na löko ki'di möyî kole 'bënnî nima ngî rô Benoni, tine 'bu mo i'di möyî mo rô Benyimona.

19 Rayile ölä na kusu löko kori kari Eporata yayi. Gö bi mo nima na me 'deni le'jete rô Beteleme ne.

²⁰ Kina Yakoba kogba dōku kīdēyī rō raba dō dōgō Rayile yayi ame kēdī gba nduwē ko'ja kabate ne.

Kole 'Ba Yakoba Ga

²¹ Yakoba iteli nduwē ṅbō bo kari koga taya abo ṅgila Migidala Edere.

²² Mī kada nima Yakoba kēdī koloma mī dōyayi nima yayi ne na Rubēnī kari kō'dō ti Bila ame rō 'ja 'ba 'bu bo mōto ne. Yakoba uwō lende mo kina bo ṅgī rō 'dirī.

Yakoba ēdī 'deni ti kole 'butē dōmorīyō.

²³ Kole ma kōyō 'ba Leya ga na rō Rubēnī kole ma rō dōndende 'ba Yakoba, kina ti Simona ni ti Lēwē ti Yuda ti Yisakara ti Zebolōna.

²⁴ Kole ma kōyō 'ba Rayile ga na rō Yesepa ni ti Benyimona.

²⁵ Kole ma kōyō 'ba Bila nyiti bō laja 'ba Rayile ga na rō Dana ni ti Napatali.

²⁶ Kole ma kōyō 'ba Zilepa nyiti bō laja 'ba Leya ga na rō Gada ni ti Asera. Kole naga nime öyō pili di Padanarama.

²⁷ Yakoba ari zi 'bu bo Yisika mī Mamore ṅgōsi ṅgila Eborona, gō bi ma tōnē pa Abarayama ni koloma teyi ti Yisika ne.

²⁸ Kōmō kōō 'ba loma 'ba Yisika 'deni kuluku mota kōdō dōmō 'butē mota (180) mī kada ma bo kēdī kōlē.

²⁹ Bo ölē ko'ja bo kōndē 'deni kote kina kole abo ga Esawu ni ti Yakoba kusu bo ṅgī.

36

Kupō Esawu

¹ Ame na rō mōyī kupō Esawu ga ame kīdēkī bo gbī rō Edome ne.

² Esawu ogbe 'ja di mī lōngō yītōtī 'ba Kanana. Lījē na rō Ada nyiti 'ba Elone di e'be Ete ni ti Olibama nyiti 'ba Ana kole 'ba Zibeyona di e'be Iwa.

³ Esawu ogbe 'ja mōto gbī rō Basemata nyiti 'ba Yisamele ame rō lēmī 'ba Nebayota ni ne.

⁴ Ada na kōyō Elipaza. Basemata öyō Ruwēlē,

⁵ tine Olibama na kōyō 'bēnī Yusa ni ti Yalama ti Kora. Kole 'ba Esawu naga nime öyō pili di mī dōyayi 'ba Kanana.

⁶ Kina Esawu kototo 'ja abo ga ti kole abo ga ti yītōtī abo ga kpaki ti bilaka ame ga pili mī liṅṅ abo ne ti yērī pili ti wa ame ga bo ko'ja di mī dōyayi 'ba Kanana yayi ne, kina bo kēnyī kari mī dōyayi mōto rō ma kōwō di dō ṅgila löndō bo Yakoba.

⁷ Bo ēnyī di yayi rōmōyī dōyayi nima lījē koloma teyi ti löndō bo Yakoba ne o'bo lījē dē kpe, yērī 'bēnī ga onzi 'deni ṅgī rō mbēmbē gō bi o'bo lījē dē kpe todo'bo dōnnī.

⁸ Kina Esawu kari koloma mī dōyayi kurunṅu 'ba Seyira ame kīdēkī gbī rō Edome ne.

⁹ Ame na rō kupō Esawu yī liṅṅī 'ba kupō bilaka naga nime kīdēkī lījē rō Edome ma kēdī koloma mī dōyayi kurunṅu 'ba Seyira.

¹⁰⁻¹³ Ada 'ja 'ba Esawu öyō kole kōto zi bo rō Elipaza. Elipaza öyō kole bōtoni muyī rō Temana ni ti Omara ti Zepo ti Gatama ti Kenaza. 'Ja abo mōto ame rō Timina ne na kōyō Amaleke. Basemata 'ja 'ba Esawu öyō kole kōto zi bo rō Ruwēlē. Ruwēlē öyō kole sowō rō Nata ni ti Zera ti Sama ti Miza.

¹⁴ 'Ja 'ba Esawu ame rō Olibama nyiti 'ba Ana kole 'ba Zibeyona ne öyō kole mota zi bo rō Yusa ni ti Yalama ti Kora.

¹⁵ Dō'be ame ga pili kōdō di zi Esawu ne na me ga. Elipaza kole dōndende 'ba Esawu na rō yī liṅṅī 'ba bilaka naga nime, Temana ni ti Omara ti Zepo ti Kenaza

¹⁶ ti Kora ti Gatama kina gbī ti Amaleke. Ya naga nime pili rō kupō bilaka ma kōdō di zi Ada 'ja 'ba Esawu.

¹⁷ Ruwēlē kole 'ba Esawu na rō yī liṅṅī 'ba dō'be naga nime, Nata ni ti Zera ti Sama kina gbī ti Miza. Ya naga nime pili rō kupō bilaka ma kōdō di zi Basemata 'ja 'ba Esawu.

¹⁸ Dō'be naga nime na rō ma kōdō di zi 'ja 'ba Esawu ame rō Olibama nyiti 'ba Ana. Lījē na rō Yusa ni ti Yalama ti Kora.

¹⁹ Ya naga nime pili rō kupō bilaka ma kōdō di zi Esawu.

Kupō Seyira

²⁰ Ame na rō kupō Seyira e'be Ori ame lījē na rō bō dōyayi nima ne. Lotana ni ti Sobala ti Zibeyona ti Ana

²¹ ti Disona ti Ezere ti Disana. Ya naga nime na rɔ yī līngī 'ba e'be Ori mī kpa goli mo ga ma gege ame koloma mī dɔyayi 'ba Edome.

²² Lotana na rɔ 'bu 'ba Ori ni ti Emanā. Lēmī 'ba Lotana na rɔ Timina.

²³ Sobala na rɔ 'bu 'ba Alawana ni ti Manata ti Ebalā ti Sepo ti Onama.

²⁴ Kole ma 'ba Zibeyona ga riyō rɔ Aya ni ti Ana. Ana nime na tōnē ko'ja mini kututu kēdī kulōwu di mī yayi mī kada ma bo kēdī yī mōkō toda akaca 'ba 'bu bo ga ne.

²⁵ Kole 'ba Ana na rɔ Disona kina nyiti abo na gbī rɔ Olibama.

²⁶ Kole 'ba Disona ga na rɔ Amedana ni ti Ezebana ti Yiterana ti Korana.

²⁷ Kole 'ba Ezere ga na rɔ Bilana ni ti Zawana ti Akana.

²⁸ Disana na rɔ 'bu 'ba Uzu ni ti Arana.

²⁹ Kpa goli 'ba e'be Lotana ni ti Sobala ti Zibeyona ti Ana

³⁰ ti Disona ti Ezere ti Disana na rɔ kupō e'be Ori ma koloma mī dɔyayi 'ba Edome.

Bɔ Dɔliŋɔ 'Ba Edome

³¹ Molo gba kinza bɔ dɔliŋɔ kēdī mī dɔyayi 'ba Yisarele ya naga nime na koloma rɔ bɔ dɔliŋɔ 'ba Edome nduwē rɔ ma kololo.

³² Bela kole 'ba Bɔra di mī gawo 'ba Dinaba na koloma rɔ bɔ dɔliŋɔ 'ba Edome.

³³ Di pōtō tōlē 'ba Bela na Jobaba kole 'ba Zera di mī gawo 'ba Bozara kinda'ba kiti 'ba bɔ dɔliŋɔ nima.

³⁴ Di pōtō tōlē 'ba Jobaba na Usama di mī dɔyayi 'ba Temana kinda'ba kiti nima.

³⁵ Di pōtō tōlē 'ba Usama na Adada kole 'ba Bedada di mī gawo 'ba Awita kinda'ba kiti nima. Adada na ka'da bilaka 'ba Midiyana mī ya ma di mī dɔyayi 'ba Mowaba.

³⁶ Di pōtō tōlē 'ba Adada na Samala di mī gawo 'ba Meseraka kinda'ba kiti nima.

³⁷ Di pōtō tōlē 'ba Samala na Sawola di mī Robota di kpa yōpō Epurate kinda'ba kiti nima.

³⁸ Di pōtō tōlē 'ba Sawola na Bala Anana kole 'ba Akobora kinda'ba kiti nima.

³⁹ Di pōtō tōlē 'ba Bala Anana na Adara di mī gawo 'ba Pawu kinda'ba kiti nima. Mōyī 'ja abo na rɔ Metabele nyiti 'ba Matorede nyiti 'ba Mesaba.

Yi Līngī 'Ba Edome

⁴⁰ Esawu na rɔ yī līngī 'ba kupō bilaka naga nima kīdēkī lijē rɔ Edome ne. Mōyī nni ga na me pili ti kpa goli 'bēnnī ga ti gɔ bi ma lijē koloma teyi. Lijē na rɔ e'be Timina ni ti Alawana ti Yetete

⁴¹ ti Olibama ti Ela ti Pinona

⁴² ti Kenaza ti Temana ti Mibizara

⁴³ ti Magadile ti Irama. Esawu na rɔ yī līngī 'ba bilaka 'ba Edome naga nime, gɔ bi ma lijē koloma teyi di mī dɔyayi nima yayi idēkī pili ti mōyī kpa goli 'bēnnī ga mā gege.

37

Yesepa

¹ Di pōtō tōlē 'ba Yisika kole abo Yakoba oloma nduwē kō'bō mī Kanana doliŋɔ ma 'bu bo koloma molo teyi.

²⁻³ Tine lende 'ba kole 'ba Yakoba ga na kɔɔ a nime te.

Yesepa na rɔ kole ma Yakoba kōyō ko'ja rɔ bo kandi 'deni. Kina bo kɔ'ɔ Yesepa ŋgī rɔ dɔ kiteli pili di dɔ kole abo mɔɔ naga nima. Kina ɔɔ Yesepa kɔmɔ kɔɔ abo kēdī 'deni 'butē dōomu dɔmoriyō tine bo oloma tilingere ti lōndō bo ga ame Yakoba kōyō ti 'ja abo ga Bila ni ti Zilepa ne. Lijē ēdī koda kamōlō ni ti banya 'ba Yakoba, tine lende ko'dɔ 'bēnnī ele dē. Kina Yesepa kō'bō nduwē to'de lende mo zi 'bu nni.

Gɔ kō'du 'ba akɔ'ɔ ame bo kɔ'ɔ Yesepa kulōwō ne mī kada mɔɔ tine na bo ki'di bɔŋgɔ kele kakpa kilala yayi ŋgī zi Yesepa.

⁴ Kina ɔɔ ya mɔɔ naga nima kɔŋgɔ 'bu nni kɔ'ɔ Yesepa 'deni ŋgī rɔ dɔ kiteli tara tine lijē i'di ŋgī tombi minni rɔ Yesepa. Lijē ilende dē kpe zi bo rɔ mugu kēyī.

⁵ Mī kada mɔɔ na nyī ko'de dɔ Yesepa, kina ɔɔ bo kiyētī gomo zi lōndō bo ga tine i'di lijē ko'ji bo ŋgī rɔ mbēmbē.

⁶ Bo iya te zinni, "Uwōke tɔ ma, nyī o'de dɔma ti korɔndɔ ene

⁷ tēgē dēdike pili mī nyaka tudōdu kolokɔ. Kina dɔ kolokɔ ma 'bama kēnyī kɔrɔ ŋgī tɔrɔ kɔɔ bilaka lesi tara, kina dɔ kolokɔ ma 'beye ga kako ŋgī kuru dɔ 'bama tōnē lijē kolɔɔ ŋgī pili bēri kɔɔ bilaka ame kolɔɔ bēri kɔmɔ ŋere ne tara."

⁸ Bɔ löndö bo ga iya te, “Mĩ nyĩ 'bĩ nima iya te o'dɔkɔ to'dɔ röyĩ rɔ ɲere dɔze? Inza ko'dɔ du te.” Kina lijë ko'ji bo ɲgĩ rɔ ma kënyë gɔ kö'du 'ba nyĩ nima kina gbĩ gɔ ame bo kiya lende 'ba rönnĩ ne.

⁹ Mĩ kada mɔtɔ na nyĩ ko'de 'böwu dɔ Yesepa. Kina bo kiyëti gɔmo gbĩ zi bɔ löndö bo ga. Bo iya te, “Nyĩ mɔtɔ o'de dɔma gbĩ tégë kada ni ti nyepe ako ti këlu 'butë dɔkɔtɔ kolɔdɔ bërĩ kɔmɔ ma.”

¹⁰ Bo ari kiyëti gɔ lende nima gbĩ zi Yakoba. Ɔdɔ Yakoba kuwö lende nima 'deni tara tine, bo iya te, “Kole ma, wa'di na tara? Mĩ nyĩ 'bĩ nima iya te ze ti möyĩ ti löndö yĩ ga ti dolɔdɔ bërĩ kɔmoyĩ?”

¹¹ Kina löndö 'ba Yesepa ga kombi minni ɲgĩ rɔ bo rɔ ma kënyë. Tine Yakoba ö'bö 'ba bo nduwë tomeri gɔ lende nima.

Tugö Yesepa

¹² Mĩ kada mɔtɔ na löndö 'ba Yesepa ga kënyĩ kari yĩ mökö bi lingere toda yërĩ 'ba Yakoba ga. Lijë ari ɲbö mĩ dɔyayi 'ba Sekeme.

¹³ Kina Yakoba kiya te zi Yesepa, “Löndö yĩ ga ëdĩ toda yërĩ ma ga mĩ dɔyayi 'ba Sekeme. Mëdĩ moja yi kari tongɔ lijë.”

Yesepa iya te, “Ele, muwö 'deni.”

¹⁴ Yakoba iya te, “Ari kɔɲgɔ löndö yĩ ga ti yërĩ ma ga 'dɔ kako kiyëti lende mo zö.”

Kina Yakoba koja bo ɲgĩ di kpa tɔro 'ba Eborona yayi kari dɔyayi 'ba Sekeme.

¹⁵ Di mĩ tömö abo Sekeme bɔ mɔtɔ o'ja bo këdĩ kilingere ɲgĩ sowa kebe yĩ mökö. Bo nima iya te, “Wa'di na këddĩ koma?”

¹⁶ Bo iya te, “Mëdĩ moma gɔ löndö ma ga, lijë oloma toda yërĩ 'bënnĩ pa bine. Iya zö te 'di, baba, lijë ëdĩ yala?”

¹⁷ Bɔ nima iya te, “Lijë ënyĩ 'deni di bine. Muwö lijë koloma tiya mo tégë lijë o'dɔkɔ tari Dotana.”

Kina Yesepa kari ɲgĩ nduwë gɔ löndö bo ga, bo kari ko'ja lijë Dotana.

¹⁸ Kina ɔdɔ bo kömö 'deni lijë o'ja bo mɔlo di bi kɔwɔ na lijë kusus kpenni ɲgĩ rɔ bo 'dɔ tupö mo yaga.

¹⁹ Lijë iya te, “Bɔ tönë ko'dɔ rɔ bo rɔ bo nyĩ ko'de dɔ bo ne, bo na me 'dë këdĩ kako.

²⁰ Bi abo nati, dupöke bo yaga du'duke töku bo mĩ daa bine, 'dɔ dari diyake te kuruku na kinda'ba bo 'deni konyo bo. Ti

donɲoke ɔdɔ wa'di na ti ko'dɔ rönnĩ gɔ nyĩ abo nima ya?”

²¹ Kina ɔdɔ bɔ löndö bo Rubënnĩ kuwö lende nima 'deni tara, bo o'dɔkɔ tokɔnyĩ Yesepa di zi lijë. Kina bo kiya te, “Kinza dupöke bo dë rɔ tupö,

²² du'duke bo mĩ daa kalo nime mĩ mökö bine. Kinza dosake közize dë rɔ bo.”

Bo o'dɔkɔ tokɔnyĩ Yesepa di zi lijë 'dɔ bo koja kileki kari zi 'bu nni.

²³ Kina ɔdɔ Yesepa kömö 'deni zinni yayi tine lijë inda'ba bo ɲgĩ kolɔ bɔɲgɔ yaga di rɔ bo, bɔɲgɔ kele kakpa kilala yayi tönë.

²⁴ Kina lijë kogba bo ɲgĩ ku'du mĩ daa nima mini mo kulöku 'deni yaga mɔlo di yimo ne.

²⁵ Tine mbowa di pötö mo kota bɔ löndö 'ba Yesepa naga nima këdĩ gba tonyo akonyo na lijë ko'ja e'be Yisamele mɔtɔ ga ɲgĩ këdĩ kari dɔ lingere kebe yayi. Ya naga nima ëdĩ kilingere rɔ ma konzi kako di Gilada këdĩ kari Ezipeto ti gamele 'bënnĩ ga kombi a 'ba ndögö 'bënnĩ ga ame ti dɔkomali wɔwɔ ma kato kele kulöwö yimo.

²⁶ Kina Yuda kiya zi bɔ löndö bo ama ga, iya te, “Ɔdɔ dupöke Yesepa pele dandike gɔmo, wa'di na ti do'jake di gɔmo?”

²⁷ Bo löndö ze na, kinza do'doke ɔtɔ dë zi bo, ze ame aa rɔ kole 'ba 'bu kɔtɔ ne. Zize ɲgĩ togba bo tugö bo zi Yisamele naga nime.”

Kina löndö bo ama ga kuti ɲgĩ pili gɔ lende nima.

²⁸ E'be Yisamele naga nima ömö yayi ti Midiyana mɔtɔ ga ame rɔ bɔ ndögö ne. Kina kole 'ba Yakoba ga koto Yesepa ɲgĩ yaga di mĩ daa kari kugö zi ya naga nima ti yamo 'butë riyö. Kina bilaka naga nima kogba Yesepa ɲgĩ kari timo Ezipeto.

²⁹ Kina ɔdɔ Rubënnĩ kileki kari yayi tine bo o'ja Yesepa inza kpe mĩ daa. Kina bo ɲgĩ ti meri rɔ ma kënyë, bo kirica bɔɲgɔ yaga di rɔ bo römöyĩ lende nima ata 'deni dökĩ'di bo sowa.

³⁰ Kina bo kari zi löndö bo ga, bo iya te, “Bɔ titi nime inza kpe 'dë, ti mo'dɔ roma tɔne tondo?”

³¹ Kina lijë kënyĩ kupö banya kusu bɔɲgɔ 'ba Yesepa mĩ roma mo.

³² Kina lijë kari ti bɔŋɔ nima kileme zi 'bu nnī Yakoba, iya te, “Do'ja a nime di mōkō, ɔɔ tara ne bɔŋɔ 'ba kole 'bī Yesepa na dē ya?”

³³ Kina Yakoba kikali bɔŋɔ nima ŋgī. Bo iya te, “Bu'bu, bɔŋɔ 'ba kole ma na. Kuruku tɔ ne ga upō bo 'deni ŋgī kirica mī bo rɔ kɔtɔkɔtɔ.”

³⁴ Kina Yakoba kudu ŋgī kirica bɔŋɔ ma laka yaga di rɔ bo kolɔ rɔ bɔŋɔ 'ba monɔ. Kina bo koloma ŋgī tudu kole abo Yesepa rɔ gɔ kɔwɔ.

³⁵ Kole abo ga ako pili ti yītōtī mo ga tuyē kɔmɔ bo. Tine bo o'dɔkɔ abo lende 'ba kɔmɔ kuyē 'bēnnī dē. Bo iya te, “Inza tara, kole ma na me kōlē 'deni, mo'dɔkɔ gbī 'dɔ mōlē yaga. Meri abo ēdī kupō ma.”

Kina bo koloma ŋgī rɔ kɔmɔ tɔlɔ gɔ lende 'ba Yesepa.

³⁶ Dēmba mī kada mo nima ne bilaka 'ba Midiyana naga nima oto Yesepa 'deni ŋbō kari Ezipeto kugō zi Potiparo rɔ atoli. Potiparo nima na rɔ bɔ laja 'ba bɔ dɔliŋɔ ma lōbu 'ba Ezipeto, bo na rɔ bɔ dɔ bɔ kanya 'ba bɔ dɔliŋɔ.

38

Yuda Ni Ti Tamara

¹ Mī kɔmɔ kɔɔ mo nima na Yuda kēnyī di mī lōŋgō lōndō bo ga kari koloma ti bɔ mɔtɔ mōyī mo rɔ Ira bɔ Adolama mɔtɔ.

² Di liŋɔ 'ba bɔ nima yayi na bo kari ko'ja nyiti mɔtɔ rɔ yītō 'ba Kanana. Mōyī 'bu mo idēkī rɔ Suwa. Bo ogbe nyiti nima

³ tine na lɔko kɔmɔ ŋgī kōyō kole bɔtɔni kina ki'di mōyī mo rɔ Ere.

⁴ Lɔko ɔmɔ 'bōwu gbī di gɔmo kōyō rɔ kole bɔtɔni kina lɔko ki'di mōyī mo rɔ Onana.

⁵ Di gɔmo 'bōwu lɔko ari kōyō kole ma mī mota gbī rɔ kole bɔtɔni kina lɔko ki'di mōyī mo rɔ Sela. Mī kada nima Yuda ēdī koloma Keziba.

⁶ Kina ɔɔ Ere kole ma dɔndende nima kiyōbu 'deni tine Yuda ogbe 'ja teyī mōyī mo rɔ Tamara.

⁷ Tine Ere o'dɔ lende kēnyē ŋgī rɔ mbēmbē. Kina ɔɔ Boko'ba kɔŋɔ lende kēnyē 'ba Ere 'deni ŋgī kulōwō tara yɔ na kupō bo ŋgī yaga.

⁸ Kina Yuda kilende zi kole abo ma mī riyō mo nima kidēkī mōyī mo rɔ Onana

ne. Bo iya te, “Jokɔ yī nima ɔɔ gɔmo kinda'ba kōzimo 'dɔ kōyōke kole 'dɔ ki'di dɔ lōndō yī ame kōlē ne kudu timo.”

⁹ Tine Onana ikali kole naga nima bo kēdī kōyō ti 'ja 'ba lōndō bo nima inza kilēbī dɔ bo kada mɔtɔ. Gɔ kō'du mo na ɔɔ lijë kēdī kō'dō ti Tamara bo ebe ti'di wa dɔ bɔtɔni abo kolɔdɔ za bēri mī yayi, rōmōyī kinza bo kōyō kole ra ti 'ja 'ba lōndō bo nima.

¹⁰ Kina Boko'ba kēnyī ŋgī rɔ 'dirī ti Onana gɔ lende ko'dɔ abo nima kina kupō bo ŋgī gbī yaga.

¹¹ Yuda rɔ meri gɔ lende 'ba kole riyō abo naga nime. Gɔ kō'du mo na ki'di bo kere ŋgī kinza Sela kari kōlē ra gbī kɔzɔ a nima tara. Kina bo kiya te zi Tamara, “Ileki kari liŋɔ 'ba 'bu yī koloma yayi rɔ makuru'bē ŋbō Sela kiyōbu.” Kina Tamara kileki ŋgī kari koloma liŋɔ 'ba 'bu nī.

¹² Mī kɔmɔ kɔɔ mɔtɔ 'bōwu yayi na 'ja 'ba Yuda tōnē rɔ nyiti 'ba Suwa ne kōlē ŋgī. Kina ɔɔ bo kote tudu 'ja abo 'deni tine lijë ēnyī ti bɔ murē bo Ira tari Timana tɔŋɔ bilaka abo ga ame kēdī tumu sunē kamōlō abo ga yayi ne.

¹³ Kina ɔɔ Tamara kuwō lende mo kiya te lango nī Yuda ēdī ko'dɔkɔ tari Timana tumu sunē kamōlō abo ga tine,

¹⁴ Lɔko ikali Sela kole 'ba lango nī iyōbu 'deni kɔmɔ mo kɔpɔ, kina me lango nī o'dɔkɔ dē todɔ kpēnī zi kole nime 'dɔ kɔdɔ gōnī. Tine na lɔko kolɔ bɔŋɔ 'ba monɔ ŋgī yaga di rōnī, lɔko kisali rōnī kolɔ bɔŋɔ rōnī kolo mɔtɔ dōnī kola ŋge rɔ kōmōnī. Kina lɔko kēnyī ŋgī kari koloma kpa kōri ŋɔli ŋgila gawo 'ba Enayima kpa gɔ kōri kari Timana.

¹⁵ Kina ɔɔ Yuda kōmō 'deni ko'ja lɔko kēdī koloma kpa kōri tine bo omeri 'ba bo, bo iya te bɔ rɔnyɔ na, rōmōyī lɔko olo kōmōnī 'deni liyɔ teyī ti bɔŋɔ.

¹⁶ Bo ikali dē kpe rɔ 'ja 'ba kole abo. Kina bo kilende zīnī, iya te, “Ako zō, mo'dɔkɔ yi.”

Lɔko iya te, “Wa'di na ti ki'di zō?”

¹⁷ Bo iya te, “Ti moja kole banya kako ziyī.”

Loko iya te, “Wa'di na ti ki'di zö tötö 'do mikali timo äddi koja banya kako zö?”

18 Bo iya te, “Wa'di na ko'doko?”

Loko iya te, “I'di wa 'ba tugu möyö yï nima zö pili ti kabi mo. Kina i'di përi adokotoni 'bi nima gbï zö.”

Kina odo bo ki'di wa naga nime 'deni pili zini tine na bo kö'dö ngi tini na loko kombi mi ngi.

19 Kina loko kënyï ngi di go bi nima yayi kari ë'bëni. Loko ari kope bongo kolo 'bëni nima ngi yaga, loko kolo 'ba mono tönë kileki roni.

20 Kina Yuda koja bo murë bo Ira kari ti banya 'do tari ti'di mo zi bo ronyo tönë lijë ko'ja di go kori ne 'do bo kototo wa ma tönë ga bo ki'di tötö teyi ne kako timo. Tine Ira ari ko'ja loko kinza kpe yayi.

21 Bo ititi bilaka 'ba go bi nima yayi, bo iya te, “Ja bo ronyo nime koloma kpa kori ngili ngila gawo 'ba Enayima bine ne, loko ari 'deni yala?”

Lijë iya te, “Ja bo ronyo oto inza go bi ze nime bine.”

22 Kina Ira kileki ngi kari zi Yuda. Bo iya te, “Mari mo'ja loko dë. Bilaka ame ga yayi ne iya zö tégë, 'ja bo ronyo oto inza du te mi go bi 'bënni nima.”

23 Yuda iya te, “I'di loko kogba wa naga nima ka yayi. Doma göni dë towa kinza ko'de ro kaya roze. Moja banya zini kina me kari ko'ja loko dë, embe dë gbï.”

24 Mi mota 'ba nyepë ma di pötö lende tönë na bo moto kako zi Yuda, kiya te, “Tamara 'ja 'ba kole 'bi o'do roni 'deni ngi ro bo ronyo kina me loko komo 'deni di mi kori 'ba yëri ko'do 'bëni nima.”

Yuda iya te, “Ari kinda'ba ni kupö yaga ku'du loko mi pa'do ma löbu kilanma yaga.”

25 Kina odo lijë kogba ni 'deni këdi kari 'do tupö mo tine, loko oja laja kari go Yuda. Loko iya te, “Ongo wa naga nime te, wa 'ba tugu möyö ti kabi mo ga pili ti përi adokotoni nime. Ikali bo domo? Bo do wa naga nime na me ki'di kole yimö.”

26 Yuda ikali wa naga nima na bo kodo kpa bo ngi go lende mo. Bo iya te, “Lende 'bëni ele 'deni kiteli 'bama. Dëne 'do mi'di loko ra zi kole ma Sela, ne kina me

mi'di loko dë yo.” Tine Yuda ileki dë kpe kö'dö ti Tamara.

27 Kina odo kömö 'deni mi kada 'ba löyö 'bëni tine ikali ngi kole roja na mini.

28 Tine ko'ja loko këdi ko'do töyö 'deni yo na kole ma koto koja közini ngi yaga. Kina bo buli mo kudödu kabi kasi közimo. Loko iya te, “Kole nime na köyö dogba.”

29 Tine kole mo tönë ënyï koto ë'bëni konyo ni 'böwu kileki miyö, kole moto na za 'böwu köyö dogba. Bo buli nima iya te, “Awo, o'do 'bëyi ka ngi ti tigo na ma ki'di kitiri kpa kori ziyi.”

Go kö'du mo na lijë ki'di möyö bo ro Pereze. Jo 'ba lende mo tégë, “Titiri kpa kori.”

30 Tine mbowa di pötö mo na köyö kole ma tönë kudödu kabi kasi közimo ne ngi. Kina lijë ki'di möyö mo ro Zera.

39

Yesepa Ni Ti Potiparo

1 Yisamele tönë ga oto Yesepa nbö kari Ezipeto kari kugö zi bo moto ro Potiparo löbu 'ba turu ma koto 'ba bo dolingo 'ba Ezipeto nima ro bo do bo kanya ne.

2 Tine Boko'ba ëdi nduwë ti Yesepa di yayi tokonyi mo 'do wa pili ame ga bo këdi ko'do ne kari nduwë ro ma kodoro. Kina Yesepa koloma ngi ro atöli 'ba mi lingo 'ba Potiparo.

3 Kina odo Potiparo kongö 'deni Boko'ba këdi kokonyi Yesepa mi ndobo ko'do abo ga pili ki'di ndobo abo këdi kari ro ma kodoro tine,

4 lende mo onmi ngi doki'di Potiparo ro mbembë. Kina bo ki'di Yesepa ngi ro bo laja abo kose go lingo abo pili zi Yesepa 'do kongö go wa pili ame ga këdi mi lingo yayi ne.

5 Mi kada nima Potiparo ki'di Yesepa 'deni ro bo kongö go wa pili 'ba mi lingo abo ga ne, Boko'ba okonyi Potiparo gbï ki'di lende mo ga pili kari ro ma kodoro kpaki ti wa 'ba mi lingo pili ti 'ba mi nyaka. Bo okonyi Potiparo go kö'du 'ba Yesepa.

6 Kina Potiparo ki'di abo ga ngi pili közi Yesepa 'do kongö gomo bo omeri a moto dë kpe go lende 'ba wa 'ba mi lingo abo ga tine nge koto ro akonyo ma bo ko'doko tonyo mo.

Yesepa Ni Ti 'Ja 'Ba Potiparo

Yesepa rɔ kole ma kele rɔ ma kɛnyɛ,

⁷ gɔ kɔ'du mo na mbowa te yɔ 'ja 'ba Potiparo i'di kɔmɔnɛ ngɛ dɔ bo. Mi kada mɔtɔ tine na lɔko kɛnyɛ kiya zi Yesepa, tɛgɛ, “Ako kɔ'dɔ tɔ.”

⁸ Tine Yesepa ilagi abo ngɛ. Bo iya te, “Bu'bu, ma ame aa mi liɲɔ bine, mɛ'dɛ yi na gbɪ rɔ ɲere ma ame le'jete bo komeri a mɔtɔ dɛ kpe gɔ wa 'ba mi liɲɔ abo. Bo kose gɔ abo ga 'deni pili zɔ,

⁹ bo ki'di ma 'deni ti kɔzɪ kakpa mbiri dɔ liɲɔ abo nime gbɪ kɔzɔ 'ba bo. Bo o'jɔɲɔ gɔ wa ma kɔtɔ mɔtɔ te dɛ di zɔ tine ɲge kɔtɔ rɔ ni 'ja abo. Lende ame 'deni te ne 'dɔ mari mo'dɔ kɔ'du ma yawa ma tara ga totondo? Ti kinza rɔ lende kɛnyɛ ma lɔbu kɔmɔ Boko'ba?”

¹⁰ Bo ilagi abo ngɛ kɔzɔ a nima tara. Kina ɔdɔ 'ja nima kɔ'bɔ pele tokpasi bo kote kada pili 'dɔ tɔ'dɔ tɪnɪ bo o'dɔkɔ abo dɛ.

¹¹ Mi kada ma dɔ kɔtɔ mɔtɔ ko'ja Yesepa kɔdɔ 'deni rɔ mɔtɔ bi ndɔbɔ, kina bɔ laja mɔtɔ ga inza gbɪ ti bo yayi,

¹² na 'ja tɔnɛ kɛnyɛ kikapo bɔɲgɔ ma kakpa 'ba rɔ bo ngɛ, lɔko iya te, “Ako kɔ'dɔ tɔ.”

Na bo kolɔ rɔ bo ngɛ kola bɔɲgɔ 'ba rɔ bo kɔzɪ 'ja tɔnɛ bo kirɪɲa abo kɔdɔ yaga.

¹³ Kina ɔdɔ lɔko kɔɲgɔ Yesepa kirɪɲa 'deni kari yaga kola bɔɲgɔ nima tara tine

¹⁴ na lɔko kulɔrɪ ngɛ rɔ ma kembe kidɛkɛ bɔ laja 'bɛnɪ ga. Lɔko iya te, “Wuwu, atɔli Ebere nima mɛ'dɛ ma ko'de bine ne, bo ɛdɪ 'deni le'jete kuyɪ dɔ giliti kuruku zize. Bo ɔdɔ gɔma bine girɪ nime tɛgɛ 'dɔ bo kɔ'dɔ tɔ. Kina me mulɔrɪ rɔ ma kembe,

¹⁵ bo kuwɔ mɛdɪ mulɔrɪ yɔ na ma bo kirɪɲa ngɛ kari yaga yayi kola bɔɲgɔ 'ba rɔ bo me bine.”

¹⁶ Lɔko ikeki bɔɲgɔ 'ba Yesepa nima ɲbɔ kidabi mɛ'dɛ ni Potiparo kileki kako liɲɔ.

¹⁷ Kina lɔko kiyɛtɪ lende mo zi bo, iya te, “Atɔli Ebere 'bi nima ko'de bine ne, bo ɛnyɪ ngɛ tɔne kɔdɔ kari gɔma rɔ ma 'dɛ yayi to'dɔ lende yawa rɔma.

¹⁸ Mulɔrɪ dɔnɪ rɔ ma kembe na bo kirɪɲa ngɛ kɔdɔ yaga kola bɔɲgɔ abo tɔ bine.”

¹⁹ Lende nime i'di Potiparo ngɛ rɔ 'dirɪ

²⁰ ki'di bɔ kanya kinda'ba Yesepa koto kari mi maboso 'ba bɔ dɔliɲɔ. Kina Yesepa koloma ngɛ yayi tara.

²¹ Tine pele di mi maboso yayi Boko'ba ɛdɪ nduwɛ kokɔnyɪ bo. Kina ɔdɔ bɔ dɔ maboso nima kɔɲgɔ ndɔbɔ 'ba Yesepa ga 'deni ngɛ pili rɔ ma laka tara tine,

²² bo i'di Yesepa ngɛ mbiri dɔ bilaka ame ga kɛdɪ mi maboso yayi ne tɔɲgɔ gɔ ndɔbɔ ko'dɔ 'bɛnɪ ga.

²³ Bɔ dɔ maboso nima omeri a mɔtɔ dɛ kpe gɔ lende 'ba wa ame ga bo kose gɔmo 'deni pili zi Yesepa ne. Bo ikali ngɛ rɔ ma laka Boko'ba ɛdɪ ti Yesepa tokɔnyɪ mo ki'di ndɔbɔ ko'dɔ mo ga kɛdɪ kari pili rɔ ma kodɔrɔ.

40

Nyɪ 'Ba Bɔ Maboso

¹⁻² Mi kada ma dɔ kɔtɔ mɔtɔ na bo dɔliɲɔ 'ba Ezipeto ame kidɛkɛ rɔ Paro 'bɛnɪ mo ne kɛnyɛ ngɛ rɔ 'dirɪ ti bilaka lɔbu riyɔ mɔtɔ ga ma kɛdɪ ko'dɔ ndɔbɔ zi bo. Bo ma kɔtɔ rɔ bɔ dɔ bɔ kotɪ layi zi bo, tine bɔ mɔtɔ rɔ lɔbu 'ba dɔ ya ma kɛdɪ kɔɲma maɲgɔlɔ'bɔ zi bo. Bo ɛnyɪ tɪnnɪ rɔ 'dirɪ gɔ lende ko'dɔ 'bɛnɪ

³ kina bo ki'di liɲɛ ngɛ mi maboso mi liɲɔ 'ba bɔ dɔ bɔ kanya abo. Maboso nima na gbɪ Yesepa kɛdɪ yimo.

⁴ Kina bɔ dɔ bɔ kanya nima ki'di Yesepa ngɛ 'dɔ koja laja zi bilaka lɔbu riyɔ naga nima di mi maboso yayi. Kina Yesepa koloma ngɛ rɔ toja laja zɪnnɪ.

Kina ɔdɔ liɲɛ koloma 'deni yayi tara tine,

⁵ mi kada ma dɔ kɔtɔ mɔtɔ rɔ mi korɔndɔ na nyɪ ko'de ngɛ dɔ bilaka lɔbu riyɔ tɔnɛ ga di mi maboso yayi. Nyɪ mo ga pili rɔ 'beri'beri, kina 'jɔ 'ba lende mo ga gbɪ pili rɔ 'beri'beri.

⁶ Yesepa ako rɔ mi dɔɲbɔ ko'ja liɲɛ koloma 'deni ngɛ rɔ dɔ lisa.

⁷ Bo iya te, “Wa'di na kɛddɪ kɔɲgɔke bi 'bawo tɔne tara gɔmo?”

8 Lijë iya te, “Nyī na ko'de dɔze ti korɔndɔ ene kina me bɔtɔ bɔ kikali t̄iyētī 'jɔ 'ba lende mo ga zize inza.”

Bo iya te, “Rɔ ma laka Bɔko'ba na kēdī ki'di bilaka kikali t̄iyētī 'jɔ 'ba nyī. İyētike gɔ nyī 'be mo naga nima te zö.”

9 Kina bɔ ma tönë rɔ bɔ dɔ bɔ koti layi zi bɔ dɔliŋɔ ne kēnyī ngī t̄iyētī gɔ nyī ma 'ba bo zi Yesepa, iya te, “Mo'ja mɔwɔ kēdī ko'dɔ rɔ layi,

10 dɔŋgila mo ga mota. Tine mari mo'ja kēdī 'deni rɔ tomo. Tēgē me mbowa te yɔ kina kumöru ngī kana ngī kasi welo.

11 Kösü 'ba bɔ dɔliŋɔ ēdī közö kina mite'de ma kana mo ngī muzi tɔlɔ mo kolɔdɔ mī kösu kina mari mi'di ngī zi bɔ dɔliŋɔ.”

12 Yesepa iya te, “'Jɔ 'ba lende 'ba nyī 'bī nima kina me, dɔŋgila ngērī mota naga nima ko'ja ne, t̄ö'dö dɔ mota na.

13 Tine di pötö t̄ö'dö dɔ mota nime bɔ dɔliŋɔ ēdī koja yi yaga di mī maboso bine kileki yi mī ndɔbɔ 'bī ma mɔlo kari toti layi zi bo kɔzɔ ma dɔgba tara.

14 Ne ɔdɔ kope yi 'deni yaga di mī gomo mbëmbë 'ba maboso nime, moma'jo rɔma ziyi kinza ki'di lende ma dē kudölu di döyī. Ari kokonyi ma ti t̄iyētī gɔ lende ma zi bɔ dɔliŋɔ 'dɔ ki'di bo kope ma gbī yaga di mī maboso nime.

15 Ma 'bama mo'dɔ lende kēnyë ɔtɔ dē yɔ, inda'ba ma di dɔyayi ze 'ba Ebere ko'de ma Ezipeto bine. Di bine gbī mo'dɔ lende kēnyë ɔtɔ dē gbī yɔ kina me ko'de ma ngī kako mī maboso bine.”

16 Kina bɔ ma löbu mɔtɔ nima ame pa rɔ bɔ ko'dɔ maŋgolɔ'bɔ zi bɔ dɔliŋɔ ne, ɔdɔ bo koŋgɔ 'deni nyī nima 'jɔ 'ba lende mo kiyētī rönī ngī rɔ ma kele tara tine, bo iya te zi Yesepa, “Nyī o'de gbī dɔma tēgē mēdī mombi gbērē 'ba maŋgolɔ'bɔ mota dɔma.

17 Tine mī gbērē ame dɔ ama ga ne dɔkomali maŋgolɔ'bɔ ēdī yimo ame ko'de 'deni zi bɔ dɔliŋɔ ne. Kina yali kako ngī koloma togɔ maŋgolɔ'bɔ mo naga nima.”

18 Yesepa iya te, “'Jɔ 'ba lende 'ba nyī 'bī nima kina kɔzɔ a nime te. Gbērē mota naga nima kombi ne t̄ö'dö dɔ mota na.

19 Tine di pötö t̄ö'dö dɔ mota bɔ dɔliŋɔ ēdī koja yi yaga di mī maboso nime kari kosi mugu yi dɔ ngērī tɔrɔ kolë yaga. Kina yali ti kako ngī kogo yida yi pili yaga.”

20 Mī t̄ö'dö dɔ mota na bɔ dɔliŋɔ koja nbele 'ba kada 'ba t̄öyö bo ngī yaga, bo kidëki bilaka löbu abo ga pili kako yimo. Kina bo ki'di ko'de ya riyö tönë ga ngī di mī maboso kako kɔrɔ kɔmɔ nba abo naga nima.

21 Bɔ ma tönë rɔ bɔ koti layi ne bo ileki ngī mī ndɔbɔ mo ma mɔlo kisaki toti layi mī kada nima.

22 Tine bɔ ma tönë rɔ bɔ koŋma maŋgolɔ'bɔ ne bo i'di ngī kupö yaga ti tosi mugu mo dɔ ngērī tɔrɔ.

Lende naga nime o'dɔ rönni ngī zi ya riyö tönë ga te kɔzɔ lende tönë ga Yesepa kiya zinni ne.

23 Tine bɔ ma tönë rɔ bɔ koti layi ne omeri a mɔtɔ dē kpe gɔ lende 'ba Yesepa. Dɔ bo udölu ngī di gɔ lende 'ba Yesepa.

41

Nyī 'Ba Bɔ Dɔliŋɔ

1 Mī riyö 'ba kɔɔ ma di pötö mo na nyī ko'de ngī dɔ bɔ dɔliŋɔ 'ba Ezipeto nima mī kada ma dɔ kɔtɔ mɔtɔ. Nyī o'de dɔ bo tēgē bo ēdī kɔrɔ kpa yöpö ame kidëki möyī mo rɔ Nayile ne.

2 Kina sa ma kɔnɔ modɔmoriyö mɔtɔ ga kɔdɔ ngī di mī yöpö kari tonyo mɔli. Sa naga nima ti yēyī rönni rɔ ma laka kɔnɔ rɔ mbëmbë.

3 Tine na sa modɔmoriyö mɔtɔ ga rɔ ma kilike gɔ'dɔgɔ'dɔ kɔdɔ ngī gbī di mī yöpö kari kɔrɔ ngila ma kɔnɔ tönë ga.

4 Kina sa ma kilike naga nima kindiyɔ sa ma kɔnɔ tönë ga ngī pili yaga. Kina bo kindinji ngī yaga di bi t̄ö'dö.

5 Bo ileki kö'dö kina nyī mɔtɔ ko'de 'böwu dɔ bo, tēgē bo o'ja dɔ nyönyu modɔmoriyö köyö pili dɔ kumögu kɔtɔ. Dɔ nyönyu mo ga rɔ ma löbu gbölögbölö.

6 Tine na dɔ nyönyu modɔmoriyö mɔtɔ ga köyö ngī gbī yayi. Nyönyu mo naga nima lili ma kututu o'dɔ 'deni kolomba yaga, lijë 'bënni titititi yiliyili.

7 Kina do nyönyu ma yiliyili naga nima kënyî kindiyö do nyönyu ma löbu tönë ga ngî pili yaga.

Bo doliño indinji di bi tö'dö kikali ngî ro nyî na ko'de do bo.

8 Mi dönbö mo na bo ngî ti meri ro mbëmbë go lende 'ba nyî nima ko'de do bo ne. Kina bo kideki bö kikali lende abo ga pili kako zi bo ti bö 'bösi ma kata naga. Kina bo kiyëti go nyî abo tönë ga ngî pili zinni. Tine böto ma koto moto te di mi löngö lijë nima pili ikali 'jo 'ba lende mo de du te.

9 Mi kada mo nima na bö ma tönë ro bö koti layi zi bo ne kako kiya zi bo, iya te, "Nere, mi kada tönë mirasi lende ziyi"

10 'do kënyî ro 'diri tize ze ti bö ma tönë ro löbu 'ba bö konma mangolo'bo kinda'ba ze ki'di mi maboso liño 'ba bö do bö kanya ne,

11 mi kada nima dedî yayi nyî o'de doze kpaki riyö mi korondo koto. Nyî mo ga pili ro 'beri'beri kina 'jo 'ba lende mo ga gbî pili ro 'beri'beri.

12 Tine bö Ebere moto edi tize mi maboso yayi ro bö laja 'ba bö do bö kanya mo nima. Kina diyëti go nyî ze naga nima zi bo na bo kiya 'jo 'ba lende mo ga ngî pili zize.

13 Kina lende tönë ga ko'do rönni ngî pili koto wa ame ga bo kiya zize ne tara. 'Bama ileki ma ngî mi ndöbö ma, ma molo kina 'ba bö ma tönë osi mugu mo ngî do ngëri toro köle yaga."

14 Kina do bö doliño kuwö lende 'ba bö koti layi abo nima 'deni tara tine, bo oja laja ngî kari go Yesepa 'do ko'de kako zi bo. Kina kari ngî welo go Yesepa koja yaga di mi maboso kumu sunë yaga di domo ki'di kisali ro bo kolö böngö ma la'ja. Kina ko'de bo ngî kako koro komo bö doliño.

15 Bö doliño iya te, "Nyî o'de doma kina me bö kiyëti 'jo 'ba lende mo zö inza. Kina me bilaka moto kiya lende 'bi zö bine tégë do bilaka kiyëti go nyî 'bënni ga ziyi, iya 'jo 'ba lende mo ga ngî pili zinni."

16 Yesepa iya te, "Ti gbagba ma mikali de, ne Böko'ba na kikali tiyëti 'jo 'ba lende ro ma laka."

17 Kina bö doliño kënyî ngî tiyëti go nyî abo tönë ga zi Yesepa. Bo iya te, "Nyî nime o'de doma tégë medî moro kpa yöpö Nayile.

18 Kina sa modomoriyö kodo ngî di mi yöpö kari tonyo do moli di kpa yöpö yayi. Sa mo naga nima ti yeyi rönni ro ma kono.

19 Kina sa ma modomoriyö moto ga kodo gbî di mi yöpö kozi kari go ama ga yayi. Lijë 'bënni ro ma kilike go'dogo'do komo rögbö mo ga kinda ngî yaga sanjiyi. Kinë sa ma kilike koto a nime te mo'ja de gba molo mi do yayi nime bine.

20 Kina sa ma kilike tönë ga kindiyö sa ma kono tönë ga ngî pili yaga.

21 Tine ikali de gbî koto iya te lijë indiyö ma kono naga nima tara, lijë ö'bö ngî te ro ma kilike. Kina mindinji yaga di bi tö'dö.

22 Nyî moto o'de 'böwu doma tégë mo'ja do nyönyu modomoriyö köyö 'deni do kumögu koto pili ro ma löbu gbölögbölö.

23 Kina do nyönyu modomoriyö moto ga köyö 'böwu gbî yayi. Lijë 'bënni titi yiliyili lili ma kututu o'do 'deni kolomba yaga.

24 Kina do nyönyu ma titi tönë ga kënyî kindiyö do nyönyu ma löbu tönë ga ngî pili yaga.

Nyî naga nime ko'de doma ne na koto a nima tara. Kina me miyëti gomo zi bö 'bösi ma kata naga tine lijë ikali 'jo 'ba lende mo de du te."

25 Yesepa iya te, "Nyî riyö naga nima ko'de döyî ne 'jo 'ba lende mo nge koto. Wa ame ga Böko'ba ko'doko to'do mo ne na ma kileme 'deni ziyi.

26 Sa modomoriyö ma kono naga nima ileme komo koo modomoriyö. Kina do nyönyu ma löbu gbölögbölö naga nima ileme komo koo gbî modomoriyö. 'Jo 'ba lende mo nge koto.

27 Sa ma kilike naga nima kodo di mi yöpö kozi go ya ama ga ne ileme komo koo gbî modomoriyö. Kina do nyönyu ma titi ro ma kolomba di zi lili ma kututu naga nima ileme komo koo gbî modomoriyö. Seyi edi kako ko'do nbö komo koo modomoriyö.

28 Lende nima na koto wa nima miya ziyi ne tara, nere. Böko'ba edi kileme wa ame ga bo ko'doko to'do mo ne ziyi.

29 Dɔgba mo akonyo ɛdɛ kɔdɔ rɔ mbɛmbɛ ɳbɔ kɔmɔ kɔɔ modɔmoriyɔ mi dɔliɳɔ pili 'ba Ezipeto.

30 Kina di pɔtɔ mo na sɛyi ma lɔbu kɛdi kila'ba ɳgi dɔyayi. Mi kada mo nima dɔ bilaka ti kudɔlu me di gɔ bi konyo lɔbu, kina 'bɔ ti kirasi dɔliɳɔ ɳgi mi kɔtɔ.

31 'Bɔ ti ko'dɔ bilaka 'deni ɳgi rɔ mbɛmbɛ, dɔnni kudɔlu di gɔ kada ma tɔnɛ ga akonyo kɛdi rɔ ma konya ne.

32 Nyi nima o'de dɔyi mi riyɔ gɔ kileme ɳgi ziyi rɔ ma laka Bɔko'ba o'dɔkɔ 'deni to'dɔ lende nima, bo uyi yimo dɛ kpe. Kina kada mo ɔwɔ dɛ gbi."

33 Yesepa ileki gbi kiya zi bɔ dɔliɳɔ, kiya te, "Kina ma 'deni kɔzɔ wa nima tara, ɳere, ma laka mo na 'dɔ kɔɳgɔ bilaka mɔtɔ ame kikali lende ne gɔ ki'di bo kɛdi mbiri dɔ dɔliɳɔ nime.

34 O'dɔkɔ ziyi gbi tɔɳgɔ bilaka lɔbu mɔtɔ ga gɔ kɔɳgɔ gɔ wa laka mi kɔmɔ kɔɔ modɔmoriyɔ ame ga akonyo kɛdi kɔdɔ teyi rɔ mbɛmbɛ ne. Mi kɔmɔ kɔɔ naga nima i'di bilaka koza kapa ma muyi 'ba ɛ'bɛnni ga 'dɔ bilaka lɔbu naga nima kɔtɔtɔ

35 kikeki mi mata kote mi gawo pili 'ba dɔliɳɔ nime. Kina 'dɔ lijɛ kɛdi ti kɔzi kakpa 'ba toda bi rɔmo laka mi kɔmɔ kɔɔ ame ga akonyo kɛdi gba rɔ mbɛmbɛ ne.

36 Tine ɔdɔ sɛyi nima kila'ba 'deni mi dɔliɳɔ gɔ ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ modɔmoriyɔ, nyɔnyu nima na ti kokɔnyi bilaka 'ba dɔyayi nime kinza 'bɔ kote dɔ dɔliɳɔ nime ra."

Yesepa Mi Turu

37 Kina bɔ dɔliɳɔ ni kpaki ti bilaka ma lɔbu abo ga kuti ɳgi gɔ lende 'ba Yesepa nime. Lijɛ iya te, "Lende nima ɛdi laka."

38 Tine bɔ dɔliɳɔ iya zi bilaka naga nima, iya te, "Bɔ nime Bɔko'ba ɛdi ti bo. O'jake bɔtɔ mɔtɔ ra kɔzɔ bo te?"

39 Kina bo kileki zi Yesepa, bo iya te, "Dɔɳgɔ 'deni Bɔko'ba na me kileme lende nime ziyi ne tine bɔtɔ mɔtɔ ame gɔ kikali lende kulɔwɔ rɔ dɔ kiteli di dɔyi ne inza.

40 Ni na mi'di yi 'deni gɔ kɛddi mbiri dɔ dɔliɳɔ ma nime. Bilaka pili 'ba dɔliɳɔ nime ti koro yi ɳgi. Bɔtɔ mɔtɔ inza mbiri di dɔyi ɳge kɔtɔ rɔ ma bɔ dɔliɳɔ.

41 Tɔne mi'di yi 'deni gɔ kɛddi ti kɔzi kakpa dɔ dɔliɳɔ 'ba Ezipeto nime."

42 Kina bɔ dɔliɳɔ kogba wa 'ba dɔkole kɔzi bo ɳgi kolɔ dɔkole kɔzi Yesepa. Wa nima na rɔ a 'ba tugu mɔyi 'ba ɳere abo timo. Bo ogba bɔɳgɔ ma kele rɔ dɔ kiteli kolɔ rɔ Yesepa gbi ti amugu ame kileɳo di mi yamo ma kɔbɔ ne.

43 Aribiya abo ame kosani na kɛdi kɔtɔ ne bo i'di ma kɔtɔ gbi zi Yesepa. Kinɛ aribiya nima mɔtɔ ma kele kiteli inza ɳge kɔtɔ rɔ ame rɔ 'ba bo ne. Bo i'di zi Yesepa gɔ kilɳgere timo. ɔdɔ kiya te Yesepa kɛdi kari bi mo nima bilaka mɔtɔ ga kari tɔti dɔgba tuwɔwɔ mo, kiya te, "Ileɳoke kori laka."

Ti'di ma bɔ dɔliɳɔ ki'di Yesepa rɔ turu ma lɔbu tɔɳgɔ gɔ dɔyayi pili 'ba Ezipeto na kɔzɔ a nima tara.

44 Bo ileki kiya gbi zi Yesepa, iya te, "Ma bɔ dɔliɳɔ miya 'deni zi bilaka pili 'ba Ezipeto nime, bɔtɔ mɔtɔ inza ko'dɔ wa ma titi mɔtɔ te, pele ɳge rɔ tombi kɔzi ala tombi ndi, tine ɳge kɔtɔ ɔdɔ ni na kiya zi bɔ mo tɔ nima 'dɔ ko'dɔ."

45 Kina bo ki'di mɔyi Yesepa ɳgi rɔ Zepenata Peneya rɔ kpɛnni Ezipeto. Kina bo ki'di Asenata nyiti 'ba Potipera bɔ kata ame koloma mi gawo 'ba ɔno ne ɳgi rɔ 'ja zi Yesepa.

Kina Yesepa koloma ɳgi tilingere kote mi dɔyayi 'ba Ezipeto tɔɳgɔ gɔmo.

46 Mi kada nima Yesepa kisaki to'dɔ ndɔbɔ nime ti bɔ dɔliɳɔ 'ba Ezipeto ne kɔmɔ kɔɔ abo ɛdi 'deni 'butɛ mota. Bo ɛnyi kilɳgere kote bi pili mi dɔyayi nima tɔɳgɔ gɔmo.

47 Kina mi kada 'ba kɔmɔ kɔɔ modɔmoriyɔ naga nima wa 'ba mi nyaka ɔdɔ ɳgi rɔ mbɛmbɛ.

48 Mi kada nima nyɔnyu kɛdi kɔdɔ rɔ mbɛmbɛ ne, Yesepa otɔtɔ kikeki mi mata kote dɔ gawo pili. Mi gawo pili rɔ kɔtɔkɔtɔ otɔtɔ rɔ nyɔnyu ma mi nyaka ma ɳliɳɔli ɳgila mo.

49 Kina nyɔnyu ame kulu mi mata ne ɳgi rɔ mbɛmbɛ kɔzɔ yayi lida 'ba kpa mini lɔbu. Lijɛ ikali dɛ kpe tiyari mo.

50 Mi kada naga nima gba kinza sēyi kila'ba dē Yesepa öyö kole 'deni riyö ti 'ja abo Asenata.

51 Bo iya te, “Boko'ba i'di doma 'deni kudölu di gō gomō pili ame ga mo'ja ne. Bo i'di doma kudölu 'deni gbī di gō lende 'ba liṅṅ 'ba 'bu ma.” Gō kö'du mo na 'dō bo ki'di möyi kole abo ma dōndende mo rō Manase, ame kiya te “Udölu.”

52 Bo iya gbī te, “Boko'ba i'di ma 'deni möyö kole mi dōyayi nime mo'ja gomō kulöwö di teyi ne.” Gō kö'du mo na bo ki'di möyi kole abo ma mi riyö mo rō Eporima, ame kiya te “I'di löyö.”

Sēyi

53 Kōmō kōō modōmoriyö naga nima wa 'ba mi nyaka kēdi kōdō kulöwö teyi ne ari kote rōnni gbō ngi.

54 Kina kōmō kōō modōmoriyö 'ba sēyi tōnē kisaki ngi to'dō bilaka kōzō lende tōnē Yesepa kiya ne. Mi kada naga nima 'bö ila'ba 'deni mi dōliṅṅ mōtō ga pili, tine Ezipeto na nge gba akonyo kēdi teyi.

55 'Bö isaki ngi gbī to'dō bilaka 'ba Ezipeto tine na liṅṅ kari zi bō dōliṅṅ tokpasi bo gō bo ki'di akonyo zīnni. Bo iya te, “Arike zi Yesepa, wa ame ga pili bo kiya ziye ne o'dōke.”

56 Kina dō sēyi kila'ba 'deni mi dōyayi pili tine na Yesepa kope kpa mata tōnē ga pili bo kikeki nyönyu yimo ne ngi yaga tugö mo zi Ezipeto. Bo ugö zīnni rōmōyi 'bö ēdi 'deni ko'dō liṅṅ rō ma kēnyē.

57 Mi kada naga nima bilaka ako Ezipeto di dōliṅṅ mōtō ga pili tugö nyönyu di zi Yesepa rōmōyi sēyi ila'ba 'deni gbī mi dōliṅṅ ma 'bēnni ga.

42

Tugö Nyönyu Di Ezipeto

1 Yakoba 'bu 'ba Yesepa uwö lēbī mo gbī di liṅṅ abo ma nyönyu kēdi mi dōyayi 'ba Ezipeto. Bo iya zi kole abo ga, bo iya te, “Wa'di na kēddi kolomake 'beye te gōmō?”

2 Muwö lende mo tēgē nyönyu ēdi Ezipeto. Ēnyī kari kugöke nyönyu zize di yayi kinza 'bö kupö ze.”

3 Kina kole 'ba Yakoba ga ma 'butē kēnyī ngi kari Ezipeto tugö nyönyu di yayi.

4 Tine Yakoba ota gō kole abo Benyimona bō löndö Yesepa di bi tari. Bo ere rōmōyi kinza wa ma kēnyē mōtō kari kōmō ra gbī dōmō di yayi. Gō kö'du mo na bo ko'dōkō dē ti'di Benyimona kari ti löndö bo naga nima.

5 Kole 'ba Yakoba ga ari ti bilaka 'ba dōliṅṅ mōtō ga tari tugö nyönyu di Ezipeto. Liṅṅ ari rōmōyi sēyi ame kila'ba 'deni dōyayi 'bēnni 'ba Kanana ne.

Tolōdō Bēri 'Ba Kole 'Ba Yakoba Ga

6 Mi kada nima Yesepa na 'deni rō turu löbu mbiri dō dōyayi 'ba Ezipeto. Bo na rō bō kugö nyönyu zi bilaka pili. Kina bō löndö bo tōnē ga kako kōdō ngi mi gō bi ame bo kēdi teyi ne. Tine na liṅṅ kako ngi kolōdō bēri kōmō bo.

7 Kina dō Yesepa ko'ja liṅṅ 'deni tine, bo ikali liṅṅ ngi rō löndö bo ga. Tine bo o'dō abo rō bo le kōzō iya te bo ikali liṅṅ dē tara. Bo ilende rō ma kisili gönni, bo iya te, “Akoke di yala?”

Liṅṅ iya te, “Dako di Kanana 'dō tugö nyönyu di bine.”

8 Kina Yesepa kikali ngi rō ma laka omba ya naga nima löndö bo ga na, tine liṅṅ ikali bo dē kpe.

9 Kina bo komeri gō lende 'ba nyī ma tōnē ga ko'de dō bo mōlo gō lende 'ba löndö bo ga ne ngi. Kina bo kiya te zīnni, “Kpe bō kore na, akoke tōṅṅ dōliṅṅ ze nime gō kikalike kori ame 'dō kaloke ya dōze timo ne.”

10 Liṅṅ iya te, “Nere, inza tara. Ze 'beze ngi kōzō kole 'bi ga tara. Dako eze nge gō nyönyu 'dō dugö di bine.

11 Ze nime pili rō kole 'ba 'bu kōtō, rō ma laka ze bō dō kindēndē na dē. Dako dē bine kōzō bō kore tara.”

12 Bo iya te, “Inza tara, mikali rō ma laka akoke tōṅṅ kori ame gō kaloke ya timo dōze ne.”

13 Liṅṅ iya te, “Nere, ze nime dēdi 'butē dōmoriyö pili rō kole 'ba 'bu kōtō. Ze kole 'ba bulöbu mōtō kēdi koloma Kanana na. Löndö ze ma kōtō ölē 'deni kina tundu mo na kileke liṅṅ ti 'bu ze.”

14 Bo iya te, “Mikali 'deni rō ma laka ēdi kōzō lende nime miya bine ne kpe bō kore na 'biri.

15 Ne ti miyozo lende 'be nima. Mulömu roma komoye pili ti möyi nere, odo kiya te ko'deke löndö ye ma titi to nima de a moto inza kombike ndiye di go bi nime bine.

16 Kina ongoke bo moto le'jete di mi löngö ye bina go kileki kari ko'de bo löndö ye nima kako bine. Kpe ya moto mo naga nima ilekeke 'beye bine ro 'boki nbö bo kuyi do bo. Odo kiya te ko'deke de te medii mikali ngi ro ma laka, omba kpe bo kore na."

17 Kina bo ki'di lijé ngi pili mi maboso koloma yayi nbö tö'dö do mota.

18 Mi tö'dö do mota na bo kiya zinni, bo iya te, "Ma ro bo koro Boko'ba. Wa ame ga pili medii miya ziye ne o'doke kina ti komoke ngi.

19 Odo kiya te kinzake ngi ro ma laka ro bo do kindendé i'dike bo ma koto kileke bine ro 'boki, kina go kpe ya moto mo naga nima kotoke nyönyu ame ga kugöke 'deni ne kari zi bilaka 'be ame ga ro 'bö di potö ye 'de ne.

20 Kina go kari kakoke ti bo löndö ye ma titi nima ko'deke bo kako bine. Tine na ti mikali ngi ro ma laka omba lende 'be edi ro ma kodoro kina minza mupo ye kpe."

Kina lijé kuti ngi go lende abo nima.

21 Lijé ebe tiya mo ro go rönni, tégé, "Ro ma laka Boko'ba edi 'deni ki'di gomo nime doze go kö'du 'ba lende kënyé toné do'doke molo zi bo löndö ze Yesepa ne. Mi kada nima bo oloma toma'jo ro bo zize go dolake bo gbo. Ne duwöke lende 'ba ro koma'jo abo de gbi yo, ma dongoke gomo 'ba ro bo pele ro mbembé dititike lende mo de gbi yo. Kina me le'jete do'jake gomo mo 'deni."

22 Rubeni iya te, "Miya de su ziye mi kada toné miya te kinza ko'deke oto de zi bo titi nima? Ne o'ja uwöke lende ma de 'di. Kina ma dokolo 'ba löpö toné na me Boko'ba kedii 'deni ki'di gomo mo doze."

23 Demba Yesepa uwö lende kiya 'benni nima 'deni le, tine lijé ikali de römöyi pa bo moto na koloma tiyari kpenni zi bo ro kpa Ezipeto.

24 Kina odo bo kuwö lende 'benni nima 'deni tara tine, bo enyi ngi kodo yaga bi monö. Bo ileki kako kilende 'böwu zinni

kina bo kigeli Simona ngi di mi löngö lijé, bo ki'di kudödu di komo lijé pili te.

25 Kina Yesepa koja bo laja abo ga kari tiyari nyönyu mi sorowali 'ba löndö bo naga nima. Bo iya gbi zi bo laja naga nima go kogba yamo ame ga lijé kugö nyönyu timo ne kileki ki'di kpa sorowali mo ga. Kina bo koja bo laja abo ga ngi kari ki'di akonyo zinni go lijé konyo di go kori. Kina ko'do ngi pili kozo lende nima tara.

Yamo Mi Nyönyu

26 Bo löndö Yesepa naga nima udödu sorowali 'benni ga ngi go akaca 'benni ga lijé kosö domo.

27 Lijé ilingere nbö kari komo go bi ame lijé ko'doko tö'dö teyi ne. Bo moto ope kpa sorowali 'ba bo togba nyönyu ti'di mo zi akaca abo. Tine bo ongo te, yamo abo edi kpa sorowali yayi.

28 Bo iya te zi bo löndö bo ga, "Yamo ma toné mugö nyönyu timo ne lijé ileki 'deni 'böwu zö. Ongoke toma kina me kpa sorowali ma dayi."

Kina odo lijé kongö wa nima 'deni tara lijé enyi ngi pili ro tikere. Lijé iya te, "Wé, wa'di na Boko'ba kedii ko'do kulöwö zize te nime?"

29 Kina lijé kari ngi nduwé linö zi 'bu nni Yakoba mi Kanana. Odo lijé komo 'deni yayi tine lijé iyeti go wa ame ga ko'do rönni zinni di Ezipeto ne pili zi bo. Lijé iya te,

30 "Bo ame ro löbu 'ba do Ezipeto mo ne ilende ngi ro ma kisili goze, bo iya te tégé ze bo kore na do'doko tongö kori ame go dalo ya timo do do'yayi 'benni ne.

31 Kina dileki diya zi bo, diya te, ze bo kore na de, ze bilaka ma sari na.

32 Diya te ze nime pili ro löndö koto 'buté domoriyo ro kole 'ba 'bu koto, kina löndö ze ma koto öle 'deni tundu mo na kileke linö 'de yayi ti 'bu ze mi do'yayi 'ba Kanana.

33 Kina bo löbu mo nima omeri de du te mi lende kiya ze. Bo iya te, "Ti miyozo lende 'be nima, odo keddi ke ro bilaka ma sari i'dike bo ma koto kileke tö bine. Kpe ya moto mo naga nima ileki karike ti nyönyu tokonyi bilaka 'be ga timo kinza 'bö kupö lijé ra.

³⁴ Kina ari ko'deke bo löndö ye ma titi nima kakoke timo bine go mikali omba kpe e'be ro bilaka ma sari. Kina ti mileki bo löndö ye ame kileke bine ro 'boki ne ngi ziye go kugöke ndögö nduwë di bine.'

³⁵ Lijë iyëti go lende nime pili te zi 'bu nni, kina lijë kope kpa sorowali 'bënni ga ngi. Tine lijë o'ja yamo 'bënni ga pili di kpa sorowali 'bënni ga ro kotokoto. Kina odo lijë ko'ja yamo 'bënni ga 'deni pili tara tine, lijë ngi ro tikere ro ma kënyë go lende mo. 'Bu nni gbï ngi ro tikere,

³⁶ bo iya te zinni, "Wa'di na këddi kololoke kole ma naga nime kari mökö di roma teyi? Yesepa ölu 'deni gbï kina me Simona kölu 'deni gbï, kina me 'böwu ko'dokoke 'deni gbï go kogbake Benyimona gbï yaga di zö. Wa'di na këddi kodoke gomö roma kulöwö te gomö?"

³⁷ Rubëni iya te, "I'di Benyimona közö mari timo. Mëdi mongo go bo laka mileki ti bo ziyi bine. Minza mola a motö kömö ro bo. Kina odo kiya te mileki bo de kako ziyi bine ogba kole botoni riyö ma naga nime kupö yaga kpa dokolo mo."

³⁸ Tine 'bu nni uti de go lende nima. Bo iya te, "Kole ma nime inza kari tiye. Löndö bo öle 'deni gbï, bo na me kola nge kotö. Odo a motö kari kömö do bo di bi lingere nima yayi lisa ma kënyë na ko'deke 'deni zö. Möndë ama 'deni, meri mo na ngi këdi kososo ma."

43

Toto Benyimona Ezipeto

¹ Tine sëyi nima kila'ba mi döyayi 'ba Kanana ne 'deni ngi ro ma kënyë.

² Kina odo e'be Yakoba ga konyo nyönyu ma tönë kugö kako timo di Ezipeto ne 'deni kote tine, bo iya zi kole abo ga, bo iya te, "Arike Ezipeto tugö nyönyu zize."

³ Kole abo Yuda iya te, "Turu löbu 'ba Ezipeto mo nima tönë dari yayi ne bo ilende zize ro ma kisili. Bo iya te odo do'de bo löndö ze ma titi nime de, a motö bo o'dokö de kpe go bo ko'ja kinë ze komo bo.

⁴ Kina me odo kiya te kodö kpa bo löndö ze ma titi nima 'deni go kari tize, dedë dari ngi dugö nyönyu dako timo ziyi.

⁵ Ne odo kuti de go lende ze nime ti dari yayi ro ma totondo ga? Bo nima iya te a motö bo o'dokö de go bo ko'ja kinë ze komo bo, odo kiya te do'de bo löndö ze ma titi nime de."

⁶ Yakoba iya te, "Ne 'di, wa'di na kiyake zi bo kiyake te eddike ti löndö ye motö gomö? Go wa'di na ko'doke lende tara, këddi ki'dike ma ngi milisa kulöwö te gomö?"

⁷ Lijë iya te, "Bo mo nima oloma ngi tititi ze ro aliri go lende 'ba bilaka ze ga pili. Bo ititi ze tégë odo 'bu ze edë. Kina bo kititi ze gbï tégë odo dedë ti löndö ze motö. Go kö'du mo na me ki'di 'do diya lende 'ba Benyimona zi bo gomö ne, go akittiti ame bo këdi kititi ze timo. Ne dikali tondo ma bo ko'dokö go do'de bo löndö ze kako zi bo?"

⁸ Yuda iya te, "Baba, i'di bo titi nima közö go bo kari tize. Kina go dënyï dari 'do dako domö bilaka ze ga di zi sëyi löbu nime. Ne odo kinza tara 'bö edë kote doze kpaki ti kole titi ze ga.

⁹ Mëdi mongo go kole 'bi Benyimona laka, mëdi mi'di didi ma gbï këdi közo 'ba bo tara. Odo kiya te, mileki de mo'de bo kako ziyi bine i'di lende mo korö doma nbo möle.

¹⁰ Ongo te, ma kiya te dako de ngi dumu doze bine közo a nime te, dëne me dileki 'deni mi riyö na me."

¹¹ Yakoba iya te, "Ele, ilenoke roye közo ame mëdi miya ziye ne. Ogbake wa ma laka 'ba döyayi nime go ki'dike mi akombi 'be ga go kotoke kari zi turu löbu nima ro kpa közi ki'di. Ogbake tagi ti dokomali wowo ma kato kele motö ga ti döngëri ma kana motö ga közo pisitaki ni ti alomonda.

¹² Arike ti yamo ro mbëmbë kebe do ma dogba tönë 'do kilekike ma tönë ga ki'di kpa sorowali 'be ga ne. Motoga do bo motö na kudölu ki'di yayi kinza kikali gomö.

¹³ Kina arike ti löndö ye Benyimona laka zi turu löbu nima.

¹⁴ Mi Boko'ba tigo do kiteli këyi roye bo nima kongö ye ngi ro bo lisa. Kina go bo ki'di Benyimona kileki kako tiye ti Simona ame kileke yayi ne. Ne ongo

'bama, ɔɔo kiya te Boko'ba bo kogba kole pele di roma ama ndɔbo abo na."

Mi Riyö 'Ba Tari Ezipeto

15 Kina kole 'ba Yakoba ga kogba wa tönë ga ngi kari timo ro kpa közi ki'di zi turu ma löbu 'ba Ezipeto nima. Lijë ogba yamo gbi mbiri kebe do ma dogba tönë. Kina lijë kënyi ti Benyimona tari Ezipeto. ɔɔo lijë kömö 'deni yayi tine lijë ari ngi tongo bo löbu mo tönë ame ro Yesepa ne.

16 Kina ɔɔo Yesepa ko'ja Benyimona 'deni kedï tinni tine, bo iya zi bo laja ame kedï kongo go wa 'ba mi lijo abo ne, tégë, "Oto ya naga nime kari lijo ma. Omba kole yëri ɔto ga ko'do akonyo go dari donyo tone tinni mi zana kada."

17 Kina bo laja nima ko'do ngi kozo ma Yesepa kiya, koto ya naga nima ngi kari lijo 'ba Yesepa.

18 Kina ɔɔo lijë kongo bo laja nima kedï koto lijë 'deni kari lijo 'ba bo löbu tönë lijë ngi ro tikere. Lijë ebe tiya mo ro go rönni, iya te, "Edi ko'de ze 'deni bine go lende 'ba yamo tönë ga kileki kpa sorowali ze ga ne. Bo löbu nima o'doko 'deni 'do kindaba ze ko'do ze ro bo ndobo 'ba mi lijo abo kpaki ti akaca ze ga."

19 Kina ɔɔo lijë kömö 'deni kpa reki 'ba lijo nima lijë iya zi bo laja nima, iya te,

20 "Nere, tönë dako dogba bine tugö nyönyu ne ko'ja dedï dileki 'deni dari lijo,

21 dari dömö go bi ame do'doko tö'do teyi na dope kpa sorowali ze ga do'ja yamo ma tönë ga dugö nyönyu timo ne 'böwu di kpa sorowali ze ga. Yamo ma dugö nyönyu timo ne pili ro gomo, kina me dileki 'deni timo.

22 Kina dako 'deni gbi ti yamo moto ame go dugö nyönyu moto gbi timo. Dikali de ɔɔo ye mo na kileki yamo ze naga nima kpa sorowali ze ga mi kada nima."

23 Bo laja nima iya te, "Olomake ti mi këyi, kinza kereke de. Boko'ba ma kedï kongo goye ti 'bu ye na ma kileki yamo 'be ga pili kpa sorowali ne. Yamo ma tönë ga kugöke nyönyu timo ne mogba 'deni molo mi kada mo nima."

Kina bo kari ngi ko'de Simona kako zinni.

24 Bo laja tönë ogba löndö 'ba Yesepa naga nima koja rö 'ba Yesepa, bo ko'de mini zinni turögö ndinni timo go dölëti 'bënni, bo ki'di akonyo gbi zi akaca 'bënni ga.

25 Lijë oloma yayi nbö kömö mi zana kada tilejo rönni ti kpa közi 'bënni ga römöyi lijë uwö 'deni tégë bo löbu nima edi kako tonyo akonyo bi koto tinni.

26 Kina ɔɔo Yesepa kileki 'deni kako lijo tine, lijë ënyi ngi ti kpa közi ki'di 'bënni ga kodo timo go bo rö ma bo kedï yimo kari ki'di zi bo. Kina lijë kolodo ngi bëri komo bo.

27 Bo iya te, "Eddike tondo? Kina 'bu ye ma tönë 'deni ro bulöbu köndë kiyake lende mo zö bine ne, bo edi tondo? Bo edi gba ti komo bo?"

28 Lijë iya te, "Yëë nere, 'bu ze edi laka gba ti komo bo." Kina lijë kolodo 'böwu bëri komo bo.

29 Yesepa ileki kongo dönni, kina ɔɔo bo ko'ja bo löndö bo Benyimona ame ro kole 'ba ma bo ko ne tine, bo iya te, "Bo nime na ro bo löndö ye ma titi mo tönë kiyake lende mo zö bine ne?"

Kina bo kiya te zi Benyimona, "Kole ma, Boko'ba koloma tiyi laka."

30 Kina bo kënyi ngi welo kodo kari yaga. Döki'di bo ata 'deni ro ma kënye go lende nima bo ko'ja kinë bo löndö bo ne. Bo i'di toma go bi ame go bo kari kudu di teyi, kina bo kodo ngi rö 'ba tö'do abo kari tudu yayi.

31 Bo urögö komo bo kogbo döki'di bo, kina bo kodo kako yaga. Bo iya zi bo laja abo, iya te, "O'de akonyo kako zize."

32 Bo oloma do go bi loma ma 'ba bo ki'di löndö bo ga koloma do tarabiza moto kuyi kömönni kari do bo. Tine Ezipeto ame ga kedï konyo akonyo gbi tinni yayi ne oloma 'bënni gbi 'beri. Dölëti 'bënni 'ba Ezipeto na tara. Lijë oloma de tonyo kpenni bi koto ti Ebere, edi ro lende ma koro zinni.

33 Kina Yesepa kiyija löndö bo ga ngi koloma bëri. Dogba bo i'di kole ma löbu mo kina bo ki'di bo ma köyö gomo nbö kari kömö zi kole ma ro tundu mo. Kina ɔɔo lijë kongo Yesepa kedï kiyija lijë 'deni ngi koko tine lende mo igayi lijë ngi.

34 Bɔ laja naga nima ombi akonyo di do tarabiza ma 'ba Yesepa ko'de kako zi löndö bo ga. Tine akonyo ma ki'di zi Benyimona ebe 'ba ya ama ga nbö mi muyi. Kina lijë koloma ngi yayi tonyo akonyo, tuwë layi ngi ro lonjo.

44

Kösu 'Ba Yesepa

1 Yesepa i'di lende mo zi bo laja abo ma löbu mo, iya te, "Ari kunzö nyönyu mi sorowali 'ba ya naga nime, unzö koso yimo kozo wa ame lijë ko'doko tombi mo ne tara. Ileki yamo ma lijë kugö nyönyu timo naga nima ki'di kpa sorowali 'bënni ga me ro kotokoto.

2 Kina ogba kösu sitëri ki'di mi sorowali 'ba bo ma titi nima ti yamo abo ame bo kugö nyönyu timo ne."

Kina bo laja tonë ko'do ngi kozo a nima tara.

3 Kina odo bi kezë 'deni tine löndö 'ba Yesepa naga nima ösö ngi kori tari ti akaca 'bënni ga.

4 Kina odo lijë kari 'deni gba mbowa yo na Yesepa kënyi kiya te zi bo laja abo, "Ënyi kozi go ya naga nime 'dë, ari kiya zinni, iya te, 'Nere ma o'do lende laka ziye, wa'di na ko'doke lende kënyë zi bo gomo?"

5 Wa'di na ku'bögöke kösu abo nima kilejo di mi sitëri ne gomo? Kösu nima na nere ma këdi kuwë wa timo, kina gbi ro 'bosi abo. Lende ko'do 'be nima ele dë."

6 Bɔ laja nima ozi gönni kari kota gönni kiya lende tonë ga Yesepa kose ne ngi pili zinni.

7 Lijë iya te, "Nere, wa'di na kiya lende tara gomo? Dulömu roze, a ma tara do'do dë du te.

8 Ikali dë me tonë dari do'ja yamo di kpa sorowali ze ga ne dako timo di doyyayi 'ba Kanana dileki ziyi bine? Ne go wa'di na kari kiya te du'bögö wa ma kilejo di mi sitëri ma kele gomo di mi lonjo 'ba nere 'bi?"

9 Odo kiya te ko'ja di zi bo moto di mi longö ze bine, bo mo ti kolë kpamo. Kina ze moto mo ga ti dö'bö bine ro bo ndobo ziyi."

10 Bɔ laja nima iya te, "Ti këdi ngi tara. Tine bo ame mo'ja kösu nima di zi bo ne, bo na nge ti kileki ro bo ndobo zö bine, kpe ya moto mo naga nima ti karike e'be, römöyi o'doke 'beye wa ma kënyë moto dë."

11 Kina lijë kënyi ngi welo kutë sorowali 'bënni ga pili bëri kope kpamo ga yaga.

12 Kina bo laja nima ki'di ngi toma yimo. Bo isaki dogba di do sorowali 'ba bo ma löbu mo kari timo nbö kömö do 'ba bo ma titi mo, kina kari ko'ja kösu nima ngi di mi sorowali ma 'ba Benyimona.

13 Kina odo lijë kongö 'deni tara tine, lijë ngi ro meri, kirica bonjo yaga di rönni go lende 'ba gomo mbembë nime këdi ko'do rönni zinni ne. Kina lijë kudödu sorowali 'bënni ga ngi go akaca, lijë kuyi dönni kileki mi gawo.

14 Kina odo Yuda ni ti bo löndö bo ga kuyi dönni 'deni kako mi gawo, lijë ileki 'böwu kari lonjo 'ba Yesepa. Lijë ari ko'ja Yesepa këdi gba lonjo. Kina lijë kari kolodo ngi bëri komo bo.

15 Bo iya te, "Wa'di ga na me ko'doke bine te ne? Ma nime, ma bo kumë lende kozo 'bosi na, ikalike dë?"

16 Yuda iya te, "Nere, tine go diya tondo? Dikali dë kpe tiya a moto. Dikali dë kpe ma 'do dileme laka ze ziyi. Lende kënyë nime ze na dë do'do, Boko'ba na këdi kodo karama doze go lende 'ba wa ma kënyë ame ga do'do 'deni molo ne. Kina me 'deni do'doko ngi go dileke pili ziyi bine ro bo ndobo 'bi ga tine dë nge koto ro bo ame ko'ja kösu nima di teyi ne."

17 Yesepa iya te, "Inza tara, minza mo'do tara. Bo nima ko'ja kösu di zi bo ne bo na këdi kileke nge bine. Kpe ya moto naga nima inzake ti lende oto, ileki karike zi 'bu ye."

18 Kina Yuda kese ngi noli do ngila bo, kiya te, "Nere, i'di milende to kpe mbowa tiyi 'di. Kinza kënyi dë ro 'diri tö. Mongö 'deni ngi ni na ro nere ma löbu mbiri kozo bo dolonjo 'ba Ezipeto nime.

19 Lende ma na kozo a nime te. Mi kada tonë dogba bine ne go koloma tititi ze kiya te, odo 'bu ze ëdi kina dëdi ti löndö moto,

20 diya te 'bu ze ëdī kina dēdī gbī ti löndö ze ame rɔ tundu mo ne ame 'bu ze köyö ko'ja rɔ bo kandi 'deni. Löndö 'ba kole nime ölä 'deni, bo na nge ma kola kɔtɔ zi ma bo. Kina 'bu ze kɔ'ɔ bo nɔgī rɔ mbëmbë.

21 Kina me tönë kiya te gɔ do'de kole nima kako ziyī gɔ konɔ bo.

22 Dileki ziyī diya te, 'Bo inza kënyī di dɔ nɔgila 'bu ze. ɔdɔ bo kënyī di dɔ nɔgila 'bu ze, 'bu ze inza kɔmɔ.'

23 Ne iya zize mī kada nima yayi, iya te ɔdɔ kiya te bɔ titi nime kako dë tize a mɔtɔ o'dɔkɔ dë gɔ ko'ja kinë ze dɔrɔ kpe kômöyī.

24 Kina dileki dari diyētī gɔ lende kiya 'bī tönë ga nɔgī pili zi 'bu ze.

25 Kina me 'böwu 'bu ze kiya te gɔ dako tugö nyönyu di Ezipeto bine.

26 Diya te zi bo ɔdɔ kole titi nime kari dë tize a mɔtɔ dinza dari. Inza ko'dɔkɔ gɔ dɔrɔ kɔmɔ turu löbu 'ba dɔlinɔ nima ɔdɔ kiya te kole nime kari dë tize.

27 'Bu ze iya te, 'Kɔzɔ ikali 'ja ma ama öyö kole nge riyö zö.

28 Kina me mɔtɔ kari ë'bënë 'deni mɔlo bitɔ tɔ ne ga mo'ja kɔmɔ mo dë gbī yɔ mɔlo nime. Mɔtɔga kuruku 'ba yī mökö ti konyo 'deni.

29 Kina me ko'dɔkɔke 'deni gbī togba ma titi nime yaga di zö. ɔdɔ a mɔtɔ kômö dɔmo di yayi lisa ma löbu na ko'deke 'deni zö. Möndë ama 'deni meri abo na nɔgī kēdī kɔsɔsɔ ma.' Lende ma 'bu ze kiya zize na kɔzɔ a nime te.

30-31 Kina me ɔdɔ kiya te dari dileki ra rɔ ma sari kinza kole nime, kina ɔdɔ 'bu ze ko'ja bo kinza tize bo ëdī kölä nɔgī. Èdī 'deni nɔgī kɔzɔ iya te didī abo ti 'ba kole nime 'deni nɔgī rɔ akɔtɔ. ɔdɔ bo ko'ja kole nime kinza tize yɔ na bo kēdī kölä nɔgī. Lisa nime do'de 'deni dɔ bo ne na kēdī kupö bo nɔgī.

32 Nere, ma na mëdī monɔgɔ gɔ kole nime, miya 'deni mɔlo zi 'bu ma, miya te, 'ɔdɔ mileki dë ti bo, lende mo ti kɔrɔ dɔma nɔbö mölä.'

33 Kina me moma'jo rɔma ziyī i'di ma na mileke bine to'dɔ ndɔbɔ ziyī pötö bo nime. I'di kole nime kileki kari linɔ ti löndö bo ga.

34 Ne ma 'bama gɔ mileki tondo mari zi 'bu ze rɔ ma sari kinza kole nime? Rɔma aga 'deni di bi tari tonɔgɔ lisa 'ba 'bu ze."

45

Yesepa Ileme Rɔ Bo Zinnī

1 Kina ɔdɔ Yesepa kuwö lende kiya 'ba Yuda nime 'deni te tine, bo ikali dë kpe togbo dökī'dī bo di kɔmɔ bo laja abo ga. Kina bo kapi nɔgī rɔ ma kembe dönnī, tēgë, "ɔdɔke yaga di gɔze bine."

Bilaka naga nima ɔdɔ nɔgī pili yaga kola Yesepa ni nge yayi ti bɔ löndö bo ga. Kina bo kebe nɔgī tileme rɔ bo zinnī, bo iya te, "Ma löndö ye na."

2 Kina bo ki'di nɔgī tudu rɔ ma kembe na Ezipeto naga nima kuwö monɔ 'ba dɔ bo nɔgī nɔbö di yaga. Gɔ kö'du mo na lende mo kari nɔgī nɔbö kômö linɔ 'ba bɔ dɔlinɔ.

3 Yesepa iya zi löndö bo naga nima, iya te, "Ma Yesepa na. 'Bu ze ëdī gba ti kômönī?"

Tine lijë ikali dë kpe tileki dɔ lende abo, rönni ëdī 'deni nɔgī kilë'dī gɔ kö'du ame lende mo kigayi lijë 'deni ne.

4 Kina ɔdɔ Yesepa konɔgɔ rönni kēdī kilë'dī 'deni kulöwö tara tine bo iya zinnī gɔ lijë kiyese nɔgisi dɔ nɔgila bo. Bo iya te, "Ma Yesepa na, ma löndö ye ma tönë kugöke mɔlo zi bɔ ndögö ne na. Kina me ko'de ma kako mī dɔyayi 'ba Ezipeto bine.

5 Ne kinza kereke dë komerike kaga rɔye, kina kinza ki'dike dökī'dī ye dë kata rɔye gɔ lende kënyë tönë ko'dɔke zö mī kada nima yayi ne. Boko'ba na koja ma kako dɔgba kômöye bine 'dɔ tokonyi ye kɔzɔ a nime te kinza 'bö kupö ye ra.

6 Kɔmɔ kɔɔ mo 'deni riyö ame 'bö kila'ba 'deni mī dɔyayi nime. Kina ola kɔsɔ mo ga 'deni gba muyī ame bilaka inza kikalī gbī torɔ'dɔ nyaka ala tumu nyönyu.

7 Rɔ ma laka Boko'ba na me ko'dɔ lende löbu abo nime, bo koja ma kako dɔgba kômöye bine gɔ ki'di ye ti bilaka pili 'be ga kômöke di zi gomɔ nime 'dɔ ki'di kupö ye kara gba nduwë.

8 Kpe na dë me kojake ma bine, tine Boko'ba na koja ma. Bo o'dɔ ma rɔ löbu mī linɔ 'ba bɔ dɔlinɔ, kina me bo ko'dɔ

ma 'deni rɔ turu löbu mbiri dɔ dɔyayi 'ba Ezipeto nime."

⁹ Bo ileki gb̄i kiya z̄inn̄i, bo iya te, "Kina ɛnȳike ti, kilekike welo karike zi 'bu ze. Ari kiyake zi bo, iyake te ma kole abo Yesepa na. Kina me le'jete m̄edi mose kpama kari zi bo, miya te, 'Boko'ba o'do ma 'deni rɔ löbu 'ba dɔ dɔyayi 'ba Ezipeto. Ako welo gɔ koloma t̄o bine.

¹⁰ Ako ti kole 'b̄i ga pili ti kole 'ba kole 'b̄i ga, ti ȳeri 'ba m̄i liɲɔ 'b̄i ga pili ti wa ame ga k̄ed̄di t̄imo ne. Gɔ bi ɛd̄i z̄iȳi bine toloma teyi kapa Gosene. Bi nime na ɲḡosi ɲḡila liɲɔ ma gɔ kako kolomake teyi.

¹¹ Ti m̄o'bö nduw̄e ti'di wa ame ga k̄ed̄di rɔ leri mo ne z̄iȳi di yayi, r̄öm̄oȳi s̄eȳi nime ɛd̄i gba ko'do k̄om̄o k̄oo muyi. D̄ene m̄ot̄oga 'bö löbu nime ti kote d̄oye pili ti bilaka 'b̄i ga, kpaki ti ȳeri 'ba m̄i liɲɔ 'b̄i ga.'

Ndose ma nime ari kiyake tara zi 'bu ze.

¹² Rɔ ma laka ikalike ma 'deni pili, kina n̄i bɔ löndö ma Benyimona ikali 'deni ma Yesepa bɔ löndö ȳi na.

¹³ Ari kiyake zi 'bu ze, iyake te m̄edi 'deni ti k̄oz̄i kakpa mbiri dɔ Ezipeto. A m̄ot̄o ga ame pili ko'jake bine ne iyake lende mo gb̄i zi bo. Ari ko'deke bo kako welo bine."

¹⁴ Tine na Yesepa kiramo Benyimona ɲḡi bo kudu rɔ ma k̄enȳe. Kina Benyimona kiramo bo gb̄i kebe tudu.

¹⁵ Kina Yesepa kebe ɲḡi tiramo löndö bo ama ga pili rɔ k̄ot̄ok̄ot̄o nduw̄e ti monɔ. Kina liɲɛ ki'di ɲḡi tilende ti bo.

¹⁶ Lende nima ari k̄öm̄o zi bɔ d̄oliɲɔ t̄eḡe löndö 'ba Yesepa ga ako 'deni, kina bɔ d̄oliɲɔ ni ɲḡi pili ti m̄i k̄eȳi ti bɔ laja abo ga.

¹⁷ Bo iya zi Yesepa, iya te, "Iya zi löndö ȳi naga nima gɔ liɲɛ kudödu akombi 'b̄enn̄i ga gɔ akaca liɲɛ kileki kari liɲɔ 'b̄enn̄i m̄i d̄oyayi 'ba Kanana.

¹⁸ Kina gɔ liɲɛ kari ko'de 'bu n̄ni ti bilaka 'b̄enn̄i m̄ot̄o ga pili kileki t̄imo bine. Ti mi'di kapa yayi 'ba Ezipeto ma laka rɔ dɔ kiteli z̄inn̄i gɔ liɲɛ koloma teyi. Kina ti mi'di akonyo ma laka gb̄i z̄inn̄i rɔ mb̄emb̄e.

¹⁹ Mi d̄oyayi nime bine d̄edi ti aribiya ame ga sa na k̄ed̄i koto ne, kina 'dɔ liɲɛ kogba kari t̄imo gɔ 'ja ti kole titi 'b̄enn̄i ga pili k̄eki ȳimo kako bine, kina 'dɔ 'bu ȳi kako gb̄i bine k̄ozo a nima tara.

²⁰ Iya z̄inn̄i kinza liɲɛ ki'di m̄inn̄i kombi d̄e gɔ lende 'ba wa 'b̄enn̄i ga. ɔdɔ kiya te liɲɛ k̄öm̄o Ezipeto bine wa ma laka 'ba d̄oyayi nime liɲɛ ti k̄ed̄i pili t̄imo."

²¹ Kole 'ba Yakoba ga o'do pili k̄ozo lende kiya 'ba bɔ d̄oliɲɔ nima tara. Yesepa i'di aribiya nima z̄inn̄i k̄ozo lende kiya 'ba bɔ d̄oliɲɔ tara. Kina bo ki'di akonyo gb̄i z̄inn̄i gɔ liɲɛ konyo di gɔ k̄ori.

²² Bo i'di b̄oɲgɔ ma kele me z̄inn̄i. Tine 'ba Benyimona bo i'di yamo kuluku mod̄ok̄ot̄o ti b̄oɲgɔ ma kele muyi.

²³ Kina bo kako gb̄i ti wa naga nime ko'de zi 'bu bo, ame akaca 'but̄e na kombi wa ma kele 'ba m̄i d̄oyayi 'ba Ezipeto, kina akaca gb̄i 'but̄e ame ga kombi nyönyu zi bo ti a m̄ot̄o ga ame gɔ bo konyo di gɔ k̄ori ne.

²⁴ Bo oja liɲɛ gɔ k̄ori, bo iya te, "Kinza kamoke d̄e rɔ gɔ r̄oye di gɔ k̄ori."

Lɔɲɔ 'Ba Yakoba

²⁵ Bɔ löndö 'ba Yesepa naga nima ɛnȳi di Ezipeto yayi kileki kari Kanana. Liɲɛ ari k̄öm̄o liɲɔ zi 'bu n̄ni

²⁶ na liɲɛ kiya te, "Yesepa ɛd̄i gba ti k̄öm̄on̄i, bo na 'deni rɔ turu löbu mbiri dɔ Ezipeto."

Kina ɔdɔ Yakoba kuwö lende nime te tine bo oto ɲḡi rɔ gɔ bo. Bo i'di dɔ bo d̄e gɔ lende kiya 'b̄enn̄i nima.

²⁷ Liɲɛ iȳeti gɔ lende ame ga pili Yesepa kose ne zi bo. Tine ɲb̄o bo kari ko'ja aribiya ame ga Yesepa koja gɔ bo tari t̄imo Ezipeto ne, tine na 'jaa d̄oki'di bo k̄eȳi.

²⁸ Bo iya te, "Ee, kina 'deni, rɔ ma laka kole ma Yesepa ɛd̄i gba ɲḡi ti k̄öm̄on̄i. M̄edi mari t̄oɲgɔ bo du titi ti k̄om̄o ma gba kinza m̄öl̄e d̄e."

46

Tari 'Ba Yakoba Ezipeto

¹ Yakoba ot̄ot̄o abo ga pili k̄enȳi ɲḡi di yayi kari ɲb̄o k̄öm̄o Berasaba. Kina ɔdɔ bo k̄öm̄o 'deni Berasaba tine na bo kumu roma ɲḡi zi Boko'ba 'ba 'bu bo Yisika.

² Kina Boko'ba kileme rōni ngi zi Yakoba rō mi korōndo kīdēki bo, kiya te, "Yakoba, Yakoba."

Yakoba uti, iya te, "Ma na me bine."

³ Boko'ba iya te, "Ma Boko'ba na, ma na moloma tonḡo ḡo 'bu yi Yisika bine. Kinza kere dē di bi tari Ezipeto. ḡo bi nima na mēdi mari mi'di kupō yi kara di teyi rō mbēmbē.

⁴ Kina ti moloma gbī tūyi yayi ḡo mileki kupō yi ga 'jaa kako mi yayi nime bine. Tine nī 'bēyi ḡo kolē kada mōto Yesepa na ti kokoko yi."

⁵ Kina Yakoba kēnyi ngi di Berasaba yayi. Kole abo ga i'di bo mi aribiya ma tōnē bō dolinḡo 'ba Ezipeto koja ne. Lijē i'di 'ja 'bēnni ga kpaki ti kole titi mi aribiya naga nima ḡo kilingere timo.

⁶ Kina lijē kēnyi ngi pili ti yēri 'ba mi linḡo 'bēnni ga ti wa ame ga pili lijē ko'ja di Kanana ne, lijē kari Ezipeto. Yakoba ari pili ti bilaka abo ga,

⁷ kole abo ga ti kole 'ba kole abo ga ti yitōti abo ga pili ti yitōti 'ba kole abo ga. Lijē pili ḡo bo kari Ezipeto.

⁸ Yakoba nime na kīdēki mōyi mo mōto gbī rō Yisarele. Mōyi bilaka abo ga ame kari ti bo Ezipeto ne kina me ga. Rubēni ame rō kole 'ba Yakoba ma dōndende mo ne,

⁹ ti kole abo ga Anoko ni ti Palo ti Ezerona ti Karomi.

¹⁰ Simona ti kole abo ga Yemowele ni ti Yamina ti Oda ti Yakina ti Zowara kina gbī ti Sawola ame yitō 'ba dōyayi 'ba Kanana na kōyō ne.

¹¹ Lēwē ti kole abo ga Gerosona ni ti Kowata ti Merari.

¹² Yuda ti kole abo ga Sela ni ti Pereze ti Zera. Kole abo mōto mo ga Ere ni ti Onana olē 'deni mōlo di dōyayi 'ba Kanana yayi. Kina Pereze kari kōyō kole riyō rō Ezerona ni ti Amola.

¹³ Yisakara ti kole abo ga Tola ni ti Puwa ti Yabo ti Simerona.

¹⁴ Zebolona ti kole abo ga Serede ni ti Elone ti Yalele.

¹⁵ Kole 'ba Yakoba naga nime ma bo kōyō ti Leya ko'ja bo kēdi koloma Pada-narama na. Bo ḡyō nyiti gbī ti Leya mōyi mo rō Dina. Kina kupō bilaka lesi ame

ga pili kōdo di zi Leya ne ēdi 'butē mota dōomota.

¹⁶ Kole 'ba Yakoba mōto ga ame kari ti bo Ezipeto ne kina me ga. Gada ti kole abo ga Zipeyona ni ti Agi ti Suni ti Eziboni ti Eri ti Arodi ti Areli.

¹⁷ Asera ti kole abo ga Yimena ni ti Yisewa ti Yisewi ti Beriya ti nyiti abo Sera ti kole 'ba Beriya ga ame ga rō Eberi ni ti Malekele.

¹⁸ Kole 'ba Yakoba naga nime ma bo kōyō ti Zilepa ame Labana ki'di ḡo kari koja laja zi nyiti abo Leya na. Kina kupō bilaka lesi ame ga pili kōdo di zi Zilepa ne ēdi 'butē dōomu dōokōto.

¹⁹ Yakoba ḡyō kole gbī riyō ti 'ja abo ame rō Rayile ne, mōyi mo ga na rō Yesepa ni ma ti Benyimona.

²⁰ Tine Yesepa ḡyō kole 'deni riyō di Ezipeto rō Manase ni ti Eporima. Bo ḡyō lijē ti 'ja abo Asenata nyiti 'ba Potipera bō kata ame kēdi koloma mi dōyayi 'ba Ono ne.

²¹ Benyimona ḡyō kole gbī rō Bela ni ti Bekere ti Asebele ti Gera ti Namana ti Eyi ti Rose ti Mupima ti Wupima ti Arada.

²² Kina kupō bilaka lesi ame ga pili kōdo di zi Rayile ne ēdi 'butē dōmosowō.

²³ Kole 'ba Yakoba mōto ga ame kari ti bo Ezipeto ne kina me ga. Dana ti kole abo Wusima.

²⁴ Napatali ti kole abo ga Jazele ni ti Gunī ti Jereze ti Silema.

²⁵ Kole 'ba Yakoba naga nime ma bo kōyō ti Bila ame Labana ki'di ḡo kari toja laja zi nyiti abo Rayile na. Kina kupō bilaka lesi ame ga pili kōdo di zi Bila ne ēdi modōmoriyō.

²⁶ Kupō Yakoba ga ame kari ti bo Ezipeto ne ēdi pili bi kōto kuluku kōto kōdo dōmo 'butē dōomu dōokōto (66) rō dōnni kinza 'ja 'ba kole abo ga teyi.

²⁷ Tine Yesepa ḡyō kole 'deni riyō di Ezipeto yayi kina ki'di bilaka 'ba Yakoba ga ame ga kari Ezipeto ne kōdo'bo rōnni pili bi kōto kuluku kōto kōdo dōmo 'butē riyō (70).

Loma 'Ba Yakoba Ezipeto

²⁸ Yakoba oja Yuda kari dōgba kiya zi Yesepa ḡo kurē dōnni Gosene. Kina ḡo lijē kōmō 'deni Gosene tine

²⁹ Yesepa änyî ngî kilenjo aribiya abo ma tönë kosani na kedi koto ne bo kari tileme ro bo zi 'bu bo di Gosene yayi. To'ja ma bo ko'ja 'bu bo na bo kiramö ngî bo kudu ro ma kënyë.

³⁰ Yakoba iya zi bo, iya te, "Mo'ja kömöyî 'deni kina mikali 'deni ngî ro ma laka eddi gba ti kömöyî. Ne odo töle kömö pele doma yimö eyi 'deni."

³¹ Kina Yesepa kebe ngî tilende zi löndö bo ga ti bilaka pili motö ga 'ba 'bu bo. Bo iya te, "Medi mari miya zi bo dolinjo 'ba Ezipeto, miya te, 'Löndö ma ga ako 'deni zö ti bilaka pili 'ba 'bu ma ga ame kedi molo mi döyayi 'ba Kanana ne."

³² Medi mari miya zi bo, miya te, kpe bo koda kamölö ni ti sa na kina me kakoke 'deni ti sa 'be ga pili ti kamölö mo ga pili ti wa 'be ga.

³³ Kina odo kiya te bo dolinjo kidëki ye bo edi kari kititi ye, kiya te, odo ndobo 'be ga ro wa'di?

³⁴ Kina go kiyake zi bo, iyake te, ndobo 'be molo keddi ke gba ro ma titi nbö kömö mi kada nime tane na ro toda kamölö ni ma ti sa. Kina 'bu ye löbu ga o'do ndobo nima gbi tara bine. Ari kiyake zi bo tara kina bo ti ki'di ye ngî kolomake mi yayi 'ba Gosene nime."

Yesepa iya tara römöyî Ezipeto lende 'benni lijë o'doko de toloma bi koto ti bo koda yeri.

47

¹⁻² Kina Yesepa kigeli löndö bo ga ma muyi kari timo zi bo dolinjo. Bo iya zi bo dolinjo, iya te, "Bu ma ni ti löndö ma ga änyî 'deni di Kanana kako bine. Lijë ako 'deni ti yeri 'benni ga kpaki ti wa 'benni ga kina me lijë kömö 'deni Gosene."

Kina bo kileme löndö bo ga ma muyi nima zi bo dolinjo.

³ Bo dolinjo ititi lijë, iya te, "Ndobö 'be ro wa'di?"

Lijë iya te, "Nere, ze ro bo koda yeri, kina 'bu ze löbu ga ma molo gbi tara.

⁴ Dako 'deni go doloma titi mbowa bine römöyî seyî ila'ba 'deni ro ma kënyë mi döyayi 'ba Kanana, moli inza kpe yayi zi

kamölö ze ga go konyo. Kina me dene go ki'di ze doloma Gosene bine."

⁵ Bo dolinjo iya zi Yesepa, iya te, "Bu yi ni ti löndö yi ga na me kako 'deni ziyi bine,

⁶ mo'doko go lijë koloma mi go bi ame lijë ko'doko toloma teyi di mi döyayi 'ba Ezipeto nime ne. Ne ongo, yayi ma laka di mi döyayi 'ba Ezipeto nime na ro Gosene, zinni 'do toloma yayi. Kina odo bo motö kedi mi löngö lijë ame kikali ndobo 'ba tongo go yeri ro ma laka i'di bo kongo go yeri 'ba ma naga nime gbi."

⁷ Yesepa o'de 'bu bo Yakoba gbi kako kileme zi bo dolinjo. Kina Yakoba ko'do yeyi zi bo dolinjo.

⁸ Bo dolinjo ititi bo, iya te, "Komo koo 'bi edi 'deni ndö?"

⁹ Yakoba iya te, "Komo koo ma onzi de gba laka, edi 'deni nge kuluku riyö kodo domo 'butë mota (130). Ne gomö na mo'ja 'deni ngî ro ma kënyë. Komo koo ma ame moloma döyayi bine ne onzi de kozo 'ba 'bu ma löbu ni tara."

¹⁰ Kina Yakoba ko'do yeyi ngî gbi 'böwu zi bo dolinjo kina bo kodo ngî yaga.

¹¹ Yesepa i'di 'bu bo ni ti löndö bo ga koloma Ezipeto yayi mi go bi motö ngosi ngila gawo 'ba Ramese. Bo i'di nyaka zinni di yayi go koloma nburu ro e'benni kozo lende ame bo dolinjo kiya ne tara. Go bi nima na yayi mo kele ngî ro do kiteli pili kebe döyayi motö ga 'ba Ezipeto nima.

¹² Bo i'di akonyo gbi zi 'bu bo ni ti löndö bo ga pili ti bilaka motö ga ame 'ba 'bu bo ne ro mbembë kozo wa ame ga lijë ko'doko ne tara.

Zana 'Bö Ma Kata

¹³ Seyi nima 'deni ngî ro mbembë a motö ro akonyo inza kpe mi döyayi pili. Kina bilaka ma Kanana ti ma mi Ezipeto 'bö odo 'deni ngî romo ro ma kënyë.

¹⁴ Kina lijë koloma ngî nduwë tugö nyönyu di zi Yesepa ro mbembë, bo kototo yamo 'benni ga ngî pili kikeki linjo 'ba bo dolinjo.

¹⁵ Tine na kari kömö mi kada ame ga yamo kote roni 'deni di zi bilaka pili, a motö ro yamo inza kpe mi döyayi 'ba Ezipeto pili ti 'ba Kanana. Kina Ezipeto kototo ronnî kako zi Yesepa tokpasi bo,

iya te, “Yamo ze ga ote rōnī 'deni pili, i'di akonyo zize kinza kola ze dē dōlē.”

16 Bo iya te, “Ɔdɔ yamo 'be ga kote rōnī 'deni o'deke yēri 'ba liŋɔ 'be ga gɔ kugōke akonyo timo ziye.”

17 Mī kɔmɔ kɔɔ nima na bilaka ko'de kosani 'bēnnī ga ti kamōlō ni ti banya ti sa ti akaca zi Yesepa kutē di zinnī ti akonyo.

18 Kina ɔdɔ kari kōmō 'deni mī kɔmɔ kɔɔ mɔtɔ 'bōwu tine na bilaka tōnē ga kako gbī zi Yesepa. Lijē iya te, “Nere, oŋgɔ le'jete kɔzɔ ikali yamo ze ga ote rōnnī 'deni me. Kina me yēri ze ga di'di 'deni kpaki zīyī. Dinza kpe ti a mɔtɔ, ame kileke zize bine gɔ dugō akonyo timo di zīyī ola 'deni nge kɔtɔ rɔ yida rɔze ni ti nyaka ame ga dēdī timo ne.

19 Kinza kola ze dē dōlē, ɔdɔ kiya te 'bō kupō ze nyaka ze ga ēdī kulē nḡi kada mɔtɔ rɔ wa ma yawa. Doma'jo rɔze zīyī i'di akonyo zize dugō ti yida rɔze ni ma ti nyaka ame ga dēdī timo ne. Kina ze mo ti doloma nḡi rɔ bɔ ndɔbɔ zi bɔ dɔliŋɔ, tine nyaka ze ga ti koloma rɔ wa 'ba bɔ dɔliŋɔ. I'di nyōnyu zize gɔ dɔmɔ rɔze timo kina gɔ dari duli mɔtɔ ga gbī mī nyaka ze ga. Kina nyaka ze ga inza kikali kpe tulē rɔ wa ma yawa.”

20 Kina Yesepa kugō nyaka 'ba Ezipeto naga nima nḡi 'doyi rɔ gɔmo pili rɔ a 'ba bɔ dɔliŋɔ. Lijē ugō nyaka 'bēnnī ga mōkō rōmōyī 'bō 'deni nḡi rɔ ma kēnyē tinnī. Kina nyaka nḡi pili rɔ nyaka 'ba bɔ dɔliŋɔ.

21 Kina Yesepa kugō bilaka naga nima nḡi pili di mī dɔyayi 'ba Ezipeto yayi rɔ bɔ ndɔbɔ zi bɔ dɔliŋɔ.

22 Nyaka 'ba bɔ kata na nge Yesepa kugō dē rōmōyī bɔ dɔliŋɔ ēdī nduwē ki'di akonyo zinnī. Gɔ kō'du mo na ma ki'di lijē kinza kugō nyaka ma 'bēnnī ga ne.

23 Tine na Yesepa kiya zi bilaka naga nima, bo iya te, “Oŋgɔke te, le'jete mugō yida rɔye 'deni pili ti nyaka 'be ga rɔ wa 'ba bɔ dɔliŋɔ. Kupō na me mēdī mi'di ziye arike timo kulike mī nyaka 'be ga,

24 kina ɔdɔ kiya te kpa dɔlili kōmō 'deni ozake kapa ma muyī 'ba wa ame ga pili kɔdɔ ziye di mī nyaka 'be ga ne gɔ ki'dike zi bɔ dɔliŋɔ. Tine gɔ kɔsɔ mo ga koloma rɔ e'be 'dɔ kēdī rɔ kupō gbī rɔ akonyo ziye ti bilaka 'be ga ti kole titi 'be ga.”

25 Bilaka naga nima iya te, “Nī na me kɔmɔ ze 'deni di mī tōlē 'ba 'bō lōbu nime, ti doloma nḡi rɔ bɔ ndɔbɔ zi bɔ dɔliŋɔ.”

26 Wa nime na Yesepa ki'di kō'du zi bilaka pili gɔ koza kapa ma muyī 'ba wa ame ga lijē kotɔtɔ di mī nyaka ne ki'di zi bɔ dɔliŋɔ. Kō'du ki'di nime ō'bō nduwē te zi Ezipeto. Nyaka 'ba bɔ kata na nge kileke kinza rɔ 'ba bɔ dɔliŋɔ.

Yakoba Iteri Bi 'Ba Tusu Bo

27 Tine Yisarele oloma 'bēnnī mī yayi 'ba Gosene di Ezipeto yayi. Lijē ari ko'dɔ rōnnī nḡi rɔ bɔ wa di yayi, lijē kōyō kole rɔ mbēmbē.

28 Yakoba oloma Ezipeto yayi nḡbō kɔmɔ kɔɔ 'butē dōōmu dɔmoriyō, nḡbō kɔmɔ kɔɔ abo kari kōmō kuluku rīyō kɔdɔ dɔmo 'butē sowɔ dōōmu dɔmoriyō (147).

29 Kina ɔdɔ bo kɔ'bɔ tōlē 'deni tine na bo kīdēkī kole abo Yesepa kako nḡi zi bo. Kina bo kiya zi Yesepa, bo iya te, “Ɔdɔ kɔ'ɔ ma nḡi ako kusu kōziyī mī mbola ma kulōmu rōyī timo. Ulōmu gɔ kō'dɔ wa ame ga pili mititi yi to'dɔ mo ne. Ulōmu rōyī kiya te a mɔtɔ inza kusu ma Ezipeto bine,

30 tine gɔ kari kusu ma bi kɔtɔ ti baba lōbu ni. Ɔdɔ mōlē 'deni ombi tōku ma di Ezipeto bine kari kusu ma gɔ bi ame kusu 'bu ma lōbu ga teyi ne.”

Yesepa iya te, “Ti mo'dɔ nḡi kɔzɔ lende kiya 'bī tara.”

31 Yakoba iya te, “Ulōmu 'dɔ kō'dɔ kɔzɔ wa nima tara.”

Tine na Yesepa kō'dɔ lōmu nḡi. Kina Yakoba kō'dɔ yēē'dī nḡi zi Boko'ba di dɔ lanḡiri yayi.

48

Manase Ni Ti Eporima

1 Yesepa uwō lende mo tēgē 'bu bo Yakoba ēdī dɔ rɔkɔ'ɔ, kina bo kēnyī nḡi kari ti kole abo ga Manase ni ti Eporima kari tonḡɔ Yakoba.

2 Kina ɔdɔ Yakoba kuwō kiya te Yesepa ōmō 'deni tine na bo kinzini rɔ bo nḡi kēnyī koloma tɔrɔ dɔ lanḡiri.

3 Bo ilende zi Yesepa, iya te, “Molo bine Boko'ba bɔ tīgɔ dɔ kiteli ileme rōnī zō. Mī kada nima mēdī Luza mī dɔyayi 'ba Kanana. Boko'ba o'dɔ lōmu ma laka zō,

⁴ iya te, 'Ti mi'di yi köyö kole konzi gɔ kupö yī ga kara koloma rɔ kpa dɔ'be ma konzi. Ti mi'di yayi nime zi kupö yī ga kö'bö ŋburu rɔ è'bènni.' Lende ma Boko'ba kiya zö na tara.

⁵ Kina me mēdi miya zīyī kole riyö 'bī naga nime, Eporima ni ti Manase, ti koloma rɔ kole ma ga. Öyö lijē Ezipeto bine gba kinza mako dē zīyī bine, ne lijē ti koloma rɔ kole ma ga rɔ ma koriya ti Rubēni ni ti Simona.

⁶ Kina ɔdɔ kiya te kari köyö kole mɔtɔ ga gbī 'böwu tine, lijē ti koloma rɔ kole 'bī ga inza kpe rɔ 'bama. Lijē ti ko'ja apötö di zi Eporima ni ti Manase.

⁷ Mēdi mo'dɔ lende nime gɔ kö'du 'ba möyī Rayile ame kölē mī dɔyayi 'ba Kanana 'dē yayi mī kada ma dēdi dako di Padanarama. Ko'ja dömö 'deni ŋgosi ŋgila Eporata na loko kölē ŋgī tine ma rɔ meri rɔ mbēmbē gɔ lende mo. Musu nī yayi kpa kori kari Eporata."

Eporata nima, möyī mo ma le'jete na 'deni rɔ Beteleme.

⁸ Kina ɔdɔ Yakoba ko'ja kole riyö 'ba Yesepa naga nima tine, bo ititi, iya te, "Yē mo ga na me ne?"

⁹ Yesepa iya te, "Kole ma ga na. Lijē ame Boko'ba ki'di zö di Ezipeto bine ne na."

Yakoba iya te, "O'de lijē kako ŋgosi zö bine gɔ mo'dɔ yēyī dōnni."

¹⁰ Yakoba 'deni rɔ bulöbu köndē kɔmɔ mo o'ja bi dē kpe laka. Kina Yesepa ko'de kole riyö abo naga nima ŋgī kako ŋoli zi 'bu bo. Yakoba iramo lijē kome mbili mo.

¹¹ Bo iya zi Yesepa, iya te, "Molo momeri miya te minza mo'ja yi kpe. Ne kina me mo'ja yi 'deni ti kole 'bī ga, Boko'ba na ko'dɔ lende laka nime 'deni zö."

¹² Kina Yesepa kiyese kole abo naga nima yaga di rɔ Yakoba na bo kērē bēri kɔmɔ 'bu bo.

¹³ Tine na bo ko'de kole abo ga kako 'böwu ŋoli zi Yakoba, bo i'di Eporima dɔ gali Yakoba, Manase na bo ki'di dɔ dōri.

¹⁴ Tine Yakoba oja közi bo ma dōri na ki'di dɔ Eporima ame za rɔ kole ma titi ne. Kina bo ki'di közi bo ma gali dɔ Manase ma tönē rɔ kole ma löbu mo ne.

¹⁵ Kina bo koloma ŋgī kɔzɔ wa nima tara to'dɔ yēyī zi Yesepa. Bo iya te,

"Boko'ba ko'dɔ lende laka zi kole naga nime. Bo ame 'bu ma löbu Abarayama ni ti Yisika koro bo ne. Bo na me koloma tonɔgɔ goma ŋbö kömō mī kada nime tōne, bo ko'dɔ lende laka abo gbī zi kole naga nime.

¹⁶ Malayika 'ba Boko'ba ko'dɔ lende laka gbī zinni. Bo na kɔmɔ ma kinza lende kényē ɔtɔ kömō dɔma. Kole naga nime na ti ki'di möyī ma ti möyī baba löbu Abarayama ni ti Yisika kilēbi. Kupö lijē ti kara konzi rɔ mbēmbē."

¹⁷ Kina ɔdɔ Yesepa konɔgɔ Yakoba ki'di közi bo ma dōri za dɔ Eporima tine mī bo indili dē kpe. Kina bo kombi közi Yakoba ma dōri yaga di dɔ Eporima 'dɔ ti'di mo dɔ Manase.

¹⁸ Bo iya te, "Baba, inza tara, onɔgɔ te kole ma dɔndende mo na me. Bo na gɔ ki'di köziyī ma dōri dɔ bo."

¹⁹ Tine Yakoba uti dē gɔ lende nima. Bo iya te, "Kole ma, mikali 'deni ŋgī Manase na rɔ kole ma dɔndende, bo ti koloma rɔ 'bu 'ba kpa roba ma löbu. Tine bo löndö bo Eporima ame rɔ kole ma titi ne ti kēdi ŋgī mbiri di dɔ bo. Kupö Eporima ti kēdi rɔ kpa roba ma konzi."

²⁰ Yakoba o'dɔ yēyī 'böwu zi kole naga nima, iya te, "Kupö Yisarele pili ti ko'dɔ yēyī kada mɔtɔ ti möyī ye, kiya te, 'Boko'ba ko'dɔ lende laka zīyī kɔzɔ ma ko'dɔ zi Eporima ni ti Manase.' "

Kori ma Yakoba ki'di Eporima kēdi dɔgba zi Manase na me te.

²¹ Yakoba iya zi Yesepa, iya te, "Le'jete mɔ'bo tölē 'deni, ne Boko'ba ti koloma tiye. Bo ti kogba ye kileki ye yī'böwu kari dɔyayi 'ba 'bu ye löbu ga.

²² Yayi 'ba Sekeme mi'di 'deni zīyī Yesepa, dē zi löndö yī ga. Gɔ bi ko'dɔ nima e'be Amora ga na pa rɔ bo dɔmo, kina molo di zinni ti ya."

49

Yakoba Ose Kpa Bo Zi Kole Abo Ga

¹ Yakoba idēki kole abo ga pili kako zi bo, bo iya te, "Otɔtɔke rɔye kakoke gɔ miya wa ame ga pili kēdi kömō ziye kada mɔtɔ ndɔ yayi ne ziye." Kina bo koloma ŋgī toba ŋgala nime zinni.

- ² “Kole 'ba Yakoba ga ako kojeke mbili ye. Ako kuwöke lende kiya 'ba 'bu ye Yisarele.
- ³ Rubëni kole dändende ma, ni na ro tigo ma. Ni na möyö yi dogba gba ti tigo ma ame 'ba do yöbi ma. Ni na mbiri di do kole ma ama ga pili, tigo 'bi iteli 'bënni.
- ⁴ Tigo 'bi közo dölölö 'ba mini koso tara. Tine inza këddi kpe mbiri kiteli ya ama ga. Römöyi ebe kö'dö ti 'ja 'ba 'bu yi kodo ro kaya ro 'bu yi.
- ⁵ Simona kpe ti Lëwë, kpe ro löndö dök'i'di ye köto. Inda'bake mbele 'be ga ngi kö'döke ya.
- ⁶ Minza modö'bo roma tiye mi kpa kususu 'be. Minza moloma tiye ödo kototöke kpeye. E'be ro ya kupöke bilaka. Okeke ndi ngulö sa ngi bëri ro ma sari.
- ⁷ Ya kënyë 'be nima ti dök'i'di kënyë 'be nima ti kö'do ye nduwë ro kpa sönö. Ti miyëyi ye ro kotokoto mi döyayi 'ba Yisarele. Ti moza mi kpa roba 'be ga titititi.
- ⁸ Yuda, löndö yi ga pili ti kilëlu yi. Ti ka'da bo ya 'bi ga. Löndö yi ga ti kolodo bëri ziyi.
- ⁹ Ni közo tabiyö 'bo'bi ame kinda'ba yida. Bo ileki kako timo lijo na bo kö'dö ngi bëri. Yë na ti kilaja rönï kari konbenbe kpa bo? Yë na ti kilaja rönï kari konbenbe kpëyi?
- ¹⁰ Yuda, përi 'ba nere ti kö'bö köziyi. Kupö yi na ti kö'bö nburu ro nere nbö bo do nere mo kako. Bilaka pili ti koro bo.
- ¹¹ Bo ti këdi ro bo mörï ma löbu. Mowo këdi kö'do ro layi ti këdi zi bo ro mbëmbë.
- Bo ti kosi do akaca abo yöki moto ga. Layi mo ti këdi ro mbëmbë. Bo ti kurögö böngö abo ga timo.
- ¹² Kömo bo ö'bö ngi ro ma kasi di zi layi. Kiliŋba kpa bo anmi ngi nböwö di bi tuwë wi.
- ¹³ Zebolona, ti koloma kö'bö kpa mini löbu. Sorope ti kö'bö tusuru kpa götö abo. Do maga abo ti këdi ro ma köwo nbö kömö Sidona.
- ¹⁴ Yisakara ngi közo akaca ma kitigo ame kö'dö mi löngö akombi abo ga.
- ¹⁵ Tine ödo bo konjo bi 'ba ro kindawo mo kele, döyayi mo kele na bo kodi go bo tombi akombi. Ö'bö tutöri bo mi ndöbo közo atöli.
- ¹⁶ Dana ti këdi ro nere do bilaka abo ga. Lijë roba köto 'ba Yisarele naga na.
- ¹⁷ Bo közo murë ame kö'dö kpa kori ne. Bo oga ndi kosani bo dömo kila'ba bëri.
- ¹⁸ Böko'ba, mëdi molö'bo 'bama ngi go ni na kömo ma.
- ¹⁹ Gada, bo akolo ti kota kpëyi, tine ti kuyi kpëyi koga lijë.
- ²⁰ Asera, akonyo 'bi ti kö'bö ro a ma laka. Akonyo 'bi ti kö'bö ro ma konmi közo akonyo 'ba nere.
- ²¹ Napatali, ni 'bëyi közo gole riŋa mbëmbë, ame köyö kole ma kele ne.
- ²² Yesepa, ni 'bëyi közo ngëri ame kötu kpa daa ne. Döngila mo ga a'ba kari do reki. Bo ana ro mbëmbë.
- ²³ Bo ya 'bi ga ti kota kpëyi. Lijë ti koga göyi ti kanya.
- ²⁴ Tine ti kinda'ba kanya 'bëyi kitigo. Köziyi inza kilë'di. Tigo abo 'ba Böko'ba ti ki'di konyo yi kö'bö ro ma kitigo.

Bo na rɔ Boko'ba ame koloma tonɔɔ
 ɔɔ Yakoba bine ti tigo abo,
 kɔzɔ bɔ koda kamölö tara ne.
 Bo na rɔ döku 'ba kɔnyi zi Yisarele.
 25 Boko'ba 'ba 'bu yi na kokɔnyi yi.
 Bo na ti tigo dɔ kiteli.
 Bo ko'dɔ yeyi ziyi.
 Bo ki'di torɔ ka'di ziyi.
 Bo ki'di mini kulöwu ziyi di mi yayi.
 Bo koja ɔɔ löyö zi 'ja 'bi ga.
 Bo ki'di mba mo ga kiləri.
 26 Yeyi ma 'ba 'bu yi ele kiteli yeyi 'ba
 mini këyi ma kɔɔ di mi döku löbu.
 Lijé döku naga nime ëdi molo bine di
 bi tisaki 'ba doliɔ nime.
 Yeyi naga nime kotɔɔni rɔnni pili ti dɔ
 Yesepa.
 Oza bɔ 'deni di mi löngö löndö bo ga.

27 Benyimona 'ba bo rɔ bilö wöliwöli ma
 kembe.
 Bo ö'bö 'ba bo tupö yida tonyo mo ngi
 rɔ kɔmɔ kada pili."

28 Ngala ma Yakoba ko'dɔ lömu timo dɔ
 kole 'buté dɔmoriyö abo ga na me. Ya
 naga nime lijé na rɔ yi lingi 'ba kpa roba
 'buté dɔmoriyö 'ba Yisarele. Bo o'dɔ lömu
 pili zinni rɔ kotokoto ɔɔ wa ame ga koriya
 tinni.

Tölé 'Ba Yakoba

29-30 Kina Yakoba kose kpa bo ma
 ɔɔburuɔɔburu mo ngi zi kole abo ga, bo
 iya te, "Mëdi mozi 'deni ɔɔ töku ne baba
 ni. Tine mo'dɔkɔ 'dɔ kombike töku ma
 kilekike timo mi dɔyayi 'ba Kanana. Ari
 kusuke ma bi kɔɔ ti baba ni mi ti'börö ma
 töné mi nyaka 'ba Makapela ne. Èdi kebe
 kapa Mamore ma kari yibi. ɔɔ bi nima pa
 molo bine rɔ bi 'ba Eporona e'be Ete. Tine
 Abarayama ugö 'deni di zini tusu bilaka
 abo ga yimo.

31 Bi nima na kusu Abarayama ni ti 'ja
 abo Sara teyi, gbï ti Yisika ni ti 'ja abo
 Rebeka. Kina musu 'ja ma Leya gbï yayi.

32 Nyaka nima 'bu ze löbu ugö 'deni di
 zi e'be Ete kpaki ti ti'börö mo."

33 Kina ɔɔ Yakoba kote tose ɔɔ lende
 naga nime 'deni zi kole abo ga kɔzɔ a
 nime te tine, bo ö'dö ngi bëri yɔ na bo
 kulöku ngi.

50

1 Yesepa ulöru dɔ töku 'bu nni kiramo
 koloma tudu.

2 Bo ënyi ki'di lende mo zi bilaka ame
 ga kikali ndɔbɔ 'ba wɔwɔ ne 'dɔ kosa 'bu
 ti wɔwɔ rɔ töku 'bu bo ɔɔ koloma kinza
 kato.

3 Bilaka naga nima oloma to'dɔ mo
 nduwé ɔɔ tö'dö dɔ 'buté sowɔ, römöyi
 kada 'ba to'dɔ mo na tara. Ezipeto gbï udu
 Yakoba ɔɔ tö'dö dɔ kuluku kɔɔ kɔɔ
 dɔmo 'buté riyö (70).

4 Kina ɔɔ kada 'ba monɔ kote rɔnni
 'deni tine, Yesepa iya zi bilaka löbu 'ba
 bɔ doliɔ naga nima, iya te, "Ari kiyake
 lende ma zi bɔ doliɔ. Ari kiyake te,

5 mi kada ma 'bu ma këdi ko'dɔ 'deni
 tölé bo i'di ma mulömu rɔma ɔɔ mari
 musu bo ɔɔ bi ame bo kileɔ 'deni mi
 dɔyayi 'ba Kanana ne. Ititike bɔ doliɔ ɔɔ
 bo kɔɔ kpama mari tusu 'bu ma, ti muyi
 dɔma 'jaa mako bine."

6 Bɔ doliɔ uti dɔmo zi Yesepa, iya te,
 "Ari kusu 'bu yi kɔzɔ ame kulömu røyi
 'deni molo ne tara."

7 Kina Yesepa kënyi ngi kari Kanana
 tusu 'bu bo. Bilaka löbu 'ba bɔ doliɔ
 naga nima ari koto ti Yesepa gbï ti bilaka
 ma kɔmɔ kɔɔ 'ba Ezipeto mɔɔ ga,

8 gbï ti bilaka abo ga pili ti bɔ löndö bo
 ga kpaki ti bilaka 'ba 'bu bo ga. Kole titi
 na ɔɔ kileke Gosene yayi ti yeri 'bënni
 ga.

9 Kina bilaka mɔɔ ga ari gbï tinni këki
 'bënni dɔ kosani ti ya mɔɔ ga ame këki
 'bënni mi aribiya ma kosani këdi koto
 naga. Lijé pili rɔ tindi ma löbu.

10 Lijé umu yöpö 'ba Yaradene kari
 kömö bi 'ba tomba nyönyu 'ba Atada. Lijé
 oloma bina tö'dö dɔ modɔmoriyö tudu
 Yakoba ti monɔ rɔ mbëmbë.

11 Kina ɔɔ Kanana ame mo ga këdi
 koloma yayi ne ko'ja lijé këdi kudu rɔ
 mbëmbë tine lijé iya te, "Wu, Ezipeto ëdi
 'deni tudu rɔ ma kënyë." Kina lijé këdi
 möyi ɔɔ bi nima ngi rɔ Abele Misarima,
 ame 'jɔ 'ba lende mo tégé "Monɔ 'ba
 Ezipeto." Bi mo nima ɔwɔ dë di ngila
 yöpö 'ba Yaradene.

12 Kole 'ba Yakoba ga o'dɔ kɔzɔ ame bo
 kose ɔmɔ zinni ne tara.

13 Lijë ombi töku bo kari timo døyayi 'ba Kanana kari kusu mi ti'börö mi nyaka 'ba Makapela, ame kebe kapa Mamore ma kari yibi ne. Nyaka nima ti ti'börö mo na ro ame Abarayama kugö di zi Eporona bo Ete tönë tusu töku abo ga yimo.

14 Kina odo Yesepa kusu 'bu bo 'deni yayi tine, bo ileki kari Ezipeto ti löndö bo ga pili ti bilaka ame ga kari ti bo bi 'ba mono nima yayi ne.

Tere Dökolo

15 Di pötö Yakoba köle 'deni löndö 'ba Yesepa ga ngi ro tikere. Lijë oloma tiya mo ro go rönni, iya te, "Mätoga Yesepa ti kënyë komeri go lende kënyë ma tönë ga do'doke zi bo ne, bo kileki ko'do dökolo ma gbi zize."

16 Kina lijë koja laja zi Yesepa, iya te, "Gba bine kinza 'bu ze köle de bo ose go lende zize

17 tégë go diya ziyi 'do kola ze go lende kënyë ame do'do ziyi ne. Kina me le'jete doma'jo roze ziyi 'do kola ze go lende kënyë ze. Ze gbi dorö Boko'ba ma konjo go 'bu ze."

Kina odo Yesepa kuwö lende nime te tine na bo kudu ngi.

18 Kina löndö bo ga kako zi bo kolodo bëri komo bo, kiya te, "Ni na ro bo doze."

19 Bo iya te, "Kinza kereke de. Ma Boko'ba na de go miya burë 'be.

20 Ro ma laka kpe na ko'doke lende kënyë zö. Tine Boko'ba i'di lende laka 'deni kodo di mi lende kënyë nima go bilaka ma konzi komo di mi töle.

21 Kinza kereke de, medii monjo goye ti bilaka 'be ga pili."

Lende nime na Yesepa kiyeyi doki'di löndö bo ga timo ki'di lijë koloma de kpe ro tikere.

Tölë 'Ba Yesepa

22 Yesepa oloma ko'do komo koo konzi ti e'be 'bu bo ga mi Ezipeto yayi. Mi kada 'ba töle abo tine komo koo abo 'deni kuluku riyö kodo domo 'butë (110).

23 Bo o'ja kole 'ba kole 'ba Eporima ga ti komo bo. Kina gbi Makira kole 'ba Manase öyö kole tine Yesepa ogba ro kole 'ba mi linjo abo ga.

24 Bo iya te zi löndö bo ga, "Mo'bo töle 'deni, ne Boko'ba ti konjo goye. Bo ti kako kogba ye 'jaa di døyayi nime bo kileki ye karike døyayi ma tönë bo kulömu 'do ti'di mo zi Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba ne."

25 Kina bo ki'di ya e'benni ga kulömu rönni. Bo iya te, "Ulömuke roye odo Boko'ba kako kogba ye kedii kileki ye kari døyayi nima ombike töku ma karike timo."

26 Tine na bo köle ngi. Komo koo abo 'deni kuluku riyö kodo domo 'butë (110). Kina bilaka abo ga kosa 'bu ngi ti wowo ro töku bo go koloma kinza kato. Kina lijë ki'di töku bo ngi mi sandu di Ezipeto yayi.

Buku 'Ba Tɔɔ

Gomɔ 'Ba Yisarele Di Ezipeto

¹ Kole 'ba Yakoba tönē ga kari ti bo Ezipeto, mɔɔ nī ti bo boyi 'bī ga ne möyi lijē na me.

² Rubēnī ti Simona ti Lēwē ti Yuda

³ ti Yisakara ti Zebolona ti Benyimona ti

⁴ Dana ti Napatali ti Gada ti Asera.

⁵ Kupō Yakoba ame ga kari ti bo kōmō yayi ne ēdī pili kuluku kɔɔ kɔɔ dɔmɔ 'butē riyō. Tine Yesepa ēdī 'ba bo 'deni molo yayi.

⁶ Kina ɔɔ lijē koloma 'deni Ezipeto yayi kɔmɔ kɔɔ mo konzi tine tölē ari kupō Yesepa ni ti löndō bo naga nima ngi kpaki ti ya ma kako tinnī tönē ga.

⁷ Tine kupō lijē ara 'deni ngi konzi kogba mī dɔyayi 'ba Ezipeto.

Tu'du Kole 'Ba Yisarele Gɔ Mini

⁸ Kina bo dɔliɔ mɔɔ 'ba Ezipeto ame 'beri kinza kikali Yesepa dē ne na 'deni dɔ kiti.

⁹ Bo dɔliɔ mo nima kideki gbī rɔ Paro 'bēnnī mo ne ēnyi kilende zi bilaka abo ga, iya te, “Ongoke te, Yisarele naga nima lijē na ma kara 'deni ngi konzi rɔ ma kēnyē rɔ lende rɔze.

¹⁰ O'dɔkɔ zize 'dɔ tonɔ bi dōnnī dɔ'dɔke a mɔɔ zinnī rōmōyi lijē ēdī koto tara ngi nduwē rɔ mbēmbē kina ɔɔ ya na kōmō yɔ na lijē kēdī kodɔ'bo rōnnī ngi ti bo ya kileki 'bōwu tupō ze gɔ lijē kēnyi kirija ē'bēnnī ngi.”

¹¹ Kina Ezipeto naga nima ki'di turu 'ba tonɔ gɔ Yisarele ngi kota kpamo ti ndɔbo ma kīrindī tīdīrī mo timo. I'di lijē ko'ba gawo 'ba Pitomo ni ti Ramese rɔ bi 'ba tikeki wa abo 'ba bo dɔliɔ 'ba Ezipeto mo nima.

¹² Tine gomɔ löbu nime kēdī kodɔ pele rōnnī rɔ mbēmbē te nime na lijē kara ngi rɔ dɔ kiteli nati kogba mī dɔyayi 'ba Ezipeto nima ti rōnnī ki'di Ezipeto ngi rɔ tikere.

¹³ Kina kodɔ ngi zi Ezipeto nati rɔ tupō Yisarele ti ndɔbo ma kinza kiya naga.

¹⁴ Ari kōmō ngi mī lende ma kata kulōwō mo zi Yisarele ki'di ye 'beye ngi rɔ bo to'dɔ ndɔbo 'ba to'ba rō 'bēnnī ga ti nyaka 'bēnnī ga ko'dɔ ye dē kpe ngi nati ko'de bilaka lesi.

¹⁵ Kina bo dɔliɔ mo nima ēnyi kilende zi bo buli ma löbu riyō mɔɔ ga 'ba Ebere kideki möyi mo rɔ Sipora ni ti Powa, iya te,

¹⁶ “ɔɔ kēddī kinda'bake kole 'ba Ebere naga nima, ɔɔ ko'jake köyō rɔ bɔtoni upōke yaga tine ɔɔ kēdī rɔ nyiti na kolake.”

¹⁷ Tine bo buli naga nima ere ē'bēnnī Boko'ba gbī lijē ari dē ngi ko'dɔ kɔɔ lende nima bo dɔliɔ kiya zinnī ne. ɔɔ köyō pele rɔ kole bɔtoni lijē ola ngi.

¹⁸ Tine na bo dɔliɔ kideki bo buli riyō naga nima kititi, iya te, “Wa'di na kēddī ko'dɔke tara kēddī kolake kpa kole bɔtoni 'ba Ebere naga nima kēdī gba 'biri kunzi ne?”

¹⁹ 'Ja tönē ga ileki kiya te, “Nere, 'ja 'ba Ebere naga nime inza kɔɔ 'ja 'beye ga 'ba Ezipeto. Löyō 'bēnnī idēsī dē. ɔɔ dēdī dōmō pele dako dɔ'ja köyō 'deni molo.”

²⁰⁻²¹ Boko'ba ti mī kēyi rɔ bo buli naga nima rōmōyi lijē ere bo. Kina bo ki'di kupō ngi gbī zinnī lijē kara konzi. Kina Yisarele koto tara ngi nduwē rɔ mbēmbē.

²² Kina bo dɔliɔ ki'di kō'du mo ngi zi bilaka abo ga pili, iya te, “Kole 'ba Ebere ame ga ko'jake köyō rɔ kole bɔtoni ne, ogbake ku'duke gɔ yöpō. Tine ɔɔ kēdī rɔ nyiti olake.”

2

Töyö Musa

¹ Mī kada mo naga nima na bo mɔɔ di mī kupō e'be Lēwē, 'ja abo gbī di mī kupō lijē kɔɔ nima

² köyō ngi rɔ kole bɔtoni. Kina ɔɔ loko konɔ kole 'bēnī nima kele ngi kulōwō tara tine na loko kogba ngi koloma rɔ tusu dɔmɔ nbō nyepe mota.

³ Kina ɔɔ kole kari kandi 'deni loko ko'bo dē kpe tusu dɔmɔ tara tine na loko ko'de kee ma ku'jō di mī moli ritī ngi loko kora kɔmɔ mo teyi ti zibitī. Na loko ko'ba kole tönē ngi yimo loko kari kutē mī liya mī yöpō.

4 Tine lɛmɛ mo ɔɔ caki yaga rɔ ma kɔwɔ tonɔ wa ma kɛdɛ ko'dɔ tɔmɔ dɔ kole nima.

5 Kina nyiti 'ba bɔ dɔliɔ kari ngi kpa yɔpɔ yayi turɔgɔ rɔni. Kina ko'ja bɔ laja 'bɛni ga kɛdɛ kilɔngere kebe dɔ kpa gɔtɔ yayi yɔ na kɔmɔni kila'ba ngi rɔ kee tɔnɛ. Na lɔko koja nyiti ma rɔ bɔ laja 'bɛni mo ngi kari ko'de.

6 Nyiti nima ari ko'de zini na lɔko kombi dɔmo kina ko'ja ngi rɔ kole na yimo kɛdɛ kudu ko'de lisa ngi kɔmɔni. Lɔko iya te, "Kole 'ba Ebere naga nime na."

7 Lɛmɛ mo tɔnɛ ako kititi lɔko iya te, "'Dɔ moma bɔ ki'di mba kpamo ziye di mi lɔngɔ 'ja 'ba Ebere ya?"

8 Nyiti 'ba bɔ dɔliɔ mo tɔnɛ iya te, "Yɛɛ, ari ko'de." Kina lɔko kari ngi ko'de ko rɔ ma mo.

9 Nyiti 'ba bɔ dɔliɔ iya zi 'ja nima te, "Ogba kole nime kulu ama zɔ. Mɛdɛ mopi girisi ziyi gɔmo." Kina 'ja nima kogba kole nima ngi kari timo kulu.

10 Kina ɔɔ kole kilɔngere 'deni kandi tine na lɔko kogba ngi koto ki'di zi nyiti 'ba bɔ dɔliɔ rɔ kole 'bɛni. Lɔko i'di mɔyi mo rɔ Musa. 'Jɔ 'ba lende mo tɛgɛ, "Moto ama di yi mini."

Musa Iriɔa Midiyana

11 Mi kada ma dɔ kɔtɔ mɔtɔ yayi ko'ja Musa kiyɔbu 'deni na bo kɛnyi kari tonɔ bilaka 'bɛnni ga Yisarele. Bo ari ko'ja lijɛ kɛdɛ mi ndɔbɔ kirindi. Tine na bo kari ko'ja bɔ Ezipeto mɔtɔ ngi kɛdɛ rɔ tomba bɔ Yisarele mɔtɔ, bilaka 'bɛnni ga.

12 Bo onɔ bɔtɔ inza ngɔsi yayi yɔ na bo kupɔ bɔ Ezipeto nima ngi bo kusu dɔ tɔku mo mi yayi lida.

13 Mi bi kɛzɛ ma di pɔtɔ mo na bo kari ko'ja Yisarele ma riyɔ mɔtɔ ga kɛdɛ bi 'diri. Bo ɛnyi kititi bɔ ma koma 'diri mo nima, bo iya te, "Eddi komba Yisarele lɛpi yi tara gɔ wa'di?"

14 Bɔ nima ileki dɔmo zi Musa, iya te, "Ni, yɛ na ko'dɔ yi rɔ nɛre dɔze to'dɔ burɛ ze? Eddi ko'dɔ 'dɔ kupɔ ma gbɛ kɔzɔ ma tɔnɛ kupɔ bɔ Ezipeto nima bine ne?"

Kina Musa ngi rɔ tikere. Bo omeri iya te, "Wa nime mo'dɔ ne ɛdi kinda yaga."

15 Kina ɔɔ lende mo kɔmɔ mbili bɔ dɔliɔ tine bo iteri ngi 'dɔ tupɔ Musa yaga. Tine na Musa kɛnyi kiraɔ ngi kari Midiyana. Bo ari kɔmɔ yayi bo koloma kpa daa.

16 Tine bɔ akumu mɔtɔ 'ba Midiyana yayi ɛdi ti yitɔti modɔmoriyɔ. Kina yitɔti naga nima kɔmɔ ngi tunɔ mini gbɛ tɔdɔ mini mi wɔri zi kamɔlɔ 'ba 'bu nni ga tuwɛ mo.

17 Bɔ koda kamɔlɔ mɔtɔ ga ɔmɔ ngi gbɛ yayi koloma rɔ toga yitɔti tɔnɛ ga yaga. Kina Musa kako ngi ko'dɔ kpɛri gɔnni kunɔ mini zi kamɔlɔ ma 'bɛnni ga.

18 Kina ɔɔ yitɔti naga nima kuyi dɔnni ngi kɔmɔ welo liɔ zi 'bu nni Yetoro tine bo ɛnyi kititi lijɛ iya te, "Ma tɔne ɔmɔke ngi mɔlo te gɔ wa'di?"

19 Lijɛ iya te, "Bɔ Ezipeto mɔtɔ na kokɔnyi ze bo kunɔ mini zize gbɛ zi kamɔlɔ ze ga."

20 Bo ileki kititi yitɔti abo naga nima, bo iya te, "Ne bo ɛdi yala? Olake bo mɔkɔ gɔ wa'di? O'deke bo kako liɔ gɔ bo konyo kpa bo."

21 Musa uti ngi dɔmo toloma ti bulɔbu nima. Kina bo kogba nyiti abo mɔtɔ rɔ Zipora ngi ki'di rɔ 'ja zi Musa.

22 Zipora ɔyɔ rɔ kole bɔtɔni zi Musa kina bo ki'di mɔyi mo ngi rɔ Geresomo, ame kiya te "Bɔ lɔwɔ", rɔmɔyi bo omeri bo iya te, "Ma 'deni rɔ bilaka mi dɔyayi lɔwɔ nime."

Monɔ 'Ba Yisarele

23 Di pɔtɔ kɔmɔ kɔɔ konzi 'deni yayi tine na bɔ dɔliɔ 'ba Ezipeto mo tɔnɛ kari kɔlɛ ngi. Tine pele Yisarele gba nduwɛ mi ndɔbɔ kirindi nima tileri di kpamo topapa kɔnyi. Kina monɔ 'bɛnni di kpa kɔzi lisa ma kɛdɛ ko'dɔ rɔnni ne kɔmɔ ngi mbili Bɔko'ba.

24 Bɔko'ba uwɔ monɔ 'bɛnni na bo komeri lɔmu abo ma tɔnɛ bo ko'dɔ mɔlo ti Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba ne ngi.

25 Bo onɔ lisa 'ba bilaka abo ga Yisarele kina lende mo kɔ'ɔ ngi rɔ bo.

3

Dɛki 'Ba Musa

1 Mi kada ma dɔ kɔtɔ mɔtɔ ko'ja Musa kɛdɛ rɔ toda kamɔlɔ 'ba Yetoro bɔ lanzo

bo bo akumu 'ba Midiyana nima tine, na bo kona kamölö ngi kari timo ro ma kowo nbö yi mökö ndi döku koro moto yayi kidëki möyi mo ro Sinayi.

² Di yayi na malayika 'ba Boko'ba kodo ngi zi bo ro pa'do köbö mi zana morogo. Musa ongo lende nima pa'do nima öbö pele tara tine morogo mo ilanma de gbi yo.

³ Bo omeri bo iya te, "Sëgë wa'di ga na te? Morogo mo ilanma de ro ma totondo mo ga tara? I'di mari te ngosi tongo mo."

⁴ Kina odo nere Boko'ba kongo bo kese 'deni ngosi tongo mo tara tine, na kidëki bo ngi di mi morogo yayi iya te, "Musa, Musa."

Musa iya te, "Ma na me."

⁵ Boko'ba iya te, "Kinza kese de kpe kulöwö 'de. Oto wari yaga di ndiyi romöyi bi nima keddi koro teyi, yayi koro na."

⁶ Boko'ba enyi kileki 'böwu gbi kiya te, "Ma na ro Boko'ba 'ba 'bu yi löbu Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba." Kina Musa kusu komo bo ngi beri romöyi bo ere di bi tongo Boko'ba.

⁷ Nere Boko'ba iya te, "Ro ma laka mo'ja lisa 'ba bilaka ma ga 'deni di Ezipeto. Muwö 'deni ma lijë keddi kudu di kpa közi gomo 'ba turu bo kongo gönni ga. Kina lende 'benni o'o 'deni roma.

⁸ Kina me mako 'deni beri tamo lijë di közi Ezipeto naga nima 'do mo'de lijë kako yaga di mi doiyayi nima kako mi yayi ma laka ame tagi ni ti wi sa kambi di teyi kozo sëgë ne. Bi nima Kanana naga nima ti Ete ti Amora ti Pereze ti Iwa ti Yebusa keddi koloma teyi ne.

⁹ Monö 'ba bilaka ma ga Yisarele ömö 'deni mbili ma kina mo'ja kponi ame Ezipeto keddi ko'do rönni ne 'deni.

¹⁰ Kina me ari, medii moja yi kari zi bo dolingo 'benni 'ba Ezipeto mo nima 'do ko'de lijë bilaka ma ga yaga di mi doiyayi abo nima."

¹¹ Tine Musa enyi kileki domo zi Boko'ba iya te, "Ma ye na go mari zi bo dolingo mo'de Yisarele yaga di Ezipeto?"

¹² Boko'ba iya te, "Ti medii tiyi. Akileme 'ba ame ma na medii moja yi ne ti keddi kozo a nime te, odo kari ko'de lijë 'deni ti kako kumötuke ma do döku nime bine."

¹³ Musa iya te, "Ne odo mari zinni miya te, 'Boko'ba 'ba 'bu ye löbu ga ma molo na me koja ma ziye,' ne odo lijë kënyi kititi ma kiya te, 'Möyi bo ro ye?' go miya tondo ga zinni?"

¹⁴ Boko'ba iya te, "Ma na ro bo ame ro ma mo ne. Kina 'do kiya zinni kozo a nime te, 'Bo ame kidëki ro ma mo ne, bo na me koja ma ziye.'

¹⁵ Kina 'do kiya gbi zinni Yisarele, 'Bo ma kidëki ro ma mo tönë, nere Boko'ba 'ba 'bu ye löbu Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba na me koja ma ziye.' Möyi nime na 'do do kupö pili ame ga kedii köyö pele kowo yayi ne kidëki ma nduwë timo ro nburunburu.

¹⁶ Ari kototo do löbu 'ba Yisarele kilende zinni kiya te, 'Nere Boko'ba 'ba 'bu ye löbu ga Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba odo kileme röni zo kiya te, "Monggo ye 'deni kina mo'ja wa ame Ezipeto kedii ko'do ziye ne 'deni.

¹⁷ Ne momeri 'deni go mo'de ye yaga di mi kponi nima Ezipeto kedii ko'do kulöwö roye ne mo'de ye kako mi doiyayi 'ba Kanana 'ba Ete 'ba Amora 'ba Pereze 'ba Iwa ti 'ba Yebusa ni. Yayi ma laka ame wi sa ni ti tagi kambi ngi di teyi kozo sëgë ne."

¹⁸ Löbu 'ba Yisarele ti kuwö döyi. Kina 'do karike tinni zi bo dolingo 'ba Ezipeto mo nima kiyake zi bo te, 'Nere Boko'ba ze 'ba Ebere odo 'deni kileme röni zize. I'di ze dari yi mökö ro lingere 'ba tö'do do mota tumu roma zi bo nere Boko'ba ze.'

¹⁹ Ne ro ma laka mikali bo dolingo nima inza kodo kpeye tari, tine 'jaa nbö odo kpa közö Boko'ba na kodo 'deni ro bo.

²⁰ Ti moja közö ti tigo ma modö karama do Ezipeto ti wa ame ga pili lende mo ga kigayi wa ne. Di potö mo tine na bo ti kodo kpeye 'jaa karike.

²¹ Mi kada mo nima ti mi'di Ezipeto koro ye 'do odo keddi kodoke kinza bilaka ma ga kari ra ro közi sari kinza a 'ba mari.

²² 'Ja 'ba Yisarele pili ti kari kokpasi yamo ma köbököbö ti sitëri ni ti bonggo di zi 'ja 'ba Ezipeto ame ga lingo mo ngosi tinni ne ala ma kedii tinni lingo koto. Kina ti ki'di ngi zinni. Kina 'do ki'dike do kole

'be ga ti yitōti 'be ga kombi a 'ba mɔri 'ba Ezipeto naga nime konake karike timo."

4

Toja Musa

¹ Musa ititi iya te, "Ne ɔɔ lijē ki'di dōnni dē gɔ lende ma kuwō lende ma dē gbī gɔ mo'do tondo? Ɔɔ lijē kiya te, 'Bēti 'bī na ka, Boko'ba ɔɔ ɔɔ dē zīyī?"

² Nere Boko'ba iya te, "Wa'di na ma kinda'ba kōziyī ne?"

Bo iya te, "Pēri na."

³ Boko'ba iya te, "U'du bēri."

Bo ogba ku'du bēri kina kuyī rōni ngi rɔ murē na bo kirina ngi yaga di teyi.

⁴ Boko'ba iya te, "Oja kōziyī kinda'ba di ɔɔ giliti mo."

Kina bo koja kōzi bo ngi gomo kinda'ba di ɔɔ giliti mo na kuyī rōni ngi kileki yaga rɔ pēri kōzi bo.

⁵ Boko'ba iya zi bo te, "Na 'do kari ko'do te zinni gɔ kileme zinni nere Boko'ba 'ba 'bu nni lōbu ga Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba ɔɔ 'deni ngi kileme rōni zīyī."

⁶ Boko'ba iya 'bōwu zi bo te, "Usu kōziyī mi bɔngɔ 'bī."

Bo usu kōzi bo tine ɔɔ bo koto yaga dayi o'be'be 'deni ngi me yaga rɔ mōnyu ma kinza kiya.

⁷ Boko'ba iya te, "Usu kōziyī kileki mi bɔngɔ 'ba rōyī."

Bo usu tine ɔɔ bo koto yaga dayi a tōnē kora gɔ kōzi bo ne olɔ 'deni ngi pili yaga kōzi bo kileki gɔ bi mo kɔɔ yida rɔ bo ma laki.

⁸ Boko'ba iya zi Musa te, "Ɔɔ kiya te lijē ki'di dōnni dē lijē kuti dē pele gɔ, gɔ koto ma dōndende nima ma mi riyō nime lijē ti ki'di dōnni gomo.

⁹ Ne ɔɔ lijē ki'di dōnni dē gomo kpaki riyō lijē kuwō lende 'bī dē, ogba mini di mi yōpō nima yayi kodo bēri ɔɔ yayi ma kēlē. Kina ti mini nima kuyī rōni ngi rɔ roma."

¹⁰ Musa ēnyī kileki zi Boko'ba, iya te, "Yō, nere, ma m'bo dē tilende laka. Lende ma ndɔ. Kpama rɔ ma kilali. Molo pele gba kinza kilende dē zō nbō kōmō mi kada nima tōne ma bo kpa kitigɔ ɔɔ na dē."

¹¹ Boko'ba iya zi bo te, "Yē na ki'di kpa ɔɔ bilaka lesi? Kina yē na kēdi ku'bē mbili bilaka ala kudōdu kpamo teyi? Yē na ki'di kōmɔ ɔɔ bilaka lesi ala kiyōlu yaga? Tara ne ma nere Boko'ba nime na dē?"

¹² Ari ti mokonyi yi tilende kina ti miyandi yi ti wa ma 'do kiya."

¹³ Tine Musa iya te, "Yō, nere, moma'jo roma zīyī oja rɔ bilaka mōto na 'do kari to'do wa nime."

¹⁴ Dōki'di Boko'ba ēnyī kata ngi rɔ Musa kiya te, "Ne bo lōndō yī Arona kupō Lēwē mo nima tondo? Mikali bo rɔ bo kpa kikali lende. Bo ēdi 'deni rɔ tako turē dōyī, bo ti kēdi ti dōki'di kēyī ɔɔ bo ko'ja yi.

¹⁵ Ti kilende zi bo ki'di lende kpa bo. Ti mokonyi ye kpaki riyō tilende kina ti miyandi ye gbī ti wa ma 'do ko'doke.

¹⁶ Bo na ti kilende zi bilaka naga nima tine ti kēdi kɔɔ nī na kilende kina ti kēddi 'bēyī kɔɔ Boko'ba tilende zi bo.

¹⁷ Ogba pēri nime kōziyī kari timo 'do koto to'do gɔ koto nduwē timo."

Tileki 'Ba Musa Ezipeto

¹⁸ Kina Musa kēnyī ngi kileki kari zi Yetoro bo lanzo bo kari kiya teyi te, "I'di mari tɔngɔ ya e'be ze ga di Ezipeto, ɔɔ lijē ēdi ngi na ya."

Yetoro iya te, "Ari, kari ti kōbō zīyī."

¹⁹ Tine Boko'ba iya 'deni zi Musa di Midiyana yayi iya te, "Ēnyī kileki kari Ezipeto. Bilaka tōnē ga kiteri tupō yi ne lijē olē 'deni pili."

²⁰ Kina Musa kogba 'ja abo ni ngi ti kole abo ga ki'di ɔɔ akaca lijē kēnyī dōmo tari Ezipeto. Bo ogba pēri 'ba Boko'ba tōnē kōzi bo.

²¹ Boko'ba iya zi Musa te, "Ɔɔ kileki 'deni kōmō Ezipeto gɔ koto ame ga mi'di tigɔ mo 'deni zīyī ne o'do pili kōmɔ bo dōliɔ 'bēnni mo nima. Ne ti mogbo dōki'di bo 'do bo kota gɔ bilaka ma ga Yisarele.

²² Ari kiya zi bo te, 'Yisarele na rɔ kole dōndende ma 'ba Boko'ba.

²³ Kina me mēdi miya zīyī, "I'di kole ma nime kari 'do bo kari kumōtu ma." Ne nī ebe kota gɔ bo kina ti mupō kole dōndende ma 'bēyī.' "

Arona Urë Dɔ Musa

²⁴ Di bi ma Musa ni kö'dö teyi di gɔ kori yayi na Boko'ba kalo ya ngi dɔ Musa ko'do tupö mo.

²⁵ Tine na 'ja abo Zipora kogba döku ma kapa ngi koke kpa 'bana 'ba kole abo timo loko kogba kosa ndi Musa timo. Loko iya te, "Ro ma laka ni ngi ro me'de 'ba roma zö."

²⁶ Loko iya tara römöyü gɔ kö'du 'ba dölëti 'benni 'ba akilele. Kina Boko'ba kola Musa ngi.

²⁷ Nere Boko'ba iya 'deni zi Arona te, "Ënyi kari yi mökö turë dɔ Musa."

Kina bo kënyi ngi dönni kari kondoso ti Musa dɔ döku koro mo tönë na lijë koloma ngi gbɔ ro tumötö rönni ti tiramo rönni.

²⁸ Kina Musa kiyëti gɔ wa ame ga pili Boko'ba kiya zi bo gɔ tileki abo Ezipeto 'dɔ bo kari kiya ne ngi pili zi Arona. Go koto ame ga gbï Boko'ba kose gomo 'deni zi bo 'dɔ bo kari ko'do ne bo iya gomo gbï pili zi Arona.

²⁹ Kina Musa ni ti Arona kari kototo dɔ löbu 'ba Yisarele ngi pili bëri.

³⁰ Kina Arona kora gɔ wa ame ga nere Boko'ba kose zi Musa ne ngi pili zinni. Kina bo ko'do gɔ koto mo tönë ga ngi komo lijë Yisarele naga nima pili.

³¹ Kina lijë ki'di dönni ngi gomo. Kina odo lijë kuwö 'deni Boko'ba ngi ti lende 'benni sowa kongɔ lisa 'benni 'deni tara tine kina lijë kolodo ngi bëri tilëlu Boko'ba.

5

Minyi 'Ba Bɔ Dɔliɲɔ

¹ Di pötö mo 'deni na Musa ni ti Arona kënyi ngi kari zi bɔ dɔliɲɔ 'ba Ezipeto mo nima, kiya te, "Ame na ro lende ma nere Boko'ba ze 'ba Yisarele kiya. 'Ola bilaka ma naga nime kari 'dɔ lijë ko'do karama zö di yi mökö.' "

² Bɔ dɔliɲɔ iya zinni te, "Nere Boko'ba mo bo ro yë gɔ muwö dɔ bo mola Yisarele kari? Mikali a moto ro nere Boko'ba de kina a moto ngi ro Yisarele 'dɔ kombi ndinni di bine kari bito inza."

³ Musa ni ti Arona ileki kiya te, "Boko'ba ze 'ba Ebere odo kileme ro bo 'deni zize. Kina me ola ze nge dari ro lingere 'ba tö'dö dɔ mota mi mökö tumu roma zi bo nere Boko'ba ze kinza bo kote doze ti roko'o motoga ti ya."

⁴ Bɔ dɔliɲɔ 'ba Ezipeto nima ileki zinni iya te, "Musa kpe ti Arona, o'dokoke toto bilaka naga nime yaga di kpa ndobo 'benni ga gɔ wa'di? Kpe, ilekike mi ndobo 'be ga.

⁵ Kpe nima kupö ye kara 'deni ngi mi doyayi 'ba Ezipeto nime kozo moli ne. Kina me kpe këddi kiterike 'böwu 'biri gɔ lijë koro di mi ndobo."

⁶ Mi kada koto mo nima na bɔ dɔliɲɔ ki'di kö'du mo ngi zi turu 'ba gönni ga ti makungu mo ga, iya te,

⁷ "Kinza ki'dike ko'de wuyö de kpe zinni to'ba tö'bu timo. I'dike lijë na kari koma wuyö 'benni ga zinni.

⁸ Tine i'dike bɔ koto ko'ba ko kozo ma molo tönë lijë koloma pa ro to'ba mo ko'ja këdi ko'de wuyö zinni bine ne tara, komo mo kileke de ro cologaki. Ndobo o'bo lijë de ro to'bo na ma lijë këdi kititi ma tégé gɔ mi'di lijë kari tumu roma zi Boko'ba 'benni to nima ne.

⁹ I'dike ndobo ma kinza kiya na zinni kinza lijë kebe ra ti'di dönni gɔ bëti go'de'de mbëmbë to naga nima."

¹⁰ Kina turu 'ba gönni mo naga nima ti makungu mo ga kari ngi kiya te, "Bɔ dɔliɲɔ iya te kinza di'di ko'de wuyö de kpe ziye.

¹¹ Kpe na 'dɔ kari komake e'be di bi to ame ga ko'jake di teyi. Tine ndobo 'be nburu kozo ma dogba kola de ro cologaki."

¹² Kina Yisarele naga tönë kita'ba ga ngi kpaya kote mi doyayi 'ba Ezipeto nima toma a ma 'dɔ ko'do ro wuyö.

¹³ Turu 'ba gönni mo ga ö'bö ngi nburu ro tembe dönni gɔ lijë ko'ba tö'bu konzi mi kada koto kozo ma tönë lijë koloma pa ro to'do mo ko'ja këdi ko'de wuyö zinni ro to'de ne.

¹⁴ Makungu 'ba dɔ ndobo ame ga ki'di di mi Yisarele ne ote de komo kozo ma kiya röni mo nima. Kina komba ya ga ngi ro ma kënye kititi kpenni, iya te, "I'dike

dɛ ko'ba tɔ'bu tipiyara ene kina gbɪ tɔne kɔmɔ go ma mɔlo go wa'di?"

¹⁵ Makunɔu naga nima ɛnyɪ kari kititi bo dɔliɔ, iya te, "O'do ze atɔli 'bi ga kulɔwɔ te go wa'di?"

¹⁶ Bɔto o'de wuyɔ dɛ gbɪ yɔ zize, ze na dɛdi doma eze go dɔze. Tine pele tara lijɛ iteri tɛgɛ go do'ba tɔ'bu konzi kɔzo ma dɔgba tɔnɛ ga. Onɔo lende nime te, kɛdi komba ze atɔli 'bi ga dɛmba tine bilaka 'bi ga na dɔmo kele dɛ."

¹⁷ Bo dɔliɔ ɛnyɪ kiya zɪnnɪ iya te, "Tikɛpi. A nima na tɔnɛ kako kititike ma bine tɛgɛ go mi'di ye karike tumu roma zi nɛre Bɔko'ba 'be ne.

¹⁸ Tikɛpi. Ilekike mi ndɔbo. Bɔto ko'de wuyɔ dɛ ziye. Ne a mɔto ro kɔmɔ tɔ'bu ma kɔto kinza kɔ'bo dɛ ro cologaki."

¹⁹ Makunɔu 'ba Yisarele naga nima ari konɔo nɔi te wa ɛnyɛ 'deni ame kiteri 'deni zɪnnɪ di mi wuyɔ nime ko'de dɛ pele zɪnnɪ go kɔmɔ tɔ'bu 'ba mi kada do kɔto mɔto ame kose zɪnnɪ ne kɔ'bo dɛ ro cologaki ne.

²⁰ Kina ɔdo lijɛ kɔdo 'deni yaga di mi liɔ 'ba bo dɔliɔ yayi tine lijɛ o'ja Musa ni ti Arona nɔi yayi kɛdi ro toda lijɛ.

²¹ Na lijɛ kiya zi Musa ni te, "Kpe, lende 'be nima nɛre Bɔko'ba o'ja 'deni. Bo ti kɔdo karama mo 'basi dɔye. Ososoke bo dɔliɔ ni ti turu abo ga 'deni nɔi ko'ji ze le'jete kɔzo ɔto kɛdi kupɔ ze 'deni yaga nati."

²² Musa ɛnyɪ kileki zi nɛre Bɔko'ba, iya te, "Yɔ nɛre, o'de gomo kulɔwɔ do bilaka naga nime te go wa'di? Ne oja ma ka le mako go wa'di?"

²³ Mɔlo tɔnɛ go mari milende zi bo dɔliɔ ti mɔyi yi ne kina me bo kɛdi kɔdo gomo 'deni nɔi ro ma kɛnyɛ ro bilaka 'bi ga. Ne ni 'do kokɔnyi lijɛ bilaka 'bi ga tɔ yɔ ne inza yɔ."

6

¹ Nɛre Bɔko'ba ɛnyɪ kileki kilende zi Musa iya te, "Ti konɔo wa ma mɛdi mo'do zi bo dɔliɔ 'ba Ezipeto nima 'deni. Ti tigo ma bo ti kope kɔzi bo di gɔnnɪ 'do lijɛ kari. Ti tigo ma bo ti koga lijɛ yaga di mi dɔyayi abo nima."

Ndose Zi Musa

² Bɔko'ba ɛnyɪ 'bɔwu gbɪ kiya zi Musa te, "Ma na ro nɛre Bɔko'ba.

³ Mɔdo 'deni tɔnɛ ga bine mileme roma zi Abarayama zi Yisika zi Yakoba ro Bɔko'ba tigo do kiteli. Ne mi kada naga nima yayi mileme roma dɛ zɪnnɪ ti mɔyi koro ma nime kɛdɛki ro 'Ma na ro bo ame ro ma mo ne.'

⁴ Mo'do lomu ma 'deni gbɪ tɪnnɪ go mi'di dɔyayi 'ba Kanana zɪnnɪ ame lijɛ kɛdi koloma teyi kɔzo bo lɔwɔ ne.

⁵ Kina me gbɪ tine tileri 'ba Yisarele di kpa kɔzi gomo 'ba Ezipeto ɔmɔ 'deni mbili ma. Kina ma momeri go lomu ma tɔnɛ 'deni.

⁶ Ne onɔo, ari kiya zɪnnɪ Yisarele te, 'Ma na ro nɛre Bɔko'ba 'be ti moja ye yaga di mi akirindi nima Ezipeto kɛdi kɛdiri ye timo ne. Ti mope ye yaga ro do nɔgɔlo di mi atɔli nima kɛddike yimo zɪnnɪ ne. Ti moja kɔzo ti tigo ma mɔdo karama ma kinza kiya dɔnnɪ mɔmo ye timo yaga.

⁷ Ti mogba ye ro 'bama ga moloma ro Bɔko'ba 'be. Kina ti kikalike ma nɔi ma na ro nɛre Bɔko'ba 'be ame ko'de ye yaga di mi akirindi 'ba Ezipeto ame lijɛ koloma ro tidiri ye timo ne.

⁸ Ti mo'de ye mi yayi ma tɔnɛ mombi kɔzo tɔro mulomu 'deni lipo ti'di mo zi Abarayama zi Yisika zi Yakoba ne. Ti mi'di ziye ro e'be. Ma na ro nɛre Bɔko'ba.' "

⁹ Musa ari kora go wa naga nime pili zi Yisarele tine lijɛ uwɔ do bo dɛ kpe rɔmɔyi dɔki'di nni idaki 'deni nɔi di zi kɔzi kɛnyɛ ame Ezipeto kɛdi ko'do rɔnnɪ ne.

¹⁰ Bɔko'ba iya zi Musa te,

¹¹ "Ari kiya zi bo dɔliɔ nima 'do bo ki'di Yisarele kɛnyɪ yaga di mi dɔliɔ abo."

¹² Tine Musa ileki kiya zi Bɔko'ba, iya te, "Yisarele mo ga na me 'deni bine kuwɔ doma dɛ, tine bo dɔliɔ na ti kari kuwɔ 'ba bo lende ma totondo ko'ja mɛdi milende ro kpa kilali?"

Kpa Gɔli 'Ba Yisarele

¹³ Bɔko'ba ose 'deni zi Musa ni ti Arona te, "Ari kiyake zi Yisarele ti bo dɔliɔ 'ba Ezipeto nima te ma na mose ziye 'do kojake Yisarele yaga di mi dɔyayi 'ba Ezipeto."

Yi Liję 'Ba Musa

14 Kpa goli 'benni mo ga na me.

Rubeni kole dandende 'ba Yisarele edi ti kole botoni sowo, Anoka, Palo, Ezerona kina ti Karomi. Lije na ro kpa goli 'ba e'be Rubeni ga.

15 Simona edi ti kole botoni modokoto, Yemowe, Yamina, Oda, Yakina, Zowara kina ti Sawola ame yito 'ba Kanana na koyo ne. Lije na ro kpa goli 'ba e'be Simona ga.

16 Lewe edi ti kole botoni mota, Gerosona, Kowata kina ti Merari. Lije na ro kpa goli 'ba e'be Lewe ga. Komo koo 'ba loma 'ba Lewe pili kuluku riyoo kodo domo 'bute mota doomu domoriyo (137).

17 Gerosona edi ti kole botoni riyoo, Libini ni ti Simi, lije gbi ti kpa goli 'benni ga.

18 Kowata edi ti kole botoni sowo 'do, Amarama, Yisara, Eborona kina ti Uziyele. Komo koo 'ba loma 'ba Kowata pili kuluku riyoo kodo domo 'bute mota doomota (133).

19 Merari edi ti kole botoni riyoo, Mali ni ti Musi. Lije ya naga nime na ro kpa goli 'ba e'be Lewe ga kari nduwe ro yi roba 'benni.

20 Amarama ari kogbe Yakobedelemi 'ba 'bu nni ni kina ma 'do koyo Arona ni ti Musa ne. Komo koo 'ba loma 'ba Amarama pili kuluku riyoo kodo domo 'bute mota doomu domoriyo (137).

21 Yisara edi ti kole botoni mota, Kora, Nepege kina ti Zikiri.

22 Uziyele edi ti kole botoni mota, Misale, Elisapana kina ti Siteri.

23 Arona ari kogbe Eliseba nyiti 'ba Aminadabalemi 'ba Nasona ni. Loko na koyo Nadaba ni ti Abiwu ti Elizara gbi ti Itomara.

24 Kora edi ti kole botoni mota, Asira, Elikana ni ti Abisapa. Lije na ro kpa goli 'ba e'be Kora ga.

25 Elizara kole 'ba Arona ari kogbe nyiti 'ba Pitiele ma koto moto kina ma 'do koyo Pinasa ne.

Kupo e'be Lewe naga nima 'bu nni lobu mo ga na kiyija roni kozo a nime te, moto ni ti kpa goli 'bi.

26 Arona ni lije ti Musa koto nime na me 'do Boko'ba kiya zinni te, "Oja do kupo Yisarele yaga di mi doyayi 'ba Ezipeto ne."

27 Arona ni lije ti Musa koto mo nime lije na tone kari kiya lende 'ba toja Yisarele yaga di mi doyayi 'ba Ezipeto zi bo dolingo mo ne.

Kozi Kakpa 'Ba Arona

28 Mi kada nima nere Boko'ba kilende zi Musa di Ezipeto ne, iya te,

29 "Ma na ro nere Boko'ba. Iyeti wa ame ga miya ziyi ne pili zi bo dolingo 'ba Ezipeto nima."

30 Tine Musa enyi kileki kiya te, "Ko'ja medi milende ro kpa kilali nime bo dolingo mo ti kuwo domo totondo mo ga?"

7

1 Nere Boko'ba ilende zi Musa iya te, "Ongo, mo'do yi 'deni kozo Boko'ba tara zi bo dolingo. Kina Arona bo londoyi na ti kedi kozo bo kume lende tara tilende zi bo.

2 Iyeti go wa ame ga mose ziyi ne pili zi Arona 'do bo kari kiya zi bo dolingo 'do ki'di Yisarele kodo yaga di mi doyayi abo nima.

3 Tine ti mi'di doki'di bo dolingo keddi. Go koto mbembene naga nime odo mo'do pele,

4 bo inza konyo lende mo bo kuti go lende 'bi. Kina ti mutu'bo kozo do Ezipeto ti tigo ma moja bilaka ma ga Yisarele yaga ro dotumu mi kpa goli mo ga di mi doyayi 'benni nima.

5 Kina ti lije Ezipeto kikali ngi ma na ro nere Boko'ba go ame mileme kpa kozo 'deni zinni moja bilaka ma ga Yisarele yaga di mi doyayi 'benni nime ne."

6 Musa ni ti Arona ari ko'do kozo ma Boko'ba kose gomo zinni tara.

7 Mi kada naga nima lije kedi kilende zi bo dolingo ne, komo koo 'ba Musa edi 'deni kuluku koto kodo domo 'bute mota, 'ba Arona 'deni kuluku koto kodo domo 'bute mota doomota.

Peri 'Ba Arona

8 Boko'ba iya zi Musa ni ti Arona te,

9 "Odo bo dolingo kiya ziye te, 'O'doke go koto te,' iya zi Arona kogba peri abo ku'du

bɛrɛ kɔmɔ bɔ dɔliŋɔ. Kina ti kuyi rɔni ŋgi rɔ murɛ.”

¹⁰ Kina Musa ni ti Arona kari ko'do ŋgi kɔzɔ ma Bɔko'ba kose zinni. Arona ogba pɛri abo ku'du bɛrɛ kɔmɔ bɔ dɔliŋɔ ni lijɛ ti turu abo ga kina pɛri nima kuyi rɔni ŋgi rɔ murɛ.

¹¹ Bɔ dɔliŋɔ i'di kotɔtɔ bɔ kata 'ba mi dɔyayi 'ba Ezipeto yayi ko'de kako kina lijɛ ko'do ŋgi gbɛ kɔzɔ 'ba Arona tara ti dɔŋgala ma 'bɛnni ga.

¹² Lijɛ u'du pɛri ma 'bɛnni ga bɛri na kuyi rɔni ŋgi gbɛ rɔ murɛ. Tine pɛri ma 'ba Arona tɔnɛ ɛnyi kindiyɔ ma 'bɛnni naga nima ŋgi pili yaga.

¹³ Pele tara, dɔki'di bɔ dɔliŋɔ ɛddi ŋgi bo kuwɔ lende 'bɛnni dɛ kɔzɔ kɔ'du tɔnɛ Bɔko'ba kiya molo zi Musa ne tara.

Roma

¹⁴ Bɔko'ba iya zi Musa te, “Bɔ dɔliŋɔ dɔki'di mo ɛddi kulɔwɔ bo o'dɔkɔ dɛ tope kɔzi bo di go Yisarele 'do kari.

¹⁵ ɛnyi ŋbo kurɛ do bo kari mini. Ari koda bo kpa yɔpɔ yayi. Ogba pɛri kuyi rɔni rɔ murɛ tɔnɛ tiyi.

¹⁶ Kina 'do kiya zi bo te, ‘Nɛre Bɔko'ba 'ba Yisarele na me koja ma tiya mo ziyi te, “Ola bilaka ma ga kari 'do lijɛ kari kumotu ma di yi mɔkɔ. Ne molo nime ni, uwɔ dɔmo dɛ ya.”

¹⁷ Ne ni, nɛre Bɔko'ba iya te ti kikali bo 'deni ŋgi rɔ nɛre Bɔko'ba mo go wa ma bo kɛdi ko'do ziyi. Kina me oŋgo mɛdi momba do mini ti pɛri nime. Ti mini pili 'ba mi yɔpɔ nime kuyi rɔni yaga rɔ roma.

¹⁸ Ti kenze ni kɔlɛ, mini kato, Ezipeto inza kɔ'bo kpe tuwɛ mini 'ba yɔpɔ nime.”

¹⁹ Bɔko'ba iya zi Musa te, “Ilende zi Arona bo kombi pɛri nima tɔrɔ do yɔpɔ kpaki ti gbɔgbɔ mo ga ti puti ni rɔ go mini ame ga pili mi dɔyayi 'ba Ezipeto ne. Kina ti mini kuyi rɔni me rɔ roma ma mi 'bɔrɔ kpaki ti ma mi bi ŋgaŋi 'ba dɔku.”

²⁰ Musa ni ti Arona ari ko'do ŋgi kɔzɔ ma Bɔko'ba kose zinni. Arona ombi pɛri tɔnɛ tɔrɔ komba do mini 'ba mi yɔpɔ nima timo di kɔmɔ bɔ dɔliŋɔ ni ti turu abo ga te kina mini kuyi rɔni ŋgi rɔ roma.

²¹ Kenze 'ba mi yɔpɔ kɔlɛ ŋgi pili mini kato kɛnyɛ bɔtɔ kɔ'bo dɛ kpe tuwɛ mo.

Roma ŋgi kote go bi pili mi dɔyayi 'ba Ezipeto yayi.

²² Tine bɔ kata 'ba Ezipeto yayi ako ko'do gbɛ tara ti dɔŋgala ma 'bɛnni ga. Kina dɔki'di bɔ dɔliŋɔ kɔ'bɔ ŋgi rɔ ma kɛddi. Bo uwɔ lende 'ba Musa ni ti Arona dɛ kpe nati kɔzɔ ma tɔnɛ Bɔko'ba kiya 'deni molo zi Musa ne tara.

²³ Bo ɛnyi abo za kusɛ kileki kari liŋɔ abo bo konyɔ lende mo dɛ.

²⁴ Kina Ezipeto kebe ŋgi rɔ tiyagba mini di mi yayi lida rɔmɔyi mini 'ba yɔpɔ ele dɛ kpe.

Nyɔ'do

²⁵ Kina ɔdo tɔ'do mo kiteli 'deni do modɔmoriyɔ di pɔtɔ a lɔbu nime Bɔko'ba ko'do mi yɔpɔ nima ne tine,

8

¹ na Bɔko'ba kɛnyi kilende zi Musa iya te, “Ari zi bɔ dɔliŋɔ kiya zi bo te, ‘Nɛre Bɔko'ba iya te, “Ola bilaka ma ga kari 'do lijɛ kumotu ma.

² ɔdo kilagi mɛdi modɔ karama do dɔliŋɔ 'bi nime pili ti nyɔ'do koso lo yimo.

³ Nyɔ'do ti koso lo mi yɔpɔ kpaki kebe mi liŋɔ 'bi pili kebe rɔ 'bi kebe do a tɔ'do 'bi ga kote mi liŋɔ 'ba turu 'bi naga nima rɔ go bilaka 'bi ga pili kpaki kebe mi akirisi wa 'ba 'ja 'bi kebe mi sele ni kpaki.

⁴ Lijɛ ti kɔ'bɔ tɔpu rɔyi rɔ bilaka 'bi ga ti turu 'bi ga pili.”

⁵ Kina Bɔko'ba kilende zi Musa iya te, “Iya zi Arona kombi pɛri abo tɔrɔ do yɔpɔ ni ti gbɔgbɔ ti puti mo ga pili koja nyɔ'do mi dɔyayi 'ba Ezipeto.”

⁶ Kina Arona koja konyɔ bo ŋgi kombi tɔrɔ do mini pili 'ba mi Ezipeto. Kina nyɔ'do ŋgi setiyi kote mi dɔyayi nima.

⁷ Tine bɔ kata ni ako gbɛ ko'do dɔŋgala ma 'bɛnni ga lijɛ koja nyɔ'do gbɛ tara.

⁸ Bɔ dɔliŋɔ idɛki Musa ni ti Arona kilende teyi, iya te, “Ilendeke zi nɛre Bɔko'ba kogba nyɔ'do naga nime yaga di rɔma ti bilaka ma ga. Kina ti mola bilaka 'be ga ŋgi kari tumu roma zi bo Bɔko'ba.”

⁹ Musa ileki zi bɔ dɔliŋɔ, iya te, “Ma ti mi kɛyi 'do tititi Bɔko'ba go lende 'bi gbɛ ti turu 'bi ga kpaki ti bilaka 'bi ga. Tine kada mo na koza zɔ. Nyɔ'do naga nima ti

kölu ngi pili liwo yaga kola nge rɔ ma mi yöpö.”

10 Bɔ dɔliɔ ileki dɔmo, iya te, “Ilende zi Boko'ba tilëndö.”

Musa iya te, “Ti mo'do ngi tara kɔzo ame kititi ne kina ni ti kikali ngi rɔ ma laka Boko'ba 'beri mɔto inza kɔzo nɛre Boko'ba ze 'ba Yisarele.

11 Ni, kpe ti turu 'bi ga ti bilaka 'bi ga pili inza ko'jake kinä a mɔto rɔ nyo'do kpe ngila ye, tine nge rɔ ame ga mɔlo mi yöpö ne.”

12 Kina Musa ni ti Arona kënyi ngi di yayi. Tine na Musa kari kilende ngi zi Boko'ba 'do kona nyo'do tönë ga bo ko'de do bɔ dɔliɔ ne yaga.

13 Kina Boko'ba ko'do ngi kɔzo ame Musa kititi ne tara. Nyo'do tönë ga ma kebe rɔ ti ma kpa liɔ ni ti ma mi nyaka naga öle ngi me yaga.

14 Kina bilaka koloma ngi rɔ tulu dɔmo kɔzo kurugumu tara kato kogba mi dɔyayi.

15 Tine ɔdo bɔ dɔliɔ kɔngɔ nyo'do tönë ga köle 'deni tara tine dök'i'di bo ileki këddi ngi 'böwu yaga kɔzo lende tönë Boko'ba kiya mɔlo zi Musa ne tara.

Duru Gɔ Banyä

16 Nɛre Boko'ba iya zi Musa te, “Iya zi Arona kombi përi abo tɔrɔ komba lupu timo. Kina lupu 'ba mi dɔyayi 'ba Ezipeto nime pili ti kuyi rönï ngi rɔ duru gɔ banya.”

17 Musa ni ti Arona o'do kɔzo a nime te. Arona ombi közi bo tɔrɔ komba lupu ti përi kina duru gɔ banya kɔdo ngi setiyi tonyo bilaka kpaki ti yëri mo ga. Lupu 'ba mi dɔyayi 'ba Ezipeto nima pili ënyi kuyi rönï ngi yaga rɔ duru gɔ banya.

18 Tine ɔdo bɔ kata ni kako gbï kiyɔzo to'do mo ti dɔngala ma 'bënni ga tine pele lijë ɔ'bo dë. Kina duru gɔ banya koloma ngi rɔ tonyo bilaka kpaki ti yëri mo ga.

19 Bɔ kata naga nima ileki kiya zi bɔ dɔliɔ te, “Ako'do 'ba Boko'ba na.” Tine bɔ dɔliɔ dök'i'di mo ëddi ngi kuwö do Musa ni dë kɔzo lende tönë Boko'ba kiya mɔlo zi Musa ne tara.

Kɔɔ

20 Kina Boko'ba kënyi kilende zi Musa, iya te, “Ënyi mɔlo mi dɔngɔ kurë do bɔ dɔliɔ kɔri mini kiya zi bo te, 'Boko'ba iya te, “Ola bilaka ma ga kari 'do lijë kumötu ma.

21 ɔdo kope köziyi dë di gönni kola lijë kari mëdi moja kɔngɔ döyi ni kpe ti turu 'bi naga nima ti bilaka 'bi ga pili. Mi liɔ 'be ga 'ba Ezipeto ti koso lo rɔ kɔngɔ me'de kote dɔyayi.

22 Tine minza mi'di lijë kömö Gosene gɔ bi 'ba bilaka ma ga Yisarele 'do kikali ngi omba ma nɛre Boko'ba mëdi ngi mi dɔyayi nime.

23 Ti mo'do geli löngö ye ti bilaka ma ga. Kɔngɔ nime miya ne ëdi kodowe bi tilëndö.” ’ ’ ’

24 Kina Boko'ba koja sëyi 'ba kɔngɔ ma kinza kiya ngi mi dɔyayi 'ba Ezipeto koso kebe mi liɔ 'ba bɔ dɔliɔ mo ti 'ba turu abo ga kɔngɔ kirasi mi dɔyayi nima ngi.

25 Kina bɔ dɔliɔ këdëki Musa ni ti Arona ngi kilende teyi, iya te, “Ari kumuke roma zi Boko'ba 'be to nima mi dɔyayi 'ba Ezipeto bine.”

26 Tine Musa ileki zi bo, iya te, “Tara inza kako römöyi yëri ame dëdi dumu rɔ roma zi Boko'ba ze ne inza ko'do dök'i'di bilaka 'bi ga 'ba Ezipeto laka. ɔdo lijë kari ko'ja ze dëdi to'do wa ame ko'do dök'i'di nnï dë laka kɔzo a nime te mɔto ga lijë ti ku'du ze gɔmo ti dökü kupö ze yaga.

27 To'do mo o'dokɔ gɔ dari nɔbɔ mi zana mökö rɔ lingere 'ba kada do mota na gɔ dari dumu roma zi nɛre Boko'ba ze di yayi kɔzo ame mo bo kose zize ne tara.”

28 Bɔ dɔliɔ iya te, “Ti mi'di ye karike tumu roma zi Boko'ba 'be nima yi mökö yayi. Tine kinza karike dë kɔwɔ. Kina ititi Boko'ba ti goma.”

29 Musa iya te, “Tari ma di bine na ti mititi nɛre Boko'ba göyi 'do kɔngɔ kita'ba yaga tilëndö di röyi gbï di rɔ turu 'bi ga ti bilaka 'bi ga pili. Tine kinza kebe kindëndë doze dë kpe gbï rɔ tindëndë kebe 'böwu kota gɔ bilaka ze ga di bi tari tumu roma zi nɛre Boko'ba ze.”

30 Kina Musa kënyi ngi di yayi kari kititi Boko'ba.

31 Kina Boko'ba ko'do ngi zi bo kɔzo a ma bo kititi. Kɔngɔ tönë ga ita'ba ngi di rɔ

bo doliŋɔ ni ti turu abo ga ti bilaka abo ga pili. Kinɛ koŋɔ ma goko 'do ko'ja te, ari kinza kpe.

³² Tine bo doliŋɔ ebe kogbo doki'di bo 'bowu gbi kebe kilagi tola ya naga nima kari.

9

Tölë 'Ba Yëri

¹ Kina Boko'ba kilende zi Musa iya te, "Ari kilende zi bo doliŋɔ, iya te, 'Nere Boko'ba 'ba Ebere iya te, "Ola bilaka ma ga kari go lijë kumötu ma.

² ɔdo kö'bö nduwë tota gönni kope köziyi dë di gönni,

³ ti tigo ma 'ba Boko'ba ti mo'de rako'ɔ ame ngi ro sëyi ma kinza kiya ne do yëri 'ba mi doyai 'bi nime. Rako'ɔ nima ti kila'ba do kosani 'be ga ti akaca 'be ga ti gamele ti sa ti kamölö gbi ti banya 'be ga.

⁴ Ti mo'do geli mi löngö yëri ma 'ba Yisarele ti ma 'beye 'ba Ezipeto. Yëri 'ba Yisarele ma koto moto te inza köle.

⁵ Ma nere Boko'ba mi'di kada mo 'deni 'do kisaki roni di mi tilëndö." ' ' "

⁶ Kina mi bi kezë mo nima yo na Boko'ba ko'do ngi ko tara. Yëri 'ba Ezipeto pili öle tine 'ba Yisarele ma koto te öle dë.

⁷ Bo doliŋɔ oja bilaka kari liŋɔ 'ba Yisarele tongo lende nima, tine lijë ari ko'ja yëri 'ba Yisarele ma koto te köle dë. Pele tara doki'di bo doliŋɔ o'do dë gbi yo ma kpiti bo kola ya naga nima kari.

Kurëkurë

⁸ Kina Boko'ba kilende zi Musa ni ti Arona iya te, "Unzöke kôtu ma këdi kululu roni kumu rö naga lo köziye 'do Musa kulî tɔɔ mi lili di komo bo doliŋɔ te.

⁹ Ti kanyo kozo lupu tara kote mi doyai 'ba Ezipeto. Kina ti kuyi roni ngi ro kurëkurë ame 'böŋö mo kunyölö kozo ɔto ne ro bilaka lesi kpaki ti yëri mo ga."

¹⁰ Kina lijë kunzö buruku ngi di komo pa'do lijë koro timo komo bo doliŋɔ. Musa uli tɔɔ mi lili kina kurëkurë kebe ngi to'be bilaka lesi kpaki ti yëri mo ga.

¹¹ Bo kata mo ga tönë ömö dë kpe nati komo Musa römöyi kurëkurë naga nima ko'be bilaka 'ba Ezipeto pili ne o'be lijë 'deni gbi.

¹² Tine Boko'ba ogbo doki'di bo doliŋɔ kuwö do Musa ni dë kozo a tönë Boko'ba kiya 'deni zi Musa ne tara.

'Dë'di

¹³ Kina Boko'ba kilende zi Musa iya te, "Ënyi molo nbo kurë do bo doliŋɔ 'do kiya zi bo te, 'Lende ma nere Boko'ba 'ba Ebere kiya na kozo a nime te, "Ni, ola bilaka ma ga kari go lijë kumötu ma.

¹⁴ Dëne ame mo tine ti modö karama ma kirindi döyi gbi do turu 'bi naga nima ro go bilaka 'bi ga pili ti tigo ma 'do kikali ngi ro ma laka boto ma kozo ma te inza mi doliŋɔ nime.

¹⁵ Dëne ma mëdi mombi közö ra mokoso ye kpe ti bilaka 'bi naga nima ti rako'ɔ ma kinza kiya naga mona ye 'deni 'doyi yaga di mi doliŋɔ nime.

¹⁶ Ne mogbo yi 'deni toti go mileme tigo ma ziyi 'do möyi ma kilëbi kote mi doyai nime.

¹⁷ Ne ni ëddi kogbo röyi gba do bilaka ma ga ko'doko dë tola lijë kari.

¹⁸ Tilëndö ngi kabate ti moja 'dë'di ti piwu ma kinza kiya ame ko'do roni dë molo mi doyai 'ba Ezipeto nime di bi tisaki mo ne.

¹⁹ Iya 'do ko'de yëri ame ga yaga mi löwu ne ti wa pili ma yaga naga kako rö. Römöyi 'dë'di nime ëdi ko'be bilaka kpaki ti wa ame ga pili kola yaga ne köle 'doyi." ' ' "

²⁰ Turu 'ba bo doliŋɔ mo nima moto ga ma ro ma koro lende 'ba Boko'ba naga ari ngi welo ko'de yëri ti atoli 'bënni ga ame ga këdi yaga ne kako rö.

²¹ Tine ya ma kudöli lende 'ba Boko'ba naga ola wa ma 'bënni ga ngi yaga.

²² Kina Boko'ba kiya zi Musa te, "Oja köziyi kari mitoro 'do 'dë'di ka'di te mi doyai 'ba Ezipeto nime do bilaka lesi mo ga kpaki ti yëri mo ga ti a 'ba mi nyaka ni."

²³ Kina ɔdo Musa kombi përi tönë koja tɔɔ tine, na Boko'ba koja tɔɔ këbi ngi ti 'dë'di tɔɔ kunyi kapi ko'be mi yayi.

²⁴ Nere Boko'ba oja piwu ma kinza kiya ngi ti 'dë'di ti tɔɔ kapi kunyi kilaka kote bi toko. Ame na ro piwu ma kinza kiya ma ko'do roni mi doyai 'ba Ezipeto.

²⁵ Kote mi dɔyayi 'ba Ezipeto pili 'dɛ'di nima o'be wa ame ga kola yaga ne ngi 'doyi, bilaka lesi kpaki ti yeri mo ga. Omba nyonyu 'doyi beri di mi nyaka kurɔ ngeri me.

²⁶ Gosene ame Yisarele kedɛ koloma teyi ne na nge koto piwu lobu nima komo de teyi.

²⁷ Kina bo dolɔɔ mo tone koja laja go Musa ni ti Arona, iya te, "Ame mo tine ma na mo'do lende kɛnyɛ 'deni. Lende 'ba Boko'ba na ro ma laka. Ma mo gbi ze ti bilaka ma ga dolu lende 'deni.

²⁸ Ititi Boko'ba goze. Tɔro kapi ti 'dɛ'di lobu nime o'bo ze 'deni. Miya 'deni ngi medɛ mi'di ye karike. Olomake de kpe bine."

²⁹ Musa iya te, "ɔdo medɛ mado 'deni yaga kpa reki tine ti mombi kozo 'jaa milende zi Boko'ba. Kina ti tɔro kapi nima ti 'dɛ'di mo koro ngi 'do ni kikali ngi dolɔɔ nime a 'ba Boko'ba na.

³⁰ Ne ro ma laka mikali ngi ni kpe ti turu 'bi ga ereke nere Boko'ba de gba."

³¹ Kirilewo ni ti mana 'dɛ'di nima irasi ngi mi koto yaga. Romoyi ota mana koyo 'deni tine kirilewo kumoru 'beni 'deni.

³² Tine tala ni ti deri na komo romoyi lijɛ edi 'beni gba kyobu.

³³ Musa enyi di mi liɔ 'ba bo dolɔɔ yayi bo kodo 'deni yaga kpa reki na bo kombi kosi bo ngi tɔro kititi Boko'ba. Kina tɔro kapi tone ti 'dɛ'di mo ti tɔro ma kedɛ ka'di koya ngi wiɔi yaga.

³⁴ Tine odo bo dolɔɔ konɔ tɔro koya 'deni oto kinza kpe tara tine, lijɛ ebe ko'do lende kɛnyɛ 'bowu ti turu abo ga lijɛ kogbo doki'di nni.

³⁵ Doki'di bo ebe kitigo ngi 'bowu go Yisarele bo kope kosi bo de di gomo go kari kozo lende tone Boko'ba kiya 'deni molo zi Musa ne.

10

Momi

¹ Nere Boko'ba enyi kilende zi Musa iya te, "Ari zi bo dolɔɔ. Mi'di doki'di nni lijɛ ti turu abo naga nima 'deni keddi 'do mo'do go koto ma naga nime mi longo lijɛ

² 'do kyeti roni 'jaa zi kole 'be ga gbi zi kole 'ba kole 'be ga ma, ma nere Boko'ba

mileme wa zi Ezipeto mo'do go koto ma mi longo lijɛ 'do kikali ke ngi ma na ro nere Boko'ba."

³ Kina Musa ni ti Arona kɛnyi ngi kari zi bo dolɔɔ kiya te, "Ame na ro lende ma nere Boko'ba 'ba Ebere kiya, 'Ni, ti ko'bo nbɔ kinza tileki royi beri zo nyanya ga? Ola bilaka ma ga kari go lijɛ kumotu ma.

⁴ ɔdo kota gonni di bi tari medɛ moja momi kako mi dolɔɔ 'bi nime tilendo.

⁵ Ti momi kora dɔyayi miyowo kine yayi kinda de. Ti lijɛ kitene koso wa ame ga komo di kpa 'dɛ'di tone ti ngeri ma kunzi mi nyaka 'be ga 'doyi yaga.

⁶ Momi ti koso lo mi ro 'bi ti ro 'ba turu 'bi naga nime ro go ro 'ba bilaka 'bi ga 'ba Ezipeto pili. Wa ame molo 'bu yi ni ti 'bu yi lobu ga ko'ja de ti ko'ja mi kada ma tone.' " Kina Musa kɛnyi ngi di ngila bo dolɔɔ yayi kari abo.

⁷ Ya ma mi turu 'ba bo dolɔɔ mo nima enyi kilende zi bo iya te, "Bo nima 'do bo ko'bo togba do bilaka nduwe tara nbɔ nyanya ga? I'di lijɛ kari tumotu nere Boko'ba 'beni nima. Doyayi 'ba Ezipeto nime kirasi roni 'deni ne ikali de gba?"

⁸ Kina ko'de Musa ni ti Arona 'bowu kileki kako zi bo dolɔɔ. Na bo kiya zinni te, "Ari kumotuke nere Boko'ba 'be nima." Tine bo ileki kiya te, "I'di mititi ye titi, ye ga na kedɛ kari?"

⁹ Musa iya te, "Dedi dolo 'doyi ti bo boyi ze ga ti bulobu kpaki ti yobi mo ga ti yitoti pili ti yeri ze ga romoyi 'do dari do'do karama zi nere Boko'ba."

¹⁰ Bo dolɔɔ iya te, "Ee, ti mulomu ziye ti moyi Boko'ba, minza mola ye karike ti 'ja 'be ga ti bo boyi 'be ga. Mikali 'deni eddi ko'doke tenyi moko to'do ya.

¹¹ ɔdo ko'dokoke, botoni na nge ti kari tumotu nere Boko'ba."

Lende nime na lijɛ koga Musa ni ti Arona ngi timo yaga di komo bo dolɔɔ.

¹² Kina Boko'ba kiya zi Musa te, "Ombi kosiyi tɔro do dɔyayi 'ba Ezipeto 'do momi kokpayi roni mi dɔyayi 'beni nima 'do kitene koso wa ame ga komo di kpa 'dɛ'di a ma kunzi naga nima me 'doyi yaga."

¹³ Musa ombi kosi bo yo na Boko'ba ki'di lili ma kembe ngi kebe tome di yibi kako mi dɔyayi kote kada nima kpaki ti

korɔndɔ mo. Mi dɔŋbɔ mo tine lili nima o'de mɔmɔ 'deni ŋgɔ rɔ ma kɛnyɛ.

¹⁴ Ako ŋgɔ rɔ dɔtumu ma konzi rɔ tɔndi koso lɔ mi dɔyayi nima. Ame na rɔ dɔtumu 'ba mɔmɔ ame bɔtɔ ko'ja dɛ mɔlo kina inza ko'ja gbɛ kpe di gɔ ame.

¹⁵ Ora dɔ yayi ŋgɔ mi kɔtɔ kiyɔlu kinɛ yayi yaga. Kina lijɛ kitene kɔsɔ wa ame ga kɔmɔ di kpa 'dɛ'di ne ŋgɔ 'doyi yaga kpaki ti dɔŋgɛri ma kana ni. Kinɛ a mɔtɔ rɔ ma kunzi rɔ ma ka'ji te kari kinda dɛ kpe ma kɔtɔ te mi dɔyayi 'ba Ezipeto.

¹⁶ Kina bɔ dɔliŋɔ kirɛŋgɛ ŋgɔ welo kidɛki Musa ni ti Arona kiya teyi te, "Mirasi lende 'deni kɛnyɛ zi nɛrɛ Bɔko'ba 'be gbɛ ziye.

¹⁷ Ne olake ma gɔ lende kɛnyɛ ma ame mi kɔtɔ 'bɔwu. Ititike nɛrɛ Bɔko'ba 'be gɔma 'dɔ bo kombi gɔmɔ lɔbu kirɛndi nime yaga di dɔma."

¹⁸ Musa ni ɛnyɛ di ŋgila bɔ dɔliŋɔ yayi na lijɛ kititi Bɔko'ba.

¹⁹ Kina Bɔko'ba ki'di lili tɔnɛ ŋgɔ kuyi tome 'bato rɔ ma kembe kako di dɔ tɔrɔ. Kina kome mɔmɔ tɔnɛ ga ŋgɔ kote kona koto kari mi mini lɔbu kola mi dɔyayi 'ba Ezipeto ŋgɔ nati rɔ ma sari kinɛ mɔmɔ ma kɔtɔ te kinda dɛ kpe.

²⁰ Tine Bɔko'ba i'di dɔki'di bɔ dɔliŋɔ kɔ'bɔ rɔ ma kɛddi ko'dɔkɔ dɛ tope kɔzi bo di gɔ Yisarele 'dɔ kari.

Mandɔlu

²¹ Kina Bɔko'ba kilende zi Musa iya te, "Oja kɔziyi mitɔrɔ 'dɔ mandɔlu kako mi dɔyayi 'ba Ezipeto nime rɔ mandɔlu ame komomo te kikali ŋgɔ te."

²² Musa ombi kɔzi bo tɔrɔ na mandɔlu ma kinza kiya kutu'bɔ dɔyayi 'ba Ezipeto ŋgɔ ŋbɔ tɔ'dɔ mo dɔ mota.

²³ Bɔtɔ ko'ja kinɛ lɛpi ni dɛ ala koja ndiyi mbowa kari bi mɔtɔ ŋbɔ tɔ'dɔ mo dɔ mota. Tine bi ame Yisarele kɛdi teyi ne le rɔ ma kɔpɔ.

²⁴ Kina bɔ dɔliŋɔ kidɛki Musa kilende teyi iya te, "Arike pili ti 'ja 'be ga ti bɔ bɔyi 'be ga tumɔtu Bɔko'ba. Tine yɛri 'be ga pili rɔ gɔmo olake kileke bine."

²⁵ Musa ileki dɔmo iya te, "Ola ze dogba yɛri tize gɔ dari dɔŋma rɔ akumu zi Bɔko'ba ze.

²⁶ Yɛri ze ga pili rɔ gɔmo kari tize ma kɔtɔ mɔtɔ kileke dɛ bine. Rɔmɔyi mɔtɔ mo ga na dɛdi dari dumɔtu nɛrɛ Bɔko'ba ze timo. Tine dɔdɔ dari dɔmɔ 'deni yayi tine, na 'jaa dɛdi dikali ma yala ga na gɔ dumɔtu nɛrɛ Bɔko'ba timo."

²⁷ Tine Bɔko'ba i'di dɔki'di bɔ dɔliŋɔ ŋgɔ kɔ'bɔ rɔ ma kɛddi ko'dɔkɔ dɛ tola Yisarele kari.

²⁸ Bo ɛnyɛ kiya zi Musa te, "ɛnyɛ yaga di kɔmɔ ma bine. Kinɛ yi nima kinza ki'di mo'ja dɛ kpe kɔmɔ ma. Mi kada mo tɔ nima kɛddi ko'ja kɔmɔ ma tɔlɛ 'bi na 'deni."

²⁹ Musa iya te, "Ŋgɔ kɔzɔ lende kiya 'bi, minza mako kpe kɔmɔyi bine."

11

Rɔ Kileŋɔ 'Ba Yisarele

¹ Nɛrɛ Bɔko'ba iya 'deni zi Musa te, "Mɛdi moja gɔmɔ nɛgɛ mi kɔtɔ nati dɔ bɔ dɔliŋɔ 'ba Ezipeto nima lijɛ ti bilaka abo ga. Di pɔtɔ mo na ti bo kola ye ŋgɔ karike. Bo ti koga ye yaga di bine ŋburu mi kɔtɔ.

² Ari kiya zi Yisarele, bɔtɔni mo ga kpaki ti 'ja kokpasi wa ma kileŋɔ di mi sitɛri ni ti yamo ma kɔbɔkɔbɔ naga di zi pɔri 'bɛnni ga."

³ Bɔko'ba i'di dɔki'di Ezipeto pili ŋgɔ rɔ ma kɔŋmi rɔ Yisarele. Turu 'ba Ezipeto ti bilaka ma sari mo ga pili ŋŋɔ Musa ŋgɔ rɔ a lɔbu.

⁴ Kina Musa kiya zi bɔ dɔliŋɔ te, "Ame na rɔ lende kiya 'ba nɛrɛ Bɔko'ba, bo iya te, 'Mi zana korɔndɔ 'deni ti milaki kote mi Ezipeto toko.

⁵ Kole dɔndende pili ma mi Ezipeto ti kɔlɛ yaga kisasi di dɔ kole dɔndende 'bi 'ba bɔ dɔliŋɔ ame 'dɔ kinda'ba kitɛ 'ba bɔ dɔliŋɔ ne ŋbɔ kɔmɔ dɔ kole dɔndende 'ba atɔli bɔ lisa ame kɛdi kuwu ndɔwu 'bɛni ti kɔzini ne gbɛ ti dɔndende kole 'ba yɛri ni pili.

⁶ Birɔ ti kuwu ma kinza kiya ti kogba mi Ezipeto, kuwu ame kinza te mɔlo di bi tisaki mo kina mɔtɔ kinza kpe gbɛ te ne.

⁷ Tine ma mi lɔŋgɔ Yisarele bi pele inza kugbɔ ala lijɛ ti yɛri 'bɛnni ga kudu. Kina ti kikalike ŋgɔ omba ma nɛrɛ Bɔko'ba mo'dɔ geli lɔbu 'deni mi lɔŋgɔ Ezipeto di rɔ Yisarele.' "

⁸ Musa ileki gbɛ kiya te, “Turu 'be naga nima pili ti kako kolɔɔ bɛri kɔmɔ ma kiya te, 'Arike ti bɔtɔ 'bɛ ame pili kɔsɔ gɔyɛ ne.’ Kina ti mɛnyɛ mari ŋɔi.”

Lende nima ata 'deni ŋɔi dɔki'di Musa sowa na bo kɛnyɛ ŋɔi di yayi kari abo.

⁹ Bɔko'ba iya 'deni mɔlo zi Musa te, “Bo dɔliŋɔ nima ti kɔ'bɔ tilagi lende 'bɛ tara 'dɔ mo'dɔ gɔ kɔtɔ ma mi konzi mi dɔyayi 'ba Ezipeto.”

¹⁰ Musa ni ti Arona o'dɔ gɔ kɔtɔ naga nime pili kɔmɔ bɔ dɔliŋɔ, tine Bɔko'ba i'di dɔki'di bɔ kɔ'bɔ rɔ ma kɛddi. Bo o'dɔkɔ dɛ tope kɔzi bo di gɔ Yisarele kola kari yaga di mi dɔyayi abo.

12

Pasaka

¹ Bɔko'ba ose zi Musa ni ti Arona di Ezipeto yayi iya te,

² “Nyepɛ nime na 'dɔ kɛdi rɔ nyepɛ ma dɔndɛndɛ mi kɔmɔ kɔɔ ziye.

³ Ari kiyake ndose nime zi Yisarele pili. Mi tɔ'dɔ dɔ 'butɛ 'ba nyepɛ nime ni mɔtɔ ogba kamɔlɔ 'bɔ'bi ala banya ziye dɔ kulumutu 'bi.

⁴ Ne ɔɔ kiya te konzike dɛ di kpa kulumutu 'be ɔɔ'bɔke rɔye ti ya ma ŋɔsi ŋgila ye naga nima. Ame ɔɔ kɔŋgɔke dɔ 'bɔ mo koriya 'deni laka ziye 'dɔ konyoke yɛri nima pili kɔ'bɔ ye ne.

⁵ Yɛri ma 'dɔ kɔŋgɔke mo ga rɔ ma kɔmɔ kɔɔ mo 'deni kɔtɔ naga rɔmo piyɔpiyɔ kinza a mɔtɔ rɔmo. Tine 'dɔ kɛdi ŋge rɔ banya ti kamɔlɔ.

⁶ Oŋgɔke gɔmo laka ŋbɔ kɔmɔ mi tɔ'dɔ dɔ 'butɛ dɔmosowɔ mo. Kina gɔ Yisarele pili kumu ɔɔ kada kɔsɔ 'deni kpɔki bɛri nima.

⁷ Tine gɔ lijɛ kogba roma mo kosa gɔ kpadɔri ti lɛ'bɛrɛ 'bɛnni ga ame lijɛ kɛdi konyo yida nima yimo ne.

⁸ Mi korɔndɔ mo nima lijɛ konyo yida nima rɔ ma kilanma ti akanma gɔmo ti manɔlɔ'bɔ ame kinza lanma gɔmo ne.

⁹ Kinza bɔtɔ mɔtɔ konyo yida nima dɛ rɔ ma kididi ala ku'di rɔ tu'di ti tɔlɔ gɔmo. Tine oŋma ŋge rɔ toŋma dɔ pa'do, dɔmo ga ti kolɔŋbɔ mo ga pili ti a 'ba yimo kɔŋma rɔ toŋma.

¹⁰ Kinza kola kɔsɔ mo dɛ bi kɛzɛ dɔmo. ɔɔ kɔsɔ mo kola gba omɔ pa'do dɔmo kilanma kulɔtɔ yaga.

¹¹ ɔɔ kɛddi konyoke 'deni nima mɔtɔ ni ti bɔŋgɔ 'bɛ ga ndɔ rɔyɛ kusu a ndiyɛ ga 'deni pɛri 'bɛ kɔziyɛ. Kina 'dɔ konyoke welowelo. Karama ma kidɛki rɔ Pasaka 'ba toro ma, ma ŋere Bɔko'ba timo na.

¹² Mi korɔndɔ kɔtɔ mo nima mɛdi milaki kebe mi Ezipeto pili tupɔ kole dɔndɛndɛ 'bɛnni ga ti 'ba bilaka lesi kpaki ti 'ba yɛri mo ga. Kina ti modɔ karama dɔ akoro 'bɛnni 'ba Ezipeto naga nima pili rɔ gɔmo. Ma na rɔ ŋere Bɔko'ba.

¹³ Roma nima na ti kɛdi rɔ akileme zɔ tikali rɔ 'be ga timo. ɔɔ mo'ja roma yɔ na ti miteli ŋɔi nduwɛ dɔgba. Gomo kɛnyɛ nime mɛdi modɔ dɔ Ezipeto ne inza kosa rɔye.

¹⁴ Ame na ti kɛdi rɔ kada ma lɔbu ziye toro mo nduwɛ kala gɔ kole 'be ga ma kowɔ yayi kɔ'dɔke karama mo nduwɛ rɔ ŋburunburu zɔ ma ŋere Bɔko'ba.

¹⁵ Mi tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ nima onyoke ŋge rɔ manɔlɔ'bɔ ame kinza lanma gɔmo ne. Mi dɔndɛndɛ 'ba kada mo nima otɔtɔke lanma pili yaga di mi rɔ 'be ga. Bɔtɔ ame konyo a ma ti lanma gɔmo mi tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ nime koga yaga di mi lɔŋgɔ Yisarele bo kɛdi rɔ bɔ lɔwɔ.

¹⁶ Mi dɔndɛndɛ 'ba kada mo nima akoke pili mi mɔtu ma lɔbu kina gbɛ mi tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ mo. Mi kada dɔ riyɔ naga nime kinza kɔ'dɔke a mɔtɔ rɔ ndɔbɔ dɛ, tine ŋge rɔ ndɔbɔ 'ba akonyo 'ba kpɛye.

¹⁷ O'dɔke karama nime kɛdi konyo manɔlɔ'bɔ mo kinza lanma gɔmo ne nduwɛ rɔmɔyɛ bo na rɔ kada ame moja dɔ kupɔ ye yaga di mi Ezipeto yimo. O'dɔke karama nime nduwɛ kala zi dɔ kupɔ ye ga ma kowɔ yayi ŋbɔ rɔ ŋburunburu.

¹⁸ Mi dɔndɛndɛ 'ba nyepɛ mo nima onyoke ŋge rɔ manɔlɔ'bɔ ma kinza lanma gɔmo, kisaki di mi tɔ'dɔ dɔ 'butɛ dɔmosowɔ ŋbɔ kɔmɔ mi tɔ'dɔ dɔ 'butɛ riyɔ dɔkɔtɔ mo.

¹⁹ Dɔ modɔmoriyɔ nime pili a mɔtɔ rɔ lanma kudɔ dɛ mi rɔ 'be ga. Bɔtɔ mɔtɔ ame konyo a ma ti lanma gɔmo di miye ala rɔ bɔ loma 'be koga ŋɔi yaga di mi kupɔ Yisarele ŋburu rɔ bɔ lɔwɔ.

20 Ɔɔɔ kɛddi koloma pele ɲbɔ rɔ ma kɔwɔ bitɔ tɔ ne, a ma ti lanɲa gɔmo kinza konyo dɛ.”

Karama 'Ba Pasaka

21 Kina Musa kotɔɔ dɔ lɔbu 'ba Yisarele ɲɲi pili kiya teyi te, “Ni mɔtɔ ari konɲo kole yɛri ziye kpa kulumutu 'bi 'dɔ kumuke karama 'ba Pasaka.

22 O'dɔ roma mo mi lebe. Ogbakuyu kusu yimo 'dɔ kosa roma nima kpadɔri 'bi ti rɔ lɛ'bɛrɛ mo ga. Kina kinza bɔtɔ mɔtɔ kɔɔ dɛ yaga mi korɔndɔ mo nima ɲbɔ bi kɛzɛ titi.

23 Rɔmɔyɛ ɔɔɔ ɲere Bɔko'ba kɛdi kozi tupɔ kole dɔndende 'ba Ezipeto, bo ko'ja roma kpadɔri 'be ga yɔ na bo ti kiteli ɲɲi dɔgba. Bo inza ki'di malayika 'ba tɔlɛ nima kpe kɔɔ rɔ 'be ga kupɔ ye.

24 Kɔ'du ki'di nime ziye toro mo nduwɛ kala gɔ kupɔ ye ga rɔ ɲburuɲburu.

25 Kina ɔɔɔ kiya te kari kɔmɔke 'deni mi dɔyayi ame bo Bɔko'ba kulɔmu ti'di mo ziye ne, o'dɔke lende koro nime.

26 Kina ɔɔɔ kole 'be ga kititi ye kiya te, 'Lende 'ba wa'di na?'

27 iyɛtike zinni te, 'Lende 'ba toro ɲere Bɔko'ba na. Rɔmɔyɛ mi kada nima bo kote dɔ kole dɔndende 'ba Ezipeto ne bo onye ze kiteli di dɔze.' ”

Kina Yisarele naga nima kolɔɔɔ ɲɲi bɛri kilɛlu Bɔko'ba.

28 Kina liɲɛ kari ko'dɔ wa nima Bɔko'ba kose zi Musa ni ti Arona ne ɲɲi.

Tɔlɛ 'Ba Kole Dɔndende

29 Mi zana korɔndɔ mo nima na Bɔko'ba kote dɔ kole dɔndende 'ba Ezipeto ɲɲi pili yaga kisasi di dɔ kole 'ba bɔ dɔliɲɔ ame mo ɲɲi ko gɔ na kinda'ba kitɛ di pɔtɔ 'bu bo ne ɲbɔ kɔmɔ dɔ kole 'ba ya ma kudɔdu 'deni ku'du mi maboso naga ti kole 'ba yɛri 'bɛnni ga pili.

30 Kina bɔ dɔliɲɔ ni ti turu abo ga ti bilaka 'ba mi Ezipeto pili kindiɲi ɲɲi mi korɔndɔ mo nima kuwu kudu ɲɲi kogba mi Ezipeto pili. Rɔmɔyɛ liɲɔ ma kɔtɔ te ileke dɛ kinza tɔku teyi.

31 Mi korɔndɔ mo nima na bɔ dɔliɲɔ kidɛki Musa ni ti Arona ɲɲi kilende teyi iya te, “ɛnyɛ ti Yisarele 'bi naga nima yaga di mi dɔyayi ma nime kari kumɔtuke Bɔko'ba 'be nima kɔɔ ame kiteri ne.

32 Ogbake yɛri 'be ga pili tiye karike timo. Tine ititi Bɔko'ba ko'dɔ yɛyɛ zɔ.”

33 Ezipeto ututu ɲɲi kpa bɛci ya naga nima 'dɔ kɛnyɛ welo kɔɔ yaga di mi dɔyayi 'bɛnni. Liɲɛ iya te, “Arike, kinza dɔlɛ kote.”

34 Kina Yisarele ɲɲi gɔliɲɔli, mɔtɔ otopɛ lagini 'bi ame kɔɔ lanɲa dɛ gba gɔmo ne ɲɲi mi kole sele kudɔdu mi bɔɲɔ kukɔlɔ dɔkɔnyɔ yi.

35 Yisarele o'dɔ 'deni kɔɔ ma tɔnɛ Musa kiya zinni ne kidɛki yamo ma kɔbɔkɔbɔ ti sitɛri ni ti bɔɲɔ di zi Ezipeto naga nima.

36 Bɔko'ba i'di mi bilaka naga nima ɲɲi kɛdi rɔ ma konɲi rɔ Yisarele. Kina ki'di wa ame ga liɲɛ kidɛki ne ɲɲi pili zinni. A nime na 'dɔ ki'di Yisarele kombi wa 'ba mɔri 'ba mi dɔyayi 'ba Ezipeto ɲɲi kari timo ne.

Tɛnyɛ 'Ba Yisarele

37 Yisarele ɛnyɛ ɲɲi dɔmo ti ndinni di Ramese tari Sukɔta. Bɔtɔni 'beri rɔ dɔnni ɛdi kɔɔ kuluku kpa mota bi sowo kɔɔ dɔmo kuluku kpa riyo bi 'butɛ sowo (600,000) kola 'ja ni ma ti kole titi kitɛtɛ dɛ yimo.

38 Bilaka ma konzi mɔtɔ ga ame kinza rɔ kupɔ Yisarele ne ti yɛri ma konzi kɔɔ ɔtɔ ɔlɔ ɲɲi kɔtɔ tinni.

39 Lagini kinza lanɲa gɔmo tɔnɛ ga na liɲɛ koloma rɔ to'bo mo rɔ manɲolɔ'bo rɔmɔyɛ toga liɲɛ di Ezipeto yayi nima ɔmɔ ɲɲi tugu'du kinza ma liɲɛ kilɛɲɔ rɔnni togba akonyo ma laka zinni.

40 Loma 'ba Yisarele mi Ezipeto yayi nima ɲbɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku modɔɔmota kɔɔ dɔmo 'butɛ mota (430).

41 Di pɔtɔ kɔmɔ kɔɔ nime kote rɔni 'deni mi kada mo nima na bilaka 'ba Bɔko'ba kɛnyɛ ɲɲi dɔmo di Ezipeto rɔ dɔtumu gɔ kpa goli mo ga.

42 Korɔndɔ nima na rɔ ame Bɔko'ba koda liɲɛ yimo koja yaga di Ezipeto. Kina kulɔmu korɔndɔ nima ɲɲi ɲburu zi Yisarele rɔ korɔndɔ 'ba bi koda.

Kɔ'du Ki'di 'Ba Pasaka

43 ɲere Bɔko'ba iya zi Musa ni ti Arona te, “Kɔ'du ki'di 'ba karama 'ba Pasaka nime na kɔɔ a nime te. Bilaka ame ga rɔ bɔ lɔwɔ ne konyo akonyo mo dɛ.

⁴⁴ Tine atoli ame ga ɔɔ kpe na kugöke e'be 'deni ne ti konyo ɔɔ kilele bo 'deni.

⁴⁵ Bilaka ame kako rɔ ŋba ala mi ndɔɔ ne konyo dɛ.

⁴⁶ Akonyo mo konyo aa mi rö mo ame ku'di yimo ne kombi dɛ kari timo yaga bi mɔɔ. Yida mo tɔ nima kinza kodowe mi kilinba mo ma kɔɔ te dɛ.

⁴⁷ Kupö Yisarele pili rɔ gɔmo ko'do karama nime.

⁴⁸ Tine bilaka ame kilele dɛ gba ne konyo akonyo mo dɛ. ɔɔ bo löwö ma koloma 'deni mi löngö ye naga nima kiteri to'do karama nime, ileleke botoni mo ga titi dɔgba yaga gɔ lijɛ kɛdi yaga rɔ kupö Yisarele gɔ lijɛ kako ti tonyo karama 'ba Pasaka.

⁴⁹ Lende nime ziye kupö Yisarele kpaki ti bo löwö ma koloma 'deni mi löngö ye naga."

⁵⁰ Yisarele pili rɔ gɔmo uwö dɔ lende ame ga pili Boko'ba kose zi Musa ni ti Arona ne ŋgi koro ko'do ko tara.

⁵¹ Mi kada nima na Boko'ba ko'de Yisarele ŋgi yaga di mi Ezipeto rɔ dɔtumu gɔ kpa goli mo ga.

13

Kole Botoni Ma Rɔ Dɔndende

¹ Nere Boko'ba iya zi Musa te,

² "Kole dɔndende ame ga rɔ botoni ne pili kulömu zö. Kole dɔ tapi 'ba Yisarele pili ama ga na, di mi bilaka lesi kpaki ti yeri mo ga."

³ Kina Musa kilende zi bilaka 'ba Yisarele iya te, "Kada 'ba tɔɔ di mi Ezipeto di mi loma rɔ atoli nime ziye ti'di mo kɛdi ŋburu dɔye. Römöyi Boko'ba na koja ye di yimo ti tigo dɔ kiteli abo. Wa ame ti lanja gɔmo ne kinza konyoke dɛ mi kada mo nima.

⁴ Tɔne mi nyepe ma dɔgba nime kideki möyi mo rɔ Abibi ne tɛnyi 'be na 'deni.

⁵ Boko'ba ti koto ye mi yayi 'ba Kanana ni ti Ete ti Amora ti Iwa ti Yebusa yayi ma tönɛ bo kulömu 'deni molo ti'di mo zi 'bu ye löbu ga 'dɔ ti'di mo ziye ne, yayi ma laka ame tagi ni ti wi sa kambi di teyi kɔɔ sɛgɛ ne. ɔɔ bo koto ye 'deni yayi ziye to'do karama nime mi nyepe mo nima.

⁶ Mi tö'dö dɔ modɔmoriyö mo naga nima onyoke ŋge rɔ mangolo'bo ame kinza lanja gɔmo ne. Mi kada ame mo 'deni rɔ dɔ modɔmoriyö mo na 'dɔ ko'doke karama mo zi Boko'ba.

⁷ Mi tö'dö dɔ modɔmoriyö mo nima onyoke ŋge rɔ wa ma sari kinza lanja gɔmo naga. Wa ame ga ti lanja gɔmo ne kinɛ mo kinda dɛ mi rö 'be ga ala mi dɔyayi 'be.

⁸ Mi kada mo nima iyake zi kole 'be ga te, 'Mo'do a nime te gɔ wa ma nɛre Boko'ba ko'do zö gɔ tɔɔ ma yaga di mi Ezipeto.'

⁹ Lende koro nime i'dike kɛdi dɔye kɔɔ mbero ame kore dɔyi ala köziyi kö'bö kinza kölu dɛ ne tara. 'Dɔ kö'du ki'di abo kö'bö ŋburu dɔ kpeye. Römöyi nɛre Boko'ba na koja ye yaga di mi Ezipeto ti tigo dɔ kiteli abo.

¹⁰ Karama nime ziye nduwɛ to'do mo rɔ kɔmɔ kɔɔ mi kada mo ame Boko'ba koza 'deni.

¹¹ Di pötö ma Boko'ba ko'de ye 'deni mi dɔyayi 'ba Kanana ki'di ziye kɔɔ ame bo kulömu 'deni ziye ti 'bu ye löbu ga ne,

¹² ziye ti'di kole dɔ tapi pili ame ga rɔ botoni ne zi bo. Dɔ tapi 'ba yeri 'be ga ame ga rɔ botoni ne gbɛ pili rɔ abo 'ba Boko'ba.

¹³ Dɔ tapi 'ba akaca ziiyi tutɛ gɔmo ti kole kamölö. Ne ɔɔ kutɛ gɔmo dɛ upö yaga. Kole ma dɔndende 'be ga gbɛ tara tutɛ gɔmo rɔ tutɛ.

¹⁴ Tine kɔwɔ kada mɔɔ yayi ɔɔ kole 'be ga kititi ye, kiya te, 'Wa'di mo ga na tara?' Iyake te, 'Nere Boko'ba na ko'de ze dɔɔ yaga di mi Ezipeto ti tigo dɔ kiteli abo di mi loma rɔ atoli.

¹⁵ Mi kada nima bo doliŋɔ 'ba Ezipeto kota gɔze tɛgɛ kinza dari dɛ ne na nɛre Boko'ba kupö kole dɔndende ŋgi 'doyi yaga di mi Ezipeto, 'ba bilaka lesi kpaki ti 'ba yeri mo ga. Gɔ kö'du mo na me 'dɔ ki'di dɛdi dumu kole dɔndende 'ba wa pili zi bo nɛre Boko'ba rɔ roma ne. Tine ma rɔ bilaka lesi mo ga dutɛ gɔmo yaga.'

¹⁶ Kina 'dɔ kö'bö kɔɔ mbero köziye ala kpa dɔye naga tara ame lende mo kudölu dɛ ne, Boko'ba na koja ze yaga di mi Ezipeto ti tigo dɔ kiteli abo."

Pɔli Pa'do

¹⁷ Mi kada mo nima bɔ dɔliɲɔ 'ba Ezipeto kope kɔzi bo di gɔ Yisarele kola kari ne, Bɔko'ba oto lijɛ dɛ kudɔ kebe gɔ kɔri ma ɲɔsi ame kebe mi dɔyayi 'ba Pilisitiya ne. Rɔmɔyɔ Bɔko'ba iya te, "ɔɔɔ ya naga nime kari kɔɲɔ ya kɛnyɛ 'deni tinni lijɛ ti kɛnyɛ kebe 'bɔwu kuyɔ dɔnni kileki Ezipeto."

¹⁸ Kina Bɔko'ba koto lijɛ ɲɔ koga tinni za te rɔ mi mɔkɔ kari kpa Yɔpɔ Kasi. Yisarele mi tɛnyɔ 'bɛnni di Ezipeto lijɛ ndɔ ti jama 'ba kɔzinni ga.

¹⁹ Musa i'di kombi kilinba Yesepa teyi rɔmɔyɔ Yesepa i'di bilaka 'bɛnni ga 'deni kulɔmu rɔnni mɔlo gɔ lijɛ kombi kilinba bo kileki timo. Bo iya zinni te, "Rɔ ma laka ɲere Bɔko'ba ti kako kokonyi ye. Kina gɔ kombike kilinba ma di mi dɔyayi nime karike timo."

²⁰ Tɛnyɔ 'bɛnni di Sukɔta lijɛ ari koga taya Etama ɲɔsi dɔ kpa mɔkɔ.

²¹ Rɔ mi kada Bɔko'ba ɔsɔ dɔgba zinni rɔ pɔli kakpa tokɔkɔ lijɛ mi liɲgere nima. Tine ma rɔ mi korɔndɔ bo ɔsɔ dɔgba zinni rɔ pa'do ma kakpa toyi bi zinni. O'dɔ tara zinni rɔmɔyɔ gɔ lijɛ kilinba kote kada kpaki ti korɔndɔ mo gɔmo.

²² Pɔli kakpa rɔ mi kada ti pa'do mo ma rɔ mi korɔndɔ nima oloma ɲɔ nduwɛ kɔ'bɔ ɲburu dɔgba kɔmɔnni.

14*Tumu Dɔ Yɔpɔ Kasi*

¹ Kina Bɔko'ba kiya zi Musa te,

² "Iya zi Yisarele kileki koga taya ɲɔsi ɲgila Pirota mi lɔɲgɔ Mighedola ni ma ti Yɔpɔ Kasi. Lijɛ koga taya 'bɛnni yayi rɔ ma koriya ti Bala Zepona.

³ Rɔmɔyɔ bɔ dɔliɲɔ 'ba Ezipeto ti komeri kiya te, 'Yisarele tɔnɛ ga ɛdɔ kilikɔ dɔnni 'deni konyɔpi rɔnni bina yayi lida ukpɛ kpɛnni 'deni.'

⁴ Kina ti mi'di mi bɔ dɔliɲɔ nima kɛddi bo ki'di koga gɔye. Tine ma na ti mo'dɔ a lɔbu zi bo ti bɔ ya abo naga nima. Kina ti lijɛ Ezipeto kikali ɲɔ ma na rɔ ɲere Bɔko'ba." Kina Yisarele ko'dɔ ɲɔ kɔzɔ a nime te.

⁵ Tine ɔɔɔ kari kiya zi bɔ dɔliɲɔ 'ba Ezipeto mo nima kiya te Yisarele iriɲa

'deni tine na lijɛ ti turu abo ga kuyɔ meri mɔto ɲɔ. Lijɛ iya te, "Wa'di ga na me do'dɔke te dolake Yisarele naga nime kari? Yɛ ga na ti ko'dɔ ndɔbɔ zize?"

⁶ Kina bo kiyija aribiya 'ba ya ɲɔ ndɔ bo kogba bɔ ya abo ga ti bo.

⁷ Bo igeli rɔ aribiya ma laka naga kuluku 'butɛ dɔmoriyɔ (600) gbɔ ti aribiya mɔto ga 'ba Ezipeto ti bɔ kɛlu pili dɔmo.

⁸ Bɔko'ba i'di mi bo kɛddi kebe toga gɔ Yisarele ko'ja ya naga nima kɛdɔ kari ɛ'bɛnni 'deni yaga rɔ dɔ mɔri.

⁹ Bɔ kanya 'ba Ezipeto naga nima ma dɔ aribiya ti ma dɔ kosani gbɔ ti bɔ kanya ma ti ndinni mo ga ari kota gɔ Yisarele ko'ja lijɛ koga taya 'deni Pirota kɔmɔ Bala Zepona ɲɔsi kpa yɔpɔ yayi.

¹⁰ Tine ɔɔɔ bɔ dɔliɲɔ ni kɔmɔ 'deni ɲɔsi yayi tine na Yisarele ko'ja lijɛ ɲɔ kɛdɔ rɔ tozi gɔnni. Kina tikere kinda'ba Yisarele ɲɔ kebe tudu zi Bɔko'ba.

¹¹ Lijɛ iya zi Musa te, "Dɔgɔ na kinza mi dɔyayi 'ba Ezipeto na me ko'de ze tɔlɛ yɔ mɔkɔ bine? Gɔ wa'di na ko'dɔ lende nime te zize ko'de ze bine di Ezipeto?"

¹² Diya dɛ du tɔnɛ mɔlo ziyɔ diya te ola ze do'dɔ ndɔbɔ ka zi Ezipeto? To'dɔ ndɔbɔ zinni ti ame 'dɔ dɔlɛ mɔkɔ bine ne, ma yala na laka?"

¹³ Musa iya zinni te, "Kinza kereke dɛ. Ogbɔke dɔki'di ye. Ti kɔɲɔke tone ma Bɔko'ba kɛdɔ kɔmɔ ye. Ezipeto naga nima inza ko'jake kinɛ mo kpe.

¹⁴ Bɔko'ba na kɛdɔ ko'dɔ ya tinni gɔye. 'Beye ogbɔke le rɔ dɔki'di ye."

¹⁵ Tine na Bɔko'ba kileki zi Musa iya te, "ɛddɔ kuduke zɔ gɔ wa'di? Iya zi Yisarele lijɛ kari nduwɛ dɔgba.

¹⁶ Ombi pɛri nima kɔziyɔ ne tɔrɔ koja kari dɔ yɔpɔ nima 'dɔ mini koza mini yaga riɔyɔ gɔ Yisarele kumu kebe mi dɔyayi ma kɛlɛ.

¹⁷ Mɛdɔ mogbɔ dɔki'di Ezipeto naga nima gɔ lijɛ kozi nduwɛ gɔye. Kina ti mileme tigo 'ba aka'da ma ti bɔ dɔliɲɔ ni ti bɔ kanya abo naga nima bo kona ti bo ne kpaki ti kosani mo ga.

¹⁸ Kina ti lijɛ Ezipeto kikali ɲɔ ma na rɔ ɲere Bɔko'ba ɔɔɔ kiya te mileme tigo ma 'deni ɲɔ zinni ti bɔ dɔliɲɔ 'bɛnni mo

kpaki ti aribiya 'ba ya abo nima ti worota ma ɔ kosani mo ga."

Yisarele Ti Ezipeto

19 Kina malayika 'ba Boko'ba mo tɔnɛ kɔsɔ ɔɔɔba kɔmɔ Yisarele ne kuyi rɔni ngi kileki kebe gɔnni yi'bowu. Pɔli kakpa mo tɔnɛ ɔɔɔba ne ileki ngi gbi kebe gɔnni

20 kuruwɔ rɔni mi lɔngɔ lijɛ ti Ezipeto. Mi korɔndɔ nima pili pɔli nima o'do mandɔlu kapa ma zi Ezipeto tine kiyɔɔ bi zi Yisarele. Kina ki'di ngi bɔtɔ bɔ ya mɔtɔ kese dɛ ngɔsi rɔnni mi korɔndɔ nima.

21 Musa ombi kɔzi bo tɔrɔ ɔ yɔpɔ kina mi korɔndɔ mo nima na Boko'ba ki'di lili ma kembe ngi kɛnyi tome kako di yibi kulɔku mini nima tɔ yaga kola ɔyayi rɔ ma kɛlɛ.

22 Mini lɔbu nima oza mini ngi riyo Yisarele kumu kebe ɔyayi sari. Kpa mini kɛdi ngɛni te kapa ɔ gali gbi ɔ dɔri.

23 Ezipeto tɔnɛ ga oga gɔnni ngi nduwɛ. Kina kosani 'ba bɔ ɔlɔɔ tɔnɛ ga ti aribiya mo ga kpaki ti worota mo ga kɔɔ ngi gɔ Yisarele mi zana mini lɔbu nima yayi.

24 Mɔlo mi kano bi na Boko'ba kuyi kɔmɔ bo ngi ɔ bɔ kanya 'ba Ezipeto naga nima di mi pɔli pa'do tɔnɛ kilikɔ ɔmo yaga.

25 Boko'ba i'di ndi aribiya 'bɛnni ga kingi'do ɔ yayi tari koloma yaga zinni rɔ gomɔ. Ezipeto naga nima iya te, "Dɛnyi ke yaga di rɔ Yisarele naga nime Boko'ba na kɛdi ko'do ya 'deni tize gɔnni."

26 Kina Boko'ba kiya zi Musa te, "Ombi kɔziyi tɔrɔ 'ɔ mini nima kileki kutu'bɔ rɔni ɔ Ezipeto naga nima ti aribiya 'bɛnni ga kpaki ti worota 'ba ɔ kosani mo naga nima."

27 Kina Musa kombi kɔzi bo ngi tɔrɔ ɔ mini nima. Kina ko'ja bi kɛzɛ 'deni yaga nima na mini kileki ngi pi'di bi 'bɛni ma mɔlo. Ezipeto tɔnɛ ga 'deni ngi nziki ɔ mini nime Boko'ba ona lijɛ 'deni pili gɔ mini lɔbu nima.

28 Mini ɔlɔ ngi ko'boli ɔ aribiya 'bɛnni tɔnɛ ga kpaki ti worota mo ga. Ezipeto naga nima kɔzi gɔ Yisarele nbɔ mi zana mini yayi ne ma kɔtɔ mɔtɔ mo te ɔmɔ dɛ.

29 Tine Yisarele umu ma 'bɛnni le kebe mi ɔyayi sari ko'ja mini kɛdi ngɛni ɔ gali nni gbi kapa ɔ dɔri.

30 Mi kada nima na nɛre Boko'ba kɔmɔ Yisarele ngi di zi Ezipeto lijɛ ko'ja ti kɔmɔnni te, ma Ezipeto kɔlɛ ngi kote dɔnni mi mini kiyɔkɔ 'jaa kebe kpa gɔtɔ.

31 Kina ɔɔɔ Yisarele ko'ja tigo lɔbu nima nɛre Boko'ba ko'do zi Ezipeto ne 'deni tara tine, lijɛ pili ngi rɔ ma kere Boko'ba ki'di dɔnni gɔmo gbi ti Musa bɔ laja abo.

15

Ngala 'Ba Musa

1 Kina Musa ni ti Yisarele pili koloma ngi rɔ toba ngala nime zi nɛre Boko'ba, kiya te,

"Ti moba ngala zi Boko'ba gɔ aka'da ti tigo ɔ kiteli abo.

Kosani ni ti bɔ ɔmo ga bo ululu 'deni mi mini lɔbu.

2 Boko'ba na rɔ tigo ma gbi rɔ ngala zɔ.

Bo ako 'deni bo kɔmɔ ma. Bo na rɔ nɛre Boko'ba ma.

Kina ti milɛlu bo.

Nɛre Boko'ba 'ba 'bu ma ti moba rɔ lɔbu ɔ kiteli abo.

3 Boko'ba na rɔ bɔ ya.

Moyi bo na rɔ nɛre Boko'ba.

4 Bo ululu aribiya 'ba bɔ ɔlɔɔ 'deni ti bɔ kanya mo ga gɔ mini lɔbu.

Bɔ kɛlu ma lakalaka mo ga ari 'deni ngi pili gɔ mini.

5 Mini kalo nima indiyɔ dɔnni 'deni.

Lijɛ ɔnzɔ ngi bici mini bɛri kɔzɔ kulugbi dɔku.

6 Yo, nɛre Boko'ba, dɔri yi embe sowa.

Dɔri yi iyeyi mi bɔ ko'do ya tiyi ga ngi kɔtɔkɔtɔ.

7 Ti tigo ɔ kiteli 'bi na kitini bɔ nbɔri 'bi ga 'deni bɛri.

Okpekpe kpa ya 'bi 'deni rɔnni kɔbɔ konma lijɛ yaga kɔzɔ wuyɔ.

8 Tawo 'bi i'di mini lɔbu ngi kɔrɔ kulu dɔni bi kɔtɔ kɔzɔ tɛli.

Mi zana mini ma kalo kulɔwɔ tɔnɛ ileki ngi kɛlɛ yaga.

9 Kuruku bɔ ya ze naga nima ɔgɔ iya te, 'Dɛdi doga gɔnni dota kpɛnni.

Ti doza mi a 'ba mɔri 'bɛnni ga dogba kɔzɔ ma do'dɔko togba mo.

- Ti doto mbele ze ga dototo ë'bënni ga 'doyi.'
- 10 Ne ongo Boko'ba, tawo 'bi ma mi koto le te na kona Ezipeto ngi go mini löbu.
Lijë onzu ngi kozo yamo mi mini löbu.
- 11 Boko'ba ma yala na kedï kozo ni nere Boko'ba? Ni ma koro ro mbëmbë nime.
Yë na ti ko'bo to'do go koto kozo 'beyi?
- 12 Ombi köziyi toro na yayi kindiyö bo ya ze ga ngi.
- 13 Ti ako'ö 'bi ame lipo mi koto ne ti kokoko bilaka ame ga kutë gomo ne ngi.
Ti kogbo lijë ngi ti tigo 'bi koto lijë mi doyyai ma laka 'bi.
- 14 Laki ti kuwö kina ti rönni kilë'di ngi tikere kinda'ba Pilisitiya ngi.
- 15 Nere 'ba Edome ti kedï do tikere.
Ro kilë'di ti kinda'ba nere 'ba Mowaba.
Bilaka ame ga ro Kanana mo ga ne ti kolokpo ngi yaga.
- 16 Tikere ni ti ro kilë'di ti kinda'ba lijë ngi.
Ti tigo 'bi lijë ti koro ngi te kozo döku nbö bilaka 'bi ga kiteli,
nbö bilaka 'bi ga ame kutë gomo 'deni ne kiteli lijë.
- 17 Kina ti ko'de lijë bilaka 'bi ga kako koloma do döku koro 'bi,
go bi ame ni na kilejo 'deni ro bi 'ba loma 'bi ne.
Bi 'ba mötu mo köziyi na kilejo.
- 18 Ro löbu 'bi 'ba nere Boko'ba ti kö'bö ro nburunburu."

Ngala 'Ba Miriyama

- 19 Mi kada nima ko'ja kosani 'ba Ezipeto ti aribiya mo ga kodo 'deni mi zana mini löbu yo na Boko'ba ki'di mini löbu kileki ngi ko'boli dönni. Tine Yisarele umu 'bënni 'deni kari kebe mi doyyai ma këlë.
- 20 Kina Miriyama bo kumë lende 'ba Boko'ba lëmi 'ba Arona ni kogba kaliseye ngi 'ja moto ga kulöli göni toba ngala tomba kaliseye tusi mo.
- 21 Loko oba iya te,
"Oba ngala zi Boko'ba go aka'da ti tigo do kiteli abo.

Kosani ni ti bo domo ga bo ululu 'deni mi mini löbu."

Mini Kata

- 22 Kina Musa kokoko Yisarele ngi di kpa Yöpö Kasi yayi lijë kari mi mökö 'ba Surö. Lijë ilingere nbö kada do mota ko'ja a moto ro mini dë.
- 23 Lijë ari kömö Mara, tine mini mo ro ma kata boto ko'bo tuwë mo dë. Go kö'du mo na ma 'do ki'di kidëki möyi mo ro Mara ne ama kiya te "Ata".
- 24 Kina bilaka naga nima kebe ngi tilende ro Musa, iya te, "Wa'di na go duwë?"
- 25 Musa udu zi Boko'ba na Boko'ba kileme ngëri moto ngi zi bo. Bo ogba ngëri tonë ku'du mi mini nima na keyi ngi yaga.
Kina Boko'ba ki'di kö'du ki'di ngi zi Yisarele toloma gomo, bo kiyozo lijë gbi di yayi.
- 26 Nere Boko'ba ose zinni te, "Odo kuwöke doma laka ma nere Boko'ba 'be koroke kö'du ki'di ma ame ga mose ziye ne pili a moto ro rako'ö ma tonë ga mo'de do Ezipeto ne minza modö doye. Römöyi ma na ro Boko'ba bo yëyi 'ba yida roye."
- 27 Di yayi na lijë kënyi kari Elima bi ma ti daa teyi 'butë domoriyö ngëri mbere kuluku koto kodo domo 'butë riyo koro kpamo yayi. Kina lijë koga taya 'bënni ngi yayi ngosi kpa mini nima.

16

Mani

- 1 Mi tö'dö do 'butë döömu 'ba nyepë ma mi riyo di pötö tado 'ba dotumu 'ba Yisarele naga nima yaga di mi Ezipeto na lijë kënyi ngi pili domo di Elima yayi kari mi mökö 'ba Sini mi löngö Elima ni ma ti Sinayi.
- 2 Di yi mökö 'deni yayi na bilaka naga nima pili kebe ga tilende ro Musa ni ma ti Arona.
- 3 Lijë iya te, "Ma keddi kolake ze ra dölë eze di kpa közi Boko'ba mi Ezipeto dëne ëdi kele sowa. Doloma ngosi te dongila kete 'ba yida donyo akonyo ame ga pili do'doko ne. Ne kpe ari kugbë'duke goze ko'deke ze mi mökö bine zi 'bö tote doze."

⁴ Kina Boko'ba kiya zi Musa te, “Ti mi'di maṅgolo'bo ka'di kako ziye di mitoro. Kina 'do bilaka pili kodo kari kutodu akonyo 'ba mi kada do koto nima nge zinni. Ti miyozo lijē kozo a nime te go mongo odo lijē ti kuwō doma na ngi ya.

⁵ Mi tō'dō do modokoto lijē ti kutodu kebe ma mi kada ma laki naga nima pili nbō mi riyō.”

⁶ Kina Musa ni ti Arona kari kiya ngi zi Yisarele pili iya te, “Ti dokopiyari ti kikalike ngi nere Boko'ba na ko'de ye di Ezipeto.

⁷ Mi donbo dayi ti ko'jake tigo 'ba Boko'ba ngi rōmōyi bo uwō lende 'be ame kēddi kilendeke ro bo ne 'deni. Ze yē na 'do kebeke tilende roze?”

⁸ Musa ileki gbī zinni iya te, “Ti kikalike ngi ro ma laka nere Boko'ba ēdi ki'di yida ziye mi dokopiyari tonyo mo. Kina bo ti ki'di maṅgolo'bo ziye mi donbo kozo ma ko'dokoke. Rōmōyi bo uwō lende 'be ame kēddi kilendeke ro bo ne 'deni. Ze yē na? Lende 'be nima inza kilendeke roze, tine ēddi kilendeke ro bo nere Boko'ba.”

⁹ Kina Musa kiya zi Arona te, “Iya zi Yisarele pili kako komo nere Boko'ba rōmōyi bo uwō lende 'benni ma lijē kēdi kilende ro bo 'deni.”

¹⁰ Ko'ja Arona kēdi gba ro tilende zi Yisarele naga nima na lijē kombi kōmōnni kari yoki mōkō te na lijē ko'ja bi nzari 'ba ro Boko'ba ngi kiyopo mi poli 'deni.

¹¹ Boko'ba iya zi Musa te,

¹² “Muwō lende 'ba Yisarele ma lijē kēdi kilende roma 'deni. Iya zinni, mi bi pipiri lijē ti konyo yida. Tine ro mi donbo lijē ti kitēkpē ti maṅgolo'bo. Kina ti lijē kikalike ngi ma na ro nere Boko'ba 'benni.”

¹³ Mi dokopiyari mo nima na matikipiri kako ngi kutu'bo taya nbuku. Tine mi donbo mo soloro na kōyō 'deni ngi kuru do taya 'benni nima toko teyi.

¹⁴ Kina odo soloro nima koya 'deni na kola ngi ro a mato kozo kulotu naga tara kora do yayi 'deni.

¹⁵ Tine odo lijē ko'ja tara lijē ebe tititi rōnni iya te, “Wa'di ga na te?” Rōmōyi lijē ikali dē wa'di mo ga na tara.

Kina Musa kiya zinni te, “Maṅgolo'bo mo tōnē nere Boko'ba ki'di ziye tonyo mo ne na.

¹⁶ Lende ma bo kose mo na te, ‘Ni bo mato utodu ko'bo go miyi. Odo kēddike ndō kpa liṅo 'be utoduke gbērē me ro kotokoto koriya ti goye.’ ”

¹⁷ Yisarele o'do ngi kozo ma kiya rōnni zinni nima tara. Mato ga utodu nbanj tine ya mato ga utodu 'benni nge mbowa.

¹⁸ Tine odo kebe 'bōwu tiyari mo ti gbērē ni mato ame 'bēyi pele mbiri oriya aa ti 'ba bo ame kutodu 'benni nge mbowa ne. Mato utodu ngi kozo a ma miyi ko'doko.

¹⁹ Kina Musa kose gomo zinni pili iya te, “Kinza ni mato kikeki koso mo dē kō'dō nbō koda donbo.”

²⁰ Tine ya mato ga uwō dē ikeki koso mo nbō koda nbō. Kina odo bi kēzē nbō dayi oyo kuru 'deni kato dē kpe kele. Kina dōki'di Musa kata ngi rōnni kozo oto.

²¹ Ro komo lēndō lōbu nime pili, mato ari kutodu ē'bi ngi ziyi kozo ma miyi ko'doko. Tine odo kada kata 'deni koso ma kileke mōkō naga ebe kara ngi yaga.

²² Mi tō'dō do modokoto tine na bo koto kutodu ngi nbō gbērē riyō ziyi. Kina bo dōnni mo ga kako kiya lende mo zi Musa.

²³ Kina bo kileki zinni, iya te, “Lende kiya 'ba nere Boko'ba na te, ‘Tilēndō kada 'ba ro kindawo na, kada ma koro ro do kiteli zō Boko'ba. Wa ame ga ro 'ba tilēndō ne u'dike molo tōne. Koso mo ame ga kēdi ne olake koda tilēndō.’ ”

²⁴ Kina lijē kola ngi kō'dō koda bi kēzē mato kozo ame Musa kiya zinni ne tara. Tine ato dē gbī ala kōyō kuru.

²⁵ Mi donbo mo nima na Musa kiya zinni te, “Onyoke ti yaga tone rōmōyi tone kada 'ba ro kindawo na zi Boko'ba inza ko'jake oto kpe bēri.

²⁶ Ziye tutodu mo nge mi tō'dō do modokoto. Tine mi tō'dō do modomoriyō ame ro kada 'ba ro kindawo ne inza ko'jake oto.”

²⁷ Tine pele ya mato ga ēnyi 'biri mi tō'dō do modomoriyō mo nima kari tonjo bi mo. Tine lijē ari ko'ja oto kinza.

28 Kina Bɔko'ba kiya zi Musa te, “Ti kɔ'bɔke tilagi kɔ'du ki'di ma ti ndose ma ɲbɔ nyanya?”

29 I'dike kɛdɪ dɔye ma Bɔko'ba moza kada 'ba rɔ kindawo 'deni yaga ziye na ma 'dɔ mi tɔ'dɔ dɔ modɔɔkɔtɔ mi'di ye kutɔ'duke akonyo 'ba kada dɔ riyɔ 'do ne. Mi kada 'ba rɔ kindawo ni mɔtɔ ziyi toloma gɔ bi 'bi ma kɛddi teyi. Bɔtɔ kɔdɔ dɛ yaga.”

30 Mi tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ na bilaka kindawo rɔnni ɲgi.

31 Yisarele idɛki mɔyi maɲgɔlɔ'bo 'bɛnni nima rɔ mani. Wa aɲmi ɲgi kɔzɔ kɔlu kaɲmi naga tara tine rɔ ma kindili kɔzɔ lɛmbɛrɛ ma kaɲma ti tagi gɔmo.

32 Musa iya te, “Ame na rɔ ndose 'ba Bɔko'ba, 'Ogba gbɛrɛ kɔtɔ 'ba mani 'dɔ kikeki zi dɔ kupɔ ye ma di yi'bɔwu naga nima 'dɔ lijɛ ko'ja kinɛ maɲgɔlɔ'bo ma, ma Bɔko'ba moloma ti'di mo ziye di yi mɔkɔ mi kada ma mo'de ye di Ezipeto.”

33 Kina Musa kilende zi Arona iya te, “Ogba kete kɔdɔ gbɛrɛ 'ba mani yimo 'dɔ kutɛ gɔ bi 'ba tumɔtu ɲere Bɔko'ba 'dɔ kikeki koda dɔ kupɔ ze ga ma di yi'bɔwu.”

34 Kina kɔzɔ wa ame Bɔko'ba kose 'deni zi Musa ne tara, Arona ogba mani nima ɲgi kidɛyi kɔmɔ sandu koro 'ba kɔ'du ki'di yayi tikeki mo.

35 Yisarele onyo mani ɲbɔ kɔmɔ kɔɔ 'butɛ sowɔ ɲbɔ lijɛ kari kɔmɔ dɔyayi ma lijɛ kɛdɪ kari koloma teyi mo tɔnɛ. Lijɛ ako ti tonyo mani ɲbɔ lijɛ kɔmɔ timo kpa dɔ maga 'ba Kanana.

36 Gbɛrɛ 'bɛnni mo naga nima 'butɛ na kɛdɪ koso mi lɔ'di.

17

Mini Di Mi Dɔku

1 Kina Yisarele pili kɛnyi ɲgi dɔmo di mɔkɔ 'ba Sini yayi kari nduwɛ rɔ ma kolɔlɔ kɔzɔ ma Bɔko'ba kose zinni. Lijɛ ari koga taya Rapidimi, tine mini ari kinza 'bɔwu bi mo.

2 Kina lijɛ kebe ɲgi tamo ti Musa iya te, “I'di mini zize duwɛ.”

Musa ileki dɔmo zinni iya te, “Eddi kamoke tɔ gɔ wa'di? Gɔ wa'di na kɛddi kiyɔzɔke ɲere Bɔko'ba te?”

3 Tine koda o'dɔ lijɛ 'deni ɲgi sowa na lijɛ koloma ɲgi rɔ tamo ti Musa, iya te, “Gɔ wa'di na kari kugbɛ'du gɔze ko'de ze di Ezipeto 'dɔ dɛdɪ dɔlɛ 'deni dote dɔze mi mɔkɔ te ti bɔyi titi ze ga kpaki ti yɛri ze ga?”

4 Kina Musa kudu zi Bɔko'ba, iya te, “'Dɔ mo'dɔ tondo zi bilaka naga nime? Lijɛ 'deni ɲgi ndɔ 'dɔ tu'du ma ti dɔku.”

5 Bɔko'ba ɛnyi kileki dɔmo zi Musa iya te, “Ari dɔgba kɔmɔ Yisarele naga nima. Ogba bulɔbu 'bɛnni mɔtɔ mo ga tiyi. Kina ogba pɛri 'bi tɔnɛ komba dɔ yɔpɔ timo ne tiyi.

6 Ari. Ti mɔrɔ dɔgba ziyi yayi ɲgila dɔku mɔtɔ di Sinayi. Omba yɔki mo kina ti mini kɔdɔ ɲgi di yimo zi bilaka tuwɛ mo.”

Kina Musa kari ko'dɔ ɲgi kɔzɔ a nime te di kɔmɔ lɔbu 'ba Yisarele naga nima pili.

7 Kina Musa koyi mɔyi bi nima ɲgi rɔ Masa ame kiya te “Iyɔzɔ” gbɪ rɔ Meriba ame kiya te “Lamo” rɔmɔyi bi nima na Yisarele kamo ti Musa di teyi kiyɔzɔ Bɔko'ba koloma tititi mo, iya te, “Bɔko'ba ɛdɪ ɲgi tize na ala bo inza?”

Ya 'Ba Yisarele Ti Amaleke

8 Ko'ja Yisarele kɛdɪ koloma Rapidimi yayi na Amaleke kalo ya ɲgi dɔnni.

9 Musa iya zi Yɛsuwa te, “Ogba bilaka tiyi kari ko'dɔ ya ti Amaleke naga nime tilɛndɔ. Mɛdɪ mari ma 'bama mɔrɔ dɔ dɔku tɔrɔ ti pɛri tɔnɛ Bɔko'ba kose zɔ 'dɔ mombi ne.”

10 Yɛsuwa o'dɔ ɲgi kɔzɔ ma Musa kiya zi bo kari to'dɔ ya ti Amaleke naga nima. Tine Musa ni ti Arona ti Uru ari kɛki ga ma 'bɛnni tɔrɔ dɔ dɔku.

11 ɔdɔ Musa kombi kɔzi bo tɔrɔ na Yisarele ki'di ɲgi ta'da bo ya 'bɛnni Amaleke naga nima. Tine ɔdɔ bo kileki kɔzi bo bɛri na Amaleke naga nima kuyi ɲgi 'bɔwu gburu tinni 'dɔ ta'da lijɛ.

12 Kina ɔdɔ konyɔ Musa kidaki 'deni Arona ni ti Uru o'de dɔku ɲgi ki'di bo koloma dɔmo lijɛ kɔrɔ 'bɛnni ɲgila bo togbɔ konyɔ bo kɔ'bɔ tɔrɔ ɲbɔ kada kɔsɔ.

13 Kina Yɛsuwa ka'da Amaleke naga nima ɲgi.

14 Kina ɲere Bɔko'ba kiya zi Musa te, “Aka'da nime ugu bɛri 'dɔ kɔ'bɔ kinza

kudölu. Iya gomo zi Yësuwa. Ma Boko'ba mēdi mote dɔ Amaleke naga nima pili yaga.”

¹⁵ Musa o'ba bi 'ba akumu yayi bo ki'di möyi mo rɔ “Boko'ba na rɔ bero ma.”

¹⁶ Bo iya te, “Ombike bero 'ba Boko'ba ŋbö tɔrɔ. Bo ti kö'bö to'dɔ ya nduwē ti Amaleke rɔ ŋburuŋburu.”

18

Tako 'Ba Yetoro

¹ Yetoro bɔ akumu 'ba Midiyana bɔ lango Musa tönē uwö lende 'ba wa ame ga Boko'ba ko'dɔ zi Musa gbī ti bilaka abo ga Yisarele ne 'deni. Kina bo uwö 'deni gbī ma Boko'ba koja Yisarele 'deni yaga di mī dɔyayi 'ba Ezipeto.

² Kina bo kako ŋgī ko'de gɔ nyiti abo Zipora 'ja 'ba Musa mo tönē bo koja 'deni pa kari zi bɔ lango bo yayi bine ne

³⁻⁴ ti kole riyö mo tönē ga Geresomo ni ti Elizara. Musa i'di möyi kole abo mɔtɔ nima rɔ Geresomo ame kiya te “Bɔ löwö” römöyī bo iya te, “Ma moloma 'deni rɔ bɔ löwö mī dɔyayi löwö.” Kina bo ki'di möyi mɔtɔ mo nima rɔ Elizara ame kiya te “Boko'ba okonyi ma 'deni” römöyī bo omeri bo iya te, “Boko'ba 'ba 'bu ma ni na rɔ bɔ konyi ma. Bo ɔmɔ ma 'deni di kpa kulu 'ba bɔ doliŋɔ 'ba Ezipeto.”

⁵ Yetoro ni ti nyiti abo ti kole mo naga nima ako kota Musa ni koga taya 'deni mī mökö ŋgɔsi ŋgila doku koro 'ba Boko'ba.

⁶ Musa uwö gɔ kose 'ba Yetoro ni ma lijē kēdi kako 'deni mɔlo na bo kari

⁷ ŋgī turē dönñi. Bo ari kudē dɔ bo bēri kɔmɔ bɔ lango bo, bo kiramo na lijē koloma ŋgī rɔ tumötö rönñi. Kina bo ko'de lijē ŋgī liŋɔ mī bi loma ma 'ba bo.

⁸ Kina Musa koloma ŋgī rɔ tiyēti gɔ wa ame ga Boko'ba ko'dɔ zi Ezipeto gbī ti bɔ doliŋɔ 'bēnni mo gɔ lende 'ba bilaka abo ga Yisarele ne ŋgī zi bɔ lango bo Yetoro kina gbī ti gomo ame ga ko'ja lijē di gɔ kɔri ti ma Boko'ba kokonyi lijē di yimo.

⁹ Yetoro ŋgī ti mī këyi di bi tuwö lende laka nime Boko'ba ko'dɔ 'deni zi Yisarele kɔmɔ, koja yaga di mī Ezipeto ne.

¹⁰ Yetoro iya te “Akilēlu kēdi zi bo Boko'ba bɔ kɔmɔ ye di kpa közi Ezipeto ti bɔ doliŋɔ 'bēnni mo. Akilēlu kēdi zi

bo Boko'ba ame bo kɔmɔ bilaka abo ga Yisarele 'deni di mī loma rɔ atoli ne.

¹¹ Rɔ ma laka mikali 'deni bo ŋere Boko'ba na rɔ dɔ kiteli kebe akoro ni pili. Römöyī bo ileme wa 'deni zi Ezipeto bɔ ko'dɔ kponi rɔ bilaka abo tönē ga.”

¹² Kina Yetoro ko'de akonma ŋgī gbī ti a mɔtɔ ga tumu mo zi Boko'ba. Kina Arona ni ti löbu 'ba Yisarele mɔtɔ ga kari ŋgī tonyo akonyo koro nima kɔtɔ ti bo kɔmɔ Boko'ba.

Ti'di Bɔ Burē

¹³ Mī bi kēzē ma di gomo na Musa kutē kitī abo ŋgī to'dɔ burē 'ba bilaka ma kirasi lende naga. Kina bo koto ŋgī tara ŋbö kada kösö dɔ bo.

¹⁴ Kina ɔdɔ bɔ lango bo Yetoro kɔŋgɔ lende nima 'deni tara tine, bo ititi Musa iya te, “Wa'di ga na kēddi ko'dɔ tara? Gɔ wa'di na nī ŋge kɔtɔ kutu yi bi to'dɔ burē ki'di bilaka konzi naga nime kēdi kolɔ'bo ŋbö kada kösö dɔmɔ?”

¹⁵ Musa ileki zi bo, iya te, “Römöyī bilaka naga nime lijē ako zö toma ako'dɔkɔ 'ba Boko'ba.

¹⁶ ɔdɔ mɔtɔ ga kēdi ti lende mbowa mī löngö nnī na ma ga kēdi ko'de zö 'dɔ modɔrɔ ndimo zinnī miyēti gɔ ndose ti kö'du ki'di 'ba Boko'ba zinnī.”

¹⁷ Bɔ lango bo Yetoro ileki dɔmɔ zi bo, iya te, “Wa nima kēddi ko'dɔ ne ele dē.

¹⁸ Loma nima ēdi kodo gomo rɔye kiyēndē ye. Ndɔbɔ nima irindī sowa. ɔ'bo dē ŋge zi bɔ kɔtɔ na 'dɔ ko'dɔ kutu ni.

¹⁹ Uwö lende 'bama ma mēdi miya ziyi. Boko'ba koloma koto tiyi, nī 'bēyi oloma ŋge rɔ bɔ kɔmɔ bilaka naga nima mī löngö lijē ti Boko'ba to'de lende 'bēnni kɔmɔ bo.

²⁰ Iyandi bilaka naga nima ti ndose ti kö'du ki'di 'ba Boko'ba kileme loma ma laka zinnī ti a ma gɔ lijē ko'dɔ.

²¹ Tine igeli ya mɔtɔ ga di mīnni rɔ ya ame ga bilaka ki'di dönñi gɔ lende mo gbī rɔ bɔ koro Boko'ba ne ko'dɔkɔ a mɔtɔ rɔ kɔmɔ kugö dē gbī, gɔ koza lijē kēdi rɔ bɔ dɔtumu 'ba bilaka ma kuluku 'butē riyö ti ma kuluku riyö ti ma kuluku kɔtɔ ti ma 'butē.

²² Lijē na gɔ kēdi rɔ bɔ ko'dɔ burē 'ba bilaka, tine lende ma kirindī ka'da lijē

naga na 'jaa 'dɔ ko'de z̄iyi. Ma mbowa naga lij̄e kote yayi 'dɔ ki'di r̄oyi kawo. Lij̄e kokonyi yi kombi akir̄indi nima mbowa yaga di d̄oyi.

²³ Ɔɔɔ ko'dɔ nḡi te kina ɔɔɔ k̄edi r̄o ndose abo 'ba Boko'ba mo gomo inza kɔɔɔ kul̄ow̄o r̄oyi. Kina gb̄i bilaka pili ti kileki nḡi liɔɔ 'b̄enni ga ti m̄i k̄eyi."

²⁴ Musa uw̄o lende kiya 'ba b̄o lanzo bo nime na bo ko'dɔ nḡi tara.

²⁵ Bo on̄ɔɔ bilaka ma laka naga di m̄i l̄onḡo Yisarele koza r̄o b̄o d̄otumu 'ba bilaka ma kuluku 'but̄e r̄iȳo, ma kuluku r̄iȳo, ma kuluku k̄ot̄o ti ma 'but̄e.

²⁶ Lij̄e na koloma nati r̄o b̄o to'dɔ bur̄e 'ba bilaka. Lende ma kitiḡo naga na 'jaa koto kari d̄ogba zi Musa, tine ma mbowa naga lij̄e ote nḡi yayi.

²⁷ Kina Musa koto ḡo b̄o lanzo bo Yetoro nḡi k̄ori bo kileki kari m̄i d̄oyayi 'b̄enni.

19

Sinayi

¹ M̄i mota 'ba nyepe 'b̄enni 'ba Yisarele ma lij̄e k̄oɔɔ timo yaga di m̄i Ezipeto m̄i t̄o'd̄o ma d̄ondende 'ba nyepe mo nima na r̄o t̄om̄o 'b̄enni Sinayi.

² Di p̄ot̄o t̄enyi 'b̄enni di Rapidimi kako m̄i m̄ok̄o nḡila d̄o d̄oku Sinayi na lij̄e koga taya nḡi yayi.

³ Kina Musa k̄eki nḡi kari t̄or̄o d̄o d̄oku tilende ti Boko'ba. Kina Boko'ba k̄id̄eki bo di d̄o d̄oku t̄or̄o yayi, iya te, "Ari kiya k̄oɔɔ a nime te zi Yisarele kup̄o e'be Yakoba naga nima,

⁴ 'Kpe, o'jake wa ma mo'dɔ zi Ezipeto 'deni ti k̄om̄oye. Kina o'jake 'deni gb̄i ma mombi ye k̄oɔɔ yagi tara d̄o kakala ma mo'de ye z̄o.

⁵ Ɔɔɔ kiya te kuw̄oke d̄oma nḡi kinda'bake l̄omu ma nime tiye ne, kpe na ti k̄eddike r̄o a l̄obu z̄o di m̄i l̄onḡo bilaka konzi 'ba d̄oliɔɔ nime. D̄oliɔɔ nime pili a ma na.

⁶ Tine kpe ti k̄eddike z̄o r̄o 'bama ga ame moweli 'deni r̄o b̄o akumu ma.' Lende naga nime ari timo kiya z̄inni lij̄e Yisarele."

⁷ Kina Musa kileki nḡi kako kot̄ot̄o d̄o bul̄obu 'ba Yisarele pili b̄eri kora ḡo lende naga nime Boko'ba kose ne teyi.

⁸ Kina lij̄e pili kuti nḡi gomo, iya te, "Wa ame ga pili ɔere Boko'ba kose ne ti do'do nḡi tara." Kina Musa kuyi d̄o bo ti kp̄enni nima kari kiȳeti zi Boko'ba.

⁹ Boko'ba ileki zi Musa, iya te, "M̄edi mako ziye yayi m̄i zana p̄oli ma k̄eddi, 'd̄o bilaka naga nima kuw̄o ma m̄edi milende t̄iyi ḡo lij̄e ki'di d̄onni ḡo lende 'bi."

Kina Musa kileki kiȳeti ḡo wa ame bilaka naga nima kiya ne nḡi zi Boko'ba.

¹⁰ Kina Boko'ba kiya zi bo te, "Ari kileɔo bilaka naga nima nd̄o r̄o ma k̄or̄o kisasi di m̄i t̄one gb̄i til̄end̄o. I'di lij̄e kur̄oḡo b̄on̄ḡo 'b̄enni ga lij̄e kiyada r̄onni nd̄o

¹¹ koda t̄o'd̄o d̄o mota mo nima. R̄om̄oyi m̄i kada mo nima ma ɔere Boko'ba m̄edi mako b̄eri d̄o d̄oku 'ba Sinayi k̄om̄o Yisarele pili te.

¹² Tine iya gomo z̄inni ko'dɔ maga z̄inni kinza b̄ot̄o kese d̄e kul̄ow̄o nḡosi 'de nḡila d̄oku nime. Iya z̄inni, kinza lij̄e k̄eki d̄e d̄omo ala kosa nd̄imo ma di b̄eri. B̄ot̄o ame kosa r̄o d̄oku nima, kup̄o nḡi yaga.

¹³ U'du bo yaga ti d̄oku mot̄oga ko'be bo ti k̄omo, kinza b̄ot̄o kosa r̄o bo d̄e ti k̄ozini. R̄o ḡo wa ame ga pili kosa r̄o d̄oku nima, ala bo r̄o ȳeri ala bilaka lesi, kup̄o nḡi yaga. Tine ɔɔɔ kiya te kome m̄i t̄ot̄oti 'deni r̄o ma kembe na 'jaa 'd̄o bilaka naga nima k̄eki t̄or̄o d̄o d̄oku bine."

¹⁴ Kina Musa kileki kari ki'di bilaka t̄on̄e ga nḡi kileɔo r̄onni, lij̄e kur̄oḡo b̄on̄ḡo 'b̄enni ga.

¹⁵ Bo iya z̄inni ḡo lij̄e k̄edi nd̄o r̄o ma k̄or̄o m̄i t̄o'd̄o ma r̄o d̄o mota mo. Kinza b̄ot̄o k̄o'd̄o d̄e ti 'ja.

Boko'ba Ur̄e D̄o Musa D̄o D̄oku Sinayi

¹⁶ M̄i d̄on̄bo 'ba t̄o'd̄o ma r̄o d̄o mota mo nima ȳo na bir̄o t̄or̄o k̄ebi ti t̄or̄o kapi kudu nḡi p̄oli ma k̄eddi ko'boli d̄o d̄oku t̄on̄e nḡi. Kina kome t̄ot̄oti nḡi r̄o ma kembe, bilaka ame ga pili m̄i taya yayi ne r̄omo kebe nḡi til̄e'di.

¹⁷ Kina Musa k̄os̄o nḡi d̄ogba z̄inni tari tur̄e d̄o Boko'ba lij̄e kari k̄or̄o ndi d̄oku b̄eri yayi.

¹⁸ D̄oku k̄id̄eki r̄o Sinayi mo nima k̄otu utu'b̄o d̄omo 'deni nḡi ɔbuku r̄om̄oyi Boko'ba ēki 'deni kako d̄omo yayi m̄i pa'do. K̄otu anyo nḡi di d̄omo k̄oɔɔ k̄otu

'ba lɪndi dɔku lɔbu nima kiyaya rɔni ŋgi pili rɔ ma kɛnyɛ.

¹⁹ Kina birɔ tɔtɔti mo tɔnɛ koŋbeki bi ŋgi nati nduwɛ rɔ dɔ kiteli. Musa ilende, kina birɔ mugu Bɔko'ba kudu ŋgi kileki dɔmo.

²⁰ Bɔko'ba ɛki kako dɔ dɔku 'ba Sinayi tɔrɔ yayi na bo kidɛki Musa ŋgi kari zi bo. Musa ɛki kari tɔrɔ yayi

²¹ na Bɔko'ba kiya zi bo te, “ɛki kileki bɛri kiya zɪnni lijɛ bilaka naga nima kinza bɔtɔ kese dɛ kako ŋɔsi ndi dɔku tɛgɛ toŋɔ ma Bɔko'ba. Ame kako ti kɔlɛ yaga.

²² Ya ame ga pele rɔ bɔ akumu kɛdi kese ŋɔsi ŋgila ma ne lijɛ kileŋo rɔnni kɔpɔ kinza modɔ karama dɔnni.”

²³ Musa ileki zi Bɔko'ba, iya te, “Lijɛ inza kɛki tɔrɔ dɔ dɔku bine rɔmɔyi ose gɔmo 'deni mɔlo zɪnni ko'dɔ maga 'deni mɔlo kpa bi 'bi ame koweli 'deni rɔ ma koro ne.”

²⁴ Bɔko'ba iya te, “ɛki kileki bɛri kari ko'de Arona tiyi tɔrɔ bine. Tine kinza bɔ akumu ni ti bilaka ma laki naga nima kumu dɔ maga nima dɛ tako zɔ bine kinza modɔ karama dɔnni.”

²⁵ Kina Musa kɛki ŋgi kileki kari bɛri zi bilaka naga nima kiyɛti gɔ wa ame ŋere Bɔko'ba kiya zɪnni ne.

20

Kɔ'du Ki'di Ma 'Butɛ

¹ Kina Bɔko'ba koloma ŋgi rɔ tiya lende naga nime zɪnni te,

² “Ma na rɔ ŋere Bɔko'ba 'be ame koja ye yaga di mi Ezipeto di mi loma rɔ atɔli.

³ Kinza ko'dɔke a mɔtɔ dɛ rɔ Bɔko'ba ziye 'beri di gɔma.

⁴ Kinza ko'dɔke a mɔtɔ dɛ rɔ akoro ziye kɔzɔ kinɛ a mɔtɔ ame mitɔrɔ ala mi dɔyayi bɛri bine ala mi mini lɔbu tara.

⁵ Kina kinza kolɔdɔke dɛ bɛri kulɔmuke kpeye zɪnni. Rɔmɔyi ma ŋere Bɔko'ba 'be ma ti mi kombi gɔye. Ti modɔ karama 'ba lende kɛnyɛ dɔ 'bu ma ko'ji ma naga kala gɔ kole mo ga ma mi mota ŋbɔ kala gɔ ma mi sowɔ mo ga.

⁶ Tine ti mileme akɔ'ɔ ma zi dɔ kupɔ ma konzi ame ga kɔ'ɔ ma koro kɔ'du ki'di ma gbɪ ne.

⁷ Kinza kirasi mɔyi ma ŋere Bɔko'ba 'bi dɛ rɔ ma sari mi lende kɛnyɛ. Rɔmɔyi bɔtɔ ame kirasi mɔyi ma ŋere Bɔko'ba mi lende kɛnyɛ ne minza mola du tara di bi tɔdɔ karama dɔmo.

⁸ Tɔ'dɔ 'ba kada 'ba rɔ kindawo i'di kɛdi dɔyi ziyi rɔ tɔ'dɔ ma koro gbɪ kɔtɔ laka.

⁹ O'dɔ ndɔbɔ 'bi ga ŋge mi tɔ'dɔ dɔ modɔkɔtɔ.

¹⁰ Tine tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ mo nima kada 'ba rɔ kindawo na zɔ ma ŋere Bɔko'ba. Mi kada mo nima kinza kosa ndɔbɔ mɔtɔ dɛ. Ni gbagba yi mo ala kole 'bi ala nyiti 'bi ala atɔli 'bi ga ala yɛri 'bi ga ala bɔtɔ ma rɔ bɔ lɔwɔ ame kɛdi tiyi liŋɔ ne kinza kosa ndɔbɔ mɔtɔ dɛ.

¹¹ Rɔmɔyi mi tɔ'dɔ dɔ modɔkɔtɔ na ma Bɔko'ba mote to'ba mitɔrɔ ni yimo ti dɔyayi ti mini lɔbu ni pili ti wa mo ga ame yimo ne. Tine ma Bɔko'ba mindawo rɔma mi tɔ'dɔ ma rɔ dɔ modɔmoriyɔ mo. Kina me mulɔmu tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ 'deni mi'di kɛdi rɔ ma koro.

¹² Oro 'bu yi ni ti mɔyi. Rɔmɔyi 'dɔ koloma gɔyi kɔwɔ mi dɔyayi nime ma ŋere Bɔko'ba 'bi mi'di ziyi ne.

¹³ Kinza ko'dɔ rɔyi dɛ rɔ bɔ kɔzi roma.

¹⁴ Kinza ko'dɔ yɛri dɛ.

¹⁵ Kinza ko'dɔ 'bɔgɔ dɛ.

¹⁶ Kinza kunzɔ lende dɛ rɔ bɛti kpa lɛpi yi mɔtɔ.

¹⁷ Kinza kombi miyi dɛ rɔ liŋɔ 'ba lɛpi yi mɔtɔ. Kinza kombi miyi dɛ rɔ 'ja abo ala rɔ atɔli abo ala rɔ ŋgulɔ sa abo ala rɔ akaca abo ala rɔ ɔtɔ ame ga pili rɔ abo ne.”

Bɔko'ba Ilende Zi Yisarele

¹⁸ Kina ɔdɔ bilaka naga nima ko'ja tɔrɔ kɛbi ti ma kapi mo nime 'deni lijɛ kuwɔ birɔ tɔtɔti kɔtu kanyo kutu'bɔ dɔ dɔku 'deni tara tine na rɔnni kebe ŋgi tilɛ'di di zi tikere. Lijɛ ɔrɔ ŋbɔ rɔ ma kɔwɔ

¹⁹ kiya zi Musa te, “Ni mo na ŋge do'dɔkɔ gɔ kilende zize, Musa. Ti duwɔ dɔyi. Tine kinza ki'di Bɔko'ba na dɛ kpe kako kilende zize kinza dɔlɛ.”

²⁰ Musa ileki zɪnni te, “Kinza kereke dɛ. Bɔko'ba ako tiyɔzɔ ye gɔ tikere abo kɛdi miye kitata ye di mi to'dɔ lende kɛnyɛ.”

²¹ Bilaka naga nima ileke 'bɛnni ŋbɔ rɔ ma kɔwɔ. Musa na ŋge kese kari ŋgila

bi kɔlu kɔzɔ pɔli nima Bɔko'ba kɛdi yimo ne.

²² Kina Bɔko'ba kilende zi Musa, iya te, "Ari kiya zinni Yisarele te, 'Kpe, o'jake 'deni ti komoye ma milende ziye di mitɔɔ.

²³ Kinza ko'dɔke ɔɔ mɔɔ dɛ kpe rɔ Bɔko'ba ziye 'beri di gɔma di mi sitɛri ala di mi yamo ma kɔbɔkɔbɔ.

²⁴ Yayi na ko'bake rɔ bi 'ba tonja akumu zɔ 'dɔ konmake akumu 'be ga dɔmo zɔ. Yɛri ma kɛdi konja pili ko'do ti ma kɛdi konja nge rɔ bi koro mo naga gɔ konmake zɔ dɔmo. Gɔ bi ame pili migeli 'deni ziye tidɛki moyi ma di teyi ti mako ngi mo'do yeyi dɔye.

²⁵ ɔɔ kɛddi ko'bake bi 'ba akumu zɔ ti dɔku kinza ko'bake dɛ ti dɔku ame ga kitɛ'di dɔ kpamo ne. Rɔmoyi ɔɔ kosa rɔmo 'deni ti jama irasi 'deni yaga rɔ ti'da di zɔ.

²⁶ Tine kinza ko'bake bi 'ba akumu dɛ zɔ ti bi tɛki teyi. Rɔmoyi ɔɔ kɛddi kombi ndiyi tɛki dɔmo a titi 'ba rɔyi ga ti kebe kinda za 'bɔwu yaga pili dɔmo.'

21

Atoli Ebere

¹ Ame na rɔ kɔ'du ki'di ma, ma Bɔko'ba, gɔ ni Musa ki'di zinni lijɛ Yisarele.

² ɔɔ ni mɔɔ kugɔ Ebere rɔ atoli ziyi, i'di bo ko'dɔ ndɔɔ nge ziyi kɔmɔ kɔɔ modɔɔkɔɔ. Tine mi modɔmoriyɔ 'ba kɔɔ mo nima ope bo kari abo kinza topi ɔɔ ziyi gɔmo.

³ ɔɔ ko'de bo nge kɔɔ kutu bo, i'di bo gbɛ kileki kari abo kutu bo. Ne ɔɔ bo kako mɔlo ti 'ja abo i'di bo kari timo.

⁴ Ne ɔɔ kiya te ni na 'jaa kogbe 'ja zi bo, kole ti yitɔ ma bo kɔyɔ nima kpaki ti 'ja mo ɛ'bi na, ogba yaga i'di bo kari abo nge kutu bo.

⁵ Ne ɔɔ bo kiya ti kpa bo te lende 'ba kole abo ga ti 'ja abo ɔ'ɔ rɔ bo, bo ko'dɔko yi lɔbu abo nima gba nduwɛ,

⁶ ni bɔ dɔ bo mo nima oto bo kari rɔ 'ba Bɔko'ba ki'di bo kɔrɔ gɔ kpadɔri ala lɛ'bɛrɛ kumɔ mbili bo. Kina gɔ bo kɔ'bɔ ngi nati nɔburu rɔ atoli ziyi.

⁷ Ni mɔɔ ɔɔ bo mo kugɔ nyiti abo ziyi rɔ atoli kinza kope dɛ kpe kola kari kɔzɔ 'ba bɔtoni.

⁸ Tine ɔɔ lɔko na kari kele dɛ kɔmoyi rɔ 'ja ni bɔ kugɔ ni mo nima i'di 'bu ni kutɛ gɔni yaga di ziyi rɔ tutɛ. Kinza kebe kugɔ ni dɛ zi bɔ lɔwɔ rɔmoyi ɔɔ ko'dɔ tara irasi lende 'deni ti a nima ko'dɔ zini ne.

⁹ Tine ɔɔ kiteri ni mɔlo rɔ 'ja zi kole 'bi, inda'ba ni laka kɔzɔ nyiti 'bi tara.

¹⁰ Ni mɔɔ ɔɔ kebe kogbe 'ja mɔɔ 'bɔwu kinza ki'di 'ja 'bi ma dɔgba nima kileri ɔɔ mɔɔ dɛ pele rɔ akonyo ni ti bɔngɔ 'ba rɔni gbɛ ti ako'dɔko ame tɔnɛ koloma pa to'dɔ mo zini ne.

¹¹ ɔɔ ko'dɔ a mota naga nime dɛ zini lɔko kɛnyi ɛ'bɛni yaga. Kina kinza kopi ɔɔ dɛ gbɛ ziyi.

Dɔkolo

¹² Bɔɔ ame kupɔ bilaka ne, kupɔ bo gbɛ yaga.

¹³ Ne ɔɔ kiya te kɔzi bo na kɔmɔ rɔ tɔmɔ rɔmo bo kirina abo kari mi bi ame ma Bɔko'ba na mileme ziye ne.

¹⁴ Ne bɔ ame kupɔ bilaka ngi ti lende 'ba mi bo kinza kɔzi bo na dɛ kɔmɔ rɔmo ne, otoke bo yaga ala pele di ngila bi 'ba akumu ma kupɔke bo yaga.

¹⁵ Bɔɔ ame komba 'bu bo ni ti ma bo kupɔ bo yaga.

¹⁶ Bɔɔ ame kinda'ba lɛpi bo mɔɔ rɔ 'bɔki 'dɔ tugɔ mo mɔkɔ ala kogba rɔ atoli ne kupɔ bo yaga.

¹⁷ Bɔɔ ame kulɔmu 'bu bo ni ti ma bo ne, kupɔ yaga.

¹⁸⁻¹⁹ ɔɔ ya mɔɔ ga kamo lijɛ komba rɔnni koga dɔ bo ma kɔɔ ti kɔzi ala ti dɔku bɔ mo kɔlɛ dɛ, bɔ lamba nima inza ti a mɔɔ 'dɔ ko'dɔ teyi. Tine bo konjo nge rɔ gɔ bo ma bo koga dɔmo nima bo kopi dɔ tɔ'dɔ ame ga bɔ nime ko'dɔ bɛri di kpa ndɔɔ ne. Bo konjo gɔ bo nima nɔbɔ rɔmo kele kɔkɔ rɔni.

²⁰ Bɔɔ ame komba atoli abo ti ngɛri kulɔku ngi kɔlɛ kɔzi bo ne, ɔɔ karama dɔmo.

²¹ Ne ɔɔ atoli mo nima kɛnyi di dɔ lamba nima mi tɔ'dɔ dɔ kɔɔ ala dɔ riyɔ kinza kodɔ karama dɛ dɔ bo rɔmoyi atoli abo na.

22 Ɔɔɔ ya mɔɔ ga ame kɛɔ kɔmba ga rɔnni ne kɔzimo kɔmɔ rɔ 'ja kɔmɔ, na ɔɔɔ 'ja mo nima koja kole ngi yaga tine ɔɔ kɔsa rɔni dɛ, liji bɔɔ mo naga nima kopi wa ame mɛ'dɛ 'ba 'ja nima kiteri di zinni burɛ kuti 'deni gbi gɔmo ne.

23 Ne ɔɔɔ kiya te wɛtɔ kɛɔ rɔ 'ja nima topi mo kɔzɔ wa ame liji kɔ'dɔ ne. Ala rɔ tɔlɛ dɔmo konyo gbi ti tɔlɛ.

24 Ɔɔɔ kɛɔ rɔ kɔmɔ gbi ti kɔmɔ, kilinba kpa gbi ti kilinba kpa, konyo dɔmo konyo gbi ti konyo, ndi gbi ti ndi,

25 tilanma gbi ti tilanma, wɛtɔ gbi ti wɛtɔ, kina tibi gbi ti tibi.

26 Ɔɔɔ bɔ mo kɔmba atɔli abo kitiko kɔmɔ mo bo kope ngi kola kari kpa dɔkolo kɔmɔ mo nima bo kitiko 'deni ne.

27 Kina ɔɔɔ bo kɔɔ rɔ kɔmɔ gbi tara bo kope ngi kola kari.

Wali

28 Ɔɔɔ ngulɔ sa 'bi 'ba mɔɔ koga bilaka kupɔ ku'du ti dɔku kɔlɛ yaga. Kina kinza bɔɔ konyo yida mo dɛ. Tine kinza kɔ'dɔ ɔɔ dɛ zi bo bɔ dɔmo.

29 Ne ɔɔɔ ngulɔ mo nima kɛɔ pa tɔ'dɔ ya ti bilaka bɔ dɔmo kuwɔ lende mo tine bo na kɔ'dɔkɔ dɛ tosi dɔmo bɛri, na ɔɔɔ kari kupɔ bilaka tara u'du ngulɔ mo nima ti dɔku kupɔ yaga kina bo bɔ dɔmo mo nima kupɔ bo gbi yaga.

30 Ne ɔɔɔ kiteri zi bo topi mo rɔ yamo bo kopi gɔ bo kɔzɔ ame kiteri di zi bo ne tara.

31 Ɔɔɔ ngulɔ sa mo nima koga pele rɔ kole ma titiyi ala nyiti kina 'dɔ kɔ'dɔ pili tara.

32 Ne ɔɔɔ kiya te ngulɔ mo nima kari koga rɔ atɔli bɔ dɔmo kopi yamo 'butɛ mota zi bɔ dɔ atɔli nima. Kina ngulɔ mo nima ku'du ti dɔku kupɔ yaga.

33 Ɔɔɔ bɔɔ mɔɔ kari kombi toto yaga di dɔ gɔ kola rɔ gbɔnɔ ala bo na kole kola tara, ɔɔɔ sa ala akaca 'ba bɔɔ kila'ba yimo

34 bo kopi yamo zi bɔ dɔ yɛri mo nima. Tine yida ma kɔlɛ mo nima bo bɔ gɔ mo nima kogba abo.

35 Ɔɔɔ ngulɔ 'bi 'ba mɔɔ kari koga 'ba lɛpi yi kupɔ, ngulɔ ma koga wa mo nima ugɔke mɔkɔ kozake mi yamo mo ti bɔ lɛpi yi nima koga 'ba bo 'deni kɔlɛ ne. Kina

yida ma kɔlɛ mo nima ozake yimo kpe ti bo.

36 Ne ɔɔɔ ngulɔ mo nima kɛɔ 'deni mɔlo rɔ bɔ 'diri, tine ni bɔ dɔmo na kɔ'dɔkɔ dɛ tosi dɔmo bɛri opi ngulɔ mɔɔ zi bɔ dɔmo kpa 'ba bo nima kogba yida ma kɔlɛ nima ziyi.

22

Akopi

1 Ɔɔɔ bɔ mo kari ku'bɔgɔ sa 'ba bɔ mɔɔ kugɔ mɔkɔ ala kumu bɛri bo kopi sa muyi kɔmɔ. Ne ɔɔɔ bo ku'bɔgɔ rɔ kamɔlɔ bo kopi kamɔlɔ gbi sowɔ kɔmɔ.

2 Ɔɔɔ kɔ'ja bɔ 'bɔgɔ kɛɔ kodowe kɔpɔdɔri 'bi rɔ mi kɔrɔndɔ na kɔmba ngi kɔlɛ, roma bo inza kileki rɔ lende kɛnyɛ dɔyi.

3 Ne ɔɔɔ kiya te kɛɔ rɔ mi kada ti kɛɔ ngi rɔ lende kɛnyɛ ziyi.

Bo 'bɔgɔ kopi wa ame ga bo ku'bɔgɔ ne. Tine ɔɔɔ ɔɔ kinza zi bo, bo mo na kɔ kugɔ bo mɔkɔ 'dɔ kopi timo.

4 Ɔɔɔ bo ku'bɔgɔ rɔ yɛri na kari kota gba kɛɔ rɔ ma kididi ɔɔɔ kɛɔ rɔ sa ala akaca ala kamɔlɔ bo kopi bi mo teyi riyɔ.

5 Ɔɔɔ bɔ mɔɔ kola yɛri abo ga kari konyo wa di mi nyaka 'ba bɔ mɔɔ bo kopi ti a ma laka 'ba mi nyaka ma 'ba bo.

6 Ɔɔɔ bɔ mɔɔ kusu pa'do na kolɔlɔ kari kɔnma nyonyu 'ba bɔ mɔɔ di bɛri ala gba di mi nyaka bɔɔ bɔ kusu pa'do mo nima kopi.

7 Ɔɔɔ bɔ mɔɔ ki'di yamo ala abo mɔɔ ga gɔ lɛpi bo mɔɔ tikeki mo na kari ku'bɔgɔ, ɔɔɔ kinda'ba bɔ 'bɔgɔ mo bo kopi mi riyɔ.

8 Ne ɔɔɔ kinda'ba bɔ 'bɔgɔ mo dɛ bo ma ku'bɔgɔ di zi bo mo nima kari rɔ 'ba Bɔkɔ'ba kulɔmu rɔ bo a nima bo na dɛ konyo tine u'bɔgɔ ngi rɔ tu'bɔgɔ.

9 Wa ame ga pili kɔlu kɔzɔ sa ala akaca ala kamɔlɔ ala bɔngɔ, bɔ ama kiya te, 'Ama na,' liji nima kɔpaki riyɔ kari rɔ 'ba Bɔkɔ'ba. Kina bɔ ame kari kɔ'ja kinza rɔ abo ne kopi mi riyɔ zi bɔ ma rɔ bɔ dɔmo mo nima.

10 Ɔɔɔ bɔ mɔɔ ki'di yɛri abo tɔti zi bo mɔɔ tonɔ gɔmo, na kari kɔlu ala a mɔɔ kɔ'dɔ ala ku'bɔgɔ bɔɔ kɔ'ja gɔmo dɛ,

11 lende mo kote rɔni lɔngɔ nni ti lɔmu kɔmɔ Bɔko'ba, kiya te, bo na dɛ kɔ'dɔ dɔ a 'ba lɛpi bo nima. Kina bo kopi ɔtɔ dɛ teyi. Kina kinza bɔ dɔmo kititi dɛ gbɪ kpe.

12 Ne ɔɔɔ kiya te ku'bɔgɔ rɔ tu'bɔgɔ bo kopi zi bɔ dɔmo.

13 Ne ɔɔɔ kuruku na konyo, sɔnzɔ mo bo kɔ'de 'dɔ kɔ'ja. Kina bo inza kopi ɔtɔ kpe gɔmo.

14 Ne ɔɔɔ ni mɔtɔ kɔ'de yɛri 'ba lɛpi yi mɔtɔ tɔti ziiyi, ɔɔɔ ɔtɔ mɔtɔ kɔ'dɔ ala kɔlɛ kinza kɔmɔ bo kɔ'ja dɛ, ziiyi topi mo zi bo bɔ dɔmo nima.

15 Ne ɔɔɔ bo bɔ dɔmo mo kɛdi teyi, opi ɔtɔ dɛ. Kina gbɪ tara ɔɔɔ kɔ'de 'dɔ topi tɔ'dɔ mo naga nima ti girisi, ɔɔɔ ɔtɔ mɔtɔ kari kɔmɔ dɔmo girisi ma kopi nima na kote lende mo 'deni mɔlo.

Akolɔ Ni Ti Tata

16 ɔɔɔ bɔ mɔtɔ kari kirasi nyiti ame gba kilibɔ dɛ ne kɔ'dɔ timo, i'di bo kɔ'dɔ gbe mo ngi bo kogbe abo rɔ 'ja.

17 Ne ɔɔɔ 'bu 'ba nyiti mo na kɔ'dɔkɔ dɛ bɔ kɔ'dɔ ti nyiti abo nima kopi yamo zi bo kɔzɔ gbe 'ba dɔ nyiti tara.

18 'Ja ame kɔ'dɔ rɔni rɔ bɔ kata ne, upɔke yaga.

19 Bɔtɔni ame kari kɔ'dɔ za ti yɛri ne, upɔke yaga.

20 Bɔtɔ ame kari kumu roma za zi akoro kola ma nɛre Bɔko'ba ne, ɔɔke karama dɔmo kupɔke bo yaga.

21 Kinza kɔ'dɔke kɔɔɔni dɛ rɔ bɔ lɔwɔ. Rɔmɔyi kpe olomake gbɪ tɔnɛ bine rɔ bɔ lɔwɔ mi Ezipeto.

22 Kinza kɔ'dɔke kɔɔɔni dɛ rɔ makuru'bɛ ni ti kiri'bala mo ga.

23 ɔɔɔ kɔ'dɔke na lijɛ kudu zɔ ma nɛre Bɔko'ba ti mileki dɔ monɔ 'bɛnni

24 mupɔ ye yaga mi ya 'dɔ 'ja ma 'beye ga koloma gbɪ rɔ makuru'bɛ kole 'be ga kileki yaga rɔ kiri'bala.

25 ɔɔɔ ki'di yamo rɔ tɔti zi bɔ lisa ma mɔtɔ kinza ki'di bo dɛ kopi ziiyi ti a mɔtɔ dɔmo.

26 ɔɔɔ kinda'ba bɔngɔ kolɔ rɔ bɔ mɔtɔ kpa wali 'bi ileki zi bo gba kota kada kinza kɔsɔ dɛ.

27 Rɔmɔyi gɔmo na ma nɛge kɔtɔ zi bo tutu'bɔ mo dɔ bo. Kina ɔɔɔ kogba 'deni yaga bo ti kutu'bɔ wa'di dɔ bo? ɔɔɔ bo

kudu zɔ mɛdi muwɔ rɔmɔyi ma rɔ bɔ mi kɛyi.

28 Kinza kiya kpa kɛnyɛ dɛ rɔ ma Bɔko'ba. Kina kinza kulɔmu bɔ ame rɔ lɔbu 'ba dɔye ne dɛ gbɪ.

29 I'di kpa kɔzi zɔ di mi wa ame ga pili kɛddi kumu di mi nyaka 'bi kɔzɔ nyɔnyu ni ne. Kole bɔtɔni 'bi ame rɔ dɔndende mo ne i'di zɔ.

30 Kina kole ma rɔ dɔndende 'ba yɛri 'bi ga gbɪ tara. Kole bɔtɔni ame kɔyɔ rɔ dɔndende ne kɔ'dɔ tɔ'dɔ nɛge dɔ modɔmoriyɔ ti ma mo, tine mi tɔ'dɔ dɔ modɔmota mo nima kɔ'de zɔ.

31 Kpe 'deni rɔ bilaka ma koro ma ga. Kina kinza konyoke yida kpa kuruku dɛ. U'duke zi bi.

23

Burɛ Kodɔrɔ

1 Kinza kebe dɛ tilaki ti lende rɔ bɛti. Kina kinza kuzɔ bɛti dɛ gbɪ tandi gɔ lende ti bɔ lende kɛnyɛ.

2 Kinza kebe dɛ tɔsɔ gɔ bilaka ma konzi ɔɔɔ lijɛ kɛdi kɔ'dɔ lende kɛnyɛ ala kpɛnni kɛdi kandi di mi burɛ.

3 Kinza kɔ'dɔ mi kɔɔmi dɛ nɛge rɔ bɔ lisa ni di kɔmɔ kitɪ 'ba burɛ.

4 ɔɔɔ kari kɔmɔ dɔ sa ala akaca 'ba bɔ ya 'bi kɔlu ra mɔkɔ ogba kileki zi bo.

5 Kina ɔɔɔ kɔ'ja akaca abo kidaki ra di bicɪ akirindi okɔnyi kombi dɔmo tɔrɔ. Kinza kebe kiteli dɛ ngi di dɔngila mo kari ɛ'bi nduwɛ.

6 Kinza kandi dɛ gɔ lende laka 'ba bɔ lisa ɔɔɔ bo kako 'deni kɔmɔ kitɪ 'ba burɛ.

7 Kinza kebe kususɔ bɔtɔ dɛ rɔ bɛti. Kina kinza ki'di dɛ kupɔ bilaka ame abo ngi rɔ ma sari kinza lende ɔtɔ ne. Rɔmɔyi ma nɛre Bɔko'ba ti modɔ karama dɔ bɔtɔ ame pili kɛdi kɔ'dɔ kinɛ lende kɛnyɛ ma kɔzɔ a naga nime te ne.

8 Kinza kutɪ dɛ dɔ kɔmɔ kugɔ. Rɔmɔyi kɔmɔ kugɔ ndɔbɔ abo rɔ tiyɔlu kɔmɔyi ngi di dɔ lende laka kirasi kɔri di zi ya ame ga rɔ bɔ lende laka ne.

9 Kinza kebeke dɛ tɔ'dɔ kɔɔɔni rɔ bɔ lɔwɔ. Rɔmɔyi kpe ikalike kpa loma rɔ bɔ lɔwɔ 'deni tɔnɛ bine di yida rɔye di mi Ezipeto.

Kɔɔ Ni Ti Tɔ'dɔ Dɔ Modɔmoriyɔ

10 Nyaka 'bī orɔ'dɔ nge kɔmɔ kɔɔ modɔɔkɔtɔ kumu a mo ga.

11 Tine mī modɔmoriyɔ 'ba kɔɔ mo nima ola kari mɔkɔ 'dɔ kindawo rɔnī. Kina kinza kebe kumu tanɔa ame ga kɔtu yimo ne dɛ. Rɔmɔyī 'dɔ bɔ lisa ni kumu kɔsɔ ma kileke mo ga koloma 'jaa zi yɛrī ni. Rɔ gɔ nyaka 'be ga pili na ko'dɔke lende mo ga te.

12 O'dɔ ndɔbɔ 'bī nge dɔ modɔɔkɔtɔ mī tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ. Tine mī tɔ'dɔ ma rɔ dɔ modɔmoriyɔ mo nima kinza ko'dɔ ndɔbɔ ɔtɔ dɛ. Rɔmɔyī 'dɔ atɔli 'bī ga ti bɔ lɔwɔ 'bī ame ga kɛdī ko'dɔ ndɔbɔ zīyī ne kpaki ti yɛrī 'bī ga kindawo rɔnnī.

13 Wa ame ga pili ma nɛre Bɔko'ba mɛdī miya ziye ne, uwɔke. Kinza kebe kulɔmuke kpeye dɛ zi akoro ni ala kidɛkike mɔyī nnī dɔ kpeye.

*Karama Löbu Ma Mota
(TD 34:18-26)*

14 O'dɔke karama mī mota zɔ mī kɔmɔ kɔɔ kɔtɔ toro ma nɛre Bɔko'ba timo.

15 Mī nyepe ma dɔgba 'ba tɔdɔ 'be di Ezipeto mo tɔnɛ kidɛkī mɔyī mo rɔ nyepe 'ba Abibi ne, o'dɔke karama 'ba maɔgɔlɔ'bɔ kinza lanɔa gɔmo zɔ ti kɔri mo tɔnɛ ga mose ziye ne. Kinza konyoke maɔgɔlɔ'bɔ ma ti lanɔa gɔmo dɛ mī tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ mo nima. Kina kinza kako dɛ nɔgī rɔ ma sari zɔ tumɔtu ma nɛre Bɔko'ba 'bī. Ako ti kpa kɔzī ki'di.

16 O'dɔke karama 'ba kpa dɔlili ti wa la'ja ma kumuke di mī nyaka.

O'dɔke karama 'ba loma mī nɔgɔnɔgɔbɔ zɔ di pɔtɔ totɔtɔ wa 'deni kote yaga di mī nyaka.

17 Mī kada 'ba karama mota naga nime rɔ gɔ kɔmɔ kɔɔ pili kpe bɔtɔni kɔlɔke me tumɔtu ma, ma nɛre Bɔko'ba 'be.

18 ɔdɔ kumu roma zɔ kinza ko'dɛ maɔgɔlɔ'bɔ mo dɛ ti lanɔa gɔmo. Yɛrī ame ga kumu zɔ mī karama naga nime ne kinza kola 'bu mo ga dɛ kɔ'dɔ nɔbɔ bi kɛzɛ dɔmo.

19 Rɔ gɔ kɔɔ pili dɔndende 'ba nyɔnyu ma kumuke di mī nyaka o'dɛke kako mī rɔ ma 'ba Bɔko'ba.

Kinza ku'dī kole banya ala kole kamɔlɔ dɛ ti mba 'ba ma mo.

Ndose 'Ba Bɔko'ba Zi Yisarele

20 Onɔke, ti moja malayika ma dɔgba ziye kɔmɔye tokɔkɔ ye nɔbɔ ko'dɛ ye mī gɔ bi ma milɛnɔ 'deni ziye.

21 Ojeke mbili ye kuwɔke dɔ bo. Kinza kamoke dɛ dɔ bo rɔmɔyī ma na moja bo kari ti mɔyī ma. Kina mī bo inza kɛyī rɔ bɔtɔ ame kamo dɔ bo ne.

22 Ne ɔdɔ kiya te kuwɔke dɔ bo ko'dɛke wa ma mose naga, ma na ti mo'dɔ ya gɔye ti bɔ ya 'be ga pili.

23 Bo na ti kɔsɔ dɔgba ziye ko'dɛ ye mī dɔyayi 'ba Amora ni ti 'ba Ete ti 'ba Pereze ti 'ba Kanana ti 'ba Iwa gbī ti 'ba Yebusa. Ti mona lijɛ 'doyi yaga.

24 Tine kpe kinza kolɔdɔke dɛ bɛrī kulɔmuke kpeye zi akoro 'bɛnnī ga. Kina kinza kinda'bake mɔtu ko'dɔ 'bɛnnī ga dɛ gbī. Tine icacake dɔmo kitikɔke mī toto koro 'bɛnnī mo ga yaga.

25 Ma nɛre Bɔko'ba 'be na nge kumɔtuke. Kina yɛyī ma ti kɛdī nɔgī ziye dɔ akonyo ni ti mini. Ti mogba rɔkɔ'ɔ yaga di mī lɔngɔ ye.

26 Kina 'ja ma kɔtɔ mɔtɔ te di mī lɔngɔ ye ti yɛrī 'be ga roma inza kolɔdɔ di rɔmo ala kɔrɔ rɔ kɔtɔ. Ti mi'di gɔ loma 'be ga kɔwɔ.

27 Ti modɔ tikere mīnnī lijɛ bɔ kiteri ya tiye naga nima. Ti mīlikɔ dɔnnī yaga rɔ gɔ rɔnnī. Ti mi'di lijɛ kuyī kpɛnnī kirinɔ yaga di ziye.

28 Ti moja makaligbɔgbɔ ma dɔgba kɔmɔye mī Iwa naga nima ti Kanana 'bɛnī pili ti Ete mo ga 'dɔ koga lijɛ yaga di kɔri ziye.

29 Tine minza moga lijɛ nɔgī yaga mī kɔmɔ kɔɔ kɔtɔ rɔmɔyī kinza dɔyayi nima kari koloma ra rɔ yī mɔkɔ kuruku kɔyɔ koso yimo ziye.

30 Tine ti moga lijɛ yaga mbowambowa ziye nɔbɔ karake titi kɔ'bɔke tinda'ba dɔyayi nima pili.

31 Ti mi'di kpa dɔ maga 'ba yayi 'be kɛdī nɔbɔ kebe kpa Yɔpɔ Kasi kala kpa mini löbu koga rɔ yī mɔkɔ kudɔ te kala kpa yɔpɔ Epurate. Ti mi'di kɔzī kakpa ziye dɔnnī lijɛ bilaka 'ba mī dɔyayi mo naga nima pili. Kina ti kogake lijɛ nɔgī yaga mī tari 'be nima.

32 Kinza ko'dɛke lömu dɛ tinnī ala ti akoro 'bɛnnī mɔtɔ ga.

³³ Kinza ki'dike lijɛ bilaka naga nima dɛ koloma ga mi dɔyayi 'be. Ɔɔɔ kolake lijɛ ti ki'di ye ko'dɔke lende kɛnyɛ zɔ ma ɲere Bɔko'ba. Ɔɔɔ kebe kulɔmuke kpeye zi akoro 'bɛnni ga ti kɛdi rɔ laɲba ma lɔbu ziye."

24

Ndose 'Ba Kɔ'du Ki'di

¹ Ʋere Bɔko'ba iya zi Musa te, "Ni Musa kpe ti Arona ti Nadaba ti Abiwu ti lɔbu 'ba Yisarele ma kuluku kɔɔ kɔɔɔ dɔmo 'butɛ riyo mɔɔ ga, akoke zɔ dɔ dɔku tɔɔ bine. Lijɛ ama ga kumɔtu 'bɛnni ɲbɔ rɔ ma kɔwɔ yayi.

² Tine ni Musa na ɲge kɔɔ gɔ kese ɲɔsi zɔ. Kina kinza bɔɔ mɔɔ kɛki dɛ kako tiyi tɔɔ bine."

³ Kina ɔɔ Musa kileki kari kiya lende naga nime zinni Yisarele tine lijɛ pili uti ɲgi gɔmo, iya te, "Wa ame ga pili ɲere Bɔko'ba kose ne ti do'dɔ ɲgi."

⁴ Kina Musa kugu wa ame ga pili ɲere Bɔko'ba kiya ne ɲgi bɛri.

Mɔlo mi dɔɲbɔ na bo kɛnyɛ ɲgi kari ko'ba bi 'ba akumu ndi dɔku yayi. Bo idɛyi dɔ dɔku 'butɛ dɔmoriyɔ yayi kileme kpa gɔli 'ba Yisarele mo tɔnɛ ga.

⁵ Kina bo koja kole yɔbi ɲgi kari koɲma akumu ma ko'do gbɛ ti ma koɲma ɲge rɔ bi koro mo zi Bɔko'ba.

⁶ Roma sa ma kumu mo nima Musa ogba mbowa mi gberi tine kɔɔ mo bo uli rɔ bi 'ba akumu mo nima.

⁷ Kina bo kogba buku 'ba lɔmu mo tɔnɛ bo kebe tidɛki kɔ'du ki'di mo ga zi bilaka naga nima kina lijɛ pili kuti ɲgi kiya te, "Ti do'dɔ wa pili ame ga ɲere Bɔko'ba kose ne ɲgi. Kina ti duwɔ dɔmo gbɛ."

⁸ Roma mo tɔnɛ Musa ogba kuli rɔnni, kiya te, "Ame na rɔ roma 'ba lɔmu ma bo Bɔko'ba ko'dɔ 'deni tiye kɔɔ ame bo kiya bine ne."

⁹ Kina Musa ni ti Arona ti Nadaba ti Abiwu ti lɔbu 'ba Yisarele ma kuluku kɔɔ kɔɔɔ dɔmo 'butɛ riyo mo tɔnɛ ga kari ɲgi

¹⁰ ko'ja kinɛ Bɔko'ba 'ba Yisarele ti kɔmɔnni. Bi ndi bo bɛri ɲgi kɔɔ olo 'deni ti a mɔɔ ga kɔɔ kinɛ kilidɛ 'doyi naga tara kese kɔɔ mitɔɔ.

¹¹ Tine Bɔko'ba o'dɔ ɔɔ dɛ zi bilaka naga nima. Lijɛ o'ja kinɛ Bɔko'ba lijɛ koloma gba tonyo kpenni.

Lere 'Ba Kɔ'du Ki'di

¹² Bɔko'ba iya zi Musa te, "Ako zɔ tɔɔ dɔ dɔku bine, koloma bine. Kina ti mi'di lere 'ba ndose ma ti kɔ'du ki'di ma dɔmo ɲgi ziyi, ame ma na mugu 'deni zinni to'dɔ mo."

¹³ Kina Musa ni kɛnyɛ ɲgi dɔmo lijɛ ti Yɛsuwa bɔ gɔ bo. Kina Musa kɛki ɲgi tari tɔɔ dɔ dɔku koro 'ba Bɔko'ba nima.

¹⁴ Bo iya zi lɔbu 'bɛnni mo ga te, "Odake ze bine ɲbɔ dileki. Arona ni ti Uru na me tiye bine. Bɔɔ ame kɛdi ti lende kako zinni."

¹⁵ Kina ɔɔ Musa kɛki 'deni dɔ dɔku koro 'ba Sinayi mo nima tɔɔ yayi tine na poli kutu'bɔ dɔmo ɲgi.

¹⁶ Rɔ lɔbu 'ba Bɔko'ba oloma ɲgi dɔ dɔku yayi. Poli utu'bɔ dɔ dɔku nima ɲbɔ tɔ'dɔ mo dɔ modɔkɔɔ. Mi dɔ modɔmoriyɔ mo tine na Bɔko'ba kidɛki Musa ɲgi di mi poli nima.

¹⁷ Ma di zinni Yisarele ma laki 'dɛ rɔ lɔbu 'ba Bɔko'ba nima inda ɲgi kɔɔ pa'do ma kɛdi kilanma naga tara dɔ dɔku tɔɔ yayi.

¹⁸ Kina Musa kɛki ɲgi kɔɔ mi poli nima tɔɔ dɔ dɔku yayi. Kina bo kari ko'do ɲgi yayi ɲbɔ tɔ'dɔ dɔ 'butɛ sowɔ, kpaki ti kada mo ti korɔndɔ 'bɛni.

25

Kpa Kɔzi Ki'di 'Ba Yisarele

(TD 35:4-9)

¹ Ʋere Bɔko'ba ilende zi Musa iya te,

² "Iya zi Yisarele, lijɛ ko'de kpa kɔzi ki'di zɔ. Wa ame ga pili lijɛ ko'de ne ogba kɔɔ ame mɔɔ mi bo ko'dɔkɔ ti'di mo tara.

³ Kpa kɔzi ki'di ame 'dɔ kogba di zinni ne na me ga, yamo ma kɔbɔkɔbɔ, sitɛri, 'bilɛɲi,

⁴ sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'do kinɛ mo ga rɔ ma kese, ma ɲbɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo, ti sunɛ banya,

⁵ ti kilaka kamɔlɔ ma kinyanyi 'deni kasi liyi, ti kilaka ma kinyanyi 'deni koɲma laka, ti ɲgɛri kono,

⁶ ti 'bu 'ba toyi mo, agba'ji 'ba mi 'bu kondi rɔ gbɛ ti 'ba akato kele,

⁷ gbëyi ma ɳbɔwɔ ti lele ma kele mɔtɔ ga ame 'dɔ kulɔli rɔ nyama 'ba bɔ akumu mo tɔnɛ gbɪ ti bɔɳgɔ 'ba kpa dɔɳgɔ'do bo.

⁸ I'di lijɛ ko'dɔ rɔ kilaka ma koro zɔ ma ɳere Bɔko'ba 'dɔ moloma mi lɔɳgɔ lijɛ.

⁹ Rɔ nime ti jama 'ba yi mo ga o'dɔ pili gɔ wa ame mɛdi mileme zi yi ne.

Sandu 'Ba Kɔ'du Ki'di
(TD 37:1-9)

¹⁰ I'di lijɛ ko'dɔ sandu zɔ di mi ɳgɛri kono. Gɔmo ma kakpa dɔkɔmɔ kolɔkɔ 'butɛ dɔɔkɔtɔ. Tɔ'bɔ mo dɔkɔmɔ kolɔkɔ modɔmoriyɔ. Kina ma kakpa kari tɔrɔ mo gbɪ tara.

¹¹ Yi mo ma di miyɔ ora ti yamo ma kɔbɔkɔbɔ ɳbɔ kala kebe gɔmo ma yaga. Kina gɔ kiyɔru dɔ kpamo ti yamo ma kɔbɔkɔbɔ.

¹² Oɳgɔ yamo kɔbɔkɔbɔ rɔ kano mo kutɔti rɔ ri yoriyɔ gɔ ndimo naga nima kpaki sowɔ rɔ bi 'ba tombi mo timo.

¹³ ɳgɛri 'ba tombi mo o'dɔ di mi kono kina 'dɔ komba rɔmo ti yamo ma kɔbɔkɔbɔ.

¹⁴ Kina 'dɔ kusu mi kano mo tɔnɛ ga gɔ kapa ndimo ga ne.

¹⁵ ɳgɛri mo naga nime koloma 'bɛnni ɳburu kɔ'bɔ yi mo bɔtɔ kɔtɔ dɛ yaga.

¹⁶ Kina 'dɔ ki'di lere ri yɔ mo tɔnɛ ga mugu kɔ'du ki'di ma 'deni dɔmo ne mi sandu nima.

¹⁷ O'dɔ a dɔmo di mi yamo ma kɔbɔkɔbɔ. Gɔmo ma kakpa dɔkɔmɔ kolɔkɔ 'butɛ dɔɔkɔtɔ. Kina ma kɔ'bɔ mo dɔkɔmɔ kolɔkɔ modɔmoriyɔ.

¹⁸ Uku bikoro sasa ri yɔ ti kakala dɔmo di mi yamo ma kɔbɔkɔbɔ.

¹⁹ Ma kɔtɔ kebe kapa a 'ba dɔmo ma kileki te mɔtɔ kebe kapa ma bine. O'dɔ lijɛ kambɪ kɔtɔ ti a dɔmo.

²⁰ Sasa mo naga nima o'dɔ mɔtɔ kuyi kɔmɔni kari dɔ lɛpi ni tine kɔɳgɔ bi bɛri. O'dɔ dɔ a dɔmo tɔrɔ kakala lijɛ kutu'bɔ sandu nima.

²¹ I'di lere ri yɔ mo tɔnɛ ga mi sandu yayi kutu'bɔ dɔmo teyi ti a dɔmo.

²² Kina ti mako mɔndɔsɔ ti yi mi lɔɳgɔ sasa naga nima mi'di kɔ'du ki'di ma pili zi yi Zi Yisarele.

Tarabiza 'Ba Bɔko'ba
(TD 37:10-16)

²³ O'dɔ tarabiza zɔ di mi ɳgɛri kono. Gɔ ma kakpa mo dɔkɔmɔ kolɔkɔ modɔmosowɔ. Gɔ ma kɔ'bɔ mo dɔkɔmɔ kolɔkɔ muyi. Ma kakpa kari tɔrɔ mo dɔkɔmɔ kolɔkɔ modɔmoriyɔ.

²⁴ Ora rɔmo ti yamo ma kɔbɔkɔbɔ kiyɔru dɔ kpamo ti yamo ma kɔbɔkɔbɔ.

²⁵ Dɔtara kpamo ma ko'dɔ kari tɔrɔ o'dɔ koriya ti dɔkole kɔzi ma zana nime. Kina 'dɔ kiyɔru dɔ kpamo gbɪ ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

²⁶ O'dɔ kano 'ba 'dɔ tombi mo timo kɛdi di mi yamo kɔbɔkɔbɔ. Utɔti kano mo naga nime gɔ ndimo ga ma sowɔ naga nima.

²⁷ O'dɔ bi mo ga ɳgɔsi ɳgila dɔtara 'ba kpamo tɔrɔ.

²⁸ O'dɔ ɳgɛri 'ba tombi mo di mi kono komba rɔmo teyi ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

²⁹ O'dɔ gata mo ga ti kɔsu mo ti gberi mo ti lebe 'ba tɔdɔ layi mo. Wa naga nime pili o'dɔ di mi yamo ma kɔbɔkɔbɔ.

³⁰ Kina maɳgolɔ'bɔ koro kɔ'bɔ ɳburu ti'di mo zɔ dɔ tarabiza mo nime.

Akidëyi Lamba
(TD 37:17-24)

³¹ O'dɔ a 'ba tidëyi lamba di mi yamo ma kɔbɔkɔbɔ. Uku ndimo ti dɔdɔrɔ mo rɔ tuku. Dɔwɔru ma kiyada timo mo ga ti mbili ma kɛdi komo mo ga o'dɔ kambɪ kɔtɔ timo.

³² Kapa mo ga kpaki ri yɔ o'dɔ ti dɔɳgila rɔ motamota teyi.

³³ Dɔɳgila ma konza mo naga nima kɛdi ti dɔwɔru me rɔ motamota ti ma komo mo ga teyi.

³⁴ Dɔdɔrɔ mo kɛdi ti dɔwɔru sowɔ teyi ti ma komo mo ga.

³⁵ Dɔɳgila ma konza mo naga nima kɛdi pili ti mbili ma komo kpa ɳgoriya mo ga.

³⁶ Mbili mo ma komo nima ti dɔɳgila mo ga ti akidëyi lamba mo nima kuku kambɪ kɔtɔ di mi yamo ma kɔbɔkɔbɔ.

³⁷ O'dɔ lamba modɔmoriyɔ dɔ akidëyi mo nima 'dɔ lijɛ kiyɔpɔ bi ma dɔgba nima.

³⁸ O'dɔ makara mo ti akunzɔ buruku mo di mi yamo kɔbɔkɔbɔ.

³⁹ Kilo 'ba yamo kɔbɔkɔbɔ 'butɛ mota dɔomu na 'dɔ ko'dɔ pili rɔ wa naga nime.

⁴⁰ Onḡo laka 'dɔ ko'dɔ rɔnɔ kɔzɔ wa ame tɔnɛ mileme ziiyi di dɔ dɔku bine ne.

26

Rö Koro (TD 36:8-38)

¹ O'dɔ rö kilaka zö, yimo ma miyö di mi bɔḡo ma kele kudö'bö 'butë ku'jö di mi sunë kamölö ma kopiri 'deni ko'dɔ kinë mo ga rɔ ma kese, ma ḡbowɔ ti ma kasi ti alato kirilewo. İyöru ti kinë sasa tɔnɛ ga ti kakala dɔmo ne.

² O'dɔ bɔḡo mo naga nima takpa mo ga kedi pili rɔ ma koriya dɔkɔmo kumögu 'butë dɔmoriyö. Tö'bö mo dɔkɔmo kumögu riyö.

³ Ma muyi iyoso kpamo pili bi kɔto rɔ mindalo. Kina 'dɔ ko'dɔ kapa ma muyi mɔto nima gbï tara.

⁴ O'dɔ bɔḡo kese rɔ kano teyi kora rɔ gɔ mindalo 'ba dɔ kpamo ma yaga nima.

⁵ O'dɔ rɔ ma dɔgba mo kuluku kɔto. Kina 'dɔ ko'dɔ mɔto ga gbï kuluku kɔto rɔ mindalo ma mi riyö mo, tulöli mo timo.

⁶ O'dɔ moḡo kuluku kɔto di mi yamo köbököbö tiyoso kpa ma dɔgba nima ti ma mi riyö mo timo 'dɔ kedi rɔ akɔto.

⁷ O'dɔ gomo ma yaga di mi bɔḡo kudö'bö 'butë dɔkɔto ma ku'jö di mi sunë banya.

⁸ O'dɔ lijë pili rɔ ma koriya. Takpa mo dɔkɔmo kumögu 'butë dɔmota tö'bö mo dɔkɔmo kumögu riyö.

⁹ Uru kpa ma muyi kiyoso bi kɔto rɔ mindalo. Kina ma modɔkɔto ama uru kiyoso kpamo 'beri rɔ mindalo mɔto. Kapa ma rɔ modɔkɔto mo nima uköku yimo teyi mi riyö kebe kapa kpadöri mo.

¹⁰ Kapa ma rɔ mindalo ma yi'böwu mo nima o'dɔ kano rɔmo kuluku kɔto. Kina 'dɔ ko'dɔ kano gbï kuluku kɔto rɔ mindalo mɔto mo nima.

¹¹ O'dɔ moḡo kuluku kɔto di mi 'bilëḡi tiyoso kpamo timo rɔ akɔto.

¹² Kɔsɔ kapa mo ma kola nima owe kileki kebe kapa mo ma yikundö.

¹³ Kɔsɔ ma dɔkɔmo kolokɔ muyi mo naga nima o'dɔ kolokɔ kuru kapa mo ga toko gɔ kutu'bö dɔmo.

¹⁴ O'dɔ akutu'bö dɔmo mɔto ga gbï 'böwu riyö teyi. Ma kɔto di mi kilaka

kamölö ame kinyanyi 'deni rɔmo kasi liyi ne. Kina mɔto rɔ kilaka ma kinyanyi 'deni keḡme laka naga 'dɔ bo na kedi kebe gomo ma yaga.

¹⁵ O'dɔ nzora 'ba rö kilaka nime ma rɔ dɔdɔrɔ mo di mi ḡeri kono.

¹⁶ Takpa mo ga kedi pili dɔkɔmo kumögu sowɔ. Ma kö'bö mo dɔkɔmo kolokɔ modɔmoriyö.

¹⁷ O'dɔ lösi riyö ndimo ga 'dɔ kideyi timo. Nzora naga nima pili rɔ gomo kedi ti lösi teyi.

¹⁸ O'dɔ nzora 'butë riyö kapa mo ma kari dɔ ro'ɔ.

¹⁹ Kina o'dɔ akideyi mo ga 'butë sowɔ tutöti mo timo di mi sitëri. Nzora kɔto kedi ti akideyi mo riyö ndimo.

²⁰ O'dɔ nzora 'butë riyö kapa mo ma kari dɔ tugbu.

²¹ Kina o'dɔ akideyi mo ga 'butë sowɔ tidëyi mo timo. Nzora kɔto kedi ti akideyi mo riyö ndimo.

²² Yikundö mo ame kileki te kapa dɔ tɔrɔ ne o'dɔ nzora teyi modɔkɔto.

²³ Kina gɔ dɔ kumu mo ga o'dɔ nzora riyö teyi.

²⁴ Nzora 'ba gɔ dɔ kumu mo naga nima iyoso kpamo di beri di zana mo kina gbï di dɔmo ma tɔrɔ. Nzora ma riyö 'ba toza mi dɔ kumu mo naga nime na ko'dɔ tara.

²⁵ Nzora modɔmota ti akideyi mo di mi sitëri 'butë döomu dɔkɔto ndimo ga pili rɔ riyöriyö.

²⁶ O'dɔ mo'ba teyi 'butë döomu di mi ḡeri kono. Muyi kapa ma kɔto,

²⁷ muyi kapa ama, kina ma muyi mɔto kebe yikundö mo ame kileki te kapa dɔ tɔrɔ ne.

²⁸ Mo'ba ma zana mo kisasi molo di bine kungungu ḡbö kala kapa mo ma 'dë.

²⁹ Nzora mo naga nima omba yoki mo ti yamo köbököbö ko'dɔ kano yoki mo tusu mo'ba mo ga kebe yimo. Mo'ba mo ga omba yoki mo gbï ti yamo ma köbököbö.

³⁰ Rö kilaka nime ziiyi to'dɔ mo gɔ kinë mo ame mileme ziiyi di dɔ dɔku tɔrɔ bine ne.

³¹ O'dɔ bɔḡo di mi sunë kamölö ma kopiri 'deni ko'dɔ kinë mo ga rɔ ma kese, ma ḡbowɔ ti ma kasi ti alato kirilewo rɔ bɔḡo kuröbö. Kina 'dɔ kiyöru rɔmo ti kinë sasa naga tɔnɛ ti kakala dɔmo ne.

³² Owe dɔ lɛ'bɛrɛ sowɔ ma mɪ zana mo yayi komba rɔmo teyi ti yamo ma kɔbɔkɔbɔ. Iyoso kpamo ti monɔɔ kutɔti ndimo bɛri ti akidɛyi mo sowɔ di mɪ sɪtɛri.

³³ Osi kpamo ma di tɔrɔ dɔ mindalo 'ba monɔɔ ma kiyija nima. Kina 'dɔ kutɛ sandu 'ba lɔmu ma mo tɔnɛ gɔnyɪ mo ma kari yikundɔ. Bɔnɔɔ kurɔbɔ nima na koza bi ma koro timo di rɔ bi ma koro rɔ dɔ kiteli mo.

³⁴ Sandu 'ba lɔmu nima utu'bɔ dɔmo teyi ti a dɔmo tɔnɛ.

³⁵ Kebe kɔmɔ bi koro rɔ dɔ kiteli mo nima ma kileki kapa yaga na 'dɔ kidɛyi tarabiza mo tɔnɛ teyi kapa mo ma kileki dɔ tugbu. A 'ba tidɛyi lamba mo na kidɛyi te kapa kileki dɔ ro'ɔ.

³⁶ Akpadɔri mo o'dɔ rɔ bɔnɔɔ kurɔbɔ di mɪ sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'dɔ kinɛ mo ga rɔ ma kese, ma nɔbɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo kiyada kiyɔru laka.

³⁷ Bɔnɔɔ kurɔbɔ ame o'dɔ lɛ'bɛrɛ muyi teyi di mɪ nɔgɛri kono komba yamo kɔbɔkɔbɔ rɔmo kiyoso kpamo ti monɔɔ yamo kɔbɔkɔbɔ. O'dɔ akidɛyi mo muyi di mɪ 'bilɛni teyi.

27

Bi 'Ba Akumu (TD 38:1-7)

¹ O'dɔ bi 'ba akumu di mɪ nɔgɛri kono rɔ dɔ 'baga kapa mo ga kpaki rɔ ma koriya dɔkɔmɔ kumɔgu riyɔ. Tine takpa mo ma kari tɔrɔ kɛdi dɔkɔmɔ kumɔgu kɔtɔ.

² O'dɔ dɔ dɔ kumu mo ga kpaki sowɔ rɔ ma kapa kɔzɔ biti. O'ba kambɪ kɔtɔ timo kora rɔmo ti 'bilɛni.

³ O'dɔ akunzɔ buruku mo ti kɔrɛ ti lebe ti jakira 'ba tuyi gɔ yida mo timo ti gata 'ba tombi pa'do mo. Jama naga nime pili o'dɔ di mɪ 'bilɛni.

⁴ O'dɔ kayikayi kɔmɔ nɔgurɔgbɔ di mɪ 'bilɛni ti kano 'ba tombi mo timo sowɔ teyi.

⁵ Kayikayi mo nima usu kebe bicɪ dɔmo ma kɔ'dɔ mo tɔnɛ nɔbɔ kɔmɔ zana mo.

⁶ O'dɔ nɔgɛri kombi mo ga di mɪ kono komba 'bilɛni rɔmo.

⁷ Kina 'dɔ kusu mɪ kano mo tɔnɛ ga rɔ dɔ kumu sowɔ 'ba bi 'ba akumu mo nima yayi ne, 'dɔ tombi mo timo.

⁸ O'dɔ bi 'ba akumu nime di mɪ nɔgɛri kola yimo rɔ gbɔnɔ di mɪ zana mo kɔzɔ ame tɔnɛ mileme ziyi di dɔ dɔku bine ne.

Kali 'Ba Rɔ Rɔ Koro (TD 38:9-20)

⁹ Tine 'ba rɔ ma mo tɔnɛ o'dɔ kali 'ba rɔmo di mɪ bɔnɔɔ rɔ bɔnɔɔ kurɔbɔ ma kele. Kapa mo ma kari dɔ ro'ɔ o'dɔ kɛdi dɔkɔmɔ kumɔgu 'butɛ sowɔ dɔmosowɔ.

¹⁰ Kikɛti gɔmo ti dɔdɔrɔ 'bilɛni 'butɛ riyɔ ti akidɛyi mo ga gbɪ 'butɛ riyɔ ndimo. Monɔɔ mo ga ti bi kiyɔru mo ko'dɔ di mɪ sɪtɛri.

¹¹ Kapa mo ma kari te dɔ tugbu 'dɛ kɛdi gbɪ tara.

¹² Kapa mo ma kileki te dɔ tɔrɔ kɛdi dɔkɔmɔ kumɔgu 'butɛ riyɔ dɔmoriyɔ ti dɔdɔrɔ mo ga 'butɛ gbɪ ti akidɛyi mo ga.

¹³ Kapa mo ame kileki te yibi ti kpadɔri mo teyi ne kɛdi gbɪ tara dɔkɔmɔ kumɔgu 'butɛ riyɔ dɔmoriyɔ.

¹⁴⁻¹⁵ Kapa kpadɔri mo naga nima kpaki riyɔ kɛdi dɔkɔmɔ kumɔgu modɔmoriyɔ ti dɔdɔrɔ mota ti akidɛyi mo ga.

¹⁶ Akpadɔri mo o'dɔ gɔ ma kakpa mo dɔkɔmɔ kumɔgu modɔmota di mɪ sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'dɔ kinɛ mo ga rɔ ma kese, ma nɔbɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo kiyɔru rɔmo kumɔru. Kikɛti gɔmo ti dɔdɔrɔ sowɔ ti akidɛyi mo ga teyi.

¹⁷ Dɔdɔrɔ 'ba kali mo ga ame kiyija toko ne iyɔru rɔmo pili ti sɪtɛri. Monɔɔ mo ga kɛdi di mɪ sɪtɛri tine akidɛyi mo ga na di mɪ 'bilɛni.

¹⁸ Gɔ ma kakpa mo kɛdi dɔkɔmɔ kumɔgu 'butɛ sowɔ dɔmosowɔ. Tɔ'bɔ mo kɛdi dɔkɔmɔ kumɔgu 'butɛ riyɔ dɔmoriyɔ. Ma kakpa kari tɔrɔ mo kɛdi dɔkɔmɔ kumɔgu riyɔ. Bɔnɔɔ kurɔbɔ nime ko'dɔ di mɪ bɔnɔɔ ma kele tine akidɛyi mo ga na di mɪ 'bilɛni.

¹⁹ Jama 'ba ndɔbɔ timo mɪ rɔ nime ti akutɔti mo ga ti 'ba kali 'ba rɔmo ga kɛdi di mɪ 'bilɛni.

'Bu 'Ba Mi Lamba

²⁰ Ose zinni Yisarele lijɛ ko'dɛ 'bu ma laka ziyi 'dɔ koyi nduwɛ rɔ kɔmɔ lɛndɔ ɔdɔ bi kɔlu 'deni.

²¹ Arona ni ti kole abo ga kidɛyi lamba nime mɪ rɔ ma yayi kebe kɔmɔ bɔnɔɔ

kuröbö mo tönë ma yaga kɔmɔ sandu 'ba lömu. Lamba nima kö'bö nburu rɔ töbö tara kɔmɔ ma di mi rö ma yayi kězë dɔmo tayi. Kö'du ki'di nime Yisarele kö'bö nduwë toro mo to'dɔ mo te rɔ gɔ dɔ kupö nnì ga rɔ nburunburu.

28

Bɔ Akumu (TD 39:1-7)

¹ Ogba bɔ löndö yì Arona ni ti kole abo ga Nadaba ni ti Abiwu ti Elezara ti Itomara koza lijë yaga di mi löngö Yisarele rɔ bɔ akumu toja laja zö ma nɛre Bɔko'ba.

² O'dɔ bɔngɔ 'ba bɔ akumu zi Arona gɔ ki'di bo koyo rɔ bo gɔmo gbì ti tele mo.

³ Ose bɔ miri ame ga pili mi'di akikali mo 'deni teyi ne. Kina 'dɔ kiya zinnì lijë ko'dɔ bɔngɔ rɔ Arona nime gɔ kulömu bo rɔ bɔ akumu toja laja zö mi ndɔbɔ ma nime.

⁴ Iya zinnì gɔ lijë ko'dɔ bɔngɔ 'ba kpa dɔngɔ'do ti nyama mo ti bēbē ma löbu kakpa mo ti ma kolɔ rɔ kiyöru rɔmo kele ti yima 'ba dɔ ti lapo mo ma 'dɔ bo koga gɔmo. Bɔngɔ 'ba bɔ akumu nime ko'dɔ zi bɔ löndö yì Arona ni ti kole abo ga gɔ lijë kēdì rɔ bɔ akumu toja laja zö.

⁵ Bɔ ko'dɔ mo naga nima kogba sunë kamölö ma kopiri 'deni ko'dɔ kinë mo ga rɔ ma kese, ma nɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo ti yamo köbököbö.

Nyama

⁶ O'dɔ nyama mo di mi sunë kamölö ma kopiri 'deni ko'dɔ kinë mo ga rɔ ma kese, ma nɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo kiyöru rɔmo laka.

⁷ Kabi riyö 'ba dɔkɔnyɔ mo ga ma 'dɔ kosi kpamo timo bēri kuru kpamo.

⁸ Gasi ma kele ku'jō di mi kinë kɔtɔ mo nima gbì kiyoso kpamo yōki nyama mo 'dɔ kambi kɔtɔ timo.

⁹ Ogba lele ma nɔwɔ ne riyö ko'de bɔ miri koga möyì kole 'ba Yakoba ga rɔmo,

¹⁰ rɔ ma kiyija gɔ töyö mo ga, modɔkɔtɔ rɔ ama kina gbì modɔkɔtɔ rɔ mɔtɔ.

¹¹ O'de bɔ miri koga möyì kole 'ba Yakoba ga rɔ lele naga nime ko'ba'ba ti yamo köbököbö.

¹² Kina 'dɔ kuru rɔ kapa kabi 'ba dɔkɔnyɔ mo naga nima kpa nyama ne gɔ kileme kpa goli 'butë dɔmoriyö 'ba Yisarele gɔ Arona kombi möyì lijë dɔkɔnyɔ bo 'dɔ dɔma ma nɛre Bɔko'ba kö'bö nburu gönnì kinza kudölu lijë bilaka ma ga ra.

¹³ O'dɔ yamo köbököbö rɔmo

¹⁴ kosi kpa nyɔri rɔmo kopi kɔzɔ ga'da naga tara.

Bɔngɔ 'Ba Kpa Dɔngɔ'do (TD 39:8-21)

¹⁵ O'dɔ bɔngɔ 'ba kpa dɔngɔ'do zi bɔ dɔ bɔ akumu rɔ akileme ako'dɔkɔ 'ba Bɔko'ba. Kinë mo kēdì gbì di mi a kɔtɔ nima ko'dɔ rɔ nyama ne gbì kpaki ti tiyöru mo ga.

¹⁶ Gɔmo kēdì rɔ ma kö'bö rɔ ma koriya dɔkɔmɔ kolɔkɔ riyö rɔ dɔ 'baga gɔ kuköku minì riyö.

¹⁷ Döku ndögö kitigɔ kulöwu naga ulöli rɔ mindalo sowɔ dɔ kpamo. Mindalo ma dɔgba mo i'di mboro ni ti ma kinë dɔngɔte ti ma kese teyi.

¹⁸ Mindalo ma mi riyö mo i'di ma kinë biliwa ti ma rɔ yēwē ti ma kilindekilinde teyi.

¹⁹ Mindalo ma mi mota mo i'di ma kese tiyötüyö ti ma kumöru ti ma liyi teyi.

²⁰ Mindalo ma mi sowɔ mo i'di ma kididì ti ma kinë wöliwöli ti ma kinë kilidì 'döyì teyi. Ko'ba'ba pili ti yamo köbököbö.

²¹ Lele 'butë dɔmoriyö naga nime pili rɔ gɔmo rɔ kɔtɔkɔtɔ koga möyì kole 'butë dɔmoriyö 'ba Yakoba ga rɔmo 'dɔ kileme kpa goli 'ba Yisarele.

²² Bɔngɔ 'ba kpa dɔngɔ'do mo nima o'dɔ nyɔri yamo köbököbö rɔmo kɔzɔ ga'da naga tara.

²³ O'dɔ magbaya riyö kuru dɔ kpamo ma tɔrɔ nima,

²⁴ 'dɔ kosi kpa nyɔri riyö mo tönë ga rɔmo.

²⁵ Kpamo ma kapa mɔtɔ osi rɔ yamo köbököbö mo tönë ga. Osi rɔ ma kileki te dɔ kapa mo ma kɔmɔ dɔkɔnyɔ kabi 'ba nyama mo nima.

²⁶ O'dɔ magbaya yamo köbököbö mɔtɔ ga gbì kuru kpa dɔgali bɔngɔ 'ba

dɔŋɔ'do mo tɔnɛ ŋɔsi kpa nyama ma kapa bɛri kebe miyɔ.

²⁷ O'dɔ magbaya mɔtɔ ga gbɛ 'bɔwu riyɔ kuru kpa kabi 'ba dɔkɔnyɔ nyama mo nima ŋɔsi kpa dɔmoso mo tine mbowa tɔɔ bi dɔ gasi ku'jɔ kele mo tɔnɛ.

²⁸ Magbaya 'ba kpa bɔŋɔ 'ba dɔŋɔ'do mo tɔnɛ osi kpamo rɔ 'ba nyama ti kabi kese 'dɔ ma 'ba dɔŋɔ'do mo nima kɛdi kebe dɔ gasi mo, kinza koloma ra rɔ ma kuŋɔlɔ.

²⁹ Ɔɔ Arona kɛdi kɔɔ kari mi bi ma koro mo nima bo kolo bɔŋɔ 'ba kpa dɔŋɔ'do mo nima ti mɔyi kpa gɔli 'ba Yisarele mo tɔnɛ ga rɔmo ne. Rɔmɔyi 'dɔ ma ŋere Bɔko'ba mɔ'bɔ nduwɛ kinza dɔma kudɔlu lijɛ bilaka ma ga ra.

³⁰ Dɔku 'jɔ lɔzɔ mo tɔnɛ ga kɛdɛki rɔ Urimu ni ti Tumimi ne i'di mi bɔŋɔ 'ba kpa dɔŋɔ'do mo nima 'dɔ Arona kombi ti bo ɔɔ bo kɛdi kako zɔ mi bi koro ma rɔ akileme ako'dɔkɔ ma zinni Yisarele.

Bɛbɛ

(TD 39:22-31)

³¹ Bɛbɛ ma lɔbu mo nima na 'dɔ kusu titi gba bɛri mi nyama mo yayi ame ko'dɔ di mi sunɛ ma kese.

³² Tine kola bi gbɔŋɔ teyi 'ba dɔ, kolo dɔtara kpamo kitigɔ kinza kirica.

³³⁻³⁴ Dɔ kpamo ma kɔŋɔ kebe kapa mo ma bɛri nima iyija ŋɔlonɔgolo kese ti ma ŋbɔwɔ ti sunɛ kasi kujɔlu yimo ti lalaŋa yamo kɔbɔkɔbɔ.

³⁵ Ɔɔ Arona kɛdi kari mi ndɔbɔ 'ba akumu zɔ bo kolo bɔŋɔ nime rɔ bo. Ɔɔ bo kɛdi kako zɔ mi bi ma koro ma ala ɔɔ bo kɛdi kɔɔ yaga gɔ kuwɔ birɔ bo, lalaŋa kɛdi kɔzɔ. Kina inza kupɔ bo kpe.

³⁶ O'dɔ dɔkulɛ yamo kɔbɔkɔbɔ kugu rɔmo te, 'Ulɔmu 'deni zi Bɔko'ba.'

³⁷ Kina 'dɔ kudɔdu dɔ yima ma tɔnɛ kpa dɔ Arona ti kabi kese.

³⁸ Arona kolo wa naga nime kpa dɔ bo 'dɔ ma ŋere Bɔko'ba muti gɔ kpa kɔzi ki'di ame ga pili Yisarele kɛdi ki'di zɔ ne. Ɔɔ lijɛ kɔzɔ ra pele zɔ di bi ti'di mo ti muti ŋgi dɔmo.

³⁹ U'jɔ bɔŋɔ kolo rɔ zi Arona di mi alato kirilewo ko'dɔ yima mo gbɛ di mi kinɛ kɔtɔ mo nima kina 'dɔ ko'dɔ lapo mo gbɛ teyi kiyada rɔmo kiyɔru kele.

⁴⁰ O'dɔ bɔŋɔ ma kolo rɔ ti lapo mo ga ti adɔ zi kole 'ba Arona ga gɔ lijɛ koyo rɔnni gɔmo gbɛ ti tele mo.

⁴¹ Olo bɔŋɔ nime rɔ lɔndɔ yi Arona ni lijɛ ti kole abo ga. Kina 'dɔ kondi 'bu rɔnni ko'dɔ lijɛ rɔ bo akumu toja laja zɔ.

⁴² O'dɔ ridi zinni di bi kabi ŋbɔ kɔmɔ gɔ gɔlɔ bɛri kinza atiti 'ba rɔnni ga kinda ra yaga.

⁴³ Bɔŋɔ naga nime Arona ni ti kole abo ga kɔ'bɔ tolo mo ɔɔ lijɛ kɛdi kari mi rɔ ma mo tɔnɛ ala kese ŋgila bi 'ba akumu to'dɔ mo mi bi koro mo nima. Rɔmɔyi kinza mupɔ lijɛ ra gɔ tola atiti 'ba rɔnni ga kinda yaga. Kɔ'du ki'di nime kɔ'bɔ ŋburu tara zi Arona ni ti kole abo ga.

29

Ti'di Bɔ Akumu

¹ A ma 'dɔ ko'dɔ ti'di lijɛ timo rɔ bo akumu zɔ na me. Ogba ŋgulɔ sa ame kɛdi gba kɛnyi ne ti mo'de kamɔlɔ riyɔ pili rɔ ame ga kinza bɔti mɔtɔ rɔmo ne.

² Ogba ruzu ma kele tine kinza ki'di laŋa dɛ gɔmo. O'dɔ maŋɔlɔ'bo ti 'bu gɔmo. Kina 'dɔ ko'dɔ mɔtɔ gbɛ kinza 'bu gɔmo. Tine mɔtɔ ga ko'dɔ kɔzɔ lɛmbɛrɛ naga tara kosa 'bu rɔmo.

³ I'di maŋɔlɔ'bo naga nime mi kee koto zɔ ɔɔ kɛdi kumu ŋgulɔ mo tɔnɛ ti kamɔlɔ riyɔ mo naga nima 'deni.

⁴ O'de Arona ni ti kole abo ga kako kpadɔri 'ba rɔ ma mo tɔnɛ. Kina 'dɔ kiya zinni lijɛ kurɔgɔ rɔnni yaga kɔpɔ.

⁵ Kina 'dɔ kolo bɔŋɔ 'ba bo akumu mo nima rɔ Arona, ma kolo rɔmo ti bɛbɛ ma lɔbu mo tɔnɛ kɛdi kolo kebe mi nyama mo titi dɔgba ne. Kina 'dɔ kolo nyama mo dɔmo ki'di gasi mo ti 'ba dɔŋɔ'do mo gɔmo.

⁶ I'di yima mo tɔnɛ dɔ bo kudɔdu dɔkulɛ koro mo nima kugu 'deni rɔmo te 'Ulɔmu 'deni zi Bɔko'ba' ne dɔmo.

⁷ Kina 'dɔ kogba 'bu kondi mo tɔnɛ kɔɔ dɔ bo kondi rɔ bo.

⁸ Kina 'dɔ ko'de kole abo mo ga kolo bɔŋɔ kolo rɔ rɔmo.

⁹ Lapo mo tɔnɛ ga oga 'bɔmbɔ lijɛ kudɔdu adɔ dɔnni. Ti'di Arona ni ti kole abo ga zɔ rɔ bo akumu na 'dɔ ko'dɔ te.

Lijè nime nduwè rɔ kupö nni ga kö'bö rɔ bɔ akumu zö toja laja ma.

¹⁰ Kina 'dɔ ko'de ngulö sa mo tönè kako kpadörì ma yayi. Kina 'dɔ kiya zi Arona ni ti kole abo ga ki'di közinni dɔmo.

¹¹ Upö ngulö sa nima kɔmɔ ma yayi kpadörì 'ba rø ma.

¹² Ogba roma mo kusu dɔkole köziyi yimo kosa dɔ biti 'ba bi 'ba akumu. Kina 'dɔ kodɔ kɔsɔ roma mo bəri bi ndimo yayi.

¹³ Tine ogba 'bu mo ma kambi ame ga kora røni kebe rɔ a 'ba yimo ga ne ti kapa luru mo ma laka ti dɔ'jɔ mo ga kpaki riyo ti 'bu mo ga rɔmo koŋma zö dɔ bi 'ba akumu yayi.

¹⁴ Tine yida mo ga ti kilaka mo ti tokpe mo ga ari koŋma nbö yaga mökö di mi taya. Kina rɔ kpa közi ki'di 'ba tombi lende kënyè 'ba bɔ akumu.

¹⁵ Ogba mo'de kamölö ma kɔtɔ kiya zi Arona ni ti kole abo ga ki'di közinni dɔmo.

¹⁶ Upö kogba roma mo kuli kapa bi 'ba akumu nima kpaki sowɔ.

¹⁷ Ilele yimo kurögö tokpe mo ga ti wato mo ga kodɔ'bɔ pili bi kɔtɔ ti dɔmo ni ti kapa mɔtɔ mo ga.

¹⁸ Kina 'dɔ koŋma pili dɔ bi 'ba akumu yayi rɔ akoŋma zö ma nɛre Boko'ba. Tato kele mo ti kiyèyi dökì'di ma ngi.

¹⁹ Ogba mo'de kamölö mɔtɔ mo nima kiya zi Arona ni ti kole abo ga ki'di közinni dɔmo.

²⁰ Upö kogba roma mo kosa monda mbili Arona ni ma kapa dörì lijè ti kole abo ga. Ondi rɔ dɔkole ndinni ga ti dɔkole közinni ga ma löbu ma dɔ kapa dörì. Kɔsɔ roma mo nima uli rɔ bi 'ba akumu kebe dɔ kapa mo ga pili sowɔ.

²¹ Ogba kɔsɔ roma mo ame dɔ bi 'ba akumu ne ti 'bu kondi rɔmo tönè kinzanza rɔ Arona kebe rɔ bɔngɔ 'benni ga pili lijè ti kole abo ga. Kina 'dɔ kulömu bo pili ti kole abo ga ti bɔngɔ abo zö.

²² Bi kambi 'ba kamölö mo nima umu yaga, giliti ma kambi mo nima ti 'bu ma kora rɔ a 'ba yimo ga ti kapa luru mo ma laka mo ti dɔ'jɔ mo ga kpaki riyo ti 'bu mo ga rɔmo ti wato mo ma kapa dörì.

²³ Kina 'dɔ kogba dɔkomali mangolɔ'bɔ mo tönè ga ki'di 'deni zö yayi ne di yimo

rɔ kɔtɔkɔtɔ. Ma ko'dɔ ti 'bu gɔmo nima ogba kɔtɔ, ma kinza 'bu gɔmo mo nima ogba gbì kɔtɔ kina ma kɔzɔ lèmbèrè mo tönè ogba gbì kɔtɔ.

²⁴ I'di akonyo naga nime közi Arona ni ti kole abo ga, kina 'dɔ kiya zinni lijè kulömu zö rɔ kpa közi ki'di zö ma nɛre Boko'ba.

²⁵ Kina 'dɔ kogba di közinni koŋma dɔ bi 'ba akumu yayi kɔtɔ ti akoŋma mo tönè. Tato kele mo iyèyi dökì'di ma, ma nɛre Boko'ba ngi.

²⁶ Ogba dɔngɔ'do kamölö mo nima kulömu zö rɔ kpa közi ki'di ma koro. Dɔngɔ'do mo nime ma 'bèyi na.

²⁷ Dɔdɔ kèdi ki'di bɔ akumu, oweli dɔngɔ'do ti wato kamölö ma kulömu 'deni zö rɔ kpa közi ki'di ma koro mo tönè 'berì zi bɔ akumu.

²⁸ Meri ma ame 'dɔ kö'bö nburu kinza kuyi yimo na me zinni lijè bilaka ma ga Yisarele. Dɔdɔ lijè kumu akumu dɔngɔ'do mo ga ti wato mo ga 'ba bɔ akumu mo na. Ame na rɔ kpa közi ki'di 'benni 'ba bilaka zö ma nɛre Boko'ba.

²⁹ Bɔngɔ 'ba Arona nime di pötö tölè abo kololɔ 'jaa nduwè ki'di zi kole abo ga. Zinni tusu mo 'jaa dɔdɔ ki'di lijè 'deni rɔ bɔ akumu.

³⁰ Kole 'ba Arona mo ame kinda'ba pötö bo rɔ bɔ akumu tari mi rø koro ma 'ba nɛre Boko'ba toja laja zö mi bi koro ma mo nima ne kolɔ bɔngɔ nima titi nbö dɔ modɔmoriyo.

³¹ Ogba yida kamölö mo nima kumu rɔ Arona ni ti kole abo ga mi ti'di lijè rɔ bɔ akumu ne ki'di kilè'di mi bi koro mo yayi.

³² Kina 'dɔ lijè konyo di kpadörì mo bine ti kɔsɔ mangolɔ'bɔ mo tönè ga mi kee yayi ne.

³³ Lijè konyo wa ma kumu rønni tilenjo lijè kɔpɔ rɔ bɔ akumu nima. Bɔ akumu ni na nɛge 'dɔ konyo rømöyi bi ma koro mo na.

³⁴ Dɔdɔ kɔsɔ yida mo ti mangolɔ'bɔ mo ga kileke konyo rønni dè kote kinza kola dè kpe kö'dö 'dɔ konyo 'jaa nbɔ. Onma yaga rømöyi a koro na.

³⁵ Dölèti 'ba ti'di wa rɔ bɔ akumu nime o'dɔ rɔ Arona ni nbö dɔ modɔmoriyo ko'dɔ kɔzɔ ame mose ziyi ne.

³⁶ Bi kɛzɛ ma dɔ kɔtɔ kiteli dɛ kinza ma kumu ŋgulɔ yimo rɔ akumu. Rɔmɔyɪ 'dɔ kola lijɛ gɔ lende kɛnyɛ 'bɛnnɪ ga. Kina gɔ kileŋɔ dɔ bi 'ba akumu gbɪ tɪmo yaga rɔ ma kɔpɔ. Ondi 'bu rɔ bi 'ba akumu nima gɔ kɛdɪ yaga rɔ ma kɔpɔ.

³⁷ Oto to'dɔ mo nduwɛ te ŋbɔ dɔ modɔmoriyɔ gɔ bi 'ba akumu kɛdɪ ŋgɪ rɔ ma koro. Kina ɔtɔ ame kako kosa rɔmo ti kɛdɪ rɔ ma koro.

Toŋma Akumu

³⁸ Ziye kpe dɔ kupɔ ame ga kɛdɪ kako ne, umuke kole kamɔlɔ ma kɔmɔ kɔɔ mo ga 'deni kɔtɔ ne nduwɛ rɔ riyyoriyɔ zɔ rɔ kɔmɔ lɛndɔ dɔ bi 'ba akumu ma.

³⁹ Kumu kɔtɔ rɔ mi dɔŋbɔ tine kɔtɔ rɔ mi dɔkɔpiyari.

⁴⁰ Kamɔlɔ ma dɔgba mo o'de ti kilo kɔtɔ 'ba ruzu ma kele kuturɔ ti 'bu kizaza riyyɔ. Oɔɔ kizaza layi riyyɔ bɛrɪ rɔ yɛyɪ zi Bɔko'ba.

⁴¹ Kamɔlɔ mɔtɔ mo nima umu rɔ mi dɔkɔpiyari. Kina gɔ ko'de wa naga nime gbɪ ŋgila mo zɔ ma ŋere Bɔko'ba. Tato kele mo iyɛyɪ dɔki'di ma, ma ŋere Bɔko'ba ŋgɪ.

⁴² Kina 'dɔ kɔ'bɔ nduwɛ tara zi dɔ kupɔ ame ga kɛdɪ kako ne, akoŋma zɔ ma ŋere Bɔko'ba nime ko'dɔ zɔ kpadɔrɪ ma nime. Di bina na ti mondɔsɔ ti bilaka ma ga milende tɪyɪ.

⁴³ Ti mondɔsɔ tinnɪ lijɛ bilaka ma ga Yisarele bina. Bi nzari 'ba kɔmɔ ma ti ko'dɔ bi nima ŋgɪ yaga rɔ ma koro.

⁴⁴ Ti mo'dɔ rɔ nima ti bi 'ba akumu mo yaga rɔ ma koro. Kina ti moweli Arona ni ti kole abo ga zɔ rɔ bɔ akumu toja laja zɔ.

⁴⁵ Ti moloma mi lɔŋgɔ lijɛ Yisarele mɛdɪ rɔ ŋere Bɔko'ba 'bɛnnɪ.

⁴⁶ Kina lijɛ ti kikali ma ŋgɪ rɔ ŋere Bɔko'ba 'bɛnnɪ ame koja lijɛ yaga di Ezipeto 'dɔ moloma mi lɔŋgɔ lijɛ. Ma na rɔ ŋere Bɔko'ba 'bɛnnɪ.

30

Bi Koŋma Akato Kele

(TD 37:25-28)

¹ O'dɔ bi 'ba akumu toŋma akato kele dɔmo di mi ŋgɛrɪ kono

² rɔ dɔ 'baga rɔ ma koriya dɔkɔmɔ kolɔkɔ muyi. Takpa mo ma kari tɔrɔ

kɛdɪ dɔkɔmɔ kolɔkɔ modɔmosowɔ. Gɔ dɔ kumu mo ga kpaki sowɔ o'dɔ rɔ ma kapa kɔzɔ biti kambɪ kɔtɔ tɪmo.

³ Ora rɔmo pili kebe dɔmo ma di tɔrɔ ti biti mo ga ti yamo kɔbɔkɔbɔ. Kina gɔ kiyyɔrɔ dɔ kpamo ga gbɪ ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

⁴ O'dɔ kano riyyɔ rɔmo di mi yamo kɔbɔkɔbɔ kebe kpa bɪci ma kiyyɔrɔ mo nima kebe gɔ dɔ kapa mo ga kpaki riyyɔ tombɪ mo tɪmo.

⁵ O'dɔ ŋgɛrɪ kombɪ mo ga di mi kono kombɪ rɔmo ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

⁶ Idɛyɪ bi 'ba akumu ame yaga kebe kɔmɔ bɔŋgɔ kurɔbɔ mo tɔnɛ kɔmɔ sandu 'ba lɔmu yayi ne. Bi nima na ti mako mondɔsɔ tɪyɪ teyi.

⁷ Rɔ gɔ dɔŋbɔ 'ba kɔmɔ lɛndɔ lɔbu nime pili Arona kɔ'bɔ toŋma akato kele dɔ bi 'ba akumu nime ɔdɔ bo kɛdɪ kako tileŋɔ lamba naga nime.

⁸ Kina gɔ bo ko'dɔ gbɪ tara mi dɔkɔpiyari mo ga ɔdɔ bo kɛdɪ ki'di pa'do dɔ lamba mo naga nime. Toŋma akato kele nime kɔ'bɔ ŋburu tara rɔ kɔmɔ lɛndɔ lɔbu nime kɔrɔ dɛ.

⁹ Kinza kebe koŋma kinɛ agba'ji ame ma ŋere Bɔko'ba mo'dɔkɔ dɛ ne dɛ dɔ bi 'ba akumu nime. Kinza koŋma yida ma kumu rɔ kpa kɔzi ala nyɔnyu mo ga dɛ gbɪ dɔmo. A mɔtɔ rɔ layi kinza kodɔ dɛ gbɪ dɔmo.

¹⁰ Arona kondi roma kamɔlɔ ma kumu gɔ tombɪ lende kɛnyɛ naga rɔ biti mo naga nime ŋge mi kɔtɔ mi kɔmɔ kɔɔ kɔtɔ. Kina 'dɔ kɔ'bɔ to'dɔ mo nduwɛ te rɔ gɔ dɔ kupɔ ma kɛdɪ kako naga nime rɔ gɔ kɔmɔ kɔɔ lɔbu nime pili. Bi 'ba akumu nime kulɔmu yaga mi kɔtɔ rɔ ma koro zɔ ma ŋere Bɔko'ba."

Mɔyɪ Kugu

¹¹ Ŋere Bɔko'ba iya zi Musa te,

¹² "ɔdɔ kɛddɪ kugu mɔyɪ Yisarele titɛtɛ mo, iya zinnɪ mɔtɔ kopi gɔ didi ni di zɔ ti yamo kinza ko'de dɔ kututu dɔnɪ mi mɔyɪ kugu nime.

¹³ Bɔtɔ ame kɔ'bɔ 'deni 'dɔ kugu mɔyɪ mo ne kopi kɔzɔ ma kiteri mo nima gɔ ndɔgɔ mo ma kɔrɔ 'deni dɔmo. Lijɛ pili kopi rɔ kpa kɔzi ki'di zɔ ma ŋere Bɔko'ba.

14 Bilaka ame pili kītētē 'deni mī möyī kugu nime kisi di dɔ ma kɔmɔ kɔɔ mo 'butē riyō nduwē kala dɔgba kopi yamo nime zō.

15 Kinza ki'di dē bɔ mɔri kopi kebe bɔ ma rɔ lisa tine lijē pili kopi rɔ ma koriya.

16 Ogba yamo nime lijē Yisarele kēdi kopi ne ko'dɔ ndɔbɔ ma timo mī rō ma bine. Awada nime 'ba tutē gɔ didi nni timo na. Kina ti mi'di lende mo ŋgī kēdi dɔma zō tɔmɔ lijē.”

Dölēti 'Ba Akurögö

17 Nere Boko'ba iya zi Musa te,

18 “O'dɔ wörī 'bilēŋi ti bi kīdēyī mo teyi gbī di mī 'bilēŋi. Utē mī lōŋgō rō ma nima ma ti bi 'ba akumu. Kina gɔ kunō mini yimo.

19 Arona ni ti kole abo ga kurögö közinnī ti ndinnī ti mini mo nime

20 ɔɔɔ lijē kēdi ko'dɔ tɔɔɔ tari mī rō ma ala ŋgila bi 'ba akumu mo tonjma kpa közi ki'di mo ga zō.

21 Lijē kurögö közinnī ti ndinnī kinza mupō lijē ra. Kö'du ki'di nime lijē kinda'ba nduwē koro kö'bō rɔ ŋburunburu rɔ gɔ dɔ kupō nni ga.”

'Bu Kondi

22 Nere Boko'ba iya zi Musa te,

23 “Ogba agba'ji kato kele naga nime ko'dɔ 'bu kondi rɔ. Ogba a kīdēki rɔ muri ne kilɔ modɔɔkɔɔ, yɔkɔ ŋgērī kīdēki rɔ girifa ne ma kato konjmi mo kilɔ mota, matunburu kilɔ mota,

24 kono kilɔ modɔɔkɔɔ kiyari gɔ ndögö mo ma koro 'deni dɔmo. Oɔɔ kizaza riyō 'ba 'bu ma kele gɔmo

25 ko'dɔ 'bu kato kele rɔ a 'ba tondi mo.

26 'Bu kondi mo nime na 'dɔ kondi rɔ rō ma, rɔ sandu 'ba lömu,

27 rɔ tarabiza mo pili ti jama mo ga, rɔ akīdēyī lamba ni pili ti jama mo ga, rɔ bi 'ba akumu ma 'ba tonjma akato kele mo nima,

28 kina ma 'ba tonjma yida mo nima gbī kpaki ti jama ma 'ba bo ga, rɔ wörī kurögö közi mo tōnē kpaki ti bi kīdēyī mo.

29 Ulömu kɔɔɔ a nime te zō kina ti lijē kēdi ŋgī pili rɔ ma koro. Kina bɔɔɔ ala ɔɔɔ ame kako kosa rɔmo ti toro mo ko'be ŋgī.

30 Kina ondi 'bu mo nime gbī rɔ Arona ni ti kole abo ga 'dɔ lijē kēdi rɔ bɔ akumu zō mī ndɔbɔ ma.

31 Iya zinnī lijē Yisarele, “Bu kondi koro ma nime kö'bō nduwē to'dɔ mo tara mī ndɔbɔ ma rɔ ŋburunburu.

32 Tine kinza kinzanzake dē rɔ bilaka ma sari. Kina kinza ni mɔɔɔ kotɔɔ dɔ amo naga nime dē gbī ko'dɔ 'bēyī ziyi tara. 'Bu koro na. Kina i'dike kö'bō rɔ ma koro.

33 Bɔɔɔ ame ko'dɔ kinē mo ala kosa rɔ bɔɔɔ ame kinza rɔ bɔ akumu ne bo inza kpe rɔ bilaka ma.”

Akato Kele

34 Nere Boko'ba iya zi Musa te, “Ogba dɔkomali agba'ji kato kele naga nime pili rɔ gɔmo rɔ ma koriya, tagi 'ba lɔkpɔ, yɔkɔ kili'di, akilēri ti 'bona ma kato kele naga,

35 ko'dɔ akato kele kɔɔɔ riya. Oɔɔ tikɔ'dɔ gɔmo 'dɔ kö'bō rɔ ma laka rɔ ma koro.

36 U'bē mɔɔɔ yaga rɔ ruzu kari timo kinzanza mī rō ma yayi kɔmɔ sandu 'ba lömu mo nima. Bi nima na ti mako mondɔɔɔ tiyī teyi. Akato kele nime kēdi rɔ a koro ziye.

37 Kinza ko'dɔke agba'ji mɔɔɔ dē ziye kɔɔɔ a nime te. I'dike ŋge kēdi rɔ a ma koro ame kulömu 'deni zō ne.

38 Bɔɔɔ ame ko'dɔ kinē mo zi bo ala rɔ riya bo inza kpe rɔ bilaka ma.”

31

Bɔ Miri

(TD 35:30–36:1)

1 Nere Boko'ba iya zi Musa te,

2 “Moza Bezalele kole 'ba Uri kole 'ba kole 'ba Uru 'deni di mī kupō e'be Yuda.

3 Mi'di Nyi Kɔɔɔ Laka ma 'deni lɔ mī bo. Mi'di akikali ti miri 'ba to'dɔ wa pili 'deni zi bo,

4 tose wa rɔ miri to'dɔ mo di mī yamo köbököbō ni ti sītēri gbī ti 'bilēŋi

5 kina mɔɔɔ gbī toga lele ti tose ŋgērī ni pili rɔ gɔ ndɔbɔ 'ba közi.

6 Moza Oliba kole 'ba Asamaka di mī kupō e'be Dana 'deni 'dɔ kēdi rɔ bɔ gɔ Bezalele to'dɔ ndɔbɔ nime ti bo. Kina mi'di akikali mo ti tigɔ 'deni gbī zi bo miri mɔɔɔ naga nima 'dɔ lijē ko'dɔ wa ma tōnē

ga pili mose gomo ziyi tiya mo zinni 'do to'do mo ne,

⁷ rö kilaka ma nime ti sandu mo ti a domo ti jama mo ga pili,

⁸ ti tarabiza mo ti jama mo ga pili, ti akidëyi lamba mo tönë di mi yamo köbököbö ne ti jama mo ga pili, ti bi 'ba akumu ma 'ba tonjma akato kele mo tönë

⁹ gbï ti ma 'ba tonjma yida 'ba akumu mo domo nima kpaki ti jama mo ga pili, ti wöri 'ba turögö közi mo tönë ti bi 'ba tidëyi mo,

¹⁰ ti bonjo koro 'ba ro bo akumu zi Arona ni ti kole abo ga zinni tolo mo odo lijë kedi kari toja laja ma,

¹¹ ti 'bu kondi mo tönë ti agba'ji kato kele mo tönë gbï mi go bi ma koro mo ne. Wa naga nime to'do mo kedi pili kozo ma tönë miya ziyi ne."

Kada 'Ba Ro Kindawo

¹² Boko'ba ose zi Musa

¹³ go bo kiya zi Yisarele te, "Oroke kada 'ba ro kindawo ma. Römöyi na ro akileme mi löngö ye tö ma nere Boko'ba nduwë mi kada ma kedi kako naga nime 'de go kinda ngi omba moza ye 'deni ro 'bama ga.

¹⁴ Ziye toro kada 'ba ro kindawo römöyi kada ma koro koto laka ma na. Botö ame koro de kele ko'do ndobo mi kada nime ne kupö ngi yaga.

¹⁵ Tö'dö edi 'do ziyi do modokoto to'do ndobo yimo. Tine tö'dö ma ro do modomoriyö mo nima 'ba ro kindawo na nge, ulömu 'deni zö. Botö ame kosa ndobo közi bo mi kada nime kupö yaga.

¹⁶ Kpe Yisarele inda'bake lende 'ba kada nime ro akileme 'ba lömu ma, ma nere Boko'ba.

¹⁷ Akileme ma nburunburu na mi löngö ze tiye kpe Yisarele. Römöyi ma nere Boko'ba mo'ba mitoro ni ti dayayi 'deni pili mi tö'dö do modokoto. Tine mi tö'dö ma ro do modomoriyö mo mero ndobo pili 'deni mindawo roma."

¹⁸ Kina odo Boko'ba kote tilende 'deni ti Musa di do doku Sinayi yayi na bo ki'di lere riyö 'ba kö'du ki'di mo tönë ga bo kugu 'deni ti közi bo ne ngi zi Musa.

32

Akoro Sa

¹ Tine odo Yisarele naga nima lijë konjo 'deni Musa kigabi ngi do doku bito to ne ga yayi kileki de kpe welo tine, na lijë kototo rönni ngi kari zi Arona kiya te, "Ako ko'do akoro zize 'do kokoko ze. Musa bo ko'de ze yaga di mi Ezipeto mo nime dikali abo de wa'di na komö 'deni zi bo di bito yayi."

² Arona ileki zinni te, "Ari kototoke yamo köbököbö di mbili 'ja 'be ga ti yitoti 'be ga ti kole 'be ga ko'deke kako zö dayi."

³ Kina lijë pili kari kototo ambili ngi ko'de kako zi Arona.

⁴ Kina bo kogba a tönë ga ngi ko'do ro akoro zinni. Bo uku kozo kinë kole sa naga nima tara. Kina lijë kebe nati tiya mo ro go rönni tégë, "Yisarele, mitoro 'be mo tönë ko'de ye yaga di mi Ezipeto ne bo na me."

⁵ Tine odo Arona konjo 'deni tara bo o'ba bi 'ba akumu kebe komo a nima yayi. Na bo kuwöwö zinni te, "Tilëndö, karama ma löbu edi bine zi nere Boko'ba."

⁶ Kina ngi molo mi bi kezë mo nima na bilaka naga nime ko'de akonjma ngi kako gbï ti akumu. Kina lijë koloma ngi nati ro tonyo kpenni tuwë mo. Tine ari kuyi roni za 'bowu ngi yaga di domo ro lende yawa.

⁷ Boko'ba iya zi Musa te, "Eki kileki kari beri. Bilaka 'bi tönë ga ko'de lijë kako yaga di mi Ezipeto ne dönni ele de kpe.

⁸ Lijë ebe 'deni ngi kuyi kpenni yaga welo di zö lijë ko'do akoro zinni kuku kozo kinë kole sa naga nima tara. Kina me lijë kedi 'deni ro tumötu mo lijë kumu roma teyi. Lijë ebe 'deni bi tiya mo te, 'Yisarele, mitoro 'be mo tönë ko'de ye yaga di mi Ezipeto ne bo na me.'"

⁹ Boko'ba iya zi Musa te, "Bilaka naga nima mikali lende 'benni 'deni. Lijë ngi ro a do kitigo to ne ga.

¹⁰ Kina me ni, kinza ko'do kpëri de kpe zö. Ola lijë zö go mileme wa zinni mote dönni yaga. Kina ti mi'di yi ngi kara ro kpa do'be ma kinza kiya."

¹¹ Tine Musa ebe toma'jo ro bo zi nere Boko'ba abo, iya te, "Yö nere Boko'ba, i'di miyi ngi kata kulöwö te go wa'di rönni

lijë bilaka 'bī naga nime kōmō lijë 'deni ti tigo 'bī koja lijë yaga di mī Ezipeto ne?

12 Gō wa'di na 'dō ki'di Ezipeto kebe 'böwu togora gönni kiya te o'de lijë ka tote dönni yī mökō kōmō dōku bine? I'di mīyī tō kpe këyī rōnni. Kinza ko'de dō kote dē dönni lijë bilaka 'bī ga.

13 Lōmu 'bī ma tōnē ko'dō ti bō laja 'bī ga Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba ne, omeri gōmo te. Lōmu 'bī ma tōnē ko'dō 'deni zīnni 'dō ki'di kupō lijë kara kōzō kēlu 'ba mītorō ne, omeri gōmo te. Kina gbī lōmu 'bī ma tōnē ko'dō gō yayi nime ti'di mo zi dō kupō lijë ga rō ē'bēnni rō ṅburuṅburu ne, omeri gōmo te."

14 Kina Bōko'ba kola a tōnē ga bo komeri 'dō tote dō bilaka abo ga yaga timo ne ṅgī gbō.

Dō Kilikō 'Ba Yisarele

15-16 Musa ēnyī 'deni kēdi rō tēki tako bēri di dō dōku ti lere riyō mo tōnē ga Bōko'ba kugu kō'du ki'di abo ga 'deni dōmo ne. Bōko'ba na ko'dō lere nima kugu kō'du ki'di abo ga dōmo ti kōzi bo kebe kapa mo ga kpaki riyō.

17 Yēsuwa uwō birō dō kudu, na bo kiya zi Musa te, "Ya ēdi mī taya."

18 Musa ileki zi bo te, "Birō ya inza tara. Rōmōyī udu dē kōzō birō aka'da ala birō gō koga. Birō ṅgala ma kēdi koba na za muwō 'bama."

19 Kina odo Musa ni kako kōmō 'deni ṅgōsi ṅgila taya bo ko'ja kinē kole sa nima ti ṅgala kusī tara tine na mī bo kata ṅgī bo ku'du lere tōnē ga ṅgī bēri kila'ba kitiko yaga ndi dōku yayi.

20 Kina bo kako kogba kole sa 'bēnni mo tōnē lijë kuku ne ṅgī ku'du dō pa'do kilanma yaga. Na bo kosono ṅgī kodō mī mini ki'di kpa Yisarele naga nima kuwē.

21 Bo ititi Arona, iya te, "Wa'di na ya naga nime ko'dō ziyī ki'di yi kusu kpēnni mī lende kënyē löbu dō kiteli nime?"

22 Arona iya te, "Kinza kembe dē ka rō 'diri tō. Bilaka naga nime ndörō 'bēnni ma gō lende kënyē ikali ē'bī 'deni gbī molo.

23 Lijë na kalo dōma bine, kiya te, 'O'dō akoro zize gō kōsō dōgba zize. Musa bo ko'de ze yaga di Ezipeto nime dikali abo dē wa'di na kōmō 'deni zi bo di bitō yayi.'

24 Kina me mēnyī miya zīnni te, 'Ni bo ame kēddi ti ambili yamo kōbōkōbō ogba yaga ko'de kako.' Kina ma lijë ko'de kako zō mogba mu'du mī pa'do na kodō ṅgī rō kole sa nima."

25 Musa ṅgō Arona ola bilaka naga nima 'deni dōmo kaya kebe todo laja rōnni kōmō bō ya 'bēnni ga.

26 Kina bo kōrō ṅgī yaga kpa reki bo kuwōwō dō bo rō ma kembe kiya te, "Lijë ame ga rō 'ba Bōko'ba ne kako bine."

Kina kupō e'be Lēwē ga kolō ṅgī kuru bo bēri.

27 Kina bo kiya zīnni te, "Ni motō ṅere Bōko'ba 'ba Yisarele i'di kō'du mo 'deni ziyī, inda'ba mbele 'bī kisaki di kapa taya ma bine ṅbō kala 'dē, upō löndō yī, bo murē yī ti bō porī yī."

28 Kina e'be Lēwē naga nima pili ko'dō ṅgī kōzō ma Musa kiya zīnni. Bilaka ma kupō mī kada nima ēdi pili kōzō kuluku 'butē bi modōkōtō (3000) tara.

29 Musa ileki zi e'be Lēwē naga nima te, "Tōne, ulōmuke rōye 'deni rō bō akumu zi ṅere Bōko'ba ti löpō nime kupōke kole 'be ga ti löndō ye ga ne. Bōko'ba o'dō yēyī 'deni dōye."

30 Mī bi kēzē ma di pötō mo na Musa kiya zi bilaka naga nima te, "O'dōke lende kënyē ma dō kiteli 'deni. Mēdi mileki mari dō dōku tōrō zi ṅere Bōko'ba. Motōga ti mi'di bo kola ye gō lende kënyē 'be nime."

31 Kina Musa kuyī dō bo kileki kari zi ṅere Bōko'ba kiya te, "Bilaka tōnē ga o'dō lende kënyē ma rō dō kiteli 'deni. Lijë uku akoro zīnni di mī yamo kōbōkōbō lijë koloma rō tumōtu mo.

32 Moma'jo rōma ziyī ola lijë gōmo. Ne odo kola lijë dē kpe gō lende kënyē nime, möyī ma mo na kore gbō yaga di mī buku 'bī ame kugu möyī bilaka 'bī ga yīmo ne."

33 ṅere Bōko'ba ileki dōmo zi Musa te, "Lijë bōtō bō kirasi lende mo naga nima na ti more möyī nni yaga di mī buku ma.

34 Ne ari kokōkō lijë koto bi mo tōnē miya ne. Malayika ma ti koda bi di rōye. Ne kada mo ti kōmō 'deni ame 'dō modō karama dönni lijë bilaka naga nima gō lende kënyē 'bēnni ga."

³⁵ Kina Boko'ba koja rɔkɔ'ɔ ngi do Yisarele rɔmɔyɔ lijɛ ebe ki'di Arona ko'do akoro zinni di mi yamo kɔbɔkɔbɔ kɔzo kinɛ kole sa naga tara.

33

Tɛnyɔ 'Ba Yisarele Di Sinayi

¹ Kina ɲere Boko'ba kilende zi Musa iya te, “ɛnyɔ di bine tinni lijɛ bilaka naga nima ko'de lijɛ di Ezipeto ne karike mi doyyayi ma mulɔmu ti'di mo ziye mo tɔnɛ, doyyayi mo tɔnɛ mulɔmu ti'di mo zi Abarayama zi Yisika zi Yakoba gbi zi do kupɔ lijɛ ga ne.

² Ti moja malayika kari doɣba kɔmɔye 'do koga Kanana naga nima ti Amora ti Ete ti Pereze ti Iwa ti Yebusa mo ga pili yaga.

³ Ɛddi karike nime mi yayi ma laka ame wi sa ni ti tagi kambɔ di teyi kɔzo sɛgɛ. Tine minza mari tiye rɔmɔyɔ kpe ro bilaka do kitigo to ne ga. Ɔdo mari tiye ti mote doye go kori.”

⁴ Kina ɔdo bilaka naga nima kuwɔ 'deni te tine na lijɛ kudu ngi kolali yamo ma kɔbɔkɔbɔ 'doyi yaga di rɔnni.

⁵ Rɔmɔyɔ ɲere Boko'ba i'di kɔ'du mo 'deni zi Musa kiya zinni te, “Kpe ro bilaka do kitigo to ne ga. Ma mɛdi mari ra tiye pele ngɔsi te dɛne ti mote doye ngi yaga. Kina me ti olalike yamo kɔbɔkɔbɔ 'ba tiyada roye timo naga nime 'doyi yaga di roye go momeri doma go wa ma 'do mo'do ziye.”

⁶ Kina Yisarele kolali yamo kɔbɔkɔbɔ ngi 'doyi yaga di rɔnni di ndi doku Sinayi yayi.

Rɔ Koro

⁷ Tine Musa ɛdi nduwɛ ro tombi ro kilaka kilingere timo. Bi ame lijɛ koga taya teyi bo ogba ro kilaka nima kutɔti mbowa sege yaga di ngila mo. Bo idɛki mɔyɔ mo ro “Rɔ 'ba tondɔɔ.” Bo ame ko'dɔko tikali ako'dɔko 'ba Boko'ba kako teyi bina.

⁸ Ɔdo Musa kɛdi kari 'deni teyi yayi bilaka pili ɔdo kɔro yaga kpadɔri 'benni ga tonɔgo go bo ɲbo bo kɔdo yimo.

⁹ Ɔdo bo kɔdo 'deni yimo na poli kakpa mo tɔnɛ kako kutu'bo rɔni ngi kpadɔri

mo. Kina ɲere Boko'ba ti kebe ngi ro toloma tilende ti bo di yimo yayi.

¹⁰ Tine ɔdo lijɛ konɔgo poli nima 'deni kutu'bo rɔni kpadɔri do Musa tara na lijɛ kɛnyɔ kolodo ngi bɛri.

¹¹ Kina ɲere Boko'ba koloma ngi ro tilende ti Musa di do kɔmɔ do kɔmɔ te, kɔzo ni bilaka ame kɛddi kilende ti lɛpi yi mɔto ne. Di pɔto mo tine Musa ileki 'jaa kako mi taya. Tine kole yɔbi ame ro bo go bo mo kidɛki mɔyɔ mo ro Yɛsuwa, kole 'ba Nunu ne oloma ma 'ba bo ngi kɔ'bo ɲburu mi ro 'ba Boko'ba yayi.

Boko'ba Na Kokɔko Yisarele

¹² Musa ɛnyɔ kileki zi Boko'ba iya te, “Ɛdi ngi ro ma laka kɔzo lende kiya 'bi tara zo 'do mokɔko bilaka naga nime mi doyyayi nima. Ne onɔgo a mɔto ɛdi gba kɔto bine ame kola kinza kiya dɛ. Yɛ na kɛdi kari tize? Iya 'deni te ikali ma laka, ni Boko'ba ti mi kɛyi to.

¹³ Ne ɔdo kiya te kɛdi ngi tara iyɛti go meri 'bi ga ma ko'dɔko to'do mo zo, rɔmɔyɔ go mɔ'bo toja laja ziyi tiyɛyi dɔki'di yi. Kina omeri gbi te ni na koza do kupɔ nime 'deni ziyi ro ɛ'bi ga.”

¹⁴ ɲere Boko'ba iya te, “Ti mari tiye mi'di ye ka'dake bo ya 'be ga.”

¹⁵ Musa iya zi Boko'ba te, “Ɔdo tari 'bi tize kinza, kinza ki'di dombi ndize dɛ dari bito di mi go bi nime bine.

¹⁶ Ti kikali tondo ma kɛddi ti mi kɛyi ro bilaka 'bi ga gbi to, ɔdo kiya te kari dɛ tize? Kinɛ yi mo ɔdo kɛdi tize na ti koza ze 'beri yaga di ro bilaka ma laki 'ba doyyayi nime.”

¹⁷ Boko'ba iya zi Musa te, “Ti mo'do ngi ziyi kɔzo ma kititi. Rɔmɔyɔ ni mikali yi 'deni laka ma ti mi kɛyi tiyi.”

¹⁸ Musa iya te, “I'di ma monɔgo bi nzari 'ba kɔmɔyɔ te.”

¹⁹ Boko'ba iya te, “Ti mi'di ro lobu ma kinda kɔmɔyɔ kidɛki mɔyɔ koro ma ziyi. Ma na ro ɲere Boko'ba. Ti mileme mi konmi ma ti mi kɛyi ma zinni lijɛ ame ga migeli 'deni ne.

²⁰ Tine minza mi'di yi ko'ja kɔmɔ ma. Rɔmɔyɔ botɔ ma kɔto mɔto te o'ja kɔmɔ ma dɛ kebe koloma gba 'bowu 'biri ro ma kididi.”

²¹ Nere Boko'ba iya gbɛ zi Musa te, “Ne ame na rɔ bi ma ŋɔsi ŋgila ma, zii tɔrɔ dɔ dɔku nime.

²² Ɔɔ tigo dɔ kiteli ma kudɔ kebe bina ti midɛyi yi mi bi ŋgaŋi 'ba dɔku mutu'bɔ yi ti kɔzɔ ŋbɔ miteli di rɔyi.

²³ Kina ɔɔ miteli yi 'deni tine na ti mombi kɔzɔ 'jaa yaga di dɔyi gɔ ko'ja ŋge rɔ goma tine kɔmɔ ma ko'ja dɛ.”

34

Lere 'Ba Kɔ'du Ki'di

¹ Nere Boko'ba iya zi Musa te, “Ose lere riyɔ kɔzɔ ma dɔgba tɔnɛ ga. Kina ti mugu lende tɔnɛ ga dɔ ma dɔgba kitikɔ tɔnɛ ga ne dɔmo.

² Ilenɔ rɔyi ndɔ mi dɔŋbɔ tilɛndɔ kako kota ma tɔrɔ dɔ dɔku Sinayi.

³ Kinza bɔtɔ mɔtɔ kako dɛ tiiyi. Kina a mɔtɔ rɔ kinɛ bɔtɔ kinda dɛ kapa dɔ dɔku nima yayi. Yɛri ma kɔzɔ kamɔlɔ ni ti banya ni konyo kpɛnni dɛ gbɛ ndi dɔku yayi.”

⁴ Kina Musa kose lere ŋgi riyɔ kɔzɔ ma dɔgba tɔnɛ ga na bo kari ŋgi timo tɔrɔ dɔ dɔku Sinayi yayi mɔlo rɔ mi dɔŋbɔ kɔzɔ ma ŋere Boko'ba ki'di kɔ'du mo zi bo tara.

⁵ Kina Boko'ba kako ŋgi bɛri di mitɔrɔ ti pɔli kɔrɔ ŋgila Musa yayi kidɛki mɔyi koro abo mo tɔnɛ rɔ ŋere Boko'ba ne.

⁶ Bo udɔ kebe kɔmɔ Musa yayi bo iya te, “Ma ŋere Boko'ba ma na rɔ Boko'ba 'ba mi koŋmi bɔ toŋgɔ lisa. Mɛnyi dɛ gbɛ welo rɔ 'diri. Mileme akɔ'ɔ ma dɔ kiteli ma ame kinza kote rɔni dɛ ne 'deni.

⁷ Akɔ'ɔ ma na kɔ'bɔ 'deni ŋburu tara tola wa gɔ lende kirasi ni ti lende kɛnyɛ. Tine minza mola karama 'ba lende kirasi 'ba 'bu lɔbu ni gbɛ di bi todɔ mo dɔ kole 'ba kole mo ga ma mi mota ŋbɔ kala gɔ ma mi sowɔ mo ga.”

⁸ Kina Musa kolɔɔ ŋgi bɛri kumɔtu

⁹ kiya te, “Ɔɔ kiya te miyi kɛyi 'deni ŋgi rɔma moma'jo rɔma zii ari tize. Bilaka naga nime uwɔ mbili dɛ. Tine ola ze gɔ lende kirasi ti lende kɛnyɛ ze ga. Kina uti kogba ze rɔ ma 'bɛyi ga.”

Boko'ba Nge Kɔtɔ

(TD 23:14-19)

¹⁰ Kina ŋere Boko'ba kileki zi Musa iya te, “Mɛdi mo'dɔ lɔmu ma tiye kpe bilaka

ma ga Yisarele. Gɔ kɔtɔ ame ga ko'dɔ rɔnni dɛ mɔlo mi lɔŋgɔ dɔ kupɔ ma kɔtɔ mɔtɔ di mi dɔyayi nime ne ti mo'dɔ ziye ko'jake ti kɔmɔye. Bilaka ame ga kɛddi kolomake mi lɔŋgɔ mo ne ti ko'ja tuwi 'ba ako'dɔ ma 'ba Boko'ba ma mɛdi mo'dɔ gɔye 'deni.

¹¹ Kɔ'du ki'di nime mɛdi mi'di ziye tone ne uwɔke dɔmo. Ti moga lijɛ bɔtɔ naga nima pili yaga di kɔmɔye, Amora ni ti Kanana mo ga ti Ete ti Pereze ti Iwa kpaki ti Yebusa 'bɛni ti moga yaga.

¹² Tine i'dike kɔmɔye kandi laka kinza ko'dɔke lɔmu dɛ tinni lijɛ bilaka 'ba mi dɔyayi mo nima kɛddi karike teyi ne. Rɔmɔyi lende kɛnyɛ 'bɛnni ti kari koloma yaga ziye rɔ abari.

¹³ Ma laka mo ziye titiko bi 'ba toŋma akumu zi akoro 'bɛnni ga yaga, kicacake mi toto koro mo ga yaga kogake sari 'ba akoro Asera 'bɛnni mo bɛri.

¹⁴ Kinza kebeke dɛ tulɔmu kpeye zi a mɔtɔ rɔmɔyi ma Boko'ba ame mɔyi ma rɔ Mi Kombi ne ma ti mi kombi gɔye.

¹⁵ I'dike kɔmɔye kandi laka kinza ko'dɔke lɔmu dɛ tinni lijɛ bilaka 'ba mi dɔyayi nima. Rɔmɔyi ɔɔ kiya te lijɛ kɛdi tulɔmu kpɛnni zi akoro 'bɛnni naga nima lijɛ kumu roma teyi, lijɛ ti kose ye gbɛ todɔ'bɔ rɔye tinni konyoke akonyo mo ga.

¹⁶ Kina ti kole 'be ga kogbe yitoti 'bɛnni ga ŋgi gbɛ ki'di kole 'be ga pele koro ma, ma ŋere Boko'ba dɛ kpe kebe za tulɔmu kpɛnni zi akoro 'ba ya naga nima.

¹⁷ Kinza ko'dɔke akoro yamo dɛ ziye kumɔtuke gbɛ.

¹⁸ Karama 'ba tonyo maŋgolɔ'bɔ kinza laŋga gɔmo tɔnɛ na 'dɔ kinda'bake lende mo ki'dike kɛdi dɔye. Kɔzɔ ma mose ziye tɔnɛ tara konyoke maŋgolɔ'bɔ ma kinza laŋga gɔmo dɔ modɔmoriyɔ mi nyepe 'ba Abibi. Rɔmɔyi nyepe nime na kɛnyike yimo di Ezipeto.

¹⁹ Kole dɔndende 'be ga pili ti 'ba yɛri 'be ga ma 'bama na.

²⁰ Tine ma rɔ akaca naga utɛke gɔmo yaga ti kamɔlɔ. Ne ɔɔ kutɛ gɔmo dɛ, upɔ yaga. Kole dɔndende 'be ga pili utɛke gɔmo yaga. Kina kinza bɔtɔ mɔtɔ kako dɛ kɔmɔ ma rɔ ma sari kinza kpa kɔzi ki'di.

21 Tö'dö ëdi dɔ modɔɔkɔtɔ ziyi to'do ndɔɔ 'bi ga yimo. Tine tö'dö ame rɔ dɔ modɔmoriyö mo ne kinza ko'do ndɔɔ dë yimo. Ɔɔ kedi pele rɔ bi dɔ rɔ'do ala kpa dɔlili ziyi tindawo röyi mi kada nime.

22 Karama 'ba kpa dɔlili ame kedi ko'do ti bi dɔ tumu nyönyu ne i'dike lende mo kö'bö dɔye. Kina gbï karama ma tönë rɔ 'ba loma bicï ngöngöbö kedi ko'do di pötö tototɔ wa 'deni kote yaga di mi nyaka ne kinza ki'dike lende mo dë kudölu di dɔye.

23 Rɔ gɔye botoni pili, akoke tilëlu ma, ma nɛre Boko'ba 'be 'ba Yisarele mi mota mi kɔmɔ kɔɔ kɔtɔ.

24 Kina ɔɔ moga dɔ kupö bilaka naga nima 'deni yaga di kɔmɔye miyese gɔ dɔ maga 'be 'deni kɔwɔ, botɔ motɔ inza kɔ'bo kpe 'dɔ tiyɔzɔ talo ya dɔye 'dɔ ta'da ye mi kada 'ba karama mota naga nime.

25 Ɔɔ kumuke roma zö kinza ko'deke maŋgolɔ'bo ma ti laŋga gɔmo dë teyi. Kina kinza kola kɔsɔ akonyo 'ba karama 'ba Pasaka nime dë gbï kö'dö nbö bi kèzë dɔmo.

26 Rɔ gɔ kɔmɔ kɔɔ pili ziyi to'de a la'ja 'ba mi nyaka 'bi kako mi rö koro 'ba nɛre Boko'ba 'bi.

Tine kinza kebe ku'di kole banya ala kole kamölö dë ti mba 'ba ma mo."

27 Kina Boko'ba kiya zi Musa te, "Lende naga nime ugu bëri, römöyi na mo'do lömu ma 'deni gɔmo tiyi gbï zinni lijë Yisarele pili."

28 Musa oloma ko'do tö'dö nbö dɔ 'butë sowɔ ti nɛre Boko'ba yayi kinza konyo a motɔ rɔ akonyo ala kuwë mini. Kina Boko'ba kugu lömu abo mo ngi dɔ lere. İdëki möyi mo 'deni rɔ kö'du ki'di 'butë.

Dɔ Kɔmɔ Musa

29 Tine ɔɔ Musa kuyi dɔ bo 'deni kömö di dɔ doku Sinayi ti lere mo tönë ga kugu kö'du ki'di mo ga 'deni dɔmo ne bo ikali dë dëmba dɔ kɔmɔ bo 'deni rɔ ma köbö römöyi bo oloma rɔ tilende ti Boko'ba.

30 Kina ɔɔ Arona ni ti Yisarele pili kɔngɔ te dɔ kɔmɔ bo 'deni ngi rɔ ma köbö, kina lijë kere ngi di bi tese nɔli rɔ bo.

31 Tine bo idëki lijë na Arona ni ti löbu mo ga kuyi dönni kako zi bo, bo koloma rɔ tilende tinni.

32 Di pötö mo tine na bilaka pili kako 'jaa nati zi bo, bo kebe tiya gɔ kö'du ki'di nima Boko'ba ki'di zi bo di dɔ doku Sinayi ne pili zinni.

33 Kina ɔɔ Musa kote tilende 'deni pili tinni tara tine na bo kogba bɔngɔ kolo ngi kutu'bö dɔ kɔmɔ bo.

34 Tine ɔɔ bo kari 'deni kɔdɔ mi rö koro mo tönë tilende zi Boko'ba bo ogba bɔngɔ nima ngi yaga nbö ɔɔ bo kedi kileki 'deni tine na 'jaa bo kolo kileki teyi. Ɔɔ bo kɔdɔ 'deni yaga na bo kebe gbɔ tiyëti gɔ wa ame ga nɛre Boko'ba kose ne zinni Yisarele.

35 Kina lijë kɔngɔ dɔ kɔmɔ bo ma kedi köbö ngi. Musa ö'bö nburu ti bɔngɔ nima rɔ ma kutu'bö kpa dɔ bo nbö ɔɔ bo kedi kɔdɔ 'deni mi rö koro 'ba Boko'ba tine na 'jaa bo kogba yaga.

35

Kada 'Ba Rɔ Kindawo

1 Musa ototɔ dɔ Yisarele pili kiya teyi te, "Wa ma nɛre Boko'ba kose ziye to'do mo na me.

2 Ni motɔ ziyi to'do ndɔɔ 'bi ga nge mi tö'dö dɔ modɔɔkɔtɔ. Tine tö'dö ma rɔ dɔ modɔmoriyö mo nima i'di kedi rɔ kada ma koro ziyi, kada 'ba rɔ kindawo 'ba nɛre Boko'ba na. Botɔ motɔ ame kebe ko'do ndɔɔ mi kada nime kupö yaga.

3 Pele nge rɔ pa'do, kinza kulö'joke dë mi rö 'be ga mi kada nime."

Kpa Közi Ki'di (TD 25:1-9)

4 Musa iya zi Yisarele te, "Wa ma 'dɔ ko'doke na me.

5 Ni motɔ wa ame këddi timo ogba ki'di rɔ kpa közi ki'di zi nɛre Boko'ba 'bi. Ni ame miyi ko'dokɔ ne o'de yamo köbököbö rɔ kpa közi ki'di zi Boko'ba gbï ti wa ma kɔzɔ siteri ni ti 'bilëni

6 ti sunë kamölö ma kopiri 'deni ko'do kinë mo ga rɔ ma kese, ma nbowɔ ti ma kasi ti alato kirilewo ti sunë banya,

7 ti kilaka kamölö ma kinyanyi 'deni kasi liyi, ti kilaka ma kinyanyi 'deni kenme laka, ti ngëri kono

8 ti 'bu 'ba toyi mo, agba'ji 'ba mi 'bu kondi rɔ ti 'ba akato kele,

⁹ ti gbeyi ma nbowo ti lele ma kele moto ga ame go kuloli kpa nyama mo ne ti bonjo 'ba kpa donjo'do mo tone.

¹⁰ Bilaka ame ga ro bo miri di mi longo ye kako ko'do wa naga nime pili Boko'ba kose ne,

¹¹ ro koro 'ba Boko'ba mo tone ti a 'ba domo ga gbi ti a 'ba gomo ma kebe yaga ti monjo mo ga gbi ti nzora mo ga ti mo'ba mo ga ti dodo mo ga ti akideyi mo ga,

¹² sandu 'ba lomu mo tone ti ngeri 'ba tombi mo ga, a domo ti bonjo kurobo 'ba turobo mo koke bi ma koro mo nima timo yaga mo tone,

¹³ tarabiza mo ti ngeri mo ga kpaki ro go jama mo ga, mangolo'bo ma ki'di zi Boko'ba

¹⁴ ti akideyi lamba 'ba toyi mi ro mo nima tone kpaki ti jama mo ga, lamba mo ga ti 'bu mo,

¹⁵ bi 'ba akumu 'ba 'do tonma akato kele domo mo ti ngeri 'ba tombi mo ga, 'bu kondi mo ti agba'ji kato kele mo tone ga ti bonjo kurobo 'ba kpadori mo,

¹⁶ bi 'ba akumu 'ba tonma akumu domo ti kayikayi 'bilengi mo tone teyi, ti ngeri 'ba tombi mo kpaki ro go jama mo ga, ti wori kurogo kosi mo tone ti bi kideyi mo,

¹⁷ ti bonjo kurobo ma kurobo ro kali 'ba romo mo tone ga kpaki ti dodo mo ga pili ti akideyi mo ga, gbi ti 'ba kpadori mo,

¹⁸ ti akutoti mo ga ti kabi 'ba ro koro nime ti 'ba kali 'ba romo ga,

¹⁹ kina gbi ti bonjo koro ma 'do bo akumu mo ga kolo ronni odo lije kedii kari toja laja mi bi ma koro mo nima, ti bonjo koro ro Arona ni ti kole abo ga."

²⁰ Kina odo Yisarele naga nime pili kita'ba 'deni kari di ngila Musa bina tine,

²¹ moto ame yimo ko'doko ne ari ko'de wa ngi ro kpa kosi ki'di to'do ndobo 'ba ro koro 'ba Boko'ba 'benni timo. Wa ame ga pili ko'doko 'do tumotu Boko'ba timo ti ma 'do ko'do ro bonjo koro 'ba ro bo akumu mo ga, lije o'de ngi pili kako.

²² Bilaka ame ga pili doki'di mo ko'doko ne ala ro botoni ala ro 'ja o'de wa ma kozo yamo kobokobo ni ti a mbili ti a dokole

kosi ni ti a mugu ti dokomali wa ma kele naga ngi pili ki'di ro kpa kosi zi Boko'ba.

²³ Bilaka ame ga pili kedii ti suni kamolo ma kopiri 'deni ko'do kine mo ga ro ma kese, ma nbowo ti ma kasi ti alato kirilewo ti suni banya ti kilaka kamolo ma kinyanyi 'deni kasi liyi naga ti kilaka ma kinyanyi 'deni kenje laka naga o'de ngi kako.

²⁴ Ya ame ga pili ko'bo tireke wa ma kozo siteri ni ti 'bilengi ni ne o'de kpa kosi ki'di ma 'benni ga ngi gbi kako zi Boko'ba. Bilaka ame ga kedii ti ngeri kono ma kele ko'bo 'do to'do ndobo nima timo ne o'de ngi gbi kako.

²⁵ 'Ja ame ga pili ro bo kopiri alato ne o'de dokomali suni kamolo ma kopiri 'deni ko'do kine mo ga ro ma kese, ma nbowo ti ma kasi ti alato kirilewo ngi.

²⁶ Suni banya ma kopiri naga lije o'de gbi kako.

²⁷ Lobo mo ga o'de lele ma ndogo kitigo naga ngi ma kine mo nbowo ti ma kele moto ga gbi tuloli mo kpa nyama mo tone ti bonjo ma 'ba kpa donjo'do mo.

²⁸ Lije o'de agba'ji ngi ti 'bu 'ba mi lamba ti ma kondi mo tone ti akato kele mo ga.

²⁹ Ro go bilaka ame ga pili yimo ko'doko ti'di kpa kosi ki'di zi Boko'ba kozo ma Musa kose ne o'de ngi kako.

Bɔ Kubo Ro Koro (TD 31:1-11)

³⁰ Kina Musa kileki kiya gbi zinni te, "Boko'ba oweli Bezalele kole 'ba Uri kole 'ba kole 'ba Uru di mi kupo e'be Yuda 'deni.

³¹ Boko'ba odo Nyi Koto Laka abo 'deni lo mi Bezalele ki'di miri 'ba to'do wa naga nime ti akikali mo 'deni pili teyi.

³² Kina ti bo ko'do wa naga nime di mi yamo kobokobo ni ti siteri ti 'bilengi

³³ toga mi lele ti to'ba'ba wa ti tose ngeri ni pili ro go ndobo 'ba kosi.

³⁴ Boko'ba i'di ndobo naga nime 'deni zi Bezalele ni ti Oliba kole 'ba Asamaka di mi kupo e'be Dana kina 'do lije kiyandi ya moto ga gbi to'do mo tara.

³⁵ Akikali ti miri pili 'ba akose ti akopiri ti lo'jo ame go ku'jo bonjo ko'do kele di mi suni kamolo ma kopiri 'deni

ko'do kinē mo ga rɔ ma kese, ma ɲbowɔ ti ma kasi ti alato kirilewo pili rɔ go kinē bɔngɔ mɔtɔ ga, Boko'ba i'di 'deni pili zinni. Lijē ti kɔ'bo ɲgi to'do ndɔbo 'ba kōzi pili rɔ gomo.

36

1 Kina Bezalele ni ti Oliba ti bɔ miri mɔtɔ mo naga nima Boko'ba ki'di tigo 'ba akikali 'ba ndɔbo nime 'deni teyi ne kako ɲgi. Kina go lijē ko'do wa ame pili kɔ'bo 'do to'do rɔ koro nima timo ne ɲgi ko kɔzo ndose mo ma Boko'ba kose tōnē tara."

2 Kina Musa kotɔtɔ dōnni lijē bɔ miri mo naga nima ɲgi, Bezalele ni ti Oliba gbī ti bɔ miri pili mɔtɔ mo ga tōnē, lijē ma Boko'ba ki'di akikali ti tigo 'ba ndɔbo nima 'deni zinni mo tōnē ga lijē kuti 'deni 'do tako to'do mo ne.

3 Wa mo ga ame pili Yisarele kireke dɔmo 'deni 'do to'do ndɔbo nima timo ne lijē ako ɲgi kogba di zi Musa kari timo. Tine Yisarele ɔ'bō ɲgi to'de kpa kōzi ki'di rɔ kɔmɔ kada löbu nime,

4 ɲbō bɔ miri mo naga nima kënyi kako

5 kiya zi Musa te, "Bilaka o'de kpa kōzi 'deni kebe do ame do'dɔko go do'do ndɔbo nime timo kɔzo ma Boko'ba kose."

6 Kina Musa ki'di kari kuwōwō lende mo ɲgi kote mi taya pili kinza bɔtɔ kireke wa dē kpe dōmōyi ndɔbo 'ba rɔ koro nima.

7 Wa ame ga pili kireke ne ɔ'bo ndɔbo nima 'deni kebe gbī.

Kinē Rō Koro (TD 26:1-37)

8 Bɔ miri ma rɔ do kiteli di mi löngö lijē bɔ ndɔbo mo naga nima na ko'do rɔ koro mo tōnē. Lijē o'do di mi bɔngɔ ma kudō'bō 'butē ku'jō di mi sunē kamölō ma kopiri 'deni ko'do kinē mo ga rɔ ma kese, ma ɲbowɔ ti ma kasi ti alato kirilewo kiyōru ti kinē sasa ti kakala dɔmo tōnē ga.

9 Takpa mo ga pili rɔ ma koriya dɔkɔmɔ kumögu 'butē dɔmoriyō tō'bō mo dɔkɔmɔ kumögu riyō.

10 Ma muyi lijē uru kpamo kiyoso pili teyi rɔ mindalo kɔtɔ. Kina lijē ko'do gbī tara ti kapa ma muyi mɔtɔ nima.

11 Lijē o'do kano rɔmo di mi bɔngɔ kese kiyija kebe do kpa mindalo mo ga ma yaga.

12 Lijē iyija kano mo ga kuluku kɔtɔ go mindalo ma dɔgba kina gbī tara go mindalo ma rɔ mi riyō mo.

13 Lijē o'do mɔngɔ teyi kuluku kɔtɔ di mi yamo köbököbō tosi kpamo timo bi kɔtɔ.

14 A dɔmo ma kebe gomo ma yaga lijē o'do di mi bɔngɔ kudō'bō 'butē dɔokɔtɔ ma ku'jō di mi sunē banya.

15 Lijē o'do pili rɔ ma koriya takpa mo dɔkɔmɔ kumögu 'butē dɔomota, tō'bō mo dɔkɔmɔ kumögu riyō.

16 Ma muyi lijē uru kpamo kiyoso bi kɔtɔ rɔ mindalo, kina ma modɔokɔtɔ ama gbī 'beri rɔ mindalo mɔtɔ.

17 Lijē o'do kano kuluku kɔtɔ kiyija kpa mindalo ma dɔgba mo nima kebe kapa do kpamo ma kileki yi'bōwu. Kina lijē ko'do kano mɔtɔ ga gbī 'bōwu kuluku kɔtɔ kiyija kpa mindalo mɔtɔ mo nima.

18 Lijē o'do mɔngɔ kuluku kɔtɔ di mi 'bilēɲi 'do kosi kpamo timo kiyoso bi kɔtɔ.

19 Kina lijē ko'do a dɔmo ma kebe yaga 'bōwu gbī riyō teyi, ma kɔtɔ di mi kilaka kamölō ame kinyanyi 'deni rɔmo kasi liyi ne, kina mɔtɔ gbī di mi kilaka ma kinyanyi 'deni keɲme laka naga 'do bo na kēdi kebe gomo ma yaga.

20 Nzora 'ba rɔ koro nima lijē o'do di mi ɲgērī kono.

21 Takpa mo ga pili dɔkɔmɔ kumögu sowɔ, tō'bō mo dɔkɔmɔ kolokɔ modɔmoriyō.

22 Lösī kēdi rɔ riyōriyō mi ndimo ga go kideyi timo. Nzora naga nime pili rɔ gomo kēdi ti lösī teyi.

23 Lijē o'do nzora 'butē riyō zi kapa mo ma kileki te do ro'ɔ

24 ti akidēyi mo ga 'butē sowɔ di mi siteri tutōti mo timo. Akidēyi mo ga kēdi rɔ riyōriyō ndi ma kɔtɔ.

25 Lijē o'do nzora 'butē riyō do kapa mo ma kileki te do tugbu

26 ti akidēyi mo ga 'butē sowɔ di mi siteri rɔ riyōriyō ndi nzora kɔtɔ.

27 Ma kebe yikundō mo kileki te kapa do tɔrɔ lijē o'do nzora teyi modɔokɔtɔ.

28 Tine gɔ dɔ kumu mo ga lijɛ o'do nzora teyi kpaki rɔ riyɔriyɔ.

29 Nzora ma riyɔ 'ba dɔ kumu mo naga nima iyoso kpamo di bɛri ɳbɔ kala tɔrɔ. Rɔ gɔ nzora 'ba dɔ kumu mo naga nima kpaki rɔ gɔmo na lijɛ ko'do tara.

30 Nzora pili modɔmota ti akidɛyi mo ga di mi sitɛri 'butɛ dɔomu dɔokɔtɔ rɔ riyɔriyɔ ndimo ga.

31 Lijɛ o'do mo'ba teyi 'butɛ dɔomu di mi ɳgɛri kono,

32 muyi gɔ nzora ma kapa ama, muyi gɔ ma kileki te kapa dɔ ro'o kina gbɛ muyi gɔ kapa ma rɔ yikundɔ mo tɔnɛ kileki te kapa dɔ tɔrɔ ne.

33 Mo'ba ma zana mo ame kuruwɔ mi lɔngɔ nzora mo naga nime ne kuɳguɳgu di bine ɳbɔ kala gɔ kapa mo ma 'dɛ.

34 Lijɛ omba rɔ nzora mo ga teyi ti yamo kɔbɔkɔbɔ ti kano yɔki mo tusu mo'ba mo ga kebe yimo ame komba rɔmo ra gbɛ ti yamo kɔbɔkɔbɔ ne.

35 Lijɛ o'do bɔɳgɔ kurɔbɔ mo tɔnɛ di mi sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'do kinɛ mo ga rɔ ma kese, ma ɳbɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo kiyɔru ti kinɛ sasa ti kakala dɔmo naga.

36 Lijɛ o'do lɛ'bɛrɛ sowɔ di mi ɳgɛri kono komba rɔmo teyi ti yamo kɔbɔkɔbɔ towe bɔɳgɔ kurɔbɔ mo tɔnɛ dɔmo, kosi kpamo ga ti moɳgɔ yamo kɔbɔkɔbɔ. Kina lijɛ ko'do akidɛyi mo ga di mi sitɛri sowɔ tutɔti lɛ'bɛrɛ mo naga nima timo.

37 Akpadɔri 'ba rɔ koro nima lijɛ o'do rɔ bɔɳgɔ kurɔbɔ di mi sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'do kinɛ mo ga rɔ ma kese, ma ɳbɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo kiyɔru rɔmo kiyada.

38 Lijɛ o'do lɛ'bɛrɛ muyi zi bɔɳgɔ kurɔbɔ ame kosi kpamo ti moɳgɔ. Dɔmo ma tɔrɔ ti ndimo ma di bɛri komba yamo kɔbɔkɔbɔ teyi ti akidɛyi mo ga muyi rɔ 'bilɛɳi.

37

Kinɛ Sandu Mo (TD 25:10-22)

1 Bezalelɛ o'do sandu 'ba lɔmu nima di mi ɳgɛri kono. Gɔmo ma kakpa mo dɔkɔmɔ kolɔkɔ 'butɛ dɔokɔtɔ. Tɔ'bɔ mo

dɔkɔmɔ kolɔkɔ modɔmoriyɔ. Takpa mo ma kari tɔrɔ gbɛ tara.

2 Yimo ti gɔmo ma yaga bo ora ti yamo kɔbɔkɔbɔ bo kiyɔru dɔ kpamo.

3 Bo o'do kano 'ba tombi mo timo ga sowɔ teyi di mi yamo kɔbɔkɔbɔ kosi kapa gɔ ndimo ga kpaki sowɔ rɔ riyɔriyɔ.

4 Bo o'do ɳgɛri 'ba tombi mo ga di mi kono bo komba yamo kɔbɔkɔbɔ rɔmo,

5 bo kusu kebe mi kano mo tɔnɛ ga kapa 'ba sandu mo nima kpaki riyɔ ne.

6 Bo o'do a dɔmo di mi yamo ma kɔbɔkɔbɔ, takpa mo dɔkɔmɔ kolɔkɔ 'butɛ dɔokɔtɔ, tɔ'bɔ mo dɔkɔmɔ kolɔkɔ modɔmoriyɔ.

7 Bo uku sasa ti kakala dɔmo naga riyɔ di mi yamo kɔbɔkɔbɔ,

8 kɔtɔ kapa ame kɔtɔ kapa ama. Bo uku kambi kɔtɔ ti a dɔmo nima.

9 Sasa mo naga nime mɔtɔ kuyi kɔmɔni kari dɔ lɛpi ni tine koɳgɔ bi bɛri kakala mo ga kutu'bɔ dɔ sandu nima.

Kinɛ Tarabiza Mo (TD 25:23-30)

10 Bo o'do tarabiza mo di mi ɳgɛri kono, takpa mo dɔkɔmɔ kolɔkɔ modɔmosowɔ, tɔ'bɔ mo dɔkɔmɔ kolɔkɔ muyi, takpa mo ma kari tɔrɔ dɔkɔmɔ kolɔkɔ modɔmoriyɔ.

11 Bo ora rɔmo ti yamo kɔbɔkɔbɔ bo kiyɔru dɔ kpamo ga.

12 Bo o'do dɔtara kpamo ma ko'do koriya ti dɔkole kɔzi ma zana nime bo kiyɔru dɔ kpamo ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

13 Bo o'do kano 'ba tombi mo timo sowɔ teyi di mi yamo kɔbɔkɔbɔ bo kosi kebe gɔ ndimo naga nima kpaki sowɔ.

14 A 'ba tombi tarabiza nima bo o'do ɳgɔsi kpa dɔtara mo tɔrɔ.

15 Bo o'do ɳgɛri 'ba tombi mo timo di mi kono bo komba rɔmo ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

16 Bo o'do lebe yamo kɔbɔkɔbɔ zi tarabiza nima, gata mo ga ti kɔsu mo ga ti gberi mo ga ti lebe 'ba todo layi mo ga timo.

Kinɛ Akidɛyi Lamba Mo (TD 25:31-40)

17 Bo o'do akidɛyi lamba mo di mi yamo kɔbɔkɔbɔ. Bo uku ndimo ti dɔdɔrɔ mo di mi yamo kɔbɔkɔbɔ ti dɔwɔru 'ba tiyada

mo ga ti mbili ma kedi komo mo ga kambi koto timo.

¹⁸ Dɔŋgila konza pili ro motamota di go do kapa mo ga kpaki riyö.

¹⁹ Dɔŋgila mo naga nima pili ro gomo ma koto ti dowöru ma kiyada timo mo tonë ga mota domo ti ma komo mo ga teyi.

²⁰ Dɔɔro mo ti dowöru 'ba tiyada mo timo mo tonë sowo teyi ti ma komo mo ga.

²¹ Kpa dɔŋgoriya ma konza mo naga nima ro motamota ne kpaki ti ma komo mo teyi.

²² Ma komo mo nima ti dɔŋgila mo ga ti akidëyi lamba mo nima ambi pili ro akoto kuku 'deni di mi yamo köbököbö.

²³ Bo o'do lamba modomoriyö do akidëyi mo nima. Kina bo kuku makara mo ga ngi ti akunzö buruku mo ga di mi yamo köbököbö.

²⁴ Kilo 'butë mota döomu 'ba yamo köbököbö na ma bo kote do ndobo 'ba akidëyi lamba nima ti jama mo ga.

*Kinë Bi 'Ba Toŋma Akato Kele
(TD 30:1-5)*

²⁵ Bo o'do bi 'ba toŋma akato kele domo di mi ngëri kono ro do 'baga do kapa mo ga pili ro ma koriya dokomo koloko muyi. Tine takpa mo ma kari toro dokomo koloko modomosowo. Biti 'ba go do kumu sowo mo naga nima bo o'do kambi koto timo.

²⁶ Domo ma di toro ti romo ga kpaki ti biti mo ga bo ora romo ti yamo köbököbö bo kiyöru do kpamo ga toko teyi.

²⁷ Bo o'do kano 'ba tombi mo riyö teyi di mi yamo köbököbö. Bo o'do kano mo naga nima ngosi kpa bici ma kiyöru mo nima kebe go do kapa mo ga kpaki riyö tusu ngëri 'ba tombi mo ga yimo.

²⁸ Bo o'do ngëri 'ba tombi mo di mi kono bo komba romo ti yamo köbököbö.

²⁹ Kina bo ko'do 'bu koro 'ba tondi mo romo tonë ngi gbi ti akato kele mo ga kudölö yimo kozo riya tara.

38

*Kinë Bi 'Ba Akumu
(TD 27:1-8)*

¹ Bo o'do bi 'ba toŋma akumu mo di mi ngëri kono ro do 'baga, kapa mo ga

dokomo kumögu riyö. Tine takpa mo ma kari toro dokomo kumögu koto.

² Bo o'do biti teyi kebe kapa go do kumu mo ga kpaki sowo kambi koto timo. Bo ora romo pili ti 'bilëŋi.

³ Kina bo ko'do jama mo ga gbi teyi. Bo o'do akunzö buruku mo ga ti körë mo ga ti lebe mo ga ti jakira mo ga ti gata 'ba pa'do mo ga. Jama naga nime pili bo o'do di mi 'bilëŋi.

⁴ Bo o'do kayikayi di mi 'bilëŋi kusu kebe bici domo ma ko'do mo nima nbo kömö mi zana mo.

⁵ Bo o'do kano 'ba tombi mo timo ga sowo ki'di kebe go dogali mo ga.

⁶ Bo o'do ngëri 'ba tombi mo timo ga gbi teyi bo komba romo ti 'bilëŋi.

⁷ Kina bo kusu ngi mi kano mo naga nima. Bi 'ba toŋma akumu ame lijë o'do di mi ngëri kola yimo ro gböŋö.

⁸ Bo o'do wöri kurögö közi mo tonë ti akidëyi mo di mi mandara 'ba 'ja ma kedi ko'do ndobo kpadöri 'ba rö koro nima.

*Kinë Kali Mo
(TD 27:9-19)*

⁹ Tine 'ba rö koro mo nima lijë ari ko'do kali romo di mi bɔŋgo ma kele naga. Kapa mo ma kari te do ro'o dokomo kumögu 'butë sowo domosowo

¹⁰ kikëti ti dɔɔro 'bilëŋi 'butë riyö gbi ti akidëyi mo ga. Moŋgo mo ga gbi teyi ti bi kiyöru mo ga di mi sitëri.

¹¹ Kali nima kapa mo ama gbi ro ma koriya ti ame kileki te kapa do tugbu ne.

¹² Kapa mo ma kileki te do toro lijë o'do dokomo kumögu 'butë riyö domoriyö ti dɔɔro mo ga ti akidëyi mo ga gbi teyi. Kina gbi ti moŋgo ti kabi mo ga teyi ko'do di mi sitëri.

¹³ Kapa ma kileki te yibi ti kpadöri mo teyi ne gbi dokomo kumögu 'butë riyö domoriyö.

¹⁴ Kapa kpadöri mo ma kileki te lijë o'do bɔŋgo kuröbö mo ga teyi dokomo kumögu modomoriyö. Dɔɔro mo ga mota ti akidëyi mo ga teyi.

¹⁵ Kina lijë ko'do kapa mo ma kari 'dë nima gbi tara ti dɔɔro ti akidëyi mo ga teyi.

16 Bɔŋɔ kurɔbɔ mo naga nima liɛ ko'dɔ toko rɔ kali nima ne pili di mi bɔŋɔ ma kele.

17 Akidɛyi 'ba ndi dɔdɔrɔ mo ga di mi 'bilɛŋi, tine moŋɔ mo ga ti bi kiyɔru mo ga ti a ma komba dɔ dɔdɔrɔ mo ga di mi sitɛri. Dɔdɔrɔ mo naga nima pili rɔ gɔmo ti bi kiyɔru rɔmo di mi sitɛri.

18 Bɔŋɔ kurɔbɔ ma rɔ akpadɔri mo di mi sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'dɔ kinɛ mo ga rɔ ma kese, ma ŋbɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo kiyada kiyɔru rɔmo kele. Tɔ'bɔ mo dɔkɔmɔ kumɔgu modɔmota tine takpa mo dɔkɔmɔ kumɔgu riyɔ koriya ti dɔ bɔŋɔ kurɔbɔ ma laki mɔɔ ga 'ba kali mo nima.

19 Ikɛti ti dɔdɔrɔ sowɔ ti akidɛyi mo ga teyi pili di mi 'bilɛŋi. Tine moŋɔ mo ga ti a ma komba dɔ dɔdɔrɔ mo ga na di mi sitɛri.

20 Akutɔti rɔ koro nima ti 'ba kali mo ga pili o'dɔ di mi 'bilɛŋi.

Dɔkomali Wa Mo Ga

21 Akiyija 'ba wa ame ga ko'dɔ rɔ rɔ koro nima ki'di lere riyɔ 'ba kɔ'du ki'di 'butɛ mo tɔnɛ ga yimo ne na me ga. Musa na kose gɔ wa naga nime pili zi kupɔ e'be Lɛwɛ titɛtɛ mo kɔzɔ a nime te. Itomara kole 'ba Arona na ki'di mbiri rɔ bɔ dɔnni titɛtɛ mo.

22 Bezalele kole 'ba Uri kole 'ba kole 'ba Uru di mi kupɔ e'be Yuda na ko'dɔ wa naga nime pili Bɔko'ba kose zi Musa ne.

23 Bɔ gɔ bo Oliba kole 'ba Asamaka di mi kupɔ e'be Dana na rɔ bɔ tose mo ga gbɛ rɔ bɔ toga yimo gbɛ rɔ bɔ tu'jɔ bɔŋɔ di mi sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'dɔ kinɛ mo ga rɔ ma kese, ma ŋbɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo.

24 Yamo kɔbɔkɔbɔ ame ga pili kireke kulɔmu zi Bɔko'ba ne ɛdi kilɔ kuluku 'butɛ riyɔ gɔ akiyari mo.

25 Sitɛri ɛdi pili kilɔ kuluku 'butɛ bi modɔkɔtɔ kɔdɔ dɔmo kuluku modɔmota kora dɔmo 'butɛ mota (3,430) gɔ akiyari mo ma bilaka ma kugu mɔyi mo naga nima kireke.

26 Wa naga nime pili ma bilaka mo ga kireke na, mɔɔ opi kɔzɔ ma ko'dɔkɔ ziyi tara gɔ akiyari mo. Bɔtɔni ame ga kɔmo kɔɔ mo kisasi 'deni di dɔ 'butɛ riyɔ kugu

mɔyi mo ne ɛdi pili kuluku kpa mota bi sowɔ kɔdɔ dɔmo kuluku kpa riyɔ bi 'butɛ sowɔ dɔkɔtɔ kora dɔmo kuluku 'butɛ riyɔ dɔkɔtɔ (603,550).

27 Di mi sitɛri mo nima ma kilɔ kuluku 'butɛ bi modɔkɔtɔ kɔdɔ dɔmo kuluku modɔmota (3,400) na ko'dɔ pili rɔ akidɛyi mo ma kuluku riyɔ 'ba rɔ rɔ koro mo nima ti 'ba bɔŋɔ kurɔbɔ mo ga, ma kɔtɔ ombi ŋbɔ kilɔ 'butɛ mota dɔmosowɔ, pili rɔ gɔmo.

28 Kɔsɔ mo ma kileke kilɔ 'butɛ mota nima na Bezalele ko'dɔ bi kiyɔru ti moŋɔ 'ba gɔ dɔdɔrɔ mo ga di yimo. Kina gbɛ bo ko'dɔ rɔ a 'ba dɔ dɔdɔrɔ mo ga.

29 'Bilɛŋi ma kireke kulɔmu zi Bɔko'ba ɛdi pili kilɔ kuluku 'butɛ sowɔ dɔmo dɔmota kora dɔmo 'butɛ riyɔ dɔmo (2,425).

30 Kina Bezalele ko'dɔ akidɛyi 'ba kpadɔri 'ba rɔ koro mo nima gbɛ di yimo ti bi 'ba toŋma akumu ma di mi 'bilɛŋi mo nima ti kayikayi 'bilɛŋi mo tɔnɛ ti jama pili 'ba bi 'ba akumu.

31 Kina ma bo ko'dɔ akidɛyi kali mo tɔnɛ ga gbɛ di yimo ti 'ba kpadɔri mo ga ti akutɔti rɔ koro nima pili ti 'ba kali mo.

39

Kinɛ Bɔŋɔ 'Ba Bɔ Akumu (TD 28:1-14)

1 Di mi sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'dɔ kinɛ mo ga rɔ ma kese, ma ŋbɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo mo tɔnɛ ga na liɛ ko'dɔ bɔŋɔ 'ba rɔ bɔ akumu mo ga ŋgi ma 'dɔ liɛ kolɔ ɔdɔ liɛ kɛdi kari toja laja mi bi ma koro mo. Liɛ o'dɔ bɔŋɔ koro 'ba bɔ akumu rɔ Arona ni kɔzɔ ma Bɔko'ba kose zi Musa tara.

2 Liɛ o'dɔ nyama mo di mi sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'dɔ kinɛ mo ga rɔ ma kese, ma ŋbɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo gbɛ ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

3 Liɛ uku yamo kɔbɔkɔbɔ kore yaga ndendende ku'jɔ kɔtɔ ti sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'dɔ kinɛ mo ga rɔ ma kese, ma ŋbɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo mo tɔnɛ.

4 Liɛ o'dɔ kabi 'ba dɔkɔnyɔ riyɔ kpa nyama mo nima kosi kpamo dɔ kapa mo ga 'dɔ kuru kpamo timo.

⁵ Gasi ku'jɔ kele mo tɔnɛ ko'dɔ ra gbɪ di mɪ kɪnɛ wa kɔtɔ mo nima ne iyoso kpamo gbɪ yɔki nyama mo nima 'dɔ kambɪ kɔtɔ timo kɔzɔ ma Bɔko'ba kose zi Musa.

⁶ Lele kɪnɛ ɲɔwɔ mo tɔnɛ ga lijɛ ileɲɔ koga mɔyɪ kole 'butɛ dɔmorɪyɔ 'ba Yakoba ga rɔmo ko'ba'ba ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

⁷ Lijɛ uru rɔ kapa kabi 'ba dɔkɔnyɔ nyama mo nima gɔ kileme kpa goli 'butɛ dɔmorɪyɔ 'ba Yisarele, kɔzɔ ma Bɔko'ba kose zi Musa.

*Kɪnɛ Bɔɲɔ 'Ba Dɔɲɔ'do Mo
(TD 28:15-30)*

⁸ Lijɛ o'dɔ bɔɲɔ ma kpa dɔɲɔ'do mo gbɪ di mɪ kɪnɛ akɔtɔ nima ko'dɔ nyama mo di yɪmo ne gbɪ ti kɪnɛ akɪyɔru kɔtɔ mo nima.

⁹ O'dɔ yaga rɔ ma kɔ'bɔ rɔ dɔ 'baga kukɔku yɪmo rɪyɔ teyi. Takpa mo ti tɔ'bɔ mo pili dɔkɔmɔ kolɔkɔ rɪyɔ.

¹⁰ Lijɛ ulɔlɪ mindalo 'ba dɔku ndɔgɔ kitigɔ naga sowɔ rɔmo. Mindalo ma dɔgba mo lijɛ i'di mboro ni ti ma kɪnɛ dɔɲɔte ti ma kese na teyi.

¹¹ Mindalo ma rɪyɔ mo lijɛ i'di ma kɪnɛ biliwa ti ma yɛwɛ ti ma kilindekilinde teyi.

¹² Mindalo ma mota mo lijɛ i'di ma kese tɪyɔtɪyɔ ti ma kumɔru ti ma liyi teyi.

¹³ Mindalo ma rɔ mɪ sowɔ mo lijɛ i'di ma kɪdɪdɪ ti ma kɪnɛ wɔlɪwɔlɪ ti ma kɪnɛ kɪlɪ'dɪ 'dɔyɪ teyi. Lijɛ ko'ba'ba pili ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

¹⁴ Di mɪ dɔku 'butɛ dɔmorɪyɔ naga nima pili oga mɔyɪ kole 'butɛ dɔmorɪyɔ 'ba Yakoba ga rɔmo rɔ kɔtɔkɔtɔ 'dɔ kileme kpa goli 'butɛ dɔmorɪyɔ 'ba Yisarele.

¹⁵ Lijɛ o'dɔ nyɔri yamo kɔbɔkɔbɔ kpa bɔɲɔ 'ba dɔɲɔ'do mo nima ko'dɔ kɔzɔ ga'da naga tara.

¹⁶ Lijɛ o'dɔ yamo kɔbɔkɔbɔ ko'ba'ba mo ga rɪyɔ gbɪ ti magbaya rɪyɔ. Magbaya rɪyɔ mo naga nima lijɛ uru kpa bɔɲɔ 'ba dɔɲɔ'do mo ma tɔrɔ.

¹⁷ Kina lijɛ kosi kpa nyɔri yamo kɔbɔkɔbɔ mo tɔnɛ ga ɲɔ rɔmo.

¹⁸ Tine kapa 'ba kpamo ama lijɛ osi rɔ yamo kɔbɔkɔbɔ ko'ba'ba mo tɔnɛ ga rɔ kabi 'ba dɔkɔnyɔ mo yayɪ kebe kɔmɔ ne.

¹⁹ Lijɛ o'dɔ magbaya yamo kɔbɔkɔbɔ rɪyɔ kuru kpa bɔɲɔ 'ba dɔɲɔ'do mo

nima ma kapa bɛrɪ kebe mɪyɔ ɲɔsɪ kpa nyama.

²⁰ Lijɛ o'dɔ magbaya mɔtɔ ga 'bɔwu gbɪ rɪyɔ kuru kpa kabi 'ba dɔkɔnyɔ nyama mo ma bɛrɪ ɲɔsɪ kpa dɔgali mo tine mbowa tɔrɔ bi dɔ gasi ku'jɔ kele mo tɔnɛ.

²¹ Kɔzɔ ame Bɔko'ba kose 'deni zi Musa ne tara na lijɛ kosi kpa magbaya 'ba bɔɲɔ 'ba dɔɲɔ'do mo ɲɔ ti ma 'ba nyama mo ti kabi kese 'dɔ bɔɲɔ ma 'ba dɔɲɔ'do nima koloma tɔrɔ dɔ gasi mo kinza kuɲɔlɔ ra.

*Kɪnɛ Bɛbɛ Mo
(TD 28:31-43)*

²² Bɛbɛ ma lɔbu mo ame kebe mɪ nyama mo yayɪ ne o'dɔ pili di mɪ sunɛ ma kese.

²³ Bi gbɔɲɔ 'ba dɔmo uru kpamo kitigɔ teyi kinza kirica ra.

²⁴⁻²⁵⁻²⁶ Dɔ kpamo ma kɔɲɔ kebe kapa mo ma bɛrɪ lijɛ iyɪja ɲɔlɔɲɔlɔ kese ti ma ɲɔwɔ ti ma kasi kujɔlu yɪmo ti lalɔɲa yamo kɔbɔkɔbɔ kɔzɔ ame Bɔko'ba kose zi Musa ne.

²⁷ Lijɛ o'dɔ bɔɲɔ kolɔ rɔ zi Arona ni ti kole abo ga,

²⁸ ti yima kolo dɔmo ga ti a dɔmo ga ti ridi mo ga

²⁹ gbɪ ti lapo di mɪ sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'dɔ kɪnɛ mo ga rɔ ma kese, ma ɲɔwɔ ti ma kasi ti alato kirilewo kɪyɔru rɔmo kele ne kɔzɔ ma Bɔko'ba kose zi Musa.

³⁰ Lijɛ o'dɔ dɔkulɛ 'ba tileme tulɔmu wa zi Bɔko'ba di mɪ yamo kɔbɔkɔbɔ. Lijɛ kugu rɔmo te, "Ulɔmu 'deni zi Bɔko'ba."

³¹ Lijɛ udɔdu kpa dɔ yima mo nima ti kabi kese kɔzɔ ma Bɔko'ba kose zi Musa.

*Jama 'Ba Rɔ Rɔ Koro
(TD 35:10-19)*

³² Ndɔbɔ 'ba tɔ'dɔ rɔ koro 'ba Bɔko'ba ote rɔnɪ ɲɔ pili kɔzɔ a nime te. Yisarele o'dɔ wa pili ɲɔ ko kɔzɔ ma Bɔko'ba kose zi Musa.

³³ Lijɛ o'dɔ rɔ koro nima koto kari zi Musa ti jama mo ga pili, mɔɲɔ mo ga ti nzora mo ga ti mɔ'ba mo ga ti dɔdɔrɔ mo ga ti akɪdɛyɪ mo ga,

³⁴ kilaka kamɔlɔ ma kutɪ rɔmo kasi liyi rɔ 'ba dɔmo mo tɔnɛ ga ti a 'ba dɔmo ma rɔ kilaka ma kɪnyanyi keɲme laka mo tɔnɛ ga, ti bɔɲɔ kurɔbɔ mo ga

³⁵ ti sandu 'ba lömu mo tönë ti lere riyo 'ba kö'du ki'di mo tönë ga yimo, ngëri kombi mo ga ti a dɔmo,

³⁶ tarabiza mo ti jama mo ga pili ti mangolo'bo ma ki'di zi Boko'ba mo,

³⁷ akidëyi lamba mo di mi yamo köbököbö ne ti lamba mo ga ti jama mo ga pili ti 'bu mo ga,

³⁸ bi 'ba akumu ma di mi yamo köbököbö ti 'bu kondi rɔmo tönë ti agba'ji kato kele mo ga ti bɔngɔ kuröbö 'ba kpadöri mo,

³⁹ bi 'ba akumu ma di mi 'bilëni mo ti kayikayi mo ti ngëri 'ba tombi mo ga ti jama mo ga pili, wöri kurögö közi mo ti akidëyi mo,

⁴⁰ bɔngɔ kuröbö 'ba kali mo ti dɔdɔɔ mo ga ti akidëyi mo ga, bɔngɔ kuröbö ma 'ba kpadöri 'ba kali mo ti kabi mo ga ti akutöti mo ga pili,

⁴¹ gbï ti bɔngɔ koro ma 'dɔ bɔ akumu mo ga kolɔ di mi bi ma koro mo nima, bɔngɔ koro rɔ Arona bɔ akumu ni lijë ti kole abo ga.

⁴² Yisarele o'dɔ wa naga nime 'deni pili kɔzɔ ma Boko'ba kose zi Musa.

⁴³ Musa ɔngɔ gɔmo lijë o'dɔ 'deni ko kɔzɔ ma Boko'ba kose zi bo. Kina bo ko'dɔ yeyi ngi zinni.

40

Tulömu Mo

¹ Kina nere Boko'ba kiya zi Musa te,

² "Mi tö'dö ma dɔndende 'ba nyepë ma dɔgba nime ziyi tutöti rö 'ba tondɔɔ, rö koro ma 'ba Boko'ba nime.

³ Utë sandu 'ba lömu mo tönë ti kö'du ki'di 'butë yimo ne mi zana mo yayi. Kina 'dɔ kowe bɔngɔ kuröbö mo tönë kebe kɔmɔ mo.

⁴ O'de tarabiza mo tönë yimo kiyija jama mo ga dɔmo. O'de akidëyi lamba mo tönë yimo yayi kiyija lamba mo ga dɔmo.

⁵ Utë bi 'ba akumu ma di mi yamo köbököbö mo tönë kɔmɔ sandu 'ba lömu mo nima yayi. Kina 'dɔ kowe bɔngɔ kuröbö 'ba kpadöri mo teyi.

⁶ Utë bi 'ba akumu ma 'ba tonjma kpa közi ki'di dɔmo nima kɔmɔ rö koro nima ma yaga.

⁷ Utë wöri kurögö közi mo tönë mi löngö bi 'ba akumu ni ti rö koro kunö mini lö yimo.

⁸ Utöti kali 'ba rɔmo ga toko kowe bɔngɔ kuröbö 'ba kpadöri mo teyi.

⁹ Kina 'dɔ kulömu rö koro nima kpaki ti jama mo ga ti tondi 'bu koro mo tönë rɔmo kina ti kedi ngi pili rɔ ma koro.

¹⁰ Kina 'dɔ kulömu bi 'ba akumu mo ga pili ti jama mo ga ti tondi 'bu rɔmo. Kina ti lijë kedi ngi rɔ ma koro.

¹¹ Kina 'dɔ kulömu wöri kurögö közi nima gbï tara ti akidëyi mo.

¹² O'de Arona ni ti kole abo ga kpadöri 'ba rö koro bina kina 'dɔ ki'di lijë kurögö rönni tilejo rönni kɔpɔ.

¹³ Olɔ bɔngɔ 'ba bɔ akumu mo tönë rɔ Arona kondi 'bu mo rɔ bo. Kina 'dɔ ki'di bo kɔzɔ a nime te toja laja rɔ bɔ akumu ma zö.

¹⁴ O'de kole abo mo ga kolɔ bɔngɔ kolɔ rɔ rönni.

¹⁵ Kina 'dɔ kondi 'bu gbï rönni kɔzɔ ma kondi rɔ 'bu nni, 'dɔ lijë koja laja zö rɔ bɔ akumu ma ga. 'Bu kondi nime ti ki'di kupö lijë kö'bö rɔ bɔ akumu zö nduwë mi kada ma kedi kako naga nime 'dë."

¹⁶ Kina Musa ko'dɔ wa pili ngi kɔzɔ ma nere Boko'ba kose zi bo.

Akiyija Mo Ga

¹⁷ Mi tö'dö ma dɔndende mi nyepë ma dɔgba 'ba mi kɔmɔ kɔɔ ma rɔ riyo mo di pötö tɔɔ 'bënni yaga di mi Ezipeto na rö koro 'ba Boko'ba kutöti röni ngi.

¹⁸ Musa utöti akidëyi mo ga bëri kiyija nzora mo ga kudödu mo'ba mo ga kidëyi dɔdɔɔ mo ga.

¹⁹ Bo uröbö dɔ rö nima ti ma kebe gɔmo ma yaga kɔzɔ ma Boko'ba kose zi bo.

²⁰ Kina bo kogba lere riyo 'ba kö'du ki'di mo tönë ga ngi ki'di mi sandu mo. Bo usu ngëri 'ba tombi mo mi kano mo tönë ga ko'dɔ yoki sandu mo nima ne. Kina bo kogba a dɔmo kutu'bö teyi.

²¹ Kina bo kutë sandu 'ba kö'du ki'di nima mi rö koro yayi bo kowe bɔngɔ kuröbö mo koza bi ma 'ba sandu mo nima timo yaga kɔzɔ ma Boko'ba kose.

²² Bo idëyi tarabiza mo yimo yayi kebe kapa mo ma kileki te dɔ tugbu gönyi bɔngɔ kuröbö mo tönë ma kako te yaga.

²³ Kina bo ki'di maɗgolo'bo mo ga ɗgi dɔmo yayi kɔmɔ Bɔko'ba, kɔzo ma Bɔko'ba kose zi bo.

²⁴ Bo i'di akidɛyi lamba mo tɔnɛ kebe ɗgila tarabiza mo nima kapa ma kari te dɔ ro'ɔ.

²⁵ Kina bo ki'di lamba mo ga ɗgi dɔmo yayi kɔmɔ Bɔko'ba, kɔzo ma Bɔko'ba kose zi bo.

²⁶ Bo i'di bi 'ba akumu ma di mi yamo kɔbɔkɔbɔ tɔnɛ rɔ yayi kebe kɔmɔ bɔɗgo kurɔbɔ mo nima.

²⁷ Kina bo koɗma agba'ji kato kele mo tɔnɛ ɗgi dɔmo kɔzo ma Bɔko'ba kose zi bo.

²⁸ Kina bo kowe bɔɗgo kurɔbɔ 'ba kpadɔri mo ɗgi teyi.

²⁹ Bo utɛ bi 'ba toɗma akumu ma 'ba kpa kɔzi ki'di nima yaga kebe go bɔɗgo kurɔbɔ 'ba kpadɔri mo. Kina bo kumu kpa kɔzimo ga dɔmo yayi ti a ma kɔzo nyɔnyu ni kɔzo ma Bɔko'ba kose zi bo.

³⁰ Bo idɛyi wɔri 'ba turɔgo kɔzi mo tɔnɛ mi lɔɗgo bi 'ba akumu ni ti rɔ koro nima, ti mini lo yi mo.

³¹ Musa ni ti Arona ti kole 'ba Arona ga urɔgo ga kɔzinni ti ndinni bina

³² ɔɔo lije kedɛ ko'dɔ tɔɔo mi rɔ koro 'ba Bɔko'ba kɔzo ma Bɔko'ba kose.

³³ Musa utɔti kali toko ro rɔ koro nima ti bi 'ba akumu mo. Kina bo kowe bɔɗgo kurɔbɔ 'ba kpadɔri mo ɗgi teyi. Bo kote ndɔbo mo pili kɔzo a nime te.

Pɔli Utu'bo Dɔ Rɔ Koro

³⁴ Kina pɔli kako kutu'bo dɔ rɔ koro nima ɗgi bi nzari 'ba bi kɔpo 'ba Bɔko'ba kogba yi mo ɗgi ti rɔni.

³⁵ Kina ki'di Musa ɗgi kɔɔo dɛ rɔ yayi.

³⁶ Yisarele ɔ'bo tunyɛ taya 'benni ɗge kolɔlo dɔgba ɔɔo kiya te pɔli nima kɛnyi kokpe mini 'deni tɔro di dɔ rɔ koro nima.

³⁷ Ne ɔɔo koloma le lije ogbɔgbo rɔnni dɛ.

³⁸ Mi kada 'ba lingere 'benni nima pili lije ɔ'bo to'ja pɔli 'ba Bɔko'ba dɔ rɔ koro nima ro mi kada. Tine ma ro mi korɔndo pa'do na kɔbɔ dɔmo mi pɔli mo nima.

Laja Laka Ma MATAYO Kugu

*Yi Liṅgì 'Ba Yēsu Ga
(LK 3:23-38)*

¹ Ame na rɔ möyì 'bu löbu 'ba Yēsu Kurisitò kupò Dawidi kupò Abarayama.

² Abarayama na köyö Yisika, Yisika na köyö Yakoba, Yakoba na köyö Yuda ni ti löndö bo ga.

³ Yuda na köyö Pereze ni ti Zera ame mönni na rɔ Tamara ne. Pereze na köyö Ezerona, Ezerona na köyö Rami.

⁴ Rami na köyö Aminadaba, Aminadaba na köyö Nasona, Nasona na köyö Salamono.

⁵ Salamono na köyö Bɔwaza ame ma mo rɔ Raba ne. Bɔwaza na köyö Obede ame ma mo rɔ Ruta ne. Obede na köyö Yisayi.

⁶ Yisayi na köyö Dawidi bɔ dɔliṅɔ.

Dawidi na köyö Solomo ame ma mo rɔ makuru'bè pötö Uriya ne.

⁷ Solomo na köyö Rebama, Rebama na köyö Abiya, Abiya na köyö Asa.

⁸ Asa na köyö Yesopata, Yesopata na köyö Yorama, Yorama na köyö Uzīya.

⁹ Uzīya na köyö Yotama, Yotama na köyö Aza, Aza na köyö Ezikiya.

¹⁰ Ezikiya na köyö Manase, Manase na köyö Amona, Amona na köyö Yosiya.

¹¹ Yosiya na köyö Yekoniya ni ti löndö bo ga mi kada 'ba tinda'ba bilaka kari Babele.

¹² Di pötö tinda'ba bilaka kari Babele na Yekoniya köyö Salatele, Salatele na köyö Zerobabele,

¹³ Zerobabele na köyö Abiyuda, Abiyuda na köyö Elekima, Elekima na köyö Azora,

¹⁴ Azora na köyö Zadoka, Zadoka na köyö Akimi, Akimi na köyö Eliyuda,

¹⁵ Eliyuda na köyö Elezara, Elezara na köyö Matana, Matana na köyö Yakoba,

¹⁶ Yakoba na köyö Yesepa ame bo na rɔ mē'dē 'ba Mariya ma 'ba Yēsu ma kidēki rɔ Kurisitò ne.

¹⁷ Tine 'bu löbu ma kisasi di zi Abarayama ṅbò kòmò zi Dawidi èdì pili

'butē dɔmosowɔ. Kina ma kisasi di zi Dawidi ṅbò kòmò mi kada 'ba tinda'ba bilaka kari Babele èdì pili 'butē dɔmosowɔ. Kina ma kisasi di mi kada 'ba tinda'ba bilaka kari Babele ṅbò kòmò zi Kurisitò èdì gbì pili 'butē dɔmosowɔ.

*Töyö Yēsu
(LK 2:1-7)*

¹⁸ Tine töyö Yēsu Kurisitò na kɔzɔ a nime te. Ɔdɔ kilibò ma bo Mariya 'deni 'dɔ togbe mo zi Yesepa tine gba kinza lijë kodɔ'bo dönni dē lɔko ari kikali rōni lɔko ɔmɔ 'deni ti tigɔ 'ba Nyi Kɔtɔ Laka.

¹⁹ Tine mē'dē ni Yesepa rɔ bɔ lende laka, kina bo o'dɔkɔ dē 'dɔ tuburu lɔko kɔmɔ bilaka ma konzi. Kina bo komeri ṅgì 'dɔ tope lɔko lowo.

²⁰ Kina ɔdɔ bo ko'dɔ meri mo 'deni tara tine, Bɔko'ba i'di nyi ko'de ṅgì dɔ bo kina malayika 'ba Bɔko'ba kilende zi bo, iya te, "Yesepa kupò Dawidi, kinza kere dē di bi togba Mariya ziyi liṅɔ rɔ 'ja 'bi. Römöyì kole nima minì ne Nyi Kɔtɔ Laka na ki'di lɔko kɔmɔ.

²¹ Lɔko ti köyö kole kina ti kidēki möyì mo rɔ Yēsu. Römöyì bo na ti kɔmɔ bilaka abo ga yaga di mi lende kënyè 'bènni ga."

²² Wa naga nime o'dɔ rōnni 'deni 'dɔ kēdì kɔzɔ wa ma tōnè ga Bɔko'ba ki'di bɔ kumè lende abo ga kiya 'deni mɔlo ne tara. Ame kiya te,

²³ "Nyiti mɔtɔ gba rɔ yitò ti kɔmɔ 'deni köyö kole. Kina ti kidēki möyì mo rɔ Imanuwèlè." Ame 'jɔ 'ba lende 'ba möyì nima iya te, "Bɔko'ba èdì tize."

²⁴ Kina ɔdɔ Yesepa kɔṅɔ bi tine bo ogbe Mariya ṅgì kɔzɔ ma malayika 'ba Bɔko'ba kiya zi bo.

²⁵ Tine Yesepa ni inda'ba dönni dē titi ti Mariya ṅbò lɔko köyö kole. Kina bo ki'di möyì mo ṅgì rɔ Yēsu.

2

Tako 'Ba Bɔ Lende Kikali

¹ Öyö Yēsu 'deni Beteleme mi dɔyayi 'ba Yudayi mi kada 'ba Erode bɔ dɔliṅɔ. Kina bɔ lende kikali mɔtɔ ga ako ra di biçi tɔrɔ ṅbò kòmò Yerosalema.

² Lijë ititi, tēgē, "Kole nime köyö bine rɔ ṅjere 'ba Yudayi ne, bo èdì yala ga? Kēlu

abo do'ja 'deni di bicì tɔrɔ, kina me dako tilèlu bo."

³ Kina ɔɔɔ Erode kuwö lende nime 'deni te tine, mi bo ènyì kombi ngi kina bilaka 'ba Yeroselema mɔtɔ ga yimo ombi 'deni gbì.

⁴ Kina bo kari kidèki löbu 'ba bo akumu ni ti bo kɔmɔ kiyandi 'ba kò'du ki'di ni ngi pili gɔ kako zi bo, kina bo kititi lijè, bo iya te, "Ɔɔɔ tara ne Kurisütö ame Boko'ba kèdì koja kako di mitorɔ ne èdì köyö bo yala ga ya?"

⁵ Lijè iya te, "Èdì köyö Kurisütö mi Beteleme mi dɔyayi 'ba Yudayi bine. Römöyì bo kumè lende 'ba Boko'ba mɔtɔ ugu lende nime 'deni molo ame kiya te,

⁶ 'Ni, Beteleme, dɔyayi 'ba Yudayi nime, inza 'bèyì kulöwö wötì titiyi bèrì di mi dɔyayi 'ba Yudayi nime. Bilaka ma löbu ti kɔɔɔ 'deni di miyì ame gɔ kokɔkɔ bilaka ma ga 'ba Yisarele.' "

⁷ Kina Erode kidèki bo lende kikali tönè ga ngi lowo kako zi bo gɔ lijè kiya kada 'ba tɔɔɔ 'ba kèlu nima zi bo.

⁸ Kina bo kényi koja lijè ngi kari, bo iya te, "Arike Beteleme toma gɔ kole nima. Ɔɔɔ ko'jake bo 'deni ako kiyake lende mo zö gɔ mari gbì tilèlu bo."

⁹⁻¹⁰ Kina ɔɔɔ lijè kuwö lende kiya 'ba Erode nima 'deni tine lijè ènyì ngi tari. Kina lijè ko'ja kèlu mo tönè lijè ko'ja molo di yibi ne ngi. Kina ɔɔɔ lijè ko'ja 'deni tara tine lijè ngi ti mi këyì rɔ mbembè.

Kèlu nima ɔsö nduwè dɔgba zinni nbö kari kɔrɔ dɔ bi ame kole Yèsu kèdì teyi ne.

¹¹ Kina lijè kɔɔɔ ngi kari ko'ja kole ni kèdì rɔ yayi ti ma mo. Kina lijè kolɔɔɔ ngi bèrì tilèlu bo. Kina lijè kunyè kpa sandu 'bènni ga ngi, lijè ki'di kpa kòzì ki'di 'bènni ga zi kole nima. Kpa kòzì ki'di mo ga rɔ yamo köbököbö, ti akato keke ti wɔwɔ keke mɔtɔ kidèki möyì mo rɔ muri.

¹² Tine na Boko'ba kiyandi lijè ngi ti nyi kinza lijè kileki dè kpe kebe dɔ Erode. Kina lijè kileki ngi kari dɔyayi 'bènni ti kɔrì ma löwö mɔtɔ.

Tiriŋa Ti Yèsu Ezipeto

¹³ Kina ɔɔɔ ya naga nima kari 'deni tine, Boko'ba i'di nyi ko'de ngi dɔ Yesepa, kina

malayika kiya zi bo, iya te, "Erode o'doko toma gɔ kole nime 'dɔ bo kupö yaga. Ènyì ti kole nime ti ma mo kirinŋa kari Ezipeto. Oloma yayi nbö ma na 'jaa ti miya ziyi gɔ kileki."

¹⁴ Kina Yesepa kényi ngi mi korɔndɔ nima kirinŋa kari Ezipeto ti kole tönè ti ma mo.

¹⁵ Lijè ari 'dɔ toloma Ezipeto yayi nbö kömò mi kada 'ba tolè 'ba Erode.

Loma 'bènni yayi nima èdì 'deni kɔzɔ lende 'ba Boko'ba ame tönè bo kiya 'deni molo ti bo kumè lende abo mɔtɔ, kiya te, "Midèki kole ma 'deni kako di Ezipeto."

Tupö Kole Botoni Di Mi Beteleme

¹⁶ Kina ɔɔɔ Erode kikali 'deni bo lende kikali naga nima indèndè dɔ bo 'deni kɔzɔ a nima tara tine, mi bo ènyì kata ngi. Kina bo koja bo kanya abo ga ngi kari mi dolinŋo pili 'ba Beteleme tupö kole titi ame ga pili rɔ botoni ne, ame kɔmɔ kɔɔ mo ga kèdì 'deni riyö nbö kömò dɔ ame ga köyö mi kɔmɔ kɔɔ mo nima ne. Tisaki mo di dɔ ame ga kɔmɔ kɔɔ mo ga kèdì 'deni riyö ne römöyì gɔ lende 'ba kada 'ba tɔɔɔ 'ba kèlu ame bo kuwö lende mo di zi bo lende kikali naga nima ne.

¹⁷ Tupö kole titi 'ba Beteleme naga nime èdì 'deni kɔzɔ lende 'ba Boko'ba ame bo kiya 'deni molo ne tara, ame Yeremaya kumè 'deni molo kiya te,

¹⁸ "Birɔ èdì kudu mi Rama, birɔ 'ba monɔ ni ti kuwu. Rayile na kèdì kudu gɔ kole 'ba kole 'bènni ga. Lijè ölè 'deni pili kina loko o'doko dè kpe gɔ kuyè kömönì."

Loma Mi Nazareta

¹⁹ Tine Yesepa ni èdì 'deni koloma mi Ezipeto. Kina ɔɔɔ Erode kölè 'deni tine, na Boko'ba ki'di nyi ko'de ngi dɔ Yesepa, kina malayika kɔɔɔ ngi zi bo,

²⁰ kiya te, "Ènyì di bine ti kole titi nime ti ma mo kileki kari mi dɔyayi 'ba Yisarele. Bilaka ma tönè ga yayi ko'doko tupö kole nime ne lijè ölè 'deni."

²¹ Kina bo kényi ngi ti kole tönè ti ma mo, bo kileki kari mi dɔyayi 'ba Yisarele.

²² Tine bo ari kuwö 'böwu tégè kole 'ba Erode, ame kidèki möyì mo rɔ Arokelawo ne, na 'deni rɔ nɛrè 'ba Yudayi. Kina bo kere ngi di bi tari toloma mi Yudayi. Kina

Boko'ba ki'di nyi mato ko'de gbi do bo, kiya zi bo go bo kari koloma Galilaya.

²³ Kina odo bo komo 'deni yayi tine, bo ari koloma 'deni mi gawo mato kideki ro Nazareta. Loma mi Nazareta nima edi 'deni kozo lende 'ba Boko'ba ame bo kiya 'deni molo ne tara, ame bilaka mato ga kume lende mo 'deni, kiya te, "Bo nima ti kideki bo 'deni ro bilaka 'ba Nazareta."

3

Yowani Bo Bapatisi

(MK 1:1-8; LK 3:1-18; YN 1:19-28)

¹ Mi kada naga nima yayi Yowani bo bapatisi odo 'deni yi moko mi doyyai 'ba Yudayi. Kina bo kisaki 'deni tuwowo laja 'ba Boko'ba zi bilaka.

² Iya te, "Otake doye di mi lende kenyé 'be ga romoyi nere lobu 'ba Boko'ba edi 'deni noli."

³ Yowani nime na tone Yesaya bo kume lende 'ba Boko'ba kiya lende molo go kodu mo, ame bo kiya te, "Bo mato edi kuwowo do bo di yi moko kiya te, 'Ilenoke kori zi nere. Odoroke go kori zi bo.' "

⁴ Bongo 'ba ro Yowani odo di mi suné gamele. Kina kilaka na bo kudodu 'bombó bo ro gasi. Akonyo abo ga ro momi ni ti tagi 'ba mi 'boro.

⁵ Bilaka odo 'deni kari zi bo di mi Yerosalema, di mi dolingo 'ba Yudayi pili kina gbi di mi lingo ame ga pili ngosi kpa yopo 'ba Yaradene ne.

⁶ Lije odo kpenni go lende kenyé 'benni ga kina bo kodo mini 'ba bapatisi ngi donni mi yopo 'ba Yaradene.

⁷ Tine odo bo kongó ya ma kideki ro Parosi ni ti Sadoke ma konzi 'deni kedí kako zi bo mi bapatisi tine, bo iya te, "Kpe kole 'ba muré naga nime, ye na ku'bolu ye tira di kpa ya nime kedí kako doye ne?"

⁸ O'doke wa ame ga 'do kileme otake doye 'deni di mi lende kenyé 'be ga ne.

⁹ Kinza kebeke de tomeri mo ti komake di mi gomo nima go ame kiyake te kpe kupó Abarayama na ne. Ro ma laka miya ziye Boko'ba ti kikali ngi togba doku naga nime ko'do ro kupó zi Abarayama.

¹⁰ Gorona edi 'deni ndo ndi ngeri toga mo beri ti ngira'da mo. Ngeri ame ga pili

kana a ma laka de ne ti koga beri ku'du mi pa'do.

¹¹ Medí mo'do 'bama bapatisi nge doye ti mini 'do kileme do koto. Tine bo ma kedí kako di potó ma nime, bo na mbiri di doma, pele ro tombi wari abo mo'bo de. Bo ti ko'do 'ba bo bapatisi doye ti Nyi Koto Laka gbi ti pa'do.

¹² Bo edi ti kizeri abo 'do tubo nyonyu timo. Bo ti kotowa dokandilere abo, bo ki'di nyonyu abo ga mi mata tine turu mo bo ti konjma yaga ti pa'do ame kinza kolu de ne."

Bapatisi 'Ba Yesu

(MK 1:9-11; LK 3:21-22)

¹³ Kina Yesu kako di Galilaya komo kpa yopo 'ba Yaradene zi Yowani 'do ko'do bapatisi do bo.

¹⁴ Tine Yowani oma tota bo, iya te, "Ako za 'bowu zo, o'ja ma na 'do mari ziyi 'do ko'do bapatisi doma 'di?"

¹⁵ Tine Yesu ileki domo iya te, "T'di kedí toti tara. Romoyi ti to'do mo te na ti do'do ngi kozo ako'doko abo 'ba Boko'ba tara." Kina Yowani kuti ngi gomo.

¹⁶ Kina odo ko'do bapatisi 'deni do Yesu bo kedí kodo yaga di mi mini tine na mitoro kurogo roni ngi zi bo. Kina bo ko'ja Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba kedí kako beri do bo di mitoro kozo matukpuru tara.

¹⁷ Kina biro kudu ngi di mitoro kiya te, "Ame na ro kole ma. Mo'bo 'deni kulowo. Ma ti mi keyi ro mbembé go lende abo."

4

Akiyozo Ma Komó Zi Yesu

(MK 1:12-13; LK 4:1-13)

¹ Kina Nyi Koto Laka koto Yesu ngi kari yi moko 'do Satani kiyozo bo.

² Kina odo bo ko'do to'do 'deni do 'buté sowo bo konyo oto de tine bo 'deni ro 'bo.

³ Kina Satani kako ngi zi bo kiya te, "Odo keddi ngi ro kole 'ba Boko'ba ilende zi kulugbi doku naga nime 'do kuyi ronni ro mangolo'bo ziyi."

⁴ Tine Yesu ileki domo, iya te, "Ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Bilaka oloma de nge koto go akonyo tine ti lende ame ga pili kedí kodo di kpa Boko'ba ne.' "

5 Kina Satani koto Yēsu ngi kari Yerosalema gawo koto laka nima, kina ki'di bo nbö do kumu rö löbu 'ba Boko'ba,

6 kina kiya zi bo, iya te, "Odo keddi ngi ro kole 'ba Boko'ba ola röyi bëri. Römöyü ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Bo ti ki'di lende zi malayika abo ga go kö'du 'bi 'do lijë kikapo yi kinza koga ndiyi ra yoki döku ma koto moto.' "

7 Tine Yēsu ileki domo iya te, "Ugu 'deni gbi iya te, 'Kinza kiyozo nere Boko'ba 'bi de.' "

8 Kina Satani koto bo 'böwu nbö do döku ma kakpa ro do kiteli kina kileme dolingo nime ti tele mo ga pili zi bo,

9 iya te, "Wa naga nime pili ti mi'di ziyi odo kolodo bëri zo kumötu ma."

10 Yēsu ileki domo zi bo, iya te, "Ese yaga di roma Satani. Römöyü ugu 'deni iya te, 'Nere Boko'ba 'bi na nge koto 'do kumötu kulömu kpëyi teyi.' "

11 Kina Satani kola bo ngi na malayika kako ngi tokonyi bo.

Tisaki Ndöbö 'Ba Yēsu (MK 1:14-15; LK 4:14-15)

12 Kina odo Yēsu kuwö 'deni kiya te i'di Yowani 'deni mi maboso tine, na bo kënyü ngi kari Galilaya.

13 Tine bo oloma de Nazareta bo ari ngi nduwë Kaparanoma. Ame ro gawo ma kpa pöpö 'ba Galilaya mi döyayi 'ba Zebolona ni ti Napatali.

14 O'do röni 'deni 'do keddi kozo ma tonë Yesaya bo kumë lende 'ba Boko'ba kiya ne tara. Ame kiya te,

15 "Ya ma mi döyayi 'ba Zebolona ni ti Napatali, ti ya ma kpa kori mini löbu ti ya ma gönyü yöpö 'ba Yaradene ti bilaka 'ba Galilaya döyayi ma ti bo löwö yimo,

16 lijë ame ga pili keddi koloma mi bi kölu ne o'ja bi kopö ma löbu 'deni. Bi kopö oyi röni 'deni do ya ma keddi koloma mi mandölu 'ba tolë naga."

17 Mi kada nima yayi Yēsu isaki 'deni tuwöwö laja abo zi bilaka, iya te, "Otake döye di mi lende kënyë 'be ga römöyü nere löbu 'ba Boko'ba edi 'deni noli."

Tösö 'Ba Atoyi Go Yēsu (MK 1:16-20; LK 5:1-11)

18 Kina odo Yēsu keddi 'deni kilingere kebe kpa pöpö 'ba Galilaya tine, na bo kari ko'ja atoyi röyö moto ga ngi, Simona ma kidëki ro Pitörö ni ti löndö bo Andareya keddi ga ro tugu kenze di mi pöpö ti duru.

19 Kina Yēsu kiya zinni, iya te, "Ösöke goma, ti mi'di ye ro atoyi 'ba to'de bilaka kako zi Boko'ba."

20 Kina lijë kola duru 'bënni ga ngi lijë kösö go bo.

21 Kina odo bo kari nduwë dogba di yayi tine bo ari ko'ja löndö ma röyö moto ga gbi, Yakoba ni ti Yowani kole 'ba Zebedayo ga keddi mi sorope ti 'bu nni tilejo duru 'bënni. Kina odo Yēsu kidëki lijë tine,

22 lijë ënyü ngi kola sorope ti 'bu nni yayi, lijë kösö go Yēsu.

23 Yēsu ilingere kote mi Galilaya toko tiyandi komo bilaka mi rö 'ba mötu 'ba Yudayi, tuwöwö laja laka 'ba nere löbu 'ba Boko'ba, gbi tilejo bilaka ame ga pili keddi ti dokomali roko'o moto ga ne.

24 Lëbi abo ote mi döyayi 'ba Suriya 'deni, kina bilaka koloma ngi ro to'de bo roko'o pili kako zi bo. Bilaka ame ga pili ti dokomali roko'o ma gege ti ya ma ti abëri naga kpaki ti bo nöki ni ti ya ma kenme bëri naga o'de 'deni pili kako zi bo kina bo kilejo lijë 'deni pili.

25 Tindi ma konzi 'ba bilaka ösö 'deni go bo di Galilaya ni ti Gawo 'Butë, gbi di Yerosalema gbi di mi Yudayi, kina gbi di mi döyayi ma gönyü Yaradene.

5

Akiyandi 'Ba Yēsu

1 Kina odo Yēsu kongö tindi 'deni tara tine bo ëki ngi kari koloma do döku toro. Bo kösö go bo ga ako zi bo

2 na bo koloma ngi ro tiyandi lijë kpaki ti tindi naga nima, kiya te,

3 "Lijë ame ga ro rumö na laka römöyü nere löbu 'ba Boko'ba nime na ro 'bënni.

4 Lijë ame ga ti monö na laka römöyü ti kiyëyi lijë 'deni.

5 Lijë ame ga ko'do do kombi de na laka römöyü lijë ti ko'ja wa ma Boko'ba kulömu 'deni zi bilaka abo ga ne ngi.

6 Lijë ame ga minni löbu go to'do ako'doko 'ba Boko'ba na laka römöyï Boko'ba ti ki'di 'deni ngi ko'bo lijë.

7 Lijë ame ga ro bo mi konmi na laka römöyï Boko'ba ti ko'do mi konmi gbi zinni.

8 Lijë ame ga doki'di nni nge koto go lende 'ba Boko'ba na laka römöyï lijë ti ko'ja Boko'ba ngi.

9 Lijë ame ga ro bo lata to'do lende keyi mi löngö bilaka na laka römöyï Boko'ba ti kidëki lijë 'deni ro kole abo ga.

10 Lijë ame ga bilaka kedï ko'do közi kasi zinni go lende laka 'ba Boko'ba na laka römöyï nre löbu 'ba Boko'ba na ro 'benni.

11 Kpe ame bilaka kedï kiti'ja ye ko'do közi kasi ziye kiya kpa kënyë roye ro mbembë römöyï kpe bo kösö goma ga na ne, kpe na laka.

12 Kina olomake ro lonjo ti mi keyi römöyï Boko'ba ulu kpa közi ma löbu 'deni koda ye mitoro. Bo kumë lende 'ba Boko'ba ma tonë ga koloma dogba bine bilaka o'do közi kasi gbi teyi kozo 'beye te."

Tiko'do Ni Ti Bi Koro
(MK 9:50; LK 14:34-35)

13 "Kpe 'beye eddike kozo tiko'do tara zi bilaka lesi 'ba mi dayayi nime. Ne tine odo tiko'do kote tulowu ma kiyoko 'beni 'deni ti ko'do 'bowu kileki kiyoko totondo mo ga ya? Ele de kpe nburu mi koto, tine 'deni ngi 'do tu'du mo mokö tututu domo ti ndi.

14 Kina eddike gbi kozo bi koro 'ba dolinjo nime. Gawo ame kubö 'deni do kurungu ne ikali de kpe tusu domo.

15 Kina bilaka i'di pa'do de gbi do lamba kogba kutu'bo domo ti kete. Tine edi ki'di lamba ngi do a 'ba tidëyi mo 'do kiyoro go bi pili mi ro yayi.

16 Kina gbi tara 'do bi koro 'be kiyoro go bi komo bilaka go lijë ko'ja wa ma laka ame ga keddi ko'doke ne. Römöyï 'do lijë kilëlu 'bu ye ame mitoro ne go kö'du mo."

Kö'du Ki'di

17 "Kinza komerike de te mako 'deni tuburu kö'du ki'di 'ba Musa ni ti akiyandi 'ba bo kumë lende 'ba Boko'ba. Mako de

tuburu mo tine mako 'do to'do mo kedï ngi kozo ame lijë kiya ne.

18 I'dike lende nime kedï daye, kozo mitoro ni ma ti dayayi ame kö'bo 'deni nburu ne tara, go bi ma titi 'deki moto di mi kö'du ki'di nime inza kolu koto te. Tine nbö ko'do roni ko kozo ame kiya roni ne.

19 Go kö'du mo na bilaka ame kuwö do kö'du ki'di nime de ala pele nge ro kapa ma mbowa mo moto, kina bo kutu ya moto ga gbi to'do mo tara ne ti kidëki bo ngi woti titiyi di mi nre löbu 'ba Boko'ba. Kina gbi tara, bo ame kuwö domo kina bo kutu ya moto ga gbi to'do mo tara ne bo ti kedï ngi ro löbu mi nre löbu 'ba Boko'ba.

20 Kina me miya ziye inza ko'bake tado mi nre löbu 'ba Boko'ba odo kiya te kogbake roye de ngi laka kebe bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ti Parosi ni bi to'do wa ame ga pili Boko'ba ko'doko ne."

'Diri
(LK 12:57-59)

21 "Uwöke 'deni tonë molo bine, iya te, 'Kinza ko'do royi de ro bo közi roma. Boto ame kupö bilaka ti koto ngi mi bi 'ba burë."

22 Tine kina me miya ziye, boto ame ro 'diri ti löndö moto ti ko'de ngi mi go bi 'ba burë. Boto ame kiya zi löndö moto kiya te, 'Ni wa yawa nime,' ti ko'de ngi komo kiti 'ba burë ma löbu. Boto ame kiya zi löndö moto kiya te, 'Ni rumö yawa nime,' bo irasi lende 'deni 'do tu'du bo mi pa'do 'ba Gehena.

23 Go kö'du mo na ni bo moto odo keddi koto kpa közi 'bi 'deni ti'di mo do bi 'ba akumu zi Boko'ba kina lende mo köyö miyi lende moto kedï mbowa mi löngö ye ti löndö moto,

24 ola kpa közi 'bi toti yayi kileki titi kari koteke lende nima yaga. Kina 'do kako 'jaa ki'di kpa közi 'bi zi Boko'ba.

25 Odo bo moto kinda'ba yi toto yi mi bi 'ba burë, ote lende nima welo yaga ti bo gba kota kinza komo mi bi 'ba burë. Römöyï odo kiya te komo 'deni yayi bo edi ki'di yi ngi közi bo burë kina lijë kedï ki'di yi ngi közi bo kanya kina kedï koto yi ngi mi maboso.

26 Kina ti koloma ngi yayi nbö kopi taripa 'ba karama ma kodo döyi nima ngi titi du. Ro ma laka mēdi miya ziye."

Kinza Ko'do Yeri Dē

27 "Uwöke 'deni iya te kinza ko'do yeri dē.

28 Tine kina me mēdi miya ziye, boto mōto ame kongō 'ja mōto pele nge ti komo bo kina meri 'ba mi bo kiteri 'ja nima 'deni, bo o'do yeri 'deni ti 'ja nima ti mi bo.

29 Gō kö'du mo na, odo kōmōyi ma dōri na ki'di yi ko'do lende kēnyē, iyagba bo yaga ku'du mōkō. Tu'du nge ro kapa yi ma koto mōkō ēdi laka ro do kiteli di do ame 'do ku'du yi pili mi pa'do 'ba Gehena ne.

30 Kina odo kōziyi ma dōri na ki'di yi ko'do lende kēnyē, oke bo yaga ku'du mōkō. Tu'du nge ro kapa yi ma koto mōkō ēdi laka ro do kiteli di do ame 'do koto yi pili mi pa'do 'ba Gehena ne."

Toga 'Ja

(*MT 19:9; MK 10:11-12; LK 16:18*)

31 "Iya 'deni gbi te odo bo mōto koga 'ja abo 'do bo kugu waraga 'ba tēyi ki'di teyi.

32 Tine kina me miya ziye, odo boto mōto koga 'ja abo gō lende mōto 'beri di gō komo kololo 'ba tō'dō ti ro, bo irasi lende 'deni. Bo na ki'di 'ja nima 'deni 'do ko'do yeri odo loko kari kogbe mē'dē mōto 'bōwu. Kina mē'dē mōto mo ame kari kogbe loko 'bōwu ne o'do yeri 'deni gbi."

Kinza Kulōmuke Rōye Dē

33 "Uwöke 'deni tōnē molo bine, iya te, 'Kinza kiyeyi mi lömu 'bi dē. Tine o'do wa ame kulōmu rōyi 'deni zi Boko'ba 'do to'do mo ne.'

34 Kina me mēdi miya ziye, odo ki'dike kö'du 'ba a mōto kinza ko'doke lömu dē teyi. Kinza kulōmuke rōye dē ti mitoro rōmōyi kitī 'ba Boko'ba na.

35 Kina kinza kulōmuke rōye dē ti doiyayi rōmōyi bi tidēyi ndi bo na. Tine kinza kulōmuke rōye dē gbi ti Yerosalema rōmōyi gawo 'ba Boko'ba bo doliṅo ma löbu na.

36 Kinza kulōmuke rōye dē gbi ti doye ga rōmōyi inza ko'bōke tuyi sunē ma koto kanjmi yaga ala kileki 'bōwu kōlu.

37 I'dike lende kiya 'be kö'bō nge ro, 'Yēē' ala 'Ee'. Wa mōto ame 'beri di gō ame ako di zi Satani."

Dokolo (*LK 6:29-30*)

38 "Uwöke 'deni, iya te, 'Odo kitiko komo bo mōto 'do kitiko kōmōyi gbi. Kina odo koto kpa bo mōto 'do koto kpēyi gbi.'

39 Tine kina me mēdi miya ziye. Ni bo mōto, odo boto mōto kirasi lende mōto ziyi kinza kopi dokolo mo dē. Odo boto mōto kokoso lo'bo yi ma kapa dōri uyi kapa ma gali gbi zi bo 'do bo kokoso.

40 Odo boto mōto koto yi zi bo burē 'do kogba bongō 'ba rōyi i'di bo kogba ma kēdi kolo dōmo gbi.

41 Odo bo kanya ki'di yi tombi wa tari timo mayile koto, tine ombi koto nbö mayile riyō.

42 I'di wa zi bilaka ame ko'doko wa di ziyi ne. Kina i'di gbi zi bo ma ko'doko togba mo tōti 'do kileki 'jaa ne."

Ako'o (*LK 6:27-28, 32-36*)

43 "Uwöke 'deni iya te, 'O'o lēpi yi ga kina o'ji bo ya 'bi ga.'

44 Tine kina me mēdi miya ziye, o'oke bo ya 'be ga kina o'doke mōtu gō ya ma kēdi ko'do kōzi kasi ziye naga.

45 Odo ko'doke te ti kēddike ngi ro kole 'ba 'bu ye ame mitoro ne. Rōmōyi bo i'di kada abo 'deni keze do bo lende kēnyē ni kpaki ti bo lende laka. Kina bo i'di toro ka'di 'deni zi bo ko'do lende kēnyē ni kpaki ti bo ko'do lende laka.

46 Ne odo ko'oke nge ro ya ame ga ko'o ye ne, 'do Boko'ba ki'di kpa kōzi ziye gō wa'di? Bo kireke awada ni o'do gbi tara.

47 Ne odo löndō ye ga na nge kumōtōke ro ma laka, lende laka wa'di na ko'doke kulōwō bine di do 'ba ya ma laki? Ya ma kikali Boko'ba dē naga o'do gbi tara.

48 Kina me olomake ti mi koto ro ma laka kozo 'ba 'bu ye ame mitoro ne tara."

6

Aki'di

1 "Ziye tikali mo laka, kinza kebeke dē to'do lende laka 'be komo bilaka 'do ko'ja.

Ɔɔɔ ko'dɔke tara inza ko'jake a mɔto du te gomo di zi 'bu ye ame mitoro ne.

² Tine ɔɔɔ ni mɔto kedd̄i ki'di wa zi bo lisa kinza kome more d̄e d̄omo kɔzo 'ba bo kɔmo kandi naga nima ked̄i ko'do mi r̄o 'ba m̄otu ala go kori 'do bilaka koro lij̄e gomo ne tara. Ro ma laka miya ziye kpa k̄ozi 'benni na 'deni pili ma.

³ Tine ɔɔɔ kedd̄i ki'di wa zi bo lisa kinza ki'di b̄oto ame pele ngosi ngila yi ne kikali gomo d̄e.

⁴ Ne 'do ked̄i nḡi liwo. Kina 'bu yi Boko'ba ame ko'ja wa ma ko'do liwo nima ne ti ki'di kpa k̄ozimo nḡi ziyi."

M̄otu Ko'do (LK 11:2-4)

⁵ "Tine ɔɔɔ kedd̄i ko'dɔke m̄otu kinza kedd̄ike d̄e kɔzo bo kɔmo kandi naga nima. R̄om̄oyi ako'doko 'benni ma do kiteli mo na ro toro to'do m̄otu mi r̄o 'ba m̄otu ala kpa dokoka kori 'do bilaka ko'ja lij̄e. Ro ma laka miya ziye kpa k̄ozi 'benni na 'deni pili ma.

⁶ Ne ɔɔɔ kedd̄i ko'do m̄otu ɔɔɔ r̄o 'bi kur̄oḡo kpad̄ori teyi 'do ko'do m̄otu zi 'bu yi Boko'ba ame b̄oto ko'ja d̄e ne. Kina 'bu yi Boko'ba ame ko'ja wa ma ko'do liwo nima ne ti ki'di kpa k̄ozimo nḡi ziyi.

⁷ Kina ɔɔɔ kedd̄i ko'do m̄otu kinza kebe d̄e tojolo lende ma kinza 'jo mo naga ro go k̄owo kɔzo 'ba ya ma kinza kikali Boko'ba d̄e naga. R̄om̄oyi lij̄e omeri 'benni t̄eḡe ti kuw̄o lij̄e go lende konzi 'benni naga nima.

⁸ Kinza kedd̄ike d̄e gb̄i kɔzo lij̄e r̄om̄oyi 'bu ye Boko'ba ikali wa ma ko'dokoke nima 'deni m̄olo gba kinza kititike d̄e.

⁹ Tine na 'do kum̄otuke kɔzo a nime te, "Bu ze ni ame mitoro ne, m̄oyi yi k̄o'b̄o ro ma koro.

¹⁰ I'di n̄ere l̄obu 'bi kako, ako'doko 'bi ko'do r̄oni mi d̄olin̄o kɔzo ma ked̄i ko'do r̄oni mitoro.

¹¹ Oja go akonyo 'ba mi kada ma t̄one zize.

¹² Ola ze go lende kirasi ze ga kɔzo ma d̄edi dola l̄epi ze ga ma kirasi lende zize naga tara.

¹³ Kinza koto ze d̄e mi bi 'ba akiȳozo. Tine olo ze di zi bo bo ma k̄enȳe nime.'

¹⁴ R̄om̄oyi ɔɔɔ kolake bilaka go lende ame lij̄e kirasi ziye, 'bu ye ame mitoro ne ti kola ye gb̄i go lende kirasi 'be ga.

¹⁵ Ne ɔɔɔ kolake bilaka d̄e go lende k̄enȳe 'bu ye ame mitoro ne inza kola ye gb̄i go lende k̄enȳe 'be ga."

Kpa Koro

¹⁶ "Ɔɔɔ kedd̄i koroke kpeye kinza ke-beke d̄e tirasi k̄om̄oye kɔzo 'ba bo kɔmo kandi naga nima. Lij̄e upupu r̄onni tul̄etul̄e 'do laki pili kikali lij̄e ed̄i ro toro kpenni. Ro ma laka miya ziye kpa k̄ozi 'benni na 'deni pili ma.

¹⁷ Tine ɔɔɔ kedd̄i koroke kpeye, ur̄oḡoke k̄om̄oye kosake 'bu, kuj̄eke d̄oye,

¹⁸ kinza ya ma laki kikali ra ma kedd̄i koroke kpeye 'do 'bu ye ame ko'ja kin̄e mo d̄e ne na n̄ge kikali. Kina 'bu ye ame ko'ja wa ma ko'doke liwo nima ti ki'di kpa k̄ozimo nḡi ziye."

Ulu Kpa Wa Ziyi Mitoro (LK 12:33-34)

¹⁹ "Kinza kuluke kpa wa d̄e ziye mi d̄olin̄o nime bine, ame mad̄ob̄ondi ni ked̄i kirasi wa di teyi, kina gb̄i ame a mo ga ked̄i koromaro ne, kina gb̄i ame bo 'b̄oḡo ked̄i ku'b̄oḡo wa di teyi ne.

²⁰ Tine ma laka mo 'do kuluke kpa wa ziye mitoro go bi ame mad̄ob̄ondi kirasi wa d̄e di teyi a mo ga koromaro d̄e bo 'b̄oḡo ku'b̄oḡo d̄e gb̄i ne.

²¹ R̄om̄oyi go bi ame kulu kpa wa 'deni teyi ne na d̄oki'di yi ti k̄o'b̄o n̄buru gomo."

²² "K̄om̄oyi na ro lamba 'ba r̄oyi. Ɔɔɔ k̄om̄oyi ked̄i rekereke, yida r̄oyi pili ti ked̄i nḡi mi bi k̄opo ma l̄obu.

²³ Ne ɔɔɔ k̄om̄oyi kele d̄e, yida r̄oyi pili ti ked̄i nḡi mi bi k̄olu. Tine ɔɔɔ d̄oki'di ame ro bi k̄opo 'ba ro didi yi ne na ked̄i 'deni za ro bi k̄olu ti ked̄i nḡi ziyi ro mand̄olu ma kinza kiya."

Boko'ba Ni Ti Yamo (LK 16:13; 12:22-31)

²⁴ "Bilaka koto ikali d̄e 'do ked̄i ro bo laja zi n̄ere r̄iȳo. Bo ti k̄o'o n̄ge ro ma koto tine bo ti ko'ji m̄oto. Bo ti kod̄o mi bo zi m̄oto tine ro ȳoḡo zi ma koto. Kina

gbī tara, inza ko'bo toja laja zi Boko'ba gbī zi a 'ba doliŋo nime.

²⁵ Gɔ kō'du mo na me mēdī miya ziye, kinza kolomake dē ti kɔmɔ kilē'dī gɔ kō'du 'ba akonyo ni ti akuwē ame rɔ a 'ba tulu yida rɔye timo ne. Kina gbī kinza kolomake dē ti kɔmɔ kilē'dī gɔ kō'du 'ba bɔŋgɔ tusu mo rɔye. Ma komerike 'beye, didi na dē kebe akonyo? Kina gbī yida rɔ na dē kebe bɔŋgɔ?

²⁶ Oŋgɔke yali ni te, lijë orɔ'do ɔto dē gbī, kina lijë umu ɔto dē gbī ki'di mī mata. Tine pele tara 'bu ye ame mitorɔ ne na kēdī kulu lijë. Ma komerike, kpe na dē kulōwō mbiri rɔ dɔ kiteli di dɔ yali?

²⁷ Boto mɔto ikali dē 'dɔ tiyese gɔ loma abo kɔwɔ mbowa mī dɔyayi nime ti kɔmɔ kilē'dī 'ba gɔ wa.

²⁸ Tine ēddī kolomake ti kɔmɔ kilē'dī gɔ kō'du 'ba bɔŋgɔ gɔ wa'di? Oŋgɔke dōwōru ni te, lijë o'do ndɔbo dē gbī toma bɔŋgɔ rōnnī.

²⁹ Tine rɔ ma laka miya ziye, bo doliŋo Solomo pele ti wa mbēmbē abo naga nima usu bɔŋgɔ ma kele kebe dōwōru ni dē.

³⁰ Ne ɔdo Boko'ba na kēdī kiyada moli ni ame kēdī ko'ja tɔne bine, tine tilēndō dayi kusu pa'do 'deni yimo kilanma yaga ne bo ti kola ye kinza tusu bɔŋgɔ rɔye? Kpe bo kinza ki'dike dɔye laka gɔ lende 'ba Boko'ba naga nime.

³¹ Kina me miya ziye, kinza kolomake dē ti kɔmɔ kilē'dī tiya mo te, 'Ti monyo tɔne di yala?' ala, 'Ti muwē di yala? Kina gbī ti mo'ja bɔŋgɔ di yala?'

³² Wa naga nime na ya ma kinza kikali Boko'ba dē naga kēdī kulō dōnnī nburu gɔmo. 'Bu ye Boko'ba ame mitorɔ ne ikali 'deni ma ko'dɔkɔke wa naga nime pili.

³³ Tine wa ma 'dɔ kulō dōyi rɔ mbēmbē toma kori mo na rɔ nɛre löbu 'ba Boko'ba nime gbī ti wa ma bo ko'dɔkɔ di zīyi. Kina bo ti koja gɔ wa mɔto naga nima ŋgī pili zīyi.

³⁴ Kina gbī kinza kolomake dē ti kɔmɔ kilē'dī gɔ wa 'ba tilēndō. Kɔmɔ kilē'dī ma tilēndō koloma ē'bēnī gbī tōtī koda bo yayi. Kinza ko'deke gɔmɔ 'ba kada mɔto dē korake dɔ a ma kada nima kēdī ko'de ne."

7

Ni Gbi Tara (LK 6:37-38, 41-42)

¹ "Kinza ko'do burē 'ba boto mɔto dē. ɔdo ko'do ti ko'do burē 'bī gbī.

² Römöyī kori ame kēddī ko'do burē 'ba bilaka timo ne na gbī Boko'ba ti ko'do burē 'bī timo. Ndi lende ame kēddī kodɔrɔ rɔ bilaka ne na ti kodɔrɔ 'bēyi gbī timo tara.

³ Ne gɔ wa'di na kebe tɔŋgɔ pōrī di kɔmɔ lēpī yī mɔto konyo lende 'ba kpa kulugbu ma löbu nima kōmōyi ne dē?

⁴ Ti kiya rɔ ma tondo zi löndö nima, kiya te, 'Tdi miyagba pōrī nima yaga di kōmōyi,' ko'ja kēddī 'bēyi ti kpa kulugbu kōmōyi?

⁵ Ni bo kɔmɔ kandi nime, iyagba kpa kulugbu nima titi dɔgba yaga di kōmōyi 'dɔ ko'ja bi laka tiyagba pōrī nima yaga di kɔmɔ löndö yī mɔto.

⁶ Kina kinza ki'di laja ma koto laka dē zi bi, römöyī lijë ti kileki kuyi kpēnnī kirica miyi yaga. Kinza ku'du wa ma kele 'bī dē bēri kɔmɔ ba'do, lijë ti kututu dɔmo ti ndīnnī kirasi yaga."

ɔdo Koma Ti Ko'ja Ngī (LK 11:9-13)

⁷ "Ititi kina ti ki'di ŋgī zīyi. Oma kina ti ko'ja ŋgī. Ukökö kina ti kurögö kpadōrī ŋgī zīyi.

⁸ Römöyī lijë ame ga pili kititi ne, i'di ŋgī teyi. Kina lijë ame ga pili koma ne, o'ja ŋgī. Kina zi ame ga kukökö ne, urögö ŋgī.

⁹ Yē na ɔdo kole abo kīdēkī mangolɔ'bo bo kēnyī kogba za rɔ kulugbī dōku ki'di teyi?

¹⁰ Ala mɔto ɔdo kole abo kīdēkī kenze bo kogba za rɔ murē ki'di teyi?

¹¹ Ne ɔdo kpe ame rɔ bo lende kēnyē ne kikalike ti'di wa ma laka zi kole 'be ga tara, 'bu ye ame rɔ ma laka mitorɔ ne ti ki'di wa ma laka rɔ dɔ kiteli ŋgī zīnnī lijë ame ga kititi di zi bo ne.

¹² Wa ame ga ko'dɔkɔ 'dɔ lēpī yī ga ko'do zīyi ne o'do gbī zīnnī. Römöyī wa nime na kō'du ki'di ni kpaki ti bo kumē lende 'ba Boko'ba ni korɔ dɔmo."

13 “Arike tɔɔo kebe kpadōrī ma titiyi rōmōyī ma löbu nima ari mī gɔ bi 'ba tölē dɔ kote. Kina kōri mo gbī ngī rɔ ma kitēwu. Ya ma kēdī kari kebe gomo lijē rɔ ma konzi.

14 Tine kpadōrī ma kēdī kari mī gɔ bi 'ba dīdī ma nburunburu nge titiyi, kina kōri mo gbī rɔ gomo. Ya ma ko'ja mo ga nge mbowa.”

I'dike Kɔmɔye Kandi Laka
(LK 6:43-44)

15 “I'dike kɔmɔye kandi laka di zi bo kumē lende ma dɔ kindēndē naga nima. Rōmōyī lijē ēdī kako ziye kɔzɔ kamölō di rōnnī ma yaga, tine di minnī lijē rɔ kuruku wōliwōli ma kēnyē.

16 Ti kikalike lijē di mī wa ma lijē kēdī ko'dɔ. Rōmōyī kono ana maa dē, kina ngɔpɔlinga ana kēlu dē gbī.

17 Kina gbī tara, ngērī ma la'ja ana 'bēnī gbī rɔ dōngērī ma laka. Kina ngērī ame rɔ gōtō ne ana 'bēnī gbī rɔ dōngērī ma kēnyē.

18 Ngērī ma la'ja ikali dē tana dōngērī ma kēnyē, kina ngērī ma gōtō ikali dē tana dōngērī ma laka.

19 Ngērī ame ga pili kana dōngērī ma laka ɔtɔ dē ne ti koga yaga ku'du mī pa'do.

20 Kina me 'dɔ kikalike bo kumē lende ma dɔ kindēndē naga nima di mī wa ma lijē kēdī ko'dɔ.”

21 “Bilaka ame ga kō'bō to'dɔ kpa konmi tīdēkī ma rɔ nere nere ne inza kōmō koto te mī nere löbu 'ba Boko'ba. Tine ya ame ga nge kēdī ko'dɔ wa ame 'bu ma, ma mītoro nime ko'dɔko ne na nge ti kōmō yimo.

22 Mī kada 'ba burē nima bilaka ma konzi ti kiya 'deni zō te, ‘Nere, nere, ze na dē tōnē doloma tiya laja 'ba Boko'ba ti möyī yī ne ya? Kina ti möyī yī na dē gbī tōnē doloma ti'di nöki ma konzi kita'ba yaga di dɔ bilaka, kina doloma gbī to'dɔ gɔ koto ma löbu naga ya?’

23 Tine ti mileki miya zīnnī, miya te, ‘Mikali ye dē koto te, arike yaga di roma, kpe bo ko'dɔ lende kēnyē naga nime.’ ”

Rö Ko'ba Riyö
(LK 6:47-49)

24 “Kina me 'deni, bo ame kuwō lende ma nime kina ko'dɔ ngī tara ti kēdī kɔzɔ bo ma kandi ame ko'ba rō abo dɔ dōku ne.

25 Ame toro ka'di mini koso, kina lili piwu kome kikēti rōnī yōki rō nima, tine ulōru dē rōmōyī isaki to'ba gbondo mo 'deni di dɔ dōku.

26 Ne bo ame kuwō lende ma nime tine ko'dɔ dē tara ne ēdī kɔzɔ bo rumō ame ko'ba rō abo dɔ yayi lida ne.

27 Ame toro ka'di mini koso, kina lili piwu kome kikēti rōnī yōki rō nima yɔ na kurō ngī. Tine tulōru mo ti kēdī ngī rɔ ma kēnyē rɔ dɔ kiteli.”

28 Kina ɔdɔ Yēsu kote tiya lende naga nime 'deni tine tīndī naga nima ɔtɔ ngī rɔ gönnī rɔ mbēmbē gɔ kō'du 'ba akiyandi abo.

29 Rōmōyī bo iyandi wa 'deni ngī kɔzɔ bo kōzi kakpa, tine inza kɔzɔ 'ba bo kōmō kiyandi ni tara.

8

Yēsu Ilenjo Bo Mönyu
(MK 1:40-45; LK 5:12-16)

1 Kina ɔdɔ Yēsu kēki 'deni bēri di dɔ dōku tine tīndī ma konzi ɔsō ngī gɔ bo.

2 Kina bo mɔto ame roma kila'ba 'deni rōmo ne kako ngī kolodo bēri kōmō Yēsu, kiya te, “Nere, ɔdɔ ko'dɔko ngī ti kilenjo ma ngī yaga rɔ ma kɔpɔ.”

3 Kina Yēsu koja kōzi bo kosa rɔ bo nima, kiya te, “Mo'dɔko 'deni ngī, ilenjo yi 'deni.”

Kina roko'ɔ tōnē kola bo nima ngī welo.

4 Kina Yēsu kose zi bo, iya te, “Uwō te, kinza kari kiya lende nime dē zi boto mɔto, tine ari zi bo akumu 'dɔ bo kinyeli rōyī. Kina 'dɔ ki'di kpa kōzi 'ba akilenjo kɔzɔ ame Musa ki'di kō'du mo molo ne tara. Ame 'dɔ kileme zi bilaka pili ilenjo yi 'deni.”

Bo Laja 'Ba Bo Dɔ Bo Kanya
(LK 7:1-10)

5 Kina ɔdɔ Yēsu kɔdɔ 'deni mī Kapar-noma bo dɔ bo kanya mɔto 'ba Romō ako zi bo koma'jo rɔ bo zi Yēsu,

⁶ kiya te, “Nere, bo laja ma ëdi ro roko'ɔ do sora liɲo ma 'dë yayi. Ëdi ngi kilisa sowa, uyi roni dë gbi.”

⁷ Yësu iya te, “Ti mari tileɲo bo.”

⁸ Tine bo do bo kanya nime ileki domo, iya te, “Nere, mo'bo dë 'do ti'di yi kako mi go bi 'ba loma ma. Tine iya nge ti kpëyi kina ti kileɲo bo laja ma nima ngi.

⁹ Römöyi mikali közi kakpa 'bi ëdi gbi kozo 'bama ame mëdi bicï közi kakpa ti bo kanya nbanj kpa bicö ne. ɔdo milende zi mato, miya te, 'Ari,' kina kari ngi. ɔdo milende zi mato, miya te, 'Ako,' kina kako ngi. Kina gbi ɔdo milende zi bo laja ma, miya te, 'O'do wa nime,' kina ko'do ngi.”

¹⁰ Kina ɔdo Yësu kuwö lende 'ba bo nime 'deni te tine, lende mo igayi bo ngi. Kina bo kiya zi bo köso go bo ga, iya te, “Ro ma laka miya ziye, mo'ja botö dë di mi bilaka 'ba Yisarele ame ki'di doni go lende ma kozo bo nime te.

¹¹ Ro ma laka mëdi miya ziye, ma konzi ti kako di mi doyayi ma kapa yibi ti do toro kodö'bo ronnï ti Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba mi loɲo 'ba nbele 'ba nere löbu 'ba Boko'ba.

¹² Tine ya ame ga molo ro kole 'ba mi nere löbu nima ne ti ku'du 'deni nbö yaga mi go bi kolu ame ro bi 'ba mono ni ti kpa kunyi.”

¹³ Kina Yësu kileki kiya zi bo do bo kanya tonë, iya te, “Ari liɲo, wa ame komeri 'deni miyi go tigo ma ne ti ko'do roni 'deni ngi tara ziyi.”

Kina kileɲo bo laja 'ba bo do bo kanya tonë ngi mi saa nima.

*Yësu Ileɲo Bo Roko'ɔ Ma Konzi
(MK 1:29-34; LK 4:38-41)*

¹⁴ Kina ɔdo Yësu kari 'deni kodö ro 'ba Pitörö tine bo ari ko'ja mese 'ba Pitörö këdi kö'dö do sora yayi ti zëyi.

¹⁵ Kina bo kosa közimo yo na zëyi nima kola ngi, na loko kënyi ngi kari toja laja zi bo.

¹⁶ Mi doköpiyari tine na ko'de ya ma konzi ame ga këdi ti nöki ne ngi kako zi bo. Kina bo kamo ngi do nöki ni kita'ba yaga di domo. Kina bo kileɲo ya ame ga pili ro roko'ɔ ne ngi gbi.

¹⁷ Bo o'do wa nime 'deni 'do këdi kozo ma tonë Yesaya bo kumë lende 'ba

Boko'ba kiya ne. Ame kiya te, “Bo gbagba bo na kombi roko'ɔ ze ga 'deni kpaki yaga.”

*Gomo Mi Tösö Go Yësu
(LK 9:57-62)*

¹⁸ Kina ɔdo Yësu konjo tindi 'deni këdi kuru bo bëri tara tine na bo kilende ngi zi bo köso go bo ga 'do kumu kari gönyi pöpö ma kapa mato.

¹⁹ Kina bo komo kiyandi mato 'ba kö'du ki'di kako ngi zi bo, kiya te, “Bo komo kiyandi, ti möso ngi nduwë göyi nbö bi to ame këddi kari pele teyi.”

²⁰ Yësu ileki domo, iya te, “Kiraba ni pele ëdi ti gö 'benni ga, kina yali ni gbi ëdi ti rö 'benni ga. Tine kole 'ba bilaka lesi inza 'ba bo ti bi mato ame go bo ko'ba do bo teyi tindawo ro bo.”

²¹ Bo mato ame ro bo köso go bo ne ako kiya te, “Löbu ma, i'di mileki titi tusu 'bu ma.”

²² Yësu iya te, “Öso goma, ola töku ni kusu töku lëpi nni ga.”

*Yësu Oga Piwu
(MK 4:35-41; LK 8:22-25)*

²³ Kina Yësu ni këki ngi mi sorope ti bo köso go bo ga tari ro do mini.

²⁴ Mbowo yo na piwu ki'di ngi tome kebe do pöpö yayi. Lili piwu nima i'di ngi tonbenbe sorope ko'do 'do konzü bëri. Tine Yësu ëdi bi tö'dö.

²⁵ Kina lijë kari ngi kindini bo, kiya te, “Nere, okonyi ze, dëdi 'deni dölë.”

²⁶ Tine bo iya te, “Ëddi kereke go wa'di? Kpe bo kinza ki'dike doye laka go lende ma naga nime.”

Kina bo kënyi toro kamo do lili ni ti mini kikagba nima 'do korö. Kina korö ngi liwo.

²⁷ Kina lijë pili koto ngi ro gönni, iya te, “Bo nime, bo wa'di ga na? Lili ni ti mini löbu ni kpaki ro wa kuwö do bo.”

*Nöki Ni Ti Ba'do
(MK 5:1-20; LK 8:26-39)*

²⁸ Kina ɔdo Yësu kömö 'deni kapa pöpö mato mi doyayi 'ba Gadara tine na ya mato ga riyo ro bo nöki kondoso ngi ti bo di yayi. Ya riyo naga nima ëdi kako di kpa ti'börö 'ba tusu töku. Ya naga nima nöki ila'ba 'deni domo koworo ngi ro ma

kënyë. Gɔ kö'du mo na boto ilaɲa rɔni dë kpe tudö kebe yayi.

²⁹ Kina lijë kulöri ngi rɔ ma kembe, iya te, "Ni kole 'ba Boko'ba nime, wa'di na ko'doko di zize? Ako 'deni tote doze töti gba kinza kada mo kömô?"

³⁰ Tindi 'ba ba'do 'ba liɲɔ ëdi tonyo kpënni ɲoli yayi,

³¹ kina nöki naga nima koma'jo rɔnni ngi zi Yësu, iya te, "Odo këddi koga ze yaga oja ze dari mi ba'do naga nime 'dë."

³² Kina bo kiya zinni, iya te, "Arike." Kina odo lijë kari kila'ba ngi do ba'do tönë ga yɔ, kina ba'do naga nima kënyi ngi pili kirina kari bi kulunji 'ba pöpö kila'ba mi mini kote dönni pili yaga.

³³ Bɔ koda ba'do naga nima irina kari kiya kö'du mo mi gawo. Kina lijë kiyëti gɔ wa ma ko'do rɔni nima gbi pili ti lende 'ba bɔ nöki tönë ga.

³⁴ Kina bilaka 'ba mi gawo nima kolo ngi pili kako tonɲo Yësu. Kina odo lijë ko'ja bo 'deni tine lijë ititi bo 'do bo kënyi kari yaga di mi doyyayi 'bënni.

9

Yësu Ilenjo Bɔ Keɲme Bëri Mɔto (MK 2:1-12; LK 5:17-26)

¹ Kina Yësu këki ngi mi sorope kumu do pöpö kileki kari mi gawo 'bënni.

² Di yayi na ya mɔto ga ko'de bɔ mɔto ame keɲme 'deni bëri ne ngi kako zi bo. Bɔ nima rɔ ma kö'dö do sora. Kina odo Yësu konɲo 'deni lijë kikali ngi bo ëdi ti tigo tileɲo bɔ nima tine, bo ilende zi bɔ nima, iya te, "Kole ma, ogbo döki'di yi, ola yi 'deni gɔ lende kënyë 'bi ga."

³ Kina bɔ komo kiyandi mɔto ga ame këdi yayi ne kënyi ngi tomeri mo ti minni, iya te, "Bɔ nime ëdi kudöli Boko'ba."

⁴ Tine Yësu ikali meri 'bënni nima ngi na bo kiya te, "Ëddi komerike lende ma kënyë ma tara ga miye gɔ wa'di?"

⁵ Ma yala na kitëwu 'do tiya mo? 'Ola yi 'deni gɔ lende kënyë 'bi,' ala 'do kiya te, 'Ënyi kilingere'?"

⁶ Ne ziye tikali mo rɔ ma laka kole 'ba bilaka lesi ëdi ti tigo dolinɲo bine tola bilaka gɔ lende kënyë."

Kina bo kiya zi bɔ keɲme bëri nima, iya te, "Ënyi tɔro kombi sora 'bi kari liɲɔ."

⁷ Kina bɔ tönë kënyi ngi tɔro kari liɲɔ.

⁸ Tine odo tindi ko'ja bɔ nima 'deni tara tine lijë ngi rɔ tikere. Na lijë kebe ngi tilëlu Boko'ba gɔ ti'di közi kakpa ma kozo a nima tara zi bilaka lesi.

Bɔ Rokɔ'ɔ Na Nge Ko'doko Wɔwo (MK 2:13-17; LK 5:27-32)

⁹ Kina odo Yësu kiteli 'deni di yayi na bo kari ko'ja Matayo bɔ kireke awada koloma 'deni mi gɔ bi 'ba tireke awada. Kina Yësu kiya zi Matayo, iya te, "Osö goma." Kina Matayo kënyi ngi kösö gɔ Yësu.

¹⁰ Tine odo Yësu ni ti bɔ kösö gɔ bo ga koloma 'deni tonyo akonyo di liɲɔ 'ba Matayo yayi na bɔ kireke awada ma konzi ti bɔ lende kënyë mɔto ga kototo rɔnni ngi yayi kodo'bo rɔnni ti Yësu ni.

¹¹ Kina odo Parosi mɔto ga ko'ja 'deni tara tine lijë ititi bɔ kösö gɔ Yësu ga, iya te, "Bɔ komo kiyandi 'be nima ëdi konyo wa bi koto ti bilaka ma tara ga gɔ wa'di?"

¹² Tine odo Yësu kuwö lende 'bënni nima 'deni tara, bo iya te, "Bɔ rokɔ'ɔ na nge kari zi bɔ ki'di wɔwo. Ya ma kinza ti rokɔ'ɔ naga ari ë'bënni dë."

¹³ Ari konɲoke 'jo 'ba lende nime kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Mi këyi na mo'doko di zi bilaka, tine inza rɔ akumu.' Kina me ma mako dë tidëki bɔ lende laka, mako gɔ bɔ lende kënyë."

Lende 'Ba Kpa Koro (MK 2:18-22; LK 5:33-39)

¹⁴ Bɔ kösö gɔ Yowani bɔ bapatisi ga ako zi Yësu kititi, kiya te, "Ze 'beze ti Parosi ni dëdi dorokpeze nduwë, ne gɔ wa'di na bɔ kösö göyi ga koro 'bënni kpënni dë?"

¹⁵ Yësu iya te, "Ma komerike 'beye, ɲba 'ba mi gbe ti koloma rɔ meri ko'ja më'dë 'ba nyiti këdi gba tinni? Tine inza tara, kada mo ti kömô 'deni ame 'do kogba më'dë 'ba nyiti yaga di mi löngö lijë. Kina lijë ti koro kpënni 'jaa mi kada mo nima."

¹⁶ Kina gbi boto mɔto uru bonɲo ma la'ja dë yoki bonɲo ma molo. Römöyi bonɲo ma la'ja ti kosonji rɔni ngi kirica ma molo nima ko'do bi gbönö ma löbu.

17 Kina boto mato odo layi ma la'ja de gbi mi kilaka ma molo 'ba layi. Romoyi kilaka ti kotopa ngi yaga layi nima kolodo moko. Kina kilaka mo kediri kirasi roni ngi. Tine layi ma la'ja edi kodo gbi mi kilaka ma la'ja kina 'do lijje pili koloma laka."

Nyiti Titi Ti 'Ja Kosa Ro Bongo 'Ba Yesu (MK 5:21-43; LK 8:40-56)

18 Ko'ja Yesu kediri gba ro tiya lende nime na bo mato ro turu 'ba Yudayi kako ngi zi bo kila'ba beri kamo bo kilelu bo, iya te, "Nyiti ma ole 'deni giri nime tine ako ki'di koziyi roni na loko ti kididi ngi 'bowu."

19 Kina Yesu ni kenyi ngi ti bo kosö go bo ga kari ti bo nima.

20 Kina 'ja mato ame roma ko'bo tolodo ngi di ramo kamo koo mo 'deni jbo 'buté domoriyo ne kako ngi kosa kpa bongo 'ba ro Yesu.

21 Romoyi loko omeri kiya ti mini te, "odo mosa pele nge ro kpa bongo 'ba ro bo, ti kilejo ma ngi kopoo."

22 Kina Yesu kuyi kamo bo ko'ja 'ja nima. Na bo kiya te, "Nyiti ma, ogbo doki'di yi. Ti'di doyi go tigo ma na kilejo yi 'deni." Kina kilejo 'ja nima ngi mi saa nima.

23 Kina odo Yesu kari komo mi lijo 'ba turu tone, bo ari ko'ja bo kome more ni ti tindiri ma kediri kome kuwu ni ti bo tonyo kokö ni pili yayi.

24 Kina bo kiya zinni, iya te, "Kpe nima pili odoke yaga, nyiti titi nime ole de ro tole tine loko edi bi to'do."

Tine lijje ogö bo ngi ro laja.

25 Kina odo koga tindiri naga nima 'deni yaga tine, na Yesu kodo ngi ro go toku nima kinda'ba kozimo. Kina loko kenyi ngi toro.

26 Kina lebi 'ba lende nime kiyele roni ngi kote mi dolijo nima toko.

Yesu Iyopo Kamo Kolu

27 Kina odo Yesu kenyi 'deni di yayi na bo kamo kolu ma riyo mato ga kosö ngi go bo ti tulori kiya te, "Kole 'ba Dawidi bo dolijo, i'di miyi kpe keyi roze."

28 Kina odo bo kari kodo 'deni ro tine na bo kamo kolu tone ga kako ngi zi bo.

Kina bo kititi lijje, bo iya te, "Ikalike ngi ro ma laka ti mo'bo tilejo ye?"

Lijje iya te, "Ye, nere."

29 Kina bo kosa komonni, bo kiya te, "Ko'do roni ziye kozo ame ki'dike doye 'deni gomo ne tara."

30 Kina komonni kopoo ngi yaga. Tine Yesu ose gomo kitigo zinni, iya te, "Kinza kari kiyake lende nime de zi boto mato."

31 Tine lijje ari kiyele lebi 'ba Yesu ngi kote mi dolijo nima toko.

Yesu Ilenjo Bo Kpa Kudödu

32 Ko'ja ya tone ga kediri kenyi 'deni tari tine na ya mato ga ko'de bo nöki mato ame kpa kudödu roni 'deni teyi ne ngi kako zi Yesu.

33 Tine odo koga nöki nima 'deni yaga yo na bo tone ki'di tilende ngi. Kina ko'du mo kigayi tindiri naga nima ngi pili. Lijje iya te, "Do'ja a ma te de molo mi doyayi 'ba Yisarele."

34 Tine Parosi ni iya te, "Nere 'ba nöki na ki'di kosi kakpa nima zi bo toga nöki timo."

35 Yesu enyi kilingere pili toko kote mi gawo ti dolijo ma titi naga tiyandi kamo bilaka mi ro 'ba motu, kina gbi tuwowo laja laka 'ba nere löbu 'ba Boko'ba. Bo ilenjo ya ma kediri ti dokomali roko'o ma konzi naga 'deni pili.

36 Kina odo bo ko'ja tindiri 'deni tine meri 'ba lisa 'benni ma bo kongoo oso ngi lo doki'di bo. Romoyi iliko donni 'deni ngi kinza bo kokoko lijje kozo kamolo ame bo koda mo kinza ne tara.

37 Kina bo kiya zi bo kosö go bo ga, bo iya te, "Wa 'ba kpa dolili nime ngi kpaya. Tine bo ndobo 'ba ramo ga onzi de.

38 Ititike bo nere bo domo 'do bo koja bo ndobo mi nyaka abo nime."

10

Bo Kosö Go Yesu Ga (MK 3:13-19; LK 6:12-16)

1 Yesu ideki bo kosö go bo ga ma 'buté domoriyo naga nima bi koto. Kina bo ki'di kosi kakpa zinni 'do toga nöki kita'ba yaga timo di do bilaka, kina gbi 'do tilejo roko'o ma konzi.

² Bɔ laja ma 'butë dɔmoriyö naga nime möyi mo ga na me. Ma dɔgba mo Simona ame kidëki möyi mo gbï rɔ Pitörö ne, kina ti löndö bo Andareya ti Yakoba kole 'ba Zebedayo ti löndö bo Yowani.

³ Pilipö ni ti Batolimayo ti Tɔma ti Matayo bɔ kireke awada ti Yakoba kole 'ba Alapayo ti Tadayo

⁴ ti Simona bɔ ko'dɔ ya gɔ dɔyayi 'bënni ti Yuda Isikarita ame kususu Yësu ne.

*Laja 'Ba Ya Ma 'Butë Dɔmoriyö
(MK 6:7-13; LK 9:1-6)*

⁵ Yësu oja ya 'butë dɔmoriyö naga nima kari ti ndose nime kiya te, "Kinza kɔɔke dë mi dɔliɲɔ 'ba bɔ löwö ma kinza rɔ Yudayi naga. Kina kinza kɔɔke dë gbï mi gawo 'ba Somorona ni.

⁶ Tine arike nge zi kamölö 'ba Yisarele naga nime kölu 'deni ne.

⁷ Kina 'dɔ kari kuwöwöke zinni, kiya te, 'Nere löbu 'ba Bɔko'ba ëdi 'deni nɔsi.'

⁸ Kina 'dɔ kilenoke bɔ rɔkɔ'ɔ kindinike töku ni. Ilenoke bɔ mönyu ni, kina 'dɔ kogake nöki gbï kita'ba yaga di dɔ bilaka. Ogbake 'deni di zö rɔ ma sari kinza topi ɔto teyi, kina 'dɔ kari ki'dike gbï rɔ ma sari kinza topi ɔto gomo.

⁹ Kinza kogbake girisi dë tiye.

¹⁰ Kina kinza kogbake mbo'da 'ba kpati dë teyi. Kina kinza kogbake bɔnɔ mɔto ala wari mɔto ala përi adɔkotoni mɔto dë tiye. Römöyi bɔ ndɔbɔ pili ëdi ti bi gomo 'ba rönni.

¹¹ ɔɔ kömöke mi gawo ala liɲɔ mɔto omake rɔ bilaka ame laka ko'dɔkɔ tota ye rɔ nba ne. Kina 'dɔ kolomake liɲɔ abo nɔbɔ kënyike di gɔ bi nima.

¹² Tine ɔɔ kömöke mi liɲɔ iyake te, 'Lende këyi koloma tiye.'

¹³ ɔɔ bilaka 'ba liɲɔ mo nima kota ye rɔ nba olake lende këyi 'be nima koloma tinni. Ne ɔɔ lijë kota ye dë ogbake e'be yaga di zinni.

¹⁴ Kina ɔɔ kömöke mi gawo ala liɲɔ mɔto ga ame bilaka mo ga koga ye ko'dɔkɔ dë tuwö lende 'be ënyike di teyi. Kina 'dɔ kombake lupu mo yaga di ndiye rɔ lömu rönni.

¹⁵ Rɔ ma laka miya ziye mi kada 'ba burë mi Bɔko'ba ti këyi rɔ mbëmbë rɔ

bilaka 'ba Sodomoni ti Gomora di dɔ bilaka 'ba gɔ bi mo to nima."

*Gomɔ 'Ba Gɔ Laja 'Ba Bɔko'ba
(MK 13:9-13; LK 21:12-17)*

¹⁶ "Uwöke te, mëdi moja ye nime kɔzɔ kamölö tara mi löngö wöliwöli ma konzi. Tine i'dike kɔmoye kandi kɔzɔ kɔmɔ murë kina gbï liya rɔ rumö kɔzɔ matukpuru.

¹⁷ Onɔke rɔye laka römöyi ya mɔto ga ëdi ame lijë ti kinda'ba ye koto ye mi gɔ bi 'ba burë. Kina lijë ti komba ye gbï di mi rö 'ba mötu 'bënni ga.

¹⁸ Ti kususu ye ko'de ye kɔmɔ kiti 'ba bɔ dɔliɲɔ ni ti turu ma löbu naga gɔ lende ma kina ti kiyëtike laja kɔto laka ma nime zinni kina gbï zi bɔ löwö.

¹⁹ Tine ɔɔ ko'de ye mi gɔ bi 'ba burë kinza ki'dike kɔmoye kilë'di dë gɔ wa ma 'dɔ kiyake ala kiyëtike zinni. Römöyi wa ame ga këddi kiyake ne Bɔko'ba ti ki'di nɔgi ziye mi saa mo nima.

²⁰ Römöyi kpe na dë këddi kilendeke tine Nyi Kɔto Laka 'ba 'bu ye na këdi ki'di lende ma këddi kiyake mo ga kpeye.

²¹ Mi kada mo nima bilaka ti kebe togba löndö lijë ga ki'di mi tölë. Kina 'bu ti ko'dɔ gbï tara zi kole 'bënni ga. Kina kole ti kebe gbï tuyi kpënni dɔ 'bu nni ga ti mönni ga ti'di mo mi tölë.

²² Laki pili ti ko'ji ye gɔ kö'du ma. Ne bɔ ame ki'di mi bɔ këddi teyi nɔbɔ kömö mi kada 'ba tote mo ti kɔmɔ nɔgi di mi tölë.

²³ Kina ɔɔ lijë këdi ko'dɔ közi kasi ziye di mi gawo mɔto ololoke kirinake gbï karike mi gawo mɔto. Römöyi rɔ ma laka miya ziye inza koteke mi gawo 'ba Yisarele pili gba kota kinza kole 'ba bilaka lesi kileki kako dɔliɲɔ nime.

²⁴ Kina onɔke, kole 'ba sukulu inza mbiri di dɔ bɔ kɔmɔ kiyandi abo, kina bɔ laja inza gbï mbiri di dɔ bɔ ma rɔ bɔ dɔ bo.

²⁵ Kina 'dɔ kole 'ba sukulu këdi ti mi këyi tedi kɔzɔ bɔ kɔmɔ kiyandi abo, kina 'dɔ bɔ laja gbï kɔzɔ bɔ ma rɔ bɔ dɔ bo nima. Kina me ɔɔ kiti'ja bɔ dɔliɲɔ 'deni kidëki rɔ Bezebola, tine bilaka 'ba liɲɔ abo ga ti kidëki nɔgi ti möyi ma kënye rɔ dɔ kiteli."

Ere Boko'ba
(LK 12:2-7)

26 “Kina kinza kereke bilaka dë. Wa ame ga pili rɔ ma kusu le'jete ne ti kiyagba 'deni ngi yaga. Kina wa ame ga pili rɔ mulugu ne ti kumö yimo 'deni kikali yaga.

27 Wa ame ga mēdi miya liwo ziye ne ti kileki kiyake gomo 'deni yaga bi kɔpɔ. Kina wa ame ga kuwöke liwo ne ti kuwöwöke 'deni ngi di dɔ rɔ tɔrɔ.

28 Kina me kinza kereke ya ma kēdi kupö nge rɔ yida rɔ kinza kupö didi naga nima dë. Tine Boko'ba ame kēdi kote 'ba bo dɔ yida rɔ ni kpaki ti didi mi pa'do 'ba Gehena ne na nge 'dɔ kereke.

29 Ne ongoke, ndögö 'ba silo riyö nge ti taripa koto. Tine pele silo ma koto moto ölu dë lowo kinza ma 'bu ye kikali gomo.

30 Kina sunë 'ba doye gbi bo ikali gomo me.

31 Kinza kereke dë. Kpe na rɔ dɔ kiteli zi bo kebe silo ma konzi.”

32 “Lijë ame ga kiya yaga bi kɔpɔ, kiya te lijë 'bama na ne, ti mo'dɔ gbi tara zinni komo 'bu ma ame mitoro ne.

33 Ne lijë ame ga kilagi ma yaga bi kɔpɔ ne ti milagi lijë gbi tara komo 'bu ma ame mitoro ne.”

Ya Na Yësu Ko'de Mi Doliŋɔ
(LK 12:51-53; 14:26-27)

34 “Kinza komerike dë te mako to'do lende këyi mi doliŋɔ. Tine inza tara, mako dë to'de lende këyi mi doliŋɔ tine ya na mo'de.

35 Mako tososo kpa kole tēnyī rɔ 'diri ti 'bu nni ga, kina yitōti gbi 'dɔ kënyī rɔ 'diri ti mönni ga. Kina 'ja 'ba kole ni 'dɔ kënyī rɔ 'diri ti mese lijë ga.

36 Bɔ ya ma kënyë 'bēyi 'ba bo moto ti kēdi aa rɔ bilaka 'ba mi liŋɔ 'bi.

37 Kina me bilaka ame kɔ'ɔ 'bu bo ni ti ma bo rɔ dɔ kiteli di doma ne ɔ'bo dë tēdi rɔ bo kōsö goma. Kina gbi tara bo ame kɔ'ɔ kole abo ala nyiti abo rɔ dɔ kiteli di doma ne ɔ'bo dë tēdi rɔ bo kōsö goma.

38 Bɔ ame kɔ'dokɔ dë tileŋɔ rɔ bo tolë go lende ma ɔ'bo dë tēdi rɔ bo kōsö goma.

39 Bɔ ame kɔ'dokɔ tɔmɔ didi bo ti kiyölu domo ngi yaga. Tine bo ma kiyölu dɔ didi bo go lende ma ti komo ngi.”

Kpa Közi
(MK 9:41)

40 “Bɔ ame kota ye rɔ nba ota ma 'deni gbi. Kina bo ame kota ma rɔ nba bo ota bo ame koja ma ne 'deni gbi.

41 Bɔ ame kota bo laja 'ba Boko'ba rɔ nba ne ti ko'ja kpa közimo gbi kɔzɔ 'ba bo laja nima. Kina gbi bo ame kota bo lende laka römöyi bo nima ēdi rɔ ma laka ne ti ko'ja kpa közi mo gbi kɔzɔ 'ba bo lende laka.

42 Ti kikalike 'deni ngi rɔ ma laka boto ame ki'di pele nge rɔ mini kuwë zi bo kōsö goma ma titi ɔtɔ motɔ römöyi bo bo kōsö goma na ne ti ko'ja kpa közimo ngi.”

11

Akititi 'Ba Yowani
(LK 7:18-23)

1 Kina ɔdɔ Yësu kote tose ndose naga nime 'deni zi bo kōsö go bo ga tine, na bo kënyī ngi di yayi kari tiyandi komo bilaka gbi ti tuwöwö laja laka abo mi doliŋɔ ma ngosingosi yayi.

2 ɔdɔ Yowani bo bapatisi kuwö wa ame ga Kurisito kēdi ko'dɔ ne 'deni tara di mi maboso yayi tine na bo koja bo laja abo ga ngi kari zi Yësu.

3 Kina lijë kititi Yësu, iya te, “Ni mo na rɔ bo ma tönë kēdi kako di pötö ma ne? Ala 'dɔ doje komoze gba go bo moto?”

4 Yësu ileki domo zinni, iya te, “Ilekike zi Yowani kiyetike wa ame ga kuwöke kina ko'jake gbi ne zi bo kɔzɔ a nime te.

5 Iyɔpɔ komo bo komo kölu ni 'deni. Kina bo ka'bo ni ilingere 'deni. Ileno bo mönyu ni 'deni yaga rɔ ma kɔpɔ. Bɔ mbili ku'bë ni uwö bi 'deni. Töku ni indiŋi 'deni kina laja laka uwöwö rōni 'deni zi bo lisa ni.

6 Lijë ame ga lende ma kilikö dë dönni ne na ti yēyi.”

Yë Na Mbiri?
(LK 7:24-35)

7 Di pötö bo laja 'ba Yowani ga kari 'deni na Yësu koloma tiya lende 'ba Yowani zi tindī naga nima. Bo iya te, “Me karike yi mökö zi Yowani ne wa'di na karike tongo mo? Mbili moli ma kēdi kudē döni di zi lili?”

⁸ Wa'di na karike tonḡo mo? Bɔ kusu bɔnḡo kele? Tine bɔ kusu bɔnḡo kele ni ēdī koloma 'bēnnī mī liḡo 'ba bɔ dɔliḡo.

⁹ Ne arike tonḡo wa'di? Bɔ kumē lende 'ba Bɔko'ba? Yēē, rɔ ma laka o'jake bɔ ame kebe bɔ kumē lende 'ba Bɔko'ba pili ne 'deni.

¹⁰ Rōmōyī Yowani na tōnē kugu lende mo mī buku 'ba Bɔko'ba kiya te, 'Bɔko'ba iya te, "Mēdī moja bɔ laja ma kari dɔgba kōmōyī tileḡo kōri zīyī."'

¹¹ Rɔ ma laka miya ziye, kole kōyō 'ba 'ja mɔto inza mbiri di dɔ Yowani. Tine bɔ ame titiyi mī ḡere lōbu 'ba Bɔko'ba ne na mbiri di dɔ Yowani.

¹² Di mī kada ma Yowani kisaki tuwōwō lende 'ba Bɔko'ba ḡbō kōmō mī kada nime tōne, ma konzi ēdī ko'dɔ 'deni ḡḡi rɔ ya 'dɔ tɔdɔ mī ḡere lōbu 'ba Bɔko'ba. Lijē ēdī ko'dɔkɔ 'dɔ tinda'ba mo 'deni ḡḡi rɔ ḡbōrōkōtō.

¹³ Kina mɔlo ḡbō kōmō mī kada 'ba Yowani bɔ kumē lende 'ba Bɔko'ba ga pili ti kō'du ki'di 'ba Musa ileme lende 'ba ḡere lōbu 'ba Bɔko'ba nime 'deni.

¹⁴ Ma kēddi ko'dɔkɔke ra ḡḡi ti'di dɔye ḡo lende 'bēnnī, Yowani na rɔ Eliya bɔ kumē lende ame kēdī kileki kako dɔgba ne.

¹⁵ Bɔ ame kēdī ti mbili ne i'dike bo kuwē lende nime.

¹⁶ Ti miyari ye kpe bilaka ma le'jete naga nime ti wa'di? Kpe ḡḡi kɔzɔ kole titi ame ga koloma mī ḡo bi 'ba ndōḡō. Ame dɔtumu mɔto kulōri zi mɔto kiya te,

¹⁷ 'Domba dɔkole mbili pele ziye, odoweke ḡoye dē ḡbī yɔ. Kina me duci lēri 'ba tōlē pele ziye, uduke dē ḡbī yɔ.'

¹⁸ Rōmōyī Yowani ako bine koro kpa bo, kuwē a ma kata naga dē, iyake te, 'Yowani bɔ nōki na.'

¹⁹ Kina me kole 'ba bilaka lesi kako konyo kpa bo kuwē wa iyake te, 'Oḡoḡe yayi, bo ḡḡi rɔ bɔ kpa ḡbōḡbō bɔ kuwē layi bɔ pōri 'ba bɔ kireke awada ni ti bɔ lende kēnyē mɔto ga.' Ne tine akikali 'ba Bɔko'ba ti kinda 'deni yaga di mī ndɔbo mo."

Bu'bu
(LK 10:13-15)

²⁰ Bilaka 'ba mī gawo naga nime Yēsu ko'dɔ ḡo koto kulōwō yimo ne oto dōnni

dē du te. Kina bo kēnyī tose kpa gawo naga nima,

²¹ kiya te, "Bu'bu zīyī Korazina, kina bu'bu ḡbī zīyī Betesayida. Rōmōyī ma kiya te kēdī ko'dɔ ḡo koto naga nime ko'dɔ mīyī ne ra mī Tura ni ti Sidona dēne, bilaka mo ga oto dōnni 'deni mɔlo kolo bɔnḡo 'ba mono rōnni, kosa buruku rōnni 'dɔ kileme ma lijē koto dōnni 'deni di mī lende kēnyē 'bēnnī ga.

²² Rɔ ma laka miya ziye mī kada 'ba burē kada mɔto Bɔko'ba ti ki'di mī bo kēyī rɔ mbēmbē rɔ Tura ni ti Sidona di dɔye.

²³ Ne ni 'bēyī Kaparanoma o'dɔkɔ tombi rōyī 'deni ḡbō mītɔrɔ? Ne ti ku'du yi 'deni ḡḡi bēri mī pa'do 'ba Gehena. Rōmōyī ma kiya te ḡo koto naga nime ko'dɔ mīyī ne na kēdī ko'dɔ ra mī Sodomo dēne Sodomo ēdī ḡba ko'ja kabate.

²⁴ Kina 'dɔ kikali rɔ ma laka mī kada 'ba burē Bɔko'ba ti ki'di mī bo kēyī rɔ mbēmbē rɔ Sodomo di dōyī."

Akoḡe, Kina Ti Mɔmɔ Ye ḡḡi
(LK 10:21-22)

²⁵ Mī kada nima yayi Yēsu iya te, "Mīlēlu yi 'bu ma, ḡere 'ba dɔ mītɔrɔ ni ti dɔyayi rōmōyī wa ame kusu dɔmo di zi bɔ akikali ni ne ileme 'deni zi ma kinza kikali oto dē naga.

²⁶ 'Bu ma, rɔ ma laka wa nime na ko'dɔkɔ 'dɔ ko'dɔ rōni te."

²⁷ Kina bo kiya te zi bilaka naga nima, "Bu ma i'di wa pili 'deni zō tine bɔto ikali ma kole dē, 'bu ma na ḡge kikali. Kina bɔto ikali 'bu ma dē ḡbī tine ma kole ma na ḡge mikali ti ya ame ga migeli 'deni 'dɔ tileme bo teyi ne.

²⁸ Kpe ame ga 'deni pili rɔ gomɔ di zi akīrīndī ne akoḡe zō. Kina ti mɔmɔ ye ḡḡi.

²⁹ Ombike kpa kulugbu ma mugu ye ame rɔ akīyandi ma ne. Rōmōyī dōki'di ma na liya rɔ rumō kinza dɔ kombi. Kina ti ko'jake rɔ kindawo ḡḡi.

³⁰ Rōmōyī kpa kulugbu ma nime mi'di ziye ne embe dē kina tombi mo ḡḡi kinza gomɔ."

12

Kō'du Ki'di 'Ba Kada 'Ba Rɔ Kindawo
(MK 2:23-28; LK 6:1-5)

1 Mbowa di pötö mo mi kada 'ba ro kindawo na Yësu ni kedi kilingere kebe mi nyaka 'ba nyönyu. Bo kösö go bo ga 'deni ro 'bö kina lijë ki'di ngi tomborozi do nyönyu tonyo 'jo mo.

2 Kina odo Parosi ni ko'ja 'deni tara tine na lijë kebe ngi tititi Yësu, iya te, "Ongo te, wa nima bo kösö göyi ga kedi ko'do ne lijë edi ro tiyeyi mi kö'du ki'di 'ba kada 'ba ro kindawo."

3 Bo ileki zinni, iya te, "Idëkike wa ma tonë Dawidi ko'do mi kada nima yayi ne de? Ame lijë ro 'bö ti bilaka abo ga ne.

4 Bo ari ngi mi rö löbu 'ba Boko'ba kina lijë ti bilaka abo ga konyo mangolo'bo koro ame ki'di zi Boko'ba ne ngi di yayi. Wa nima inza ro ma laka zinni mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'do tonyo mo. Tine bo akumu ni na nge 'do konyo.

5 Kina idëkike de gbi di mi kö'du ki'di 'ba Musa? Ame kiya te mi kada 'ba ro kindawo pili bo akumu ame mi rö löbu 'ba Boko'ba ne iyeyi kö'du ki'di 'ba kada 'ba ro kindawo. Tine pele inza ro lende kënyë zinni.

6 Kina me medii miya ziye wa moto ma kebe rö löbu 'ba Boko'ba edi bine.

7 Ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Mi këyi na mo'doko di zi bilaka tine inza ro akumu.' Ma keddi kikalike 'jo 'ba lende nime ra, dene inza kodoke karama do bilaka ame kirasi oto de ne.

8 Römöyi kole 'ba bilaka lesi na ro nere 'ba do kada 'ba ro kindawo."

Bo Konyo Kenme Ro Kilawo (MK 3:1-6; LK 6:6-11)

9 Yësu ënyi 'deni di yayi kari mi rö 'ba motu moto.

10 Kina bo kari ko'ja bo motu közimo kenme 'deni ro kilawo ngi di yayi. Tine ya motu ga edi yayi ame kedi koma kori 'ba 'do tususu Yësu go tirasi wa motu. Kina lijë kititi bo, iya te, "Edi ngi ro ma laka mi kö'du ki'di ze 'do tileno bilaka tone mi kada 'ba ro kindawo?"

11 Yësu ileki domo zinni iya te, "Odo kamölo 'bi 'ba bo motu kila'ba mi gö ma kalo mi kada 'ba ro kindawo, ti kari de kinda'ba koto yaga di mi gö mi kada 'ba ro kindawo nima?"

12 Tine bilaka lesi ni ma ti kamölo, ye na mbiri? Odo kedi 'deni tara kö'du ki'di ze i'di ze 'deni tokonyi bilaka mi kada 'ba ro kindawo."

13 Kina bo kiya zi bo konyo kenme ro kilawo nima, bo iya te, "Oja go köziyi."

Kina bo nima koja ngi na kileki ngi ro ma laka kozo ma kapa ama.

14 Tine Parosi ni ënyi ngi di yayi kari tususu kpenni 'do tupö Yësu.

Yësu Na Boko'ba Koweli 'Deni

15 Kina odo Yësu kuwö 'deni kedi kususu kpa ro bo tara tine na bo kënyi ngi kari abo yaga di yayi. Kina tindi ma konzi kösö ngi go bo. Tine bo ileno ya ame ga ti roko'o ne ngi pili.

16 Kina bo kose zinni kinza lijë kiyele lende abo de zi ya motu ga.

17 Bo o'do wa nime 'deni 'do kedi kozo wa ma tonë Yesaya bo kume lende 'ba Boko'ba kiya ne tara.

18 Ame kiya te, "Bo na ro bo laja ma ame moweli 'deni ne. Bo na mo'o 'deni kulöwö kina ma gbi ti mi këyi ro mbembë go kö'du abo. Ti mi'di Nyi Koto Laka ma koloma do bo kina bo ti kuwöwö burë ma medii mo'do do, do kupö pili.

19 Bo inza ko'do kowasa ala kulöri ro ma kembe. Boto inza kuwö mugu bo kedi kulöri kebe go kori.

20 Bo ti kiliya ro bo zi lijë ame ga pili ro rumö ne, mi këyi abo ti kedi zi lijë ame ga pili ro lisa ne. Bo ti kö'bö to'do mo nbö bo ko'de ako'doko kodoro 'ba Boko'ba nime ndimo keddi.

21 Kina bilaka pili 'ba dolino nime ti ki'di kömönni ngi do bo."

Yësu Ileno Bo Nöki (MK 3:20-30; LK 11:14-23)

22 Kina ya motu ga ko'de bo nöki komo kölu motu ame kpamo kudödu roni 'deni gbi teyi ne ngi zi Yësu. Kina Yësu kileno bo nima ngi kpamo kope roni yaga tilende. Kina komo mo kopo ngi gbi yaga.

23 Kina tindi naga nima pili koto ngi ro gönni go wa ame Yësu ko'do ne. Lijë ititi rönni ro go rönni, iya te, "Bo nima bo na ti kedi ro kupö Dawidi bo dolino mo tonë?"

24 Tine odo Parosi ni kuwö 'deni tara tine, lijë iya te, "Bo oga nöki naga nima

yaga römöyî ɲere 'bënnî Belezebola na ki'di tigo mo zi bo to'do mo."

²⁵ Yësu ikali wa nima lijë kedi komeri ne 'deni kina bo kiya te, "Dolinɔ ame koza minî 'deni riyö to'do ya ro go rönni ne igabi de kpe edi kiyeyi roni ngi. Kina gawo ala linɔ moto ame koza minî 'deni to'do ya ro go rönni ne edi kita'ba ngi.

²⁶ Kina me odo Satani na 'deni koga bo laja abo ga yaga di do bilaka bo oza ro bo 'deni to'do ya ti gbagba bo kina lijë kedi kita'ba ngi.

²⁷ Ne odo medî 'deni moga nöki ti közi kakpa 'ba Belezebola tine, lepî ye naga nima edi koga 'bënnî ti wa'di? Ndo bo 'bënnî nima na ti kodoro bici lende roye.

²⁸ Tine odo moga nöki 'deni ti tigo 'ba Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba, ro ma laka ɲere löbu abo ako 'deni mi doyyai.

²⁹ Onɔoke te, bo moto ti kari kodo tondo mi ro 'ba bo tigo moto kolo wa mo ga? Ro ma laka odo bo kudodu bo nima de titi dogba bo inza kolo wa mo.

³⁰ Bo ame ko'doko ma de edi ro ndo'ji to. Kina bo ame kototo kpamo de to edi 'ba bo tiyeyi yimo.

³¹ Go ko'du nime na 'do miya ziye, ti kola bilaka go ko'du kënyë pili, kina gbi go wa ma kënyë ame ga pili lijë kiya ne. Tine bo ame kiya kpa kënyë ro Nyi Koto Laka ne, inza kola du te go lende kënyë nime.

³² Bo ame kiya kpa bo go kole 'ba bilaka lesi ne ti kola go lende kënyë, tine bo ame kiya kpëni go Nyi Koto Laka ne inza kola pele giri nime ala mi kada ma ɲburunburu."

Dɔngala 'Ba Dɔngëri (LK 6:43-45)

³³ "Onɔoke te, ɲgeri ma la'ja edi kana 'bëni ro dɔngëri ma laka, kina ɲgeri ma götö edi kana 'bëni ro dɔngëri ma kënyë. Edi kikali ɲgeri go kinë ame bo kedi kana ne.

³⁴ Kpe kole 'ba murë naga nime, ti ko'boke tiya wa ma laka tondo ko'ja keddi ke ro wa kënyë? Römöyî kpa edi koja 'bëni wa ame koso 'deni mi doki'di ne.

³⁵ Bo lende laka edi koja gbi ro wa ma laka di mi mata 'ba lende laka abo. Kina

bo lende kënyë edi koja 'bëni gbi ro wa ma kënyë di mi mata 'ba lende kënyë abo.

³⁶ Ro ma laka miya ziye, mi kada 'ba burë edi kititi kpa bilaka pili 'do kiyeti go lende yawa ame ga pili lijë kiya ne.

³⁷ Lende 'bi 'ba bo moto na ti kileme yi di mi burë nima ro ma laka ala ro ma kënyë."

Bo Titi Ma Le'jete (MK 8:11-12; LK 11:29-32)

³⁸ Kina bo komo kiyandi 'ba ko'du ki'di ni ti Parosi moto ga kënyî kiya zi Yësu iya te, "Bo komo kiyandi, do'doko 'do tongo lende 'ba go koto ma keddi ko'do."

³⁹ Tine bo ileki domo iya te, "Kpe bo titi ma le'jete nime kpe ngi ro ma kënyë, ereke Boko'ba de. Go wa'di na kiterike 'do to'ja go koto? Ne inza kileme du te ziye. Tine go koto ma 'do kileme ziye na nge tonë ro 'ba Yona bo kumë lende 'ba Boko'ba.

⁴⁰ Kozo ame Yona ko'do to'do do mota mi kenze löbu ne, ti kole 'ba bilaka lesi ko'do to'do gbi do mota tara bici yayi beri.

⁴¹ Mi kada 'ba burë bilaka 'ba Ninewë ti kënyî koro komo kiti 'ba burë tususu ye kpe bo titi ma le'jete naga nime. Römöyî mi kada ma Yona kuwöwö laja nima zinni lijë oto donni ngi di mi lende kënyë 'bënni ga. Kina me ro ma laka medî miya ziye wa moto edi bine ame kebe Yona.

⁴² Mi kada 'ba burë 'ja bo dolinɔ 'ba Seba tonë ti koro komo kiti 'ba burë todoro bici lende roye kpe bo titi ma le'jete naga nime. Römöyî loko ako tonë ɲbö ro ma kowo di dolinɔ 'bëni tuwö akikali mbëmbë 'ba Solomo. Kina me ro ma laka medî miya ziye bo moto edi bine ame kebe Solomo."

Tileki 'Ba Nöki (LK 11:24-26)

⁴³ "Odo nöki kita'ba 'deni di do bilaka enyi kari mi goki toma bi 'ba ro kindawo zi bo. Tine odo bo ko'ja de yo,

⁴⁴ na bo kiya zi gbagba bo, iya te, 'Ti mileki mari mi ro ma nime menyî di yimo ne.' Bo ileki kari ko'ja mi ro tonë 'deni ro ma sari kotowa yimo 'deni koro kiyija wa mo ga pili ro ma laka.

⁴⁵ Kina bo kileki ngi kari ko'de nöki ma modomoriyö moto ga ame kënyë ngi ro do

kiteli kebe bo ne. Kina lijë kako koloma ngi yayi. Tine na koso loma 'ba bo nima kedi kenyé ngi ro do kiteli kebe ma dogba. Wa nime na kedi ko'do ronni tara zi bilaka bo lende kenyé ma le'jete naga nime."

Yé Na Ro Iya?

(MK 3:31-35; LK 8:19-21)

⁴⁶ Yésu édi gba kilende na ma bo ni ti löndö bo ga komö ngi. Lijé ro yaga koja laja go bo 'do bo kako kilende tinni.

⁴⁷ Kina bo mato yayi kiya zi Yésu, iya te, "Ongo te, möyi ni ti löndö yi ga na me 'de yaga lijë o'doko tilende tiiyi."

⁴⁸ Yésu ileki domo, iya te, "Yé na ro iya? Kina yé mo ga na ro löndö ma ga?"

⁴⁹ Kina bo kileme bo kosö go bo ga, na bo kiya te, "Iya ni ti löndö ma ga na ro ya naga nime."

⁵⁰ Bo ame ko'do wa ame 'bu ma, ma mitoro ko'doko 'do bo ko'do ne na ro löndö ma ti lémí ma ga gbi ro iya."

13

Dongala 'Ba Bo Kuli Kupö

(MK 4:1-9; LK 8:4-8)

¹ Mi kada koto mo nima na Yésu kényi di lijo kari kpa popo, bo koloma tiyandi bilaka di yayi.

² Kina bilaka kototo ronni ngi zi bo yayi ro tindi ma kinza kiya. Na bo kari keki abo ngi koloma mi sorope do mini. Tine na tindi naga nima koro 'benni ngi yaga do kpa goto.

³ Kina bo koloma ngi tiya wa ma konzi zinni ro dongala.

Bo iya te, "Bo mato odo 'deni kari tuli kupö abo."

⁴ Kina odo bo kedi koto 'deni tuli mo tine kupö mato ga ila'ba ngi do kpa kori. Kina yali kako kogo ngi yaga.

⁵ Mato ga ila'ba 'benni do kirigoyo ame yayi mo kalo de ne. Kina kotu ngi welo romoyi yayi mo alo de.

⁶ Tine odo kada keze mbowa yo na konma ngi kututu yaga romoyi ngira'da mo alo de.

⁷ Kupö mato ga ila'ba 'benni bicí kono. Kina odo kono kiyöbu yo na kuböwu ngi.

⁸ Tine kupö mato ga ila'ba 'benni mi yayi ma laka, kina kiyöbu ngi kana. Mato

ga ana nbanji, mato ga ana laka, mato ga ana mbowa.

⁹ Bo ame kedi ti mbili ne i'dike bo kuwo lende nime."

'Jo 'Ba Dongala 'Ba Kupö

(MK 4:10-20; LK 8:9-15)

¹⁰ Kina bo kosö go bo ga kako zi bo kititi bo, iya te, "Éddi kiya lende ro dongala zi bilaka naga nime go wa'di?"

¹¹ Bo ileki domo zinni, iya te, "'Beye Boko'ba i'di akikali 'ba nere löbu abo ame ro ma kusu ne 'deni ziye. Tine 'benni i'di de zinni."

¹² Romoyi bo ame kedi pele timo Boko'ba ti ki'di gbi domo, 'do bo kedi timo ro mbembé. Tine bo ame kinza timo ne ti kogba yaga di teyi. Odo ma titi mato kedi pele yayi ti kopepe yaga di zi bo.

¹³ Wa nime 'do ki'di ma medí milende zinni ro dongala ne, romoyi lende 'ba Boko'ba nime lijë ongo pele tine lijë o'ja de, lijë uwö pele tine lijë uwö de laka kina odo de gbi donni.

¹⁴ Édi 'deni kozo lende toné Yesaya kumé go kö'du 'benni ne tara. Ame kiya te, 'Bilaka naga nima ti kuwo ngi ro tuwo tine inza kodo du te donni. Lijé ti kongo ngi ro tongo tine lijë inza ko'ja du te.

¹⁵ Romoyi kpa kori 'ba doku donni idiri 'deni teyi. Mbili lijë u'bé 'deni, kina lijë otomo komonni 'deni gbi teyi. Ma kiya te kinza tara déne lijë édi ko'ja ti komonni kuwo gbi ti mbili nni lende mo kodo donni go lijë koto donni kako zo 'do milejo lijë.'

¹⁶ Tine kpe 'beye na laka romoyi komoye o'ja 'deni kina mbili ye uwö 'deni gbi.

¹⁷ Ro ma laka miya ziye bo kumé lende 'ba Boko'ba ti bo lende laka ma konzi oloma 'deni ti komo ki'di 'do to'ja wa naga nime keddi ko'jake ne, tine lijë o'ja de du te. Kina lijë oloma 'deni gbi ti komo ki'di 'do tuwo mo kozo ame keddi kuwoke ne, tine lijë uwö de du te.

¹⁸ Kina me ojeke mbili ye ti kuwoke 'jo 'ba dongala 'ba bo kuli kupö nime.

¹⁹ Bo ame kuwo lende 'ba nere löbu 'ba Boko'ba pele tine kodo de domo ne, bo na kozo kupö ame kila'ba do kpa kori

ne. Kina Satani kako ngi kolo lende nima yaga di mi doki'di bo.

²⁰ Kupö ma kila'ba do kirigoyö na ro ya ame ga kinda'ba lende 'ba Boko'ba ngi ti mi keyi di bi tuwö mo.

²¹ Tine ngira'da mo alo de minni. Kina ki'di ngi kigabi de. Kina odo gomo ala kosi kasi ma ko'do zinni go laja nime komo yo, na lije koga kpenni ngi gomo.

²² Kina kupö ma kila'ba bici kono na ro ya ame ga kuwö laja laka nime pele tine komo kilé'di 'ba go wa 'ba dolingo nime ti to'o mori ko'do uböwu ngi yaga di minni. Kina ki'di lije ngi kana oto de kpe.

²³ Kupö ma kuli mi yayi ma laka na ro ya ame ga kuwö laja nime ki'di kodo donni. Kina lije kana ngi moto ga ro mbembé, moto ga ana laka, moto ga ana mbowa."

Dongala 'Ba Beli

²⁴ Yesu iya dongala moto zinni, iya te, "Nere löbu 'ba Boko'ba edi kozo wa nime te. Bo moto ari kuli kupö nyönyu ma laka mi nyaka abo.

²⁵ Mi korondo 'deni tine na bo ya kako ngi kuli 'jo beli mi longgo mo. Kina bo kari abo ngi.

²⁶ Kina odo nyönyu kiyöbu 'deni keddi koyö tine na beli kinda ngi ki'di gbi toyö mi longgo mo.

²⁷ Kina bo laja 'ba bo tone kako kiya zi bo, iya te, 'Kupö ma laka na tone kuli mi nyaka 'bi, ne beli naga nima ako di yala?'

²⁸ Bo ileki domo, iya te, 'Bo ya na ko'do lende nima.'

Lije ititi bo, iya te, 'O'doko 'do dari doto beli naga nima yaga?'

²⁹ Bo iya te, 'Inza tara. Odo kari kotoke eddi kotoke nyönyu ma laka gbi timo.

³⁰ Tine olake nyönyu ni ti beli naga nima kana kpaki bi koto nbö komo mi kada 'ba tumu wa di mi nyaka. Kina ti miya 'jaa zi bo kumu nyönyu 'do lije kototo kpa beli naga nima titi dogba kudödu bi koto ro do konma yaga. Kina 'do lije kumu nyönyu ma ki'di mi mata.' "

Dongala 'Ba 'Jo Titiyi (MK 4:30-32; LK 13:18-19)

³¹ Yesu iya dongala moto gbi zinni, iya te, "Nere löbu 'ba Boko'ba edi kozo 'jo 'ba

ngeri moto ame woti titiyi ne tara tine odo bilaka kogba kari kuli mi nyaka

³² na kiyöbu ngi ro ngeri ma löbu ame yali ni kako kubö rö 'benni ga ngi dongila mo."

³³ Yesu iya dongala moto gbi zinni, iya te, "Nere löbu 'ba Boko'ba edi kozo langa ame 'ja kogba pele mbowa kuturo ti ruzu koso mi a ma mbiri ki'di ngi pili kö'bu ne."

³⁴ Wa naga nime pili Yesu oloma 'deni ro tiya mo ro dongala zi tindi naga nima. Bo iya a moto de zinni du te kinza dongala teyi.

³⁵ Bo o'do 'deni tara 'do keddi kozo wa ma tone bo kume lende 'ba Boko'ba kiya ne, "Ti milende zinni ro dongala. Wa ame ga kikali de molo di bi tisaki 'ba dolingo nime ne ti miya zinni."

'Jo 'Ba Dongala 'Ba Beli

³⁶ Kina odo Yesu kenyi 'deni di mi longgo tindi naga nima bo kari 'deni lingo tine na bo kosö go bo ga kako ngi zi bo kititi bo, iya te, "Iyeti 'jo 'ba dongala 'ba beli 'ba mi nyaka nime te zize."

³⁷ Yesu ileki domo, iya te, "Bo kuli kupö nima na ro kole 'ba bilaka lesi.

³⁸ Tine nyaka mo nima na ro dolingo, kina kupö nyönyu mo nima na ro bilaka 'ba nere löbu 'ba Boko'ba, kina beli mo nima na ro bilaka 'ba Satani.

³⁹ Kina bo ya ma kako kuli kupö beli mo nima na ro Satani. Kada 'ba tumu wa di mi nyaka na ro nburunburu 'ba dolingo. Kina bo kumu nyönyu mo ga na ro malayika.

⁴⁰ Kina gbi kozo ame keddi kototo kpa beli konma yaga ne tara, ti keddi gbi kozo wa nima tara mi nburunburu 'ba dolingo.

⁴¹ Kole 'ba bilaka lesi ti koja malayika abo ga kari kutö'du bo do kirasi ni ti bo lende kenyé ni yaga di mi nere löbu abo.

⁴² Kina malayika ti ku'du lije ngi mi pa'do 'ba töle do kote 'do lije kudu kunyi kpenni yayi.

⁴³ Tine bo lende laka ni ti keddi ro löbu ma do kiteli ame kobö kozo kada tara mi dolingo 'ba 'bu nni. Bo ame keddi ti mbili ne i'dike bo kuwö lende nime."

Dongala 'Ba Nere Löbu 'Ba Boko'ba

44 “Nere löbu 'ba Boko'ba ëdi kozo wa nime te. Bo mato ari komo ngi do yamo adalamini sokowo kusu domo 'deni mi nyaka. Kina bo kitiri domo ngi toti teyi. Bo 'deni ngi ro lono na bo kari kugö wa ame ga bo kedii timo ne ngi me mokö, kina bo kileki ngi kari kugö nyaka tone ti yamo yimo ne ro abo.

45 Kina nere löbu 'ba Boko'ba ëdi gbi kozo wa nime te. Bo ndögö mato i'di toma tiyi nyileki ma kele.

46 Tine odo bo kari ko'ja ame kele ngi ro do kiteli ne 'deni tine, bo ari ngi kugö abo ga me mokö na bo kileki ngi kari kugö tiyi nyileki tone.

47 Kina nere löbu 'ba Boko'ba ëdi gbi kozo wa nime te. Atoy mato ga u'du duru 'benni mi mini na kunzo kenze ngi ro ma kenyë.

48 Kina odo koso 'deni yimo tine na lijë koto ngi yaga do kpa götö lijë koloma beri tigeli ma laka mo ga. Ma laka mo ga u'du mi kee tine ma kenyë mo ga u'du ngi mokö.

49 Kina ti kedii gbi tara mi kada 'ba nburunburu 'ba dolino. Malayika ti kako kigeli bo lende kenyë yaga di mi longö bo lende laka.

50 Kina lijë ti ku'du bo lende kenyë ngi mi pa'do 'ba tole do kote 'do lijë kudu kunyi kpenni yayi.”

51 Yesu ititi lijë, iya te, “Ikali ke wa naga nima ra?”

Lijë iya te, “Yëë.”

52 Kina bo kileki kiya zinni, bo iya te, “Bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ame ga pili kuyi rönni 'deni ro bo laja mi nere löbu 'ba Boko'ba ne ëdi kozo bo mori ame koja wa ma molo ni ti ma la'ja yaga di mi mata abo ne tara.”

Yesu Iyandi Wa Mi Doyayi 'Benni
(MK 6:1-6; LK 4:16-30)

53 Kina odo Yesu kote tiya dongala naga nime 'deni tine na bo kenyi ngi di go bi nima

54 bo kileki kari Nazareta mi do yayi 'benni. Bo oloma tiyandi komo bilaka mi ro 'ba motu kina bilaka pili koto ngi ro gonni. Lijë iya te, “Bo nima o'ja akikali ma te di yala? Kina bo ikali to'do go koto löbu naga nime di yala?”

55 Bo nime bo na de ro kole 'ba bo kose ngeri tone? Ma bo na de ro Mariya? Londö bo ga na de ro Yakoba ni ti Yesepa ti Simona ti Yuda?

56 Lemii bo ga na de me gbi kedii koloma tize bine ne? Ne bo o'ja wa naga nime te di yala?”

57 Kina lijë kilagi lende abo ngi.

Yesu ileki kiya zinni te, “Ro ma laka, bilaka 'ba mi go bi ma laki pili ro ma koro bo kumë lende. Tine bilaka 'ba do yayi abo ga ti ma wado abo ga oro bo de.”

58 Kina ngi bo o'do go koto ma konzi de kpe di yayi romoyi lijë i'di donni de go lende abo.

14

Tupö Yowani Bo Bapatisi
(MK 6:14-29; LK 9:7-9)

1 Mi kada nima yayi na Erode bo dolino 'ba Galilaya kuwö lebi 'ba Yesu.

2 Kina bo kiya zi bo laja abo ga, iya te, “Yowani bo bapatisi na. Bo na kenyi 'deni 'bowu kodo yaga di mi tole. Kina me ki'di bo kedii ko'do go koto naga nime ne.”

3 Romoyi Erode bo na kinda'ba Yowani tone molo bine ki'di kudödu ku'du mi maboso. Bo o'do go kö'du 'ba Erodiya 'ja 'ba bo londö bo Pilipo.

4 Romoyi Yowani oloma tiya mo zi Erode, iya te, “Tuyi komo 'ja 'ba londö ele de. Tiyeyi mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba na.”

5 Bo o'doko tupö Yowani yaga tine bo ere bilaka 'benni ga 'ba Yudayi romoyi lijë iya Yowani ro bo kumë lende 'ba Boko'ba.

6 Tine mi kada 'ba karama 'ba toyö Erode na nyiti 'ba Erodiya kari kusii ngala ngi komo nba 'ba mi karama naga nima pili. Kina tusii ngala 'benni ki'di Erode ngi kedii ti mi keyi ro mbembë.

7 Go kö'du mo na bo kulömu ro bo zini, iya te, “Mulömu roma 'deni, wa mato ame kititi ne ti mi'di ngi ziyi.”

8 Kina moni kiya ngi zini 'do loko kari kititi Erode, kiya te, “Do Yowani bo bapatisi na ki'di zo giri nime mi kita'ba.”

9 Lende nime i'di Erode ngi ro meri. Tine go lömu ame bo kulömu ro bo 'deni komo nba abo ga pili ne, na bo ki'di lende mo ngi 'do ko'do kozo wa ma loko ko'doko nima tara.

10 Kina bo ki'di ngi kari koke do Yowani di mi maboso,

11 kina ko'de ngi mi kita'ba ki'di zi nyiti tonè koto kari zi moni.

12 Kina bo kosò go bo ga kako kombi toku bo ngi kari kusu. Na lijè kari kiya lende mo ngi zi Yesu.

Yesu I'di Akonyo Ko'bo Bilaka Kuluku 'Butè Bi 'Butè

(MK 6:30-44; LK 9:10-17; YN 6:1-14)

13 Kina odo Yesu kuwo meri 'ba Erode nima bo kiya ne 'deni tara tine na lijè kényi ngi di yayi kèki mi sorope kari ro dönni mi go bi ame botò kinza teyi ne. Tine odo bilaka kuwo lende abo 'deni tara na lijè kényi ngi di mi linjo kozi 'benni ti ndinni kebe do kpa götö.

14 Kina odo Yesu kèki 'deni yaga di mi sorope tine bo ongo bilaka edi 'deni ngi kako ro tindi. Kina odo bo konjo lisa 'benni 'deni tara tine, na bo kilejo ya ma ro rokò'o naga ngi pili.

15 Ko'ja kada kedi kosò 'deni tine na bo kosò go bo ga kako zi bo kiya te, "Kada inza kpe, bi nime ro yi moko. Oja bilaka naga nime kari mi linjo motò ga ma ngosi bine 'do lijè kari kugö akonyo zinni di yayi."

16 Bo iya te, "Lijè kari de bi to, kpe na 'do ki'dike akonyo zinni."

17 Lijè iya te, "Dinza ti oto bine tine nge ro mangolo'bo muyi ti kenze riyö."

18 Bo iya te, "O'deke kako zö dayi."

19 Kina bo kiya ngi 'do bilaka naga nima pili koloma beri do mali. Kina bo kogba mangolo'bo muyi tonè ngi ti kenze riyö mo naga nima, na bo konjo bi kari mitoro, bo kileki ye'di mo zi Boko'ba. Na bo konye yimo ki'di zi bo kosò go bo ga kari koza zi tindi tonè ga.

20 Kina lijè pili konyo ngi kitèkpè lijè. Kina bo kosò go bo ga kari kutö'du koso ma kileke beri mo ga ngi koso mi kee 'butè domoriyö.

21 Bilaka naga nima konyo ne botoni mo ga edi pili kuluku 'butè bi 'butè (5000). Kina 'ja edi gbi ti kole titi ame kitètè de yimo.

Yesu Ilingere Kebe Do Mini
(MK 6:45-52; YN 6:15-21)

22 Yesu i'di bo kosò go bo ga kèki mi sorope 'do lijè kumu toti kari dogba gonyi popo. Tine na bo kileke 'ba bo toti tiyeyi tindi naga nima go lijè kari e'benni ti.

23 Di potö mo ko'ja bo kiyeyi tindi naga nima 'deni kari tine na bo kényi ngi kari do doku ro do kutu bo tilende ti Boko'ba. Mi kpalila 'deni tine bo edi 'deni ngi nge kutu bo yayi.

24 Kina sorope edi e'benni 'deni gbi nbö ro ma kowo mi zana mini lili kedi konbenbe ro ma kénye. Romoyi lili nima edi kome kako di komo mo.

25 Mi kano bi 'deni na Yesu kari komo ngi zinni yayi bo kedi kilingere kebe do mini.

26 Tine odo lijè ko'ja bo 'deni kedi kilingere kebe do mini tara tine na ko'de tikere ngi zinni. Kina lijè kulori ro ma kembe ro komo 'ba tikere, kiya te, "Ségè na."

27 Kina Yesu kényi kilende zinni, iya te, "Ogböke doki'di ye. Ma na. Kinza kereke de."

28 Kina Pitöro kényi kiya zi bo, iya te, "Nere, odo kedi ngi ro ni na, ideki ma te milingere kebe do mini mari ziyi yayi."

29 Yesu iya te, "Ako."

Kina Pitöro kèki ngi di mi sorope ki'di tilingere kebe do mini kari zi Yesu.

30 Tine odo bo ko'ja lili 'deni tara na ko'de tikere ngi zi bo. Kina bo ki'di ngi tonzu kari beri mi mini, na bo kulori kopapa kiya te, "Nere, okonyi ma."

31 Kina Yesu koja közi bo ngi welo kikapo bo, kiya te, "Go wa'di na ki'di döyi de gba laka go lende ma? Ikali de ma medi momo yi?"

32 Kina odo lijè kèki 'deni mi sorope yo na lili tonè korò ngi.

33 Kina ya ma mi sorope yayi naga nima koloma ngi tilèlu bo, iya te, "Ro ma laka ni na ngi ro kole 'ba Boko'ba."

34 Lijè umu do popo nima nbö lijè komo mi doyyai 'ba Genesareta.

35 Kina bilaka mo ga kikali Yesu ngi, na lijè koja laja ngi go bo rokò'o ame ga pili toko mi doyyai nima yayi ne 'do ko'de zi Yesu.

36 Lijè oma'jo rönni zi bo 'do ya ma ro rokò'o naga kosa nge pele ro do kpa

boŋgo abo. Kina bo rako'ɔ ma konzi ame ga kosa do kpa boŋgo 'ba ro bo nima ne kilenjo ŋgi pili di do rako'ɔ mo ga.

15

Dölėti 'Ba Yudayi (MK 7:1-13)

¹ Parosi moto ga ti bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ako di Yerosalema zi Yësu kititi, iya te,

² “Go wa'di na bo koso göyï ga koro akiyandi 'ba 'bu ze löbu ga de? Römöyï lijë edi 'deni konyo akonyo ŋgi tara kinza to'do dölėti 'ba közi kurögö.”

³ Yësu ileki domo zinni, iya te, “Ne go wa'di na kiyeyike mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'do to'do akiyandi 'ba gbagba ye ga?

⁴ Römöyï Boko'ba iya te, ‘Oro 'bu yi ni ti möyï,’ kina moto gbi, ‘Boto ame kumu kpa bo go 'bu bo ni ti ma bo ne köle yaga.’

⁵ Tine ebe kiyake te, odo bo moto kedï ti wa ame 'do bo kokonyi ma bo ni ti 'bu bo timo kina odo bo kiya 'deni te, ‘Wa nima mulömu 'deni 'do ti'di mo zi Boko'ba,’

⁶ bine iyandike bo 'deni za 'böwu 'do bo koro 'bu bo ni ti ma bo de kpe tokonyi mo ti wa nima. A nime na kiyeyike mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'deni 'do to'do kö'du ki'di 'ba gbagba ye ga.

⁷ Kpe bo komo kandi naga nime, Yesaya umë lende ŋgi ro ma laka go kö'du 'be ame kiya te,

⁸ ‘Bilaka naga nime lijë oro ma nere Boko'ba nge ti kpenni tine minni nbö ro ma kowo di zö.

⁹ Mötu 'benni ka ro a yawa, römöyï kö'du ki'di 'benni 'ba bilaka lesi na za lijë kebe tiyandi mo kiya ro lende ma 'ba Boko'ba.’ ”

A Ma Ro Ti'da (MK 7:14-23)

¹⁰ Kina Yësu kidëki tindi naga nima ŋgi kako zi bo kilende teyi, iya te, “Ojeke mbili ye kuwöke lende nime 'do kodo doye.

¹¹ Wa ma kedï kari mi bilaka i'di bilaka de kedï ro ma kënyë komo Boko'ba. Tine wa ma kedï kodo di kpa bilaka na kedï ki'di bilaka ro ma kënyë di komo bo.”

¹² Kina bo koso go bo ga kako zi bo, iya te, “Ikali ra? Lende nima kiya ne ila'ba ŋgi ro ma kënyë mi Parosi ni.”

¹³ Bo ileki domo zinni, iya te, “Ŋgeri ame ga pili kinza ro ma kidiyë 'ba 'bu ma ame mitoro ne ti koto yaga.

¹⁴ Kinza kupöke roye de go lende 'benni. Lijë 'benni nima bo komo kölu ma kedï kiteri tokoko bo komo kölu lepï nni ga na. Ne odo bo komo kölu kebe tokoko bo komo kölu moto, lijë nima kpaki riyö ti kila'ba ŋgi mi gö.”

¹⁵ Kina Pitöro kënyï kititi bo, iya te, “Iyëti 'jo 'ba donjala nime kiya ne zize.”

¹⁶ Yësu ileki domo zinni, iya te, “Kpe gba gbi tara ikalike oto de?

¹⁷ Ikalike de wa ame kodo kari di kpa bilaka ne ari ŋgi mi tokpe kuwu roni di yayi kiteli e'benni kodo yaga di mi yida ro?

¹⁸ Tine wa ame kedï kodo yaga di kpa bilaka ne odo 'benni kako di mi doki'di. Lijë na ro wa ma kedï ki'di bilaka kedï ro ma kënyë komo Boko'ba.

¹⁹ Römöyï wa ma kedï kodo di mi doki'di na ro meri ma kënyë naga ti akupö ti yeri ti tö'do ti ro ame ro ma kënyë ne ti 'bögo ti susu beti ti ti'ja.

²⁰ Wa naga nime na ro wa ma kedï ki'di bilaka kedï ro ma kënyë komo Boko'ba. Ne tonyo akonyo tara kinza turögö közi kozo ame lijë Parosi ni kiya ziye ne i'di bilaka de kedï koto te ro ma kënyë komo Boko'ba.”

Nyiti 'Ba 'Ja Kanana Moto (MK 7:24-30)

²¹ Kina Yësu kënyï ŋgi di yayi kari mi go bi ma ngosi ngila gawo 'ba Tura ni ti Sidona.

²² Di yayi na 'ja moto ro bilaka 'ba Kanana ame kedï koloma mi doyayi nima yayi kako ŋgi zi bo ti tulöri, iya te, “Nere kole 'ba Dawidi, i'di miyi keyi roma. Nokï edi 'deni ŋgi konbenbe nyiti ma ro ma kënyë.”

²³ Tine Yësu ileki lende moto de kiya zini. Kina bo koso go bo ga kako kilende zi bo, iya te, “Oja 'ja nime kari yaga di roze. Loko edi kozi nduwë goze ti tulöri.”

24 Bo ileki dɔmo, iya te, “Oja ma nge mako mi doliŋo nime go kamölö 'ba Yisarele ma kölu 'deni.”

25 Kina ɔdo 'ja tönë kuwö 'deni tara na loko kako kila'ba ngi kolodo bëri kɔmo Yësu, kiya te, “Nere, okonyi ma.”

26 Bo ileki dɔmo zini, iya te, “Tu'du akonyo 'ba kole ziye bi ele dë.”

27 'Ja tönë ileki dɔmo, iya te, “Nere, ro ma laka, pele tara bi ëdi konyo ruruza ma këdi kilayi bëri di do tarabiza 'ba bo dönni ga.”

28 Kina Yësu kileki dɔmo zini, iya te, “Ja, i'di döyi 'deni ro ma laka go lende ma, ne ko'do roni ngi ziyi tara.”

Kina kileŋo nyiti 'bëni tönë ngi mi saa nima.

Yësu I'di Akonyo Kɔ'bo Bilaka Kuluku 'Butë Bi Modɔmota (MK 8:1-10)

29 Yësu ënyi di yayi kari nduwë kebe kpa pöpö 'ba Galilaya. Kina bo kari këki ngi do kurungu bo koloma bëri.

30 Kina tindi ma kinza kiya kolö ngi kako zi bo. Lijë o'de ya ma ro ka'bo naga ti bo kɔmo kölu ni ti ya ma keŋme bëri naga ti bo kpa kudödu ni ti bo roko'ɔ moto ga. Lijë o'de pili ko'ba kɔmo Yësu. Kina bo kileŋo lijë ngi pili.

31 Kina ɔdo bilaka naga nima kɔŋgo bo kpa kudödu ni këdi kilende 'deni, ya ma keŋme bëri naga 'deni laka, bo ka'bo ni këdi kilingere 'deni, bo kɔmo kölu ni këdi ko'ja bi 'deni, lende mo igayi lijë ngi. Kina lijë kebe ngi tilëlu Boko'ba 'ba Yisarele.

32 Kina Yësu kidëki bo kösö go bo ga kako zi bo, iya te, “Moŋgo lisa 'ba ro bilaka naga nime 'deni, lijë o'do tö'dö 'deni do mota tö bine, akonyo 'bënni ga ote roni 'deni. Mo'doko dë toja lijë ngi kari tara ti 'bö kinza ma lijë konyo ɔto, römöyi kinza lijë kari kidaki go kori.”

33 Bo kösö go bo ga ititi bo, iya te, “Ti do'ja akonyo di yala di yi mökö nime ma 'do ko'bo tindi 'ba bilaka naga nime?”

34 Bo ileki kititi lijë, iya te, “Akonyo wa'di ga na këddike timo bina?”

Lijë iya te, “Dëdi nge ti maŋgolo'bo modɔmoriyö, ti kole kenze titi to ne ga.”

35 Kina Yësu ki'di 'do tindi naga nima koloma bëri.

36 Kina bo kogba maŋgolo'bo modɔmoriyö tönë ga ngi ti kenze mo ga, bo kileki yëe'di mo zi Boko'ba. Kina bo konye yimo ngi ki'di zi bo kösö go bo ga kari ki'di zi bilaka tönë ga.

37 Kina lijë pili konyo ngi ko'bo lijë. Kina bo kösö go bo ga kako ngi kototo koso ma kileke mo ga koso mi kee modɔmoriyö.

38 Bilaka naga nima konyo ne botoni mo ga ëdi pili kuluku 'butë bi modɔmota (4000). Kina 'ja ëdi gbi ti kole titi ame kitëtë dë yimo.

39 Kina ɔdo Yësu kiyëyi bilaka naga nima 'deni kari tine, na bo këki ngi mi sorope kari mi doyyai 'ba Magadana.

16

Bo Titi Ma Le'jete (MK 8:11-13; LK 12:54-56)

1 Parosi moto ga ti Sadoke ako zi Yësu 'do to'ba bo. Kina lijë kititi bo 'do bo ko'do go koto ame 'do kileme tigo 'ba Boko'ba di mitoro ne.

2 Tine Yësu ileki dɔmo zinni, iya te, “Kpe bilaka, ɔdo kada këdi kösö ë'bëni 'deni iyake te, 'Ma tilëndö kada ëdi keze römöyi mitoro ro ma kasi.’

3 Kina gbi molo mi doŋbo iyake te, “Toro ëdi ka'di tɔne römöyi mitoro 'deni ro ma kasi gbi ti poli kölu.’ Kina me 'deni ikalike tiyëti kɔmo poli ma këdi kuyi roni tilëndö ro ma kasi ala ro ma kölu. Tine inza ko'böke tiyëti wa ma këdi ko'do roni mi kada naga nime.

4 Go wa'di na kpe bo titi ma le'jete nime ngi ro ma kënyë kereke Boko'ba dë te? Ebeke tititi ma 'do to'do go koto ziye, tine minza mileme du te ziye. Go koto ma 'do kileme ziye na nge tönë ro 'ba Yona bo kumë lende 'ba Boko'ba.”

Kina Yësu kënyi ngi kari abo di ngila lijë.

Langa 'Ba Parosi Ni Ti Sadoke (MK 8:14-21)

5 Kina ɔdo Yësu ni kari 'deni kumu do pöpö kömö gönyi ma kapa moto tine, bo kösö go bo ga ari kɔŋgo dönni udölu 'deni di bi togba maŋgolo'bo kako timo.

6 Yēsu iya zīnni, iya te, “I'dike kōmoye kandi laka di zi lan̄ga 'ba Parosi ni ti Sadoke ni.”

7 Kina bō kōsō gō bo tōnē ga koloma ngi rō tiya mo rō gō rōnni, lijē iya te, “Bo ēdi kiya lende nima tara gō ame dakoke dē ti maṅgolo'bo ne ya?”

8 Tine Yēsu ikali wa nima lijē kēdi kiya ne 'deni mōlo. Kina bo kiya zīnni, iya te, “Kpe bō kinza ki'dike dōye dē gba laka gō lende ma naga nime. Gō wa'di na kēddi kiyake lende 'ba maṅgolo'bo ame kakoke dē timo ne rō gō rōye gōmo?”

9 Lende nime odo dē gba dōye? Omerike lende 'ba maṅgolo'bo muyi tōnē monye yimo ki'dike zi bilaka kuluku 'butē bi 'butē (5000) ne dē? Utō'duke kōsō mo koso mi kee ndō?

10 Kina gbī maṅgolo'bo modōmoriyō tōnē ga mi'di zi bilaka kuluku 'butē bi modōmota (4000) ne, utō'duke kōsō mo koso mi kee ndō?

11 Ne gō wa'di na ki'dike dē kēdi dōye, lende 'ba maṅgolo'bo na dē me mēdi miya ziye bine ne? I'dike kōmoye kandi laka di zi lan̄ga 'ba Parosi ni ti Sadoke ni.”

12 Kina lende mo kōdo 'jaa dōnni Yēsu inza kiya zīnni 'dō lijē ki'di kōmōnni kandi laka di zi lan̄ga 'ba gō maṅgolo'bo, tine 'dō lijē ki'di kōmōnni kandi laka di zi akiyandi 'ba Parosi ni ti Sadoke ni.

Kole 'Ba Bilaka Lesi Yē Na?
(MK 8:27-30; LK 9:18-21)

13 Kina odo Yēsu ni kari 'deni mi dōyayi ma ngōsi ngila gawo 'ba Kayisariya Pilipō, na bo kititi bō kōsō gō bo ga, iya te, “Bilaka ēdi kiya kole 'ba bilaka lesi rō yē?”

14 Lijē ileki dōmo, iya te, “Ya mōto ga iya te ni Yowani bō bapatisi na. Ya mōto ga iya te ni Eliya mo na, mōto ga iya te ni Yeremaya ala bō kumē lende 'ba Boko'ba ma koto mōto na.”

15 Bo ileki kititi lijē, iya te, “Ne kpe 'beye iyake ma rō yē?”

16 Simona Pitōrō ileki dōmo, iya te, “Ni na rō Kurisitō kole 'ba Boko'ba ame koja kako di mitorō ne.”

17 Yēsu ileki dōmo, iya te, “Yē'di kēdi ziyi Simona kole 'ba Yowani. Rōmōyi akikali kodoro nime bilaka lesi na dē ki'di ziyi, tine ako di zi 'bu ma ame mitorō ne.

18 Pitōrō, rō ma laka miya ziyi, ni na rō dōku. Dōku nime na ti mo'ba kanisa ma dōmo ame pele rō tōlē dō kote inza kikali ta'da mo.

19 Ti mi'di kpadōri 'ba n̄ere lōbu 'ba Boko'ba ziyi. Lende ame kēddi kudōdu zi bilaka 'ba mi dōyayi bine Boko'ba udōdu 'deni gbī mōlo di mitorō. Kina wa ame kōdo kpamo di mi dōyayi bine, Boko'ba odo kpamo 'deni gbī mōlo di mitorō.”

20 Tine Yēsu ose gōmo zi bō kōsō gō bo ga kinza lijē kari kiya dē zi bōto ma koto mōto kiya te, bo na rō Kurisitō ame Boko'ba koja kako di mitorō ne.

Yēsu Iya Gō Lende 'Ba Tōlē Abo
(MK 8:31-9:1; LK 9:22-27)

21 Mi kada nima na Yēsu kisaki ngi tiya mo yaga bi kopo zi bō kōsō gō bo ga, kiya te, “Ti mari mi Yerosalema kina lōbu 'ba bilaka ni ti 'ba bō akumu ni ti bō kōmo kiyandi mo ga kpaki ti kōdo gomō rōma ṅbō lijē kupō ma. Tine mi tō'dō dō mota Boko'ba ti ki'di ma mēnyi mōdo yaga di mi tōlē.”

22 Kina Pitōrō kogba Yēsu ngi kese timo sege yaga, bo kowasa lende nima yaga di kpa Yēsu, iya te, “N̄ere, Boko'ba kitata yaga di rōyi, ko'dō rōni dē ziyi.”

23 Kina Yēsu kuyi kōmo bo dō Pitōrō, iya te, “Ni Satani nime, ese yaga di rōma. Ni 'bēyi wa 'ba turōkpō rōni gō kori ma na. Meri 'bi nima 'ba bilaka lesi na, 'ba Boko'ba na dē.”

24 Kina Yēsu koloma ngi rō tiya mo zi bō kōsō gō bo ga, iya te, “Bōto ame kō'doko tōsō gōma ne, i'dike bo komba gō bo zi gbagba bo, bo kombi gomō abo bo kōsō gōma pele ṅbō mi tōlē.

25 Rōmōyi bō ame kiteri tōmo didi bo ne ti kupō ngi. Tine ame kupō didi bo gō lende ma ne ti kōmo ngi.

26 Odo bō mōto komomi dōliṅo lōbu nime pele pili zi bo, tine bo kupō dō didi bo, wa'di na bo ti ko'ja gōmo? Bo inza ko'ja wa mōto gōmo. Odo bo kōlē 'deni wa mōto inza kpe ame 'dō bo ki'di tutē gō didi bo timo.

27 Tine kole 'ba bilaka lesi ti kako ti malayika abo ga mi tigo 'ba 'bu bo. Kina bo ti kopi ngi ziyi ni bō mōto gō ndōbo 'bi ma ko'dō.

²⁸ Rɔ ma laka miya ziye, ya mɔto ga ɛdi mi lɔngɔ ye bine ame tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ame bo kedi kako rɔ nɛre 'ba do wa pili ne, ti kako kota lijɛ gba kinza kinene wa mɔto moyi mo rɔ tolɛ."

17

Kinɛ Yɛsu Uyi Rɔni (MK 9:2-13; LK 9:28-36)

¹ Mi tɔ'do do modɔɔkɔto di pɔto mo na Yɛsu kɛnyi ngi kogba Pitɔro ni ti Yakoba ti lɔndɔ bo Yowani, bo koto lijɛ kari do doku ma lobu rɔ dɔnni.

² Kina ngi ko'ja lijɛ kedi konɔ Yɛsu tine kinɛ bo uyi rɔni 'deni 'beri. Kɔmɔ bo obɔ 'deni ngi kɔzo kada. Kina bɔngɔ 'ba rɔ bo anɔmi 'deni ngi kɔbɔ yaga kɔzo mandara.

³ Kina lijɛ ko'ja Musa ni ti Eliya kɔdo 'deni yayi kedi kilende ti bo.

⁴ Kina Pitɔro kɛnyi kilende kiya zi Yɛsu, iya te, "Nɛre, ele sowa ame dedi 'deni bine. Do ko'dokɔ ngi, ti mubɔ ngɔngɔbɔ mota bine, kɔto zii kɔto zi Musa kina ma kɔto 'do kedi zi Eliya."

⁵ Kota bo kedi gba tilende na poli mɔto rɔ ma kɔbɔ kako ngi kutu'bɔ lijɛ. Kina birɔ kudu ngi di mi poli nima, iya te, "Bo na rɔ kole ma ame mɔ'ɔ kulɔwɔ ne, ma ti mi keyi go lende abo. Uwɔke do bo."

⁶ Kina do bo kɔsɔ go Yɛsu naga nima kuwɔ birɔ nima 'deni tara do tikere ngi minni lijɛ kɛnyi kila'ba kutu'bɔ kɔmɔnni beri.

⁷ Yɛsu ako kosa rɔnni, kiya te, "Enyike torɔ. Kinza kereke dɛ."

⁸ Kina lijɛ kombi kɔmɔnni torɔ tine lijɛ o'ja bɔto dɛ kpe, Yɛsu na 'deni nge kutu bo yayi.

⁹ Kina do lijɛ kedi kɛki 'deni kako beri di do doku tine, Yɛsu ose zinni, iya te, "Kinza kari kiyake lende 'ba wa naga nime ko'jake ne dɛ titi zi bɔto ma kɔto mɔto. Tine 'do kiyake 'jaa do Bɔko'ba ki'di kole 'ba bilaka lesi 'deni 'bɔwu kɛnyi kɔdo yaga di mi tolɛ."

¹⁰ Lijɛ ititi bo, iya te, "Ne go wa'di na bo kɔmɔ kiyandi 'ba kɔ'du ki'di ni kiya te, Eliya na kedi kako titi dogba kina 'jaa ti Kurisito kako?"

¹¹ Yɛsu ileki domo zinni, iya te, "Rɔ ma laka Eliya na kedi kako titi dogba 'do bo kiyija wa pili ndo.

¹² Tine rɔ ma laka miya ziye, Eliya ako 'deni bine, tine bilaka ikali bo dɛ. Lijɛ o'do bo ngi kɔzo wa ma lijɛ ko'dokɔ ɛ'benni to'do mo tara. Kina lijɛ ti ko'do kole 'ba bilaka lesi gbi kilisa di kɔzinni tara."

¹³ Kina bo kɔsɔ go bo tonɛ ga kikali ngi Yowani bo bapatisi na bo kedi kiya lende mo.

Kole Mɔto Ti Abɛri Dɔmo (MK 9:14-29; LK 9:37-43)

¹⁴ Kina do lijɛ kileki 'deni kako kɔmɔ zi tindi naga nima na bo mɔto kako ngi kolodo beri kɔmɔ Yɛsu,

¹⁵ kiya te, "Nɛre, i'di miyi keyi rɔ kole ma. Kole ma ɛdi ti abɛri kedi konɔ ngi rɔ ma kɛnyɛ kebe mi pa'do ni, kebe mi mini ni.

¹⁶ Kina me mo'de bo kako zi bo kɔsɔ goyi naga nime tine lijɛ o'bo dɛ tilɛno mo."

¹⁷ Yɛsu ileki domo, iya te, "Kpe bilaka ma le'jete naga nime, kpe bo kinza ki'dike doye dɛ go lende ma naga nime, kpe bo lende kɛnyɛ naga nime. 'Do mɔ'bɔ tiye bine nbɔ nyanya? Kina 'do mogbo doki'di ma di zi gomɔ 'be nime nbɔ nyanya? O'deke kole nima kako zo dayi."

¹⁸ Kina Yɛsu kamo ngi do nokɔ nima na kɛnyi ngi di do kole tonɛ. Kina kilɛno kole tonɛ ngi mi saa nima.

¹⁹ Kina bo kɔsɔ go Yɛsu ga kako liya zi bo, kiya te, "Do'bo 'beze dɛ toga mo yaga go wa'di?"

²⁰⁻²¹ Yɛsu ileki domo, iya te, "Rɔmoyi i'dike doye dɛ gba laka go lende ma. Rɔ ma laka miya ziye, do ki'dike doye 'deni pele nge mbowa go lende ma ti kiyake ngi zi doku nime, kiyake te, 'Ese di bine kari 'dɛ.' Kina doku nime ti kese ngi. Kina gbi wa mɔto inza konya doye kpe."

Yɛsu Iya Go Lende 'Ba Tɔdo Abo Di Mi Tolɛ (MK 9:30-32; LK 9:43-45)

²² Kina do bo kɔsɔ go Yɛsu ga kedi 'deni pili bi kɔto Galilaya tine na Yɛsu kiya zinni, iya te, "Ti kusus kole 'ba bilaka lesi ki'di zi bilaka,

²³ kina lijë ti kupö bo ngi. Tine mi tö'dö do mota Boko'ba ti ki'di bo kënyï kodo yaga di mi tölë."

Gö kö'du mo na bo kösö gö bo ga ngi do meri rö koma tölo.

Yësu Opi Awada 'Ba Rö Löbu 'Ba Boko'ba

²⁴ Kina odo Yësu ni kömö 'deni Kaparoma, bo kireke awada 'ba rö löbu 'ba Boko'ba ako kititi Pitörö, iya te, "Bo doye nima bo kopi awada 'ba rö löbu 'ba Boko'ba na?"

²⁵ Pitörö iya te, "Kina ngi tara."

Kina odo Pitörö kodo 'deni rö, tine na Yësu kititi bo dogba, iya te, "Simona, meri 'bi tondo ga? Eädi kireke awada 'ba bo dolinjo 'ba doyai nime di zi ye mo ga? Di zi kole 'ba bo dolinjo ala di zi bo löwö?"

²⁶ Pitörö iya te, "Eädi kireke di zi bo löwö."

Yësu iya te, "Tine kole 'ba bo dolinjo ireke oto de di teyi.

²⁷ Ne do'doko de 'do bilaka naga nime komeri lende kënyë röze. Ari kpa pöpö ku'du jibada yimo. Oto kenze ma dogba ame kinda'ba jibada ne yaga. Kina odo kobenye kpamo eddi ko'ja yamo di kpamo. Kina 'do kogba yamo nima kari timo kopi zinni rö awada ze 'ba rö löbu 'ba Boko'ba."

18

Yë Na Rö Do Kiteli?
(MK 9:33-37; LK 9:46-48)

¹ Mi kada nima na bo kösö gö Yësu ga kako zi bo kititi bo, iya te, "Yë na rö do kiteli mi nere löbu 'ba Boko'ba?"

² Kina bo kidëki kole titi motö ngi ki'di korö kömönni.

³ Kina bo kiya te, "Rö ma laka miya ziye, odo kilekike roye de ngi kozo kole titi nime tado ziye mi nere löbu 'ba Boko'ba inza du te.

⁴ Bo ame kileki rö bo 'deni titiyi kozo kole titi nime ne na rö do kiteli mi nere löbu 'ba Boko'ba.

⁵ Bo ame kota kole titi ma kozo a nime te rö nba gö kö'du ma ne, ma na bo kota ma 'deni.

⁶ Ne bo ame këdi ki'di kole titi ma kozo a nime te ame ga ki'di dönni 'deni gö lende ma ne kebe kila'ba mi lende kënyë,

ma laka mo dene o'bo 'do kudödu toto kuwu ndöwu ma löbu mugu bo tö nima 'do kitinji bo timo mi mini löbu ma kalo.

⁷ Bu'bu ziye kpe bilaka 'ba dolinjo gö wa ma konzi ame ga këdi ki'di bilaka kozo yaga di mi kori ma nime ne. Eädi ngi tara 'do lijë wa naga nima këdi bine. Tine bu'bu zi bo ame ki'di bilaka tado yaga ne.

⁸ Odo köziyi ala ndiyi na ki'di yi ko'do lende kënyë, oke yaga ku'du mökö. Ti këdi rö ma laka ziyi 'do këddi ti didi ma nburunburu rö bo közi koto ala rö bo ndi koto di do ame 'do ku'du yi mi pa'do ma nburunburu kpaki ti köziyi ga ti ndiyi ga ne.

⁹ Kina odo kömöyi na ki'di yi ko'do lende kënyë iyagba yaga ku'du mökö. Ti këdi rö ma laka ziyi 'do këddi ti didi ma nburunburu rö bo koma koto di do ame 'do ku'du yi mi pa'do 'ba tölë do kote ti kömöyi ga kpaki riyö ne."

Kamölö Koto Odo Kölu
(LK 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹ "Ongoke laka kinza kudölilike lijë wa titi naga nime de. Rö ma laka miya ziye malayika 'benni ga o'bo ngi nburu koma 'bu ma Boko'ba di mitoro.

¹² Ti komerike tondo? Odo bo motö këdi ti kamölö kuluku riyö, kina ma koto motö kölu yaga di koma mo, tara ne bo ti kola ma konzi naga nima de ngi mökö mi löwu yayi bo kari toma ma koto nima kölu ne ya?

¹³ Rö ma laka miya ziye, odo bo kari ko'ja 'deni, bo ti këdi ngi ti lonjo rö mbembë rö do kiteli gomo di do lonjo ma bo këdi timo gö ma konzi naga nima kölu de ne.

¹⁴ Kina gbi tara 'bu ye ame mitoro ne o'doko de 'do lijë wa titi naga nime ma koto mo kölu yaga."

Tote Lende Ti Löndö

¹⁵ "Odo löndö yi motö kirasi lende ziyi ari kiyeti gö lende kirasi abo liya zi bo. Tine iyake nge doye riyö ti bo. Kina odo bo kuwö döyi 'deni omo bo 'deni di mi lende kirasi.

¹⁶ Ne odo bo kuwö döyi de ogba bo motö ala bilaka ma riyö motö ga ngila yi römöyi 'do bo kodoro bici lende mo këdi

riyö ala mota, kozo ma buku 'ba Boko'ba kiya tara.

17 Tine odo bo kuwö dönni de gbï ari kiyeti gomo pili mi kanisa. Kina odo bo kuwö do kanisa de gbï tine o'do bo ngi nati kozo bo lowö kozo bo lende kenyë naga tara.

18 Ro ma laka miya ziye lende ame keddi kudöduke di mi dayayi bine Boko'ba udödu 'deni gbï molo di mitoro. Kina gbï lende ame kodoke kpamo di mi dayayi bine Boko'ba odo kpamo 'deni gbï di mitoro.

19 Kina me medï miya gbï ziye, odo bilaka ma riyö di mi longö ye bine kuti 'deni go wa mota ame 'do kititike 'bu ma ame mitoro ne gomo bo ti ko'do ngi.

20 Römöyï odo bilaka riyö ala mota kototo kpenni dömöyï ma, ti medï ngi mi longö lijë."

Tola Löndö Gə Lende Kirasi

21 Kina Pitöro kako zi Yesu kititi, iya te, "Nere, odo löndö mota kö'bö nduwë to'do lende kenyë zö, 'do mola bo gomo nbö mi ndö? Mi modomoriyö?"

22 Yesu iya te, "Inza tara, ola de nge mi modomoriyö, tine ola bo nduwë gomo nbö mi kuluku ma kinza kiya.

23 Römöyï nere löbu 'ba Boko'ba edi kozo lende 'ba bo dolingo mota ame ko'doko tongo go akikeki 'ba bo laja abo ga ne.

24 Kina odo bo kisasi to'do mo 'deni tara tine na ko'de bo mota ame konyo yamo 'deni ngi ame titete mo ngi ro kuluku ma kinza kiya ne.

25 Bo laja nima inza ti wa mota ma 'do ko'bo topi wali nima timo. Kina bo dolingo nima ki'di lende mo ngi 'do tugö bo nima pili mökö ti 'ja mo ga ti kole mo ga kpaki ti wa mo ga 'do kopi kpa wali nima.

26 Tine bo laja tone enyi kolodo beri komo bo dolingo nima, kiya te, 'Nere, i'di miyi keddi liya ro ma keyi roma. Ti mopi wa 'bi naga nima 'deni ngi pili ziyi.'

27 Mi bo dolingo eyi ngi ro bo laja nima kina kola bo ngi go wali tone kope bo kari abo.

28 Tine bo tone ari kondoso ti bo laja lepi bo mota ame wali abo keddi gomo nge kuluku ndö tara. Kina bo kinda'ba

ngongoro bo nima ngi, iya te, 'Opi wali ma tone goyi ne.'

29 Tine bo laja lepi bo nima olodo beri koma'jo ro bo zi bo tone, iya te, 'I'di miyi keddi liya ro ma keyi roma. Ti mopi wa 'bi naga nime 'deni ngi pili ziyi.'

30 Pele bo upupu mi bo ngi beri bo koto bo tone ku'du mi maboso, 'do koloma yayi nbö odo bo nima kopi wali nima pili.

31 Kina odo bo laja mota ga ko'ja 'deni tara lijë ngi ro meri ro mbembë, kina lijë kari kiyeti gomo ngi pili zi bo dolingo tone.

32 Kina bo dolingo kedeki bo tone ngi, iya te, 'Ni bo laja kenyë kulowo nime, mola yi bine go wali tone ga romoyi oma'jo royi zö.

33 Ne go wa'di na ki'di miyi de keyi ro bo laja lepi yi nima kozo ame mi'di yimo keyi royi ne tara?"

34 Bo dolingo ngi ro 'diri ti bo kina ki'di lende ngi zi bo kanya 'ba go maboso 'do ku'du bo nima mi maboso komba nbö bo kopi wali nima kote."

35 Kina Yesu kileki zinni, iya te, "Wa nime na ti 'bu ma ame mitoro ne ko'do gbï tara ziye odo kolake lepi ye ga de di mi doki'di ye."

19

Akititi 'Ba Toga 'Ja (MK 10:1-12)

1 Kina odo Yesu kote tiya wa naga nime 'deni tine, na bo kenyi ngi di Galilaya kari mi kapa dayayi 'ba Yudayi ame gonyi yöpö 'ba Yaradene ne.

2 Kina tindi 'ba bilaka kozi ngi go bo, na bo kilejo ya ma ti rokoc'o naga ngi di yayi.

3 Parosi mota ga ako zi bo tiyozo bo ti akititi, iya te, "Tara ne kö'du ki'di odo kpamo ngi 'do bo mota koga 'ja 'bi ngi go lende mota ga pili ya?"

4 Yesu ileki domo zinni, iya te, "Idëkike de du di mi buku 'ba Boko'ba? Ame kiya te, di bi tisaki mo bo ma ko'ba lijë i'di lijë ro botoni ni ma ti 'ja.

5 Kina bo kiya te go kö'du nime, 'Botoni ti kololo di yoki 'bu bo ni ti ma bo, lijë kari kodob'bo rönni ti 'ja abo. Kina lijë kpaki riyö 'deni ro akoto.'

6 Lijë inza kpe riyö tine 'deni ro akoto. Kina wa ame Boko'ba kodo'bo 'deni ro akoto ne kinza bilaka kebe koza yimo de kpe yaga."

7 Parosi naga nima enyi kititi bo, iya te, "Ne go wa'di na Musa ki'di ko'du mo kiya te odo bo moto koga 'ja abo 'do bo kugu waraga 'ba teyi ki'di teyi?"

8 Yesu iya te, "Musa odo kpamo ziye 'do kogake 'ja 'be ga yaga romoyi minyi 'be idari 'deni. Tine ma di bi tisaki mo inza tara.

9 Ro ma laka miya ziye, bo ame koga 'ja abo go lende moto 'beri di go koma kololo 'ba to'do ti ro ne o'do yeri 'deni odo bo kebe kari kogbe 'ja moto gbi."

10 Kina bo kosö go bo ga kititi bo, iya te, "Ne odo ko'du 'ba mi longo 'ja ni ti botoni na 'deni tara tine, 'do bilaka kogbe 'ja de kpe ma?"

11 Yesu ileki domo zinni, iya te, "Akiyandi 'ba to'bo kinza togbe 'ja nime iya roni de zi bilaka pili ro buru, tine nge zi lijë ame ga Boko'ba ki'di 'deni zinni ne.

12 Romoyi kori 'ba lende mo ga edi nban ame ki'di bilaka keddi koloma kinza togbe 'ja ne. 'Ba ya moto ga oyö lijë molo tara. 'Ba ya moto ga bilaka na ko'do lijë tara. Kina ya moto ga o'doko 'benni togbe 'ja de go ko'du 'ba nere löbu 'ba Boko'ba. Kina i'dike lijë ame ga ko'bo tuti go akiyandi nime ne, ko'do ngi tara."

*Yesu O'do Yeyi Do Kole Titi
(MK 10:13-16; LK 18:15-17)*

13 Bilaka moto ga o'de kole titi kako zi Yesu 'do bo ki'di kazi bo donni, bo ko'do motu go lende 'benni. Tine bo kosö go bo ga ota bilaka naga nima.

14 Kina Yesu kiya te, "Kinza kotake kole titi naga nime de, olake lijë kako zo. Romoyi lijë ame ga kozo a nime te ne nere löbu 'ba Boko'ba na ro 'benni."

15 Kina bo ki'di kazi bo ngi donni na bo kiteli ngi nduwë di yayi.

*Bo Mori
(MK 10:17-31; LK 18:18-30)*

16 Kina bo moto kako zi Yesu kititi, iya te, "Bo koma kiyandi, wa ma laka wa'di na go mo'do 'do mo'ja didi ma nburunburu?"

17 Yesu iya te, "Ititi ma go wa ma laka go wa'di? Boko'ba na nge koto ro ma laka. Odo ko'doko tedi ti didi ma nburunburu oro ko'du ki'di abo."

18 Bo nima iya te, "Ko'du ki'di ma tondo mo ga?"

Yesu iya te, "Kinza ko'do royi de ro bo kazi roma. Kinza ko'do yeri de. Kinza ko'do 'bogo de. Kinza kususu boto moto de ro beti.

19 Kina oro 'bu yi ni ti moyi. Kina gbi o'o bilaka lesi lepi yi moto kozo ame ko'o yida royi ne tara."

20 Yobi nima iya te, "Moro ko'du ki'di naga nima 'deni molo kpaki ro gomo. Tine wa'di na kola gba zo 'do mo'do?"

21 Yesu iya zi bo, iya te, "Odo ko'doko ngi 'do keddi ro ma laka kinza a ma kenyë moto miyi ari kugo wa 'bi ga me yaga 'do koza girisi mo zi bo lisa. Kina ti keddi ngi ti wa ro mbembë mi dayayi 'ba mitoro. Kina ti 'do kako kosö goma."

22 Kina odo yobi tone kuwo lende nima 'deni tara tine, bo enyi abo ngi kari ti meri, romoyi bo bo wa mbembë na.

23 Kina Yesu kebe tiya mo zi bo kosö go bo ga, bo iya te, "Ro ma laka miya ziye, ti keddi ro gomo zi bo wa go kodo mi nere löbu 'ba Boko'ba.

24 Kina me medi mileki gbi miya gomo ziye, todo mi nere löbu 'ba Boko'ba ti keddi ro ma kitigo zi bo wa ni kozo todo 'ba gamele di bi gböngö 'ba bici libira tara."

25 Kina odo bo kosö go bo ga kuwo lende nime 'deni te tine, lende mo igayi lijë ngi sowa. Kina lijë kebe tititi mo, iya te, "Tine ye na ti koma ti di mi tole ya?"

26 Yesu ongo bi donni, iya te, "Wa nime bilaka lesi o'bo de to'do mo, tine Boko'ba na ko'bo to'do wa pili."

27 Kina Pitoro kenyi kileki domo, iya te, "Ongo te, ne ze 'beze nime dola wa pili 'deni dosö goyi. Tine wa'di na ti do'ja di gomo?"

28 Yesu ileki domo zinni, iya te, "Kina me ziye 'do kikalike laka, odo kole 'ba bilaka lesi kari koloma 'deni do kititi ma do kiteli abo mi doliro ma kilero ro ma la'ja nime tine, kpe bo kosö goma ma 'butë domoriyo naga nime ti kolomake 'deni

gbĩ dɔ kiti rɔ löbu dɔ kpa goli ma 'butë dɔmoriyö 'ba Yisarele.

²⁹ Kina ti lijë ame ga pili kola lijɔ ala löndö ala lëmi ala 'bu ni ti ma ala kole ala nyaka gɔ lende ma ne, ti ko'ja 'deni ngi rɔ mbëmbë kebe dɔ ame ga lijë kola ne. Kina lijë ti ko'ja kpa közimo 'deni ngi rɔ didi ma nburunburu.

³⁰ Tine ame ga rɔ löbu ne ti kileki 'deni titiyi. Kina ame ga titiyi ne ti kedi 'deni ngi rɔ löbu."

20

Dɔngala 'Ba Bɔ Ndɔbɔ Mi Nyaka

¹ "Nere löbu 'ba Bɔko'ba edi kɔzɔ lende 'ba bɔ nyaka mɔtɔ ame kënyi mɔlo mi dɔngɔ kari toma bilaka 'ba 'dɔ ko'dɔ ndɔbɔ mi nyaka abo ne tara.

² Kina ɔdɔ lijë kuti dɔ lende 'bënni 'deni bi kɔtɔ ti bɔ ndɔbɔ abo ga 'dɔ bo kopi yamo kuluku kɔtɔkɔtɔ zinni mi kada kɔtɔ tine, bo oja lijë ngi kari bi ndɔbɔ mi nyaka abo nima.

³ Kina bo kënyi kari 'böwu mi gɔ bi 'ba ndögö ko'ja ndi kada kedi 'deni modɔmosowɔ. Kina bo kari ko'ja ya mɔtɔ ga ngi kedi kɔrɔ le yayi rɔ ma sari kinza ndɔbɔ.

⁴ Kina bo kënyi kilende zinni, bo iya te, 'Kpe nime gbĩ, arike to'dɔ ndɔbɔ mi nyaka ma 'dë yayi, ti mopi wa ma ko'bo gɔ kɔmɔye ngi ziye.'

⁵ Kina lijë kari ngi.

Kina mi zana kada 'deni bo ari ko'dɔ gbĩ tara. Mi kɔmɔ kada 'deni bo ari ko'dɔ gbĩ tara.

⁶ Kina ko'ja ndi kada kedi 'deni kɔzɔ muyi tara tine, na bo kari ko'ja ya mɔtɔ ga gbĩ kedi gba kɔrɔ le rɔ ma sari mi gɔ bi 'ba ndögö yayi. Kina bo kënyi kilende zinni, bo iya te, 'Eddi kɔrɔke kada kösö dɔye bine rɔ ma sari kinza ndɔbɔ mo gɔ wa'di?'

⁷ Lijë iya te, 'Bɔtɔ i'di ndɔbɔ dë du te zize.'

Bo iya te, 'Laka, arike gbĩ to'dɔ ndɔbɔ mi nyaka ma.'

⁸ Kina ɔdɔ kada kösö 'deni tine bɔ dɔ nyaka tönë ilende zi makungu abo, iya te, 'Ari kidëki bɔ ndɔbɔ naga nime 'dë 'dɔ kopi yamo 'bënni zinni. Isaki di dɔ ya ma

ko'de di yi'böwu naga nima nɔbɔ kömö dɔ ya ma ko'de dɔgba naga nima.'

⁹ Ya ma tönë ga kisaki ndɔbɔ ko'ja ndi kada kedi 'deni muyi ne, inda'ba yamo kuluku kɔtɔkɔtɔ kpaki rɔ gönni.

¹⁰ Kina ɔdɔ ya ma ko'de dɔgba tönë ga kömö 'deni tine, lijë omeri 'bënni tégë lijë edi kunzö yamo tɔne rɔ ma kënyë. Tine lijë pili rɔ gönni inda'ba ga me kuluku kɔtɔkɔtɔ.

¹¹ Kina ɔdɔ lijë kinda'ba yamo 'deni pili tine lijë ebe ngi tonɔboro rönni zi bɔ dɔ nyaka tönë.

¹² Lijë iya te, 'Ya ma ko'de 'jaa di yi'böwu naga nime o'dɔ 'bënni ndɔbɔ nge saa kɔtɔ. Ne ze 'beze nime dupö rɔze timo loyi dɔ kada kata nime ebe kopi yamo 'bënni gbĩ aa koriya ti 'beze.'

¹³ Bɔ dɔ nyaka nima iya zi bɔ ma kɔtɔ mɔtɔ di mi löngö lijë yayi, iya te, 'Bɔ nɔba ma, uwö te. Mu'bölu ye dë rɔ tu'bölu. Kpe na kutike dɔ lende nime kɔtɔ tö 'dɔ ko'dɔke ndɔbɔ kada kösö dɔ yamo kuluku kɔtɔ.

¹⁴ Kina me 'deni, ogbake yamo 'be ga ma kinda'bake, karike lijɔ. Ma na mo'dɔkɔ 'dɔ topi mo zi ya ma ko'de di yi'böwu naga nima gbĩ kɔzɔ 'beye.

¹⁵ Mëdi ti közi kakpa 'dɔ to'dɔ wa ame mo'dɔkɔ to'dɔ mo ne ti yamo ma. Mi konmi ma nime mo'dɔ ne na kënyë miye?'"

¹⁶ Yësu iya te, "Kina gbĩ tara, ame ga le'jete yi'böwu ne ti kedi 'deni dɔgba. Kina ame ga le'jete dɔgba ne ti kileki 'deni yi'böwu."

Yësu Iya Gɔ Lende 'Ba Tinda'ba Bo (MK 10:32-34; LK 18:31-34)

¹⁷ Kina ɔdɔ Yësu ni kedi kari 'deni Yerosalema tine, bo ogba bɔ kösö gɔ bo ga yaga 'beri rɔ dönni. Kina bo koloma rɔ tiya mo zinni di gɔ kari yayi,

¹⁸ bo iya te, "Uwöke te, dëdi darike nime mi Yerosalema kina ti kinda'ba kole 'ba bilaka lesi ki'di zi löbu 'ba bɔ akumu ni ti bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba kö'du ki'di ni. Kina lijë ti kodɔ karama ngi dɔ bo rɔ tölë.

¹⁹ Kina lijë ti kogba bo ngi ki'di zi bɔ löwö todɔ laɔa rɔ bo komba bo kina ti kutöti bo ngi. Tine mi tö'dö dɔ mota bo ti kënyi kodɔ 'deni ngi yaga di mi tölë."

Tileki Rɔ Bəri
(MK 10:35-45)

²⁰ Ja 'ba Zebedayo ɛnyĩ kako ti kole riyo 'bɛni ga zi Yɛsu. Kina loko kolodo ngi bəri koma'jo rɔni zi Yɛsu.

²¹ Yɛsu iya te, "Wa'di na ko'doko?"

Loko iya te, "Rɔ ma laka odo kari koloma 'deni rɔ bo dolingo, i'di kole riyo ma naga nime ma koto koloma do dori yi kina moto do gali yi."

²² Yɛsu ileki domo zinni, iya te, "Wa nima kititike ne ikalike de. Ti ko'bake tuwe wa di mi kosu 'ba gomo ame medii muwe wa di yimo ne?"

Lije iya te, "Dedi do'bo."

²³ Yɛsu iya te, "Rɔ ma laka ti kuweke wa ngi di mi kosu ma. Tine ti'di wa toloma do dori ma ti do gali ma nima ndobo ma na de, 'bu ma na kedii ki'di ya ame ga bo kilejo 'deni ne koloma teyi."

²⁴ Kina odo bo kosogoboma 'butenaga nima kuwo lende nime 'deni, lije ɛnyĩ ngi rɔ 'diri ti londoriyo naga nima.

²⁵ Kina Yɛsu kideki lije ngi pili bi koto, kina bo kiya te, "Ikalike 'deni laka lobu ma 'ba bo lowo ni o'do ga ronnii ngi rɔ nere rɔ a lobu donni."

²⁶ Ne ma 'beye inza tara. Boto ame ko'doko gobokedi rɔ lobu di mi longoye ne, bo kileki rɔ bo yaga rɔ bo laja ziye.

²⁷ Kina odo bo ma koto di mi longoye ko'doko 'do bo na kedii rɔ bo doye, ma laka na 'do bo kedii rɔ atoli ziye pili.

²⁸ Kina 'do kedii gbi kozo tako nime kole 'ba bilaka lesi kako ne, bo ako de 'do bilaka koja laja zi bo, tine bo ako toja laja zi bilaka kina gbi 'do ti'di didi bo 'do tute gobilaka ma konzi timo di mi tole."

Bo Komɔ Kolu 'Ba Yereko
(MK 10:46-52; LK 18:35-43)

²⁹ Kina odo Yɛsu ni kedii kɛnyii 'deni ti bo kosogoboga di Yereko yayi tine, na tindii ma kinza kiya kosogongi gonni.

³⁰ Tine bo komokolu ma riyo moto ga ame kedii koloma kpa kori yayi ne uwodeni Yɛsu na ma kedii kari ne. Kina lije ki'di ngi tulori rɔ ma kembe, kiya te, "Nere, kole 'ba Dawidi, i'di miyi keyi roze."

³¹ Tine tindii naga nima amodonni gobilije kudumoyaga. Tine pele na lije kulori

ngi rɔ ma kembe rɔ do kiteli, kiya te, "Nere, kole 'ba Dawidi, i'di miyi keyi roze."

³² Kina Yɛsu korogongi kideki lije, bo iya te, "O'dokoke 'do mo'do wa'di ziye?"

³³ Lije ileki domo zi bo iya te, "Nere, do'doko 'do kiyogo komoze yaga."

³⁴ Yɛsu ongo lisa 'ba ronnii kina bo kosa komonni ngi, kina komonni kogo ngi yaga ko'ja bi. Kina lije kosogongi gobo.

21

Todo 'Ba Yɛsu Mi Yerosalema
(MK 11:1-11; LK 19:28-40; YN 12:12-19)

¹ Kina odo Yɛsu ni komo 'deni ngosi ngila Yerosalema tine, na lije kari ngi Betepage ame ngila doku 'ba Bilaya ne. Di yayi na Yɛsu koja ya ma riyo moto ga di mi longobokosogoboga kari dogba

² ti ndose nime, iya te, "Arike mi lingo nime 'de dogba komoye ne, ti kari ko'jake akaca kosi domo 'deni bəri yayi ti kole mo ngila mo. Kina 'do kopeke ko'deke kako zo bine.

³ Kina odo boto moto kiya a moto ziye gomo, iyake te, 'Nere na ko'doko lije.' Kina bo ti kola ngi karike timo."

⁴ Wa nime o'do roni 'deni 'do kedii kozo lende ma tone bo kume lende kiya ne.

⁵ Ame kiya te, "Iya te zi bilaka 'ba Yerosalema, 'Ongoke te, bo dolingo 'be na me 'de kedii rɔ tako ziye. Bo abo le liya, bo eki 'deni do akaca. Bo oloma 'deni do kole akaca.' "

⁶ Kina ya tone ga Yɛsu koja ne kari ko'do wa ame bo kiya zinni ne ngi.

⁷ Lije o'de akaca nima ti kole mo, lije ko'ba bongobenni ga gomo. Kina Yɛsu keki ngi koloma domo tari timo.

⁸ Tindii ma konzi o'ba bongokilejo mi kori timo tine ya moto ga oga 'benni rɔ 'jowu ko'ba teyi.

⁹ Kina tindii ame ga kosokebe goboyesu ti ya ma dogbamoga pili ulori kiya te, "Yedi kedii ziyi kole 'ba Dawidi. Yeyi kedii do bo ame kako ti moyi nere Bokoba ne. Akilelu kedii zi Bokoba mitoro."

¹⁰ Kina odo Yɛsu kedii kodo 'deni mi Yerosalema tine, bilaka 'ba mi gawoyayi pili ɛnyii kozo timo, iya te, "Ye mo na ya?"

11 Tine tindi naga nima ileki dōmo, iya te, “Ame na rō Yēsu bō kumē lende di mī Nazareta 'ba Galilaya.”

Yēsu Ɔdɔ Mi Reki 'Ba Rō Löbu
(MK 11:15-19; LK 19:45-48; YN 2:13-22)

12 Kina Yēsu kɔdɔ ngi mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba, na bo kënyī ngi toga bilaka ame ga këdī tugō wa yayi ne me yaga. Bo kitinī dɔ tarabiza 'ba bō kutē girisī ni bēri, gbi ti gba'da 'ba bō kugō matukupuru ni.

13 Bo iya zinni, iya te, “Ugu 'deni mī buku 'ba Boko'ba iya te, 'Rō löbu ma nime ti kideki rō rō 'ba mötu.’ Ne kina kebe kuyike 'deni za rō bi 'ba bō 'böğö.”

14 Tine bō kɔmɔ kölu ni ti bō ka'bo ni ako zi bo mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba yayi, kina bo kileño lijē ngi.

15 Kina ɔdɔ löbu 'ba bō akumu ni ti bō kɔmɔ kiyandi ni ko'ja gɔ koto naga nima bo ko'dɔ ne 'deni tara tine, kina gbi ti ame kole titi këdī kulōri 'deni timo di yayi, kiya te, “Yēē'di këdī ziyi kole 'ba Dawidi,” ne tine lende mo ënyē ngi minni.

16 Kina lijē kënyī kititi bo, iya te, “Uwö wa nima lijē këdī kiya ne ra?”

Yēsu iya te, “Yēē, muwö ra. Ne lende nime kugu mī buku 'ba Boko'ba ne idékike dē su? Ame kiya te, 'Ni Boko'ba i'di akilēlu ma laka 'deni kɔdɔ di kpa kole titi ni ti kole kuru ame ga gba dɔ mba ne.’ ”

17 Kina Yēsu kënyī ngi di ngila lijē yayi kari abo yaga di mī gawo nima. Bo ari Betaniya, bo kö'dö yayi.

Yēsu Ulömu Ngëri Këlu
(MK 11:12-14, 20-24)

18 Di bi tileki abo kako mī gawo rō mī dɔŋbɔ tine, bo 'deni rō 'bö.

19 Kina bo ko'ja ngëri këlu dɔ kpa kori yayi. Kina bo kɔcɔ ngi kari tonɔ mo. Tine bo o'ja ɔtɔ dē dōmo, nge rō mbili mo. Kina bo kilende zi ngëri nima, bo iya te, “Ni, inza kana a mɔtɔ kpe döyī bina.” Kina ngi ngala te yɔ na ngëri tönē köle ngi.

20 Bō kösö gɔ bo ga o'ja lende nime kina lende mo kigayi lijē ngi. Lijē iya te, “Ngëri këlu nime ututu ngi ngala te totondo mo ga?”

21 Bo ileki dōmo zinni, iya te, “Rō ma laka miya ziye, ɔdɔ ki'dike dɔye ngi rō ma laka gɔ lende ma kinza kiliköke dɔye dē, ti kɔ'böke ngi to'dɔ wa ame kebe ma ko'dɔ rōni zi ngëri këlu nime. Ɔdɔ kiyake pele te zi doku nime, 'Ni, ënyī ku'du röyī mī mini löbu.’ Rō ma laka, ti ko'dɔ rōni ngi.

22 Ɔdɔ ki'dike dɔye 'deni ngi gɔ lende ma, wa ame ga pili këddi kititike ti mötu ti ko'jake ngi.”

Közi Kakpa 'Ba Yēsu
(MK 11:27-33; LK 20:1-8)

23 Kina ɔdɔ Yēsu kɔdɔ 'deni mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba këdī kiyandi kɔmɔ bilaka tine, na löbu 'ba bō akumu ni ti löbu 'ba bilaka ni kako ngi zi bo. Lijē kititi bo iya te, “Közi kakpa 'ba yē na me këddi ko'dɔ wa naga nime timo ne? Yē mo na ki'di közi kakpa nime ziyi?”

24 Bo iya te, “Ti mititi ye gbi ti akititi mɔtɔ kɔtɔ bine, ɔdɔ kilekike dōmo 'deni zö ti miya gɔ közi kakpa 'ba bɔtɔ nime mëdi mo'dɔ wa naga nime timo ne 'jaa ziye.”

25 Kina bo kititi lijē, bo iya te, “Közi kakpa 'ba todɔ mini 'ba bapatisi dɔ bilaka nime Yowani koloma to'dɔ mo ne ako di zi yē? Ako di zi Boko'ba ala di zi bilaka lesi?”

Kina lijē koloma ngi rō towasa mo rō gɔ rōnni, lijē iya te, “Ɔdɔ diyake te ako di zi Boko'ba, bo ti kiya te, 'Ne i'dike dɔye dē gɔ lende abo gɔ wa'di?”

26 Ne ɔdɔ diyake te ako di zi bilaka lesi, ele dē gbi. Ze rō tikere di zi tindi konzi naga nime. Römöyī lijē pili omeri 'deni Yowani na rō bō kumē lende 'ba Boko'ba.”

27 Kina lijē kileki ngi kiya zi Yēsu tégë, “Dikali dē.”

Kina bo kileki zinni, bo iya te, “Ma gbi minza miya közi kakpa tɔ nime mëdi mo'dɔ wa naga nime timo ne ziye.”

Kole Ma Ko'dɔ Ako'dɔkɔ 'Ba 'Bu

28 “Kina me omerike dɔŋgala nime te. Bō mɔtɔ ëdī ti kole abo ga riyö. Kina bo kënyī kari zi kole abo ma löbu mo bo kiya te, 'Kole ma, ari tōne to'dɔ ndɔbɔ mī nyaka ze.’

29 Tine kole nima iya te, ‘Mo'dɔkɔ ama dē.’ Ne di pötö mo 'böwu bo ari komeri dɔ bo kina bo kënyī ngi kari.

³⁰ Kina 'bu nni tönë kënyī kari kiya lende nima gbī tara zi kole ma titi mo. Bo iya te, 'Yëë, baba, mëdī mari.' Tine bo ebe kari abo dë du te.

³¹ Ma komerike 'beye di mī lōngō ya rīyō naga nime kole ma yala na ko'do ako'doko 'ba 'bu nni?'

Löbu tönë ga iya te, "Kole ma dōgba nima."

Yësu iya te, "Rō ma laka miya ziye, bō kireke awada ni ti 'ja bō rōnyo ni na ti kodo dōgba di ziye mī n̄ere löbu 'ba Boko'ba.

³² Römōyī Yowani bō bapatisi ako 'deni kileme kōri ma laka ziye 'dō kōsōke gōmo. Tine i'dike e'be dōye dë yō gō lende abo. Ne bō kireke awada ni ti 'ja bō rōnyo ni i'di dōnnī 'deni gōmo. Wa naga nime ko'jake pele tara otōke dōye dë yō ki'dike dōye gō lende mo."

Dōngala 'Ba Bō Ndōbo
(MK 12:1-12; LK 20:9-19)

³³ Yësu iya te, "Uwōke dōngala mōto tō ma. Bō mōto idiyē mōwō kēdī ko'do rō layi naga ngī rō nyaka. Kina bō kigaga reki kuru dōmo toko, bō ko'do bi 'ba tuzī layi mo yayi, bō kole kilānga 'ba toda mo, bō ki'di bō ndōbo to'do ndōbo yīmo yayi, bō kënyī abo kari mī dōyayi mōto.

³⁴ Kina odo kada 'ba tite'de mo kōmō 'deni tine, bō oja bō laja abo ga kari 'dō ko'de dōngērī ma 'ba bo.

³⁵ Kina bō ndōbo tönë ga kinda'ba bō laja abo naga nima ngī komba ma kōto, kupō mōto kina ku'du ma kōto ti dōku.

³⁶ Kina bō kënyī koja bō laja mōto ga 'böwu konzi kiteli ma dōgba tönë. Kina bō ndōbo naga nima ko'do lijē ngī gbī tara.

³⁷ Rō n̄burun̄buru mo na bō koja kole abo ngī kari zīnnī, bō iya te, 'Ame kole ma na lijē ēdī koro.'

³⁸ Tine odo bō ndōbo naga nima lijē ko'ja kole nima 'deni, lijē iya rō gō rōnnī, iya te, 'Bō nime bō na kēdī koloma rō bō dō nyaka nime kada mōto di pōtō 'bu bo. Ako dupōke bō yaga 'dō nyaka nime kō'bō ngī n̄buru rō eze.'

³⁹ Kina lijē kinda'ba bō ngī ku'du n̄bō yaga di mī nyaka nima na lijē kupō bō ngī.

⁴⁰ Ma komerike 'beye odo bō dō nyaka kako wa'di na ti bō ko'do zi ya naga nima?'

⁴¹ Lijē iya te, "Bo ēdī kote dō bilaka dōki'dī kënyē naga nima ngī pili yaga. Kina bō ti kari ko'de bilaka mōto ga 'jaa 'dō kako ko'do ndōbo yīmo. Ya ame ga 'dō kuti ti'di dōngērī ma 'ba bō ko mī kada mo ne."

⁴² Yësu iya te, "İdēkike dë su di mī buku 'ba Boko'ba? Ame kiya te, 'Dōku tönë bō ko'ba rō ni kilagi pa di rōmo ne na kileki 'deni rō dōku ma laka rō dō kiteli mī gbōndō 'ba rō. Ame wa ko'do 'ba Boko'ba na. Dotōke ngī rō gōze.' "

⁴³⁻⁴⁴ Kina Yësu kileki gbī kiya zīnnī, bō iya te, "Rō ma laka miya ziye, ti kogba n̄ere löbu 'ba Boko'ba yaga di ziye ki'di zi bilaka ma laka ame ga kuti to'do ako'doko mo ne."

⁴⁵ Kina odo löbu 'ba bō akumu ni ti Parosi ni kuwō lende nime 'deni te tine, lijē ikali ngī Yësu ēdī rō tiya lijē.

⁴⁶ Kina lijē ko'doko ngī tinda'ba bō, tine lijē ere tīndī naga nima römōyī tīndī naga nima pili iya Yësu rō bō kumē lende 'ba Boko'ba.

22

Dōngala 'Ba Karama 'Ba Gbe
(LK 14:15-24)

¹ Yësu ebe ngī tilende zi bilaka naga nima rō dōngala.

² Bo iya te, "N̄ere löbu 'ba Boko'ba ēdī kōzo a nime te. Mī kada ma dō kōto mōto bō dōlīnō mōto ēdī 'deni ko'do karama 'ba gbe 'ba kole abo.

³ Kina bō koja bō laja abo ga ngī kari tiya mo zi n̄ba ame ga pili 'dō kako mī karama nima ne gō lijē kako. Tine lijē ilagi ē'bēnnī ngī tako.

⁴ Kina bō koja bō laja abo mōto ga 'böwu ti ndose nime, kiya te, 'Ari kiyake zi n̄ba naga nima, milenjo rōma 'deni ndō. Mumu ngulō 'deni gbī ti muruku ma kōnō naga. Wa pili ēdī 'deni ndō, lijē kako ti mī karama nime.'

⁵ Tine n̄ba mo naga nima onyo lende abo nima dë kōto te, lijē usē ē'bēnnī za ti kōri 'bēnnī ga. Mōto ari abo za mī nyaka abo, mōto ari abo za mī ndōbo abo,

6 kina yɔ ya mɔto mo ga inda'ba 'bɛnni bo laja naga nima ngi komba kupɔ yaga.

7 Kina kata ngi mi bo dɔliɔ bo koja bo kanya abo ga ngi kari kote dɔ bo kupɔ wa naga nima konma gawo mo yaga.

8 Kina bo kidɛki bo laja abo ga ngi, bo kiya zinni, bo iya te, 'Wa 'ba karama 'ba gbe ma ɛdi 'deni ndo tine nba ma tonɛ ga kose ne ɔ'bo dɛ 'dɔ kɔdɔ yimo.

9 Arike kpa dɔkoka kori 'dɔ kotɔtɔke ma konzi kako mi karama nime kɔzɔ ame ko'jake ne tara.'

10 Kina bo laja naga nima kari ngi dɔkoka kori kotɔtɔ bilaka ame ga pili lijɛ ko'ja ne, ma laka kpaki ti ma kɛnyɛ. Kina mi rɔ 'ba karama nima koso ngi lo ti nba.

11 Kina ɔdɔ bo dɔliɔ kari 'deni tonɔ nba abo naga nima tine bo ari ko'ja bo mɔto yayi rɔ ma sari kinza bɔngɔ 'ba gbe rɔ bo.

12 Kina bo kititi bo nima iya te, 'Bo pɔri ma, ako 'bɛyi di yala kɔdɔ bine kinza bɔngɔ 'ba gbe rɔyi tara?'

Tine bo nima ileki dɔmo dɛ du te.

13 Kina bo dɔliɔ kiya ngi zi bo laja abo ga, iya te, 'Inda'bake bo kudɔduke kɔzi bo ti ndi bo ku'duke bo yaga mi bi kɔlu 'dɔ bo kari kudu kunyi kpa bo yayi.' "

14 Yɛsu iya te, "Ti kidɛki 'deni ngi nbanji tine ma ndo na nge ti kigeli di yimo."

Lende 'Ba Awada Kopi

(MK 12:13-17; LK 20:20-26)

15 Parosi mɔto ga ari kususu kpenni 'dɔ to'ba Yɛsu ti akititi mɔto ga.

16 Kina lijɛ koja bo kɔsɔ gɔnni mɔto ga ti bilaka 'ba Erode ga ngi kari zi bo. Kina lijɛ kari kiya te, "Bo kɔmɔ kiyandi, dikali ngi ni na rɔ bo kiya lende ma kodɔrɔ. Kina ni na ngi rɔ bo kiyandi kori 'ba lende 'ba Boko'ba nime rɔ ma kodɔrɔ zi bilaka, kugɔ kpɛyi dɛ gbɛ zi bɔto. Rɔmɔyi di ziyi bilaka pili rɔ ma koriya.

17 Kina me iya te zize, tara ne ɛdi ngi rɔ ma laka mi kori 'ba kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba 'dɔ topi awada zi bo dɔliɔ ma lobu 'ba Romo, ala tondo?"

18 Tine Yɛsu ikali dɔngala 'bɛnni nima 'deni mɔlo, kina bo kiya te, "Kpe bo kɔmɔ kandi naga nime, ɛddi kiyɔzɔke ma go wa'di?"

19 Ilemeke girisi 'ba topi awada nime te zɔ."

Kina lijɛ ko'de kinɛ girisi mo ngi zi bo.

20 Kina bo kititi lijɛ, iya te, "Kinɛ yɛ mo ti mɔyi yɛ na me rɔmo ne?"

21 Lijɛ iya te, "Kinɛ ti mɔyi bo dɔliɔ 'ba Romo na."

Yɛsu iya te, "Kina me, wa ame ga rɔ 'ba bo dɔliɔ ne opike abo zi bo. Kina wa ame ga rɔ 'ba Boko'ba ne opike zi Boko'ba."

22 Kina ɔdɔ lijɛ kuwɔ 'deni tara tine lijɛ oto ngi rɔ gɔnni. Kina lijɛ kɛnyi ngi kari di rɔ bo.

Lende 'Ba Tɔdɔ 'Ba Tɔku Di Mi Tɔlɛ

(MK 12:18-27; LK 20:27-40)

23 Mi kada kɔto mo nima na Sadoke mɔto ga kako kiya zi Yɛsu tɛgɛ a mɔto rɔ tɔdɔ 'ba tɔku di mi tɔlɛ inza.

24 Kina lijɛ kititi bo, iya te, "Bo kɔmɔ kiyandi, Musa ugu lende iya te, ɔdɔ bo mɔto kɔlɛ ngi kinza kɔyɔ kole dɛ, bo lɔndɔ mo kɔdɔ go 'ja mo nima 'dɔ lijɛ kɔyɔ kole pɔtɔ bo ma kɔlɛ nima.

25 Ne onɔ te, ya mɔto ga modɔmoriyɔ rɔ lɔndɔ kɔto oloma pa bine. Kole ma dɔgba mo ogbe 'ja kina bo kɔlɛ ngi kola 'ja nima kinza kɔyɔ kole. Kina bo kola makuru'bɛ abo tonɛ ngi zi lɔndɔ bo.

26 Kina lende kɔto nime ko'dɔ rɔni ngi gbɛ tara zi lɔndɔ bo ma mi riyɔ mo nbɔ kɔmɔ zi ma mi modɔmoriyɔ mo.

27 Kina di pɔtɔ lijɛ nima pili na 'ja tonɛ kɔlɛ ngi gbɛ.

28 Tine mi tɔdɔ 'ba tɔku di mi tɔlɛ lɔko ti kɛdi rɔ 'ja 'ba yɛ? Ame ya naga nime pili modɔmoriyɔ kogbe lɔko 'deni ne ya?"

29 Yɛsu ileki dɔmo zinni, iya te, "Kpe ɔluke lende 'deni sowa. Rɔmɔyi ikalike buku 'ba Boko'ba dɛ kina tigo abo 'ba Boko'ba ikalike dɛ gbɛ.

30 Mi kada ame ɔdɔ tɔku ni kɔdɔ 'deni di mi tɔlɛ lijɛ ogbe 'ja dɛ kpe kina 'ja gbɛ ogbe mɛ'dɛ dɛ kpe. Lijɛ pili 'deni ngi kɔzɔ malayika 'ba mitɔrɔ.

31 Idɛkike lende nime Boko'ba kiya ziye go lende 'ba tɔdɔ 'ba tɔku ne dɛ du? Ame bo kiya te,

32 'Ma na rɔ Boko'ba 'ba Abarayama, Boko'ba 'ba Yisika kina gbɛ rɔ Boko'ba 'ba Yakoba.' Go kɔ'du mo na dikali ngi lijɛ inza kpe rɔ tɔku Boko'ba ididi lijɛ 'deni."

³³ Kina ɔɔ tindi naga nima kuwö lende nime 'deni te tine lende 'ba akiyandi abo nima igayi lijë ngi.

*Kö'du Ki'di Ma Rɔ Dɔ Kiteli
(MK 12:28-34; LK 10:25-28)*

³⁴ Kina ɔɔ Parosi ni kuwö 'deni Yësu ka'da Sadoke naga nima tara tine, na lijë kototo rönni ngi.

³⁵ Kina bɔ ma koto di mi löngö lijë ame bo na rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba kö'du ki'di ne kari ngi tiyɔɔ Yësu ti akititi.

³⁶ Bo iya te, “Bɔ kɔmɔ kiyandi, kö'du ki'di 'ba Boko'ba ma yala na kulöwö rɔ dɔ kiteli?”

³⁷ Yësu iya te, “ ‘Ɔ’ɔ nɛrɛ Boko'ba 'bi ti miyi pili ti tigo 'bi pili kina gbɛ ti meri 'ba döyi pili.’

³⁸ Ame na rɔ kö'du ki'di ame kulöwö rɔ dɔ kiteli ne.

³⁹ Kina kö'du ki'di mɔtɔ ma kulöwö ame rɔ ma mi riyö mo na me, ‘Ɔ’ɔ lɛpi yi mɔtɔ kɔɔɔ ame kɔ'ɔ yida röyi ne tara.’

⁴⁰ Kö'du ki'di riyö naga nime na kö'du ki'di 'ba Musa ni pili ti akiyandi 'ba bɔ kumë lende ni kɔrɔ dɔmɔ.”

*Kurisitö Di Mi Kupö Dawidi
(MK 12:35-37; LK 20:41-44)*

⁴¹ Kina ɔɔ Parosi mɔtɔ ga kototo rönni 'deni bi koto tine, Yësu ititi lijë,

⁴² iya te, “Ma di mi meri 'be Kurisitö ame Boko'ba kedi koja ne bo di mi kupö yë mo ga?”

Lijë iya te, “Bo di mi kupö Dawidi.”

⁴³ Yësu ënyi kileki zinni, iya te, “Ne ɔɔ kedi tara gɔ wa'di na Nyi Koto Laka ki'di Dawidi 'böwu kideki bo rɔ nɛrɛ abo? Römöyi Dawidi iya te,

⁴⁴ ‘Nɛrɛ Boko'ba iya zi nɛrɛ ma, iya te, “Oloma dɔ dori ma bine nbö mi'di yi ka'da bɔ ya 'bi ga.” ’

⁴⁵ Ne ɔɔ Dawidi kebe kideki bo 'deni 'böwu rɔ nɛrɛ abo tine bo ti kileki 'böwu rɔ kole zi Dawidi totondo mo ga?”

⁴⁶ Boto mɔtɔ ɔ'bo dë kpe tileki dɔ lende nime zi Yësu. Kina ngi di gomo pele boto mɔtɔ ilana rönni dë kpe tititi kpa Yësu.

23

*Kinza Kogbake Görö Dɔ Parosi Ni Dë
(MK 12:38-39; LK 11:43, 46; 20:45-46)*

¹ Kina Yësu kilende zi tindi naga nima gbɛ ti bɔ kɔsö gɔ bo ga.

² Bo iya te, “Parosi ni ti bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba kö'du ki'di ni na 'deni rɔ bɔ dɔ kö'du ki'di 'ba Musa.

³ Kina laka 'dɔ kuwöke dönni ti, kɔsöke gɔ wa ame ga pili lijë kedi kiya ziye ne. Tine kinza kogbake görö 'ba wa ma lijë kedi kɔ'dɔ naga nima dë. Römöyi lijë o'dɔ wa ame ga lijë kedi kiyandi kɔmɔ bilaka timo ne dë koto te.

⁴ Lijë i'di akirindi ame ga boto kɔ'bo dë tombi mo ne dɔ bilaka. Pele tara 'dɔ lijë koja dɔkole közinni ma koto ra pele nge kokonyi tombi mo timo ne inza yɔ.

⁵ Lijë ö'bö to'dɔ wa pili nge 'dɔ bilaka kongɔ lijë gomo. Onɔɔ ma lijë kɔ'dɔ dökulë 'benni ga ame lijë kedi kulöli rɔ makpoto titi ame lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba na kugu yimo ne kudö'bö te, gbɛ ti ma kudödu konyo mo ga. Kina onɔɔ gbɛ bi nziya 'ba kpa bɔngɔ 'benni ga ma kidakpa te.

⁶ Ako'doko 'benni mi kada 'ba karama rɔ tikiti rönni ngila bɔ dɔ karama 'dɔ bilaka koro lijë. Kina gbɛ di mi rö 'ba mötu bi kɔ'doko 'benni rɔ kiti ma laka naga nima dɔgba ne.

⁷ Kina ɔɔ lijë kedi kilingere kebe mi bi 'ba ndögö ako'doko 'benni 'dɔ bilaka pili kumötö lijë kɔɔɔ bɔ rɔ koro, kideki lijë rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi.

⁸ Kinza ki'dike dë bilaka kebe tidëki ye rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi römöyi kpe pili rɔ löndö, kina bɔ kɔmɔ kiyandi 'be edi nge koto.

⁹ Kina kinza kidekike boto mɔtɔ dë di dɔyayi bine rɔ baba. Römöyi eddike nge ti 'bu koto kpöki mitoro.

¹⁰ Kinza ki'dike boto kideki ye dë gbɛ rɔ löbu. Römöyi löbu 'be na nge koto kpöki rɔ Kurisitö ame Boko'ba kedi koja ne.

¹¹ Römöyi bɔ ame mbiri löbu di mi löngö ye ne bo na gɔ kedi rɔ bɔ laja ziye.

¹² Kina bɔ ma kö'bö to'dɔ rɔ bo rɔ wa löbu ti kileki 'deni bëri, kina bɔ ma kileki rɔ bo bëri ti kombi 'deni toro.”

*Parosi Ni Ti Bɔ Kɔmɔ Kiyandi
(MK 12:40; LK 11:39-42)*

¹³⁻¹⁴ “Bu'bu ziye kpe bɔ kɔmɔ kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bɔ kɔmɔ kandi naga nime. U'bëke kpadöri 'ba dɔyayi 'ba

mītoro ka le ro ma sari di zi bilaka kinza ma kodoke de teyi yo. Kina me olake ya ma ko'doko todo teyi naga de kpe gbi yo 'do kodo.

¹⁵ Bu'bu ziye kpe bo komo kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo komo kandi naga nime. Ilakike kpaki kebe gonyi mini lobu kebe mi dayayi pili toma bilaka koto nge ame 'do ki'di doni go lende 'be. Kina odo ko'jake 'deni kina ki'dike bo ngi kila'ba mi lende kenyé ame ro do kiteli kebe 'beye ma 'do ku'du ye gomo mi pa'do 'ba Gehena ne.

¹⁶ Bu'bu ziye kpe bo komo kolu kiterike tokoko lepí ye naga nime. Mi akiyandi 'be iyake te odo bo moto kulomu ro bo ti ro lobu 'ba Boko'ba lomu nima o'do oto de. Ne odo bo kulomu ro bo ti yamo kobokobo 'ba mi ro lobu 'ba Boko'ba nima, lomu nima udodu bo 'deni.

¹⁷ Kpe bo komo kolu rumo naga nime. Wa ma yala na kulowo ro do kiteli? Yamo kobokobo 'ba yimo ala ro lobu 'ba Boko'ba mo na ma ki'di yamo mo nima kedí kulowo ro ma koro?

¹⁸ Kina gbi iyake te odo bo mo kulomu ro bo ti bi 'ba akumu lomu abo nima o'do oto de. Ne odo bo kulomu ro bo ti kpa kosi ma ki'di domo mo, lomu nima udodu bo 'deni.

¹⁹ Kpe bo komo kolu naga nime, wa ma yala na kulowo ro do kiteli? Kpa kosi ma ki'di domo, ala bi 'ba akumu mo na ma ki'di kpa kosi ki'di mo kedí ro ma koro?

²⁰ Romoyi bo ame kulomu ro bo 'deni ti bi 'ba akumu, bo ulomu ro bo 'deni timo kpaki ti kpa kosi ki'di ma domo.

²¹ Kina gbi odo bo kulomu ro bo ti ro lobu 'ba Boko'ba, bo ulomu ro bo 'deni timo gbi ti Boko'ba ame bo na kedí koloma yimo yayi ne.

²² Kina gbi odo bo mo kulomu ro bo ti mitoro bo ulomu ro bo 'deni ti kití lobu 'ba Boko'ba gbi ti bo Boko'ba mo ma kedí koloma domo.

²³ Bu'bu ziye kpe bo komo kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo komo kandi naga nime, dodoro ame ga pele woti ne i'dike kapa ma 'buté mo gbi zi Boko'ba. Tine akiyandi ma do kiteli di mi ko'du ki'di ame ro to'do bure ro ma kodoro gbi ti mi konji ti lende ko'do laka ne na kolake za yaga. Wa

naga nime na 'do ko'doke ra pili kinza tola moto mo.

²⁴ Kpe bo komo kolu kiterike tokoko lepí ye naga nime. Kina ngi tara, ebeke toga konjo na yaga di do mini ziye tine gamele na kuwéke kindiyoke timo.

²⁵ Bu'bu ziye kpe bo komo kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo komo kandi naga nime. Go kosu ti go kita'ba 'be ga na nge kurögöke ro ma koro, tine yimo lo ti wa ame ga ko'deke ti kosi kasi ti mi kututu 'be ga ne.

²⁶ Kpe Parosi komo kolu naga nime, mi kosu 'be ga na 'do kurögöke titi dogba kina gomo ti kedí ngi gbi ro ma koro.

²⁷ Bu'bu ziye bo komo kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo komo kandi naga nime. Kpe ngi kozo dogo ma ko'ba kanji kele naga tara. Ame kinda ro ma kele di yaga tine yimo yayi lo ti kilinba toku ma konje 'deni.

²⁸ Kina gbi tara di roye yaga indake ro bilaka ma laka tine miye lo ti komo kandi ni ti lende kenyé.

²⁹ Bu'bu ziye bo komo kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo komo kandi naga nime. Ilenjoke dogo bo kume lende 'ba Boko'ba kele ro do kiteli, kina kiyoruke raba 'ba ya ma ro bo lende laka naga ngi ro mbembé.

³⁰ Kina gbi iyake te ma keddike ra ti 'bu ye lobu ga mi kada nima yayi dene inza kodo'bake roye tinni to'do wa naga nime lijé ko'do ne. Ame lijé kupo bo kume lende naga nime ne.

³¹ Kina me kilemeke roye 'deni ro kole 'ba kole 'ba bo akupo tone ga.

³² Kina ti oteke koso e'be ame 'bu ye lobu ga kisasi bici mo 'deni molo ziye ne.

³³ Kpe kole 'ba mure naga nime, ro ma tondo mo na 'do komoke kinza ma kodo karama 'ba Gehena doye?

³⁴ Ne kina me medí miya ziye, ti moja bo kume lende ti bo kikali lende ti bo komo kiyandi moto ga kako ziye. Kina ti kupoke moto ga, kutotike moto ga gbi kina ti kombake moto ga di mi ro 'ba motu kuwitike nduwé ro ma kololo di mi gawo.

³⁵ Kina go ko'du mo roma bo lende laka pili ti kileki doye, kisasi molo di ro roma Abele bo lende laka nbö komo mi roma Zakariya kole 'ba Barakiya ame kupoke

mī lōngō rō löbu 'ba Boko'ba ma ti bi 'ba akumu ne.

³⁶ Rō ma laka miya ziye roma bō lende laka naga nime ti kileki dōye kpe bilaka ma le'jete naga nime."

*Ni Yerosalema
(LK 13:34-35)*

³⁷ "Bu'bu ziyi ni Yerosalema, Yerosalema, ote dō bō kumē lende ni 'deni ku'du bō laja 'ba Boko'ba ma koja ziyi naga ti dōku. Ti mopi roma ngi ḡbō mī ndō göyi na 'jaa 'dō mokoko kole 'bī naga nima yi soromo ma kōzo 'ba törü ame kokoko kole 'bēni ga ne tara? Tine ö'bō tu'dōngi dōyi mökō.

³⁸ Kina me ti kola rō 'bī 'deni ziyi rō roba.

³⁹ Rō ma laka miya ziyi, inza ko'ja ma kpe ḡbō kiya te, 'Yeyi kēdi dō bō ame kako ti möyi ḡere Boko'ba ne.' "

24

*Loma Ti Bi Koda
(MK 13:1-13; LK 21:5-19)*

¹ Kina dō Yēsu kōdō 'deni yaga di mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba bō kēdi kari 'deni tine, na bō kōsō gō bo ga kebe ngi tubi gō rō ko'ba nima zi bo.

² Tine bo iya te, "Oḡgōke 'deni laka? Rō ma laka mēdi miya ziye, mī kada mo dayi dōku ma kōto inza kileke mī gō bi 'bēni. Bō ya ti kitiji 'doyi bēri."

³ Kina dō Yēsu kari 'deni dō dōku 'ba Bilaya tine na bō kōsō gō bo ga kako zi bo rō dōnni tititi bo. Lijē iya te, "Iyēti te zize, wa naga nime ti ko'dō rōnni nyanya ga? Kina wa'di mo ga na ti ko'dō rōnni ame 'dō kēdi rō akileme 'ba tako 'bī ame rō ḡburunḡburu 'ba dōliḡo ne?"

⁴ Yēsu ileki dōmo zinni, iya te, "Olo-make ti bi koda kinza ki'dike bōto ku'bōlu ye dē.

⁵ Rōmōyi ma konzi ti kako ti möyi ma kiya te, 'Ma na rō Kurisitō.' Kina lijē ti ku'bōlu ma konzi mōto ga ngi.

⁶ Ti kuwōke birō ya di ḡgōsi kina ḡbi ti lēbi mo ma di bi kōwō. Tine kinza kereke dē rōmōyi wa naga nime pili ti ko'dō rōnni titi, tine ḡburunḡburu 'ba dōliḡo na dē gba.

⁷ Rōmōyi bilaka ame ga rō kupō kōto ne ti kēnyi 'deni to'dō ya ti bilaka mōto. Kina dōliḡo ti kēnyi ḡbi to'dō ya ti dōliḡo mōto. Kina sēyi ti kizikizi ti kēdi 'deni ngi mī gō bi pili.

⁸ Wa naga nime pili ti ko'dō rōnni ngi tara rō tisaki 'ba gōmō kōzo tisaki 'ba tō'ō 'ba kole.

⁹ Kina lijē ti kebe tinda'ba ye koto zi bō burē ni 'dō kōdō karama dōye kupō ye yaga. Laki pili ti ko'ji ye gō lende ma.

¹⁰ Kina ma konzi mōto ga di miye ti koga kpēnni gōma kebe tususu lēpi nni ga ko'ji ḡbi.

¹¹ Kina bō kumē lende dō kindēndē ma konzi ti kēnyi ngi ku'bōlu ma konzi mōto ga.

¹² Lende kēnyē ti kita'ba 'deni kote gō bi kina ti akō'ō 'ba ya ma konzi kōlu ngi yaga.

¹³ Tine bō ame ki'di mī bo kēddi teyi ḡbō kōmō mī kada 'ba tote mo ti kōmō ngi di mī tölē.

¹⁴ Kina laja laka 'ba ḡere löbu 'ba Boko'ba nime ti kiyelē rōni 'deni ngi toko mī dōliḡo nime, rōmōyi 'dō bōto ga pili kuwō, kina 'jaa ti ḡburunḡburu 'ba dōliḡo nime kōmō."

Kuruku Kēnyē

(MK 13:14-23; LK 21:20-24)

¹⁵ "Kina ti ko'jake kuruku kēnyē tōnē Danyeke bō kumē lende 'ba Boko'ba kiya kō'du mo ne 'deni. Bo ti kari kōrō mī rō löbu 'ba Boko'ba kirasi yaga. (Ame ugu zi bō kideki mo ga 'dō kikali.)

¹⁶ Kina 'dō ya ame ga mī Yudayi ne kirija ti kusu dōnni mī dōku.

¹⁷ Bō ame kēdi yaga tindawo rō bo ne kinza dō bo kilēyi dē kpe tōdo titi rō togba wa abo ga.

¹⁸ Kinza bō ame kēdi 'deni mī nyaka ne kileki dē kpe kari liḡo togba bōḡgō abo.

¹⁹ Ti kēdi rō gōmō ma löbu mī kada mo nima zi 'ja ame ga rō ma kōmō ne. Kina ti kēdi ḡbi rō gōmō ma löbu zi 'ja ame ga ti kole gba kēdi kulu mba ne.

²⁰ Tine ititike Boko'ba kinza bo ki'di kada 'ba riḡa 'be nime dē kēdi mī kada 'ba bi kēyi ame rō aliri ne. Kina kinza ki'di dē ḡbi kēdi mī kada 'ba rō kindawo.

21 Römöyī gomɔ 'ba mī kada mo nima ti kēdī ngī rɔ dɔ kiteli di dɔ gomɔ mɔto ga ame pele kēdī ko'dɔ rōnnī bine mɔlo di bi tisaki mo ne tara n̄bō kōmō mī kada nime tōne. Kina a mɔto ma kɔzɔ ame te inza kpe nati.

22 Tine Boko'ba ileki gɔ tō'dō mo 'deni n̄ge mbowa. Ma kinza tara, dēne bɔto inza kɔmɔ. Tine Boko'ba ti kileki gɔ tō'dō mo 'deni n̄ge tara gɔ kō'du 'ba ya ame ga bo kigeli 'deni ne.

23 Kina ɔdɔ bɔto kiya pele ziye, kiya te, 'On̄gɔ te, Kurisītō na me,' ala 'Kina me 'dē,' kinza ki'di dōyī dē gɔmo kɔto te.

24 Römöyī ya mɔto ga ti kebe 'deni tidewo rōnnī tēgē lijē na rɔ Kurisītō. Kina bɔ kumē lende dɔ kindēndē mɔto ga ti kēnyī 'deni gbī, kina lijē ti ko'dɔ gɔ koto ma kinza kiya naga 'deni gbī ti wa ame ga kō'du mo ga kigayi bilaka ne, römöyī 'dɔ tiyɔzɔ tu'bōlu ya ame ga pele rɔ ma Boko'ba kigeli 'deni ne timo.

25 Kina me uwōke laka mēdī miya ame 'deni ziye mɔlo gba tōtī te.

26 Kina 'dɔ ɔdɔ bilaka kēdī kiya pele te, 'Bo ēdī yī mōkō 'dē yayi,' kinza karike e'be dē. Ala kiya te, 'Bo ēdī rō bine,' kinza ki'dike e'be dōye dē gɔmo.

27 Römöyī tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ēdī kako kɔzɔ kpa tɔrɔ kunyī ame kōbō di yībī n̄bō kala dɔ tɔrɔ ne tara.

28 Bi ame ti tōku teyi ran̄ga ti kototo kpēnnī ngī teyi."

*Tako 'Ba Kole 'Ba Bilaka Lesi
(MK 13:24-27; LK 21:25-28)*

29 "Tine welo di pōtō gomɔ 'ba mī kada mo naga nima na kada ti kuyī rōnī ngī rɔ ma kōlu kina nyepe gbī an̄mi dē kpe. Kina ti kiyaya kēlu ni 'deni kilayi bēri di mītɔrɔ.

30 Kina kinē akileme 'ba tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ti kinda ngī mītɔrɔ. Kina dɔ kupō pili 'ba dōlin̄ɔ nime ti ko'ja kinē kole 'ba bilaka lesi 'deni kēdī kako ti pōli 'ba mītɔrɔ mī tigɔ 'ba löbu dɔ kiteli abo kina ti lijē kudu ngī.

31 Birɔ tɔtɔti ma kembe ti kudu. Kina bo ti koja malayika abo ga mī dɔ kumu sowo 'ba dōlin̄ɔ nime tutō'du ya ame ga bo kigeli 'deni ne. Kina lijē ti kutō'du ngī di mī kapa dōlin̄ɔ ma te n̄bō kōmō 'dē."

*Dɔngala 'Ba Ngēri Kēlu
(MK 13:28-31; LK 21:29-33)*

32 "T'dike ngēri kēlu kiyandi ye. Ɔdɔ kɔngɔ rɔ dɔngila mo ga kēdī kōyō solɔrɔ 'deni mbili mo kēdī kunzī nima ikali ngī kpa dōkikēri ɔwɔ dē kpe.

33 Kina gbī tara ɔdɔ kɔngɔke wa naga nime 'deni kēdī ko'dɔ rōnnī nima ziye tikali mo ngī kada 'ba tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ɔwɔ dē kpe.

34 Rɔ ma laka mēdī miya ziye, wa naga nime ti ko'dɔ rōnnī gba kota bilaka ma le'jete naga nime kote dōnnī dē.

35 Mītɔrɔ ni ti dōlin̄ɔ ti kiteli tine lende ma inza kote rōnī du kɔto te."

*Kada Mo Bɔto Ikali Dē
(MK 13:32-37; LK 17:26-30, 34-36)*

36 "Tako 'ba kada mo nima bɔto ma kɔto ikali dē. Malayika 'ba mītɔrɔ pele ikali dē. Kina kole 'ba Boko'ba pele ikali dē gbī. Bo Boko'ba 'bu na n̄ge kikali abo.

37 Tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ti kēdī ngī kɔzɔ wa ma ko'dɔ rōnī mī kada 'ba Nowa.

38 Römöyī gba kinza mini koso kako dē dōyayi, bilaka oloma 'deni rɔ tonyo kpēnnī tuwē wa gbī togbe rōnnī kala n̄bō kōmō mī kada nima Nowa kēki mī sorope ne.

39 Lijē ikali a mɔto ma kēdī ko'dɔ rōnī dē n̄bō mini koso kudi lijē pili yaga. Kina ti kēdī ngī gbī tara mī kada 'ba tako 'ba kole 'ba bilaka lesi.

40 Mī kada mo nima bilaka riyo ti kēdī 'deni mī nyaka tine ti kogba mɔto kola ma kɔto.

41 Kina gbī tara 'ja riyo ti kēdī 'deni dɔ toto, tine ti kogba mɔto kola ma kɔto.

42 Kina ti olomake ti bi koda römöyī ikalike kada ame n̄ere 'be kēdī kako yīmo ne dē.

43 Kina kɔzɔ ma kikalike, ma kiya te bɔ dɔ lin̄ɔ kēdī kikali kada ame bɔ 'bögō kēdī kako yīmo ne ra, dēne bo inza kō'dō. Bo ti koloma rɔ ma kɔngɔ bi ti bi koda kinza bɔ 'bögō kodowe bi ra mī rō abo.

44 Kina kpe gbī tara olomake ndō ti bi koda römöyī kole 'ba bilaka lesi ēdī kako mī kada ame komerike dē 'dɔ bo kako yīmo ne."

*Bɔ Laja Ma Rɔ Bɔ Lende Kikali
(LK 12:41-48)*

45 “Omerike lende 'ba bo laja ma laka ro bo lende kikali to ma. Bo na ro bo ame bo donni ki'di bo mbiri do lepi bo ga tongo gomo 'do ti'di akonyo 'benni zinni mi saa ma laka mo.

46 Ti kedii ro lonjo ma lobu zi bo laja nima odo bo donni kako ko'ja bo kedii to'do mo tara.

47 Ro ma laka miya ziye, bo ti ki'di bo laja nima ngi 'do kedii mbiri do wa 'ba mi lonjo abo ga pili.

48 Ne odo bo laja nima kedii ro bo laja ma kenyi bo ti kiya zi gbagba bo, bo kiya te, 'Aa, lobu ma edi kigabi yayi, bo inza kako ca.'

49 Kina bo kebe ngi tomba bo laja lepi bo naga nima, bo konyo kpa bo kari tuwe mo ti bo layi ni.

50 Kina lobu ti komo ngi mi kada ame bo komeri de 'do lobu abo nima komo yimo ne.

51 Kina lobu abo nima ti komba bo ngi ku'du bo mi longo bo komo kandi ni mi bi 'ba mono ni ti kpa kunyi.”

25

Dangala 'Ba Yitoti 'Bute

1 Yesu iya te, “Mi kada mo nima nere lobu 'ba Boko'ba ti kedii kozo dangala 'ba yitoti 'bute moto ga tara, ame lijje kogba lamba 'benni ga lijje kari ture do 'joko ne.

2 Tine ma muyi ro rumo, ma muyi moto ga na ro bo lende kikali.

3 Ya ma ro rumo naga nime ogba lamba 'benni ga tine ogba 'bu moto de teyi.

4 Tine ya ma ro bo lende kikali mo ga ogba 'bu 'benni ga teyi mi guru.

5 Kina odo 'joko nima kigabi 'deni komo de titi welo tine, lijje pili i'di ga tinano ngi, kina ko'do ga ngi.

6 Mi zana bi 'deni tine na biro kudu ngi, iya te, 'Joko omö 'deni. Odoke ture domo.'

7 Kina yitoti 'bute tone ga kenyi ngi tilejo lamba 'benni ga.

8 Kina ya ma ro rumo tone ga kenyi kiya zi ya ma ro bo lende kikali naga nima, iya te, 'I'dike 'bu 'beye moto zize, romoyi lamba 'beze ga edi 'deni kolu.'

9 Tine ya ma ro bo lende kikali naga nima ileki domo, iya te, 'Ame o'bo ze de

kpaki tiye, ne laka arike zi bo ndogo 'do kugoke zi gbagba ye.'

10 Kina yitoti ma rumo tone ga kenyi ngi kari tugö 'bu. Tine di potö lijje kari 'deni yo na 'joko komo ngi. Kina yitoti ma muyi tone ga kedii 'benni 'deni ndo ne kodo ngi koto ti bo mi karama 'ba gbe kina kurögo kpadöri ngi teyi.

11 Mbowa 'deni tine na yitoti ma tone ga komo ngi kina lijje kideki, iya te, 'Nere, nere, urögo kpadöri zize.'

12 'Joko ileki domo, iya te, 'Mikali ye de koto te.' ”

13 Yesu ileki gomo, iya te, “Kina ti olomake ti bi koda romoyi kada 'ba tako 'ba nere 'be ikalike de.”

Dangala 'Ba Bo Märi Moto

(LK 19:11-27)

14 “Mi kada mo nima nere lobu 'ba Boko'ba ti kedii kozo bo mari moto ame kenyi kari do lingere ne tara. Di mi tenyi abo bo ideki bo laja abo ga kako zi bo. Kina bo kose go wa abo ga ngi pili zinni.

15 Bo oza yamo me zinni ro gege kozo ame 'do lijje ko'bo tongo gomo ne tara. Bo i'di 'ba bo moto kisi 'bute, 'ba bo moto kisi sowo kina 'ba bo moto kisi riyö. Kina bo kenyi ngi kari do lingere abo nima.

16 Kina bo ma tone kogba 'ba bo kisi 'bute ne koloma ngi to'do ndobo nduwe timo bo ki'di domo koyö teyi 'bowu kisi 'bute.

17 Kina bo ma kogba kisi sowo tone ko'do gbi tara, bo i'di domo koyö gbi teyi kisi sowo.

18 Tine bo ma tone kogba 'ba bo kisi riyö ne, ari kole gö ngi na bo kusu yamo 'ba nere abo nima koloma le te yimo yayi.

19 Kina ko'ja gomo kigabi 'deni tara tine na bo donni tone kileki ngi kako tititi go yamo tone ga di zinni.

20 Kina bo laja ma tone kogba kisi 'bute ne kako ngi komo bo, kina bo ko'de kisi 'bute moto ngi gbi ki'di domo, iya te, 'Nere ma, i'di yamo tone zo kisi 'bute, ongo te kina me mi'di domo koyö 'deni teyi gbi kisi 'bute.'

21 Nere abo iya te, 'Ele sowa, ni bo laja ndobo laka nime, oloma 'deni laka tongo go wa mbowa nime, na laka ti mi'di yi keddi ti kizi kakpa tongo go wa ma

mbiri. Ako koloma koto tö bine mi lonjo ma nime.'

²² Kina bo laja ma tonë kogba kisi sowo ne kako ngi komo bo, iya te, 'Nere ma, i'di yamo tonë zö kisi sowo, ongo te kina me mi'di domo köyö 'deni teyi gbi kisi sowo.'

²³ Nere abo iya te, 'Ele sowa, ni bo laja ko'do ndobo laka nime, oloma 'deni laka tongo go wa ma mbowa nime, ne laka ti mi'di yi keddi ti kizi kakpa tongo go wa ma mbiri. Ako koloma koto tö bine mi lonjo ma nime.'

²⁴ Kina bo laja ma tonë kogba kisi riyö ne kako ngi komo bo, iya te, 'Nere ma, mikali yi ni ro bo mi kata, go bi ame ga ni na de pele kuli kupö teyi ne, umu amo ga ngi ziyi. Wa ame ga ni na de pele kubö yimo ne omomi ngi ziyi.'

²⁵ Mere lende 'bi ga kina mari mole gö ngi mikeki yamo 'bi tonë yimo. Kina me, e'bi na me ogba yayi.'

²⁶ Tine nere abo ileki domo, iya te, 'Ni bo laja do kenyë bo tikëpi nime. Ikali ma mumu wa di go bi ame ga ma na de muli kupö mo ne? Kina ikali ma momomi wa ame ga ma na de mubö ne?

²⁷ Ne ma keddi tara oto yamo ma nime de go wa'di zi bo ndögö 'do bo kugö wa timo 'do mako mo'ja domo köyö 'deni mbowa teyi?'

²⁸ Kina nere kilende ngi zi bo laja abo ga, iya te, 'Ogbake yamo nima yaga di zi bo 'do ki'dike zi bo nime ti kisi 'butë riyö ne.'

²⁹ Römöyü bo ame keddi pele timo ro mbembë ti kogba gbi ki'di dorodo domo 'do bo keddi timo ro do kiteli. Ne bo ame kinza timo ma mbowa ame zi bo yayi ne ti kogba yaga.

³⁰ Kina ogbake bo laja yawa nime ku'duke bo yaga mi bi kölu bi 'ba mono ni ti kpa kunyi.' "

Tako 'Ba Kole 'Ba Bilaka Lesi

³¹ "Kina me miya ziye, odo kole 'ba bilaka lesi keddi kako 'deni mi löbu abo ti malayika pili, bo ti koloma 'deni do kiti do kiteli abo.

³² Kina ti kototo bilaka 'ba do kupö naga nime 'deni pili di mi do kumu sowo 'ba dolinjo nime ko'de kako komo bo. Kina bo ti koza lijë 'deni di ro lepni nni kozo bo

koda wa ma keddi koza kamölö di ro banya tara.

³³ Bo ti ki'di bo lende laka do döri bo tine bo ti ki'di ama ga do gali bo.

³⁴ Kina bo ti kilende zi lijë ame ga do döri bo ne, iya te, 'Ako ke kpe ame 'bu ma Boko'ba ko'do yeyi 'deni doye ne. Ako kinda'bake dolinjo ame kilenjo 'deni ziye molo di bi tisaki 'ba dolinjo nime ne.

³⁵ Römöyü ma ro 'bö kpe na ki'dike akonyo zö. Ma ti koda mini kpe na ki'dike zö muwë. Ma ro bo löwö kpe na kotake ma ro nba.

³⁶ Ma ro ma sari ro go nbululu kpe na kusuke bongoro roma. Kina meddi do roko'o kpe na kakoke tongo goma, mi maboso kpe na kakoke tori ma.'

³⁷ Tine bo lende laka naga nima ti kenyi kititi bo, iya te, 'Wu nere, do'ja yi ro 'bö ala ti koda mini nyanya mo ga na di'di akonyo ziyi ala mini ziyi kuwë ya?'

³⁸ Do'ja yi ro bo löwö nyanya mo ga na dota yi ro nba linjo ze, ala ro ma sari ro go nbululu na dusu bongoro royi ya?'

³⁹ Do'ja yi do roko'o nyanya mo ga ala mi maboso na dako tori yi ya?'

⁴⁰ Tine nere ti kileki domo, iya te, 'Ro ma laka miya ziye, wa naga nime kolomake to'do mo pele zi löndö ma koto moto ame ga woti ro lisa ne ma na ko'doke 'deni zö.'

⁴¹ Kina bo ti kenyi kilende zi ya ama ga do gali ne, iya te, 'Enyike karike yaga di roma, kpe ame kulömu ye 'deni tari mi pa'do ma nburunburu ame kilenjo 'deni zi Satani ni ti malayika ma 'ba bo ga ne.

⁴² Römöyü meddi pele ro 'bö i'dike oto de zö, ma ti koda mini i'dike de zö muwë.

⁴³ Ma ro bo löwö kina otake ma de yo ro nba, ma ro ma sari ro go nbululu usuke bongoro de roma. Ma do roko'o kina gbi mi maboso orike ma de.'

⁴⁴ Tine lijë ti kititi gbi, iya te, 'Wu nere, do'ja yi nyanya mo ga ro 'bö ala ti koda mini ala ro bo löwö ala ro ma sari ro go nbululu ala do roko'o ala mi maboso kina dokonyi yi de ya?'

⁴⁵ Kina nere ti kileki domo, iya te, 'Ro ma laka miya ziye, wa naga nime o'doke de du zi löndö ma koto moto ga ame woti

ro lisa ne, ma na ma ko'doke dë 'deni gbi zö.'

⁴⁶ Kina lijë ti kari 'bënni ngi mi pa'do ma nburunburu, tine bo lende laka ni ti kari 'bënni ngi mi didi ma nburunburu."

26

¹ Kina odo Yësu kote tiyandi wa naga nime 'deni pili tine na bo kiya zi bo koso go bo ga, iya te,

² "Kozo ma kikalike tö'dö 'ba karama 'ba Pasaka ola 'deni nge do riyö. Kina ti ki'di kole 'ba bilaka lesi 'deni ngi közi ya moto ga kutöti bo."

³ Mi kada mo nima na löbu 'ba bo akumu ni ti löbu 'ba bilaka ni kototo kpenni ngi lijo 'ba Kayapa bo do bo akumu.

⁴ Kina lijë kususu kpenni ngi 'do tinda'ba Yësu lowo kupö yaga.

⁵ Tine lijë iya te, "Kinza do'doke dë mi kada 'ba karama nime kinza bilaka ko'do ayayi."

'Ja Moto Inzanza 'Bu Do Yësu
(MK 14:3-9; YN 12:1-8)

⁶ Kina odo Yësu kedï 'deni Betaniya mi lijo 'ba bo moto kidëki ro Simona Bo Mönyu tine,

⁷ na 'ja moto kako ngi ti kizaza ma kele 'ba 'bu ame ndögö kitigo kulöwö naga. Kina loko kinzanza ngi do Yësu di kpa akonyo yayi.

⁸ Tine odo bo koso go bo ga ko'ja tara lijë enyi ngi ro 'diri. Lijë iya te, "Irasi wa nime te go wa'di?"

⁹ 'Bu nime o'ja dëne 'do kugö ra mökö go ko'ja yamo timo ro mbembë 'do kokonyi bo lisa timo."

¹⁰ Tine Yësu ikali lende 'bënni nima 'deni molo, kina bo kileki zinni, bo iya te, "Eddi konbenbeke 'ja nima go wa'di? Loko o'do wa ma kele ro mbembë 'deni zö."

¹¹ Römöyï bo lisa ni edi koloma nduwë tiye bine. Ne ma 'bama minza mö'bö tiye bine.

¹² Loko odo 'bu nime 'deni roma 'do kilejo roma ndö koda do tusu ma.

¹³ Ro ma laka medï miya ziye, go bi ame ga pili laja laka ma nime kedï kiyelë rönï teyi mi dolijo nime ne, wa nime loko

ko'do ne ti kiya 'deni nduwë tomeri gönï timo."

Ti'di Közi Yësu

(MK 14:10-26; LK 22:3-23; YN 13:21-30)

¹⁴ Kina bo ma kotö di mi löngö ya ma 'butë domoriyö tonë ga ame mo kidëki möyï mo ro Yuda Isikarita ne kënyï ngi kari zi löbu 'ba bo akumu ni.

¹⁵ Bo iya te, "Wa'di ga na ti ki'dike zö odo mi'di közi Yësu ziye?"

Kina lijë kitëtë girisi siliñbi ngi 'butë mota ki'di zi bo.

¹⁶ Kina ngi mi saa mo nima na Yuda ki'di ngi toma kori ma laka ame 'do bo ki'di közi Yësu timo zinni ne.

Yida Ro Ti Roma Yësu

(MK 14:12-26; LK 22:7-23; YN 13:21-30; 1KT 11:23-25)

¹⁷ Kina mi kada ma dandende 'ba karama ma kedï konyo mangolo'bo mo kinza lanja gomo nima na bo koso go Yësu ga kako zi bo kiya te, "O'doko 'do dilejo go bi 'ba tonyo karama nime ziyi yala?"

¹⁸ Bo iya te, "Arike mi gawo yayi zi bo tonë 'do kiyake zi bo te, 'Bo komo kiyandi iya te, kada abo 'deni noli bo ti ko'do karama nime lijo 'bi ti bo koso go bo ga.'" "

¹⁹ Kina lijë kari ko'do ngi kozo lende ame bo kose gomo zinni ne tara. Lijë ilejo a 'ba karama ngi yayi.

²⁰ Mi dokopiyari 'deni na Yësu ni koloma ngi bërï kpa akonyo lijë ti bo koso go bo ga ma 'butë domoriyö.

²¹ Kina odo lijë kedï 'deni kpa akonyo tine na bo kiya te, "Ro ma laka medï miya ziye, bo ma kotö moto di mi löngö ye nima bina na kedï kari kususu ma."

²² Kina lijë ngi pili ro meri lijë kebe tititi bo me ro kotokoto, iya te, "Ma mo na dë ngi oto ya, nere?"

²³ Yësu iya te, "Bo ame ngi kedï kusu közi bo aa mi lebe kotö tö ne na ngi kedï kususu ma."

²⁴ Kole 'ba bilaka lesi edi köle ngi kozo lende ma tonë kugu mi buku 'ba Boko'ba go kö'du abo ne tara. Tine bu'bu zi bo ma kususu bo nima. Ma laka mo dëne 'do köyö bo dë ka ndeni."

²⁵ Kina Yuda bo ma kari kususu bo mo tonë kënyï kititi iya te, "Ma na dë ngi oto ya, nere?"

Yēsu iya te, “Nī na kiya ē'bi tara.”

²⁶ Kina ɔɔɔ lijē kēdī 'deni kpa akonyo yayi tine, na Yēsu kogba maṅgolo'bo ṅgī kileki yēē'dī mo zi Boko'ba na bo konye ṅgī ki'di zi bo kōsō gɔ bo ga. Bo iya te, “Me, ogba konyo. Ame na ro yida roma.”

²⁷ Kina bo kogba kōsu bo kileki yēē'dī mo. Kina bo ki'di zīnnī, bo iya te, “Rɔ goye pili uwēke di yīmo.”

²⁸ Rōmōyī ame na ro roma ma ame kulōwu 'deni gɔ ma konzi tola mo gɔ lende kēnyē. Ame kina lōmu 'ba Boko'ba kɔɔɔ 'deni dōmo ne.

²⁹ Minza muwē akuwē nime kpe, tine ti muwē ma la'ja 'jaa tiye mi kada mo di mi ṅere lōbu 'ba 'bu ma.”

Yēsu Iya Kpa Koga 'Ba Pītōrō

(MK 14:27-31; LK 22:31-34; YN 13:36-38)

³⁰ Kina ɔɔɔ lijē koba ṅgala 'deni na lijē kari ṅgī dɔ dōku 'ba Bilaya.

³¹ Kina Yēsu kiya zīnnī, iya te, “Mī korōndɔ nime tōne ēddī kirīṅake me di roma. Rōmōyī ugu 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba iya te, ‘Ti mupō bo koda kamōlō yaga, kina dɔtumu 'ba kamōlō ti kita'ba ṅgī.’”

³² Ne ɔɔɔ mēnyī mɔɔɔ 'deni yaga di mi tōlē ti mari dɔgba kɔmɔye mi Galilaya.”

³³ Pītōrō ēnyī kiya zi bo, iya te, “Ma 'bama minza mola gōyī ɔɔɔ ya ma laki pili kola gōyī pele.”

³⁴ Yēsu ileki dōmo zi Pītōrō, iya te, “Rɔ ma laka mēdī miya zīyī, mi korōndɔ nime tōne gba kinza gɔṅgɔ kidapa dē, ēddī koga kpēyī gɔ lende ma ṅbō mi mota, kiya te ikali ma dē.”

³⁵ Pītōrō iya te, “ɔɔɔ ko'dɔkɔ pele tupō ma kɔɔɔ tīyī minza moga kpama.”

Kina bo kōsō gɔ Yēsu mɔɔɔ mo naga nima kiya gbī pili tara.

Yēsu Ititi Boko'ba Gɔ Gomɔ Ma Kēdī Kōmō Zi Bo

(MK 14:32-42; LK 22:39-46)

³⁶ Kina Yēsu kēnyī kari ṅgī tīnnī mi gɔ bi mɔɔɔ kīdēkī rɔ Getesemane. Kina bo kiya zīnnī, bo iya te, “Olomake tōtī bine, mēdī mari mbowa dɔgba tilende zi Boko'ba.”

³⁷ Bo ogba Pītōrō ni ti kole rīyō 'ba Zebedayo ga kari timo. Kina meri ki'di toso ṅgī mi bo kumikī bo.

³⁸ Kina bo kiya ṅgī zīnnī, bo iya te, “Meri oso 'deni ṅgī yīmō kɔɔɔ ēdī kupō ma. Olomake bine ti bi koda kɔɔɔ tō.”

³⁹ Kina bo kari mbowa dɔgba na bo kolɔɔɔ bēri kutu'bo kɔmɔ bo bēri tilende zi Boko'ba. Bo iya te, “Baba, ɔɔɔ 'dɔ kɔ'bo ṅgī to'dɔ mo tara, iyese kōsu 'ba gomɔ nime yaga di kɔmɔ ma. Tine kinza ko'dɔ dē gɔ ako'dɔkɔ ma tine o'dɔ ṅge gɔ ako'dɔkɔ 'bi.”

⁴⁰ Kina ɔɔɔ bo kileki kako zi bo kōsō gɔ bo tōnē ga tine bo ako ko'ja lijē kō'dō 'deni. Kina bo kiya zi Pītōrō, bo iya te, “Kpe nime, gɔ wa'di na kɔ'boke dē toda bi tō pele ṅge mi saa kɔɔɔ ya?”

⁴¹ Olomake ti bi koda ti mōtu ko'dɔ kinza koto ye ra mi akiyɔɔɔ. Rɔ ma laka mi o'dɔkɔ ṅgī tine yida ro tigo mo inza.”

⁴² Kina bo kari 'bōwu 'deni ro mi rīyō mo nati tilende zi Boko'ba. Bo iya te, “Baba, ɔɔɔ kiya te tiyese kōsu nima yaga ko'dɔ rōnī ro a ma kinza ne 'dɔ muwē ṅgī titi du, i'di ako'dɔkɔ 'bi ko'dɔ rōnī.”

⁴³ Kina bo kileki 'bōwu kako ko'ja bo kōsō gɔ bo tōnē ga kēdī gbī bi tō'dō. Rōmōyī lijē ēdī 'deni ṅgī kinano ro tinano.

⁴⁴ Kina bo kēnyī 'bōwu kari tilende zi Boko'ba 'deni ro mi mota mo nati, gbī tiya lende kɔɔkɔɔ tōnē ga.

⁴⁵ Kina bo kileki kako gbī zīnnī, bo kiya te, “Ēddike gba bi tō'dō tindawo rōye? Saa mo ɔ'bo 'deni ame 'dɔ ki'di kole 'ba bilaka lesi kōzī bo lende kēnyē.”

⁴⁶ Ēnyike tɔɔɔ darike. Oṅgɔke te, bo ma kusus ma mo tōnē bo omō 'deni.”

Tinda'ba Yēsu

(MK 14:43-50; LK 22:47-53; YN 18:3-12)

⁴⁷ Kina ɔɔɔ Yēsu kēdī gba kilende te tine, na Yuda kōmō ṅgī. Bo ro ma kɔɔɔ mɔɔɔ di mi lōṅgō ya ma 'butē dōmoriyō naga nima. Bo ako ti tīndī 'ba bilaka ma konzi gɔ bo, ya mɔɔɔ ga 'bēnnī ti mbele mɔɔɔ ga ti mɔɔɔ. Ya naga nima lōbu 'ba bo akumu ni ti lōbu 'ba bilaka na koja lijē.

⁴⁸ Yuda bo iya dɔṅgala mo ga 'deni molo zīnnī te, “Bo ame ɔɔɔ kōṅgɔke mari mome mbili mo nima bo na. Kina 'dɔ kinda'bake bo ṅgī.”

49 Kina bo kako zi Yësu, bo kiya te, “Nere ma, môtö ziyi.” Kina bo kome mbili Yësu ngi.

50 Yësu iya te, “Bo pori ma, ako titi go wa'di?”

Kina lijë kako kinda'ba Yësu ngi nyowi.

51 Kina bo môtô ame kedi ti Yësu yayi ne kënyi ngi koto mbele abo koga do bo laja môtô 'ba bo do bo akumu timo. Kina koke mbili mo ngi yaga.

52 Tine Yësu iya te, “Ileki mbele 'bi go bi mo. Römöyi lijë ame ga pili kinda'ba mbele ti kolë do mbele.”

53 Omeri 'bëyi iya te, odo mititi 'bu ma bo ti kokonyi ma dë? Odo mititi, bo edi koja tindi 'ba malayika ma konzi ngi kako welo zö.

54 Ne odo kedi 'deni tara 'böwu dëne ti ko'do roni tondo kozo lende ame kugu mi buku 'ba Boko'ba ame kiya te 'do ko'do roni te ne?”

55 Kina Yësu kilende zi tindi tonë ga, iya te, “Akoke ti mbele ni ti mabo tinda'ba ma kozo bo 'bögo tara ya? Me moloma tiyandi bilaka ro komo kada mi reki 'ba ro löbu 'ba Boko'ba ne inda'bake ma dë di yayi go wa'di?”

56 Ne ame o'do roni 'deni 'do kedi kozo lende ma tonë bo kumë lende ni kugu mi buku 'ba Boko'ba ne.”

Kina bo koso go bo ga kita'ba e'benni ngi kirina kola bo.

Oto Yësu Liŋo 'Ba Kayapa

(MK 14:53-65; LK 22:54-55, 63-71; YN 18:13-14, 19-24)

57 Bo kinda'ba Yësu naga nima oto bo kari liŋo 'ba Kayapa bo do bo akumu. Go bi nima na bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ti löbu 'ba bilaka ni kototo donni 'deni teyi.

58 Tine Pitörö ozi nduwë go Yësu ro ma kowo nbö bo kodo mi liŋo 'ba bo do bo akumu nima. Bo odo mi liŋo koloma ngila bo kanya naga nima yayi tongo nburunburu 'ba lende nima.

59 Kina löbu 'ba bo akumu ni ti turu naga nima pili kotoni ronni ro yayi ne koloma ngi toma lende beti môtô ame 'do kodoro bici lende timo ro Yësu ne, 'do kupö bo gomo.

60 Tine bo kodoro bici lende ma beti ma konzi môtô ga ako pele lijë o'ja lende

ma kodoro oto mo dë du te. Kina ro nburunburu mo na ya ma riyö môtô ga kako

61 kiya te, “Bo nime iya te, bo edi ko'bo tyyeyi ro löbu 'ba Boko'ba yaga kina bo ti ko'ba kileki teyi mi tö'do do mota.”

62 Kina bo do bo akumu nima kënyi kititi bo, iya te, “Inza ti do lende kileki môtô go susu nime ya naga nime kedi ko'do röyi ne?”

63 Tine Yësu uti abo dë. Kina bo do bo akumu nima kileki kiya zi bo, iya te, “Ulömu röyi di komo ma bine ti möyi Boko'ba bo do didi, kiya zize odo ni na ngi ro Kurisitö kole 'ba Boko'ba ame koja di mitoro ne.”

64 Yësu iya te, “Ni na kiya e'bi tara. Ne ro ma laka mede miya ziye, ti ko'jake kole 'ba bilaka lesi 'deni koloma kada môtô do dori Boko'ba tigo do kiteli kedi kako beri di mitoro ti poli.”

65 Kina odo bo do bo akumu nima kuwo lende nime te yo na bo kirica bonggo ngi yaga di ro bo, bo iya te, “Uwoke doli abo nima 'deni? Do'doko a môtô ro bo kodoro bici lende ro bo dë kpe. Kpe nime pili uwöke doli abo nima 'deni.”

66 Tine wa'di na komerike 'beye gomo?”
Lijë iya te, “Bo irasi lende 'deni, bo kolë ngi yaga.”

67 Kina lijë koto'bi woro ngi komo bo kina komba bo ngi. Ya ma kokoso bo naga nima ebe tiya mo tégë,

68 “Ni Kurisitö, umë te zize, yë na kokoso yi?”

Kpa Koga 'Ba Pitörö

(MK 14:66-72; LK 22:56-62; YN 18:15-18, 25-27)

69 Tine Pitörö edi gba mi liŋo yayi. Kina nyiti môtô ame ro bo laja 'ba bo do bo akumu ne kako kiya te, “O'ja ni gbi ti Yësu 'ba Galilaya 'di?”

70 Tine Pitörö andi gomo di komo lijë pili, iya te, “Mikali e'be to nima keddi kiyake ne dë.”

71 Kina bo kënyi kari yaga kpa reki. Kina nyiti môtô ame gbi ro bo laja yayi ne kako gbi ko'ja bo. Kina loko kiya zi ya ama ga yayi ne tégë, “Bo nime bo gbi ti Yësu 'ba Nazareta.”

⁷² Kina bo kileki dōmo gbī kandi gōmo kiya te, “Mulōmu rōma, rō ma laka mikali bō nima dē.”

⁷³ Kina mbowa 'bōwu na ya ma kēdī kōrō yayi naga nima kako zī bo, iya te, “Rō ma laka nī lēpī 'ba bō nima na gbī rōmōyī kpa nima kēddī kilende timo ne na kileme yi 'deni.”

⁷⁴ Tine Pītōrō iya te, “Ece mītōrō ne, mikali bō nima dē.”

Kina gōngō kidapa ngī.

⁷⁵ Kina Pītōrō komerī gō lende 'ba Yēsu tōnē ngī, ame bo kiya te, “Gba kinza gōngō kidapa dē ti koga kpēyī gōma mī mota.” Kina bo kēnyī ngī kari kudu rō ma kēnyē.

27

¹ Mōlo mī dāṅbō mo nima na lōbu 'ba bō akumu ni ti lōbu 'ba bilaka ni kususu kpēnnī ngī rō Yēsu 'dō kupō yaga.

² Kina lijē kudōdu bo ngī koto kari zi Pilato turu bō dōliṅṅo 'bēnnī.

Tōlē 'Ba Yuda (NDB 1:18-19)

³ Kina ɔdō Yuda bō susu tōnē kuwō 'deni kodō kpa Yēsu 'deni tupō mo tara tine, bo ɔtō dō bo ngī di mī lende kēnyē abo nima. Kina bo kari ngī ti gīrīsī 'butē mota tōnē kileki zi lōbu 'ba bō akumu ni ti lōbu 'ba bilaka ni.

⁴ Bo iya te, “Mo'dō lende kēnyē 'deni sowa ti tususu bō kinza kirasi ɔtō nime 'dō kupō yaga.”

Lijē iya te, “Ama ndōbō ze na dē kpe, 'bēyī na 'deni yayi.”

⁵ Kina Yuda kuli gīrīsī nima ngī bēri mī rō lōbu 'ba Bōko'ba yayi. Kina bo kodō ngī kari kosi mugu bo yaga.

⁶ Lōbu 'ba bō akumu ni utō'du gīrīsī nima, tine lijē iya te, “Gīrīsī nime 'deni rō gīrīsī 'ba roma. Inza kpe rō ma laka mī kōri 'ba kō'du ki'di ze 'dō ti'di mo mī yamo 'ba rō lōbu 'ba Bōko'ba.”

⁷ Kina ɔdō lijē kote lende mo 'deni kōrō dōmo tine, lijē ari kugō nyaka kēnyē 'ba bō la'ba mōtō ngī timo, 'dō kēdī rō bi 'ba tusu bō lōwō teyi.

⁸ Gō kō'du mo na 'dō kīdēkī nyaka nima rō nyaka 'ba roma nduwē ṅbō ko'ja kabate ne.

⁹ Kina me o'dō rōnī 'deni 'dō kēdī kōzō wa ma tōnē Yeremaya bō kumē lende 'ba Bōko'ba kiya ne tara, ame kiya te, “Lijē ogba gīrīsī siliṅbi 'butē mota ko gō ndōgō ame bilaka mo ga Yisarele ni kōrō 'deni dōmo 'dō kugō bo timo ne.

¹⁰ Kina lijē ki'di kugō nyaka 'ba bō la'ba ngī timo kōzō ame ngī Bōko'ba ki'di kō'du mo zō ne.”

Yēsu Ɔrō Kōmō Pilato

(MK 15:2-5; LK 23:3-5; YN 18:33-38)

¹¹ Tine Yēsu ɔrō 'deni kōmō Pilato turu bō dōliṅṅo yayi. Kina bo kēnyī kititi Yēsu, iya te, “Nī na rō ṅere bō dōliṅṅo 'ba Yudayi?”

Yēsu iya te, “Nī na kiya ē'bī tara.”

¹² Kina ɔdō lōbu 'ba bō akumu ni ti lōbu 'ba bilaka ni kebe pele tususu bo tine bo ileki dōmo dē.

¹³ Kina Pilato kiya te, “Uwō lende naga nime kēdī kususu yi timo ne dē?”

¹⁴ Tine Yēsu ileki dō lende nima dē kōtō te. Gō kō'du mo na lende mo kigayi Pilato ngī.

¹⁵ Rōmōyī mī kada 'ba karama 'ba Pasaka pili turu bō dōliṅṅo nima ɔ'bō nduwē tope bilaka kōtō yaga di mī maboso rō bō ame bilaka kiteri 'dō koja ne.

¹⁶ Tine mī kada nima yayi bō maboso ma dō kīlēbī mōtō kīdēkī mōyī mo rō Yēsu Baraba ēdī mī maboso yayi.

¹⁷ Kina ɔdō tīndī kotōtō rōnnī 'deni yayi Pilato ititi lijē, iya te, “Bō ma yala na ko'dōkōke 'dō moja ziye? Yēsu Baraba, ala Yēsu ame kīdēkī rō Kurīsītō ne?”

¹⁸ Rōmōyī bo ikali rō ma laka lōbu 'ba Yudayi ni ombi mīnnī rō Yēsu na ma lijē ki'di kōzimo zi bo ne.

¹⁹ Kina kota Pilato kēdī gba dō kītī 'ba burē yayi tine na 'ja abo koja laja ngī zi bo, iya te, “Kinza ko'dō a ma kōtō mōtō te dē zi bō kinza kirasi ɔtō nima, rōmōyī ti korōndō ene nyī ṅbenṅbe ma sowa gō kō'du abo.”

²⁰ Tine lōbu 'ba bō akumu ni ti lōbu 'ba bilaka ni ɔcō ngī zi tīndī naga nima 'dō kititi Baraba na 'dō kope, tine 'dō kupō Yēsu yaga.

²¹ Pilato ēnyī kititi tīndī naga nima 'bōwu gbī, iya te, “Di mī lōngō ya rīyō naga nime, bō ma yala na ko'dōkōke 'dō mope ziye?”

Lijë iya te, “Baraba.”

²² Pilato iya te, “Ne 'do mo'do wa'di zi Yësu ame kideki ro Kurisito ne ya?”

Lijë pili iya te, “Utöti bo.”

²³ Tine Pilato ileki kititi, iya te, “Ne lende kënyë wa'di na bo kirası ya?”

Tine lijë ulöri ngi ro ma kembe, iya te, “Utöti bo.”

²⁴ Kina odo Pilato kongö lende nima 'deni ngi domo kinza tara tine, za 'do ko'de ayayi, kina bo kogba mini ngi kurögö közi bo timo di komo tindi naga nima. Bo iya te, “Közö ro ma kopo di mi roma bo nime. Omake e'be roye timo.”

²⁵ Tindi naga nima pili ileki domo, iya te, “Roma bo koro ka ngi doze gbi do kole ze ga.”

²⁶ Kina Pilato kope Baraba ngi zinni. Tine bo i'di komba Yësu ngi ti nyo'bo, bo ki'di zi bo kanya 'do kari kutöti.

Tögö Yësu

(MK 15:16-20; YN 19:2-3)

²⁷ Kina bo kanya naga nima koto Yësu ngi kari mi lijo 'ba turu bo dolinjo nima. Kina dotumu 'ba bo kanya kototo rönni ngi pili kuru do bo yayi.

²⁸ Kina lijë kolo bongö 'ba ro bo ngi yaga lijë kolo bongö kasi 'ba nere ro bo.

²⁹ Kina lijë ko'do kono ngi kozo a 'ba do nere tara kutu'bo do bo. Kina lijë ki'di kulöru közi bo ma döri. Kina lijë kolodo bëri komo bo tögö bo ro laja, kiya te, “Mötö ziyi, bo dolinjo 'ba Yudayi.”

³⁰ Lijë oto'bi woro ro bo lijë kogba kulöru nima komba do bo timo.

³¹ Kina odo lijë kote tögö bo 'deni ro laja tine, lijë olo bongö tönë ngi yaga di ro bo na lijë kileki kolo bongö ma molo 'ba bo tönë ngi ro bo. Kina lijë kari ngi ti bo tutöti bo.

Tutöti Yësu

(MK 15:21-32; LK 23:26-43; YN 19:17-27)

³² Di go kori na dönni kondoso ngi ti bo moto di Kurënë möyi mo ro Simona. Kina bo kanya naga nima kutöri bo ngi tombi ngëri 'ba tari tutöti Yësu domo nima.

³³ Kina lijë komo ngi go bi moto ame kideki ro Golgota, 'jo 'ba lende mo tégë, “Kulönbö do.”

³⁴ Kina lijë ki'di layi moto kudölö yimo ti wowo 'ba ro kidiki ngi kpa Yësu. Tine odo bo kinene 'deni tara bo uwë de kpe.

³⁵ Kina lijë kutöti bo ngi, lijë koza bongö abo ga ro go rönni ti tu'du mo ti bödö.

³⁶ Kina lijë koloma ngi yayi toda bo.

³⁷ Lijë i'di akugu ame ro susu 'ba ro bo ne bi do bo do ngëri toro yayi, ame kugu 'deni, kiya te, “Yësu Nere Bo Dolinjo 'Ba Yudayi.”

³⁸ Ya moto ga riyo ro bo akolo utöti gbi ngila bo yayi. Moto do döri bo kina moto do gali bo.

³⁹ Bilaka ame ga pili kedı kudö kebe go kori nima ne ombamba dönni zi bo kiti'ja bo,

⁴⁰ iya te, “Ni bo kiteri titiko rö löbu 'ba Boko'ba 'do kubö kileki teyi mi tö'dö do mota nime, odo keddi ngi ro kole 'ba Boko'ba olo röyi këki bëri di do ngëri nima.”

⁴¹ Kina löbu 'ba bo akumu ni ti bo komo kiyandi ni ti löbu 'ba bilaka ni koloma gbi tögö bo ro laja tara.

⁴² Lijë iya te, “Bo omo ya ma laki tine bo ikali de tamo gbagba bo. Bo na de ro bo dolinjo 'ba Yisarele mo tönë? Odo bo këki 'deni bëri di do ngëri nima ti di'di doze ngi pili go lende abo.

⁴³ Bo i'di do bo 'deni go lende 'ba Boko'ba, bo kiya ro bo tégë bo kole 'ba Boko'ba na. Ne ti dongoke tone odo Boko'ba ti komo bo ya.”

⁴⁴ Kina gbi tara bo akolo ame pele kutöti ngila bo yayi ne ënyi gbi kiti'ja bo kozo a nima tara.

Tölë 'Ba Yësu

(MK 15:33-41; LK 23:44-49; YN 19:28-30)

⁴⁵ Mi zana kada kodoro 'deni tine na mandölu kutu'bo dolinjo ngi komo nbö ndi kada mota.

⁴⁶ Kina odo ndi kada komo 'deni mota ro mi dokopiyari tine, na Yësu kapi ngi ro ma kembe, tégë, “Eli, eli, lama sabakatani.” Ame 'jo 'ba lende mo tégë, “Boko'ba ma, Boko'ba ma, ola ma 'deni go wa'di ga?”

47 Ya mato ga ame kedı koru yayi ne uwö kö'du ko'do nima, na lijë kiya te, "Bo edi kidëki Eliya."

48 Kina bo mato kirina ngi kogba lipo kusu mi layi ma ko'ba'ba, kogba kiraki do koloko ki'di kpa bo tegë 'do bo kunzulu.

49 Tine ya mato ga iya te, "Oru te. Ti dongoke odo Eliya ti kako komo bo ya."

50 Kina Yesu kapi ngi gbi ru ma kembe kina bo kuloku ngi.

51 Kina bongu ma koke mi ru lobu 'ba Boko'ba timo tone kotopa ngi di toru nbö komo beri. Dayayi iyaya roni kina doku ma konzi kitiko ngi.

52 Dogo ni unye roni ngi ru gböngö kina toku bilaka ma konzi ame ga ru bo ki'di donni gu lende 'ba Boko'ba ne kenyi kodo ngi kididi yaga.

53 Lije odo yaga di mi dogo 'beni ga. Kina odo Yesu kodo 'deni di mi tole tine na lijë kari ngi mi Yerosalema gawo koto laka tone, ame bilaka ma konzi ko'ja lijë 'deni di yayi.

54 Tine odo bo do bo kanya naga nima ti bo kanya abo ga ame kedı koda Yesu yayi ne ko'ja kizikizi nima 'deni tara ti wa ame ga pili ko'do roni ne tine, lende mo o'de tikere ngi zinni. Lije iya te, "Ru ma laka bo nime ngi ru kole 'ba Boko'ba."

55 'Ja ma konzi mato ga edi gbi yayi tongu Yesu di bi kowu. Lije nima na ru ame ga kosu gu bo di Galilaya koloma toja laja zi bo ne.

56 'Ja mato mo ga na ru Mariya Magadala ti Mariya ma 'ba Yakoba ni ti Yesepa gbi ti 'ja mato ame ru ma 'ba kole 'ba Zebedayo ga ne.

Tusu Yesu

(MK 15:42-47; LK 23:50-56; YN 19:38-42)

57 Mi dokopiyari 'deni na bo mari mato di Arimataya komo ngi. Bo nima moyi bo ru Yesepa, bo gbi ru bo kosu gu Yesu.

58 Kina bo kari ngi zi Pilato tititi toku Yesu. Kina Pilato ki'di ko'du mo ngi 'do ki'di toku nima zi Yesepa kombi.

59 Kina bo kogba ngi kolo mi bongu kanmi ame ru ma la'ja ne.

60 Kina bo koto ngi kari kusu mi ti'böru 'ba tusu toku abo ame bo koga 'deni ru ma

la'ja yaki doku ne. Kina bo kululu doku ma lobu ngi kpamo na bo kari abo ngi.

61 Mariya Magadala ni ti Mariya mato mo tone edi ga koloma ru ma koriya ti kpa ti'böru nima yayi.

62 Kina odo komo 'deni mi bi kezë mato ame ru kada 'ba ru kindawo ne tine lobu 'ba bo akumu ni ti Parosi ni ototo roni ngi zi Pilato.

63 Lije iya te, "Nere, domeri tone bine bo beti nima kedı gba ti komo bo, bo iya te, 'Mi to'do do mota ti menyı mado 'böwu di mi tole.'

64 Kina me ma laka mo ziyi 'do ki'di ko'du mo gu koda bi laka di ru dogo nima nbö komo di potö to'do do mota, romoyi kinza bo kosu gu bo ga kari ku'böngö toku bo ra yaga lijë kebe tiya mo zi bilaka tegë, 'Bo odo 'deni di mi tole.' Kina odo ko'do roni ngi tara beti ma di yi'böwu nime edi kenyë ngi kebe ma dogba tone."

65 Pilato iya te, "Ogbake bo kanya kari ki'dike koda bi laka di ru dogo nima kozo ame kikalike tara."

66 Kina lijë kari ngi toda dogo nima laka gbi ti tora gu doku 'ba kpamo teyi. Kina lijë ki'di bo kanya ngi gbi yayi toda bi.

28

Todo 'Ba Yesu Di Mi Tole

(MK 16:1-10; LK 24:1-12; YN 20:1-10)

1 Kina molo mi kano bi 'ba to'do ma dondende 'ba di potö kada 'ba ru kindawo nima na Mariya Magadala ni ti Mariya mato mo nima kari ga ngi tongu kpa ti'böru tone.

2 Kina tegë me tondo te yu na kizikizi ma kinza kiya ki'di doni ngi. Malayika 'ba Boko'ba ako beri di mitoru, kina kululu doku tone kpa ti'böru nima ne ngi yaga bo koloma domo.

3 Kinë bo ngi ru ma kobu kozo toru kunyi tara, kina bongu 'ba ru bo anmi ngi kozo paro.

4 Tikere abo i'di bo kanya bo kedı koda bi naga nima ngi romo ga kilë'di kila'ba beri kozo toku.

5 Tine malayika nima ilende zi 'ja naga nima, iya te, "Kinza kereke de romoyi mikali eddike ru toma Yesu tone kutoti ne.

⁶ Bo inza kpe bine, bo ɛnyī 'deni kɔɔ yaga di mī tölē ko kɔɔ ma tönē bo kiya 'deni molo ne tara. Ako koŋgɔke gɔ bi ame ko'ba tōku bo pa teyi ne.

⁷ Kina arike welo kiyake zi bɔ kösö gɔ bo ga, iyake te, bo ɛnyī 'deni kɔɔ yaga di mī tölē. Kina me bo kēdī kari 'deni tōtī dɔgba kōmōnnī mī Galilaya, ti lijē kari ko'ja bo 'jaa yayi. Ame na rɔ wa ma 'do miya ziye."

⁸ Kina lijē kēnyī ngī di kpa ti'börö yayi rɔ rikamba gbī ti tikere. Tine lijē lɔ ti lɔŋɔ na lijē kirina ngī tiya mo zi bɔ kösö gɔ bo ga.

⁹ Kina tēgē me tondo te yɔ na Yēsu kondɔɔ ngī tinnī di gɔ kori yayi. Bo iya te, "Mötö ziye."

Kina lijē kako kinda'ba ndī bo na lijē kilēlu bo ngī.

¹⁰ Tine bo iya te, "Kinza kereke dē. Ari kiyake zi löndö ma ga 'do lijē kari Galilaya, kina lijē ti ko'ja ma ngī di yayi."

Tugö Komo Bɔ Kanya

¹¹ Kina ɔɔ 'ja naga nima kari ɛ'bēnnī 'deni tine na bɔ kanya ma tönē ga kēdī koda bi yayi ne mɔɔ ga kēnyī ngī kari mī gawo kiyētī gɔ wa naga nima pili ko'do rōnī ne zi löbu 'ba bɔ akumu ni.

¹² Kina löbu 'ba bɔ akumu ni kototo rōnnī ngī ti löbu 'ba bilaka ni tususu kpēnnī. Lijē ɔɔ girisī ngī rɔ mbēmbē zi bɔ kanya naga nima

¹³ kina lijē kusus kpa bɔ kanya naga nima, iya te, "Arike, ɔɔ bɔɔ kititi ye iyake te, bɔ kösö gɔ bo ga na kako ku'bögö tōku bo rɔ mī korɔndɔ ko'ja tō'dö kinda'ba ye 'deni.

¹⁴ Kina ɔɔ kiya te lēbī mo kōmō kɔɔ a nime te mbili Pilato, ti diyēyī kpa lende nima ngī ko'do ɔɔ dē kpe ziye."

¹⁵ Kina bɔ kanya naga nima kogba girisī tönē ngī lijē kari ko'do kɔɔ ame kiya 'deni zinnī ne tara. Gɔ kö'du mo na lende nime kēdī gba nduwē kilēbī mī löngö Yudayi ko'ja kabate ne.

Yēsu Ileme Rɔ Bo Zi Bɔ Kösö Gɔ Bo Ga (MK 16:14-18; LK 24:36-49; YN 20:19-23; NDB 1:6-8)

¹⁶ Kina bɔ kösö gɔ Yēsu ma 'butē dɔkoto naga nima kēnyī ngī kari do dōku

tönē mī Galilaya gɔ bi ma Yēsu kiya zinnī tari teyi.

¹⁷ Kina ɔɔ lijē ko'ja bo 'deni tine, lijē ilēlu bo ngī. Tine pele lende nima gba rɔ ma kilikö do ya mɔɔ ga.

¹⁸ Kina Yēsu kese ngɔsi kiya te, "Boko'ba i'di közi kakpa pili 'ba mītɔrɔ ti 'ba dɔyayi 'deni zö.

¹⁹ Kina arike ti ki'dike do kupö bilaka 'ba dɔliŋɔ nime pili kēdī rɔ bɔ kösö gɔma. O'dake bapatisi dōnnī mī möyī 'bu ma Boko'ba gbī ti kole ti Nyī Koto Laka.

²⁰ Iyandike lijē tuwö do wa ame ga pili mose gɔmo 'deni ziye ne. Kina ti mö'bö ngī tiye ŋbö mī kada ma ŋburunburu 'ba dɔliŋɔ."

Laja Laka Ma MARAKO Kugu

Yowani Bɔ Bapatisi

(MT 3:1-12; LK 3:1-18; YN 1:19-28)

¹ Ame na rɔ tisaki 'ba laja laka 'ba Yēsu Kurisitɔ kole 'ba Bɔko'ba.

² Kina kisaki kɔzɔ ma tɔnɛ Yesaya bɔ kumɛ lende 'ba Bɔko'ba kugu ne tara. Ame tɔnɛ Bɔko'ba kiya te, “Onɔgɔ, ti moja bɔ laja ma kari dɔgba kɔmɔyɔ tilenɔ go kɔri ziiyɔ.”

³ Bo na kɛdɔ kuwɔwɔ dɔ bo di yɔ mɔkɔ kiya te, ‘Ilenɔke kɔri zi nɛre. Odɔrɔke go kɔri zi bo.’ ”

⁴ Kina Yowani kɔdɔ ngɔ yɔ mɔkɔ tobapatisi bilaka, gbɔ tuwɔwɔ mo zɔnnɔ go lijɛ kɔtɔ dɔnnɔ di mɔ lende kɛnyɛ 'bɛnnɔ ga kobapatisi lijɛ go Bɔko'ba kola lijɛ gɔmo.

⁵ Kina bilaka kɔlɔ ngɔ di Yudayi, pili di mɔ Yerosalema kari zi bo. Lijɛ ari kɔdɔ kpɛnnɔ ngɔ pili go lende kɛnyɛ 'bɛnnɔ ga na bo kobapatisi lijɛ ngɔ mɔ yɔpɔ Yaradene.

⁶ Yowani, bɔnɔgɔ 'ba rɔ bo u'jɔ di mɔ sunɛ gamele, ti gasi 'bana bo koga 'bɔmbɔ bo. Akonyo abo ga rɔ mɔmɔ ni ti tagi 'ba mɔ 'bɔrɔ.

⁷ Kina bo kiya zi bilaka naga nima te, “Bɔ mɔtɔ ɛdɔ kozi kako di gɔma. Bo na mbiri lɔbu di dɔma. Pele rɔ kabi 'ba wari ndɔ bo ma mɔ'bo dɛ tɛdɛ bɛrɔ tope kpamo.

⁸ Mo'dɔ ma 'bama bapatisi 'deni dɔye ti mini. Tine ma 'ba bo, bo ti kobapatisi ye ti Nyɔ Kɔtɔ Laka.”

Bapatisi 'Ba Yēsu

(MT 3:13-4:11; LK 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Mɔ kada nima na Yēsu kako ngɔ di Nazareta di mɔ Galilaya zi Yowani, kina kobapatisi bo ngɔ mɔ yɔpɔ Yaradene.

¹⁰ Tine ɔdɔ Yēsu kɛdɔ kɔdɔ 'deni yaga di mɔ mini bo oja mɔtɔrɔ konye rɔnnɔ 'deni yaga rɔ gbɔnɔ, Nyɔ Kɔtɔ Laka kɛdɔ kɔkɔ ngɔ kako dɔ bo kɔzɔ matukpuru tara.

¹¹ Kina birɔ kudu ngɔ kako di mɔtɔrɔ kiya te, “Nɔ na rɔ kole ma. Mɔ'ɔ yɔ 'deni

kulɔwɔ. Ma ti mɔ kɛyɔ rɔ mbɛmbɛ go lende 'bɔ.”

¹² Kina Nyɔ Kɔtɔ Laka kɔtɔ Yēsu ngɔ kari yɔ mɔkɔ,

¹³ bo kɔ'dɔ tɔ'dɔ dɔ 'butɛ sowɔ yɔ mɔkɔ yayi. Kina Satani koloma ngɔ rɔ tiyɔzɔ bo. Bo oloma ngɔ mɔ lɔngɔ wa 'ba yɔ mɔkɔ. Tine malayika na koloma rɔ toja laja zi bo tokonyi bo.

Tisaki Ndɔbɔ 'Ba Yēsu

(MT 4:12-22; LK 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Kina di pɔtɔ mo kɔ'ja ki'di Yowani 'deni mɔ maboso na Yēsu kako ngɔ mɔ Galilaya tuwɔwɔ laja laka 'ba Bɔko'ba,

¹⁵ kiya te, “Kada mo ɔmɔ 'deni. Kina nɛre lɔbu 'ba Bɔko'ba ɛdɔ 'deni nɔli. Otɔke dɔye di mɔ lende kɛnyɛ 'be ga ki'dike dɔye go laja laka 'ba Bɔko'ba.”

¹⁶ Mɔ tudɔ abo kebe kpa pɔpɔ 'ba Galilaya na bo kari kɔ'ja Simona ni ngɔ yayi ti bo lɔndɔ bo Andareya kɛdɔ ga rɔ tu'du duru mɔ pɔpɔ, rɔmɔyɔ lijɛ atoyi na.

¹⁷ Kina bo kilende zɔnnɔ, iya te, “ɔsɔke gɔma, ti mɔ'di ye rɔ atoyi 'ba tɔ'de bilaka kako zi Bɔko'ba.”

¹⁸ Kina lijɛ kola duru 'bɛnnɔ ga ngɔ yayi lijɛ kɔsɔ go bo.

¹⁹ Mɔ tari abo mbowa dɔgba di bina na bo kari kɔ'ja kole 'ba Zebedayo ga ngɔ, Yakoba ni ti bo lɔndɔ bo Yowani. Lijɛ oloma 'deni mɔ sorope kɛdɔ ga rɔ tilenɔ duru 'bɛnnɔ.

²⁰ Bo idɛki lijɛ, na lijɛ kɛnyɔ kola 'bu nni Zebedayo ngɔ mɔ sorope yayi ti bo ndɔbɔ, lijɛ kɔsɔ ngɔ go bo.

Yēsu Ni Ti Bɔ Nɔki Mɔtɔ

(LK 4:31-37)

²¹ Yēsu ni ari Kaparanoma. Mɔ kada 'ba rɔ kindawo na bo kari ngɔ kɔdɔ mɔ rɔ 'ba mɔtu bo ki'di tiyandi kɔmɔ bilaka.

²² Tine lijɛ otɔ ngɔ rɔ gɔnnɔ. Rɔmɔyɔ akiyandi abo ngɔ kɔzɔ 'ba bo kɔzi kakpa, inza kɔzɔ ma 'ba bo kɔmɔ kiyandi ni tara.

²³ Bɔ mɔtɔ rɔ bo nɔki ɛdɔ mɔ rɔ 'ba mɔtu yayi. Kina bo kɛnyɔ kulɔrɔ ngɔ rɔ ma kembe kiya te,

²⁴ “Wa'di 'bɔ tize, nɔ Yēsu 'ba Nazareta nime? Ako 'deni tote dɔze nati? Mikali yɔ 'deni. Nɔ na rɔ bo laja ma kɔtɔ laka 'ba Bɔko'ba.”

25 Yēsu amo dɔ nōkɪ nima, iya te, “Udumō yaga. Kina ita'ba yaga di dɔ bo nima.”

26 Kina nōkɪ mo nima koŋma bo nima ŋgɪ kulōrɪ rɔ ma kembe, kina kɔdɔ ŋgɪ yaga di dɔmo.

27 Kina lende mo kigayi lījē ŋgɪ pili ki'di lījē ŋgɪ kebe tititi rōnnɪ rɔ gɔ rōnnɪ, kiya te, “Wa'di ga na te? Akiyandi la'ja nati? Bo nime ŋgɪ ti kōzɪ kakpa bo kamo dɔ nōkɪ te yɔ kuwō dɔ bo ŋgɪ.”

28 Tine na lēbɪ 'ba lende 'ba Yēsu kita'ba ŋgɪ welo kote mɪ dɔyayi 'ba Galilaya yayi.

Yēsu Ilenjo Bɔ Rɔkɔ'ɔ Ma Konzi
(MT 8:14-17; LK 4:38-41)

29 Yēsu ni ɔdɔ di mɪ rō 'ba mōtu yayi ti Yakoba ni ti Yowani kari liŋɔ 'ba Simona ni ti Andareya.

30 Tine lījē ōmō yayi ko'ja mese 'ba Simona kēdɪ ti zēyɪ kō'dō 'deni bēri dɔ sora. Iya lende mo zi Yēsu,

31 kina bo kari ŋgɪ kinda'ba kōzɪmo kombi dɔmo tɔrɔ. Kina zēyɪ nima kita'ba ŋgɪ yaga di rōnɪ lɔko kēnyɪ toja laja zinnɪ.

32 Mɪ dɔkɔpiyari mo nima ko'ja kada kōsɔ 'deni na ko'de bo rɔkɔ'ɔ ŋgɪ pili kako zi bo kpaki ti bo nōkɪ ni.

33 Bilaka pili 'ba mɪ tiri otɔtɔ rōnnɪ ŋgɪ liŋɔ 'ba Simona yayi.

34 Kina Yēsu kilenjo bilaka ame ga pili ti dɔkomali rɔkɔ'ɔ ma gege ne ŋgɪ, bo ki'di nōkɪ kita'ba ŋgɪ yaga di dɔ ma konzi ame ga rɔ bo nōkɪ ne. Tine bo ota gɔ lende di zi nōkɪ ni rōmōyɪ lījē ikali bo.

Yēsu Ilingere Kote Mɪ Galilaya
(LK 4:42-44)

35 Mɪ bi kēzē ma di gɔmo mɔlo mɪ kano bi na bo kēnyɪ ŋgɪ kari abo yɪ mōkō rɔ dɔ kutu bo tumōtu.

36 Kina Simona ni ti ya mɔtɔ mo naga nima koloma ŋgɪ rɔ toma bo.

37 Lījē ari ko'ja bo na lījē kiya zi bo te, “Bilaka pili ēdɪ rɔ toma gōyɪ.”

38 Tine bo ileki dɔmo kiya zinnɪ te, “Darike mɪ liŋɔ ma dɔgba naga 'dɔ mari muwōwō laja nime gbɪ yayi, rōmōyɪ kina rɔ ndɔbo ma mako dōmōyɪ mo.”

39 Kina bo kilingere ŋgɪ kote mɪ dɔyayi 'ba Galilaya nima toko ti tuwōwō lende 'ba Boko'ba mɪ rō 'ba mōtu 'bēnnɪ ga pili,

bo ki'di nōkɪ kita'ba ŋgɪ yaga di dɔ bo nōkɪ ma konzi.

Yēsu Ilenjo Bɔ Mōnyu
(MT 8:1-4; LK 5:12-16)

40 Kina bo mōnyu mɔtɔ kako ŋgɪ zi Yēsu kolɔdɔ bēri koma'jo rōnɪ zi bo, iya te, “Ɔdɔ ko'dɔkɔ ŋgɪ ti kilenjo ma ŋgɪ yaga rɔ ma kɔpɔ.”

41 Yēsu ŋgɔ lisa 'ba rɔ bo nima, na bo koja kōzɪ bo ŋgɪ kosa rɔmo, kiya te, “Mo'dɔkɔ 'deni ŋgɪ, ilenjo yi 'deni.”

42 Kina mōnyu kilayi ŋgɪ di rɔ bo nima rɔmo kɔpɔ ŋgɪ yaga.

43 Tine Yēsu ose gɔmo kitigɔ zi bo nima koja kari, kiya te,

44 “Kinza kari kiya lende nime dē zi bɔtɔ, ari kileme rōyɪ zi bo akumu 'ba Boko'ba ni. Kina 'dɔ ki'di a 'ba akilenjo mo tōnē Musa ki'di kō'du mo ne, 'dɔ kileme ilenjo yi 'deni kɔpɔ.”

45 Tine pele bo nima ari ŋgɪ koloma rɔ tūyētɪ mo, tūyēlē lende 'ba Yēsu. Kina ŋgɪ i'di bi 'ba tɔdɔ mɪ gawo kari kele dē kpe zi Yēsu. Kina bo koloma abo ŋgɪ kō'bō yaga mōkō di mɪ gawo. Na bilaka koloma ŋgɪ rɔ tɔlɔ kari zi bo di mɪ gɔ bi pili.

2

Yēsu Ilenjo Bɔ Keŋme Bēri Mɔtɔ
(MT 9:1-8; LK 5:17-26)

1 Mɪ tō'dō dɔ ndō tara di pōtō mo na bo kileki ŋgɪ kari Kaparanoma. Kina lēbɪ mo kote gɔ bi nima ŋgɪ toko ma bo kēdɪ 'deni liŋɔ mɔtɔ yayi.

2 Kina bilaka kɔlɔ ŋgɪ rɔ tīndɪ kako zi bo koso lɔ mɪ rō nima bi gbōŋɔ ma titi te kari kinza kpe rɔ bo. Kina bo koloma ŋgɪ rɔ tuwōwō lende 'ba Boko'ba zinnɪ.

3 Na ko'de bo mɔtɔ ame keŋme 'deni mɔlo bēri ne ŋgɪ kako zi bo, bilaka sowo na kombi.

4 Tine bilaka oso 'deni ŋgɪ bi gbōŋɔ ma titi te inza kpe zinnɪ 'dɔ tɔdɔ timo toto bo nima kari ŋgɔsi zi Yēsu. Kina lījē kēkɪ ŋgɪ dɔ rō tɔrɔ kiteŋe gɔ bi koja bo nima kebe teyi kpaki ti lanba ma kō'dō dɔmo mo ko'ba bēri te kɔmɔ Yēsu.

5 Kina ɔdɔ Yēsu koŋgɔ 'deni lījē ki'di dōnnɪ gɔ lende abo tara tine, na bo kilende ŋgɪ zi bo keŋme bēri nima, kiya

te, “Kole ma, ola yi 'deni go lende kënyë 'bî ga.”

⁶ Dëmba tine bo kômô kiyandi 'ba kö'du ki'di môtô ga ëdî yayi, na lijë kebe ngî ro tomeri mo ti mînnî, kiya te,

⁷ “Bo nime ilaŋa ro bo kiya lende tara go wa'di zi Boko'ba? O'ja doli na 'dî. Boko'ba na nge kôtô ro bo tola wa go lende kënyë.”

⁸ Yësu ikali meri 'bënnî nima ngî, na bo kiya zînnî te, “Kpe, ëddî komerike lende nima tara miye go wa'di?

⁹ Ma yala na kitëwu 'do tiya mo zi bo keŋme bëri nima? 'Ola yi 'deni go lende kënyë 'bî,' ala 'do kiya te, 'Ënyî kombi laŋba 'bî kilingere.’

¹⁰ Ne ziye tikali mo ro ma laka kole 'ba bilaka lesi ëdî ngî ti tigo doliŋo bine tola bilaka go lende kënyë.” Kina bo kiya ngî te zi bo keŋme bëri nima,

¹¹ “Ni, milende ziyî, ënyî kombi laŋba 'bî kari liŋo.”

¹² Kina bo nima kënyî ngî di kômönnî pili te kombi laŋba abo kari timo. Lende mo igayi lijë ngî pili na lijë kebe ngî ro tilëlu Boko'ba, kiya te, “Wa ma te do'ja de gba molo.”

*Bo Roko'ɔ Na Nge Ko'doko Wowo
(MT 9:9-13; LK 5:27-32)*

¹³ Yësu ileki 'böwu kari kpa pöpö 'ba Galilaya, na tîndî kototo rönñî ngî zi bo yayi. Na bo koloma ngî ro tiyandi lijë.

¹⁴ Kina ɔdo bo kënyî 'deni tilingere kebe yayi tine na bo kari ko'ja bo kireke awada môtô kidëki ro Lëwë kole 'ba Alapayo, koloma 'deni mi bi 'ba tireke awada. Bo iya te, “Ösö goma.” Kina Lëwë kënyî ngî kôsö go bo.

¹⁵ Kina lijë kari ngî tonyo kpënnî liŋo 'ba Lëwë. Bo kireke awada ma konzi ti bo lende kënyë môtô ga ëdî gbi yayi tonyo wa bi kôtô ti Yësu ni ti bo kôsö go bo ga. Römöyî ma konzi 'bënnî ösö 'deni go bo.

¹⁶ Kina ɔdo bo kômô kiyandi 'ba kö'du ki'di môtô ga ame lijë gbi ro Parosi ne ko'ja Yësu 'deni këdî ro tonyo wa bi kôtô ti bo lende kënyë ni ti bo kireke awada tara tine, lijë ënyî kititi bo kôsö go bo ga, kiya te, “Yësu ëdî konyo wa bi kôtô ti bo lende kënyë ni ti bo kireke awada go wa'di?”

¹⁷ Yësu uwö lende 'bënnî nima 'deni, na bo kileki zînnî, kiya te, “Bo roko'ɔ na nge kari zi bo ki'di wowo. Ya ma kinza ti roko'ɔ naga ari ë'bënnî de. Kina me ma mako de tidëki bo lende laka, mako go bo lende kënyë.”

*Lende 'Ba Kpa Koro
(MT 9:14-17; LK 5:33-39)*

¹⁸ Bo kôsö go Yowani bo bapatisi ga ti Parosi ni ëdî koro kpënnî. Kina ya môtô ga kako zi Yësu kititi bo, iya te, “Go wa'di na bo kôsö go Yowani ga ti bo kôsö go Parosi ni këdî koro kpënnî, tine ma 'bëyî ga koro kpënnî de gomo?”

¹⁹ Yësu ileki dômô zînnî, iya te, “Ma komerike 'beye nba 'ba mi karama 'ba gbe ti koro kpënnî ko'ja më'dë 'ba nyiti këdî mi löngö lijë? Inza tara.

²⁰ Tine kada mo ti kômö 'deni ame go kinda'ba më'dë 'ba nyiti yaga di mi löngö lijë, kina ti lijë koro kpënnî 'jaa.

²¹ Ro ma laka boto uru bongo ma la'ja de yoki bongo ma molo. ɔdo ko'do tara ma la'ja nima ti kosonji rönî kirica ma molo mo ngî yaga ko'do bi gböŋö ma löbu kulöwö.

²² Kina boto môtô odo layi ma la'ja de gbi mi kilaka 'ba layi ame köndë 'deni ne. ɔdo ko'do tara layi ti kotopa kilaka köndë nima ngî, kina layi ni kpaki ti kilaka mo nima ti kirasi rönñî ngî yaga. Tine ma laka mo todo layi ma la'ja gbi mi kilaka ma la'ja 'ba layi.”

*Lende 'Ba Kada 'Ba Ro Kindawo
(MT 12:1-8; LK 6:1-5)*

²³ Mi kada 'ba ro kindawo ma do koto môtô, Yësu ni këdî kudö ti bo kôsö go bo ga kebe mi nyaka 'ba nyönyu, na bo kôsö go bo ga koloma ngî ro tomborozi do nyönyu ma kana kebe tonyo mo.

²⁴ Parosi ni ënyî kiya zi Yësu te, “Ongo te, go wa'di na bo kôsö göyî ga këdî ko'do wa ame kari de go kö'du ki'di 'ba kada 'ba ro kindawo ne tara gomo?”

²⁵ Yësu ënyî kileki dômô zînnî iya te, “Kpe, wa tönë 'bu ze löbu Dawidi ko'do mi kada ma lijë ti ya ma ti bo këdî ro 'bo ne, idëkike de?”

²⁶ Ame tönë ko'do rönî mi kada ma Abiyatara na këdî ro bo do bo akumu ne.

Maṅgolo'bo koro mo tönë ki'di 'deni zi Boko'ba, mi kö'du ki'di mo 'do bo akumu na nge konyo, bilaka ma sari konyo de ne, Dawidi odo ngi mi rö 'ba Boko'ba konyo, kogba mato ga ki'di gbi zi ya ma ti bo."

²⁷ Kina Yësu kileki gomo gbi kiya zinni te, "I'di kada 'ba ro kindawo ro a laka zi bilaka lesi. Tine i'di bilaka lesi de go kö'du 'ba kada 'ba ro kindawo."

²⁸ Kina kole 'ba bilaka lesi na gbi ro nere 'ba do kada 'ba ro kindawo."

3

Bo Konyo Kenje Ro Kilawo Mato (MT 12:9-14; LK 6:6-11)

¹ Yësu ileki kari mi rö 'ba motu. Tine bo mato edi yayi közimo köle 'deni ro kilawo.

² Ya mato ga edi gbi yayi, lijë oloma 'deni ngi ro tonjo mo odo Yësu kilejo bo nima mi kada 'ba ro kindawo nima go lijë kari kusus bo timo.

³ Yësu idëki bo közi köle ro kilawo nima kiya teyi te, "Ako koro komoze pili bine."

⁴ Kina bo kënyi kititi bilaka naga nima, bo iya te, "Ma yala na ro ma laka mi kö'du ki'di 'ba kada 'ba ro kindawo 'do to'do mo? To'do lende laka ala to'do a ma ro ma kënye na teyi? Tomo didi, ala tupo mo yaga?" Tine lijë udumö ngi pili liwo.

⁵ Kina bo kuyi komo bo konjo dönni pili toko, doki'di bo ga ata 'deni rönni. Tine lende kinza kuwo 'benni nima i'di bo ngi keddi ro meri. Kina bo kilende ngi zi bo nima, iya te, "Oja go köziyi." Bo nima oja yo na kileki ngi ro ma laka go bi mo.

⁶ Kina Parosi ni kodo ngi di mi rö 'ba motu yayi kari kototo ga kpenni ti bilaka 'ba Erode ga toma kori 'ba 'do tupo Yësu timo.

Tindi Ako Zi Yësu

⁷ Yësu ënyi ngi ti bo kösö go bo ga kari kpa popo, na bilaka kolo ngi ro tindi kari zinni yayi. Lijë olo kako di Galilaya yayi, di Yudayi,

⁸ di Yerosalema, di Edome, di gönyi yöpo 'ba Yaradene, ya mato ga ako di mi dolijo 'ba Tura ni ti Sidona. Lijë olo kako zi bo go lebi 'ba wa ame lijë kuwo bo keddi ko'do ne.

⁹ Bilaka ngi ro tindi ma kinza kiya. Na Yësu kiya ngi zi bo kösö go bo ga 'do

lijë ko'de sorope go bo këki yimo kinza komoti bo ra.

¹⁰ Römöyi bo ilejo bo roko'bo ma konzi ngi, kina ma konzi mato ga keddi gba nduwë komoti rönni tari tosa ro bo.

¹¹ Kina odo ya ma ro bo nöki ni kaja ma 'benni kinë bo te na kila'ba ngi bëri komo bo ti tulori, kiya te, "Ni na ro kole 'ba Boko'ba."

¹² Tine bo amo ngi dönni kinza lijë kuwöwo go bo de yaga.

Bo Köso Go Yësu Ga (MT 10:1-4; LK 6:12-16)

¹³ Yësu ënyi ngi këki kari do kurungu toro, na bo kidëki bilaka ma bo ko'doko naga ngi kako zi bo.

¹⁴ Na bo koza ma 'butë domoriyo ngi di yimo ro ame mo ga bo kidëki ro bo laja abo ne. Kina bo kiya zi lijë te, "Kpe nime, moza ye 'deni 'do keddike to, 'do moja ye gbi tari tuwöwo lende zi bilaka,

¹⁵ mi'di közi kakpa ziye toga nöki timo yaga."

¹⁶ Lijë ma 'butë domoriyo ma bo koza mo ga na me, Simona ame Yësu ki'di möyi bo mato gbi ro Pitoro ne,

¹⁷ ti Yakoba ni ti löndö bo Yowani kole 'ba Zebedayo ga. Yësu i'di möyi dönni ro Bonerega, ame 'jo 'ba lende mo tégë, "Bo toro kapi."

¹⁸ Kina ti Andareya ni ti Pilipo ti Batolimayo ti Matayo ti Toma ti Yakoba kole 'ba Alapayo ti Tadayo ti Simona bo ko'do ya go doyayi 'benni.

¹⁹ Kina ti Yuda Isikarita ame kina kari kusus Yësu zi turu ne.

Yësu Ni Ti Bezebola (MT 12:22-32; LK 11:14-23)

²⁰ Yësu ileki kari lijo, na tindi ma kinza kiya kototo rönni ngi gbi kako zi bo kola bi 'ba tonyo akonyo pele kari kinza kpe zinni ti bo kösö go bo ga.

²¹ Kina odo lebi mo kari komo 'deni kozo a nime te zi e'be ma bo ga tine, na lijë kënyi ngi kako go bo. Römöyi bilaka edi 'deni ngi ro tiya mo te, "Rumö na kila'ba 'deni do bo."

²² Bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di mato ga ame kako di Yerosalema ne oloma ngi ro tiya mo te, "Bezebola nere 'ba nöki na kila'ba 'deni do bo. Nere 'ba nöki ni

na ki'di közi kakpa nima zi bo toga nöki ma laki timo yaga."

²³ Kina Yësu kidëki bilaka naga nima ngi kako zi bo, bo koloma ro tiya mo zinni ro dɔngala. Bo iya te, "Ti Satani kebe koga Satani lep̄i bo mɔto tondo ga?"

²⁴ Ɔdo dɔliɔ kɔto kebe koza mini 'deni kebe to'do ya ro go rɔnni dɔliɔ nima edi kita'ba ngi.

²⁵ Ɔdo kpa goli kɔto koza mini kebe to'do ya ro go rɔnni, kpa goli nima edi kita'ba ngi.

²⁶ Kina gbi tara ɔdo Satani koza minni 'deni kebe to'do ya ro go rɔnni, gomo inza kɔwo kpe dɔliɔ 'benni nima edi kita'ba giri nime.

²⁷ Boto mɔto ikali de ma 'do kari kodo mi ro 'ba bo tigo mɔto kolo amo ga. Tine nge ɔdo kudodu bo tigo nima 'deni titi gba beri tine na 'jaa ti kolo amo ga.

²⁸ Kpe omerike lende nime laka. Dɔkomali lende kenyë ma laki naga nima pili ti kola bilaka ngi gomo kpaki ti kpa kenyë ma lijë ko'do.

²⁹ Ne boto ame kirasi lende kiya kpëni ro ma kenyë go Nyi Koto Laka ne, inza kola ngi du lipo. Lende kenyë ma nburunburu na bo ko'do 'deni."

³⁰ Yësu iya lende nime te römöyï lijë iya te nöki na kedï ko'do bo.

Yë Na Ro Iya?

(MT 12:46-50; LK 8:19-21)

³¹ Kina ma 'ba Yësu ni ti löndö bo ga kömö ngi. Lijë ɔro yaga koja laja kari go bo.

³² Tindi oloma 'deni kuru bo beri na kari kiya zi bo te, "Möyï ni ti löndö yi ga edi yaga 'de yayi, lijë o'doko yi 'do kari zinni."

³³ Yësu ileki domo zinni iya te, "Yë ga na ro iya ni ma ti löndö ma mo ga?"

³⁴ Bo uyï komo bo kongo do bilaka naga nima koloma yayi ne, na bo kileki kiya te, "Lijë nime na ro iya ni ma ti löndö ma ga.

³⁵ Boto ame ko'do ako'doko 'ba Boko'ba ne na ro löndö ma ga, ro lëmi ma ga gbi ro iya ma."

4

Dɔngala 'Ba Bo Kuli Kupö
(MT 13:1-9; LK 8:4-8)

¹ Yësu ako 'böwu gbi koloma ro tiyandi bilaka di kpa pöpö 'ba Galilaya. Bilaka ako ngi zi bo ro tindi ma kinza kiya, kina bo kari këki koloma ngi mi sorope mbowa mi zana mini. Tindi naga nima ɔro ngi yaga kpa götö yayi,

² kina bo koloma ngi ro tiyandi lijë ti dɔngala ma konzi.

Mi akiyandi abo, bo iya te,

³ "Uwöke, bo kuli kupö mɔto ɔdo 'deni kari tuli kupö abo mi nyaka.

⁴ Di bi tuli mo mɔto ga ila'ba ngi do kpa kori, kina yali kako ngi kogo yaga.

⁵ Kupö mɔto ga ila'ba ma 'benni do kirigoyo ame yayi mo kalo de laka ne. Kina kotu ngi welo römöyï yayi mo alo de.

⁶ Tine ɔdo kada keze yo na konma ngi kututu yaga römöyï ngira'da mo alo de.

⁷ Kupö mɔto ga ila'ba ma 'benni ngi mi löngö kono. Tine ɔdo kono kebe kiyöbu yo na kuböwu ngi yaga kö'bö ro azurupu.

⁸ Kina kupö mɔto ga kila'ba ma 'benni ngi mi yayi ma laka. Na kotu ngi kiyöbu laka nbö kana. Mɔto mo ga ana nge mbowa, mɔto ga ana laka tine mɔto ga ana ngi kulöwö."

⁹ Kina Yësu kileki gomo kiya zinni te, "Bo ame ti mbili ne i'dike bo kuwö lende nime."

'Jo 'Ba Dɔngala 'Ba Kupö

(MT 13:10-23; LK 8:9-15)

¹⁰ Di pötö mo ko'ja Yësu kedï 'deni kutu bo tine, na ya mɔto ga ame kuwö lende nima ne ti bo kösö go bo ga kako ngi zi bo. Lijë ako kititi bo 'do bo kiyëti mi 'jo 'ba dɔngala naga nima zinni.

¹¹ Yësu ileki domo zinni iya te, "Kpe, akikali 'ba a ma ro ma kusu mi nere löbu 'ba Boko'ba nime i'di 'deni ziye. Tine ma 'benni 'ba ya mɔto ga naga nima ti milende zinni nduwë ro dɔngala.

¹² Römöyï kozo ma tönë kugu ne, 'Go lijë kongo pele, tine lijë ko'ja de. Lijë kuwö pele, tine lijë kikali de. Römöyï kinza lijë kebe koto dönni ra lijë kileki kako zo ma nere Boko'ba, kinza mola lijë ra go lende kenyë 'benni ga.' "

¹³ Kina Yësu kititi lijë kiya te, "Kpe gbi ikalike mi 'jo 'ba dɔngala nime de? Tine

gɔ kikalike mi 'jo 'ba dɔŋgala mɔto mo ga 'jaa tondo mo ga?

14 Bɔ kuli kupɔ nima na rɔ bɔ kuwɔwɔ lende 'ba Bɔko'ba.

15 Kupɔ ma kila'ba dɔ kpa kɔri na rɔ ya ame ga kuwɔ ngi tine, Satani ako ngi welo kogba yaga di mi dɔki'di mo ne.

16 Kupɔ ma kila'ba dɔ kirigoyɔ na rɔ ame ga kuwɔ yɔ kinda'ba ngi ti mi keyi ne.

17 Tine ngira'da mo na kalo dɛ minni kina ngi gɔmo igabi dɛ. ɔdɔ gomɔ ni ti kɔzi kasi 'ba gɔmo kɔmɔ yɔ na lijɛ koga kpenni ngi gɔmo.

18 Kupɔ ma kila'ba mi lɔngɔ kono na rɔ ame ga kuwɔ ngi kinda'ba laka,

19 tine kɔmɔ kilɛ'di 'ba gɔ wa 'ba dɔliŋɔ, mɔri ni ti mi lɔbu gɔ ama konzi mɔto ga kubɔwu ngi yaga kana ɔto dɛ.

20 Tine kupɔ ma kila'ba mi yayi ma laka na rɔ ame ga kuwɔ kuti ngi kinda'ba laka ne. Kina lijɛ na ma kana ngi, mɔto ga mbowa, mɔto ga laka, tine mɔto mo ga kulɔwɔ."

*Lamba Bici Sora
(LK 8:16-18)*

21 Kina Yesu koloma ngi nduwɛ rɔ tiya mo zinni te, "Me bɔto mɔto ebe kogba lamba ra kutu'bɔ dɔmo yaga teyi ti lɔ'di ala kusu bici sora? Rɔ ma laka lamba edi kutɛ dɔ a 'ba tidɛyi mo.

22 Kina me 'deni ɔto ame yaga rɔ ma kusu ne ti koja ngi yaga bi kɔpɔ. ɔto ame kutu'bɔ dɔmo teyi ne ti kombi dɔmo 'deni ngi yaga.

23 Kina ti, bɔ ame ti mbili ne, i'dike bo kuwɔ lende nime."

24 Bo ileki gbi kiya zinni te, "Wa ame kedɛ kiya ziye ne ojeke mbili ye laka gɔmo tuwɔ mo. Wa ma keddi kiyariki timo na ti Bɔko'ba kiyari gbi timo ziye. Kina ti bo ki'di dɔmo 'deni ngi teyi ziye.

25 Rɔmɔyi bɔ ame kedɛ timo ne ti ki'di gbi teyi. Kina bɔ ame kinza timo ne ma titi tɔ nima zi bo ne ti kopepe 'deni ngi yaga."

Dɔŋgala 'Ba Tiyɔbu 'Ba Kupɔ

26 Bo ileki gbi 'bɔwu kiya zinni te, "Nere lɔbu 'ba Bɔko'ba edi kɔzɔ lende 'ba bɔ mɔto ame kuli kupɔ mi nyaka bo kari koloma abo ngi kɔ'do nati ne.

27 Tine kupɔ naga nima ɔtu ɛ'benni ngi gɔ dɔnni kiyɔbu kinza ma bo kicali gɔmo.

28 Yayi na ngi koja ɛ'bɛni. Dɔgba mo ɔtu rɔ dɔ biti kina kiyɔbu ngi kɔyɔ kana dɔmo.

29 Tine ɔdɔ bo kɔngɔ kandi 'deni yɔ na bo ki'di kulu ngi mugu mo rɔmɔyi bo ikali kada 'ba tumu mo na 'deni."

*Dɔŋgala 'Ba 'Jo Titiyi
(MT 13:31-32; LK 13:18-19)*

30 Kina bo kileki kiya gbi te, "Nere lɔbu 'ba Bɔko'ba nime ti kiyari ngi ti wa'di ga? Dɔŋgala ma tondo mo ga na ngi gɔ kiyari timo?"

31 Ti kedɛ ngi kɔzɔ 'jo 'ba a mɔto ame titiyi 'deki ne. Tine ɔdɔ kogba kuli mi yayi,

32 na kebe kiyɔbu ngi yaga rɔ ngɛri ma lɔbu. Kina dɔŋgala mo ga konza ngi yali ni kako kubɔ rɔ 'benni ga dɔ mbɛli mo."

33 Mi akiyandi 'ba Yesu ga pili bo ilende zinni ti dɔŋgala. Bo o'de dɔŋgala 'ba lende mo zinni ti wa ma lijɛ kicali laka.

34 Zi ma laki naga nima bo iya wa pili zinni rɔ dɔŋgala. Tine ɔdɔ lijɛ kedɛ 'deni rɔ dɔnni ti bɔ kɔsɔ gɔ bo ga tine na bo kebe 'jaa tiyɛti mi 'jo 'ba lende mo ga pili zinni.

*Yesu Oga Pɛwu
(MT 8:23-27; LK 8:22-25)*

35 Mi dɔkɔpiyari mo nima na Yesu kiya ngi te zi bɔ kɔsɔ gɔ bo ga, "ɛnyike, dumuke darike gɔnyi pɔpɔ ma 'dɛ."

36 Kina lijɛ kɛnyi ngi kola tindɛ naga nima yayi lijɛ kɛki gɔ bo mi sorope, tumu dɔ mini nima kari gɔnyi pɔpɔ ma kapa mɔto. Sorope mɔto ga ari gbi tinni yayi.

37 Kina lili ma kembe rɔ piwu ki'di ngi tome, na mini ki'di ngi rɔ tikagba 'dɔ koso gɔnni mi sorope.

38 Yesu edi kebe kapa sorope ma yi'bɔwu yayi kɔ'do 'deni kitaka dɔ bo ti bɔngɔ. Kina bɔ kɔsɔ gɔ bo ga kari kindiŋi bo ngi kiya zi bo te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, ma 'bɛyi omeri lende ze dɛ kpe ɔdɔ dɛdi pele dɔlɛke nati?"

39 Kina bo kindiŋi ngi yaga, bo kamo dɔ lili nima, bo kilende zi mini kikagba nima kiya te, "ɔrɔ yaga." Kina lili ni ti mini kikagba nima kɔrɔ ngi bi ko'do liwo.

40 Bo ileki kiya zinni te, “Kpe, eddi kereke go wa'di? Kpe gba i'dike dɔye de go lende ma?”

41 Kina lijɛ ngi ro ma kere bo. Lijɛ ebe tititi rɔnni kiya te, “Bo nime bo wa'di ga na? Lili ni ti mini ni ngi kpaki ro akuwo do bo?”

5

Noki Ni Ti Ba'do (MT 8:28-34; LK 8:26-39)

1 Lijɛ umu ngi kari komo gonyi popo mi dɔyayi 'ba Gerasa.

2 Kina ko'ja Yesu kedii keki di mi sorope kako yaga yo na do bo kondoso ngi ti bo noki moto kedii ro tako di mi longo dogo yayi.

3 Bo nima noki ila'ba 'deni ngi molo domo ki'di kedii koloma 'deni ngi nburu ko'bo mi longo dogo. Boto moto inza kpe ame 'do ko'bo togbo bo beri. Pele ro tudodu bo ti zingiri onya do 'deni.

4 Romoyi pa oloma ro tudodu kosi bo ga komba zingiri ndi bo. Tine bo o'bo ngi tiyeyi wa naga nima di ro bo, bo kodowe zingiri ni yaga di ndi bo. Kina ngi boto moto inza kpe ame 'do ko'bo togbo bo beri.

5 Kote kada lobu nime kpaki ti korondo mo ga bo o'bo ngi mi longo dogo do doku tulori, bo kore ro bo ga ti doku.

6 Tine odo bo ko'ja Yesu ngi nbodi bi kowo yo na bo kirina ngi kure domo bo kari kolodo beri komo Yesu.

7 Kina bo kulori ngi ro ma kembe kiya te, “Wa'di 'bi na to, ni Yesu kole 'ba Boko'ba tigo do kiteli? Moma'jo roma ziyi ti moyi Boko'ba, kinza kodu gomo de doma.”

8 Bo iya tara romoyi Yesu ilende zi noki nima iya te, “Ni noki nime odo yaga di mi bo nime.”

9 Yesu ititi bo iya te, “Ni, moyi yi ro ye?” Bo iya te, “Moyi ma ro Tindi. Ze ro ma konzi.”

10 Kina noki naga nima kebe ngi toma'jo rɔnni zi Yesu kinza bo koga lijɛ de yaga di mi dolingo nima.

11 Tine tindi 'ba ba'do 'ba lingo edii ro tonyo kpenni ndi doku yayi.

12 Kina noki naga nima koma'jo rɔnni ngi zi Yesu, iya te, “Oja ze dari dila'ba do ba'do naga nime 'de.”

13 Yesu uti domo zinni, iya te, “Odoke karike.” Kina noki naga nima kodu ngi lijɛ kari kila'ba do ba'do tone ga. Tumu 'ba ba'do nima titete mo edii pili koso kuluku 'butu sowo tara (2000). Kina kenyi kirina ngi di do kulongo kodo nima kari kila'ba mi popo kote donni ngi pili yaga.

14 Kina bo koda ba'do mo naga nima kirina ngi kari kiya lende mo mi gawo pili zi ya ma kebe go nyaka naga. Kina bilaka kolo ngi kako tongo wa ma kodo roni nima.

15 Lijɛ ako ngi ko'ja Yesu ni ti bo tone pa ti tindi 'ba noki domo ne koloma 'deni yayi ti bongoro roni domo kele 'deni. Kina lende mo ko'de tikere ngi za zinni.

16 Tine ya ame ga ko'ja ti komonni ne na kebe 'jaa ro tiyeti wa ma kodo roni zi bo noki nima gbi ti tindi 'ba ba'do naga nima zinni.

17 Kina lijɛ koloma ngi ro toma'jo rɔnni zi Yesu 'do bo kenyi kari yaga di mi dɔyayi 'benni.

18 Kina odo bo kedii ko'do 'deni tari teki mi sorope tine na bo noki tone kako ngi koma'jo roni zi bo 'do tari koto tinni.

19 Tine bo ileki kiya zi bo nima te, “Ari lingo zi bilaka 'be ga, kina 'do kiyeti go wa ame ga nere Boko'ba ko'do ziyi ne zinni, gbi ti mi keyi ame bo ko'do 'deni ziyi ne.”

20 Kina bo tone pa ro bo noki ne kari ngi koloma ro tiyeti wa ame Yesu ko'do zi bo ne pili kote mi dɔyayi nima kidaki moyi mo ro Gawo 'Butu ne. Kina bilaka mo ga koto ngi ro gonni.

Nyiti Titi Ti 'Ja Kosa Ro Bongoro 'Ba Yesu (MT 9:18-26; LK 8:40-56)

21 Kina odo Yesu kumu 'deni kileki kako gonyi popo ama tine na tindi kototo rɔnni ngi zi bo kpa goto yayi.

22 Kina odo bo moto moyi mo ro Yayiro ro bo do ro 'ba motu kako ko'ja Yesu tine na bo kila'ba ngi beri bi ndi Yesu,

23 koma'jo roni zi bo, kiya te, “Nyiti titi ma 'deni ngi ngosi tole, ako to kpe ki'di kosiyi romo 'do kilejo ni, loko komo yaga di do rokoo nime.”

24 Kina Yēsu kēnyī ngī tari koto ti bo nima. Tine tindi ma kinza kiya ari ngi koto tinni kedī komoti bo.

25 'Ja mato ēdī yayi roma kō'bō tolodo ngi di romo koma koo mo 'deni nbō 'butē domoriyō.

26 Loko ilisa 'deni timo kulowō kebe zi bo wowa ma konzi kote girisi 'deni ngi di kōzini. Tine ma koto mato mo okonyi ni dē du te, kina ko'do ngi konye.

27 Loko uwō lēbī 'ba Yēsu 'deni na loko kako ngi kebe go bo rō mī lōngō bilaka konzi nima, na loko kosa kpa bōngō 'ba rō bo ngi.

28 Rōmōyī loko omeri 'deni kiya te, "Odo kiya te mosa pele nge rō kpa bōngō 'ba rō bo ti kilejo ma ngi."

29 Mī tosa nima loko kosa kpa bōngō nima yo na roma 'bēni tōnē koke kpēni ngi, loko kikali gomo di mī yida rōni, ilejo ni 'deni.

30 Tine Yēsu ikali gomo ngi ma tigo kodo di mī yida rō bo, kina bo kuyi koma bo ngi kititi bilaka konzi naga nima, kiya te, "Yē na kosa rō bōngō ma?"

31 Bo kōsō go bo ileki domo zi bo iya te, "Tindi nime kuru yi ne ongo te, ne rō ma tondo mo ga na kēddi kititi ma 'bēyi 'bōwu kiya te, 'Yē na kosa rō bōngō ma?"

32 Tine Yēsu ēdī nduwē gba rō tonjo boto nima kosa rō bo ne.

33 'Ja tōnē ikali go wa ma ko'do rōni nime 'deni na loko kako ngi ti tikere ti rō kilē'di kila'ba bēri bi ndi Yēsu, loko kiyeti go wa ma ko'do rōni zini.

34 Yēsu ileki zini iya te, "Nyiti ma, ti'di dōyi go tigo ma na kilejo yi 'deni. Ari ti, ti mī kēyi rōkō'o nima kola yi yaga."

35 Kota Yēsu kēdī gba rō tilende zi 'ja nima na bo laja kōmō ngi di lijo 'ba bo tōnē rō Yayiro ne. Lijē iya zi bo te, "A 'ba nyiti 'bī tōnē, bilaka ēnyē 'deni kinza koma'jo bo koma kiyandi dē ka kpe ndeni."

36 Yēsu uyī mbili bo le mōkō di zi lende 'bēnni nime. Bo ileki kiya zi Yayiro te, "Kinza kere dē, tigo ma na ki'di dōyi gomo."

37 Yēsu ola bilaka ma konzi naga nima dē kpe kari tinni, bo oga nge rō Pitōrō ni ti Yakoba ni ti bo löndō bo Yowani.

38 Lijē ari ngi kōmō lijo 'ba Yayiro bo do rō 'ba mōtu nima yayi kari ko'ja bilaka ngi kēdī bi monō, lende konya ngi nbani, kēdī kome kuwu ni konyo kōkō.

39 Kina odo Yēsu kodo ngi 'deni mī lijo yayi tine, bo iya zinni te, "Wa'di ga na lende konya ngi nbani te gomo? Eddi kudoku go wa'di? Nyiti titi nime olē dē rō tolē tine loko ēdī nge kō'dō."

40 Kina lijē kōgō bo ngi rō laja. Bo oga lijē ngi pili kodo yaga. Kina bo kogba 'bu mo ni ti ma mo ti bo kōsō go bo ga ma mota mo tōnē ga ngi lijē kodo rō go tōku nima yayi.

41 Bo inda'ba kōzimo kilende teyi te, "Talita kumi." Ame 'jo 'ba lende mo tēgē, "Nyiti titi, milende zīyi, ēnyī tōrō."

42 Kina tōku tōnē kindi ngi kēnyī tōrō kebe tilingere. Koma koo 'bēni 'deni 'butē domoriyō. Kina lende mo kigayi bilaka ngi.

43 Tine Yēsu ose gomo kitigo zinni kinza lijē kiya lende mo dē zi boto mato. Kina bo kiya zi ma mo ni te, "I'dike akonyo zini loko konyo."

6

Bilaka 'Ba Nazareta Ilagi Lende 'Ba Yēsu

(MT 13:53-58; LK 4:16-30)

1 Yēsu ēnyī di yayi kileki kari mī dōyayi 'bēnni. Tine bo kōsō go bo ga ozi ngi koto kari ti bo.

2 Mī kada 'ba rō kindawo na bo koloma ngi rō tiyandi wa mī rō 'ba mōtu yayi. Kina ma konzi ame ga pili kuwō ne koto ngi rō gönni. Lijē ebe rō tititi mo kiya te, "Bo nime bo o'ja a naga nime kulowō te di yala? Bo o'ja akikali naga nime te di yala ga? Go koto löbu naga nime bo ēdī ko'do ngi te totondo ga?"

3 Tara ne bo na dē rō bo kose ngēri tōnē kole 'ba Mariya? Löndō bo mato mo ga na dē me rō Yakoba ni ti Yose ti Yuda ti Simona ne? Lēmi bo ga na dē me gbī tize bine ne?" Kina lijē kilagi lende abo ngi.

4 Yēsu ēnyī kileki kiya zinni te, "Rō ma laka, bilaka 'ba mī go bi ma laki pili rō ma koro bo kumē lende. Tine bilaka 'ba dōyayi abo ga, ti ma wado abo ga oro bo dē."

⁵ Kina ngi bo o'do go koto ma löbu de kpe kulöwö yayi, tine bo roko'o ma ndö te na nge bo ki'di közi bo romo kilejo.

⁶ Lende 'benni lijë ame ga ro 'ba bo ne ki'di dönni de go lende abo ne ebe kigayi bo ngi yaga.

*Laja 'Ba Ya ma 'Butë Dömoriyö
(MT 10:5-15; LK 9:1-6)*

Bo enyi ngi kari mi tiri moto ga yayi koloma ro tiyandi komo bilaka.

⁷ Kina bo kidëki lijë ma 'butë dömoriyö mo tönë ga ngi bi koto koja lijë kari ro riyyoriyö tuwöwö lende 'ba Boko'ba. Bo i'di tigo ngi zinni ta'da nöki ni timo.

⁸ Tine bo ose zinni kinza lijë kogba a moto de kari timo mi lingere 'benni nima. Tine lijë kogba nge ro peri. Kinza lijë kogba mangolo'bo de tinni ala mbo'da 'ba kpasi ala yamo kingali domo kpa bonjo.

⁹ Lijë kusu wari nge ndinni, kogba moto de ro totti teyi.

¹⁰ Bo ose zinni te, "Lijo ame kolomake 'deni teyi, olomake yimo nbö kënyike di mi gawo nima.

¹¹ Tine go bi ame ga ko'doko de tuwö lende 'be kilagi ye koga ye ne, enyike ombake lupu mo yaga di ndiye ro lömu rönni."

¹² Kina lijë kari ngi koloma ro tuwöwö mo zi bilaka 'do koto dönni di mi lende kënyë.

¹³ Lijë i'di nöki ngi kita'ba yaga di do ma konzi. Kina lijë kondi 'bu ngi kilejo bo roko'o ma konzi timo.

*Tupö Yowani Bö Bapatisi
(MT 14:1-12; LK 9:7-9)*

¹⁴ Kina bo dolijo Erode kuwö lende mo ngi gbi römöyi lebi 'ba Yesu ogba mi doyyayi nima 'deni. Ya moto ga iya te, "Yowani bö bapatisi na kodo 'deni yaga di mi töle, kina ma ki'di bo ngi kedii ti tigo kulöwö tara ne."

¹⁵ Tine ya moto ga iya ma 'benni te, "Eliya na." Kina ya moto ga iya ma 'benni te, "Bo kumë lende 'ba Boko'ba ma kozo ma dogba tönë ga molo bine ne na."

¹⁶ Kina do Erode kuwö lende mo 'deni tara tine, bo iya te, "Yowani ma tönë mi'di koke domo yaga ne bo na me kodo 'deni gbi."

¹⁷ Erode bo na tönë ki'di kinda'ba Yowani kudödu ku'du mi maboso ne. Erode bo o'do lende nima tara go kö'du 'ba Erodiya 'ja 'ba bo löndö bo Pilipö ame bo Erode kebe kuyi komo mo 'deni yaga ne.

¹⁸ Römöyi Yowani oloma ro tiya mo nduwë zi bo te, "Tuyi komo 'ja 'ba löndö ele de. Tiyeyi mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba na."

¹⁹ Kina Erodiya mo tönë kinda'ba tiyeli ngi ro Yowani kiteri tupö mo yaga. Tine kari 'ba tupö bo loko o'ja de,

²⁰ römöyi Erode gbi ro ma kere Yowani. Bo ikali ngi Yowani bo lende laka 'ba Boko'ba na. Kina bo kogba Yowani ngi nge ku'du tara mi maboso. Tine lende kiya 'ba Yowani ga kedii ki'di bo pele ngi ro meri, bo o'doko tuwö mo nduwë.

²¹ Tine kina kari ko'do röni ngi yaga ro go kele zi Erodiya. Mi kada mo nima Erode oja karama 'ba kada 'ba töyö bo ngi kose bilaka ma ro löbu mi turu abo nima ngi pili ti bo do bo kanya ni ti bo mori ma mi Galilaya.

²² Kina nyiti 'ba Erodiya kako kusii ngala ngi komo nba naga nima. Kina lende mo konmi ngi sowa döki'di Erode ni pili ti nba abo naga nima. Kina bo dolijo Erode kënyii ngi kiya zi nyiti nima te, "Oto ame ko'doko ne, idëki di zö, kina ti mi'di ngi ziyi."

²³ Bo o'do lömu ngi yimo zini kiya te, "Oto ame kidëki di zö ti mi'di ngi ziyi. Ala edi pele ro kapa 'ba dolijo ma nime na kidëki, ti mi'di ngi ziyi."

²⁴ Kina loko kari ngi kititi möni kiya te, "Do wa'di na midëki?"

Möni iya te, "Do Yowani bö bapatisi na kari kidëki."

²⁵ Kina loko kirija ngi welo kari kiya zi bo dolijo Erode te, "Do Yowani bö bapatisi na ki'di zö giri nime bine mi kita'ba."

²⁶ Erode ngi ro meri go lende mo, tine go lömu ame bo ko'do 'deni komo nba abo ga ne bo o'bo de kpe tuyi yimo.

²⁷ Kina bo koja bo kanya ngi kari ko'de do Yowani. Bo kanya nima ari ngi mi maboso yayi koke do Yowani

²⁸ ko'de mi kita'ba ki'di zi nyiti nima. Kina loko koto ngi kari zi möni.

29 Tine ɔɔ bo kɔsɔ go Yowani ga kuwɔ lende mo 'deni tara yo na lijɛ kako ngi go tɔku bo kombi kari kusu.

Yɛsu I'di Akonyo Kɔ'bo Bilaka Kuluku 'Butɛ Bi 'Butɛ (MT 14:13-21; LK 9:10-17; YN 6:1-14)

30 Bo laja tɔnɛ ga ileki ngi kako kiyɛti go wa ame ga pili lijɛ ko'dɔ kiyandi gbi ne ngi zi Yɛsu.

31 Tine tindi ɔ'bo ngi nburu nbanj tinni kɛdi kari mɔto ga kɛdi kako nduwɛ yimo, kola bi 'ba tonyo ɔto ga dɛ kpe zi Yɛsu ni ti bo kɔsɔ go bo ga. Kina bo kiya ngi zi bo kɔsɔ go bo ga te, "ɛnyike, darike titi mbowa yaga bi mɔto ro dɔze go kindawoke roye."

32 Kina lijɛ kɛnyi ngi kɛki mi sorope tari titi mbowa yaga ro donni.

33 Tine ma konzi o'ja lijɛ ngi kɛdi ro tari na kikali lijɛ ngi. Kina bilaka kɛnyi ngi pili di mi gawo ma yayi naga nima kirija kurɛ donni kɔmɔ ngi gba go bi ma lijɛ kɛdi kari teyi mo tɔnɛ.

34 Kina ɔɔ Yɛsu kɛki di mi sorope tine bo o'ja bilaka 'deni ngi yayi ro tindi ma kinza kiya. Lende 'benni o'de lisa ngi kɔmɔ bo rɔmɔyi lijɛ ngi kɔzo kamɔlɔ ame ga bo koda mo kinza ne tara. Na bo koloma ngi ro tiyandi lijɛ ti lende ma konzi.

35 Kina ɔɔ kada kɛdi ko'dɔ 'deni tɔsɔ tine na bo kɔsɔ go bo ga kako ngi zi bo kiya te, "Onɔgo te, go bi nime bine ro yi mɔkɔ, kada inza kpe.

36 Oja bilaka naga nima lijɛ kari mi liɔo ti mi tiri ma ngɔsi bine go lijɛ kari kugɔ ɔto ga zinni tonyo mo."

37 Bo ɛnyi kileki dɔmo zinni te, "Kpe na ki'dike zinni lijɛ konyo."

Lijɛ ititi bo iya te, "O'dɔko go dari dugɔ akonyo ti kisi riyɔ ti'di mo zinni?"

38 Bo ititi lijɛ iya te, "ɛddike ti mangolo'bo ndɔ bina? Ari kongoke te."

Kina ɔɔ lijɛ kari kongɔ 'deni tine lijɛ ako kiya te, "Dɛdi timo muyi, ti kenze mo ga riyɔ teyi."

39 Bo iya zinni lijɛ kiyija bilaka naga nima koloma bɛri ro dɔtumu dɔ moli ma kunzi.

40 Bilaka naga nima oloma ngi ro dɔtumu, mɔto ga kuluku riyɔ mɔto ga kuluku kɔto.

41 Kina bo kogba mangolo'bo muyi tɔnɛ ga ngi ti kenze riyɔ mo tɔnɛ ga, bo kongɔ bi mitɔro kileki yɛɛ'di zi Boko'ba. Kina bo konye yimo ngi bo ki'di zi bo kɔsɔ go bo ga lijɛ kari koza zi bilaka naga nima. Kina bo koza kenze riyɔ mo tɔnɛ ga ngi gbi pili gɔmo.

42 Kina bilaka naga nima pili ro gɔmo konyo ngi kitɛkpe lijɛ.

43 Bo kɔsɔ go bo ga ari kutɔ'du kɔsɔ ma kileke bɛri mo ga ngi koso mi kee 'butɛ dɔmoriyɔ.

44 Bilaka naga nima konyo a nima ne titɛtɛ mo bɔtoni mo ga nbɔ kuluku 'butɛ bi 'butɛ (5000).

Yɛsu Ilingere Kebe Dɔ Mini (MT 14:22-33; YN 6:15-21)

45 Kina bo ki'di bo kɔsɔ go bo ga ngi kɛki mi sorope 'dɔ lijɛ kari tɔti dɔgba gɔnyi pɔpɔ mi Betesayida. Bo ileke ma 'ba bo ngi titi ti'di bilaka naga nima go kari.

46 Di pɔtɔ lijɛ kari 'deni na bo kari ngi dɔ dɔku tumɔtu.

47 Mi dɔkɔpiyari mo tine sorope 'deni ngi nbɔ mi zana mini, bo kɛdi ma 'ba bo gba kutu bo yi mɔkɔ.

48 Bo onɔgo lijɛ ɛdi ngi ro tilisa ti tugɛ sorope, rɔmɔyi lili ɛdi kome za kako di kɔmɔnni. Mi kano bi 'deni tine na bo ki'di tako ngi zinni bo kɛdi kilingere kebe dɔ mini. Bo iteri 'dɔ bo kiteli kebe ngila lijɛ.

49 Tine lijɛ o'ja bo ngi na lijɛ kembe ngi ro tulori, kiya te, "Sɛgɛ na."

50 Rɔmɔyi lijɛ nima pili o'ja bo na ko'de tikere ngi sowa zinni. Tine bo ɛnyi kileki zinni te, "Ogbɔke dɔki'di ye. Ma na. Kinza kereke dɛ."

51 Bo ɛki ngi mi sorope gɔnni yayi na lili tɔnɛ kɔro ngi. Kina lende mo kebe kigayi lijɛ ngi,

52 rɔmɔyi minyi 'benni lende 'ba mangolo'bo nima pele ɔɔ dɛ donni.

Yɛsu Ileno Bo Rɔko'o Di Genesareta (MT 14:34-36)

53 Di yayi na lijɛ kako kɔmɔ ngi kpa gɔtɔ mi dɔyayi 'ba Genesareta kudɔdu sorope yayi.

⁵⁴ Ko'ja lijë kēdi kēki gba rɔ tēki yaga di mi sorope te, na bilaka kikali Yēsu ngi.

⁵⁵ Kina lēbi abo kita'ba ngi kote mi go bi nima, na koloma ngi rɔ tombi bo rɔkɔ'ɔ ni ti lanba kɔlɔ kari timo bi ame kuwɔ 'deni bo kēdi teyi ne.

⁵⁶ Mi liɲɔ ti gawo ame ga pili bo kudɔ kebe teyi ne, o'de bo rɔkɔ'ɔ ngi ko'ba nduwē rɔ kpa kɔri. Lijë oma'jo rōnni ngi zi bo 'dɔ bo ki'di lijë tɔ kpe kosa kpa boɲɔ 'ba rɔ bo. Kina ame ga pili kosa kpa boɲɔ 'ba rɔ bo ne, ileɲɔ ngi di dɔ rɔkɔ'ɔ mo ga.

7

Dölēti 'Ba Yudayi (MT 15:1-9)

¹ Kina Parosi ni ti bo kɔmɔ kiyandi mɔtɔ ga ame kako di Yerosalema ne kotɔtɔ ga rōnni ngi ngila Yēsu.

² Lijë o'ja 'deni bo kōsɔ go bo mɔtɔ ga kēdi konyo wa ngi tara kinza ma lijë ko'do dölēti 'ba kōzi kurögö dē.

³ Römöyī Parosi ni ti Yudayi pili onyo wa dē tara kinza ma kurögö kōzi titi dɔgba go dölēti mo ma molo tōnē.

⁴ Wa ame ga pele kugö di mi bi 'ba ndögö ne, urögö titi dɔgba na 'jaa konyo. Dölēti ma konzi mɔtɔ ga ēdi gbī zinni nbanj toro mo, kɔzɔ 'ba turögö rɔ kōsu ni ti kete ni ti gata.

⁵ Kina Parosi ni ti bo kɔmɔ kiyandi naga nima kēnyī kititi Yēsu, kiya te, "Go wa'di na bo kōsɔ göyī ga koro dölēti ma molo 'ba 'bu ze löbu ga dē, lijë kēdi konyo wa ngi tara kinza ma lijë kurögö kōzinni dē?"

⁶ Yēsu ileki dɔmo zinni, iya te, "Kpe bilaka bo kɔmɔ kandi naga nime, Yesaya na ngi kikali tumē lende go kö'du 'be. Ame tōnē bo kugu kiya te, 'Bilaka naga nime lijë oro ma nɛre Boko'ba nge ti kpēnni, tine mīnni nɔbɔ rɔ ma kɔwɔ di zö.

⁷ Mōtu 'bēnni ka rɔ a yawa, römöyī kö'du ki'di 'bēnni 'ba bilaka lesi na za lijë kebe tiyandi mo kiya rɔ lende ma 'ba Boko'ba na.'

⁸ Kpe ebe kolake kö'du ki'di 'ba Boko'ba za yaga kōsöke go dölēti 'ba bilaka lesi.

⁹ Kɔmɔ kandi nima ziye ne, ebeke tilagi lende 'ba Boko'ba le yaga rɔ ma kēyī, tine dölēti 'be ga na kubike gomo liki.

¹⁰ Römöyī Musa ugu 'deni mi kö'du ki'di iya te, 'Oro 'bu yī ni ti möyī. Bɔtɔ ame kumu kpa bo go 'bu bo ni ti ma bo ne kōlē yaga.'

¹¹ Ne ma 'beye ebe kiyake te, ɔdɔ ni mɔtɔ kēddi pele ti wa 'dɔ kokonyi 'bu yī ni ti möyī timo, ɔdɔ kiya 'deni te ēdi rɔ Korobano, ame 'jo 'ba lende mo tēgē 'deni rɔ 'ba Boko'ba ne,

¹² i'di bo ngi dē kpe tokonyi lijë.

¹³ Kina ki'di ye ngi kirasike mi lende 'ba Boko'ba go kö'du 'ba dölēti 'be ga ti wa ma konya mɔtɔ ga ame kēddi ko'doke ne."

A Ma Rɔ Ti'da (MT 15:10-20)

¹⁴ Kina Yēsu kīdēki bilaka ma konzi ngi kako zi bo, bo kiya zinni te, "Kpe pili ojeke mbili ye kuwöke dɔma laka.

¹⁵⁻¹⁶ Wa ame ga pili kēdi kari di yaga mi bilaka ne i'di bɔtɔ dē kēdi rɔ ti'da di kɔmɔ Boko'ba. Tine wa ame ga kēdi kɔdɔ kako yaga di mi bilaka ne na kēdi ki'di bilaka rɔ ti'da."

¹⁷ Kina ɔdɔ bo kēnyī 'deni di mi löngö tindi naga nima bo kari kɔdɔ 'deni rō tine, na bo kōsɔ go bo ga kako ngi zi bo tititi bo go 'jo 'ba dɔngala nima.

¹⁸ Bo ileki zinni iya te, "Kpe gbī gba tara ikalike lende dē kebe lijë ma laki mo naga nima? Ikalike dē su, wa ame kēdi kɔdɔ di yaga kari mi bilaka ne i'di bɔtɔ dē rɔ ti'da di kɔmɔ Boko'ba.

¹⁹ Römöyī ari dē mi dōki'di, tine ari nge mi tokpe na koja ngi kɔdɔ yaga di mi yida rɔ."

Mi lende kiya nime bine, Yēsu ɔdɔrɔ gomo 'deni akonyo pili rɔ gomo rɔ ma kele zi bilaka tonyo mo.

²⁰ Kina bo koto nati ngi nduwē tiya mo zinni te, "Wa ame ga kēdi kɔdɔ kako yaga di mi bilaka ne na kēdi ki'di bilaka rɔ ti'da di kɔmɔ Boko'ba.

²¹ Römöyī di mi dōki'di bilaka na meri kēnyē 'ba to'dɔ 'bögö ni ti löpö

²² ti yēri ti mi kombi ti dɔkomali wa ma rɔ ti'da naga pili kēdi kɔdɔ ti 'bōlu ni ti lende kinza rɔ kaya ti mi kututu ti kore ti dɔ kombi ni ti lende ko'do dɔ rumö.

²³ Wa kënyë naga nime pili ëdî kôdô di mî bilaka lesi, kina lijë na këdî ki'di bilaka rô ti'da di kômô Bôko'ba."

Nyiti 'Ba 'Ja Kanana Môtô
(MT 15:21-28)

²⁴ Kina Yësu kënyî ngî di yayi kari mî døyayi 'ba Tura. Bo ari koloma lijô môtô, tine bo o'dôkô dë gô bilaka ma konzi kikali ma bo këdî yayi. Pele na lëbî abo kita'ba ngî welo.

²⁵ 'Ja môtô yayi nyiti mo rô nôkî uwô lende 'ba Yësu na loko kako ngî kila'ba bëri bi ndî Yësu.

²⁶ Loko inza rô Yudayi, öyö nî mî Pônîkë mî døyayi 'ba Suriya. Loko ako koma'jo rônnî zi Yësu 'dô koga nôkî yaga di dô nyiti 'bëni.

²⁷ Tine Yësu ileki dômo zîni iya te, "Ma laka mo zize ti'di akonyo gba zi kole titi. Inza rô ma laka togba akonyo 'ba kole titi tu'du mo zi bi."

²⁸ Loko ileki dômo te, "Nere, pele rô ruruzu ame ga këdî kilayi bëri di kpa kole titi ne ola ngî zi bi."

²⁹ Kina Yësu kileki dômo ngî zîni iya te, "Rô ma laka gô dô lende kileki 'bî nima, ari ti lijô, nôkî ita'ba 'deni di dô nyiti 'bî."

³⁰ Loko ari ko'ja nyiti 'bëni tönë kô'dô 'deni dô bi 'ba tô'dô. Rô ma laka nôkî mo tönë ola 'deni.

Yësu Ilenjo Bô Mbili Ku'bë

³¹ Yësu ënyî ngî di mî døyayi 'ba Tura yayi kumu kebe mî Sidona kari nduwë kpa pôpô 'ba Galilaya. Bo ari ti kôri ame kudô te kebe mî døyayi ma kidëki rô Gawo 'Butë ne.

³² Ya môtô ga o'de bô môtô mbili mo ku'bë ë'bëni 'deni molo teyi kpamo kudôdu ngî kako zi Yësu. Lijë oma'jo rônnî zi bô 'dô bo ki'di kôzi bô rômo bo kilenjo.

³³ Kina Yësu kogba bô nima ngî kari timo mbowa yaga di mî lönjô tîndî, bo ki'di dôkole kôzi bô mbili mo. Bo oto'bi woro kosa rô dônde'de bô nima.

³⁴ Kina bo kombi kômô bo ngî mitorô bo kawo rô ma kembe, bo kiya te, "Epata." Ame 'jo 'ba lende mo tégë, "Urögô rôyi yaga rô gbönjô."

³⁵ Kina mbili bô tönë kapi ngî kpamo kope rônnî yaga, kebe ngî tilende rô ma laka.

³⁶ Tine Yësu ose gômô zînnî kinza lijë kari kiya lende mo dë zi bôtô môtô. Bo ose gômô pele kitigô te nime, lijë ari kiyëlë lende abo ngî kulôwô rô dô kiteli.

³⁷ Kina lende mo kigayi lijë ame ga pili kuwô ne ngî rô mbëmbë. Kina lijë kebe ngî rô tiya mo te, "Yësu o'dô lende keke sowa, bo i'di bô mbili ku'bë ni kuwô bi yaga, bô kpa kudôdu ni kilende."

8

Yësu I'di Akonyo Kô'bô Bilaka Kuluku 'Butë Bi Modômota
(MT 15:32-39)

¹ Mî kada naga nima yayi 'bôwu gbî na tîndî ma kinza kiya kotôto rônnî ngî kako zi Yësu. Kina ôdô ôto kinza kpe zînnî tonyo mo tine na Yësu kidëki bô kôsô gô bo ga ngî kako zi bo. Na bo kiya zînnî te,

² "Ma rô meri gô lende 'ba bilaka naga nime rômöyi lijë o'dô tô'dô 'deni nbô dô mota tô bine, ôto inza kpe zînnî tonyo mo.

³ Ôdô kiya te moja lijë ngî kari tara ti 'bô môtô ga ëdî kidaki gô kôri. Ya môtô ga di mî lönjô lijë nima bina ako nbô di bi kôwô."

⁴ Bô kôsô gô bo ga ileki zi bo iya te, "Bi na me rô yî mökô, ti ko'ja akonyo di yala 'dô kô'bô bilaka konzi naga nime?"

⁵ Bo ileki kititi lijë, iya te, "Ëddike ti mangolô'bô ndô bina?"

Lijë iya te, "Modômoriyô."

⁶ Kina bo kiya ngî zi bilaka naga nima 'dô koloma bëri. Kina bo kogba mangolô'bô modômoriyô mo tönë ga ngî, bo kileki yëë'di mo zi Bôko'ba, na bo konye yîmo ngî ki'di zi bô kôsô gô bo ga, lijë kari koza zi bilaka naga nima. Kina lijë kari koza ngî.

⁷ Lijë ëdî gbî ti kole kenze mbowa yayi. Kina bo kogba ngî gbî kileki yëë'di mo, na bo kiya gbî zi bô kôsô gô bo ga 'dô lijë kari gbî timo koza zi bilaka naga nima.

⁸⁻⁹ Bilaka naga nima pili rô gômô onyo ngî kitëkpë. Titëtë mo ëdî pili kôzô kuluku 'butë bi modômota (4000) tara. Kina bô kôsô gô bo ga kari kutô'du kôzô ma kileke bëri mo ga ngî koso mî kee

modomoriyö. Yësu i'di bilaka naga nima ngi go kori,

¹⁰ kina lijë ti bo kösö go bo ga këki ngi mi sorope tumu tari mi døyayi 'ba Dalamana.

Bö Titi Ma Le'jete
(MT 16:1-4)

¹¹ Kina Parosi ni kako ngi koloma ro to'do kowasa ti Yësu, to'ba bo timo. Lijë iteri bo go bo ko'do go koto ame go kileme tigo 'ba Boko'ba di mitoro ne.

¹² Tine bo awo ngi ro ma kembe, bo kiya zinni te, "Go wa'di na do kupö ma le'jete nime këdi kiteri ma 'benni go koto di mi døyayi 'ba mitoro? Ro ma laka mëdi miya ziye, inza kileme du te zinni, lijë bilaka naga nima."

¹³ Kina bo kënyi ngi këki mi sorope lijë kileki gönyi pöpö ma kapa moto.

¹⁴ Do bo kösö go bo ga udölu 'deni di bi togba mangolo'bo zinni. Koso mo ola 'deni nge koto mi sorope yayi.

¹⁵ Bo iya zinni te, "Kpe, i'dike komoye kandi laka di zi lanja 'ba Parosi ni ti 'ba Erode."

¹⁶ Kina lijë kebe ngi ro tiya mo ro go rönni te, "Bo ëdi kiya tara go ame dinzake ti mangolo'bo ne?"

¹⁷ Tine Yësu ikali meri 'benni nima ngi. Na bo kiya zinni te, "Kpe nime, go wa'di na këdi kiyake lende 'ba mangolo'bo ma kinza gomo? Kpe gba ikalike tigo ma de ki'dike doye gomo? Kpe ngi ro wa do kirindi to ne ga?"

¹⁸ Eddike ngi ti komo, tine o'jake de? Eddike ngi ti mbili, tine uwöke de?

¹⁹ Me tonë monye mi mangolo'bo muyi zi bilaka kuluku 'butë bi 'butë (5000) konyo ne lende mo udölu 'deni di doye? Utö'duke koso ma kileke mo ga koso mi kee ndö?"

Lijë iya te, "Kee 'butë domoriyö."

²⁰ Bo iya te, "Kina me ma tonë gbi monye mi mangolo'bo modomoriyö zi ma kuluku 'butë bi modomota (4000) tonë ga ne, utö'duke koso mo koso mi kee ndö?"

Lijë iya te, "Kee modomoriyö."

²¹ Kina bo kileki zinni te, "Pele te nime gba kpe i'dike doye de go tigo ma?"

Bö Komo Kölu 'Ba Betesayida

²² Lijë ari komo Betesayida na ya moto ga yayi ko'de bo komo kölu moto ngi kako zi Yësu. Lijë oma'jo rönni zi bo 'do bo kosa ro bo nima kilejo.

²³ Tine bo inda'ba közi bo komo kölu nima ngi kokoko kari timo mbowa yaga di mi gawo. Bo oto'bi woro komo mo bo ki'di közi bo domo, na bo kititi kiya te, "O'ja oto?"

²⁴ Bo nima urë komo bo konjo, na kiya te, "Yëë, mo'ja bilaka tine lijë inda ngi kozo ngëri naga tara këdi kilingere."

²⁵ Yësu ileki 'böwu ki'di közi bo komo bo nima. Bo nima ulö komo bo ngi konjo go bi na komo mo kopo ngi yaga.

²⁶ Yësu oja bo kileki kari lijo kose gomo zi bo te, "Ni, kinza kileki de kari mi gawo nime."

Kole 'Ba Bilaka Lesi Yë Na?
(MT 16:13-20; LK 9:18-21)

²⁷ Yësu ni ti bo kösö go bo ga ënyi ngi tari mi døyayi 'ba Kayisariya Pilipö. Di go kori na bo koloma ngi ro tititi lijë kiya te, "Iyake zo te. Bilaka ëdi kiya ma ro yë?"

²⁸ Lijë iya te, "Ya moto ga iya te ni Yowani bo bapatisi na. Ya moto ga iya te ni Eliya na. Tine ya moto ga iya ma 'benni te ni bo kumë lende ma koto moto na."

²⁹ Kina bo kileki kititi lijë kiya te, "Ne kpe ma 'beye iyake ma ro yë?"

Pitöro ënyi kileki domo ngi iya te, "Ni na ro Kurisito mo tonë Boko'ba këdi koja ne."

³⁰ Tine bo ënyi kose gomo ngi kitigo zinni kinza lijë kari kiya lende mo de zi boto.

Yësu Iya Go Lende 'Ba Tölë Abo
(MT 16:21-28; LK 9:22-27)

³¹ Yësu ebe ngi ro tiyandi bo kösö go bo ga. Mi akiyandi abo, bo iya te, "Ro ma laka, kole 'ba bilaka lesi ti kombi gomo 'deni ngi ro mbembë. Löbu 'ba bilaka ni ti bo do bo akumu ni ti bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ti kilagi 'deni ngi yaga di ro bo. Kina ti kupö bo ngi. Tine mi tö'do do mota bo ti kodö 'deni ngi yaga di mi töle."

³² Lende nima bo iya ngi zinni yaga bi kopo kozo a nime te. Kina Pitöro kako kogba bo ngi kese ti bo mbowa yaga tileki lende zi bo.

³³ Tine na bo kënyī kuyī kɔmɔ bo ngī bo koŋɔ dɔ bɔ kɔsɔ gɔ bo ga toko, na bo kamo ngī dɔ Pītōrō, kiya te, “Ese yaga di rɔma, nī Satani. Meri 'bī nima 'ba bilaka lesi na, 'ba Boko'ba na dē.”

³⁴ Bo idēki bɔ kɔsɔ gɔ bo ga ngī kako kɔtɔ zi bo kpaki ti tindi naga nima, na bo koloma ngī rɔ tiya mo zinni te, “Bɔtɔ ame ko'dɔkɔ tɔsɔ goma ne, i'dike bo komba gɔ bo zi gbagba bo, bo kombi goma abo bo kɔsɔ goma pele nbō mī tölē.”

³⁵ Römöyī bɔ ame kiteri tɔmɔ didi bo ne ti kupō ngī. Tine ame kupō didi bo gɔ lende ma gbī ti laja laka nime ne ti kɔmɔ ngī.

³⁶ Wa'di na ti nī mɔtɔ ko'ja di gɔmo ɔdɔ kiya te komɔmi doliŋɔ löbu nime pele 'doyi tine kupō dɔ didi yī?

³⁷ A mɔtɔ inza ame 'dɔ nī mɔtɔ ki'di topi gɔ didi yī timo.

³⁸ Bɔtɔ ame rɔmo kaya ma mī kada 'ba bɔ lende kënyē kinza koro Boko'ba naga nime ne, ti rɔ kole 'ba bilaka lesi kaya gbī 'deni tara di rɔmo mī kada ma bo kēdi kako 'deni mī rɔ löbu 'ba 'bu bo ti malayika kɔtɔ laka abo ga.”

9

¹ Kina bo kileki kiya zinni te, “Rɔ ma laka mēdi miya ziye, ya mɔtɔ ga di mī löngö ye nima inza kinene a mɔtɔ rɔ tölē titi du gba kota kinza ma nɛre löbu 'ba Boko'ba kako ra ti tigo mo.”

Kinë Yēsu Uyī Rōnī

(MT 17:1-13; LK 9:28-36)

² Di pötö tō'dō dɔ modɔkɔtɔ na Yēsu kënyī kogba Pītōrō ni ti Yakoba ti Yowani, lijē kēki nge rɔ dönñi nime kari dɔ doku tɔrɔ. Tine di yayi na ɔdɔ lijē koŋɔ Yēsu tine, kinē bo uyī rōnī 'deni ngī 'beri,

³ bɔŋɔ 'ba rɔ bo kaŋmi ngī köbö kebe akurögö 'ba bilaka 'ba doliŋɔ nime pili.

⁴ Ya mota ma rɔ bɔ kɔsɔ gɔ bo naga nima o'ja Eliya ni ngī ti Musa kēdi 'deni rɔ tilende ti Yēsu.

⁵ Kina Pītōrō kënyī kiya zi Yēsu te, “Bɔ kɔmɔ kiyandi, ele sowa ame dēdi bine ne. I'di do'dɔ ngöŋgöbö mota, kɔtɔ ziyī, kɔtɔ zi Musa kina kɔtɔ zi Eliya.”

⁶ Lijē pili 'deni ngī rɔ tikere, lende naga nima bo kēdi kiya pele ne bo ikali gomo dē.

⁷ Kina pɔli kako kutu'bō lijē ngī nbuku. Kina birɔ kudu ngī di mī pɔli nima, kiya te, “Ame na rɔ kole ma. Mɔ'ɔ bo kulöwö, uwöke dɔ bo.”

⁸ Tine ɔdɔ lijē kënyī kuyī kōmōnnī koŋɔ bi toko 'böwu yayi, bɔtɔ inza kpe, Yēsu na 'deni nge kola kɔtɔ tinni yayi.

⁹ Kina ɔdɔ lijē kēdi kēki 'deni kako bēri di dɔ doku yayi, Yēsu ose gomo kitigo zinni kinza lijē kari kiya lende nime lijē ko'ja ne dē zi bɔtɔ ma kɔtɔ mɔtɔ. Tine gɔ lijē kiya 'jaa nbō ɔdɔ kole 'ba bilaka lesi kɔdɔ 'deni yaga di mī tölē.

¹⁰ Kina lijē ki'di lende nime ngī kö'bō nge mī löngö lijē. Tine lijē oloma rɔ tititi mo rɔ gɔ rōnni, kiya te, “Wa'di ga na rɔ tɔdɔ di mī tölē?”

¹¹ Lijē ititi Yēsu, kiya te, “Gɔ wa'di na bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba kö'du ki'di ni kiya te Eliya na kēdi kako titi dɔgba di zi Kurisitō ma Boko'ba kēdi koja?”

¹² Yēsu ileki dɔmo zinni te, “Rɔ ma laka Eliya ako 'deni titi dɔgba tilenɔ wa pili ndö. Kina me buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Kole 'ba bilaka lesi ti kombi goma rɔ mbēmbē bilaka kilagi di rɔmo.’

¹³ Ne rɔ ma laka ti miya ziye, Eliya ako 'deni tine bilaka o'dɔ wa 'deni ngī zi bo kɔzɔ ma lijē ko'dɔkɔ to'dɔ mo, kɔzɔ ma tönē mo kugu ne tara.”

Kole Mɔtɔ Ti Abēri Dɔmo

(MT 17:14-21; LK 9:37-43)

¹⁴ Kina ɔdɔ Yēsu ni kēki 'deni bēri kako kōmō zi bɔ kɔsɔ gɔ bo ma laki naga nima tine, lijē ako ko'ja tindi ma kinza kiya koso 'deni ngī yayi ti bɔ kɔmɔ kiyandi ni kēdi ko'dɔ kowasa tinni.

¹⁵ Bilaka naga nima lijē o'ja Yēsu kēdi kako na lijē kɔtɔ ngī rɔ gönni kirinɔ kurē dɔ bo tumötö bo.

¹⁶ Yēsu ititi bɔ kɔsɔ gɔ bo ga iya te, “Wa'di na kēddi ko'dɔke kowasa mo tinni?”

¹⁷ Bɔ mɔtɔ di mī löngö tindi naga nima ënyī kileki kiya te, “Bɔ kɔmɔ kiyandi, kole ma nime nöki udödu kpamo 'deni ngī teyi, kina me mo'de kako ziyi.

¹⁸ Nöki nime ɔdɔ kebe to'dɔ bo, oŋma bo ngī bēri koja surupu di kpa bo, bo

konyo do tunḡu bo ṅḡi teyi ndiṅindiṅi, ro bo kitigo ṅḡi yaga gbörökötö. Kina me mititi bo kösö göyi naga nime 'do liḡe koga nöki nime yaga tine liḡe o'bo de."

19 Yësu ileki kiya zinni te, "Kpe bilaka ma le'jete naga nime bo kinza kikali ti'di doye go lende ma nime. Go moloma ṅḡi ṅbö nyanya ga tiye na? 'Do mogbo döki'di ma ṅḡi ṅbö nyanya ga di ziye na? O'deke kole nima kako zö dayi."

20 Liḡe o'de kole nima kako zi bo. Kina nöki ko'ja kinë Yësu te, na koṅma kole nima ṅḡi bëri, kululu, surupu kö'bu di kpamo.

21 Yësu ititi 'bu 'ba kole nima, iya te, "Nöki nime isaki bo nyanya ga?"

Bo ileki domo tège, "Molo gba ro do kole titi.

22 Mi kada moto ga ebe tu'du bo mi pa'do, moto ga oṅma bo ṅḡi mi mini, 'do kupö bo ṅḡi yaga. Ne odo ko'bo ṅḡi to'do mo, oṅgo lisa 'ba roze kokonyi ze."

23 Yësu ileki kiya zi bo te, "Go wa'di na kiya te odo mo'bo ṅḡi? A moto inza ame 'do konya do bilaka ame ga pili ki'di dönni 'deni go tigo 'ba Boko'ba ne."

24 Kina 'bu 'ba kole nima kënyi ṅḡi kulöri ro ma kembe kiya te, "Ma mi'di doma 'deni ṅḡi gomo, tine okonyi ma kogbo ma laka yimo."

25 Yësu oṅgo bilaka edi 'deni ṅḡi kosoṅi kulöwö kako ṅgila liḡe. Kina bo kamo ṅḡi do nöki nima kiya te, "Ni nöki ku'bë mbili kudödu kpa nima, moga yi, odo yaga ṅburu mi koto kinza kileki de kpe do bo nime."

26 Kina nöki kënyi kapi ṅḡi ro ma kembe koṅma bo nima ṅḡi ro ma kënye, kina kita'ba ṅḡi yaga di domo. Bo nima ödö ṅḡi yayi kozo töku. Kina bilaka ama ga yayi ne kebe ṅḡi ro tiya mo tège, "Bo öle 'deni."

27 Tine Yësu inda'ba közi bo, na bo kënyi ṅḡi toro.

28 Kina odo Yësu ni kedü 'deni ro dönni rö ti bo kösö go bo ga tine, na liḡe kebe tititi bo iya te, "Go wa'di na do'bo ma 'beze de toga nöki yaga?"

29 Yësu ileki domo zinni iya te, "A moto inza ame 'do ko'bo toga mo timo, tine ṅge koto ti mötu."

Yësu Iya Lende 'Ba Tödo Abo Di Mi Tölë (MT 17:22-23; LK 9:43-45)

30 Liḡe ënyi ṅḡi di bi nima yayi kudö te kebe mi Galilaya. Yësu o'doko de 'do bilaka kikali go bi ma liḡe kedü teyi,

31 römöyi bo o'doko tiyandi bo kösö go bo ga. Mi akiyandi abo zinni bo iya te, "Ti ki'di közi kole 'ba bilaka lesi 'deni ṅḡi zi bilaka moto ga, kupö bo yaga. Tine mi tö'dö do mota bo ti kodo ṅḡi yaga di mi töle."

32 Akiyandi abo nima bo kösö go bo ga ikali mi 'jo 'ba lende mo de. Tine liḡe ere 'deni di bi tititi bo.

33 Liḡe ako kömö Kaparanoma, kina odo liḡe kedü 'deni liḡo tine, Yësu ititi bo kösö go bo ga iya te, "Wa'di na kolomake ro to'do kowasa mo di go kori yayi ne?"

34 Liḡe ileki domo de römöyi pa di go kori yayi liḡe oloma ro towasa mo ye na ro löbu di mi löngö liḡe nima bina.

35 Yësu oloma bëri kidëki ma 'butë domoriyö naga nima kako zi bo. Kina bo kiya zinni te, "Boto ame ko'doko tedi ro löbu ne, i'dike bo kileki ro bo bëri yaga ro bo laja zi ya ma laki."

36 Bo ogba kole titi moto ki'di koro kömönni yayi, bo kinda'ba romo na bo kiya zinni te,

37 "Boto ame koja laja zi kole ma te dömöyi ma ne, ma na bo koja laja 'deni zö. Kina boto ame koja laja zö, bo ame koja ma ne na ma 'deni gbü bo koja laja teyi."

38 Yowani ënyi kiya zi bo te, "Do'ja bo moto kedü koga nöki ti möyi yi, kina dota gomo 'deni di zi bo diya te kinza bo ko'do de römöyi bo inza ro ma koto 'beze moto."

39 Yësu iya te, "Kinza kotake gomo de di zi bo. Römöyi boto ame kedü ko'do go koto 'deni ti möyi ma ne inza kileki 'böwu kiya ma ro ma kënye.

40 Boto ame ko'ji ze de ne kina ro 'beze.

41 Omerike go lende nime laka. Boto ame ki'di pele ṅge ro mini kuwë ziye römöyi kpe 'ba Kurisito na ne ti ko'ja kpa közi 'ba gomo ṅḡi.

42 Boto ame kebe ki'di a titi ma kozo a naga nime te ame ki'di dönni 'deni go

lende ma ne kebe kila'ba mi lende kenyē, ma laka mo dēne go kudōdu ro toto kuwu ndōwu ma löbu mugu bo mo go kitinji bo timo mi mini löbu.

⁴³⁻⁴⁴ Odo köziyi na ki'di yi ko'do lende kenyē, oke yaga. Ti kedī ro ma laka ro do kiteli ziyi todo mi didi ma nburunburu ti közi koto, di do ame 'do kari ku'du yi mi Gehena pa'do kinza kōlu nima ti köziyi kedī riyō ne.

⁴⁵⁻⁴⁶ Odo ndiyi na ki'di yi ko'do lende kenyē, oke yaga. Ti kedī ro ma laka ziyi 'do todo mi didi ma nburunburu ro bo ndi koto di do ame 'do kari ku'du yi mi Gehena ti ndiyi kedī riyō ne.

⁴⁷ Odo kömōyi na ki'di yi ko'do lende kenyē, iyagba yaga. Ti kedī ro ma laka ziyi todo mi nere löbu 'ba Boko'ba ro bo komo koto di do ame 'do kari ku'du yi mi Gehena ti kömōyi kedī riyō ne.

⁴⁸ Go bi nime ro Gehena ne kuru ma kedī konyo bilaka mo ga öle de kina pa'do mo ö'bo nburu tara kōlu de.

⁴⁹ Kina bo kiya gbi te, "Ti kilejo bilaka pili 'deni ngi ti pa'do go kedī laka kozo tiko'do ame kedī kilejo wa ne tara.

⁵⁰ Tiko'do ele ma. Ne odo tiko'do kote tulōwu ma kiyoko mo 'deni ti ko'bo 'bōwu ti'di mo kileki ro ma kiyoko tondo ga? Ni moto i'di gbagba yi kedī ro tiko'do. Olomake ti mi keyi ro go roye."

10

Lende 'Ba Toga 'Ja

(MT 19:1-12; LK 16:18)

¹ Di yayi na bo kenyi ngi kari mi dayayi 'ba Yudayi. Bo umu kari gönyi yöpö 'ba Yaradene, na bilaka kolo ngi ro tindī kako zi bo. Kina bo koloma ngi ro tiyandi lijē kozo ma molo tara.

² Kina Parosi ni kako ma 'benni ngi tititi bo to'ba bo timo. Lijē ititi bo, iya te, "Tara ne edi ngi ro ma laka mi kö'du ki'di na 'do toga 'ja?"

³ Bo ileki kititi lijē te, "Wa'di na Musa kiya mi kö'du ki'di?"

⁴ Lijē iya te, "Musa odo kpamo zi botoni 'do kugu waraga 'ba tēyi ki'di zi 'ja ame bo kedī koga ne."

⁵ Yēsu ileki domo zinni te, "Musa ugu kö'du ki'di nima tara ziye, römōyi minyi 'be idari 'deni.

⁶ Tine ma di bi tisaki mo inza tara. Ugu 'deni, iya te, 'Boko'ba o'ba lijē ro botoni ni ma ti 'ja.

⁷ Go kö'du mo na ki'di botoni kedī kenyi kololo di yoki 'bu bo ni ti ma bo, lijē kari kodo'bo ga rönni ti 'ja abo.

⁸ Kina lijē kpaki riyō 'deni ro akoto.' Lijē inza kpe riyō, tine 'deni yaga ngi ro akoto.

⁹ Kina wa ame Boko'ba kodo'bo 'deni ro a koto ne kinza boto moto kebe koza yimo de kpe yaga."

¹⁰ Kina ko'ja lijē kileki 'deni kari lijo tine, na bo kösö go bo ga kenyi kititi bo go lende nima.

¹¹ Bo iya zinni te, "Ni moto ame koga 'ja 'bi kebe kari kogbe moto ne, o'do yeri 'deni.

¹² Kina gbi 'ja ame kenyi di go me'de ni kari kogbe me'de moto ne, yeri na loko ko'do 'deni."

Yēsu O'do Yēyi Do Kole Titi

(MT 19:13-15; LK 18:15-17)

¹³ Ya moto ga o'de kole titi kako zi bo 'do bo ki'di közi bo domo. Tine bo kösö go bo ga ota gomo kinza ki'di lijē de kako zi bo.

¹⁴ Kina odo Yēsu ko'ja lende nima tara tine, bo enyi ngi ro 'diri. Bo iya zi bo kösö go bo ga te, "Olake kole titi kako zö kinza kotake lijē de, römōyi lijē ame ga te ne nere löbu 'ba Boko'ba na ro 'benni.

¹⁵ Ro ma laka miya ziye, boto ame kinda'ba nere löbu 'ba Boko'ba de kozo kole titi ne inza kodo du te yimo."

¹⁶ Kina bo kogba kole titi naga nima ngi bo ki'di közi bo domo ko'do yeyi zinni.

Bo Mori Moto

(MT 19:16-30; LK 18:18-30)

¹⁷ Tine ko'ja Yēsu ni kedī ko'do 'deni tosö domo tari yo, na bo moto kako ngi ro riña kolodo beri komo bo te, koma'jo rōni zi bo, kiya te, "Bo komo kiyandi ma laka, wa'di na go mo'do 'do mo'ja didi ma nburunburu?"

¹⁸ Yēsu ileki kiya zi bo te, "Go wa'di na kidēki ma ro ma laka? Boto moto inza laka, tine Boko'ba na nge koto kpōki laka.

19 Ikali kö'du ki'di 'deni, ame kiya te, 'Kinza ko'do röyi dë rɔ bo közi roma. Kinza ko'do yëri dë. Kinza ko'do 'böğö dë. Kinza kususu bɔtɔ dë rɔ bëtɪ. Kinza ko'do 'bölu dë. Oro 'bu yi ni ti möyi.' ”

20 Bɔ nima ileki dɔmo, iya te, “Bɔ kɔmo kiyandi, wa naga nima pili mo'do 'deni molo dɔ yɔbi ma.”

21 Yësu ongo dɔ bo nima, bo ɔ'ɔ bo nima. Na bo kileki kiya teyi te, “A mɔtɔ ëdi kɔtɔ ame kɔmo gba di zi'yi 'dɔ to'do mo. Ari kugö akonzi 'bi naga nima mökö koza girisi mo ga zi bo lisa. Kina ti kulu kpamo 'deni ngi zi'yi mitɔrɔ. Kina 'dɔ kako ti kösö goma.”

22 Lende nime bo nima kuwö kɔzɔ a nime te yɔ, na bo kuyi kɔmo ma löwö ngi bo kari abo. Römöyi bo nima bo rɔ bo mori ti wa nbanɪ.

23 Yësu uyi kɔmo bo kongo dɔ bo kösö go bo ga, na bo kiya zinni te, “Ti kedi rɔ ma kitigo zi bo wa ni 'dɔ kɔdɔ mi nɛre löbu 'ba Boko'ba.”

24 Lende nime igayi bo kösö go bo ga ngi. Tine Yësu oto nduwë tiya mo zinni te, “Kole ma ga, tɔdɔ mi nɛre löbu 'ba Boko'ba ti kedi rɔ ma kitigo.”

25 Tɔdɔ mi nɛre löbu 'ba Boko'ba ti kedi rɔ ma kitigo zi bo wa ni kebe tɔdɔ 'ba gamele kebe mi bi gböñö 'ba bicɪ libira.”

26 Lende nime igayi lijë ngi mi kɔtɔ, kina lijë kileki gomo kiya zi bo te, “Ne ma 'deni tara tine ne, yë ga na ti kɔmo di mi tölë?”

27 Yësu ongo dönni kina bo kileki kiya zinni te, “Wa naga nime ma di zi bilaka lesi na nge kinda rɔ a ma 'dɔ ko'do röni dë. Tine ma di zi Boko'ba embe dë römöyi bo na kɔ'bo to'do wa pili.”

28 Pitörö ënyi kiya zi bo te, “Ongo te, ze 'beze nime dola wa pili 'deni me döso göyi.”

29 Yësu iya te, “Yëë, rɔ ma laka miya ziye, bɔtɔ ame kola liɲɔ, kola löndö, kola lëmi, kola ma bo ni ti 'bu bo, kola kole, kola nyaka dömöyi ma gbi go laja kɔtɔ laka nime ne,

30 ti ko'ja ngi mi kada ma giri naga nime rɔ dɔ kiteli. Bo ti ko'ja wa naga nime pili rɔ mbëmbë kebe dɔ ame gbi ti közi kasi 'ba gomo. Kina mi kada ma kedi

kako nime 'dë bo ti kedi ngi ti didi ma nɲburunɲuru.

31 Tine ma konzi ame ga pa dogba ne ti kileki 'deni yi'böwu, kina ma yi'böwu na ti kedi 'deni dogba.”

*Yësu Iya Gɔ Lende 'Ba Tinda'ba Bo
(MT 20:17-19; LK 18:31-34)*

32 Di go kori lijë kedi 'deni rɔ tari Yerosalema, Yësu na kösö ngi dogba. Kina lende mo kigayi bo kösö go bo ga ngi, ko'de tikere ngi pili zi bilaka ame ga kedi kozi go bo ne. Tine bo ari kogba lijë ma 'butë dɔmoriyö mo naga nima ngi 'beri yaga rɔ dönni, bo koloma rɔ tiya go wa ma kedi kari ko'do röni zi bo zinni,

33 bo iya zinni te, “Kpe, uwöke tɔma. Dedi darike nima nɲö mi Yerosalema. Kina di yayi na ti ki'di közi kole 'ba bilaka lesi ngi zi bo dɔ bo akumu ni ti bo kɔmo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni. Tine na ti lijë kodo karama mo ngi dɔ bo rɔ tölë. Lijë ti ki'di bo zi ma rɔ bo löwö mo ga

34 kodo laɲa rɔ bo, koto'bi woro rɔ bo, komba bo kupö bo yaga. Tine mi tö'dö dɔ mota bo ti kënyi kodo 'deni ngi yaga di mi tölë.”

35 Yakoba ni ti Yowani, kole 'ba Zebedayo ga ako zi Yësu kiya te, “Bɔ kɔmo kiyandi, a mɔtɔ ëdi bine do'dɔkɔ yi 'dɔ ko'do zize.”

36 Yësu iya te, “Wa'di na ko'dɔkɔke go mo'do ziye?”

37 Lijë iya te, “Dɔ kari koloma 'deni dɔ kitɪ mi nɛre löbu 'bi, do'dɔkɔ 'dɔ ki'di ze doloma tiyi, ma kɔtɔ dɔ döri yi, ma kɔtɔ dɔ gali yi.”

38 Yësu ileki zinni te. “Wa nima kititike ne ikalike dë. Kpe, ti kɔ'bɔke tuwë wa di mi kösu 'ba gomo nime mëdi mari muwë ne? Ti kɔ'bɔke go kobapatisi ye ti kori nime kobapatisi ma timo ne?”

39 Lijë iya te, “Ti dɔ'bo ngi.”

Yësu iya te, “Rɔ ma laka kpe ti kuwëke ngi di mi kösu mo ma mëdi muwë di yimo, kina ti kobapatisi ye ngi kɔzɔ ma 'bama.

40 Tine lende 'ba ti'di wa toloma dɔ döri ma ala dɔ gali ma nima, ndɔbɔ ma na dë. Boko'ba na kedi ki'di go bi nima zi

bilaka mo ga ame bo kilenjo 'deni dömöyï mo ne."

⁴¹ Kina ɔɔɔ kɔɔɔ ya ma 'butë naga nima kuwö lende nima 'deni tara tine, lijë ënyï ngï rɔ 'dirï ti Yakoba ni ti Yowani.

⁴² Kina Yësu kidëki lijë ngï pili kako bi kɔɔ zi bo. Bo iya zinnï te, "Ikalike 'deni laka, löbu ma 'ba bɔ löwö ni o'dɔ ga rönni ngï rɔ ɲere rɔ a löbu dönni.

⁴³ Tine ma 'beye inza tara. Boto ame ko'dɔkɔ gɔ bo kedi rɔ löbu di mi löngö ye ne, bo kileki rɔ bo yaga rɔ bɔ laja ziye.

⁴⁴ Kina bɔ ame kiteri 'dɔ bo na kedi rɔ bɔ dɔye ne, bo kileki rɔ bo yaga rɔ atoli ziye pili.

⁴⁵ Römöyï kole 'ba bilaka lesi pele ako dë 'dɔ koja laja teyi, tine bo na 'dɔ koja laja zi bilaka, kina gbï ti'di didi bo tutë gɔ ma konzi timo di mi tölë."

⁴⁶ Lijë ako kömö Yereko. Tine ko'ja Yësu ni ti bɔ kösö gɔ bo ga ti tindï ma kedi kari tinnï naga nima kedi kiteli 'deni kebe yayi tine, bɔ kɔmɔ kölu mɔɔ yayi möyï mo rɔ Batimayo kole 'ba Timayo, edi kolo'bo kpa gɔ kori yayi tokpasi wa.

⁴⁷ Kina ɔɔɔ bo kuwö 'deni kiya te, Yësu 'ba Nazareta na, kina bo kulöri ngï rɔ ma kembe, kiya te, "Yësu kole 'ba Dawidi, i'di miyï këyï rɔma."

⁴⁸ Bilaka ma konzi i'di tamo dɔ bo gɔ bo kudumö yaga. Tine na bo kulöri ngï kulöwö rɔ ma kembe, kiya te, "Yësu kole 'ba Dawidi, i'di miyï këyï rɔma."

⁴⁹ Kina Yësu kɔɔɔ ngï kiya te, "T'dike bo kako dayi."

Kina lijë kidëki bɔ kɔmɔ kölu tönë ngï, iya te, "Ögö ti, ënyï tɔɔ, bo edi kidëki yi."

⁵⁰ Kina bɔ nima kogbagba ngï kulï bɔngɔ yaga di dɔ bo, kënyï kari zi Yësu.

⁵¹ Yësu ititi bo iya te, "Wa'di na ko'dɔkɔ gɔ mo'dɔ ziyï?"

Bɔ kɔmɔ kölu nima iya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, ma mo'dɔkɔ to'ja gɔ bi."

⁵² Yësu iya te, "Laka, ari ti, ti'di döyï gɔ tigɔ ma ilenjo yi 'deni." Kina kɔmɔ bɔ nima kɔɔɔ ngï yaga, bo kösö gɔ Yësu di gɔ kori yayi.

11

*Tɔɔɔ 'Ba Yësu Mi Yerosalema
(MT 21:1-11; LK 19:28-40; YN 12:12-19)*

¹ Kina ɔɔɔ lijë kari 'deni kömö ɲɔsi ɲgila Yerosalema mi gawo 'ba Betepage ni ti Betaniya tine, na lijë kari ngï dɔ doku 'ba Bilaya. Yësu oja bɔ kösö gɔ bo ga ma riyö

² kari dɔgba ti ndose nime, kiya te, "Kpe arike mi gawo nima dɔgba kɔmɔye ne. Di bi tömö 'be yayi ti kari ko'jake kole akaca kosi dɔmo 'deni bërï, rɔ ame gba boto këki dë dɔmo ne. Opeke ko'deke kako bine.

³ ɔɔɔ bɔɔ kititi ye kiya te, 'Ëddi kopeke gɔ wa'di?' Iyake te, 'Nere na ko'dɔkɔ, bo edi kileki girï naga nime.' "

⁴ Lijë ari ngï ko'ja kole akaca kosi dɔmo 'deni yaga kpa reki yayi. Kina ɔɔɔ lijë kedi ko'dɔ tope mo tine,

⁵ ya mɔɔ ga ame kedi kɔɔ yayi ne ititi lijë iya te, "Wa'di na keddi ko'dɔke tara, kedi kopeke akaca nima?"

⁶ Lijë ileki dɔmo ngï kɔɔ ma tönë Yësu kose zinnï ne tara. Kina bilaka naga nima kola ngï lijë kari timo.

⁷ Lijë o'de akaca nima kako zi Yësu na lijë ko'ba bɔngɔ 'bënnï ga ngï gɔmo. Kina Yësu këki ngï koloma dɔmo.

⁸ Tine bilaka ma konzi mɔɔ ga o'ba bɔngɔ ma 'bënnï ga mi gɔ kori, ya mɔɔ ga oga ma 'bënnï rɔ mbili mbirö ni di mi nyaka ko'ba gɔ kori.

⁹ Kina bilaka konzi naga nima mɔɔ ga kösö 'deni dɔgba mɔɔ ga kebe gɔ bo yi'böwu ne ki'di ngï tulöri timo rɔ ma kembe, kiya te, "Akilëlu kedi zi Boko'ba. Yëyï kedi dɔ bɔ ame kako ti möyï bo ɲere Boko'ba ne.

¹⁰ Yëyï 'ba Boko'ba kedi dɔ ɲere löbu ame kedi kako ne kɔɔ 'ba 'bu ze löbu Dawidi. Akilëlu kedi zi Boko'ba."

¹¹ Yësu ɔɔɔ Yerosalema na bo kiteli ngï kari mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Kina ɔɔɔ bo bɔngɔ wa mo naga nima 'deni pili tine, na bo kari ngï ti bɔ kösö gɔ bo ga ma 'butë dɔmoriyö naga nima mi Betaniya, römöyï kada inza kpe.

*Yësu Ulömu Ngëri Këlu
(MT 21:18-19)*

12 Mī bi kēzē ma di gomo ko'ja lijē kēdī kileki 'deni kako di Betaniya tine 'bö o'do Yēsu 'deni.

13 Bo o'ja ngēri kēlu kinda di bi kowō ti mbili dōmo. Kina bo kōcō ngī kari tonḡo mo, bo iya te mōtōga bo ti ko'ja ma kana mo. Tine bo ari ko'ja nḡe rō mbili na kutu ē'bēnnī rōmōyī kada 'ba tana 'ba kēlu na dē gba.

14 Kina bo kiya ngī zi ngēri kēlu nima te, “Nī, bōtō inza konyo o'tō mōtō kpe di dōyī.” Lende nima bo iya pili mbili bō kōsō ḡo bo ga kuwō.

15 Lijē ako kōmō Yerosalema na bo kari ngī kōdō mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba. Bo ari ko'ja bō ndōgō koso 'deni yayi na bo koloma ngī rō toga lijē yaga, bo kitinī dō tarabiza 'ba bō kutē ḡirisī ni ti gba'da 'ba bō kugō matukpuru ni bēri.

16 Bo embe ngī kola bōtō dē kpe kombi wa dōnnī kudō timo kebe yayi.

17 Kina bo koloma ngī rō tiyandi lijē kiya zinnī te, “Uwōke dē me tōnē kugu ne? Iya te, ‘Rō löbu ma nime ti kidēki rō rō 'ba mōtu zi dō kupō pili.’ Ne kina me 'böwu kpe kebe kuyike yaga rō ti'börō 'ba bō 'böḡō.”

18 Bō dō bō akumu ni ti bō kōmō kiyandi ni uwō lende mo na lijē ki'di ngī toma kōri 'ba 'dō tupō Yēsu timo. Tine lijē ere di rō bo rōmōyī akiyandi abo igayi ma konzi 'deni ngī pili.

19 Mī dōkōpiyari 'deni na Yēsu ni kēnyī ngī di mī gawo yayi ti bō kōsō ḡo bo ga lijē kileki kari.

Andi Di ḡo Ngēri Kēlu (MT 21:20-22)

20 Mōlo mī dōḡbō ma di pōtō mo ko'ja lijē kēdī kudō rō ḡo kōri nima, lijē o'ja ngēri kēlu tōnē kōlē 'deni.

21 Pītōrō omeri ḡo lende tōnē ngī, na bo kiya zi Yēsu te, “Bō kōmō kiyandi, onḡo te. Ngēri kēlu tōnē kulōmu ne ölē 'deni.”

22 Yēsu ileki dōmo zinnī iya te, “Rō ma laka miya ziye, i'dike dōye ḡo lende 'ba Boko'ba.

23 Bōtō ame kiya zi dōku nime te, ‘Nī, ēnyī kari ku'du rōyī mī mini löbu,’ o'do kiya te dōki'di bo kidaki dē bo ki'di dō

bo ngī gomo, rō ma laka ti ko'do rōnī ngī tara.

24 Kina me mēdī miya ziye, wa ame o'do kititike ti mōtu ziye ti'di dōye gomo, o'jake 'deni, kina ēdī 'deni rō e'be.

25-26 Kina o'do kōrōke 'deni kēddī kumōtuke, olake lēpī ye ga ame kirasi lende 'deni ziye, rōmōyī 'dō 'bu ye ame mītorō ne kola ye ḡbī ḡo lende kirasi 'be ga.”

27 Lijē ako kōmō mī Yerosalema, kina ko'ja Yēsu kēdī kilingere 'deni kebe mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba yayi, na bō dō bō akumu ni ti bō kōmō kiyandi ni ti löbu 'ba bilaka ni

28 kako kititi bo kiya te, “Kōzi kakpa 'ba yē na me kēddī ko'do wa naga nime timo ne? Yē na ki'di kōzi kakpa 'ba to'do wa naga nime te ziyī?”

29 Yēsu iya te, “I'dike mititi ye nḡe kōtō, o'do kilekike dōmo 'deni zō na 'jaa ti mileki dō akititi 'be nima.

30 Iyake zō te, kōzi kakpa 'ba bapatisi nime Yowani koloma tōnē rō to'do mo ne ako di yala? Yē na ki'di zi bo, Boko'ba na ki'di ala bilaka lesi na ki'di?”

31 Kina lijē koloma ngī rō towasa mo rō ḡo rōnnī. Lijē iya te, “O'do diyake te ako di zi Boko'ba bo ti kiya te, ‘Ne ḡo wa'di na kpe ki'dike dōye dē ḡo lende 'ba Yowani?’

32 O'do diyake te ako di zi bilaka lesi ele dē ḡbī.”

Lijē ēdī kere di zi bilaka konzi naga nima rōmōyī lijē pili omeri ngī rō ma laka Yowani rō bō kumē lende 'ba Boko'ba.

33 Kina lijē kileki dōmo ngī zi Yēsu te, “Dikali dē.”

Yēsu iya zinnī te, “Kina ḡbī ma minza miya ziye kōzi kakpa 'ba yē na me mēdī mo'do wa naga nime timo.”

12

Dōḡgala 'Ba Bō Ndōbo (MT 21:33-46; LK 20:9-19)

1 Kina Yēsu koloma ngī rō tilende zinnī rō dōḡgala, bo iya te, “Bō mōtō idiyē mōwō kēdī ko'do rō layi naga ngī rō nyaka, bo kigaga reki kuru dōmo, bo kole ḡō 'ba tuzi layi mo, bo kole kilanḡa 'ba toda mo. Kina bo ko'de bō ndōbo ngī ki'di yimo bo kēnyī kari dō gawo ma kowō.

² Kina ɔɔɔ kada 'ba tite'de mo kōmō 'deni tine, na bo koja bɔ laja abo mɔtɔ ngi kari 'dɔ ko'de ma 'ba bo.

³ Tine bɔ ndɔbɔ naga nima omba bɔ laja nima ngi koga kileki rɔ kōzī sari.

⁴ Bo oja bɔ laja mɔtɔ gbī kari. Kina bɔ ndɔbɔ naga nima komba ngi koga dɔmo ko'dɔ kēnyē kɔmɔ.

⁵ Bo oja mɔtɔ gbī kari. A ma tine lijē omba ngi kupō yaga. Kina lijē koloma ngi nduwē rɔ to'dɔ bɔ laja ma konzi mɔtɔ ga nduwē tara, mɔtɔ ga lijē omba rɔ tomba, mɔtɔ ga lijē upō ngi yaga.

⁶ Rɔ nburunburu mo tine bɔtɔ mɔtɔ ari kinza kpe zi bo 'deni nge rɔ kole kɔtɔ abo ame bo kɔ'ɔ kulōwō ne, na bo koja ngi. Bo omeri, bo iya te, 'Ame rɔ kole ma ne lijē ēdī koro.'

⁷ Tine bɔ ndɔbɔ naga nima iya ngi rɔ gɔ rōnnī te, 'Bɔ kēdī kari koloma rɔ bɔ dɔ nyaka nime kada mɔtɔ di pōtō 'bu bo mo tōnē ne bo na me, ako dupōke bo yaga 'dɔ nyaka nime koloma ngi nburu rɔ eze.'

⁸ Kina lijē kinda'ba bo ngi kupō bo ku'du tōku mo yaga di mī nyaka nima."

⁹ Yēsu ileki kititi bilaka naga nima yayi ne kiya te, "Ma komerike 'beye, wa'di na ti bɔ dɔ nyaka nima kari ko'dɔ? Rɔ ma laka bo ti kari ngi kote dɔ bɔ ndɔbɔ naga nima pili yaga, bo ko'de rɔ bilaka ma lōwō na kako to'dɔ ndɔbɔ yīmo.

¹⁰ İdēkike dē su me tōnē kugu mī buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Dōku tōnē bɔ ko'ba rō ni kilagi pa di rɔmo ne na kileki 'deni rɔ dōku ma laka rɔ dɔ kiteli mī gbɔndɔ 'ba rō.'

¹¹ Ame wa ko'dɔ 'ba nɛre Boko'ba na. Dotɔke ngi rɔ gɔze."

¹² Kina löbu 'ba Yudayi ni koloma ngi rɔ toma kɔri 'ba 'dɔ tupō bo timo. Rōmōyī lijē iyēnī rōnnī tēgē Yēsu ēdī rɔ tiya dɔngala nima rōnnī. Tine lijē ere tīndī naga nima yayi ne. Kina lijē kita'ba ngi yaga di ngila bo.

¹³ Kina lijē kari koja Parosi mɔtɔ ga ngi ti bilaka mɔtɔ ga 'ba Erode ngi kako zi bo tokɔ kpa bo.

¹⁴ Lijē ako kititi bo kiya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, dikali ngi nī lende 'bī ga na rɔ ma kodɔrɔ. Mī lende kiya 'bī zi bilaka ere bɔtɔ dē, lende 'bī ga pili rɔ ma koriya zi

ma titi kpaki ti ma löbu mo ga. Kö'du 'ba Boko'ba na kēddī kiyandi bilaka timo rɔ ma kodɔrɔ. Iya zize te, tara ne ēdī ngi rɔ ma laka mī kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'dɔ topi awada zi bɔ dɔliŋɔ ma löbu 'ba Romo? Ala tondo?"

¹⁵ Yēsu ikali dɔngala 'bēnnī nima 'deni mɔlo na bo kileki kiya zīnnī te, "Kpe, ēddī ko'bake ma gɔ wa'di? O'deke girīsī silinɔbi mo te dayi mɔngɔ te."

¹⁶ Lijē o'de zi bo na bo kititi lijē iya te, "Kīnē yē ti möyī yē na me kugu rɔmo ne?" Lijē iya te, "Bɔ dɔliŋɔ 'ba Romo na."

¹⁷ Bo iya zīnnī te, "Laka, wa ame rɔ 'ba bɔ dɔliŋɔ ne opike zi bɔ dɔliŋɔ. Tine ame rɔ 'ba Boko'ba ne opike zi Boko'ba." Kina lende abo kigayi lijē ngi.

*Lende 'Ba Tɔɔɔ 'Ba Tōku
(MT 22:23-33; LK 20:27-40)*

¹⁸ Kina ya ma rɔ Sadoke ni lijē ma komeri 'bēnnī kiya te a mɔtɔ inza rɔ tɔɔɔ 'ba tōku di mī tōlē naga kako ngi zi Yēsu. Lijē ititi bo iya te,

¹⁹ "Bɔ kɔmɔ kiyandi, Musa ugu iya te ɔɔɔ löndö yī mɔtɔ kōlē kola 'ja abo kinza ti kole, inda'ba kōzīmo 'dɔ kōyōke bi dɔ löndö yī nima.

²⁰ Tine ya mɔtɔ ga pa bine rɔ löndö kɔtɔ modɔmoriyō. Bɔ ma löbu mo ogbe 'ja kina kōlē ngi kola kinza ti kole.

²¹ Kole ma mī riyō mo inda'ba kōzīmo kina bo kōlē ngi gbī kola nī kinza ti kole. Bɔ ma rɔ mī mota mo inda'ba kōzīmo,

²² kina ngi gbī tara nduwē rɔ gönnī nima pili kpaki modɔmoriyō kinza ma kōyō kole. Rɔ nburunburu mo na 'ja mo tōnē kari kōlē ngi gbī.

²³ Tine mī kada 'ba tɔɔɔ 'ba tōku di mī tōlē ti lɔko kēdī rɔ 'ja 'ba yē, ya modɔmoriyō naga nima na ma 'deni pili rɔ mē'dē nī?"

²⁴ Yēsu ileki dɔmo zīnnī iya te, "Kpe, öluke lende 'deni ngi sowa. Buku 'ba Boko'ba ikalike dē. Ikalike a mɔtɔ rɔ tigo abo dē gbī yɔ.

²⁵ Bilaka ame ga kēdī kɔdɔ di mī tōlē ne a mɔtɔ inza kpe zīnnī rɔ, rɔ kogbe. Lijē 'deni ngi kɔzɔ malayika 'ba mī dɔyayi 'ba mītɔrɔ naga tara.

²⁶ Kina ma gɔ lende 'ba tɔɔɔ 'ba tōku di mī tōlē, kpe İdēkike dē su di mī akugu

'ba Musa ma tönë pa'do köbö zi bo do morogo Boko'ba kiya zi bo te, 'Ma na ro Boko'ba 'ba Abarayama, Boko'ba 'ba Yisika, Boko'ba 'ba Yakoba.'

²⁷ Ne kina me dikali ngi lijë inza kpe ro töku, Boko'ba ididi lijë 'deni. Kpe öluke lende 'deni sowa."

Kö'du Ki'di Ma Rö Dö Kiteli
(MT 22:34-40; LK 10:25-28)

²⁸ Bö kómó kiyandi móto ame kedi yayi ro tuwö kowasa 'benni nima ne, enyi ngi kako ngosi. Kina ödó bo kongo Yësu ngi kileki dö lende ro ma kodoro zi ya naga nima kozo a nima tara tine, bo enyi kititi Yësu iya te, "Kö'du ki'di 'ba Boko'ba ma yala na kulöwö ro dö kiteli?"

²⁹ Yësu ileki dömo te, "Kö'du ki'di ma kulöwö ro dö kiteli mo na tönë kiya te, 'Kpe Yisarele, uwöke. Nere Boko'ba ze na nge koto ro Boko'ba.

³⁰ Ziye tö'ö nere Boko'ba 'be ti döki'di ye pili ti didi ye pili ti meri 'ba döye pili ti tigo 'be ga pili.'

³¹ Ma ro mi riyö mo na me, 'Ziye tö'ö lepï ye ga gbï kozo ma kö'öke yida röye ga tara.' Kö'du ki'di móto ma kulöwö ro dö kiteli di dö ame inza."

³² Bö kómó kiyandi 'ba kö'du ki'di nima enyi kileki dömo ngi zi Yësu iya te, "Bö kómó kiyandi, ele sowa. Rö ma laka kozo a kiya 'bi, nere Boko'ba nge koto, Boko'ba 'beri móto inza.

³³ Kina gö ze bilaka lesi dö'öke Boko'ba ti döki'di ze pili, ti meri 'ba döze pili, ti tigo 'ba müze ga pili. Kina gö ni móto kö'ö lepï yi gbï kozo ma kö'ö yida röyi tara. Kö'du ki'di riyö naga nime na ro dö kiteli kebe tumu roma ni pili zi Boko'ba."

³⁴ Yësu ongo dö lende kileki 'ba bö nima ngi ti lende kikali mo kulöwö. Na bo kënyi kiya zi bö nima te, "Ni, inza kpe gba nbö ro ma köwö di ro nere löbu 'ba Boko'ba." Di pötö lende nime böto móto ilanja rönï dö kpe tititi Yësu.

Lende 'Ba Kurisito
(MT 22:41-46; LK 20:41-44)

³⁵ Kina ödó Yësu kedi 'deni ro tiyandi wa di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba tine, bo iya te, "Rö ma tondo mo ga na bö kómó kiyandi ni kedi kiya te Kurisito ame Boko'ba kedi koja ne di mi kupö Dawidi?"

³⁶ Dawidi na tönë kiya ti Nyi Koto Laka teyi te, 'Nere Boko'ba iya zi nere ma te, "Oloma dö dori ma bine nbö mi'di yi ka'da bö ya 'bi ga."'

³⁷ Dawidi mo na me kideki bo 'deni ro nere. Ne ro ma tondo mo na 'dö nere 'ba Dawidi mo tönë kileki 'böwu ro kole zi bo?"

³⁸ Mi akiyandi abo zinni bo iya te, "Kpe i'dike komoye kandi laka di zi bö kómó kiyandi 'ba kö'du ki'di ni. Ako'doko 'benni ro tilingere ti bonggo kidakpa 'benni naga nima rönni. Tumötö lijë kozo bö ro koro naga tara di mi bi 'ba ndögö na lende mo kö'ö rönni.

³⁹ Akiteri 'benni ro kiti ma löbu naga di mi rö 'ba mötu ti bi ma laka di mi nbele.

⁴⁰ Lijë bö kedi kodo gomó ro makuru'bë tote dö amo naga nima. Mötu kö'do 'benni ro gögö tileme rönni timo. Lijë nime, kada móto karama ma kedi kodo dönni na ro dö kiteli."

⁴¹ Yësu ari koloma ngosi ngila sandu 'ba tu'du kpa közi ki'di di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi. Tindi kedi kölo ro tu'du kpa közi ki'di 'benni ga ne bo edi le ro tonggo mo. Ma ro bö mori ma konzi ni ako ku'du yamo ngi nbanj.

⁴² Tine 'ja ma ro makuru'bë bö lisa móto ako ku'du ma 'beni ro taripa riyö.

⁴³ Bö ideki bö kösö gö bö ga kako zi bö, na bo kiya zinni te, "Rö ma laka miya ziye, makuru'bë, 'ja bö lisa nime, löko na ku'du kpa közi ki'di kebe bilaka naga nime pili.

⁴⁴ Römöyi lijë ma laki naga nima onye nge mbowa di ro wa mbembë 'benni ga. Ne ma 'beni inza tara, gö römo na ma 'deni pili löko ku'du ne, móto inza kpe."

13

Loma Ti Bi Koda
(MT 24:1-14; LK 21:5-19)

¹ Kina ödó Yësu ni kedi kodo 'deni yaga di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi tine, bö kösö gö bö ga ma koto ako kiya zi bo te, "Bö kómó kiyandi, ongo te. Onggo döku naga nime ma kiyija kö'ba kele te."

² Yësu ileki dömo zinni iya te, "Rö löbu naga nima kedi kongoke kö'ba tara

ne, kada mo ɔɔɔ kɔmɔ 'deni dayi doku ma kɔɔ mɔɔ mo te inza kileke rɔ ma kudɔ'du dɔ lɛpɛ nɛ. Bɔ ya ɛdɛ kɛtɛnɛ 'doyi bɛrɛ."

³ Kina ɔɔɔ bo kari koloma 'deni bɛrɛ dɔ doku 'ba Bilaya ame kuyɛ kɔmɔnɛ kari te dɔ rɔ lɔbu 'ba Bɔko'ba ne tine, na Pitɔrɔ ni ti Yakoba ti Yowani ti Andareya kako rɔ dɔnnɛ kititi bo kiya te,

⁴ "Iya zize. Kada nima ti kɛdɛ nyanya ga? Kina akileme mo ame gɔ kinda timo kada mo ɛdɛ 'deni nɔsɛ na rɔ wa'di?"

⁵ Yɛsu oloma rɔ tiya mo zɛnnɛ te, "I'dike kɔmɔye kandi laka kinza bɔɔ mɔɔ ku'bɔlu ye ra.

⁶ Ma konzi mɔɔ ga ti kako ti mɔyɛ ma kiya te, 'Ma na rɔ Kurɛsɛtɔ.' Kina ti lɛjɛ ku'bɔlu ma konzi nɔgɛ.

⁷ Tine ɔɔɔ kuwɔke birɔ ya di nɔsɛ ti lɛbɛ mo ma di bi kɔwɔ kinza kereke dɛ. Wa naga nima pili ɛdɛ kɔ'dɔ rɔnnɛ tine nɔburunɔburu 'ba dɔlɛnɔ na dɛ gba.

⁸ Rɔmɔyɛ dɔyayi ti kɛnyɛ 'deni to'dɔ ya rɔ gɔ rɔnnɛ, kina dɔlɛnɔ ti kɛnyɛ 'deni to'dɔ ya rɔ gɔ rɔnnɛ. Kizikizɛ ti kɛdɛ 'deni mɛ gɔ bi ma konzi. Kina 'bɔ ni ti sɛyɛ ti kɛdɛ 'deni. Wa naga nime pili te gba tisaki mo na kɔzɔ mɛ kɔ'ɔ 'ba lɔyɔ naga tara.

⁹ Ne kpe i'dike kɔmɔye kandi laka. Ti kinda'ba ye 'deni koto ye kɔmɔ kitɛ 'ba burɛ. Ti komba ye 'deni di mɛ rɔ 'ba mɔtu. Kina ti lɛjɛ koto ye 'deni ki'di ye kɔrɔke kɔmɔ nɛre ni ti bɔ dɔlɛnɔ ni gɔ kɔ'du ma, todɔrɔ bɛcɛ lende 'ba laja laka nime.

¹⁰ Tine dɔgba mo laja laka na ti kuwɔwɔ rɔnɛ titi toko.

¹¹ Kina ɔɔɔ lɛjɛ kinda'ba ye koto ye kɔmɔ kitɛ 'ba burɛ, kinza ki'dike kɔmɔye kilɛ'dɛ dɛ gɔ wa ma 'dɔ kari kiyake. Wa ame ki'di rɔnɛ ziye 'dɔ tiya mo mɛ kada nima ne na kiyake. Rɔmɔyɛ wa ame kɛdɛ kari kiyake ne ti kɛdɛ pili rɔ ma kako di zi Nyɛ Kɔɔ Laka.

¹² Bilaka ti ki'di lɔndɔ nnɛ ga 'deni tupɔ mo yaga. Kina ti 'bu ni kɔ'dɔ 'deni gbɛ tara zi kole 'bɛnnɛ ga. Kina ti kole kebe kuyɛ kpɛnnɛ 'deni gbɛ rɔ ma kɔyɔ lɛjɛ ga tupɔ mo yaga.

¹³ Laki pili ti kɔ'ji ye gɔ lende ma. Tine bɔ ame ki'di mɛ bo kɛddɛ teyɛ nɔbɔ kɔmɔ

mɛ kada 'ba tote mo ti kɔmɔ nɔgɛ di mɛ tɔlɛ."

Kuruku Kɛnyɛ

(MT 24:15-28; LK 21:20-24)

¹⁴ "Kina ɔɔɔ kiya te kɔnɔke kuruku kɛnyɛ tɔnɛ kɔɔɔ 'deni mɛ gɔ bi ame mɔlo kinza rɔ bi abo ne tine, (ame ugu zi bɔ kidɛki mo ga 'dɔ kikali) i'dike lɛjɛ ame ga mɛ Yudayi ne kirɛnɛ ti kusu dɔnnɛ mɛ doku.

¹⁵ Kinza bɔ ame kɛdɛ yaga tindawo rɔ bo ne kilɛyɛ dɔ bo dɛ kpe kɔɔɔ titi rɔ togba abo ga.

¹⁶ Kinza bɔ ame kɛdɛ 'deni mɛ nyaka ne kileki dɛ kpe kari lɛnɔ togba bɔnɔ abo.

¹⁷ Mɛ kada mo nima gomɔ 'ba 'ja ame ga rɔ ma kɔmɔ ti ma kɛdɛ ti kole dɔ kɔzɛnnɛ naga na ti kɛnyɛ ma 'bɛnnɛ nɔgɛ kulɔwɔ.

¹⁸ Umɔtuke zi Bɔko'ba kinza bo ki'di kɔ'dɔ rɔnɛ dɛ mɛ kada 'ba bi kɛyɛ ame rɔ alɛrɛ ne.

¹⁹ Rɔmɔyɛ gomɔ 'ba mɛ kada nima ti kɛnyɛ 'bɛnɛ 'deni nɔgɛ rɔ dɔ kiteli kebe gomɔ mɔɔ ga ame pele kɛdɛ kɔ'dɔ rɔnnɛ mɛ dɔlɛnɔ nime bine mɔlo kako di bi tisaki mo nɔbɔ kɔmɔ mɛ kada nime tɔne. Kina gomɔ mɔɔ ma 'dɔ kɛdɛ kɔzɔ ame te inza kpe nati.

²⁰ Tine Bɔko'ba ileki gɔ kada mo 'deni nɔgɛ mbowa. Ma kiya te kinza tara dɛne bɔɔ mɔɔ inza kɔmɔ. Bo ileki gɔ kada mo nɔgɛ 'deni mbowa tara gɔ kɔ'du 'ba bilaka abo ga ame bo koweli 'deni ne.

²¹ Kina ɔɔɔ kiya te bɔɔ mɔɔ kako kiya pele ziye te, 'Onɔ te, Kurɛsɛtɔ na me bine,' ala 'Kina ma 'dɛ,' kinza ki'dike dɔyɛ dɛ gomɔ.

²² Rɔmɔyɛ ya mɔɔ ga ma kidewo rɔnnɛ tɛgɛ lɛjɛ rɔ Kurɛsɛtɔ ti bɔ kumɛ lende ma dɔ kindɛndɛ mɔɔ ga ti kɔɔɔ 'deni. Kina ti lɛjɛ kɔ'dɔ gɔ koto ma kinza kiya naga nɔgɛ tiyɔzɔ tu'bɔlu ame ga pele Bɔko'ba koweli 'deni ne timo.

²³ Kpe, i'dike kɔmɔye kandi laka. Wa pili na me ga mɛyɛtɛ gomɔ 'deni mɔlo ndɔ te ziye."

²⁴ "Di pɔtɔ kada 'ba gomɔ naga nima, kinɛ kada ti kuyɛ rɔnɛ 'deni nɔgɛ yaga rɔ ma kɔlu, kina nyepe gbɛ inza kanɔmɛ kpe.

²⁵ Kina ti kiyaya këlu ni 'deni kilayi kako bëri di mitoro.

²⁶ Kina ti kole 'ba bilaka lesi ti kodo ngi tako ti poli mi tigo 'ba löbu do kiteli abo.

²⁷ Kina ti bo koja malayika ngi kari mi do kumu sowo 'ba dolijo nime tuto'du bilaka ame ga pili ro 'ba Boko'ba ne. Kina ti lijë kutö'du ngi yaga 'doyi di mi dolijo nime.

²⁸ I'dike ngëri këlu kiyandi ye. Odo kongoro ro dõngila mo ga këdi köyö soloro 'deni, mbili mo këdi kunzi nima ikali ngi kpa dökikëri owö dë kpe.

²⁹ Kina gbi tara odo kongoke wa naga nime 'deni këdi ko'do rönni nima, ziye tikali mo ngi kada 'ba tako 'ba kole 'ba bilaka lesi owö dë kpe.

³⁰ Omerike lende nime laka. Wa naga nime ti ko'do rönni kota bilaka ma le'jete naga nime moto ga kolë dë gba.

³¹ Mitoro ni ti dolijo ti kiteli 'deni. Tine lende ma inza kiteli du ma koto te.

³² Tako 'ba kada mo nima boto ma koto moto ikali dë. Pele ro malayika 'ba mi doyayi 'ba mitoro ikali dë. Kina kole 'ba Boko'ba pele ikali dë gbi. Bo Boko'ba 'bu na nge kikali abo.

³³ Kina i'dike komoye kandi laka kolomake ti bi koda römöyi kada mo ikalike dë.

³⁴ Ti këdi kozo lende 'ba bo moto ame kënyi ngi kari do nba ne tara. Mi tari abo bo ose go lijo zi bo laja abo ga. Bo oza ndobo pili ro kotokoto zinni to'do mo, bo ki'di bo ma 'do koda go bi ngi toda bi laka di ro lijo.

³⁵ Kina ti, odake bi laka römöyi kada 'ba tako abo 'ba nere 'be ikalike dë. Odo ti bo komo mi dokopiyari ala mi zana korondo, ala mi kano bi, ala ro mi dõnjo, kpe ikalike dë.

³⁶ Odake bi laka kinza bo kako komo ra ngi tugu'du kota ye këddike bi to'do.

³⁷ Tine a ma mose ziye pili na me, olomake ti bi koda."

14

'Ja Moto Inzanza 'Bu Do Yesu

(MT 26:1-16; LK 22:1-6; YN 11:45-12:8)

¹ Ame tine kada 'ba karama 'ba Pasaka mo tönë ola to'do mo 'deni nge do riyö nati. Karama 'ba tonyo mangolo'bo kinza

lannga gomo mo tönë. Tine bo do bo akumu ni ti bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ëdi ro toma kori 'ba 'do tinda'ba Yesu ngi liwo kupö yaga.

² Römöyi lijë omeri iya te, "Do'doke dë mi kada 'ba karama kinza tindi kënyi ra ko'do ayayi."

³ Kina odo bo këdi 'deni Betaniya lijo 'ba bo moto këdëki ro Simona Bo Mönyu tine, lijë këdi 'deni kpa akonyo na 'ja moto kako ngi ti kizaza ma kele 'ba 'bu kato ndögö kitigo kulöwö naga. Loko itiko kpamo ngi yaga loko koloma ro tinzanza mo do Yesu.

⁴ Tine ënyë ngi mi ya moto ga yayi kebe tomeri mo te, "Loko ëdi kirasi 'bu nima go wa'di?"

⁵ Ma loko këdi kugö ra mökö o'ja dëne ëdi ko'de yamo nbö kuluku modokoto gbi ti domo teyi 'di go loko kokonyi bo lisa ni timo." Kina lijë koloma ngi ro togba dökidi 'ja nima timo.

⁶ Kina Yesu kileki zinni te, "Kpe, ëddi kogbake dökidi 'ja nima go wa'di? Olake ni. A ma laka kulöwö na me loko ko'do 'deni zö.

⁷ Bo lisa ni ëdi koloma nduwë tiye bine, odo ko'dokoke ti ko'doke lende laka 'deni ngi zinni. Ne ma 'bama minza mö'bö tiye bine.

⁸ Wa ame ngi loko ko'bo to'do mo ne na ma loko ko'do 'deni zö. Loko ilejo yida roma 'deni molo ndö koda do tusu ma.

⁹ Ne ro ma laka miya ziye, wa nime loko ko'do ne ti këyële röni 'deni ngi kote mi go bi ame ga pili laja laka ma nime këdi kuwöwö röni teyi ne tomeri göni timo."

¹⁰ Kina Yuda Isikarita ma koto di mi löngö ya ma 'butë domoriyö mo naga nima ne kënyi ngi kari zi bo do bo akumu ni tususu Yesu zinni.

¹¹ Kina odo lijë kuwö lende ma bo kiya zinni tara tine na minni konmi ngi lijë kose 'do topi yamo zi bo. Kina Yuda koloma ngi nati ro toma kori ma laka ame go bo ki'di közi Yesu timo zinni ne.

Yesu O'do Karama Ti Bo Köso Go Bo Ga
(MT 26:17-19; LK 22:7-14)

¹² Mi kada ma döndende 'ba karama ma këdi konyo mangolo'bo mo kinza lannga gomo nima tine, mi kada ame 'deni ro 'ba tumu kamölö mo ne, na bo köso go bo

ga kako kititi bo, iya te, “O'doko go dari dilenjo go bi 'ba tonyo karama ziyi yala?”

¹³ Kina bo koja ya ma riyö di mi löngö lijë ngi kari ti ndose nime, bo iya te, “Arike mi gawo yayi, di bi tömö 'be doye ti kondoso ti bo mato ti kete mini dönü. Ozike go bo.

¹⁴ Linjo ame bo kodo teyi ne ari kiyake zi bo do linjo mo te, ‘Bo komo kiyandi iya te, “Rö ma yala na 'do dako donyo karama 'ba Pasaka nime yimo ti bo koso goma ga?” ’

¹⁵ Kina ti bo kileme rö toro löbu ngi ziye ti jama mo ga kiyija 'deni ndo ziye kina go kilenjoke go bi zize yayi.”

¹⁶ Kina bo koso go bo naga nima kari ngi mi gawo yayi ko'ja wa pili ngi kozo ma bo kose zinni. Kina lijë kilenjo bi 'ba tonyo karama ngi zinni yayi.

Akonyo 'Ba Nere

(MT 26:20-29; LK 22:14-20; YN 13:21-30; 1KT 11:23-25)

¹⁷ Mi dokopiyari 'deni na Yesu ni ti bo koso go bo ga ma 'butë domoriyo kako ngi yayi.

¹⁸ Kina odo lijë kedü 'deni kpa akonyo tine, bo iya zinni te, “Ro ma laka medü miya ziye, bo ma koto mato di mi löngö ye nima bina na kedü kari kususu ma. Bo ma koto ame ngi kedü konyo wa bi koto tö ne.”

¹⁹ Kina lijë ngi ro meri lijë kebe ro tititi bo pili ro gönü nima kiya te, “Ma mo na de ngi oto ya?”

²⁰ Bo ileki domo te, “Bo ma koto mato ngi di mi löngö ye kpe ma 'butë domoriyo naga nime. Bo ma koto mato ame ngi kedü kusu közini mi lebe koto tö ne.

²¹ Kole 'ba bilaka lesi edü köle ngi kozo lende ma tonë kugu mi buku 'ba Boko'ba go kö'du abo ne tara. Tine bu'bu zi bo ma kususu bo nima. Ma laka mo dene 'do köyö bo de ka ndeni.”

²² Kina odo lijë kedü 'deni kpa akonyo yayi tine, na Yesu kogba mangolo'bo ngi bo kileki ye'di mo zi Boko'ba bo konye yimo ki'di zi bo koso go bo ga. Bo iya te, “Me, ogba konyo. Ame na ro yida roma.”

²³ Kina bo kogba kosu gbi kileki ye'di mo bo ki'di ngi zinni lijë pili kuwe di yimo.

²⁴ Bo ileki kiya zinni te, “Ame na ro roma ma ame kulöwu 'deni go ma konzi, lömu 'ba Boko'ba koro 'deni domo ne.

²⁵ Ro ma laka miya ziye akuwe nime minza muwe kpe titi tine 'jaa nbö ro ma la'ja di mi nere löbu 'ba Boko'ba.”

Yesu Iya Kpa Koga 'Ba Pitöro

(MT 26:30-35; LK 22:31-34; YN 13:36-38)

²⁶ Kina odo lijë koba ngala 'deni tine na lijë kari ngi do doku 'ba Bilaya.

²⁷ Yesu iya zinni te, “Kpe pili ti kirinjake 'deni ngi kolake ma. Römöyü buku 'ba Boko'ba iya 'deni tonë molo bine te, ‘Ti mupö bo koda kamölö mo yaga kina ti kamölö kita'ba ngi.’

²⁸ Tine odo mado 'deni yaga di mi töle medü mari nduwe töti dogba komoye mi Galilaya.”

²⁹ Pitöro iya te, “Odo kiya te ya ma laki kirina pele pili, ma 'bama minza mola göyü.”

³⁰ Yesu ileki zi bo iya te, “Ro ma laka medü miya ziyi, ni mi korondo nime tone, gba kota gonjo kidapa de mi riyö eddü koga kpëyi goma mi mota kiya te ikali ma de.”

³¹ Pitöro ileki gomo kiya ro ma kitigo te, “Odo kedü pele ro töle ti möle koto tiyi. Minza moga kpama göyü.” Kina lijë kiya ngi pili kozo a nima tara.

Yesu Ititi Boko'ba Go Gomo Ma Kedü Kömö Zi Bo

(MT 26:36-46; LK 22:39-46)

³² Kina lijë kako ngi komo go bi mato kidëki möyü mo ro Getesemane. Yesu iya zi bo koso go bo ga te, “Kpe, olomake töti bine medü mari to'do motu.”

³³ Bo ogba Pitöro ni ti Yakoba ti Yowani kari ti bo. Meri oso ngi mi bo kumiki bo.

³⁴ Kina bo kiya zinni te, “Meri oso 'deni ngi lo mi doki'di ma kozo edü ko'do 'deni ngi tupö ma yaga. Olomake töti mbowa bine ro ma konjo bi ti bi koda.”

³⁵ Bo ari mbowa dogba na bo kolodo ngi beri tumötu, dene 'do kiyese gomo nima ra yaga di zi bo.

³⁶ Bo umötu kiya te, “Baba, 'bu ma, ni na ko'bo wa pili. Kösu nima ogba yaga di komo ma. Tine i'di ko'do röni go ako'doko 'bi, kinza go ako'doko ma.”

37 Bo ileki kako ko'ja bo kösö go bo ga ma mota mo tönë ga kö'dö 'deni. Bo iya zi Pitörö te, “Simona, äddi bi tö'dö? Ɔ'bo dë toda bi pele nge saa koto?”

38 Olomake ti bi koda ti mötu ko'do kinza koto ye ra mi akiyozo. Ro ma laka mi o'doko ngi tine yida ro tigo mo inza.”

39 Kina bo kileki ngi kari 'böwu gbi tumötu go lende kotokoto naga nima.

40 Bo ileki kako ko'ja lijë kö'dö 'deni gbi römöyï lijë ädi 'deni ngi kinano. Kina ngi lijë ikali dë kpe tileki do lende zi bo.

41 Mi mota mo tine na bo kako kiya zinni te, “Kpe, äddike e'be gba bi tö'dö tindawo roye? Ɔ'bo 'deni, kada mo ömö 'deni. Ususu kole 'ba bilaka lesi 'deni ki'di közi bo lende kënyë ni.

42 Änyike, darike. Ongoke bo kususu ma mo tönë ömö 'deni ngosi.”

Tinda'ba Yësu

(*MT 26:47-56; LK 22:47-53; YN 18:3-12*)

43 Gba kota Yësu këdi kilende te yo na Yuda kömö ngi. Bo ro ma koto di mi löngö ya ma 'butë dömoriyö naga nima. Bo ako ti bilaka ro ma konzi go bo, ya moto ga ti mbele, moto ga ti mabo. Bo do bo akumu ni ti bo komo kiyandi ni ti löbu 'ba bilaka ni na koja lijë.

44 Bo susu mo nima iya döngala 'ba tinda'ba Yësu timo 'deni molo zinni te, “Bo ame odo kongoke mari mome mbili mo nima bo na. Kina 'do kinda'bake bo ngi karike ti bo yaga.”

45 Kina odo bo kömö tinni yo na bo kilapo Yësu ngi, bo kiya te, “Nere ma.” Kina bo kome mbili Yësu ngi.

46 Kina bilaka abo naga nima kolodo ngi do Yësu kinda'ba ngi.

47 Tine bo ma koto di mi löngö ya ama ga ti Yësu yayi ne oto mbele abo ngi koga do bo laja moto 'ba bo do bo akumu timo koke mbili mo ngi'bo yaga.

48 Yësu iya zinni te, “Kpe, go wa'di na kakoke tinda'ba ma kozo tinda'ba bo 'bögo tara gomo, ti mbele ni ti mabo?”

49 Ro komo kada löbu nime pili medï moloma tiye mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi tiyandi komo bilaka ne, inda'bake ma dë molo di yayi go wa'di? Ne o'do roni 'deni 'do këdi kozo ma tönë kugu molo mi buku 'ba Boko'ba ne tara.”

50 Kina bo kösö go bo ga kita'ba ngi pili di ro bo kirina ga ë'benni.

51 Bo moto gba ro yobi ti bonggo kinaki ro bo na nge kösö go Yësu yayi. Lijë o'doko tinda'ba bo,

52 na bo kolo ro bo ngi kirina ro go nbululu kola bonggo nima zinni yayi.

Oto Yësu Lijö 'Ba Kayapa

(*MT 26:57-68; LK 22:54-55; YN 18:13-14*)

53 Kina koto Yësu ngi kari lijö 'ba bo do bo akumu. Na löbu 'ba bo akumu ni ti löbu 'ba bilaka ni ti bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni kototo rönni ngi yayi.

54 Tine Pitörö ozi 'deni ro ma kowo nduwë nbö kari kodo gönni lijö 'ba bo do bo akumu nima yayi. Bo ari koloma 'deni këdi ro tubi ro bo komo pa'do ngila bo kanya mo naga nima yayi.

55 Bo do bo akumu ni ti do tumu 'benni nima pili oloma ga ngi ro toma kori 'ba wa ame go kodoro bicï lende timo ro Yësu go kupö bo yaga gomo ne. Tine lijë o'ja lende oto dë di ro bo.

56 Ya ma konzi moto ga ako pele ti susu beti moto ga, tine lende 'benni pili oriya dë.

57 Kina ya moto ga kënyï toro tususu bo ro beti kiya te,

58 “Duwö bo koloma ro tiya mo te, ‘Rö löbu 'ba Boko'ba nime ro ako'ba 'ba bilaka lesi ne ti mitiko yaga. Kina mi tö'dö do mota ti mo'ba ngi kileki go bi mo ro ame közi bilaka lesi na dë ko'do.’ ”

59 Pele tara susu 'benni naga nima oriya dë.

60 Kina bo do bo akumu mo nima kënyï ngi toro mi löngö lijë yayi, bo ititi Yësu kiya te, “Ni inza ti lende moto tileki mo go susu nime këdi ko'do kulöwö röyï ne?”

61 Tine Yësu udumö ngi le kileki do lende nima dë. Bo do bo akumu nima ileki kititi bo 'böwu te, “Ni na ro Kurisitö kole 'ba Boko'ba bo yeyï mo tönë ne?”

62 Yësu ileki dömo te, “Ma na. Kina ti kari ko'jake kole 'ba bilaka lesi 'deni koloma do döri Boko'ba tigo do kiteli. Ti ko'jake 'deni ma bo këdi kako bëri ti poli di mitoro.”

63 Kina bo do bo akumu nima kirica bonggo ngi yaga di roni, kiya te, “Kperi

wa'di mato na 'do koma kpe 'bowu di kpa bilaka mato todoro bici lende timo ro bo?

⁶⁴ Kpe pili uwoke lende doli abo nima 'deni. Meri 'be tondo?" Kina lijë pili kodo karama ngi do Yesu go kupo yaga.

⁶⁵ Kina ya mato mo ga kebe ngi toto'bi woro ro Yesu, lijë kudodu koma bo teyi, lijë komba bo, kititi kiya te, "Umë zize te, ye na komba yi?" Kina bo kanya mo ga kogba bo ngi koloma ro tokoso bo.

Kpa Koga 'Ba Pitöro

(*MT 26:69-75; LK 22:56-62; YN 18:15-18*)

⁶⁶ Pitöro edi gba mi lino nima yayi. Nyiti bo laja 'ba bo do bo akumu mo nima ako ko'ja Pitöro kedii ro tubi ro bo yayi.

⁶⁷ Loko ongo do Pitöro, na loko kiya te, "O'ja kozo ni nime gbi ro bo kosö go Yesu 'ba Nazareta nime 'di?"

⁶⁸ Pitöro andi gomo kiya te, "Lende 'bi to nima keddi kiya ne mikali de." Na bo kenyi ngi kari yaga kpa reki.

⁶⁹ Nyiti mo tone ako ko'ja bo kina loko kebe gbi ro tiya mo zi bo kanya ma kedii koro yayi nima te, "Bo nime bo gbi ro ma koto 'benni mato."

⁷⁰ Kina Pitöro kandi ngi gbi gomo. Mbowe 'bowu ya ma kedii koro yayi mo nima, iya te, "Ro ma laka ni gbi ro ma koto mato 'benni romoyi ni di Galilaya."

⁷¹ Kina Pitöro kenyi ngi kulömu ro bo, kileki kiya te, "Ece mitoro ne, boto 'bi to nima keddi kiya lende mo ne mikali de."

⁷² Kina gongo kidapa ngi ro mi riyö mo nati. Kina Pitöro komeri go lende kiya 'ba Yesu tone ngi. Ame bo kiya te, "Gba kota gongo kidapa de mi riyö ti koga kpëyi goma mi mota." Kina Pitöro koga mono ngi beri.

15

Yesu Oro Koma Pilato

(*MT 27:1-2; LK 23:1-5; YN 18:28-38*)

¹ Molo mi donbo mo nima na löbu 'ba bo akumu ni ti löbu 'ba bilaka ni ti bo koma kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ti tumu 'benni nima pili kototo ga rönni ngi yayi tudodu ndi lende bi koto. Kina lijë ki'di kudodu Yesu ngi kogba koto zi Pilato turu bo dolino.

² Pilato ititi iya te, "Ni na ro nere bo dolino 'ba Yudayi nime ne?"

Tine Yesu ileki domo te, "Ni na kiya e'bi tara."

³ Kina bo do bo akumu ni kako ngi koloma ro tususu Yesu go lende ma konzi.

⁴ Pilato enyi 'bowu kititi bo, iya te, "Inza ti lende mato tileki mo? Ongo susu 'ba royi ma konya te."

⁵ Tine Yesu udumo ngi kileki domo de. Kina lende mo kigayi Pilato ngi.

⁶ Mi kada 'ba karama 'ba Pasaka 'benni nima nduwe ro koma koo Pilato oloma nduwe ro toja bilaka yaga koto di mi maboso ro ame lijë kiteri 'do bo kope ne.

⁷ Mi kada nima bo mato ro Baraba edi mi maboso yayi. Lijë na koboso go to'do ayayi tupo bilaka.

⁸ Kina odo tindi kako 'deni kititi Pilato tope bo mato zinni di mi maboso tara

⁹ bo ititi lijë iya te, "Nere bo dolino 'ba Yudayi nime na ko'dokoke go mope ziye?"

¹⁰ Pilato ikali ro ma laka bo do bo akumu ni i'di Yesu zi bo tupo mo yaga romoyi minni ombi ro Yesu.

¹¹ Tine bo do bo akumu ni ososo kpa ya ma konzi 'deni 'do kititi Baraba na go kope yaga di mi maboso zinni.

¹² Pilato ileki 'bowu kititi tindi naga nima te, "Wa'di na ko'dokoke go mo'do zi bo ame kideki ro nere bo do lino 'ba Yudayi ne?"

¹³ Kina lijë pili kulöri ngi timo ro ma kembe kiya te, "Utöti bo yaga."

¹⁴ Pilato iya te, "Go wa'di? Lende kenyë wa'di na bo kirasi?"

Tine lijë ulöri ngi kozo timo ro ma kembe kiya te, "Utöti bo yaga."

¹⁵ Pilato o'doko 'do minni konmi ro bo, na bo kope Baraba ngi yaga zinni di mi maboso. Kina bo ki'di bo kanya ngi komba Yesu go lijë kari ti kutöti bo.

Tögo Yesu

(*MT 27:27-31; YN 19:2-3*)

¹⁶ Bo kanya naga nima ogba Yesu ngi kari timo mi lino 'ba turu bo dolino nima yayi. Kina lijë kideki dotumu 'ba bo kanya 'benni nima ngi pili kako.

17 Lijë ogba bɔŋɔ kasi kolo ɾɔ bo, lijë ko'dɔ kono ŋɔ kɔzɔ a 'ba dɔ ɲere tara kutu'bö dɔ bo.

18 Kina lijë koloma ŋɔ nati tumötö bo kiya te, “Mötö ziyi ɲere bɔ dɔliŋɔ 'ba Yudayi.”

19 Lijë omba dɔ bo ŋɔ ti kolokɔ lijë koto'bi woro ɾɔ bo. Lijë olodɔ bëri kɔmɔ bo tilëlu bo ɾɔ laŋa.

20 Kina ɔdɔ lijë kote tögö bo 'deni ɾɔ laŋa tara tine, na lijë kolo bɔŋɔ kasi nima ŋɔ yaga di ɾɔ bo, kolo ma 'ba bo ma molo mo kileki ɾɔ bo. Kina lijë kogba bo ŋɔ tari ti bo tutötö bo.

21 Di gɔ kori yayi na dönni kondɔso ŋɔ ti bɔ mɔtɔ möyi mo ɾɔ Simona di Kurënë, këdi kako abo mi gawo di mi nyaka. Kina lijë ki'di bo ŋɔ tombi ŋgëri 'ba tutötö Yësu. Bo na ɾɔ 'bu 'ba Alesandoro ni ti Rupusa.

22 Kina lijë kari ŋɔ ti Yësu kômö timo gɔ bi këdëki ɾɔ Gologota mo tönë ame 'jo 'ba lende mo tégë, “Kulöŋbö dɔ” ne.

23 Lijë ogba layi kudölö yimo ti wowo mɔtɔ këdëki ɾɔ muri ki'di kpa bo tuwë mo, tine bo uwë dë.

24 Kina lijë kutötö bo ŋɔ lijë koza bɔŋɔ abo ga ɾɔ gɔ rönni. Lijë oloma ŋɔ ɾɔ tu'du mo ti bödö gɔ kikali ɔdɔ yë na ti kidili ama ya.

25 Ote tutötö bo ko'ja ndi kada kômö 'deni modɔmosowo.

26 Ugu susu 'ba ɾɔ bo ki'di tɔrɔ yayi kɔzɔ a nime te, “Nere Bɔ Dɔliŋɔ 'Ba Yudayi.”

27-28 Utötö bɔ akolo mɔtɔ ga gbï riyö 'do ŋgila bo yayi. Kɔtɔ dɔ dörö bo tine ma kɔtɔ dɔ gali bo.

29 Bilaka ame ga pili këdi kudö kebe yayi ne ombamba dɔ zi bo kose dɔ bo kiya te, “Ni bɔ kiteri titikɔ rö löbu 'ba Boko'ba gɔ kubö kileki gɔ bi mo mi tö'dö dɔ mota tönë, ni na?”

30 Ee, olö röyi këki bëri di dɔ ŋgëri nima te.”

31 Bɔ dɔ bɔ akumu ni ti bɔ kɔmɔ kiyandi ni oloma gbï ɾɔ tose dɔ bo, kiya te, “Bo ɔmɔ ya ma laki di mi tölë tine bo ikali dë tɔmɔ ɾɔ bo.

32 I'dike Kurisitö ɲere bɔ dɔliŋɔ 'ba Yudayi këki ti bëri giri nime di dɔ ŋgëri nima, do'ja ti kɔmɔze gɔ di'di dɔze ti nati

gɔ lende abo.” Ya ma kutötö ŋgila bo yayi naga nima ebe gbï kiti'ja bo.

Tölë 'Ba Yësu
(MT 27:45-56; LK 23:44-49; YN 19:28-30)

33 Mi zana kada kodɔrɔ 'deni tine na mandölu kutu'bö gɔ bi ŋɔ ɲbö kômö kɔzɔ saa mota tara.

34 Kina ɔdɔ ndi kada kômö 'deni mota tine na Yësu kapi ŋɔ ɾɔ ma kembe, tégë, “Eloyi, Eloyi, lama sabakatani.” Ame 'jo 'ba lende mo tégë, “Boko'ba ma, Boko'ba ma, ola ma 'deni ŋɔ gɔ wa'di ga?”

35 Ya ma këdi kɔrɔ yayi mo naga nima uwö, lijë iya te, “Bo ëdi këdëki Eliya.”

36 Kina bɔ mɔtɔ kirija ŋɔ kogba lipo kusu mi layi ko'ba'ba, kiraki dɔ kolokɔ ki'di kpa bo tuwë mo, kiya te, “Ti dongoke ɔdɔ Eliya ti kako kombi bo bëri di bina ya?”

37 Yësu api ŋɔ ɾɔ ma kembe, kina bo kulöku ŋɔ.

38 Kina bɔŋɔ ma koke mi rö löbu 'ba Boko'ba timo tönë kotopa ŋɔ di tɔrɔ ɲbö kômö bëri.

39 Kina ɔdɔ bɔ dɔ bɔ kanya ma këdi kɔrɔ yayi mo nima kɔŋɔ tulöku 'ba Yësu ŋɔ tara tine, bo iya te, “Rɔ ma laka bɔ nime ŋɔ ɾɔ kole 'ba Boko'ba.”

40 'Ja mɔtɔ ga ëdi gbï kɔrɔ ɾɔ ma kowo mbowa yayi këdi ɾɔ tonɔ mo. 'Ja mɔtɔ mo ga lijë na ɾɔ Mariya Magadala ni ti Salome ti Mariya ma 'ba Yakoba ma titi ni ti Yose.

41 Lijë ma tönë ga kôsö gɔ bo di Galilaya koloma ɾɔ toja laja zi bo ne. 'Ja ma konzi mɔtɔ ga ame kako ti bo Yerosalema ne ëdi gbï yayi.

Tusu Yësu
(MT 27:57-61; LK 23:50-56; YN 19:38-42)

42 Mi dokopiyari mo nima ame kina ɾɔ kada 'ba ɾɔ kileŋo koda kada 'ba ɾɔ kindawo ne,

43 Yesepa di Arimataya turu ma löbu mɔtɔ, ame bo këdi gbï ti kɔmɔ ki'di gɔ ɲere löbu 'ba Boko'ba ne, bo ënyi ŋɔ ti mi këddi kari zi Pilato kititi 'dɔ kodɔ kpa töku Yësu zi bo tari tusu mo.

44 Tine ɔdɔ Pilato kuwö kiya te Yësu ölä 'deni ŋɔ welo tara tine, lende mo igayi

bo ngi. Kina bo kidēki bo do bo kanya mo nima kititi, ma Yēsu kolē 'deni ngi ro ma laka.

⁴⁵ Kina odo bo kuwō 'deni di zi bo do bo kanya nima, Yēsu kolē 'deni kina bo kodo kpa töku mo ngi zi Yesepa 'do kombi kari kusu.

⁴⁶ Yesepa ari ngi kugō boṅgo kaṅmi. Kina bo kombi töku Yēsu ngi bēri di do ngērī ko'ba mi boṅgo kaṅmi nima kolo yimo, bo kari kusu mi ti'börō ame koga 'deni yoki dōku yayi tusu töku teyi ne. Kina bo kululu dōku mo ngi ki'di kpamo.

⁴⁷ Tine Mariya Magadala ni ti Mariya ma 'ba Yose ni lijē o'ja go bi nima kusu Yēsu teyi ne 'deni.

16

Todo 'Ba Yēsu Di Mi Tölē
(MT 28:1-8; LK 24:1-12; YN 20:1-10)

¹ Di pötö kada 'ba ro kindawo nima, na Mariya Magadala ni ti Salome ti Mariya ma 'ba Yakoba ni kugō akato kele ngi tari tosa mo ro töku.

² Kina lijē kēnyi ngi molo mi doṅbo mo nima kari ndi dōgō yayi. Lijē ari kōmō yayi gba ti kada kēdi ki'di kpēnni.

³ Di go kori lijē oloma ro tiya mo ro go rōnni te, "Yē na ti kululu dōku mo tōne yaga di kpamo zize?"

⁴ Tine odo lijē kombi kōmōnni koṅgo tine, ululu dōku löbu mo tōnē 'deni yaga di kpamo.

⁵ Kina odo lijē kari kodo yayi lijē ari ngi ko'ja kole yobi moto koloma 'deni do kapa dōri yayi ti boṅgo kaṅmi ro bo. Kina tikere kinda'ba lijē ngi.

⁶ Bo iya zinni te, "Kinza kereke dē. Yēsu 'ba Nazareta nime kutōti ne na kēddi komake? Bo odo 'deni di mi tölē. Bo inza kpe bine. Oṅgoke bi ma lijē ko'ba bo pa teyi na me.

⁷ Ari kiyake zi bo kōsō go bo ga zi Pītōrō ni te, bo ari 'deni tōti doṅba kōmōnni mi Galilaya. Kina ti lijē kari ko'ja bo yayi kozo ma tōnē bo kiya zinni ne."

⁸ Kina 'ja naga nima kodo ngi di mi ti'börō yayi, lijē kirīṅa ngi nduwē kari. Rōmōyi rōnni ēdi 'deni ngi kilē'di di zi tikere. Lijē iya lende mo dē kpe zi bōto moto di zi tikere.

Yēsu Ileme Ro Bo Zi Mariya Magadala
(MT 28:9-10; YN 20:11-18)

⁹ Mi todo 'ba Yēsu di mi tölē mi tō'dō ma doṅba mo nima, bo ileme ro bo titi doṅba zi Mariya Magadala. Loko na tōnē bo koga nöki modomoriyō kita'ba yaga di domo ne.

¹⁰ Kina loko kari kiya ngi zi ya ma ro bo kōsō go bo mo ga, ame lijē kēdi 'deni ngi bi mono ne.

¹¹ Lijē uwō loko kiya pele te bo odo 'deni loko ko'ja ti kōmōni nima, lijē i'di dōnni dē gomo.

¹² Di pötö mo 'böwu na bo kodo ngi kileme ro bo 'böwu ti kinē ma 'beri moto zi ya ma riyo moto ga di go kori.

¹³ Ya naga nima ileki kiya zinni lijē moto mo naga nima, pele lijē i'di dōnni dē gomo.

¹⁴ Ro ṅburuṅburu mo tine na bo kodo ngi kileme ro bo zinni lijē ma 'butē dookoto naga nima pili bi koto, ko'ja lijē kēdi ro tonyo kpēnni. Bo amo dōnni go ame lijē ki'di dōnni dē go lende 'ba bilaka ame ga ko'ja bo kodo 'deni di mi tölē pele kiya lende mo zinni ne.

¹⁵ Bo iya zinni te, "Kpe arike mi doliṅo pili kuwōwōke laja laka 'ba Boko'ba zi do kupō pili.

¹⁶ Kina bōto ame ga ki'di dōnni gomo kobapatisi ne ti kōmō ngi. Tine ame ga ki'di dōnni dē gomo ne ti kodo karama ngi domo.

¹⁷ Ma ki'di dōnni 'deni gomo mo naga ti kēdi 'deni ngi ti tigo. Lijē ti koga nöki ngi yaga ti möyi ma. Lijē ti kilende ro kpa löwō.

¹⁸ Lijē inda'ba murē pele, kono lijē pele, inza ko'do oto zinni. Odo lijē ki'di kōzinni ro bo rōko'o ti kileṅo ngi."

¹⁹ Kina odo nere Yēsu kote tilende 'deni pili tinni kozo a nime te tine, na kogba bo ngi kari mitoro, kari koloma do dōri Boko'ba.

²⁰ Kina bo kōsō go bo ga kari ngi kuwōwō laja nime kote mi go bi pili. Kina nere Yēsu kō'bō ngi tinni ki'di tigo zinni go bilaka kikali ngi lijē ēdi kiya lende ma laka.

Laja Laka Ma LUKA Kugu

¹ Kina kɔzɔ ame ya ma konzi mɔtɔ ga kiyɔzɔ 'deni tugu wa ame ga ko'dɔ rɔnni mi lɔngɔ ze bine ne tara

² ame ngi 'deni kɔzɔ ma lijɛ bɔ ko'ja mo ti kɔmɔnni di bi tisaki mo ga kari kuwɔwɔ 'deni kiyɛti zize ne.

³ Kina kɔzɔ ame moloma 'deni mɔlo rɔ tinyeli mo pili rɔ gɔmo ne, moŋgɔ ma laka mo na 'deni gbi zɔ 'dɔ tugu mo miyija gɔmo ziyi, Tewopilo turu lɔbu,

⁴ 'dɔ ki'di kikali wa naga nima kiyandi yi timo ne na rɔ ma laka.

Lende 'Ba Tɔyɔ Yowani Bɔ Bapatisi

⁵ Mi kada nima Erode kedi rɔ bɔ dɔliŋɔ 'ba Yudayi ne, bɔ mɔtɔ, mɔyi mo rɔ Zakariya, rɔ bɔ akumu 'ba Boko'ba edi yayi. Bo di mi lɔngɔ bɔ akumu ame ga rɔ dɔtumu 'ba Abiya ne. Kina 'ja abo Alizebete gbi di mi kupɔ Arona.

⁶ Lijɛ kpaki riyɔ rɔ bɔ lende laka kɔmɔ Boko'ba. Kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba pili lijɛ o'dɔ 'deni ko'ba'ba dɔ 'bɔ mo.

⁷ Tine lijɛ inza ti kole, rɔmɔyi Alizebete ɔrɔ 'deni rɔ kɔtɔ. Kina lijɛ kpaki riyɔ ɔndɛ ga 'deni ngi sowa.

⁸ Kina ɔdɔ kɔmɔ 'deni mi kada ame ndɔbɔ 'ba toŋma akumu kila'ba zi tumu ma 'ba Zakariya ni ne tine

⁹ bo na koza bo ngi gɔ dɔlɛti 'benni 'ba bɔ akumu tari mi rɔ lɔbu 'ba Boko'ba toŋma akato kele.

¹⁰ Tine ɔdɔ kada 'ba toŋma mo kɔmɔ 'deni bɔ mɔtu ma laki pili ɔtɔŋi 'benni rɔnni ngi yaga yayi bi mɔtu.

¹¹ Kina malayika 'ba Boko'ba kɔdɔ ngi zi bo di rɔ yayi kɔrɔ ngila bi 'ba toŋma akato kele nima dɔ kapa mo ma dɔri.

¹² Kina ɔdɔ bo ko'ja malayika nima 'deni tara tine ɛnyi ko'de tikere ngi mi bo.

¹³ Tine malayika nima ɛnyi kiya zi bo, iya te, "Zakariya, kinza kere dɛ, akiriti 'bi Boko'ba uwɔ 'deni. 'Ja 'bi Alizebete ti kɔyɔ kole ziyi, 'dɔ ki'di mɔyi mo rɔ Yowani.

¹⁴ Ti kɛddi ngi 'deni ti mi kɛyi ti lɔŋɔ ma mbɛmbɛ. Kina ma konzi mɔtɔ ga ti kedi 'deni gbi rɔ lɔŋɔ gɔ tɔyɔ bo.

¹⁵ Bo ti kedi rɔ lɔbu ma dɔ kiteli di kɔmɔ Boko'ba. A mɔtɔ rɔ layi ala a ma kata naga inza kudɔ kpa bo. Bo ti kedi lɔ ti Nyi Kɔtɔ Laka mɔlo di bi tɔyɔ bo.

¹⁶ Bo ti ko'de bilaka 'ba Yisarele ma konzi 'deni ngi kileki kako zi nɛre Boko'ba 'benni.

¹⁷ Bo ti kari dɔgba kɔmɔ nɛre ti tigo 'ba Nyi Kɔtɔ Laka kɔzɔ 'ba Eliya, tileki dɔki'di 'bu ni todɔ'bo mo kɔtɔ ti kole, ma kinza kuwɔ dɔ Boko'ba naga tuyi dɔki'di mo kedi rɔ bɔ lende laka, tileŋɔ lijɛ ame ga rɔ 'ba nɛre ne ndɔ koda dɔ bo."

¹⁸ Tine Zakariya ɛnyi kileki zi malayika nima, iya te, "Ti mikali tondo? Ma na me 'deni rɔ ma kɔndɛ kina 'ja ma gbi ɔndɛ 'deni sowa."

¹⁹ Malayika nima iya te, "Ma na rɔ Gabɛrɛlɛ. Ma na rɔ bɔ tɔrɔ kɔmɔ Boko'ba, kina me koja ma ziyi ti laja laka nime.

²⁰ Lende nime ti ko'dɔ rɔnni ngi ko tara mi kada mo yayi, ne kina me kilagi ti'di dɔyi gɔmo, kpɛyi ti kudɔdu rɔnni teyi koloma tara kinza kilende dɛ nɔbɔ kɔmɔ mi kada mo ame kedi ko'dɔ rɔnni yimo ne."

²¹ Tine bɔ mɔtu ma laki edi 'benni kolɔ'bo yaga yayi toda Zakariya ti meri, iya te, "Wa'di ga na ko'dɔ rɔnni 'deni zi bo di rɔ yayi ki'di bo kigabi kulɔwɔ te?"

²² Kina ɔdɔ bo kɔdɔ yaga tine bo ilende dɛ kpe gɔnni. Kina lijɛ kikali ngi bo o'ja bikoro tɔ ne 'deni di mi rɔ lɔbu 'ba Boko'ba yayi. Rɔmɔyi bo oloma ngi rɔ tilende zinni ti kɔzi bo, kpa bo ilende dɛ kpe.

²³ Kina ɔdɔ dɔ tɔ'dɔ 'ba ndɔbɔ abo kote rɔnni 'deni tine bo ileki ngi kari liŋɔ abo.

²⁴ Di pɔtɔ mo yɔ na 'ja abo Alizebete kɔmɔ ngi. Tine lɔko ɔ'bɔ tusu dɔnni rɔ nɔbɔ nyepe muyi. Lɔko oloma tiya mo te,

²⁵ "Boko'ba na ko'dɔ wa nime 'deni zɔ. Le'jete bo ileme mi koŋmi abo 'deni zɔ bo kombi rɔ kaya tɔnɛ 'deni yaga di dɔma gɔ dɔma kedi ti rɔ ma kitɛwu mi lɔngɔ lɛpi ma ga."

Lende 'Ba Tɔyɔ Yɛsu

26 Mî modɔɔkɔtɔ 'ba nyepe ma di pötö tɔmɔ 'ba Alizebete na Boko'ba koja malayika Gabërälë ngî kari Nazareta gawo mɔtɔ 'ba mî Galilaya.

27 Oja bo kari zi nyiti mɔtɔ yayi möyi mo rɔ Mariya. Nyiti nime bɔ mɔtɔ rɔ Yesepa di mî kupö Dawidi na kilibö 'deni 'dɔ togbe mo rɔ 'ja.

28 Malayika nima ari kömö kiya zini, iya te, "Mötö ziyi ni ame 'deni ti lende këyi ne. Boko'ba ëdi tiyi."

29 Lende nime o'de tikere ngî zi Mariya, loko iya te, "Lende wa'di ga na te?"

30 Tine malayika ilende zini, iya te, "Mariya, kinza kere dë. Mî Boko'ba onmi 'deni röyi."

31 Ti komo köyö kole botoni, kina ti ki'di möyi mo rɔ Yësu.

32 Bo ti këdi rɔ löbu kina ti kidëki bo rɔ kole 'ba Boko'ba tigo dɔ kiteli. Nere Boko'ba ti ki'di közi kakpa 'ba 'bu bo löbu Dawidi 'deni ngî zi bo.

33 Kina bo ti kö'bö rɔ bɔ dɔ kupö Yakoba rɔ nburunburu. Nere löbu abo ote roni dë."

34 Mariya ënyi kileki zi malayika nima, iya te, "A mo nime 'dɔ këdi tondo, ma ama ga mikali botoni dë ne?"

35 Malayika nima iya te, "Nyî Kɔtɔ Laka ti kako döyi kina tigo 'ba Boko'ba ame rɔ dɔ kiteli ne ti kutu'bö yi 'deni ngî. Kina kole kɔtɔ laka nime këdi köyö ne ti kidëki ngî rɔ kole 'ba Boko'ba.

36 Onɔɔ Alizebete 'ja löbu köndë wado 'bi tönë bilaka kiya loko rɔ kɔtɔ ne te, ëdi 'deni ti nyepe modɔɔkɔtɔ rɔ ma komo 'dɔ köyö kole.

37 Römöyi a mɔtɔ inza ame to'do mo konya dɔ Boko'ba."

38 Mariya ileki dɔmo, iya te, "Ma a 'ba közi Boko'ba na. Ko'dɔ roni ngî zö kɔzɔ a nima kiya ne."

Kina malayika nima kënyi ngî kari di ngila ni yayi.

Mariya Ari Zi Alizebete

39 Welo di pötö mo na Mariya kënyi ngî kari mî gawo mɔtɔ mî döyayi kurunɔ 'ba Yudayi.

40 Loko ari kömö linɔ 'ba Zakariya yayi kumötö Alizebete.

41 Kina ɔdɔ Alizebete kuwö akumötö 'ba Mariya tine kole okpe roni ngî di mini. Alizebete ngî lɔ ti Nyî Kɔtɔ Laka,

42 kina loko kapi ngî rɔ ma kembe, iya te, "Ni na rɔ 'ja ame ti yëyi laka 'ba Boko'ba di mî löngö 'ja ma laki pili. Kina kole nima këdi köyö ne ti këdi ngî ti yëyi laka.

43 Ne oma'jo ma ka le gɔ wa'di ki'di ma 'ba nere ma kako tongɔ ma?

44 Römöyi tuwö ame muwö mötö ko'dɔ 'bi yɔ na kole kokpe roni ngî di yimö rɔ lonɔ.

45 Ni ame ki'di döyi gɔ lende ma Boko'ba kiya ziyi ko'dɔ roni ngî tara ne, ni na ti yëyi."

Ngala 'Ba Mariya

46 Mariya iya te,

"Döki'di ma ilëlu nere Boko'ba,

47 kina didi ma iliya ngî römöyi Boko'ba ɔmɔ ma 'deni.

48 Bo o'ba nalo ma,

ma bɔ laja wöti rɔ lisa abo nime 'deni.

Di mî tɔne nduwë kari dɔgba

bilaka pili ti kidëki ma rɔ loko ame ti yëyi ne.

49 Römöyi Boko'ba tigo dɔ kiteli o'dɔ lende löbu 'deni zö.

Möyi bo na kɔtɔ laka.

50 Mî konmi abo ita'ba 'deni

koloma ti dɔ kupö ame ga pili kere bo ne nduwë rɔ ma kololo.

51 Ti tigo abo na me bo kileme ndɔbɔ dɔ kiteli abo nime 'deni.

Bo iyëyi mî bɔ dɔ kombi ni 'deni kita'ba rɔ kɔtɔkɔtɔ.

52 Bo ogba nere ni 'deni yaga di dɔ kitî,

tine bo ombi ya ma wöti rɔ lisa naga 'deni tɔrɔ.

53 Bo i'di tēkpē ma laka 'deni zi bɔ 'bö ni, tine bo oga bɔ wa ni 'deni kari rɔ közi sari.

54-55 Bo okɔnyi bilaka 'ba Yisarele bɔ laja abo ga 'deni.

Mî konmi abo bo ileme 'deni zi Abarayama

ti dɔ kupö mo ga rɔ nburunburu

kɔzɔ ame bo kiya 'deni molo

zi 'bu ze löbu mo ga ne tara."

⁵⁶ Mariya oloma ko'do kozo nyepe mota tara titi ti Alizebete yayi tine na loko kényi kileki 'jaa ti kari liño 'bënni.

Töyö Yowani Bɔ Bapatisi

⁵⁷ Kina odo kömö 'deni mi kada 'ba löyö 'ba Alizebete tine na loko köyö ngi ro kole botoni.

⁵⁸ Ya ma mi tiri ti ma wado 'beni ga pili uwö läbi 'ba mi konmi nima Boko'ba ko'do zini ne, kina lijé ngi gbi pili ro lonjo gomo.

⁵⁹ Mi tö'dö do modoomota 'deni na lijé kako ngi to'do dölëti 'ba akilele ro kole nima. Lijé iteri 'bënni 'do möyi 'bu mo Zakariya na koyi domo.

⁶⁰ Tine ma bo enyi kiya te, "Inza tara, i'di möyi bo ro Yowani."

⁶¹ Lijé enyi kileki kiya zini, iya te, "Möyi ma tara inza molo mi kupö ye."

⁶² Kina lijé kilende zi 'bu mo ti közinni kititi bo go lende 'ba möyi kole nima, odo bo ti ko'doko 'ba bo 'do kidëki ro ye.

⁶³ Bo ileme 'do ko'de akugu wa zi bo, kina bo kugu ngi kiya te, "Möyi bo ro Yowani."

Kina lende mo kigayi bilaka naga nima ngi pili.

⁶⁴ Kina ngi yo na kpa bo kope roni ngi donde'de bo kebe tilende tilëlu Boko'ba.

⁶⁵ Kina tikere kinda'ba bilaka ame ga 'ba mi tiri ne ngi pili lende mo kiyelë roni ngi kote mi doyayi kurungu 'ba Yudayi nima toko.

⁶⁶ Botö ame kuwö lende löbu nime ko'do roni ne ngi ti meri mo iya te, "Kole nime ti kedï tondo ga kada moto?" Römöyi ileme 'deni ngi ro ma laka tigo löbu 'ba Boko'ba edi do kole nime.

Ngala 'Ba Zakariya

⁶⁷ 'Bu bo Zakariya ngi lo ti Nyi Koto Laka kina bo koloma ngi tumë lende 'ba Boko'ba kiya te,

⁶⁸ "Akilëlu kedï zi nere Boko'ba 'ba Yisarele römöyi bo ako 'deni komo bilaka abo ga yaga.

⁶⁹ Bo i'di bo konyi ma do kiteli 'deni zize di mi kupö bo laja abo Dawidi,

⁷⁰ kozo ame bo kiya 'deni molo tonë bine ti bo kumë lende abo ga ne.

⁷¹ Ame 'do bo komo ze di közi bo ya ze ga

gbi di zi bo ndo'ji ze ga ne.

⁷² Bo iya te bo ti kileme mi konmi ngi zi 'bu ze löbu ga,

do bo inza kudölu di go lömu koro abo nime

⁷³ bo kulömu 'deni zi 'bu ze Abarayama ne.

⁷⁴ Bo ulömu 'deni 'do bo komo ze di zi bo ya ze ga

'do ki'di dojake laja zi bo

ro do ngölö kinza tikere,

⁷⁵ ro bo lende laka ro ma kopö di komo bo mi kada 'ba loma ze ga pili.

⁷⁶ Tine ni 'beyi kole ma, ti kidëki yi ro bo kumë lende 'ba Boko'ba tigo do kiteli.

Römöyi ti kari 'beyi dogba

komo nere tileño kori teyi,

⁷⁷ tiya mo zi ya ame ga ro 'ba bo ne

ma kedï komo lijé di mi tolë

kola lijé go lende kényë 'bënni ga.

⁷⁸ Nere Boko'ba ze ti ko'do ngi ti mi këyi abo.

Bo ori ze 'deni ti bi kopö abo ame kiyopo bi 'deni zize

kozo kada ame kedï kozo ro mi donjo ne tara,

⁷⁹ 'do kiyopo bi zi lijé ame ga mi bi kölu 'ba tolë ne,

kina gbi 'do kokoko ndize mi kori 'ba lende këyi."

⁸⁰ Kina kole nima kiyöbu ngi komo mo kandi 'deni. Tine na bo kari koloma ngi kö'bö yi mökö nbö bo kozo 'jaa yaga bi kopö zi bilaka 'ba Yisarele

2

Töyö Yësu

(MT 1:18-25)

¹ Mi kada mo naga nima yayi na Kayisara Agusitö, bo dolinjo ma löbu 'ba Romo, ki'di lende ngi 'do tugu möyi bilaka 'ba mi doyayi abo ga pili.

² Ame na ro möyi kugu ma dogba ame ko'do roni mi kada nima Kurinö kedï ro turu bo dolinjo 'ba Suriya ne.

³ Kina bilaka pili moto ari ngi mi gawo 'be tugu möyi yi.

⁴ Kina Yesepa kënyi ngi gbi di Nazareta di mi Galilaya kari Beteleme gawo 'ba 'bu

bo löbu Dawidi bo doliṅo mi dɔyayi 'ba Yudayi römöyü bo di mi kupö Dawidi.

⁵ Lijë ari ti Mariya mo tönë kilibö 'deni zi bo ro 'ja ne. Tine loko 'deni ro ma kindasi.

⁶ Ko'ja lijë kedi 'deni yayi yo na kada 'ba löyö 'bëni kömö ngi zini.

⁷ Kina loko köyö kole dɔndende 'bëni ngi ro botoni. Kina loko kolo ngi mi böngö loko ko'ba mi bi 'ba tonyo akonyo 'ba yëri römöyü go bi inza kpe zinni mi rö 'ba nba.

Malayika Ni Ti Bo Koda Kamölö

⁸ Mi dɔyayi nima yayi bo koda kamölö motö ga edi 'bënni yi mökö tonḡo go kamölö 'bënni ga ro mi korondö.

⁹ Malayika 'ba Boko'ba ako kodö zinni na bi kopö 'ba Boko'ba kiyopö bi ngi löwu yaga di rönni. Kina lijë ngi ro tikere ro ma kënyë.

¹⁰ Tine malayika nima ënyï kilende zinni, iya te, "Kinza kereke dë. Laja laka 'ba löḡo löbu nime kedi kako zi bilaka pili ne na mo'de ziye.

¹¹ Mi kada nime tone öyö bo kënyi 'deni ziye mi gawo 'ba Dawidi. Bo na ro Kurisitö nere ze bo kënyi mo tönë kedi koja kako di mitoro ne.

¹² Ame na ro akileme mo 'dö kikalike ngi lende ma nime edi ro ma laka. Ti kari ko'jake kole kuru kolo 'deni mi böngö ko'ba 'deni mi bi 'ba akonyo 'ba yëri."

¹³ Kina ngi yo na tindi 'ba malayika ma konzi 'ba mitoro kodö ngi ngila malayika ma tönë yayi tilëlu Boko'ba, iya te,

¹⁴ "Ro löbu kedi
ḡbö zi Boko'ba mitoro.

Mi dɔyayi bëri bine lende këyi edi 'deni zi lijë ame ga mi bo konmi romo ne."

¹⁵ Kina ödö malayika naga nima kënyï 'deni di rönni yayi kileki kari mitoro tine bo koda kamölö naga nima ënyï kiya ro go rönni, iya te, "Darike te Beteleme tonḡo otö nime ko'dö röni nere Boko'ba kiya lende mo zize ne."

¹⁶ Kina lijë kënyï ngi domo ro rikamba tari Beteleme. Tine lijë ari ko'ja Mariya ni ti Yesepa ngi yayi ti kole kuru kö'dö 'deni mi bi 'ba tonyo akonyo 'ba yëri.

¹⁷ Kina ödö lijë ko'ja bo 'deni tara tine na lijë kebe ngi nati tiyëti go lende ame ga malayika kiya zinni go kö'du 'ba kole nima ne.

¹⁸ Kina ya ame ga pili kuwö lende kiya 'ba bo koda kamölö naga nima ne kotö ngi ro gönni.

¹⁹ Tine Mariya inda'ba 'bëni lende naga nima ngi kikeki kö'bö mini.

²⁰ Bo koda kamölö tönë ga uyi dönni ngi ro löḡo ti tilëlu Boko'ba go wa ame ga pili lijë kuwö ko'ja gbï ngi te kozo ma kiya röni zinni tara ne.

To'dö Dölëti Mi Rö Löbu 'Ba Boko'ba

²¹ Kina ödö kömö 'deni mi tö'dö dö modöomota 'ba kole nime 'dö to'dö dölëti 'ba akilele romo tine oyi möyü mo ngi ro Yësu, möyü mölo tönë malayika ki'di dö bo gba kinza komo bo dë ne.

²² Kina ödö kada 'ba to'dö dölëti 'bënni mi rö löbu 'ba Boko'ba kozo go kö'du ki'di mo ame Musa kugu ne kömö 'deni tine Yesepa ni ti Mariya oto kole nima ngi kari Yerosalema 'dö kulömu zi Boko'ba.

²³ Lijë o'dö kozo ame kugu 'deni mölo mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba, kiya te, "Kole botoni ame ga pili ro dɔndende ne kulömu zi Boko'ba."

²⁴ Kina gbï lijë ari ti kole matukpuru riyö 'dö tonḡa mo ro akumu zi Boko'ba kozo ame kö'du ki'di mo kiya ne.

²⁵ Tine bo motö kidëki möyü mo ro Simona edi Yerosalema yayi ro bo lende laka bo koro kö'du ki'di 'ba Boko'ba pili. Nyï Kotö Laka edi dö bo, bo kö'bö ti komo ki'di go kënyi 'ba Boko'ba zi Yisarele.

²⁶ Kina Nyï Kotö Laka ileme 'deni mölo zi bo, bo inza kinene a motö ro tolë titi du tine 'jaa ḡbö ödö bo ko'ja Kurisitö mo nime Boko'ba kedi koja zinni ne 'deni ngi du titi.

²⁷ Mi kada mo nima na Nyï Kotö Laka ki'di bo ngi kari mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Kina ödö 'bu 'ba Yësu ni ti ma bo Mariya ko'de bo 'deni kako mi rö löbu 'ba Boko'ba 'dö to'dö wa ame ga kö'du ki'di ko'doko ne ro bo tine

²⁸ Simona ombi bo ngi közi bo kilëlu Boko'ba, iya te,

²⁹ "Nere ma, i'di bo laja 'bi 'deni 'dö kari abo nati liya ti mi këyi kozo kö'du 'bi tara.

³⁰ Römöyī konyi 'bī mo'ja 'deni ti kōmō ma

³¹ ame kileŋo 'deni 'dō kōmō bilaka 'ba dōliŋo pili ko'ja ne,

³² bi kōpō ma 'dō kileme lende 'bī zi bō lōwō

gbī ti rō löbu 'ba bilaka 'bī ga Yis-arele."

³³ Tine 'bu 'ba kole nima ti ma mo oto ngī rō gönnī gō lende nima kiya rōnī tara rō kole nima ne.

³⁴ Simona o'dō yēyī ngī dönnī. Tine bo ileki kiya zi Mariya, bo iya te, "Kole nime i'di 'deni 'dō mā konzi di mī Yisarele kolokpō yaga timo kina 'dō mā konzi mōto ga kaya yaga timo. Bo na ti kēdī rō akileme ma kako di zi Boko'ba gō bilaka kiya kpēnnī rōmo.

³⁵ Meri ame ga rō ma kusu mī dōki'dī ma konzi ne ti kileme 'deni yaga. Ne nī, dōki'dī yī ti kulörō 'deni ti meri."

³⁶ 'Ja mōto möyī mo rō Ana nyiti 'ba Panuwēlē di mī kupō Asera rō bō kumē lende 'ba Boko'ba ēdī gbī yayi. Loko öndē 'deni. Pa mōlo dō yitō 'bēnī ogbe loko ko'dō nge kōmō kōō modōmoriyō ti mē'dē nī yō na mē'dē nī kolē ngī.

³⁷ Kina me loko o'dō 'deni n̄bō kōmō kōō kuluku kōto kōdō dōmō 'butē mota dōmosowō (84) rō makuru'bē. Tine na loko kō'bō 'bēnī ngī n̄buru mī rō löbu 'ba Boko'ba. Loko ö'bō ngī yayi kote kada kote korōndō toja laja zi Boko'ba toro kpēnī gbī tumōtu.

³⁸ Loko ömō dō Yesepa ni mī saa nima na loko ko'dō yēē ma ngī zi Boko'ba. Kina loko koloma ngī tiya lende 'ba kole nima zi lijë ame ga pili kēdī ti kōmō ki'di mo ma gō Boko'ba kōmō bilaka 'ba Yisarele di mī tölē ne.

³⁹ Kina o'dō Mariya ni ti Yesepa kote to'dō dölētī 'ba rō kole nima 'deni gō kō'du ki'di 'ba Boko'ba mo tine na lijë kileki ngī kari Galilaya mī gawo 'bēnnī Nazareta.

⁴⁰ Kina kole tōnē kiyōbu ngī di yayi kōmō mo kandi yaga. Tine bo ngī lō ti akikali, yēyī 'ba Boko'ba ēdī dō bo.

Yēsu Ileke Mī Reki 'Ba Rō Löbu

⁴¹ Rō gō kōmō kōō pili 'bu bo ni ö'bō nduwē tari Yerosalema mī karama 'ba Pasaka.

⁴² Kina o'dō kōmō kōō abo kēdī 'deni 'butē dōmoriyō tine na lijë kēnyī ngī gbī kari mī karama nima kōzō ma mōlo tara.

⁴³ Tine ko'ja karama kote rōnī 'deni 'bu bo ni ti ma bo kēdī kileki kari liŋo na kole mo tōnē rō Yēsu ne kileke ngī mī Yerosalema yayi. Tine 'bu bo ni ti ma bo ikali ga gōmo dē.

⁴⁴ Lijë omeri 'bēnnī tēgē mōtoga bo ti kēdī mī lōngō bilaka konzi naga nima kēdī kari koto tinnī ne. Lijë ilingere 'deni n̄bō kada kōsō, na lijë ki'di ngī nati toma gō bo kebe zi ma wado 'bēnnī ga ti bō pōri nni ga.

⁴⁵ Kina o'dō lijë ko'ja bo dē tine lijë uyī dönnī ngī kileki toma bo di Yerosalema.

⁴⁶ Mī tō'dō dō mota 'deni tine na lijë kari ko'ja bo mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba bo koloma 'deni mī lōngō bō kōmō kiyandi ni tuwō lende 'bēnnī ga gbī tititi lijë.

⁴⁷ Akikali abo ti dō lende kileki abo igayi ya ame ga pili koloma rō tuwō mo ne ngī.

⁴⁸ Kina o'dō 'bu bo ni ti ma bo ko'ja bo 'deni tara tine lijë oto ngī rō gönnī. Kina ma bo kēnyī kilende zi bo, iya te, "Kole ma, o'dō ze te gō wa'di? Ze ngī rō meri sowa ti 'bu yī, dēdī toma göyī."

⁴⁹ Bo ileki dōmō zinnī, iya te, "Eddī komake ma rō toma gō wa'di? Ikalike dē ma 'dō mēdī mī rō 'ba 'bu ma?"

⁵⁰ Tine lende nima bo kēdī kiya zinnī ne lijë ikali 'jō mo dē.

⁵¹ Kina bo kēnyī ngī kari tinnī Nazareta, bo koloma kuwō dönnī. Tine ma bo ikeki 'bēnī wa tōnē ga ngī kō'bō minī.

⁵² Kina Yēsu kiyōbu ngī ti akikali kpaki ti mī kēyī 'ba Boko'ba gbī ti 'ba bilaka lesi.

3

Yowani Bō Bapatisi

(MT 3:1-12; MK 1:1-8; YN 1:19-28)

¹ Mī kada ma Tiberiya ko'dō 'deni kōmō kōō 'butē döōmu dō kitī rō bō dōliŋo ma löbu 'ba Romo, Pōnitiyo Pilato na rō turu 'ba dō Yudayi. Erode na 'ba bo rō n̄ere 'ba Galilaya kina bō löndō bo Pīlipō na rō n̄ere 'ba Ituriya ni ti Turakoniti, kina Lusaniya na rō n̄ere 'ba Abilene,

² tine Ana ni ti Kayapa na rō bō dō bō akumu. Mī kada mo naga nima na

Boko'ba ki'di lende abo ngi zi Yowani kole 'ba Zakariya di yi moko.

³ Na bo kilaki ngi pili kote mi doyai ame ga kpa yopo 'ba Yaradene yayi ne toko tuwowo laja 'ba bapatisi 'ba do koto go Boko'ba kola wa go lende kenyē.

⁴ Edi 'deni kozo lende ma tone kugu mi buku 'ba Yesaya bo kume lende 'ba Boko'ba ne tara, ame kiya te, "Bo moto edi kuwowo do bo di yi moko kiya te, 'Ilenoke kori zi nere. Odoroke go kori zi bo.

⁵ Gbogbo pili kidiri teyi. Kurungu ni ti doku ni koga domo me koriya yaga. Kori ma kanjo naga kodoro gomo yaga. Kori ma kinyawo naga ko'do gomo kopiyari yaga.

⁶ Kina bilaka lesi pili ti ko'ja konyi 'deni ngi di zi Boko'ba.' "

⁷ Yowani oloma ro tilende zi tindi naga nima kedii kako zi bo mi bapatisi ne, bo iya te, "Kpe kole 'ba mure naga nime, ye na ku'bolu ye tirina di kpa ya lobu 'ba Boko'ba nime kedii kako doye ne?

⁸ O'doke wa ame ro 'ba do koto di mi lende kenyē ne. Kinza kebeke de tiya mo te, 'Abarayama na ro 'bu ze.' O'do oto de romoyi ro ma laka miya ziye, Boko'ba ti kikali to'do kulugbi doku naga nime ro kole zi Abarayama.

⁹ Onjoke, goronja edi 'deni ndo ndi ngeri. Ngeri ame ga kana a ma laka de ne ti koga beri ku'du mi pa'do."

¹⁰ Bilaka naga nima enyi kititi bo, iya te, "Ne wa'di na go do'do nati?"

¹¹ Yowani ileki domo zinni, iya te, "Bo ame kedii ti bonggo kolo ro riyoko koba moto koto kokonyi bo ame kinza du ti oto ne timo. Kina 'do bo ame kedii ti akonyo ne ko'do gbi tara."

¹² Ya moto ga ame ro bo kireke awada ni ako gbi zi bo mi bapatisi. Kina lije kititi bo gbi, iya te, "Bo komo kiyandi, wa'di ga na go do'do?"

¹³ Bo iya te, "Kinza kogba de kebe do ame kose ziyi ne."

¹⁴ Bo kanya moto ga ako kititi bo, iya te, "Ne wa'di ga na go do'do 'beze?"

Bo iya te, "Kinza kolo a 'ba boto de. Kina kinza kunzo beti de kpa boto go kopi

wa ziyi. Bi gomo 'ba royi ma kedii kopi ziyi i'di lende mo ko'bo yi."

¹⁵ Bilaka ngi mi kada naga nima yayi pili ti komo ki'di gbi ti meri mo iya te motoga Yowani na ti kedii ro Kurisitō mo tone Boko'ba kedii koja ne oto.

¹⁶ Tine Yowani enyi kileki domo zinni pili ro gonni, iya te, "Medi mo'do 'bama bapatisi nge doye ti mini. Tine bo moto ma ti tigo do kiteli kebe ma ti kako 'deni. Ma pele mo'bo de tope kpa kabi 'ba wari abo. Bo ti ko'do bapatisi doye ti Nyi Koto Laka gbi ti pa'do.

¹⁷ Kizeri abo edi kōzi bo. Bo ti kona di mi dokandilere abo bo kubō nyonyu ma laka mo ki'di mi mata. Tine turu mo bo ti konma yaga ti pa'do ame ko'bo ngi kinza kolu de ne."

¹⁸ Yowani uwowo laja laka zi bilaka naga nima ti kori 'ba lende ma konzi.

¹⁹⁻²⁰ Tine 'deni kozo yayi odo Yowani kebe tileki lende zi nere Erode go lende 'ba Erodiya 'ja 'ba londō bo, gbi go lende kenyē ma konzi moto ga ame bo kedii ko'do ne tine, bo odo'bo ndimo ngi ti lende kenyē abo nima na bo ku'du Yowani ngi mi maboso.

Bapatisi 'Ba Yesu

(MT 3:13-17; MK 1:9-11)

²¹ Mi kada 'ba bapatisi nima Yowani koloma ro to'do mo do bilaka konzi naga nima ne na kobapatisi Yesu ngi gbi. Kina ko'ja Yesu kedii kumotu yo na mitoro kurogo roni ngi yaga ro gbongo.

²² Kina Nyi Koto Laka koko ngi kako do bo kine mo kozo kine matukpuru tara. Kina biro kudu ngi di mitoro, iya te, "Ni na ro kole ma. Mo'o yi 'deni kulowo. Ma ti mi keyi ro mbembē go lende 'bi."

Yi Lingi 'Ba Yesu

(MT 1:1-17)

²³ Mi kada nima Yesu kisaki ndobo 'ba laja laka ne komo koo abo edi 'deni 'butē mota. Kozo ma bilaka komeri bo ro kole 'ba Yesepa kole 'ba Eli

²⁴ kole 'ba Matata kole 'ba Lewē kole 'ba Maleki kole 'ba Yanayi kole 'ba Yesepa

²⁵ kole 'ba Matatiyo kole 'ba Amosa kole 'ba Numa kole 'ba Esili kole 'ba Nagayi

²⁶ kole 'ba Mata kole 'ba Matatiyo kole 'ba Semayini kole 'ba Yoseke kole 'ba Yoda

²⁷ kole 'ba Yowanana kole 'ba Resa kole 'ba Zerobabele kole 'ba Salatele kole 'ba Neri

²⁸ kole 'ba Maleki kole 'ba Adi kole 'ba Kosama kole 'ba Elimada kole 'ba Ere

²⁹ kole 'ba Yësuwa kole 'ba Elizara kole 'ba Yorima kole 'ba Matata kole 'ba Lëwë

³⁰ kole 'ba Simona kole 'ba Yuda kole 'ba Yesepa kole 'ba Yonama kole 'ba Elekima

³¹ kole 'ba Meliya kole 'ba Mena kole 'ba Matata kole 'ba Natana kole 'ba Dawidi

³² kole 'ba Yisayi kole 'ba Obede kole 'ba Bowaza kole 'ba Salamono kole 'ba Nasona

³³ kole 'ba Aminadaba kole 'ba Rami kole 'ba Ezerona kole 'ba Pereze kole 'ba Yuda

³⁴ kole 'ba Yakoba kole 'ba Yisika kole 'ba Abarayama kole 'ba Tera kole 'ba Nawura

³⁵ kole 'ba Seruga kole 'ba Ru kole 'ba Pelege kole 'ba Ebere kole 'ba Sela

³⁶ kole 'ba Kayinana kole 'ba Arupakasada kole 'ba Seme kole 'ba Nowa kole 'ba Lemeke

³⁷ kole 'ba Metosela kole 'ba Enoke kole 'ba Yarada kole 'ba Makalele kole 'ba Kayinana

³⁸ kole 'ba Enosa kole 'ba Sete kole 'ba Adama ma ro kole 'ba Boko'ba.

4

Akiyozo Ma Kömô Zi Yësu

(MT 4:1-11; MK 1:12-13)

¹ Mî kada nima Yësu kileki kako di kpa Yaradene ne bo ngî lo ti Nyî Koto Laka. Kina Nyî Koto Laka koto bo ngî kari yî mökö

² na Satani koloma ngî ro tiyozo bo tö'dö mo nbö dö 'butë sowo. Bo koloma ngî tara kinza tonyo oto. Kina ro nburunburu mo tine bo 'deni ro 'bö.

³ Kina Satani kako ngî kilende zi bo, iya te, "Odo këddi ngî ro kole 'ba Boko'ba ilende zi kulugbi döku nime kuyi roni ro mangolo'bo."

⁴ Tine bo ileki domo, iya te, "Ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Bilaka oloma de nge koto go akonyo.' "

⁵ Satani oto bo kari kileme dolingo nime pili toko zi bo

⁶ kilende zi bo, iya te, "Ti mi'di közi kakpa mo ti amo ga ngî ziyi romöyî ama

ga na. I'di 'deni zo kina ti mi'di zi boto ame mo'doko ti'di mo teyi ne.

⁷ Kina me odo kumötu ma wa naga nime pili ti kedî ro 'ëbi."

⁸ Bo ileki domo iya te, "Ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Nere Boko'ba 'bi na nge koto 'do kumötu kulömu kpëyi teyi.' "

⁹ Kina Satani koto bo 'böwu kari Yerosalema ki'di bo koro nbö toro do kumu rö löbu 'ba Boko'ba, kina kilende zi bo iya te, "Odo këddi ngî ro kole 'ba Boko'ba ola röyi bëri di bine.

¹⁰ Römöyî ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Bo ti ki'di kö'du 'bi zi malayika abo ga 'do koda bi laka di röyi.'

¹¹ Kina ugu 'deni gbi iya te, 'Lijë ti kako kikapo yi ngî toro do közinni kinza koga ndiyi ra yoki döku.' "

¹² Bo ileki domo iya te, "Iya 'deni te, 'Kinza kiyozo nere Boko'ba 'bi de.' "

¹³ Tine odo Satani kote tiyozo Yësu 'deni kozo a nime te tine bo ola Yësu ngî töti tara nati.

Tisaki Ndobo 'Ba Yësu

(MT 4:12-17; 13:53-58; MK 1:14-15; 6:1-6)

¹⁴ Kina Yësu kileki ngî kari Galilaya lo ti Nyî Koto Laka na lëbi abo kiyelë roni ngî kote mi döyayi nima toko.

¹⁵ Bo oloma tiyandi wa di mi rö 'ba mötu 'bënni ga kina ma konzi kilëlu bo ngî.

¹⁶ Na bo kari ngî Nazareta gawo ma tonë kulu bo yimo ne. Mî kada 'ba ro kindawo na bo kari ngî mi rö 'ba mötu kozo ndobo abo ga nduwë tara. Bo ënyi toro tidëki wa

¹⁷ na kogba buku 'ba Yesaya bo kumë lende ngî ki'di zi bo. Na bo kitenye ngî ko'ja bi ma tonë kugu kiya te,

¹⁸ "Nyî Koto Laka 'ba Boko'ba edi doma romöyî bo ondi 'deni zo tuwöwö laja koto laka zi bo lisa ni. Bo oja ma 'deni ti'di do ngölö zi bo mi maboso ni, kina gbi tiyozo komo bo komo kölu ni tope ya ma kedî koko rönni di zi kponi naga yaga ro do ngölö

¹⁹ kina gbi tuwöwö koo 'ba mi konmi 'ba nere Boko'ba."

20 Kina bo kuköku mi buku mo nima ngi teyi bo kileki ki'di zi lewi mo na bo koloma ngi beri tiyandi wa. Kina bilaka pili 'ba mi rö 'ba mötu yayi kodo kömönni ngi do bo.

21 Kina bo kileki kiya zinni, iya te, "Wa nime kugu bine ne na me ko'do roni 'deni tone kuwoke."

22 Lije pili oloma ngi ro tiya lende abo ro ma laka, lende konji ame ga keddi kodo di kpa bo ne i'di lije ngi koto ro gönni. Lije ebe tititi rönni, iya te, "Tara ne, odo bo na de ro kole 'ba Yesepa mo tone ya?"

23 Yesu ileki domo zinni, iya te, "Ro ma laka ti ko'deke lende 'ba mumë nime roma, ame kiya te, 'Bo wowo, ilejo gbagba yi. Wa ame ga duwo koloma ro to'do mo Kaparanoma ne o'do gbi mi do yayi ma 'beyi bine.' "

24 Bo ileki gbi kiya zinni te, "Ro ma laka miya ziye, bilaka ame ro bo kumë lende ne ya e'benni ga oloma de toro mo.

25 Ro ma laka miya ziye, mi kada 'ba Eliya makuru'be eddi ngi nbanji mi Yisarele. Ne mi kada ame kora komo poli teyi ko'do nbö komo koo mota kodo domo nyepe modokoto kinza toro ka'di de seyi 'ba 'bö kila'ba mi do yayi nima pili ne,

26 pele tara oja Eliya de kari zi makuru'be 'ba Yisarele tine nge zi makuru'be moto ame ro bo löwö keddi koloma Zarepata mi do yayi 'ba Sidona ne.

27 Kina gbi tara mi kada 'ba Elisa bo kumë lende bo mönyu eddi ngi nbanji mi do yayi 'benni 'ba Yisarele tine pele tara ilejo ma koto moto te de di mi löngö mo. Namana nbö ro bo löwö di Suriya na nge Elisa kilejo."

28 Kina odo bilaka naga nima mi rö 'ba mötu yayi ne kuwo lende naga nime bo kiya ne 'deni tine, minni enyi ngi pili kata ro bo.

29 Kina lije kenyi ngi titini bo yaga di mi gawo. Lije koto bo ngi kari bi kulini 'ba doku nima ti gawo nima domo ne 'do titini bo beri di bi kulini nima.

30 Tine bo olo abo ro bo ngi di mi löngö tindii naga nima bo kari abo ngi nduwe yaga.

*Bo Nöki
(MK 1:21-28)*

31 Na bo kari ngi Kaparanoma gawo moto gbi mi Galilaya yayi. Mi kada 'ba ro kindawo na bo ki'di ngi tiyandi bilaka

32 tine lije oto ngi ro gönni go akiyandi abo romöyi bo iyandi wa ngi kozo bo közi kakpa tara.

33 Bo nöki moto eddi mi rö 'ba mötu yayi. Kina nöki nima kenyi ngi kulori ro ma kembe, iya te,

34 "Wa'di 'bi tize, ni Yesu 'ba Nazareta nime? Ako 'deni tote doze nati? Mikali yi 'deni. Ni na ro bo laja ma koto laka 'ba Boko'ba."

35 Tine Yesu enyi kamo do nöki nima, iya te, "Udumo yaga. Kina ita'ba yaga di do bo nima."

Nöki tone enyi ngi konji bo nima beri kömönni pili te kina kita'ba ngi yaga di domo ko'do oto de teyi.

36 Kina lende mo kigayi bilaka naga nima ngi pili lije kebe tiya mo ro go rönni, iya te, "Akiyandi ma tondo mo ga na te? Bo amo le do nöki ni ti közi kakpa ti tigo te na lije kita'ba ngi yaga."

37 Kina lebii 'ba Yesu kiyele roni ngi kote mi do yayi nima toko.

*Yesu Ileso Bo Rokoo Ma Konzi
(MT 8:14-17; MK 1:29-39)*

38 Yesu enyi di mi rö 'ba mötu yayi kari lijo 'ba Simona. Tine mese 'ba Simona eddi yayi ti zeyi ngi timo ro ma kututu. Kina lije kiya lende mo zi Yesu 'do kokonyi.

39 Kina bo kari ngi koro kpa langiri 'ba 'ja nima bo kilende zi zeyi nima 'do kola loko yaga. Kina zeyi nima kola loko ngi, loko kenyi toro koloma toja laja zinni.

40 Kina odo kada keddi kosö 'deni tine na bilaka ko'de bo rokoo ma konzi moto ga ame ti dokomali rokoo ma gege ne ngi kako zi Yesu. Kina bo koloma ngi ti'di közi bo rönni tilejo lije pili ro kotokoto.

41 Tine nöki ni ebe 'benni tita'ba yaga di do bilaka ti tulori, kiya te, "Ni na ro kole 'ba Boko'ba."

Tine bo amo dönni kola lije de kilende romöyi lije ikali bo ro Kurisito ame kako di mitoro ne.

42 Ko'ja bi keddi kezé 'deni na Yesu kenyi ngi kari abo kutu bo yi mökö. Bilaka ebe toma go bo, tine odo lije kari ko'ja bo 'deni

lijë oloma tota bo 'do bo kari dë kpe bito di zinni bina.

⁴³ Ne tine bo iya te, “Mëdi mari tiya laja laka 'ba nje lëbu 'ba Boko'ba nime gbi mi gawo mato ga römöyï lende mo na me koja ma gomo.”

⁴⁴ Kina bo kö'bö ngi nduwë ro tiyandi bilaka di mi rö 'ba mötu 'ba Yudayi ni.

5

Tösö 'Ba Simona Ni Gɔ Yësu (MT 4:18-22; MK 1:16-20)

¹ Mi kada ma Yësu këdi korɔ kpa pöpö 'ba Genesareta tindi kuru bo 'deni toko bëri tuwö lende 'ba Boko'ba,

² bo o'ba komɔ bo ngi bo ko'ja sorope riyö mato ga këdi 'deni kpa götö yayi, atoyi mo ga ari 'deni turögö ro duru 'bënni ga.

³ Kina bo kari këki ngi mi ma kotɔ ame ro 'ba Simona ne, bo iya zi Simona 'do koto sorope nima kari dogba mbowa yaga di do kpa götö. Kina bo koloma ngi bëri mi sorope yayi tiyandi bilaka.

⁴ Kina odo bo kote tilende 'deni tine bo ënyï kiya zi Simona, bo iya te, “Oto sorope kari mi zana mini ma kalo 'do ku'duke duru 'be tugu kenze.”

⁵ Tine Simona ileki domo, iya te, “Nere, dopi raze 'deni tu'du mo ti korondo ene nbö bi kèzë daze ro yawa kinza ma do'ja ma kotɔ te. Ne go lende kiya 'bi ti mu'du duru nima ngi.”

⁶ Kina odo lijë ku'du yo na kilaka kenze ngi nbanj, duru koma tirica.

⁷ Kina lijë ko'do közinni ngi zi lepï nni ama ga mi sorope mato yayi ne go kako tokonyi lijë. Kina lijë kope kenze ngi koza koso mi sorope naga nima kpaki riyö ki'di sorope pili koma za 'böwu tönzu bëri.

⁸ Tine odo Simona Pitörö kongɔ 'deni te bo ako ngi kolodo bëri komɔ Yësu. Bo iya te, “Nere, ese yaga di roma. Ma bo lende kënyë na.”

⁹ Römöyï kenze nima kilaka zinni ne na lende mo kigayi lijë 'deni ngi pili.

¹⁰ Lende mo igayi lepï bo ama ga Yakoba ni ti Yowani kole 'ba Zebedayo ga 'deni gbi.

Kina Yësu kënyï kileki kiya zi Simona, iya te, “Kinza kere dë. Kisasi di mi kada

nime tone ti këddi ro atoyi 'ba to'de bilaka zi Boko'ba.”

¹¹ Kina lijë kilala sorope 'bënni ga ngi yaga do kpa götö, lijë kola wa pili yayi lijë kösö ngi nati go Yësu.

Yësu Ileno Bo Mönyu (MT 8:1-4; MK 1:40-45)

¹² Kina odo Yësu këdi 'deni mi gawo mato yayi tine na bo mato mönyu konyo romo ga 'deni ngi pili rövë ki'di dönï ngi. Bo ako kila'ba ro kpa kutu'bö komɔ Yësu bëri bo koma'jo ro bo, iya te, “Nere, odo ko'doko ngi ti kilenjo ma ngi yaga ro ma korɔ.”

¹³ Yësu oja közi bo kosa ro bo nima, kiya te, “Mo'doko 'deni ngi, ilenjo yi 'deni.”

Kina mönyu tönë kola bo nima ngi.

¹⁴ Tine Yësu ose gomo zi bo, iya te, “Kinza kari kiya lende mo dë titi zi boto tine ari kileme rövï zi bo akumu 'do bo kinyeli rövï go kileme ngi ilenjo yi 'deni ro ma korɔ. Kina go ko'de akumu korɔ ame Musa ki'di kö'du mo 'deni ne tara.”

¹⁵ Ne pele lëbi 'ba Yësu iyëlë rönï ngi nduwë ro mbëmbë. Kina bilaka koloma ngi ro tolɔ ro tindi kako tuwö akiyandi abo gbi 'do bo kilenjo lijë di do rokɔ'ɔ 'bënni ga.

¹⁶ Tine Yësu ö'bö tusu ro bo kari titi mbowa yi mökö ro do kutu bo to'do mötu.

Yësu Ileno Bo Keñme Bëri Mato (MT 9:1-8; MK 2:1-12)

¹⁷ Mi kada ma do kotɔ mato ko'ja bo këdi ro tiyandi bilaka Parosi ni ti bo komɔ kiyandi mato ga ame kako di mi gawo 'ba mi do'yayi 'ba Galilaya ni ti Yudayi gbi di Yerosalema ëdi yayi. Tigo 'ba Boko'ba ëdi ti Yësu tilejo bo rokɔ'ɔ timo.

¹⁸ Kina ya mato ga ko'de bo keñme bëri mato këdi kombi ti sora ngi. Lijë o'doko toto bo nima kari ko'ba bëri komɔ Yësu rö yayi.

¹⁹ Tine odo lijë ko'ja kori 'ba 'do to'do mo tara dë kpe römöyï tindi oso 'deni ngi kola kori dë kpe zinni, na lijë kuyï rönni ngi këki torɔ do rö lijë kumö bi koja bo nima di teyi kako bëri mi zana tindi naga nima ko'ba komɔ Yësu.

²⁰ Kina odo Yësu kongɔ ya naga nima ki'di dönni 'deni go tigo abo tara tine bo

ilende ngi zi bo nima, bo iya te, “Bo pori ma, ola yi 'deni go lende kenyē 'bi ga.”

²¹ Kina Parosi ni ti bo komo kiyandi mo tonē ga koloma ngi ro tomeri mo ti minni, iya te, “Bo nime bo ye na bo kedī ko'do doli kiyari ro bo ti Boko'ba te? Boko'ba na nge koto ro bo tola bilaka go lende kenyē.”

²² Meri 'benni ti akititi 'benni nima, Yesu ikali 'deni. Kina bo kileki kititi lijē, bo iya te, “Eddi komerike wa naga nima tara mi doki'di ye go wa'di?”

²³ Ma yala na kitewu 'do tiya mo? ‘Ola yi 'deni go lende kenyē 'bi,’ ala 'do kiya te, ‘Enyi toro kilingere.’

²⁴ Ne ziye tikali mo ro ma laka kole 'ba bilaka lesi edi ti tigo mi dolijo nime bine tola bilaka go lende kenyē.”

Kina bo kenyi kiya zi bo kenme beri tonē, bo iya te, “Milende ziyi, enyi toro kombi sora 'bi kari lijo.”

²⁵ Kina bo tonē kenyi ngi koro toro di komonni pili te, bo kombi sora abo tonē bo koloma ro to'do domo ne bo kari ngi nduwē lijo ti tilēlu Boko'ba.

²⁶ Kina lende mo kigayi bilaka pili ngi ki'di yi ni bo mato kebe ngi tilēlu Boko'ba. Lijē ngi pili ro tikere na lijē kebe ngi tiya mo te, “Do'ja a lobu 'deni tōne.”

*Bo Rok'o Na Nge Ko'doko Wowa
(MT 9:9-13; MK 2:13-17)*

²⁷ Di gomo na Yesu kari ko'ja bo kireke awada mato kidēki moyi mo ro Lewē koloma 'deni mi bi 'ba tireke awada. Kina Yesu kiya zi bo te, “Osō goma.”

²⁸ Kina Lewē kenyi kola wa pili ngi bo koso go Yesu.

²⁹ Lewē o'do nbele ma lobu lijo abo zi Yesu. Na bo kireke awada ma konzi ti ya mato ga koloma ngi ro tonyo kpenni ti Yesu ni yayi.

³⁰ Tine na Parosi ni ti bo komo kiyandi 'benni ga koloma ngi ro tiya mo zi bo koso go bo ga, iya te, “Eddi konyoke kpeye kuwēke wa bi koto ti bo kireke awada ni ti bo lende kenyē naga nima go wa'di?”

³¹ Tine Yesu ileki domo zinni, iya te, “Bo rok'o na nge kari zi bo ki'di wowa. Ya ma kinza ti rok'o naga ari e'benni dē.

³² Mako dē tidēki bo lende laka, mako go bo lende kenyē 'do koto donni.”

*Lende 'Ba Kpa Koro
(MT 9:14-17; MK 2:18-22)*

³³ Ya mato ga enyi kititi bo, iya te, “Bo koso go Yowani ga ti 'ba Parosi ni o'bō ro toro kpenni to'do motu, ne ma 'beyi ga oro 'benni kpenni dē go wa'di?”

³⁴ Yesu ileki domo zinni iya te, “Ma komerike 'beye nba ame kako mi karama 'ba gbe ne ti koro kpenni ko'ja mē'dē 'ba nyiti kedī tinni? Inza tara,

³⁵ tine kada mo ti komo 'jaa ame 'do kogba mē'dē 'ba nyiti yaga di mi longō lijē kina lijē ti koro kpenni 'jaa mi kada mo nima.”

³⁶ Kina bo koloma ngi ro tiya dangala nime zinni, iya te, “Boto irica kapa bongo ma la'ja dē kuru ma kondē timo. Odo bo mo ko'do tara, ti kirasi ma la'ja nima, tine akuru ma di yoki ma la'ja inza koriya ti ma molo nima.

³⁷ Kina gbi tara, boto odo layi ma la'ja dē mi kilaka layi ma kondē. Odo ko'do tara layi la'ja ti kotopa kilaka layi kondē nima ngi yaga, kina layi ni kpaki ti kilaka mo nima kedī kirasi ronni ngi.

³⁸ Tine layi ma la'ja todo mo mi kilaka ma la'ja.

³⁹ Kina gbi boto inza ko'doko layi ma la'ja kpe odo bo kuwē ma molo 'deni, romoyi bo ti kiya te, ‘Ma molo nime na kele.’ ”

6

*Lende 'Ba Kada 'Ba Ro Kindawo
(MT 12:1-14; MK 2:23-3:6)*

¹ Mi kada 'ba ro kindawo ma do koto mato Yesu ni edi kudō kebe mi nyaka 'ba nyonyu kina bo koso go bo ga kebe ngi tomborosi do nyonyu kinyanyi kozinni lijē koloma ro tonyo mo.

² Kina Parosi mato ga kenyi kititi, iya te, “Eddi kiyeyike mi ko'du ki'di 'ba kada 'ba ro kindawo go wa'di?”

³ Tine Yesu ileki domo zinni, iya te, “Idēkike wa tonē Dawidi ko'do mi kada ma lijē kedī ro 'bō ti bilaka abo ga ne dē?”

⁴ Mi kada nima Dawidi odo ngi mi ro lobu 'ba Boko'ba kogba mangolo'bo koro

ame kö'du ki'di kota gomo di zi bilaka ma sari tine nge zi bo akumu ni na 'do konyo ne. Dawidi onyo ki'di gbi zi bilaka abo ga."

⁵ Kina Yesu kileki kiya 'böwu zinni, iya te, "Kole 'ba bilaka lesi na ro nere 'ba do kada 'ba ro kindawo."

⁶ Mi kada 'ba ro kindawo moto na bo kari ngi kodu mi ro 'ba motu koloma tiyandi wa. Tine bo moto edi yayi kozimo ma dori ole 'deni ro kilawo.

⁷ Kina Parosi ni ti bo komo kiyandi ni edi ro toma kori 'ba 'do tususu Yesu. Go lende mo na lijé kedí koje komonni konjo doo Yesu ti kilejo bo nima mi kada 'ba ro kindawo nima ya.

⁸ Tine Yesu ikali meri 'benni nima 'deni na bo kiya zi bo kizi kole ro kilawo tone, bo iya te, "Enyi toro koro komoze pili bine." Kina bo nima kenyi ngi koro.

⁹ Kina Yesu kiya zinni te, "Mititi ye, ma yala na kuti doni ti ko'du ki'di 'ba kada 'ba ro kindawo, to'do lende laka zi bilaka ala to'do lende kenyé na teyi, tomo didi ala tupo mo yaga?"

¹⁰ Bo uyi komo bo konjo donni pili na bo kilende zi bo nima, bo iya te, "Oja go kiziyi."

Bo oja yo na kizi bo tone kilejo roni ngi ro ma laka.

¹¹ Tine lende mo ata ngi minni sowa na lijé koloma ngi ro tiya mo ro go ronni, wa'di na go lijé ko'do ngi zi Yesu.

Bö Kösö Gó Yésu Ga (MT 10:1-4; MK 3:13-19)

¹² Mi kada ma do koto moto na Yesu kenyi ngi kari do doku tilende ti Boko'ba kezé do bo.

¹³ Mi donbo mo 'deni tine na bo kideki bo koso go bo ga ngi bo koza ya ma 'buté domoriyo di mi longo mo bo kideki lijé ro bo laja.

¹⁴ Lijé na ro Simona ame bo kideki ro Pitoro ne ti londö bo Andareya ti Yakoba ti Yowani ti Pilipo ti Batolimayo

¹⁵ ti Matayo ti Toma ti Yakoba kole 'ba Alapayo ti Simona ame kideki ro Zelote (bo ko'do ya go dayayi 'benni)

¹⁶ ti Yuda kole 'ba Yakoba ti Yuda Isikarita ame kebe kusususu Yesu ne.

Akiyandi 'Ba Yésu (MT 4:23-5:12; 5:38-48)

¹⁷ Bo eki kari tinni beri mi dayayi ma koriya na bo koro ngi. Tindi ame ga ro bo koso go bo ne ti bilaka ma konzi ame ga di mi dayayi 'ba Yudayi pili ti Yerosalema gbi di mi gawo 'ba Tura ni ti Sidona ame ga kpa mini lobu ne edi kpaki yayi.

¹⁸ Lijé ako tuwo lende abo gbi ti roko'o 'do tilejo mo. Kina ngi ya ame ga noki kedí kodu gomo romo kulowo naga ilejo ngi gbi.

¹⁹ Bilaka naga nima pili o'doko tosa ro bo romoyi tigo edi kodu di ro bo kilejo lijé.

²⁰ Bo ongo do bo koso go bo naga nima na bo kiya te, "Kpe ame ga ro lisa ne na laka romoyi nere lobu 'ba Boko'ba na ro 'beye.

²¹ Kpe ame ga giri nime ro 'bo ne na laka romoyi ti ko'bo ye 'deni. Kpe ame ga ro mono giri nime ne na laka romoyi ti kogoke 'deni.

²² Kpe ame ga doo bilaka ko'ji ye kiti'ja ye kilagi ye kiya ye ro a ma kenyé go lende 'ba kole 'ba bilaka lesi ne na laka.

²³ Iliyake mi kada mo nima kopuke ro lonjo romoyi kpa kizi ma lobu edi ziye mitoro. Ya naga nima 'bu nni lobu ga oloma gbi ro to'do bo kume lende 'ba Boko'ba tone ga bine tara.

²⁴ Tine bu'bu ziye kpe bo wa ni, romoyi oteke ro kindawo ti lonjo ma 'beye 'deni molo giri nime.

²⁵ Bu'bu ziye kpe ame ga ro tekpe giri nime ne, ti keddi ke 'deni 'basi ro 'bo. Bu'bu ziye kpe ame ga ro togó giri nime ne, ti kudoku 'deni.

²⁶ Bu'bu ziye kpe ame ga bilaka pili kedí kiya lende 'be ro ma laka ne romoyi kina 'bu nni lobu ga ko'do bo kume lende do kindendé ni gbi tara bine.

²⁷ Kina me medi miya ziye kpe ame ga keddi kuwoke lende naga nime medi miya ne. Jo bo ya 'bi ga kina o'do lende laka zi lijé ame ga ko'ji yi ne.

²⁸ O'do ye yi do lijé ame ga kulomu yi ne kina umotu go lijé ame ga kedí ko'do yi ro ma kenyé ne.

²⁹ Odo bo moto kokoso lo'bo yi, uyi kapa moto gbi zi bo, bo kokoso. Odo bo moto

kogba gamisi 'bi, i'di bo kogba pandila 'ba yimo gbi.

³⁰ I'di zinni lijē ame ga kideki wa di ziyi ne. Tine kinza ki'di de kpe kopi ziyi.

³¹ O'do zi ya mato ga gbi kozo ame ko'doko 'do ko'do ziyi ne tara.

³² Ne odo ko'c nge ro ya ame ga ko'c yi ne 'do mi Boko'ba keyi ka royi gomo go wa'di? Bo lende kenyē ni pele o'c ya ame ga ko'c lijē ne gbi.

³³ Ne odo ko'do laka nge zi ya ame ga ko'do laka ziyi ne, 'do mi Boko'ba keyi ka royi gomo go wa'di? Bo lende kenyē ni pele o'do gbi tara.

³⁴ Ne odo ki'di nge zi ya ame ga kiteri 'do kileki bi mo teyi ziyi ne, 'do mi Boko'ba keyi ka royi gomo go wa'di? Bo lende kenyē ni i'di gbi zi bo lende kenyē lepī nni ga tara 'do kopi te kileki teyi.

³⁵ Tine ma laka mo, o'c bo ya 'bi ga, o'do laka zinni, kina i'di zinni kinza titeri topi oto teyi. Kina ti kpa kōzi 'bi 'ba gomo kedī ngi ro mbembē, ti keddi ro kole 'ba Boko'ba tigo do kiteli, romoyi bo na ti mi keyi ro bo mi kata ni ti bo doki'di kenyē ni.

³⁶ Oloma ti mi konmi zi bilaka kozo 'ba 'bu yi Boko'ba tara.

³⁷ Kinza ko'do bure 'ba boto de, odo ko'do ti ko'do 'beyi gbi. Kinza kodo karama de do boto, odo ko'do ti kodo gbi doyi. Ola bilaka go lende kirasi, kina ti kola yi gbi.

³⁸ I'di, kina ti ki'di gbi ziyi. Akiyari kele 'bi ame kedī ko'do zi bilaka, kiyari kitani gomo kiyaya koso kilayi beri ne, ti komomi gbi tara dongo'do yi, romoyi wa ame kiyari ki'di ne na ti ki'di gbi ziyi."

*Ni Gbi Tara
(MT 7:3-5, 24-27)*

³⁹ Kina Yesu kiya donjala nime gbi zinni, iya te, "Bo komo kolu ti kokoko bo komo kolu lepī bo mato yo? Lije ti kila'ba de kpaki riyō mi gō?

⁴⁰ Kole 'ba sukulu inza mbiri di do bo komo kiyandi abo. Ne bo ame kote akiyandi abo pili laka ne ti kedī gbi kozo bo komo kiyandi abo.

⁴¹ Go wa'di na kebe tongo pori di komo lepī yi mato konyo lende 'ba kpa kulugbu ma lobu nima komoyi ne de?

⁴² Ti kiya ro ma tondo mo zi londō nima kiya te, 'Bo londō, i'di miyagba pori nima yaga di komoyi,' ko'ja to'ja kpa kulugbu ame komoyi ne konya doyi? Ni bo komo kandi nime, ogba kpa kulugbu nima titi dogba yaga di komoyi 'do ko'ja bi laka togba pori yaga di komo londō yi.

⁴³ Ongoke te, ngeri ma laka ana dongeri ma kenyē de, kina ngeri ma kenyē ana dongeri ma laka de.

⁴⁴ Edi kicali ngeri pili go ma kana mo ga. Boto ite'de kelu de di do ngopolinga, kina boto ite'de mowo de gbi di do rokō.

⁴⁵ Bo lende laka edi koja 'ba bo ro wa ma laka ame kulu doni 'deni mi doki'di bo ne. Kina bo lende kenyē oja 'ba bo gbi ro wa ma kenyē ame kulu doni 'deni mi doki'di bo ne. Romoyi wa ame koso mi doki'di ne na kpa kedī koja yaga.

⁴⁶ Eddi kidekike ma ro nere, ro nere, go wa'di kinza ma ko'doke wa ma miya mo ga de yo?

⁴⁷ Ti mileme ziye, lijē ame ga pili kako kuwo lende ma ko'do ngi tara ne

⁴⁸ edi kozo bo ko'ba ro ame kole go 'ba gbondo ro abo kalo kuge gbondo ro abo di do doku ne tara. Kina mini koso kako kiketi roni ro ro nima, tine iyaya roni de, romoyi o'ba roni 'deni laka.

⁴⁹ Ne lijē ame ga kuwo lende ma ko'do de ne, edi kozo bo ame ko'ba ro ma 'ba bo ngi tara kinza kole gbondo mo de beri ne. Kina odo mini koso kiketi roni ro ro nima yo na kuloru ngi. Tine la'ba mo ngi ro ma kenyē."

7

*Bo Laja 'Ba Bo Do Bo Kanya
(MT 8:5-13)*

¹ Kina odo Yesu kote tiya wa naga nime 'deni pili zi bilaka naga nima tine na bo kenyi ngi kari Kaparanoma.

² Di yayi bo kelu 'ba bo kanya 'ba Romo mato edi ti bo laja abo ame bo ko'c kulowo ne. Tine bo laja nima edi do rokō'c 'deni ngosi 'do kole.

³ Kina odo bo kelu nima bo kuwo lende 'ba Yesu 'deni tine bo oja lobu 'ba Yudayi mato ga ngi kari 'do kititi Yesu go kako komo bo laja abo nima yaga.

⁴ Ya naga nima ari kolo'ba rönni ro gögö zi Yësu, iya te, “Bo nime bo ɔ'bo ngi 'do ko'do konyi teyi

⁵ römöyï bo ɔ'ɔ ze Yudayi kulöwö bo ko'ba rö 'ba mötu zize.”

⁶ Kina Yësu kënyï ngi kari tinni.

Tine ɔdo Yësu kömö 'deni ngosi ngila liɔ nima kola de kpe kɔwɔ yɔ, na bo këlu mo tönë koja bilaka 'do kari kiya zi Yësu te, “Nere, kinza kupö röyï de. Mo'bo de 'do ti'di yi kɔdo liɔ ma.

⁷ Ma gbagba ma monɔ rɔma bine mo'bo de 'do tako ziyi. Tine iya nge ti kpëyi kina ti kileɔ bo laja ma nime ngi.

⁸ Römöyï mikali közi kakpa 'bi edi gbi kɔzo 'bama ame medï bicï közi kakpa ti bo kanya nbanjï kpa bicö ne. ɔdo milende zi ame, miya te, 'Ari,' kina kari ngi. Kina ɔdo milende zi ame 'de, miya te, 'Ako,' kina kako ngi. ɔdo milende zi bo laja ma, miya te, 'O'do wa nime,' kina ko'do ngi.”

⁹ Kina ɔdo Yësu kuwö lende kiya 'ba bo nime 'deni te tine lende mo igayi bo ngi. Kina bo kuyi kɔmɔ bo do tindi ama ga kedï kozi go bo ne, bo iya te, “Ro ma laka miya ziye, mo'ja botɔ mɔto ame ki'di doni ngi go lende ma kɔzo a nime te de kɔto te pele di miye kpe Yisarele.”

¹⁰ Kina ya tönë ga koja ne kileki ngi kari ko'ja bo laja tönë kileɔ 'deni.

Yësu Indinji Töku

¹¹ Kina di pötö mo na Yësu kënyï ngi kari gawo mɔto kidëki möyï mo ro Nayini. Bo kösö go bo ga ti tindi ma konzi mɔto ga ari gbi kɔto ti bo.

¹² Tine ko'ja lijë kömö 'deni ngosi kpa reki 'ba gawo nima tine na donni kondɔso ngi ti töku kedï kombi kako timo. Kole kɔto kpöki 'ba 'ja makuru'bë mɔto na ma köle 'deni. Kina bilaka 'ba mi gawo kototo rönni 'deni ngi ro tindi ti 'ja nima.

¹³ Tine ɔdo Yësu ko'ja 'ja nima 'deni tara tine lende mo ɔ'ɔ ngi nbö kɔdo mi döki'di bo. Kina bo kiya zini te, “Kinza kudu de.”

¹⁴ Kina bo kari ngi kinda'ba kpa lanba nima di do bo kombi töku naga nima na lijë kɔro ngi. Kina bo kilende, iya te, “Ni kole, milende ziyi ënyï tɔro.”

¹⁵ Kina töku tönë kënyï ngi koloma tɔro kebe tilende. Kina Yësu kileki bo ngi zi ma mo.

¹⁶ Kina lijë ngi pili ro tikere ro mbëmbë lijë ki'di tilëlu Boko'ba, kiya te, “Bo kumë lende ma löbu ɔdo 'deni mi löngö ze.”

Lijë iya gbi te, “Boko'ba na kako 'deni tokonyi bilaka abo ga.”

¹⁷ Kina läbi 'ba wa nime Yësu ko'do ne kogba mi döyayi 'ba Yudayi ngi pili ti rönï kala mi doliɔ ame ga dɔngila Yudayi yayi ne toko.

Akititi 'Ba Yowani (MT 11:2-19)

¹⁸ Bo kösö go Yowani ga ari kiyëti lende naga nime pili te zi Yowani.

¹⁹ Kina bo kidëki ma riyö ngi bo koja kari zi Yësu ti akititi nime, kiya te, “Ni mo na ro bo mo tönë kedï kako ne, ala 'do doje kɔmɔze gba go bo mɔto 'beri?”

²⁰ Kina ya riyö tönë ga kako ngi zi Yësu kiya te, “Yowani bo bapatisi na koja ze ziyi tiya mo te, 'Ni mo na ro bo mo tönë kedï kako ne, ala 'do doje kɔmɔze gba go bo mɔto 'beri?’ ”

²¹ Mi kada mo nima Yësu ileɔ ma konzi ame ga ti dokomali rɔkɔ'ɔ ma gege ti nöki ni kiyɔpɔ kɔmɔ bo kɔmɔ kölu ni 'deni gbi.

²² Kina bo kileki kiya zi bo laja naga nime, bo iya te, “Ilekike kari kiyëtike wa naga nime ko'jake kuwöke gbi ne zi Yowani. Iyɔpɔ kɔmɔ bo kɔmɔ kölu ni 'deni. Bo ka'bo ni ilingere 'deni. Ileɔ bo mönyu ni 'deni yaga ro ma kɔpɔ. Bo mbili ku'bë ni uwö bi 'deni. Töku ni indinji 'deni kina laja laka uwöwö rönï 'deni zi bo lisa ni.

²³ Lijë ame ga lende ma kilikö de donni ne na ti yëyi.”

²⁴ Di pötö bo laja 'ba Yowani naga nima kari 'deni na Yësu koloma ro tiya lende 'ba Yowani zi tindi naga nima. Bo iya te, “Me karike yi mökö zi Yowani ne wa'di na karike tonɔ mo? Mbili mɔli ma kedï kudë doni di zi lili?”

²⁵ Ne ma kinza tara arike tonɔ wa'di? Bo kusu bonɔgo kele? Inza tara, lijë ame ga kedï kusu bonɔgo ma ndögö kitigɔ kulöwö naga nima donni kola nge 'joyi di mi mɔri ne, bi 'bënni liɔ 'ba nere.

²⁶ Ne arike tongo wa'di? Bo kumë lende 'ba Boko'ba? Yëë, ro ma laka o'jake bo ame kebe bo kumë lende 'ba Boko'ba pili ne 'deni.

²⁷ Bo na me kugu lende abo mi buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Mëdi moja bo laja ma kari dogba kömöyi tilejo kori ziyi.'

²⁸ Ro ma laka miya ziye, kole köyö 'ba 'ja moto inza mbiri di do Yowani, tine bo ame titiyi mi nere löbu 'ba Boko'ba ne na mbiri di do Yowani."

²⁹ Bilaka ma laki naga nima ti bo kireke awada ni kpaki do lijë kuwö lende nime Yësu kiya ne 'deni tine ileme ngi zinni burë ko'do 'ba Boko'ba ro ma kodoro römöyi Yowani na ko'do bapatisi 'deni dönni.

³⁰ Tine Parosi ni ti bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ilagi ako'doko 'ba Boko'ba ngi go dönni, lijë kilagi di zi Yowani di bi to'do bapatisi dönni.

³¹ Yësu ileki kiya te, "Ti miyari ye kpe bo titi ma le'jete nime ti wa'di? Kpe ngi kozo wa'di ga?

³² Kpe ngi kozo kole titi ame kotonji dönni mi bi 'ba ndögö tara, ame dotumu moto kulöri kiya zi ama ga, iya te, 'Domba dokole mbili pele ziye, odoweke goye de yo. Kina me duci leri 'ba tolë pele ziye, uduke de yo.'

³³ Yowani ako bine koro kpa bo kuwë a ma kata naga de, iyake te, 'Bo bo nöki na.'

³⁴ Kina me kole 'ba bilaka lesi kako konyo kpa bo kuwë wa, iyake te, 'Ongoke yayi, bo ngi ro bo kpa nbönbö bo layi bo pori 'ba bo kireke awada ni ti bo lende kënyë moto ga.'

³⁵ Ne tine akikali 'ba Boko'ba ti kinda 'deni yaga di mi ndobo 'ba kole mo ga."

Yësu Ni Ti Simona Ma Ro Parosi

³⁶ Parosi moto ose Yësu 'do kari ro nba lijo abo. Kina Yësu kari ngi lijë koloma tonyo akonyo bi koto ti Parosi nima.

³⁷ Tine 'ja bo lende kënyë moto di mi gawo nima uwö 'deni Yësu edi lijo 'ba Parosi nima. Kina loko kako ngi ti kizaza 'ba 'bu ma kato kele.

³⁸ Loko oro ngi kebe go Yësu di kpa akonyo yayi tudu, tolo kömöni kiya'ji ndi Yësu. Kina loko kebe ngi tididi ndi Yësu ti

sunë döni loko kunzulu kinzanza 'bu kato kele tonë teyi.

³⁹ Kina do Parosi mo nima ko'ja 'deni tara tine, bo ebe tiya mo ti mi bo te, "Bo nime ma bo kedï ra ngi ro bo kumë lende 'ba Boko'ba dëne bo edi kikali ngi 'ja nime kedï kosa ndi bo ne bo lende kënyë ma do kiteli na."

⁴⁰ Yësu ënyi kilende zi Parosi nima, möyi mo ro Simona ne, iya te, "Simona, mëdi ti lende moto tiya mo ziyi."

Simona ileki domo iya te, "Laka, bo komo kiyandi, iya zo."

⁴¹ Yësu isaki kiya te, "Ya moto ga riyö ogba yamo toti di zi bo moto 'do lijë kopi 'jaa. Bo moto ogba 'ba bo kuluku 'butë, bo ama ogba 'ba bo kuluku koto.

⁴² Ya naga nime kpaki riyö inza ga ti a moto 'do topi wali nima timo. Na bo mo tonë kola yamo naga nima ngi gbo pili zinni. Di mi ya riyö naga nime bo ma yala na ti ko'bo kulowö?"

⁴³ Simona iya te, "Momeri 'bama bo ama wali mo mbiri ne na ti ko'bo kulowö."

Yësu iya te, "Iya 'deni ko domo."

⁴⁴ Kina bo kuyi komo bo kileme 'ja nima zi Simona, iya te, "O'ja 'ja nime ra? Ma mako lijo 'bi i'di mini de yo zo turögö ndo timo. Ne 'ja nime loko urögö ndo ti tolo 'ba kömöni loko kididi ti sunë döni.

⁴⁵ Me mado bine ne iramo ma de yo. Ne 'ja nime molo go toto ma bine oro de di bi tunzulu ndo.

⁴⁶ Inzanza 'bu de yo doma. Ne loko inzanza 'bu kato kele ndo.

⁴⁷ Kina me miya ziyi lende kënyë konzi 'beni naga nima ola loko 'deni gbi gomo kozo ako'bo mbembë 'beni nime. Bo ame kola nge mbowa ne o'bo gbi nge mbowa."

⁴⁸ Kina Yësu kileki kiya zi 'ja nima, iya te, "Ola yi 'deni go lende kënyë 'bi ga."

⁴⁹ Kina nba moto ga ama ti bo yayi ne kebe ngi tiya mo ro go rönni, iya te, "Bo nime bo ye na go bo kola wa go lende kënyë?"

⁵⁰ Yësu ileki kiya zi 'ja nima, iya te, "Ti'di döyi go lende ma na komo yi 'deni, ari ti, ti mi këyi."

8

1 Di pötö mo 'deni yayi tine na Yësu koloma ngi ro tilingere kebe mi gawo ni ti dolinjo ma titi naga ti tuwöwö laja laka 'ba nere löbu 'ba Boko'ba. Bo kösö go bo ga ma 'butë domoriyö mo tönë ga ari ti bo mi lingere nima

2 gbi ti 'ja mato ga ame kilejo 'deni di do rako'ö ni ti nöki ni ne. 'Ja mato mo naga nima lijë na ro Mariya ma kidëki möyi mo gbi ro Magadala ma tönë nöki modomoriyö kita'ba yaga di domo ne

3 kina gbi ti Zowana 'ja 'ba Kuza makunju 'ba nere Erode kina Sosana ni ti 'ja ma konzi mato ga. 'Ja naga nime na koloma ro tokonyi Yësu ni ti bo laja abo ga ti yamo 'ba gbagba lijë ga.

*Dɔŋgala 'Ba Bo Kuli Kupö
(MT 13:1-23; MK 4:1-25)*

4 Kina tindi ma kinza kiya ki'di tototo rönni ngi zi Yësu. Bilaka oloma ngi ro tako di mi dolinjo ma konzi mato ga. Kina bo koloma ngi ro tiya dɔŋgala nime zinni, iya te,

5 "Bo mato odo 'deni kari tuli kupö. Kina odo bo kedï kuli 'deni tine mato ga ila'ba ngi do kpa kori. Ututu domo ngi ti ndi na yali kako kogo ngi.

6 Mato ga ila'ba 'benni do kirigoyo. Kina odo kotu 'deni tine ututu ngi romöyi yayi mo eyi de.

7 Kupö mato ga ila'ba 'benni bici kono. Kina odo kono kiyöbu 'deni koto timo tine uböwu ngi yaga.

8 Tine kupö mato ga ila'ba 'benni mi yayi ma laka. Kina kotu ngi kiyöbu kana konzi kebe ma tönë kuli ne."

9 Do bo kiya 'deni kozo a nime te tine, bo enyi kuwöwö, kiya te, "Bo ame kedï ti mbili tuwö lende ne i'dike bo kuwö lende nime."

10 Bo kösö go bo ga ebe tititi bo go 'jo 'ba dɔŋgala nima.

11 Tine bo ileki zinni, bo iya te, "'Beye Boko'ba i'di akikali 'ba nere löbu abo ame ro ma kusu ne 'deni ziye. Ne 'benni lijë ya ma laki naga nima ti milende zinni ro dɔŋgala romöyi 'do odo lijë kongo pele lijë ko'ja de, lijë kuwö pele lijë kikali mi 'jo 'ba lende mo de.

11 'Jo 'ba dɔŋgala nima na te, kupö na ro lende 'ba Boko'ba.

12 Ma kila'ba do kpa kori naga nima na ro ya ame ga kuwö laka tine Satani ako ngi kolo yaga di mi doki'di mo ne kinza lijë ki'di dönni ra gomo komo lijë di mi töle.

13 Ma kila'ba do kirigoyo na ro ya ma kinda'ba lende 'ba Boko'ba ngi ti mi keyi di bi tuwö mo. Tine ngira'da mo alo de minni. Lijë i'di dönni nge mbowa gomo tine odo akiyari komo yo na lijë kila'ba ngi.

14 Kupö ma kila'ba bici kono na ro ya ame ga kuwö ngi tine 'deni yayi komo kilë'di 'ba go wa 'ba dolinjo nime, mori ni ti lonjo mo uböwu ngi yaga di minni. Kina ngi lijë iyöbu de kpe.

15 Tine kupö ma kila'ba mi yayi ma laka na ro ya ame ga kuwö lende nime kinda'ba ngi mi doki'di nni ti lende koro mo. Kina lijë kogbo ngi nbö lijë kana.

*Dɔŋgala 'Ba Lamba
(MK 4:21-25)*

16 Kozo ma kongoke boto i'di pa'do de do lamba kogba kutu'bö domo ti kete ala kusu bici sora. Tine edi ki'di lamba do a 'ba tidëyi mo 'do kiyopo bi zinni lijë ame ga pili kedï kodo ro yayi ne.

17 Kina me wa ame ga ro ma kusu ne ti koja yaga bi kopo. Kina lende ame ga kutu'bö kpamo beri ne ti kugbe'du gomo yaga.

18 Ojeke mbili ye laka go lende nime tuwö mo. Bo ame kedï timo ti ki'di gbi dorodo domo. Tine bo ame kinza timo ne ma mbowa mo ame bo komeri bo kedï timo ne ti kogba yaga di zi bo."

*Yë Na Ro Iya?
(MT 12:46-50; MK 3:31-35)*

19 Ma 'ba Yësu ni ti löndö bo ga ako tongo bo. Tine lijë o'bo de 'do tömö ngosi ngila bo romöyi tindi uru bo 'deni.

20 Kina bo mato kari kiya zi bo, iya te, "Möyi ni ti löndö yi ga na me 'de kedï koro yaga, lijë o'doko tilende tiyi."

21 Tine bo enyi kileki domo, iya te, "Iya ni ti löndö ma ga na ro ya naga nime lijë ame ga kuwö lende 'ba Boko'ba kinda'ba ndobo mo ne."

*Yësu Oga Pìwu**(MT 8:23-27; MK 4:35-41)*

²² Mì kada ma dɔ kɔtɔ mɔtɔ na Yësu kényi kiya zi bɔ kɔsɔ gɔ bo ga, bo iya te, “Ènyike dumuke gönyì pöpö ma 'dë.” Kina lijè kèkì ngì mī sorope tari.

²³ Di mī sorope 'deni yayi na tɔ'dö kinda'ba bo ngì. Tine na lili pìwu ki'di dönì ngì mini ki'di toso gönnì mī sorope kinda ngì rɔ tölè zinnì.

²⁴ Kina bɔ kɔsɔ gɔ bo ga kari kindinji bo, iya te, “Nere, nere, dèdì 'deni dölè.”

Kina bo kényi ngì tɔrɔ bo kamo dɔ lili ni ti mini kikagba nima. Kina pìwu tönè kòlu ngì me'de, bi ko'dɔ ngì liwo.

²⁵ Kina bo kényi kititi bɔ kɔsɔ gɔ bo ga, bo iya te, “Kpe nime gɔ wa'di na ki'dike dɔye dè gɔ tigɔ ma?”

Tine lijè ngì pili rɔ tikere wa nima igayi lijè 'deni, na lijè kebe tititi ronnì, iya te, “Bɔ nime wa'di ga na? Bo embe pele nge dɔ lili ni ti mini, uwö dɔ bo ngì.”

*Nökì Ni Ti Ba'do**(MT 8:28-34; MK 5:1-20)*

²⁶ Lijè umu ngì kòmö mī dɔyayi 'ba bɔ löwö mī Gerasa ame kebe gönyì pöpö nima rɔ ma koriya ti Galilaya ne.

²⁷ Kina ɔdɔ Yësu kèkì ngì di mī sorope yɔ na dɔ bo kondɔsɔ ngì ti bɔ nöki mɔtɔ 'ba mī gawo nima. Bɔ nima oloma 'deni kɔmɔ kɔɔ konzi kinza kusu a mɔtɔ rɔ bɔngɔ, kö'dö dè gbì rɔ. Bi loma mo nburu mī löngö dögö.

²⁸ Kina ɔdɔ bo ko'ja Yësu 'deni tine bo ako ngì kila'ba bəri ndi Yësu bo kulöri rɔ ma kembe, kiya te, “Wa'di 'bì tɔ nì Yësu kole 'ba Boko'ba tigɔ dɔ kiteli nime? Moma'jo rɔma ziyi, kinza kodo gomo dè rɔma.”

²⁹ Bo iya tara römöyì Yësu ilende 'deni zi nöki nima 'dɔ kita'ba yaga di dɔ bo. Pa mɔlo nöki nima èdì nduwè rɔ tonbenbe bo. Omba zingiri pele ndi bo ga ti közi bo 'dɔ kogbɔ bo bəri bo ö'bö ngì tiyeyi wa naga nime yaga di rɔ bo. Kina nöki nima koto bo ngì toloma yi mökö.

³⁰ Yësu ititi bo, iya te, “Möyì yi rɔ yè?”

Bo iya te, “Möyì ma rɔ tindì.” Bo iya tara römöyì nöki nima kila'ba dɔ bo ne rɔ laki.

³¹ Kina nöki naga nima kényi koma'jo ronnì ngì zi Yësu kinza bo koga lijè dè koto mī gö kalo kinza kota bicì mo dè tönè.

³² Tindì 'ba ba'do 'ba liɔ ma konzi èdì tonyo kpènni ndi doku yayi. Kina nöki koma'jo ronnì ngì zi Yësu 'dɔ koja lijè kari kila'ba dɔ ba'do naga nima. Kina bo kodo kpamo ngì zinnì.

³³ Kina ɔdɔ nöki tönè ga lijè kita'ba 'deni di dɔ bɔ nima tine lijè ari kila'ba ngì dɔ ba'do tönè ga. Na dɔtumu tönè kembe ngì pili dɔ riɔa kulöru di bi kulinji 'ba doku nima kila'ba kote dönni mī pöpö.

³⁴ Kina ɔdɔ bɔ koda ba'do naga nima konɔgɔ 'deni tara tine lijè iriɔa ngì ti lende mo kari kiyèlè mī gawo kpaki kebe gɔ nyaka.

³⁵ Kina bilaka kolo ngì kari tonɔgɔ ɔtɔ nima ko'dɔ rönì ne. Kina ɔdɔ lijè kari kòmö 'deni zi Yësu yayi tine lijè ari ko'ja bɔ tönè nöki kita'ba 'deni yaga di dɔmo koloma 'deni bi ndi Yësu yayi kusu bɔngɔ 'deni rönì dɔmo kele 'deni. Kina lijè ngì rɔ tikere.

³⁶ Lijè ame ga ko'ja tileɔo bɔ nöki nima ne na kebe bi tiyèti gomo zinnì.

³⁷ Kina lijè bilaka 'ba Gerasa mo naga nima kilende ngì zi Yësu 'dɔ kényi kari yaga di mī dɔyayi 'bènni römöyì tikere abo a'da lijè 'deni. Kina Yësu kényi ngì kèkì mī sorope kari abo.

³⁸ Bɔ tönè nöki kita'ba di dɔmo ne oma'jo rönì zi Yësu tégè 'dɔ Yësu ki'di bo kari tinnì. Tine Yësu ileki bo, iya te,

³⁹ “Ileki kari liɔ 'be 'dɔ kiyèti wa ame Boko'ba ko'dɔ kulöwö ziyi ne.”

Kina bɔ tönè kari ngì koloma rɔ tiyèlè wa ame Yësu ko'dɔ kulöwö zi bo ne kote mī gawo nima.

*Nyiti Titi Ti 'Ja Kosa Rɔ Bɔngɔ 'Ba Yësu**(MT 9:18-26; MK 5:21-43)*

⁴⁰ Kina ɔdɔ Yësu kileki 'deni kòmö kapa pöpö ma tönè tine tindì ama ga yayi ne ngì pili ti mī keyi turè dɔ bo römöyì lijè èdì mɔlo rɔ toda bo.

⁴¹ Kina bɔ mɔtɔ rɔ Yayiro rɔ bɔ dɔ rɔ 'ba mötu kako ngì kila'ba bəri bi ndi Yësu, koma'jo rɔ bo zi Yësu 'dɔ kari ti bo liɔo abo.

42 Römöyī nyiti koto kpōkī abo 'deni mbiri ro dōtī komo koo mo 'deni koo 'butē dōmorīyō tara dōkī'dī mo ēdī ko'do 'deni ngi togba rōnī.

Di go kori 'deni yayi na tīndī komomi rōnī ngi aa za 'do tīdīrī Yēsu.

43 Tine 'ja moto yayi roma o'bō ngi nburu tolo di romo komo koo mo 'deni 'butē dōmorīyō. Loko ote do yamo 'bēnī ga 'deni zi bo wawo ni tine ma koto moto mo ileṅo nī dē du te.

44 Kina loko kako ngi kebe go Yēsu loko kosa kpa boṅgo 'ba ro bo. Kina roma 'bēnī tōnē kō'bō ngi nburu tolo di rōnī ne koke kpēnī ngi.

45 Yēsu ititi, iya te, “Yē na kosa roma?”

Lijē pili andi gomo. Kina Pitōrō kēnyī kileki kiya zi Yēsu, iya te, “Nere, bilaka na me komomi rōnnī kēdī kītīrī pili kari rōyī yayi, tine ti kititi 'bōwu tara ro ma totondo mo ga?”

46 Tine Yēsu ileki dōmo iya te, “Botō to ne osa roma 'deni rōmōyī mikali go tigo ma kodo di mī yida roma.”

47 Kina odo 'ja tōnē koṅgo 'deni loko inza kari ngi liwo tine na loko kako ngi ti ro kilē'dī loko kila'ba bēri bi ndī Yēsu. Kina loko kiyētī go ame loko kosa ro boṅgo 'ba Yēsu na kileṅo nī ne ngi pili zi bilaka konzi naga nima.

48 Kina Yēsu kileki kiya zīnī, iya te, “Nyiti ma, ti'di dōyī go tigo ma na kileṅo yi 'deni. Ari ti, ti mī kēyī.”

49 Kota Yēsu kēdī gba tilende te tine na bo moto kōmō ngi di liṅo 'ba Yayiro bo do rō 'ba mōtu tōnē, iya te, “A 'ba nyiti 'bī tōnē ēnyē 'deni. Kinza koma'jo bo komo kiyandi nime dē kpe.”

50 Kina odo Yēsu kuwō tara tine bo iya zi Yayiro, bo iya te, “Kinza kere dē, i'di dōyī go tigo ma kina ti kindiṅi nī ngi.”

51 Kina odo bo kari kōmō 'deni liṅo 'ba Yayiro yayi tine bo ola botō dē kodo ti bo go tōku nima, tine nge ro Pitōrō ni ti Yowani ti Yakoba ti 'bu 'ba nyiti mo nima ti ma mo.

52 Bilaka ama ga pili yayi ne ēdī bi mono do tōku tome kuwu ti kōkō. Yēsu ilende zīnī iya te, “Udumōke, loko olē dē ro tolē, tō'dō na.”

53 Kina lijē kōgō bo ngi ro laṅa rōmōyī lijē ikali loko olē 'deni ro tolē.

54 Kina Yēsu kinda'ba kōzī tōku tōnē ngi kīdēkī, kiya te, “Nyiti ma, ēnyī tōro.”

55 Kina dīdī nī kileki ngi loko kēnyī tōro. Yēsu iya zīnī 'do ki'di akonyo zi nyiti nima.

56 Tine 'bu mo ni ti ma mo oto ngi ro gōnnī. Kina Yēsu kose gomo ngi zīnī kinza lijē kiya lende 'ba wa nime ko'do rōnī ne dē zi botō moto.

9

Laja 'Ba Ya Ma 'Butē Dōmorīyō (MT 10:5-15; 14:1-12; MK 6:7-29)

1 Yēsu idēkī bo kōsō go bo ga ma 'butē dōmorīyō pili bi koto kina bo ki'di kōzī kakpa 'ba toga nōkī ti tileṅo roko'go ngi zīnī.

2 Kina bo koja lijē ngi kari tuwōwō laja laka 'ba Boko'ba gbī tileṅo roko'go.

3 Bo ose zīnī te, “Kinza kogbake oto dē tiye mī lingere nime. Ala bo ro pēri ala mbo'da 'ba kpasi ala akonyo, ala girīsī ala boṅgo kolo moto kinza kogbake dē tiye.

4 Liṅo moto ame kodoke 'deni teyi olo-make nge bina nḅō kēnyīke di mī gawo mo to nima.

5 Gawo ame ga bilaka mo ga kilagi ye ne odoke yaga kpa reki mo kombake lupu 'ba bi 'bēnnī nima yaga di ndiye ro lōmu rōnnī.”

6 Kina bo kōsō go bo naga nima kēnyī ngi dōmo tilingere ro go liṅo tuwōwō laja laka gbī tileṅo roko'go.

7 Kina odo nere Erode kuwō lende nima kēdī ko'do rōnī ne 'deni tara tine lende mo ilikō ngi do bo rōmōyī ya moto ga iya te Yowani na koja 'deni di mī tolē.

8 Ya moto ga iya 'bēnnī te Eliya na kodo 'deni. Kina gbī ma konzi moto ga iya te bo kumē lende 'ba Boko'ba ma molo tōnē ga ma koto moto na ma kodo 'deni 'bōwu di mī tolē.

9 Tine Erode iya te, “Ma na mi'di koke do Yowani, ne bo ma yala mo na me 'bōwu mēdī muwō lende mo ne?”

Tine bo o'bō nduwē titeri 'do to'ja kinē Yēsu.

*Yēsu I'di Akonyo Kɔ'bo Bilaka Kuluku
'Butē Bi 'Butē*

(MT 14:13-21; MK 6:30-44; YN 6:1-14)

¹⁰ Kina ɔɔ bo kɔsɔ go Yēsu ga kuyi dōnni 'deni di mi lingere 'bēnni nima tine lijē oloma ngi ro tora go wa ame ga lijē ko'do ne zi bo. Kina bo kototo lijē nge ro dōnni kari ti bo mi dɔyayi mato kidēki ro Betesayida.

¹¹ Tine tindi naga nima ikali gomo ngi na lijē kēnyi kozi ngi kari gōnni yayi. Bo urē dōnni ti mi kēyi kina bo koloma ngi ro tiya lende 'ba nere löbu 'ba Boko'ba zinni. Kina bo kilejo ya ame ga 'do kilejo ne ngi.

¹² Mi dɔkɔpiyari 'deni na ya ma 'butē dɔmoriyö ma 'ba bo mo tönē ga kako zi bo kiya te, "Oja bilaka naga nime kari 'do lijē kari koma akonyo gbi ti bi 'ba tö'dö zinni di mi lijo mato ga ma ngosingosi bine römöyi ze dēdike yi mökö."

¹³ Bo ileki dɔmo zinni, bo iya te, "Kpe na 'do ki'dike oto ga zinni."

Lijē ileki dɔmo zi bo, iya te, "Dēdi nge ti mangolo'bo muyi bine ti kenze riyö. O'doko go dari dugö akonyo zi tindi konzi naga nime?"

¹⁴ Bilaka naga nima yayi botoni 'beri ro dōnni ēdi nbö kozo kuluku 'butē bi 'butē (5,000) tara.

Tine bo ēnyi kileki zi bo kɔsɔ go bo naga nima, bo iya te, "I'dike lijē pili ro gōnni koloma bēri ro dɔtumu, ro kuluku ro kuluku."

¹⁵ Bo kɔsɔ go bo ga o'do ngi tara na bilaka tönē ga koloma ngi pili bēri.

¹⁶ Kina bo kogba mangolo'bo muyi ti kenze riyö mo tönē ga ngi bo kombi kɔmo bo mitoro, bo ko'do yēē'di mo bo konye yimo ngi ki'di zinni 'do lijē kari koza zi bilaka naga nima.

¹⁷ Kina bilaka naga nima pili konyo ngi kitēkpē lijē. Kina bo kɔsɔ go bo ga kari kutö'du koso ma kileke bēri mo ga ngi koso mi kee 'butē dɔmoriyö.

Kole 'Ba Bilaka Lesi Yē Na?
(MT 16:13-28; MK 8:27-9:1)

¹⁸ Mi kada ma do koto mato ko'ja Yēsu ni kēdi to'do motu ro dōnni ti bo kɔsɔ go bo ga na bo kēnyi kititi lijē, iya te, "Bilaka iya ma ro yē?"

¹⁹ Lijē iya te, "Ya mato ga iya yi ro Yowani bo bapatisi, mato ga iya yi ro Eliya, tine ma konzi mato ga iya te bo kumē lende 'ba Boko'ba ma molo tönē ma koto mato na kēnyi kodo 'deni di mi tolē."

²⁰ Bo iya te, "Ne kpe ma 'beye iyake ma ro yē?"

Pitörö ileki dɔmo iya te, "Ni na ro Kurisitö mo tönē Boko'ba kēdi koja ne."

²¹ Tine bo ēnyi kose gomo kitigo zinni kinza lijē kiya dē zi boto ma koto mato.

²² Bo iya te, "Kole 'ba bilaka lesi ti kombi gomo ro mbembē, löbu ni ti bo akumu ni ti bo kɔmo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ti kilagi di ro bo kupö bo. Tine mi tö'dö do mota bo ti kēnyi 'deni kodo yaga di mi tolē."

²³ Kina bo kēnyi kiya zi bilaka naga nima pili ro gomo, bo iya te, "Boto ame ko'doko tösö goma ne, i'dike bo komba go bo zi gbagba bo, bo kombi gomo abo, bo kɔsɔ goma pele nbö mi tolē."

²⁴ Römöyi ame kiteri tomö didi bo ne ti kupö ngi. Tine ame kupö didi bo go lende ma ne ti kɔmo ngi.

²⁵ Wa'di na ti ni mato ko'ja di gomo ɔɔ komomi doliño löbu nime pele pili ziyi tine kupö didi yi?

²⁶ Bo ame koga kpēni goma gbi ti lende ma nime ne kole 'ba bilaka lesi ti koga kpa bo gbi tara gomo mi kada 'ba tako abo ame bo kēdi kako 'deni ti tigo do kiteli 'ba 'bu bo gbi ti 'ba malayika 'ba Boko'ba ne.

²⁷ Ro ma laka miya ziye, mato ga di mi löngö ma kēdi koro naga nime inza kinene tolē titi gba kota kinza ma lijē ko'ja nere löbu 'ba Boko'ba nime dē ngi titi du ti kōmōnni."

Kinë Yēsu Uyī Rōni

(MT 17:1-8; MK 9:2-8)

²⁸ Kozo tö'dö do modɔmota 'deni tara di pötö lende nime bo kiya ne tine na bo kogba Pitörö ni ti Yowani ti Yakoba kari ti bo do doku toro tilende ti Boko'ba.

²⁹ Ko'ja bo kēdi 'deni yayi na kɔmo bo kuyi rōni ngi bɔngɔ 'ba ro bo kanmi köbö yaga kozo toro kunyi.

³⁰⁻³¹ Kina bilaka riyö mato ga Musa ni ti Eliya kodo ngi ti bi kopo 'ba mitoro koloma ro tilende ti bo go ako'doko 'ba

Boko'ba ame bo kēdi kote 'deni ngi ko do 'bö mo ti tolē abo mi Yerosalema.

³² Pitörö ni ti lepī bo ama ga ēdi 'deni bi tö'dö. Kina ɔdo lijē koŋgo bi tine lijē o'ja bo ngi kēdi 'deni mi bi kopɔ abo ti bilaka riyo kēdi koro ngila bo.

³³ Kina ɔdo ya naga nime kēdi ko'do 'deni tari kola nge ro Yēsu na Pitörö kënyi kiya zi Yēsu, iya te, “Nere, ele sowa ame dēdi 'deni bine ne. I'di dubö ngöngöbö mota, koto ziyi koto zi Musa koto zi Eliya.” Tine wa nime bo kēdi kiya ne bo ikali dē.

³⁴ Kota bo kēdi gba kilende yo na poli kutu'bö lijē ngi tine Pitörö ni ngi ro tikere.

³⁵ Birɔ udu di mi poli nima, iya te, “Ame na ro kole ma ame migeli 'deni, uwöke do bo.”

³⁶ Di pötö lende nime lijē o'ja Yēsu na 'deni nge kola kutu bo yayi. Lijē ya mota naga nima usu do lende nime kö'bö nge ro go rönni. Lijē iyēti go wa nime lijē ko'ja ne dē zi botɔ ma koto motɔ mi kada naga nima yayi.

Kole Motɔ Ti Nöki Domo
(*MT 17:14-23; MK 9:14-32*)

³⁷ Mi bi kēzē ma di gomo lijē këki 'deni bēri di do döku nima na tindi ma konzi kako ngi zi bo.

³⁸ Kina bo motɔ di mi löngö tindi naga nima kuwöwö do bo, kiya te, “Nere, moma'jo roma ziyi, ongo kole ma nime römöyi bo na nge koto kpöki ro kole zö.

³⁹ Nöki ö'bö tonma bo ki'di bo kulöri ku'du bo bēri koto bo, surupu kö'bu di kpa bo. Kina kö'bö 'deni ngi nburu ti bo kola bo dē yo kēdi ko'do 'deni ngi 'do tiyölu bo.

⁴⁰ Kina me pa bine mititi bo kösö göyi ga 'do koga yaga di domo tine lijē ɔ'bo dē.”

⁴¹ Yēsu iya te, “Kpe bo titi ma le'jete nime, kpe wa kinza ki'di dönni dē laka go lende ma, bo lende kënyē naga nime, 'do mö'bö nbö tiye nyanya ga togbo döki'di ma di zi gomɔ 'be? O'de kole 'bi nima dayi te.”

⁴² Tine ko'ja kole mo nima kēdi kako na nöki mo ku'du ngi bēri koto. Kina Yēsu kamo ngi do nöki nima kileŋo kole tönē ngi ki'di zi 'bu mo.

⁴³ Kina lijē pili koto ngi ro gönni di zi tigo löbu 'ba Boko'ba.

Ko'ja wa ame ga Yēsu ko'do ne lende mo kigayi bilaka naga nima 'deni gba tara tine, na bo kileki kiya zi bo kösö go bo ga, bo iya te,

⁴⁴ “Lende nime mēdi mo'do tiya mo ziye ne uwöke laka. Ti ki'di kole 'ba bilaka lesi közi bilaka.”

⁴⁵ Tine bo kösö go bo ga ikali mi 'jo 'ba lende nime dē. Usu domo 'deni di zinni kinza lijē kikali ra. Kina lijē kere ngi tititi bo go lende mo.

Yē Na Ro Do Kiteli?
(*MT 18:1-5; MK 9:33-40*)

⁴⁶ Kowasa u'du röni ngi mi löngö bo kösö go Yēsu ga go lende 'ba yē na ro löbu di mi löngö lijē.

⁴⁷ Yēsu ikali meri 'bēnni nima na bo kogba kole titi motɔ ngi ki'di koro ngila bo,

⁴⁸ na bo kiya zinni, bo iya te, “Bo ame kota kole ma titiyi kozo a nime te ro nba dömöyi ma, ma na bo kota 'deni. Kina bo ame kota ma ro nba bo ma koja ma nime na ma 'deni gbi bo kota. Bo ame wöti titiyi di mi löngö ye ne bo na ro löbu ma do kiteli.”

⁴⁹ Yowani iya te, “Nere, do'ja bo motɔ koloma toga nöki ti möyi yi kina diya zi bo kinza bo ko'do dē kpe römöyi bo inza ro ma koto motɔ di mi tumu ze nime.”

⁵⁰ Yēsu ileki domo, iya te, “Kinza kotake go to'do mo dē di zi bo römöyi bo ame ko'ji ye dē ne bo na ro 'beye.”

Somorona Ilagi Yēsu

⁵¹ Kina ɔdo kada 'ba togba Yēsu kari mitoro kēdi 'deni ngosi tine na bo kinda'ba kori Yerosalema ngi.

⁵² Bo oja bo laja kari dogba komo bo mi dolinjo motɔ 'ba Somorona tileŋo bi ndö koda bo.

⁵³ Tine bilaka mo ga o'doko lende abo dē römöyi bo ēdi kari Yerosalema.

⁵⁴ Kina ɔdo bo kösö go bo ga Yakoba ni ti Yowani ko'ja lende nime te na lijē kititi bo, iya te, “Nere, o'doko zize go didēki pa'do di mitoro kote dönni yaga?”

⁵⁵ Tine Yēsu uyī komo bo kamo dönni,

⁵⁶ kina Yēsu ni kari ngi nduwē mi dolinjo motɔ.

57 Ko'ja lijë kēdi kilingere rɔ gɔ kori na bɔ mɔtɔ kako kiya zi Yēsu, iya te, “Ti mōsɔ ŋgī nduwē göyī ŋbō bi tɔ ame kēddi kari pele teyi.”

58 Yēsu ileki dɔmo iya te, “Kiraba ni pele ēdī ti gö 'bēnni ga, kina yali ni gbī ēdī ti rō 'bēnni ga. Tine kole 'ba bilaka lesi inza 'ba bo ti bi mɔtɔ ame gɔ bo ko'ba dɔ bo teyi tindawo rɔ bo.”

59 Bo iya zi bɔ mɔtɔ te, “Ösö goma.”

Tine bɔ nima ileki dɔmo, iya te, “T'di mari musu 'bu ma titi.”

60 Yēsu iya te, “Ola tōku ni kusu tōku lēpī nnī ga, tine nī 'bēyī ari tuwōwō laja 'ba ŋere löbu 'ba Boko'ba.”

61 Kina gbī bɔ mɔtɔ ako kiya te, “Ti mōsɔ göyī ŋere. Ne dɔgba mo i'di ma titi mileki tumötö ya e'be ze ga.”

62 Yēsu ileki dɔmo zi bo, iya te, “Bɔ ame ki'di közi bo 'deni kumu kara kēnyī kebe 'böwu kuyī kɔmɔ bo yī'böwu ne ɔ'bo laja 'ba mī ŋere löbu 'ba Boko'ba nime dē.”

10

Laja Koja 'Ba Bɔ Laja

1 Di pötö mo na ŋere Yēsu kigeli ya mɔtɔ ga kuluku kɔtɔ kɔdɔ dɔmo 'butē riyö. Kina bo koza lijë ŋgī koja kari rɔ riyörüyö dɔgba kɔmɔ bo mī gawo ti gɔ bi ame ga pili bo kēdi ko'dɔ tari teyi ne.

2 Bo iya te, “Wa 'ba kpa dɔlili nime ŋgī kpaya tine bɔ ndɔbɔ 'ba rɔmo ga onzi dē. Ititike bo ŋere bɔ dɔmo 'dɔ bo koja bɔ ndɔbɔ mī nyaka abo nime.

3 Arike, mēdi moja ye 'deni ŋgī tara kɔzɔ kamölö mī löngö wöliwöli.

4 Kinza kogbake makpɔtɔ ala mbo'da 'ba kpasi ala wari dē teyi. Kina kinza kɔrɔke dē dɔye kilēyī tumötö bɔtɔ di gɔ kori.

5 Liŋɔ ame kēddi kɔdɔke teyi, dɔgba mo iyake te, ‘Lende këyī kēdi mī liŋɔ nime.’

6 Kina ɔdɔ bɔ lende këyī kēdi yayi lende këyī 'be nima ti koloma dɔmo. Ne ɔdɔ kinza e'be ti kileki ziye.

7 Liŋɔ ma kɔtɔ tɔ mo nima kɔdɔke 'deni teyi ne na ŋge kolomake teyi, konyoke kuwēke ɔtɔ ame ga lijë ki'di ziye. Römöyī bɔ ndɔbɔ ɔ'bo ŋgī to'ja bi gomɔ 'ba rɔ bo. Ne kinza kebeke dē bi tolɔlɔ rɔ gɔ liŋɔ.

8 Gawo ame ga kɔdɔke yimo ko'dɔ ye laka ne, onyoke a ma lijë ko'de kɔmɔye.

9 Kina ilenoke bɔ rɔkɔ'ɔ ame ga kēdi yayi ne. Iyake te zinni, ‘Ŋere löbu 'ba Boko'ba ēdī 'deni ŋgosi tiye.’

10 Ne gawo ame ga kɔdɔke yimo kilagi lende 'be, ɔrɔke mī zana mo yayi kiyake te,

11 ‘Lupu 'ba mī gawo 'be nime ame pele kunzö rōni ndize ne ti domba yaga rɔ lömu rɔye. Tine omerike, ŋere löbu 'ba Boko'ba ēdī 'deni ŋgosi.’

12 Rɔ ma laka miya ziye, mī kada 'ba burē mī Boko'ba ti këyī rɔ mbēmbē rɔ Sodomu di dɔ 'ba gawo mo tɔ nima.

Bu'bu (MT 11:20-24)

13 Bu'bu ziyī Korazina, kina bu'bu gbī ziyī Betesayida. Ma kiya te gɔ koto naga nime ko'dɔ miye ne na kēdi ko'dɔ ra mī Tura ni ti Sidona dēne bilaka mo ga ɔtɔ dönni 'deni di mī lende kënyē kolɔ bɔŋgɔ 'ba monɔ kosa buruku rönni rɔ akileme 'ba dɔ koto.

14 Mī kada 'ba burē kada mɔtɔ Tura ni ti Sidona na ti mī Boko'ba këyī rɔmo rɔ mbēmbē di dɔye.

15 Ne nī 'bēyī Kaparanoma, o'dɔkɔ 'deni tombi rōyī ŋbō mitorɔ? Inza du tara ti ku'du yi kileki bēri mī Gehena.”

16 Yēsu ēnyī 'böwu gbī kiya zi bɔ kōsö gɔ bo ga, iya te, “Bɔ ame kuwö dɔye, uwö dɔma 'deni gbī. Bɔ ame kilagi lende 'be ilagi ma 'deni gbī. Kina bɔ ame kilagi ma ne ilagi bɔ ma koja ma nime 'deni gbī.”

Tileki 'Ba Bɔ Laja

17 Ya kuluku kɔtɔ kɔdɔ dɔmo 'butē riyö tönē ga ileki ŋgī ti tiliya, iya te, “Ŋere, ti möyī yī nöki ni kpaki uwö dɔze ŋgī.”

18 Yēsu ileki dɔmo zinni iya te, “Mo'ja Satani 'deni kēdi kila'ba kako bēri di mitorɔ kɔzɔ tɔrɔ kunyī.

19 Mi'di közi kakpa 'deni ziye tututu dɔ murē ni ti nyī, ta'da Satani bɔ ya kembe tönē. A mɔtɔ inza ko'dɔ ye.

20 Ne kinza kolomake dē rɔ löŋɔ gɔ ame nöki kuwö dɔye 'deni ne. Tine olomake rɔ löŋɔ gɔ ame kugu möyī ye 'deni mī dɔyayi 'ba mitorɔ ne.”

21 Mī kada mo nima Yēsu ŋgī lö rɔ löŋɔ ti Nyī Kɔtɔ Laka kina bo kënyī kiya te,

"Mìlèlu yi 'bu ma, n̄ere 'ba dɔ m̄itorɔ ni ti dɔyayi r̄ömöyì wa ame kusu d̄omo di zi bɔ akikali ni ne ileme 'deni zi ma kinza kikali ɔtɔ d̄e naga. Ȳēe, n̄ere, o'dɔ è'bì 'deni tara gɔ m̄i k̄eyì 'bì."

22 Bo ileki zinnì iya te, "'Bu ma i'di a pili 'deni zò, tine bɔtɔ ikali ma kole d̄e, 'bu na n̄ge kɔtɔ kikali abo. Kina bɔtɔ ikali 'bu d̄e gbì tine kole na n̄ge kikali abo ti ya ame ga bo kigeli 'deni tileme 'bu bo teyi ne."

23 Kina Ȳesu kuyì kɔmɔ bo kiya n̄ge zi bɔ k̄ösò gɔ bo ga, bo iya te, "Kpe ame ga ko'jake wa naga nime k̄eddì kɔngɔke ne kpe na ti ȳeyì."

24 Rɔ ma laka miya ziye, bɔ kumè lende ma m̄olo t̄önè ga ti bɔ d̄olin̄ɔ ma konzi iteri 'dɔ to'ja wa naga nime k̄eddì kɔngɔke ne tine l̄ijè o'ja d̄e. L̄ijè iteri 'dɔ tuwò wa naga nime k̄eddì kuwòke ne, tine l̄ijè uwò d̄e."

Akokonyi 'Ba Somorona

25 Bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba k̄ò'du ki'di ako ti akititi tokɔ kpa Ȳesu timo, iya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, wa'di na gɔ mo'dɔ 'dɔ mèdì ti didì ma n̄burun̄buru?"

26 Ȳesu ileki d̄omo iya te, "Wa'di na kugu m̄i k̄ò'du ki'di 'ba Boko'ba, kina id̄ekì tondo?"

27 Bo iya te, "Ɔ'ɔ n̄ere Boko'ba 'bì ti d̄òkì'dì yì pili ti didì yì pili ti tigo 'bì pili ti meri 'ba d̄öyì pili. Kina ɔ'ɔ l̄èpì yì m̄oto gbì kɔzɔ ame k̄ò'ɔ yida r̄öyì ne tara."

28 Ȳesu iya te, "Ileki d̄omo 'deni laka rɔ ma kodɔrɔ. O'dɔ kɔzɔ a nime te kina ti kididì nḡi rɔ n̄burun̄buru."

29 Tine bɔ nima o'dɔkɔ tileme rɔ bo rɔ bɔ lende laka, kina bo k̄enyì kititi Ȳesu 'böwu kiya te, "Yè na rɔ l̄èpì ma?"

30 Kina Ȳesu k̄enyì kileki d̄omo ti d̄ongala nime, iya te, "Bɔ m̄oto ènyì di Yerosalema k̄edì kari Yereko. Kina bɔ akolo m̄oto ga kota kpa bo nḡi komba bo kolo b̄ongɔ abo ga kola bo rɔ korɔ'bo b̄eri bina.

31 Tine bɔ akumu m̄oto èdì kari gbì kebe gɔ k̄ari mo nima. Bo o'ja bɔ t̄önè yayi na bo koga abo nḡi di r̄omo kebe m̄ökò.

32 Kina l̄ewì m̄oto kako gbì k̄ömò bi nima ko'ja bɔ t̄önè, kina bo koga abo nḡi gbì kebe m̄ökò.

33 Tine bɔ Somorona m̄oto ame k̄edì kudò kebe gɔ k̄ari nima na kako k̄ömò dɔ bɔ t̄önè. Kina ɔdɔ bo ko'ja bɔ nima 'deni tara tine o'de lisa nḡi k̄omɔ bo.

34 Kina bo kari nḡi kodɔ 'bu ti w̄owɔ k̄omɔ 'b̄önò bɔ nima bo kolo k̄omɔ mo teyi. Bo ogba bɔ nima ki'di dɔ akaca abo bo koto kari ki'di m̄i r̄o 'ba n̄ba m̄oto ma kpa k̄ari nima yayi bo kɔngɔ ḡomɔ.

35 M̄i d̄on̄bɔ mo 'deni bo ènyì kogba girisì kopi zi bɔ dɔ r̄o 'ba n̄ba nima. Bo iya te, 'On̄gɔ gɔ bɔ nime laka, ɔdɔ mèdì mileki kebe bine ti mopi wa m̄oto ame ga ko'dɔ zi bo ne nḡi pili z̄iyì.' "

36 Kina Ȳesu kileki kiya zi bɔ k̄omɔ kiyandi nima, iya te, "Ma komeri 'b̄eyì di m̄i l̄ongò ya mota naga nime, bɔ ma yala na rɔ l̄èpì zi bɔ nima bɔ akolo komba ne?"

37 Bo iya te, "Bɔ ama ȳimo k̄eyì rɔ bo ne."

Ȳesu ileki zi bo, iya te, "Ari ko'dɔ gbì tara."

Ȳesu Rɔ N̄ba Lin̄ɔ 'Ba Marata Ni Ti Mariya

38 Kina ɔdɔ Ȳesu ni k̄edì kari 'deni m̄i lingere 'b̄ennì ti bɔ k̄ösò gɔ bo ga tine l̄ijè ari k̄ömò nḡi lin̄ɔ m̄oto na 'ja m̄oto yayi m̄öyì mo rɔ Marata kota l̄ijè nḡi rɔ n̄ba.

39 'Ja mo nima èdì ti l̄èmì n̄i m̄öyì mo rɔ Mariya. Kina Mariya koloma 'b̄enì nḡi k̄ò'bò bi ndì Ȳesu tuwò wa ame ga bo k̄edì kiya ne.

40 Tine Marata gɔ dɔ kulò 'b̄enì ame ndɔbɔ n̄ban̄i d̄önì ne na loko kari nḡi kiya zi Ȳesu, iya te, "N̄ere, lende ko'dɔ 'ba l̄èmì ma nime loko kola ma kutu ma bi ndɔbɔ ne o'dɔ ɔtɔ d̄e z̄iyì? Oja loko d̄e kako tokonyi ma?"

41 N̄ere Ȳesu ileki z̄inì iya te, "Marata, Marata, n̄i 'b̄eyì nḡi ti d̄òkì'dì kombi rɔ meri gɔ wa ma konzi,

42 ne on̄gɔ wa kɔtɔ na n̄ge ko'dɔkɔ di z̄iyì. Mariya na kigeli 'b̄enì 'deni rɔ ma laka mo kina inza kogba kpe yaga di z̄inì."

11

M̄ötu Ko'dɔ (MT 6:9-13; 7:7-11)

1 M̄i kada ma dɔ kɔtɔ m̄oto Ȳesu k̄edì rɔ to'dɔ m̄ötu di bi m̄oto yayi. Kina ɔdɔ bo kote 'deni tine bɔ k̄ösò gɔ bo ma kɔtɔ m̄oto

ako kiya zi bo, iya te, “Nere, iyandi ze ti to'do mötu kozo 'ba Yowani ame kiyandi bo koso go bo ga ti mötu ne.”

² Bo enyi kileki kiya zinni, bo iya te, “Odo keddi kumotuke iyake te, “Bu ze moyi yi ko'bo ro ma koro. I'di nere lobu 'bi kako.

³ Oja go akonyo 'ba mi kada ma do koto nduwë zize.

⁴ Ola ze go lende kënyë ze ga romöyi dola ya ma pili kirasi lende zize naga. Tine kinza koto ze de mi bi 'ba akiyozo.’ ”

⁵ Kina bo kënyë kiya dangala nime zinni, bo iya te, “Odo bo moto keddi ti bo pori bo kina bo kënyë kari teyi mi zana korondo kidëki kiya te, ‘Bo pori ma, i'di mangolo'bo mota zo,

⁶ nba ma moto omö 'deni roma 'de yayi. Kina me minza ti oto ti'di mo zi bo tonyo mo.’

⁷ Kina bo ma tonë 'deni ro ne kënyë kileki domo, iya te, ‘Kinza kogba doma de, ulöli kpadöri 'deni teyi do'do 'deni beri ti boyi ma ga. Menyë de kpe toro 'do ti'di oto ziyi.’

⁸ Ro ma laka miya ziye, odo bo kënyë de pele toro ti'di mangolo'bo go lende 'ba pori 'benni ma mi longo lijë, ne go ame bo nima keddi kidëki ngi nduwë ro atiri ne bo ti kënyë ngi toro kogba ki'di zi bo ro mbembë kozo ma bo ko'doko tara.

⁹ Kina me medii miya ziye, ititi kina ti ki'di ngi ziyi. Oma kina ti ko'ja ngi. Ukoko kina ti kurögo kpadöri ngi ziyi.

¹⁰ Romöyi lijë ame ga pili kititi ne i'di ngi teyi. Lijë ame ga pili koma ne o'ja ngi. Kina zi ame ga kukoko ne urögo ngi.

¹¹ Ni 'bu ma yala na odo kole 'bi kidëki kenze kënyë kogba za ro murë na ki'di teyi?

¹² Ala odo kole kidëki 'bo toru kënyë kogba za ro nyi na ki'di teyi?

¹³ Ne odo kpe ame ro bo lende kënyë ne kikalike ti'di a ma laka zi kole 'be ga kozo a nime te tine ro ma laka 'bu ye ame mitoro ne ti ki'di 'ba bo Nyi Koto Laka ngi zinni lijë ame ga kititi di zi bo ne.”

Yësu Ni Ti Belezebola

(MT 12:22-30, 43-45; MK 3:20-27)

¹⁴ Yësu edi toga nöki moto ame kudödu kpa bo mo 'deni teyi ne. Kina odo

kita'ba 'deni yaga di domo tine na bo mo tonë kpamo kudödu pa teyi ne kënyë ngi tilende. Kina lende mo kigayi tindii naga nima ngi.

¹⁵ Tine ya moto ga di mi longo tindii nima iya te, “Bo edi koga nöki naga nima ti közi kakpa 'ba Belezebola nere 'ba nöki ni.”

¹⁶ Tine ya moto ga iyozo bo kititi bo to'do go koto ame 'do kileme Boko'ba na koja bo ne.

¹⁷ Yësu ikali meri 'benni nima 'deni molo na bo kiya te, “Dolinjo ame koza minii 'deni to'do ya ro go roni ne ti kiyeyi roni ngi. Kina kpa goli ame koza minii to'do ya ro go roni ne edi kita'ba ngi.

¹⁸ Kina me odo Satani koza minii 'deni to'do ya ti gbagba ni dolinjo 'benni ti koro tondo? Medii miya te romöyi iyake te moga nöki ti közi kakpa 'ba Belezebola.

¹⁹ Ne odo medii moga 'bama ti közi kakpa 'ba Belezebola tine, lepi ye naga nima edi koga 'benni ti wa'di? Nodobo 'benni nima na ti kodoro bici lende roye.

²⁰ Kina me odo medii moga nöki ti közi kakpa 'ba Boko'ba ro ma laka nere lobu abo ako 'deni mi dayayi.

²¹ Kozo ma kikalike bo tigo ame ti jama 'ba ya abo ga ndo toda bi timo di ro linjo abo ne, abo ga oloma ko'bo te go bi mo.

²² Ne odo bo moto ame kembe kebe bo ne na kalo do bo ka'da bo kina ti kolo jama 'ba ya abo tonë ga bo keddi koloma ro komo ne ngi koza abo tonë ga pili.

²³ Bo ame ko'doko ma de edi ro ndo'ji to. Kina bo ame kototo kpamo de to edi 'ba bo tiyeyi yimo.

²⁴ Odo nöki kita'ba 'deni di do bilaka enyi kari mi goki toma bi 'ba ro kindawo zi bo. Kina odo bo ko'ja de tine na bo kënyë kiya zi gbagba bo, bo iya te, ‘Ti mileki mari mi ro ma nime menyë di yimo ne.’

²⁵ Kina odo bo kako ko'ja kona yimo 'deni kiyija a mo ga laka

²⁶ tine na bo kileki ngi kari ko'de nöki ma modomoriyö moto ga ame kënyë ngi ro do kiteli kebe bo ne. Kina lijë kako koloma ngi yayi. Tine na koso loma 'ba bo nima keddi kënyë ngi kulowo kiteli ma dogba.”

27 Kina ɔɔɔ Yɛsu kiya lende nime 'deni te tine na 'ja mɔtɔ kɛnyɪ kilende di mɪ lɔngɔ tɪndɪ naga nima, iya te, "Ma tɔ nime kɔyɔ yi ki'di mba kpɛyɪ ne na ti yɛyɪ."

28 Bo ileki dɔmo iya te, "Ma rɔ dɔ kiteli mo lijɛ ame ga kuwɔ lende 'ba Bɔko'ba lijɛ ko'dɔ ngɪ tara ne na ti yɛyɪ."

Bɔ Titi Ma Le'jete
(MT 12:38-42)

29 Kina ɔɔɔ tɪndɪ naga nima kɛdɪ kozoli rɔnnɪ 'deni nduwɛ teyɪ tine na Yɛsu kɛnyɪ kiya zɪnnɪ, iya te "Kpe bɔ titi ma le'jete naga nime ngɪ rɔ akɛnyɛ. Ebeke tititi akileme tine inza kileme du te ziye, ne nge kɔtɔ rɔ ma tɔnɛ 'ba Yona.

30 Kɔzɔ ame Yona rɔ akileme ma lɔbu zi bilaka 'ba Ninɛwɛ ne, kole 'ba bilaka lesi ti kɛdɪ gbɪ tara ziye kpe bɔ titi ma le'jete naga nime.

31 Mɪ kada 'ba burɛ 'ja bɔ dɔlinɔ 'ba Seba tɔnɛ ti kɔrɔ kɔmɔ kitɪ 'ba burɛ todɔrɔ bicɪ lende rɔye kpe bɔ titi ma le'jete nime. Rɔmɔyɪ lɔko ako tɔnɛ nbɔ rɔ ma kɔwɔ di mɪ dɔlinɔ 'bɛnɪ tuwɔ akikali mbɛmbɛ 'ba Solomo. Kina me rɔ ma laka mɛdɪ miya ziye bɔ mɔtɔ ɛdɪ bine ame kebe Solomo.

32 Kina bilaka 'ba Ninɛwɛ ti kɛnyɪ gbɪ kɔrɔ todɔrɔ bicɪ lende rɔye bɔ titi ma le'jete naga nime rɔmɔyɪ lijɛ uwɔ dɔ Yona lijɛ kɔtɔ dɔnnɪ. Kina me bɔ mɔtɔ ame kebe Yona ne ɛdɪ 'deni bine.

33 Bɔtɔ mɔtɔ i'di pa'do dɛ dɔ lamba kɛnyɪ kogba ki'di mɪ gɔ bi ame rɔ ma kusu ne ala kutu'bɔ dɔmo teyɪ ti kete. Tine ɛdɪ kɪdɛyɪ lamba ngɪ dɔ a 'ba tɪdɛyɪ mo 'dɔ kiyɔpɔ bi zi bilaka ame ga kɛdɪ kako yayi ne.

34 Kɔmɔyɪ na rɔ lamba 'ba rɔyɪ. ɔɔɔ kɔmɔyɪ kɛdɪ laka yida rɔyɪ pili ti kɛdɪ mɪ bi kɔpɔ. Ne ɔɔɔ kɔmɔyɪ kele dɛ yida rɔyɪ pili ti kɛdɪ mɪ mandɔlu.

35 Kina ɔngɔ laka kinza dɔki'di yɪ ame rɔ bi kɔpɔ 'ba didi yɪ ne kɛdɪ ra rɔ bi kɔlu.

36 ɔɔɔ yida rɔyɪ kɛdɪ 'deni pili mɪ bi kɔpɔ kapa mɔtɔ kinza kpe mɪ mandɔlu ti kɛdɪ 'deni ngɪ rɔ ma laka kɔzɔ bi ame lamba kiyɔpɔ ne tara."

Ako'dɔko 'Ba Parosi Ni
(MT 23:1-36; MK 12:38-40)

37 Di pɔtɔ mo Yɛsu kote tiya lende nime 'deni na Parosi mɔtɔ kose Yɛsu tari rɔ nba linɔ abo. Kina bo kari ngɪ lijɛ koloma kpa tarabiza.

38 Kina ɔɔɔ Parosi nima bo kɔngɔ Yɛsu ngɪ ko'dɔ dɔlɛtɪ 'ba kɔzɪ kurɔgɔ dɛ titi dɔgba 'dɔ konyo akonyo 'jaa tine lende mo igayi bo ngɪ.

39 Kina nɛre Yɛsu kileki kiya zi Parosi nima, iya te, "Kpe Parosi ni ti dɔlɛtɪ 'be nima urɔgɔke gɔ kɔsu ti gɔ gata na kɔpɔkɔpɔ tine miye lɔ ti mɪ kututu ni ti lende kɛnyɛ.

40 Kpe a rumɔ naga nime, bo bɔ kɔtɔ ko'ba gɔ ma yaga nima na dɛ gbɪ ko'ba yɪmo ma mɪyɔ?

41 I'dike di yɪmo ti mɪ kɛyɪ zi bɔ lisa. Kina ti wa pili kɛdɪ ngɪ rɔ ma kɔpɔ ziye.

42 Bu'bu ziye kpe Parosi ni, dɔdoro 'ba wa 'ba mɪ nyaka 'be ga ame pele wɔtɪ ne kapa ma 'butɛ mo ɔ'bɔke dɛ di bi ti'di mo zi Bɔko'ba. Tine burɛ ma kodɔrɔ ti ako'ɔ 'ba Bɔko'ba mo ebe kolake za yaga. Wa naga nime dɛne na 'dɔ ko'dɔke ra kpaki rɔ gɔmo kinza tola mɔtɔ mo.

43 Bu'bu ziye kpe Parosi ni, akiteri 'be rɔ kitɪ ma lɔbu dɔgba naga di mɪ rɔ 'ba mɔtu. Kina gbɪ 'dɔ kumɔtɔ ye kɔzɔ bɔ rɔ koro tara di mɪ bi 'ba ndɔgɔ.

44 Bu'bu ziye, kpe ngɪ kɔzɔ dɔgɔ ame kinza kitaka dɛ bilaka kɛdɪ kilɪngere ngɪ kebe dɔmo kinza kikali dɛ tine kebe tirasi bilaka ne."

45 Bɔ kɔmɔ kiyandi mɔtɔ 'ba kɔ'du ki'di iya zi bo te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, wa naga nima kiya ne ɛddɪ 'deni gbɪ tiya ze."

46 Yɛsu ileki dɔmo, iya te, "Bu'bu ziye kpe bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba kɔ'du ki'di ni. I'dike akɪrɪndɪ ame bɔtɔ kɔ'bɔ tombi mo dɛ ne dɔ bilaka tine 'dɔ kojake dɔkole kɔziye tɔ nge tokɔnyɪ lijɛ ne inza yɔ.

47 Bu'bu ziye, kpe ebeke to'ba dɔgɔ bɔ kumɛ lende tɔnɛ ga 'bu ye lɔbu ga kupɔ ne.

48 Ilemeke rɔye 'deni ma kikalike gɔ kɔkɔ 'ba 'bu ye lɔbu ga kutike 'deni gɔmo. Lijɛ upɔ bɔ kumɛ lende ni 'deni kina me kebeke 'deni to'ba dɔgɔ mo ga.

49 Gɔ kɔ'du mo na 'dɔ Bɔko'ba kiya ti akikali abo, kiya te, 'Ti moja bɔ kumɛ lende ni ti bɔ laja ma ga kari zɪnnɪ. Mɔtɔ

mo ga lijë ti kupö yaga tine mato ga lijë ti kodö ro gomö romo.'

⁵⁰⁻⁵¹ Kina ti roma bo kumë lende naga nime kupö molo bine kisaki di bi to'ba doliŋo nime, di zi roma Abele ŋbö kömö zi roma Zakariya ame kupö mi löngö bi 'ba akumu ni ti rö löbu 'ba Boko'ba ne ti kileki dōye kpe bo titi ma le'jete naga nime. Ro ma laka miya ziye, roma naga nime ti kileki dōye bo titi ma le'jete naga nime.

⁵² Bu'bu ziye kpe bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni, ulölike kpadöri 'ba akikali teyi kinza ma kpe mo kodoke dē teyi yo kirakpake kpa ya ame ga kēdi kodö ne."

⁵³ Kina odo Yēsu kēnyi 'deni di yayi tine bo komo kiyandi ni ti Parosi ni ebe ŋgi tiya kpa kēnyē ro bo, gbī tititi kpa bo go lende ma konzi.

⁵⁴ Römöyī lijë ēdi to'ba bo go lijë kinda'ba bo odo bo kiya a mato ro ma kēnyē.

12

Ere Boko'ba (MT 10:26-33)

¹ Kina odo tindi 'ba bilaka ame ŋgi ro kuluku ma kinza kiya ne komomi rōnni 'deni yayi kēdi kidiŋi ro ŋgi ro ma kēnyē tine, na Yēsu kēnyi titi dogba kiya zi bo kōsō go bo ga, iya te, "I'dike komoye kandi laka di zi komo kandi 'ba Parosi ni lanŋa 'ba 'bölu 'bēnni nima.

² Wa pili ma kusu domo naga ti koja yaga. Kina gbī ame ga pili ro ma kusu ne ti kumö yimo yaga.

³ Wa ame kiya mi bi kölu ti kiyēti gomö yaga mi bi kopö. Wa ame kiya ro kore di rö ti kuwöwö 'deni yaga mi zana lala.

⁴ Kina me mēdi miya ziye bo pori ma ga kinza kereke dē di zinni lijë ame ga kēdi kupö nge ro yida ro ko'bo to'do a mato dē kpe di pötö mo ne.

⁵ Ti mileme bo ame 'do kereke ne ziye. Boko'ba ame di pötö tupö yida ro kēdi gbī ti közi kakpa tu'du yi mi pa'do 'ba Gehena ne na ro ma laka miya ziye bo na 'do kereke.

⁶ Onŋoke te tara ne ndögö 'ba silo muyi dē nge ti taripa riyö? Tine ro ma laka do Boko'ba udölu dē di go ma kotö mato mo.

⁷ Ne kpe sunē 'ba dōye bo itētē gomö kikali gomö me ro kotokoto. Kinza kereke dē. Kpe na ro do kiteli zi bo kebe silo ma konzi.

⁸ Ro ma laka miya ziye, bo ame kiya yaga bi kopö, kiya te bo 'ba ma na ne kole 'ba bilaka lesi ti ko'do gbī tara zi bo di komo malayika 'ba Boko'ba.

⁹ Ne bo ame kilagi ma yaga komo bilaka ne ti milagi gbī di ro bo tara di komo malayika 'ba Boko'ba.

¹⁰ Botö ame kiya kpa bo go kole 'ba bilaka lesi ne ti kola go lende kēnyē nima. Ne botö ame kiti'ja Nyi Kotö Laka inza kola du te go lende kēnyē nima.

¹¹ Odo koto ye komo bo do rö 'ba mötu ni ti turu kinza ki'dike komoye kilē'di dē go wa ame 'do kiyake ne

¹² römöyī Nyi Kotö Laka na ti kiyandi ye mi kada mo nima ti wa ma 'do kiyake."

Dongala 'Ba Bo Wa

¹³ Bo mato di mi löngö tindi naga nima enyi kilende zi Yēsu, iya te, "Bo komo kiyandi, ilende zi bo löndö ma 'do doza mi wa pötö 'bu ze ro ma koriya ti bo."

¹⁴ Yēsu ileki domo zi bo, iya te, "Bōne, yē na ko'do ma ro nere tote burē 'ba mi löngö ye?"

¹⁵ Kina bo kebe ŋgi nati nduwē tiya mo zinni, bo iya te, "I'dike komoye kandi laka, olomake ti bi koda di zi kupö 'ba mi löbu go wa. Didī 'ba bilaka lesi inza go lende 'ba akonya ma ni mato kēddi timo."

¹⁶ Kina bo koloma ŋgi ro tiya dongala nime zinni, iya te, "Yayi 'ba bo wa ma kotö mato oja wa 'deni konzi.

¹⁷ Kina bo komeri ro bo, bo iya te, 'Ti mo'do tondo? Minza kpe ti bi mato ti'di a ma naga nime teyi.'

¹⁸ Tine bo iya te, 'Ne ti mo'do te, ti miyeyi mata ma nime yaga 'do mubö löbu. Kina go mikeki nyönyu ma ti jama ma ga pili yimo.

¹⁹ Kina 'do miya zi yida roma, miya te, "Yida ro, ni 'deni ti wa ma laka ro mbembē ulu 'deni 'do ko'do komo koo konzi. Kinza kupö röyi dē kpe. Onyo, kuwē kina oloma ti lo ti lonŋo."

²⁰ Tine Boko'ba ilende zi bo nima, iya te, 'Ni rumö nime, mi korondo nime tone

ëdî ko'dokɔ didî nima yaga di zîyî. Ne ë'bi naga nima kulu zîyî ne ti kola zi yë?" "

²¹ Kina Yësu kileki kiya zînnî, iya te, "Kina ti këdî te zi lijë ame ga kulu kpa wa zînnî lijë rɔ bɔ mɔri tine kinza ti ɔto zi Boko'ba ne."

Kɔmɔ Kîlë'dî Gɔ Wa
(MT 6:25-34)

²² Kina Yësu kënyî kiya zi bɔ kôsɔ gɔ bo ga, bo iya te, "Rɔ ma laka miya ziye, kinza kolomake dë ti kɔmɔ kîlë'dî gɔ akonyo 'ba 'dɔ tulu yida rɔye timo, ala gbî gɔ bɔngɔ ma 'dɔ kɔlɔke rɔye.

²³ Didî na rɔ dɔ kiteli di dɔ akonyo. Kina yida rɔ na rɔ dɔ kiteli di dɔ bɔngɔ.

²⁴ Onɔke gora ni te, lijë orɔ'dɔ ɔto dë gbî yɔ ala kumu ɔto. Mata 'ba tikeki wa inza gbî yɔ zînnî. Tine pele tara Boko'ba na këdî kulu lijë. Tara ne kpe na dë kulöwö mbiri rɔ dɔ kiteli di dɔ yali?

²⁵ Yë na ti kɔ'bo tiyese gɔ loma abo kowɔ mbowa mi dɔyayi nime ti kɔmɔ kîlë'dî 'ba gɔ wa?

²⁶ A ma mbowa ma kɔzɔ a nime te ɔ'bɔke dë yɔ to'dɔ mo, ne ëddî kupɔke rɔye ti kɔmɔ kîlë'dî gɔ a mɔto ga gɔ wa'di?

²⁷ Onɔke dɔwöru ni te, lijë o'dɔ ndɔbɔ dë gbî toma bɔngɔ rɔnnî. Ne rɔ ma laka miya ziye, bɔ dɔlɔɔ Solomo pele ti wa mbëmbë abo naga nima usu bɔngɔ ma kele kebe dɔwöru ni dë.

²⁸ Ne ɔdɔ Boko'ba na këdî kiyada mɔli ni ame këdî ko'ja tɔne bine tine tilëndö dayi kusu pa'do 'deni yïmo kilanma yaga ne, bo ti kola ye kinza tusu bɔngɔ rɔye? Kpe wa kinza ki'di dönnî laka gɔ lende 'ba Boko'ba naga nime.

²⁹ Kinza kombike dökî'dî ye dë gɔ wa ma 'dɔ konyoke ala kuwëke. Kinza kolomake dë ti kɔmɔ kîlë'dî gɔmo.

³⁰ Wa naga nime na ya ma kinza kikali Boko'ba dë naga këdî kulö 'bënnî dönnî gɔmo di mi dɔlɔɔ bine. Ne 'bu ye Boko'ba ikali 'deni ma ko'dokɔke wa naga nima.

³¹ Tine kpe kori 'ba nere löbu abo na 'dɔ kulöke dɔye gɔmo toma mo kina ti ki'di wa naga nime 'deni gbî ziye.

³² Kinza kereke dë, kpe kamölö mbowa naga nime, römöyî mi 'bu ye Boko'ba onmi 'deni rɔye ti'di nere löbu abo ziye.

³³ Ugöke wa 'ba gbagba ye ga mökö kozake gîrisi mo zi bɔ lisa ni. Kina 'dɔ makpɔto ame rɔ nburunburu kinza kikali tirica dë ne na ko'deke ziye. Uluke kpa mɔri ziye mitorɔ ame gɔ a mo ga koloma ngî kinza kindirimu dë bɔ 'bögö kömö dë gbî teyi madɔböndî ni konyo dë gbî kirasi yaga ne.

³⁴ Römöyî bi ame kulu kpa ë'bi ga teyi ne na dökî'dî yî kö'bö nburu gɔmo.

Bɔ Laja Ma Rɔ Bɔ Lende Kikali
(MT 24:45-51; 10:34-36)

³⁵ Obilike kpa bɔngɔ 'be ga ndö bi kabi ye toda dɔ ndɔbɔ. I'dike lamba 'be ga kö'bö rɔ ma köbö

³⁶ kɔzɔ bɔ laja ame këdî koda nere 'bënnî ma këdî kileki kako di mi nbele 'ba gbe. ɔdɔ bo kömö kukökö yɔ na ti lijë kirina ngî welo kurögö kpadöri zi bo.

³⁷ Bɔ laja ame ga nere 'bënnî kömö ko'ja lijë këdî ndö toda bi ne na ti ko'ja yëyî. Rɔ ma laka miya ziye, bo ti kolɔ bɔngɔ abo yaga bo kidëki lijë kako rɔ akonyo bo nere 'bënnî kënyî koja laja koza zînnî.

³⁸ ɔdɔ bo kömö pele mi zana korɔndo ala mi kano bi yëyî nima ti këdî ngî tinnî ɔdɔ bo kako ko'ja lijë këdî rɔ ma bɔngɔ bi ti bi koda.

³⁹ Kina uwöke lende nime laka. Ma kiya te bɔ dɔ linɔ këdî kikali kada ame bɔ 'bögö këdî kako yïmo ne ra dëne bo inza kënyî kola linɔ abo ku'bögö.

⁴⁰ Kina kpe gbî olomake ti bi koda römöyî kole 'ba bilaka lesi ëdî kömö mi kada ame komerike dë 'dɔ bo kömö yïmo ne."

⁴¹ Pitörö ënyî kititi bo, iya te, "Nere, dɔngala nime ëddî kiya nge zize ala zi bilaka pili rɔ buru?"

⁴² Nere Yësu ileki dɔmo, iya te, "Bɔ laja ame kiliya rönî ti mi këddî rɔ bɔ akikali ne bo na rɔ bɔ ame nere 'bënnî ki'di bo rɔ bɔ dɔ lepî bo ga tɔngɔ gönnî toza akonyo 'bënnî zînnî mi saa mo kina bo ko'dɔ ngî ko tara ne.

⁴³ Ti këdî rɔ ma laka zi bɔ laja nime ɔdɔ kiya te nere 'bënnî kako ko'ja bo ngî këdî rɔ to'dɔ mo kɔzɔ a nime te.

⁴⁴ Rɔ ma laka miya ziye, nere nima ti ki'di bɔ laja mo nima ngî rɔ bɔ dɔ abo ga pili.

⁴⁵ Ne ɔɔ bo laja nima kiya zi gbagba bo te, 'Nere ze ɛdi kigabi yayi, inza kako ca,' kina bo kodowe ngi tomba bo laja ama ga, bo konyo kpa bo, bo kuwe nbö layi kupö bo,

⁴⁶ kina bo dönni nima ti kömö ngi tugu'du mi kada mo ame bo komeri de 'do kömö yimo ne. Kina ti nere komba bo ngi ku'du bo yaga mi löngö bo lende kënyë ni.

⁴⁷ Bo laja ame kikali ako'doko 'ba nere abo tine bo kileño ro bo de ndö to'do mo ne ti kodo karama ma kirindi domo ti nyo'bo.

⁴⁸ Ne bo ame kikali de molo ɔɔ ko'do pele koo ti komba nge mbowa. Bo ame ki'di mbiri teyi ti ko'doko gbi mbiri di teyi. Bo ame ki'di teyi kulöwö ti ko'doko gbi kulöwö di teyi.

⁴⁹ Pa'do na mako 'deni tusu mo doliño. Kina ame mo'doko ne öbö 'deni molo.

⁵⁰ Mako 'deni tombi gomo 'do töle. Döki'di ma ro ma kombi go lende mo nbö ɔɔ kote röni 'deni tine na 'jaa.

⁵¹ Ma komerike 'beye tegë lende këyi na mako to'de mo mi doliño? Ro ma laka miya ziye, inza tara, ro koza na mo'de.

⁵² Kisaki di mi kada nime tone kpa goli ame ti bilaka mo ga muyi ne ti koza minni, ma mota kënyi to'ji ya ma riyö kina ma riyö mo naga nima ti kënyi to'ji lijë ma mota naga nima.

⁵³ 'Bu ti ko'ji kole kina kole ti ko'ji 'bu. Ma ti ko'ji nyiti kina nyiti ti ko'ji ma. Mese ti ko'ji 'ja 'ba kole kina 'ja 'ba kole ti ko'ji mese."

Akikali 'Ba Doyayi (MT 16:2-3; 5:25-26)

⁵⁴ Kina Yësu kileki 'böwu kiya zi bilaka naga nima, iya te, "ɔɔ ko'jake poli kombi 'deni di do toro iyake te toro ɛdi kagba. Kina ka'di ngi ko ro ma laka.

⁵⁵ ɔɔ lili kedï kome kako di do ro'ö, iyake te bi ɛdi kututu. Kina bi kututu ngi ko ro ma laka.

⁵⁶ Kpe bo komo kandi naga nime, ɔɔ kongoke mi doyayi ni ti komo poli iyënike ma kedï kuyi röni mo ga ngi te domo. Ne go wa'di na kikalike de tyyeni wa ma le'jete naga nime?

⁵⁷ Go wa'di na kikalike de toza wa ma laka?

⁵⁸ ɔɔ bo moto kinda'ba yi toto yi komo bo burë ote lende nima yaga ti bo gba kota kinza kömö komo burë. ɔɔ kote de ti bo, bo ti koto yi ngi komo bo burë ki'di yi zi bo kanya mo ga koto yi ngi mi maboso.

⁵⁹ Ro ma laka miya ziyi, ti koloma yayi nbö kopi taripa 'ba karama nima kodo döyi ne pili."

13

Ndose 'Ba Do Koto

¹ Mi kada mo nima bilaka moto ga ɛdi yayi lijë kedï ro tiya lende 'ba ya moto ga di Galilaya ame Pilato turu bo dönni ki'di kupö di bi 'ba to'do akumu 'benni ga zi Boko'ba ne.

² Kina Yësu kileki domo zinni iya te, "Bilaka 'ba Galilaya naga nima kupö tara ne, ma komerike 'beye lende kënyë ma 'benni na kebe 'ba bilaka 'ba Galilaya ma laki 'deni pili?"

³ Ro ma laka miya ziye, inza tara. Kpe gbi ɔɔ kotöke döye de ɛddi koteke döye pili tara.

⁴ Koo bilaka 'butë döomu döomota tönë ga rö toro kulöru domo kupö di Siloma ne, ma komerike 'beye iyake te lijë na lende kënyë 'benni kidari 'deni di do 'ba bilaka 'ba Yerosalema ma laki?

⁵ Ro ma laka miya ziye, inza tara. Kpe gbi ɔɔ kotöke döye de ɛddi koteke döye pili tara."

⁶ Kina Yësu kiya dongala nime zinni, iya te, "Bo moto ɛdi ti ngëri këlu abo, bo idiyë 'deni mi nyaka. Kina ɔɔ bo kari toma ma kana mo tine bo o'ja oto de.

⁷ Kina bo kiya ngi zi bo kongö go nyaka nima, bo iya te, 'Komo koo mo 'deni mota ame mö'bö nduwë tako tongö këlu nime toma ma kana mo, tine mo'ja oto de du te. Oga bo bëri, ɛddi kola bo kirasi yayi nime ka le ro ma sari go wa'di?"

⁸ Bo kongö go nyaka nima iya te, 'Nere, ola bo ko'do komo koo titi 'böwu koto 'do mole ndi bo nima toko mulu yöri teyi 'do kolo'bo.

⁹ Kina tine ti koo ɔɔ bo kana ele, ne ɔɔ bo kana de oga bo ngi nati bëri."

Akileño Mi Kada 'Ba Ro Kindawo

10 Mi kada 'ba rɔ kindawo mɔtɔ ko'ja Yēsu kēdī tiyandi wa mi rɔ 'ba mɔtu tine

11 'ja mɔtɔ ame nōkī mo konjo gomo kɔzɔ geli naga tara ne ēdī yayi. Wa nima ēdī 'deni tīnī kɔmɔ kɔɔ 'butē dōōmu dɔɔmota.

12 Kina ɔdɔ Yēsu ko'ja nī tara yɔ na kīdēkī nī ngī kako, kiya zīnī te, "Ja, ope yi 'deni di dɔ rɔkɔ'ɔ 'bī nime."

13 Bo i'di kōzī bo rōnī kina gōnī tōnē kodɔrɔ ngī loko kilēlu Boko'ba.

14 Kina bɔ dɔ rɔ 'ba mɔtu nima ngī rɔ 'dīrī gɔ lende nima Yēsu kileŋo 'ja nima mi kada 'ba rɔ kindawo ne. Bo ilende zi bilaka naga nima yayi ne, bo iya te, "Tō'dō ēdī 'do ziye dɔ modɔɔkɔtɔ to'do ndɔbɔ yīmo. Akoke mi kada naga nima 'dɔ kileŋo ye tine inza dē mi kada 'ba rɔ kindawo."

15 Yēsu ileki dɔmo zi bo, iya te, "Kpe bɔ kɔmɔ kandi naga nime, nī mɔtɔ ebe tope ngulō ala akaca 'bī di dɔ lōsī mo koto kari tuwē mini mi kada 'ba rɔ kindawo.

16 Ne 'ja nime rɔ kupō Abarayama Satani kudōdu 'deni bērī ŋbō kɔmɔ kɔɔ 'butē dōōmu dɔɔmota ne, gɔ wa'di na 'dɔ kope nī dē yaga gomo di dɔ gomɔ nime mi kada 'ba rɔ kindawo?"

17 Lende 'ba Yēsu nime ɔdɔ rɔ kaya ngī rɔ bɔ kēdī kilende rɔ bo naga nima. Tine ya ame ga yayi ne ngī pili rɔ lɔŋɔ gɔ wa löbu naga nima bo kēdī ko'do ne.

Dɔŋgala 'Ba 'Jo Titiyi

(MT 13:31-33; MK 4:30-32)

18 Yēsu ēnyī kiya te, "Nere löbu 'ba Boko'ba ti miyari ngī ti wa'di?"

19 Ēdī kɔzɔ 'jɔ 'ba a mɔtɔ titiyi 'deki ame ɔdɔ bilaka kogba kīdiyē kina kōtu ngī kiyōbu rɔ ngērī ma löbu yali ni kako kubō rɔ 'bēnnī ga dɔŋgila mo."

20 Bo ileki gbī kiya te, "Ti miyari nere löbu 'ba Boko'ba nime ngī gbī ti wa'di?"

21 Ēdī kɔzɔ langa ame 'ja kogba pele mbowa kuturō ti ruzu koso mi a ma mbiri ki'di ngī pili kō'bu ne."

Kpadōrī Titiyi

(MT 7:13-14, 21-23)

22 Yēsu ēnyī kudō nduwē kebe mi gawo ni ti dɔliŋɔ ma titi naga ti akiyandi di kori 'ba tari abo Yerosalema.

23 Kina bɔ mɔtɔ kēnyī kititi bo iya te, "Nere, tara ne bilaka ma ndō te na nge ti kɔmɔ di mi tölē ya?"

Yēsu iya te,

24 "Ogbɔ rōyī tɔdɔ kebe kpadōrī titiyi nime. Rɔ ma laka miya zīyī, ma konzi ti kiteri ngī tɔdɔ kebe teyi, tine inza kɔ'bo tɔdɔ.

25 ɔdɔ bɔ dɔ rɔ na kēnyī 'deni tɔrɔ kulōli kpadōrī teyi, ti kɔrɔke yaga kukōkōke koma'joke rɔye kiyake te, 'Nere, urōgō kpadōrī zize.'

Tine bo ti kileki dɔmo kiya te, 'Mikali ye dē kɔtɔ te, ala akoke di yala?'

26 Kina ti kiyake te, 'Ze na tōnē donyoke akonyo duwēke mini kɔtɔ tiye koloma rɔ tiyandi wa di mi gawo ze.'

27 Tine bo ti kileki 'böwu kiya te, 'Mikali ye dē kɔtɔ te, ala akoke di yala? ɔlɔke yaga di rɔma, kpe bɔ lende kēnyē naga nime.'

28 Kina ti monɔ ni ti kpa kunyī kēdī ngī ziye yayi ɔdɔ ko'jake Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba ti bɔ kumē lende ni pili 'deni kēdī mi nere löbu 'ba Boko'ba, tine kpe 'beye ku'du ye 'deni yaga.

29 Bilaka ti kɔlɔ kako di mi dɔ kumu sowɔ 'ba dɔliŋɔ nime tonyo nbele mi nere löbu 'ba Boko'ba.

30 Rɔ ma laka lijë mɔtɔ ga ame le'jete yi'böwu ne ti kēdī 'deni dɔgba, kina ma dɔgba ti kileki 'deni nyati yi'böwu."

Ni Yerosalema

(MT 23:37-39)

31 Mi kada mo nima na Parosi mɔtɔ ga kako zi Yēsu kiya te, "Ēnyī ē'bī yaga di bine kari bi mɔtɔ rōmōyī nere Erode ēdī ko'dɔkɔ tupō yi."

32 Yēsu ileki dɔmo iya te, "Ari kiyake zi kiraba nima, mēdī moga nōkī mileŋo bilaka nge tōne tīlëndō, tīlëndō mɔtɔ dayi te mote ndɔbɔ ma 'deni.

33 Tine ako'dɔkɔ 'ba Boko'ba na 'dɔ moto tari nduwē tīmo ŋbō mōmō Yerosalema, rōmōyī tara ne Yerosalema na dē rɔ bi 'ba tupō bɔ kumē lende ni teyi?"

34 Bu'bu zīyī nī Yerosalema, Yerosalema, ote dɔ bɔ kumē lende ni 'deni

ku'du bo laja 'ba Boko'ba ma koja ziyi naga ti doku. Ti mopi roma ngi nbö nyanya mo ga göyi na 'jaa 'do mokoko kole 'bi naga nima yi soromo ma kozo 'ba toru ame kokoko kole 'beni ga ne? Tine ö'bö tu'döngi döyi mökö.

³⁵ Ti kola rö 'bi ziyi ro roba. Ro ma laka miya ziyi, inza ko'ja ma kpe nbö kiya te, 'Yeyi keddi do bo ame kako ti möyi nere Boko'ba ne.' "

14

Yesu Ileso Bo Rok'o

¹ Mi kada 'ba ro kindawo ma do koto moto na odo Yesu kari 'deni tonyo akonyo lino 'ba Parosi ma löbu moto tine, kömönni ngi pili do Yesu tongo bo odo wa'di na ti bo ko'do.

² Bo moto ti rok'o ma kirina ro kporokporo naga edi yayi.

³ Kina Yesu kényi kititi Parosi naga nima ti bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di mo ga, iya te, "Tara ne edi ngi ro ma laka mi kö'du ki'di 'do tileso bilaka mi kada 'ba ro kindawo ya? Ala tondo?"

⁴ Tine lijé udumö ngi pili timo. Kina Yesu kinda'ba bo toné ngi kileso koja kari.

⁵ Kina bo kényi kititi lijé, bo iya te, "odo ni moto kole 'bi ala ngulö sa 'bi kila'ba mi gö mi kada 'ba ro kindawo ti kényi de ngi koto yaga?"

⁶ Tine lijé ileki oto de gbi gomo.

⁷ Kina odo Yesu bo kongo 'deni nba moto naga nima kiteri 'beni nburu ro kiti ma löbu naga tine, na bo kényi ngi tiya dongala nime zinni.

⁸ Bo iya te, "odo ni moto kose yi mi karama 'ba gbe kinza kari de ngi koloma do kiti ma löbu. Römöyi motoga bo moto ame mbiri kebe yi ne ti kose 'deni gbi 'do kako mi karama nima.

⁹ Ne odo keddi tara yo na ti bo do karama nima kako ngi ziyi, kiya te, 'Enyi di do kiti nime kola zi bo nime 'de.' Na ti kari koloma ngi za 'böwu do gba'da ma titiyi röyi kaya nime.

¹⁰ Tine odo kose yi tara ari koloma e'bi do a loma ma mbowa 'do bo bo kose yi mo nima na 'jaa kako kiya ziyi te, 'Bo pori ma, enyi kako koloma do aloma ma laka nime

bine.' Kina ti koyo röyi ngi gomo di komo nba ma laki.

¹¹ Römöyi ame kombi ro bo löbu ti kileki 'deni ngi beri. Tine ma kileki roni beri Boko'ba ti kombi toro."

¹² Kina Yesu kiya zi Parosi nima, iya te, "odo ni moto ko'do karama kinza kose de ro löndö yi ni ala bo pori yi ala ma wado 'bi ga ala bo pori lepi yi ga, römöyi lijé ti kose yi gbi kada moto yayi mi karama ma 'beni ga. Demba wa toné ga ko'do zinni ne na ma kopi 'deni pili ziyi.

¹³ Tine odo koja nbele 'bi bo lisa ni ti bo kor'o bo ni ti bo komo kolu ni na kose kako yimo,

¹⁴ kina ti Boko'ba ko'do yeyi ngi döyi. Römöyi kozo ame lijé ko'bo topi oto de pele ziyi ne tine ti Boko'ba kopi ngi 'deni ziyi mi kada 'ba tado 'ba bo lende laka ni yaga di mi tolé."

Dongala 'Ba Karama 'Ba Gbe (MT 22:1-10)

¹⁵ Kina odo bo moto di mi löngö ya ama ga ti bo kpa akonyo yayi ne kuwö 'deni te tine, bo iya te zi Yesu, "Bo ame keddi kari tonyo nbele mi nere löbu 'ba Boko'ba ne na ti yeyi."

¹⁶ Yesu ileki domo iya te, "Bo moto ileso ro bo to'do nbele ma löbu kose bilaka nbanj yimo.

¹⁷ Mi kada mo 'deni na bo koja bo laja abo kari go bilaka ma toné ga kose 'deni ne 'do kiya teyi te, 'Ako, wa pili edi 'deni ndö.'

¹⁸ Tine lijé pili ro kotokoto ebe tupé rönni. Bo ma dogba mo iya te, 'Mugö nyaka 'deni zo giri naga nime mo'doko tari tongo mo. Moma'jo roma ziyi, ola ma gbo.'

¹⁹ Moto mo iya 'ba bo te, 'Mugö sa 'ba ro'do 'deni 'buté, meddi mo'doko tari tiyozo mo. Moma'jo roma ziyi, ola ma gbo.'

²⁰ Bo moto iya 'ba bo te, 'Mogbe 'ja la'ja ma 'deni giri nime, mo'bo de kpe tömö ziye yayi.'

²¹ Kina bo laja nima kileki ngi kiyeti go wa toné ga pili zi nere abo. Lende mo onma mi nere ngi sowa na bo kényi kiya zi bo laja abo, bo iya te, 'Ari welo kpa

dɔkoka kɔri 'ba mĩ gawo 'dɔ ko'de bɔ lisa ni ti bɔ korɔ'bɔ ni ti bɔ kɔmɔ kɔlu ni.'

²² Bɔ laja nima ileki kako kiya te, 'Nere, wa tɔnɛ kiya ne o'dɔ 'deni tine bi ɛdĩ gba.'

²³ Nere iya te, 'Arike kpa kɔri dɔŋbɔŋbɔ ko'deke bilaka di yayi 'dɔ rɔ ma koso.

²⁴ Rɔ ma laka miya ziye, bɔtɔ ma kɔtɔ mɔtɔ di mĩ lɔŋgɔ ya ma dɔgba tɔnɛ ga mose lijɛ ne inza kinene akonyo 'ba ŋbele ma nime.' "

Gomɔ 'Ba Bɔ Laja (MT 10:37-38)

²⁵ Mĩ kada mo nima yayi tĩndĩ ma kinza kiya na kɛdĩ kozi gɔ Yɛsu. Kina bo kuyi kɔmɔ bo dɔnnĩ bo kiya zĩnnĩ, iya te,

²⁶ "Bɔtɔ ame kako zɔ ne ɔdɔ ma na dɛ ŋgĩ bo kɔ'ɔ rɔ dɔ kiteli di dɔ 'bu bo ni ti ma bo ti 'ja abo ti kole abo ga ti lɔndɔ bo ga ti lɛmĩ bo ga gbĩ rɔ dɔ kiteli di dɔ gbagba bo, inza du te rɔ bɔ kɔsɔ gɔma.

²⁷ Bɔtɔ ame ko'dɔkɔ dɛ ŋgĩ tilaŋa rɔ bo tɔlɛ gɔ tɔsɔ gɔma ne ɔ'bɔ dɛ tɛdĩ rɔ 'bama.

²⁸ Me ɔdɔ nĩ mɔtɔ ko'dɔkɔ to'ba rɔ ma lɔbu, ti koloma dɛ titi bɛrĩ kɔŋgɔ yamo ma kɛddĩ timo, 'dɔ kikali tara ne ti kɔ'bɔ to'ba rɔ nima ziyi ya?

²⁹ ɔdɔ ko'dɔ dɛ te inza kikali tote rɔ 'bĩ nima rɔ kpa koriya. Mɔtɔga ti kisaki gbɔndɔ mo yɔ na yamo ti kote rɔnĩ ŋgĩ tɔtĩ kola rɔ gba rɔ cologaki. Kina bilaka ame ga pili ko'ja ne ti kebe ŋgĩ tɔgɔ yi,

³⁰ kiya te, 'Nani nime isaki to'ba rɔ abo, tine 'bɔwu bo ɔ'bɔ dɛ tote mo.'

³¹ Me ɔdɔ kiya te ŋere mɔtɔ kɛdĩ kari kpa ya bɔ kanya ma 'ba bo ga kɛdĩ ŋge kuluku 'butɛ bi 'butɛ riyɔ (10,000) tara ne bo ti koloma dɛ titi bɛrĩ bo komeri dɔ bo gɔ ya nime bo kɛdĩ kari to'dɔ mo ti ŋere mɔtɔ ame bɔ kanya mo ga kɛdĩ ŋbɔ kuluku 'butɛ bi 'butɛ sowɔ (20,000) ne ya?

³² ɔdɔ bo kɔ'bɔ dɛ bo ɛdĩ koja bɔ kpɛrĩ ŋgĩ kari tiyɛyĩ kpa lende nima kola ya ma laki kɛdĩ gba ŋbɔ rɔ ma kowɔ.

³³ Kina gbĩ tara bɔtɔ ame komba gɔ bo dɛ zi abo ga ne ɔ'bɔ dɛ tɛdĩ rɔ bɔ kɔsɔ gɔma.

³⁴ Tikɔ'dɔ ele ma. Ne ɔdɔ tikɔ'dɔ kote tulɔwu ma kiyɔkɔ 'bɛnĩ 'deni ikali dɛ kpe tileki mo rɔ ma kiyɔkɔ.

³⁵ Ele dɛ kpe lipo nati zi a mɔtɔ ala mĩ nyaka ala mĩ dɔtu'du rɔ bi kolɔ'bɔ. Tine ŋgĩ tu'du mo mɔkɔ.

Bɔ ame kɛdĩ ti mbili ne i'dike bo kuwɔ lende nime."

15

Kamölö Kɔtɔ ɔdɔ Kɔlu (MT 18:12-14)

¹ Mĩ kada ma dɔ kɔtɔ mɔtɔ bɔ kireke awada ni ti bɔ lende kɛnyɛ ma konzi mɔtɔ ga otɔtɔ rɔnnĩ ŋgila Yɛsu bi tuwɔ lende.

² Tine na Parosi ni ti bɔ kɔmɔ kiyandi ni kebe ŋgĩ tiya mo te, "Bɔ nime ɛdĩ konyo kpa bo bi kɔtɔ ti bɔ lende kɛnyɛ ni gɔ wa'di?"

³ Kina Yɛsu koloma ŋgĩ rɔ tiya dɔŋgala nime zĩnnĩ, iya te,

⁴ "ɔdɔ nĩ mɔtɔ kɛddĩ ti kamölö 'bĩ kuluku riyɔ kina ma kɔtɔ kɔlu ŋgĩ, tara ne ti kola ma konzi naga nima dɛ ŋgĩ yayi kari toma ma kɔtɔ nima kɔlu ne ya?

⁵⁻⁶ Kina ɔdɔ bo ko'ja 'deni tine bo ti kombi ŋgĩ dɔ mugu bo, bo kiliya kari liŋɔ rɔ lɔŋɔ. Kina ti bo kɛdɛkĩ lɛpĩ bo ga ti bilaka ma mĩ tirĩ kako bo kiya teyi te, 'Iliyake ti kɔtɔ tɔ rɔmɔyĩ kamölö ma tɔnɛ kɔlu ne mo'ja 'deni.'

⁷ Kina me rɔ ma laka miya ziye, lɔŋɔ ma lɔbu rɔ dɔ kiteli ti kɛdĩ tara mitɔrɔ gɔ bɔ lende kɛnyɛ ma kɔtɔ ame kɔtɔ dɔnĩ ne kebe lɔŋɔ 'ba gɔ bɔ lende laka ma konzi ame ga lijɛ kinza kpe ti lende kɛnyɛ mɔtɔ 'dɔ toto dɔnnĩ di yimo ne.

⁸ ɔdɔ 'ja mɔtɔ kɛdĩ ti girisĩ silinɓi 'butɛ kina ma kɔtɔ kɔlu lɔko ti ko'dɔ tondo? Tara ne lɔko ti ki'di pa'do dɛ ŋgĩ dɔ lamba lɔko koma mĩ rɔ nima rokpe lɔko kona ŋbɔ lɔko ko'ja?

⁹ Kina ɔdɔ ko'ja 'deni tine lɔko ti kɛdɛkĩ lɛpĩ nĩ ga ŋgĩ ti bilaka ma mĩ tirĩ kiya teyi te, 'Iliyake ti kɔtɔ tɔ rɔmɔyĩ mo'ja girisĩ ma tɔnɛ kɔlu ne 'deni.'

¹⁰ Kina me rɔ ma laka miya ziye, lɔŋɔ ma lɔbu ti kɛdĩ gbĩ tara zi malayika 'ba Bɔko'ba gɔ bɔ lende kɛnyɛ ma kɔtɔ ame kɔtɔ dɔnĩ ne."

Kole Kɛnyĩ Mɔkɔ

¹¹ Kina Yɛsu kɛnyĩ kileki gbĩ kiya te, "Bɔ mɔtɔ ɛdĩ ti kole riyɔ 'deni rɔ yobi.

12 Kina kole ma titi mo kënyi kiya zi 'bu nni, iya te, 'Baba, apötö yî ame ga 'dö kedi rö 'bama ne i'di zö.' Kina bo nima koza mi abo ga ngi zi kole riyö abo naga nima.

13 Mbowe di pötö mo yo na kole ma titi mo tönë kototo wa ma 'ba bo ga ngi bo kënyi kari koloma timo nbö mi döyayi ma köwo bo kote dö wa tönë ga ngi yayi mi lende yawa.

14 Tine di pötö abo naga nima kote rönni 'deni na sëyi ma kinza kiya kila 'ba ngi mi döyayi nima. Tine ola bo 'deni ngi rö lisa.

15 Kina bo kënyi ngi kari toma ndöbo di zi bo döyayi mo naga nima. Kina bo mato ki'di bo ngi toda ba'do 'ba lijo.

16 Bo omeri 'dö bo kokonyi rö bo ti kano monzo ame ga kedi ki'di zi ba'do ne, tine böto i'di oto dö du te zi bo.

17 Kina ödo bo kënyi komeri dö bo 'deni tine, bo iya te, 'Bo ndöbo 'ba 'bu ma ga 'dë ngi ti akonyo rö mbëmbë, ne ma na me ngi mëdi mölë 'deni bine ti 'bö?

18 Ti mënyi mari zi 'bu ma, miya te, "Baba, mirasi lende 'deni zi Böko'ba gbi ziyi

19 mo'bo dö kpe 'dö kidëki ma rö kole 'bi. I'di ma gbo mëdi közo bo ndöbo 'bi ma koto mato tara." "

20 Kina bo kënyi ngi kileki kari zi 'bu bo.

Kota bo kedi gba mbowa rö ma köwo di ngila lijo na 'bu bo ko'ja bo ngi. Kina 'bu ngi lö ti mi këyi na kirinja ngi kiramo kole abo kome mbili mo.

21 Tine kole iya te, 'Baba, mirasi lende 'deni zi Böko'ba gbi ziyi, mo'bo dö kpe 'dö kidëki ma rö kole 'bi.'

22 Tine 'bu ënyi ngi kidëki bo laja abo ga kiya teyi, iya te, 'Irinake welo ti böngö ma kele koloke römo usuke wa dököle közimo kusuke wari ndimo.

23 Ari kujëke kole sa ma köno bëri gö do'döke karama.

24 Römöyi kole ma nime ölä pa kina me kididi 'deni, ölu pa kina me ko'ja 'deni.' Kina lijë ko'dö karama mo ngi.

25 Tine kole ma löbu mo tönë ëdi gba mökö mi nyaka. Kina ödo bo kako 'deni kömö ngosi ngila lijo tine na bo kuwö leri ngi ti ngala.

26 Kina bo kidëki bo laja ma koto bo kititi tara ne wa'di na kömö zinni.

27 Tine bo laja nima iya zi bo te, 'Löndö yi tönë na kömö 'deni kina me 'bu yi kujë kole sa ma köno 'deni bëri rö karama 'ba römo. Römöyi bo ileki 'deni kömö laka kinza a ma kënyë mato.'

28 Kina kole ma löbu nima ngi rö 'diri ko'döke dö kpe tödo lijo. Kina 'bu bo kari ngi tilende zi bo tyyeyi döki'di bo.

29 Tine bo ënyi kileki dömo zi 'bu bo, bo iya te, 'Onjö te, mi kömo köo konzi naga nime pili mö'bö közo atöli toja laja ziyi muwö döyi. Tine pele 'dö kogba tö nge rö kole banya öto ga ki'di zö 'dö momba bëri mo'dö karama mbowa timo ti lepï ma ga ne inza yo.

30 Tine kole ayuru 'bi nime kömö kirasi ë'bi ga 'deni me zi bo rönyo ne na kënyi kujë kole sa ma köno teyi.'

31 'Bu bo iya te, 'Kole ma, ni 'bëyi ëddi nduwë tö bine. A ma naga nima pili ë'bi ga na.

32 Ne ele do'dö karama rö ma laka ti löjo ma löbu römöyi löndö yi nime ölä pa kina me kididi 'deni, ölu pa kina me ko'ja 'deni.' "

16

Bo Laja Döki'di Këyi

1 Yësu ënyi kiya zi bo kösö gö bo ga, iya te, "Bo wa mato ëdi ti makunju abo. Tine ari kiya röni zi bo wa nima tégë bo makunju abo nima ëdi mölo rö tirasi girisi abo.

2 Kina bo kidëki bo nima ngi kititi, iya te, 'Wa'di na me muwö kiya röni ti möyi yi ne ya? Wa ame ga pili tyyi ne itëtë gömo yaga römöyi inza kpe zö rö makunju ma.'

3 Bo nima omeri iya te, 'Ti mo'dö tondo? Kina me kedi koga ma 'deni yaga di mi ndöbo. Mitigo dö gbi bi tö'bo torö'dö nyaka, röma rö ma kaya di bi tokpasi wa.

4 Ne wa ma 'dö mo'dö mikali 'deni römöyi ödo koga ma pele yaga di mi ndöbo ma nime gö mëdi ti bilaka ma 'dö kindi'ba ma laka.'

5 Kina bo kidëki bilaka ame ga wali 'ba nere abo kedi gömo ne ngi pili kako zi bo. Kina bo kënyi kititi ma dögba mo, bo iya te, 'Wali 'ba nere ma ëdi ndö göyi?'

Bo nima iya te,
6 'Wali abo ëdi goma 'bulu 'ba 'bu 'butë sowo.'

Bo iya te, 'Ele, wali 'bï ma kugu na te. Oloma welo bëri kugu nge 'butë riyö.'

7 Kina bo kënyï kititi bo mato gbi iya te, 'Wali 'ba nere ma ëdi ndö göyï?'

Bo nima iya te, 'Ëdi goma luyu 'ba nyönyu kuluku riyö.'

Bo iya te, 'Ele, wali 'bï ma kugu na te. Oloma welo bëri kugu nge kuluku koto kodo domo 'butë mota.'

8 Go kö'du mo na nere nima kubï go makunju kënyë abo nima ngï go akikali laka abo nima bo kö'do ne. Römöyï bilaka 'ba doliŋo nime akikali 'bënni ro mbëmbë mi to'do ë'bënni ga kebe 'ba bo lende laka.

9 Ro ma laka miya ziye, o'doke pori ziye ti a 'ba doliŋo nime mi kori ma laka mo. Römöyï odo kote rönï 'deni 'do bo Boko'ba kinda'ba ye ti mi didi ma nburunburu.

10 Bo ame koloma laka tonjo go a ma titi laka ne ti konjo go ma mbiri gbi tara. Kina bo ame koloma de laka mi a ma titi ti kö'do gbi tara mi a ma löbu.

11 Ne odo kikali yi de ro bo tonjo go a 'ba doliŋo nime laka ye na ti ki'di mori ma laka nime ziyi tonjo gomo?

12 Odo konjo go a 'ba lepï yi mato de laka ye na ti ki'di ma 'beyi mo ziyi?

13 Bilaka koto ikali de 'do kedï ro bo laja zi nere riyö. Bo ti kö'o nge ro ma koto tine bo ti kö'ji mato. Bo ti kodo mi bo zi mato tine ro yögo zi ma koto. Kina gbi tara inza kö'bo toja laja zi Boko'ba gbi zi a 'ba doliŋo nime."

Akiyandi Mato Ga 'Ba Yesu

(MT 11:12-13; 5:31-32; MK 10:11-12)

14 Kina odo Parosi ni kuwo lende nime 'deni te tine lijë ebe ngï bi tögö Yesu ro laja römöyï lijë Parosi ni ro bo to'o girisi.

15 Kina Yesu kënyï kiya zinni, iya te, "Kpe, o'doke roye kindake laka di koma bilaka ma laki, tine mi doki'di ye Boko'ba na kikali. Römöyï wa ame ga bilaka kedï kubï gomo kulöwö tegë ro a laka ne ma di koma Boko'ba ënyë ngï kozo oto.

16 Kö'du ki'di ni ti bo kumë lende ni na koloma 'deni ro to'do ndobo bine nbö kömö mi kada 'ba Yowani. Tine mi kada mo nima na laja laka 'ba nere löbu 'ba

Boko'ba kisaki tuwöwö rönï, na me ma konzi kedï kö'do 'deni ngï ro ya todo yimo.

17 Ne mitoro ni ti doyayi ti kiteli, tine bi titi mato di mi kö'du ki'di nime inza kolu du te.

18 Kina boto ame koga 'ja abo kënyï 'böwu kogbe 'ja mato ne o'do yeri 'deni. Kina më'dë to mo nima kogbe 'ja keyi nima ne o'do yeri 'deni gbi.

Bo Mori Ni Ti Lazara

19 Uwöke, bo mato ro bo mori bonjo kusu abo nburu ro bonjo ma ndögö kitigo kulöwö naga do bo kola 'joyi di mi mori.

20 Tine bo lisa mato ëdi gbi yayi möyï mo ro Lazara romo ga me ro 'böjö. Ëdi kö'de nduwë tolo'bo kpadöri 'ba bo mori nima

21 'do bo kutö'du kpa bo ti wa ma kedï kilayi bëri bici tarabiza 'ba bo mori nima. Tine bi ni ako 'böwu kebe titene koma 'böjö mo.

22 Kina odo kada mo kari kömö tine bo lisa tonë öle ngï kina malayika kombi ngï mitoro koto ngila Abarayama. Di pötö mo na bo mori tonë köle ngï gbi kusu bo,

23 na bo kari ngï mi Gehena mi gomo ma löbu. Kina odo bo konjo bi tine bo o'ja Abarayama ngï nbö ro ma kowo ti Lazara donjila bo yayi.

24 Kina bo kulöri, iya te, 'Baba Abarayama, i'di miyi keyi roma. Oja Lazara kusu dokole közi bo mi mini 'do kako kiyeyi dande'de ma to kpe timo. Mëdi 'deni mi gomo ma kinza kiya mi pa'do nime bine.'

25 Tine Abarayama ileki domo iya te, 'Kole, omeri to ma, tonë bine mi kada 'ba loma 'bi o'ja a ma laka 'beyi ga 'deni pili, tine Lazara kedï 'ba bo mi gomo. Kina me bo na 'deni 'bato mi lonjo bine ni 'beyi mi gomo.

26 Kina gbi gö löbu ëdi mi löngö nime boto mato umu de di yayi kako zize bine ala di zize bine kari ziye yayi.'

27-28 Bo nima iya te, 'Baba Abarayama, moma'jo roma ziyi oja Lazara kari doliŋo zi koso löndö ma ga ma muyi ame ga gba liŋo ze 'de yayi ne 'do bo kari kiyandi lijë kinza lijë kako ra gbi mi gomo mbëmbë nime.'

²⁹ Abarayama ileki dɔmo iya te, 'Lende 'ba kpa Musa ni ti bɔ kumɛ lende ni ɛdɪ yayi, lɔndɔ yɪ mo naga nima kuwɔ dɔmo.'

³⁰ Bɔ nima iya te, 'Inza tara, baba Abarayama. O'dɔkɔ ngɪ rɔ bilaka ame kɔdɔ di mɪ tɔlɛ ne na 'dɔ kari zɪnnɪ gɔ lijɛ koto dɔnnɪ.'

³¹ Abarayama iya te, 'Ɔdɔ lijɛ kuwɔ dɔ Musa ni ti bɔ kumɛ lende ni dɛ bɔtɔ ame kɔdɔ pele di mɪ tɔlɛ ne lijɛ inza kuwɔ dɔmo gbɪ.' "

17

Lende Kɛnyɛ

(MT 18:6-7, 21-22; MK 9:42)

¹ Yɛsu ɛnyɪ kiya zi bɔ kɔsɔ gɔ bo ga iya te, "Akiyɔzɔ 'ba ti'di bilaka kila'ba mɪ lende kɛnyɛ ɛdɪ 'deni ngɪ nburu mɪ dɔyayi. Ne bu'bu zi bo bɔ ame ki'di 'dɔ wa naga nima ko'dɔ rɔnnɪ ne.

² Ma laka mo dɛne ɔ'bo 'dɔ kudɔdu toto ndɔwu ma lɔbu ra mugu bo gɔ kitɪnjɪ bo timo mɪ mini lɔbu di dɔ ame 'dɔ bo ki'di wa titi naga nime kila'ba mɪ lende kɛnyɛ ne.

³ Ne i'dike kɔmɔye kandi laka.

Ɔdɔ lɔndɔ yɪ mɔtɔ kirasi lende amo dɔmo. Kina ɔdɔ bo kuwɔ dɔyɪ ola bo gɔ lende kɛnyɛ nima.

⁴ Ɔdɔ bo koto pele tirasi lende zɪyɪ nɔbɔ mɪ modɔmorɪyɔ mɪ kada kɔtɔ tine bo kɔ'bɔ nduwɛ tako tiya mo zɪyɪ te, 'Moto dɔma 'deni,' ola bo gɔmo."

⁵ Bɔ laja abo ga iya te, "Nɛre, ulu ze mɪ ti'di dɔze gɔ tigo 'bɪ."

⁶ Bo ileki dɔmo zɪnnɪ, bo iya te, "Ɔdɔ kɛddɪke pele nge ti ti'di dɔye gɔma titiyɪ 'deki miye na kiyake pele nge rɔ tiya zi ngɛrɪ kpɛrɪ nime te, 'Nɪ, unyɛ rɔyɪ kari kidɛyɪ rɔyɪ mɪ mini lɔbu,' kina ti kuwɔ dɔye ngɪ.

⁷ Me ɔdɔ nɪ mɔtɔ kɛddɪ ti bɔ laja 'bɪ bo kɛdɪ ko'dɔ ndɔbɔ mɪ nyaka ala toda kamɔlɔ, ɔdɔ bo kɔmɔ lijɔ ti kiya zi bo te, 'Ako titi welo konyo kpɛyɪ'?

⁸ Inza tara, ɛddɪ kiya za te, 'Ileɔ akonyo zɔ ndɔ koja laja zɔ monyo kpama muwɛ titi tine 'dɔ kari konyo 'bɛyɪ 'jaa.'

⁹ Gɔ ame bɔ laja nima kuwɔ dɔ nɛre abo pele ne tine inza rɔ lende kembe zi nɛre abo 'dɔ kileki yɛɛ'dɪ gɔmo zi bo.

¹⁰ Kina kpe na gbɪ tara, ɔdɔ ko'dɔke wa ame Bɔko'ba kiya 'deni ziye to'dɔ mo ne, iyake e'be te, 'Ze eze nge rɔ bɔ laja ame wɔtɪ ne, do'dɔ eze nge rɔ ndɔbɔ.' "

Bɔ Mɔnyu 'Butɛ

¹¹ Di gɔ kɔrɪ kari Yerosalema na Yɛsu kɛnyɪ kudɔ kebe dɔ maga 'ba Somorona ni ti Galilaya.

¹² Ko'ja bo kɛdɪ ko'dɔ 'deni tɔdɔ tari mɪ lijɔ tine na dɔ bo kondɔsɔ ngɪ ti ya ma 'butɛ mɔtɔ ga roma kila'ba 'deni rɔmo. Kina lijɛ kɔrɔ ngɪ nɔbɔ rɔ ma kowɔ

¹³ kulɔrɪ rɔ ma kembe, kiya te, "Nɛre Yɛsu, ongo lisa 'ba rɔze."

¹⁴ Kina ɔdɔ bo ko'ja lijɛ 'deni tara tine, bo iya te, "Arike kilemeke rɔye ma kɔpɔ 'deni zi bɔ akumu ni."

Di bi tari 'bɛnnɪ tine rɔnnɪ 'deni ngɪ rɔ ma kɔpɔ.

¹⁵⁻¹⁶ Kina ɔdɔ bɔ ma kɔtɔ mɔtɔ ame bo rɔ Somorona ne bo kɔngɔ kileɔ bo 'deni tara tine bo ileki ngɪ ti tilɛlu Bɔko'ba rɔ ma kembe bo kako kila'ba bɛrɪ bi ndɪ Yɛsu tileki yɛɛ'dɪ zi bo.

¹⁷ Yɛsu ɛnyɪ kititi iya te, "Ma modɔmosowɔ mɔtɔ ga ame kileɔ gbɪ ne ɛdɪ yala? Tara ne ileɔ dɛ su 'butɛ ya?

¹⁸ Bɔ lɔwɔ nime na nge kɔtɔ kpɔkɪ kileki kako to'dɔ yɛɛ'dɪ zi Bɔko'ba?"

¹⁹ Kina Yɛsu kileki kiya zi bɔ nima, iya te, "ɛnyɪ tɔrɔ kari ɛ'bɪ ti, ti'di dɔyɪ gɔ tigo ma na kileɔ yi 'deni."

Nɛre Lɔbu 'Ba Bɔko'ba

(MT 24:23-28, 37-41)

²⁰ Parosi mɔtɔ ga ɛnyɪ kititi Yɛsu gɔ tako 'ba nɛre lɔbu 'ba Bɔko'ba. Kina bo kileki dɔmo zɪnnɪ iya te, "Nɛre lɔbu 'ba Bɔko'ba inza kako ngɪ te ko'ja kɪnɛ mo ti kɔmɔ.

²¹ Inza gbɪ rɔ wa ame 'dɔ bɔtɔ kiya te kina me bine, ala kina me 'dɛ. Tine nɛre lɔbu 'ba Bɔko'ba ɛdɪ 'deni miye."

²² Kina bo kɛnyɪ kiya zi bɔ kɔsɔ gɔ bo ga, bo iya te, "Kada mo ti kɔmɔ 'deni ame 'dɔ kiterike to'ja kada 'ba tileki 'ba kole 'ba bilaka lesi. Tine inza ko'jake.

²³ Kina bilaka ti kiya ziye te, 'Bo na me 'dɛ,' ala 'Bo na me.' Tine kinza kirɪjake dɛ gɔnnɪ.

²⁴ Kada ame mo rɔ 'ba tileki 'ba kole 'ba bilaka lesi ne ti kɛdɪ kɔzɔ kpa tɔrɔ kunyɪ

ame kunyi di yibi kiyɔɔ bi ɲbɔ dɔ tɔɔ ne.

²⁵ Tine ma dɔgba mo bo ti kombi gomo titi rɔ mbembɛ bilaka naga nime pili kilagi bo.

²⁶ Kada 'ba tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ti kɛdi gbɛ kɔzɔ kada 'ba Nowa

²⁷ ame bilaka koloma ɲgi rɔ tonyo kpɛnni tuwɛ mo togbe rɔnni ɲbɔ kɔmɔ mi kada ma Nowa kɛdi kɛki mi sorope. Tine yɔ na mini koso kako ɲgi kote dɔnni pili yaga.

²⁸ Kina ti kɛdi gbɛ kɔzɔ ma tɔnɛ mi kada 'ba Lotɔ ne tara. Bilaka oto nduwɛ tonyo kpɛnni tuwɛ mo tugɔ ndɔgɔ tidiyɛ wa to'ba rɔ.

²⁹ Tine mi kada ma Lotɔ kɔdɔ di Sodomɔ na kɔdɔ pa'do ti kulugbi dɔku ma kɛdi kilanma ɲgi kako di mitɔrɔ kote dɔnni pili yaga.

³⁰ Kina ti kada 'ba tileki 'ba kole 'ba bilaka lesi kɛdi gbɛ tara.

³¹ Mi kada mo nima ni bo ame kɛddi tilere yaga kpadɔri 'bi ne kinza dɔyi kilɛyi dɛ kpe tɔdɔ rɔ gɔ jama 'bi ga. Kina gbɛ tara ni bo ame 'deni mi nyaka kinza kileki dɛ kpe kari liɲɔ.

³² Omerike 'ja 'ba Lotɔ te.

³³ Bɔ ame kiteri tɔmɔ didi bo ti kupɔ ɲgi. Tine bo ame kupɔ didi bo ne ti kɔmɔ ɲgi.

³⁴ Rɔ ma laka miya ziye, mi korɔndɔ mo nima bilaka riyo ti kɛdi 'deni dɔ sora kɔtɔ, tine ti kogba mɔtɔ kola ma kɔtɔ.

³⁵ 'Ja riyo ti kɛdi 'deni dɔ toto bi kɔtɔ, tine ti kogba mɔtɔ kola ma kɔtɔ."

³⁶⁻³⁷ Bɔ kɔsɔ gɔ bo ga ɛnyi kititi bo iya te, "Yala ga ya, ɲere?"

Yɛsu ileki dɔmo iya te, "Bi ame ti tɔku teyi ranja ti kotɔtɔ kpɛnni teyi."

18

Mi Kɛddi

¹ Yɛsu ɛnyi kiya dɔngala mɔtɔ zi bo kɔsɔ gɔ bo ga 'dɔ kileme zinni kinza lije kola gɔ tititi kɔnyi dɛ di zi Bɔko'ba lije kɔ'bɔ nduwɛ to'dɔ mo.

² Bo iya te, "Nere bo tɔngɔ burɛ mɔtɔ oloma pa dɔ gawo mɔtɔ yayi kere Bɔko'ba dɛ gbɛ ala komeri lende 'ba bɔtɔ.

³ Tine makuru'bɛ mɔtɔ ɛdi gbɛ mi gawo nima yayi. Kina lɔko kɔ'bɔ ɲgi nduwɛ rɔ tari zi bo nima toma'jo rɔni teyi, iya te, 'Ongɔ ndi lende ma laka zɔ rɔ bo ndo'ji ma.'

⁴ Nere nima oloma titi pa rɔ tilagi lende 'ba 'ja nima. Tine rɔ ɲburuɲburu mo bo ɛnyi komeri, kiya te, 'Ne kɔzɔ ame ma mere Bɔko'ba dɛ momeri lende 'ba bɔtɔ dɛ pele

⁵ ne kina me 'ja nime kɔ'bɔ 'deni ɲgi ɲburu togba dɔma, ti mɔngɔ lende 'bɛni nime mileɲɔ ndimo kinza tako lulu 'bɛni nime kɔdɔ rɔma.' "

⁶ Yɛsu iya te, "Uwɔke a ma ɲere dɔki'di kɛnyɛ nima kiya tɔ ma.

⁷ Ne tara bo Bɔko'ba ti ko'de lende kɛyi dɛ zinni lije ame ga rɔ 'ba bo ne ya? Lije ame ga kɛdi kudu zi bo kote kada kote korɔndɔ ne, bo ti kɔ'bɔ toga lije yaga ya?

⁸ Rɔ ma laka miya ziye, bo ti ko'de lende kɛyi ɲgi welo zinni. Tara ne ti kole 'ba bilaka lesi kako ko'ja lije ɲgi kɛdi rɔ ti'di dɔnni gomo mi kada 'ba tako abo na ya?"

Parosi Ni Ti Bɔ Kireke Awada

⁹ Kina Yɛsu kɛnyi gbɛ tiya dɔngala nime zinni lije ame ga kilɛbɛ rɔnni rɔ bo lende laka, lije kindiri ya ma laki ne. Bo iya te,

¹⁰ "Bilaka riyo mɔtɔ ga ɛnyi kari mi rɔ lɔbu 'ba Bɔko'ba bi to'dɔ mɔtu. Bɔ ma kɔtɔ rɔ Parosi tine mɔtɔ rɔ bo kireke awada.

¹¹ Bɔ ma rɔ Parosi mo nima ɔrɔ ɲbɔ caki kumɔtu, kiya te, 'Bɔko'ba, mileki yɛ'di ziyi 'bama minza kɔzɔ 'ba laki rɔ bo akolo rɔ bo lende kɛnyɛ rɔ bo yɛri ala gbɛ kɔzɔ 'ba bo kireke awada nime.

¹² Moro kpama mi riyo 'do mi tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyo, a ma ga pili rɔ gɔmo kapa ma 'butɛ mo mi'di ziyi.'

¹³ Tine bo ma rɔ bo kireke awada mo nima ɔrɔ 'ba bo rɔ ma kɔwɔ yi'bɔwu kusu kɔmɔ bo bɛri komba dɔngɔ'do bo iya te, 'Bɔko'ba, i'di miyi kɛyi rɔma ma bo lende kɛnyɛ nime.'

¹⁴ Rɔ ma laka miya ziye, bo kireke awada nime na ti kileki rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba inza rɔ Parosi nima. Rɔmoyi bo ame ko'dɔ rɔ bo rɔ lɔbu ne ti kileki 'deni bɛri. Tine bo ma kileki rɔ bo bɛri na ti Bɔko'ba kombi tɔrɔ."

15 Bilaka mɔto ga oloma to'de kole titi kako zi Yēsu 'do bo ki'di kōzi bo dɔmo ro yēyi. Kina ɔdo bo kōsɔ go bo ga ko'ja tara tine lijē ebe ngi tota kole titi naga nima kinza kari dē zi Yēsu.

16 Tine Yēsu ēnyi kīdēki kole titi naga nima kako zi bo, iya te, "Olake kole titi kako zō kinza kotake lijē dē rōmōyi lijē ame ga te ne nere löbu 'ba Boko'ba na ro 'bēnni.

17 Ro ma laka miya ziye, boto ame kinda'ba nere löbu 'ba Boko'ba dē kozo 'ba kole titi ne inza kodo du te yimo."

Bɔ Mɔri

(MT 19:16-30; MK 10:17-31)

18 Turu 'ba Yudayi mɔto ako kititi Yēsu, iya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi ma laka, wa'di na go mo'do go mo'ja didi ma nburunburu?"

19 Yēsu iya te, "Idēki ma ro ma laka go wa'di? Omeri 'deni ngi tara? Boto mɔto inza laka tine nge koto kpōki ro Boko'ba.

20 Ikali 'deni kō'du ki'di iya te, 'Kinza ko'do yēri dē, ko'do rōyi dē ro bo kōzi roma, ko'do 'bögö dē, kususu boto dē gbī ro bēti. Oro 'bu yi ni ti möyi.' "

21 Bɔ nima iya te, "Wa naga nime mo'do 'deni molo do yobi ma bine."

22 Kina ɔdo Yēsu kuwö bo nima 'deni kiya tara tine, bo ileki dɔmo iya te, "A mɔto ola gba koto ziyi to'do mo. Ari kugö ē'bi ga me mökö koza gīrisi mo zi bo lisa. Kina ti kēddi ngi ti wa ro mbēmbē mi doyayi 'ba mitoro. Kina 'do kako ti kōsɔ goma."

23 Kina ɔdo bo nima kuwö lende nime 'deni te tine bo ngi ro meri rōmōyi bo bo mōri na.

24-25 Yēsu ongo do bo na kiya te, "Tɔdo mi nere löbu 'ba Boko'ba zi bo mōri ni ti kēdi ro ma kitigo kebe tɔdo zi gamele di bi gbōñö 'ba bici libira."

26 Ya ame ga pili kuwö ne ēnyi kititi, kiya te, "Ne ɔdo kēdi 'deni te tine yē na 'jaa ti kɔmɔ di mi tölē ti?"

27 Yēsu ileki dɔmo, iya te, "Wa ame to'do mo konya do bilaka lesi ne ma di zi Boko'ba embe dē."

28 Pitörö iya te, "Nere, dola wa pili 'deni go tösö göyi."

29 Yēsu iya te, "Ro ma laka miya ziye, boto ame kola 'ja ala liño ala löndö ala 'bu ni ti ma ala kole dōmōyi nere löbu 'ba Boko'ba ne

30 ti ko'ja ngi ro mbēmbē ro do kiteli giri nime kina gbī mi kada ma kēdi kako 'deni ro didi ma nburunburu."

Yēsu Iya Go Lende 'Ba Tölē Abo

(MT 20:17-19; MK 10:32-34)

31 Yēsu ogba bo kōsɔ go bo ga ro dönni kilende teyi iya te, "Dēdi darike nime nbo Yerosalema. Kina wa tönē ga bo kumē lende ni kiya go kō'du 'ba kole 'ba bilaka lesi ne ti ko'do rōnni ngi 'deni ko tara.

32 Ti kogba bo ki'di zi bo löwö. Kina ti lijē kōgö bo ngi ro laña kiti'ja bo koto'bi woro ro bo.

33 Kina ti lijē komba bo kupö bo. Tine mi tö'do do mota bo ti kēnyi 'deni kodo yaga di mi tölē."

34 Tine bo kōsɔ go bo ga ikali mi 'jo 'ba lende nime dē du te. Rōmōyi usu do 'jo 'ba lende pili 'deni di zinni. Kina ngi ki'di lijē kikali wa nima Yēsu kēdi ro tiya mo ne dē.

Bɔ Kɔmɔ Kōlu 'Ba Yereko

(MT 20:29-34; MK 10:46-52)

35 Ko'ja Yēsu ni kōmō 'deni ngosi ngila Yereko tine bo kɔmɔ kōlu mɔto ēdi do kpa kori yayi bi kpasi.

36 Kina ɔdo bo kuwö 'deni bilaka kēdi kolo 'deni ngi kebe yayi ro tindi tine na bo kēnyi kititi, iya te, "Wa'di ga na?"

37 Lijē iya te, "Yēsu 'ba Nazareta na kēdi ro tari."

38 Kina bo kɔmɔ kōlu tönē kēnyi kulōri kiya te, "Yēsu kole 'ba Dawidi, ongo lisa 'ba roma."

39 Tine bilaka ma dogba naga nima amo do bo 'do bo kudumö yaga. Ne pele na bo kulōri ngi kulöwö ro ma kembe, kiya te, "Kole 'ba Dawidi, i'di miyi kēyi roma."

40 Kina Yēsu korö ngi kīdēki bo kɔmɔ kōlu nima 'do ko'de kako zi bo. Kina ɔdo bo kōmō 'deni ngosi tine Yēsu ēnyi kititi bo, iya te,

41 "Wa'di na ko'doko go mo'do ziyi?"

Bo iya te, "Mo'doko to'ja go bi."

42 Yēsu iya te, "Kōmōyi koro yaga, ti'di döyi go tigo ma ilenjo yi 'deni."

⁴³ Kina kɔmɔ bɔ tɔnɛ kɔpɔ nɔgɪ bo kɛnyɪ kɔsɔ gɔ Yɛsu ti tilɛlu Bɔko'ba. Kina ɔɔ bilaka ma laki naga nima ko'ja 'deni tara tine, na lijɛ pili kebe nɔgɪ rɔ tilɛlu Bɔko'ba.

19

Yɛsu Ni Ti Zakayo

¹ Kina ɔɔ Yɛsu kari 'deni kɔmɔ Yereko kɛdɪ ko'dɔ titeli tine,

² bɔ dɔ bɔ kireke awada mɔtɔ ɛdɪ yayi rɔ bɔ mɔri mɔyɪ mo rɔ Zakayo.

³ Bo o'dɔkɔ gɔ bo ko'ja kinɛ Yɛsu tine bo nɔgɪ rɔ nyigbara, bo ɔ'bo dɛ 'dɔ to'ja Yɛsu di mi lɔngɔ tɪndɪ konzi naga nima.

⁴ Kina bo kirinɔ nɔgɪ dɔgba kari kɛkɪ dɔ nɔgɛri kɛlu 'dɔ bo ko'ja kinɛ Yɛsu rɔmɔyɪ bo ɛdɪ rɔ tako kebe gɔ kɔri mo nima.

⁵ Kina ɔɔ Yɛsu kako 'deni kɔmɔ yayi tine na bo kombi kɔmɔ bo nɔgɪ tɔrɔ kɪdɛkɪ kiya te, "Zakayo, ɛkɪ welo bɛri, laka tɔne mɛdɪ mari moloma linɔ 'bi."

⁶ Kina bo kɛkɪ nɔgɪ bɛri kari ti Yɛsu rɔ nɔba linɔ abo ti mi kɛyɪ.

⁷ Kina bilaka ama ga pili ko'ja ne kebe nɔgɪ rɔ tokore mo iya te, "Bo ari nɔgɪ rɔ nɔba linɔ 'ba bɔ lende kɛnyɛ nima?"

⁸ Tine di yayi na Zakayo kɛnyɪ tɔrɔ kilende zi nɛre Yɛsu, iya te, "Onɔgɔ nɛre, tɔne ti mi'di kapa 'ba a ma ga zi bɔ lisa ni. Kina ɔɔ mu'bɔlu bɔtɔ mɔtɔ ra ti mopi kileki teyi mi sowɔ."

⁹ Yɛsu iya te, "Ma tɔne kɔnyɪ ɔmɔ 'deni mi linɔ nime rɔmɔyɪ bɔ nime gbɪ rɔ kupɔ Abarayama

¹⁰ kina kole 'ba bilaka lesi ako toma ma kɔlu 'deni yaga naga nime tɔmɔ mo."

Dɔngala 'Ba Bɔ Mɔri Mɔtɔ

(*MT 25:14-30*)

¹¹ Ko'ja bilaka naga nima kɛdɪ gba rɔ tuwɔ lende nima na Yɛsu kɛnyɪ nɔgɪ tiya dɔngala nime zinni rɔmɔyɪ bo 'deni nɔgɔsi nɔgɪla Yerosalema tine lijɛ omeri 'bɛnnɪ tɛgɛ nɛre lɔbu 'ba Bɔko'ba ɔmɔ 'deni naɪ.

¹² Bo iya te, "Turu lɔbu mɔtɔ ɛnyɪ kari nɔbɔ rɔ ma kɔwɔ mi dɔlinɔ mɔtɔ 'dɔ kari ko'dɔ bo rɔ nɛre bɔ dɔlinɔ di yayi gɔ bo kileki 'jaa kako.

¹³ Kina bo kɪdɛkɪ bɔ laja abo ga ma 'butɛ nɔgɪ pili kako zi bo gɔ koza yamo zinni

kɔzɔ a nime bo kose gɔmo zinni, iya te, 'Girisɪ naga nime mɛdɪ mola ziye ne i'dike dɔmo kɔyɔ teyi nɔbɔ mako.'

¹⁴ Tine bilaka 'ba dɔlinɔ 'bɛnnɪ rɔ ma ko'ji bo kina koza bilaka nɔgɪ ti lende 'ba kpɛnnɪ kari kiya te, 'Do'dɔkɔ dɛ gɔ bo nima kɛdɪ rɔ bɔ dɔlinɔ zize.'

¹⁵ Tine ari ko'dɔ bɔ tɔnɛ nɔgɪ rɔ bɔ dɔlinɔ na bo kuyɪ dɔ bo nɔgɪ kako. Kina ɔɔ bo kɔmɔ 'deni tine na bo koza laja nɔgɪ gɔ bɔ laja abo tɔnɛ ga bo koza girisɪ teyi ne, tɔngɔ mo ɔɔ lijɛ i'di dɔmo ga 'deni kɔyɔ ndɔ.

¹⁶ Kina bɔ ma dɔgba mo kako kiya te, 'Nɛre, kisɪ kɔtɔ 'bi tɔnɛ, dɔmo ɔyɔ 'deni teyi 'butɛ.'

¹⁷ Nɛre iya te, 'Laka bɔ laja ma, o'dɔ 'deni laka koloma tɔngɔ gɔ a ma titi nime liya ti mi kɛddɪ kina ti mo'dɔ yi ti rɔ bɔ dɔ gawo 'butɛ 'do.'

¹⁸ Bɔ laja ma mi riyo mo ako kiya te, 'Nɛre, kisɪ kɔtɔ 'bi tɔnɛ kola zɔ bine dɔmo ɔyɔ 'deni teyi muyɪ.'

¹⁹ Nɛre ileki dɔmo iya te, 'Ti mi'di yi koloma rɔ bɔ dɔ gawo muyɪ.'

²⁰ Tine bɔ laja mɔtɔ ako ma 'ba bo kiya te, 'Nɛre, girisɪ 'bi tɔnɛ na me. Mudɔdu ɛ'bi te kpa bɔngɔ musu mikeki tɔrɔ

²¹ rɔmɔyɪ mere lende 'bi ga ni rɔ bɔ mi kata. Iteri 'bɛyɪ togba mo kebe dɔ ma ki'di nɔgɪ rɔ mbɛmbɛ kina ame ga pele ni na dɛ kuli kupɔ mo ne ɔmɔmi nɔgɪ ziyo rɔ ɛ'bi.'

²² Kina nɛre kɛnyɪ nɔgɪ kileki zi bo, iya te, 'Lende 'bi naga nime na ti mo'dɔ burɛ 'bi timo. Ni bɔ laja kuruku nime, ikali ma rɔ bɔ mi kata mogba wa ma kinza rɔ ama naga ti ma kinza ma na mulɪ kupɔ mo naga momɔmi rɔ ama?

²³ Ne ma kikali mɔlo tara oto yamo ma nime dɛ mɔlo zi bɔ ndɔgɔ gɔ wa'di 'dɔ mako mo'ja dɔmo kɔyɔ 'deni teyi?'

²⁴ Kina bo kɛnyɪ nɔgɪ kiya zi ya ama ga kɛdɪ kɔrɔ yayi ne, iya te, 'Ogbake yaga di zi bo ki'dike zi bɔ ma ti kisɪ 'butɛ nime.'

²⁵ Lijɛ iya te, 'Nɛre, bo ɛdɪ 'deni timo mɔlo kisɪ 'butɛ.'

²⁶ Tine bo ɛnyɪ kileki dɔmo zinni, iya te, 'Rɔ ma laka miya ziye, bɔ ame kɛdɪ timo ti ki'di gbɪ dorɔ'do dɔmo. Ne bɔ ame kinza timo, ame mo pele mbowa yayi ti kopepe yaga di teyi.

27 Ne 'bënni lijë bo ko'doko dë tégë go mēdi ro bo dönni naga nima, o'deke lijë kako dayi kupö lijë pili yaga di kōmō ma bine.' "

Tɔdo 'Ba Yēsu Mī Yerosalema
(MT 21:1-11; MK 11:1-11; YN 12:12-19)

28 Di pötö lende nime na Yēsu kiteli ngi nduwē dōmo 'dō tari Yerosalema.

29 Kina ko'ja bo kōmō 'deni ngōsi ngila Betaniya ni ti Betepage dō dōku 'ba Bilaya tine na bo koja bo laja abo ga ma riyō ngi kari

30 ti ndose nime kiya te, "Arike mī liṅo nima kōmōye. Kina odo kēddi kōdōke 'deni yimo ti ko'jake kole akaca kosi dōmo 'deni bēri yayi ame bōto kēki dē gba mī kōto dōmo. Kina go kopeke ko'deke bine.

31 Tine odo bōto kititi ye kiya te, 'Eddi kopeke go wa'di?' iyake te, 'Nere na ko'doko.' "

32 Kina ya tōnē ga koja ne kari ko'ja wa pili ngi kōzo ame Yēsu kiya zinnī ne tara.

33 Kina odo lijë kēdi ko'do 'deni tope kole akaca nima tine na bo dōmo ga kititi lijë iya te, "Eddi kopeke akaca nima go wa'di?"

34 Lijë ileki dōmo iya te, "Nere na ko'doko."

35 Kina lijë ko'de ngi kako zi Yēsu lijë ko'ba bōngō 'bënni ga gōmo lijë ki'di Yēsu kēki koloma dōmo tari timo.

36 Kina odo bo kēdi kari 'deni tine bilaka ebe ngi to'ba bōngō 'bënni ga zi bo bēri mī go kori.

37 Ko'ja bo kōmō 'deni go kori ame kēdi kuluṅi 'deni kari bēri di dō dōku 'ba Bilaya ne tine na tindi ma kōsō go bo kēnyi ngi pili tilēlu Boko'ba ro ma kembe go, go koto ame ga pili lijë ko'ja 'deni ne, iya te,

38 "Yeyi kēdi dō nere ame kako ti möyi bo nere Boko'ba ne. Lende kēyi ti ro löbu kēdi ṅbö mitoro."

39 Tine ya mōto ga di mī lōngō tindi naga nima ame mo ga ro Parosi ni ne ēnyi kiya te, "Bo kōmō kiyandi, amo dō bo kōsō göyi naga nime."

40 Tine Yēsu ēnyi kileki dōmo zinnī, iya te, "Odo lijë kudumō pele, dōku ni pili ti kebe tulōri."

41 Kina odo bo kōmō 'deni ngōsi ngila Yerosalema dō gawo mo kinda 'deni tine na bo kudu ngi.

42 Bo iya te, "Ni, ma kēddi kikali a ma ko'doko go lende kēyi ra kina me ngi tōne. Ne usu dōmo 'deni yaga di kōmōyi.

43 Kada mo ti kōmō 'deni ame 'dō bo ya 'bi ga kalo kidiri yayi kuru dōyi kōsoni yi di dō kumu pili.

44 Kina lijë ti kupupu yi ti bo bōyi ma mī reki 'bi ga pili ro'boro'bo mī lupu. Lijë inza kola dōku 'bi ma koto te kileke mī go bi mo ma ko'ba teyi. Ti ko'do rōni tara ziyi rōmōyi ni ikali kada 'ba tako 'ba Boko'ba dōyi dē."

Tɔdo 'Ba Yēsu Mī Reki 'Ba Rō Löbu
(MT 21:12-17; MK 11:15-19; YN 2:13-22)

45 Kina odo Yēsu kari kōdō 'deni mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba tine, na bo koloma ngi ro toga ya ame ga kēdi ro tugō ndögō yayi ne.

46 Bo iya zinnī te, "Ugu 'deni mī buku 'ba Boko'ba iya te, 'Rō löbu ma nime ro rō 'ba mötu,' ne kpe ebe kuyike 'deni za yaga ro bi 'ba bo 'bögo."

47 Mī kada pili ma Yēsu kēdi tiyandi wa mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba, löbu 'ba bo akumu ni ti bo kōmō kiyandi ni ti löbu 'ba bilaka ni ēdi koma kori 'ba 'dō tupō bo,

48 tine pele tara lijë o'ja kori mo dē rōmōyi bilaka ēdi komoti rōnni nduwē tari tuwō lende abo.

20

Kōzi Kakpa 'Ba Yēsu
(MT 21:23-27; MK 11:27-33)

1 Mī kada ma dō koto mōto ko'ja Yēsu kēdi mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba tiyandi bilaka gbī tuwōwō laja laka abo tine na bo dō bo akumu ni ti bo kōmō kiyandi 'ba kō'du ki'di ni ti löbu 'ba bilaka ni kako zi bo,

2 kiya te, "Ni, iya zize, kōzi kakpa 'ba yē na me kēddi ko'do wa naga nime timo ne? Yē na ki'di kōzi kakpa to nime ziyi?"

3 Yēsu ēnyi kileki dōmo zinnī, iya te, "Akititi 'bama ēdi gbī koto bine tititi ye timo. Kpe, iyake te zō,

⁴ közi kakpa 'ba bapatisi tönë Yowani koloma rɔ to'dɔ mo ne ako di zi yë? Di zi bilaka lesi ala di zi Boko'ba?"

⁵ Kina lijë koloma ngi rɔ towasa mo rɔ gɔ rönni. Lijë iya te, "Gɔ diyake tondo? Ɔɔɔ diyake te ako di zi Boko'ba bo ti kiya te, 'Ne i'dike dɔye dë gɔ lende abo gɔ wa'di?"

⁶ Ne ɔɔɔ diyake te ako di zi bilaka lesi bilaka naga nime pili ti kënyi ngi tu'du ze ti dökü römöyï lijë pili omeri 'deni Yowani rɔ bɔ kumë lende 'ba Boko'ba."

⁷ Kina lijë kileki dɔmo iya te, "Dikali bi ma kako di teyi dë."

⁸ Kina Yësu kileki gbï zïnni iya te, "Ma gbï minza miya gɔ közi kakpa tɔ nime mëdi mo'dɔ wa naga nime timo ne ziye."

Dɔngala 'Ba Bɔ Ndɔbɔ
(*MT 21:33-46; MK 12:1-12*)

⁹ Kina bo kebe ngi nduwë nati tiya dɔngala nime zi tündi naga nima, iya te, "Bɔ mɔtɔ idiyë mɔwɔ këdi ko'dɔ rɔ layi naga ngi rɔ nyaka kina bo kogba bɔ ndɔbɔ ngi ki'di yimo bo kënyi abo kari koloma tara mi dɔyayi ma kɔwɔ.

¹⁰ Kina ɔɔɔ kada 'ba tite'de mo kômö 'deni tine na bo kënyi koja bɔ laja abo ngi kari 'dɔ ko'de dɔngëri ma 'ba bo di zi bɔ ndɔbɔ tönë ga. Tine bɔ ndɔbɔ naga nima inda'ba bɔ laja nima ngi komba koga kileki rɔ közi sari.

¹¹ Kina bo kënyi koja mɔtɔ gbï 'böwu kari. Ama mo tine lijë omba ngi ko'dɔ rɔ ma kënyë koga kileki rɔ ma sari.

¹² Kina bo kënyi gbï koja ma rɔ mi mota mo kari. Kina lijë komba ngi ko'dɔ wëtö rɔmo ku'du nbö yaga.

¹³ Kina bɔ dɔ nyaka tönë kënyi komeri, iya te, "Ti mo'dɔ tondo? Kole kɔtɔ ma nime mɔ'ɔ kulöwö ne ti moja kari zïnni mɔtɔga lijë ti koro bo."

¹⁴ Ne ɔɔɔ bɔ ndɔbɔ tönë ga ko'ja 'deni ngi rɔ kole 'ba bɔ tönë tara tine, lijë iya te, 'Bɔ nime bo na ti këdi rɔ bɔ dɔ nyaka nime kada mɔtɔ di pötö 'bu bo. Dupöke bo yaga 'dɔ nyaka nime kö'bö ngi nburu rɔ eze."

¹⁵ Kina lijë kinda'ba bo ngi ku'du yaga di mi nyaka nima kupö bo ngi.

Ma komerike 'beye wa'di na ti bɔ dɔ nyaka nima kako ko'dɔ zi bɔ ndɔbɔ naga nima?

¹⁶ Bo ti kako kote dönni pili yaga 'dɔ bo ko'de bɔ ndɔbɔ ma la'ja 'jaa 'dɔ kako to'dɔ ndɔbɔ mi nyaka abo nima."

Kina ɔɔɔ bilaka naga nima kuwö 'deni tara tine, lijë iya te, "Ee, ɔ'bɔ ko'dɔ rönï dë tɔ kpe tara."

¹⁷ Yësu ongo dönni kina bo kënyi kititi lijë, iya te, "Ne 'jɔ 'ba lende nime kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tégë tondo? Ame kugu yayi kiya te, 'Dökü tönë bɔ ko'ba rö ni kilagi pa di rɔmo ne na kileki 'deni rɔ dökü ma laka rɔ dɔ kiteli mi gbɔndɔ 'ba rö."

¹⁸ Lijë ame ga pili kila'ba dɔ dökü nime ne ti kodowe ngi ro'boro'bo yaga. Kina lijë ame ga dökü nime kila'ba dönni ne ti kiyanjmi lijë yaga rɔ lupu."

Awada Kopi
(*MT 22:15-22; MK 12:13-17*)

¹⁹ Kina bɔ kɔmɔ kiyandi ni ti löbu 'ba bɔ akumu ni ki'di ngi toma kɔri 'ba 'dɔ tinda'ba Yësu. Römöyï lijë ikali 'deni bo ëdi rɔ tiya dɔngala nima rönni. Tine lijë rɔ tikere di zi bilaka konzi naga nima yayi

²⁰ na lijë ki'di kômönni ngi kilegbe gɔ Yësu. Lijë oja bɔ kore 'bënni mɔtɔ ga kari ko'dɔ ga rönni kɔzɔ bɔ lende laka 'ba Boko'ba naga tara. Lijë omeri 'dɔ tinda'ba Yësu gɔ wa ame ga bo këdi kiya ne, 'dɔ lijë ki'di bo zi turu bɔ dönni.

²¹ Kina lijë bɔ kore mo naga nima kënyi kititi Yësu, iya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, dikali ngi rɔ ma laka akiyandi 'bi ti lende kiya 'bi ga na rɔ ma kodɔrɔ. Dikali yi ugö kpéyï dë zi bɔtɔ, kö'du 'ba Boko'ba na këddi kiyandi bilaka timo rɔ ma kodɔrɔ.

²² Ne iya zize te 'di, tara ne ëdi ngi zize rɔ ma laka mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'dɔ topi awada zi bɔ dɔliŋɔ ma löbu 'ba Romo?"

²³ Tine Yësu ikali dɔngala 'bënni nima 'deni mɔlo na bo kileki kiya zïnni, bo iya te,

²⁴ "Ilemeke kinë girisi mo te zö. Kinë yë ti möyï yë na me rɔmo ne?"

Lijë iya te, "Kinë ti möyï bɔ dɔliŋɔ 'ba Romo na."

25 Yēsu iya te, “Laka. Wa ame ga rɔ 'ba bɔ dɔliŋɔ ne opike abo zi bo. Kina wa ame ga rɔ 'ba Bɔko'ba ne opike zi Bɔko'ba.”

26 Kina ŋɔi lijɛ ɔ'bo dɛ kpe 'dɔ tokɔ kpa bo di kɔmɔ bilaka konzi naga nima. Dɔ lende kileki abo na kigayi lijɛ 'deni kina lijɛ kudumɔ ŋɔi.

*Tɔdɔ 'Ba Tɔku Di Mɔ Tɔlɛ
(MT 22:23-23:36; MK 12:18-40)*

27 Sadoke mɔtɔ ga lijɛ bɔ komeri 'bɛnni kiya te a mɔtɔ rɔ tɔdɔ 'ba tɔku di mɔ tɔlɛ inza naga ako zi Yēsu

28 ti akititi, iya te, “Bɔ kɔmɔ kiyandi, tɔnɛ bine Musa ugu zize iya te ɔdɔ ni mɔtɔ kɔlɛ kola 'ja 'bi kinza ti kole 'dɔ lɔndɔ yɔ mɔtɔ kinda'ba kɔzi makuru'bɛ pɔtɔ yɔ nima 'dɔ kɔyɔ timo rɔ bi dɔyɔ ni ma kɔlɛ nima.

29 Ne oŋɔ ya mɔtɔ ga lijɛ rɔ lɔndɔ kɔtɔ modɔmoriyɔ. Bɔ ma dɔgba mo ogbe 'ja kina bo kɔlɛ ŋɔi kola 'ja abo nima kinza ti kole.

30 Bɔ ma mɔ riyɔ mo inda'ba kɔzi makuru'bɛ nima kina ko'dɔ rɔni gbɔ tara zi bo.

31 Bɔ ma mɔ mota mo inda'ba gbɔ kina kari ŋɔi zinni pili tara rɔ gɔnni.

32 Rɔ ŋburuŋburu mo tine na 'ja mo tɔnɛ kɔlɛ ŋɔi.

33 Tine ɔdɔ kɔmɔ mɔ kada 'ba tɔdɔ 'ba tɔku ni di mɔ tɔlɛ kada mɔtɔ dayi nati lɔko ti kɛdi rɔ 'ja 'ba yɛ? Ya naga nima pili modɔmoriyɔ ogbe lɔko 'deni tɔnɛ bine.”

34 Tine Yēsu ileki dɔmo zinni iya te, “Bilaka ame ga mɔ dɔliŋɔ bine ne lijɛ na kɛdi kogbe rɔnni.

35 Ne lijɛ ame ga Bɔko'ba kɛdi ki'di kɔdɔ di mɔ tɔlɛ 'dɔ toloma 'jaa mɔ dɔliŋɔ ma kɛdi kako nime 'dɛ ne ogbe rɔnni dɛ

36 rɔmɔyɔ lijɛ ɔlɛ dɛ gbɔ kpe, lijɛ 'deni kɔzɔ malayika. Lijɛ 'deni rɔ kole 'ba Bɔko'ba rɔmɔyɔ lijɛ ɔdɔ 'deni di mɔ tɔlɛ.

37 Tine Musa ɔdɔrɔ gɔmo 'deni mɔlo bine ma a nima rɔ tɔdɔ 'ba tɔku di mɔ tɔlɛ ne kɛdi. Mɔ akugu abo gɔ pa'do kɔbɔ di dɔ morogo ne, bo idɛki Bɔko'ba 'deni rɔ Bɔko'ba 'ba Abarayama, Bɔko'ba 'ba Yisika, Bɔko'ba 'ba Yakoba.

38 Gɔ kɔ'du mo na dikali ŋɔi lijɛ inza kpe rɔ tɔku, Bɔko'ba ididi lijɛ 'deni rɔmɔyɔ bo na rɔ bɔ ki'di didi zi wa pili.”

39 Kina bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba kɔ'du ki'di mɔtɔ ga kɛnyɔ kiya te, “Ele sowa ŋere.”

40 Kina ŋɔi lijɛ ilaŋa rɔnni dɛ kpe tititi kpa bo.

41 Yēsu ileki 'bɔwu kititi lijɛ iya te, “Rɔ ma tondo mo na kiya te Kurisitɔ ame Bɔko'ba kɛdi koja ne di mɔ kupɔ Dawidi?

42 Ko'ja Dawidi kiya bine mɔ buku 'ba Akilɛlu te, 'Ŋere Bɔko'ba iya zi ŋere ma, iya te, “Oloma dɔ dɔri ma bine

43 ŋbɔ mi'di yi ka'da bɔ ya 'bi ga.”

44 Dawidi idɛki bo 'deni tɔnɛ bine rɔ ŋere abo, ne rɔ ma tondo mo na 'dɔ bo kileki 'bɔwu rɔ kole zi Dawidi?”

45 Ko'ja bilaka naga nima pili kɛdi rɔ tuwɔ lende abo 'deni na bo kɛnyɔ kiya zi bɔ kɔsɔ gɔ bo ga, bo iya te,

46 “Idike kɔmɔye kandi laka di zi bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba kɔ'du ki'di ni. Ako'dɔkɔ 'bɛnni rɔ tilingere ti bɔŋɔ kidakpa 'bɛnni naga nima rɔnni. Tumɔtɔ lijɛ kɔzɔ bɔ rɔ koro naga tara di mɔ bi 'ba ndɔgɔ na lende mo kɔ'ɔ rɔnni. Akiteri 'bɛnni rɔ kitɔ ma lɔbu naga di mɔ rɔ 'ba mɔtu ti bi ma laka naga di mɔ ŋbele.

47 Lijɛ bɔ kɛdi kɔdɔ gɔmɔ rɔ makuru'bɛ tote dɔ a mo naga nima. Mɔtu ko'dɔ 'bɛnni rɔ gɔgɔ tileme rɔnni timo. Lijɛ nime, kada mɔtɔ karama ma kɛdi kɔdɔ dɔnni na rɔ dɔ kiteli.”

21

*Kpa Kɔzi Ki'di 'Ba Bɔ Lisa
(MK 12:41-44)*

1 Yēsu oŋɔ bilaka naga nima kɛdi kɔlo tu'du kpa kɔzi ki'di 'bɛnni ga mɔ sandu 'ba rɔ lɔbu 'ba Bɔko'ba yayi ne. Bɔ mɔri ni ako ku'du yimo yayi.

2 Tine na makuru'bɛ bɔ lisa mɔtɔ kako 'bɛni ku'du ŋge rɔ taripa riyɔ yimo yayi.

3 Kina Yēsu kiya te, “Rɔ ma laka miya ziye, 'ja makuru'bɛ bɔ lisa nime lɔko na ku'du kpa kɔzi 'deni kebe bilaka naga nime pili.

4 Ya ma laki naga nima i'di 'bɛnni ŋge mbowa di mɔ wa mbɛmbɛ 'bɛnni ga ma lijɛ kɛdi timo. Ne 'bɛni 'ba 'ja nime gɔmo na ma 'deni pili lɔko ku'du mɔtɔ inza kpe.”

*Loma Ti Bi Koda
(MT 24:1-31; MK 13:1-27)*

⁵ Bɔ kɔsɔ ɔɔ bo mɔtɔ ga ebe tiya tele 'ba dɔŋgala 'ba rɔ ko'ba nima kiyija dɔku mo ga kiyɔru rɔ lɔbu 'ba Bɔko'ba timo ne gbɪ ti kpa kɔzi ki'di mo ga ma rɔmo yayi dɔmɔyɪ Bɔko'ba.

⁶ Tine Yɛsu iya zɪnnɪ iya te, "Wa naga nime pili kɛddɪ kɔŋɔke ne kada mo ti kɔmɔ 'deni ame 'dɔ dɔku naga nima pili ma kɔtɔ mɔtɔ mo te kileke dɛ kpe mi ɔɔ bi mo. Bɔ ya ti kitɪŋɪ 'doyi bɛrɪ."

⁷ Kina lijɛ kɛnyɪ kititi bo, iya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, kada mo ti kɔmɔ nyanya ga? Kina akileme mo ti kɛdɪ rɔ wa'di ame ɔɔ dikali timo kada mo ɛdɪ 'deni ŋɔsi?"

⁸ Bo iya te, "T'dike kɔmɔye kandi laka kinza bɔtɔ mɔtɔ ku'bɔlu ye ra. Rɔmɔyɪ ma konzi ti kako ti mɔyɪ ma kiya te, 'Ma na rɔ Kurisitɔ,' kina, 'Kada mo ɔwɔ dɛ kpe.' Tine kinza kɔsɔke dɛ ɔɔnnɪ.

⁹ ɔɔɔ kuwɔke birɔ ya, ɔɔ bi kɛdɪ ko'dɔ pele kinzikinzi, kinza kereke dɛ. Wa naga nima pili ɛdɪ ko'dɔ ga rɔnnɪ tɔtɪ dɔgba tine ŋburuŋburu mo inza kɔmɔ ŋɔ nati titi.

¹⁰ Bilaka ti kɛnyɪ to'dɔ ya ti bilaka mɔtɔ kina dɔliŋɔ gbɪ ti dɔliŋɔ mɔtɔ,

¹¹ kizikizi ti kɛdɪ, sɛyɪ gbɪ ti toŋɔŋɪ mi ɔɔ bi pili, sɛgɛ ma kinza kiya ti kɔdɔ mitɔrɔ.

¹² Tine dɔgba mo gba kinza wa naga nime ko'dɔ rɔnnɪ dɛ, ti kɔdɔ gomɔ rɔye ko'dɔ kɔzi kasi ziye koto ye mi rɔ 'ba mɔtu 'dɔ kɔdɔrɔ bicɪ lende rɔye ku'du ye mi maboso ti ko'de ye kɔmɔ ŋere ni ti turu pili ɔɔ lende ma.

¹³ Ama tine laja laka ma na 'dɔ kiyake zɪnnɪ.

¹⁴ Ne kinza ki'dike kɔmɔye kilɛ'di dɛ ɔɔ wa ame ga 'dɔ kiyake zɪnnɪ ne

¹⁵ rɔmɔyɪ ti mi'di lende kpeye ti akikali ma 'dɔ lijɛ bɔtɔ bɔ ya 'be naga nima ko'bo dɛ tomba yimo mɔkɔ.

¹⁶ 'Bu ye ga ti mɔye ga ti lɔndɔ ye ga ti ma wado 'be ga ti lɛpɪ ye ga na ti kebe ti'di kɔziye zi turu. Kina ti ki'di ya mɔtɔ ga di mi lɔŋgɔ ye nima kupɔ yaga.

¹⁷ Laki pili ti ko'ji ye ɔɔ lende ma.

¹⁸ Ne kpe ɔtɔ inza kosa rɔye sunɛ dɔye ma kɔtɔ pele te ɔtɔ inza kosa.

¹⁹ ɔrɔke kitigɔ kina ti ko'jake didɪ ma laka ŋɔ.

²⁰ ɔɔɔ kɔŋɔke bɔ ya kuru dɔ Yerosalema 'deni toko nima kina ɔɔ kikalike ŋɔ ɛdɪ kote dɔnnɪ giri naga nime.

²¹ Kina 'dɔ lijɛ ame ga Yudayi ne kirɪŋa ti mɔkɔ kari mi dɔku, lijɛ ame ga mi gawo ne kɔdɔ yaga kina kinza lijɛ ame ga 'deni yaga ne kileki dɛ kpe kari mi gawo.

²² Rɔmɔyɪ kada 'ba Bɔko'ba 'dɔ todɔ karama dɔnnɪ yimo na 'deni 'dɔ a tɔnɛ ga kugu mi buku abo ne ko'dɔ rɔnnɪ ŋɔ ko tara.

²³ Ti kɛdɪ rɔ gomɔ ma lɔbu zɪnnɪ lijɛ 'ja ame ga rɔ ma kɔmɔ ne ti ma ti kole kɛdɪ gba kulu mba naga. Gomɔ ma lɔbu ti kɛdɪ mi dɔyayi nime ya 'ba Bɔko'ba ti kako dɔnnɪ lijɛ bilaka naga nima.

²⁴ Ti kupɔ mɔtɔ ga ti mbele tine mɔtɔ ga ti kinda'ba kari timo rɔ 'bɔki mi dɔyayi pili ame ga rɔ 'ba bɔ lɔwɔ. Kina ma kinza koro Bɔko'ba dɛ naga nima ti kokpe mɔrɔki ŋɔ mi Yerosalema ŋbɔ kada 'bɛnnɪ ko'bo.

²⁵ Sɛgɛ ti ko'dɔ rɔnnɪ kɔmɔ kada ni ti nyepe ni ti kɛlu ni. Tine mi dɔliŋɔ bine bilaka ti kɛdɪ rɔ tikere ti kɔmɔ kilɛ'di di zi birɔ 'ba mini lɔbu ni.

²⁶ Dɔ bilaka ti kebe bi tulɛ di zi tikere 'ba wa ame ga lijɛ kɛdɪ rɔ toda dɔmo 'dɔ kako mi dɔliŋɔ nime pili ne rɔmɔyɪ kɛlu 'ba mitɔrɔ ni ti kiyaya 'deni.

²⁷ Mi kada mo nima na ti lijɛ ko'ja kole 'ba bilaka lesi ŋɔ kɛdɪ kako ti polɪ ti tigo 'ba lɔbu dɔ kiteli abo.

²⁸ Kina ɔɔɔ kɔŋɔke wa naga nime 'deni kɛdɪ ko'dɔ rɔnnɪ te tine ɔrɔke ti kombike kɔmɔye tɔrɔ rɔmɔyɪ bɔ kɔnyɪ 'be 'deni ŋɔsi."

Dɔŋgala 'Ba Ngɛrɪ Kɛlu

(MT 24:32-35; MK 13:28-31)

²⁹ Kina Yɛsu koloma rɔ tiya dɔŋgala nime zɪnnɪ, iya te, "Oŋɔke ŋɛrɪ kɛlu ni ti ŋɛrɪ mɔtɔ ga te,

³⁰ ɔɔɔ kɔŋɔ mbili mo 'deni kɛdɪ komo nima, ikali ŋɔ kpa dɔkikɛrɪ ɔwɔ dɛ kpe.

³¹ Kina gbɪ tara ɔɔɔ kɔŋɔke wa naga nime 'deni kɛdɪ ko'dɔ rɔnnɪ nima 'dɔ kikalike ŋɔ ŋere lɔbu 'ba Bɔko'ba ɔwɔ dɛ kpe.

³² Ziye tikali mo laka wa naga nime ɛdɪ ko'dɔ rɔnnɪ gba kota bilaka ma le'jete naga nime mɔtɔ ga kɛdɪ gba ti kɔmɔnnɪ.

³³ Mitoro ni ti doyyai ti kiteli tine lende ma inza kote rōni du koto te.

³⁴ Kina i'dike komoye ti kandi laka kinza kodoke miye de ngi kulowo go nbele mbembē ti layi kuwē ti komo kilē'di 'ba go wa 'ba dolijo nime kinza kada mo nima kinda'ba ye ra ngi tugu'du kozo ngowo ma kilaka.

³⁵ Rōmōyi kada nima ti kōmō do bilaka pili 'ba doyyai nime.

³⁶ Kina olomake ti bi koda ti tititi bo Boko'ba go tigo ziye tado lowe di mi lōngō wa naga nime pili kēdi ko'do rōnni ne 'do koroke komo kole 'ba bilaka lesi."

³⁷ Ro komo lēndō pili na Yēsu koloma ngi ro tiyandi bilaka di mi reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba, tine ro mi dokopiyari pili bo ö'bō abo nduwē tari tö'dō do dōku 'ba Bilaya.

³⁸ Kina ro mi dōnbo mo ga nduwē bilaka ö'bō tōlo kako zi bo mi reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba tuwō lende abo.

22

Ti'di Közi Yēsu

(MT 26:1-16; MK 14:1-11; YN 11:45-53)

¹ Kina odo kada 'ba karama ma kēdi konyo mangolo'bo mo kinza langa gōmo tōnē kola 'deni ngosi tine ame kideki möyi mo ro karama 'ba Pasaka ne,

² bo do bo akumu ni ti bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ēdi 'deni molo ro toma kori mato 'ba 'do tupō Yēsu timo rōmōyi lijē ro tikere di zi bilaka ma ti bo naga nima.

³ Kina Satani kodō ngi mi Yuda ma tōnē kideki ro Isikarita ma koto mato di mi lōngō ya ma 'butē dōmoriyō naga nima.

⁴ Kina Yuda kēnyi ngi kari zi löbu 'ba bo akumu ni ti löbu 'ba bo kanya 'ba rō löbu 'ba Boko'ba tiyoro kpa lende 'bēnni go wa ame 'do bo kususu Yēsu timo zinni ne.

⁵ Kina lijē ngi ti mi kēyi gōmo lijē kose 'do topi yamo 'jaa zi bo.

⁶ Kina bo kuti ngi gōmo na bo koloma ngi nati ro toma kada ame go bo ki'di Yēsu timo lowo zi ya naga nima kinza ma tindi naga nima kēdi teyi.

Yēsu Ari Mi Karama Ti Bo Köso Go Bo Ga
(MT 26:17-25; MK 14:12-21; YN 13:21-30)

⁷ Kina odo kōmō 'deni mi kada 'ba karama nima ame mo 'deni ro kada 'ba tumu kamolo mo ga ne

⁸ tine na Yēsu koja Pitoro ni ti Yowani ngi kari ti ndose nime, iya te, "Ari kilenoke akonyo 'ba karama ndō zize."

⁹ Tine lijē ēnyi kititi bo, iya te, "O'doko go dari dileno yala?"

¹⁰ Bo iya te, "Odo kari kōmōke 'deni kēdi kodoke mi gawo doye ti kondoso ti bo mato ti kete mini do bo. Kina 'do kōsōke ngi nduwē go bo nbo kari kōmōke ti bo lijo to nima bo kēdi kodō teyi ne.

¹¹ Kina 'do kiyake te zi bo do lijo mo nima, 'Bo komo kiyandi ze iya te, "Rō ma yala na go dako donyo karama 'beze yimo ti bo kōsō gōma ga?"

¹² Kina ti bo kileme rō tōro löbu mato ngi ziye ti jama mo ga ndō yimo. Kina go kilenoke go bi ngi zize yayi."

¹³ Kina lijē kari ko'ja wa pili ngi te kozo ame Yēsu kiya zinni ne tara. Kina lijē kileno wa 'ba karama ngi zinni yayi.

Akonyo 'Ba Nere

(MT 26:26-35; MK 14:22-31; 1KT 11:23-25)

¹⁴ Kina odo kada mo kōmō 'deni tine Yēsu ni ti bo laja abo ga oloma ngi kiyija ga rōnni kpa akonyo.

¹⁵ Kina bo kēnyi kiya zinni, bo iya te, "Ma ti mi kombi go 'do tonyo karama nime titi tiye gba kinza mombi gōmo ma de.

¹⁶ Ro ma laka miya ziye, minza monyo karama nime kpe titi di go ame tine 'jaa nbo odo 'jo mo kileme rōni 'deni pili yaga di mi nere löbu 'ba Boko'ba."

¹⁷ Kina bo kogba kōsu ngi bo kileki yē'di mo na bo kiya te, "Me ogbake kuwēke pili ro go roye.

¹⁸ Ro ma laka miya ziye, minza muwē akuwē nime kpe titi di go ame, tine 'jaa nbo odo nere löbu 'ba Boko'ba kōmō 'deni."

¹⁹ Kina bo kogba mangolo'bo bo kileki yē'di mo na bo konye yimo ki'di zinni, bo iya te, "Ame na ro yida roma ame

ki'di 'deni gɔye. Kina ti o'dɔke nduwë te tomeri ma timo."

²⁰ Kina gbì 'böwu di pötö akonyo 'deni na bo kogba kösu ngi, bo iya te, "Akuwë nime na rɔ lömu ma la'ja 'ba Boko'ba ma kɔrɔ dɔ roma ma ame kulöwu 'deni gɔye.

²¹ Ne bɔ ame kedi kari kususu ma ne közi bo edi aa mi lebe kɔtɔ tö.

²² Kole 'ba bilaka lesi edi köle ngi kɔzɔ ame bo Boko'ba ki'di abo 'deni mɔlo 'dɔ kedi tara ne. Ne bu'bu zi bɔ ma kususu bo mo nima."

²³ Kina lijë pili koloma ga ngi rɔ tititi rönni rɔ gɔ rönni tara ne yë na ti ko'do wa nima.

²⁴ Kina kowasa kënyi ngi gbì mi löngö lijë gɔ lende 'ba ɔdɔ yë na ti kedi rɔ löbu mbiri dönni di mi löngö lijë nima.

²⁵ Kina Yësu kileki kilende zinni, iya te, "Ba bɔ löwö ni nere 'benni mo ga o'dɔ ga rönni rɔ a löbu dönni. Tine lijë ma rɔ löbu mo ga ebe ga tubi rönni ti möyi mɔtɔ kidëki tégë, 'Bɔ ko'do lende laka zi bilaka.'

²⁶ Ne ma 'beye inza tara. Ma 'beye bɔ ma mbiri rɔ dɔ kiteli di mi löngö ye nima bo mo na ko gɔ kileki yaga rɔ ma titiyi mo. Bɔ ame bo rɔ löbu 'ba dɔye rɔ bɔ közi kakpa ne, bo na gɔ kedi kɔzɔ bɔ laja tara.

²⁷ Yë na mbiri, bɔ ma koloma dɔ kititi tonyo kpa bo ala bɔ kombi lebe? Bɔ ma koloma dɔ kititi na mbiri. Ne ma medì 'bama mi löngö ye bine kɔzɔ bɔ kombi lebe tara.

²⁸ Kpe na rɔ ame ga kö'böke tö mi kada 'ba gomɔ ma kömö zö.

²⁹ Kina kɔzɔ ame 'bu ma ki'di közi kakpa 'ba nere löbu abo zö ne tara ti mi'di gbì ziye

³⁰ 'dɔ konyoke kuwëke wa di dɔ tara-biza ma di mi nere löbu ma kolomake dɔ kititi to'dɔ burë 'ba dɔ kupö Yisarele kpa goli 'butë dɔmoriyö tönë ga.

³¹ Simona, Simona, Satani ititi Boko'ba 'deni gɔye 'dɔ bo kubö ye kɔzɔ nyönyu ame kedi kubö ne tara.

³² Ne mititi Boko'ba 'deni göyi ni Simona 'dɔ kö'bö ti'di döyi gɔ lende ma. Kina ɔdɔ ni kileki kako zö, iyëddi mi löndö yi ga."

³³ Tine Simona ënyi kileki dɔmo, iya te, "Nere, ma 'deni ndö tari kɔtɔ tiyi ɔdɔ kedi pele rɔ maboso ala tölë."

³⁴ Yësu iya te, "Pitörö, miya zi yi mi korondɔ nime tɔne gba kinza gɔngɔ ki-dapa dë ti koga kpëyi goma mi mota kiya te ikali ma dë."

³⁵ Kina bo kënyi kititi bɔ kösö gɔ bo ga, bo iya te, "Me tönë moja ye karike tilingere kinza makpɔtɔ kinza mbo'da ala wari ne, a mɔtɔ ileri ye ya?"

Lijë iya te, "Dileri ɔtɔ dë."

³⁶ Bo iya te, "Ne ma giri nime ɔdɔ ni mɔtɔ keddì ti makpɔtɔ 'bi ala mbo'da ogba tiyi. Bɔ ame kinza ti mbele ugö bɔngɔ 'ba röyi mökö 'dɔ kugö mbele timo zi yi.

³⁷ Rɔ ma laka miya ziye, a nime na tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te, 'O'dɔ bo 'deni ngi kɔzɔ bɔ lende kirasi tönë ga.' Rɔ ma laka medì miya ziye kina ti ko'do rönni ngi ko tara zö. Wa tönë ga kugu gɔ lende ma ne ti kömö ngi ko dɔma."

³⁸ Bɔ kösö gɔ bo ga iya zi bo te, "Nere, ɔngɔ tɔ ma, mbele na me riyö 'do."

Bo iya te, "ɔ'bo 'deni tara."

Yësu Ititi Boko'ba Gɔ Gomɔ Ma Kedi Kömö Zi Bo

(MT 26:36-46; MK 14:32-42)

³⁹ Yësu ënyi kari kɔzɔ ma mɔlo naga tara dɔ dökü 'ba Bilaya kina bɔ kösö gɔ bo ga kozi ngi kari gɔ bo yayi.

⁴⁰ Kina ɔdɔ lijë kari kömö 'deni gɔ bi mo nima tine, bo iya te, "Umötuke kinza akiyɔzɔ kömö ziye."

⁴¹ Kina bo kënyi kese mbowa yaga di rönni kɔzɔ bi ame ɔdɔ kogba dökü ku'du gɔ kileke nge teyi ne. Kina bo kolɔdɔ ngi bëri to'dɔ mötu, kiya te,

⁴² "'Bu ma, ɔdɔ ko'dɔkɔ ngi ogba kösu 'ba gomɔ nime yaga di kɔmɔ ma. Ne dë gɔ ako'dɔkɔ ma tine ako'dɔkɔ 'bi na gɔ ko'do rönni."

⁴³ Malayika 'ba mitɔrɔ ɔdɔ ngi zi bo di yayi ki'di tigo zi bo.

⁴⁴ Gɔ ame to'ɔ mo kumö dökì'di bo 'deni ne na bo kumötu ngi rɔ mbëmbë tende 'ba rɔ bo kulöwu bëri kɔzɔ roma tara.

⁴⁵ Kina ɔdɔ bo kënyi di bi mötu bo kari tɔngɔ bɔ kösö gɔ bo ga tine bo ari ko'ja lijë

pili kò'dò ga è'bènni 'deni, meri iyenme lijè 'deni.

⁴⁶ Bo iya te, “Èddi kò'dòke gò wa'di? Ènyike tɔɔ kumòtuke kinza akiyɔzò kòmò ziye.”

Tinda'ba Yèsu

(MT 26:47-56; MK 14:43-50; YN 18:3-11)

⁴⁷ Kota Yèsu kèdì gba rɔ tilende yò na Yuda ma tònè mo rɔ ma kɔtɔ di mì lɔngò ya ma 'butè dɔmoriyò tònè ga kòmò ngi ti tìndì gò bo. Bo ako kese ngɔsi rɔ Yèsu 'dò tome mbili mo.

⁴⁸ Tine Yèsu ènyì kilende zi bo, iya te, “Yuda, ususu kole 'ba bilaka lesi ti mbili kome?”

⁴⁹ Kina ɔdɔ bo kòsò gò Yèsu ga kɔngò wa nima 'deni kèdì kò'dò rònì tara tine, lijè iya te, “Nere, 'dò mbele ze ga kò'dò ndòbo ya?”

⁵⁰ Kina bo ma kɔtɔ kènyì ngi koga dɔ bo laja mɔtɔ 'ba bo dɔ bo akumu koke mbili mo ma dɔrì ngi ngi'bo yaga.

⁵¹ Tine Yèsu iya te, “Inza kpe tara.” Bo osa mbili bo nima yò na kilenjo rònì ngi kileki teyi.

⁵² Kina Yèsu kènyì kiya zi bo dɔ bo akumu ni ti bo dɔ bo kanya 'ba rò löbu 'ba Bòko'ba ni ti löbu 'ba bilaka ame ga kako gò bo ne, bo iya te, “Ma bo 'bögò na 'dò kakoke gòma ti mbele ni ti mɔbo?”

⁵³ Mò'bò nburu tònè tiye rɔ kòmò lèndò mì reki 'ba rò löbu 'ba Bòko'ba, ne tondo kosake kòziye dè rɔma di yayi? Ne ame na 'deni rɔ kada 'be to'dò ndòbo mì nere abo 'ba bo dɔ bi kòlu.”

⁵⁴ Kina kinda'ba bo ngi koto kari liɔ 'ba bo dɔ bo akumu. Tine Pitörò ozi nduwè kari kebe yì'bòwu rɔ ma kòwò.

Kpa Koga 'Ba Pitörò

(MT 26:69-75; MK 14:66-72; YN 18:15-18, 25-27)

⁵⁵ Kina ɔdɔ ya mo naga nima kari kulò'jò pa'do 'deni mì zana liɔ yayi kèdì tubì rònì kòmò mo tine, na Pitörò kako ngi koloma ngila lijè.

⁵⁶ Nyiti bo laja mɔtɔ o'ja Pitörò di go pa'do nima loko kinyeli laka na loko kènyì kiya te, “Bo nime bo gbì ti Yèsu.”

⁵⁷ Tine Pitörò ènyì ngi kandi gòmo, iya te, “Ja a bɔtɔ, mikali bo dè.”

⁵⁸ Mbowà 'bòwu bo mɔtɔ ari kò'ja bo gbì na kiya te, “Ni nime, ni gbì rɔ ma kɔtɔ mɔtɔ di mì ya naga nime.”

Pitörò iya te, “Bòne, minza tìnnì.”

⁵⁹ Kòzò saa kɔtɔ 'deni tara di pòtò mo na bo mɔtɔ kako koloma rɔ tutòrì lende nima rɔ ma kitigo kpa Pitörò, iya te, “Rò ma laka bo nime bo gbì ti Yèsu ròmòyì bo di mì Galilaya.”

⁶⁰ Tine Pitörò ileki dɔmo, iya te, “Bòne, ɔtɔ 'bì nima kèddì kiya ne mikali dè.”

Kina kò'ja bo kèdì kilende gba te yò na gɔngò kidapa ngi.

⁶¹ Nere Yèsu uyì kòmò bo kɔngò dɔ Pitörò. Kina bo komeri gò lende tònè Yèsu koloma rɔ tiya mo zi bo ne ngi, ame kiya te, “Tòne gba kinza gɔngò kidapa dè ti koga kpèyì gòma mì mota kiya te ikali ma dè.”

⁶² Kina bo kènyì ngi kòdɔ yaga kari kudu rɔ ma kènyè.

⁶³ Ya ma kèdì koda bi rɔ Yèsu mo naga nime ebe tose dɔ bo komba bo

⁶⁴ lijè kutu'bò kòmò bo teyi, kiya te, “Umè te zize, yè na kòkòsò yi?”

⁶⁵ Kina lijè koloma ngi nduwè rɔ titi'ja bo ti lende ma konya mɔtɔ ga.

To'de Yèsu Zi Bò Akumu Ni

(MT 26:59-66; MK 14:55-64; YN 18:19-38)

⁶⁶ Mì bi kèzè 'deni tine na löbu 'ba bilaka ni ti bo dɔ bo akumu ni ti bo kòmò kiyandi ni kòtòtò kpènnì ngi, na koto Yèsu ngi kari ki'di kòrò kòmònnì.

⁶⁷ Kina lijè kititi Yèsu, iya te, “Iya zize te, ni na rɔ Kurisitò mo tònè Bòko'ba kèdì koja ne?”

Yèsu iya te, “ɔdɔ miya pele ziye inza ki'dike dɔye gò lende ma.

⁶⁸ Kina ɔdɔ mititi ye 'bòwu gòmo inza kilekike dɔmo gbì.

⁶⁹ Ne kisaki di mì kada nime tònè kole 'ba bilaka lesi ti koloma dɔ dɔrì Bòko'ba tigo dɔ kiteli.”

⁷⁰ Kina lijè pili kènyì ngi tititi bo, iya te, “Dèmba ni rɔ kole 'ba Bòko'ba?”

Bo iya te, “Kpe na kiyake e'be tara.”

⁷¹ Lijè iya te, “Ne dèdì domake bo kodòrò bìcì lende rɔ bo mɔtɔ ka le go wa'di kò'ja duwòke 'deni di kpa bo?”

23

¹ Kina lijë pili kënyī ngī koto Yēsu kari zi Pilato.

² Na lijë pili kebe ngī tususu bo, iya te, “Do'ja bo kēdī rō tirasi dō bilaka ze ga. Bo iya te kopi awada dē zi bō dōliṅṅ ma löbu 'ba Romo, bo kiya rō bo rō Kurisītō bō dōliṅṅ.”

³ Kina Pilato kënyī kititi bo, iya te, “Nī na rō ṅere bō dōliṅṅ 'ba Yudayi?”

Yēsu ileki dōmo, iya te, “Nī na kiya ē'bi tara.”

⁴ Kina Pilato kilende zi bō dō bō akumu ni ti tīndī naga nima iya te, “Mo'ja ɔto ma 'dō kodō karama dō bō nime gōmo dē.”

⁵ Tine lijë oco ngī nduwē iya te, “Bō nime i'di bilaka pili 'deni kēdī ko'dō ayayi kote mī dōyayi nime ti akiyandi abo tō nima. Bo isaki mōlo di Galilaya bo kōmō 'deni timo me ṅbō bine.”

⁶ Kina ɔdō Pilato kuwō 'deni tara tine bo ititi, iya te, “Bo di Galilaya?”

⁷ Kina ɔdō bo kari kikali 'deni Yēsu di mī dōyayi ma 'ba ṅere Erode tine, na bo koja Yēsu ngī kari zi Erode rōmōyī mī kada mo nima gbī Erode ēdī Yerosalema yayi.

⁸ Kina ɔdō Erode ko'ja 'deni rō Yēsu tara tine bo ngī ti mī këyī rōmōyī bo ēdī mōlo ti kōmō ki'di 'dō to'ja Yēsu. Gō lēbī 'ba wa ame ga bo kēdī kuwō ne bo o'dōkō 'dō bo kōngō gō koto ma Yēsu kēdī ko'dō.

⁹ Bo oloma rō tititi Yēsu gō lende konzi tine Yēsu ileki dōmo dē zi bo.

¹⁰ Bō dō bō akumu ni ti bō kōmō kiyandi ni ö'bō ngī tususu Yēsu rō ma kitigō zi Erode.

¹¹ Kina Erode ni ti bō kanya abo ga kebe ngī rō topoto Yēsu kose dōmo. Lijë ogba bōngō ma kele kolō rō bo na lijë koja bo ngī kileki kari zi Pilato.

¹² Mī kada nima na Pilato ni ti Erode kinda'ba pōri ngī ko'ja mōlo pa lijë koloma rō bō ndo'ji.

Titeri Tupō Yēsu

(*MT 27:15-26; MK 15:6-15; YN 18:39-19:16*)

¹³ Kina Pilato kidēki bō dō bō akumu ni ti löbu 'ba bilaka ni pili ti bilaka ma laki 'dō kototo rōnnī.

¹⁴ Kina bo kënyī ngī kilende zinnī, bo iya te, “Bō nime o'deke ngī zō kōzō bō dō

kirasi ame kēdī kirasi dō bilaka ne tara, ne kina me mōngō ndī lende abo 'deni di kōmōye pili bine, tine lende kirasi ɔto ma kōzō ame ga kususuke bo timo ne mo'ja dē koto te di rō bo.

¹⁵ Kina Erode gbī tara o'ja lende kënyē ɔto dē di rō bo na me koja bo kileki kako zō bine. Bo o'dō a mōto dē du te ame kō'bō tölē.

¹⁶⁻¹⁷ Ne ti modō ṅge rō karama dō bo ti nyo'bo 'dō mope bo.”

¹⁸ Tine bilaka naga nime ënyī kulōri ngī pili kōzō timo rō ma kembe iya te, “Upō bo yaga, Baraba na kope zize.”

¹⁹ Bō mo nima rō Baraba ne i'di bo 'deni mī maboso yayi gō ayayi ame kōmō pa mī gawo yayi gbī ti akupō ne.

²⁰ Gō ame Pilato bo kō'dōkō 'deni 'dō kope Yēsu ne na bo kënyī ngī 'böwu kileki kititi bilaka naga nima,

²¹ tine lijë pili ö'bō ngī rō tulōri timo, iya te, “Utōti bo, utōti bo.”

²² Pilato ënyī 'böwu kilende zinnī 'deni rō mī mota mo, iya te, “Gō wa'di? Lende kënyē wa'di na bo ko'dō? A mōto ame ngī 'dō kupō bo gōmo ne mo'ja dē di rō bo. Ti mi'di ṅge kodō karama dō bo ti nyo'bo gō kope bo yaga.”

²³ Tine lijë ulōri ngī kulōwō nati rō ma kembe iya te, “Utōti bo yaga.”

Na tulōri 'bënnī ka'da Pilato ngī

²⁴ kina bo kodō kpa Yēsu ngī 'dō ko'dō kōzō akititi 'bënnī nima tara.

²⁵ Bō ma tōnē koboso gō lende 'ba ayayi ti löpō ne na za Pilato kope ngī zinnī kōzō ma lijë kititi tine Yēsu na bo ki'di ko'dō zinnī kōzō ma lijë ko'dōkō.

Tutōti Yēsu

(*MT 27:32-44; MK 15:21-32; YN 19:17-27*)

²⁶ Kina ɔdō bō kanya naga nima kēdī 'deni rō tari ti Yēsu tine bō mōto rō Simona di Kurënë ēdī abo rō tako di mōkō 'dō tari mī gawo yayi na lijë kinda'ba bo ngī ki'di bo tombi ṅgērī tōnē kari kutōti Yēsu dōmo ne kozi timo.

²⁷ Tīndī ma kinza kiya ösō 'deni gönnī ti 'ja mōto ga gbī kēdī kome kuwu.

²⁸ Kina Yēsu kuyī kōmō bo kiya zinnī, iya te, “Yitōti 'ba Yerosalema, uduke ma dē. Gbagba ye na 'dō kuduke ti kole 'be ga

29 römöyî kada mo ti kômö 'deni ame 'do kiyake te, "Ja ame ga ro koto ne, kömbö ma kinza köyö ti mba ma kinza kole kulu de naga na laka."

30 Kina ti bilaka kiya zi döku ni te, 'Ila'ba doze,' kina gbi zi kurungu ni tégé, 'Utu'bö ze.'

31 Ne kina me doo kedî ko'do rönî 'deni totî kozo a nime te kota mbili ngêri ni kedî gba ro ma ka'ji, ne doo mbili ngêri ni kututu 'deni dayi ti kedî 'jaa tondo?"

32 Ya moto ga riyö ro bo akolo oto 'deni gbi koto ti Yësu yayi tutötî mo.

33 Kina doo lijê kari 'deni kômö go bi mo ame kidêki ro "Kulöngbö do" ne tine, na lijê kutötî bo ngi yayi bi koto ti bo akolo mo tonê ga, ma koto do dörî bo tine moto do gali bo.

34 Yësu iya te, "Bu ma, ola lijê go wa nime lijê ko'do zo ne römöyî lijê ikali de."

Kina lijê koza bonggo abo ngi gbi ti bödö ku'du.

35 Tindî 'ba bilaka ooo yayi tonngo bo, tine löbu 'ba Yudayi ni ebe tose do bo, iya te, "Bo oloma tonê bine tamo ya moto ga di mi tolê ne i'dike bo komo ro bo di bina te doo bo kedî ngi ro Kurisitö mo tonê Boko'ba kigeli 'deni koja kako mi dolingo ne."

36-37 Bo kanya mo ga ako gbi kose do bo, iya te, "Doo keddi ngi ro bo dolingo 'ba Yudayi omo royi te di bina." Kina lijê kogba layi ko'ba'ba ngi ti'di mo kpa bo.

38 Akugu edi bi do bo toro yayi iya te, "Nere Bo Dolingo 'Ba Yudayi."

39 Bo akolo moto ame kutötî 'deni gbi yayi ne enyi gbi kiti'ja Yësu kozo 'benni, kiya te, "Ni Kurisitö na de? Omo royi 'do komo ze gbi."

40 Tine bo moto mo enyi kembe do bo, iya te, "Ni, ere Boko'ba de? Gomo koto nime keddi yimo ne na me gbi bo kedî yimo.

41 'Beze dedî dombi gomo nime go kpa közize ma do'do, ne 'ba bo, bo o'do oto de gbi yo ro ma kënyê."

42 Kina bo kileki kiya zi Yësu te, "Yësu, kinza ki'di lende ma de kudölu di döyî doo keddi 'deni ro bo dolingo kada moto."

43 Yësu ileki domo zi bo, iya te, "Ro ma laka miya ziyi, mi kada nime tone ti keddi koto tö mitoro."

Tölê 'Ba Yësu
(MT 27:45-56; MK 15:33-41; YN 19:28-30)

44 Ame tine 'deni mi zana kada ma kodoro na mandölu kutu'bö bi ngi nbö kada kilege,

45 kinê kada kinda de. Kina bonggo ma koke mi rö löbu 'ba Boko'ba timo tonê kotopa ngi koza mini riyö.

46 Kina Yësu kapi ngi ro ma kembe, iya te, "Bu ma, didi ma mi'di 'deni komo köziyi." Kina doo bo kilende 'deni te yo na bo kulöku ngi.

47 Bo do bo kanya ame yayi ne o'ja lende nima na bo kilêlu Boko'ba ngi, iya te, "Ro ma laka bo nime bo lende laka na."

48 Kina doo lijê bilaka ame ga pili kototo rönni yayi tonngo mo ne ko'ja wa nima 'deni ko'do rönî tara tine na lijê pili kita'ba ga ngi di yayi ti tomba donggo'do nni.

49 Tine ya moto ga ame kikali bo ne ti 'ja moto ga ma tonê ga kösö go bo di Galilaya ne ooo ga 'benni sege yaga tonngo wa nima.

Tusu Yësu
(MT 27:57-61; MK 15:42-47; YN 19:38-42)

50 Tine mi kada nima yayi bo moto möyî mo ro Yesepa na kari zi Pilato kititi töku Yësu 'do kodo kpamo zi bo tusu mo. Bo ro ma koto moto di mi löngö löbu 'ba Yudayi ni.

51-52 Tine bo 'ba bo uti de go ako'doko ma 'benni ti kpa lende kiyari mo ga. Bo ro bilaka ma laka ti lende koro ti bi koda go tako 'ba nere löbu 'ba Boko'ba. Bo di mi gawo 'ba Yudayi ame kidêki möyî mo ro Arimataya ne.

53 Kina bo kombi töku Yësu ngi béri kolo mi bonggo kanmi kari kusu mi ti'börö la'ja ame koga 'deni yoki döku kusu boto de gba yimo ne.

54 Mi kada mo nima tine tö'dö do muyi na 'deni 'do kezê ngi di gomo ro kada 'ba ro kindawo.

55 'Ja mo tonê ga kako molo ti bo di Galilaya ne ozi nduwê go Yesepa nbö lijê kari ko'ja dögö nima ti ma kedî ko'ba töku bo béri yimo yayi.

⁵⁶ Kina lijë kileki ngi liŋo kileŋo ga rönni ngi tari ti 'bu ni ti a ma kato kele naga. Tine lijë oloma titi kindawo rönni do koto mi kada 'ba ro kindawo go dölëti 'ba lende koro mo.

24

*Todo 'Ba Yësu Di Mi Tölë
(MT 28:1-10; MK 16:1-8; YN 20:1-10)*

¹ Mi kada ma dëndende di pötö kada 'ba ro kindawo nima na 'ja tönë ga kënyï ngi molo mi kano bi ti akato kele mo tönë ga kari timo ndi dögo.

² Tine lijë ari ko'ja döku 'ba kpamo kululu 'deni yaga.

³ Kina odo lijë kodo yayi tine lijë ari ko'ja töku nere Yësu inza kpe yayi.

⁴ Tine ko'ja lijë kedi gba toro jöri yayi yo na bilaka riyö moto ga bonjo 'ba romo köbö kilaka kozo toro kunyi tara kodo ngi koro ngila lijë yayi.

⁵ Kina 'ja tönë ga ngi ro tikere kusu ga kömönni bëri. Ya naga nima ënyï kilende zinni, iya te, "Go wa'di na keddï komake bo ame ro ma kididi ne di mi löngö töku gomo?"

⁶ Bo inza kpe bine bo ënyï 'deni kodo di mi tölë. Omerike go lende tönë bo kiya ko'ja bo kedi gba tiye di Galilaya ne, ame bo kiya te,

⁷ "Ti ki'di kole 'ba bilaka lesi 'deni ngi közi bo lende kënyë ni kutöti. Tine mi tö'dö do mota bo ti kënyï kodo 'deni 'böwu.' "

⁸ Kina lijë komeri go lende abo nima ngi.

⁹ Kina odo lijë kileki 'deni kako di ndi dögo yayi tine, na lijë kebe ngi tiyëti go wa naga nime pili zi ya ma 'butë dookoto mo tönë ga gbï ti ya moto ga.

¹⁰ Mariya Magadala ni ti Zowana ti Mariya ma 'ba Yakoba ni gbï ti 'ja moto ga lijë na kiya lende nime zi bo laja.

¹¹ Tine lijë i'di dönni dë go lende 'ba 'ja naga nima römöyï inda ngi di zinni kozo lende sari.

¹² Kina Pitörö kënyï ngi kirina kari do dögo kedë kingëngë yimo. Tine bo o'ja bonjo mo tönë kusu töku timo ne na 'deni nge yayi. Kina bo kënyï ngi kileki ti meri odo wa'di na kömö 'deni.

*Tari Emawo
(MK 16:12-13)*

¹³ Tine mi kada koto mo nima bo kösö go Yësu ma riyö moto ga ënyï 'deni kedi kari mi dolinjo ma mbowa moto kidëki möyï mo ro Emawo di ngila Yerosalema kozo mayile modomoriyö tara.

¹⁴ Lijë edi ro tiya lende 'ba wa ame ga ko'do roni ne.

¹⁵ Kina ko'ja lijë kedi ro tiya mo na Yësu kodo ngi ki'di tari koto tinni.

¹⁶ Tine amo i'di dë lijë kikali bo.

¹⁷ Kina bo kënyï kititi lijë, iya te, "Wa'di ma 'beye na keddike ro tiya mo di go kori?"

Kina lijë koro ngi kusu kömönni bëri ro meri.

¹⁸ Kina bo moto mo ame möyï mo ro Kilepa ne kileki kiya te, "Ni na 'bëyi nge koto di mi Yerosalema bine kuwö wa nime ko'do roni yayi mi tö'dö do ndö nime ne dë?"

¹⁹ Bo iya te, "Wa'di mo ga?"

Lijë iya te, "Wa nime ko'do roni zi Yësu 'ba Nazareta bo kumë lende ame Boko'ba gbï ti bilaka pili kikali bo ro bo tigo do kiteli mi wa pili ma bo kedi kiya gbï ti ma bo kedi ko'do ne.

²⁰ Kina me bo do bo akumu ze ga ti löbu ni ki'di kodo karama do bo kupö bo yaga, kutöti bo ngi.

²¹ Ze pili domeri 'deni bo na ro bo kënyï 'ba Yisarele mo tönë. Ne ma ro do kiteli mo tö'dö do mota mo na me 'deni töne.

²² Kina gbï 'ja moto ga di mi löngö ze bine ako kiya lende mo zize ki'di doto ngi ro goze. Lijë ënyï molo ti donjo ene kari ndi dögo

²³ tine lijë ari ko'ja töku bo kinza kpe. Kina lijë kileki kako kiya zize tégë lijë o'ja malayika kina malayika kiya zinni tégë bo ididi 'deni.

²⁴ Kina lépï ze moto ga kënyï kari do dögo yayi kari ko'ja lende nima gbï kozo ma 'ja naga nime kiya. Tine bo mo na lijë ko'ja kinë bo dë."

²⁵ Bo iya te, "Kpe ngi ro rumö bo do kirindi kinza kikali wa ame ga bo kumë lende kiya ne.

²⁶ Ikalike dë ma Boko'ba kedi ki'di Kurisitö kombi gomo go bo kodo mi löbu do kiteli abo?"

²⁷ Kina bo kisasi ngi tiiyēti go wa ma kugu mi buku 'ba Boko'ba go lende abo molo kisasi di zi Musa nbō kōmō zi bo kumē lende motō ga.

²⁸ Kina odo lije kari kōmō 'deni ngosi ngila gawo mo nima lije kēdi kari teyi ne tine Yēsu o'do ro bo kozo bo ēdi kiteli nduwē kari dogba.

²⁹ Tine na lije koloma ngi ro tota bo, iya te, "Kada inza kpe, o'do zize bine." Kina bo koloma ngi tinni yayi.

³⁰ Di kpa akonyo 'deni na bo kogba mangolo'bo ngi ko'do yēē'di domo bo konye ki'di zinni.

³¹ Kina kōmōnni koro ngi lije ki'di tikali bo tine na bo kōlu ngi liwo di kōmōnni.

³² Kina lije kebe nati tititi rōnni iya te, "Dēmba kina me di go kori yayi bo kēdi kiyēti lende mi buku 'ba Boko'ba zize dōki'di ze kēnyi kilaka ngi ne."

³³ Kina lije kēnyi ngi domo kileki kari Yerosalema. Lije ari ko'ja ya ma 'butē dokoto tōnē ga kototo dōnni 'deni bi koto ti ya motō ga,

³⁴ kēdi kiya teyi, iya te, "Nere Yēsu odo 'deni ngi ro ma laka di mi tōlē. Bo ileme ro bo 'deni zi Simona."

³⁵ Kina lije ya ma riyo mo tōnē ga kebe ngi tiiyēti go wa ame ga ko'do rōni zinni di go kori ti ma lije kari kikali Yēsu 'jaa ko'ja bo kēdi konye mi mangolo'bo ne.

Yēsu Ileme Ro Bo Zi Bo Kōsō Go Bo Ga (MT 28:16-20; MK 16:14-18; YN 20:19-23; NDB 1:6-8)

³⁶ Ko'ja lije kēdi gba ro tiya lende mo yo na Yēsu kodō ngi koro mi lōngō lije yayi, kiya te, "Lende kēyi koloma tiye."

³⁷ Tine o'de tikere ngi zinni, lije iya te motoga sēgē na ti lije ko'ja 'deni.

³⁸ Bo iya te, "Eddi kupōke roye go wa'di? Lende mo ilikō dōye tondo?"

³⁹ Onḡoke kōzō ti ndō. Ma na. Osake roma konḡoke. Ro sēgē ēdi te ti yida ro gbi ti kilinba kozo ame kēddi konḡoke ma ne?"

⁴⁰ Kina odo bo kiya wa naga nime 'deni te tine na bo kileme kōzi bo ti ndi bo ga ngi zinni.

⁴¹ Kina ko'ja dōnni kēdi gba ro ma kilikō ti tiliya ti loḡo tara tine na bo kēnyi kititi

lije, iya te, "Eddike ngi ti oto ga bine tonyo mo na?"

⁴² Na lije ki'di kenze kilanma ngi zi bo,

⁴³ na bo kogba konyo ngi di kōmōnni pili te.

⁴⁴ Bo iya te, "Wa tōnē ga moloma pa ro tiya mo ziye ko'ja mēdi gba tiye ne na 'deni me. Wa ame ga pili akugu 'ba Musa ni ti bo kumē lende ni ti Akilēlu kiya dōmōyi ma ne ti ko'do rōnni ngi ko tara."

⁴⁵ Kina bo kidinga dōnni ngi tikali lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba.

⁴⁶ Bo iya zinni te, "Ugu 'deni iya te, Kurisitō ti kombi gomo tine bo ti kodō yaga di mi tōlē mi tō'do do mota.

⁴⁷ Kina ti laja 'ba do koto ni ti akola go lende kēnye kuwōwō rōni ngi ti mōyi bo zi do kupō pili 'ba dōliḡo nime kisasi di Yerosalema.

⁴⁸ Kpe na ro bo ko'ja wa naga nime 'do kiyēti ke gomo.

⁴⁹ Mēdi moja a tōnē 'bu ma ki'di kō'du mo 'deni ti'di mo ziye ne. Ne olomake titi Yerosalema bine nbō tigo kako ziye di mitoro."

Tileki 'Ba Yēsu Mitoro (MK 16:19-20; NDB 1:9-11)

⁵⁰ Kina bo kēnyi ngi kari tinni yaga di mi gawo nbō Betaniya. Di yayi na bo kombi kōzi bo toro bo ko'do yēyi dōnni.

⁵¹ Tine ko'ja bo kēdi 'deni ro to'do yēyi dōnni yo na bo kēnyi ngi di ngila lije yayi na kogba bo ngi kari mitoro.

⁵² Kina lije kileki ngi kari Yerosalema ti tumōtu bo ti tiliya ro mbēmbē.

⁵³ Kina lije kō'bō ngi nburu mi reki 'ba rō lobu 'ba Boko'ba tilēlu Boko'ba.

Laja Laka Ma YOWANI Kugu

Lende 'Ba Boko'ba

¹ Molo gba kinza ko'ba doliṅo nime dē lende 'ba Boko'ba ēdī 'deni molo. Bo ēdī bi koto ti Boko'ba kina bo gbī rō Boko'ba.

² Bo ēdī molo ti Boko'ba di bi 'ba tisaki bīcī doliṅo nime.

³ Bo na me Boko'ba ko'ba wa pili 'ba doliṅo naga nime ti bo. O'ba wa ma koto moto te dē du kinza bo teyi.

⁴⁻⁵ Bo na rō ngira'da 'ba dīdī ma laka. Dīdī nima na 'deni rō bi kopo zi bilaka lesi ame kēdī koyi bi 'deni mī go bi kōlu. Kina bi kōlu ikali dē kpe tūyōlu mo yaga.

⁶⁻⁷ Boko'ba oja bo moto kīdēkī mōyī mo rō Yowani kako tiya lende 'ba bi kopo nima zi bilaka 'dō lijē pili ki'di dōnni gomo.

⁸ Yowani na dē rō bi kopo mo nima. Tine ndobo abo nge rō tiya lende mo zi bilaka.

⁹ Omba bi kopo nima na rō bi kopo ma laka. Bi kopo nima ēdī kako mī doliṅo nime 'dō kiyopo bi zi bilaka pili.

¹⁰ Tine lende 'ba Boko'ba ēdī 'ba bo 'deni molo mī doliṅo nime, ame Boko'ba ko'ba doliṅo 'deni pele ti bo tine bilaka mo ga oro bo dē.

¹¹ Bo ari mī dōyayi abo tine bilaka abo ga o'doko bo dē.

¹² Kina me bilaka ame ga ko'doko bo ki'di dōnni go lende abo ne, bo i'di lijē 'deni rō kole 'ba Boko'ba.

¹³ Bilaka na dē kōyō lijē molo tara rō kole 'ba Boko'ba. Tine bo Boko'ba na ki'di lijē rō kole abo ga.

¹⁴ Lende mo tōnē bo na ma kako 'deni rō bilaka lesi koloma mī lōngō ze. Kina me do'jake bo 'deni ti lōbu abo 'ba kole koto 'ba Boko'ba ame kako di zi 'bu bo tileme mī kēyī ti lende ma kodoro mo.

¹⁵ Bo na Yowani kiya lende abo te, "Bo tōnē moloma tiya lende abo miya te bo ēdī kozi kako di goma ne, bo na me ame miya te bo mbiri lōbu di doma ne.

Rōmōyī molo gba kinza kōyō ma dē bo ēdī 'ba bo 'deni molo."

¹⁶ Bo na me kō'bō 'deni nduwē ti'di yēyī 'ba Boko'ba zize ti mī kēyī abo.

¹⁷ Boko'ba i'di kō'du ki'di abo ti Musa. Tine mī kēyī abo ti lende laka abo bo ileme ti Yēsu Kurīsītō.

¹⁸ Boto moto inza ame ko'ja Boko'ba. Yēsu bo na nge rō kole koto 'ba Boko'ba ame bo kō'bō ṅburu bi koto ti Boko'ba. Kina me bo ki'di ze 'deni dikalike Boko'ba.

Yowani Bō Bapatisi

(MT 3:1-12; MK 1:1-8; LK 3:1-18)

¹⁹ Lende ame ga Yowani kiya go lende 'ba Yēsu ne kina me. Mī kada ma dō koto moto na turu 'ba Yerosalema koja bo akumu ni ti lēwī moto ga kari kititi Yowani odo tara ne bo yē mo na.

²⁰ Kina odo lijē kari 'deni kititi bo, tine bo andi dē go rō bo di zīnnī, bo iya te, "Ma Kurīsītō ame Boko'ba kēdī koja kako doliṅo nime bine ne na dē."

²¹ Kina lijē kēnyī kititi bo, iya te, "Nī Eliya na?"

Bo iya te, "Ma Eliya na dē."

Lijē iya te, "Nī na rō bo kumē lende 'ba Boko'ba mo tōnē?"

Bo iya te, "Ee."

²² Kina lijē kēnyī kititi bo, iya te, "Ne tine nī yē mo na? Iya rōyī zize 'dō dari diya zi ya ame ga koja ze ne."

²³ Yowani ēnyī kileki domo zīnnī, iya te, "Ēdī kozo akugu 'ba Yesaya ma tōnē kiya te, 'Bo mōto ēdī kuwōwō dō bo di yī mōkō kiya te, "Ileṅoke kori zi nere," ' ne."

²⁴ Kina ya mōto ga ame Parosi ni koja ne kititi Yowani,

²⁵ iya te, "Ne me kiya te nī Kurīsītō ame Boko'ba kēdī koja kako doliṅo nime ne na dē, nī Eliya na dē gbī kina nī bo kumē lende 'ba Boko'ba tōnē na dē gbī, ne ēddī kodō mini 'ba bapatisi dō bilaka go wa'di?"

²⁶ Bo iya te, "Ndobō ma na rō to'do bapatisi dō bilaka ti mini. Ne bo mōto ēdī le'jete tiye bine. Kpe ikalike bo dē.

²⁷ Bo ēdī kako to'do ndobo di pōtō ma bine. Bo mbiri kebe ma. Ma 'bama mēdī titiyi. Wari abo pele mō'bo dē tope mo."

²⁸ Wa nime o'do rōnī di Betaniya kapa yōpō 'ba Yaradene ma kari yībī. Kina

Yowani koloma rɔ todo mini 'ba bapatisi dɔ bilaka di yayi.

Kamölö 'Bɔ'bi 'Ba Bɔko'ba

²⁹ Mĩ bi kězè mɔtɔ na bo ko'ja Yèsu kèdĩ kako zi bo. Kina bo kényi kiya zi bilaka naga nima, bo iya te, “Onḡoke ti, kamölö 'bɔ'bi 'ba Bɔko'ba tönè kèdĩ kumu 'dɔ kombi lanḡba 'ba lende kényè 'ba bilaka pili ne bo na me 'dè.

³⁰ Bo na tönè moloma tiya lende abo, miya te bo èdĩ kozi kako di ḡoma ne, bo na mbiri löbu rɔ dɔ kiteli di dɔma. Römöyĩ mɔlo gba kinza köyö ma dè bo èdĩ 'deni mɔlo.

³¹ Ma gbĩ mikali bo dè mɔlo ɔdɔ bo yè ga na. Kina me mako 'deni mo'do bapatisi dɔ bilaka ti mini 'dɔ mileme bo zi bilaka ze ga 'ba Yisarele.”

³²⁻³³ Kina Yowani kényi ḡĩ tūyèti ḡo wa ame ga ko'do rönni ne kɔzɔ a nime te. Bo iya te, “Mɔlo mikali bo dè ɔdɔ bo yè na. Tine Bɔko'ba bɔ koja ma tako to'do bapatisi dɔ bilaka ti mini nime na kiya zö tégè, ‘Ti ko'ja Nyi Kɔtɔ Laka 'deni ḡĩ kèdĩ kako bəri di mitorɔ koloma dɔ bo. Bɔ nima bo na rɔ bɔ ame kèdĩ kako 'dɔ ko'do bapatisi dɔ bilaka ti Nyi Kɔtɔ Laka ne.’ Kina me mo'ja Nyi Kɔtɔ Laka 'deni kèdĩ kako bəri di mitorɔ kɔzɔ matukpuru tara kako kö'bö ḡĩ dɔ bɔ nime bine.

³⁴ Mo'ja 'deni ti kɔmɔ ma. Kina me mèdĩ miya ziye bɔ nime bo na rɔ kole 'ba Bɔko'ba.”

Tisaki Tösö ḡo Yèsu

³⁵ Mĩ bi kězè mɔtɔ 'böwu gbĩ ko'ja bo kèdĩ ti bɔ kösö ḡo bo ga ma riyo mɔtɔ ga,

³⁶ na bo ko'ja Yèsu ḡĩ kèdĩ kilingere kebe yayi. Kina bo kiya zi bɔ kösö ḡo bo naga nima, bo iya te, “Onḡoke tɔ ma. Kamölö 'bɔ'bi tönè Bɔko'ba kèdĩ kumu 'dɔ kombi lanḡba 'ba lende kényè 'ba bilaka pili ne, bo na me 'dè.”

³⁷ Kina ɔdɔ ya riyo tönè ga kuwö lende nime te yɔ, na lijè kényi ḡĩ kösö ḡo Yèsu.

³⁸ Kina ɔdɔ Yèsu kuyi kɔmɔ bo yi'böwu tine, bo o'ja ya riyo naga nima ḡĩ kèdĩ kozi ḡo bo. Kina bo kititi lijè, bo iya te, “Tondo?”

Lijè ènyĩ kileki kiya zi bo tégè, “Rabi,” ame 'jɔ 'ba lende mo tégè bɔ kɔmɔ kiyandi, “Èdĩ koloma yala?”

³⁹ Bo iya te, “Ako konḡoke.”

Bo iya tara römöyĩ ḡo bi èdĩ 'deni rɔ mĩ dɔkɔpiyari. Kina lijè kari ḡĩ ko'ja bi ame bo kèdĩ koloma teyi ne. Kina lijè kö'dö ḡĩ yayi mĩ korɔndɔ mo nima.

⁴⁰ Bɔ ma kɔtɔ di mĩ löḡö ya riyo naga nima, möyĩ mo rɔ Andareya löndö 'ba Simona Pitorö ni.

⁴¹ Kina bo kényi ḡĩ kari zi bɔ löndö bo Simona, bo iya te, “Bɔ tönè Bɔko'ba koja 'dɔ kako tokɔnyi ze bilaka abo ga ne, do'ja bo 'deni. Bɔ tönè 'bu ze löbu ga kidèkĩ möyĩ bo rɔ Masiya ne.” (Möyĩ kɔtɔ nime kina ma gbĩ kidèkĩ rɔ Kurisitö ne.)

⁴² Kina Andareya ko'de Simona ḡĩ kako zi Yèsu. Bo onḡo dɔ Simona. Kina bo kiya te, “Möyĩ yi rɔ Simona 'ba Yowani, ne ti mi'di möyĩ yi rɔ Kepa.” (Möyĩ kɔtɔ nime kina ma gbĩ kidèkĩ rɔ Pitorö ne ame 'jɔ 'ba lende mo tégè doku.)

Pilipö Ni Ti Natinèle

⁴³ Mĩ bi kězè mɔtɔ na Yèsu kényi ḡĩ kari Galilaya. Kina bo kari ko'ja Pilipö ḡĩ di yayi. Bo iya te, “Ako kösö ḡoma.”

⁴⁴ Pilipö di mĩ bilaka 'ba Betesayida dɔyayi 'ba Andareya ni ti Pitorö.

⁴⁵ Kina Pilipö kari ko'ja Natinèle ḡĩ, bo iya te, “Bɔ tönè Musa ni ti bɔ kumè lende 'ba Bɔko'ba mɔtɔ ga ma dɔḡba naga kiya lende abo ne, do'ja bo 'deni. Ugu lende 'deni mɔlo mĩ buku 'ba Bɔko'ba ḡo kö'du abo, kina me le'jete bo èdĩ 'deni mĩ löḡö ze. Bo na rɔ Yèsu kole 'ba Yesepa di mĩ gawo 'ba Nazareta.”

⁴⁶ Natinèle iya te, “Nazareta ni naga nima, lende laka wa'di ga na ti kɔdɔ di teyi?”

Pilipö ileki ḡomo, iya te, “Ee, ako konḡo titi ti kómöyĩ.”

⁴⁷ Kina ɔdɔ Yèsu bo konḡo Natinèle 'deni kèdĩ kako zi bo, bo iya te, “Onḡoke, bɔ nime bo na rɔ kupö ma laka 'ba Yisarele. A mɔtɔ rɔ bėti inza rɔ bo.”

⁴⁸ Natinèle ititi bo, iya te, “Ikali ma tondo ga?”

Bo iya te, “Mɔlo gba kinza Pilipö kidèkĩ yi dè, mo'ja yi 'deni mɔlo kèdĩ koloma bicĩ ḡèrĩ kèlu nima yayi.”

⁴⁹ Bo iya te, “Bo kɔmɔ kiyandi, nī na ŋgī rɔ kole 'ba Bɔko'ba. Nī na rɔ ŋere ze 'ba Yisarele.”

⁵⁰ Bo iya te, “Wa'di mo ga na te? Lende nime miya ziye bine, miya te, mo'ja yi 'deni mɔlo keddī koloma bīcī ŋgērī kēlu ne, kina me kikali ma 'deni gɔmo rɔ kole 'ba Bɔko'ba? Lende 'bī ele sowa. Ne lende nime ko'ja tɔne ne, ma titi mo na gba. Ma löbu mo ga edī gba ame ɔɔ ko'ja, lende mo edī kigayi yi.

⁵¹ Kina me mēdi miya ziye, kada mɔto ti ko'jake mītɔrɔ kurögö rōnī 'deni yaga rɔ gbōŋö. Kina ti koŋgɔke malayika 'ba Bɔko'ba 'deni kēdī kilēlē rōnnī kari tɔrɔ kako bēri zi kole 'ba bilaka lesi. Lende ma naga nime mēdi miya ne me rɔ lende ma laka.”

2

Karama 'Ba Gbe Mi Kana

¹ Di pötö tō'dö dɔ riyö tine karama 'ba gbe edī Kana mī dɔyayi 'ba Galilaya. Ma 'ba Yēsu ni edī bi 'ba gbe nima yayi.

² Kina Yēsu ni edī gbī yayi ti bɔ kōsö gɔ bo ga.

³ Kina layi kote rōnī ŋgī, tine na ma 'ba Yēsu ni kēnyī kari kiya zi bo, iya te, “Oŋgɔ te, layi inza kpe.”

⁴ Bo iya te, “Iya, nī na dē 'dɔ kiya ndɔbɔ zö. Kada 'ba tileme ma ömö dē gba.”

⁵ Ma bo iya zi ya ame ga kēdī koja laja mī gɔ bi 'ba karama yayi ne, iya te, “O'dɔke wa pili ame ga bo kēdī kiya ziye ne.”

⁶ Dömīri 'ba kete mini ma löbulöbu edī modɔkɔtɔ yayi ame kose 'deni di mī döku ne. Dömīri naga nima ma kɔtɔ edī koto sapiya ŋbö muyī. Kete naga nima na gɔ dölēti 'ba Yudayi ni rɔ a 'ba turögö rɔ wa.

⁷ Kina Yēsu kiya zi bɔ koja laja naga nima, iya te, “O'deke mini koso mī wa naga nime.”

Kina lijē ko'de mini ŋgī mī kete tōnē ga koso koriya ti kpamo.

⁸ Kina bo kiya zīnnī, bo iya te, “Unöke di mī kete naga nima kotoke kari zi bɔ dɔ gbe nime 'dē.”

Kina lijē kunö ŋgī koto kari.

⁹ Bɔ dɔ gbe nima inene mini tōnē Yēsu kuyi 'deni rɔ layi ne ŋgī, tine bo ikali dē

unö di yala. Bɔ koja laja naga nima na ŋge kikali. Kina bɔ dɔ gbe nima kēnyī kiya zi mē'dē 'ba nyiti,

¹⁰ iya te, “Bilaka pili edī koja layi ma kata na titi dɔgba zi ŋba 'bēnnī ga. Kina ɔɔ layi ka'da ŋba 'deni tine na 'jaa kēdī koja sīŋga ma kēpī mo. Ne 'beye tɔ nime layi ma laka na za kusuke dɔmo ŋbö ko'ja kabate.”

¹¹ Yēsu o'dɔ gɔ koto ma dɔgba abo nime 'deni di Kana. Kina bɔ kōsö gɔ bo ga kikali bo ŋgī gɔmo rɔ kole 'ba Bɔko'ba.

Tɔdɔ 'Ba Yēsu Mi Reki 'Ba Rö Löbu (MT 21:12-13; MK 11:15-17; LK 19:45-46)

¹² Di pötö lende nima na Yēsu ni kēnyī ŋgī ti ma bo ni ti löndö bo ga ti bɔ kōsö gɔ bo ga kari Kaparanoma. Lijē kari koloma mbowa yayi.

¹³ Kina ɔɔ kada 'ba karama ma löbu 'ba Yudayi ni ame kidēki möyi mo rɔ Pasaka ne kola 'deni ŋgosi tine, Yēsu ni ēnyī ŋgī kari Yerosalema.

¹⁴ Tine ɔɔ bo kömö 'deni yayi, bo iteli ŋgī kari mī reki 'ba rö löbu 'ba Bɔko'ba. Bo ari ko'ja bɔ ndögö ni kotɔtɔ rōnnī 'deni yayi kēdī ga rɔ tugö sa ni ti kamölö ni ti matukpuru ni. Ya mɔto ga kēdī 'bēnnī tutē girīsī.

¹⁵ Kina bo kogba kabi ŋgī koli rɔ nyo'bo bo kari koga lijē timo yaga di yayi ti kamölö ni ti sa 'bēnnī naga nima. Kina bo kitīŋi dɔ tarabiza 'ba bɔ kutē girīsī ni ŋgī bēri. Girīsī mo ga kolɔdɔ kiyēyi rōnī mī yayi.

¹⁶ Bo iya zi ya ma kēdī 'bēnnī rɔ tugö matukpuru naga nima, bo iya te, “Ēnyīke yaga ti e'be naga nima di bine. Rö 'ba 'bu ma nime kinza ko'deke dē kpe rɔ bi 'ba ndögö.”

¹⁷ Lende nime i'di bɔ kōsö gɔ bo ga ŋgī komeri lende ma tōnē kugu 'deni mɔlo mī buku 'ba Bɔko'ba ne, ame kiya te, “Lende 'ba gɔ rö 'bī nime Bɔko'ba oŋma dōki'dī ma ŋgī kɔzɔ pa'do tara.”

¹⁸ Kina turu 'ba Yudayi ni kēnyī kititi bo, lijē iya te, “Nī, lende 'bī naga nime ko'do ne, wa'di ga na ti ko'do tōne ame 'dɔ dikali yi timo rɔ ma laka omba Bɔko'ba na ŋgī koja yi tako toga bilaka naga nime yaga?”

19 Bo ɛnyī kileki kiya zīnnī, bo iya te, “Rō 'ba Boko'ba nime, ɔdo kitikoke yaga, ti mo'do kileki teyi ro ma la'ja mi tō'dō do mota.”

20 Lijē iya te, “Rō nime to'ba mo oto bilaka ŋbō kōmō kōo 'butē sowo dōōmu dookoto. Ti kō'bo to'ba mo kileki teyi ro ma la'ja ŋge mi tō'dō do mota?”

21 Dēmba lijē ikali 'jo 'ba lende abo nima dē. Bo ɛdī za kiya yida ro bo.

22 Kina ɔdo bo kēnyī kōdo 'deni yaga di mi tōlē tine, kina 'jaa bo kōsō go bo ga kēnyī tomeri go lende tōnē ga. Kina lijē kikali 'jaa omba lende nime ɛdī 'deni ŋgī ro ma laka kōzo lende ma tōnē kugu mi buku 'ba Boko'ba ne.

23 Ko'ja bo kēdī Yerosalema yayi mi kada 'ba karama 'ba Pasaka nima, bo oloma 'deni to'do lende mōto ga ame lende mo kigayi bilaka ne, kina lijē kikali ŋgī bo ako di zi Boko'ba.

24 Tine bo ikali lende 'bēnnī ga me ro kōtokoto. Kina bo o'doko dē tiya lende abo ga pili zīnnī.

25 Bo ikali lende 'ba dōkī'dī bilaka me ro kōtokoto kinza ma bōto kiya zi bo.

3

Yēsu Ni Ti Nīkuduma

1 Bō Parosi mōto kīdēkī mōyī mo ro Nīkuduma ro ma kōto mōto di mi lōngō turu 'ba Yudayi ɛnyī kako zi Yēsu ro mi korōndo.

2 Bo ilende zi Yēsu, iya te, “Bō kōmō kiyandi, dikali ŋgī ro ma laka Boko'ba na me koja yi kako tiyandi kōmōze. Rōmōyī ma kiya te Boko'ba kinza tiyī dēne inza kikali to'do lende naga nime.”

3 Yēsu iya te, “Rō ma laka miya zīyī, ɔdo kiya te kileki kōyō bilaka mo dē 'bōwu ro ma la'ja to'ja ŋere lōbu 'ba Boko'ba nime zi bo mo inza du te.”

4 Nīkuduma iya te, “Bilaka ame 'deni mbiri ro bulōbu te ne ti kileki kōyō 'bōwu ro ma la'ja totondo mo ga? Bo ti kileki 'bōwu tondo kōdo mi ma bo 'do kēnyī kōyō bo 'bōwu ro ma lōlōwō? A mōto inza kikali to'do rōnī tara.”

5 Yēsu iya te, “Rō ma laka miya zīyī, bōto mōto inza kikali tōdo mi ŋere lōbu

'ba Boko'ba ɔdo kiya te kōyō bo mo dē 'bōwu titi ti mini 'ba bapatisi gbī ti Nyī Kōto Laka.

6 Lōyō 'ba bilaka lesi ro 'ba dōliŋo nime, ne lōyō ame ro 'ba Nyī Kōto Laka 'ba Boko'ba i'di bilaka ro 'ba Boko'ba.

7 Kina me mēdī miya 'deni ziye, kpe pili o'doko 'do ki'dike kōyō ye ro ma la'ja. Lende nime igayi yi totondo?

8 Lende 'ba tōyō wa ro ma la'ja ti Nyī Kōto Laka nime ɛdī kōzo lende 'ba lili ame kēdī kome ne tara. Uwō biro mo ŋgī laka, ne go bi ame kisaki tome di teyi ne, ikali dē. Ikali dē gbī ɔdo ako di yala kina ɛdī kari yala.”

9 Nīkuduma iya te, “Tōyō bilaka ro ma la'ja nime, 'do ko'do lende mo tondo?”

10 Yēsu ileki kiya zi bo, iya te, “Lende nime dēne 'do kikali 'deni mōlo. Ne o'ja nī ŋgī ro bo kōmō kiyandi ma lōbu 'ba bilaka 'ba Yisarele 'di?”

11 Rō ma laka miya zīyī, wa ame ga do'ja ti kōmōze dikali 'deni gbī laka ne, na me dēdī diya ziye. Ne kpe ebeke kilagike 'bōwu yaga di rōmo.

12 Wa ame ga ro 'ba dōliŋo nime, ɔdo miya lende mo pele ziye, ilagike aa yaga di rōmo. Ne ɔdo mēnyī miya lende 'ba wa 'ba dōyayi 'ba mītoro ziye inza kilagike gbī di rōmo?

13 Bōto ma kōto mōto ari dē mītoro ame 'do ko'de lende mo kako bine. Kole 'ba bilaka lesi na ŋge kōto kako di mītoro.

14 Ōŋgōke, kōzo mi kada ma mōlo tōnē ga ame 'bu ze lōbu ga kēdī mi mōkō ne, Musa o'bo'bi 'bilēŋi ro murē kowe do ŋgērī toro 'do ɔdo bilaka ame kēdī kōlē ne kōŋgo kinē mo 'deni, 'do kōmō ŋgī yaga. Kole 'ba bilaka lesi ɛdī gbī tara. Ti kutōti bo 'deni do ŋgērī toro

15 'do ya ame ga pili ki'di dōnnī 'deni go lende abo ne kēdī ti didī ma ŋburuŋburu.

16 Ōŋgōke ako'o 'ba Boko'ba te, rōmōyī Boko'ba ɔ'o bilaka ro mbēmbē. Kina me bo koja kole kōto abo 'deni kako kōlē bine, 'do lijē ame ga pili ki'di dōnnī 'deni go lende abo ne kōlē dē kpe tine go kēdī ti didī ma ŋburuŋburu.

17 Boko'ba oja kole abo nime dē kako dōliŋo bine todo karama do bilaka 'ba

doliŋo. Tine bo oja kako tɔmɔ bilaka di mi tölē.

¹⁸ Bilaka ame ga ki'di dönñi 'deni ngi ro ma laka go lende abo, odo karama de kpe domo. Ne ya ame ga ko'doko de ti'di dönñi go lende abo ne, odo karama 'deni molo domo go ame lijē kilagi lende 'ba kole koto abo nime ne.

¹⁹ Boko'ba odo karama 'deni do bilaka kozo a nime te. Bo i'di bi kopɔ abo 'deni 'do koyi bi doliŋo nime. Ne bilaka ebe e'benni za to'do lende kenyē, ko'doko bi kopɔ nime de. Bi kolu na za lijē ko'doko.

²⁰ Bilaka ame ga ro bo ko'do lende kenyē ne o'doko de 'do kileme lende kenyē 'benni ga yaga go bi kopɔ. Kina ki'di lijē ko'ji bi kopɔ ngi sowa. Lijē o'doko de tako go bi ame bi kopɔ kedī koyi rōni teyi ne.

²¹ Bilaka ame ga ro bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba ne, lijē na kako 'benni 'deni go bi kopɔ 'do kileme omba ama lijē kedī ko'do naga nima lende laka 'ba Boko'ba na."

Yēsu Ni Ti Yowani

²² Yēsu ni enyi ti bo koso go bo ga kari mi kapa doiyayi 'ba Yudayi. Na bo kari koloma mbowa tinni yayi to'do bapatisi.

²³⁻²⁴ Mi kada mo nima Yowani edi gbi ro to'do bapatisi do bilaka di Ayinona ame ngosi dɔngila Salima ne, romoyi bi mo nima na ti mini teyi ro mbembē. (Ko'ja turu ki'di Yowani de gba mi maboso.) Na bilaka koloma ngi ro tolo kari zi bo yayi mi bapatisi.

²⁵ Turu moto 'ba Yudayi enyi to'do kowasa ti bo koso go Yowani ga go lende 'ba dolēti 'ba akurōgo ame 'do ki'di bilaka kedī ro ma kopɔ komo Boko'ba ne.

²⁶ Kina lijē kenyi ngi kari zi Yowani, lijē iya te, "Bo komo kiyandi ze, ne ro ma tondo na bo nime 'de gonyi popo ma kapa ma 'de yayi ne tone koloma ro tiya lende abo zize ne, bo kenyi 'deni to'do bapatisi? Kina me bilaka kenyi 'deni pili kedī kolo kari zi bo."

²⁷ Yowani ileki zinni, iya te, "Botɔ ma koto moto ikali de to'do ndobo moto odo kiya te Boko'ba na de ngi ki'di zi bo.

²⁸ Uwōke lende ma tone moloma tiya mo ziye ne, miya te ma Kurisitō ame

Boko'ba kedī koja ne na de. Kina miya 'deni tone gbi ziye bine, miya te Boko'ba oja ma toti dogba 'do bo nima kozi 'jaa kebe goma.

²⁹ Ndobo ma edi kozo gbe tara. Me'de 'ba nyiti na nge kedī kogbe nyiti tine 'joko edi gbi ti mi keyi di bi tongo lonjo 'ba bo londō bo. Mi keyi ma edi gbi tara go wa nime Kurisitō kedī ko'do ne.

³⁰ Kurisitō bo na ti kedī mbiri di doma tine ti medī 'bama nge mbowa.

³¹ Romoyi bo ame kako di mitoro ne, bo na mbiri di do bilaka pili. Ne bo ame ro kole koyō 'ba doliŋo nime kako de di mitoro ne, ikali 'ba bo nge tiya lende 'ba wa 'ba doliŋo nime. Bo ame kako di mitoro ro lobu 'ba do bilaka ne,

³² bo iya 'ba bo ro lende ame ga bo ko'ja kina bo kuwō gbi di mitoro ne. Tine bilaka enyi ngi kilagi lende abo.

³³ Lende kodoro 'ba Boko'ba ileme rōni 'deni ti ya ame ga kuti domo ne.

³⁴ Bo nime Boko'ba koja kako doliŋo bine ne, Boko'ba i'di Nyi Koto Laka abo 'deni pili zi bo. Lende 'ba Boko'ba na me ngi bo kedī kiya.

³⁵ Boko'ba o'o kole abo nima ro mbembē. Kina me bo ki'di kōzi kakpa 'ba do wa pili 'deni teyi.

³⁶ Bilaka ame ga ki'di dönñi go lende abo ne, lijē ti kedī ngi ti didi ma nburunburu. Ne ya ame ga koro lende abo de ne, lijē inza ko'ja didi ma nburunburu. Ya lobu 'ba Boko'ba nime edi kako dönñi."

4

Yēsu, Mini 'Ba Didi

¹⁻² Parosi ni uwō lende mo tēgē bilaka ma kedī kari mi bapatisi zi Yēsu na konzi 'deni ngi ro mbembē kebe ma kedī kari zi Yowani. Dēmba tine Yēsu o'do bapatisi oto de du te do botɔ ma koto moto. Tine bo koso go bo ga na nge kedī ko'do.

Kina odo Yēsu bo kikali 'deni Parosi ni uwō lende nime 'deni te tine,

³ bo enyi ngi di Yudayi yayi tileki tari Galilaya.

⁴ Bo ari kebe go kari ma kudō kebe mi doiyayi 'ba Somorona.

⁵ Bo ari kōmō mi doliṅɔ mɔtɔ 'ba Somorona kīdēkī mōyī mo rɔ Sukara ṅɔli ṅgila nyaka ma tōnē Yakoba ki'di mɔlo zi kole abo Yesepa ne.

⁶ Daa 'ba Yakoba ēdī yayi.

Kina ɔdo lijë kōmō 'deni kpa daa nima yayi Yēsu 'deni rɔ gomɔ di zi liṅgere. Kina bo koloma ṅgī bēri kpa daa yayi.

⁷⁻⁸ Mī zana kada ko'ja bɔ kōsō gɔ bo ga kari 'deni mī gawo tugō akonyo zinnī, na 'ja mɔtɔ rɔ Somorona kōmō ṅgī yayi tunō mini. Kina bo kiya zi 'ja nima tēgē, "I'di mini zō."

⁹ 'Ja nima ēnyī kiya zi bo, iya te, "Owa, ma rɔ Somorona. Nī Yudayi nime ebe kīdēkī mini di zō rɔ ma totondo?" Loko iya tara rōmōyī Yudayi ɔdo'bo rōnnī dē gɔ kpa kilali kɔtɔ ti Somorona.

¹⁰ Kina bo kileki kiya zi 'ja nima, bo iya te, "Ikali wa ame Boko'ba ko'doko ti'di mo zīyī ne dē. Kina ma gbī ikali ma dē, ma bɔ mīdēkī mini di zīyī nime. Dēne 'do kēddī kititi ma ra gɔ mi'di mini 'ba dīdī ma laka zīyī."

¹¹ Loko iya te, "Daa kalo nime, kina inza gbī ti a 'ba tunō mini yɔ. Ti kunō mini mo totondo?"

¹² O'doko to'do rōyī, iya te nī na kebe 'bu ze löbu Yakoba ame kole daa nime zize ne? Lijē oloma tuwē mini di teyi bine ti kole abo ga kpaki ti kamölö abo ga."

¹³ Bo iya te, "Bɔ ame kuwē mini daa nime koda mini ēdī gba ko'do kada mɔtɔ.

¹⁴ Ne bɔ ame kēdī kuwē mini mɔtɔ ame mēdī mi'di ne, koda mini inza kikali kpe to'do mo. Mini nima ti koloma kō'bō minnī kɔzɔ daa ame kēdī kulōwu ne tara, 'do ki'di dīdī ma ṅburunṅburu zinnī."

¹⁵ Loko iya te, "Baba, i'di mini 'bī tɔ nima tɔ kpe zō 'di kinza koda mini ko'do ma ra 'do mindawo rɔma di bi 'ba tako gɔ mini nime bine?"

¹⁶ Bo iya te, "Ari gɔ mē'dē yī 'do kakoke kpe ti bo zō bine."

¹⁷ Loko iya te, "Minza ti mē'dē."

Bo iya te, "Lende 'bī rɔ ma laka,

¹⁸ rōmōyī ogbe mē'dē 'deni ṅbō muyī. Kina bɔ ame kēddī koloma timo le'jete nime inza gbī rɔ mē'dē yī. Lende 'bī nima kiya ne bēti na dē."

¹⁹ Loko iya te, "Ee baba, mikali yi 'deni rɔ ma laka nī bɔ kumē lende 'ba Boko'ba na.

²⁰ Onṅɔ, 'bu ze löbu ga 'ba Somorona oloma tumōtu Boko'ba di do dōku nime bine. Ne kpe Yudayi iyake 'beye te Yerosalema na ṅge kɔtɔ rɔ bi 'ba to'do mōtu di teyi zi Boko'ba. ɔdo gɔ lende wa'di ga ya?"

²¹ Bo iya te, "Lende nime na ki'di dōyī gomɔ, kada mo ɔwo dē kpe ame 'do dōku nima ti Yerosalema kinza kpe rɔ bi 'ba to'do mōtu di teyi zi Boko'ba 'bu ze.

²² Kpe Somorona, ēddī ko'doke 'beye mōtu ṅgī zi Boko'ba kinza ma kikalike bo dē yɔ. Ne 'beze 'ba Yudayi dēdī do'do mōtu zi bo dikali bo gbī laka, rōmōyī lende 'ba tɔmɔ wa di mī tölē nime, Boko'ba iya zize.

²³ Kada mo ɔwo dē kpe kina me 'deni tɔne, ame 'do Nyī Kɔtɔ Laka ki'di bilaka kumōtu Boko'ba rɔ ma laka. Ame na rɔ mōtu ame Boko'ba ko'doko ne.

²⁴ Boko'ba bo ēdī rɔ akɔtɔ ti Nyī Kɔtɔ Laka abo. Kina bɔtɔ inza kikali to'do mōtu zi bo rɔ ma kodɔrɔ ɔdo kiya te Nyī Kɔtɔ Laka na dē ṅgī kokonyi lijë."

²⁵ 'Ja nima iya te, "Mikali tēgē bilaka mɔtɔ ēdī kako 'do kiya lende 'ba Boko'ba zize pili. Mōyī mo rɔ Masiya ame kīdēkī bo gbī rɔ Kurisītō ne."

²⁶ Yēsu iya te, "Ma mo na ṅgī me mēdī milende tiyī ne."

²⁷ Kina mbowa te yɔ na bɔ kōsō gɔ bo ga kōmō ṅgī di mī gawo. Kina ɔdo lijë kōmō ko'ja bo 'deni kēdī kilende za ti 'ja tine, lende mo igayi lijë ṅgī. Tine lijë ititi 'ja nima dē kpe ɔdo wa'di na loko ko'doko di zi Yēsu. Kina lijë ititi bo dē kpe gbī ɔdo bo ēdī kilende zi 'ja nima gɔ wa'di.

²⁸ Kina 'ja tōnē kēnyī ṅgī kola kete mini 'bēnī yayi. Loko kileki kari mī gawo kari kiya zi bilaka tēgē,

²⁹ "Akoke yōyī. Bilaka mɔtɔ ēdī 'dē yayi. Wa ame ga mo'do mɔlo ne, bo iyētī gomɔ ṅgī pili zō. Mikali dē ɔdo bo na rɔ Kurisītō mo tōnē Boko'ba kēdī koja ne ya?"

³⁰ Kina bilaka kēnyī ṅgī di mī gawo kɔlɔ kari zi Yēsu.

³¹ Kina ɔdo bilaka kēdī 'deni kɔlɔ kari zi bo tara tine, bɔ kōsō gɔ bo ga iya zi

bo tēgē, “Bɔ kɔmɔ kiyandi, ako tonyo akonyo.”

³² Tine bo iya te, “Mēdi ti akonyo ma, ne kpe ikalike kɔri mo dē.”

³³ Lijē ēnyī tiya mo rɔ gɔ rōnnī, lijē iya te, “Yē na ko'de akonyo kako zi bo di pōtō ze bine?”

³⁴ Yēsu iya te, “Akonyo ma na rɔ ndɔbɔ ame Bɔko'ba koja ma rɔ dɔ möyī mo ne, 'dɔ mo'dɔ kɔzɔ ako'dɔkɔ abo tara ŋbō mote.

³⁵ Ne oŋgɔ, bilaka iya te, ‘Nyepē 'ba tumu nyōnyu di mī nyaka ola 'deni sowɔ.’ Kina me mēdi miya ziye, oŋgɔke nyaka mo naga nima laka, rōmōyī le'jete nyōnyu andi 'deni, ēdi 'deni ndō koda dɔ tumu mo 'dɔ kotɔtɔ tōne ko'de pili kako liŋɔ.

³⁶ Bɔ ame kotɔtɔ kpamo ko'de kako mī didi ma ŋburuŋburu ne ti kēdi ŋgī ti bi gomɔ 'ba rōnī. Kina bɔ ma kuli mo ti bɔ ma kotɔtɔ kpamo ti kēdi 'deni ŋgī kpaki ti mī kēyī.

³⁷ Oŋgɔke lende kiya 'ba bilaka ēdi ŋgī rɔ ma laka, ame kiya te, ‘Bɔ mɔtɔ uli 'bēnī ŋge rɔ tuli kina bɔ mɔtɔ kari 'ba bo 'jaa kumu, kotɔtɔ nyōnyu mo ga ko'de kako liŋɔ.’

³⁸ Kina me moja ye 'deni 'dɔ karike totɔtɔ wa 'ba mī nyaka nima. Mɔlo o'dɔke ndɔbɔ dē yayi, ya mɔtɔ ga na koloma 'deni to'dɔ mo. Kina 'dɔ kari ko'jake kpa kōzimo kɔtɔ tinnī.” Yēsu iya lende 'deni zi bɔ kōsɔ gɔ bo ga kɔzɔ a nime te.

³⁹ Tine gɔ lende 'ba 'ja tōnē, kiya te, “Bɔ nime 'dē iyētī gɔ lende 'ba wa ame ga mo'dɔ mɔlo ne ŋgī me zō,” ne na Somorona ma konzi ki'di dōnnī ŋgī gɔ lende 'ba Yēsu.

⁴⁰ Lijē ako kiya zi bo 'dɔ bo koloma titi mbowa tinnī yayi. Kina bo ko'dɔ tō'dō ŋgī dɔ riyō tinnī yayi.

⁴¹ Kina bilaka ma konzi ame ga kuwō lende kiya abo ne ki'di dōnnī ŋgī gɔ lende abo.

⁴² Bilaka naga nima iya zi 'ja nima, iya te, “Di'di dɔze 'deni gɔmo. Ne tine inza ŋge gɔ lende kiya 'bī rōmōyī duwō lende kiya abo 'deni ti mbili ze. Kina me dikali 'deni ŋgī omba bo na rɔ bɔ ame kēdi kako tomɔ bilaka pili di mī tölē ne.”

⁴³ Kina ɔdɔ bo ko'dɔ tō'dō 'deni dɔ riyō yayi tine, na bo kiteli ŋgī kari Galilaya.

⁴⁴ Rōmōyī bo iya 'deni mɔlo, bo iya te, “Bilaka ame rɔ bɔ kumē lende 'ba Bɔko'ba ne, bilaka 'ba dɔliŋɔ 'bēnī ga oro bo dē.”

⁴⁵ Kina ɔdɔ bo kōmō 'deni Galilaya yayi tine, bilaka mo ga ari ra pa mī karama Yerosalema. Kina lijē o'ja wa ame ga pili bo ko'dɔ ne 'deni di yayi. Kina di bi tōmō abo bilaka pili ēnyī ŋgī kurē dɔ bo ti mī kēyī.

Akileŋo Di Kaparanoma

⁴⁶ Yēsu ari Kana, bi tōnē bo kuyī mini pa rɔ layi di teyi ne. Tine bɔ mɔtɔ rɔ bilaka 'ba kpa bīci ŋere ēdi yayi. Bo ēdi ti kole abo mī Kaparanoma rɔ rɔkɔ'ɔ 'deni ŋgɔsi 'dɔ kōlē.

⁴⁷ Kina ɔdɔ bɔ nima kuwō 'deni tēgē Yēsu ako 'deni di Yudayi kōmō Galilaya yayi tine, bo ēnyī ŋgī kari kititi Yēsu 'dɔ kako kileŋo kole abo di dɔ rɔkɔ'ɔ nima.

⁴⁸ Yēsu iya te, “Kpe bilaka, ɔdɔ mo'dɔ gɔ koto dē inza ki'dike dɔye gɔ lende ma.”

⁴⁹ Bɔ nima iya te, “Baba, ako titi koŋgɔ kole ma nime gba kinza kōlē dē.”

⁵⁰ Yēsu iya te, “Ari ē'bī. Kole 'bī, rɔkɔ'ɔ mo ola 'deni.”

Bɔ nima i'di dɔ bo ŋgī gɔ lende nima Yēsu kiya ne. Kina bo kēnyī ŋgī kari.

⁵¹ Tine dɔ bo ondɔsɔ ŋgī ti bɔ laja abo ga gɔ kɔri. Lijē iya te, “Rɔkɔ'ɔ 'ba kole 'bī ola 'deni.”

⁵² Bo iya te, “Ola nyanya ga?” Lijē iya te, “Zēyī nima ola bo tipiyara ene mī zana kada ma kata.”

⁵³ Kina bɔ nima komeri ŋgī di gɔ lende tōnē Yēsu kiya zi bo ne, ame kiya te, “Rɔkɔ'ɔ 'ba kole 'bī ola 'deni,” ne. Lende nima Yēsu iya zi bo mī zana kada ma kata. Kina bɔ nima ti bilaka 'ba liŋɔ abo ga pili ki'di dōnnī ŋgī gɔ lende 'ba Yēsu.

⁵⁴ Ame na rɔ gɔ koto ma mī riyō ma Yēsu ko'dɔ mī Galilaya gbī kɔzɔ ma tōnē bo ko'dɔ di pōtō tileki abo di Yudayi ne.

5

Yēsu Ileŋo Bɔ Lisa Di Betezata

¹ Di pōtō mo 'deni yayi tine na Yēsu kēnyī ŋgī kari Yerosalema mī karama 'ba Yudayi.

² Daa ma löbu mɔto ɛdi yayi kidɛki möyi mo ro kpa Yudayi ro Betezata ngɔsi kpa reki 'ba Yerosalema ame kidɛki möyi mo ro Kpa Kamölö ne. Dɛdɛ ɛdi muyi yayi ³⁻⁴ ame bo rokɔ'ɔ kɛdi kö'dö yimo. Bo komo kölu ni ti bo ka'bo ni ti ya ame ga kenme bəri ne ototo rönni 'deni yayi.

⁵ Tine bo mɔto ɛdi yayi rokɔ'ɔ mo oto 'deni nbö komo kɔɔ 'butɛ mota döomu döomota.

⁶ Yɛsu ömö yayi ko'ja bo nima kɛdi kö'dö bəri. Na bo kikali ngi bo nima rokɔ'ɔ mo igabi 'deni sowa. Bo ititi bo nima, bo iya te, "O'dokɔ 'do kilenjo yi?"

⁷ Bo rokɔ'ɔ tönɛ iya te, "Baba, bɔto mɔto ame 'do kokonyi ma kululu ma mi mini nime ne inza. ɔdo kiya te mini kënyi kikagba röni bo mɔto na kënyi ku'du röni ngi dogba yimo di zö."

⁸ Yɛsu iya te, "Ënyi tɔro kombi sora 'bi kari ɛ'bi."

⁹ Kina rokɔ'ɔ kola bo nima ngi, kina bo kombi sora abo ngi kënyi kari. Kada nima ɛdi ro kada 'ba ro kindawo 'ba Yudayi.

¹⁰ Kina löbu 'ba Yudayi ni kënyi kititi bo nima, iya te, "Ëddi kombi sora 'bëyi mi kada 'ba ro kindawo nime tɔne go wa'di? I'di kö'du mo 'deni molo, iya te kinza bilaka kombi wa dɛ mi kada 'ba ro kindawo."

¹¹ Bo nima iya te, "Bo nime kilenjo ma ne, bo na kiya te 'do mombi sora ma mari ama."

¹² Lijɛ iya te, "Yɛ mo tɔ ne na kiya lende nima ziyi tara?"

¹³ Bo nima ikali möyi Yɛsu dɛ. Yɛsu ölu 'deni di komo bo mi löngö tindi 'ba bilaka ame ga kɛdi yayi ne.

¹⁴ Kina ɔdo Yɛsu kari 'deni mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba tine, bo ari ko'ja bo tönɛ ngi di yayi. Kina bo kiya te, "Uwö lende ma nime laka, kina ma kilenjo yi 'deni kinza kari ko'do lende kënyɛ moto dɛ kpe. ɔdo kö'bö nduwɛ ro bo ko'do lende kënyɛ, ɛddi kari ko'ja gomɔ ame ro do kiteli di do ame ne."

¹⁵ Bo tönɛ ari kileki domo zi turu naga nima, iya te, "Yɛsu na kilenjo ma."

Yɛsu Kole 'Ba Boko'ba

¹⁶ Kina löbu 'ba Yudayi naga nima koloma ngi ro todɔ gomɔ ro Yɛsu go lende

'ba wa nima bo ko'do mi kada 'ba ro kindawo ne.

¹⁷ Bo ɛnyi kiya zi löbu naga nima, bo iya te, "Bu ma ɛdi nduwɛ to'do ndobɔ abo kina me ma gbɛ mɛdi mo'do ndobɔ nduwɛ mi kada nime tɔne."

¹⁸ Kina löbu 'ba Yudayi naga nima kututu ngi tususu kpenni ro Yɛsu 'do tupö mo yaga go lende 'ba wa nima bo ko'do mi kada 'ba ro kindawo ne, kina gbɛ go ame bo kiya te Boko'ba na ro 'bu bo ne. Römyöi di mi lende kiya abo nima, bo iyari ro bo 'deni ti Boko'ba.

¹⁹ Tine bo ɛnyi kiya zinni, bo iya te, "Lende ame ma kole 'ba Boko'ba mɛdi miya ziye ne kina me. Mo'do a mɔto dɛ go doma. Wa ame ga mo'ja 'bu ma kɛdi ko'do ne kina nge mɛdi mo'do. Wa ame ga pili 'bu ma kɛdi ko'do ne kina me mɛdi mo'do gbɛ kɔzo 'ba 'bu ma tara.

²⁰ Römyöi 'bu ma ɔ'ɔ ma ro mbembɛ kina me bo kileme wa ame ga bo kɛdi ko'do ne 'deni pili zö to'do mo. Bo ti kileme wa mɔto ga ame ro do kiteli di do ame ga kɛddi konjoke ne 'deni zö, ame ɔdo ko'jake kinɛ mo ga lende mo ɛdi kigayi ye.

²¹ Gbɛ kɔzo ame 'bu ma kɛdi kididi töku ni kindini yaga ne tara ma kole abo ti mididi ya ame ga mo'dokɔ ne gbɛ.

²² 'Bu ma o'do burɛ 'ba bilaka dɛ. Ma na bo ki'di ma 'deni ro bo to'do burɛ 'ba bilaka pili.

²³ Kina 'do lijɛ koro ma gbɛ kɔzo ame lijɛ koro 'bu ma ne tara. Bilaka ame koro ma dɛ oro 'bu ma ame koja ma ne dɛ gbɛ.

²⁴ Ro ma laka miya ziye, bilaka ame ga kuwö lende ma nime ki'di dönni ngi ro ma laka go lende 'ba Boko'ba ame koja ma kako ti lende nime ne, lijɛ ti kɛdi ngi ti didi ma nburunburu. Minza mo'do burɛ 'benni kpe, römyöi lijɛ ɔdo 'deni yaga di mi tolɛ. Kina lijɛ ididi 'deni gbɛ ro ma lölöwö.

²⁵ Ro ma laka miya ziye, kada mo ɔwo dɛ kpe kina me 'deni tɔne, ame ɔdo ya ma kinza ti didi ma nburunburu minni naga kuwö birɔ kole 'ba Boko'ba 'deni, 'do kënyi ngi kididi ro ma lölöwö.

²⁶ 'Bu ma na ki'di didi mi bilaka. Kina me bo ki'di ma 'deni gbɛ 'do mididi bilaka.

27 Bo i'di közi kakpa 'deni gbī zō, ma kole abo, 'dō mo'dō burē 'ba bilaka, rōmōyī ma kole 'ba bilaka lesi na.

28-29 Kada mo ti kōmō 'deni ame 'dō tōku ni ame ga kōlē 'deni mōlo ne kuwō birō ma, kina gō lijē kēnyī kōdō yaga di mī gō. Lende nime igayi ye totondo? Omerike gōmo laka. Tōku bō lende laka ti kēnyī kōdō 'deni kari koloma rō ṅburuṅburu. Tine tōku ame ga rō 'ba bō lende kēnyē ni ne ti kōdō karama 'deni dōmo.

30 Lende naga nime mēdī mo'dō ne, minza mo'dō gō dōma. Burē 'ba bilaka naga nime mēdī mo'dō ne, 'bu ma na kiya zō 'dō mo'dō. Minza mo'dō wa naga nima gō ako'dōko ma, ne mēdī mo'dō gō ako'dōko 'ba 'bu ma ame koja ma kako bine ne. Kina burē 'ba bilaka naga nima mēdī mo'dō ne pili rō ma kodōrō.

31 Ma kiya te ma na nge mēdī miya lende ma nime dēne ti kēdī ka ṅgī rō lende sari.

32 Ne bō mōtō ēdī gbī ame bo kiya lende 'deni mōlo gō lende ma, bo mo na rō Boko'ba. Kina mikali 'deni ṅgī lende kiya abo ēdī rō ma laka.

33 Kōzō ma tōnē kojake bilaka 'be mōtō ga kari zi Yowani ne, bo iya lende 'deni gbī kodōrō ziye gō kō'du ma.

34 Ne ma di zō bine, lende 'ba Yowani nima inda dē rō a ma kembe. Lende 'ba bilaka lesi na. Kina me miyētī gōmo 'deni ziye 'dō ki'di kikalike tōmō rōye di mī tōlē.

35 Yowani ēdī kōzō pa'do ame kēdī kōbō kiyōpō gō bi ne tara. Tine kpe na nge ti mī kēyī mbowa gō lende 'ba bi kōpō nima.

36 Ne ṅgō mēdī ti lende mōtō bine ame rō dō kiteli di dō lende kiya 'ba Yowani. Ndose ame ga 'bu ma kose zō ne na me ga pili mēdī mo'dō, kina me le'jete ileme ma 'deni rō ma laka, omba 'bu ma na ṅgī koja ma.

37 Kina 'bu ma ame koja ma ne iya lende 'deni gbī gō lende ma. Uwōke mugu bo dē. Kina o'jake kinē bo dē gbī.

38 Kina lende abo inza gbī miye rōmōyī i'dike dōye dē gō lende ma ame bo koja ma ne.

39 O'bōke nduwē tīdēki buku ma mōlo 'ba Boko'ba. Omerike, iyake te ti ko'jake didi ma ṅburuṅburu gō akīdēki 'be naga

nima? Lende ma na ma ga 'do kugu pili mī buku naga nima.

40 Ne wa'di na ko'dōkōke dē tako tōsō gōma 'dō mi'di didi nima ziye gōmo?

41 'Bama dōdō kiya te bilaka lesi na kiya te ma na mbiri, o'dō dō dē zō.

42 Ne kpe 'beye mikali ye dō'oke Boko'ba dē du te.

43 Boko'ba bo na rō 'bu ma. Bo na me koja ma kako dōliṅṅ nime ti kōzi kakpa abo. Kina me 'bōwu ilagike lende ma za yaga. Kina me le'jete, dōdō kiya te ko'jake e'be bilaka mōtō kako abo za ti lende 'ba kōzi kakpa 'ba bilaka lesi kina kebe kutike gō lende mo.

44 Kpe 'beye o'dōkōke 'dō lēpī ye ga kō'bō tiya mo, kiya te nani nime bo na mbiri. Kina kele ziye. Ne o'dōkōke dē yo to'dō wa ame ga 'dō Boko'ba ame nge kōtō mītōrō ne kubī gōye timo. Tine ti ki'dike dōye gō lende ma totondo?

45 Omerike, iyake te ti mari mususu ye zi 'bu ma Boko'ba? Inza du tara. 'Bu ye löbu Musa nima komerike kiyake te bo na ti kōkōnyī ye ne, bo na kēdī kari kususū ye zi Boko'ba.

46 Ma kiya te kēddī ki'dike dōye ra gō lende kiya 'ba Musa ga, dēne ēddī ki'dike dōye gbī gō lende ma. Lende ma ga na ma pili bo kugu mī buku abo naga nima.

47 Ne kina me ki'dike dōye dē gō akugu abo ga ne, ti ki'dike dōye gō lende ma totondo?"

6

Yēsu I'di Akonyo Kō'bo Bilaka Konzi (MT 14:13-21; MK 6:30-44; LK 9:10-17)

1 Di pōtō mo 'deni yayi di Galilaya na Yēsu ni kēnyī ṅgī kumu kari gōnyī pōpō 'ba Galilaya ame kīdēki mōyī mo gbī rō pōpō 'ba Tiberiya ne.

2 Bilaka ma konzi dō kari gō bo yayi tōngō gō kōtō ma bo kēdī ko'dō ti tilēṅṅ bō rōkō'ō ame 'dō kileme bo rō kole 'ba Boko'ba ne.

3-4 Tine mī kada mo nima yayi, kada 'ba karama 'ba Yudayi ni ame kīdēki rō Pasaka ne, dō dē kpe.

Yēsu ni ari 'deni toloma dō kuruṅgu ti bō kōsō gō bo ga.

5 Tine bo oṅṅo bilaka olo 'deni ṅḡi kako zi bo ro tindi. Na bo kényi kititi Pilipö, bo iya te, “Ti do'jake akonyo tone di yala 'do ko'bo bilaka konzi naga nime?”

6 Dēmba Yēsu bo ikali wa ame bo kēdi ko'do ne 'deni. Kina ma bo kēdi kiyozo meri 'ba Pilipö odo bo ikali tigo abo 'ba kole 'ba Boko'ba ra ṅḡi na ya.

7 Pilipö iya te, “Ugö maṅgolo'bo pele ti kisi riyö 'do koza zinni mbowambowa, inza gbī ko'bo.”

8 Kina bo kōsö go bo mōto ame möyi mo ro Andareya löndö 'ba Simona Pitörö ni ne kako ṅḡi kiya zi bo tēgē,

9 “Kole mōto ēdi bine ti maṅgolo'bo kénye to ne ga muyi ti kole kenze kututu tititi to ne ga riyö ṅgila mo. Tine odo di'dike pele zi bilaka konzi naga nima, inza ko'do oto gbī zinni.”

10 Bo iya te, “I'dike lijē koloma bēri.” Go bi mo nima ro löwu. Kina bilaka konzi tonē ga koloma ṅḡi bēri. Botoni mo ga 'beri ro dönni ēdi ṅbö kozo kuluku 'butē bi 'butē (5,000) tara.

11 Kina bo kogba maṅgolo'bo tonē ṅḡi, bo ki'di yē'di mo ṅḡi zi Boko'ba. Kina bo ki'di ṅḡi kari koza zinni. Kina bo kogba kenze mo tonē ga, bo ko'do gbī tara. Kina bilaka konzi naga nima me ro gomo konyo ṅḡi kitēkpē.

12 Kina odo bilaka naga nima konyo kpenni 'deni pili kitēkpē tine, na bo kiya zi bo kōsö go bo ga, bo iya te, “Ari kutö'duke koso mo ga ma kileke yaga kinza kirasi rōni.”

13 Kina lijē kari kutö'du koso maṅgolo'bo muyi tonē ga ma kola bēri ṅḡi koso ṅbö mi kee 'butē domoriyö.

14 Odo bilaka naga nima ko'ja lende nime Yēsu ko'do ne 'deni tine, lijē iya te, “Ro ma laka bo kumē lende tonē Boko'ba kiya te bo ēdi koja kako dolijo nime ne tine, bo na me.”

15 Yēsu ikali ya naga nima ēdi ko'doko 'do tinda'ba bo ki'di ro ṅere ro gbörökötö. Kina bo kényi abo ṅḡi kutu bo kari do kurunḡu.

16 Kina odo kōmō 'deni ro mi dokopiyari tine, na bo kōsö go Yēsu ga kényi ṅḡi kari kpa pöpö.

17 Kina lijē kēki ṅḡi mi sorope tumu do pöpö tari Kaparanoma. Kina odo go bi kōlu 'deni, gba kinza Yēsu kōmō dē zinni,

18 na lili ki'di ṅḡi tome ro ma kembe kebe do mini. Kina ki'di mini kényi ṅḡi tikagba ro ma kénye.

19 Kina odo lijē kujē sorope 'deni kari ṅbö kozo mayile mota ala sowo tara tine, lijē o'ja Yēsu 'deni kēdi kilingere kebe do mini kēdi kako zinni. Kina lijē kényi ṅḡi ro tikere.

20 Tine bo iya te, “Ma na. Kinza kereke dē.”

21 Na dōki'di lijē kolodo ṅḡi bēri. Lijē ki'di bo ṅḡi kēki mi sorope. Kina lijē kōmō ṅḡi welo do kpa götö go bi mo tonē lijē kēdi ko'doko tari teyi ne.

Yēsu, Akonyo 'Ba Didi

22 Kina odo bi kēzē 'deni tine bilaka ma konzi ma tonē ga kileke gönyi pöpö ma kapa mōto ne, ēnyi tititi rōnni ro go rōnni, iya te, “Yēsu ēdi yala?” Rōmōyi lijē ikali sorope oloma ṅge koto yayi, kina me bo kōsö go Yēsu ga kēki 'deni yimo kumu kari timo gönyi pöpö ma kapa mōto, tine Yēsu ēki dē su kari tinni.

23 Sorope mōto ga ako di Tiberiya kōmō ṅoli ṅgila bi tonē pa Yēsu ko'do yē'di zi Boko'ba do maṅgolo'bo tonē ga bo ki'di zi bilaka konyo ne.

24 Bilaka naga nima lijē ikali Yēsu ni inza kpe yayi. Kina lijē kēki ṅḡi mi sorope naga nima. Lijē kari Kaparanoma tari toma bo di yayi.

25 Kina odo lijē kumu do pöpö 'deni kōmō yayi tine, lijē ari ko'ja Yēsu 'deni kēdi molo yayi. Lijē ititi bo, iya te, “Bo komo kiyandi, omō nyanya bine?”

26 Bo iya te, “Eddi komake ma go wa'di? Ro ma laka miya ziye, eddi komake goma ka go lende 'ba maṅgolo'bo nime konyoke kitēkpē ye ne. Inza du go lende 'ba tikali 'jo 'ba lende 'ba go koto naga nime mo'do ne.

27 Kinza kō'bōke dē to'do ndobo ṅge go akonyo ame kēdi keṅme ē'benni yaga ne. Akonyo ma laka ame 'do ko'doke ndobo gomo ne na ro ame kēdi ki'di didi

*Yēsu Ilingerere Kebe Do Mini
(MT 14:22-33; MK 6:45-52)*

ma n̄burun̄buru ne. Kina kole 'ba bilaka lesi ti ki'di akonyo nima nḡi ziye. Kole 'ba bilaka lesi na t̄n̄n̄ Boko'ba ki'di k̄zi kakpa 'deni teyi ne."

²⁸ Bilaka naga nima ãnyĩ kititi bo, iya te, "Boko'ba o'doko ze t̄ḡe go do'do wa'di?"

²⁹ Bo iya te, "Boko'ba o'doko ziye go kikalike bo ame bo koja 'deni kako d̄liŋo nime bine ne."

³⁰ Lij̄e iya te, "Kina tine, wa'di na ti ko'do ame go kileme zize omba lende 'bi naga nima ãdi nḡi ro ma laka? Nd̄obo wa'di na koloma to'do mo?"

³¹ M̄olo t̄n̄n̄ mi kada 'ba Musa, ko'ja 'bu ze l̄obu ga k̄di mi m̄k̄o, lij̄e oloma tonyo akonyo ame kako di m̄toro ne k̄zo ame kugu lende mo mi buku ne tara, ame kiya te, 'Bo i'di maŋgolo'bo kako z̄nni di m̄toro go lij̄e konyo.' "

³² Ȳesu iya te, "Ro ma laka miya ziye, maŋgolo'bo nima koloma tako di m̄toro ne, Musa na d̄e ki'di. Maŋgolo'bo ame ro ma laka ne, 'bu ma na k̄di ki'di kako ziye di m̄toro.

³³ Maŋgolo'bo ame Boko'ba ki'di ne kina ro bo ame kako b̄ri di m̄toro ne, go bo kididi bilaka 'ba d̄liŋo nime yaga ro ma l̄l̄w̄o."

³⁴ Bilaka t̄n̄n̄ ga iya te, "Nere, i'di kin̄e maŋgolo'bo nima nduw̄e zize."

³⁵ Ȳesu iya te, "Ma na ro maŋgolo'bo 'ba didi. Lij̄e ame ga pili ki'di d̄nni go lende ma ne, 'bo ni ti koda mini inza kup̄o lij̄e kpe.

³⁶ Ne ongo kina k̄zo ma t̄n̄n̄ miya ziye ne, o'jake ma pele kina ikalike ma d̄e gb̄i yo.

³⁷ Bilaka ame ga 'bu ma ki'di 'deni z̄o ne ti k̄di nḡi pili ro 'ba ma ga. Kina minza milagi gb̄i di bi tuti do m̄to ga ame ko'doko tako z̄o go lij̄e k̄di ro 'bama ne.

³⁸ R̄m̄oyi nd̄obo nime mako b̄ri bine di m̄toro to'do mo ne inza ro to'do ako'doko 'ba gbagba ma. Ne ro to'do ako'doko 'ba bo ame koja ma kako b̄ri bine ne.

³⁹ Ako'doko 'ba 'bu ma ame koja ma ne kina me, t̄ḡe kinza mola ma k̄to m̄to k̄lu d̄e di mi l̄nḡo bilaka naga nime bo ki'di 'deni z̄o ne. Tine 'do mi'di lij̄e pili k̄nyĩ k̄do yaga di mi t̄l̄e mi kada ame 'deni ro n̄burun̄buru 'ba d̄liŋo nime ne.

⁴⁰ R̄m̄oyi bo o'doko bilaka ame ga pili ko'ja ma kole 'deni kina ki'di d̄nni 'deni gb̄i go lende ma ne, go k̄di ti didi ma n̄burun̄buru. Kina ti mi'di lij̄e 'deni nḡi k̄nyĩ k̄do yaga di mi t̄l̄e mi kada ame 'deni ro n̄burun̄buru 'ba d̄liŋo nime ne."

⁴¹ Kina bilaka naga nima k̄nyĩ nḡi tilende ro bo ngurunguru go a nime bo kiya te, "Ma na ro maŋgolo'bo ame kako di m̄toro ne."

⁴² Lij̄e iya te, "Bo nime, bo ro Ȳesu kole 'ba Yesepa. Ame dikali 'bu bo ni pili ti ma bo ni. Ro ma totondo mo ga na bo kebe kiya t̄ḡe bo ako di m̄toro?"

⁴³ Kina bo k̄nyĩ kilende z̄nni, bo iya te, "Oroke titi mbowa te di mi lende 'be nima.

⁴⁴ Boto m̄to inza kikaliki tako z̄o, do kiya te 'bu ma mo nime koja ma kako di m̄toro ne na d̄e nḡi ko'de bo mo z̄o. Kina ti mi'di bo mo nḡi k̄do yaga di mi t̄l̄e mi kada ame ro n̄burun̄buru 'ba d̄liŋo nime ne.

⁴⁵ Lende nime ãdi 'deni ro ma koriya ti ma t̄n̄n̄ ga bo kum̄e lende 'ba Boko'ba ma m̄lo naga kugu mi buku 'b̄nni ga ne tara, ame kiya te, 'Boko'ba ti kiyandi lij̄e 'deni pili.' Kina me 'deni tone, ya ame ga lij̄e kuw̄o lende 'ba 'bu ma 'deni lij̄e kikaliki 'deni gb̄i laka ne, lij̄e ti k̄di nḡi ro 'ba ma ga.

⁴⁶ Boto m̄to o'ja 'bu ma Boko'ba d̄e. Ma ame mako di zi bo ne, ma na nge k̄to mo'ja bo.

⁴⁷ Kina lende ma laka na me m̄di miya ziye, bilaka ame ga ki'di d̄nni 'deni nḡi go lende ma lij̄e ãdi 'deni nḡi ti didi ma n̄burun̄buru.

⁴⁸ Ma na ro maŋgolo'bo 'ba didi.

⁴⁹ Akonyo ma t̄n̄n̄ pa koloma ro tako zi 'bu ye l̄obu ga di m̄toro mi kada ma lij̄e k̄di mi m̄k̄o ne, lij̄e onyo pele tine lij̄e ãdi gba k̄l̄e kada m̄to.

⁵⁰ Ne maŋgolo'bo ame m̄di miya lende mo tone ziye ame kako di m̄toro ne, ya ame ga pili konyo ne inza k̄l̄e kpe.

⁵¹ Ma na ro maŋgolo'bo ame kako b̄ri di m̄toro ame go kididi bilaka yaga ro ma l̄l̄w̄o. Bilaka ame ga konyo maŋgolo'bo nime ti kididi 'deni koloma ro n̄burun̄buru. Maŋgolo'bo ame m̄di

mi'di ne na rɔ yida rɔma. Mēdi mi'di 'dɔ bilaka 'ba dɔliŋɔ nime kīdīdī yaga rɔ ma lɔlɔwō.”

⁵² Kina bilaka naga nima kēnyī ŋgī rɔ 'dirī. Lijē ebe tiya mo rɔ gɔ rōnnī, lijē iya te, “Bɔ nima, yida rɔ bo mo gɔ bo ki'di zize donyoke rɔ ma totondo mo ga?”

⁵³ Bo iya te, “Rɔ ma laka miya ziye, ɔdɔ kiya te konyoke yida rɔ kole 'ba bilaka lesi dē ŋgī, kina kuwēke roma mo dē gbī, inza kīdīdīke yaga rɔ ma lɔlɔwō.

⁵⁴ Bɔ ame konyo yida rɔma, kina kuwē roma ma gbī ne, bo ti kēdī ŋgī ti dīdī ma ŋburuŋburu. Kina ti mi'di bo ŋgī kēnyī kɔdɔ yaga di mī tɔlē mī kada ame 'deni rɔ ŋburuŋburu 'ba dɔliŋɔ nime ne.

⁵⁵ Yida rɔma ti roma ma ēdī kɔzɔ akonyo ni ma ti wa kuwē ame kēdī kogbɔ bilaka koloma rɔ ma kīdīdī dɔliŋɔ nime bine ne, kina yida rɔma ti roma ma ti ki'di bilaka kīdīdī 'deni gbī rɔ ma lɔlɔwō.

⁵⁶ Ya ame ga konyo yida rɔma 'deni kina kuwē roma ma 'deni gbī ne, ti mēdi ŋgī rɔ akɔtɔ tīnnī. Kina lijē ti kēdī gbī rɔ akɔtɔ tɔ.

⁵⁷ 'Bu ma Bɔko'ba na me kēdī kīdīdī bilaka kina me bo koja ma mako dɔliŋɔ bine. Bo na me gbī kēdī kīdīdī ma. Kina gbī tara bilaka ame ga konyo yida rɔma 'deni, ti mīdīdī lijē gbī.

⁵⁸ Lende kiya ma na me, maŋgolɔ'bo ame kako bēri di mītorɔ ne kina rɔ yida rɔma. Inza kɔzɔ maŋgolɔ'bo ma tōnē pa 'bu ye lɔbu ga koloma tonyo mo ne. Maŋgolɔ'bo nima lijē onyo pele tine lijē ēdī gba kōlē kada mɔtɔ. Ne bɔ ame konyo maŋgolɔ'bo ame ne ti kīdīdī ŋgī koloma rɔ ŋburuŋburu.”

⁵⁹ Lende nime Yēsu iya di Kaparanoma ko'ja bo kēdī rɔ tiyandi kɔmɔ bilaka di mī rō 'ba mōtu.

Laja 'Ba Dīdī

⁶⁰ Bilaka ma konzi ame ga kēdī kōsɔ gɔ Yēsu ne, ɔdɔ lijē kuwō lende nime 'deni te tine ma konzi mɔtɔ ga ēnyī kiya te, “Lende nime itigɔ 'deni sowa. Yē na ti kutī dɔmo?”

⁶¹ Yēsu ikali lende ŋgurunguru 'bēnnī nima 'deni mɔlo ti mī bo. Kina bo kiya zīnnī, bo iya te, “Lende nime na ko'dɔkɔke 'deni ŋgī toga kpeye goma teyi?”

⁶² Omerike gɔmo tɔ ma, ɔdɔ kiya te kēdī konjɔke kole 'ba bilaka lesi 'deni kēdī kileki kari tɔrɔ gɔ bi abo ma mɔlo ame bo koloma pa teyi ne kada mɔtɔ ti ko'dɔke rɔye 'jaa tondo?

⁶³ Nyī Kɔtɔ Laka 'ba Bɔko'ba na kēdī ki'di bilaka kīdīdī rɔ ma lɔlɔwō. Yida rɔ bilaka ikali dē 'dɔ ki'di bilaka kīdīdī rɔ ma lɔlɔwō. Nyī Kɔtɔ Laka 'ba Bɔko'ba ame kēdī ki'di bilaka kīdīdī rɔ ma lɔlɔwō ne, kina me mo'de 'deni kako ziye ti lende nima miya ziye ne.

⁶⁴ Ne onjɔ, kina ma pele 'deni tara ya 'beye mɔtɔ ga o'dɔkɔ dē gbī ti'di dōnnī gɔ lende ma.”

Yēsu iya lende nime te rōmōyī bo ikali 'deni mɔlo bilaka ma yala ga na ki'di dōnnī dē gɔ lende abo nime. Kina bo ikali bilaka ame kēdī ko'dɔkɔ tari tususu bo zi turu ne 'deni gbī mɔlo.

⁶⁵ Kina bo kiya te, “Kō'du gɔ lende naga nime kina ma ki'di gɔ miya te, bilaka ma kɔtɔ mɔtɔ inza kikali gɔ kako zō. 'Bu ma na ŋge ti ko'de bilaka mo gɔ kako zō.”

⁶⁶ Bilaka ma konzi ēnyī ŋgī toga kpēnnī gɔ Yēsu rōmōyī lende abo itigɔ 'deni sowa. Lijē o'dɔkɔ dē kpe tōsɔ gɔ bo.

⁶⁷ Kina bo kēnyī kiya zi bo laja abo ga ma 'butē dɔmorīyō naga nima, bo iya te, “Kpe gbī o'dɔkɔke toga kpeye goma yɔ?”

⁶⁸ Simona Pitōrō iya te, “Nere, ze 'beze nime, bilaka mɔtɔ inza ame gɔ dari teyi. Lende 'bī na me kēdī ki'di dīdī ma ŋburuŋburu zize le'jete.

⁶⁹ Kina di'di dɔze 'deni ŋgī göyī dikali 'deni rɔ ma laka nī na ŋge kɔtɔ rɔ ma laka rɔ bo ame kako di zi Bɔko'ba ne.”

⁷⁰ Yēsu iya te, “Kpe ya ma 'butē dɔmorīyō naga nime, ma na migeli ye ne tine pele bo ma kɔtɔ mɔtɔ di mī lōngō ye nima bina ēdī 'ba bo rɔ 'ba Satani.”

⁷¹ Lende kiya 'ba Yēsu nime, bo ēdī rɔ tiya Yuda kole 'ba Simona Isikarita ame bo pele di mī lōngō ya ma 'butē dɔmorīyō naga nima bo na kēdī kari kusus Yēsu zi turu ne.

7

Yēsu Ni Ti Lōndō Bo Ga

¹ Di pōtō mo na Yēsu kēnyī kari tilīngere kebe mī Galilaya. Bo o'dɔkɔ dē kpe tari tilīngere kebe mī liŋɔ ame ga

ngila Yerosalema ne, römöyī turu mo ga ēdī ko'doko 'deni 'do tupō bo.

² Tine mī kada mo nima yayi tō'dō 'ba karama mōto 'ba Yudayi ame rō karama 'ba loma bīcī ngōngōbō ne ɔwo dē kpe.

³ Kina löndō 'ba Yēsu ga kako ngī kiya zi bo, iya te, “Ari to'do karama Yudayi 'do ki'di ya ame ga yayi kēdī kōsō göyī ne ko'ja lende ame ga kēddī ko'do ne.

⁴ Römöyī bō ame ko'doko ngī 'do bilaka pili kikali bo ne, bo o'do lende abo ga dē rō kusu. Ne oṅgō, kina kōzo 'bēyī nime, lende löbu naga nime kēddī ko'do ne o'doko ziyī gō kari kileme rōyī zi bilaka pili.”

⁵ Ya naga nima lijē pele rō löndō 'ba Yēsu ga tine lijē i'di dōnnī dē gō lende abo. Kina ma ki'di lijē kiya lende nima tara ne.

⁶ Bo iya te, “Kada 'ba tari ma yayi ne dē gba. 'Beye kada pili ēdī rō ma laka ziye.

⁷ Bilaka 'ba dōliṅɔ nime inza ko'ji ye. Ne 'bama nime mō'bō nduwē tileme gō lende kirasi 'bēnnī ga zinnī ne, kina me lijē kēdī ko'ji ma gōmo.

⁸ Arike mī karama nima. Ne ma 'bama mari dē, römöyī kada 'ba tari ma yayi na dē gba.”

⁹ Yēsu iya lende nime te zi löndō bo ga. Kina bo kileke abo ngī tōtī mbowa Galilaya.

¹⁰ Kina ɔdo löndō bo ga kēnyī kari 'deni to'do karama nima Yudayi tine, bo ēnyī gbī kozi kari yayi. Tine bo ari dē kileme rō bo yaga bi kōpō. Bo ari abo ngī lowo.

¹¹ Turu 'ba Yudayi ni ēdī rō toma gō bo di mī löngō bilaka konzi 'ba karama naga nima. Lijē kēdī rō tititi bo di zi bilaka, iya te, “Bō nime bo ēdī yala?”

¹² Gō kö'du mo na bilaka pili kēdī 'deni ngī rō tiya lende abo rō kore. Ya mōto ga iya te, “Bō nime bilaka laka na.”

Ya mōto ga iya te, “Aa, bo ēdī ka kindēndē bilaka ti lende abo naga nima rō tīndēndē.”

¹³ Tine bilaka naga nima iya lende nima dē yaga bi kōpō, römöyī lijē ere turu 'bēnnī ga.

Yēsu Iyandi Wa Mī Reki 'Ba Rö Löbu

¹⁴ Kina ɔdo kōmō 'deni mī zana 'ba karama nima tine, na Yēsu kēnyī ngī kari

mī reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Kina bo ki'di ngī tiyandi kōmō bilaka di yayi.

¹⁵ Lende ame ga bo kiya ne igayi turu 'ba Yudayi ni 'deni. Kina lijē kiya te, “Bō nime bo ikali lende naga nime totondo ga? Ne bō kōmō kiyandi ze naga nime iyandi bo dē yō 'di?”

¹⁶ Kina bo kēnyī kiya zinnī, bo iya te, “Lende naga nime mēdī miyandi ne, lende ma na dē. Lende 'ba Boko'ba na. Bo na me koja ma kako dōliṅɔ nime bine.

¹⁷ Bilaka ame ga ko'doko to'do ako'doko 'ba Boko'ba ne na 'jaa ti kikali akiyandi nime. Ala lende ma na ya, ala 'ba Boko'ba mo na ngī ya lijē na ti kikali 'jaa.

¹⁸ Römöyī bilaka ame kēdī kiyandi kōmō bilaka bo kebe tiya mo, bo kiya te, akiyandi nime lende abo na, ziye ngī 'do tikali mo rō ma laka bōto nima o'doko abo ka 'do bilaka kiya te bo na rō bilaka ma löbu. Ne bō ame kako 'ba bo kiya te, bilaka mōto na koja bo ti akiyandi laka nime ne, ziye tikali mo rō ma laka bo na rō bō lende kodōrō kina lende kēnyē inza gbī mī bo.

¹⁹ Kōzo ma kōngōke, Musa na me kugu kö'du ki'di 'ba Boko'ba ziye, ne bōto ma koto mōto ame 'do kō'bō ngī toro kö'du ki'di nime di mī löngō ye bina ne inza yō. Ne ēddī komake gōma 'do tupō ma yaga gō wa'di?”

²⁰ Bilaka ma konzi ame ga kēdī yayi ne ēnyī kiya zi Yēsu, iya te, “Rumō na kēdī ko'do yī. Yē mo na kēdī koma göyī mo 'do tupō yī?”

²¹ Yēsu iya te, “Tōnē mo'do 'bama wa nge dō koto mī kada 'ba rō kindawo ne, i'dike lende mo kebe kilikō dōye pili gō wa'di?”

²² Ne kpe 'böwu, ebeke tilele kole kuru 'be ga mī kada 'ba rō kindawo. Kōzo lende mo ame Musa kiya ne tara. Ne dikalike 'deni ngī rō ma laka, akilele nima lende 'ba Musa na dē römöyī bulöbu ma mōlo naga tōnē bine oloma gbī to'do mo tara.

²³ Kina me kēddī kileleke kole titi mī kada 'ba rō kindawo 'do kileme lende koro 'ba kö'du ki'di ame Musa kugu ziye ne. Ne gō wa'di na kēnyīke rō 'dirī tō gō ako'do 'bama ame milēṅo yida rō bilaka pili mī kada 'ba rō kindawo ne ya?

24 Kinza kodɔrɔke bīcī lende dē ngī rɔma gɔ wa ame ga kēddī ko'jake ti kɔmɔye ne. Ziye 'dɔ kodɔrɔke bīcī lende ti lende laka mo."

25 Kina bilaka mɔtɔ ga 'ba Yerosalema kēnyī ngī tilende rɔ bo, iya te, "Dēmba bɔ tōnē turu ze ga kēdī rɔ toma gɔ bo 'dɔ tupō bo ne, bo na me ne ya?"

26 Ne ɔngɔke yayi bine bo ēdī kilende ngī rɔ dɔ ngōlō. Turu iya a mɔtɔ dē gbī zi bo yɔ. Ala mɔtɔga lijē ti komeri 'deni, kiya te bo na rɔ Kurīsītō mo ame Bɔko'ba kēdī koja kako di mītɔrɔ ne ɔtɔ?"

27 Tine Kurīsītō mo ame kēdī kako di mītɔrɔ ne, bɔtɔ inza kikali dɔlīŋɔ mo. Ne 'ba Yēsu mo nime, tondo ze pili dikali dɔlīŋɔ abo?"

28 Kina ɔdɔ Yēsu kēdī 'deni tiyandi kɔmɔ bilaka di mī reki 'ba rō lōbu 'ba Bɔko'ba tine, bo ēnyī ngī kiya rɔ ma kembe, bo iya te, "Kpe nima, ikalike ma ra? Dɔlīŋɔ ma ame mako di teyi ne, ikalike ra ngī? Tako nime mako bine ne, mako dē gɔ dɔma. Bɔko'ba ame kɔtɔ kpōkī mītɔrɔ ne na koja ma. Ne ikalike bo dē yɔ.

29 Ma 'bama mikali bo 'deni, bo na me koja ma 'dɔ ki'di ma mako bine ne."

30 Kina lijē ko'dɔkɔ ngī 'dɔ tinda'ba bo gɔ lende nime. Ne tine bɔtɔ mɔtɔ osa kōzīnī dē rɔ bo rōmōyī kada abo ame Bɔko'ba ki'di 'dɔ bilaka kinda'ba bo teyi ne ɔmō dē gba.

31 Bilaka ma konzi mɔtɔ ga i'di dōnnī 'deni ngī gɔ lende abo. Kina lijē koloma ngī rɔ tiya mo, iya te, "Yēsu nime na ngī ti kēdī rɔ Kurīsītō mo tōnē Bɔko'ba kēdī koja kako di mītɔrɔ ne, rōmōyī a mɔtɔ inza kpe ame gɔ bo mɔtɔ kako ko'dɔ kulōwō rɔ dɔ kiteli di dɔ ame ga bo ko'dɔ ne."

32 Kina ɔdɔ Parosi mɔtɔ ga kuwō lende nima bilaka naga nima kiya ne 'deni te tine, lijē ēnyī ngī kari tususu kpēnnī ti lōbu 'ba bɔ akumu ni. Kina lijē kēnyī ngī koja bɔ kanya 'bēnnī ga kari tinda'ba Yēsu.

33 Yēsu oloma rɔ tiya mo zi bilaka naga nima yayi, bo iya te, "Mēdī moloma nge tiye bine mbowa tine mēdī muyī ama

dɔma, mileki mari zi bɔ ame koja ma kako bine ne.

34 Kina ti kebeke 'deni ngī toma gɔma, ne inza ko'jake ma kpe rōmōyī inza kikalike tari tōmō n̄bō mī gɔ bi ame mēdī teyi ne."

35 Kina turu mɔtɔ ga kēnyī ngī tiya mo rɔ gɔ rōnnī, lijē iya te, "Wa'di mo ga na bo kēdī kiya 'ba bo tara? Bo ēdī kari n̄bō kulōwō te yala ga kina bo kiya te dinza do'jake bo? Ala bo ēdī ko'dɔkɔ tari toloma zi bilaka ze ame ga kēdī koloma mī dɔyayi 'ba bɔ lōwō ne ɔtɔ. Mɔtɔga bo ēdī ko'dɔkɔ tari tiyandi kɔmɔ bɔ lōwō naga nima di yayi.

36 Ne ma kinza tara yɔ dēne bo ti kiya te ɔdɔ domake bo pele dinza do'jake bo? Lende kiya wa'di mo ga na bo kebe kiya 'ba bo, bo kiya te gɔ bi ame bo kēdī kari teyi ne, dinza dikalike 'beze tōmō teyi?"

Yēsu Mini 'Ba Dīdī

37 Kina ɔdɔ kōmō 'deni mī tō'dō 'ba tote karama nima ame rɔ kada ma lōbu 'ba karama mo ne tine, Yēsu ēnyī kɔrɔ tɔrɔ kɔmɔ bilaka naga nima. Kina bo kuwōwō dɔ bo rɔ ma kembe, bo iya te, "Ya ame ga kēdī ti koda mini ne, i'dike lijē kako zō tuwē mo.

38 Lende nime ēdī 'deni kɔzɔ ma tōnē kugu mī buku 'ba Bɔko'ba ne, ame kiya te, 'Ya ame ga ki'di dōnnī 'deni ngī rɔ ma laka gɔ lende ma ne, mini 'ba dīdī ti kolo 'deni di mīnnī kɔzɔ yōpō tara.' "

39 Dɔngala nime, Yēsu ēdī kiya gɔ lende 'ba Nyī Kɔtɔ Laka ame Bɔko'ba kēdī ko'dɔkɔ ti'di mo zi ya ame ga ki'di dōnnī gɔ lende 'ba Yēsu ne. Mī kada nima yayi Bɔko'ba i'di Nyī Kɔtɔ Laka dē gba zi bilaka rōmōyī Yēsu ileki dē gba kari mītɔrɔ.

40 Lende nime Yēsu kiya ne, ɔdɔ ya mɔtɔ ga kuwō 'deni tine lijē ēnyī ngī kiya te, "Rɔ ma laka bɔ nime, bo na ngī rɔ bɔ kumē lende mo tōnē Bɔko'ba kēdī koja ne."

41 Ya mɔtɔ ga iya te, "Bɔ nime na rɔ Kurīsītō."

Ya mɔtɔ ga iya te, "Bɔ nime Kurīsītō na dē rōmōyī Kurīsītō inza rɔ bilaka 'ba Galilaya.

42 Rōmōyī ugu 'deni molo mī buku 'ba Bɔko'ba, iya te, Kurīsītō ēdī kɔdɔ di mī

kupö n̄ere Dawidi. Kina gɔ köyö bo Beteleme m̄i d̄oliŋɔ 'ba Dawidi."

⁴³ Lende kiya 'ba bilaka naga nima oza m̄ini 'deni kɔzɔ a nima tara.

⁴⁴ Kina ya m̄oto ga ko'dɔko ŋɔi tinda'ba Ȳesu, ne tine b̄oto m̄oto osa k̄ozini d̄e du te rɔ bo.

Ndo'ji 'Ba Parosi Ni

⁴⁵ Kina ɔdɔ bo kanya naga nima k̄enyi kileki 'deni kari zi Parosi ni ti löbu 'ba bo akumu naga nima tine, lij̄e ̄enyi kititi bo kanya naga nima, iya te, "O'deke Ȳesu mo d̄e kako zize bine gɔ wa'di?"

⁴⁶ Bo kanya naga nima iya te, "W̄owö, do'ja b̄oto m̄oto d̄e gba ame kiya lende kɔzɔ lende kiya 'ba bo nime."

⁴⁷ Lij̄e iya te, "T'dike bo ku'bölu ye 'deni gb̄i.

⁴⁸ Uwöke ra ze Parosi ni ti löbu 'be m̄oto ga diya lende abo naga nima rɔ lende laka?

⁴⁹ Ya ma yawa naga na n̄ge ma k̄edi kuti gɔ lende abo naga nima ne r̄ömöȳi lij̄e ikali kö'du ki'di 'ba B̄oko'ba d̄e. Kada m̄oto B̄oko'ba ̄edi ku'du lij̄e m̄i pa'do 'ba Gehena."

⁵⁰ Kina Parosi ma t̄on̄e k̄id̄eki möȳi mo rɔ N̄ikuduma bo kako pa m̄olo zi Ȳesu ne k̄enyi ŋɔi t̄oro tiya lende z̄inni,

⁵¹ bo iya te, "Oŋḡoke te, inza rɔ ma laka m̄i kö'du ki'di ze ame B̄oko'ba ki'di zize ne 'd̄o todo karama ŋɔi d̄o bo m̄oto tara kinza ma kuwö lende 'ba kpamo titi koŋgɔ ndi lende mo."

⁵² Lij̄e ileki zi N̄ikuduma, iya te, "Ni 'deni gb̄i rɔ bilaka 'ba Galilaya m̄oto? Ari k̄id̄eki buku 'ba B̄oko'ba te, ti ko'ja kugu yayi, iya te, bo kum̄e lende 'ba B̄oko'ba inza k̄od̄o di m̄i Galilaya."

⁵³ Kina lij̄e pili k̄enyi k̄iȳeyi r̄önni ŋɔi kari liŋɔ 'b̄enni ga rɔ kotokoto.

8

¹ Ȳesu ɔdɔ ŋɔi di m̄i r̄o löbu 'ba B̄oko'ba bo kari d̄o d̄oku 'ba Bilaya.

Ȳesu Ni Ti Kö'du Ki'di

² M̄olo m̄i d̄oŋbo na Ȳesu kileki ŋɔi kari m̄i reki 'ba r̄o löbu 'ba B̄oko'ba. Kina bilaka kototo r̄önni ŋɔi n̄ban̄i zi bo yayi. Kina bo koloma ŋɔi b̄eri tiyandi lij̄e.

³ Kina bo k̄omo kiyandi m̄oto ga ti Parosi ni kako ŋɔi zi bo. Lij̄e o'de 'ja m̄oto ame kinda'ba 'deni di bi 'ba to'do ȳeri. Lij̄e i'di 'ja nima k̄oro k̄omo bilaka konzi naga nima.

⁴ Kina lij̄e k̄enyi kititi Ȳesu, iya te, "Bo k̄omo kiyandi, 'ja nime dinda'ba loko di bi 'ba to'do ȳeri.

⁵ Kina kɔzɔ ame kugu 'deni m̄olo m̄i kö'du ki'di 'ba B̄oko'ba ma Musa kugu zize ne, iya te, 'ja ma ko'do ȳeri kɔzɔ a nime te 'd̄o ku'du ti kulugb̄i d̄oku k̄öl̄e yaga. Ne ma 'b̄eyi iya tondo?"

⁶ Akititi nime lij̄e ̄edi koma kpa Ȳesu timo rɔ toma r̄ömöȳi ɔdɔ kiya te bo kiya lende m̄oto rɔ ma k̄enȳe gɔ lij̄e kari kususu bo timo zi turu. Tine bo ileki abo d̄omo d̄e. Bo odi abo d̄o bo ŋɔi le b̄eri tugu d̄o yayi ti d̄okole k̄özi bo.

⁷ Kina lij̄e koloma ŋɔi nduw̄e rɔ tititi bo rɔ aliri. Kina bo kombi d̄o bo ŋɔi t̄oro, bo k̄enyi kileki z̄inni, iya te, "ɔdɔ kiya te bo m̄oto di m̄i löŋgö ye nima bina, bo kikali rɔ bo, bo ko'do lende k̄enȳe m̄oto d̄e, bo k̄enyi d̄ogba ku'du 'ja nima ti d̄oku."

⁸ Kina bo kodi d̄o bo ŋɔi gb̄i b̄eri tugu d̄o yayi ti d̄okole k̄özi bo.

⁹ Kina ɔdɔ bo k̄omo kiyandi naga nima kuwö lende nime 'deni kɔzɔ a nime te tine, lij̄e ̄enyi ŋɔi tu'bögö r̄önni rɔ kotokoto kita'ba yaga di ŋgila bo. Ya ma löbu rɔ d̄o kiteli mo ga t̄on̄e lij̄e na kisaki t̄odo d̄ogba yaga. Kina rɔ n̄burun̄buru mo tine Ȳesu ni na kola 'deni ŋɔi n̄ge r̄iyö yayi ti 'ja t̄on̄e k̄omo t̄indi naga nima.

¹⁰ Bo ombi d̄o bo t̄oro kina bo kititi 'ja nima, bo iya te, "Lij̄e ̄edi yala? B̄oto ma kotokoto ɔdɔ karama d̄e du te döȳi?"

¹¹ Loko iya te, "N̄ere, b̄oto m̄oto inza."

Bo ileki kiya zi 'ja nima, bo iya te, "Kina ma gb̄i, minza mod̄o karama döȳi. Ari ̄e'b̄i, ne kisaki di m̄i kada nime t̄one kinza kari ko'do lende k̄enȳe m̄oto d̄e kpe."

Ȳesu, Bi K̄oro 'Ba D̄oliŋɔ

¹² Di p̄ötö mo 'deni yayi tine na Ȳesu k̄enyi kiya zi Parosi ni, bo iya te, "Ma na rɔ bi k̄oro zi d̄oliŋɔ nime. Ya ame ga pili k̄ösö 'deni goma ne ilingere d̄e kpe m̄i bi kölu. Bi k̄oro nime ti k̄id̄idi lij̄e 'deni ŋɔi yaga rɔ ma lölöwö."

13 Parosi naga nima ënyī kileki kiya zi bo, iya te, “Lende yawa 'bī naga nima donḡo 'deni, nī ē'bi ṅgī ka kozo bilaka ame kēdi kodoro bīci lende abo go do bo ne.”

14 Bo ileki domo zinnī, bo iya te, “Lende yawa na dē. Ne odo kiyake pele te mēdi miya lende naga nime dōmōyī lende 'ba gbagba ma, ele gbī. Rōmōyī ma bo mo, ma na mikali go bi ame mako di teyi ne, kina ma na gbī mikali go bi ame mēdi mari teyi ne. Kpe nima bina, ikalike dē mako di yala, ala mēdi mari yala.

15 Kpe 'beye ēddi ko'doke burē 'ba roma ṅgī kozo burē ko'do 'ba bilaka lesi tara, ne 'bama minza mo'do burē 'ba boto.

16 Ne odo kiya te mo'do burē 'ba bilaka pele, burē ko'do ma ti kēdi ṅgī ro ma kodoro rōmōyī minza mo'do go doma. Dēdi do'do ze ti 'bu ma ame koja ma kako di mitoro ne.

17 Ne onḡo, lende nime ugu 'deni molo mi kō'du ki'di ame ki'di ziye ne, iya te, odo bo kodoro bīci lende riyō kiya pili ro lende kotokoto nima, lende nima ēdi ṅgī ro ma laka.

18 Kina me ma ro bo kodoro bīci lende ma kina 'bu ma ame koja ma kako bine ne, bo gbī ro bo kodoro bīci lende ma.”

19 Parosi naga nima ënyī kiya zi bo, iya te, “'Bu yī mo ēdi yala?”

Bo iya te, “Kpe ikalike 'bu ma dē. Kina gbī ikalike ma dē. Rōmōyī odo kiya te kikalike ma 'deni, ti kikalike 'bu ma gbī.”

20 Lende nime Yēsu iya di mi reki 'ba rō lobu 'ba Boko'ba ko'ja bo kēdi ro tiyandi komo bilaka di go bi ame bilaka kēdi ki'di kpa kōzi ki'di 'bēnnī ga zi Boko'ba di teyi ne. Mi kada nima yayi turu inda'ba bo dē rōmōyī kada abo ame Boko'ba ki'di 'do bilaka kinda'ba bo yimo ne omō dē gba.

21 Di pōtō mo na Yēsu kēnyī kiya zi turu lobu naga nima, bo iya te, “Mēdi mari ama kada moto kina ti kēnyīke 'deni ṅgī toma goma, ne inza kikalike tari tōmō go bi ame mēdi mari teyi ne. Ti kō'bōke mi lende kēnyē 'be ga ṅbō mi tōlē.”

22 Turu naga nima iya te, “Lende abo nima, bo kiya te dinza dikalike tari go bi

ame bo kēdi kari teyi ne, bo ēdi ko'doko tari tupō ro bo yaga?”

23 Bo iya te, “Kpe 'beye ro 'ba doliḡo nime. Ne ma 'bama mako di doiyayi 'ba mitoro. Kpe 'beye di mi doliḡo nime. Ne ma 'bama minza di mi doliḡo nime.

24 Go kō'du mo kina ma 'do ki'di miya te ti kō'bōke mi lende kēnyē 'be ga ṅbō mi tōlē. Odo kiya te ki'dike doye dē ṅgī gomo ro ma laka ma na ro bo ame ro ma mo ne, ti kō'bōke mi lende kēnyē 'be ga ṅbō mi tōlē.”

25 Lijē ënyī kititi bo, iya te, “Ni yē mo na?”

Bo iya te, “Ma na ro bo ma tōnē miya lende mo pa ziye bine ne.

26 Mēdi ti lende ṅbaṅi 'do tiya mo go lende 'be. Kina mēdi gbī ti lende moto ga ṅbaṅi ame go mo'do burē 'be timo. Bo ame koja ma kako doliḡo nime bine ne, lende abo ro ma kodoro. Kina lende ame ga ṅge muwō di kpa bo ne, kina me mēdi miya ziye kpe bilaka 'ba doliḡo nime.”

27 Lende nime Yēsu kiya ne, turu naga nima ikali dē ma bo kēdi ro tiya lende 'ba 'bu bo Boko'ba.

28 Kina bo kiya zinnī, bo iya te, “Ma kole 'ba bilaka lesi, ti kutōtike ma 'deni do ṅgērī toro kupōke ma. Ne tine ti kikalike ma ṅgī 'jaa ro bo ame ro ma mo ne, kina ti kikalike gbī 'jaa omba wa naga nime mēdi mo'do ne, minza mo'do go doma. Kina ti kikalike ṅgī ro ma laka wa ame ga ṅge 'bu ma kiya zō ne na ma ga mēdi miya zi bilaka ne.

29 Bo na koja ma kina bo o'bō tō bi koto, bo ola ma dē kutu ma rōmōyī lende ame ga mēdi mo'do ne, kina kiyēyī dōki'di bo.”

30 Lende nime Yēsu kiya ne i'di bilaka ma konzi moto ga ṅgī ki'di dōnnī go lende abo.

Kupō Ma Laka 'Ba Abarayama

31 Yēsu ënyī kiya zi Yudayi naga nima ki'di dōnnī 'deni go lende abo ne, bo iya te, “Odo kiya te ko'doke wa pili ṅgī kozo ame mēdi miyandi ye timo ne, ti kēddike ṅgī ro ma laka ro bo kōsō goma ga.

32 Kina gbī ti kikalike lende laka 'ba Boko'ba ṅgī. Kina lende laka 'ba Boko'ba ti ki'di ye ṅgī kolomake ro do ṅgōlō. Kinza kēddike ra kpe ro atoli.”

³³ Bilaka naga nima iya te, “Ze kupö Abarayama ga na. Mɔlo kako di zi 'bu ze löbu ga bɔɔ inda'ba ze dë rɔ atɔli. Gɔ wa'di na kiya te ti doloma rɔ dɔ ngölö?”

³⁴ Bo iya te, “Rɔ ma laka miya ziye, bilaka pili ame ga rɔ bɔ ko'dɔ lende kënyë ne, lende kënyë inda'ba 'deni rɔ 'bɔki. Kina lende kënyë na 'deni le'jete rɔ bɔ dönni.

³⁵ Kɔzɔ ma kikalike atɔli oloma dë kö'bö nɔburu rɔ kole 'ba liɔ. Ne kole 'ba bɔ dɔ liɔ na ti koloma ngi nɔburu kö'bö kpa döbösi 'ba 'bu bo nima.

³⁶ Kina ɔdɔ kiya te kole 'ba Bɔko'ba na kutë gɔye 'deni di zi bɔ ame kinda'ba ye ne, bɔɔ mɔɔ inza kpe ame 'dɔ këdi rɔ bɔ dɔye.

³⁷ Mikali ye 'deni ngi rɔ kupö Abarayama ga. Ne ëddi komake kori 'ba tupö ma gɔ wa'di? Lende kiya ma naga nime na konmi dë döki'di ye?

³⁸ Lende naga nime mëdi miya ne na rɔ ame 'bu ma kileme zö. Kina 'beye ndɔbɔ ame ga gbï 'bu ye kileme ziye ne na ma ga gbï këddi ko'dɔke.”

³⁹ Lijë iya te, “Abarayama na rɔ 'bu ze.”

Kina bo kënyi kileki dɔmo zinni, bo iya te, “Inza tara. Ma kiya te këddike ra ngi rɔ kole 'ba Abarayama ga dëne ëddi ko'dɔke gbï kɔzɔ 'ba Abarayama.

⁴⁰ Ne le'jete ëddike e'be za rɔ toma kori ame 'dɔ kupöke ma timo, ma mo tönë mëdi müyëti lende ma laka ame ga muwö di kpa Bɔko'ba ziye ne. Lende ko'dɔ 'ba Abarayama inza tara.

⁴¹ Ndɔbɔ ko'dɔ dɔ 'bu ye na ma këddike rɔ to'dɔ mo ne.”

Lijë iya te, “Ze kole köyö mi manɔa na dë. Bɔko'ba na nge kɔɔ rɔ 'bu ze.”

⁴² Bo iya te, “Ma kiya te Bɔko'ba na këdi ra rɔ 'bu ye dëne ëddi kɔ'ɔke ma römöyï tako nime mako ziye bine ne, mako di zi Bɔko'ba. Mako dë gɔ dɔma. Bɔko'ba na koja ma.

⁴³ Ne kpe bilaka o'dɔkɔke dë tuwö lende naga nime mëdi miya ne gɔ wa'di? Lende ma laka kɔzɔ a nime te na ko'jike?

⁴⁴ Ne onɔ, 'bu ye na rɔ Satani römöyï wa ame ga bo ko'dɔkɔ ne kina ko'dɔkɔke to'dɔ mo. Bo 'ba bo 'deni mɔlo rɔ bɔ a kupö. Bo o'dɔkɔ abo dë to'dɔ lende laka

'ba Bɔko'ba römöyï bo ilagi lende laka 'ba Bɔko'ba 'deni mɔlo pili. Wa 'ba bo ma bo kö'bö to'dɔ mo na rɔ tunzö bëti römöyï bo bɔ bëti na. Kina bo 'deni rɔ nɔere 'ba bëti.

⁴⁵ Ne 'bama nime, mëdi miya lende laka 'ba Bɔko'ba ziye ne na me ki'di kilagike ti'di dɔye gɔ lende ma ne.

⁴⁶ Onɔke lende naga nima mëdi mo'dɔ ne te. Ma kënyë mo ga ëdi? ɔdɔ këdi, iyake zö. Ne ɔdɔ lende ma naga nima këdi me rɔ ma laka ne, o'dɔkɔke dë ti'di dɔye gɔmo gɔ wa'di?

⁴⁷ Ya ame ga rɔ kole 'ba Bɔko'ba ne ëdi kuwö lende 'ba Bɔko'ba. Ne kpe 'beye nime inzake rɔ kole 'ba Bɔko'ba römöyï ilagike lende abo 'deni.”

⁴⁸ Lijë iya te, “Ni nime, ni na dë ngi rɔ ma laka rɔ bɔ rumö 'ba Somorona kɔzɔ ma tönë diya bine ne?”

⁴⁹ Bo iya te, “Ma bɔ rumö na dë. 'Bama rɔ toro 'bu ma. Ne kpe ebeke 'beye za titi'ja ma.

⁵⁰ Wa naga nime mëdi mo'dɔ ne minza mo'dɔ 'dɔ bilaka koro ma gɔmo, kiya ma rɔ bilaka ma löbu. Bɔ mɔɔ ëdi ame bo ko'dɔkɔ 'dɔ bilaka koro ma ne. Bo na rɔ bɔ ame këdi kodɔɔ bici lende ma rɔ ma kodɔɔ ne.

⁵¹ Rɔ ma laka miya ziye, ya ame ga këdi ko'dɔ lende pili ngi kɔzɔ wa ame ga mëdi miya ne, a mɔɔ rɔ tölë inza kicali du te tömö dönni.”

⁵² Lijë iya te, “Ni bɔ nime, dikali yi 'deni rɔ ma laka. Ni bɔ rumö na. Iya te bilaka ame ga ko'dɔ lende kɔzɔ kö'du kiya 'bi naga nima inza kölä kpe. 'Bu ze löbu Abarayama ni ölä 'deni pili ti bɔ kumë lende ma löbu 'ba Bɔko'ba tönë ga.

⁵³ Gɔ wa'di na kebe kiya 'bëyi röyi mbiri löbu di dɔ 'bu ze löbu Abarayama ni ma ti bɔ kumë lende ma löbu 'ba Bɔko'ba ame ga kölä ne? O'dɔkɔ to'dɔ röyi rɔ wa'di?”

⁵⁴ Bo iya te, “Ma 'bama nime, miya rɔma dë te mëdi mbiri. ɔdɔ kiya te miya kɔzɔ a nima tara, lende ma inza kpe ko'dɔ ɔɔ. 'Bu ma nima këddi kidëkike möyï mo rɔ Bɔko'ba këddi koroke ne, bo na nge kiya te mëdi mbiri.

⁵⁵ Ne kpe 'beye ikalike bo dë. Ma na nge mikali bo. Ne ɔdɔ miya te mikali bo dë, ma 'deni gbï rɔ bɔ bëti kɔzɔ 'beye.

Ne ongo, kina me mikali Boko'ba, wa pili ame ga bo kiya zo ne, kina me ga medii ro to'do mo.

⁵⁶ 'Bu ye lobu Abarayama edi ti mi keyi romoyi mi kada nima yayi Boko'ba iya zi bo, iya te, ti ko'ja kada ma ame medii mako timo dolingo nime ne 'deni ngi. Kina me bo o'ja 'deni ngi. Go ko'du mo bo 'deni ti mi keyi."

⁵⁷ Lije iya te, "Ni nime koma ko 'bi omö de gba kuluku koto yo. Ro ma tondo mo ga na kebe kiya te o'ja Abarayama?"

⁵⁸ Bo ileki domo zi ya naga nima, bo iya te, "Ro ma laka miya ziye gba kinza koyö Abarayama de, medii 'deni molo ro bo ame ro ma mo ne."

⁵⁹ Kina lije kenyi ngi tototo kulugbi doku 'do tu'du bo timo tupö bo yaga. Kina bo kenyi kolo abo ro bo ngi, bo kodo yaga di mi reki 'ba rö lobu 'ba Boko'ba yayi.

9

Yesu Ni Ti Bo Koma Kolu

¹ Kina doo Yesu kedii 'deni kilingere tine, do bo ondoso ngi ti bo koma kolu mota ame koyö 'deni molo ro koma kolu ne.

² Kina bo kosö go bo ga kenyi kititi bo, lije iya te, "Bo koma kiyandi, lende kenyé 'ba ye na me ki'di 'do koyö bo nime ro koma kolu ne? Lende kenyé abo na ala lende kenyé ko'do 'ba 'bu bo ni na?"

³ Yesu iya te, "Töyö nime koyö bo nime ro koma kolu ne inza go lende kenyé abo ala gbi go lende kenyé ko'do 'ba 'bu bo ni. Tine öyö bo nime ro koma kolu 'do ki'di Boko'ba kileme tigo abo tö zi bilaka mi tileño bo nime.

⁴ Ndobö ame Boko'ba koja ma domoyi mo ne, medii mo'do giri nime ko'ja go bi kedii gba ro mi kada. Romoyi korondo owo de kpe, ame bilaka lesi inza kikali kpe to'do a mota.

⁵ Ne ame medii 'deni dolingo bine ne, ma na 'deni ro bi koro zi dolingo."

⁶ Kina bo koto'bi woro ngi beri, bo konyopi mando'do mo ngi kosa koma bo koma kolu toné.

⁷ Kina bo kiya te, "Ari kurögö komoyi mi daa 'ba Siloma." Ame 'jo 'ba moyi mo nima tegé "Oja 'deni."

Kina bo toné kari kurögö koma bo ngi. Na koma bo koro ngi bo kileki ngi kari lingo ro bo koma koro.

⁸ Kina doo bo nima kedii 'deni lingo tine, bilaka ma mi tiri ma ngosingosi naga ti ya mota ga ame kikali bo 'deni molo toné pa bine ro bo kpasine, ako ngi tongo bo, lije iya te, "Wa, bo nime na de toné kedii koloma pa kpa kori 'de yayi tokpasi wa ne?"

⁹ Ya mota ga iya te, "Yeé, bo na."

Tine ya mota ga enyi 'benni kiya te, "Bo nima na de. Bo nime o'de roni ka ro to'de ti bo."

Kina bo kenyi ngi kiya zinni, bo iya te, "Ma na ngi nime."

¹⁰ Ya naga nima iya te, "Komoyi enyi koro ko'ja go bi totondo?"

¹¹ Bo iya te, "Bo nima kideki moyi mo ro Yesu ne na konyopi mando'do ti woro, bo kosa koma ma, na bo kiya zo go mari murögö koma ma mi daa 'ba Siloma. Kina me mari murögö koma ma yo, na koma ma koro ngi."

¹² Lije iya te, "Yesu mo edi yala?"

Bo iya te, "Mikali de."

¹³ Di potö lende nime na ya mota ga kenyi koto bo toné ngi kari zi Parosi ni.

¹⁴ Kada nima Yesu konyopi mando'do ti woro kosa koma bo nima 'do koro ngi yaga yimo ne, kada 'ba ro kindawo na.

¹⁵ Parosi ni ebe gbi tititi bo nima go lende 'ba koma bo ame kenyi koro 'bowu yaga ko'ja go bi ne. Tine bo ileki kiya zinni, bo iya te, "Yesu na ko'do mando'do koma ma. Kina mari murögö yo. Kina me koma ma koro ngi."

¹⁶ Parosi mota ga iya te, "Bo nime ako de du te di zi Boko'ba, ma bo kedii kako ra ngi di zi Boko'ba देने bo edi koro kada 'ba ro kindawo."

Ya mota ga iya te, "Ne ma bo kedii ra ro bo lende kenyé tara देने ndobö lobu naga nime, bo ti kikali to'do mo totondo ga?"

Parosi toné ga oza minni 'deni koro a nime te.

¹⁷ Kina lije kenyi 'bowu kititi bo toné, lije iya te, "Wa'di na komeri 'beyi go lende 'ba Yesu nima bo ki'di komoyi koro 'deni yaga ne?"

Bo nima iya te, “Bo bo kumë lende 'ba Boko'ba na.”

18 Parosi ni i'di dönñi dë gba gɔ lende nima kiya te bo nima kɔmɔ mo pa rɔ ma kɔlu kina ma kënyï 'böwu kɔpɔ yaga ne, lijë iya te bëtï na ka. Kina lijë kïdëkï 'bu 'ba bo nima ti ma mo ngï kako zïnnï.

19 Kina lijë kititi e'be 'bu mo naga nima, lijë iya te, “Kole 'be nime kiyake te öyö mɔlo rɔ kɔmɔ kɔlu ne, bo na me? Ne kɔmɔ bo ënyï kɔpɔ 'böwu yaga tɔne rɔ ma totondo?”

20 Lijë iya te, “Dikali ngï rɔ ma laka bo kole ze na. Kina dikali 'deni gbï laka öyö bo mɔlo rɔ kɔmɔ kɔlu.

21 Ne ɔto abo tɔ nima kiyɔpɔ kɔmɔ bo tɔne ne, dikali dë. Bɔto abo tɔ nima kiyɔpɔ kɔmɔ bo ne, dikali eze dë gbï. Ititike bo. Bo na ma, bo inza gbï gba rɔ kole titi. Bo na ti kikali tïyëtï lende abo nima.”

22 'Bu bo ni iya tara römöyï lijë ere turu 'ba Yudayi naga nima. Römöyï turu naga nima iya lende mɔto 'deni mɔlo yayi, iya te, bilaka ame ga pili kiya te Yësu na rɔ Kurisitö ame Boko'ba koja kako di mitoro ne, 'do ko'jɔɔɔ nburu yaga di bi tɔdo mi rɔ 'ba mötu.

23 Lende nima na ma 'do ki'di 'bu bo ni kiya te, “Bo na ma, bo inza gba rɔ kole titi. Ititike bo.”

24 Parosi ni ënyï 'böwu gbï kïdëkï bo tönë kako zïnnï. Kina lijë kiya zi bo, lijë iya te, “Ulömu röyï ti möyï löbu 'ba Boko'ba nime. Dikali 'deni bo nima bo kilenjo yi ne bo bo lende kënyë na.”

25 Bo tönë iya te, “Mikali dë ala bo bo lende kënyë na ya? Wa 'bama ame mikali ne na nge rɔ ame ma pa mɔlo rɔ bo kɔmɔ kɔlu. Kina me tɔne kɔmɔ ma kɔpɔ 'deni yaga ko'ja gɔ bi.”

26 Lijë iya te, “Wa'di na Yësu mo nima ko'dɔ zïyï? Bo o'dɔ tondo kina ma 'do ki'di kômöyï kënyï kɔpɔ yaga ne?”

27 Bo iya te, “Ne o'ja miyëtï lende naga nime 'deni gbï dɔgba ziye bine 'di, uwöke dë. Gɔ wa'di na ko'dɔkɔke 'böwu 'do mënyï gbï tïyëtï mo ziye teyi? O'dɔkɔke 'deni gbï tösö gɔ bo?”

28 Kina lijë kënyï ngï titi'ja bo tönë, lijë iya te, “Ni 'bëyï na rɔ bo kösö gɔ Yësu. Ne ze 'beze rɔ bo kösö gɔ 'bu ze löbu Musa.

29 Römöyï Musa na dikali nge Boko'ba koloma rɔ tilende teyi bine. Ne bɔto tɔ nima rɔ Yësu ne, dikali dë bo ako di yala.”

30 Bo nima iya te, “Lende 'be igayi ma 'deni. Yësu na me kiyɔpɔ kɔmɔ ma 'deni yaga. Tine kpe ikalike bi ame bo kako di teyi ne dë yɔ.

31 Dikali 'deni mɔlo rɔ ma laka Boko'ba oloma dë tuwö dɔ bo lende kënyë. Tine lijë ame ga koro bo ko'dɔ ako'dɔkɔ abo ga ne, na nge bo kuwö dɔmo.

32 Bɔto mɔto uwö dë mɔlo kako di bi tisaki bïcï dɔlinjo nime ma bo mɔto kiyɔpɔ kɔmɔ bilaka ame köyö 'deni mɔlo rɔ kɔmɔ kɔlu kɔzɔ a nime te.

33 Ma kiya te bo nime rɔ Yësu ne, bo kako dë ngï di zi Boko'ba dëne bo inza kikali to'dɔ a mɔto.”

34 Parosi naga nima iya te, “Ni ame köyö yi mɔlo di mi rɔ bo lende kënyë ne, ni na ko'dɔkɔ 'do kënyï tiyandi ze?”

Kina lijë koga bo nima ngï yaga.

35 Tine ɔdo Yësu kuwö 'deni, tégë Parosi ni oga bo tönë 'deni yaga na bo kari ngï tonjo mo. Kina bo kititi bo nima, bo iya te, “T'di döyï ra gɔ lende 'ba kole 'ba bilaka lesi?”

36 Bo nima iya te, “Nere, iya zö te 'di bo yë na, 'do mi'di dɔma gɔ lende abo.”

37 Yësu iya te, “O'ja bo 'deni mɔlo. Ma mo nime ngï mëdi milende zïyï ne, ma na ngï rɔ kole 'ba bilaka lesi mo.”

38 Kina bo nima kileki ngï kiya zi Yësu, iya te, “Nere ma, mikali yi 'deni ngï tɔne rɔ ma laka rɔ kole 'ba Boko'ba.”

Kina bo kolɔdo ngï bërï tilëlu Yësu.

39 Yësu iya te, “Mako 'deni dɔlinjo bine 'do toza mi bilaka 'do ki'di ya ame ga rɔ bo kɔmɔ kɔlu ne ko'ja bi, kina gɔ ya ame ga rɔ bo kɔmɔ kɔpɔ ne, gɔ kɔmɔ mo kebe kɔlu yaga.”

40 Parosi mɔto ga ëdi gbï ti Yësu ni yayi. Kina ɔdo lijë kuwö lende nima 'deni tara tine, lijë ënyï kiya zi Yësu, lijë iya te, “Lende kiya 'bi nima iya te ze bo kɔmɔ kɔlu na gbï?”

41 Bo iya te, “ɔdo kiyake te ëddike rɔ kɔmɔ kɔlu, inzake ti lende kënyë. Ne iyake rɔye rɔ bo kɔmɔ kɔpɔ. Kina ma lende kënyë 'be ga ti kulömö kö'bö tiye.”

10

Dɔŋgala 'Ba Bɔ Koda Kamölö

¹ Yësu iya te, “Rɔ ma laka miya ziye, ɔɔɔ koŋgɔke bilaka mo kēdi kari kpa jɔlɔ 'ba kamölö tine bo kēnyī kēkī za kebe dɔ reki kinza bo kari dē kebe kpa dörī nima, ikalike bo laka bo bɔ 'bögö na. Bo ako tu'bögö kamölö naga nima.

² Ne bɔ ame ɔɔɔ koŋgɔke kēdi kari kpa jɔlɔ kɔdɔ ŋgī kebe kpa dörī nima, bo na rɔ bɔ koda kamölö naga nima.

³ Bo na ti bɔ koda kpa dörī 'ba jɔlɔ nima kurögö kpa dörī zi bo. Kina ɔɔɔ bo kīdēkī kamölö abo naga nima ti möyī mo ga rɔ kɔtɔkɔtɔ, kina lijē kēdi kuwö dɔ bo ŋgī. Kina bo ti koja lijē yaga di mi jɔlɔ.

⁴ Kina ɔɔɔ bo koja lijē 'deni pili yaga tine, bo ti kösö ŋgī dɔgba zinnī bo kari toda lijē. Kamölö abo ga ikali mugu bo, na kösö ŋgī gɔ bo.

⁵ ɔɔɔ bɔ löwö mɔtɔ ame 'beri lijē kikali mugu mo dē ne na kako kīdēkī lijē, lijē inza kösö gɔmo. Lijē pili ēdi kirija ē'bēnnī mökö.”

⁶ Yësu iya lende nime rɔ dɔŋgala zi Parosi naga nima kɔzɔ a nime te. Kina tine lijē ikali 'jɔ mo dē.

⁷ Kina bo kēnyī kiya zinnī, bo iya te, “Rɔ ma laka miya ziye, ma na rɔ kpa dörī 'ba jɔlɔ.

⁸ Ya naga nime kako dɔgba di zö ne bɔ akolɔ ni ma ti bɔ 'bögö ni na. Kina kamölö inza kikali tari tösö gönñi.

⁹ Ma na rɔ kpa dörī. Ya ame ga pili kēdi kɔdɔ kebe zö ne lijē ɔmɔ 'deni di mi tölē kina lijē ti kilēlē rōnnī 'deni ŋgī nduwē kebe teyi gbī kinza lisa 'ba a mɔtɔ.

¹⁰ Römöyī bɔ 'bögö naga nima, akikali 'bēnnī ŋge rɔ tu'bögö mo ti tupö mo kina gbī ti tīrasi mo. Ne ndɔbɔ 'bama ame mako gɔmo ne na rɔ ti'di didi ti tigo zi bilaka ma ga.

¹¹ Ma na rɔ bɔ koda kamölö ma laka, ame kilanja rōni 'deni 'dɔ kōlē gɔ kamölö abo ga.

¹²⁻¹³ Bilaka mɔtɔ ame ɔɔɔ kiya te bo kinza rɔ bɔ dɔ kamölö, bo kēdi koda abo kamölö mo tɔ naga nima ŋge dömöyī lende 'ba girīsī, bo omeri abo lende 'ba kamölö naga nima dē. Kina ɔɔɔ bo

ko'ja kuruku kēdi kako, bo ēdi kirija abo ŋgī yaga. Bo kola kamölö naga nima zi kuruku kinda'ba mɔtɔ ga kiyēyī mi kɔsɔ mo ga ŋgī rɔ kɔtɔkɔtɔ. Bo irija abo yaga römöyī kamölö abo ga na dē.

¹⁴ Ne ma 'bama na rɔ bɔ koda kamölö ma laka. Mikali kamölö ma ga me rɔ kɔtɔkɔtɔ. Kina lijē me ikali ma gbī.

¹⁵ Kɔzɔ 'bu ma ame kikali ma kina mikali bo gbī ne tara. Kina me milanja rɔma 'deni 'dɔ mölē gɔ kamölö ma ga.

¹⁶ Kina mēdi gbī ti kamölö mɔtɔ ga ame kinza gba mi jɔlɔ nime bine ne. Ndɔbɔ ma na gbī rɔ to'de mo kako bine. Lijē ti kuwö dēkī 'ba dɔma 'deni. Kina kamölö pili ti kēdi 'deni ŋgī rɔ dɔtumu kɔtɔ. Kina bɔ koda mo ti kēdi 'deni ŋgī le kɔtɔ.

¹⁷ Onɔgɔke, kina me mi'di rɔma 'deni zi bilaka lesi 'dɔ kupö ma gɔ mēnyī mīdīdī 'jaa rɔ ma lölöwö. Gɔ lende mo na ma ki'di 'bu ma Boko'ba kɔ'ɔ ma kulöwö ne.

¹⁸ Ne bilaka inza kikali tupö ma gɔ dönñi. Ma na mēdi mi'di rɔma zinnī 'dɔ gɔ lijē kupö ma. Mēdi ti tigo 'ba ti'di rɔma zi bilaka gɔ kupö ma. Kina mēdi gbī ti tigo 'ba tēnyī tīdīdī 'böwu di pötö tölē. To'dɔ wa naga nime, Boko'ba 'bu ma ose gɔmo 'deni pili zö.”

¹⁹ Lende naga nime Yësu kiya te ne i'di turu 'ba Yudayi naga nima ŋgī koza mīnnī.

²⁰ Ya ma konzi mɔtɔ ga di mi löŋgö lijē yayi iya te, “Bɔ nime, nöki ēdi dɔmo. Bɔ rumö na. Eddi kuwöke lende abo naga nima gɔ wa'di?”

²¹ Tine ya mɔtɔ ga iya te, “Lende kiya 'ba bɔ nime, lende 'ba bɔ nöki na dē. Bɔ nöki ti kikali tiyɔpɔ kɔmɔ bɔ kɔmɔ kōlu?”

Yudayi Ilagi Lende 'Ba Yësu

²² Kina ɔɔɔ kōmö 'deni mi kada 'ba karama 'ba tomeri gɔ tulömu rö löbu ame mi Yerosalema ne zi Boko'ba tine kada 'ba bi keyi ame kulöwö ne na 'deni.

²³ Kina ɔɔɔ Yësu kēdi kilingere 'deni kebe mi dēdē ame ga ŋere Solomo ko'ba mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi ne,

²⁴ tine turu mɔtɔ ga otɔtɔ rōnnī ŋgī kako zi bo, lijē iya te, “Nī nime, lende 'bi ilikö dɔze sowa. Nī mo na ŋgī rɔ Kurīsītö ame Boko'ba kēdi koja kako dōlinɔ nime

bine ne ala nī mo na dē? Iya lende yaga bi kopo zize kinza kilikō dōze dē.”

²⁵ Bo iya te, “Lende nime miya 'deni molo ziye. Tine kpe na ko'dokoke e'be dē ti'di dōye go lende ma. Kina me gbī ndobo pili naga nime mēdi mo'do ti kōzi kakpa 'ba 'bu ma Boko'ba ne ileme ma 'deni gbī laka ziye.

²⁶ Ne kpe ebe kilagike ti'di dōye gomo rōmōyī kpe kamölō ma ga na dē.

²⁷ Kamölō ame ga rō 'bama ne uwō doma pili laka. Kina mikali lijē 'deni gbī. Kina me lijē pili ösō 'deni goma.

²⁸ Kina mi'di didi ma nburunburu 'deni zinni kinza boto moto kirasi lijē ra. Boto moto ikali dē kpe 'do kako kolo lijē di zō.

²⁹ Rōmōyī 'bu ma na ki'di lijē 'deni zō. Kina boto moto inza mi doliṅo nime bine ame kēdi ti tigo rō do kiteli di do 'bu ma. Kina me 'deni boto moto inza kpe ame 'do kikalitako tolo lijē di zi bo.

³⁰ Rōmōyī ze ti 'bu ma rō akoto.”

³¹ Kina odo bilaka naga nima lijē kuwō Yēsu kiya 'deni te bo rō akoto ti Boko'ba tine, lijē ēnyī ngi tototo kulugbi dōku 'do tu'du bo timo 'do lijē kupō bo yaga go lende kiya abo nima.

³² Tine bo ēnyī kileki kiya zinni, bo iya te, “O'jake ndobo naga nime mēdi mo'do ne dē? Wa ame ga mo'do ti kōzi kakpa 'ba 'bu ma ne, pili rō ma laka. Ne ēddi ko'dokoke tupō ma go wa'di?”

³³ Lijē iya te, “Dinza dupō yi go lende laka ko'do 'bi. Dēdi do'doko tupō yi go dōli 'bi ame kudōli Boko'ba ne. Nī ame rō bilaka lesi ne ebe tombi dōyī kiya rōyī ṅbō rō Boko'ba.”

³⁴ Bo ileki kiya zi bilaka naga nima, bo iya te, “Kpe ongoke to ma, lende moto ugu 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba, iya te, 'Kpe bilaka lesi, kpe gbī rō Boko'ba.’

³⁵ Kina kozo ame dikalike 'deni lende 'ba Boko'ba o'bo nduwē rō ma kodoro. Kina me kozo duwōke bine Boko'ba bo iya zi bilaka naga nima bo kilende teyi ne, bo iya te lijē gbī rō Boko'ba.

³⁶ Ne 'bama nime miya te ma kole 'ba Boko'ba na ne, ebe kiyake za 'bōwu rō tudōli Boko'ba totondo ga? Ma na nge rō bo ame 'bu ma kigeli koja kako doliṅo nime bine rō bo laja abo.

³⁷ Kina odo kiya te kongoke wa naga nime mēdi mo'do ne kinza 'deni ngi du rō lende 'ba Boko'ba tine, omba kina ti kikalike ma 'jaa ngi rō ma laka minza rō kole abo.

³⁸ Ne odo ki'dike dōye dē pele go lende kiya ma naga nime, lende 'ba Boko'ba ame ga ko'jake ma mēdi mo'do ne na ti ki'di ye kikalike ma ngi rō ma laka rō kole abo. Kina ti kikalike 'deni ngi omba ma ngi rō akoto ti 'bu ma. Kina 'bu ma bo gbī rō akoto tō.”

³⁹ Kina lijē ko'doko ngi gbī tinda'ba Yēsu go lende nime, ne tine Yēsu ēnyī kolo abo rō bo ngi yaga di zinni.

⁴⁰ Bo ēnyī di Yerosalema yayi, bo kari kumu gōnyī yōpō 'ba Yaradene. Bo kari koloma go bi ma tōnē pa Yowani koloma rō to'do bapatisi do bilaka di teyi ne.

⁴¹ Kina bilaka kolo ngi kari zi bo yayi. Tine bilaka naga nima oloma tiya mo rō go rōnni, lijē iya te, “Yowani o'do lende ame ga kigayi bilaka ne dē tine bo iya lende 'ba bo nime rō Yēsu ne. Kina me bo kako 'deni ngi te kozo lende kiya 'ba Yowani tōnē.”

⁴² Kina ma konzi ki'di dōnni ngi go lende 'ba Yēsu di yayi.

11

Tölē 'Ba Lazara

¹⁻² Bo moto rō Lazara ēdi koloma Betaniya. Kina lēmi bo ga Mariya ni ti Marata ēdi gbī koloma yayi. Mariya mo na tōnē 'do ko'de 'bu kato kele kulōwō moto kinzanza rō Yēsu, loko kosa gbī ndi Yēsu ti sunē dōni ne.

Kina odo roko'o kinda'ba bo tōnē rō Lazara ne 'deni,

³ lēmi bo ga tōnē ēnyī koja laja go Yēsu, iya te, “Nere, ako, bo murē yi ēdi do roko'o.”

⁴ Kina odo Yēsu kuwō 'deni tara tine, bo iya te, “Roko'o 'ba Lazara nime nburunburu mo inza rō tölē. Tine roko'o nime i'di rōni 'deni 'do Boko'ba kileme tigo abo timo zi bilaka, kina gbī 'do bo kileme tigo ma 'ba kole abo timo.”

⁵ Tine kozo ame Yēsu bo ko'o Mariya ni ti Marata ti löndō lijē Lazara nima pele rō mbembē ne,

6 bo oloma titi ko'do tö'dö do riyö bi nima laja 'ba rok'o 'ba Lazara ko'ja bo teyi ne.

7 Kina bo kënyī kiya zi bo kösö go bo ga, bo iya te, “Ënyike dilekike darike Betaniya.”

8 Lijë iya te, “Bo kómó kiyandi, ya naga nima o'dokó tönë 'do tu'du yi ti doku kupö yi yaga giri naga nime di yayi. Èddi ko'dokó gbī tari 'böwu yayi go wa'di?”

9 Bo iya te, “Laka. Onḡoke kada te. ɔdo kada kodo 'deni ro mi dḡḡbo ëdi keze ḡbö kömö mi dokopiyari. Bilaka ame këdi kilingere ro mi kada ne ikali dë ma 'do kila'ba mi gö ma titi ame ga mi kori ne, römöyī go bi ëdi ro ma kopó.

10 Ne ɔdo kiya te bilaka motó kënyī bi lingere ro mi korondo, bo ëdi kila'ba mi gö, römöyī bi kopó inza.”

11 Kina bo kiya gbī 'böwu zinni, bo iya te, “Bo murë ze Lazara o'dö 'deni, ne tine mëdi mari mindiḡi bo yaga.”

12 Lijë iya te, “Yëë, ḡere. ɔdo bo këdi bi tö'dö, na laka, 'do do bo kitëwu di pötö rok'o nima.”

13 Dëmba bo ëdi ro tiya lende 'ba tolë 'ba Lazara, tine lijë omeri 'bënni tégë bo ëdi ro tiya lende 'ba tö'dö ma laka.

14 Kina bo kumö mi 'jo 'ba lende nima zinni, bo iya te, “Lazara ölë 'deni ro tolë.

15 Ne mëdi ti mi këyī römöyī minza ti bo yayi. Ne lende nime ti ki'di ye 'deni ḡḡi ki'dike dḡye ro ma laka go lende ma. Ënyike darike tonḡo bo.”

16 Tóma ame bilaka këdi kidëki möyī bo motó gbī ro Roḡa ne, ɔdo bo konḡo Yësu kiya lende 'deni kozo a nima tara tine, bo ënyī ḡḡi toro, bo kiya zi lëpi bo naga nima, bo iya te, “Darike 'do dölëke bi kotó ti ḡere ze.”

17 Kina ɔdo Yësu ni kari 'deni kömö Betaniya tine, bilaka iya zi bo tégë töku nima o'do 'deni do sowo mi gö.

18 Gawo mo nima ɔwo dë di ḡgila Yeroselema.

19 Kina bilaka ma konzi motó ga ako 'deni di yayi tuyë kómó Mariya ni ti Marata di pötö tolë 'ba löndö nni nima.

20 Marata uwö lende 'ba tako 'ba Yësu nima 'deni. Kina loko kënyī ḡḡi kari turë

do Yësu go kori. Mariya na kileke 'bënni liḡo.

21 Marata iya gbo zi Yësu, iya te, “Yö, ḡere, ma kiya te këddi ra tize bine dëne löndö ma nime inza kolë kozo a nime te.

22 Ne pele mikali 'deni Bokó'ba ti ko'do wa ame ga pili kititi di zi bo ne ḡḡi.”

23 Yësu iya te, “Löndö yī ëdi kënyī kididi kodó yaga di mi tolë nime.”

24 Marata iya te, “Mikali 'deni ḡḡi tara ro ma laka bo ti kënyī ḡḡi kodó yaga di mi tolë kotó ti töku ma laki motó ga mi kada ame 'deni ro ḡburunḡuru 'ba doliḡo nime ne.”

25 Yësu iya te, “Ma na ro bo tididi bilaka yaga. Ma na ro bo ti'di töku kënyī kodó yaga. Ya ame ga pili ki'di dönni 'deni go lende ma ne, ɔdo lijë kolë pele, ti kënyī kididi 'deni.

26 Ya ame ga pili ki'di dönni 'deni go lende ma lijë kënyī kididi 'deni ne, lijë inza kolë kpe. I'di döyī 'deni ḡḡi go lende nime?”

27 Marata iya te, “ḡere, mi'di dóma 'deni ḡḡi ro ma laka gómo ni na ro Kurisitó ame Bokó'ba këdi koja kako doliḡo nime ne. Kina mi'di dóma 'deni gbī gómo ni na ro kole 'ba Bokó'ba.”

28 Kina loko kënyī ḡḡi kari kidëki Mariya. Loko kugu gómo liwo zini, iya te, “Bo kómó kiyandi ze ömö 'deni yaga 'dë yayi. Bo ëdi kidëki yi.”

29 Kina ɔdo Mariya kuwö lende nima 'deni kozo a nima tara tine, loko ënyī kobari roni ḡḡi welo di bëri kari turë do Yësu.

30 Tine Yësu ömö dë gba liḡo. Bo ëdi gba go kori go bi ma tönë Marata kurë do bo teyi ne.

31 Kina ɔdo bilaka ma tönë ga këdi ro tuyë kómó Mariya yayi ne konḡo loko 'deni ḡḡi kobari roni welo kodó yaga kozo a nima tara tine, lijë ënyī 'deni kozi göni. Römöyī lijë omeri 'bënni, lijë iya te motóga loko ëdi kari bi monó kpa ti'börö nime kusu löndö ni Lazara teyi ne.

32 Kina ɔdo Mariya kömö 'deni ko'ja kómó Yësu tine, loko olodo ḡḡi bëri tilëlu bo, loko iya te, “Yö, ḡere, ma kiya te këddi ra tize bine dëne löndö ma nime inza kolë kozo a nime te.”

³³ Kina ɔɔɔ Yɛsu bo konɔɔ Mariya ni ti bilaka pili ame ga ɛgila n̄i yayi ne kɛd̄i 'deni pili kudu kɔɔɔ a nima tara tine, lende mo ɔɔɔ 'deni ɛḡi rɔ bo ɛb̄o kɔɔɔ d̄ok̄i'd̄i bo,

³⁴ bo iya te, “Usuke t̄oku nime yala?”

Lij̄e iya te, “N̄ere, ako konɔɔ gɔ bi ame dusu teyi ne.”

³⁵ Kina tolɔ ki'di tolɔɔ ɛḡi di kɔmɔ Yɛsu.

³⁶ Bilaka naga nima yayi ɛnȳi tiya mo rɔ gɔ r̄onn̄i, lij̄e iya te, “On̄gɔke tɔ ma, lende 'ba Lazara ɔɔɔ 'deni rɔ bo sowa.”

³⁷ Ya mɔtɔ ga iya te, “Bo ikali tiyɔɔɔ kɔmɔ bɔ kɔmɔ k̄olu. Ne gɔ wa'di na bo kokonyi Lazara d̄e kinza k̄ol̄e?”

Tɔɔɔ 'Ba Lazara Di M̄i T̄ol̄e

³⁸ Kina ɔɔɔ Yɛsu bo kari k̄om̄o 'deni gɔ bi ame kusu Lazara teyi ne, tine lende mo ɔɔɔ 'deni gb̄i kɔɔɔ d̄ok̄i'd̄i bo. T̄oku nima usu 'deni m̄i t̄i'b̄or̄o kina ul̄ol̄i kpamo 'deni teyi ti kulugb̄i d̄oku ma l̄obu.

³⁹ Yɛsu iya te, “Ululuke d̄oku nima yaga.”

Marata ma t̄on̄e rɔ l̄em̄i 'ba Lazara m̄o ne iya te, “N̄ere, bo ̄ol̄e 'deni ko'dɔ t̄o'd̄o d̄o sowɔ. Yida rɔ bo ti kato 'deni.”

⁴⁰ Bo iya te, “Omeri gɔ lende ma t̄on̄e miya ziȳi ne, ɔɔɔ ki'di d̄oȳi 'deni ɛḡi rɔ ma laka gɔmɔ, ti ko'ja tigo 'ba Boko'ba ɛḡi.”

⁴¹ Bilaka naga nima ululu d̄oku t̄on̄e yaga. Kina Yɛsu kombi kɔmɔ bo ɛḡi m̄it̄ɔɔ, bo iya te, “'Bu ma, mo'dɔ ye'e'd̄i ziȳi rɔ mb̄emb̄e gɔ ame k̄edd̄i kuw̄o d̄oma ne.

⁴² Mikali 'deni ɛḡi rɔ ma laka ɛdd̄i nduw̄e kuw̄o d̄oma. Ne m̄ed̄i miya tara 'dɔ ki'di bilaka naga nime bine ne ki'di d̄onn̄i ɛḡi gɔmɔ n̄i na koja ma kako d̄ol̄iɔ nime bine.”

⁴³ Kina bo kid̄ek̄i ɛḡi rɔ ma kembe, bo iya te, “Bo ne, Lazara, ɔɔɔ yaga.”

⁴⁴ Kina Lazara t̄on̄e 'deni rɔ t̄oku ne, k̄enȳi ɛḡi kɔɔɔ yaga di m̄i t̄i'b̄or̄o. Bo ɔɔɔ 'deni pili ti b̄on̄gɔ 'ba tusu t̄oku ame kusu bo timo ne rɔ bo ti b̄on̄gɔ ma mbowa m̄otɔ ame kud̄odu kɔmɔ bo timo ne. Yɛsu iya zi ya naga nima, iya te, “Opeke bo yaga 'dɔ bo kari abo.”

To'ji Yɛsu

(MT 26:1-5; MK 14:1-2; LK 22:1-2)

⁴⁵ Bilaka ma t̄on̄e ga kako ton̄gɔ Mariya ni ne, o'ja lende l̄obu nima Yɛsu ko'dɔ, bo ki'di Lazara k̄enȳi kindiɛi kɔɔɔ yaga di m̄i t̄ol̄e ne 'deni. Kina ya ma konzi m̄otɔ ga ki'di d̄onn̄i ɛḡi gɔ lende 'ba Yɛsu m̄i kada nima.

⁴⁶ Ya m̄otɔ ga ɛnȳi 'b̄enn̄i kari kiya lende mo zi Parosi ni.

⁴⁷ Kina Parosi ni k̄enȳi kɔɔɔ'bo r̄onn̄i ɛḡi ti l̄obu 'ba bɔ akumu ni. Kina lij̄e kotɔɔ kp̄enn̄i ɛḡi bi kotɔ ti bɔ bur̄e n̄i, lij̄e iya te, “Wa'di ga na gɔ do'd̄oke ɛḡi zi bɔ nime rɔ Yɛsu ne? Bo ̄o'b̄o 'ba bo za to'dɔ gɔ kotɔ ma kɔɔɔ wa naga nime te.

⁴⁸ ɔɔɔ dolake bo nduw̄e k̄o'b̄o to'dɔ lende abo naga nime kɔɔɔ a nime te, bilaka pili ɛd̄i ki'di d̄onn̄i ɛḡi me gɔ lende abo kina lij̄e k̄ed̄i k̄os̄o ɛḡi pili gɔ bo, kina turu 'ba Romo k̄ed̄i kalo ya ɛḡi d̄oze, kirasi d̄ol̄iɔ ze nime, kitik̄o r̄o l̄obu 'ba Boko'ba ze nime ɛḡi yaga.”

⁴⁹ Bo m̄otɔ rɔ Kayapa, ame bo na mbiri rɔ bɔ d̄o bɔ akumu m̄i kɔmɔ k̄oo m̄o nima ne, bo ɛnȳi t̄ɔɔ tilende zinn̄i. Bo iya te, “Kpe nime, ikalike ɔtɔ d̄e du te.

⁵⁰ Omerike tɔ ma, ma laka na ziye ɛḡi 'dɔ ti'di bɔ kotɔ nima na 'dɔ k̄ol̄e di d̄o ame 'dɔ bilaka l̄obu nime k̄ol̄e kpaki kote d̄onn̄i yaga ne.”

⁵¹ Lende nime Kayapa kiya ne, lende 'ba ti d̄o bo na d̄e. Kayapa bo na rɔ bɔ d̄o bɔ akumu m̄i kɔmɔ k̄oo nima. Kina ma lende nime, bo um̄e 'deni di zi Boko'ba ame kiya te Yɛsu na ɛge gɔ k̄ol̄e ame 'dɔ kut̄e gɔ bilaka 'ba Yudayi pili di m̄i t̄ol̄e ne.

⁵² Tine d̄e ɛge tut̄e gɔ Yudayi ni kotɔ, ne gb̄i tut̄e gɔ bɔ l̄ow̄o ame ga rɔ kole 'ba Boko'ba ne todɔ'bo mo pili rɔ akotɔ.

⁵³ M̄i kada nima yayi na l̄obu 'ba Yudayi naga nima kusus kp̄enn̄i ɛḡi nati rɔ Yɛsu 'dɔ tup̄o mo.

⁵⁴ Kina ɔɔɔ Yɛsu bo konɔɔ 'deni tara tine, bo ilingere d̄e kpe kileme rɔ bo bi kop̄o m̄i gawo 'ba Yerosalema. Bo ɛnȳi kari m̄i d̄ol̄iɔ ma mbowa m̄otɔ kid̄ek̄i m̄oȳi mo rɔ Eporima ɛḡosi ti ȳi m̄ok̄o. Kina lij̄e kari koloma ɛḡi yayi ti bɔ k̄os̄o gɔ bo ga.

⁵⁵ Kina ɔɔɔ tö'dò 'ba karama 'ba Pasaka kola 'deni nɔɔsi tine, bilaka 'ba mi dɔliɔ ma titi naga ototo rɔnni 'deni kari Yerosalema. Lijè ari mɔlo gba di kɔmɔ kada 'ba karama tari to'dɔ dɔlèti 'bènni ame 'dɔ ki'di lijè kèdi rɔ ma kɔpɔ kɔmɔ Bɔko'ba ne.

⁵⁶ Kina ya mɔto ga ki'di nɔɔi toma go Yèsu di yayi. Lijè ototo dɔnni mi reki 'ba rɔ löbu 'ba Bɔko'ba. Lijè koloma rɔ tiya mo, iya te, “Omerike 'deni tondo? Bo ti kako mi karama nime?”

⁵⁷ Lijè iya lende nima tara römöyì ya ame ga rɔ löbu 'ba bɔ akumu ni ne ti Parosi ni i'di lende mo 'deni zi bilaka naga nima pili di yayi tégè, ɔɔɔ bilaka mɔto kikali go bi ame Yèsu kèdi teyi ne, go bɔ mo kako kiya zinni 'dɔ lijè kari kinda'ba Yèsu.

12

Ondi 'Bu Rɔ Yèsu Di Betaniya (MT 26:6-13; MK 14:3-9)

¹ Mi tö'dò dɔ modɔɔkɔto gba di kɔmɔ kada 'ba karama 'ba Pasaka, na Yèsu kënyì nɔɔi kileki kari Betaniya liɔ 'ba Lazara ma tònè bo kindiɔi yaga di mi tölè ne.

² Kina ko'dɔ akonyo nɔɔi zinni di yayi bi kɔto ti Lazara. Tine Marata na koloma rɔ toja laja zinni.

³ Mariya ènyì 'bèni kari ko'de rɔ 'bu ma kato keke kulöwö mɔto ame ndögö mo kitigo kulöwö ne. Kina loko kinzanza nɔɔi go ndi Yèsu. Kina loko koloma nɔɔi rɔ tosa gomo ti sunè dóni. Tato 'ba 'bu nima ogba mi rɔ ame lijè kèdi yimo ne 'deni nɔɔi ti róni.

⁴ 'Bu nima Mariya kinzanza rɔ Yèsu ne lende mo ènyì kënyè nɔɔi mi Yuda Isikarita ma tònè rɔ bɔ ma kɔto mɔto di mi löngö bɔ kòsö go Yèsu ga ne. Bo na rɔ bɔ ame kèdi kari kususu Yèsu zi turu kada mɔto ne.

⁵ Bo iya te, “Ja nime loko kèdi kugö 'bu 'bèni nime ra mökö dène loko èdi kora mi girisi nɔɔi rɔ ma kënyè kɔzo girisi ame bɔ ndɔbɔ kèdi ko'ja mi kɔmɔ kɔɔ kɔto ne tara, 'dɔ loko kokonyi bɔ lisa timo.”

⁶ Lende nima Yuda kiya kɔzo a nima ne, bo omeri dè go lende 'ba bɔ lisa. Tine bo iya tara römöyì bo bɔ 'bögö na. Bo na rɔ bɔ kikeki girisi ame bilaka kèdi ki'di zi bɔ

kòsö go Yèsu ga ne. Kina mi kada mɔto ga bo èdi nduwè ko'wali mɔto ga zi bo.

⁷ Yèsu iya te, “Kinza konbenbe loko dè. Wa nime loko ko'dɔ ne èdi rɔ ma laka. Loko ikeki 'bu nime 'deni 'dɔ loko kosa rɔma kɔzo a nime te 'dɔ kileɔo yida rɔma mɔlo ndö koda dɔ tölè ma ame mèdi mölè ne.

⁸ Bɔ lisa naga nima lijè èdi kö'bö tiye bine. Ne ma 'bama minza mö'bö tiye bine.”

Titeri Tupö Lazara

⁹ Mi kada nima yayi bilaka ma konzi uwö lèbì 'ba Yèsu ame bo kèdi Betaniya ne 'deni. Kina lijè kolo nɔɔi kari zi bo yayi kina gbì 'dɔ tari tonɔgo Lazara ma tònè Yèsu ki'di kindiɔi yaga di mi tölè ne.

¹⁰ Kina löbu 'ba bɔ akumu ni kususu kpènni nɔɔi gbì rɔ Lazara 'dɔ tupö mo yaga,

¹¹ römöyì kö'du go lende abo na me ki'di bilaka pili kilagi lende 'bènni 'deni ki'di dɔnni 'deni me go lende 'ba Yèsu.

Tɔɔɔ 'Ba Yèsu Mi Yerosalema (MT 21:1-11; MK 11:1-11; LK 19:28-40)

¹² Mi bi kèzè mɔto 'böwu bilaka ma konzi ame ga kolo 'deni kari to'dɔ karama 'ba Pasaka mi Yerosalema ne uwö tégè Yèsu èdi ko'dɔko tako tɔɔɔ mi gawo.

¹³ Kina lijè koga mbili mbirö nɔɔi közinni. Lijè kari turè dɔ bo timo go kori tilèlu bo ti towawa dɔ mbili mbirö 'bènni naga nima. Lijè ulöri timo rɔ ma kembe tégè, “Dilèluke Bɔko'ba. Yèyì kèdi dɔ bo ame kako ti möyì bo nɔɔe Bɔko'ba ne. Bɔko'ba ko'dɔ yèyì dɔ nɔɔe 'ba Yisarele.”

¹⁴ Yèsu o'ja akaca 'deni kina bo këki 'deni dɔmo kèdi kako timo mi Yerosalema. Èdi 'deni kɔzo lende ma tònè kugu mɔlo mi buku 'ba Bɔko'ba ne tara. Ame kiya te,

¹⁵ “Kpe bilaka 'ba Yerosalema, kinza kereke dè kpe. Nɔɔe 'be na me 'dè kèdi 'deni liya rɔ tako. Bo èki 'deni dɔ kole akaca.”

¹⁶ Bɔ kòsö go Yèsu ga ikali 'jo 'ba lende nima dè gba. Kina ɔɔɔ Yèsu kënyì kɔɔɔ 'deni yaga di mi tölè tine, kina 'jaa lijè koloma rɔ tomeri mo dèmba lende nime ugu rɔ dömöyì Yèsu kina me bilaka ko'dɔ 'deni nɔɔi tara zi bo.

17-18 Mī kada nima Yēsu kēdī kako Yerosalema ne, bilaka ma konzi ari turē dɔ bo gɔ kɔri gɔ kō'du 'ba Lazara. Rōmōyī lijē uwō lende mo 'deni di zi ya ame ga tōnē kēdī ti Yēsu ni yayi mī kada nima bo kindiŋi Lazara, bo kīdēki kɔdɔ yaga di mī ti'bōrō yīmo ne.

19 Kina ɔdɔ Parosi ni koŋgɔ 'deni bilaka kēdī kɔlɔ kari turē dɔ Yēsu gɔ kɔri kɔzɔ a nima tara tine, na lijē kebe ŋgī rɔ tiya mo rɔ gɔ rōnnī lijē iya te, “Oŋgɔke te, ze 'beze do'dɔke ɔtɔ dē kpe, bilaka ona 'deni ŋgī 'doyi kari gɔ bo nime 'dē.”

Bɔ Löwö Ako Zi Yēsu

20 Mī kada nima yayi bo löwö mɔtɔ ga ako 'deni gbī mī Yerosalema yayi bi to'dɔ mōtu zi Bɔko'ba.

21 Kina lijē kako ŋgī kilende zi Pīlipō rōmōyī bo di mī bilaka 'ba Betesayida ame di mī dɔyayi 'ba Galilaya ne. Lijē iya te, “Do'dɔko tilende ti Yēsu.”

22 Kina Pīlipō kēnyī kari kiya ŋgī zi Andareya. Kina lijē kari kiya lende tōnē ŋgī zi Yēsu.

23 Bo iya te, “Kada ame 'dɔ bilaka ko'ja tigɔ 'ba kole 'ba bilaka lesi tīmo ne ömō 'deni.

24 Rɔ ma laka mēdī miya ziye, lende nime ēdī kɔzɔ 'jɔ nyönyu tara. 'Jɔ nyönyu kɔtɔ ɔdɔ kiya te kikeki, ēdī kō'bō le 'biri kɔtɔ gɔ bi mo nima. Ne ɔdɔ kiya te kīdiyē 'jɔ nima 'deni mī yayi, keŋme 'deni yaga, ēdī kōtu ŋgī kiyōbu kari tɔrɔ ŋbō kana ŋbaŋi dɔmo.

25 Kina ēdī gbī tara, ya ame ga ko'dɔkɔ toloma tō'bō mī dɔliŋɔ nime bine ne, lijē ti kōlē 'deni ŋgī. Ne ya ame ga ko'dɔkɔ dē 'dɔ toloma tō'bō dɔliŋɔ nime bine ne, lijē na ŋgī ti kēdī ti dīdī ma ŋburuŋburu.

26 Ya ame ga lijē ko'dɔkɔ toja laja zō ne i'dike lijē kōsō goma 'dɔ lijē ame ga rɔ bo laja ma ga ne kēdī nduwē bi kɔtɔ tō. Kina 'bu ma ti ki'di kōzī kakpa 'ba löbu abo 'deni ŋgī zīnnī.

27 Kina me le'jete ma 'deni ŋgī ti meri rɔ mbēmbē, mikali dē ɔdɔ 'dɔ miya tondo mo ga. 'Dɔ mititi 'bu ma gɔ bo kiyese ma yaga di zi gomɔ 'ba mī kada ma tōne nime? Ne ɔdɔ kiya te miya tara, ele dē. Rōmōyī lende 'ba 'dɔ tɔdɔ mī gomɔ nime kina me mako gomɔ dɔliŋɔ nime bine ne.

28 Tine ti miya te, “Bu ma, ileme löbu 'bī zi bilaka.’ ”

Kina gɔ lende nime Yēsu kiya kɔzɔ a nime te ne yɔ, kina birɔ kudu ŋgī kako di mītɔrɔ tēgē, “Mileme löbu ma 'deni mɔlo zi bilaka, ne ti mileme gbī 'böwu rɔ ma lölöwö.”

29 Bilaka ma konzi ame ga kēdī kɔrɔ yayi ne, uwō birɔ nima kudu ne 'deni. Ya mɔtɔ ga iya rɔ tɔrɔ kapi, tine ya mɔtɔ ga iya te malayika 'ba Bɔko'ba na kēdī kilende zi Yēsu.

30 Kina bo kileki kiya zīnnī, bo iya te, “Birɔ nime udu dē dōmōyī ma. Udu gɔ lende 'be.

31 Kada ame Bɔko'ba ko'dɔkɔ to'dɔ burē 'ba dɔliŋɔ nime yīmo ne kina me 'deni tōne. Kina kada ame 'dɔ Bɔko'ba koga Satani ame ko'dɔ rōnī 'deni rɔ ŋere 'ba dɔ dɔliŋɔ nime tīmo yaga ne, kina me 'deni gbī tōne.

32 Kina ɔdɔ bilaka kogba ma 'deni kutōtī ma dɔ ŋgērī tɔrɔ tine, ti mo'de bilaka pili 'deni ŋgī kako zō.”

33 Lende nime, bo iya te 'dɔ bilaka kikali lende 'ba tōlē abo nime kēdī kako ne.

34 Tine bilaka naga nima ēnyī kiya zi bo, iya te, “Ugu 'deni mɔlo mī buku 'ba Bɔko'ba iya te Kurīsītō ame Bɔko'ba kēdī koja kako dɔliŋɔ nime bine ne ēdī kako koloma kō'bō rɔ ŋburuŋburu. Ne rɔ ma tondo mo ga na kebe kiya 'böwu, kiya te Bɔko'ba o'dɔkɔ 'dɔ bilaka kogba kole 'ba bilaka lesi kutōtī dɔ ŋgērī tɔrɔ? Yē mo na rɔ kole 'ba bilaka lesi mo?”

35 Bo iya te, “Bi kɔpɔ 'ba dɔliŋɔ nime ēdī koloma ŋge tiye mbowa. Ne kina laka 'dɔ kilingereke ko'ja bi kɔpɔ nima kēdī gba tiye, kinza mandölu kutu'bō ye ra di gɔ kɔri. Ya ame ga kēdī kilingere 'bēnnī mī mandölu ne, lijē ikali kɔri ame lijē kēdī kari teyi ne dē.

36 Ne tine ɔdɔ kiya te bi kɔpɔ nime kēdī gba kɔzɔ a nime te, i'dike dɔye gɔ lende mo 'dɔ kēddike rɔ kole 'ba bi kɔpɔ.”

Kina ɔdɔ Yēsu kote tiya lende naga nime 'deni kɔzɔ a nima tara tine, bo ēnyī kari kusu abo dɔ bo ŋgī titi mbowa yaga bi mɔtɔ di zi tīndī 'ba bilaka naga nima.

37 Bilaka naga nima lijē o'ja Yēsu pele ŋgī kēdī ko'dɔ lende ame ga kō'du mo ga

kigayi bilaka pili ne, lijë i'di dönñi dë go lende abo.

³⁸ Ēdi 'deni kɔɔ lende ma tönë Yesaya kugu mi buku 'ba Boko'ba, kiya te, “Nere, lijë o'ja tigo 'bi pele tine bɔɔ mɔɔ i'di dönñi dë go lende ze nime.”

³⁹ Kina ma ki'di bilaka naga nima ko'dɔkɔ dë ti'di dönñi go lende 'ba Yësu, römöyï Yesaya ugu lende mɔɔ 'deni gbï yayi, iya te,

⁴⁰ “Boko'ba iya te, ‘Miyölu kömönni 'deni yaga, kina mïdirï kpa kɔri ma kari mi doku 'ba dönñi 'deni gbï teyi. Kinza lijë konɔɔ ra ti kömönni, kina kinza kɔɔ ra gbï mi doku 'ba dönñi. Kinza lijë koto dönñi ra di mi lende kënyë 'bënni ga lijë kileki zö milenɔ lijë.’ ”

⁴¹ Yesaya iya lende nime te go kö'du 'ba Yësu römöyï bo o'ja löbu 'ba Yësu 'deni molo.

⁴² Dëmba ya ma konzi mɔɔ ga di mi löngö bilaka löbu 'ba Yudayi naga nima i'di dönñi 'deni rɔ ma laka go lende 'ba Yësu. Tine lijë rɔ tikere di zi Parosi ni kinza ko'jɔɔ lijë ra yaga di bi tɔɔ mi rö 'ba mötu. Kina ki'di lijë këdi koloma ngi kinza tumö mi lende nima yaga.

⁴³ Römöyï tïyëyï dökï'di bilaka lesi na za lijë ki'di kö'du mo kɔɔ rönñi rɔ dɔ kiteli di dɔ tïyëyï dökï'di Boko'ba.

⁴⁴ Mi kada mɔɔ 'böwu na Yësu kënyï kiya rɔ ma kembe, iya te, “Ya ame ga ki'di dönñi 'deni ngi rɔ ma laka go lende ma ne, 'bu ma ame koja ma kako dɔliɔ nime bine ne kina ma 'deni gbï lijë ki'di dönñi gɔmo.

⁴⁵ Bilaka ame ga ko'ja ma 'deni 'bu ma na ma 'deni gbï lijë ko'ja.

⁴⁶ Mako 'deni dɔliɔ nime bine rɔ bi kɔɔ 'dɔ ki'di ya ame ga ki'di dönñi go lende ma ne koloma dë kpe mi mandölu.

⁴⁷ Ne ya ame ga lijë kuwö lende ma nime pele, lijë ko'dɔkɔ dë to'dɔ mo ne, ma na dë mëdi mo'dɔ burë 'bënni. Römöyï mako dë dɔliɔ nime bine bi to'dɔ burë 'ba bilaka lesi. Mako tomɔ bilaka di mi tolë.

⁴⁸ Ya ame ga ko'ji ma ko'dɔkɔ lende ma dë ne, lende naga nime mëdi miya ne na këdi kiya burë 'ba rönñi kada mɔɔ mi

kada ame 'deni rɔ nburunburu 'ba dɔliɔ nime ne.

⁴⁹ Lende naga nime mëdi miya ne, minza miya ti közi kakpa 'ba gbagba ma. 'Bu ma ame koja ma kako dɔliɔ nime bine ne, bo na ki'di lende naga nime zö pili rɔ kɔɔkɔɔ 'dɔ miya.

⁵⁰ Kina mikali ngi rɔ ma laka toro kö'du ki'di abo na këdi ki'di bilaka këdi ti didi ma nburunburu. Kina lende ame ga 'bu ma kiya zö ne, kina ma ga ngi mëdi miya koko ziye kɔɔ ame bo kiya zö ne tara.”

13

Yësu Urögö Ndi Bɔ Laja

¹ Kina ɔɔ kömö 'deni mi tö'dö ma dɔndende di kɔmɔ kada 'ba karama 'ba Pasaka tine, Yësu ikali 'deni molo kada 'ba tileki abo di dɔliɔ nime bine 'dɔ tari zi 'bu bo ɔwɔ dë kpe. Ne bilaka abo ga ame bo kɔɔ di mi dɔliɔ nime bine ne, bo ti kileme nburunburu 'ba akɔɔ abo ngi teyi.

² Mi kada nima yayi Yësu ni ototo dönñi 'deni ti bɔ kösö go bo ga mi dɔkɔpiyari tonyo akonyo. Tine Satani i'di meri mo 'deni molo mi Yuda kole 'ba Simona Isikarita 'dɔ bo kari kususu Yësu zi turu.

³ Yësu ikali 'deni 'bu bo Boko'ba i'di tigo 'ba wa pili 'deni zi bo. Kina bo ikali 'deni gbï bo ako di zi Boko'ba kina me bo këdi kileki 'deni gbï kari zi Boko'ba.

⁴ Kina bo kënyï ngi torɔ, bo kolo bɔngɔ ma löbu yaga di rɔ bo. Kina bo kogba bɔngɔ 'ba tididi rɔ ngi, bo kudödu 'bömbö bo.

⁵ Kina bo kunö mini ngi mi lebe. Kina bo ki'di ngi turögö ndi bɔ kösö go bo ga. Kina bo koloma ngi nduwë tididi mo ti bɔngɔ mo nima.

⁶ Kina ɔɔ bo kömö 'deni dɔ Simona Pitörö tine, Pitörö ënyï kiya zi bo, iya te, “Nere, ni na 'dɔ kurögö ndö?”

⁷ Bo iya te, “Wa nime mëdi mo'dɔ ne, ikali 'jɔ mo dë, ne ti kikali 'jɔ mo 'jaa kada mɔɔ.”

⁸ Pitörö iya te, “A mɔɔ ngi rɔ ndö 'dɔ kurögö, inza du te.”

Bo iya te, “Dɔ kiya te murögö ndiyï dë, inza kpe rɔ 'bama.”

⁹ Pitörö iya te, “Nere, ne ɔɔ këdi tara, kinza kurögö dë nge rɔ ndö. Tine urögö

rɔma pili kala ɲbɔ dɔma tɔrɔ kpaki ti kɔnyɔ ma ga.”

10 Bo iya te, “Bilaka ame kurögö rönī 'deni rɔmo 'deni mɔlo rɔ ma kɔpɔ. Tine ndī bo na ɲge kola 'dɔ turögö mo. Kpe nime bine me rɔ ma kɔpɔ. Ne bɔ ma kɔtɔ di mī lɔngö ye na ɲge kinza rɔ ma kɔpɔ.”

11 Lende 'ba bɔ ma kɔtɔ ma kinza rɔ ma kɔpɔ nima bo kiya ne, bo ikali bɔ ame kēdī ko'dɔkɔ tari tususu bo zi turu ne 'deni.

12 Kina ɔdɔ bo kote turögö ndī bɔ kɔsö gɔ bo ga 'deni pili tine, bo olɔ bɔngɔ ma löbu abo tönē ɲgī rɔ bo. Kina bo koloma ɲgī bēri. Bo iya te, “Lende nime mo'dɔ ziye ne, ikalike 'jɔ mo ra?”

13 Kina kɔzɔ ame kö'böke nduwē tīdēkī ma rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi, kina gbī rɔ ɲere tara ne, ele, römöyī ma ɲgī rɔ ma laka rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi 'be gbī rɔ ɲere 'be.

14 Ne kina me ma mo tönē rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi 'be gbī rɔ ɲere 'be ne, na me moja laja 'deni ziye kɔzɔ a nime te. Kina laka 'dɔ kari kojake laja gbī tara rɔ gɔ rɔye.

15 Lende nime mo'dɔ 'deni 'dɔ ko'dɔke gbī kɔzɔ ame mo'dɔ ziye ne tara.

16 Rɔ ma laka miya ziye, bɔ ndɔbɔ inza mbiri di dɔ bɔ dɔ ndɔbɔ. Kina bɔ laja inza gbī mbiri di dɔ bɔ ame koja bo ne.

17 Lende naga nime ikalike laka, ɔdɔ ko'dɔke kɔzɔ a nima tara, ti kēddike ɲgī ti mī kēyī.

18 Ne mī kēyī nime miya lende mo ne, miya dē ziye pili rɔ gɔye. Kpe ame ga migeli ye ne, mikali ye 'deni laka. Kina me mēdī miya 'deni rɔ ma laka ziye, ti kēdī 'deni ɲgī kɔzɔ lende tönē kugu mī buku 'ba Boko'ba kiya te, ‘Bo ma tönē ɲgī kusu kōzī bo mī lebe kɔtɔ tō ne kina me kēnyī kuyī dɔ giliti kuruku 'deni zō.’

19 Kina me mēdī miya 'deni mɔlo te ziye gba kinza ko'dɔ rönī dē. Römöyī ɔdɔ kiya te ko'dɔ rönī yayi 'dɔ kikalike ɲgī omba ma na rɔ Boko'ba ame kēdī rɔ ɲburuɲburu ne.

20 Ne kina gbī me mēdī miya ziye rɔ ma laka, bilaka ame ga lijē ki'di dōnnī gɔ lende 'ba bɔ laja ma ga ne, lende ma na 'deni gbī lijē ki'di dōnnī gɔmo. Kina gbī bilaka ame ga lijē ki'di dōnnī gɔ lende ma

ne rɔ ma laka lende 'ba Boko'ba ame koja ma ne na 'deni gbī lijē ki'di dōnnī gɔmo.”

Yēsu Iya Gɔ Tususu Bo
(MT 26:20-25; MK 14:17-21; LK 22:21-23)

21 Kina ɔdɔ Yēsu bo kote tiya lende naga nime 'deni kɔzɔ a nime te tine, meri oso 'deni ɲgī mī bo. Kina bo kēnyī kiya zi bɔ kɔsö gɔ bo ga, bo iya te, “Rɔ ma laka mēdī miya ziye, bɔ ma kɔtɔ mɔtɔ di mī lɔngö ye nima bina na kēdī kari kusus ma.”

22 Lijē ikali dē bo ēdī rɔ tiya yē. Kina lijē koloma ɲgī rɔ tonɔgɔ dōnnī.

23 Bɔ ame Yēsu kɔ'ɔ rɔ dɔ kiteli ne ēdī koloma ɲgɔsi ɲgila Yēsu yayi.

24 Kina Simona Pītörö kilende ɲgī teyi ti kɔmɔ bo, iya te, “Ititi bo te, yē na bo kēdī rɔ tiya mo.”

25 Kina bo kese ɲgī ɲgɔsi ɲgila Yēsu. Bo iya te, “Yē mo na ya, ɲere?”

26 Yēsu iya te, “Bɔ ame ɔdɔ kɔngɔ monye maɲgolɔ'bo musu dɔ möku mī'di teyi nima, omba bo nati.”

Kina bo konye maɲgolɔ'bo ɲgī, bo kusu dɔ möku. Kina bo ki'di ɲgī zi Yuda kole 'ba Simona Isikarita.

27 Kina ɔdɔ Yuda konyo maɲgolɔ'bo tönē yɔ, na Satani kɔdɔ ɲgī mī bo. Kina Yēsu kēnyī kiya ɲgī zi bo, iya te, “Ēnyī ti kari welo to'dɔ ndɔbɔ 'bī.”

28 Bɔ kɔsö gɔ bo mɔtɔ ga ame yayi ne ikali 'jɔ 'ba lende nima Yēsu kiya zi Yuda ne dē.

29 Römöyī Yuda na rɔ bɔ kikeki gīrisī 'bēnnī, gɔ kö'du mo na ya mɔtɔ naga nima komeri 'bēnnī, iya te, mɔtɔga Yēsu ēdī koja Yuda kari tugö wa ame ga lijē ko'dɔkɔ mī kada 'ba karama ne. Ala mɔtɔga Yēsu ēdī koja bo kari ti'di gīrisī zi bɔ lisa mɔtɔ.

30 Kina ɔdɔ Yuda konyo maɲgolɔ'bo nima Yēsu ki'di zi bo ne 'deni tine, bo ēnyī ɲgī kɔdɔ yaga. Kina bo 'deni ɲgī mī bi kölu.

Kö'du Ki'di Ma La'ja

31 Di pötö Yuda kari 'deni na Yēsu kēnyī kiya zi bɔ kɔsö gɔ bo ga, bo iya te, “Kada 'ba tonɔgɔ löbu 'ba kole 'ba bilaka lesi ömō 'deni ɲgī zi bilaka. Kina gɔ lende mo lijē ti kɔngɔ löbu 'ba Boko'ba 'deni gbī.

³² Kina ɔɔɔ kileme löbu abo 'ba Boko'ba 'deni bo ti kileme löbu abo ngi gbi welo koto ti löbu 'ba kole 'ba bilaka lesi.

³³ Kole ma ga, minza moloma kpe tiye bine gomo kowo. Kina ti kebeke 'deni ngi tomeri goma yayi tine ti kedii ngi ziye kozo lende toné miya zi löbu 'ba bilaka toné ga ne, ame miya te, 'Go bi nime medii mari teyi ne inza kikalike tari tomö teyi.'

³⁴ Ne ongo kina me medii mose kö'du ki'di ma la'ja 'deni ziye 'do kö'oke roye ro go roye. Medii mose ziye 'do kö'oke lepí ye ga gbi kozo ame mo'ɔ ye ne tara.

³⁵ ɔɔɔ kö'oke lepí ye ga 'deni ngi kozo a nime te na bilaka ti ki'di dönñi ngi gomo ro ma laka kpe bo koso goma ga na."

³⁶ Simona Pitörö iya te, "Nere, eddi kari 'beyi yala ga ya?"

Bo iya te, "Bi nime medii mari teyi ne, inza kikali tozi tone tari teyi. Ne ti kari 'jaa kada moto."

³⁷ Pitörö iya te, "Nere, go wa'di na 'do mozi de mari tiyi tone gbi teyi ya? Mo'doko ngi 'do möle go lende 'bi."

³⁸ Bo iya te, "Ti kö'bo ngi 'do tolé go lende ma? Ro ma laka medii miya ziiyi, mi korondo nime tone gba kinza gonjo kidapa de, eddi koga kpeyi nbö mi mota kiya zi bilaka, kiya te, ikali ma de."

14

Yesu, Kori Ma Kari Zi 'Bu

¹ Yesu enyi kiya zi bo koso go bo ga te, "Kinza ki'dike doki'di ye kombi de. Otoke nduwé ti'di doye go lende 'ba Boko'ba. Kina 'do kotoke gbi nduwé ti'di doye go lende ma.

² Medii mari nime tilenjo go bi ziye. Mi linjo 'ba 'bu ma Boko'ba 'de yayi rö edii nbanji. Ma kiya te kinza tara देने minza miya lende mo ziye.

³ Kina ɔɔɔ milenjo go bi 'deni kote tine ti mileki 'jaa mako goye bine 'do moto ye kari teyi go dari dolomake bi koto tiye.

⁴ Go bi nime medii mari teyi ne kori mo ikalike 'deni."

⁵ Kina Toma kényi kititi bo, iya te, "Nere, go bi nime keddi kari teyi ne dikali de. Tine 'do dikali kori ma kari teyi totondo mo ga?"

⁶ Yesu iya te, "Ma na ro kori, ro lende ma kodoro, gbi ro didi. Boto moto ikali de ma 'do komo zi 'bu ma Boko'ba tine nge koto tö.

⁷ Ikalike ma 'deni kina ti kikalike 'bu ma Boko'ba gbi. Kina me le'jete ro ma laka o'jake bo 'deni kina ikalike bo 'deni gbi."

⁸ Pilipo iya te, "Nere, ileme 'bu yi mo nime zize 'do lende mo kodo laka doze."

⁹ Yesu iya te, "Pilipo, ma nime medii moloma molo tiye bine ne, ikali ma de gba? Bo ame ko'ja ma 'deni, bo o'ja 'bu ma 'deni gbi. Ne go wa'di na kebe kititi ma 'bowu kiya te 'do mileme 'bu ma ziye?"

¹⁰ Ze ti 'bu ma kpaki riyö ro akoto. I'di doyi de gba go lende nime? Kina ongo gbi kozo lende naga nima medii miya ziye ne, lende 'ba gbagba ma ga na de. Lende 'ba 'bu ma ame dö'bö nburu ti bo ro akoto ne na, ndobo abo ga na ma ne.

¹¹ Lende nime miya ziye, miya te ze ti 'bu ma ro akoto ne, i'dike lende mo kodo laka doye. ɔɔɔ kiya te lende mo kodo de gba laka doye, omerike go ndobo ame ga mo'do ne kina ti kikalike ngi ro ma laka.

¹² Ro ma laka miya ziye, kpe ame ga ki'dike doye 'deni ngi ro ma laka go lende ma ne, ti kö'doke ndobo naga nime 'deni gbi kozo 'bama, kina gbi ro do kiteli. Römöyi medii mari nime tari toloma ti 'bu ma.

¹³ Kina me kpe ame ga ro 'ba ma ne, ɔɔɔ kititike Boko'ba go wa moto ti mo'do ngi ziye 'do kileme ngi zi bilaka ro ma laka 'bu ma na ro löbu 'ba do wa pili.

¹⁴ Kpe ame ga 'deni ro 'bama ne, wa pili ame ga keddi kititike di zo ne, ti mi'di ngi ziye.

Ndose 'Ba Nyi Koto Laka

¹⁵ Ne kina me kö'oke ma 'deni o'doke kö'du ki'di naga nime mose ziye ne.

¹⁶ Ti mari mititi 'bu ma ngi go lende 'be 'do bo koja bo konyi moto kako ziye. Bo konyi nima ti kako koloma kö'bö nburu tiye bine,

¹⁷ ame bo na ro Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ne. Kina bo ti ki'di ye 'deni ngi kikalike lende laka 'ba Boko'ba pili. Bilaka 'ba dolinjo nime inza ko'ja kiné bo, kina lijé inza kikali bo gbi. Kina bo inza kako gbi koloma tinni. Tine kpe na nge

ti kikalike bo römöyī bo ēdī kako koloma tiye, bo kō'bō gbī miye.

¹⁸ Tari ma nime mēdī mari ne, minza mari gō mola ye rō kiri'bala. Mēdī muyī dōma 'jaa kada mōto mako ziye.

¹⁹ Kina me le'jete tō'dō mo ɔwɔ dē kpe ame 'dō bilaka 'ba dōliŋɔ nime kikali dē kpe to'ja kinē ma. Ne kpe 'beye ti ko'jake ma 'deni ngī gbī römöyī mēdī ti dīdī ma ŋburunburu kina kpe gbī ti kēddike 'deni gbī ti dīdī ma ŋburunburu.

²⁰ Kina ɔdɔ Nyī Kɔto Laka kako 'deni ziye tine, ti kikalike 'deni ngī omba ze rō akoto ti 'bu ma. Kina kpe 'deni gbī rō akoto tō.

²¹ Nī ame kuwō kō'du ki'di ma nime ko'do ngī ne, nī na rō bō ame kō'ɔ ma 'deni kina nī na gbī ti 'bu ma kō'ɔ yi. Kina ti mō'ɔ yi gbī mileme rōma ziyī."

²² Kina bō kōsō gō bo mōto ame kīdēkī möyī mo rō Yuda ne kēnyī ngī kititi bo. Yuda ame 'beri, inza rō Yuda Isikarita. Bo iya te, "Nere, rō ma totondo mo ga na 'dō kileme rōyī nge zize 'dō ze na nge do'ja yi kinza bilaka ma laki ko'ja yi dē?"

²³ Yēsu ileki dōmo zīnnī, iya te, "Ya ame ga pili kō'ɔ ma ne, ti ko'do lende ma 'deni ngī kina 'bu ma ti kō'ɔ lijē 'deni gbī. Kina ze ti 'bu ma, ti dako doloma 'deni ngī tinnī.

²⁴ Ne ya ame ga kō'ɔ ma dē ne, lijē inza kō'bō to'do lende ma. Lende nime kēddī kuwōke ne, lende ma na dē. Lende 'ba 'bu ma ame koja ma kako dōliŋɔ nime bine ne na.

²⁵ Kina me mēdī miya lende naga nime 'deni molo te ziye ko'ja mēdī gba tiye bine,

²⁶ ne tine 'bu ma ti koja Nyī Kɔto Laka 'deni 'dō kako rō bō kōnyī ziye. Ti bo koja 'deni ngī 'dō kako ziye ti kōzī kakpa ma. Nyī Kɔto Laka na ti kako kiyandi ye ti wa pili. Kina bo ti ki'di lende 'ba wa ame ga miya ziye ne 'deni ngī kōyō miye.

²⁷ Kina me mēdī 'deni mari ama, tine ti miyēyī dōki'di ye 'deni ngī. Dōki'di kiyēyī 'bama inza kōzo 'ba bilaka 'ba dōliŋɔ nime ame lijē kēdī kiyēyī dōki'di lēpī nnī ga timo ne tara. Mēdī miyēyī dōki'di ye kolomake gbī kōzo 'bama ti mī kēyī, kinza kolomake ra rō tikere.

²⁸ Uwōke lende tōnē miya ziye ne 'deni, ame miya te, 'Mēdī 'deni mari kina ti

mileki 'jaa mako ziye.' ɔdɔ kō'oke ma ngī rō ma laka, ti kēddike rō lōŋɔ gō tari ma ame mēdī mari zi 'bu ma ne, römöyī bo na mbiri di dōma.

²⁹ Mēdī miya lende naga nime molo te ziye gba kinza ko'do rōnī. Römöyī ɔdɔ ko'do rōnī kada mōto 'dō ki'dike dōye ngī gō lende ma.

³⁰ Ne minza moloma kpe gōmo kōwɔ bi tiya lende ŋbanjī ziye, römöyī Satani ame rō nere 'ba dō dōliŋɔ nime ne ēdī 'deni kako gōma. Satani inza ti tigo 'ba 'dō ta'da ma timo,

³¹ ne mēdī mō'do kōzo ame 'bu ma kose zō ne tara 'dō bilaka 'ba dōliŋɔ nime kikali ngī rō ma laka omba mō'ɔ 'bu ma. Kina 'deni ēnyike darike yaga di gō bi nime."

15

Yēsu, Ngērī 'Ba Dīdī

¹ Yēsu iya te, "Ma na rō mōwɔ ma kīdiyē, kina 'bu ma Boko'ba na rō bō dōmo.

² Dōngila mo ga ame kēdī koloma 'bēnnī kinza ko'doko tana dē ne, bo ti kokpekpe 'deni ngī pili ku'du mōkō. Tine dōngila ame ga kēdī kana ne, bo ti kileŋɔ 'deni ngī 'dō kana laka.

³ Kpe 'beye, lende naga nime mēdī miya ne ileŋɔ ye 'deni molo rō ma laka.

⁴ Kina ti olomake rō akoto tō kina ti moloma gbī rō akoto tiye.

ɔdɔ dōngila ngērī koza rōnī 'beri kutu nī yaga di rō bititini, inza kikali kpe tana gō dōnī. Kina kpe na gbī tara, inza kikalike to'do a mōto ɔdɔ kiya te kō'bōke dē ngī rō akoto tō.

⁵ Ma na rō ngērī nima kina kpe na rō dōngila mo ga. Bō ame koloma 'bēnī kō'bō rō akoto tō kina ma gbī rō akoto ti bo ne, bo ti kēdī 'ba bo 'deni ngī kōzo dōngila ngērī ame kēdī kana rō mbēmbē ne tara. Römöyī inza kō'bōke to'do a mōto ɔdɔ kiya te ma na dē ngī mokōnyī ye.

⁶ Bō ame kō'bō dē rō akoto tō ne ēdī 'ba bo kōzo dōngila ngērī ame koke 'deni ku'du mōkō kina kututu ngī ne tara. Bilaka ti kako 'deni kototo dōngila ngērī ma kututu naga nima kulu dōmo

ro kurugumu kusu pa'do yimo kilanma yaga.

⁷ Ne odo ko'böke ro akoto tö ki'dike lende ma gbi koloma kö'bö tiye, odo kititike Boko'ba go wa ame ga ko'dokoke ne bo ti ki'di ngi ziye.

⁸ Kpe ame ga 'deni ro bo kosö goma ne odo keddike 'deni ngi kozo dngila ngeri ame ga keddi kana ro mbembé ne tara ti kileme löbu 'ba Boko'ba 'deni ngi zi bilaka.

⁹ Mo'ö ye 'deni ngi ro ma laka kozo ame 'bu ma ko'ö ma gbi ne tara. Kina 'do kö'böke mi kori 'ba akö'ö ma nime.

¹⁰ Odo ko'doke kö'du ki'di ma ame ga mose ziye ne ti kikalike ngi tö'bö ro ma laka mi kori 'ba akö'ö ma, kozo 'bama ame mo'do kö'du ki'di 'ba 'bu ma Boko'ba 'do ki'di ma me mö'bö mi kori 'ba akö'ö abo ne.

¹¹ Kina me mose 'deni ziye 'do ki'di meddi ro lono go lende 'be kina 'do keddike gbi ti lono ma löbu.

¹² Kö'du ki'di nime meddi mose ziye 'do ko'oke lepi ye ga gbi kozo ame mo'ö ye ne tara.

¹³ Akö'ö ame kulöwö ro do kiteli ne na ro ti'di yida ro töle tuté go lepi moto.

¹⁴ Kpe ame ga ko'doke kö'du ki'di ma 'deni ne kpe 'deni ro lepi ma ga,

¹⁵ midéki ye de kpe ro atoli, romöyö atoli ikali bici lende 'ba bo do roba de. Kina me meddi midéki ye 'deni le'jete ro lepi ma ga romöyö miyeti go lende ame ga muwo di kpa 'bu ma Boko'ba ne 'deni pili ziye.

¹⁶ Kpe na de kigelike ma ro lepi ye, ma na migeli ye 'do keddike ro lepi ma ga 'do moja ye tari to'do ndobo ma ro ma laka. Kina 'do keddike kozo dngila ngeri ame ga kana ro mbembé ne tara, ame 'do dngeri ma kana mo ga kö'bö ngi ro nburunburu. Kina go kö'du mo kpe ame ga ro 'bama ne, Boko'ba ti ki'di wa ame ga keddi kititike di zi bo ne 'deni ngi ziye.

¹⁷ Kö'du ki'di ame meddi mose ziye ne na me, o'oke lepi ye ga.

¹⁸ Bilaka 'ba dolino nime ti kenyi 'deni bi to'ji ye tine 'do komerike ngi di go ndo'ji 'benni ma tone lijé ko'ji ma 'deni molo ne.

¹⁹ Ne ma keddike ra gba ro 'ba dolino nime de ne dolino ti ko'ö ye gbi romöyö

kpe gba ro lepi nni ga. Ne kina me le'jete migeli ye 'deni di mi longo lijé. Kinzake kpe ro akoto tinni. Kina ma 'deni lijé keddi ko'ji ye gomo.

²⁰ Omerike go lende tone miya ziye ne. Bo ndobo inza mbiri di do bo do ndobo. Kina me ya moto ga ti kodo gomo ngi roye gbi kozo ame lijé keddi kodo gomo roma ne tara. Tine ya moto ga ti ki'di donni 'deni ngi gbi go lende 'be kozo ame lijé ki'di donni go 'bama ne tara.

²¹ Bilaka naga nima lijé ikali Boko'ba ame koja ma ne de, kina ti lijé ko'do lende naga nime 'deni ngi pili ziye romöyö kpe 'bama ga na.

²² Bilaka naga nima ma kiya te mako de dolino nime bine 'do milende zinni kozo a nime te de ne lijé inza kikali go lende 'benni naga nima ro lende kenyé. Ne kina me mako milende 'deni zinni, lende kenyé 'benni ga 'deni ro wali ronni.

²³ Ya ame ga ko'ji ma ne, 'bu ma Boko'ba na ma gbi lijé ko'ji 'deni.

²⁴ Ma kiya te lijé ko'ja ma de ngi mo'do wa ame ga boto ko'do de molo ne de ne lende kenyé 'benni ga inza ro wali ronni. Ne kina me lijé ko'ja ndobo naga nime mo'do ne 'deni, kina lijé kenyi ko'ji ze 'deni ngi kpaki riyö ti 'bu ma.

²⁵ Lende 'benni edi 'deni kozo lende tone ga kugu molo mi buku 'ba Boko'ba ne tara. Ame kugu 'deni kiya te, 'Lijé o'ji ma ngi ro ma sari kinza yi lende mo.'

²⁶ Ne Nyi Koto Laka ti kako 'deni ngi 'basi ziye ro bo konyi. Ti moja bo kako ziye di zi 'bu ma Boko'ba 'do bo kiya lende ma nime ro ma kodoro ziye.

²⁷ Kina 'do kari kiyake lende ma gbi zi bilaka romöyö kpe na molo tö di bi tisaki mo."

16

Ndobo 'Ba Nyi Koto Laka

¹ "Kina me miya lende mo 'deni ziye kinza kenyike ra toga kpeye goma kada moto odo kada 'ba gomo mo komo 'deni.

² Mi kada mo naga nima yayi lijé ti kebe toga ye yaga di mi ro 'ba motu. Kina ya ame ga keddi kupö ye ne ti kenyi 'deni gbi tiya mo tegé laja 'benni ma lijé koja zi

Boko'ba na ma ro löpö nima lijë kupö ye ne.

³ Lijë ti ko'do lende naga nime 'deni ngi te römöyï lijë ikali ma dë, kina lijë ikali ë'bënni 'bu ma Boko'ba dë gbï.

⁴ Tine mëdi miya 'deni molo te ziye 'do odo kedi ko'do roni ziye dayi 'do komerike ngi di go lende naga nime miya ne. Molo misaki ndobo 'ba akiyandi ma nime mo'doko dë tiya lende naga nime ziye römöyï mëdi gba moloma tiye bine.

⁵ Ne kina me le'jete mëdi 'deni mo'doko 'do tileki tari zi bo ame koja ma ne. Tine boto ma koto moto 'do kënyï kititi ma ngi di mi löngö ye nima kiya te, 'Eddi kari yala?' ne inza yo.

⁶ Kpe 'deni ngi za ti meri ro mbëmbë go lende naga nime miya ziye ne.

⁷ Ro ma laka mëdi miya ziye, tari ma nime ti kedi 'deni ngi ro lende laka ziye. Römöyï odo kiya te mari dë, bo konyi nima inza kikali tako ziye bine. Ne odo mari 'deni ti moja bo kako ziye.

⁸ Kina odo bo kako 'deni bine tine, bo ti ki'di bilaka 'deni ngi kikali go meri ame ga lijë koco 'deni timo ne. Bo ti ki'di lijë 'deni kikali go meri ame ga lijë koco 'deni timo go ko'du 'ba lende kënyë ne gbï ti ame ga lijë koco 'deni timo kiya te ma bo lende laka na dë ne. Bo ti ki'di lijë 'deni ngi kikali ro ma laka meri 'bënni ga ame lijë komeri go lende 'ba burë löbu 'ba Boko'ba nime ne odo 'deni gbï.

⁹ Lijë ti kikali go meri ame ga lijë koco 'deni timo go ko'du 'ba lende kënyë ne 'deni ngi, römöyï lijë i'di dönni dë go lende ma.

¹⁰ Lijë ti kikali go meri ame ga lijë koco 'deni gbï timo kiya te ma bo lende laka na dë ne, römöyï mëdi 'deni mileki mari zi 'bu ma. Kina inza ko'jake kinë ma kpe.

¹¹ Lijë ti kikali go meri ame ga lijë koco 'deni timo go lende 'ba burë löbu 'ba Boko'ba nime ne 'deni gbï, römöyï Boko'ba odo karama 'deni molo do Satani ame 'deni ro bo do dolingo nime ne.

¹² Mëdi ti lende moto ga nbanj ame mo'doko go miya ziye giri nime, ne o'bake dë gba tikali mo laka.

¹³ Ne Nyi Koto Laka ame bo na ro bo kileme go lende laka 'ba Boko'ba zi bilaka

ne ti kako 'deni 'basi. Bo ti ki'di ye 'deni ngi kikalike go lende laka 'ba Boko'ba me. Bo inza kiya lende moto go do bo, lende ame ga bo kuwö ne na nge bo kedi kiya. Kina bo ti kiya lende 'ba wa ame ga ko'do rönni dë gba ne 'deni gbï ziye.

¹⁴ Lende ame ga bo kuwö di zö ne na nge bo kedi kako kiya ziye 'do bo kileme löbu ma ziye.

¹⁵ Wa pili ame ga ro 'ba 'bu ma ne, ma na ro bo domo. Kina me miya 'deni ziye lende ame ga Nyi Koto Laka kedi kuwö di zö ne na bo kedi kako kiya pili ziye.

¹⁶ Kada mo owo dë kpe ame 'do kikalike dë kpe to'ja kinë ma. Tine di potö mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbï 'böwu."

Kada Mo Owo Dë Kpe

¹⁷ Kina bo kosö go bo moto ga kënyï ngi tititi rönni ro go rönni, lijë iya te, "Lende abo to nime bo kedi konyonyo kiya 'ba bo tégë, 'Kada mo owo dë kpe ame 'do kikalike dë kpe to'ja kinë ma, tine di potö mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbï 'böwu,' kina lende kiya abo moto ga gbï tégë, 'Römöyï mëdi mileki mari zi 'bu ma,' 'jo 'ba lende abo naga nime tégë totondo mo ga?"

¹⁸ Kada 'ba wa'di mo ga na bo kedi kiya 'ba bo tégë ola 'deni mbowa? Lende abo to naga nime ilikö za do bilaka."

¹⁹ Yësu ikali 'deni lijë o'doko 'do tititi bo go 'jo 'ba lende naga nima bo kiya ne. Kina bo kiya zinni, bo iya te, "Lende nime miya ziye miya te, 'Kada mo owo dë kpe ame 'do kikalike dë kpe to'ja kinë ma. Tine di potö mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbï 'böwu,' ne kina këddike ro tititi roye go lende mo?"

²⁰ Ro ma laka miya ziye, eddi kuduke 'beye kada moto, konyoke kökö, tine bilaka 'ba dolingo nime ti kedi 'bënni 'deni ngi ro lingo. Ti kolomake 'deni gbï do meri kina meri 'be ti kuyi roni 'deni ro lingo ziye di potö mo.

²¹ Ti kedi 'deni ziye kozo kada 'ba löyö 'ba 'ja tara. Odo mi 'ja kedi 'deni ko'ö, loko ngi ro meri römöyï loko ikali kada 'ba gomo ömö 'deni. Ne odo loko köyö kole 'bëni nima 'deni tine, dönni udölu ngi

me yaga di go gomo 'bēnī tōnē ga, rōmōyī loko öyō bilaka lesi 'bēnī 'deni dōyayi nime. Kina loko ngī rō lōṅṅo go lende mo.

²² Kina ti kēdī gbī ziye tara yayi. Ti kēddike rō meri girī nime. Ne odo kiya te mileki 'deni mako 'bōwu ziye bine kada mōto ti kēddike 'deni gbī rō lōṅṅo. Kina bōto mōto inza kpe ame go kako ka'da ye di mī lōṅṅo 'be nima.

²³ Kina mī kada mo naga nima yayi inza kititike ma kpe rō tititi. Rō ma laka miya ziye, kpe ame ga 'deni rō 'bama ne, wa ame ga pili kēddī kititike di zi 'bu ma Boko'ba ne, bo ti ki'di ngī ziye.

²⁴ Rōmōyī mōlo di bi tisaki mo ṅbō kōmō mī kada nime tōne, kpe ame ga rō 'bama ga ne ititike wa mōto dē gba di zi bo. Kina me miya 'deni ziye, ititike wa di zi Boko'ba kina bo ti ki'di ngī ziye ame 'do ki'di lōṅṅo 'be kēdī rō dō kiteli.

²⁵ Lende naga nime kina me miya 'deni me ziye rō dōṅgala. Ne odo kōmō 'deni mī kada mo dayi kada mōto, minza miya lende kpe ziye rō dōṅgala. Mēdī miyētī go lende 'ba 'bu ma Boko'ba pili yaga ziye bi kōṅṅo.

²⁶ Kina mī kada mo naga nima yayi kpe ame ga rō 'bama ne ti kititike wa 'deni ngī di zi Boko'ba, rōmōyī bo o'c' ye 'deni mōlo. A mōto inza kpe ame 'do ma na mititi bo go lende 'be.

²⁷ Bo o'c' ye 'deni go lende nime kō'oke ma ki'dike dōye gbī go tako ma ame mako di zi bo ne.

²⁸ Tako ma nime mī dōliṅṅo bine ne mako di zi 'bu ma Boko'ba. Kina me le'jete mēdī mēnyī 'deni mola dōliṅṅo nime mileki mari zi bo."

Aka'da 'Ba Yēsu

²⁹ Kina bō kōsō go bo ga kēnyī kiya zi bo, iya te, "Nere, ma le'jete ēddī 'deni ngī kiya 'jo 'ba lende yaga bi kōṅṅo zize. Iya dē kpe rō dōṅgala kōzō ma dōgba.

³⁰ Le'jete dikali yi 'deni nī na rō bō kikali 'jo 'ba lende pili. Lende ame ga bilaka kēdī komeri ti mīnnī 'do lījē kititi yi timo ne, ikali ngī mōlo gba kota kinza lījē kititi dē. Lende naga nime i'di ze 'deni ngī le'jete dikali yi rō ma laka rō bō ame ngī kako di zi Boko'ba ne."

³¹ Bo ileki dōmo zīnnī, bo iya te, "I'dike dōye 'deni laka go lende nime?

³² Kada tōnē mēdī miya te ti kōmō 'deni ne, bo na me 'deni tōne, ame 'do kita'bake me di rōma rō kōtōkōtō, kolake ma rō dō kutu ma. Ne tine, minza rō dō kutu ma. 'Bu ma Boko'ba ēdī tō.

³³ Lende naga nime miya 'deni ziye 'do ki'di ye kēddike rō akōtō tō, kina 'do kēddike gbī ti dōkī'di kēyī. Gomo 'ba dōliṅṅo nime ti kōdō rōye, tine ogbōke rōye laka kpamo rōmōyī ma'da dōliṅṅo 'deni."

17

Yēsu Umōtu Go Bō Laja

¹ Kina odo Yēsu kote tiya lende naga nime 'deni zi bō kōsō go bo ga kōzō a nime te tine, na bo kombi kōmō bo ngī kari mītōrō, bo kiya te, "Bu ma, kada 'ba tōlē ma omō 'deni. Kina i'di ti 'do bilaka kikali ma kole 'bī rō lōbu 'ba dō wa pili. Kina 'do mileme zīnnī rō ma laka, nī na gbī rō lōbu 'ba dō wa naga nime pili.

² I'di kōzī kakpa 'ba dō bilaka pili 'deni zō, kina 'do mī'di dīdī ma ṅburunṅburu ti zi ya ame ga ki'di 'deni zō ne.

³ Dīdī ma ṅburunṅburu nime na rō tikali yi, nī Boko'ba gbī tō ma Yēsu Kurīsītō. Nī Boko'ba na nge kōtō 'do bilaka koro yi. Kina ma na rō bō ame koja 'deni kako dōliṅṅo nime bine ne.

⁴ Bu ma, ndōbō 'bī ame ga koja ma to'do mo ne, mote 'deni. Mileme yi 'deni zi bilaka 'ba dōliṅṅo nime rō lōbu 'ba dō wa pili.

⁵ Kina me mēdī mititi yi 'do ki'di ma ti mileki mari ṅgila yi yayi rō lōbu 'ba dō wa pili, kōzō ma tōnē moloma pa mōlo rō lōbu 'ba dō wa pili gba kinza kō'ba dōliṅṅo nime dē ne.

⁶ Bilaka ame ga ki'di 'deni zō di mī lōṅṅo bilaka 'ba dōliṅṅo nime ne, mī'di lījē 'deni kikali yi. Lījē ē'bī ga na, nī na ki'di lījē zō. Kina me le'jete lījē i'di dōnnī 'deni rō ma laka go lende 'bī ti dōkī'di kōtō.

⁷ Kina lījē ikali 'deni gbī wa pili naga nime, nī na ki'di zō.

⁸ Lende tōnē ga kose zō ne, miyētī 'deni pili zīnnī, lījē kuwō. Kina lījē ikali 'deni ngī rō ma laka mako di zīyī. Kina me

le'jete lijë i'di dönñi 'deni ngi ro ma laka gomo ni na koja ma.

⁹ Mititi yi dë 'do kokonyi bilaka 'ba doliño nime pili. Mititi yi nge go ya ame ga ki'di 'deni zö ne na 'do kokonyi, römöyï lijë 'deni ro 'bëyi.

¹⁰ Wa pili ame ga ro 'bama ne, ë'bi na. Kina wa pili ame ga 'deni ro 'bëyi ne, ama ga na 'deni gbï. Go lende mo na me lijë kileme löbu ma 'deni.

¹¹ Kina me mëdi mo'doko 'deni tileki tari ziyi yayi. Minza kpe tinni mi doliño nime. Ne lijë 'bënni na me gba mi doliño nime bine. 'Bu ma, ni ame koto laka ne, ongo go bilaka naga nime ti tigo 'bi ame ki'di 'deni gbï zö ne. Ongo gönñi 'do ki'di lijë kedi ro akoto kozo ame ze ma ze tiyi ro akoto ne tara.

¹² Mi kada ame ga mëdi tinni bine ne, moloma 'deni tongo gönñi ti tigo 'bi ame ki'di zö ne. Kina mitata lijë 'deni pili laka. Ma koto moto ölu dë du te di mi löngö lijë. Bo ma kölu di mi löngö lijë na nge koto ro bo ame bo na ko'doko abo 'do bo kölu ne. Kina me bo ölu 'deni kozo lende tonë kugu molo mi buku 'bi go lende abo ne tara.

¹³ Kina me le'jete mëdi 'deni mari ziyi, na me mëdi mose lende naga nime 'deni mi doliño bine 'do lijë koloma gbï ti lonjo ma löbu kozo 'bama.

¹⁴ Miyandi lijë 'deni laka ti kori 'ba lende 'bi kina me le'jete bilaka 'ba doliño kënyï 'deni to'ji lijë römöyï lijë inza kpe ro 'ba doliño gbï kozo 'bama ame minza kpe ro 'ba doliño nime ne.

¹⁵ Ne mititi yi dë 'do kogba lijë yaga di mi doliño nime. Mëdi mititi yi nge go kitata lijë di zi Satani ame bo na ro nere 'ba lende kënyë ne.

¹⁶ Bilaka naga nime inza kpe ro 'ba doliño nime gbï kozo 'bama ame minza kpe ro 'ba doliño nime ne.

¹⁷ Kina me mititi yi 'deni 'do ki'di lijë koloma ro ë'bi ga ti tigo 'ba lende laka 'bi nime. Lende laka na ro ë'bi.

¹⁸ Mëdi moja lijë kari toja laja mi doliño nime kozo ame gbï koja ma mako toja laja mi doliño nime bine ne tara.

¹⁹ Kina me mi'di roma 'deni köziyi go lende 'bënni 'do lijë kedi ngi kada moto ro ma laka ro ë'bi ga.

²⁰ Mititi yi dë nge koto gönñi tine gbï go bilaka ame ga kedi kuwo dönñi ki'di dönñi ngi go lende ma nime ne.

²¹ Mititi yi 'do kodo'bo lijë pili kedi ro akoto, 'do ki'di lijë kedi gbï ro akoto tize gbï kozo ame ze ma ze tiyi, 'bu ma, ro akoto ne tara. 'Do ki'di bilaka 'ba doliño nime ki'di dönñi ngi gomo ro ma laka ni na koja ma.

²² Lijë bilaka ma 'bama mo naga nime mi'di lijë 'deni 'do kedi ro löbu gbï kozo ame ki'di ma ro löbu ne tara. 'Do lijë pili kedi gbï ro akoto kozo ame ze ma ze tiyi ro akoto ne tara.

²³ Kina gbï 'do lijë kedi ro akoto tize 'do ki'di bilaka 'ba doliño nime kikali ngi go lende mo ni na me koja ma, kina me kozo ya naga nime 'deni gbï kozo ame kozo ma ne tara.

²⁴ 'Bu ma, ni na me ki'di bilaka naga nime zö. Mititi yi 'do ki'di lijë pili kedi bi koto tö 'do lijë kikali ngi o'c ma 'deni molo gba kinza ko'ba doliño nime dë, kina me ki'di ma 'deni ro löbu 'ba do wa pili.

²⁵ 'Bu ma, ni na ro bo lende laka. Tine bilaka 'ba doliño ikali yi dë, ne ma 'bama mikali yi 'deni laka, kina me le'jete bilaka naga nime lijë ikali 'deni ngi ro ma laka ni na me koja ma kako doliño nime bine ne.

²⁶ Mileme yi 'deni zinni kina ti mö'bo gbï nduwë tileme yi zinni kozo a nima tara 'do ki'di lijë pili kedi ro akoto tö 'do lijë kozo lepï nni ga gbï kozo ame kozo ma ne tara."

18

Tinda'ba Yësu

(MT 26:47-56; MK 14:43-50; LK 22:47-53)

¹ Di pötö mo na Yësu ni kënyï ngi ti bo kösö go bo ga kudö kebe mi gbögbö 'ba Kidirona kari mi nyaka moto.

² Yuda bo kususu Yësu zi turu tonë, bo ikali go bi nima 'deni molo römöyï Yësu ni oloma nduwënduwë ro tototo dönñi yayi ti bo kösö go bo ga.

³ Kina Yuda kënyï ngi ti bo kanya 'ba Romo gbï ti bo kanya ame ga löbu 'ba bo akumu ni ti Parosi ni koja ne, lijë kari yayi. Lijë olo ti mee 'bënni ga ti lamba gbï ti pa'do do kali.

4 Yësu ikali wa ame ga pili kēdi ko'doko to'do rōni zi bo ne 'deni molo, kina bo kari ngi zinni, bo kiya te, "Yë na kēddike ro toma mo?"

5 Lijë iya te, "Yësu 'ba Nazareta na dēdi doma."

Bo iya te, "Ma mo na me."

Yuda bo susu mo tōnē, bo ēdi gbī yayi ti bo kanya naga nima.

6 Kina odo lijë kuwō Yësu 'deni kiya te, "Ma mo na me," tine lijë ënyi kilipētē ngi kileki ti gönni yī'bōwu.

7 Kina Yësu kënyi kileki kiya zinni, iya te, "Yë mo na kēddike ro toma mo?"

Lijë iya te, "Yësu 'ba Nazareta na dēdi ro toma mo."

8 Bo iya te, "Kina me miya ziye ma mo na ngi nime. Odo kiya te ma mo na ngi kēddike ro toma mo, olake bo kōsō goma naga nime kari ë'bēnni."

9 Bo iya lende nima 'deni tara 'do ko'do rōni kōzo lende ma tōnē bo kiya 'deni molo bo kiya te, "Bu ma, bilaka naga nime ki'di zō ne, mola ma koto dē du te kōlu di mi lōngō lijë."

10 Simona Pītōrō ēdi yayi ti kulu abo, kina bo koto ngi yaga di mi poka mo kina bo koga bo laja 'ba bo ame ro löbu 'ba do bo akumu ne ngi timo. Möyi bo laja mo nima ro Maluku. Kina kulu koke mbili Maluku ma kapa dōri ngi yaga.

11 Yësu iya te, "Pītōrō, usu kulu 'bī kileki mi poka mo. Omeri 'bēyi iya te gomō nime 'bu ma ki'di zō ne ti milagi di rōmo?"

12 Kina bo kanya 'ba Romo naga nima ti bo dōnni mo ti bo kanya ma 'ba Yudayi ni kinda'ba Yësu ngi, lijë kudōdu kōzimo ngi teyi.

13 Kina lijë koto bo ngi titi dogba kari liṅo 'ba turu ma löbu mōto kidēki möyi mo ro Ana, bo lanzo 'ba Kayapa bo do bo akumu ma mi kōmo kōo nima.

14 Kayapa nime na tōnē kiya zi löbu 'ba Yudayi mōto ga, kiya te, ma laka na 'do bilaka koto na nge 'do kōlē di do ame 'do bilaka pili kote dōnni ne.

Kpa Koga 'Ba Pītōrō

(MT 26:69-70; MK 14:66-68; LK 22:55-57)

15 Kina odo lijë koto Yësu 'deni kari liṅo 'ba turu löbu nima tine, Simona Pītōrō ni ti bo kōsō go Yësu mōto ozi ngi kari yayi. Bo kōsō go Yësu mōto mo nima, lijë ikali rōnni 'deni molo ti turu löbu nima koto Yësu kari liṅo mo ne. Kina bo kōdo 'ba bo ngi kari liṅo go Yësu yayi.

16 Tine Pītōrō ozo 'ba bo kileke kpa reki yaga. Bo kōsō go Yësu mōto mo nima ari kiya zi nyiti bo koda kpa reki nima, kina ko'de Pītōrō ngi.

17 Tine na nyiti mo tōnē kititi Pītōrō, iya te, "O'ja, ni bo kōsō go Yësu na gbī 'di?"

Pītōrō iya te, "Ee, ma bo kōsō go bo na dē."

18 Bo laja 'ba turu löbu nima ti bo kanya mo ga ulō'jō pa'do 'deni mi kirikēli yayi, lijë kēdi ro tubi rōnni kōmo mo di zi bi këyi. Kina Pītōrō kari ngi kōro ngila lijë yayi tubi ro bo.

Tititi Kpa Yësu

(MT 26:59-66; MK 14:55-64; LK 22:66-71)

19 Turu löbu nima oloma ro tititi kpa Yësu, iya te, "Bo kōsō göyi ga ēdi ndō? Kina lende ma kēddi kiyandi mo ga tēgē tondo?"

20 Yësu iya te, "Miya lende 'deni nduwē ro kōmo kada bi kōpo zi bilaka. Miyandi bilaka 'deni di mi rō 'ba mötu kina gbī di mi reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba, bi ame ga bilaka kēdi kototo dōnni teyi ne. Miya lende mōto dē ro kusu,

21 ne go wa'di na kēddi kititi ma go lende 'ba akiyandi ame ga moloma ro tiyandi mo ne? Ititi bilaka ame ga koloma ro tuwō mo ne. Lijë na kikalilende ma miyandi."

22 Kina bo kanya mōto kënyi ngi kokoso Yësu, iya te, "Eddi kilende zi turu löbu nime tara go wa'di 'bī to ne?"

23 Yësu iya te, "Odo miya lende mōto ro ma kënyē iya yaga, ne odo kiya te lende ma kēdi ro ma laka kinza komba ma dē."

24 Kina Ana koja Yësu ngi 'bato kari zi Kayapa bo do bo akumu. Kōzi Yësu gba ro ma kudōdu teyi.

25 Pītōrō ēdi yayi bi tubi ro bo kōmo pa'do. Kina ya mōto ga kako kititi bo, iya te, "O'ja ni bo kōsō go Yësu na gbī 'di?"

Pitörö andi gomo, iya te, "Ee, ma bo kösö go bo na dë."

²⁶ Bo mato edi gbi yayi ro bo laja 'ba bo do bo akumu nima. Bo nima löndö bo na toné Pitörö koke mbili mo ne. Kina bo kako gbi kititi Pitörö, iya te, "O'ja kozo mo'ja yi gbi di mi nyaka 'dë yayi ti Yësu 'di?"

²⁷ Pitörö enyi gbi kandi gomo, kina mbowa te yo na gonjo kidapa ngi.

Yësu Jo Komo Pilato
(*MT 27:1-2; MK 15:1-5; LK 23:1-5*)

²⁸ Kina odo komo 'deni mi kano bi tine, lijë ogba Yësu ngi di lijo 'ba Kayapa koto kari lijo 'ba turu ma löbu 'ba Romo ame ro bo dönni mo ne. Tine lijë ari dë nbö kodo mi lijo mo yayi romöyi dölëti 'bënni 'ba Yudayi o'jono ya ame ga kodo mi lijo 'ba bo löwö ne 'deni di bi tari mi karama mi kada mo nima.

²⁹ Kina turu 'ba dönni mo nima kidëki möyi mo ro Pilato ne kodo ngi kako zinni yaga, bo kiya te, "Lende kënyë wa'di na kiyake te bo o'do?"

³⁰ Lijë iya te, "Ma kiya te bo kinza ro bo ko'do lende kënyë dëne dinza do'de bo kako ziyi bine."

³¹ Pilato iya te, "Ne odo kedï tara ari ko'doke e'be burë abo go dölëti 'be 'ba Yudayi."

Lijë iya te, "Kpe Romo o'jono ke go tupö bilaka ame ga do'ja ko'do lende kënyë ne 'deni di zize."

³² Lende nime o'do rönï 'deni te 'do ki'di kori 'ba tolë 'ba Yësu kedï kozo lende 'ba tolë abo ame bo kiyëti kori mo 'deni molo ne tara.

³³ Kina Pilato kileki ngi kari lijo kina bo kidëki Yësu ngi kari zi bo yayi. Kina bo kititi Yësu, iya te, "Ni na ro nere bo dolijo 'ba Yudayi?"

³⁴ Yësu iya te, "Lende 'bi nima kititi ma timo ne, ni na komeri e'bi ti döyi, ala bilaka mato ga na kiya lende ma ziyi?"

³⁵ Pilato iya te, "Ma Yudayi na dë. Bilaka 'bi ga ti löbu 'bi mato ga na me ko'de yi kako zö. Wa'di ga na ko'do?"

³⁶ Yësu iya te, "Nere 'bama inza kozo nere 'beye 'ba bilaka 'ba dolijo bine. Ma nere 'bama kedï ra kozo nere 'beye 'ba bilaka 'ba dolijo nime dëne bo kösö goma ga o'do ya 'deni molo ti bo kanya 'ba löbu

'ba bo akumu naga nima dëne lijë inza kinda'ba ma. Ne nere 'bama inza ro nere 'ba dolijo nime."

³⁷ Pilato iya te, "Dëmba ni nere na ya?"

Yësu iya te, "Ni na kiya e'bi tara. 'Bama, öyö ma dolijo bine nge go lende koto kpöki. Lende ma mako dömyi mo na ro tiya lende laka zi bilaka. Kina ya ame ga ko'doko lende laka ne lijë uwö doma 'deni."

³⁸ Pilato iya te, "Wa'di mo ga na ro lende laka?"

Di pötö mo na Pilato kënyï kodo ngi gbi kileki kari yaga zi bilaka konzi naga nima. Bo iya te, "Mo'ja lende oto dë di ro bo nime ame 'do modo karama do bo gomo.

³⁹ Ne kozo mi kada 'ba karama nime molo nduwë ro komo koo edi koja bilaka koto yaga ziye di mi maboso. Tine ma tone nere 'ba Yudayi nime na 'do ki'dike moja ziye ya?"

⁴⁰ Lijë pili enyi kulöri kiya ro ma kembe tégë, "Do'doko bo nima dë, do'doko eze ro Baraba."

Baraba mo nima ro bo akolo.

19

Tose Do Yësu
(*MT 27:15-31; MK 15:6-20; LK 23:13-25*)

¹ Pilato oja bo kanya kari tomba Yësu ti korobayi.

² Kina lijë ko'do kono ngi kozo a 'ba do nere tara ki'di do Yësu. Kina lijë kogba bonjo ma kasi kele mato ngi kolo ro bo.

³ Kina lijë koloma ngi ro tose do bo tégë, "Yë'di kedï ro mbëmbë ziyi, nere 'ba Yudayi."

Kina lijë koloma ngi ro tokoso bo.

⁴ Pilato enyi 'böwu kodo kari yaga zi bilaka naga nima, bo iya te, "Kpe uwöke doma. Mëdi mo'de bo kako yaga ziye bine 'do kikalike mo'ja lende oto dë di ro bo ame 'do modo karama do bo gomo."

⁵ Kina Yësu kodo ngi yaga ti kono toné do bo ti bonjo kasi mo toné kolo ro bo ne. Kina Pilato kiya zi bilaka naga nima, iya te, "Bo na 'deni me."

⁶ Kina odo löbu 'ba bo akumu ni ti bo kanya 'bënni ga, lijë ko'ja kinë Yësu 'deni kozo a nima tara tine, lijë enyi ngi pili

kulöri ro ma kembe, iya te, “Upö bo yaga. Ari kutöti bo do ngëri, bo kolë yaga.”

Pilato iya te, “Kina ogbake e'be bo tiya kari kutötike. 'Bama mo'ja lende oto de di ro bo ame 'do ki'di modö karama do bo gomo.”

⁷ Lijë iya te, “I'di kö'du ki'di 'deni molo zize, kina 'do kupö bo go lende mo römöyi bo ebe kiya ro bo ro kole 'ba Boko'ba.”

⁸ Kina odo Pilato kuwö lende nima 'deni tara tine i'di bo ngi kulöwö ro tikere.

⁹ Kina bo kënyi ngi kileki kari liño abo ti Yësu tititi mo. Bo iya te, “Ni nime ako di yala ga?”

Tine Yësu ileki domo de kpe zi bo.

¹⁰ Kina bo kiya zi Yësu bo iya te, “O'doko de tileki do lende ma go wa'di? Ikali de iya te medä ti közi kakpa 'do tope yi? Kina ikali de gbi medä ti közi kakpa 'do tutöti yi?”

¹¹ Yësu iya te, “Boko'ba na ki'di közi kakpa 'ba doma ziyi. Ma kiya te Boko'ba na de ki'di közi kakpa nima ziyi dene inza kikali 'do keddi ti közi kakpa doma. Ne bo ame ko'de ma kako ziyi ne lende kënye ma 'ba bo na 'deni ro do kiteli.”

¹² Lende nime i'di Pilato ngi ki'di toma kori 'ba lende moto ame 'do bo kope Yësu timo ne. Tine tindi ame ga kedä yayi ne ulöri ngi kozö timo ro ma kembe tégë, “Odo kope bo nima kola kari, inza kpe lipo ro bo go nere 'be 'ba Romo ame ro bo do dayayi ze nime ne. Römöyi bilaka ame kiya roni ro nere kozö a nime te ne na kedä kënyi konyo burutu ndi nere ma löbu 'ba Romo.”

¹³ Kina odo Pilato kuwö lende 'benni nima 'deni kozö a nima tara tine, bo o'de Yësu ngi kako yaga di rö. Kina bo kari koloma ngi do kiti 'ba burë. Go bi 'ba to'do burë mo nima idëki möyi mo ro “Do doku kopiyari.” Ro kpa Yudayi idëki ro Gabata.

¹⁴ Kada 'ba karama mo nima na gbi ro kada ame Yudayi ni kedä kileño wa pili ndö yimo go lende 'ba kada 'ba ro kindawo ne.

Kina ko'ja kada kodoro 'deni tine, Pilato ënyi kiya zi bilaka naga nima tégë, “Ongoke te, nere 'be na me.”

¹⁵ Tine lijë ënyi kulöri ngi kozö timo ro ma kembe, iya te, “Upö bo yaga. Upö bo yaga. Ari kutöti bo yaga.”

Pilato iya te, “O'doko 'deni 'do mupö nere 'be yaga?”

Löbu 'ba bo akumu ni iya te, “Nere ze ma dikali kina nge koto ro nere ma löbu 'be 'ba Romo.”

Tutöti Yësu
(*MT 27:32-56; MK 15:21-41; LK 23:26-49*)

¹⁶ Go lende 'benni nime na Pilato ki'di Yësu ngi zinni 'do lijë kari kutöti.

¹⁷ Kina lijë kogba Yësu ngi di mi gawo kari timo go bi moto kidëki möyi mo ro “Kulönbö do,” ame kidëki ro kpa Yudayi ro Golgota ne. Lijë i'di Yësu na kombi ngëri abo ame kedä kari kutöti bo domo ne teyi.

¹⁸ Kina lijë kari kutöti bo ngi di yayi yoki ngëri nima kina lijë kidëyi domo ngi koro ti bo toro. Utöti ya ma riyö moto ga 'deni gbi do ngëri moto ga yayi. Moto do dori bo kina moto 'benni kebe do gali bo. Bo na 'ba bo zana.

¹⁹ Pilato i'di 'deni kugu lende moto ga do wa ma kö'bö moto tégë, “Yësu 'Ba Nazareta, Nere Bo Dolinjo 'Ba Yudayi.” Kina bo ki'di kari kutöti wa nima ngi toro bi do Yësu do ngëri yayi.

²⁰ Bilaka ma konzi moto ga idëki lende nima kugu ne 'deni, römöyi go bi mo nima kutöti Yësu teyi ne owo de di do ngila gawo. Lende nima ugu gbi ro kpa Yudayi, gbi ro kpa Romo kina gbi ro kpa Giriki.

²¹ Kina löbu 'ba bo akumu ni kënyi ngi kari zi Pilato, lijë iya te, “Lende nima dene 'do kugu de kozö a nima tara kiya te, 'Nere bo dolinjo 'ba Yudayi.' Dene 'do kugu ra kiya te, 'Bo nime iya ro bo tégë bo na ro nere bo dolinjo 'ba Yudayi.' ”

²² Pilato iya te, “Wa ame mugu 'deni ne koloma ngi tara.”

²³ Kina odo bo kanya naga nima lijë kutöti Yësu 'deni tine, lijë irica mi bonggo abo ngi mi sowo, 'do bo moto kogba kapa moto, bo moto kogba kapa moto. Tine bonggo abo moto ro ma kö'bö löbu, ku'jö ngi koto ro ma kakpa.

24 Lijë iya te, “Diricake yïmo dë, du'duke ti bödö 'dö kikali ödö yë na ti kidili.”

Lende nime o'dö rönï 'deni te 'dö kedi kozo lende ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba molo kiya te, “Lijë oza bonjo ma ga 'deni pili ro go rönni, kina lijë u'du ma koto 'deni mi bödö.”

25 Kina ma bo kanya naga nima ko'do 'deni tara. Ma 'ba Yësu ni ti leni bo ni ti Mariya 'ja 'ba Kelopa ni ti Mariya Magadala ni edi gbi koro ngosi ngila ngeri nima kutoti Yësu domo ne yayi.

26 Kina ödö bo ko'ja ma bo ni 'deni kedi koro yayi ti bo laja abo ma tönë bo ko'ö kulöwö ne tine, bo iya te, “Iya, kole 'bi na 'deni ma.”

27 Kina bo kileki gbi kiya zi bo nima, bo iya te, “Möyi na 'deni ma.”

Mi kada mo nima na bo nima kogba ma 'ba Yësu ni ngi kari timo ki'di koloma linjo abo.

28 Di potö lende nime tine Yësu bo ikali bo ote ndöbo abo 'deni. Kina bo kënyi kiya te, “Koda mini o'dö ma.”

Bo iya tara 'dö ko'dö rönï kozo lende ma tönë kugu molo mi buku 'ba Boko'ba ne.

29 Kete motö edi yayi ti layi ko'ba'ba yïmo. Kina bo motö kari kogba lipö ngi kusu yïmo kiraki dö kolokö koja ngi kari kpa Yësu.

30 Kina ödö Yësu bo kuwë 'deni tine, bo iya te, “Mote ndöbo ma 'deni.”

Kina bo kodi dö bo ngi beri kina bo kulöku ngi.

Tujë Yöki Yësu

31 Kada nima na ro kada 'ba ro kilejo 'ba Yudayi koda kada 'ba ro kindawo. Go kö'du mo na löbu 'ba Yudayi ni o'dökö dë 'dö töku Yësu ni koloma dö ngeri toro nbö kömö mi kada 'ba ro kindawo römöyi kada ma löbu ro dö kiteli 'bënni na. Kina lijë kënyi ngi kari zi Pilato kari kititi bo 'dö ki'di kari koke ndi Yësu ni kupö welo yaga 'dö kombi töku mo ga beri.

32 Kina bo kanya motö ga kari ngi koke ndi bo motö ame kutoti dö ngila Yësu yayi ne. Kina lijë kuyi rönni ngi gbi koke ndi bo motö ame kebe dö kapa Yësu motö ne.

33 Kina ödö lijë koloko 'deni kari tonjo Yësu tine, lijë ari ko'ja bo kölä 'deni molo. Kina ngi lijë oke ndi bo dë kpe.

34 Bo kanya motö na nge kënyi kujë yöki Yësu ti mee kina roma ni ti mini kölo ngi yaga.

35 Bo nime ko'ja lende naga nime ne, bo na me kedi kiya lende naga nime, kina 'dö ki'dike döye gomo ro ma laka römöyi bo iya beti dë. Bo ikali lende naga nime pili bo kedi kiya ne lende laka na.

36 Lende naga nima o'dö rönni 'deni tara 'dö kedi kozo lende ma tönë ga kugu molo mi buku 'ba Boko'ba kiya te, “Kilinba bo ma koto motö te inza kodowe.”

37 Kina lende motö ugu 'deni gbi, iya te, “Bilaka ti kodö kömönni 'deni tonjo bo ame lijë kujë yöki mo ne.”

Tusu Yësu

(*MT 27:57-61; MK 15:42-47; LK 23:50-56*)

38 Di potö mo na Yesepa motö di Arimataya kënyi ngi kari kititi Pilato 'dö kodö kpa töku Yësu zi bo 'dö bo kari kusu. Yesepa mo nima bo gbi ro bo kösö go Yësu, tine bo oloma 'ba bo töso go Yësu ro kusu römöyi bo ere turu 'ba Yudayi. Kina Pilato kodö kpa töku Yësu ngi zi bo kina bo kari ngi tombi mo.

39 Nikuduma ma tönë kari pa zi Yësu ro mi korondö ne ënyi gbi kari ti Yesepa 'dö lijë kari kombi töku nima. Bo ogba wöwö ma kato kele motö ga kari timo ame tirindi mo kozo kilö 'butë mota tara ne. Wöwö nima o'dö di mi ngeri motö ga ame kidëki möyi mo ro muri ni ti alowa ne.

40 Kina Yesepa ni ti Nikuduma kombi töku Yësu ngi kolo mi bonjo ti wöwö nima. Römöyi dölëti 'ba tusu töku 'bënni 'ba Yudayi na molo tara.

41 Nyaka motö edi ngosi yayi ngila go bi nima kutoti Yësu teyi ne ti ti'börö 'ba tusu töku yïmo ame koga 'deni gba ro ma la'ja, kina usu töku motö dë gba yïmo.

42 Kina Yesepa ni kari kusu Yësu yayi römöyi ti'börö nima na ngosi. Kina gbi römöyi kada ame bilaka kedi kilejo rönni ndö yïmo koda kada 'ba ro kindawo ne na.

20

Tɔɔɔ 'Ba Yɛsu Di Mi Tɔlɛ
(*MT 28:1-10; MK 16:1-11; LK 24:1-12*)

¹ Mi bi kɛzɛ ma di pɔtɔ kada 'ba rɔ kindawo nima na Mariya Magadala kɛnyɪ ngɪ mɔlo mi kano bi kari kpa ti 'bɔrɔ nima kusu Yɛsu yimo ne. Lɔko ari kɔmɔ yayi gba ti bi nyunyuru. Tine lɔko o'ja kulugbi dɔku mo tɔnɛ kululu 'deni yaga di kpamo.

² Kina lɔko kɛnyɪ kiriŋa ngɪ kari zi Simona Pɪtɔrɔ ni ti bɔ kɔsɔ gɔ Yɛsu mɔtɔ ame Yɛsu kɔ'ɔ kulɔwɔ ne. Lɔko ari kiya zinni tɛgɛ, "Ombi tɔku nɛre ze 'deni di mi ti 'bɔrɔ koto bitɔ tɔ ne, kina gɔ bi ame koto kari teyi ne dikali dɛ."

³ Kina Pɪtɔrɔ ni ti bɔ kɔsɔ gɔ Yɛsu mɔtɔ mo nima kɛnyɪ ngɪ tiriŋa kari kpa ti 'bɔrɔ nima.

⁴ Lijɛ ɛnyɪ kpaki riyo rɔ riŋa, tine bɔ kɔsɔ gɔ Yɛsu mɔtɔ mo nima ndimo olɔlɔ Pɪtɔrɔ ngɪ. Kina bo kari kɔmɔ ngɪ dɔgba kpa ti 'bɔrɔ yayi.

⁵ Tine bo udɛ dɔ bo kiŋgɛngɛ mi ti 'bɔrɔ. Bo o'ja bɔngɔ ame kolo tɔku Yɛsu yimo ne yayi, tine bo ɔɔɔ dɛ mi ti 'bɔrɔ.

⁶ Kina ɔɔɔ Simona Pɪtɔrɔ kɔmɔ 'ba bo di yi 'bɔwu tine bo ɔɔɔ ngɪ mi ti 'bɔrɔ nima. Bo ari ko'ja bɔngɔ nima 'deni yayi

⁷ ti bɔngɔ ma mbowa mɔtɔ ame kudɔdu kɔmɔ Yɛsu timo ne kukɔku rɔni 'deni teyi caki yaga.

⁸ Kina bɔ ma kɔmɔ dɔgba mo tɔnɛ kɔɔɔ ngɪ gbi kari mi ti 'bɔrɔ yayi. Wa naga nima bo ko'ja tine na 'jaa bo ki'di dɔ bo laka gɔ tɔɔɔ 'ba Yɛsu yaga di mi tɔlɛ.

⁹ Rɔmɔyi lijɛ ikali 'jɔ 'ba lende ame kugu mɔlo mi buku 'ba Bɔko'ba gɔ tɔɔɔ 'ba Kurisito yaga di mi tɔlɛ ne dɛ.

¹⁰ Kina lijɛ kuyi dɔnni ngɪ kileki kari liŋɔ.

¹¹ Mariya Magadala ileke 'bɛni kɔrɔ ngɔsi kpa ti 'bɔrɔ yayi tome kuwu. Kina ɔɔɔ lɔko kɛnyɪ kudɛ dɔni 'deni 'bɔwu kiŋgɛngɛ mi ti 'bɔrɔ nima tine,

¹² lɔko o'ja malayika 'ba mitɔrɔ riyo 'deni koloma yayi. Lijɛ oloma 'deni gɔ bi ame ko'ba tɔku Yɛsu pa teyi ne. Mɔtɔ oloma kebe bi dɔ bo kina mɔtɔ oloma 'bɛni kebe bi ndi bo. Lijɛ pili riyo ti bɔngɔ ma kaŋmi nɔbɔwɔ rɔnni.

¹³ Malayika naga nima ititi lɔko, iya te, "ɛddi kudu gɔ wa'di?"

Lɔko iya te, "Tɔku nɛre ma inza kpe bine 'di. Lijɛ ombi 'deni koto kari bitɔ tɔ ne. Kina gɔ bi ame lijɛ koto 'deni teyi ne mikali dɛ."

¹⁴ Kina ɔɔɔ lɔko kɛnyɪ kuyi kɔmɔni 'deni lɔko kɔngɔ bi gɔni, tine lɔko o'ja Yɛsu 'deni kɛdi kɔrɔ yayi. Ne tine lɔko ikali bo dɛ kpe rɔ Yɛsu.

¹⁵ Kina bo kɛnyɪ kititi lɔko, iya te, "ɛddi kudu gɔ wa'di? Yɛ na kɛddi rɔ toma gɔmɔ?"

Lɔko omeri 'bɛni tɛgɛ, mɔtɔga bɔ dɔ nyaka nima na ma ti kɛdi kilende zini ne. Lɔko iya te, "Baba, ɔɔɔ kiya te ni na kombi tɔku nime yaga di bine, ileme gɔ bi ame koto teyi ne zɔ 'dɔ mari gɔmɔ."

¹⁶ Kina bo kidɛki mɔyi ni ngɪ tɛgɛ, "Mariya."

Kina lɔko kuyi kɔmɔni ngɪ, lɔko ko'ja rɔ Yɛsu. Kina lɔko kopapa bo ngɪ rɔ kpa Yudayi tɛgɛ, "Raboni," ame 'jɔ 'ba lende mo tɛgɛ, "Bɔ kɔmɔ kiyandi."

¹⁷ Bo iya te, "Kinza kinda 'ba yida rɔma dɛ rɔmɔyi mileki dɛ gba mari tɔrɔ zi 'bu ma. Ari zi bɔ kɔsɔ gɔma ga. Ari kiya zinni yayi, iya te, mɛdi mari mitɔrɔ zi Bɔko'ba. Bɔko'ba na rɔ 'bu ma, kina bo na gbi rɔ 'bu nni. Bo na rɔ bɔ ame moro ne, kina bo na ma gbi 'deni lijɛ koro."

¹⁸ Kina lɔko kari ngɪ zi bɔ kɔsɔ gɔ Yɛsu ga, lɔko iya te, "Wu, mo'ja nɛre ze 'deni." Kina lɔko kiyɛti gɔ lende ma tɔnɛ ga bo kiya zini ne ngɪ zi lijɛ.

Yɛsu Ileme Rɔ Bo Zi Bɔ Kɔsɔ Gɔ Bo Ga
(*MT 28:16-20; MK 16:14-18; LK 24:36-49*)

¹⁹ Kada mo nima na 'deni rɔ bi kɛzɛ mɔtɔ ame di pɔtɔ kada 'ba rɔ kindawo 'ba Yudayi ni ne. Bɔ kɔsɔ gɔ Yɛsu ga lijɛ otɔtɔ dɔnni 'deni rɔ mi dɔkɔpiyari mi rɔ mɔtɔ, lijɛ kulɔli kpadɔri dɔnni 'deni teyi, rɔmɔyi lijɛ ɛdi rɔ tere turu 'ba Yudayi. Kina Yɛsu kako kɔɔɔ ngɪ kɔrɔ mi lɔngɔ lijɛ di rɔ yayi. Kina bo kiya zinni, bo iya te, "Lende kɛyi koloma tiye."

²⁰ Kina bo kileme kɔzi bo ga ti yɔki bo ma tɔnɛ kujɛ ne ngɪ zinni. Kina lijɛ ngɪ pili rɔ lɔngɔ gɔ to'ja nime lijɛ ko'ja kinɛ nɛre 'bɛnni 'deni ne.

21 Kina bo kënyī kileki kiya 'böwu zīnnī, bo iya te, "Lende këyī koloma tiye. Mēdī moja ye gbī karike zi bilaka 'ba dōlīṅṅo nime kōzō ame 'bu ma Boko'ba koja ma kako dōlīṅṅo nime bine ne tara."

22 Kina bo kawo ṅgī rō ma kembe dōnnī, bo iya te, "Mēdī 'deni mi'di Nyī Kōtō Laka 'ba Boko'ba ziye,

23 'dō oḍo kolake bilaka ame ga ko'do lende kënyē ne go lende kënyē ko'do 'bēnnī ga, Boko'ba ti kola lijē gbī. Ne oḍo kiya te kolake lijē dē go lende kënyē 'bēnnī ga, Boko'ba inza kola lijē gbī."

24 Mī kada nima Yēsu kōdō kileme rō bo zi bō kōsō go bo ga ne, Tōma inza tīnnī yayi. Tōma bo gbī rō bo ma kōtō mōtō di mī lōṅgō ya ma 'butē dōmorīyō naga nima ame lijē kīdēkī mōyī bo mōtō gbī rō Roṅa ne.

25 Kina oḍo bo kako 'deni tine lēpī bo naga nima iya zi bo tēgē, "Do'ja kinē ṅere ze Yēsu 'deni."

Bo iya te, "Oḍo kiya te mo'ja kpa mbero 'ba masimari ame ga kutōtī kōzī bo timo ne dē ṅgī ti kōmō ma 'dō mi'di dōkole kōzō kpa mbero mo ga, kina oḍo momomo kpa mbero 'ba yōki bo dē ṅgī gbī ti kōzō nime, minza mi'di dōma du te go lende 'be naga nima."

26 Kina oḍo kōmō 'deni mī tō'dō dō modōmorīyō tine, bō kōsō go Yēsu ga otōtō dōnnī 'deni gbī mī rō, mī kada ama tine Tōma ēdī 'deni gbī yayi. Lijē ulōlī kpadōrī dōnnī 'deni teyi. Kina Yēsu kōdō kōrō ṅgī mī lōṅgō lijē. Kina bo kiya zīnnī, bo iya te, "Lende këyī koloma tiye."

27 Kina bo kīdēkī Tōma, iya te, "Tōma, i'di dōkole kōzīyī kpa mbero 'ba kōzō bine, oṅgō kōzō kina omomo kpa yōki ma. Kinza ki'di lende nime dē kpe kilikō dōyī. I'di dōyī ti gōmo rō ma laka ma na."

28 Tōma iya te, "ṅere ma, mi'di dōma 'deni ṅgī gōmo rō ma laka nī na rō ṅere Boko'ba ma."

29 Bo iya te, "Tōma, to'ja nime ko'ja kinē ma ne na 'jaa ki'di dōyī go lende ma? Ne ya ame ga ko'ja ma dē pele ki'di dōnnī ṅgī go lende ma ne, lijē na Boko'ba ti ko'do yēyī ma laka dōnnī rō mbēmbē."

30 Yēsu o'do wa ma konzi mōtō ga ame 'dō kileme bo rō kole 'ba Boko'ba ne 'deni

di kōmō bo kōsō go bo ga ame kugu dē du te mī buku nime bine.

31 Ame ga kugu bine ne ugu 'deni 'dō ki'dike dōye gōmo Yēsu na rō ma laka rō Kurīsītō kole 'ba Boko'ba ame bo kēdī koja kako dōlīṅṅo nime bine ne, kina gbī 'dō ti'di dōye gōmo ki'di ye rō 'ba bo ga go kīdīdī ye yaga rō ma lōlōwō.

21

Tileki Mi Atoyī

1 Yēsu ēnyī kōdō 'böwu gbī di pōtō mo zi bō kōsō go bo ga di kpa pōpō 'ba Tiberiya. Bo oḍo kileme rō bo zīnnī kōzō a nime te.

2 Mī kada mo nima Simona Pītōrō ni ēdī yayi ti Tōma ame kīdēkī mōyī mo mōtō gbī rō Roṅa ne, ti Natīnēlē ame di Kana Galilaya ne. Kole rīyō 'ba Zebedayo ga ēdī gbī tīnnī yayi ti bō kōsō go Yēsu ma rīyō mōtō ga.

3 Kina Simona Pītōrō kënyī ṅgī kiya zīnnī, tēgē, "Mēdī mari ama 'deni tugu kenze."

Lijē pili ēnyī kiya te, "Dēdī dari gbī kōtō tīyī."

Kina lijē kënyī kēkī ṅgī mī sorope lijē kari nduwē rō go pōpō bi tugu kenze. Ne mī korōndō mo nima lijē upō kenze ma kōtō dē du te.

4 Kina oḍo bi kēzē 'deni na Yēsu kako ṅgī kōrō dō kpa gōtō tine lijē ikali bo dē.

5 Kina bo kititi lijē bo iya te, "Kpe yōbi naga nima, o'jake kenze 'be ra?"

Lijē iya te, "Dupō kenze ma kōtō te dē."

6 Bo iya te, "U'duke duru 'be nima kileki dō kapa sorope ma dōrī kina kēddī ko'jake kenze tōne."

Kina oḍo lijē ku'du duru 'bēnnī tōnē ṅgī kileki dō kapa sorope ma dōrī yō na kunzō kenze ṅgī rō ma kënyē bi 'ba toto mo kileki mī sorope konya dōnnī.

7 Kina bō ma tōnē Yēsu kō'ō kulōwō ne kënyī kopapa Pītōrō ṅgī, iya te, "ṅere ze Yēsu na."

Kina oḍo Simona Pītōrō kuwō 'deni kiya te ṅere 'bēnnī Yēsu na, kina bo kënyī ṅgī kogba bōṅgō abo bo kudōdu go bo rōmōyī bo ēdī ṅge yayi ti bōṅgō ma mbowa mōtō go bo. Kina bo ku'du rō bo ṅgī mī mini tumu tari zi Yēsu.

8 Kina ya mōtō mo naga nima kujē 'bēnnī sorope ṅgī nduwē kari timo dō kpa

götö. Lijë kilala kenze konzi tönë ga ngi nduwë ti duru mo lijë kari timo. Römöyï lijë ëdi 'deni ngosi dɔ kpa götö, (ma kedi ra rɔ lingere ti ndi 'dɔ kombi ndi ngi mi kuluku riyo 'dɔ kômö dɔ kpa götö).

⁹ Kina ɔdɔ lijë kɔdɔ këki 'deni kari yaga dɔ kulöngö pöpö tine, lijë ari ko'ja pa'do kurö'bö 'deni molo yayi ti kenze dɔmo ti mangolɔ'bo ngila mo.

¹⁰ Yësu iya te, “Kenze naga nime kuguke giri nime ne o'deke mɔtɔ ga kako dayi.”

¹¹ Kina Simona Pitörö kileki ngi kari mi sorope, bo kari kilala duru tönë yaga dɔ kpa götö. Kenze ma löbu na 'dɔ kilaka koso mi duru nima. Kenze naga nima ëdi pili kuluku mota kɔdɔ dɔmo mota (153). Kenze naga nima koso pele mi duru nima kɔzɔ a nima tara ne duru ö'bö ë'bëni ngi te gɔ bi mo, irica dë gbï yɔ.

¹² Kina bo kiya zinni tégë, “Akoke tonyo mo.”

Tine lijë ilaɲa rönni dë kpe tititi bo, kiya te, “Ni yë mo na?” Römöyï lijë ikali bo 'deni rɔ ɲere 'bëni Yësu.

¹³ Kina bo kogba mangolɔ'bo mo tönë ga ngi koza zinni gbï ti kenze mo ga.

¹⁴ Ame na rɔ tɔdɔ 'ba Yësu ma mi mota ame bo koloma rɔ tɔdɔ tileme rɔ bo zi bo kôsö gɔ bo ga di pötö tɔdɔ abo ame bo kënyi kɔdɔ yaga di mi tölë ne.

Yësu Ni Ti Simona Pitörö

¹⁵ Kina ɔdɔ lijë konyo kpënni 'deni pili tine, Yësu ënyi kititi Simona Pitörö, bo iya te, “Simona kole 'ba Yowani, ni nime ɔ'ɔ ma ngi rɔ dɔ kiteli di dɔ tɔ'ɔ nime lepï yi ga kɔ'ɔ ma ne ya?”

Pitörö iya te, “Nere, rɔ ma laka ikali 'deni ngi mɔ'ɔ yi.”

Bo iya te, “Laka, ongo gɔ kamölö ma naga nime.”

¹⁶ Kina bo kënyi kititi Pitörö gbï 'böwu, bo iya te, “Simona kole 'ba Yowani, ni nime ɔ'ɔ ma ngi?”

Pitörö ileki dɔmo zi bo, iya te, “Nere, rɔ ma laka ikali 'deni ngi mɔ'ɔ yi.”

Bo iya te, “Laka, ongo gɔ kamölö ma naga nime.”

¹⁷ Kina bo kileki kititi Pitörö 'böwu gbï 'deni rɔ mi mota mo, bo iya te, “Simona kole 'ba Yowani, ni nime ɔ'ɔ ma ngi?”

Pitörö 'deni rɔ meri gɔ lende 'ba akititi nime Yësu kileki kititi bo ɲbö mi mota ti akititi kɔtɔkɔtɔ nime ne. Bo iya te, “Nere, ikali wa pili 'deni molo, kina ikali 'deni ngi rɔ ma laka mɔ'ɔ yi.”

Yësu iya te, “Laka, ongo gɔ kamölö ma naga nime.

¹⁸ Rɔ ma laka miya ziyi, tönë këddi gba dɔ yɔbi 'bi bine ne, oloma rɔ tusu bɔngɔ 'bi röyi, kënyi kari ë'bi gɔ bi ame ko'dɔkɔ tari teyi. Ne ɔdɔ kiya te köndë 'deni, ti koloma 'deni toja köziyi, kina bo mɔtɔ ti kako 'deni ngi kudödu yi koto yi kari gɔ bi ame ko'dɔkɔ ë'bi dë tari teyi ne.”

¹⁹ Dɔngala nime Yësu kedi rɔ tiya mo ne, bo ëdi kiya tölë ame kedi kômö dɔ Pitörö kada mɔtɔ ame 'dɔ kileme löbu 'ba Boko'ba ne.

Kina bo kënyi kiya zi Pitörö, bo iya te, “Ösö goma.”

²⁰ Kina ɔdɔ Pitörö kuyi kɔmɔ bo kileki yi'böwu tine, bo o'ja bo mɔtɔ 'deni gbï kedi kozi gönni. Bo ma tönë Yësu kɔ'ɔ kulöwö ne, bo na ma gbï kënyi kôsö gönni ne. Bo na tönë kese ngosi ngila Yësu mi kada ma tönë lijë kedi rɔ tonyo kpënni ne 'dɔ bo kititi Yësu, bo kiya te, “Yë mo na kedi kari kususu yi zi turu ya, ɲere?”

²¹ Kina ɔdɔ Pitörö ko'ja bo nima 'deni kɔzɔ a nima tara tine, bo iya te, “Nere, bo nime wa'di na ti ko'dɔ röni zi bo?”

²² Yësu iya te, “Dɔ kiya te mo'dɔkɔ pele 'dɔ bo koloma ɲbö koda kada ma ame mëdi mileki mako timo dɔliɲɔ nime bine ne ndɔbɔ 'bi inza teyi. Ni 'bëyi ösö goma.”

²³ Gɔ lende nime Yësu kiya kɔzɔ a nime te ne na bo kôsö gɔ bo ga koloma rɔ tiya mo, lijë iya te bo nima inza kölä kpe. Ne tine, lende nima Yësu iya dë te, bo nima inza kölä kpe. Lende ma bo kiya, bo iya te, “Dɔ mo'dɔkɔ pele 'dɔ bo koloma ɲbö koda kada ma ame mëdi mileki mako timo dɔliɲɔ nime bine ne ndɔbɔ 'bi inza teyi.”

²⁴ Bɔ mo nima bo na me kedi kiya lende naga nime ne, kina bo na me gbï ki'di 'dɔ kugu. Kina dikali ngi lende abo naga nime ëdi rɔ ma laka.

²⁵ Gɔ rɔ lende ma na me, ne lende mɔtɔ ga ame Yësu ko'dɔ ne ëdi ɲbanji ame kugu

dë su bine. Ɔdo kiya te ki'di ro, ro tugu
mo ro kotokoto mi waraga, bi inza romo
mi doliŋo bine.

NDɔBO 'BA BO LAJA 'Ba Kurisitö Ga

¹ Ziyi Tewopilo, lende ma tönë ga mugu mi buku ma dɔndende tönë ne, kina ro lende 'ba wa ame ga Yësu kisaki to'do mo gbï ti wa ame ga pili bo kisaki tiyandi bilaka timo

² ɳbö kömö mi kada ame Boko'ba kogba bo kari mitoro ne. Gba kinza bo kari de mitoro bo oloma 'deni ro tose gomo zinni bo laja abo ga ame bo kigeli 'deni molo ne ti tigo 'ba Nyi Koto Laka.

³ Bo oloma 'deni to'do mo do 'butë sowo di pötö tölë abo bi tileme ro bo zinni nduwënduwë 'do ki'di lijë kicali ngi ro ma laka bo ididi 'deni. Lijë o'ja bo 'deni, kina bo oloma 'deni gbï ro tilende zinni go lende 'ba ɳere löbu 'ba Boko'ba.

⁴ Mi kada ma do koto moto ko'ja bo kedï tinni, bo ose 'deni zinni, bo iya te, "Kinza kënyike de di mi Yerosalema bine. Olomake bine koda do wa tönë 'bu ma kiya ti'di mo ziye kina gbï tönë miya lende mo ziye ne.

⁵ Kozo ma Yowani ko'do bapatisi 'deni tönë bine do bilaka ti mini ne, ti kobapatisi ye 'deni ti Nyi Koto Laka giri naga nime."

Tileki 'Ba Yësu Mitoro

⁶ Kina odo bo laja 'ba Yësu ga kototo dönni 'deni gbï mi kada moto bi koto tine, na lijë kititi bo, iya te, "Nere, ti kileki doliŋo ze 'ba Yisarele nime giri naga nime mi komo közize ya?"

⁷ Bo iya te, "Bu ma na nge koto ti közi kakpa 'ba 'do toza kada ame wa naga nima kedï ko'do rönni yimo ne. Lende ma 'do kikalike na de.

⁸ Ne Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ti kako 'deni doye 'do ki'di tigo ziye. Kina ti kari kiyetike lende ma 'deni ngi zi bilaka mi Yerosalema bine gbï kebe mi doyayi 'ba Yudayi pili ti 'ba Somorona gbï zi bilaka 'ba doyayi pili."

⁹ Kina odo Yësu kote tiya lende naga nime 'deni te tine, Boko'ba ogba bo ngi kari mitoro di komo bo laja abo ga. Kina poli kiyölu go bo ngi di kömönni.

¹⁰ Tine ko'ja lijë kedï koro gba yayi tongo bi kari mitoro di pötö bo yo na ya moto ga riyö ti bongo kanmi rönni kodo ngi tugu'du te koro ngila lijë.

¹¹ Ya naga nima iya te, "Kpe bilaka 'ba Galilaya, wa'di na keddi koro ke kombike komoye kö'bö mitoro gomo? Yësu nime kogba 'deni di ziye kedï kari mitoro ne, ti kileki gbï kako doliŋo nime bine kada moto kozo ame keddi kongoke bo kedï kari ne tara."

Bo Ndobo Pötö Yuda

¹² Lende nime o'do röni di do doku 'ba Bilaya ame mbowa ngosi ngila Yerosalema ne. Kina bo laja 'ba Yësu ga kënyi ngi di yayi kileki kari mi gawo 'ba Yerosalema,

¹³ lijë kari mi ro toro 'bënni ame lijë kedï koloma yimo ne. Lijë mo ga na ro Pitörö ni ti Yowani ti Yakoba ti Andareya ti Pilipö ti Toma ti Batolimayo ti Matayo ti Yakoba 'ba Alapayo ti Simona bo ko'do ya go doyayi 'bënni, ti Yuda 'ba Yakoba.

¹⁴ Lijë pili ö'bö nduwë tototo dönni bi to'do motu ti 'ja moto ga ti Mariya ma 'ba Yësu ni ti löndö 'ba Yësu ga.

¹⁵ Kina odo lijë ame ga ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu ne kënyi kototo dönni pili bi koto tine, lijë edi 'deni ɳbö kozo kuluku riyö kodo domo 'butë riyö (120) tara. Kina Pitörö kënyi toro tilende zinni, bo iya te,

¹⁶ "Löndö ma ga, Boko'ba o'doko 'deni 'do lende tönë ga kugu molo mi buku abo ne ko'do rönni. Nyi Koto Laka i'di Dawidi 'deni kiya lende tönë ga molo bine go lende 'ba wa ame 'do ko'do röni zi Yuda ame ko'de bo kako kinda'ba Yësu ne.

¹⁷ Yuda gbï ro lepi ze ma koto moto ame Yësu kigeli 'do ko'do ndobo nime koto tize."

¹⁸ Pitörö iya lende nime te römöyi mi kada nima Yuda ko'ja girisi ti lende kënye ko'do abo nima ne, bo ari kugö nyaka moto timo kina bo kari köle ngi yayi. Kina bo kila'ba ngi bëri, mi bo kapi, wa 'ba mi bo ga kolo pili yaga.

¹⁹ Bilaka ame ga pili koloma Yerosalema ne uwö lende 'ba tölë 'ba Yuda nima kina lijë ki'di möyi nyaka nime ngi ro "Akele

Dama” rɔ kpɛnni. 'Jo 'ba lende mo tɛgɛ,
“Nyaka 'ba roma.”

²⁰ Pitoro oto nduwɛ tiya lende nime kari timo, bo iya te, “Lende nime ugu 'deni molo mi buku 'ba Akilelu, iya te, 'Ro abo ti koloma rɔ ma sari, kinza bɔto mɔto koloma dɛ kpe yimo.’ Ugu mɔto 'deni gbi yayi, iya te, 'Bo mɔto ti kinda'ba ndobo 'ba potɔ bo.’

²¹⁻²² Kina me ma laka mo go dongoke bo mɔto ame ko'ja tɔdo 'ba Yesu di mi tole ne 'do kedɛ rɔ bo tiyɛti mo kɔto tize. Bo kedɛ rɔ bo ame molo tize mi lingere pili 'ba Yesu ma tone kisasi di mi kada ma Yowani ko'do bapatisi do Yesu ne nbɔ komo mi kada 'ba togba bo kari mitoro.”

²³ Kina bilaka naga nima kototo donni yayi ne kigeli moyi bilaka ma riyɔ mɔto ga ngi, Matiyo ni ti Yesepa ame kideki moyi bo mɔto gbi rɔ Yoseto Barasaba ne.

²⁴ Kina lijɛ kititi Boko'ba ngi go lende mo, lijɛ iya te, “Nere, ni na kikali doki'di bilaka pili. Ileme bo ame kigeli 'deni di mi longo ya riyɔ naga nime,

²⁵ 'do kinda'ba ndobo 'ba laja nime Yuda kola 'deni bo kari abo mi go bi ame rɔ 'ba bo ne.”

²⁶ Kina lijɛ ku'du bodo 'ba bilaka riyɔ naga nima ngi. Kina bodo kigeli Matiyo ngi, kina bo kodɔ'bo rɔ bo ngi ti bo laja ma 'butɛ dookoto naga nima.

2

Tako 'Ba Nyi Kɔto Laka

¹ Kina doo komo 'deni mi kada 'ba karama 'ba Penitikosi tine, ya ame ga ki'di donni 'deni go lende 'ba Yesu ne ototo donni 'deni pili bi koto.

² Kina biro kudu ngi welo kako di mitoro kozo biro lili ma kembe naga tara kudu ngi pili kote mi ro nima lijɛ kedɛ yimo ne.

³ Tine na lijɛ ko'ja a mɔto ga ngi kozo dɔnde'de pa'do kobɔ tara koza ronni 'deni koloma pili donni rɔ kotokoto.

⁴ Kina lijɛ ngi pili lo ti Nyi Kɔto Laka ki'di lijɛ pili rɔ kotokoto kebe ngi tilende rɔ kpa lowo.

⁵ Yudayi ma konzi mɔto ga ame kako di mi dolingo mɔto ga ne edi mi Yerosalema yayi bi to'do motu zi Boko'ba.

⁶ Kina doo lijɛ kuwo biro nima 'deni tine, lijɛ ototo ronni ngi rɔ tindɛ kari tongo mo. Lijɛ pili ari kuwo bo ki'di donni go lende 'ba Yesu naga nima kedɛ kilende kpenni ga ame pili rɔ gege ne.

⁷ Kina kigayi lijɛ koto ngi rɔ gonni. Lijɛ iya te, “Lende wa'di mo ga na te? Bilaka naga nime kedɛ kilende ne lijɛ pili rɔ bilaka 'ba Galilaya.

⁸ Ne rɔ ma totondo mo ga na duwo lijɛ za 'bowu kedɛ kilende rɔ kpa bilaka 'ba dolingo ze ga ame pili rɔ 'beri'beri ne?

⁹ Ze di Parotiya di Mada di Elama. Ya mɔto ga di mi longo ze nime bine di mi bilaka 'ba Mesopotamiya, ya mɔto ga di Yudayi, ya mɔto ga di Kapadokiya, di Ponito, di Asiya,

¹⁰ di Parugiya, di Pambuliya, di Ezipeto, ya mɔto ga di do kapa Libiya ame ngosi ngila gawo 'ba Kurene ne. Ya mɔto ga di mi longo ze nime bine rɔ Yudayi ame ga kedɛ koloma Romo ne gbi ti bilaka 'ba Romo ame ga koro Boko'ba 'deni ne.

¹¹ Ya mɔto ga rɔ bilaka 'ba Kurete, mɔto ga rɔ Arabi. Ze bilaka 'ba dolingo konzi naga nime pili rɔ gege ne, duwo lijɛ ngi kedɛ kiya ndobo lobu 'ba Boko'ba nime rɔ kpeze ga.”

¹² Lende nime igayi tindɛ naga nima ngi pili ki'di lijɛ kebe bi tititi ronni rɔ go ronni, lijɛ iya te, “Wa'di mo ga na te?”

¹³ Tine ya mɔto ga di mi longo tindɛ naga nima yayi ogɔ lijɛ, iya te, “Layi na kupɔ lijɛ 'deni.”

Pitoro Ilende Zi Tindi

¹⁴ Kina Pitoro kenyi ngi koro toro mi longo bo laja ma 'butɛ dookoto naga nima tilende zi tindɛ naga nima. Bo iya te, “Kpe bilaka 'beze ga 'ba Yudayi tiye kpe ya ame ga kedɛ kolomake mi Yerosalema bine ne, uwoke doma 'do modoro bici lende nime ziye.

¹⁵ Ya naga nime layi na de kupɔ. Go bi na me e'bɛni gba te rɔ mi donbo, layi upo bilaka molo kabate yo? Inza tara.

¹⁶ Lende nime edi 'deni kozo ko'du tone Yowele kume molo bine ne tara.

17 Ame kiya te, 'Boko'ba iya te, "Mi kada ame 'deni ro nburunburu 'ba dolinjo nime ne ti moja Nyi Koto Laka ma kako kila'ba do bilaka pili. Kole 'be ga kpaki ti yitoti 'be ga ti kume lende ma 'deni. Kina ti mi'di nyi 'deni ko'de do yobi 'be ga gbi do bulöbu 'be ga.

18 Mi kada mo nima ti moja Nyi Koto Laka ma kako kila'ba do ya ame ga pili kedii koja laja ma ne. Medii mi'di kila'ba do botoni ni kpaki ti 'ja 'do ki'di lijje pili kume lende ma.

19 Kina ti mi'di segeme moto ga 'deni ko'do ronni mitoro gbi mi doyayi bine. Roma ti kedii 'deni ti pa'do ti kotu ame kedii kanyo kozo kotu 'ba lindi tara ne.

20 Kada ti kuyi roni 'deni yaga ro ma kolu, kina nyepe ti kasi 'deni yaga kozo roma tara. Wa naga nime edii ko'do ronni titi dogba, kina 'jaa kada löbu ma ame medii mako yimo ne kedii komo.

21 Mi kada mo nima yayi lijje ame ga pili kedii kideki ma 'do mokonyi lijje ne, ti momo lijje 'deni ngi yaga di mi tole." ' ' "

22 Uwöke doma kpe bilaka 'beze ga 'ba Yisarele. Yesu 'ba Nazareta na tone Boko'ba koja kako ziye. Kina me Boko'ba i'di bo 'deni ko'do akileme ma löbu ame ga lende mo kigayi bilaka ne 'do kikalike ngi oja bo ro ma laka. Bo o'do wa naga nime 'deni mi löngö ye bine kikalike ngi ro ma laka.

23 Ne tine Boko'ba bo ikali wa ame ga 'do ko'doke zi Yesu ne 'deni molo kina me bo kola ye 'deni ko'doke tara. Bo i'di Yesu 'deni koiye kupöke yaga ki'dike bo lende kenyee kutöti bo yoki ngeri.

24 Ne tine Boko'ba olo bo 'deni di mi to'o 'ba tole ki'di bo kenyi kodo yaga di mi tole, romoyi tole ikali de ma 'do ka'da bo.

25 Edei 'deni kozo lende tone bo dolinjo Dawidi kiya molo bine go lende 'ba Yesu ne tara. Ame bo kiya te, 'Monjo 'deni ngi nere ma edii nduwe to. Bo edii ngosi doggila ma, boto moto inza kpe ma 'do konbenbe ma.

26 Ma 'deni ti mi keyi ro mbembé go kö'du mo. Mi lende ma ga medii miliya ngi ti lonjo. Ma ro yida 'ba yayi ne mikali 'deni ngi a ma kenyee moto inza komo kpe yida roma,

27 romoyi ni Boko'ba inza kola ma mi tole. Inza kola bo laja 'bi nime ki'di donii 'deni go lende 'bi ne kenme mi go.

28 Kina me kileme kori 'ba didi 'deni zo, ma 'deni ngi ro lonjo medii miliya go lende mo, romoyi eddi to.

29 Löndö ma ga, ma tone medii miya lende 'ba 'bu ze löbu Dawidi ro do ngölo ziye. Bo ole 'deni molo tone ga bine kusu bo, ne dogo bo na me 'biri gba mi löngö ze bine.

30 Kina me dikalike 'deni ro ma laka lende naga nima bo kiya ne, bo iya 'deni ro lende ame bo kume di zi Boko'ba. Bo ikali wa ame ga Boko'ba kulömu 'do ko'do zi bo ne 'deni molo. Boko'ba ulömu 'deni molo iya te, "Ti mi'di bilaka ma koto moto di mi kupö yi ga go kedii gbi ro bo dolinjo ma löbu kozo ni te."

31 Kina me dikalike 'deni lende nima Dawidi kiya te, Boko'ba inza kola bo mi tole, kina inza kola bo gbi kenme mi go ne, bo edii ro tiya todo 'ba Kurisitö di mi tole.

32 Yesu na Boko'ba ki'di 'deni kenyi kodo yaga di mi tole, kina ze do 'ja bo 'deni gbi ti komoze.

33 Kina me ogba bo 'deni mitoro kari koloma do dori Boko'ba, ki'di Nyi Koto Laka 'deni zi bo kozo ame tone kiya lende mo 'deni molo bine ne. Kina me bo ki'di Nyi Koto Laka 'deni kila'ba doze tone kozo ame keddi konjoke kina kuwöke gbi ne tara.

34 Dikalike 'deni ro ma laka Dawidi na de kari mitoro, romoyi bo iya te, 'Nere Boko'ba iya zi nere ma, tegé, "Oloma do dori ma bine

35 'do mi'di yi ka'da bo ya 'bi ga." ' ' "

36 Ne tine kina laka 'do kpe bilaka 'ba Yisarele pili kuwöke lende nime laka. Yesu tone kutöti de ngeri bine kole ne, bo na me Boko'ba ki'di bo 'deni 'do kedii ro nere 'ba do dolinjo nime pili gbi ro Kurisitö ame 'do bo koja kako tokonyi bilaka abo ga ne."

Laja 'Ba Do Koto

37 Kina odo tindii naga nima kuwo Pitöro kiya lende 'deni kozo a nima tara tine, lijje ngi ti mi kombi ro meri go lende mo. Lijje iya te zi Pitöro ni, "Löndö ze ga, go do'do tondo?"

³⁸ Pītörö iya te, “Otoke dōye di mī lende kēnyē 'be ga, i'dike dodo mini 'ba bapatisi dōye 'dō kēddike rō 'ba Yēsu Kurīsītō ga. Kina Boko'ba ti kola ye 'deni ngī gō lende kēnyē 'be ga bo ki'di Nyī Koto Laka abo ziye.

³⁹ Römōyī bo iya 'deni molo ti'di mo ziye, gbī zi kupō ye ga, kina gbī zi ya ame ga kēdī koloma ḡbō rō ma kōwō ne. Lende nime ti kēdī 'deni ngī pili zi ya ame ga ḡere ze Boko'ba kīdēkī 'deni ne.”

⁴⁰ Kina Pītörö kiya lende ma konzi mōto ga ngī gbī zinnī gō lende 'ba Boko'ba. Bo ileki kiya zinnī bo iya te, “Oloke rōye yaga di mī lōḡgō bō lende kēnyē 'ba dōliḡo nime.”

⁴¹ Ya ma konzi mōto ga di mī lōḡgō tīndī naga nima uwō lende nime kina liḡē ki'di ngī kodo mini 'ba bapatisi dōnnī. Mī kada nima yayi bilaka ma konzi kōzo kuluku 'butē bi modōkoto (3000) tara i'di dōnnī 'deni gō lende 'ba Yēsu. Kina liḡē kodo'bo rōnnī ngī ti ya ma molo naga nima.

⁴² Kina bō laja 'ba Yēsu ga koloma ngī rō tiyandi liḡē. Kina liḡē kō'bō ngī nduwē bi todo'bo dōnnī bi koto tonyo akonyo ti to'do mōtu zi Boko'ba.

Loma 'Ba Bo Ki'di Dōnnī Gō Lende 'Ba Yēsu

⁴³ Mī kada naga nima yayi Boko'ba i'di bō laja 'ba Yēsu ga 'deni koloma rō to'do wa ma konzi mōto ga ame lende mo kigayi bilaka ne. Kina bilaka ma laki ngī pili rō ma kere liḡē.

⁴⁴ Kina liḡē ya ame ga pili ki'di dōnnī 'deni gō lende 'ba Yēsu ne kō'bō ngī nduwē todo'bo dōnnī bi koto tokonyi rōnnī rō gō rōnnī ti wa ame ga pili liḡē kēdī timo ne.

⁴⁵ Liḡē ugō wa 'bēnnī mōto ga mōkō koza ḡirisī mo ga zi ya ame ga kēdī rō leri mo ne 'dō ki'di liḡē pili ko'ja wa ame ga leri mo ko'do liḡē ne.

⁴⁶ Kina liḡē kō'bō ngī nduwē rō tototo dōnnī rō gō bi kēzē pili mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba gbī bi tonyo akonyo bi koto mī liḡō 'bēnnī ga ti lōḡo rō dō ḡgölō.

⁴⁷ Kina liḡē koloma ngī rō to'do yēē'dī zi Boko'ba. Bilaka ma laki pili oloma 'deni ngī rō tiya lende 'bēnnī rō ma laka. Kina rō kōmō lēndō Boko'ba ki'di ya ame ga bo

kēdī kokonyi ne kō'bō ngī nduwē todo'bo rōnnī tinnī.

3

Gō Koto

¹ Mī kada ma dō koto mōto Pītörö ni ti Yowani ēnyī mī kōmō kada kari mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba mī saa 'ba mōtu.

² Kina odo liḡē kari kōmō 'deni kpa reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba ame kīdēkī mōyī mo rō Kpa Reki ma Kele ne tine, dōnnī ondoso ngī ti ya mōto ga kēdī kombi bō mōto ame ndimo keḡme 'deni rō kilawo kpaki riyo molo di bi tōyō mo ne. Bō nima, ēdī kombi bo nduwē mōlomolo tara ki'di bo koloma kpa reki nima bi tokpasi ḡirisī di zi bilaka ame ga kēdī kari mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba ne.

³ Kina odo bo koḡḡo Pītörö ni 'deni kēdī ko'do todo mī reki nima tine, bo okpasi ḡirisī ngī di zinnī.

⁴ Kina liḡē kōzo ngī bi tidayi bō nima. Pītörö iya te, “Oḡḡo bi te dōze yōyī.”

⁵ Kina bō tōnē kombi kōmōnī ngī toro toḡḡo Pītörö ni. Bo omeri 'ba bo tēḡe mōtoga liḡē ti kēdī ki'di ḡirisī zi bo.

⁶ Ne tine Pītörö ileki kiya te, “Minza ti ḡirisī. Ne wa ame mēdī timo ne ti mi'di zīyī. Milende zīyī ti kōzī kakpa 'ba Yēsu Kurīsītō 'ba Nazareta, ēnyī toro kilḡgere.”

⁷ Kina bo kindā'ba kōzī bō tōnē ma dōrī ngī bo kokonyi kēnyī toro. Kina ndimo ga ti dōkiliḡbi mo ga kidinga ngī kitigō yaga, bo kōpu ngī kisaki tilingere.

⁸ Kina bo kodo ngī koto ti Pītörö ni mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba tilingere nduwē ti tōpu tilēlu Boko'ba.

⁹ Bilaka ma konzi ame ga yayi ne o'ja bō nima 'deni kēdī kilḡgere ti tilēlu Boko'ba.

¹⁰ Kina liḡē kikali bo ngī rō bō kpasi tōnē molo kēdī koloma kpa reki yayi tokpasi ḡirisī di zi bilaka ne. Kina lende 'ba wa nima ko'do rōnnī zi bō nima ne kigayi liḡē ngī yaga.

Pītörö Iyandi Wa Mī Reki 'Ba Rō Löbu

¹¹ Bō nima oloma ngī ko'ba'ba rō bo ḡgila Pītörö ni ti Yowani di mī dēdē ame kīdēkī mōyī mo rō Dēdē 'ba ḡere Solomo ne yayi. Kina odo bilaka naga nima ko'ja

'deni tara na lijë kirija ngi kototo rönni ngila ya naga nima yayi römöyï lende mo igayi lijë 'deni.

¹² Kina ɔɔ Pītörö koŋɔ tündi naga nima 'deni kēdi kidayi lijë tara tine, bo iya te, “Kpe bilaka 'beze ga 'ba Yis-arele, ɔɔ wa'di na ki'dike lende nime kigayi ye kēddi kidayike ze tara gomo? Omerike 'beye iyake te ze na di'di bo nime kilingere ti tigo ze ala gbi ti tigo 'ba mötu ze?”

¹³ Inza tara, ame na ro lende 'ba Yēsu bo laja 'ba Boko'ba ame koloma ro toŋɔ ɔɔ Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba gbi ti 'bu ze löbu mɔto ga bine ne. Boko'ba i'di ro löbu 'deni zi Yēsu, ne kpe i'dike bo 'deni tönē zi turu. Pilato o'doko pele tope bo yaga, ususuke bo nduwē.

¹⁴ Bo ame kɔto laka ro bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba ne ebe kususuke zi turu. Ititike za ro bo ame ro bo akupö ne na 'do kope yaga ziye,

¹⁵ tine bo ame ro bo tididi wa ne na kupöke ngi yaga. Ne Boko'ba i'di bo 'deni kēnyï kɔdo yaga di mi tölē do'ja kinē bo ti komoze.

¹⁶ Tigo 'ba Yēsu na me kilenjo bo nime kēddi koŋɔke kikalike gbi ne. Römöyï bo i'di do bo 'deni ɔɔ lende 'ba Yēsu, kina me ki'di tigo 'deni me zi bo di komoye 'do bo kilingere ti.

¹⁷ Löndö ma ga, wa nima ko'doke kpe ti bulöbu 'be ga zi Yēsu ne mikali 'deni o'doke e'be ngi kinza lende kikali mo.

¹⁸ Ne tine Boko'ba i'di bo kumē lende abo 'deni pili molo kuwöwö lende 'ba gomɔ 'ba Kurisitö nime. Kina me bo ki'di 'deni ko'do rönni tara.

¹⁹⁻²⁰ Kina ti, otöke doye kilekike zi Boko'ba 'do bo kupupu lende kēnyē 'be yaga. Römöyï 'do ɔɔ kada mo kōmō 'deni ɔɔ bo ko'do yēyï ma laka doye bo koja Yēsu ame bo ki'di lende mo 'deni molo ɔɔ kēdi ro Kurisitö ne.

²¹ Bo o'doko 'do Yēsu koloma mitoro nbö kōmō mi kada abo ame bo kēdi ki'di wa pili 'deni 'do kēdi ro ma la'ja ne. Bo i'di bo kumē lende ni 'deni molo kiya lende naga nime.

²² Musa na kiya te, 'Nere 'be Boko'ba ti ki'di bilaka ma kɔto mɔto 'deni di mi löngö ye nima kēdi ro bo kumē lende kozo

'bama. Uwöke lende ame ga pili bo kēdi kiya ne,

²³ römöyï lijë ame ga pili kuwö do bo de ne inza kpe ro 'ba Boko'ba ti kote dönni pili yaga.'

²⁴ Ame na ro lende kiya 'ba Musa. Kina Samölē ni gbi ti bo kumē lende mɔto ga ame tönē koloma ro tiya laja 'ba Boko'ba ne iya lende naga nima 'deni tara ɔɔ kö'du 'ba mi kada 'beze ma le'jete nime.

²⁵ Kina me lende 'ba bo kumē lende 'ba Boko'ba ma doɔga tönē ga bine ne iya rönni 'deni gbi ɔɔ lende 'be. Lömu tönē Boko'ba ko'do molo bine ti 'bu ye löbu ga ne kina me 'deni gbi tiye. Bo iya te zi Abarayama, 'Ti kupö yï ga na ti mo'do yēyï ma laka ngi do bilaka pili 'ba doŋɔ nime.'

²⁶ Kina me mēdi miya 'deni ziye, Yēsu na Boko'ba kigeli 'deni ro bo laja abo. Kina me bo koja 'deni doɔga kako ziye 'do ko'do yēyï ma laka doye ɔɔ ki'di ye kolake ɔɔ lende kēnyē 'be ga yaga."

4

Burē Ro Pītörö Ni Ti Yowani

¹ Ko'ja Pītörö ni ti Yowani kēdi gba ro tiya lende nime zi bilaka naga nima kina bo akumu mɔto ga kōmō ngi ti Sadoke mɔto ga ti bo do bo kanya 'ba rö löbu 'ba Boko'ba.

² Lijë ngi ro 'diri ɔɔ lende nime Pītörö ni kēdi kiyandi bilaka kiya te, Yēsu ēnyï kɔdo 'deni yaga di mi tölē ne, römöyï lende nima ileme 'deni tɔdo 'ba töku di mi tölē ēdi ro ma laka.

³ Kina lijë kinda'ba Pītörö ni ngi koto kari ki'di kö'do mi maboso römöyï ɔɔ bi 'deni ro mi dokopiyari.

⁴ Bilaka ma konzi ame ga kuwö lende kiya 'ba Pītörö ni nima ne i'di dönni 'deni ɔɔ lende 'ba Yēsu. Kina ya ma ki'di dönni ɔɔ lende 'ba Yēsu kodo'bo rönni ngi pili kuluku 'butē bi 'butē (5000).

⁵ Mi bi kēzē ma di gomo na löbu 'ba Yundayi ni kototo kpenni ngi mi Yerosalema ti bo komo kiyandi 'benni ga.

⁶ Ana ma tönē ro bo do bo akumu 'ba Boko'ba ne ēdi gbi mi löngö lijë yayi ti Kayapa ti Yowani ni ti Alesandoro gbi ti bilaka mɔto ga 'ba Ana.

⁷ Kina lijë ki'di Pitörö ni ngi koro kömönni yayi. Lijë iya te, “Kpe, ileŋoke bo nime ti wa'di? Közi kakpa 'ba ye na me ko'doke lende nime timo?”

⁸ Pitörö ngi lo ti Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba enyi kileki kiya zinni, iya te, “Kpe turu ze ga ti bulöbu ze ga,

⁹ ndobo laka nime do'do dileŋo bo roko'o nime ne kina me keddä kititike ze gomo ne ya?

¹⁰ Ne ongo, ti miya ziye pili ti bilaka 'ba Yisarele. Tigo 'ba Yesu Kurisitö 'ba Nazareta na me kileŋo bo nime kedä koro mi kada nime tone komoye ro bilaka ma laka ne. Utotike Yesu Kurisitö 'deni tonë bine, ne Boko'ba i'di bo 'deni kenyi kodo yaga di mi tolë.

¹¹ Kö'du go lende abo na tonë kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Doku nime u'du pa mökö, kpe bo ko'ba rö ti doku ni ilagike 'deni di romo. Ne le'jete bo na 'deni 'böwu ro doku ma laka ro do kiteli mi gbondo 'ba rö.'

¹² Bo na nge koto kpöki ro bo tamo bilaka di mi tolë römöyi Boko'ba i'di közi kakpa mo de zi boto moto tine nge zi bo.”

¹³ Do ngölö 'ba Pitörö ni ti Yowani igayi bilaka naga nima kototo dönni yayi ne ngi, römöyi lijë ikali ya naga nima ro bilaka ma sari, tine uwö lijë kiya lende ngi ro do kitewu kozo bo kikalä waraga tara. Kina lijë kikalä ya naga nima ngi ro bo kösö go Yesu ga.

¹⁴ Bo mo tonë kileŋo ne edi gbi koro tinni yayi kina ngi i'di lijë kikalä de kpe tiya lende ma kenyë moto zinni.

¹⁵ Kina lijë koja Pitörö ni ngi titi yaga di mi löngö lijë yayi. Kina lijë koloma ngi ro to'do burë mo,

¹⁶ lijë iya te, “Wa'di ga na go do'doke zi ya naga nime? Bilaka ame ga pili kedä koloma mi Yerosalema bine ne ikali lende 'ba go koto nime lijë ko'do ne 'deni pili. Kina dinza dikalike gbi tandi gomo.

¹⁷ Ne ma laka mo go diyake zinni kinza lijë kari kiya lende 'ba Yesu de kpe zi boto ma koto moto. Kinza bilaka ma konzi moto ga kuwö lebä 'ba lende nima ra.”

¹⁸ Kina lijë kidëki Pitörö ni ngi 'böwu kako kiya teyi kinza lijë kari kiya lende

'ba Yesu de kpe, kina kinza lijë kiyandi bilaka de kpe timo.

¹⁹ Ne tine Pitörö ni ti Yowani enyi kileki domo zinni, iya te, “Omerike lende nime te, kpe na go duwö doye ala Boko'ba na go duwö domo?

²⁰ Ne 'beze wa ame do'ja 'deni kina duwö 'deni gbi ne a moto ngi go dola go tiya mo du te inza.”

²¹ Kina ngi bilaka naga nima ikali de kpe ma 'do kodo karama do Pitörö ni römöyi bilaka pili edi 'deni ngi kilëlu Boko'ba go lende 'ba tileŋo nima kileŋo bo nima ne. Tine lijë ose go lende 'benni nima nduwë ro ma kitigo zi Pitörö ni kina lijë kope ngi.

²² Bo mo nima kileŋo ne komo koo mo edi 'deni kozo 'butë sowo gbi ti domo teyi tara.

Mötu Go Tigo

²³ Kina odo kope Pitörö ni 'deni ti Yowani kozo a nima tara tine, lijë ileki ngi kari zi lepä nni ga kiyeti go lende naga nima löbu 'ba bo akumu ni ti bulöbu ni kiya zinni ne.

²⁴ Kina lijë pili koloma ngi ro tilëlu Boko'ba bi koto kiya te, “Nere ze, ni na me ko'ba mitoro ni ti doyayi ti yöpö ni pili ti wa ame ga pili kedä koloma yimo ne.

²⁵ Ni na me kilende ti Nyi Koto Laka mi 'bu ze löbu Dawidi bo laja 'bi ame 'do ki'di bo kiya te, 'Go wa'di na bo löwö ni kenyi ngi ro ya, kina bilaka kebe ngi tususu kpenni ro yawa gomo?

²⁶ Nere 'ba dolinjo pili ileŋo rönni 'deni ndö bi to'do ya, kina bo dolinjo 'benni ga kototo rönni ngi tususu kpenni ro nere Boko'ba gbi ro Kurisitö abo ame bo koja kako dolinjo nime bine ne.’

²⁷ Kina me lende tonë ga Dawidi kiya ne o'do rönni 'deni ngi tara. Nere Erode ni ti bo dolinjo Pönitiyo Pilato ususu kpenni 'deni tonë di mi gawo nime bine ti bo löwö ni ti bilaka 'ba Yisarele ro Yesu ame ro bo laja 'bi koja kako dolinjo nime bine ne.

²⁸ Lijë ususu kpenni 'deni 'do to'do wa tonë ga kiya te edi ko'do rönni ne. Iya 'deni te wa naga nime edi ko'do rönni

römöyī ako'doko 'bī na kina ēddī gbī ti tigo mo.

²⁹ Nere Boko'ba ze, uwō kpa kose 'ba bulōbu naga nime kose kpēnnī rōze ne. Ze bo laja 'bī ga na, i'di tigo zize go duwōwō lende 'bī rō dō ngölō zi bilaka.

³⁰ Ileme tigo 'bī zi bilaka ti ti'di ze dilenjo bo rōkō'ō. Kina i'di ze ti do'dō go koto ame ga lende mo kigayi bilaka ne ti kōzi kakpa 'ba bo laja 'bī Yēsu."

³¹ Kina odo lijē kote tititi Boko'ba 'deni kozo a nima yo, kina go bi nima kiyaya rōnī ngī kozo kizikizi tara. Kina lijē ngī pili lo ti Nyi Koto Laka ki'di lijē ngī bi tiya lende 'ba Boko'ba zi bilaka rō dō ngölō.

Konyi 'Ba Bo Ki'di Dōnni Go Lende 'Ba Yēsu

³² Mi kada naga nima yayi bo ki'di dōnni go lende 'ba Yēsu ga oloma ngī pili ti meri koto gbī ti dōki'di koto. Bo moto iya dē te, "Ama naga nime wa 'ba gbagba ma na." Tine lijē pili oloma ga ngī tokonyi rōnni ti wa ame ga lijē kēdi timo ne.

³³ Bo laja 'ba Yēsu ga o'bō ngī nburu ti tigo bi tuwōwō tōdo 'ba Yēsu yaga di mi tölē. Kina Boko'ba kō'bō ngī nduwē to'do yēyī dōnni rō mbēmbē.

³⁴⁻³⁵ Ya moto ga ame di mi lōngō lijē yayi kēdi ti nyaka ni ti rō rō ma konzi ne, ari kugō moto ga ngī mōkō ko'de girisi mo ga kako zi bo laja. Kina koza ngī kozo ame lijē kēdi rō leri mo ne tara. Boto moto inza kpe rō leri 'ba wa moto di mi lōngō lijē nima yayi.

³⁶ Bo moto rō Yesepa o'do gbī tara. Bo di mi kupō bilaka 'ba Lēwē, öyō bo mi dōyayi 'ba Kupuriyō. Bo laja 'ba Yēsu ga i'di möyī bo rō Baranaba ame 'jo 'ba lende mo tēgē, "Bo toco mi kēddi."

³⁷ Bo ugō nyaka abo moto mōkō bo ko'de girisi mo ngī ki'di zi bo laja.

5

Ananiya Ni Ti Sapira

¹⁻² Bo moto kideki möyī mo rō Ananiya lijē ti 'ja abo Sapira, lijē ugō nyaka 'bēnni moto mōkō kina bo kogba girisi mo ngī rō ē'bēnni koso ma ndō te na nge bo ko'de ki'di zi bo laja. 'Ja abo Sapira ikali go lende nima gbī.

³ Pitōrō iya te, "Ananiya, go wa'di na ki'di Satani ka'da yi ki'di yi kebe kunzō bēti zi Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba go lende 'ba girisi nima kogba 'deni rō ē'bī ne gomo?"

⁴ Nyaka rō nyaka 'bī, kina me kugō mōkō girisi mo gbī rō ē'bī. Ne go wa'di na kebe komeri to'do lende nima tara gomo? Bēti nime o'do dē zi bilaka, ne Boko'ba na me 'deni ko'do bēti teyi."

⁵ Kina Ananiya kuwō lende nime Pitōrō kiya ne yo, na bo kila'ba ngī bēri rō tōku. Bilaka ame ga kuwō lende 'ba tölē abo nima ne ngī pili rō tikere.

⁶ Kina yōbi ndende moto ga kako kolo tōku bo ngī mi bōngō kombi kari kusu.

⁷ Tēgē me mbowa kozo saa mota tara di pōtō mo na 'ja mo kōmō ngī. Loko ikali dē te mē'dē nī olē 'deni.

⁸ Pitōrō ititi loko, iya te, "Iya zō rō ma laka girisi 'ba nyaka nime kugōke ne go rōmo na nge me ne?"

Loko iya te, "Yēē, kina ma pili ne."

⁹ Pitōrō iya te, "Go wa'di na kpe ti mē'dē yi kususuke kpeye bi to'do bēti zi Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba gomo? Ongo bi 'dē te, bilaka ame ga kusu mē'dē yi ne na me 'dē gba kēdi koro kpadōri. Lijē ēdi kombi tōku yi tōne giri nime kari kusu."

¹⁰ Kina loko kila'ba ngī rō tōku bēri komo Pitōrō. Yōbi ndende tōnē ga ako ko'ja loko kōlē 'deni gbī, kina lijē kombi tōku nī ngī yaga kari kusu ngila mē'dē nī.

¹¹ Kina bilaka 'ba kanisa pili ti ya ame ga kuwō lende mo mi kada nima yayi ne ngī pili rō tikere go kō'du mo.

Go Koto Ma Konzi

¹² Mi kada naga nima bo laja 'ba Yēsu ga oloma ngī to'do go koto ma konzi ame ga lende mo kigayi bilaka ne yayi. Kina bilaka ame ga pili rō 'ba kanisa ne kō'bō ngī nduwē bi tototo dōnni mi dēdē 'ba nere Solomo ame mi reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba ne.

¹³ Ya ame ga ki'di dōnni dē go lende 'ba Yēsu ne ilaṅa rōnni dē tari todo'bo dōnni ti ya naga nima. Ne tine bilaka pili o'bō ngī tiya lende 'bēnni rō ma laka.

¹⁴ Kina ki'di bilaka ma konzi moto ga botoni gbī ti 'ja kō'bō ti'di dōnni ngī go

lende 'ba n̄ere Ȳesu lij̄e kodo'bo r̄onni ti bilaka 'ba kanisa.

¹⁵ Kina bilaka koloma nḡi r̄o tombi bo r̄oko'bo ma konzi ko'ba kpa k̄ori do langiri ni ti sora ni 'do odo kiya te Pit̄or̄o kud̄o kebe yayi go do mb̄eli bo kud̄o kebe d̄onni.

¹⁶ Bilaka ma konzi odo kako di mi doliŋo ame ga ngila Yerosalema yayi ne ti bo r̄oko'bo ma konzi ti bo n̄oki ni ko'de kako zi Pit̄or̄o ni, kina kileŋo lij̄e nḡi pili.

Gomo 'Ba Bo Laja

¹⁷ Kina bo do bo akumu ni ti ya ame ga r̄o 'ba bo kid̄eki moyi d̄omo r̄o Sadoke ne nḡi lo ti mi kombi r̄o bo laja naga nima.

¹⁸ Kina lij̄e kinda'ba bo laja naga nima nḡi ki'di mi maboso.

¹⁹ Kina odo k̄om̄o 'deni mi kor̄ondo tine, malayika 'ba Boko'ba ako nḡi kur̄oḡo kpad̄ori 'ba maboso nima yaga, kina ko'de lij̄e nḡi yaga, iya te,

²⁰ "Arike mi reki 'ba r̄o l̄obu 'ba Boko'ba go kari kiyake k̄ori 'ba didi nime zi bilaka."

²¹ Kina odo bo laja naga nima kuw̄o lende nime 'deni te tine, lij̄e enyi nḡi mi bi kez̄e mo kari mi reki 'ba r̄o l̄obu 'ba Boko'ba kisasi nḡi tiyandi komo bilaka.

Mi d̄onbo mo nima na bo do bo akumu ni ti bilaka abo ga kid̄eki bilaka ma l̄obu 'ba Yudayi nḡi pili kototo r̄onni mi go bi 'ba tiya bur̄e. Kina lij̄e koja bo kanya nḡi 'do ko'de bo koja laja naga nima kako zinni di mi maboso.

²² Kina odo bo kanya naga nima kari k̄om̄o yayi tine, lij̄e o'ja bo laja t̄on̄e ga inza kpe mi maboso yayi. Lij̄e ileki kako kiya lende mo zi bilaka l̄obu naga nima, t̄eḡe,

²³ "Dari do'ja kpad̄ori 'ba maboso laka r̄o ma kopi teyi ti bo kanya bo koda bi mo ga ked̄i k̄oro k̄pamo yayi. Tine dopi k̄pamo yaga d̄odo r̄o yayi do'ja lij̄e d̄e du te."

²⁴ Kina odo bo do bo kanya 'ba r̄o l̄obu 'ba Boko'ba ni ti l̄obu 'ba bo akumu ni kuw̄o lende nima 'deni tara tine, lende mo ilik̄o nḡi d̄onni. Lij̄e ikali d̄e wa'di na ko'do r̄oni zi ya naga nima.

²⁵ Tine bo m̄oto ako kiya zinni, t̄eḡe, "Ya t̄on̄e ga ki'dike mi maboso ne lij̄e ed̄i mi

reki 'ba r̄o l̄obu 'ba Boko'ba 'd̄e yayi bi tiyandi bilaka."

²⁶ Kina bo do bo kanya nima k̄enyi nḡi ti bo kanya abo ga kari go bo laja t̄on̄e ga. Ne tine lij̄e it̄in̄i ya naga nima d̄e r̄o ya, r̄om̄oyi lij̄e ere kinza bilaka naga nima yayi ne k̄enyi ra r̄o ya t̄inni tu'du lij̄e ti d̄oku.

²⁷ Lij̄e o'de bo laja naga nima ki'di k̄oro komo bilaka l̄obu naga nima mi bi 'ba bur̄e yayi ne. Bo do bo akumu nima enyi kiya zi bo laja naga nima bo iya te,

²⁸ "Kpe, dota go tiyandi bilaka ti lende 'ba Ȳesu nima 'deni t̄on̄e m̄olo di ziye bine. Ne ebe ki'dike lende 'ba akiyandi 'be nime 'deni nḡi le'jete kita'ba kote mi Yerosalema nime pili. O'd̄ok̄oke 'deni nḡi 'do ze na dinda r̄o bo kup̄o Ȳesu."

²⁹ Pit̄or̄o ni enyi kileki d̄omo zinni iya te, "Ma do kiteli mo Boko'ba na go duw̄o d̄omo, inza d̄e r̄o kpe bilaka lesi na go duw̄o d̄oye.

³⁰ Bo na r̄o bo ame 'bu ze l̄obu ga koro ne. Kina me bo i'di Ȳesu 'deni gb̄i k̄enyi k̄odo yaga di mi t̄ol̄e. Kpe 'beye up̄oke Ȳesu 'deni t̄on̄e ti tut̄oti mo do nḡeri.

³¹ Ne Boko'ba i'di Ȳesu 'deni koloma do d̄ori bo m̄itor̄o r̄o n̄ere gb̄i r̄o bo t̄omo wa di mi t̄ol̄e, 'do ki'di bilaka 'ba Yisarele koto d̄onni di mi lende k̄enȳe 'benni ga go bo kola lij̄e.

³² Wa naga nime ze do'ja 'deni ti kom̄oze, kina me d̄edi 'deni r̄o tiya mo zi bilaka. Kina Nyi Koto Laka ti ki'di lij̄e 'deni nḡi kikali lende naga nime, r̄om̄oyi Boko'ba i'di Nyi Koto Laka abo 'deni zi ya ame ga koro bo ne."

³³ Lende nime i'di bo bur̄e naga nima nḡi k̄enyi r̄o 'diri ko'dok̄o 'do tup̄o ya naga nima.

³⁴ Tine bo m̄oto r̄o Gamalele enyi t̄oro kilende zi bilaka naga nima mi bi 'ba bur̄e yayi ne. Bo r̄o Parosi ame ked̄i kiyandi bilaka ti k̄o'du ki'di 'ba Boko'ba, kina bilaka nḡi me r̄o ma koro bo. Bo i'di bo kanya koto bo laja naga nima titi kari mbowa yaga.

³⁵ Kina bo kiya zi bilaka 'ba bur̄e naga nima bo iya te, "Kpe l̄ond̄o ma ga bilaka 'ba Yisarele, omerike d̄oye titi go lende

nime ko'dokoke to'do mo zi ya naga nime ne.

³⁶ Omerike lende 'ba Tuda ma tönë kënyī ko'do ro bo pa mi dōyayi nime bine ro wa löbu, bilaka kōsō kulōwō go bo ḡbō kōzō kuluku modōmota (400) tara ne te. Ne me tönë kupō bo ne wa'di na ko'do rōnī? Ya ame ga pili ki'di dōnnī go lende abo ne ita'ba ḡḡi kiyēyi rōnnī ro kotokoto lende nima kilikō ḡḡi yaga ro yawa.

³⁷ Di pōtō mo Yuda di Galilaya ēnyī ḡbi mī kada ma tönë kēdī kugu möyī bilaka ne ki'di bilaka ma konzi mōto ga kōsō go bo. Ne me tönë kupō bo ḡbi ne wa'di na ko'do rōnī? Ya ame ga ki'di dōnnī go lende abo ne ita'ba ḡḡi kiyēyi rōnnī ro kotokoto.

³⁸ Ne kina me ḡbi kōzō lende 'ba ya naga nime kinza ko'doke wa mōto dē zinnī. I'dike lijē kari ē'bēnnī. Meri 'bēnnī ti ndobo 'bēnnī nima odo kiya te kēdī ro 'ba bilaka lesi ēdī kote rōnī ka ḡiri naga nime.

³⁹ Ne odo kiya te kēdī ro 'ba Boko'ba inza ko'bōke ta'da mo. Mōtoga ti kēddike e'be za ro to'do ya ti Boko'ba."

⁴⁰ Kina bilaka 'ba burē naga nima pili kōro ḡḡi go lende kiya 'ba Gamalele nima. Kina lijē kīdēkī bo laja naga nima ḡḡi kako ki'di komba ḡge ti korobayi. Lijē ose ḡomo ḡbi ro ma kitigo zinnī kinza lijē kari kiya lende 'ba Yēsu dē kpe. Kina lijē kope bo laja naga nima ḡḡi ki'di kari.

⁴¹ Tine bo laja naga nima di bi tōdo 'bēnnī di mī bi 'ba burē nima lijē ḡḡi lo ti loḡo, rōmōyī Boko'ba oza lijē 'deni laka tombi ḡomo go lende 'ba Yēsu.

⁴² Tine di pōtō mo bo laja naga nima oloma ḡḡi nduwē tiyandi bilaka di mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba ḡbi kebe mī liḡo. Lijē o'bō ḡḡi nduwē tiyētī mo Yēsu na ro Kurisitō ame Boko'ba koja kako dōliḡo nime ne.

6

Bō Kokonyi Ndobo

¹ Kina odo bo kōsō go Yēsu ga konzi 'deni kōzō a nima tara mī kada naga nima yayi tine, ya ame ga mī lōḡō lijē yayi kilende ro kpa Giriki ne ebe ḡḡi togba kpēnnī ti ya ma kilende 'bēnnī ro kpa Yudayi. Ya ma kilende 'bēnnī ro kpa

Giriki naga nima iya te, makuru'bē ma 'bēnnī ga o'ja a 'ba kōnyī ame kēdī koza nduwē ro go bi kēzē pili ne dē.

² Kina bo laja ma 'butē dōmoriyō naga nima kīdēkī bo kōsō go Yēsu ga ḡḡi pili kototo rōnnī bi kotō. Lijē iya te, "Ma kele mo na ro wa'di? Ndobo 'ba tuwōwō lende 'ba Boko'ba na go dola bēri dari mī ndobo 'ba toza a 'ba kōnyī zi bilaka?"

³ Löndō ze ga, ma laka mo o'doko ziye 'do kigelike bilaka mōto ga modōmoriyō di mī lōḡō ye bina ro ya ame ga kikalike kēdī lo ti Nyī Kōto Laka ki'di 'deni kicali lende ne, 'do di'dike lijē na kēdī ro bo kōḡo go ndobo nime,

⁴ go ndobo 'beze kēdī ḡge ro to'do mōtu ti tuwōwō lende 'ba Boko'ba zi bilaka."

⁵ Kina bilaka naga nima pili kuti ḡḡi go lende nima. Kina lijē kigeli Setepano ame lo ti Nyī Kōto Laka ki'di dōnī 'deni go lende 'ba Yēsu Kurisitō ti dōkī'di kotō ne ḡḡi. Tine lijē igeli Pilipō ni ḡbi ti Purōkōrō ti Nikanora ti Timono ti Peremona ti Nikolawo ame ro bilaka 'ba Anitōkiya bo ko'do ro bo 'deni ro Yudayi ne.

⁶ Lijē o'de ya modōmoriyō naga nima kako zi bo laja 'ba Yēsu ga. Kina bo laja ki'di kōzinnī ḡḡi dōnnī kumōtu go Boko'ba kokōnyī lijē mī ndobo nima.

⁷ Mī kada naga nima yayi bilaka ma konzi i'di dōnnī 'deni go lende 'ba Boko'ba, kina bo kōsō go Yēsu ga konzi ḡḡi ro ma kënyē mī Yerosalema. Bo akumu ma konzi mōto ga i'di dōnnī 'deni ḡbi go lende 'ba Yēsu Kurisitō.

Tinda'ba Setepano

⁸ Tine Boko'ba o'bō ḡḡi to'do yēyī do Setepano ki'di tigo zi bo koloma ro to'do go kotō ma konzi mōto ga ame lende mo kigayi bilaka ne yayi.

⁹ Tine bilaka mōto ga ēnyī ḡḡi bi to'do kowasa ti bo. Ya naga nima, lijē ro bilaka 'ba Kurēnē ti Alesandora ame ga kēdī ko'do mōtu mī rō 'ba mōtu ame kīdēkī möyī mo ro, "Rō 'ba bo do ḡḡōlō" ne. Lijē ēnyī ḡḡi kōdo'bo rōnnī ti bilaka mōto ga 'ba Kilikiya ni ti Asiya.

¹⁰ Ne tine Nyī Kōto Laka 'ba Boko'ba i'di Setepano ḡḡi kicali lende ro ma kënyē kinza bilaka naga nima ka'da bo ra ti lende.

¹¹ Kina lijë kari koco ngi zi ya moto ga 'do kiya te, "Duwö bo nime koloma ro titi'ja Boko'ba gbi ti 'bu ze löbu Musa."

¹² Lende nime i'di bilaka 'ba Yeros-alema ngi pili ti bulöbu 'benni ga kpaki ti bo koco kiyandi ni kenyi ro 'diri ti Setepano. Kina lijë kolodo ngi do bo kinda'ba bo koto kari mi bi 'ba burë.

¹³ Lijë i'di ya moto ga koloma tususu bo ro beti, kiya te, "Bo nima oloma ro tiya kpa kenyë ro rö löbu 'ba Boko'ba gbi ti kö'du ki'di mo nbö me.

¹⁴ Duwö bo koloma tiya mo tégë bo nima ro Yësu 'ba Nazareta ne ti kiyëyi rö löbu 'ba Boko'ba yaga kada moto kuyi mi dölëti ame ga Musa kose gomo zize ne."

¹⁵ Bilaka naga nima pili mi bi 'ba burë yayi ne odo kömönni ngi do Setepano, tine lijë o'ja koco bo uyi röni 'deni ngi yaga kozo koco malayika.

7

Lende 'Ba Setepano

¹ Kina bo do bo akumu nima kenyi kititi Setepano, iya te, "Lende nime ro ma laka?"

² Setepano ileki domo, iya te, "Kpe löndö ma ga kpaki ti bulöbu mo ga, uwöke doma. Mi kada ma molo tonë ga bine Boko'ba ame ro bo do wa pili ne odo 'deni kileme röni zi 'bu ze löbu Abarayama. Mi kada nima yayi Abarayama edi koloma mi do yayi 'ba Mesopotamiya gba kinza bo kari de Arana.

³ Boko'ba iya te, 'Enyi di do yayi nime di mi löngö e'be 'bu yi ga kari mi do yayi ame medii mileme ziyi ne.'

⁴ Abarayama enyi 'deni mi kada nima di mi do yayi 'ba Kalidaya yayi kari koloma Arana. Di potö tolë 'ba 'bu bo na me bo kenyi di Arana kako mi do yayi nime dedii dolomake teyi.

⁵ Ne mi kada naga nima yayi Boko'ba i'di bi titi 'ba do yayi nime moto de zi Abarayama. Tine Boko'ba iya 'deni 'do ti'di mo zi Abarayama kada moto 'do kedii ro yayi abo gbi ti kupö bo ga. Boko'ba iya 'deni kozo a nima tara pele ko'ja Abarayama kinza ti kole.

⁶ Boko'ba iya te, 'Kupö yi ga ti koloma 'deni ro atoli mi do yayi 'ba bo löwö. Kina bilaka 'ba do yayi nima ti ki'di lijë 'deni ngi koloma ro to'do ndobo zinni kodo gomo rönni nbö koco koo kuluku modoomota(400).

⁷ Ne tine ti mako 'deni ngi modo karama do bilaka mo naga nima. Kina kupö yi ga ti kodo 'deni ngi yaga di yayi kako to'do motu zo mi do yayi nime bine.'

⁸ Boko'ba iya zi Abarayama go ko'do dölëti 'ba akilele zi bilaka abo ga ame ro botoni ne 'do kedii ro kinë 'ba lömu abo 'ba Boko'ba. Kina odo Abarayama köyö Yisika 'deni tine bo ilele ngi mi tö'do do modoomota. Yisika öyö Yakoba kina bo ko'do gbi tara teyi. Yakoba öyö kole 'butë domoriyö abo ga kina bo kilele lijë gbi tara, ame lijë na ro yi lingi 'ba kpa goli ze ga ma le'jete nime ne.

⁹ Ne kole 'ba Yakoba ga ebe 'böwu kombi minni ro löndö nni Yesepa, lijë kugö bo mökö zi bilaka moto ga koto kari Ezipeto ro atoli. Ne tine Boko'ba oloma 'deni nduwë ti Yesepa

¹⁰ kolo bo di mi gomo abo ga pili, i'di bo 'deni kikali lende 'do doki'di bo dolinjo 'ba Ezipeto nima keyi ro bo. Bo dolinjo Paro i'di Yesepa koloma ro turu ma löbu do Ezipeto gbi tonjo go wa 'ba mi linjo abo ga.

¹¹ Tine seyi ebe kila'ba ngi mi do yayi 'ba Ezipeto ni ti Kanana ki'di bilaka koloma ro gomo. 'Bu ze löbu ga ame kedii koloma mi Kanana ne o'ja wa moto de go lijë konyo.

¹² Ne tine Yakoba uwö lebii mo tégë nyönyu edi Ezipeto, kina bo koja kole abo ga 'bu ze löbu ga ngi kari tugö mo.

¹³ Mi riyö 'ba tileki 'benni na Yesepa kileme ro bo zinni ro löndö. Kina bo dolinjo 'ba Ezipeto nima gbi kikali lijë ngi ro bilaka 'ba Yesepa ga.

¹⁴ Mi kada nima yayi Yesepa oja laja 'deni go 'bu bo Yakoba 'do kako Ezipeto pili ti bilaka abo ga ma kuluku koto kodo domo 'butë riyö döomu (75).

¹⁵ Yakoba ni enyi kari koloma Ezipeto nbö bo köle yayi ti kole abo ga.

¹⁶ Kina di gomo tine na bilaka kombi töku lijë 'jaa kileki timo Sekeme kari kusu

mī gɔ bi ma tönē Abarayama kugö ti girisi di zi bilaka 'ba Amora ne.

17 Kina ɔɔo kada 'ba wa ma tönē ga Boko'ba kiya lende mo zi Abarayama ne kola 'deni ngɔsi tine, 'bu ze löbu ga ara 'deni rɔ ma kënyē mī dɔyayi 'ba Ezipeto.

18 Mī kada mo naga nima yayi bɔ dɔliŋɔ mɔto ame kinza kikali Yesepa dē ne na 'deni dɔ dɔyayi 'ba Ezipeto.

19 Bɔ dɔliŋɔ nima uyī dɔŋgala mɔto zi 'bu ze löbu ga koloma rɔ todo gomɔ rɔmo. Bo i'di lijē koloma rɔ tu'du kole kuru 'bënni ga mökö kölē yaga.

20 Mī kada 'ba lende nima na köyö Musa ngi rɔ kole ame kele kulöwö ne. Ulu bo nyepe mota mī rō 'ba 'bu bo,

21 di gɔmo tine na kari kusu dɔ bo ngi mökö. Nyiti 'ba bɔ dɔliŋɔ Paro na kari kömö dɔ bo di mökö yayi kogba bo kari timo kulu rɔ kole 'bëni.

22 Kina kiyandi bo ngi pili ti akikali 'ba Ezipeto, bo koloma ngi rɔ bɔ kpa kitigo gbī rɔ bɔ riri.

23 Kina ɔɔo kɔmɔ kɔɔ abo kēdi 'deni 'butē sowɔ tara tine, bo ënyī komeri lende 'ba 'dɔ tari tonɔɔ löndö bo ga bilaka 'ba Yisarele.

24 Kina bo kari ko'ja bɔ Ezipeto mɔto ngi kēdi rɔ tomba bɔ Yisarele mɔto. Bo ari kokɔnyi lēpī bo nima, bo kupö bɔ Ezipeto nima ngi yaga kpa dɔkolo mo.

25 Bo omeri 'ba bo, bo iya te bilaka 'bënni ga ti kikali ngi bo na Boko'ba ko'dɔko 'deni 'dɔ kolɔ lijē di mī gomɔ nima. Ne tine lijē ikali ma tara dē.

26 Mī bi kēzē mɔto 'böwu bo ari ko'ja ya ma riyo 'bënni mɔto ga 'ba Yisarele kēdi rɔ tomba rōnni. Kina bo kari tota lata mo, bo iya te, 'Uwöke dɔma te, kpe rɔ löndö kɔto ëddi kombake rɔye gɔ wa'di?'

27 Tine bɔ ma koma 'diri mo nima ënyī kitinji Musa yaga kileki kiya te, 'Ni, yē na ki'di yi rɔ bɔ dɔze bi to'dɔ burē ze?'

28 Eddi ko'dɔko tupö ma gbī kɔzɔ ame kupö bɔ Ezipeto tönē tipiyara ene ne?'

29 Lende nime i'di Musa ngi rɔ tikere kënyī di Ezipeto kirina kari koloma rɔ bɔ löwö mī dɔyayi 'ba Midiyana. Bo ari köyö kole riyo di yayi.

30 Kina ɔɔo Musa ko'dɔ kɔmɔ kɔɔ 'deni 'butē sowɔ yayi tine, mī kada ma dɔ kɔto

mɔto ko'ja bo kēdi mī mökö dɔ doku 'ba Sinayi, na malayika 'ba Boko'ba kɔdɔ kileme rōni ngi zi bo mī pa'do köbö dɔ morogo.

31 Lende 'ba wa nima igayi Musa ngi ki'di bo kese ngɔsi tonɔɔ mo. Tine bo uwö Boko'ba kilende zi bo iya te,

32 'Ma na rɔ Boko'ba ame koloma rɔ tonɔɔ gɔ 'bu yi löbu Abarayama ni ti Yisika ni ti Yakoba ne.'

Lende nime i'di rɔ Musa ngi kilē'di kilana rɔ bo dē kpe tonɔɔ mo.

33 Boko'ba iya te, 'Oto wari yaga di ndiyi. Gɔ bi nima kēdi kɔrɔ teyi ne gɔ bi ma 'ba Boko'ba na.

34 Mo'ja lisa 'ba bilaka ma ga 'deni di Ezipeto kina muwö tileri 'bënni 'deni gbī. Kina me mako 'deni dɔliŋɔ nime 'dɔ tolo lijē di mī gomɔ 'bënni ga. Enyī tɔrɔ, mëdi moja yi kileki kari mī dɔyayi 'ba Ezipeto.'

35 Kina me mëdi miya ziye löndö ma ga, Musa tönē bilaka kilagi, kiya te, 'Yē na ki'di yi rɔ bɔ dɔze bi to'dɔ burē ze?' ne, bo na Boko'ba koja kari koloma rɔ bɔ dönni kolɔ lijē yaga di mī gomɔ 'bënni ga. Boko'ba i'di malayika nima Musa ko'ja di mī pa'do 'ba dɔ morogo nima ne kose gɔ lende naga nima zi bo.

36 Musa oja bilaka 'ba Yisarele 'deni yaga di mī dɔyayi 'ba Ezipeto ti to'dɔ wa ma konzi mɔto ga ame lende mo kigayi bilaka ne mī dɔyayi nima yayi gbī di mī yöpö löbu ame kidēki rɔ Yöpö Kasi ne. Bo oloma 'deni nduwē rɔ to'dɔ lende 'ba gɔ kɔto di mī mökö yayi nbö kɔmɔ kɔɔ 'butē sowɔ.

37 Bo na tönē kose zi bilaka 'ba Yisarele, kiya te, 'Boko'ba ti ki'di bɔ mɔto 'deni ngi di mī löngö ye nima kēdi rɔ bɔ kumē lende kɔzɔ 'bama.'

38 Musa nime bo na gbī tönē koloma ti bilaka 'ba Yisarele mī kada ma tönē lijē kototo dönni di mī mökö. Mī kada nima yayi malayika 'ba Boko'ba ilende zi bo bi kɔto ti 'bu ze löbu ga. Kina ki'di kö'du ki'di 'ba Boko'ba ame 'dɔ kö'bö rɔ nburunburu ne ngi zi bo 'dɔ bo ki'di gbī zize.

39 Di pötö mo 'böwu 'bu ze löbu ga ebe kilagi lende 'ba Musa kitinji yaga, lijē ko'dɔko 'böwu tileki Ezipeto.

40 Lijë ari kiya zi Arona, iya te, 'Uku akoro zize 'dɔ kileki ze Ezipeto, römöyï Musa bɔ koja ze yaga di mï dɔyayi 'ba Ezipeto nime dikali dë wa'di na ko'dɔ rönï 'deni zi bo di bitɔ yayi.'

41 Mï kada nima yayi lijë i'di Arona kuku yamo zïnnï rɔ kole sa 'dɔ kedi rɔ akoro zïnnï. Kina lijë kumu roma ngï teyi lijë ko'dɔ karama 'ba akoro 'bënnï ame lijë na ko'dɔ ti közïnnï ne.

42 Gɔ kö'du mo na Bɔko'ba kënyï ngï rɔ ya tïnnï ki'di lijë koloma rɔ tulömu kpënnï zi kada ni ti nyepi ni ti këlu 'ba mitoro. Lende nime o'dɔ rönï kɔzɔ kö'du tönë bɔ kumë lende 'ba Bɔko'ba kugu kiya te, 'Kpe bilaka 'ba Yisarele, mï kɔmɔ kɔzɔ 'butë sowɔ ma tönë këddike mï mökö ne, akumu 'be ame ga pili kolomake rɔ tumu mo ne umuke dë gɔ lende ma.

43 Tine kilaka 'ba tubö mo rɔ mbëli 'ba dɔ akoro 'be ame kidëki möyï mo rɔ Mɔlɔke ne na za kolomake rɔ tombi mo tilaki timo. Kina kolomake ngï gbï tombi akoro 'be ame kidëki möyï mo rɔ Rapana kukuke kɔzɔ këlu tara ne. Wa ame ga ko'dɔke ti köziye ne na za kolomake tulömu kpeye teyi. Gɔ kö'du mo ti moga ye nbö kari kolomake gönyï Babele.'

44 Mï kada ame 'bu ze löbu ga kedi mï mökö ne, kilaka na lijë kubö rɔ mbëli 'ba to'dɔ mötu zi Bɔko'ba di yimo 'dɔ lijë kikalï ngï bo ëdi tïnnï. Bɔko'ba i'di Musa 'deni kubö rö kilaka nima kɔzɔ kinë ti tiyöbu mo ame bo kileme ne.

45 'Bu ze löbu ga i'di rö kilaka nima 'deni zi kole 'bënnï ga koloma rɔ tombi mo di pötö nnï mï kada ma lijë kedi kari ti Yësuwa. Kina me 'dɔ lijë kako koloma mï dɔyayi nime Bɔko'ba koga bɔ dɔyayi mo ga di dɔmo zïnnï ne. Rö kilaka nima oloma 'deni ti 'bu ze löbu ga nbö kömö mï kada 'ba Dawidi.

46 Bɔko'ba ngï ti mï këyï gɔ lende 'ba Dawidi kina me Dawidi kititi Bɔko'ba 'dɔ ki'di bo ko'ba rö zi Bɔko'ba ma konɔ gɔ Yisarele.

47 Ne tine Bɔko'ba i'di Solomo kole 'ba Dawidi na 'jaa ko'ba rö zi bo.

48 Ne rɔ ma laka miya ziye, Bɔko'ba ame bo na rɔ bɔ tigɔ dɔ kiteli ne, bo oloma dë mï rö ame ga bilaka lesi na ko'dɔ ti

közïnnï ne. Kina kɔzɔ lende abo ma tönë bɔ kumë lende kumë molo bine kiya te,

49 'Mitoro na rɔ kitï ma, tine dɔyayi na rɔ gara 'ba ndö. Ne rɔ ma tondo mo ga na 'dɔ kpe bilaka lesi ko'bake rö zö? 'Dɔ ko'dɔke bi 'ba rɔ kindawo zö totondo mo ga?

50 Ma na mo'ba wa pili.'

51 Löndö ma ga, o'dɔke minyi kulöwö. O'dɔke rɔye za kɔzɔ bɔ löwö ame ga kinza kikalï Bɔko'ba dë, kuwö lende mo dë gbï ne tara. Ö'böke rɔ tilagi Nyï Kɔtɔ Laka 'ba Bɔko'ba molo kako di zi 'bu ye löbu ga.

52 'Bu ye löbu ga o'dɔ gomɔ rɔ bɔ kumë lende 'ba Bɔko'ba pili rɔ gomo. Kina lijë kupö ya ame ga koloma rɔ tuwöwö mo kiya te Bɔko'ba ëdi koja bilaka ma laka mɔtɔ kidëki rɔ Kurisitö kako dɔlinɔ nime bine ne ngï yaga. Kina me Kurisitö ako 'deni dɔlinɔ nime bine, ne kina me kususuke kpeye ngï rɔ bo kupöke yaga.

53 Kö'du ki'di 'ba Bɔko'ba ame malayika kose zi 'bu ye löbu ga ne, ikalike pele o'dɔkɔke dë to'dɔ mo yɔ."

Tu'du Setepano

54 Kina ɔdɔ bilaka bɔ burë naga nima kuwö Setepano kiya lende nima 'deni tara tine, lijë pili ënyï ngï rɔ 'dirï konyo dɔ tungu nnï rɔ bo.

55 Ne tine Setepano ngï lɔ ti Nyï Kɔtɔ Laka kina bo kombi kɔmɔ bo ngï mitoro bo ko'ja bi kɔpɔ 'ba Bɔko'ba ti Yësu kedi kɔrɔ dɔ dörï Bɔko'ba yayi.

56 Bo iya te, "Onɔke, mo'ja kpadörï 'ba mitoro kurögö 'deni yaga rɔ gbönö, kina kole 'ba bilaka lesi na me 'dë gbï kedi kɔrɔ dɔ dörï Bɔko'ba."

57 Ne tine bɔ burë naga nima ulörï ngï rɔ ma kembe gɔ lende nime lijë kuwö bo kiya kɔzɔ a nima tara ne. Lijë u'bë mbili nnï teyi ti közïnnï. Kina lijë pili kënyï kolɔdɔ ngï dɔ bo

58 kinda'ba bo kari timo yaga di mï gawo. Kina lijë kari ku'du bo ngï di yayi ti dökü tupö bo yaga. Bɔ ku'du dökü naga nima olɔ bɔngɔ 'ba rönni ga pili ki'di zi kole yöbi mɔtɔ kidëki rɔ Solo tonɔ gomo.

59 Kina ɔdɔ bilaka naga nima kedi ku'du Setepano 'deni ti dökü tara tine, bo ulörï

ngi ro ma kembe kiya te, “Nere ma Yësu, ogba didi ma ziyi yayi.”

⁶⁰ Kina bo kolodo ngi beri, bo iya te, “Nere Yësu, ola bilaka naga nime go lende kenyë 'benni.”

odo bo kiya nburunburu 'ba lende abo nime 'deni kozo a nime te tine, na bo kole ngi.

8

¹ Tine Solo uti ngi go löpo nima.

Ya 'Ba Solo Ti Kanisa

Mi kada nima kupö Setepano ne na közi kasi ma kinza kiya kasaki to'do roni zi bilaka 'ba kanisa di mi Yerosalema. Kina lijë pili kita'ba ngi kiyeyi ronnä mi dolinjo ma titi 'ba Yudayi ti Somorona kola bo laja na nge ro dönni mi Yerosalema.

² Ya moto ga ame ki'di ronnä 'deni ro toro Boko'ba ne na kari kusu Setepano kudu bo ngi ro mbembë.

³ Kina Solo kenyi ki'di ro bo ngi ro tinda'ba bilaka 'ba kanisa. Bo oloma ngi ro tozi gönni kebe mi linjo 'benni ga tinda'ba botoni pili ti 'ja koto mi maboso.

Laja Mi Somorona

⁴ Bilaka 'ba kanisa naga nima kiyeyi ronnä mi dolinjo titi naga nima oloma ga ngi nduwë ro tuwöwö laja laka 'ba Yësu.

⁵ Pilipö ari koloma 'ba bo mi gawo moto 'ba Somorona, kina bo kö'bö ngi ro tuwöwö mo zi bilaka ma yayi, Yësu na ro Kurisitö ame Boko'ba koja kako di mitoro ne.

⁶ Bilaka ma konzi uwö lende naga nima Pilipö koloma ro tiya mo ne 'deni laka. Kina lijë o'ja wa ame ga bo ko'do kö'du mo kigayi lijë ne 'deni gbï laka.

⁷ Bo i'di nöki ma konzi 'deni kita'ba di do bilaka ti biro ma kembe, kina bo ilenjo ya ma konzi moto ga ame ndimo ga kenme 'deni ro kilawo ne ti bo ka'bo ma konzi moto ga 'deni gbï.

⁸ Kina bilaka 'ba mi gawo nima ngi pili ti mi keyi go kö'du mo.

⁹ Ne tine bo kata moto edi mi gawo nima yayi kidëki möyi mo ro Simona. Bo edi molo yayi ti'di lende 'ba tata abo nima kigayi bilaka naga nima. Kina bo ko'do ro bo ngi ro wa löbu.

¹⁰ Bilaka 'ba mi gawo nima pili ö'bö tuwö lende abo ro ma laka kiya te, “Bo nime na ro Mitoro, möyi bo ro Tigö Do Kiteli.”

¹¹ Lijë ö'bö tuwö lende abo go tata mbembë abo nima bo kedï ko'do mi löngö lijë ne.

¹² Kina odo Pilipö kako kuwöwö laja laka 'ba nere löbu 'ba Boko'ba ti lende 'ba Yësu Kurisitö 'deni tine, botoni 'ba mi gawo nima pili ti 'ja mo ga i'di dönni ngi ro ma laka gomo. Kina kodo mini 'ba bapatisi ngi dönni.

¹³ Simona bo kata tönë i'di do bo gbï gomo, na kodo mini 'ba bapatisi ngi do bo. Na bo kenyi ngi köso go Pilipö, tine wa löbu ame ga Pilipö kedï ko'do ne lende mo igayi bo ngi.

¹⁴ Kina odo bo laja ame ga mi Yerosalema ne kuwö lende mo 'deni kiya te bilaka 'ba Somorona i'di dönni 'deni go lende 'ba Boko'ba tine, lijë oja Pitörö ni ngi ti Yowani kari yayi.

¹⁵⁻¹⁶ Lijë ari kömö yayi ko'ja kobapatisi bilaka naga nima 'deni ti möyi nere Yësu Kurisitö, tine Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba inza gba dönni. Kina Pitörö ni kititi Boko'ba ngi 'do ki'di Nyi Koto Laka zi ya naga nima.

¹⁷ Lijë i'di közinni do ya naga nima, na Nyi Koto Laka kila'ba ngi dönni pili.

¹⁸ Kina odo bo tönë ro Simona konjo 'deni Nyi Koto Laka kila'ba ngi do bilaka naga nima go közi ki'di 'ba Pitörö ni ti Yowani tara tine, bo ako ngi zinni ti girisi.

¹⁹ Bo iya te, “I'dike tigö nima gbï zö 'do odo mi'di közö do bilaka 'do Nyi Koto Laka kila'ba gbï dönni.”

²⁰ Pitörö iya te, “Ni ee, ti kari koto ti girisi 'bi nima mi pa'do 'ba Gehena. Go wa'di na komeri 'do tugö wa ame Boko'ba ki'di ne ti girisi gomo?”

²¹ O'bo oto de mi ndobo nime römöyi meri 'bi odoro de komo Boko'ba.

²² Oto döyi di mi lende kenyë 'bi nime kititi Boko'ba 'do mi bo keyi röyi bo kola yi go meri kenyë 'bi ga,

²³ römöyi mikali 'deni ni ngi ro bo mi kombi kina lende kenyë 'bi na 'deni ngi döyi.”

24 Simona ënyĩ koma'jo rōnĩ zi Pītōrō ni ti Yowani, iya te “Ititike Boko'ba kinza bo ki'di wa naga nime kiyake ne dē ko'do rōnni tara zō.”

25 Kina ɔdo Pītōrō ni ti Yowani kote tiya lende 'ba n̄ere Yēsu 'deni zi bilaka naga nima tine lījē ileki ngi kari Yerosalema nduwē ti tiya laja laka 'ba Kurisitō kebe mi liṅɔ ma konzi m̄oto ga 'ba Somorona.

Pilipō Ni Ti Bō M̄oto Di Kusa

26 Di p̄otō mo na malayika 'ba Boko'ba kako kiya zi Pilipō tēgē, “Ënyĩ kari kapa dō ro'ɔ 'dē gō k̄ori ame kako di Yerosalema kari Gaza ne.” (K̄ori mo nime b̄oto ilingere dē kpe kebe ḡomo le'jete.)

27 Pilipō ënyĩ kari na dō bo kondoso ngi ti bō m̄oto rō bilaka 'ba Kusa di yayi. Bō nima rō bō koja laja ma lōbu 'ba 'ja bō d̄oliṅɔ 'ba Kusa. Bō na rō bō dō ndobo 'ba tikeki girisĩ 'ba 'ja nima.

28 Bō ari to'do m̄otu zi Boko'ba mi Yerosalema kina bo kēdĩ 'deni rō tileki ti aribiya abo ame kosani na kēdĩ koto ne. Tine bo ēdĩ rō tidēki lende 'ba Boko'ba ma Yesaya kugu.

29 Kina Nyĩ Koto Laka 'ba Boko'ba kilende ngi zi Pilipō, iya te, “Ënyĩ kari nḡosi ngila aribiya nime 'dē.”

30 Kina ɔdo Pilipō kēnyĩ kirina kari ngila aribiya nima tine, bo ari kuwō bō nima ngi kēdĩ rō tidēki wa kugu 'ba Yesaya. Pilipō ititi bo, iya te, “Lende naga nima kēddĩ k̄idēki ne, ikali 'jo 'ba lende mo ga?”

31 Bō nima iya te, “Dō mikali 'jo 'ba lende mo kinza ma b̄oto kiyētĩ ḡomo zō totondo mo ga?”

Kina bo k̄idēki Pilipō ngi kēki koloma ngila bo mi aribiya nima yayi 'dō lījē kari koto ti bo.

32 Lende mo naga nima bo koloma rō tidēki mo di mi buku 'ba Boko'ba ne kina me ga, “Bō ngi k̄ozo kamolō ame bilaka kēdĩ kari tumu mo ne tara. Bō ngi k̄ozo kole kamolō ame kēdĩ kumu sunē mo pele kudu dē ne tara. Kina pele tara bo ilende abo ga dē gbĩ.

33 Bilaka ose dō bo, ne tine b̄oto o'do burē abo dē du te rō ma kodoro. Kole abo to inza gbĩ ma 'dō kilēbĩ dō bo r̄om̄oyi

bilaka upō bo ngi ki'di bo kola d̄oyayi nime.”

34 Bō nima ileki kititi Pilipō, iya te, “Yē mo na me Yesaya kugu lende naga nime gō kō'du mo ne? Bō ēdĩ kiya rō bo ala bo ēdĩ rō tiya bilaka m̄oto 'beri?”

35 Kina Pilipō koloma ngi rō t̄iyētĩ 'jo 'ba lende nima Yesaya kugu ne zi bo. Tine na Pilipō kiya lende 'ba laja laka 'ba Yēsu ngi pili zi bō nima.

36-37 Kina ɔdo lījē kari k̄omō 'deni kpa mini m̄oto tine, bō nima iya te, “Mini na me 'deni, ne tine wa'di na ti kota yi di bi to'do bapatisi d̄oma di bine?”

38 Kina bo ki'di kosani 'ba tilala aribiya abo nima ngi k̄oro. Lījē ēki b̄erĩ ti Pilipō kari mi mini nima. Kina Pilipō kodō mini 'ba bapatisi ngi dō bo di yayi.

39 Kina ɔdo lījē k̄odo 'deni yaga di mi mini tine, Nyĩ Koto Laka oto Pilipō ngi yaga di ngila bo. Kina ngi bo o'ja kinē Pilipō dē kpe. Ne tine bo ari ngi nduwē mi lingere abo nima rō l̄oṅɔ.

40 Pilipō ari ko'ja 'ba bo rō bo n̄bō mi gawo 'ba Azoto. Kina bo kilingere ngi pili kote mi d̄oliṅɔ ame ga yayi ne ti tiya lende 'ba laja laka 'ba Yēsu. Rō n̄burun̄buru mo tine, na bo kako Kayisariya.

9

Dō Koto 'Ba Solo (NDB 22:6-16; 26:12-18)

1 Tine Solo ututu 'deni ngi nduwē ti todo gomō rō bilaka ame ga ki'di dōnnĩ 'deni gō lende 'ba Yēsu ne, ti to'do kōzi kasi teyi.

2 Kina bo kari kititi bō dō bō akumu ngi 'dō kugu waraga zi bō dō rō 'ba m̄otu ame ga mi Damaseke ne, r̄om̄oyi gō bo kēdĩ ti kōzi kakpa 'ba 'dō tari tinda'ba b̄otoni kpaki ti 'ja ame ga bo ko'ja k̄osō 'deni gō k̄ori 'ba lende 'ba Yēsu nime di mi Damaseke yayi 'dō bo kudōdu ko'de lījē pili kako Yerosalema.

3 Kina ɔdo bo kari k̄omō 'deni nḡosi ngila Damaseke yayi tine yō, na bi k̄opo kunyi ngi kako di m̄itoro kiyopo gō bi ame bo kēdĩ teyi ne yaga.

4 Kina bo kēnyĩ kila'ba ngi b̄erĩ. Tine bo uwō biro kilende zi bo, iya te, “Solo, Solo, wa'di na kēddĩ koworo kulōwō todo gomō roma te gomō?”

5 Solo iya te, “Nere, ni yē mo na?”

Birɔ nima udu kileki kiya zi bo, iya te, “Ma na rɔ Yēsu ame kēddi koworo kulōwō timo ne.

6 Ēnyī tɔrɔ kari mī Damaseke. Wa ame ga 'dɔ ko'dɔ ne ti kiya 'deni ngi zīyī pili di yayi.”

7 Ya ame ga ti Solo yayi ne ɔrɔ 'deni liwo, lijē uwō birɔ nima kudu ne tine lijē o'ja kinē bɔtɔ mo dē.

8 Kina ɔdɔ Solo kēnyī tɔrɔ konɔɔ bi tine kɔmɔ bo o'ja gɔ bi dē kpe. Kina lijē kinda'ba kōzi bo ngi kokɔkɔ bo kari timo mī Damaseke.

9 Bo ari ko'dɔ nbō dɔ mota yayi rɔ kɔmɔ kōlu kosa a mɔtɔ rɔ akonyo ala akuwē dē gbī kpa bo.

10 Bɔ mɔtɔ ēdi mī Damaseke yayi kīdēki mōyī mo rɔ Ananiya, na nere Yēsu ki'di nyī ko'de dɔmɔ kīdēki bo, kiya te, “Ananiya.”

Bo iya te, “Ma na me, nere.”

11 Yēsu iya te, “Ēnyī kari mī tirī nime kīdēki mōyī mo rɔ Kɔri Kodɔrɔ ne. Bɔ mɔtɔ di Taraseso kīdēki mōyī mo rɔ Solo ēdi yayi. Ari konɔɔ bo. Bo ēdi liɔ 'ba Yuda yayi to'dɔ mōtu zō.

12 Mi'di nyī 'deni ko'de dɔ bo, bo ko'ja bɔ mɔtɔ rɔ Ananiya kako kɔdɔ gɔ bo ki'di kōzi bo dɔ bo kiyɔpɔ kɔmɔ bo yaga.”

13 Ananiya ileki dɔmɔ, iya te, “Nere, bo nima muwō lēbi abo di zi bilaka ma konzi, iya te, bo na kēdi kɔdɔ gomɔ kulōwō rɔ bilaka 'bī ga di mī Yerosalema,

14 kina me löbu 'ba bɔ akumu ni koja bo 'deni ti kōzi kakpa 'dɔ tinda'ba ya ame ga pili bine kēdi kīdēki mōyī yī mī mōtu ne.”

15 Yēsu iya te, “Ari, bɔ nima ma na migeli 'deni 'dɔ kiya lende ma zi bɔ löwō ni kpaki ti nere mo ga gbī ti bilaka 'ba Yisarele.

16 Ma na 'jaa ti mileme gomɔ ame 'dɔ ko'ja bo gɔ lende ma ne zi bo.”

17 Kina Ananiya kēnyī ngi kari kɔdɔ gɔ Solo rō yayi ki'di kōzi bo dɔ Solo. Bo iya te, “Bɔ löndö ma Solo, nere Yēsu tönē kileme rɔ bo zīyī di gɔ kɔri yayi ne bo na me koja ma zīyī tiyɔpɔ kōmōyī 'dɔ ki'di kēddi lɔ ti Nyi Kɔtɔ Laka.”

18 Kina wa mɔtɔ kɔzɔ yɔkɔ kenze tara kila'ba ngi di kɔmɔ Solo na kɔmɔ bo kɔpɔ ngi yaga. Kina bo kēnyī ngi tɔrɔ kɔdɔ mini 'ba bapatisi dɔ bo.

19 Kina bo konyo akonyo ngi, rɔ bo kitigo yaga.

Solo Isaki Laja Di Damaseke

Solo oloma ko'dɔ tö'dö titi kɔzɔ dɔ ndö tara mī Damaseke yayi ti bɔ kōsö gɔ Yēsu ga ame yayi ne.

20 Kina bo koloma ngi nduwē rɔ tari mī rō 'ba mōtu tīyētī mo zi bilaka, kiya te Yēsu na rɔ kole 'ba Boko'ba.

21 Lende abo igayi bilaka naga nima yayi ne ngi ki'di lijē koloma rɔ tiya mo rɔ gɔ rōnni, kiya te, “Bɔ nime, bo na dē tönē koloma rɔ tupō bilaka ame ga mī Yerosalema kēdi kīdēki mōyī Yēsu mī mōtu ne ya? Ɔdɔ tara ne bo ako dē 'deni gbī tinda'ba ya ame ga bine ne toto mo kari zi löbu 'ba bɔ akumu ya?”

22 Tine Solo ö'bö ngi rɔ tiya lende 'ba laja laka 'ba Yēsu rɔ mbēmbē, kina bilaka ma konzi ki'di dönni ngi gɔ lende abo. Bo oloma 'deni rɔ tīyētī mo zi Yudayi ame ga mī Damaseke yayi ne, kiya te, Yēsu na rɔ Kurisitö ame Boko'ba koja kako dɔliɔ nime bine ne, kina ngi lijē ɔ'bo dē ta'da bo ti kowasa mo.

23 Kina ɔdɔ Solo ko'dɔ tö'dö 'deni dɔ konzi mī Damaseke yayi tine, Yudayi naga nima ususu kpēnni rɔ bo 'dɔ tupō mo yaga.

24 Ne tine bo uwō lende mo ngi molo. Lijē ēdi rɔ toda dɔ bo kpa reki 'ba gawo nima kote kada, kote korɔndɔ 'dɔ ɔdɔ ko'ja bo gɔ kupō yaga.

25 Kina ya mɔtɔ ga ame ki'di dönni 'deni gɔ lende abo ne kari kokonyi bo ngi mī korɔndɔ mɔtɔ. Lijē i'di bo mī kee koja ti kowe kebe dɔ reki nima kari gönyī mo.

Solo Mī Yerosalema

26 Kina ɔdɔ bo kari kōmō 'deni Yerosalema tine bo o'dɔkɔ 'dɔ todɔ'bo rɔ bo ti bɔ kōsö gɔ Yēsu ga ama yayi. Ne tine lijē i'di dönni dē gɔ lende nima kiya te bo 'deni gbī rɔ bɔ kōsö gɔ Yēsu ne. Kina ki'di lijē pili ngi koloma kö'bö rɔ ma kere di zi bo.

27 Baranaba na 'jaa kari kokonyi Solo kogba kari timo zi bɔ laja kīyētī gɔ lende

'ba Yësu ame kileme rönî kilende zi Solo di gɔ kori ne. Kina Baranaba kiyëti gɔ lende 'ba Yësu ame Solo koloma rɔ tiya mo ngî rɔ dɔ ngölö zi bilaka di Damaseke ne ngî gbî zînnî.

²⁸ Kina Solo kodo'bo rɔ bo ngî ti bo laja tilingere kote mi Yerosalema

²⁹ tiya lende 'ba Yësu yaga rɔ dɔ ngölö. Bo oloma 'deni gbî rɔ tilende zi Yudayi ame ga kilende 'bënnî rɔ kpa Giriki ne, bo kö'bö nduwë rɔ to'do kowasa tinnî. Kina lijë kususu kpënnî ngî rɔ bo 'dɔ tupö mo yaga.

³⁰ Ne tine bilaka 'ba kanisa uwö lende nime ngî molo. Kina lijë koja Solo ngî kari Kayisariya ki'di këki mi sorope ma löbu di yayi nduwë kari mi gawo 'bënnî Taraseso.

³¹ Mi kada naga nima yayi bilaka 'ba kanisa ame ga pili këdi koloma mi dɔyayi 'ba Yudayi ti Galilaya gbî ti Somorona ne oloma ngî rɔ dɔ kilëyi kinza gomɔ mɔtɔ. Kina Nyî Koto Laka 'ba Boko'ba kokonyi lijë ki'di bilaka ma konzi mɔtɔ ga ngî ki'di dönnî gɔ lende 'ba Yësu, kina ki'di lijë kikali lende 'ba Yësu ngî laka lijë kö'bö nburu toro Boko'ba mi loma 'bënnî ga pili.

Pitörö, Bo Laja

³² Kina ɔdɔ Pitörö këdi 'deni bi lingere rɔ mi dolinɔ tine, mi kada mɔtɔ na bo kari tonɔ bilaka 'ba Boko'ba ame ga mi Luda ne.

³³ Bo ari ko'ja bo mɔtɔ rɔ Ayineya di yayi. Bo nima enme 'deni bëri ko'do nbo kɔmɔ kɔɔ modɔmota kö'bö ngî rɔ tö'dö nbaniyi mi sora.

³⁴ Pitörö ilende zi bo, iya te, "Ayineya, Yësu Kurisito ileɔo yi 'deni. Enyi tɔrɔ kuköku sora 'bi."

Kina bo nima kënyi ngî kɔrɔ tɔrɔ.

³⁵ Kina ɔdɔ bilaka 'ba Luda ti bilaka ame ga këdi koloma kpa gbögbö 'ba Saroni ne ko'ja bo nima 'deni këdi kilingere tara tine, lijë pili i'di dönnî ngî gɔ lende 'ba nɔre Yësu.

³⁶ Ne tine 'ja mɔtɔ rɔ bo kösö gɔ Yësu ëdi Yapö, kidëki möyi mo rɔ Tabita. Möyi nima idëki rɔ kpa Giriki rɔ Doroka, 'jo 'ba lende mo tégë, "Gole." 'Ja nima rɔ bo ko'do lende laka gbî rɔ bo tokonyi bo lisa.

³⁷ Mi kada ma Pitörö këdi Luda na rɔkɔ'ɔ kinda'ba 'ja nima ngî. Kina ɔdɔ loko kölä 'deni tine, urögö rɔ töku ni ngî ki'di mi rö tɔrɔ.

³⁸ Gɔ bi mo nima rɔ Yapö ne ɔwɔ dë di ngila Luda. Kina bo kösö gɔ Yësu ga ame yayi ne koja ya ma riyo mɔtɔ ga ngî kirina kari zi Pitörö, römöyi lijë uwö lende mo bo ëdi Luda. Ya riyo naga nima ari kiya zi Pitörö, tégë, "Enyi titi welo kako mi linɔ ze."

³⁹ Pitörö ënyi di yayi kari Yapö. Kina ɔdɔ bo kari kömö 'deni yayi tine ya naga nima oto bo ngî mi rö tɔrɔ nima. Kina makuru'bë komomi rönni ngî koso ngila bo yayi bi monɔ tileme bɔngɔ ame ga Tabita ko'do zînnî ko'ja loko këdi gba ti kömönî ne.

⁴⁰ Pitörö oga bilaka naga nima pili kodo yaga di rö yayi, na bo kolodo bëri to'do mötu zi Boko'ba. Bo uyi kɔmɔ bo dɔ töku nima bo kidëki, kiya te, "Tabita, ënyi tɔrɔ."

Kina loko kobenye kömönî ngî loko ko'ja Pitörö na loko kënyi ngî koloma tɔrɔ.

⁴¹ Pitörö inda'ba közinî ki'di loko kënyi tɔrɔ. Kina bo kidëki makuru'bë tönë ga ngî kako ti bilaka 'ba kanisa mɔtɔ ga, bo kileme loko zînnî 'deni ti kömönî.

⁴² Bilaka 'ba Yapö pili uwö lende nime na ya ma konzi mɔtɔ ga ki'di dönnî ngî gɔ lende 'ba nɔre Yësu.

⁴³ Tine Pitörö oloma ko'do tö'dö titi dɔ konzi tinnî yayi mi linɔ 'ba bo kinyanyi kilaka mɔtɔ kidëki möyi mo rɔ Simona.

10

Pitörö Ni Ti Koroneliyo

¹ Mi kada naga nima yayi bo mɔtɔ kidëki möyi mo rɔ Koroneliyo ëdi koloma mi gawo 'ba Kayisariya. Bo rɔ bo dɔ bo kanya 'ba Romo ma kuluku riyo mɔtɔ ga di mi löngö ya ame ga kidëki möyi mo rɔ "Bo kanya 'ba Italiya" ne.

² Tine bo rɔ bo koro Boko'ba kina bilaka 'ba linɔ abo ga gbî pili rɔ ma koro Boko'ba. Bo ö'bö nduwë rɔ tokonyi bo lisa 'ba Yudayi gbî to'do mötu zi Boko'ba.

³ Kina mi kada ma dɔ koto mɔtɔ tine, na malayika 'ba Boko'ba kodo ngî mi kɔmɔ

kada 'deni kileme rōni zi bo. Malayika nima idēki bo, iya te, “Koroneliyo.”

⁴ Kina tikere kinda'ba bo ngi kodo ro bi kongo zi bo do malayika nima. Bo iya te, “Nere, wa'di na ko'doko?”

Malayika nima iya zi bo, tēgē, “Boko'ba edī ti mi kēyi ro mbembē go motu ko'do 'bi gbī ti konyi 'bi ame ga kēddi ko'do zi bo lisa ne.

⁵ Ēnyi tōro koja bo laja 'bi ga kari Yapo go bo moto yayi kideki moyi mo ro Simona Pitōro 'do bo kako ziyi.

⁶ Bo edī koloma lijo 'ba bo moto yayi ro Simona bo kinyanyi kilaka lijo mo ngosi kpa yopo.”

⁷ Di potō malayika nima kari 'deni tine, Koroneliyo idēki bo laja abo ga ma riyō kako zi bo ti bo kanya ma koto moto ame kēdi ko'do ndobo zi bo gbī ro bo koro Boko'ba ne.

⁸ Kina bo kiyeti go lende 'ba malayika nima ngi zinni, bo koja lije kari Yapo.

Nyi 'Ba Pitōro

⁹ Mi bi kezē mo nima 'do ya naga nima kōmō 'deni ngosi ngila Yapo yayi ne, Pitōro ēnyi 'deni mi zana kada kēki tōro do rō nima to'do motu.

¹⁰ Tine bo 'deni ngi ro 'bo bo ko'doko wa moto go bo konyo. Kina odo kēdi 'deni gba ro to'do akonyo zi bo tine na ko'de ngi do bo ro nyi.

¹¹ Bo o'ja mitōro kurōgō rōni 'deni yaga ro gbōgō kina a moto kozo bōngo lobu tara ki'di ngi tako bēri do yayi di mitōro. A mo nima inda ngi kozo inda'ba do kumu mo ga 'deni kpaki sowo na kēdi koja kako bēri.

¹² Dokomali yeri pili ti wa ame ga kēdi kele kebe bēri ne ti yali ni na yimo.

¹³ Kina biro kudu ngi, kiya te, “Pitōro, ēnyi tōro kupō konyo.”

¹⁴ Pitōro iya te, “Bu'bu nere, mo'do wa ma tara dē. Monyo wa ame ga kō'du ki'di 'ba Boko'ba kiya ro ti'da ne dē molo.”

¹⁵ Kina biro nima kudu ngi 'bōwu kileki kiya zi bo, iya te, “Wa ame ga Boko'ba kiya 'deni ro ma kopō ne kinza kiya dē te edī ro ti'da.”

¹⁶ Lende nime o'do rōni kozo a nime te nbō mi mota 'do na wa nima kēnyi ngi kileki kari mitōro.

¹⁷ Kina Pitōro kēnyi ngi tōro koloma ro tomeri 'jo 'ba lende 'ba nyi nima ko'de do bo ne.

Kina odo bo kēdi gba yayi bi tomeri go lende nima tine, bilaka tōnē ga Koroneliyo koja ne o'ja lijo 'ba Simona nima 'deni kēdi koro yaga kpa reki yayi.

¹⁸ Lijē ititi, iya te, “Nba moto kideki moyi mo ro Simona Pitōro edī koloma lijo nime bine ya?”

¹⁹ Tine Pitōro edī gba tōro do rō tomeri go lende nima. Kina Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba kilende ngi zi bo, iya te, “Uwō te, bilaka mota moto ga omō 'deni kēdi ro toma gōyi.

²⁰ Ēnyi kēki bēri 'do kari tinni. Ma na moja lije kako gōyi. Kinza kere dē di bi tari tinni.”

²¹ Kina Pitōro kari kileme ro bo ngi zi ya naga nima, bo iya te, “Ma bo kēddi komake goma mo ne, ma na me. Akeke goma go wa'di?”

²² Lijē iya te, “Koroneliyo na koja ze. Bo ro bo do bo kanya ne tine Yudayi pili ikali go bo ro bilaka laka kina bo gbī ro bo koro Boko'ba. Malayika 'ba Boko'ba na me kako kilende zi bo ki'di 'do bo koja ze gōyi go kari lijo abo 'do bo kuwō lende kiya 'bi.”

²³ Kina Pitōro kota lije ngi yayi koloma tuyē kōmōnni ro nba.

Pitōro Mi Lōngō Bo Lōwō

Mi bi kezē moto tine na Pitōro kēnyi ngi tari ti ya naga nima. Bilaka moto ga 'ba kanisa ēnyi gbī di Yapo yayi kodo'bo rōnni kari koto ti Pitōro ni.

²⁴ Lijē ari kōmō mi Kayisariya nbō mi bi kezē moto. Koroneliyo edī ti kōmō ki'di tidabi lije. Bo ototo bilaka abo ga kpaki ti lepī bo ga 'deni pili bi koto ti bo yayi.

²⁵ Kina odo Pitōro ni kari kōmō 'deni lijo 'ba bo nima ro Koroneliyo ne yayi tine, bo ēnyi ngi kurē do Pitōro, bo kolodo kōmō Pitōro tilēlu mo.

²⁶ Tine Pitōro i'di bo kēnyi tōro kilende zi bo, iya te, “Ēnyi tōro, ma gbī nge ro bilaka lesi kozo ni tara.”

²⁷ Pitōro i'di nduwē tilende zi Koroneliyo nbō lije kari kodo rō. Kina odo bo kari ko'ja bilaka naga nima kototo rōnni 'deni yayi kozo a nima tara tine,

28 bo iya zinnī, bo iya te, “Ikalike kō'du ki'di ze 'ba Yudayi ota gō todo'bo dōze tiye bō lōwō gbī ti tōdō mī liṅṅ 'be ga 'deni di zize. Ne tine Boko'ba ileme 'deni zō bō lōwō inza rō ma kēnyē di kōmō bo.

29 Gō kō'du mo na me bō laja 'be ga kititi ma tako tinnī 'dō ki'di mēnyī ngī rō tēnyī kinza milagi dē ne. Ne tine mo'dōkō tikali lende ame koja laja gōma teyi ne.”

30 Koroneliyo iya te, “Lende nime tō'dō mo iteli 'deni dō mota. Mēdī bi to'dō mōtu mī kōmō kada 'deni kōzō a nime te, na bō mōtō bōngō 'ba rōmo ga rō ma kōbō kōdō ngī kileme rōnī zō.

31 Bo iya te, ‘Koroneliyo, Boko'ba uwō mōtu 'bī 'deni, bo ēdī ti mī kēyī rō mbēmbē gō kōnyī 'bī nime kēddī kō'dō zi bō lisa ne.

32 Oja bō laja 'bī mōtō ga kari Yapō gō bō mōtō rō Simona Pītōrō 'dō kako zīyī. Bo ēdī koloma liṅṅ 'ba bō mōtō yayi rō Simona bō kinyanyi kilaka liṅṅ mo ngōsi kpa yōpō.’

33 Kina ma 'dō mēnyī ngī di pōtō mo moja bō koja laja ma ga kari gōyī ne. Kina me dōki'dī yī kēyī 'deni gbī rōze kako mī lōngō ze kōzō a nime te. Ze na me dotōtō rōze 'deni pili bine, Boko'ba bo ēdī gbī kōtō tize, dō'dōkō tuwō lende ame ga pili nere Boko'ba ki'di 'deni zīyī ne.”

34 Pītōrō ileki kiya zinnī, iya te, “Rō ma laka mikali 'deni Boko'ba bo o'dō geli dē du te zi bilaka ma kōtō mōtō.

35 Bo ēdī ti mī kēyī rō mbēmbē rō ya ame ga di mī kupō pili koro bo 'deni gbī rō bō kō'dō lende laka ne.

36 Ikalike lende laka nime Boko'ba koja zi bilaka 'ba Yisarele ne 'deni 'dō ki'di dikalike Boko'ba o'dō lende kēyī 'deni zize gō kō'du 'ba Yēsu Kurisītō. Bo na rō nere 'ba dō bilaka pili.

37 Ikalike wa ma tōnē ga Yēsu 'ba Nazareta koloma rō to'dō mo pili kote mī dōyayī 'ba Yudayi bine ne 'deni gbī. Bo isaki to'dō wa naga nime di Galilaya mī kada ma Yowani kēdī rō tuwōwō mo zi bilaka tako mī bapatisi.

38 Kina me ikalike lende laka 'ba Boko'ba ame bo ki'di tigo abo ti Nyī Kōtō Laka zi Yēsu ne 'deni. Ame ki'di bo ngī koloma rō tilaki to'dō lende laka zi bilaka bi tileṅṅ ya ame ga pili Satani ka'da 'deni

ne. Boko'ba ēdī ti bo kina ma 'dō ki'di bo kō'dō wa naga nima.

39 Ze ame ga rō bō laja abo ga ne dō'ja wa ame ga pili bo kō'dō mī dōyayī 'ba Yudayi ti gawo 'ba Yerosalema ne 'deni. Kina me bilaka upō bo 'deni ti tutōtī bo dō ngērī tōrō.

40 Ne tine mī tō'dō dō mota Boko'ba i'di bo kēnyī kōdō yaga di mī tōlē, ki'di kō'ja kinē bo.

41 Bilaka ma laki na dē pili kō'ja kinē bo, ze ame ga Boko'ba kigeli 'deni mōlo 'dō diya lende abo nime ne, ze na nge dō'ja kinē bo, donyo akonyo, duwē wa gbī bi kōtō ti bo di pōtō tōdō abo di mī tōlē.

42 Bo ose gōmo 'deni zize gō diya lende abo zi bilaka 'dō ki'di bilaka kikali ngī bo na rō bō ame Boko'ba kigeli 'deni 'dō kiya burē 'ba bilaka pili ame ga gba rō ma kīdīdī ne gbī ti ya ame ga kōlē 'deni ne.

43 Bō kumē lende ni oloma 'deni tōnē rō tiya lende gō kō'du abo bine, iya te, ya ame ga pili ki'di dōnnī gō lende abo ne ti kō'ja akola gō lende kēnyē ngī ti mōyī bo.”

Boko'ba Odo Nyī Kōtō Laka Dō Bō Lōwō

44 Kō'ja Pītōrō kēdī gba rō tiya lende naga nime na Nyī Kōtō Laka 'ba Boko'ba kila'ba ngī pili dō ya ame ga kēdī rō tuwō mo ne.

45 Kina Yudayi ma tōnē ga rō bilaka 'ba kanisa kako ti Pītōrō ni di Yapō ne kōtō ngī rō gōnnī gō lende 'ba Nyī Kōtō Laka ame Boko'ba ki'di gbī zi ya ame ga kinza rō Yudayi ne.

46 Lijē uwō bō lōwō naga nima pili koloma ngī rō tilende rō kpa lōwō mōtō ga gbī to'dō yēē'dī zi Boko'ba. Tine Pītōrō iya te,

47 “Nyī Kōtō Laka ila'ba 'deni gbī dō ya naga nime kōzō ma tōnē kila'ba dōze ne tara. Ōtō mōtō inza kpe 'dō kota ze di bi tōdō mini 'ba bapatisi dōnnī.”

48 Kina bo ki'di ngī 'dō kōdō mini 'ba bapatisi dō ya naga nima 'dō lijē kēdī rō 'ba Yēsu Kurisītō ga. Tine lijē ititi bo 'dō bo koloma titi kō'dō tō'dō dō ndō tara tinnī yayi.

11

Kɔnyi 'Ba Bo Löwö

¹ Kina lēbī 'ba lende 'ba bo löwö naga nima ki'di dönñi 'deni go lende 'ba Boko'ba ne kōmō ngi mbili bo laja 'ba Yēsu ga gbi ti bilaka mōto ga 'ba kanisa ame ga mi dɔyayi 'ba Yudayi ne.

² Kina ɔdo Pitörö ni kileki 'deni kari Yerosalema tine, ya ame ga kēdi kōnyö 'bēnni ti lende 'ba tilele bo löwö ne oloma ngi ro tamo ti bo.

³ Lijē iya te, “Go wa'di na kari koloma ngi ro nba mi liɔo 'ba ya ma kinza kilele dē naga tonyo akonyo bi koto tinni gomo?”

⁴ Kina Pitörö kēnyī ngi bi tiyētī go wa ame ga ko'do rōnni zi bo ne di bi tisaki mo.

⁵ Bo iya te, “Mi kada ma do koto mōto ko'ja mēdi ro to'do mōtu di Yapo kina nyi ko'de ngi doma. Mo'ja wa mōto kēdi kako bēri di mitoro kozo boɔgo ma löbu tara. Wa nima oloma ngi ro tako kozo iya te ēdi ro tombi mo di do kumu mo ga kpaki sowo, kina kako ngi ngosi ngila ma.

⁶ Kina moloma ngi ro tinyeli mo tine wa ma mo'ja yimo yayi ro dɔkomali yēri 'ba yi mōkō kpaki ti 'ba liɔo ti wa ame ga kēdi kele kebe bēri ne ti yali ni.

⁷ Tine muwō birō kudu ngi kako di mitoro kiya te, 'Pitörö ēnyī tōro kupō wa naga nime konyo.'

⁸ Miya te, 'Bu'bu nere, minza mo'do tara. Monyo wa ame ga kō'du ki'di 'ba Boko'ba kiya ro wa ma kēnyē ne dē molo.'

⁹ Kina birō kudu ngi 'böwu kako di mitoro, iya te, 'Wa ame ga Boko'ba kiya 'deni ro ma laka ne kinza kiya dē te ēdi ro ma kēnyē.'

¹⁰ Lende nime o'do rōni nbo mi mota kina wa nima kileki ngi kari mitoro.

¹¹ Mbowā di pōtō mo yo na bilaka mota mōto ga kōmō ngi liɔo nima mēdi teyi yayi ne. Bo mōto na koja lijē di Kayisariya kako goma.

¹² Nyi Koto Laka iya zō kinza mere dē di bi tari ti ya naga nima. Kina mēnyī ngi mari tinni. Löndō ze ma modɔokoto naga nime ēnyī gbi kari koto tō. Na dari dōmō liɔo 'ba Koroneliyo yayi.

¹³ Tine Koroneliyo oloma ro tiyētī mo zize, tēgē bo o'ja malayika kodo koro mi rō abo. Kina malayika nima kiya zi bo, iya te, 'Oja bo laja 'bi ga kari Yapo go bo mōto ro Simona Pitörö

¹⁴ 'do bo kako kiya kori 'ba konyi ame 'do kolo ye pili ti bilaka 'bi ga di mi tölē ne ziyi.'

¹⁵ Kina misaki tiya lende ngi zinni. Tine ko'ja mēdi gba ro tiya lende yo na Nyi Koto Laka kila'ba ngi dönñi gbi kozo ma tōnē kila'ba doze ne.

¹⁶ Kina momeri go lende 'ba nere Yēsu tōnē ngi ame bo kiya te, 'Yowani o'do bapatisi 'deni tōnē bine do bilaka ti mini, ne ti kobapatisi ye 'deni ti Nyi Koto Laka.'

¹⁷ Kina me do'ja 'deni ma Boko'ba ki'di Nyi Koto Laka abo zi bo löwö naga nima gbi ro ma koriya kozo ma tōnē bo ki'di zize mi kada ame di'dike doze go lende 'ba nere Yēsu Kurisitō ne. Ne ma yē na 'do mota go ndobo 'ba Boko'ba?"

¹⁸ Kina ɔdo lijē kuwō lende naga nime Pitörö kiya ne 'deni tine lijē ɔro ngi di bi tamo ti bo. Lijē pili i'di ngi tilēlu Boko'ba, iya te, “Dikali 'deni Boko'ba i'di kori 'ba do koto 'deni gbi zi bo löwö tamo mo mi didi.”

Kanisa Ma Anitokiya

¹⁹ Mi kada naga nima yayi bilaka ma konzi 'ba kanisa ita'ba 'deni di mi Yerosalema kiyēyi rōnni di zi gomo ame kēdi kodo kulōwō rōnni di pōtō tölē 'ba Setepano ne. Ya mōto ga ala 'bēnni nbo Pōnikē, mōto ga mi Kupuriyō, mōto ga mi Anitokiya. Di mi go bi naga nima yayi lijē oloma nge ro tiya lende 'ba Yēsu zi bilaka ame ga ro Yudayi ne.

²⁰ Tine bilaka 'ba kanisa mōto ga ame di Kupuriyō ni ti Kurēnē kirina kari Anitokiya yayi ne, iya 'bēnni laja laka 'ba nere Yēsu ngi zi bilaka kpaki ti ya ma kinza ro Yudayi.

²¹ Boko'ba i'di tigo mo ngi zinni. Na bo löwö ma konzi ki'di dönñi ngi ro ma laka go lende 'ba nere Yēsu.

²² Lēbī 'ba lende nime ari kōmō zi bilaka 'ba kanisa ame ga mi Yerosalema ne. Kina lijē koja Baranaba ngi kari Anitokiya yayi tonjo lende nima.

23-24 Bo rɔ bilaka ma laka lo ti Nyi Koto Laka bo ki'di do bo 'deni go lende 'ba Yesu ti doki'di koto. Jdo bo kari ko'ja Boko'ba ko'do ye'yi 'deni zi bilaka 'ba kanisa di Anitakiya tara tine, bo ngi rɔ lonɔ go lende mo. Kina bo koloma ngi rɔ tiyija go wa ame ga 'do ki'di lijɛ kedi rɔ 'ba nɛre Yesu ti mi keddi ne zinni. Kina ya ma konzi moto ga ki'di donni ngi go lende 'ba nɛre Yesu.

25 Baranaba enyi di Anitakiya yayi kari Taraseso toma go Solo.

26 Bo ari ko'ja Solo di yayi bo kogba kari timo Anitakiya. Kina lijɛ kari kodo'bo ronni ngi ti bilaka 'ba kanisa ama ga yayi ne tiyandi bilaka ma konzi moto ga nbɔ kɔmɔ kɔɔ koto. Di Anitakiya yayi na bilaka kisaki dogba tidɛki bo kosɔ go Yesu ga rɔ 'ba Kurisitɔ ga.

27 Mi kada naga nima yayi bo kumɛ lende 'ba Boko'ba moto ga ako di Yerosalema mi Anitakiya yayi.

28 Kina Nyi Koto Laka ki'di bo ma koto moto di mi lonɔgo lijɛ, moyi mo rɔ Agabo, ngi kenyi torɔ tiya lende. Bo iya te, seyi ma lobu edi kako kila'ba mi do'yayi pili. (Seyi mo nime na kila'ba 'jaa tonɛ mi kada ma Kolawodiyo kedi rɔ bo dolinɔ 'ba Romo ne.)

29 Kina do bilaka 'ba kanisa ame ga Anitakiya yayi ne kuwo lende nima Agabo kiya ne 'deni tara tine, lijɛ pili rɔ kotokoto i'di girisi ngi kɔzo ame lijɛ kedi timo ne tara 'do tokonyi londɔ nni ame ga mi do'yayi 'ba Yudayi ne timo.

30 Lijɛ ireke girisi nima ki'di kɔzi Baranaba ni tine, na Baranaba ni ti Solo koto ngi kari zi lobu 'ba kanisa ma mi Yerosalema.

12

Erode Odo Gomo Rɔ Bilaka 'Ba Kanisa

1 Mi kada naga nima na nɛre Erode ki'di rɔ bo ngi todo gomo rɔ bilaka 'ba kanisa.

2 Bo i'di kupɔ Yakoba londɔ 'ba Yowani ni ti mbele.

3 Kina do bo konɔgo lende nime konmi 'deni doki'di lobu 'ba Yudayi ni tine, bo ololo ngi nduwɛ to'do mo rɔ ma kenye. Bo i'di bo kanya abo ga ngi kinda'ba Pitoro. Lende nima o'do roni mi kada 'ba karama 'ba Pasaka.

4 Kina ki'di Pitoro ngi mi maboso, bo kanya 'butɛ doomu dookoto koloma rɔ toda mo rɔ sowo sowo. Erode o'doko 'do bo kodo karama do Pitoro kɔmɔ bilaka pili di potɔ kada 'ba Pasaka nima,

5 na bo ki'di Pitoro ngi 'do koloma mi maboso. Tine bilaka 'ba kanisa edi nduwɛ rɔ tititi Boko'ba 'do kokonyi Pitoro.

6 Mi korondo ame gba di kɔmɔ bi kezɛ 'ba kada nima Erode kiteri todo karama do bo yimo ne, i'di bo ko'do 'deni mi maboso yayi mi lonɔgo bo kanya riyɔ. Udodu bo ti zingiri riyɔ 'do, ki'di bo kanya korɔ pili rɔ go kpadori 'ba maboso mo nima.

7 Tine yo na malayika 'ba Boko'ba kodo ngi zi bo di mi maboso yayi, kina bi kɔpo koyi mi ro 'ba maboso nima ngi pili yaga. Malayika nima okoso dokonyo bo kindinji bo yaga, iya te, "Enyi welo toro."

Kina zingiri tone ga kilayi ngi go donni yaga di kɔzi bo.

8 Malayika nima iya te, "Udodu gasi 'ba go bonɔgo 'bi kusu wari 'bi ndiyi."

Kina do Pitoro ko'do wa naga nima 'deni pili tara tine, malayika nima iya te, "Olo bonɔgo ma lobu 'bi royi kosɔ goma."

9 Kina Pitoro kosɔ ngi go malayika nima kodo kari yaga di mi maboso. Tine bo ikali lende nima malayika ko'do ne de laka, inda za zi bo kozo nyi na kedi ko'de do bo.

10 Kina lijɛ kiteli bo kanya ma dogba mo ngi, lijɛ kiteli ma di gomo 'bowu, lijɛ kari komo kpa reki 'ba maboso ame 'do kari ngi mi gawo ne. Kpadori yamo nima urogo roni ngi yaga go doni, lijɛ kodo nduwɛ kari rɔ go kori 'ba mi gawo. Di yayi na malayika nima kari e'bɛni ngi kola Pitoro.

11 Tine na 'jaa Pitoro kikali go wa nima ko'do roni zi bo ne. Bo iya te, "Ro ma laka mikali 'deni ngi Boko'ba na me koja malayika 'beni kako kɔmɔ ma di kɔzi Erode, gbi di zi gomo ame bilaka lobu 'ba Yudayi ko'doko to'do mo zo ne."

12 Kina do bo kikali go bi 'deni di yayi tara tine, bo ari ngi linɔ 'ba Mariya ma 'ba Yowani ame kidɛki moyi bo moto gbi rɔ Marako ne. Bilaka 'ba kanisa ma konzi ototo ronni 'deni yayi kedi rɔ tititi Boko'ba 'do kokonyi Pitoro.

13 Bo ukökö kpadörì 'ba reki 'ba rò liṅo nima. Kina nyiti m̀to ame kèdì ko'do ndobo mì liṅo nima yayi, möyì mo rò Roda, kari ngì tonḡo mo.

14 Tine loko ari kuwö ngì rò mugu Pìtörö. Kina odo loko kikali 'deni rò mugu bo tara tine, loko ngì rò lḡo rò mbembè ḡo kö'du mo. Kina loko kirina ngì titi kileki tiya mo zi ya ma laki naga nima gba kinza loko kurögö kpadörì yaga. Loko iya te, "Pìtörö na me 'dè yaga 'dè yayi."

15 Lijè iya zini tégè, "Rumö na kösö 'deni döyì."

Loko iya te, "Rò ma laka bo èdì yayi."

Lijè iya te, "M̀toḡa malayika 'ba tonḡo ḡo bo na."

16 Tine Pìtörö èdì gba rò tukökö kpadörì 'ba reki nima. Kina lijè kari kurögö kpadörì ngì ko'ja rò bo, na lende mo kigayi lijè ngì.

17 Bo ombi közi bo zinni 'do lijè kudumö titi yaga. Na bo kiyèti ḡo wa ame Boko'ba ko'do zi bo koja bo yaga di mì maboso ne. Bo iya te, "Ari kiyake lende nime zi Yakoba gbì ti löndö ze m̀to ga."

Kina bo kënyi ngì kari nduwè bito to ne ga.

18 Kina odo kömö 'deni mì kano bi tine, kamo lisa ma löbu ti rò kilè'di ila'ba ngì zi bo kanya tönè ga kpa maboso ne. Lijè ikali dè wa'di na ko'do rönì 'deni zi Pìtörö.

19 Kina Erode ki'di lijè ngì 'do toma Pìtörö, ne tine lijè o'ja bo dè du te. ḡo kö'du mo na bo koloma ngì rò tititi kpenni ki'di 'do kupö lijè yaga.

Tölè 'Ba Erode

Tënyi 'ba Erode di döyayi 'ba Yudayi yayi na bo kari koloma Kayisariya.

20 Odo bo kèdì 'deni rò ndo'ji ti bilaka 'ba Tura ni ti Sidona na lijè koja bilaka 'benni m̀to ga ngì kari tilende ti bo. Dḡba mo lijè i'di bo m̀to rò Bolaseto rò bo do rò 'ba nere na titi kokonyi lijè. Tine na lijè kari kilende zi Erode 'do ki'di mì bo këyi rönni, römöyì bilaka 'benni ga oloma rò tugö nyönyu di döyayi abo.

21 Kina bo kuwöwö lende mo ngì 'do bilaka kototo rönni mì kada nima mì kpa kototo. Kina bo kolo bḡḡo abo 'ba nere

ngì, bo kari koloma do kitì abo kilende zi bilaka naga nima pili.

22 Tine na lijè pili kënyi ngì kulörì kozo timo, iya te "Ame bilaka lesi na dè kpe kèdì kilende, Boko'ba na."

23 Kina malayika 'ba Boko'ba kako kodo roko'o ngì do bo, römöyì bo i'di bilaka 'deni kebe za tilèlu bo kola Boko'ba. Kina kuru konyo wa 'ba mì bo ngì, bo köle yaga.

24 Mì kada naga nima na bilaka ma konzi kinda'ba lende 'ba Boko'ba ngì. Kina bilaka 'ba kanisa konzi ngì rò ma kënyè.

25 Tine Baranaba ni ti Solo ote ndobo 'benni 'deni di mì Yerosalema na lijè kileki ngì kari Anitokiya. Lijè ogba Yowani tönè kidèki möyì mo m̀to gbì rò Marako ne ngì kari tinni.

13

Toja Baranaba Ni Ti Solo

1 Bo kumè lende 'ba Boko'ba m̀to ga ti bo kamo kiyandi ni èdì gbì mì löḡö bilaka 'ba kanisa mì Anitokiya yayi. Lijè na rò Baranaba ni ti Simona ame möyì bo m̀to gbì rò Bò Kölu ne, ti Lukiyö di Kurènè, ti Manaya ame rò bo murè ma kiyöbu bi koto ti bo doliḡo Erode ma dḡba tönè bine ne ti Solo.

2 Kina odo lijè kebe ngì mì kada m̀to to'do mötu zi nere Boko'ba gbì toro kpenni tine, Nyi Koto Laka iya zinni, tégè, "Ozake Baranaba ni ti Solo zö 'do lijè kari to'do ndobo ame migeli lijè dömöyì mo ne."

3 Kina bilaka 'ba kanisa naga nima koloma ngì rò toro kpenni ti mötu ko'do. Kina lijè ki'di közinni ngì do Baranaba ni ti Solo koja kòri.

Kupuriyö

4 Kina odo Nyi Koto Laka koja Baranaba ni 'deni ti Solo kari tara tine, lijè ari ngì Selokiya ame ḡosi kpa mini löbu ne. Di yayi tine, na lijè këki ngì mì sorope kari mì döyayi 'ba Kupuriyö.

5 Lijè ari kömö mì gawo 'ba Salami. Kina lijè kari ngì tiya lende 'ba Boko'ba mì rò 'ba mötu 'ba Yudayi ame ga yayi ne. Tine Yowani Marako na koloma rò toja laja zinni.

6 Lijë ënyï di yayi kari nduwë rɔ mi dɔyayi 'ba Kupuriyö ñbô kômô mi gawo 'ba Papo. Di yayi na lijë kari kondɔsɔ ngï ti bɔ kata mɔtɔ ko'dɔ rônï rɔ bɔ kumë lende 'ba Boko'ba. Bo rɔ Yudayi kidëki möyï bo rɔ Barayësu, möyï bo mɔtɔ gbï rɔ Eliyama, 'jɔ 'ba lende mo tégë bɔ kata.

7 Bo ëdi koloma liŋɔ 'ba turu ma löbu 'ba Romo ame rɔ bɔ doliŋɔ nima ne. Turu löbu nima möyï mo rɔ Serogiya Pɔlo ne ngï rɔ bɔ dɔ kitëwu 'ba tikali lende. Kina bo kose Baranaba ni ti Solo ngï kako zi bo römöyï bo o'dɔkɔ tuwö lende 'ba Boko'ba.

8 Ne tine bɔ kata nima ö'bô ngï yayi tamo dönnï römöyï bo o'dɔkɔ dë 'dɔ turu bɔ doliŋɔ nima ki'di dönnï gɔ lende 'ba Yësu.

9 Solo ame kidëki möyï mo mɔtɔ gbï rɔ Pɔlo ne ngï lɔ ti Nyï Kɔtɔ Laka kina ki'di bo ngï kuyï kɔmɔ bo kɔŋgɔ dɔ bɔ kata nima.

10 Bo iya te, "Ni kole 'ba Satani, ni 'bëyï rɔ bɔ 'bölu gbï rɔ bɔ dɔ kindëndë. Ö'bô to'dɔ ya ti bilaka ame ga rɔ bɔ lende laka ne kebe tuyï mi lende 'ba Boko'ba kiya yaga rɔ bëti.

11 Kina me miya ziyï, ñere Boko'ba kodɔ karama mo döyï giri nime. Bo ki'di kômöyï nima kôlu yaga kinza ko'ja wa mɔtɔ ra titi mi tö'dö dɔ ndö nime."

Kina gɔ bi kuyï rônï ngï rɔ mandölu zi bɔ kata nima. Bo koloma ngï rɔ tomomo gɔ bi toma bɔtɔ mɔtɔ ame 'dɔ kokokɔ bo.

12 Lende nime i'di turu bɔ doliŋɔ nima ngï ki'di dönnï gɔ lende 'ba ñere Yësu. Kö'du 'ba akiyandi nima igayi bo 'deni.

Anitokiya Ma Pisidiya

13 Kina Pɔlo ni kënyï ngï di Papo yayi. Lijë ëki mi sorope tumu dɔ mini löbu kari Peroga ame rɔ gawo mɔtɔ mi dɔyayi 'ba Pambuliya ne. Kina Yowani Marako kola lijë ngï yayi kileki kari Yerosalema.

14 Lijë ënyï di Peroga kari nduwë ñbô kômô Anitokiya mi dɔyayi 'ba Pisidiya. Mi kada 'ba rɔ kindawo 'ba Yudayi na lijë kari mi rö 'ba mötu kari koloma bëri yayi.

15 Kina ɔdɔ kidëki kö'du ki'di ma Musa kugu 'deni gbï ti buku 'ba bɔ kumë lende 'ba Boko'ba tine, bɔ dɔ rö 'ba mötu naga nima oja laja kari zinnï. Lijë iya te, "Löndö ze ga, ɔdɔ këddike ti lende ame

rɔ 'ba ti'di mi këddi zi bilaka ko'dokoke tiya mo, iyake."

16 Kina Pɔlo kënyï ngï tɔrɔ kiyëyï dɔ közi bo bi tiya lende. Bo iya te, "Kpe bilaka 'beze ga 'ba Yisarele gbï tiye kpe bɔ löwö ma koro Boko'ba naga nime, uwöke doma.

17 Boko'ba ame bilaka 'ba Yisarele pili koro ne igeli lijë 'deni rɔ 'ba bo ga. Mi kada ma lijë këdi rɔ atöli mi Ezipeto bo i'di lijë konzi rɔ mbëmbë. Bo oja lijë 'deni kodɔ yaga di mi Ezipeto ti tigɔ abo,

18 bo koloma rɔ tɔŋgɔ gönnï mi kɔmɔ kɔɔ 'butë sowɔ ame ga lijë ko'dɔ mi mökö ne.

19 Bo i'di lijë ka'da bilaka dɔ'be modomoriyö ame ga këdi koloma mi Kanana ne ngï bo ki'di yayi nima zinnï.

20 Lende naga nime o'dɔ rönni 'deni pili mi kɔmɔ kɔɔ kuluku modomosowɔ (450).

Tine Boko'ba i'di bɔ ko'dɔ burë na koloma rɔ bɔ dönnï ñbô kômô mi kada 'ba bɔ kumë lende abo Samölë.

21 Tine lijë ititi Boko'ba 'dɔ ki'di ñere rɔ bɔ doliŋɔ zinnï. Kina bo ki'di Solo kole 'ba Kisi di mi göli 'ba Benyimona ngï rɔ ñere ma löbu 'ba dönnï ñbô kɔmɔ kɔɔ 'butë sowɔ.

22 Di gomo na Boko'ba kiyese Solo yaga ki'di Dawidi rɔ bɔ doliŋɔ. Boko'ba iya lende 'deni gɔ kö'du 'ba Dawidi kɔzɔ a nime te, 'Ma ti mi këyï rɔ mbëmbë gɔ lende 'ba Dawidi kole 'ba Yisayi römöyï bo o'dɔ wa ame ga pili mo'dokɔ ne 'deni.'

23 Yësu di mi kupö Dawidi, bo na Boko'ba ki'di 'deni 'dɔ kɔmɔ bilaka 'ba Yisarele di mi tölë kɔzɔ ame bo kiya 'deni mɔlo ne tara.

24 Tine gba kinza Yësu kisasi ndobo abo dë, Yowani oloma 'deni rɔ tuwöwö mo zi bilaka 'ba Yisarele 'dɔ lijë koto dönnï di mi lende kënyë 'bënnï ga gɔ bo kodɔ mini 'ba bapatisi dönnï.

25 Kina ko'ja Yowani këdi ko'dɔ 'deni kɔzɔ dɔ tote ndobo 'ba bo, bo iya zi bilaka, tégë, 'Ma na dë rɔ bɔ ame komerike rɔ ma ne. Bɔ mɔtɔ ëdi kako to'dɔ ndobo di pötö ma bine. Bo na löbu mbiri di doma, ma 'bama mëdi titiyi. Wari 'ba ndi bo pele minza mɔ'bo tope mo.'

26 Kina me mëdi miya ziye kpe löndö ame ga rɔ kupö Abarayama ne gbï tiye

kpe bo löwö ame ga koroke Boko'ba 'deni ne, ze na me Boko'ba koja laja 'ba tomo wa di mi töle nime 'deni zize.

²⁷ Tine bilaka 'ba Yerosalema kpaki ti bulöbu 'benni ga ikali Yesu de ro Kurisitö ame Boko'ba koja kako dolinö bine ne. Lijë ikali 'jo 'ba lende ame ga bo kumë lende 'ba Boko'ba kugu molo bine lijë kö'bö tidëki mo mi kada 'ba ro kindawo ne de. Lijë odo karama do Yesu kupö yaga, kina me ki'di lende 'ba bo kumë lende tonë ga ko'do röni 'deni ngi ro ma laka.

²⁸ Lijë o'ja lende moto ame 'do kodo karama 'ba töle do bo gomo ne de pele di ro bo, lijë odo bo ngi nduwë zi turu bo do yayi Pilato kupö bo yaga.

²⁹ Kina lijë ko'do ngi pili kozo lende ma tonë ga kugu molo go kö'du abo ne tara. Lijë utöti bo do ngëri kogba töku bo bëri di pötö mo kari kusu mi ti'börö 'ba töku.

³⁰ Ne tine Boko'ba i'di bo 'deni ngi kodo yaga di mi töle.

³¹ Ya ame ga koloma ro tilingere ti bo di Galilaya kala Yerosalema ne o'ja kinë bo 'deni mi tö'dö do konzi. Kina me lijë këdi 'deni ro tiya lende mo zi bilaka 'ba Yisarele le'jete.

³² Kina me dako 'deni tiya lende 'ba laja laka 'ba Boko'ba ziye 'do kikalike ngi wa tonë Boko'ba kiya zi 'bu ze löbu ga kiya te bo edi ko'do ne,

³³ Kina me bo ko'do 'deni zize ame ro kupö 'ba minni ga ne. Bo i'di Yesu 'deni kodo di mi töle. Lende nime na tonë kugu mi Akilëlu ma mi riyo, kiya te, 'Ni na ro kole ma. Tone ma na 'deni ro 'bu yi.'

³⁴ Lende go tado 'ba Yesu di mi töle nime kinza yida ro bo kenme de mi gö ne na Boko'ba kiya bine, kiya te, 'Ro ma laka ti mo'do yeyi doye ti wa kele tonë ga miya lende mo zi Dawidi ne.'

³⁵ Go kö'du mo na me gbi 'do ki'di Dawidi kiya te, 'Inza kola yida ro bo laja 'bi kenme mi gö.'

³⁶ Kina me dikalike 'deni Dawidi o'do ako'doko 'ba Boko'ba mi kada 'ba loma abo ga, kina odo bo köle tine usu bo ngi ngila 'bu bo löbu nni yida ro bo kenme yayi.

³⁷ Ne tine Yesu na Boko'ba ki'di 'deni kodo di mi töle, bo na yida ro bo kenme de.

³⁸ Uwöke lende nime laka, löndö ma ga. Kö'du go lende 'ba Yesu na me ki'di 'do medi miya ziye miya te, Boko'ba o'doko tola ye go lende kënyë 'be ga ne.

³⁹ Molo tonë bine kö'du ki'di 'ba Musa i'di ye de këddike ro do ngölö di mi lanba 'ba lende kënyë 'be ga. Ne bo ame ki'di döni 'deni ngi go lende 'ba Yesu ne 'deni ro do ngölö di mi lanba 'ba lende kënyë abo ga pili.

⁴⁰ Kina me medi miya ziye, i'dike komoye kandi laka kinza lende tonë ga bo kumë lende 'ba Boko'ba kiya molo bine ga ne ko'do rönni ra ziye. Ame kiya te,

⁴¹ 'Kpe bo kose doma tonë ga, ongoke ti. Medi mo'do lende ame kigayi ye ne, kina ti köleke ngi yaga, romöyi wa naga nime mo'do mi kada ma 'beye nime, odo kiya te kiya pele ziye o'dokoke de yo ti'di doye gomo.' "

Ma Konzi Uwö Laja Laka

⁴² Kina odo Polo ni kodo 'deni yaga di mi rö 'ba motu di pötö lende naga nime tine, ya naga nima ititi lijë 'do kako kiya lende nima gbi mi kada 'ba ro kindawo ma di go ama.

⁴³ Di bi tita'ba 'benni 'deni di mi rö 'ba motu tine, Yudayi ma konzi moto ga ti bo löwö ma konzi ame ga koro Boko'ba 'deni ko'do rönni ro Yudayi ne ari ngi koto ti Polo ni, kina Polo ni kiya lende ngi zinni 'do lijë kö'bö ti'di dönni go mi këyi 'ba Boko'ba.

⁴⁴ Mi kada 'ba ro kindawo ma di go ama na bilaka 'ba mi gawo nima kolo ngi pili tuwö lende 'ba Boko'ba.

⁴⁵ Kina odo Yudayi ko'ja bilaka 'deni kolo ro ma konzi tara tine, lende mo enyë ngi minni lijë kebe to'do kowasa tiya kpa kënyë ro Polo.

⁴⁶ Tine Baranaba ni ti Polo iya lende ngi ro do ngölö zi Yudayi naga nima, kiya te, "Boko'ba o'doko go diya lende abo titi dogba ziye. Ne kina me kilagike e'be 'deni ko'dokoke de 'do këddike ti didi ma nburunburu. Olomake, ti dari eze zi bo löwö.

47 Nere Boko'ba ose lende nime 'deni molo zize, iya te, 'Mi'di yi 'deni ro bi koro zi bo lowo 'do tileme kori 'ba didi zi bilaka pili 'ba dayayi nime.' ”

48 Kina odo bo lowo naga nima kuwo lende 'ba Polo nime 'deni te tine, lijé ngi ro lonjo kebe bi to'do yee'di zi Boko'ba go ko'du mo. Ya ame ga Boko'ba ko'doko 'do keddi ti didi ma nburunburu ne i'di donni ngi ro ma laka go lende 'ba Yesu.

49 Kina lende 'ba nere Yesu kita'ba ngi kogba mi dayayi nima.

50 Tine Yudayi ni enyi kari koco zi 'ja bo wa ma koro Boko'ba naga gbi ti bilaka ma lobu 'ba mi gawo nima 'do ko'do wa kenyé zi Polo ni koga yaga di mi dayayi 'benni nima.

51 Kina Polo ni komba lupu 'ba ndinni ngi ro lomu ro ya naga nima, lijé kari ebenni Ikoniya.

52 Ne tine bo kosó go Yesu ga ma mi Anitakiya yayi 'deni ngi ro lonjo lo ti Nyi Koto Laka.

14

Ikoniya

1 Di Ikoniya yayi lende o'do ronni gbi zi Polo ni kozo ma ko'do ronni di Anitakiya. Lijé ari kiya lende 'ba Boko'ba gbi mi ro 'ba motu 'ba Yudayi di yayi. Kina Yudayi ma konzi moto ga ti bo lowo ni ki'di donni ngi go lende 'ba Yesu.

2 Ne tine Yudayi ame ga kilagi lende 'ba Yesu ne ari ki'di bilaka 'ba dolinjo nima ngi gbi kenyi ro 'diri ti Polo ni.

3 Ne pele tara Polo ni oloma titi kigabi yayi tiya lende 'ba nere Yesu ngi ro do ngolo kinza tikere. Kina Yesu ki'di lijé ngi koloma ro to'do wa ma konzi ame ga lende mo kigayi bilaka ne 'do kileme ngi omba lende 'ba mi keyi abo edi ro ma laka.

4 Go ko'du mo na ki'di bilaka 'ba mi gawo nima koza minni ngi, ya moto ga ro ma ko'doko lende 'ba Yudayi ni moto ga ro ma ko'doko lende 'ba Polo ni.

5 Kina Yudayi ni kari kusus kpenni ngi ti bilaka 'ba dolinjo nima kpaki ti lobu 'benni ga 'do to'do kosi kasi zi Polo ni ku'du ti doku kupo yaga.

6 Ne tine Polo ni uwó lende mo ngi molo kina lijé kenyi ngi di Ikoniya yayi kirina kari Lusétura ni ti Darobe ame mi dayayi 'ba Lukoniya ne. Kina lijé kilingere ngi gbi kebe mi dolinjo ame ga ngosinjosi yayi ne

7 tiya laja laka 'ba Boko'ba zi bilaka.

Polo Ilenjo Bo Moto Di Lusétura

8 Bo moto edi mi Lusétura yayi ndimo ga enme ngi kpaki riyó ko'bo ro kurutu beri molo go toyó mo.

9 Kina odo bo keddi 'deni ro tuwo lende ame Polo keddi kiya ne tine, Polo ongo komo bo na ko'ja ngi bo i'di do bo 'deni ro ma laka go lende 'ba Yesu 'do Boko'ba kilenjo bo.

10 Polo ilende zi bo ro ma kembe, iya te, "Enyi koro kodoro goyi toro."

Kina bo nima kogori ngi di beri kisasi tilingere di yayi.

11 Kina odo tinddi 'ba bilaka naga nima ko'ja lende nima Polo ni ko'do ne 'deni tine, lijé pili enyi ngi kozo timo ro ma kembe ro kpenni Lukoniya, kiya te, "Agoro uyi ronni 'deni ro bilaka mi longo ze."

12 Kina lijé ki'di moyi akoro moto ame kideki ro Zeyu ne ngi do Baranaba, moto ame kideki ro Erome ne ngi do Polo romoyi bo na ro bo kiya lende.

13 Bo do akoro Zeyu nima linjo mo edi gonyi reki 'ba gawo nima. Kina bo ko'de ngulo sa ngi kosi kpa reki yayi ti doworu. Lijé o'doko tumu ngulo sa naga nima ro roma zi Polo ni.

14 Kina odo Polo ni ti Baranaba kuwo lende nima ya naga nima ko'doko to'do mo ne 'deni tara tine, meri mo i'di lijé ngi kirica bonjo di ronni. Lijé irina kari mi longo tinddi 'ba bilaka naga nima ti tulori, kiya te,

15 "Kpe bilaka naga nime, wa'di ga na keddi ko'doke te? Ze gbi ro bilaka lesi kozo kpe te. Dako nime tiya lende 'ba laja laka 'ba Boko'ba ziye 'do ki'di kolake go toro wa ma yawa naga nime yaga koroke ro Boko'ba ame ti didi ne. Bo na me ko'ba mitoro ni ti dayayi gbi ti yopo ti wa ame ga pili keddi koloma yimo ne.

16 Molo tönë bine bo ola bilaka 'ba doyayi nime 'deni koloma rɔ to'do wa ame ga pili lijë ko'doko to'do mo ne.

17 Tine bo ö'bö tileme rɔ bo nduwë zi bilaka ti wa ma keke ma bo këdi ko'do. Bo i'di tɔrɔ ka'di ziye ki'di wa 'ba mi nyaka 'be ga kana 'do këddike rɔ lɔŋɔ ti akonyo."

18 Lende naga nime Pɔlo ni kiya pele kɔzɔ a nime te ne, o'do rɔ gbege na 'jaa kota ya naga nima di bi tumu roma zinni.

19 Mi kada do kɔtɔ mɔtɔ na Yudayi mɔtɔ ga kako di Anitakiya ame mi doyayi 'ba Pisidiya ne gbɛ di Ikoniya. Kina lijë koco ngi zi tindi ma konzi kari ku'du Pɔlo ti doku. Kina lijë kilala bo ngi yaga di mi gawo nima. Lijë omeri 'benni tégé bo ti köle 'deni.

20 Di pötö mo tine, bilaka 'ba kanisa ari tori bo kɔrɔ ngila bo yayi, kina bo kindiŋi ngi kënyi 'böwu kileki kari mi gawo nima.

Tileki Anitakiya Ma Suriya

Mi bi këzë mɔtɔ na lijë kënyi ti Baranaba kari Darobe.

21 Lijë ari kiya laja laka 'ba Boko'ba mi Darobe yayi kina lende kiya 'benni ki'di bilaka ma konzi ngi këdi rɔ bo kösö go Yësu. Di yayi tine na lijë kileki ngi kari Lusëtura ti Ikoniya ti Anitakiya mi Pisidiya.

22 Lijë ilingere ngi nduwë ti tiyandi bo kösö go Yësu ga keke mi go bi naga nima tiya mo zinni 'do lijë kö'bö ti'di dönni go lende 'ba Yësu ti mi këddi, iya te, "Ze pili dedí dombike gomɔ titi rɔ ma kënyé gba kinza do'jake nere löbu 'ba Boko'ba nime."

23 Lijë i'di ya mɔtɔ ga rɔ löbu 'ba kanisa mi go bi naga nima pili. Kina lijë koloma ngi rɔ to'do mɔtu tinni toro kpenni gbɛ tititi Boko'ba 'do kongo gönni römöyɛ lijë i'di dönni 'deni go lende abo.

24 Kina lijë kënyi ngi kilingere nduwë keke mi doyayi 'ba Pisidiya nbö kömö mi doyayi 'ba Pambuliya.

25 Lijë ari kiya lende 'ba Boko'ba mi gawo 'ba Peroga, na lijë kiteli ngi kari Ataliya.

26 Di yayi na lijë këki mi sorope kileki Anitakiya. Go bi nima na tönë bilaka 'ba kanisa koja lijë di teyi kari to'do ndobo

nime ti mi këyi 'ba Boko'ba ne. Kina me ndobo mo tönë lijë ote 'deni.

27 Kina odo lijë kömö 'deni yayi tine lijë ototo do bilaka 'ba kanisa ngi, lijë kiyeti go wa ame ga pili Boko'ba ko'do zinni, gbɛ ti ame Boko'ba kumö kori 'deni zi bo löwö ame ga kinza rɔ Yudayi ne ti'di dönni go lende 'ba Yësu.

28 Kina lijë koloma ngi kigabi yayi ti bo kösö go Yësu ga ama yayi ne.

15

Kpa Kototo 'Ba Bo Laja Mi Yerosalema

1 Ya mɔtɔ ga ako di Yudayi mi Anitakiya yayi koloma rɔ tiyandi bilaka 'ba kanisa, iya te, a mɔtɔ ngi rɔ tɔmɔ di mi tolé zinni inza kɔtɔ te tine nge odo kilele lijë go kö'du ki'di 'ba Musa.

2 Kina lende nime ko'de kowasa ma löbu ngi mi löngö Pɔlo ni ti ya naga nima. Kina bilaka 'ba kanisa koja Pɔlo ni ngi ti Baranaba ti ya mɔtɔ ga di mi löngö lijë yayi kari Yerosalema, römöyɛ 'do lijë kari kiya ndi lende nime ti bo laja 'ba Yësu ga gbɛ ti löbu 'ba kanisa mɔtɔ ga.

3 Kina odo bilaka 'ba kanisa 'ba Anitakiya koja lijë 'deni go kori tara tine, lijë udö ngi keke mi doyayi 'ba Pöniké ti Somorona. Di mi go bi naga nime pili lijë ilingere nduwë ti tiya lende 'ba bo löwö ame ki'di dönni 'deni go lende 'ba Boko'ba ne. Go kö'du mo na bilaka 'ba kanisa ngi pili rɔ lɔŋɔ.

4 Kina odo lijë kömö Yerosalema tine, bilaka 'ba kanisa ti ya ma löbu mo ga ti bo laja 'ba Yësu ga ota lijë ngi rɔ nba. Kina lijë koloma ngi rɔ tiyeti go wa ame ga Boko'ba ki'di lijë ko'do ne.

5 Tine Parosi mɔtɔ ga ame ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu ne, iya te, "T'dike kilele bo löwö naga nima, 'do kiyake gbɛ zinni go lijë ko'do kö'du ki'di ame ga pili Musa kugu ne."

6 Kina bo laja 'ba Yësu ga kototo dönni ngi ti bilaka ma löbu 'ba kanisa tiya kori 'ba lende nime.

7 Kina odo lijë kiya lende nime 'deni ngi kari timo rɔ go kowɔ tine, Pitörö ényɛ tɔrɔ kilende zinni, iya te, "Löndö ma ga, ikalike 'deni tönë molo bine, Boko'ba igeli ma di mi löngö ye ki'di 'do bo löwö kuwö

lende 'ba laja laka abo di zö 'do lijë ki'di dönñi gomo.

⁸ Bo na ro bo kikali lende 'ba mi bilaka pili ro kotokoto. Kina me bo i'di Nyi Koto Laka abo 'deni gbi zinni kozo ma tonë bo ki'di zize ne tara, go kö'du mo 'do kileme lijë 'deni ro 'ba bo ga.

⁹ Bo o'do geli de zinni. Bo ikali lijë i'di dönñi 'deni go lende nime, kina me bo ki'di lijë 'deni ro ma kopo di mi lende kenyë 'benni ga.

¹⁰ Ne go wa'di na keddi ko'dokoke tiyozo Boko'ba gomo? Go wa'di na ko'dokoke ti'di ya naga nima 'do ko'do kö'du ki'di ma kitigo ame 'bu ze löbu ga ko'bo de to'do mo kina ze gbi do'bake de to'do mo ne gomo? Kinza ko'doke de tara.

¹¹ Nere ze Yesu o'do mi keyi 'deni zize Yudayi 'do di'dike doze go lende abo 'do bo kozo ze yaga di mi tole. Kina me bo ko'do 'deni gbi ko tara zinni ya ame ga kinza ro Yudayi ne."

¹² Di potö lende 'ba Pitöro nime na bilaka naga nima kudumo ngi pili. Kina Baranaba ni ti Polo kebe ngi tiyëti go lende 'ba go koto ame ga Boko'ba ki'di lijë ko'do mi löngö bo löwö ne.

¹³ Kina odo Baranaba ni ti Polo kote tiya lende ma 'benni 'deni tine, Yakoba enyi toro tilende, bo iya te, "Löndö ma ga, uwöke doma.

¹⁴ Simona iyëti lende 'ba konyi nime Boko'ba ko'do zi bo löwö ne 'deni tonë molo bine, ame Boko'ba ki'di bo löwö moto ga 'deni ro 'ba bo ne.

¹⁵ Lende 'ba Boko'ba ma tonë ga bo kumë lende kugu bine ne iya kö'du nime gbi kozo a nime te. Bo iya te,

¹⁶ 'Medi mileki mako kada moto. Kina ti mubo ligo 'ba Dawidi 'deni ngi ro ma lölöwö. Itiko 'deni yaga, ne tine ti mo'ba ngi kitigo kileki teyi.

¹⁷ Ti mo'do tara 'do bo do'be moto ga kikali ma ro nere 'ba dönñi. Kina bo löwö ame ga pili mi'di 'deni ro 'bama ga ne ti kako 'deni ngi zö.

¹⁸ Ame na ro lende 'ba Boko'ba.' Ze dikalike 'deni tonë molo bine.

¹⁹ Ne 'bama miya te kinza di'dike lende ma kirindi ma tara de zi bo löwö naga nima ki'di dönñi 'deni go lende 'ba Boko'ba ne.

²⁰ Waraga na go duguke zinni kiya te, kinza lijë konyo yida ame ga kumu zi akoro ne de, kinza lijë ko'do yeri de, yida ame ga kumu ngongoro mo de ne kinza lijë konyo de gbi, kinza lijë kuwe roma de.

²¹ Lende ma mbowa nime na nge 'do doseke zinni, romoyi kö'du ki'di ame Musa kugu ne ota go to'do wa naga nime 'deni pili di zize. Ze Yudayi do'böke tonë molo bine nduwë ro tidëki kö'du ki'di naga nime mi kada 'ba ro kindawo mi ro 'ba motu ze ga. Mi gawo ame ga pili bilaka ze ga keddi yimo ne, oloma nduwë ro tiyëti kö'du ki'di naga nime zize."

Ndöse 'Ba Bo Löwö

²² Kina bo laja 'ba Yesu ga ti bilaka 'ba kanisa pili ti ya ma löbu mo ga kigeli ya moto ga ngi di mi löngö lijë yayi 'do koja kari Anitokiya ti Polo ni ti Baranaba. Kina lijë kigeli ya ma löbu moto ga ngi riyö di mi löngö lijë ro Sila ni ti Yuda ame kidëki moyi mo moto gbi ro Barasaba ne.

²³ Kina lijë kugu waraga ngi ki'di zi ya naga nima 'do kari timo. Lende ma kugu mi waraga mo na me, "Ze bo laja 'ba Yesu ga gbi ti bilaka ma löbu 'ba kanisa, ze ro löndö ziye. Kina me dedi dugu waraga nime ziye kpe löndö ma mi Anitokiya ti Suriya ti Kilikiya kpe ame kinzake ro Yudayi ne. Dumötö ye pili laka.

²⁴ Duwö kö'du mo tegë boto moto to ne ga ari di bine ziye kari kogba doye konbenbe ye ti lende kiya 'benni ga. Boto naga nima ze na de doja lijë.

²⁵ Go kö'du mo na me dototo doze digeli ya naga nime 'do doja kari ziye yayi ti Baranaba ni ti Polo ame do'o lijë kulöwö ne.

²⁶ Lijë na gbi ro ya ame ga kilaña go didi nni 'deni to'do lende 'ba nere ze Yesu ne.

²⁷ Kina me dedi doja Yuda ni ti Sila kari ziye. Lijë edi kari kiya lende naga nime gbi ti kpenni ziye kozo ame dugu mi waraga nime ne tara.

²⁸ Lende ze ti lende ame ga Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba kiya zize ne na me. Kinza di'di lende ma kirindi kulöwö de ziye. Wa ame ga 'do ko'doke ne kina nge me.

²⁹ Kinza konyoke wa ame ga kumu zi akoro ne de, yida ame ga kumu ngongoro

mo dë ne kinza konyoke dë gbi, kinza kuwëke roma dë, kina kinza ko'doke yëri dë. Ɔdo kiya te kolake go wa naga nime 'deni pili kina laka. Ame na ro go ro lende 'ba waraga ze nime."

Lɔŋɔ 'Ba Bo Löwö

³⁰ Kina bilaka 'ba kanisa koja ya naga nima ngi kari koto ti waraga nima. Lijë ari nduwë mi kari 'bënni nima nbö lijë kömö Anitokiya. Kina ɔdo lijë kömö 'deni yayi tine, lijë ototo do bilaka 'ba kanisa ngi pili bi koto ki'di waraga nima teyi.

³¹ Ya naga nima idëki waraga tonë na lijë ngi pili ro lɔŋɔ go kö'du mo, römöyï lende mo ga okonyi lijë 'deni.

³² Tine Yuda ni ti Sila oloma titi kigabi tinni yayi. Lijë ro bo kumë lende 'ba Boko'ba kina lijë koloma ngi ro tokonyi ya naga nima ti lende ame ga 'do ki'di lijë këdi ti mi këddi ne.

³³⁻³⁴ Tine di pötö mo na ya naga nima koja lijë ngi go kari, iya te. "Arike ti mi këyi." Kina lijë kileki ngi kari mi Yerosalema zi ya ame ga koja lijë ne.

³⁵ Tine Pölo ni ti Baranaba oloma 'bënni titi kigabi Anitokiya yayi. Lijë oloma ngi nduwë ti ya mato ga ro tiyandi bilaka gbi tiya lende 'ba laja laka 'ba nere Yësu.

³⁶ Kina ɔdo lijë koloma 'deni kigabi yayi tine, Pölo iya zi Baranaba, iya te, "Dari tori bilaka 'ba kanisa ame ga mi dolinɔ ma tonë ga diya lende 'ba laja 'ba nere Yësu teyi ne go dari dongo ɔdo lijë ëdi tondo ga?"

³⁷ Baranaba o'doko 'do Yowani Marako kari tinni.

³⁸ Ne tine Pölo iya te inza ro ma laka zi bo nima 'do kari tinni, römöyï tonë pa bine bo ola lijë Pambuliya kinza ma bo kari dë nduwë tinni tote ndobo nima yo.

³⁹ Kina lijë kamo ngi go lende nime, lijë koza gönni ngi. Baranaba ogba Marako ti bo, lijë kari mi døyayi 'ba Kupuriyö.

⁴⁰ Tine Pölo igeli 'ba bo ro Sila na go kari ti bo. Bilaka 'ba kanisa ititi Boko'ba 'do konggo gönni. Kina lijë kari ngi.

⁴¹ Lijë ilingere kebe mi døyayi 'ba Suriya ti døyayi 'ba Kilikiya. Kina lijë koloma ngi nduwë ro tiyandi bilaka 'ba kanisa di yayi 'do lijë kö'bö ti mi këddi.

16

Tösö 'Ba Timatiyo

¹ Pölo ni ari kömö Darobe lijë kala nbö Lusëtura. Bi mo nima bo mato möyi mo ro Timatiyo ro bo kösö go Yësu ëdi teyi. Ma bo ro Yudayi ma ki'di dönï 'deni go lende 'ba Yësu, tine 'bu bo ro Giriki.

² Bo nime ro Timatiyo ne bilaka 'ba kanisa ame ga Lusëtura ni ti Ikoniya ne iya lende abo pili ro ma laka.

³ Go kö'du mo na Pölo o'doko togba Timatiyo ti bo mi lingere nima. Ne tine Yudayi ame ga këdi koloma mi døyayi nima yayi ne ikali 'bu 'ba Timatiyo ro Giriki. Kina Pölo kilele bo ngi 'do ki'di bo këdi ro Yudayi.

⁴ Kina lijë kilingere ngi nduwë kebe mi do gawo 'ba døyayi nima ti tiya ndose tonë bo laja 'ba Yësu ga ti löbu ma mi Yerosalema kose zi bilaka 'ba kanisa to'do mo ne.

⁵ Kina bilaka 'ba kanisa kö'bö ngi ti'di dönni go lende 'ba Yësu ti mi këddi. Kina bilaka ma konzi mato ga ki'di dönni ngi gbi go lende 'ba Yësu kozoli rönni ti bilaka 'ba kanisa.

Nyï 'Ba Pölo Di Torowa

⁶ Tine Nyï Koto Laka ota go Pölo ni ngi di bi tari tiya lende 'ba Boko'ba mi døyayi 'ba Asiya. Kina lijë kari ngi kebe mi døyayi 'ba Parugiya ni ti Galatiya.

⁷ Lijë ari kömö do maga 'ba Musiya. Lijë o'doko 'do tari tilingere kebe mi døyayi 'ba Bituniyö. Ne tine Nyï Koto Laka 'ba Yësu ota gönni ngi di bi tari.

⁸ Kina lijë kari ngi nduwë kebe mi Musiya nbö kömö mi gawo 'ba Torowa ame ngosi kpa mini löbu ne.

⁹ Mi korondo mo nima na nyi ko'de ngi do Pölo kileme bo mato di mi døyayi 'ba Makedoniya këdi koro yayi koma'jo roni zi bo, iya te, "Ako tokonyi ze di mi Makedoniya bine."

¹⁰ Di pötö nyi 'ba Pölo nime na dënyï ngi domo tari Makedoniya. Römöyï dikali 'deni di go nyi nima Boko'ba o'doko ze go dari diya laja laka abo zi ya naga nima.

Ludïya Di Piliyöyï

¹¹ Kina dëki ngi mi sorope di Torowa yayi dumu dari mi döotu mato kidëki

möyï mo rɔ Samotorake. Mi bi kězë ma di pötö mo na dari nduwë ti sorope dömö mi gawo mɔto kidëki möyï mo rɔ Napoli.

¹² Di yayi na dilingere ngi ti ndize dari Pilipöyï gawo mɔto ma löbu 'ba Makedoniya. Tine bilaka mo ga me rɔ Romo. Kina doloma ngi do'do tö'dö titi do ndö tara yayi.

¹³ Mi kada 'ba rɔ kindawo na dënyï ngi di mi gawo dari kpa yöpö. Domeri 'beze diya te mɔtɔga bi 'ba mötu 'ba Yudayi ti kedi yayi. Kina dari doloma ngi rɔ tiya lende zi 'ja ame ga kototo dönni yayi ne.

¹⁴ Tine 'ja mɔto rɔ Ludiya edi mi löngö lijë yayi. Loko di Towatira rɔ bo ndögö 'ba böngö kasi, ne loko rɔ bo koro Boko'ba. Kina ɔdo loko kuwö lende ame ga Pölo kiya ne 'deni tine, Boko'ba omba doki'di ni ngi loko ki'di döni gomo.

¹⁵ Kina dodɔ mini 'ba bapatisi ngi döni gbi ti bilaka 'ba mi linjo 'beni ga. Loko oma'jo röni zize kiya te, "ɔdo komerike mi'di doma 'deni ngi rɔ ma laka go lende 'ba nere Yësu, ako kolomake linjo ma."

Kina loko ko'do atiri ngi gɔze dari linjo 'beni rɔ nba.

I'di Pölo Ni Mi Maboso Di Pilipöyï

¹⁶ Mi kada ma do kɔto mɔto ko'ja dedi dari mi bi 'ba mötu kina dɔze kondɔso ngi ti nyiti nöki mɔto. Nöki 'beni mo i'di loko koloma rɔ tumë lende. Loko rɔ atoli 'ba ya mɔto ga, na lijë kö'bö ngi nduwë to'ja girisi rɔ mbëmbë go tumë lende 'beni nima.

¹⁷ Kina loko kebe ngi rɔ tozi gɔze, ze ti Pölo ni, ti tulöri tuwöwö mo kiya zi bilaka tégë, "Ya naga nime lijë na rɔ bo laja 'ba Boko'ba ame mitoro ne. Lijë ti kiya kori 'ba didi ngi ziye."

¹⁸ Loko oto to'do lende 'beni nime kɔzo a nime te nduwë nbö mi kada do konzi. Kina kata ngi doki'di Pölo kënyï kamo do nöki nima, kiya te, "Milende ziyi ti közi kakpa 'ba Yësu Kurisito, ënyï yaga di do nyiti nime."

Kina nöki tönë kola nyiti nima ngi.

¹⁹ Kina ɔdo bo döni ga kikali 'deni loko inza ko'de yamo kpe zinni tine, lijë ari ngi kinda'ba Pölo ni ti Sila kilala koto kari zi turu 'ba dönni ga mi bi 'ba burë.

²⁰ Lijë ari kiya zi turu naga nima yayi tégë, "Ya naga nime lijë rɔ Yudayi. Lijë edi rɔ tirasi do bilaka 'ba mi gawo ze nime.

²¹ Lijë ebe tiyandi bilaka ti dölëti ame ga kö'du ki'di ze 'ba Romo kota gomo 'deni ne."

²² Kina tindï 'ba bilaka naga nima kolodo ngi do Pölo ni ti Sila. Tine turu mo ga i'di bo kanya ngi kirica böngö yaga di rɔ Pölo ni koloma rɔ tomba mo ti nyö'bo.

²³ Bo kanya naga nima omba Pölo ni ngi rɔ ma kënyë koto ki'di mi maboso. Turu naga nima ose gomo kitigo zi bo do maboso nima 'do böngö go Pölo ni laka kinza kusu rönni ra.

²⁴ Bo nima oro kö'du 'ba turu naga nima. Go kö'du mo na bo ki'di Pölo ni ngi mi rö ame nbö zana maboso ne kudödu ndimo mi löngö kpa kulugbu ma kirindi.

²⁵ Mi zana korondo 'deni tine na lijë koloma ngi rɔ to'do mötu toba ngala zi Boko'ba. Kina bilaka ma laki ame ga mi maboso yayi ne koloma ngi rɔ tuwö dönni.

²⁶ Mbowo yo na kizikizi ma löbu ki'di döni ngi. Mi maboso nima ebe ngi pili tiyaya röni, kpadöri mo ga kurögö rönni pili yaga. Kina zingiri ame ga kudödu közi bilaka 'ba maboso timo ne kope rönni ngi pili yaga go dönni.

²⁷ Bo do maboso nima ongo bi di bi tö'dö o'ja kpadöri pili kurögö rönni 'deni yaga. Bo omeri 'ba bo tégë bo maboso ti kirina 'deni. Kina bo koto mbele abo ngi 'do tupö rɔ bo timo yaga.

²⁸ Tine Pölo ulöri rɔ ma kembe kilende zi bo, iya te, "Kinza kupö röyï dë, ze na me pili bine."

²⁹ Bo idëki bo mɔto ko'de pa'do zi bo. Kina bo kirina ngi kari rö ame Pölo ni ti Sila kedi yimo ne, bo kari kolodo kömönni ti tikere ngi ti rɔ kilë'di rɔ mbëmbë.

³⁰ Kina bo koja lijë ngi yaga di yayi, bo ititi lijë, bo iya te, "Nere ma ga, wa'di na go mo'do 'do ki'di komo ma yaga di mi tölë?"

³¹ Pölo iya te, "I'di döyï rɔ ma laka go lende 'ba nere Yësu, kina bo ti komo yi ngi pili ti bilaka 'ba mi linjo 'bi ga di mi tölë."

³² Kina lijë kiyëti lende 'ba nere Yësu ngi zi bo nima pili ti bilaka 'ba liŋo abo ga.

³³ Bo nima urögö komo 'böñö 'ba nyo'bo ame ga mi yida rönni ne ngi pili mi korondo nima. Kina lijë kodö mini 'ba bapatisi ngi dö bo pili ti bilaka 'ba liŋo abo.

³⁴ Bo oto lijë kari rö abo ki'di akonyo zinni. Go kö'du mo na bilaka 'ba liŋo abo ga ngi pili ro lönö römöyë lijë i'di dönni 'deni go lende 'ba Boko'ba.

³⁵ Mi bi kezë mo nima na turu koja bo kanya kari kiya zi bo dö maboso nima iya te, "I'di ya naga nima kari ë'bënni."

³⁶ Bo nima ari kiyëti zi Pölo ni tégë, "Laja ako zö bine di zi turu ma löbu, iya te, 'dö karike e'be. Kina arike ti, ti mi këyi."

³⁷ Pölo ileki kiya zi bo kanya naga nima, iya te, "Turu 'be naga nima lijë i'di komba ze komo bilaka kinza ma kititi bicë lende ze dö yo. Ze ame aa ro bilaka 'ba Romo ne, lijë i'di koboso ze bine ro ma sari. Kina me tégë lijë këdi kö'doko 'dö toja ze gbï lowo yaga. Lende nima ele dö. Gbagba lijë mo na ngi go kako bine koja ze yaga go dari."

³⁸ Kina bo kanya naga nima kileki ngi kari kiyëti kpa Pölo nime zi turu naga nima. Kina döo lijë kuwö 'deni kiya te Pölo ni ti Sila ro bilaka 'ba Romo tine, lijë ngi ro tikere go kö'du mo.

³⁹ Kina lijë kari ngi mi maboso yayi tileki kpënni zi Pölo ni 'dö kola lijë go lende nima. Lijë oja Pölo ni yaga di yayi kiya teyi 'dö kënyi kari yaga di mi gawo 'bënni nima.

⁴⁰ Kina Pölo ni kënyi ngi di mi maboso yayi kari liŋo 'ba Ludiya tori bilaka 'ba kanisa. Lijë ari kiya lende zi bilaka naga nima 'dö koloma ti mi këddi. Kina lijë kari ë'bënni ngi di mi gawo nima.

17

Tesalonika

¹ Lijë ari nduwë mi lingere 'bënni nima kebe mi gawo 'ba Ambipöli ni ti Apöloniya kömö Tesalonika. Rö 'ba mötu 'ba Yudayi ëdi yayi.

² Kina Pölo kari ngi yimo mi löngö bilaka ame ga kototo dönni yayi ne, kozo ma bo këdi kö'dö molomölo naga tara. Bo oloma ro to'dö kowasa tinni mi kada 'ba ro kindawo ma dö mota 'dö,

³ tiyëti go lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba zinni, tégë lende naga nima kugu ne ileme 'deni Boko'ba iteri 'deni mölo 'dö gomö kö'dö Kurisitö ame bo koja kako döliŋo nime ne go kënyi ködö yaga di mi tölë. Pölo iya te, "Yësu nime mëdi miya lende mo ziye ne, bo na ro Kurisitö."

⁴ Kina bilaka naga nima möto ga kuti ngi go lende 'ba Pölo, kodö'bo rönni ngi tinni lijë ti Sila. Kina Giriki ma konzi möto ga ame ga koro Boko'ba 'deni ne kodö'bo rönni ngi gbï tinni ti 'ja ma ro koro ma konzi möto ga.

⁵ Tine na lende nime kënyë ngi mi Yudayi möto ga. Kina lijë kari kototo ya ma këdi kulë 'bënni ro yawa mi go bi 'ba ndögö naga ngi koco teyi 'dö kënyi ro 'diri ti Pölo ni. Ya naga nima omömi rönni ngi ti tulöri ro mi gawo kari kolodo dö liŋo 'ba bo möto ro Yasona. Lijë o'doko tinda'ba Pölo ni 'dö ki'di bilaka pili kö'dö burë mo mi kpa kototo 'bënni nima.

⁶ Ne tine lijë o'ja Pölo ni dö, kina lijë kinda'ba Yasona ngi pili ti bilaka 'ba kanisa möto ga kilala koto zi bo kiya burë 'bënni ga. Lijë pili ulöri kozo timo tégë, "Ya tönë ga këdi kirasi dö bilaka konzi 'ba döliŋo naga nime ne, lijë na me kako 'deni bine.

⁷ Kina me bo nime ro Yasona kota lijë ngi ki'di koloma liŋo abo ro nba. Ya naga nime lijë oro kö'du ki'di 'ba bo döliŋo ma löbu 'ba Romo dö. Lijë iya te bo möto to ne kidëki möyi mo ro Yësu na ro bo döliŋo ma löbu."

⁸ Lende nime i'di bo kiya burë ni ti bilaka möto ga ngi pili ti mi kombi.

⁹ Kina lijë ki'di Yasona ni ngi titi kopi girisi, tine na 'jaa lijë kope kola kari.

Beriya

¹⁰ Mi korondo mo nima na bilaka 'ba kanisa koja Pölo ni ti Sila ngi kari Beriya. Kina döo lijë kömö 'deni yayi tine lijë ari ngi mi rö 'ba mötu 'ba Yudayi.

¹¹ Yudayi ama ga yayi ne ilagi lende 'ba Pölo ni dö kozo ma di Tesalonika. Lijë

ngi ti mi keyi tuwo mo gbi tideki buku 'ba Boko'ba mi kada pili tonjo mo odo do lende mo ga uti go 'ba Polo.

12 Kina Yudayi ma konzi gbi ti Giriki ma ro botoni ti 'ja ma konzi ame ga ro bo wa ne ki'di donni ngi go lende 'ba Yesu.

13 Kina odo Yudayi ma mi Tesalonika kuwo lende mo 'deni kiya te, Polo edi 'deni gbi ro tiya lende 'ba Boko'ba mi Beriya tine, lije ari koco ngi zi tindi 'ba bilaka kenyi ro 'diri ti Polo.

14 Kina bilaka 'ba kanisa koja bo ngi di mi gawo kari kpa mini lobu. Tine Sila ni ti Timatiyo ileke 'benni mi gawo yayi.

15 Bilaka 'ba Beriya ame ga koto go Polo ne eki ngi koto ti bo mi sorope kari nbö mi gawo 'ba Ateniya. Bo oja ya naga nima kileki Beriya 'do kari kiya zi Sila ni ti Timatiyo kako welo zi bo.

Ateniya

16 Ko'ja bo kedii gba Ateniya yayi tidabi Sila ni ti Timatiyo, tine bo ngi ro meri kulowo di zi akoro ma konzi ame ga komo bo kedii ko'ja di mi gawo nima ne.

17 Kina bo kobö ngi nduwë tari mi rö 'ba motu 'ba Yudayi to'do kowasa ti Yudayi gbi ti bo löwö ame ga koro Boko'ba 'deni ne. Bo oloma gbi nduwë tari mi bi 'ba ndögö mi kada pili to'do kowasa ti bilaka ma kako yayi.

18 Bo komo kiyandi moto ga ame kidëki möyi mo ro Epikuro ti ya ame ga kidëki ro Sitowa ne, oloma gbi ro to'do kowasa ti bo di yayi. Ne tine ya moto ga iya te, "Wa'di na bo ngonjo nima kedii ko'doko tiya mo?"

Ya moto ga iya te, "Motoga lende 'ba akoro moto ga 'ba bo löwö na ti bo kedii kiya." Lije iya lende nima tara romöyi bo edi ro tiya lende 'ba Yesu ti lende 'ba tenyi todo di mi tolë.

19 Kina lije koto bo ngi kari mi bi 'ba burë 'benni do doku moto kidëki möyi mo ro Ariopago. Lije iya te, "Do'doko tuwo lende 'ba akiyandi la'ja nime.

20 Wa moto ga ame keddi kiya ne duwo lende mo ga de molo. Do'doko tikali mi 'jo 'ba lende mo ga."

21 Lije iya tara romöyi bilaka 'ba Ateniya naga nima ti ya moto ga ame

kedii koloma mi longö lije yayi ne, wa ma ko'doko 'benni ma kulowo mo na ro tiya lende ma la'ja gbi ti tuwo mo.

22-23 Kina Polo kenyi ngi toro koro komo bilaka 'ba burë naga nima kiya te, "Kpe bilaka 'ba Ateniya, milingere 'deni pili kote mi gawo 'be mo'ja akoro konzi 'be naga nima. Kina mikali 'deni kpe ngi ro bo koro akoro ro mbembë. Mo'ja go bi 'ba tumu wa zi akoro 'be moto gbi kugu lende teyi kiya te, 'Bi 'ba akoro ma kinza kikali.' Wa nima keddi koroke ngi kinza kikalike de ne kina me mako 'deni tiya lende mo ziye.

24 Boko'ba na. Bo na me ko'ba mitoro ni ti doyayi ti wa ame ga pili kedii koloma mi bi naga nime. Bo na ro bo do mitoro ni ti doyayi. Tine bo oloma de mi rö 'ba akoro ame ga bilaka na kubö ti kozinni ne.

25 Bo na me ki'di didi zi bilaka lesi ni kpaki ti yeri 'ba yi mökö 'do kedii koloma. Bo na koja go wa pili zinni. Bo inza ro leri 'ba wa moto 'do bilaka lesi ki'di zi bo.

26 Bilaka koto na tonë bo ko'ba 'do kedii ro yi lingi 'ba bilaka lesi pili. Kina me bo ki'di bilaka kote mi dolingo nime 'deni ngi pili. Gba kinza bo ko'ba lije de bo oza go bi 'benni ga ti kada mo ga 'deni me ro kotokoto.

27 Bo o'do tara 'do odo kiya te bilaka moto ga kedii koma bo 'do lije komomo bi tara kari komo zi bo, romöyi bo owo de di roze pili ro kotokoto.

28 Lende nime kina me tonë bo moto kiya te, 'Bo na me kididi ze, ki'di ze doloma tilingere mi doyayi nime.' Edi gbi kozo lende 'ba ngala 'be ma tonë kiya te, 'Ze pili ro kole abo ga.'

29 Ne odo dedike 'deni ro kole 'ba Boko'ba tara tine, inza ro ma laka 'do domerike diyake te bo edi kozo wa moto ga ame bilaka ma miri ko'do di mi yamo ala kose di mi doku ne tara.

30 Tine lende 'ba kada ma molo tonë ga gba kinza bilaka kikali bo de ne, bo ola 'deni pili. Ne kina me bo kedii kose 'deni zi bilaka 'ba go bi naga nime pili 'do koto donni di mi lende kenyë.

31 Bo igeli kada ame 'do bo ko'do burë 'ba bilaka 'ba dolingo nime pili ro ma kodoro yimo ne 'deni. Mi kada mo nima bo ti ki'di bo ame bo kigeli 'deni ne tiya

burè 'ba bilaka. Bo ileme 'deni zi bilaka pili rɔ ma laka bo èdì ko'dɔ tara ti ti'di bo nima kényi kɔdɔ di mī tölè."

³² Kina ɔdɔ bo burè naga nima kuwö Pɔlo kiya lende 'ba tēnyī tɔdɔ 'ba bilaka yaga di mī tölè kɔzɔ a nima tara tine, ya mɔtɔ ga ögö bo ngi rɔ laɲa. Tine ya mɔtɔ ga iya te, "Do'dɔkɔ 'dɔ kako kiya lende nime gbī zize kada mɔtɔ."

³³ Kina ɔdɔ Pɔlo kɔdɔ 'deni yaga tine,

³⁴ ya mɔtɔ ga ɔdɔ'bo rōnni ngi ti bo ki'di dōnni gɔ lende 'ba Yēsu. Bo ma kɔtɔ di mī lōngö lijè nima na rɔ Diyōnusiyö bo kiya burè mī Ariyɔpago ti 'ja mɔtɔ kīdēkī rɔ Damari gbī ti ya mɔtɔ ga.

18

Korinito

¹ Di pötö mo na Pɔlo kényi di Ateniya kari Korinito.

² Di yayi na bo kari kondɔsɔ ti bo mɔtɔ rɔ Akowila. Bo nima rɔ Yudayi tine öyö bo Pɔnito. Bo èdì mɔlo koloma Romo, tine bo dɔliɲɔ 'ba Romo ame kīdēkī möyi mo rɔ Kolawodiyo ne i'di kö'du 'deni 'dɔ Yudayi pili kényi yaga di Romo. Gɔ kö'du mo na ki'di Akowila ni kényi di Italiya yayi ti 'ja abo Purisikila kako gba rɔ ma la'ja Korinito.

³ Pɔlo ari tongɔ lijè koloma tinnī yayi turu kilaka, rōmöyi lijè pili rɔ bo kuru kilaka.

⁴ Kina bo kö'bö ngi nduwè rɔ tari mī rō 'ba mötu mī kada 'ba rɔ kindawo pili tilende ti ya ame ga yayi rɔ Yudayi kpaki ti Giriki ni toco mo zinnī gɔ lijè ki'di dōnni gɔ lende 'ba Yēsu.

⁵ Kina ɔdɔ Sila ni kömō 'deni ti Timatiyo di Makedoniya tine Pɔlo ola ndobo 'ba turu kilaka ngi kɔdɔ rɔ bo nge gɔ tiya lende 'ba Boko'ba gbī todɔrɔ gɔmɔ zi Yudayi ni, Yēsu na rɔ Kurisitö ame Boko'ba koja kako dɔliɲɔ nime bine ne.

⁶ Tine Yudayi oloma ngi to'dɔ kowasa ti bo tiya kpa kényè rɔ bo. Gɔ kö'du mo na bo komba lupu ngi yaga di rɔ bɔngɔ abo 'dɔ kileme Boko'ba ilagi 'deni di rōnni. Bo iya te, "Dɔ kɔcɔke pele 'böwu yaga di mī kəri 'ba didi nime ama 'beye na, ma 'bama miyandi ye 'deni. Kisasi di mī kada

nime tone mēdi mari a ma tiya lende 'ba Boko'ba zi bo löwö."

⁷ Kina bo kola rō 'ba mötu nima ngi bo kari tuwöwö lende 'ba Boko'ba zi bilaka di liɲɔ 'ba bo löwö mɔtɔ kīdēkī möyi mo rɔ Titiyö Yoseto rɔ bo koro Boko'ba. Bo nima liɲɔ mo ngila rō 'ba mötu.

⁸ Kina bo dɔ rō 'ba mötu nima kīdēkī möyi mo rɔ Kurisipö ne ti bilaka 'ba liɲɔ abo ga pili ki'di dōnni ngi gɔ lende 'ba nɛre Yēsu. Ya ma konzi mɔtɔ ga ame kuwö lende 'ba Yēsu di Korinito yayi ne i'di dōnni ngi gbī gɔmɔ, kina kɔdɔ mini 'ba bapatisi ngi dōnni.

⁹ Mī korɔndɔ ma dɔ kɔtɔ mɔtɔ na nɛre Yēsu kilende ngi zi Pɔlo ti nyi, iya te, "Kinza kere dè. Iya lende ma nduwè kinza kola gɔmɔ dè.

¹⁰ Mēdi tiyi, bɔtɔ mɔtɔ inza ko'dɔ yi. Mēdi ti bilaka rɔ ma konzi mī gawo nime."

¹¹ Kina Pɔlo koloma ngi yayi kɔmɔ kɔɔ kɔtɔ kɔdɔ dɔmɔ nyepe modɔkɔtɔ tiyandi bilaka ti lende 'ba Boko'ba.

¹² Kina ɔdɔ bo mɔtɔ rɔ Galiyo na 'deni rɔ turu 'ba dɔyayi 'ba Giriki nima tine, Yudayi otɔtɔ rōnni ngi kolɔdɔ dɔ Pɔlo kɔtɔ kɔtɔ mī gɔ bi 'ba burè.

¹³ Lijè iya te, "Bo nime èdì rɔ tiya mo zi bilaka 'dɔ koro Boko'ba ti to'dɔ wa ame ga kö'du ki'di kota gɔmɔ 'deni ne."

¹⁴ Pɔlo o'dɔkɔ tilende, ne tine Galiyo na koke dɔmɔ ngi dɔgba kiya zinnī te, "Kpe bilaka 'ba Yudayi, ɔdɔ kiya te ko'deke bo nime bine gɔ lende kényè ko'dɔ mɔtɔ ala gɔ 'bölu abo, kina nge ti muwö lende 'be.

¹⁵ Ne ame za rɔ lende 'ba kö'du tɔ ne ga ti möyi ti kö'du ki'di 'be 'ba Yudayi ne, kpe na ko'dɔke e'be burè mo. Ma 'bama mo'dɔ burè 'ba wa ma tara dè."

¹⁶ Kina bo ki'di ngi koga lijè yaga di mī gɔ bi 'ba burè.

¹⁷ Tine na lijè kolɔdɔ ngi dɔ Sɔsetene bo dɔ rō 'ba mötu tomba mo di mī gɔ bi 'ba burè yayi. Ne pele Galiyo onyɔ abo lende mo dè.

Pɔlo Opɔ Dɔ Bo Yaga

¹⁸ Pɔlo oloma titi ko'dɔ tö'dö dɔ konzi ti bilaka 'ba kanisa yayi. Kina bo ko'dɔ mötö gbɔ ngi zinnī bo kari Kenkoriya 'dɔ tēki mī sorope di yayi tari mī dɔyayi 'ba

Suriya. Di Kenğoriya yayi na bo kopɔ do bo ngi yaga römöyî bo ulömu rɔ bo 'deni zi Boko'ba. Kina bo këki ngi mi sorope kɔtɔ ti Purisikila ni ti Akowila.

¹⁹ Ne ɔdo lijê kômö 'deni Epeso tine, lijê ari dë kpe nduwë ti bo.

Bo ari mi rö 'ba mötu 'ba Yudayi di Epeso yayi tilende ti bilaka ame ga yayi ne.

²⁰ Ya naga nima ititi bo 'do toloma titi mbowa tinni yayi. Ne tine bo o'dokɔ dë.

²¹ Kina bo ko'do mötö gbo ngi zinni. Bo iya te, "Ɔdo Boko'ba ko'dokɔ zö ti mako 'jaa ziye bine kada mɔtɔ."

Kina bo këki ngi mi sorope di yayi kari nduwë.

²² Kina ɔdo bo kômö 'deni Kayisariya tine, bo ëki ngi di mi sorope kari mi Yerosalema tumötö bilaka 'ba kanisa. Tine na bo kari ngi Anitakiya

²³ kari koloma titi ko'do tö'dö do ndö tara yayi.

Di pötö mo na bo kënyî di Anitakiya yayi kari kebe mi dɔyayi 'ba Galatiya ni ti Parugiya ti'di mi këddi zi bilaka 'ba kanisa.

Apolo

²⁴ Mi kada mo nima yayi Yudayi mɔtɔ kidëki möyî mo rɔ Apolo ako Epeso. Bo nima öyö bo mi Alesandora. Bo rɔ bo kpa kikali lende ma kikali lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba 'doyi.

²⁵ Bo uwö lende 'ba ɲere Yësu 'deni laka, bo këdi kiyandi bilaka timo rɔ ma kodɔrɔ ti dökî'di kɔtɔ. Tine bapatisi ma bo kikali na nge rɔ bapatisi ame Yowani ko'do do bilaka ne.

²⁶ Purisikila ni ti Akowila ari kuwö bo ngi koloma rɔ tiya lende 'ba Boko'ba rɔ do ngölö di mi rö 'ba mötu. Kina lijê kogba bo ngi kari timo liɲɔ 'bënni kiyëtî lende 'ba Boko'ba zi bo rɔ ma kodɔrɔ.

²⁷ Mi kada mɔtɔ yayi tine Apolo o'dokɔ tari Giriki. Kina bilaka 'ba Epeso yayi kokonyi bo ngi kugu waraga zi bo kôsö gɔ Yësu ga ma Giriki 'do ko'do ɲba rɔ bo laka.

Kina ɔdo bo kômö 'deni Giriki yayi tine, bo ö'bö ngi tokonyi ya ame ga lende këyî 'ba Boko'ba ki'di 'deni ki'di dönni 'deni gɔ lende 'ba Yësu ne.

²⁸ Yudayi mɔtɔ ga oloma to'do kowasa ti bo di kômɔ bilaka ma konzi. Tine bo a'da lijê ngi ti kpa kitigɔ 'ba lende kikali abo. Bo iyëtî lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba ngi zinni ame kileme Yësu rɔ Kurisitö ame Boko'ba koja kako dolinɔ nime bine ne.

19

Polo Ari Epeso

¹ Mi kada ma Apolo këdi Korinito Polo ëdi 'ba bo tilingere kebe mi dɔyayi ame ga rɔ ma kowɔ di kpa mini löbu ne. Di gomo na bo kako ngi Epeso. Di yayi na bo kari ko'ja bo kôsö gɔ Yësu mɔtɔ ga.

² Bo ititi lijê, bo iya te, "Mi kada ame ki'dike dɔye gɔ lende 'ba Yësu ne Nyi Kɔtɔ Laka ako ra dɔye?"

Lijê iya te, "Duwö lende mo dë kiya te Nyi Kɔtɔ Laka 'ba Boko'ba ëdi."

³ Bo iya te, "Ne o'do bapatisi dɔye totondo?"

Lijê iya te, "Bapatisi ma ko'do dɔze nge kɔzɔ ame Yowani koloma rɔ to'do mo ne tara."

⁴ Bo iya te, "Bapatisi nima Yowani ko'do do bilaka ne ëdi rɔ lende kileme 'ba do koto di mi lende kënyë. Yowani iya gbî tönë zi bilaka 'ba Yisarele 'do ki'di dönni gɔ lende 'ba bo ame këdi kako di pötö bo bine ne. Kina me 'deni rɔ Yësu."

⁵ Kina ɔdo ya naga nima kuwö lende 'ba Polo nima 'deni, i'di ngi ko'do bapatisi dönni 'do lijê këdi rɔ 'ba ɲere Yësu.

⁶ Kina Polo ki'di közi bo ngi dönni na Nyi Kɔtɔ Laka kila'ba ngi dönni pili ki'di lijê tilende rɔ kpa löwö tumë lende 'ba Boko'ba.

⁷ Ya naga nima lijê ëdi pili kɔzɔ 'butë domoriyö tara.

Polo Iyandi Wa Mi Rö 'Ba Mötu

⁸ Mi nyepe mota Polo ö'bö ngi nduwë rɔ tilingere mi rö 'ba mötu tiya lende rɔ do ngölö zi bilaka gbî tilende tinni 'do lijê ki'di dönni gɔ lende 'ba ɲere löbu 'ba Boko'ba nime.

⁹ Ne tine ya ma mbili minyi mɔtɔ ga ame kilagi lende abo ne ëdi gbî yayi. Lijê ebe ngi tiya kpa kënyë zi bilaka ma konzi gɔ kö'du 'ba kori 'ba lende 'ba Yësu nime. Kina Polo kënyî ngi di mi löngö lijê yayi kogba bo kôsö gɔ Yësu ga ti bo. Kina

bo koloma ngi nduwë tilende ti bilaka go lende 'ba Boko'ba kote kada pili di mi sukulu 'ba bo moto kidëki ro Torano.

¹⁰ Bo oloma nduwë to'do lende nime te nbö komo köo riyö. Kina ki'di bilaka 'ba Yudayi ame ga pili kedi koloma mi doyyayi 'ba Asiya ne kpaki ti Giriki mo ga ngi kuwö lende 'ba nere Yësu.

¹¹ Mi kada naga nima yayi Boko'ba i'di Polo ngi koloma ro to'do lende 'ba go koto ma konzi moto ga.

¹² Bongo ame ro 'ba tolo mo do bo ne kpaki ti ma bo kedi kudödu 'bömbö bo timo, bilaka oloma ngi ro toto mo zi bo rokoc'o kina rokoc'o mo ga kola ngi. Nöki ni kpaki ita'ba ngi yaga.

¹³ Yudayi moto ga edi gbi mi doyyayi nima yayi ko'do rönni tilingere toga nöki yaga di do bilaka. Lije iyozo 'do toga nöki yaga di do bilaka ti möyi nere Yësu ti tiya lende teyi, kiya te, "Milende ziye ti közi kakpa 'ba Yësu ame Polo kedi kiya lende mo ne 'do kënyike yaga di do bo nime."

¹⁴ Bo ko'do lende naga nime moto mo ga na ro kole modomoriyö 'ba bo akumu ma löbu 'ba Yudayi ame kidëki möyi mo ro Sikiwa ne.

¹⁵ Mi kada ma do koto moto na nöki kileki domo ngi zinni, iya te, "Mikali Yësu, kina mikali lende 'ba Polo gbi. Ne kpe 'beye ye mo ga na?"

¹⁶ Kina bo nöki nima kulöru ngi dönni kinyanyi lije kirica bongo pili yaga di rönni nbö lije kirija yaga di mi rö abo ti wëtö rönni.

¹⁷ Lende nime ömö ngi mbili Yudayi kpaki ti Giriki ame ga kedi koloma mi Epeso yayi ne. Kina ki'di lije ngi ro tikere, lije koloma tubi go möyi nere Yësu ro mbëmbë.

¹⁸ Ya ma konzi ame ga ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu ne ari kodo kpenni ngi go lende kënyë 'benni ga bi kopo.

¹⁹ Ya ma kata naga o'de buku 'ba tata 'benni ga ngi konma yaga di komo bilaka pili. Buku naga nima ndögö mo ga ma kodo'bo pili bi koto ti yamo kisi kuluku 'butë.

²⁰ Tigö mbëmbë 'ba ndobo naga nime i'di bilaka ma konzi ngi ki'di dönni go

lende 'ba nere Yësu, kina ki'di bilaka 'ba kanisa ngi pili kedi ti mi keddi.

Ayayi Di Epeso

²¹ Di pötö mo Polo ënyi kiteri ngi ti tigo 'ba Nyi Koto Laka tari tilingere kebe mi Makedoniya ti Giriki 'do tari ro nburunburu mo mi Yerosalema. Bo iya te, "Odo mömö Yerosalema, medi mari tongo Romo."

²² Kina bo koja Timatiyo ni ti Eraseto ame kedi koja laja zi bo ne ngi kari Makedoniya. Ne tine bo oloma 'ba bo titi mbowa mi doyyayi 'ba Asiya.

²³ Mi kada naga nima yayi kina bilaka 'ba Epeso kebe ngi to'do ayayi ma löbu ro kori 'ba lende 'ba Yësu.

²⁴ Bo moto edi yayi möyi mo ro Demetoriyo ro bo kuku rö titi 'ba akoro Aritemisi di mi siteri. Ya ame ga pili kedi ko'do ndobo ti bo ne o'ja girisi ngi ro ma kënyë go ndobo nima.

²⁵ Kina bo kari kototo bo ndobo abo naga nima ngi kpaki ti lepni ga. Bo iya te, "Kpe nime pili ikalike wa 'ba to'ja girisi ze na ro ndobo nime.

²⁶ Kina me o'jake wa nima bo nima ro Polo kedi ko'do ne 'deni kuwöke gbi ti mbili ye. Bo iya te wa ame ga bilaka lesi kilejo ti közinni ne na de ro wa ma 'do bilaka koro. Kina me bo ki'di bilaka ma konzi 'ba Epeso ti bilaka 'ba mi doyyayi 'ba Asiya nime 'deni ngi pili ki'di dönni go lende abo.

²⁷ Motoga kö'du abo ti ki'di bilaka kiya wa naga nime dedi dilenoke ne ngi ro wa ma yawa. Rö löbu 'ba Aritemisi nime pele motoga bilaka ti kiya ngi kada moto ro wa ma yawa. Kina lije kedi kuburu bi 'ba akoro löbu nime bilaka 'ba Asiya kpaki ti 'ba doyyayi moto ga pili koro 'deni ne ngi."

²⁸ Lende nime i'di bilaka naga nima ngi kënyi ro 'diri kebe tulöri kozo timo ro ma kembe, kiya te, "Aritemisi, akoro 'ba Epeso na ro do kiteli."

²⁹ Kina bilaka 'ba mi gawo pili kembe ngi mi ayayi kari kinda'ba Gayo ni ti Aritaroko ame ga ro bilaka 'ba Makedoniya kedi koloma ti Polo ne ngi. Kina lije kolo ngi nduwë kari ti ya naga nima mi go bi 'ba kpa kototo.

20

³⁰ Pɔlo o'dɔko 'do tari tilende zi tindi naga nima komomi rɔnni yayi ne. Tine bo kɔsɔ go Yɛsu ga ota go bo ngi di bi tari.

³¹ Turu 'ba do gawo nima motɔ ga ame ro bo pɔri bo ga ne oja laja gbi kiya zi bo kinza bo kudomu de yayi.

³² Tindi naga nima pili oloma ngi tozo ti lende nima ro 'beri'beri. Ya ma konzi motɔ ga di mi lonngo lijɛ yayi ikali de wa'di na lijɛ kototo rɔnni bina gomo.

³³ Kina Yudayi ni ki'di bo motɔ ro Alesandoro ngi kari korɔ komo tindi naga nima. Bilaka naga nima pili o'dɔko bo 'do kilende. Kina bo kiyeyi do kɔzi bo ngi zinni 'do lijɛ kudumɔ, 'do bo kiyeti ko'du nima zinni.

³⁴ Ne tine bilaka naga nima ikali bo ngi ro Yudayi. Kina lijɛ pili kebe ngi tulori timo nbɔ saa riyɔ, kiya te, "Aritemisi, akoro 'ba Epeso na ro do kiteli."

³⁵ Ro nburunburu mo na makungu 'ba mi gawo nima kako ki'di lijɛ 'jaa kudumɔ. Bo iya te, "Kpe bilaka 'ba Epeso, laki pili ikali ze ro bo kongo go ro lobu 'ba Aritemisi gbi ti doku nime kila'ba di mitoro ne.

³⁶ Lende nime ikali de ma 'do kandi gomo. Udumoke, kinza kulogboke de ngi ro yawa tara.

³⁷ Ya riyɔ naga nime u'bogɔ oto de yo di mi ro 'ba akoro, lijɛ iti'ja akoro ze Aritemisi de gbi. Kina me kinda'bake lijɛ ngi ko'deke kako bine.

³⁸ Odo kiya te Demetoriyo ni ti bilaka abo naga nima kedɛ ti lende 'ba ro bilaka motɔ, ma laka mo 'do lijɛ kari kiyeti 'jaa zi turu mi kada 'ba bure 'benni.

³⁹ Ne odo kiya te kpe nima pili ko'dokoke to'do wa motɔ to ne 'beri, ma laka mo 'do dideki bilaka 'ba mi gawo nime pili kototo rɔnni 'do kote lende mo laka yaga.

⁴⁰ Ayayi nime ko'doke tone ne lende mo aga 'deni za roma dayi, motoga bo moto ti kari kususu ze ngi gomo zi turu 'ba Romo. 'Jo 'ba lende 'ba ayayi nime inza du te, kina dinza dikalike gbi tiyeti ndimo laka."

⁴¹ Di potɔ makungu nima kote tiya lende 'deni korɔ a nima tara tine, na bo kiyeyi bilaka naga nima ngi pili.

Pɔlo Ari Makedoniya

¹ Kina odo kpa ayayi 'ba bilaka 'ba Epeso naga nima korɔ 'deni tine, Pɔlo ototo do bo kɔsɔ go Yɛsu ga ngi kose gomo zinni 'do lijɛ koloma ko'bo ti mi keddi. Kina bo ko'do motɔ gbo ngi zinni bo kenyi kari Makedoniya.

² Bo ari kilingere kebe mi Makedoniya yayi pili tozo mi keddi zi bilaka 'ba kanisa ti lende ma konzi. Di yayi na bo kari ngi mi doayayi 'ba Giriki

³ kari koloma yayi nyepe mota. Bo o'dɔko 'do tileki di yayi tari mi doayayi 'ba Suriya. Ne tine bo uwɔ lende mo Yudayi edi ro tususu kpenni ro bo 'do tupɔ bo yaga. Kina bo kenyi ngi koga kebe mi doayayi 'ba Makedoniya.

⁴ Ya motɔ ga ame kari ti bo ne na ro Sopatara kole 'ba Pura di Beriya, lijɛ ti Aritaroko ni ti Sekondo di Tesalonika ti Gayo di Darobe ti Timatiyo ti ya motɔ ga di Asiya ro Tukiko ni ti Turopimo.

⁵ Ya naga nime ari nduwɛ dogba tidabi ze ti Pɔlo mi Torowa.

⁶ Di potɔ karama 'ba Pasaka na denyi di mi gawo 'ba Pilipoyi yayi deki mi sorope do'do to'do nbɔ do muyi na 'jaa dondoso ti ya ma tone ga di Torowa. Kina dari doloma ngi titi yayi korɔ to'do do modomoriyɔ tara.

Tari 'Ba Pɔlo Di Torowa

⁷ Mi dokopiyari 'ba kada ma dogba di potɔ kada 'ba ro kindawo 'ba Yudayi na dodo'bo roze ngi ti bilaka 'ba kanisa tonyo mangolo'bo. Kina Pɔlo koloma ngi ro tiya lende 'ba Boko'ba zi bilaka. Bo iteri 'deni 'do tenyi di yayi mi bi kezɛ ma di potɔ ama, go ko'du mo na bo koto tilende ngi nbɔ komo mi zana korondo.

⁸ Mi ro kodok'bo ze nima dedɛ mi ro toro ti lamba ma kobɔ nbanj yayi.

⁹ Kole yobi motɔ kideki moyi mo ro Yutuku oloma 'ba bo ngosi kpa bi gbongɔ 'ba ro. Kina bo ki'di tinano ngi ko'ja Pɔlo kedɛ 'deni ro tiya lende ro mbembɛ. Ro nburunburu mo tine na to'do kinda'ba bo ngi. Kina bo komo ngi pilisi di bi gbongɔ 'ba ro nima kila'ba nbɔ komo mi

yayi bēri. Bilaka ēki kari tombi bo, tine ari ko'ja bo 'deni ngi ro tōku.

¹⁰ Kina Pōlo kēki ngi kari kutu'bō ro bo do bo nima kiramo. Bo iya te zi ya naga nima, “Ōroke di bi monɔ, bo ēdi ti kōmōni.”

¹¹ Tine na Pōlo kēki kileki tōro tonyo maṅgolo'bo ti bilaka ama ga. Kina bo koto tilende ngi nduwē ro gōgō ṅbō kōmō mi kano bi yo na bo kēnyi kari ngi.

¹² Tine bilaka naga nima oto kole yobi tōnē ngi kari liṅɔ 'deni ro ma kīdīdi na liṅɔ ngi pili ro lōṅɔ.

Pōlo Ari Mileto

¹³ Pōlo iya zize 'do dēki mi sorope dari nduwē tōti dōgba rōmōyi bo ēdi ko'doko 'ba bo tilingere ti ndi bo. Kina dēki ngi mi sorope dari Aso turē do bo yayi.

¹⁴ Di yayi tine na bo kēki ngi mi sorope koto tize kari nduwē Mitolene.

¹⁵ Mi bi kēzē ma di gōmo na dari ngi nduwē ti sorope ṅbō dōmō ṅgosi ṅgila dōyayi 'ba Kiyō. Di gōmo 'bōwu na dari nduwē ti sorope dōmō mi dōyayi 'ba Samo. Mi bi kēzē ma di go ama tine na dari ngi gbī nduwē ti sorope dōmō mi gawo 'ba Mileto.

¹⁶ Pōlo o'doko 'do toke ro ma kodoro kari Mileto kōzo a nima tara kugōgō dē kpe kebe Epeso kinza bo kigabi ra titi mi dōyayi 'ba Asiya. Bo o'doko tari welo tara odo kēdi laka 'do bo kari kōmō Yerosalema mi kada 'ba Penitikosi.

¹⁷ Go kō'du mo na bo koja laja ngi kari zi lōbu 'ba kanisa ame ga Epeso ne 'do kurē do bo Mileto.

¹⁸ Kina odo liṅɔ kōmō 'deni yayi tine, bo ēnyi tiya mo zinni, bo iya te, “Kpe pili ikalike loma tōnē moloma mi lōṅgō ye molo go tako ma mi dōyayi 'ba Asiya bine ne 'deni.

¹⁹ Mileki roma titiyi bēri mi laja 'ba Yēsu mō'bō ngi ro meri ro kōmo tolo go lende 'be gbī mi akiyari lōbu 'ba Yudayi ma kēdi kususu kpēnni roma.

²⁰ Ne pele mō'bō ngi tiya lende 'ba Boko'ba ziye gbī tiyandi kōmōye di bi 'ba bilaka konzi gbī kebe mi liṅɔ 'be ga. Laja laka ame ga 'do kokonyi ye ne, musu dōmo dē du koto te di ziye.

²¹ Miya lende pili 'deni yaga zi Yudayi ni kpaki ti bo lōwō. Miya 'deni zinni 'do liṅɔ koto dōnni di mi lende kēnyē 'bēnni ga liṅɔ kuwō do Boko'ba go liṅɔ ki'di dōnni gbī go lende 'ba ṅere ze Yēsu.

²² Kina me miya ziye, Nyi Koto Laka na me 'deni koja ma mēdi mari Yerosalema. Wa ame ga kēdi kari ko'do rōnni zō di yayi ne mikali dē.

²³ Di mi gawo ame ga pili moloma teyi ne Nyi Koto Laka o'bō ngi ro tiyandi ma timo, iya te bilaka ti koboso ma kada mōto kodō gomō roma.

²⁴ Ne 'bama lende mo o'o dē kpe roma, odo mōmo ala mōlē. Wa ame ṅge lende mo kō'o roma ne na ro tote ndobo nime ṅere Yēsu ki'di zō to'do mo ne. Ame ro tiyētī laja laka 'ba mi kēyi 'ba Boko'ba ne.

²⁵ Kina me miya ziye, kōzo ma tōnē pele moloma 'deni ro tiya lende 'ba ṅere lōbu 'ba Boko'ba ziye ne, ma tōne mikali 'deni kpe pili inza ko'jake kinē ma kpe di go ame.

²⁶⁻²⁷ Wa ame ga Boko'ba ko'doko 'do to'do mo ziye ne miya 'deni pili ziye. Musu do ama koto mōto te dē du di ziye. Kina me mēdi miya 'deni ziye tōne, odo kebe kōkoke 'bōwu gbī yaga di mi kori 'ba didi nime lende ma inza kpe teyi.

²⁸ Kina 'deni ṅṅoke go yida rōye ti laka gbī ti kamōlō naga nime Nyi Koto Laka ki'di ye 'deni ro bo dōmo ne, rōmōyi liṅɔ na ro kanisa 'ba Boko'ba. Tōlē 'ba kole abo na me 'deni ki'di liṅɔ ro 'ba bo ga.

²⁹ Mikali 'deni wōliwōli ma kēnyē mōto ga ēdi kako di pōtō ma mi lōṅgō ye bine kinda'ba kamōlō naga nime.

³⁰ Ya mōto ga di mi lōṅgō ye nima ti kēnyi gbī tiya bēti 'do ki'di bo kōsō go Yēsu ga kōsō gōnni.

³¹ Tine olomake ti bi koda. Omerike go kōmo kōo mota nima mo'do bine tiyandi ye pili ro kotokoto kote kada kote korōndo pili ne. Gomō o'bō nduwē to'ja ma go lende 'be.

³² Kina me mi'di ye 'deni zi Boko'ba mi lende kēyi abo tōnē miya 'deni ziye ne. Lende nima na ti ki'di dōki'di ye kēddi 'do ko'jake yēyi nime Boko'ba ko'doko ti'di mo zi bilaka abo ga ne.

³³ Tönë moloma bine miteri wa ma kozo girisi ni ti bonjo de di zi botö 'beye ma koto moto.

³⁴ Ikalike 'deni mo'do ndobo ma ti kozo to'ja wa ma dedi ro leri mo ti bilaka ma ga.

³⁵ Kina me mileme 'deni ziye 'do ki'dike kosiye kitigo laka to'do ndobo 'do tokonyi bo lisa. Omerike lende tonë nere ze Yesu kiya te, 'Bo ma ki'di wa na ti kedii ro lonjo ro do kiteli di do bo ma kogba mo.' "

³⁶ Kina odo Polo kote tiya lende naga nime 'deni te tine, lijë olodo ngi pili beri ti lobu 'ba kanisa naga nima to'do motu zi Boko'ba.

³⁷ Kina lijë pili kiramo bo ngi to'do motö gbo zi bo ti monjo ro mbembë.

³⁸ Lijë pili ro meri romöyö bo iya te lijë inza ko'ja kinë bo kpe. Kina lijë koto go bo ngi kiki mi sorope.

21

Tari 'Ba Polo Yerosalema

¹ Kina do'do motö gbo ngi zinni deki mi sorope dari ro ma kodoro domö mi dayayi 'ba Kosa. Mi bi kezë ma di gomo na dari ngi di yayi Rodo dala 'bowu nduwë di yayi Patara.

² Di yayi tine na do'ja bo sorope moto ga kedii kari mi dayayi 'ba Pönikë. Kina deki ngi mi sorope ma 'benni nima dari nduwë tinni.

³ Dari nbö do'ja dayayi 'ba Kupuriyö kinda di bi kowo. Kina dari ngi nduwë ti dayayi nima kedii kinda kebe do kapa gali ze nbö domö mi dayayi 'ba Suriya. Dari deki beri mi gawo 'ba Tura, romöyö bo sorope naga nima o'doko tope wa ame ga yimo ne kola bina.

⁴ Tine na dari do'ja bo kosö go Yesu ga ama yayi ne ngi kina doloma titi tinni yayi do'do tö'do do modomoriyö. Tine Nyi Koto Laka i'di lijë ngi koloma ro tumë lende go kö'du 'ba Polo. Go lende mo na lijë kiya zi Polo kinza bo kiteli de kpe nduwë kari mi Yerosalema.

⁵ Ne odo kada ze ko'bo 'deni tine denyi ngi domo tari. Kina lijë kenyi ngi pili ti 'ja 'benni ga kpaki ti kole titi 'benni ga koto goze nbö kodo yaga di mi gawo ti'di ze go kori. Kina dolodo ngi beri pili tinni di kpa

götö 'ba mini lobu nima yayi to'do motu zi Boko'ba. Kina do'do motö gbo ngi zinni

⁶ deki mi sorope. Tine na lijë kileki 'benni ngi kari linjo 'benni ga.

⁷ Kina dari ngi nduwë ti sorope di Tura nbö domö Pitolemayi. Dari dumötö bilaka 'ba kanisa ama ga yayi ne do'do tö'do do koto tinni yayi.

⁸ Mi bi kezë ma di gomo na dari ngi nduwë domö Kayisariya. Dari doloma linjo 'ba Pilipö bo kiya laja laka 'ba Yesu. Bo di mi longö ya ma modomoriyö tonë ga bilaka 'ba kanisa kigeli di Yerosalema 'do to'do ndobo 'ba kanisa ne.

⁹ Bo edi ti yitoti sowo kpaki ro bo kumë lende 'ba Boko'ba.

¹⁰ Doloma do'do tö'do titi kozo do ndö tara tinni yayi. Bo kumë lende 'ba Boko'ba moto ako di dayayi 'ba Yudayi yayi, möyö mo ro Agabo.

¹¹ Kina bo kako ngi kope gasi 'ba Polo bo kudödu közi bo ga ti ndi bo ga timo. Bo iya te, "Ame na ro lende kiya 'ba Nyi Koto Laka, 'Yudayi edi kari kudödu bo do gasi nime te di Yerosalema ki'di közimo zi bo löwö.' "

¹² Go lende nime duwö te ne, ze pili ti ya ame ga yayi doma'jo roze zi Polo kinza bo kari de kpe Yerosalema.

¹³ Ne tine bo ileki domo zize, bo iya te, "Eddi kuduke tara go wa'di? Eddi kupöke ma ti meri go wa'di? Ma 'bama mere wa moto ro tari tudödu ma di Yerosalema de. Kina mere wa moto de gbi go 'do tari tole yayi domöyö lende 'ba nere ze Yesu."

¹⁴ Tine do'bo de kpe toco bo. Kina dorö ngi di go lende nima, diya te, "Boko'ba ko'do ako'doko abo."

¹⁵ Doloma titi mbowa yayi. Di gomo tine na dilenjo akombi ze ga ngi denyi dari Yerosalema.

¹⁶ Bo kosö go Yesu moto ga di Kayisariya ari koto tize. Kina lijë koto ze ngi kari linjo 'ba bo moto ro Minasona 'do doloma yayi. Bo di mi bilaka 'ba Kupuriyö ro bo kanisa 'deni komo koo konzi.

Polo Ni Ti Yakoba

¹⁷ Kina odo domö 'deni Yerosalema tine, bilaka 'ba kanisa ako ngi tumötö ze ti közi riyö.

18 Mi bi kězē ma di gomo na dēnyī ti Pɔlo ni dari tonḡo Yakoba. Kina löbu 'ba kanisa kotɔɔ rōnni ngi pili tize yayi.

19 Kina Pɔlo kumötö lijē ngi kiyētī gɔ wa ame ga Boko'ba ko'do mi löngö bɔ löwö mi laja koja abo ne pili rɔ kotokotɔ.

20 Gɔ kö'du mo na Yakoba ni kileki yēē'di ngi zi Boko'ba.

Tine lijē iya zi Pɔlo, iya te, “Bɔ löndö ze Pɔlo, onḡo tindi 'ba Yudayi ma kinza kiya i'di dönni 'deni gɔ lende 'ba Yēsu, kina gbī lijē pili rɔ bɔ koro kö'du ki'di 'ba Musa rɔ mbēmbē.

21 Ya naga nime lijē uwö kore mo tēgē oloma tiyandi Yudayi ame ga mi löngö bɔ löwö ne 'do koro kö'du ki'di naga nime dē kpe, kinza lijē kilele kole 'bēnni ga dē, lijē ko'do dölētī ma mɔlo 'ba bilaka ze ga dē kpe.

22 Ne tine gɔ do'doke tondo? Römöyī lijē ēdī kuwö lende mo ömö 'deni bine.

23 Ma laka mo ziyī 'do ko'do wa naga nime dēdi diya ziyī ne. Ya ma sowo mɔto ga ēdī mi löngö ze bine ame kulömu rōnni 'deni zi Boko'ba.

24 Ari tinni ko'do dölētī 'ba ti'di yi rɔ ma kopɔ mi rö löbu 'ba Boko'ba. Kina 'do kopi girisi 'ba dölētī nima pili zinni rɔ gɔ rōnni 'do ki'di lijē kote to'do dölētī nima ti topɔ dönni yaga. Kina ti ki'di bilaka pili kikali omba kore 'ba röyī nima ka rɔ bēti, nī gba rɔ ma koro kö'du ki'di 'ba Musa.

25 Ne 'ba bɔ löwö naga nima ki'di dönni 'deni gɔ lende 'ba Yēsu ne, dugu waraga 'deni tönē mɔlo zinni. Dose zinni kinza lijē konyo yida ame ga kumu zi akoro ne dē, yēri ma kumu mugu mo dē naga kinza lijē konyo dē. Kinza lijē kuwē roma dē kina kinza lijē ko'do yēri dē gbī.”

26 Mi bi kězē ma di pötö mo na Pɔlo kari ngi ti ya sowo naga nima to'do dölētī 'ba ti'di rōnni rɔ ma kopɔ komɔ Boko'ba. Kina bo kari ngi mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba kose gɔ kada ame 'do bo ko'de yēri pili 'ba tumu mo rōnni tote dölētī nima timo yaga ne zi bɔ akumu.

Tinda'ba Pɔlo

27 Tine ko'ja tö'dö dɔ modomoriyö 'ba dölētī nima kēdi ko'do 'deni tote rōni, Yudayi mɔto ga ame kako di Asiya ne o'ja Pɔlo di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba

yayi kina lijē ki'di tindi naga nima yayi ne ngi kpaki kēnyī rɔ ya ti bo. Lijē inda'ba bo

28 kebe tulöri timo, kiya te, “Kpe bilaka 'ba Yisarele okonyike ze. Bɔ tönē koloma rɔ tiyandi bilaka kebe yala pili kiya bilaka ze ga rɔ wa yawa ti kö'du ki'di 'ba Musa kpaki ti rö löbu 'ba Boko'ba nime ne bo na me. Bo ako 'deni ti bɔ löwö ko'de mi rö löbu 'ba Boko'ba nime 'do tirasi mo.”

29 Lijē iya tara römöyī lijē o'ja Turöpimö bɔ Epeso ne pa ti Pɔlo di mi gawo yayi, lijē omeri 'bēnni tēgē mɔtoḡa Pɔlo ti ko'de bo 'deni mi rö löbu 'ba Boko'ba.

30 Kina bilaka 'ba mi gawo kebe ngi pili mi ayayi komomi rōnni kari kinda'ba Pɔlo kilala yaga di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Kina kurögö kpa reki mo ngi teyi.

31 Lijē o'doko 'deni 'do tupö Pɔlo, ne tine bɔ mɔto ari kiya zi bɔ dɔ bɔ kanya 'ba Romo tēgē bilaka 'ba Yerosalema ēdī to'do ayayi.

32 Kina bo kēnyī ngi welo ti bɔ kanya abo ga kpaki ti bɔ kēlu mo ga kirija kari mi löngö tindi naga nima.

Kina dɔo tindi naga nima ko'ja bɔ dɔ bɔ kanya 'ba Romo nima kömö 'deni ti bɔ kanya abo ga tara tine, lijē orɔ ngi di bi tomba Pɔlo.

33 Bɔ nima ari nbö kömö rɔ Pɔlo kinda'ba kose gomo zi bɔ kanya abo ga 'do kudödu ti zingiri riyö 'do. Bo ititi ya naga nima, bo iya te Pɔlo yē na kina lende kēnyē wa'di na bo ko'do.

34 Tine ya mɔto ga iya 'bēnni 'beri ya ama iya 'bēnni 'böwu 'beri. Kina ngi dɔ kudu nima i'di bo dē kikali lende ma kodorɔ mo. Kina bo ki'di Pɔlo ngi közi bɔ kanya abo ga 'do koto kari mi bi 'ba loma 'bēnni.

35 Bɔ kanya naga nima ari ti Pɔlo kömö timo kpa bi 'ba tēki tari mi bi 'ba loma 'bēnni ame dɔ döku ne, tine bilaka naga nima o'do tolo Pɔlo. Kina bɔ kanya kombi bo ngi tɔrɔ.

36 Bilaka naga nima lijē oloma nduwē rɔ tozi ti tulöri timo kiya te, “Upöke bo yaga.”

³⁷ Kina ɔɔɔ bo kanya naga nima kēdi ko'do 'deni 'do toja Polo mi reki 'bēnni tine, bo iya zi bo dōnni nima, bo iya te, "Moma'jo rōma zīyī, i'di miya wa mōto."

Bo nima iya te, "Dēmba ikali kpa Giriki?"

³⁸ Ni na dē ro bo Ezipeto ma tōnē ko'do ya ti turu kēnyī mōkō ti bo akupō kuluku 'butē bi modōmota (4000) ne?"

³⁹ Polo iya te, "Ma ro Yudayi di Taraseso ame ro gawo ma do kilēbi 'ba dōyayi 'ba Kilikiya ne. Moma'jo rōma zīyī, i'di ma milende zi bilaka naga nime."

⁴⁰ Bo nima uti dōmo ngi kōzo a nima tara zi bo. Kina bo kōro ngi do bi tēki nima bo kiyēyi do kōzi bo zi bilaka naga nima 'do kudumō. Kina ɔɔɔ lijē kudumō 'deni tine, bo ebe ngi tilende zīnni ro kpēnni Yudayi.

22

¹ Bo ilende zi tindī naga nima, bo iya te, "Bu ma ga ti lōndō ma ga, uwōke mēdi modoro bīci lende ma nime ziye."

² Kina ɔɔɔ lijē kuwō Polo 'deni kilende zīnni ro kpēnni Yudayi tara tine, lijē udumō ngi pili. Bo iya te,

³ "Ma ro Yudayi, öyö ma Taraseso ame ro gawo 'ba Kilikiya ne. Ulu ma mi Yerosalema bine. Gamalele na kiyandi ma ti toro kō'du ki'di ame ki'di mōlo zi 'bu ze löbu ga ne laka. Mō'bō gbī to'doko to'do lende 'ba Boko'ba ro mbēmbē kōzo ama kpe pili kēddike ro to'do mo tōne ne.

⁴ Moloma todo gomō ro bilaka go kō'du 'ba kori 'ba Yēsu nime mi'di kupō mōto ga yaga. Ya mōto ga 'bēnni ame ga ro bōtoni ni kpaki ti 'ja moloma tinda'ba mo ti'di mo mi maboso.

⁵ Bo do bo akumu ni ti bilaka ma löbu ze ga pili ti kiya gbī ziye lende ma nime ro ma laka. Lijē na tōnē kugu waraga zō koja ma timo zi ya ma 'beze ame ga mi Damaseke ne 'do tinda'ba ya ame ga ro 'ba Yēsu ne di yayi kudōdu ko'de kako bine todo karama dōmo.

⁶ Kina ɔɔɔ mari mōmō 'deni ngōsi ngila Damaseke tine, mi zana kada yo na bi kōro ma ro do kiteli kunyi ngi di mitoro kiyōro go bi toko yaga di yida rōma.

⁷ Kina mila'ba ngi bēri, tine muwō biro kilende zō iya te, 'Solo, Solo, go wa'di na

kēddi koworo kulōwō todo gomō rōma te teyi?"

⁸ Miya te, 'Nere, ni yē mo na?"

Biro nima ileki zō, iya te, 'Ma na ro Yēsu 'ba Nazareta ame kēddi koworo kulōwō timo ne.'

⁹ Ya ame ga tō yayi ne o'ja bi kōro nima, tine lijē uwō lende nima kiya rōni zō ne dē.

¹⁰ Miya te, 'Wa'di na go mo'do ya, nere?"

Nere Yēsu ilende zō iya te, 'Ēnyī kari mi Damaseke, bo mōto ēdi yayi bo ti kiya wa ame ga pili Boko'ba kiyija 'deni zīyī to'do mo ne.'

¹¹ Bi kōro kulōwō nima iyōlu kōmo ma 'deni, ya ame ga tō yayi ne na kinda'ba kōzō kokoko ma kari Damaseke.

¹² Bo mōto di Damaseke yayi ro Ananiya. Bo ö'bō nduwē toro Boko'ba gbī ti kō'du ki'di mo ga. Yudayi ame ga pili kēdi koloma yayi ne iya lende abo pili ro ma laka.

¹³ Kina bo kako ngi kōro ngila ma, bo iya te, 'Bo lōndō ma Solo, o'ja bi ti.'

Kina kōmo ma kōro ngi mongo bi do bo.

¹⁴ Bo iya te, 'Boko'ba ame 'bu ze löbu ga koro ne igeli yi 'deni tikali ako'doko abo gbī to'ja kole koto laka abo go kuwō mugu mo

¹⁵ 'do ki'di kiyēti wa nime ko'ja kina kuwō gbī ne zi bilaka 'ba dōyayi pili.

¹⁶ Kinza dōyi kilēyi dē kpe, ēnyī ki'di kodō mini 'ba bapatisi dōyi. Kina ititi Boko'ba 'do kola yi go lende kēnyē 'bī.'

¹⁷⁻¹⁸ Kina ko'ja mileki 'deni Yerosalema bine mari to'do mötu mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba na kinē nere Yēsu kileme rōni ngi zō. Bo iya te, 'Bilaka 'ba mi gawo nime inza ki'di dōnni go wa ama ga kēddi kiya dōmōyi ma. Ēnyī welo di bine kari.'

¹⁹ Miya te, 'Nere, bilaka naga nima ikali ma moloma ro tilaki tinda'ba ya ame ga ki'di dōnni go lende 'bī ne di mi rö 'ba mötu ma konzi pili moloma tomba mo.

²⁰ Mi kada ma kēdi kupō Setepano bo kiyēti lende 'bī mēdi gbī teyi yayi tuti go löpō nima tongo go bōngo 'ba ya ma kupō bo naga nima.'

21 Yësu ileki zö, iya te, 'Ënyï kari, mëdi moja yi zi bɔ löwö ame ga kedi koloma n̄bɔ rɔ ma kɔwɔ ne.' "

Tudödu Pɔlo

22 Lende ma Pɔlo kedi rɔ tiya mo zi tindi naga nima na kɔzɔ a nime te. Kina ɔdo lijë kuwö lende nima bo kiya gɔ kö'du 'ba bɔ löwö ne 'deni tara tine, lijë oke dɔmo n̄gi kulöri timo rɔ ma kembe kiya te, "Upö bo yaga. Bilaka ma tara ola dë 'biri koloma."

23 Kina lijë kebe n̄gi tulöri rɔ ma kembe kɔzɔ timo rɔ ya towawa bɔn̄gɔ 'benni ga ti tuli yayi.

24 Kina bɔ dɔ bɔ kanya nima ki'di bɔ kanya abo ga n̄gi koto Pɔlo kari mi gɔ bi 'ba loma 'benni 'dɔ komba ti korobayi 'dɔ bo kiyeti lende tɔ nima bilaka kedi kulöri dɔ bo gɔmo ne.

25 Kina ɔdo bɔ kanya kudödu Pɔlo 'deni 'dɔ tomba mo tine, Pɔlo iya zi bɔ kɛlu ame yayi ne, iya te, "Kö'du ki'di 'ba Romo ota gɔ tomba bilaka 'ba Romo ame kö'dɔ burë mo dë gba ne dë su di ziye?"

26 Bɔ kɛlu nima ari kiya zi bɔ dɔ bɔ kanya nima, iya te, "Ti kö'dɔ tondo? Bɔ nime 'dë bilaka 'ba Romo na."

27 Kina bɔ löbu nima kari n̄gi tititi Pɔlo. Bo iya te, "Iya zö, ni n̄gi rɔ ma laka rɔ bilaka 'ba Romo?"

Pɔlo iya te, "Ma n̄gi rɔ ma laka."

28 Bo iya te, "Ma gbagba ma mopi girisi rɔ ma kënyë to'dɔ rɔma rɔ Romo."

Pɔlo iya te, "'Bama öyö ma molo rɔ Romo."

29 Gɔ kö'du nime na bɔ ki'di 'dɔ komba bo naga nima kilipëtë n̄gi yaga di rɔ Pɔlo. Bɔ ma löbu mo nima n̄gi rɔ tikere römöyi bo i'di 'deni kudödu Pɔlo ame rɔ bilaka 'ba Romo ne.

Burë Rɔ Pɔlo

30 Mi bi këzë ma di pötö mo bo o'dɔkɔ gba tikali lende tɔ nima Yudayi kusus Pɔlo gɔmo ne. Kina bo kope Pɔlo n̄gi yaga bo ki'di löbu 'ba bɔ akumu ni ti bilaka ma löbu 'ba Yudayi pili kotɔtɔ rönni. Kina bo koto Pɔlo n̄gi ki'di kɔrɔ kômöni.

23

1 Pɔlo on̄gɔ bi toko dɔ bilaka naga nima kotɔtɔ rönni yayi ne. Bo iya te, "Löndö

ma ga, mikali 'deni di yimö ma rɔ ma kele kɔmɔ Boko'ba mi loma ma n̄bɔ kômö mi kada nime tɔne."

2 Gɔ kö'du mo na Ananiya ame rɔ bɔ dɔ bɔ akumu ki'di ya ma kedi kɔrɔ n̄gila Pɔlo yayi n̄gi gɔ kɔkɔsɔ kpamo.

3 Pɔlo iya te, "Ni, Boko'ba ti kɔkɔsɔ yi 'deni gbï tara. Ni bɔ kɔmɔ kandi nime, ni n̄gi kɔzɔ teli n̄gɔrɔ ame kora kɔmɔ mo kele kulöwö ne. Oloma yayi bi to'dɔ burë ma ti kö'du ki'di 'ba Boko'ba kinza ma kö'dɔ dë yɔ kebe aa ki'di bilaka 'dɔ komba ma."

4 Ya ame ga pili yayi ne iya te, "Ëddi kiti'ja bɔ ame Boko'ba ki'di 'deni rɔ bɔ dɔ bɔ akumu abo ga ne tara gɔ wa'di?"

5 Pɔlo iya te, "Wu, löndö ma ga, mikali bo dë rɔ bɔ dɔ bɔ akumu 'ba Boko'ba. Römöyi ugu mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Kinza kiya kpa kënyë dë rɔ bɔ ame mbiri dɔ bilaka 'be ga ne.' "

6 Pɔlo ikali ya mɔtɔ ga di mi löngö bɔ kotɔtɔ rönni naga nima rɔ Sadoke, mɔtɔ ga rɔ Parosi. Kina bo kilende zinni rɔ ma kembe, bo iya te, "Löndö ma ga, ma rɔ Parosi molo kako di zi 'bu ma löbu ga. Ne kina me kedi 'deni kö'dɔ burë ma tɔne gɔ kö'du 'ba tɔdɔ 'ba töku di mi tölë nime mikali kedi rɔ ma laka ne."

7 Gɔ lende nime bo kiya te ne, na ya ame ga rɔ Parosi ne kebe n̄gi togba kpenni ti ya ma rɔ Sadoke. Kina bilaka naga nima kotɔtɔ dönni yayi ne koza minni n̄gi.

8 Ya ame ga rɔ Sadoke ne iyeni 'benni wa mɔtɔ inza rɔ tɔdɔ 'ba töku di mi tölë, malayika ni ti wa mɔtɔ kidëki rɔ marinyi inza gbï. Tine Parosi ni i'di 'benni dönni pili gɔ lende 'ba wa naga nime.

9 Kina kö'de lamo ma löbu n̄gi ti dɔ kudu. Bɔ kɔmɔ kiyandi mɔtɔ ga ame rɔ Parosi ne ënyï n̄gi rɔ 'diri ti Sadoke ni kiya te, "Do'ja wa ma kënyë mɔtɔ dë di rɔ bɔ nime. Mɔtɔga malayika ala marinyi na ti kilende 'deni zi bo."

10 Bilaka naga nima n̄gi pili rɔ 'diri kina kaga n̄gi rɔ bɔ dɔ bɔ kanya nima mɔtɔga ya naga nima ti koto Pɔlo n̄gi mi löngö lijë kupö yaga. Gɔ kö'du mo na bo ki'di bɔ kanya abo ga n̄gi kari mi löngö bilaka naga nima kinda'ba Pɔlo kari timo mi bi 'ba loma 'benni.

11 Mi korɔndo mo nima na ɲere Yēsu kileme rōni zi Pɔlo, iya te, “Oloma ti mi kēddi. Iya lende ma 'deni zi bilaka mi Yerosalema bine, kina gbī tara mēdi mi'di yi kari kiya lende ma zi bilaka mi gawo 'ba Romo.”

Titeri Pɔlo

12 Mi bi kēzē ma di pōtō mo na Yudayi mōto ga kototo dōnni ɲgi toyɔ lende rɔ bo. Lijē ulōmu rōnni 'dɔ tonyo wa mōto dē, tuwē wa mōto dē gbī ɔdo kiya te lijē kupō Pɔlo dē ɲgi du titi yaga.

13 Bɔ kulōmu rōnni naga nima ēdi ɲbō kɔzo 'butē sowo ti dōmo teyi tara.

14 Kina lijē kari ɲgi zi bɔ dɔ bɔ akumu ti ya ma lōbu naga, kiya te, “Dulōmu rɔze 'deni 'dɔ tonyo wa mōto dē, tuwē wa mōto dē gbī ɔdo kiya te dupō Pɔlo dē ɲgi du titi.

15 Kina me 'deni kpe ti ya ma lōbu mōto ga 'dɔ kojake laja kari zi bɔ dɔ bɔ kanya 'ba Romo nima kiyake te o'dɔkɔke toma kɔri 'ba lende 'ba Pɔlo nima laka, bo koja kako ziye. Tine dēdi dari toda dɔ bo kɔri 'dɔ dupō bo yaga gba kinza bo kōmō ziye bine.”

16 Ne tine kole 'ba lēmī 'ba Pɔlo ni uwō lende nime 'deni. Kina bo kari ɲgi mi gɔ bi 'ba bɔ kanya naga nima yayi kiya lende mo zi Pɔlo.

17 Kina Pɔlo kīdēkī bɔ kēlu mōto ɲgi kiya teyi, iya te, “Kole nime ēdi ti lende mōto 'dɔ tiya mo, oto bo kari zi bɔ dɔye ma lōbu nima.”

18 Bɔ kēlu nima oto kole tōnē kari zi bɔ ma lōbu 'ba dōnni nima, kiya te, “Bɔ maboso nime 'dē kīdēkī rɔ Pɔlo ne idēkī ma mari zi bo tine bo iya te kole nime ēdi ti lende tiya mo 'dɔ mo'de zīyi.”

19 Kina bɔ lōbu tōnē kinda'ba kōzī kole nima ɲgi kari timo 'beri yaga tititi kpamo. Bo iya te, “Lende wa'di na kako timo 'dɔ tiya mo zō?”

20 Kole nima iya te, “Yudayi mōto ga ususu kpēnni 'deni 'dɔ tititi yi toja Pɔlo zīnni tilēndō mi kpa kototo 'bēnni kɔzo 'dɔ toma kɔri 'ba lende mo laka tara.

21 Ne kinza kuti dē gɔ lende 'bēnni nima. Ya 'bēnni mōto ga ma 'butē sowo ti dōmo teyi ēdi rɔ toda dɔ bo kɔri. Lijē ulōmu rōnni 'deni 'dɔ tonyo wa dē kuwē wa mōto dē gbī ɔdo kiya te lijē kupō Pɔlo

dē ɲgi du titi. Kina me lijē kēdi 'deni rɔ tidabi dɔ lende ma kileki 'bēyi.”

22 Bɔ lōbu nima ileki kiya zi kole tōnē, iya te, “Kinza kari kiya dē zi bɔto mōto, kiya te iyētī gɔ lende nime 'deni zō.”

Bo oja kole nima kari ē'bēni.

23 Kina bo kīdēkī bɔ kēlu ma rīyō kako zi bo kiya zīnni, iya te, “I'dike bɔ kanya ma kuluku sowo 'be ga kēdi ndō dɔ ndīnni ti worota 'ba dɔ kosani kuluku kɔto kɔdo dōmo 'butē rīyō ti bɔ mee kuluku sowo 'dɔ lijē kēnyī ti ndi kada kōmō 'deni modōmosowɔ mi korɔndo nime kari Kay-isariya.

24 I'dike kosani mōto ga kēdi ndō zi Pɔlo ni 'dɔ kēkī dōmo 'dɔ karike pili tīnni laka zi Pelika turu bɔ dɔyayi nime.”

25 Kina bo kugu waraga ɲgi kɔzo a nime te,

26 “Ma Kolawodiyo Lusīya mēdi ti mi kēyi tugu waraga ma nime zīyi ɲere ma Pelika, mumōtō yi.

27 Bɔ nime Yudayi inda'ba ko'dɔkɔ tupō mo, ne tine mari mikali bo ɲgi rɔ Romo. Gɔ kō'du mo na mari ti bɔ kanya ma ga mōmō bo yaga di zīnni.

28 Mo'dɔkɔ tikali lende tɔ nime lijē kusus bo gōmo ne. Kina moto bo kari mi kpa kototo 'bēnni.

29 Tine mari mikali lende mo lijē ususu bo gɔ kō'du ki'di 'bēnni mōto ga. Inza rɔ lende ma mbiri ma 'dɔ kupō bo ala ti'di bo mi maboso gōmo.

30 Muwō lende mo di zi bɔ mōto tēgē ya naga nima ususu kpēnni 'deni rɔ bɔ nime 'dɔ tupō mo. Kina me mēdi moja bo ɲgi kari zīyi yayi. Miya 'deni gbī zi bɔ kusus bo naga nima 'dɔ lijē kari 'jaa tiya susu 'bēnni nima zīyi.”

Riɲa Ti Pɔlo

31 Kina bɔ kanya naga nima ko'dɔ ɲgi kɔzo ame kiya zīnni ne tara. Lijē ogba Pɔlo mi korɔndo nima kari timo ɲbō kōmō mi gawo 'ba Andipatori.

32 Mi bi kēzē ma di gōmo tine na ya ma ti ndīnni mo ga kuyi 'bēnni dōnni ɲgi kileki mi gɔ bi 'ba loma 'bēnni mi Yerosalema. Ya ma dɔ kosani naga nima na kari nduwē ti Pɔlo

³³ kömō Kayisariya. Kina lijē kari ki'di waraga tōnē ngī zi turu bō dōyayi Pelika kōtō ti Pōlo.

³⁴ Pelika idēki waraga nima kina bo kititi Pōlo, bo iya te, “Öyō yi mī dōyayi ma yala?”

Pōlo iya te, “Öyō ma mī dōyayi 'ba Kilikiya.”

³⁵ Tine Pelika iya te, “Ɔdō bō kususu yi naga nima kömō 'deni na 'jaa ti moma kōri 'ba lende 'bī.”

Kina bo ki'di bō kanya ngī koloma toda bi rō Pōlo di mī rō ame bō dōlinḡ Erode kubō 'deni mōlo ne.

24

Yudayi Ususu Pōlo

¹ Di pōtō tō'dō dō muyi tine na bō dō bō akumu Ananiya ni ti ya ma löbu mōtō ga kozi ngī kari Kayisariya ti bō kpa kitigō 'ba burē mōtō kidēki möyi mo rō Tērutulō. Lijē ari kususu Pōlo zi turu bō dōyayi nima rō Pelika ne.

² Kina ɔdō ko'de Pōlo 'deni tine na Tērutulō kebe ngī tiyēti gō susu 'ba rō Pōlo zinnī, iya te, “Nere ze, akikali 'bī rō mbēmbē, ame laka ko'dō 'bī ko'de loma dō kilēyi 'deni zize ḡbō kōmō kōo konzi.

³ Ze ḡburu ti mī kēyi gō nere ko'dō 'bī ame ko'de lende laka 'deni kulōwō zize ne. Dileki yēē'di ziyi rō mbēmbē.

⁴ Ne kinza mirasi kada 'bī dē kulōwō. Moma'jo rōma ziyi 'dō kuwō lende mbowa ze nime ti mī kēyi.

⁵ Bō nime dikali bo rō bō dō kirasi. Bo i'di bilaka ze ga 'ba Yudayi ko'dō ayayi 'deni pili kote mī dōyayi. Kina bo na ḡbī rō bō dō ya ma tōnē ga didēkike rō bilaka 'ba Nazareta ne.

⁶⁻⁷ Bo o'dōko tirasi rō löbu 'ba Bōko'ba ame mī Yerosalema ne. Gō kō'du mo na me dinda'ba bo.

⁸ Ɔdō kititi kpa bo nī ēddi kikali ngī ḡbī wa naga nime dususu bo gōmo ne pili rō ma laka.”

⁹ Lende nime Tērutulō kēdi kiya te ne na Yudayi ma laki kuti ngī pili gōmo kiya te, “Ngī rō ma laka.”

¹⁰ Kina Pelika ki'di Pōlo ngī kēnyi tōrō 'dō kilende. Pōlo iya te, “Nere ma, mikali yi rō bō dō kiti 'ba burē mbiri dō bilaka

ze ga mī kōmō kōo konzi. Ma tōne ti mī kēyi tiyēti gō lende ma ziyi.

¹¹ Ɔdō kititi bilaka pele gō lende ma lijē ti kiya ḡbī ziyi kōzō a nime te, tō'dō 'ba kada ame mari yimo to'dō mōtu zi Bōko'ba mī Yerosalema ne gba ḡge dō 'butē dōmoriyō.

¹² Ya naga nime lijē o'ja ma dē du te to'dō kowasa ti bōtō ma kōtō mōtō di mī rō löbu 'ba Bōko'ba. Kina lijē o'ja ma dē ḡbī ti'di bilaka ko'dō ayayi di mī rō 'ba mōtu mōtō ala di mī gawo.

¹³ Ɔtō mōtō ame ngī gō kileme susu 'bēnni nima rō ma laka ne inza du te.

¹⁴ Lende ma kodōrō mo na ḡge me. Mēdi moja laja 'ba Bōko'ba ma 'bu ze löbu ga 'ba Yudayi pili koro ti tōsō gō kōri 'ba Yēsu. Kina me lijē ya naga nima iya te kōri nime rō ma kēnyē. Ne ma 'bama mi'di dōma 'deni pili gō lende ame ga kugu mī buku 'ba kō'du ki'di 'ba Bōko'ba ḡbī ti buku 'ba bō kumē lende abo ga.

¹⁵ Kina me mēdi 'deni rō toda dō kada 'ba tako 'ba Bōko'ba toja bō lende laka ni kpaki ti bō lende kēnyē yaga di mī tōlē, ḡbī kōzō ame lijē ya naga nime kēdi rō toda dōmo ne.

¹⁶ Gō kō'du mo na mogbō rōma 'deni mō'bō tēdi rō ma laka kōmō Bōko'ba ḡbī kōmō bilaka lesi.

¹⁷ Di pōtō kōmō kōo konzi ame ga mo'dō ḡbō rō ma kōwō di rō Yerosalema ne na me mileki to'de ḡrīsī zi bō lisa ze ga ḡbī ti'di kpa kōzi mī rō löbu 'ba Bōko'ba.

¹⁸ Kina me ya naga nima kari ko'ja ma di yayi ko'ja mo'dō dōlētī 'ba ti'di rōma rō ma kōpō kōmō Bōko'ba 'deni. Tine tīndi 'ba bilaka ɔtō inza du te tō yayi, kina ayayi ɔtō inza ḡbī. Yudayi mōtō ga ame di Asiya ne ēdi ḡbī yayi.

¹⁹ Ne ɔdō kiya te lijē ko'dōko tususu ma i'di lijē kako kususu ma kōmōyi bine.

²⁰ Ne ɔdō kinza tara lijē ame ga bine ne ti kiya ziyi ɔdō kiya te lijē ko'ja ama kēnyē mōtō ra di mī lende ma ame lijē koloma rō toma kōri mo di mī kpa kōtōtō 'bēnni ga ne.

²¹ Mōtōga lende kōtō nime na ti lijē kususu ma gōmo ziyi, ame miya te, 'Eddi ko'dōke burē ma tōne gō lende nime mikali todō 'ba tōku di mī tōlē kēdi rō ma

laka ne.' "

²² Tine Pelika uwö kori 'ba lende 'ba Yësu 'deni molo laka. Kina bo kënyî ngî tɔɔ kiyeyî lijê gba kinza kodɔɔ bîci lende nima. Bo iya te, "Ɔɔɔ Lusîya bɔ dɔ bɔ kanya nima kômô tine na 'jaa ti monɔɔ lende nime."

²³ Kina bo ki'di bɔ këlu ngî 'dɔ konɔɔ gɔ Pɔlo, tine kola koloma rɔ dɔ ngölô kinza kota gɔ lëpi bo ga dë di bi tako tori bo.

Pɔlo Ɔɔɔ Kômô Pelika Ni Ti Durusîla

²⁴ Di pötô tö'dô dɔ ndô tara na Pelika ni kari ngî ti 'ja abo Durusîla ame rɔ Yudayi ne koja laja gɔ Pɔlo 'dɔ kako zînnî. Bo oje mbili bo gɔ ma Pɔlo kedi kiya lende 'ba ti'di dɔ gɔ kö'du 'ba Yësu.

²⁵ Kina Pɔlo koloma ngî rɔ tîyëtî lende 'ba tedi rɔ ma laka kômô Boko'ba ti togbo dɔ yida rɔ gbî ti lende 'ba tako 'ba Boko'ba bi to'dɔ burê 'ba dɔlinɔ nime kada mɔɔ. Lende nime i'di Pelika ngî kedi rɔ tikere. Bo iya te, "Ari tötî, ti moja laja 'jaa göyî tako tilende tö ɔɔɔ kiya te mēdi le."

²⁶ Bo omeri 'ba bo tégê mɔɔga Pɔlo ti kugô kômô bo ti gîrisî. Kina bo koloma ngî nduwê toja laja gɔ Pɔlo tako tilende ti bo.

²⁷ Mî riyô 'ba kɔɔ ma di pötô lende nime na bɔ mɔɔ kîdêkî rɔ Pɔrokiyo Peseto kinda'ba kiti 'ba turu 'ba dɔyayi nima ngî 'bato di pötô Pelika. Tine Pelika o'dɔkɔ 'dɔ Yudayi kedi ti mî këyî rɔ bo. Gɔ kö'du mo na ki'di bo ngî kola Pɔlo kinza tope mo yaga mî kada nima.

25

Pɔlo Iteri Tonɔɔ Turu Ma Löbu

¹ Di pötô tö'dô dɔ mota 'ba tömô abo 'ba Peseto mî dɔyayi nima na bo kënyî di Kayisariya yayi kari Yerosalema.

² Kina löbu 'ba bɔ akumu ni ti ya ma löbu 'ba Yudayi mɔɔ ga kari ngî tususu Pɔlo zi bo.

³ Lijê olo'ba rönni zi bo 'dɔ bo ki'di mî bo këyî rönni bo koja Pɔlo kari zînnî Yerosalema. Lijê iya tara römöyî lijê ususu kpenni 'deni 'dɔ tupô Pɔlo di gɔ kori.

⁴ Tine Peseto iya te, "Ëdi rɔ toda bi rɔ Pɔlo mî Kayisariya, kina me ma gbî mēdi mo'dɔ tari yayi.

⁵ Ɔɔɔ bo kirasi lende mɔɔ i'dike löbu 'ba dɔye ga kari tö 'dɔ kususu bo zô di yayi."

⁶ Ne tine bo oloma titi ko'dɔ tö'dô kɔɔ dɔ modɔmota gbî aa kɔɔ dɔ 'butê ni tara kina 'jaa bo kileki Kayisariya. Mî bi kēzê ma di gomo na bo kari koloma ngî mî bi 'ba burê kîdêkî Pɔlo 'dɔ ko'de kako zi bo.

⁷ Kina ɔɔɔ Pɔlo kômô 'deni tine löbu 'ba Yudayi ame ga kako di Yerosalema ne ënyî kɔɔ ngî kuru bo tususu bo ti lende konya ame ga rɔ ma kënyê ne. Tine lijê ikali dë ma 'dɔ ti'di susu 'benni naga nima kedi rɔ ma kodɔɔ.

⁸ Kina Pɔlo kënyî ngî tîyëtî gɔ kö'du ma 'ba bo. Bo iya te, "Moro kö'du ki'di 'ba Yudayi pili kinza to'dɔ wa ma kënyê mɔɔ. Mirasi rô löbu 'ba Boko'ba dë gbî, kina mo'dɔ ya tɔ dë gbî ti bɔ dɔlinɔ ma löbu 'ba Romo."

⁹ Peseto o'dɔkɔ 'dɔ mî Yudayi këyî rɔ bo. Gɔ kö'du mo na bo kileki kiya zi Pɔlo, bo iya te, "Ti kutî dɔ tari Yerosalema 'dɔ mari mo'dɔ burê 'bî di yayi?"

¹⁰ Pɔlo iya te, "Gɔ bi 'ba burê 'ba bɔ dɔlinɔ ma löbu 'ba Romo na me, o'dɔ burê ma ngî bine. Ikali gbî laka mirasi wa ma kɔɔ mɔɔ te dë du zi Yudayi.

¹¹ Ne ma kiya te mēdi mirasi wa mɔɔ ame 'dɔ kupô ma gomo ne ra dēne minza moma'jo rɔma ziyî 'dɔ tɔmɔ ma di mî tölê nime. Wa naga nime lijê kususu ma gomo ne, ɔɔɔ kiya te kinza rɔ ma laka kinza bɔɔ ki'di ma dë zînnî. Moma'jo rɔma zi bɔ dɔlinɔ ma löbu 'ba Romo na 'dɔ kodɔɔ bîci lende ma nime."

¹² Kina Peseto ni koloma ngî rɔ tilende gɔ kö'du mo ti ya ma kedi ki'di lende zi bo naga. Bo ileki kiya zi Pɔlo, bo iya te, "Ele, nî na me koma'jo røyî 'deni 'dɔ bɔ dɔlinɔ ma löbu 'ba Romo kodɔɔ bîci lende 'bî. Ti kari gbɔ zi bo."

Burê Rɔ Pɔlo

¹³ Mî tö'dô dɔ konzi di pötô lende nime na ɱere Agoripa ni ti lēmi bo Bërunikê kako Kayisariya yayi tumötô Peseto.

¹⁴ Kina ɔɔɔ lijê koloma 'deni kigabi yayi tine, Peseto iyëtî gɔ lende 'ba Pɔlo zi Agoripa. Bo iya te, "Bɔ mɔɔ Pelika ki'di molo mî maboso ëdi gba bine.

15 Tönë mari Yerosalema ne löbu 'ba bo akumu ni ti 'ba Yudayi ni ususu bo zö tégë 'do modö karama do bo.

16 Tine mileki dömo zinnä miya te dölëti 'beze 'ba Romo o'döko bilaka mo kedi bi köto ti bo susu 'ba ro bo 'do bo kiyeti lende ma 'ba bo gbi. Kina gbi di'di bilaka mo de titi ro yawa zi bo kususu bo naga nima kinza ma ko'do titi közo a nime.

17 Kina me mileki mako bine micayi de kpe, mi bi kezë ma di potö mo na mari ngi moloma mi bi 'ba burë midëki 'do ko'de bo nima kako zö.

18 Momeri 'bama miya te motoga bo susu 'ba ro bo naga nima ti kususu bo go lende kënyë ma bo ko'do. Tine lijë o'do de yo.

19 Lijë oloma za ro togba kpenni go lende abo go kö'du 'ba mötu ko'do 'benni to ne ga ti lende 'ba bo moto ro Yësu köle 'deni molo, tine Polo iya te edi gba ro ma kididi.

20 Bi 'ba tikali lende mo ilikö za doma. Mititi bo miya te odo bo ti kuti do tari Yerosalema 'do mari mo'do burë abo di yayi.

21 Ne tine bo ititi ma 'do mi'di bo kanya koda bi ro bo nbö 'do bo doliño ma löbu ze 'ba Romo na go kodoro bici lende abo nime. Kina me mi'di bo kanya 'deni kedi ro toda bi ro bo koda kada mo 'do moja bo kari zi bo doliño ma löbu."

22 Agoripa iya te, "Ma gbagba ma mo'doko tuwö kpa bo."

Peseto iya te, "Eddi kuwö kpa bo 'deni 'basi tilëndö."

To'de Polo Komö Agoripa

23 Mi bi kezë ma di gomo na nere Agoripa ni ti Bërunikë kënyä ngi tari mi bi 'ba burë. Tine na bilaka kebe ngi pili tilëlu lijë. Kina lijë kari ngi ti bo do bo kanya ni ti turu 'ba do gawo ni kodo mi rö 'ba kpa kototo. Kina Peseto ki'di ngi 'do ko'de Polo kako koro kömönni yayi.

24 Bo iya te, "Nere Agoripa kpaki tiye kpe ya ame ga tize bine ne, ongoke bo nime. Bo na Yudayi ame ga pili mi Yerosalema ti ame ga bine ne konyo monda mo zö. Kina lijë pili kulöri ngi timo, tégë ola bo de kpe konyo kpa bo.

25 Ne 'bama mo'ja wa moto ame ngi bo ko'do 'do kupö bo gomo ne de. Kina me bo oma'jo ro bo 'deni 'do bo doliño ma löbu ze 'ba Romo na go kodoro bici lende mo. Miteri toja bo kari,

26 ne lende 'ba ro bo moto ame ngi mo'ja 'do mugu mi waraga zi bo doliño ma löbu ne inza du te. Kina me mo'de bo 'deni tone kako komöye. Tine ma do kiteli mo mo'de bo kömöyi, nere Agoripa, 'do toma kori 'ba lende abo laka 'do ki'di mikali wa ame go mugu mi waraga zi bo doliño ma löbu ne.

27 Go meri 'bama bine toja bo maboso kari ro ma sari kinza wa ma kiyeti go susu 'ba romo ele de."

26

Lende 'Ba Polo

1 Agoripa iya zi Polo 'do kiyeti lende ma 'ba bo. Kina Polo kënyä ngi toro kiyeyi do közi bo kiya te,

2 "Nere Agoripa, ma tone ti mi këyi römöyi ni na me 'deni medä miyëti go kö'du nime Yudayi naga nime kususu ma gomo ne ziyi.

3 Ni na ro bo kikali dölëti ze 'ba Yudayi pili ti kowasa mo ga. Moma'jo roma ziyi tuwö lende ma nime ti mi këyi.

4 Yudayi pili ikali go loma ma ame moloma tönë mi löngö bilaka ma ga ko'ja medä gba mbowa kina gbi mi Yerosalema ne.

5 Odo lijë ko'doko pele tiya mo ziyi lijë ti kiya gbi te, lijë ikali ma moloma mö'bö ro Parosi, kina ze Parosi ni na gbi ro bo tö'bö togbo roze kinza tiyeyi mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba ro do kiteli di do bilaka ma laki.

6 Mi'di doma nburu kö'bö go wa tönë Boko'ba kiya to'do mo zi 'bu ze löbu ga ne. Go kö'du mo na me 'do ki'di ko'de ma tone mi go bi 'ba burë nime.

7 Ro ma laka bilaka pili 'ba do goli 'butë domoriyö ze naga nime ogbo rönni 'deni tumötu Boko'ba ro go bi kezë pili 'do lijë ko'ja wa ame bo kedi ko'do ne kada moto. Kö'du 'ba wa naga nima na Yudayi naga nime kebe kususu ma gomo.

8 Kpe bilaka lesi, go wa'di na ko'dokoke de ti'di doye go lende 'ba Boko'ba nime bo ki'di töku kënyä kodo yaga di mi tolë ne?

9 Ma tönë molo bine momeri miya te ma laka mo na zö 'do moworo ti bo ki'di dönni go lende 'ba Yësu 'ba Nazareta.

10 Kina moworo 'deni tönë tinni tonbenbe lijë di mi Yerosalema. Bo do bo akumu i'di közi kakpa mo zö moloma toboso bilaka ma konzi 'ba kanisa. Mi kada ma kodo karama 'ba tolë dönni naga mëdi gbi teyi yayi tuti gomo.

11 Mò'bò nduwë todo gomö rönni di mi rö 'ba mötu pili 'do ki'di lijë kola go ti'di dönni go lende 'ba Yësu. Yimö ata ngi rönni rö mbembë moloma tozi gönni kpaki kebe mi gawo ma löwö naga tinda'ba lijë.

12 Gó kö'du mo tine bo do bo akumu ni i'di közi kakpa zö 'do tari to'do mo gbi tara di Damaseke.

13 Tine di go kori yayi 'deni mi zana kada na mo'ja bi kopö ame köbö kiteli kada ne ngi kunyi kako di mitoro kiyopö bi toko yaga di röze ti ya ame ga tö ne.

14 Kina dila'ba ngi pili bëri. Tine muwö birö kilende zö rö kpa Yudayi kiya te, 'Solo, Solo, go wa'di na këddi koworo kulöwö todo gomö roma teyi? Gó wa'di na ni këdi kodo gomö röyi ngi közo sa ame kirëri rönni këdi komba pele ko'doko tari de ne tara.'

15 Miya te, 'Nere, ni ye mo na?'

Bo iya te, 'Ma na rö Yësu ame këdi koworo kulöwö timo ne.

16 Tine ënyi koro toro, mileme roma 'deni ziyi tone ti'di yi rö bo laja bo tiyëti wa naga nime ko'ja ne zi bilaka gbi ti wa ma mëdi mileme ziyi.

17 Ti momo yi di zi ya e'be ye ga gbi di zi bo löwö. Mëdi moja yi kari zinni

18 tiyopö kömönni, tileki lijë di mi bi kölu 'ba Satani kako mi bi kopö 'ba Boko'ba. Lijë ti ki'di dönni 'deni ngi go lende ma. Kina Boko'ba ti kola lijë ngi go lende kënyë 'bënni ga kodo'bo lijë ti ya moto ga ame bo kigeli 'deni rö 'ba gbagba bo ne.'

19 Nere Agoripa, wa nima kileme rönni zö di mitoro ne milagi de tuwö domo.

20 Mari ngi misaki tiya lende 'ba Boko'ba titi dogba mi Damaseke kebe mi Yerosalema gbi kote mi dayayi 'ba Yudayi pili gbi zi bo löwö. Miya 'deni zi bilaka pili 'do koto dönni di mi lende kënyë

'bënni ga kako kuwö do Boko'ba, kina gbi 'do to'do wa ame ga go kileme do koto 'bënni ga di mi lende kënyë ma molo.

21 Gó kö'du mo na me Yudayi kinda'ba ma di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba ko'doko tupö ma.

22 Ne Boko'ba na me kokonyi ma nbo kömö mi kada nime tone ki'di ma tiya lende abo zi ya ame ga rö löbu ni ne kpaki ti bilaka ma laki. Lende nime inza 'beri di go ma tönë Musa ni ti bo kumë lende 'ba Boko'ba ma molo naga kiya te ëdi ko'do rönni ne.

23 Ame kiya te Kurisitö ame Boko'ba koja kako dolinö nime bine ne ëdi kombi gomö. Kina bo na ti këdi rö döndende 'ba todo 'ba töku di mi tolë 'do koyi kori 'ba didi zi Yudayi pili ti bo löwö."

Peseto Embe Do Polo

24 Gó lende nime Polo kiya te ne na Peseto kënyi kembe ngi do bo, iya te, "Polo, ni 'deni rö rumö. Tidëki waraga kulöwö uyi yi 'deni."

25 Polo iya te, "Nere ma, minza rö rumö. Lende nime mëdi miya ne lende 'ba rumö na de, lende ma laka na.

26 Nere Agoripa pele ikali kö'du mo gbi kina me mëdi miya 'deni zi bo rö do ngölö. Mikali ngi bo uwö lende mo ga 'deni pili römöyi o'do rönni de kebe go ngolo'bo.

27 Nere Agoripa, ni nime i'di döyi ngi go kö'du 'ba bo kumë lende 'ba Boko'ba ma dogba tönë ga na? Rö ma laka mikali ngi i'di döyi gomo."

28 Agoripa iya te, "Polo omeri 'bëyi iya te ti koco ma ngi welo mëdi rö 'ba Kurisitö?"

29 Polo iya te, "Mititi Boko'ba 'do pele nge welo ala ndo yayi bo ki'di yi kpaki ti bilaka naga nima këdi kuwö lende ma tone ne këdi rö 'ba Kurisitö gbi közo 'bama te, tine nge kinza zingiri nime."

30 Kina Agoripa ni kënyi ngi toro ti Peseto ti Bërunikë ti ya ame ga tinni yayi ne todo yaga.

31 Bilaka naga nima pili oloma rö tiya mo rö go rönni, iya te, "Bo nime o'do wa moto ame ngi 'do kupö bo ala koboso bo gomo ne de."

³² Tine Agoripa ileki kiya zi Peseto, iya te, “Ma kiya te Pɔlo koma'jo rɔ bo dɛ 'dɔ bɔ dɔliŋɔ ma lɔbu 'ba Romo na gɔ kodɔrɔ bɛi lende abo nime dɛne 'dɔ kope bo ka ŋgi yaga.”

27

Tari 'Ba Pɔlo Romo

¹ Kina ɔdɔ Peseto ko'dɔkɔ 'deni 'dɔ toja ze kari Romo tine, bo i'di Pɔlo ni ti bɔ maboso mɔtɔ ga ŋgi zi bɔ kɛlu mɔtɔ kɛdɛki rɔ Yuliyɔ 'dɔ ki'di kɛki mi sorope ma lɔbu koto Italiya. Bɔ nima na rɔ bɔ dɔtumu 'ba bɔ kanya ma kɛdɛki rɔ “Bɔ kanya 'ba Bɔ Dɔliŋɔ ma Lɔbu.”

² Bo o'ja bɔ sorope mɔtɔ ga 'ba Adaramota kɛdi ko'dɔ tari mi gawo mɔtɔ ga ma mi dɔyayi 'ba Asiya. Kina bo ki'di ze ŋgi dɛki mi sorope 'bɛnni nima. Aritaroko bɔ Makedoniya di mi gawo 'ba Tesalonika ne ɛdi gbɛ tize yayi.

Dɛnyi ti sorope di mi dɔyayi 'ba Yudayi yayi.

³ Mi bi kɛzɛ mɔtɔ na dari dɔmɔ ŋgi Sidona. Tine Yuliyɔ ti mi kɛyi abo ola Pɔlo ŋgi kari zi pɔri bo ga ame yayi ne gɔ kokɔnyi bo ti wa ma bo kɛdi rɔ leri mo naga.

⁴ Kina dɛnyi ŋgi di Sidona yayi ti sorope nima tine lili i'di tome ŋgi rɔ ma kusɛ kako di kɔmɔze. Gɔ kɔ'du mo na dopa ŋgi kebe ŋgila Kupuriyɔ.

⁵ Di yayi na dari rɔ mi zana mini lɔbu diteli dɔyayi 'ba Kilikiya ni ti Pambuliya, dari dɔmɔ mi gawo 'ba Mura mi dɔyayi 'ba Lukiya.

⁶ Di Mura yayi tine na Yuliyɔ ko'ja bɔ sorope mɔtɔ ga kako di Alesandora kɛdi kari Italiya, kina bo ki'di ze ŋgi dɛki mi sorope nima.

⁷ Kina dɛnyi ŋgi di yayi ti sorope nima tine lili oloma ŋgi rɔ tome rɔ ma kusɛ kako di kɔmɔze. Kina dari ŋgi nduwɛ ndɔ do'dɔ tɔ'dɔ dɔ konzi ŋbɔ dɔmɔ ŋgɔsi ŋgila dɔliŋɔ 'ba Kinido. Lili nima ola bi 'ba tari dɔgba dɛ kpe zize, na dugɔgɔ ŋgi diteli gɔ bi mɔtɔ kɛdɛki rɔ Salomone dari nduwɛ kebe dɔ kapa dɔyayi 'ba Kurɛtɛ.

⁸ Dokɔkɔ rɔze ŋgi nduwɛ rɔ gomɔ ŋgɔsi kebe dɔ kpa gɔtɔ ŋbɔ dɔmɔ gɔ bi mɔtɔ

kɛdɛki rɔ “Kpabɔŋi ma Laka,” ŋgɔsi ŋgila dɔliŋɔ 'ba Laseya.

⁹ Kina doloma digabi ŋgi yayi. Kada 'ba kpa koro 'ba Yudayi kote rɔni, kina nyepe 'ba lili ma kɛnyɛ 'ba liŋgere ti sorope na 'deni. Pɔlo iya zi bilaka naga nima mi sorope yayi ne, iya te,

¹⁰ “Rɔ ma laka gomɔ ma lɔbu ɛdi ko'dɔ rɔni mi liŋgere ze 'ba tari dɔgba di bine. Akombi 'ba mi sorope pili ɛdi kirasi rɔnni. Sorope ti kotopa 'deni kina tɔlɛ ti kɛdi gbɛ bi mo zize.”

¹¹ Ne tine bɔ dɔ sorope nima ti bɔ kugɛ mo ɔcɔ ŋgi nduwɛ zi Yuliyɔ 'dɔ ki'di lijɛ kari kinza bo ki'di dɔ bo dɛ gɔ lende 'ba Pɔlo nima.

¹² Kpabɔŋi mo nima inza rɔ gɔ bi ma laka ame 'dɔ sorope ma lɔbu koloma teyi mi kpa dɔlili. Ya ma konzi mɔtɔ ga o'dɔkɔ tɛnyi di yayi tari ti sorope nima kina kiyɔzɔ ŋgi tokɔkɔ mo 'dɔ kari Pɔnikisi gɔ koloma yayi mi kpa dɔlili nima. Pɔnikisi na ti kpabɔŋi 'ba sorope ma lɔbu mɔtɔ 'ba dɔyayi 'ba Kurɛtɛ teyi, kapa kari dɔ tɔrɔ.

Piwu Ti Mini Kikagba

¹³ Kpa lili ma kembe nima oke rɔni 'deni kola ŋge rɔ tome dɔziliwawa kako di dɔ ro'ɔ. Kina bɔ sorope naga nima omeri tɛgɛ mɔtɔga ti dari dɔmɔ timo ŋbɔ Pɔnikisi. Kina lijɛ koto yamo kirindi ma kosi sorope rɔmo nima ŋgi tɔrɔ. Dɛnyi di yayi dari nduwɛ ŋgɔsi kebe dɔ kpa gɔtɔ.

¹⁴ Ne mbowa tine yɔ na lili ma kɛnyɛ rɔ dɔ kiteli ki'di ŋgi tome kako di dɔyayi. Ama na 'deni rɔ lili ma tɔnɛ kɛdɛki mɔyi mo rɔ Yurakulɔ ne.

¹⁵ Iyaya sorope ŋgi ki'di dikali dɛ kpe todɔrɔ kpamo, kina dola ŋgi gbɔ zi lili kukpiri timo.

¹⁶ Dari dɔmɔ ŋgɔsi ŋgila dɔɔtu 'ba Kawoda tine na kikɛti lili 'jaa mbowa di rɔze. Kina doloma ŋgi rɔ topi rɔze gɔ sorope ma titi ame kosi bɛi sorope ma lɔbu nima ne totɔ mo tɔrɔ.

¹⁷ Kina doto ŋgi tɔrɔ mi sorope ma lɔbu kinza kɔnzu ra mi mini. Bɔ sorope naga nima olo yɔki sorope lɔbu nima ti kabi 'dɔ ki'di kitigɔ. Tine lijɛ ere kinza lili kitinji sorope nima ra kari ku'bɛ rɔni yɔki tungulu 'ba yayi lida ame ga mi mini

ngosi ngila dɔyayi 'ba Libiya ne. Gɔ kɔ'du mo na lijɛ kurɔbɔ bɔngɔ ngi dɔ sorope lɔbu nima 'dɔ lili kitinji kuyi kpamo timo. Kina sorope nima kiyɔkɔ ngi nduwɛ kari tara.

¹⁸ Tine lili nima ɔ'bɔ ngi nduwɛ tome rɔ ma kɛnyɛ kuwiti sorope. Mi bi kɛzɛ ma di gɔmo na bɔ sorope naga nima kisaki ngi rɔ tu'du akombi mɔtɔ ga gɔ mini.

¹⁹ Mi bi kɛzɛ ma di gɔ ama tine, na lijɛ koloma ngi tu'du wa ame ga pele rɔ 'ba to'dɔ ndɔbɔ 'ba sorope timo ne gɔ mini.

²⁰ Do'dɔ tɔ'dɔ 'deni dɔ konzi kinza ma do'ja kinɛ kada ni ti kɛlu. Lili ɔ'bɔ ngi nduwɛ tome rɔ ma kembe, domeri 'beze diya te dinza dɔmɔ kpe di kɔzi tɔlɛ 'ba mini nima.

²¹ Kina ɔdɔ bilaka 'ba mi sorope korɔ rɔnni 'deni nbɔ kɔzɔ tɔ'dɔ dɔ ndɔ tara kinza tonyo ɔtɔ tine, Pɔlo ɛnyi torɔ kiya zinni, iya te, "Ma kiya te kɛddi kuwɔke dɔma ra 'dɔ dolomake tɔti Kurɛtɛ dɛne gɔmɔ ma kɔzɔ a nime te inza ko'ja ze, dɛne gbɛ wa 'ba mi sorope inza kikali tari gɔ mini.

²² Ne mi'di ame ziye 'dɔ kolomake ti mi kɛddi. Rɔ ma laka bɔtɔ ma kɔtɔ mɔtɔ di mi lɔngɔ ye nima bina inza kɔlɛ mi mini nime. Sorope na nge ti kotopa ɛ'bɛni.

²³ Rɔmɔyi ma bɔ laja abo 'ba Bɔko'ba na kina bo na gbɛ mɛdi mo'dɔ mɔtu zi bo, na me malayika abo kako kileme rɔni zɔ ti korɔndɔ ene kilende zɔ,

²⁴ iya te, 'Pɔlo, kinza kere dɛ kpe. Bɔko'ba ɛdi ki'di yi kiyɛti lende 'bi kɔmɔ bɔ dɔlinɔ ma lɔbu 'ba Romo. Bo Bɔko'ba ti ki'di mini kɛyi rɔyi kpaki ti ya ame ga pili mi sorope tiyi bine ne, ki'di ye kɔmɔke di kɔzi tɔlɛ 'ba mini nima.'

²⁵ Kina me miya 'deni ziye, olomake ti mi kɛddi. Mikali ngi rɔ ma laka lende 'ba Bɔko'ba ɛdi ko'dɔ rɔni kɔzɔ ame kiya rɔni zɔ ne tara.

²⁶ Tine lili ti kome sorope ze nime ku'bɛ rɔni yɔki dɔɔtu kotopa yaga."

²⁷ Kina ɔdɔ lili kuwiti ze 'deni nbɔ tɔ'dɔ dɔ 'butɛ dɔmɔsowɔ mi zana mini lɔbu tine, mi zana korɔndɔ 'deni bɔ sorope naga nima omeri tɛgɛ ti dɔmɔ 'deni ngosi ngila dɔyayi mɔtɔ ga.

²⁸ Kina lijɛ kosi kabi yɔki kulugbi dɔku ku'du tiyari mini timo. Tine lijɛ o'ja talo

mo ɛdi nbɔ kɔzɔ dɔkɔmɔ kumɔgu 'butɛ sowɔ tara. Di pɔtɔ mo ko'ja dari 'deni mbowa lijɛ o'dɔ gbɛ tara. Tine lijɛ o'ja talo 'ba mini ola 'deni dɔkɔmɔ kumɔgu 'butɛ mɔta.

²⁹ Gɔ kɔ'du mo na lijɛ ngi rɔ tikere mɔtɔga sorope ti kari ku'bɛ rɔni yɔki dɔku. Kina lijɛ kosi kabi ame ga kudɔdu bici sorope ne ngi yɔki yamo kirindi mɔtɔ ga sowɔ 'do ku'du mi mini 'dɔ kogbɔ sorope nima kinza kari. Lijɛ oloma rɔ tulɔmu kpɛnni zi akoro 'bɛnni ga 'dɔ ki'di bi kɛzɛ welo.

³⁰ Ya mɔtɔ ga ame kɛdi ko'dɔ ndɔbɔ mi sorope yayi ne o'dɔko tu'bɔgɔ rɔnni tirinɔ yaga. Lijɛ ope sorope ma titi tɔnɛ kudɔdu dɔ ma lɔbu 'beze nima yayi ne koja ti kowe kari bɛri mi mini tindɛndɛ rɔnni timo 'dɔ kiya te lijɛ ɛdi rɔ tosi yamo ma kirindi kano sorope nima togbɔ mo bɛri.

³¹ Tine Pɔlo ɛnyi kiya zi bɔ kanya naga nima ti bɔ kɛlu 'ba dɔnni, iya te, "ɔdɔ ya naga nima koloma dɛ tize mi sorope bine dinza dɔmɔke di kɔzi tɔlɛ 'ba mini nime."

³² Kina bɔ kanya naga nima koke kabi 'ba sorope ma titi nima ngi kola kari gɔ mini.

Sorope Kotopa

³³ Mi kano gɔ bi 'deni tine na Pɔlo kebe ngi rɔ toɔ mi kɛddi zi bilaka 'ba mi sorope naga nima pili 'dɔ konyo kpɛnni. Bo iya te, "Tɔ'dɔ mo 'deni nbɔ dɔ 'butɛ dɔmɔsowɔ ame kɔ'bɔke ngi rɔ meri kinza tonyo ɔtɔ.

³⁴ Milende ziye tɔne, i'dike miye kɛddi konyoke kpeye 'dɔ kɔmɔke rɔye di kpa kɔzi tɔlɛ 'ba mini nime. Rɔ ma laka miya ziye bɔtɔ ma kɔtɔ mɔtɔ inza kɔlɛ mi mini nime."

³⁵ Kina bo kogba mangolɔ'bo ngi bo ko'dɔ yɛɛ'di mo zi Bɔko'ba di kɔmɔ bilaka naga nima pili. Bo onye mangolɔ'bo nima, bo konyo.

³⁶ Kina dɔki'di bilaka naga nima kolɔdɔ 'jaa ti bɛri tonyo akonyo.

³⁷ Dɛdi pili kuluku muyi kɔdɔ dɔmo 'butɛ riyo dɔɔmu dɔkɔtɔ (276) mi sorope nima yayi.

³⁸ Di pɔtɔ lijɛ konyo kpɛnni 'deni kitɛkpɛ tine, na lijɛ koloma rɔ titinji nyɔnyu ame ga sorope lɔbu nima kombi

ne go mini 'do ki'di kitewu kiyokö mbowa toro do mini.

³⁹ Kina odo go bi kedı kezē 'deni tine bo sorope naga nima o'ja kpa götö kinda, ne tine lijē ikali dē ala doyyayi ma yala ga na. Lijē o'ja bi kugö 'ba mini löbu kinda ti do yayi lida teyi. Kina lijē ko'doko 'do toto sorope löbu nima kari kidēyi yayi.

⁴⁰ Kina lijē koke kabi 'ba yamo kirindı tönē ga kogbo sorope timo bēri ne ngi kola kōnzu bito mi mini yayi. Lijē ilejo rōnni ngi ndö ti ngēri 'ba tukpötu sorope 'do tuyi kpamo timo. Kina lijē kuröbö böngö ngi toro do kano sorope nima 'do lili kitinji gomo kari kpa götö.

⁴¹ Tine sorope nima ari kilaka ngi do yayi lida moto mi zana mini. Kano mo usu rōni mi yayi lida kola bi 'ba tari dē kpe teyi. Kina tirindı 'ba mini ma kedı kikagba kotopa do kapa sorope ma yi'böwu ngi.

⁴² Bo kanya naga nima o'doko 'do tupö bo maboso me yaga kinza moto ga kele ra kari do kpa götö kirija.

⁴³ Tine Yuliyö bo dönni mo nima o'doko dē 'do Polo köle. Go kö'du mo na bo kota bo kanya naga nima ngi di bi tupö bo maboso naga nima. Bo i'di kö'du mo 'do ya ame ga kikali tele ne ku'du rōnni kele dogba kari do kpa götö,

⁴⁴ kina 'do ya ma laki naga nima kulöli 'bēnni rōnni go pöri ti ngēri ma kotopa di yoki sorope nima kozi 'jaa kari. Go kö'du mo na ki'di ze dömo ngi pili laka do kpa götö.

28

Tömö Melita

¹ Kina odo dari dömo 'deni laka do kpa götö tine, dikali go bi nima idēki möyi mo ro Melita.

² Bilaka 'ba doyyayi mo nima o'do komo kele ngi doze ro mbembē. Toro edı ro ta'di ti bi keyi ro ma kēnyē na lijē kulö'jo pa'do ngi roze kongö goze laka.

³ Polo ari tunzö kpadondo todo mo komo pa'do, kina murē kodö ngi di mi kpadondo nima di zi bi kututu 'ba pa'do koga közi bo ngi kö'bö teyi.

⁴ Kina odo bilaka naga nima lijē kongö murē 'deni kikilö rōni kö'bö közi Polo tara

tine, lijē iya ro go rōnni, tēgē, "Dēmba bo nime ngi ro ma laka ro bo akupö ya? Bo omo di kpa tolē 'ba mini nime, kina me akoro kedı 'deni ro topi dokolo mo di ro bo, inza kola bo kpe komo."

⁵ Polo iyaya murē nima ngi di közi bo kila'ba mi pa'do ko'do wētö ma titi moto te dē gbı yo ro bo.

⁶ Tine ya naga nima edı gba toje kömōnni go ma 'do ro bo kö'bu ala motoga ti bo kila'ba ngi bēri ro toku. Ne tine lijē oje kömōnni ngi tara wa ma kēnyē moto o'do rōni dē zi Polo. Go kö'du mo na lijē kuyi tiya lende abo 'böwu kiya bo ro sēgē to ne ga.

⁷ Wökili 'ba doyyayi mo nima kidēki möyi mo ro Pubuliyö edı ti nyaka ngosi ngila go bi nima yayi. Kina bo kota ze ngi doloma ro nba linjo abo nbö kada do mota, bo ko'do komo kele doze sowa.

⁸ Tine 'bu bo edı bēri do roko'ö 'ba zēyi gbı ti mi ko'ö kedı koti. Polo ari kodö gomo rö yayi ki'di közi bo rōmo kititi Boko'ba 'do kilejo, kina kilejo bo ngi.

⁹ Go kö'du mo na bo roko'ö ma konzi 'ba mi doyyayi nima koloma ngi ro tolo pili kako zize, kina kilejo lijē ngi pili.

¹⁰ Lijē i'di kpa közi zize ro ma kēnyē. Mi kada ame dēdi do'doko 'deni tēnyi di yayi tari yimo ne na lijē ki'di wa ame ga dēdi ro leri mo di mi lingere ze nima ne ngi gbı zize.

Tēnyi Di Melita Tari Romo

¹¹ Dari dondoso ti bilaka 'ba Alesandora moto ga kedı koloma tote kpa dolili nima mi doyyayi nima yayi. Kina odo doloma 'deni do'do nyepe mota yayi tine, na dēki ngi tinni koto mi sorope 'bēnni mo kidēki möyi mo ro "Roja."

¹² Kina dari ngi ti sorope nima nbö dömo mi gawo 'ba Sarakosa dari do'do tö'dö do mota yayi.

¹³ Di yayi na dēnyi ti sorope dari mi gawo 'ba Regiyo. Mi bi kezē ma di gomo na lili kisasi ngi tome ro ma laka kako di do ro'ö kitinji goze do'do tö'dö do riyö na dömo Putiyöli.

¹⁴ Di mi gawo nima yayi na do'ja bilaka 'ba kanisa moto ga. Kina lijē kota ze ngi ro nba do'do tö'dö do modomoriyö linjo

'bënni. Di yayi na dënyî ti ndize tari nati tòmö Romo.

¹⁵ Kina ɔɔ bilaka 'ba kanisa ame ga Romo ne kuwö kö'du mo 'deni kiya te dëdi rɔ tako tine, lijë ari ngi turë dɔze gɔ kɔri. Ya mɔtɔ ga ondɔsɔ tize mi bi 'ba ndögö 'ba Apiyo, tine ya mɔtɔ ga ondɔsɔ 'bënni tize di gɔ bi mɔtɔ kideki möyi mo rɔ "Rö Mota 'ba N̄ba." To'ja kinë ya naga nima i'di mi këddi ngi zi Pɔlo, na bo ko'do yëe'di zi Boko'ba.

¹⁶ Kina ɔɔ dömö 'deni Romo tine turu i'di Pɔlo ngi koloma gɔ bi ma 'ba bo 'beri ti bɔ kanya 'ba tonɔgɔ gɔ bo kɔtɔ.

Pɔlo Ni Ti Yudayi Ma Romo

¹⁷ Mi tö'dö dɔ mota ma bo ko'do yayi na bo kose bilaka ma löbu 'ba Yudayi ama ga yayi ne 'dɔ kɔtɔtɔ rönni kako zi bo. Kina ɔɔ lijë kɔtɔtɔ rönni 'deni zi bo yayi tine, bo iya te, "Löndö ma ga, mo'do wa ma kënyë mɔtɔ dë pele zi bilaka ze ga, mirasi dölëti ɔtɔ 'ba 'bu ze löbu ga dë gbï yɔ, kina me bilaka 'ba Yerosalema kinda'ba ma 'deni ngi ki'di zi turu 'ba Romo.

¹⁸ Mi kada ma turu naga nime konɔgɔ ndi lende ma lijë o'ja mo'do wa ma kënyë mɔtɔ dë 'dɔ kupö ma gɔmo. Lijë o'dɔko 'dɔ tope ma yaga,

¹⁹ ne tine Yudayi naga nime 'dë iya te kope ma dë. Tine wa mɔtɔ inza kpe ma 'dɔ mo'do. Gɔ kö'du mo na me ki'di 'dɔ moma'jo roma 'dɔ bɔ dɔlinɔ ma löbu 'ba Romo na kodɔrɔ bici lende ma. Ne mo'dɔko dë tususu bilaka ze ga 'ba Yudayi zi bo.

²⁰ Gɔ kö'du mo na me mose ye 'dɔ ki'di mo'ja ye milende ziye. Onɔgɔke zingiri ma kudödu ma 'deni te. Wa tönë ga Yisarele pili këdi ti kɔmɔ ki'di gɔmo ne na me ko'do ma 'deni te gɔmo."

²¹ Yudayi naga nima iya te, "Do'ja waraga ɔtɔ ma kako di mi dɔyayi 'ba Yudayi dömöyi lende 'bi dë. Bɔtɔ ze ma kako di yayi ki'di kö'du mo zize ala kiya lende 'ba röyi rɔ ma kënyë zize inza gbï.

²² Wa ma dikali na nge rɔ ma bilaka 'ba dɔyayi pili këdi kiya lende 'be 'ba bilaka 'ba kanisa rɔ ma kënyë. Do'dɔko yi 'dɔ kiyëti gɔ lende 'bi zize."

²³ Kina lijë kose dɔ tö'dö 'ba kada ma 'dɔ lijë kako 'böwu zi bo teyi mo ngi. Mi kada

mo nima na lijë kako ngi rɔ ma konzi mi gɔ bi nima bo këdi koloma teyi ne yayi. Kina mɔlo mi kada n̄bö kömö mi korɔndɔ bo oloma ngi tiyëti lende 'ba n̄ere löbu 'ba Boko'ba zinni. Bo i'di lijë komeri gɔ kö'du ki'di 'ba Musa gbï ti akugu 'ba bɔ kumë lende ma mɔlo tönë ga 'dɔ lijë kikali lende 'ba Yësu laka.

²⁴ Kina ya mɔtɔ ga ki'di dönni ngi gɔ lende abo nima, tine ya mɔtɔ ga i'di ë'bënni dönni dë.

²⁵ Di bi tita'ba 'bënni di yayi lende 'bënni ga oza mini ngi. Tine Pɔlo ileki kiya gbɔ zinni te, "Rɔ ma laka lende nime ëdi 'deni kɔzɔ kö'du tönë Nyi Kɔtɔ Laka 'ba Boko'ba kiya zi Yesaya gɔ kö'du 'ba 'bu ye löbu ga ne, ame kiya te,

²⁶ 'Ënyî kari kiya zi bilaka naga nima, "Ti kuwöke lende ma rɔ tuwö, tine inza kikalike 'jɔ 'ba lende mo. Ti konɔgɔke rɔ tonɔgɔ, tine inza ko'jake wa ma mëdi mo'do."

²⁷ Iya zinni tara römöyi kpa kɔri 'ba döku dönni idiri 'deni teyi. Mbili lijë u'bë 'deni kina lijë otomo kömönni 'deni gbï teyi. Ma kiya te kinza tara dëne lijë ëdi ko'ja ti kömönni, kuwö gbï ti mbili nni, lende mo kodɔ dönni gɔ lijë kɔtɔ dönni kako zö 'dɔ mileɔo lijë.' "

²⁸⁻²⁹ Pɔlo iya zi bilaka löbu 'ba Yudayi naga nima, bo iya te, "Mo'dɔko ziye 'dɔ kikalike Boko'ba i'di lende 'ba kɔri 'ba didi nime 'deni kuwöwö rönni gbï zi bɔ löwö, kina lijë na ti ki'di dönni gɔmo."

³⁰ Pɔlo oloma ko'do kɔmɔ kɔɔ n̄bö riyö 'dɔ mi rö 'ba topi gɔmo ti yamo. Bo ö'bö nduwë tuyë kɔmɔ bilaka ame ga pili kako rɔ n̄ba rɔ bo ne

³¹ gbï tiyëti lende 'ba n̄ere löbu 'ba Boko'ba zinni, tiyandi kömönni gbï ti lende 'ba n̄ere Yësu Kurisütö. Mi loma abo nima bo iya wa naga nime pili rɔ dɔ ngölö bɔtɔ ota gɔmo dë.

Akugu 'Ba Pɔlo Zi Kanisa Ma ROMO

¹ Ma Pɔlo bɔ ndɔbɔ 'ba Yɛsu Kurisitɔ ma Bɔko'ba kidɛki 'deni koweli yaga rɔ bɔ laja tuwɔwɔ laja laka abo nime.

² Laja laka abo nime na tɔnɛ bo kiya mɔlo ti bɔ kumɛ lende abo ga bine kugu 'deni mi buku abo ne.

³⁻⁴ Iya rɔni 'deni gɔ lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ kole abo nɛre ze. Bo rɔ bilaka lesi di mi kupɔ Dawidi. Tine bo gbɛ kɔtɔ laka rɔmɔyi ileme bo 'deni yaga ti tigo dɔ kiteli rɔ kole 'ba Bɔko'ba mi tɔdɔ abo yaga di mi tɔlɛ.

⁵ Ti bo Kurisitɔ na me mo'ja mi kɛyi 'ba Bɔko'ba 'deni. Bo i'di ma 'deni rɔ bɔ laja 'ba Kurisitɔ 'dɔ bilaka 'ba dɔliɔ nime pili ki'di dɔnni gɔ lende abo kuwɔ dɔ bo.

⁶ Kpe na me kodɔ'bo ye 'deni gbɛ yimo bine rɔ ma Bɔko'ba kidɛki 'deni rɔ 'ba Yɛsu Kurisitɔ.

⁷ Kina me mɛdi mugu waraga nime ziye kpe ame ga pili mi Romo, Bɔko'ba kɔ'ɔ ye kidɛki ye 'deni rɔ bilaka abo ga ne. Lende kɛyi ti yɛyi 'ba Bɔko'ba 'bu ze ti 'ba nɛre Yɛsu Kurisitɔ koloma kɔtɔ tiye.

Tileki Yɛɛ'di

⁸ Ma dɔgba mo ti mileki yɛɛ'di titi zi Bɔko'ba ni ti Yɛsu Kurisitɔ nɛre ze gɔye kpe pili rɔmɔyi le'jete dɔliɔ pili uwɔ lɛbi 'be ma ki'dike dɔye gɔ lende abo 'deni.

⁹ Midɛki bo Bɔko'ba ame mo'dɔ ndɔbɔ mo ti dɔki'di kɔtɔ mi tuwɔwɔ laja laka 'ba kole abo nime ne bo kodɔrɔ bɛci lende ma ame miya te mi mɔtu ma pili mɔ'bɔ nburu tititi bo gɔye ne.

¹⁰ Mi akititi ma zi bo Bɔko'ba dɛne ti mi koɔmi abo bo ki'di ma tɔ kpe mari ziye yayi.

¹¹ Rɔmɔyi ma ngi bine ti meri mo rɔ mbɛmbɛ 'dɔ mo'ja kinɛ ye 'dɔ mi'di yɛyi 'ba Nyi Kɔtɔ Laka ziye titigo ye.

¹² Omba kina rɔ ame gɔ kulu ze kɔtɔ kitigo rɔ dɔ riya mi ti'di dɔze gɔ lende 'ba Bɔko'ba.

¹³ Ziye tikali mo laka, kpe lɔndɔ, mɛdi mɔlo nime rɔ titeri 'dɔ tari ziye yayi mi

konzi tine amo tɔ ne ɔ'bɔ nburu rɔ tota ma di bi tari. Mo'dɔkɔ 'dɔ totɔtɔ dɔmo zi Bɔko'ba di mi lɔngɔ ye yayi gbɛ kɔzɔ ma motɔtɔ di mi lɔngɔ bɔ lɔwɔ ma konzi.

¹⁴ Rɔmɔyi ma mɛdi ti mɔri 'ba ndɔbɔ nime gɔma tote mo mi lɔngɔ bɔ mi gawo ni ti ma kinza mi gawo kɛdi yi mɔkɔ, mi lɔngɔ bɔ akikali ni ti ma kinza kiyandi naga.

¹⁵ Gɔ kɔ'du mo na mɛdi mo'dɔ teri mo kulɔwɔ bine gɔ muwɔwɔ laja laka nime gbɛ ziye kpe ya ma Romo.

¹⁶ Laja laka nime ma 'bama lende mo aya dɛ rɔma rɔmɔyi kina rɔ tigo 'ba Bɔko'ba rɔ akɔmɔ wa di mi tɔlɛ zi ma ki'di dɔnni 'deni gɔmo naga, dɔgba mo 'deni zi Yudayi, kina me 'deni gbɛ zi bɔ lɔwɔ ni.

¹⁷ Rɔmɔyi timo na kileme ma Bɔko'ba ki'di bilaka lesi 'deni kɛdi laka kɔmɔ bo. Tine bo o'dɔ 'deni nge gɔ ti'di dɔnni gɔ lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ, inza gɔ a mɔtɔ 'beri. Kina kɔzɔ ma tɔnɛ kugu mi buku 'ba Bɔko'ba ne tara, ame kiya te, "Lijɛ ame ga rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba gɔ ti'di dɔnni gɔ lende abo ne lijɛ na ti kɛdi ti didi ma laka."

Lende Kirasi 'Ba Bilaka Lesi

¹⁸ Ileme ya 'ba Bɔko'ba 'deni di mitɔrɔ ma kɛdi kako dɔ bilaka. Rɔmɔyi lende kirasi ni ti lende kɛnyɛ 'bɛnni idimu dɔ lende kodɔrɔ abo nime 'deni.

¹⁹⁻²⁰ Kɔri mɔtɔ inza kpe zinni tupɛ rɔnni timo di yimo rɔmɔyi wa ame ga 'dɔ tikali mo dɔmɔyi bo Bɔko'ba ne bo ileme 'deni yaga bi kɔpɔ zinni. Mɔlo di bi tisaki 'ba dɔliɔ nime wa mo tɔnɛ ga gbɛ ti tigo abo ame ko'ja kinɛ mo dɛ ne ileme 'deni yaga mi kinɛ ti wa ame ga bo ko'ba pili ne.

²¹ Lijɛ ikali bo Bɔko'ba ngi, tine lende koro ame 'dɔ lijɛ ki'di kɛdi zi bo ala kileki yɛɛ'di zi bo ne na kinza 'bɔwu. Tine meri 'bɛnni ngi lipo yaga rɔ wa ma yawa, mi dɔki'di rumɔ 'bɛnni mo naga ngi lɔ ti a 'ba bi kɔlu.

²² Ma di zinni tɛgɛ lijɛ bɔ lende kikali na, dɛmba wa ga ka ngi rɔ rumɔ.

²³ Bɔko'ba ma nburunburu nime gɔ lijɛ kilɛlu ne lijɛ ola za, akoro ma kose ko'dɔ kɔzɔ kinɛ bilaka lesi kɔzɔ kinɛ yali naga kɔzɔ ngoro ne na za lijɛ kebe tulomu kpɛnni teyi.

24 Gɔ lende dɔ rumö 'bënni nime na ma Boko'ba kodo kpënni 'deni to'do lende kënyë nime ndörö mo koso kulöwö dönni ne gɔ lijë kodo laɲa mi yida rönni rɔ gɔ rönni.

25 Lende kodoro 'ba Boko'ba lijë ebe kutë za yaga ti bëti. Wa ma Boko'ba ko'ba naga na za lijë kebe toja laja teyi tulömu kpënni teyi kola bo bo ko'ba mo tönë ame 'do bo na kilëlu bo rɔ ɲburuɲburu ne. Amini.

26 Gɔ lende ko'do 'bënni nime na me Boko'ba kodo kpënni 'deni to'do laɲa rönni to'do a nima ndörö mo koso kulöwö dönni ne. 'Ja 'bënni ga ola tö'dö ma laka mo tönë ti botoni ne za kari to'do lende ma dɔ kilikö naga.

27 Botoni mo ga 'deni gbï tara, ola 'ja yaga kebe za to'do ndörö gɔ botoni lëpi. Botoni kebe za to'do laɲa rönni gɔ lëpi nni motɔ ga, kina ma kodo karama mo 'deni ɲgi dönni kɔzɔ ma lijë ko'do tara.

28 Lijë bilaka ebe kola ti'di lende laka 'ba Boko'ba na gɔ kedi dönni za yaga. Kina ma bo kodo kpënni 'deni mi dɔ kirasi 'bënni mo tönë to'do wa ame ga dëne 'do ko'do dë ne.

29 Minni 'deni ɲgi lo ti dokomali lende kënyë naga nime, mi kölu ni ti mi löbu ti mi kombi ti közi kasi ti 'diri ti 'bölu ti tuburu wa ti kore.

30 Lijë ɲgi rɔ bo dokosi rɔ bo ti'ja to'ji Boko'ba rɔ bo rɔ lëbë bo dɔ kombi, bo döli, meri 'ba to'do lende kënyë na koso ɲgi lo minni lijë kuwö dɔ bo köyö lijë ga dë yɔ.

31 Lijë ɲgi rɔ bo lende kënyë ma kinza kiya, lijë kikali dë kpe yɔ toro gɔ kö'du ki'di 'bënni, lende 'ba botɔ o'de lisa dë kömönni ma titi te yɔ.

32 Lijë ikali ɲgi kö'du ki'di 'ba Boko'ba iya 'deni te bilaka ame ga pili loma mo tara ne ɔ'bo ɲgi 'do kölë yaga. Tine lijë önyö dë ɲge gɔ to'do wa naga nime, lijë ebe toco ya ame ga pili kedi ko'do gbï tara ne ɲgi yimo rɔ mbëmbë.

2

Ya 'Ba Boko'ba

1 Ni nima kedi ko'do 'bëyi burë 'ba lëpi yi ga ɲgi tara ne ti kupë ma 'bëyi röyi tondo? Wa naga nime pili lijë kedi ko'do

ne na ma dë gbï ni kedi rɔ to'do mo ne? Burë 'ba röyi na ma 'deni gbï kedi rɔ to'do mo.

2 Ze dikalike 'deni Boko'ba edi ko'do burë 'ba bilaka pili rɔ ma kodoro gɔ a ma kozo a nima tara.

3 Ne ni ma 'bëyi nime ko'do a nima gbï kebe 'böwu to'do burë 'ba lëpi yi ga gomo ne, ma komeri tégë ti kokpe di kpa ya 'ba Boko'ba?

4 Mi konmi löbu abo nime ti laka abo nime bo kö'bö ɲburu liya ne na kindiri? Ikali dë bo Boko'ba o'do mi konmi abo nima ziyi 'do koto yi mi dɔ koto?

5 Ne gɔ doki'di kedi ti minyi 'bi nima ototo kpa ya 'ba Boko'ba 'deni röyi mi kada mo ma bo kedi kako to'do burë 'ba bilaka rɔ ma kodoro.

6 Mi kada mo nima na Boko'ba kedi kopi bi gomo rɔ, motɔ 'bëyi ɲgi ziyi kozo ma ko'do tara.

7 Ya motɔ ga ame kö'bö to'do lende laka toma rɔ löbu ti lende koro ti didi abo 'ba Boko'ba ne, bo ti ki'di didi ma ɲburuɲburu ɲgi teyi.

8 Ne 'bënni 'ba botɔ lijë bo mi kombi kilagi lende laka ako'doko 'bënni rɔ lende kirasi naga nima ya abo 'ba Boko'ba na ti kodo dönni.

9 Gomo ti to'ɔ 'ba yida rɔ na ti kedi zinni lijë bo lende kënyë naga nima, dogba mo dɔ Yudayi kina gbï dɔ bo löwö mo ga.

10 Tine Boko'ba ti ki'di rɔ löbu ti lende koro ti yëyi zi bo lende laka pili, dogba zi Yudayi mo ga kina gbï zi ma rɔ bo löwö ni.

11 Römöyi bo Boko'ba o'do geli dë mi löngö bilaka lesi.

12 Lijë ame ga pili ko'do lende kënyë kinza kikali kö'du ki'di 'ba Boko'ba dë ne lijë ti kënyë ma 'bënni gbï ɲgi tara kinza ma ko'do gɔ kö'du ki'di abo. Tine lijë ame ga ko'do ma 'bënni kö'du kënyë ɲgi di mi kö'du ki'di nime lijë kikali ra pili ne, ti ko'do burë ma 'bënni gbï gɔ kö'du ki'di nime.

13 Römöyi bo kuwö kö'du ki'di ni na dë rɔ bo lende laka komo Boko'ba, tine ɲge rɔ ya ma ko'do mo ga.

14 Wa ame ga kö'du ki'di kose ne ɔdo lijë bo löwö ni na koro ɲgi gɔ dönni kinza ma kiya rönni zinni kina kileki ɲgi yaga rɔ lömu zinni.

15 Omba ileme wa ame ga kö'du ki'di kose ne ugu 'deni molo mi döki'di nni. Römöyî meri 'bënni ileme 'deni zinni lende ko'do 'bënni ma yala ga na ro ma laka kina ma yala ga na ro ma kënyë.

16 Kina ti këdi ngi tara mi kada mo nima Boko'ba këdi ki'di Yësu Kurisito ko'do burë 'ba bilaka 'doyi teyi pele go meri ma kusu naga ne. Kina ro laja mo ame tönë mëdi muwöwö ne.

Kö'du Ki'di

17 Ne ni 'bëyi ma kiya röyi ro Yudayi mo nima këddi koloma ro komo kö'du ki'di 'ba Boko'ba këddi kubî göyi kulöwö, kiya röyi 'deni ro 'ba Boko'ba,

18 kicali ako'doko abo, kö'du ki'di abo kiyandi yi 'deni toza a ma laka di ro ma kënyë ne.

19 Iya röyi ro bo tokoko bo komo kölu, ro bi kopö zi ma mi bi kölu naga,

20 ro bo kodoro go lende zi ma rumö naga, ro bo komo kiyandi 'ba kole titi. Iya röyi te ni 'deni mi kö'du ki'di kicali wa pili ti lende kodoro 'ba Boko'ba 'deni.

21 Ni bo këddi kiyandi lepî yi naga nima, ëddi kiyandi yi? Iya te lepî yi ga ko'do 'bögo dë, ne ni mo ëddi ko'do 'bögo?

22 Ni bo kiya te ko'do yëri dë mo tönë, ne ni ma 'bëyi o'do yëri? Ni bo ko'ji akoro nima, ëddi kolo a 'ba mi rö mo ga?

23 Ni bo kubî göyi kulöwö ro bo toro kö'du ki'di mo tönë, ebe kirasi mi kö'du ki'di mo tönë 'böwu kuburu Boko'ba?

24 Kina kozo ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara, ame kiya te, "Möyi Boko'ba uburu rönî 'deni mi löngö bo löwö go lende ko'do 'be."

25 Tine ni mo nima o'do dölëti 'ba akilele 'deni ziyi? Odo koro kö'du ki'di 'ba Boko'ba akilele 'bi nima ti këdi ngi ziyi ro ma laka, ne odo koro dë ni 'ëbi ka ngi ro ma kinza kilele.

26 Odo bo ame kinza kilele dë ne na ko'do kö'du ki'di bo na ti këdi ro ma kilele komo Boko'ba.

27 Kina ti lijë ma kinza dölëti 'ba akilele mi yida rönni tine lijë na ko'do kö'du ki'di mo naga nima kileme ye kpe ma kugu ziye mo kebe kirasike yimo naga ngi ro bo lende kënyë.

28 Tëdi ro Yudayi ma laka mo inza di mi yida ro ma yaga nime ala go dölëti 'ba akilele,

29 tine nge di mi döki'di ti meri laka mo ame ro ako'do 'ba Nyi Koto Laka ne. Inza ro 'ba kö'du ki'di. Kina akilëlu mo ako dë di zi bilaka lesi tine di zi Boko'ba.

3

Yudayi Na Kulöwö Ro Wa'di?

1 Tine tëdi ro Yudayi na kulöwö ro wa'di? Kina wa'di ga na këdi kulöwö te go akilele?

2 Omba a ma kulöwö ro do kiteli mo Boko'ba i'di lende abo zinni lijë Yudayi.

3 Tine moto mo ga inda'ba ga 'ëbënni lende 'ba Boko'ba mo dë. Tine ma tara ne Boko'ba ti kënyi kebe kuyi mi lömu abo gbi go lende 'bënni?

4 Inza du tara. Odo kiya te bilaka lesi pili ko'do rönni pele ro bo bëti lende abo 'ba Boko'ba ëdi kö'bö nburu ro ma kodoro. Kina kozo ma tönë kugu mi buku abo ne tara, ame kiya te, "Lende kiya 'bi na ti kileme laka 'bi. Kina mi burë 'ba röyi ti ko'ja yi ni na laka."

5 Ne odo lende kirasi ze na ki'di lende laka 'ba Boko'ba kinda yaga ti diyake tondo? Go diyake te ya abo nime bo kodo doze ne na 'deni yaga ro lende kënyë? Mëdi miya nime go kpa bilaka lesi.

6 Tine inza tara. Ma lende abo 'ba Boko'ba kinza ro ma kodoro dëne bo ti ko'do burë 'ba bilaka 'ba dolingo nime tondo?

7 Ni moto ti kiya te, "Bëti ma i'di lende kodoro 'ba Boko'ba kinda yaga ko'de akilëlu zi bo, ne ti kodo karama mo go wa'di doma?"

8 Ne ma këdi tara diyake dë gbo te, "Dirasike eze lende 'do ko'de kö'du laka"? Kina gbi kozo ma tönë ya moto ga kiti'ja ma kiya te ma na miya ne. Boko'ba na ti kodo karama mo 'jaa dönni ro ma kodoro.

Boto Moto Inza Ro Ma Laka

9 Ne tine ze Yudayi na 'deni kulöwö laka komo Boko'ba di do bilaka ma laki? Inza du tara. Kina kozo ma tönë miyëti 'deni bine ne tara, Yudayi ti bo löwö 'bënni pili bicî lende kënyë.

¹⁰ Kina gbì kɔzɔ ma tɔnɛ kugu mī buku 'ba Boko'ba kiya te, “Boto ma koto moto te inza rɔ ma laka kɔmɔ Boko'ba.

¹¹ Boto ma koto te ikali lende abo dɛ. Boto ma koto te o'doko dɛ du tako zi bo.

¹² Lijɛ pili ilagi Boko'ba 'deni, lijɛ kirasi rɔnni 'deni ngi yaga. Boto ma koto moto te o'do lende laka dɛ.

¹³ Kpenni ngi rɔ gbɔngɔ kɔzɔ kpa gɔ 'ba tusu tɔku. Lijɛ i'di 'bolu na ngi kɔbɔ dɔ kpenni. Lijɛ i'di lɔ'bo nni ngi koso lɔ ti wɔwɔ ma kata kɔzɔ woro kpa murɛ naga tara.

¹⁴ Kpenni ngi lɔ ti gbaki ni ti lende ma kata naga.

¹⁵ Ndinni ngi rɔ ma kitɛwu bi tari to'do kɔzi kasi tupɔ lɔpɔ.

¹⁶ Mī gɔ bi pili ma lijɛ kudɔ kebe teyi akirasi ni ti gomo na lijɛ kola ngi jowo rɔ gomo.

¹⁷ Lijɛ ikali ɔto dɛ lipo te gɔ kori 'ba lende kɛyi.

¹⁸ Tere Boko'ba inza ma titi te dɔ kɔmɔnni.”

¹⁹ Kina me le'jete ze dikalike 'deni wa tɔnɛ ga pili kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba kiya ne, iya rɔnni zinni lijɛ bɔ ki'di zinni mo naga nima. Rɔmɔyi 'dɔ a moto rɔ, rɔ kupɛ kinza kpe zize bilaka lesi gɔ bo Boko'ba ko'de bilaka 'ba mī dɔliɔ lɔbu nime pili kako zi bo kɔmɔ kitɛ abo 'ba burɛ.

²⁰ Kina boto moto inza ame gɔ kɛdi ngi rɔ ma laka kɔmɔ bo Boko'ba mī to'do kɔ'du ki'di abo nime. Tine ndɔbo 'ba kɔ'du ki'di na nge rɔ ti'di bilaka lesi tikali gɔ lende kɛnyɛ 'benni ga.

Laka Kɔmɔ Boko'ba

²¹ Kina me le'jete Boko'ba ileme kori 'ba ti'di bilaka kɛdi laka kɔmɔ bo 'deni yaga inza gɔ to'do kɔ'du ki'di abo. Ma tɔnɛ pa bine ne bɔ kumɛ lende ni ti kɔ'du ki'di na koloma rɔ tiya lende mo.

²² Ame ti'di dɔ gɔ lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ na ki'di wa rɔ ma laka kɔmɔ Boko'ba ne. Kina me bo ko'do 'deni zi ame ga pili ki'di dɔnni gɔ lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ ne. Geli inza kpe mī lɔngɔ Yudayi ni ma ti bɔ lɔwɔ.

²³ Rɔmɔyi bilaka pili 'deni rɔ bɔ lende kɛnyɛ. Ma koto mo te inza kɔmɔ mī rɔ lɔbu abo 'ba Boko'ba.

²⁴ Tine bo i'di lijɛ pili 'deni ngi kɛdi laka kɔmɔ bo ti mī kɛyi abo rɔ ma sari gɔ, gɔ

kutɛ nime Yɛsu Kurisitɔ kako ko'do 'deni ne.

²⁵⁻²⁶ Boko'ba oja bo 'deni dɔliɔ bine kumu rɔ roma 'dɔ tola wa timo gɔ lende kɛnyɛ ɔdɔ ki'di dɔ gɔ lende abo. Boko'ba o'do a nime te tileme lende kodɔrɔ abo timo. Rɔmɔyi pa tɔnɛ bine bo oloma ngi liya to'ba'bo gɔ lende kɛnyɛ ko'do 'ba bilaka lesi. Tine ma le'jete bo ɛdi 'deni kileme lende kodɔrɔ abo, bo na ki'di ma ki'di dɔnni gɔ lende 'ba Yɛsu naga 'deni kɛdi rɔ ma laka kɔmɔ bo.

²⁷ Ne me tine wa'di na kola kpe 'bɔwu zize tubi gɔze timo? ɔto inza kpe lipo te. Ne tine ɔrɔ 'deni dɔ wa'di? Gɔ to'do kɔ'du ki'di? Inza du te gomo, 'deni nge gɔ ti'di dɔze gɔ lende 'ba Kurisitɔ.

²⁸ Rɔmɔyi dikalike 'deni Boko'ba i'di bilaka kɛdi nge laka kɔmɔ bo gɔ ti'di dɔ gɔ lende 'ba Kurisitɔ tine inza gɔ to'do kɔ'du ki'di abo.

²⁹ Ne ma tara ne Boko'ba mo 'deni nge nati koto rɔ Boko'ba 'ba Yudayi? Bo na dɛ kpe gbì rɔ Boko'ba 'ba bɔ lɔwɔ ni? Rɔ ma laka inza tara. Bo na gbì rɔ Boko'ba 'ba bɔ lɔwɔ ni.

³⁰ Rɔmɔyi bo Boko'ba nge koto. Kina bo ti ki'di Yudayi nge kɛdi laka kɔmɔ bo gɔ ti'di dɔnni gɔ lende 'ba Kurisitɔ kina ti bo ki'di bɔ lɔwɔ ni gbì kɛdi nge laka kɔmɔ bo gɔ ma lijɛ ki'di dɔnni gomo.

³¹ Tine ze duburuke kɔ'du ki'di 'deni gɔ lende 'ba ti'di dɔ? Inza du tara. Tine ndimo na disiki 'deni kitigo.

4

Meri 'Ba Abarayama

¹ Wa'di na ti diya nati gɔ ama ko'do rɔnni zi 'bu ze lɔbu Abarayama yi lingi ze mo tɔnɛ?

² Ma ndɔbo ko'do na kɛdi ki'di bo ra rɔ ma laka, dɛne bo ɛdi ti wa ma 'dɔ kubɛ gɔ bo timo. Tine bo inza kikali tubi gɔ bo kɔmɔ Boko'ba.

³ Rɔmɔyi akugu iya 'deni te, “Abarayama i'di dɔ bo gɔ lende 'ba Boko'ba kina me ki'di Boko'ba kidɛki bo rɔ bɔ lende laka.”

⁴ Kina gbì kɔzɔ ame bɔ ndɔbo bi gomo 'ba rɔmo itɛtɛ dɛ rɔ kpa kɔzi ki'di, itɛtɛ rɔ mɔri.

⁵ Tine bɔ ame ki'di dɔnni gɔ lende 'ba Boko'ba ma bo ki'di bɔ lende kɛnyɛ rɔ

ma laka kɔmɔ bo ne, bo na ti Bɔko'ba kɪdɛkɪ ŋgɪ rɔ bɔ lende laka kinza ndɔbɔ 'ba gɔmo.

⁶ Kina kɔzɔ ma tɔnɛ Dawidi kiya gɔ laka 'ba ya ma Bɔko'ba ki'di ŋgɪ rɔ bɔ lende laka kinza ma lijɛ ko'dɔ ndɔbɔ mo dɛ yɔ ne tara. Ame tɔnɛ bo kiya te,

⁷ “Lijɛ ame ga Bɔko'ba kola 'deni gɔ lende kirasi ne na laka, lijɛ ame ga bo kora dɔ lende kɛnyɛ mo 'deni teyi ne.

⁸ Lijɛ ame ga ɲere Bɔko'ba komeri lende kɛnyɛ 'bɛnnɪ ga dɛ kpe na laka.”

⁹ Tine ma kiya gɔ kɔ'du 'ba laka mo nime ne, iya ɲge gɔ lende 'bɛnnɪ lijɛ Yudayi ma kilele mo naga nima? Inza tara. Iya rɔnnɪ gbɪ gɔ lende 'ba ya ma laki. Kina kɔzɔ ma tɔnɛ diya gɔmo bine ne tara, “Abarayama i'di dɔ bo gɔ lende 'ba Bɔko'ba kina me ki'di Bɔko'ba kɪdɛkɪ bo rɔ bɔ lende laka.”

¹⁰ Tine o'dɔ rɔnnɪ nyanya ga? Di pɔtɔ akilele ala gba kota kinza kilele bo dɛ? Rɔ ma laka o'dɔ rɔnnɪ gba kota kinza kilele Abarayama dɛ.

¹¹ Di pɔtɔ mo na ma ki'di dɔlɛtɪ 'ba akilele nima 'jaa zi bo rɔ akileme 'ba lende laka abo nime kudu 'deni dɔ bo gɔ ti'di dɔ bo gɔ lende 'ba Bɔko'ba ne. Omba kina ma 'dɔ ki'di bo ŋgɪ kɛdɪ rɔ yɪ lɪŋgɪ 'ba ma kinza kilele dɛ naga lijɛ ma Bɔko'ba ki'di 'deni tɛdɪ rɔ ma laka kɔmɔ bo gɔ ti'di dɔnnɪ gɔ lende abo ne.

¹² Abarayama na gbɪ rɔ yɪ lɪŋgɪ 'ba ya ma kilele ɔdɔ kiya te lijɛ kɔrɔ dɛ ɲge gɔ akilele, tine ti'di dɔ bo gɔ lende 'ba Bɔko'ba na lijɛ kinda'ba mɪ loma 'bɛnnɪ gbɪ kɔzɔ ma 'ba bo tɔnɛ bo ko'dɔ bine gba kinza kilele bo dɛ ne.

Abarayama Yi Lɪŋgɪ 'Ba Bɔ Meri

¹³ Yɛyɪ nima Bɔko'ba kiya to'dɔ mo zi Abarayama ti dɔ kupɔ bo ga gɔ lijɛ kinda'ba dɔlɪŋɔ nime pili ne, inza gɔ to'dɔ kɔ'du ki'di tine gɔ ti'di dɔ bo gɔ lende 'ba Bɔko'ba tɛdɪ rɔ ma laka kɔmɔ bo.

¹⁴ Ne ma ɔdɔ Bɔko'ba kɛdɪ ki'di yɛyɪ abo mo 'deni ɲge gɔ toro kɔ'du ki'di, ti'di dɔ bo gɔ lende abo 'deni ŋgɪ rɔ wa sari nati ma? Ndose abo mo tɔnɛ inza kpe rɔ ɔtɔ ma?

¹⁵ Tine kɔ'du ki'di o'de ma 'bɛnnɪ ŋgɪ rɔ ya 'ba Bɔko'ba na dɔ bilaka. Rɔmɔyɪ gɔ

bi ame kinza kɔ'du ki'di teyi, a mɔtɔ rɔ tirasi mɪ kɔ'du ki'di inza gbɪ teyi.

¹⁶ Kina me ndose mo tɔnɛ ɔrɔ 'deni gɔ ti'di dɔ bo gɔ lende 'ba Bɔko'ba. Kina 'dɔ ko'dɔ rɔnnɪ gɔ lende kɛyɪ 'ba Bɔko'ba zi dɔ kupɔ Abarayama ga pili. Inza ɲge zi ma ko'dɔ kɔ'du ki'di abo 'ba Bɔko'ba tine gbɪ zi ma ki'di dɔnnɪ gɔ lende abo kɔzɔ 'ba Abarayama tara. Rɔmɔyɪ bo na rɔ yɪ lɪŋgɪ ze pili.

¹⁷ Kina kɔzɔ ma tɔnɛ kugu mɪ buku 'ba Bɔko'ba ne tara ame kiya te, “Mo'dɔ yi 'deni rɔ 'bu lɔbu zi dɔ'be ma konzi.” Kina ti bo Bɔko'ba mo tɔnɛ Abarayama ki'di dɔ bo gɔmo ne ko'dɔ ŋgɪ tara rɔmɔyɪ bo bɔ kɪdɪdɪ tɔku nɪ ti bɔ ko'ba wa ma mɔlo kinza naga mo tɔnɛ ne na.

¹⁸ Abarayama i'di dɔ bo gɔmo bo kɪyɛnnɪ ŋgɪ di mɪ wa ame 'dɔ kɪyɛnnɪ dɛ ne. Kina ko'dɔ rɔnnɪ ŋgɪ zi bo kɔzɔ ma kiya zi bo tɔnɛ tara, ame kiya te, “Kupɔ yɪ ga na ti konzi tara.”

¹⁹ Kɔmɔ kɔɔ 'ba Abarayama 'deni kɔzɔ kuluku rɪyɔ, tine pele bo idaki dɛ di bi ti'di dɔ bo gɔ lende nime. Di mɪ ame yida rɔ bo kɔ'bo ɔtɔ dɛ kpe pele ne mɪ meri abo bo idaki dɛ, di mɪ ame ŋgɪ pele 'ja abo Sara kɔrɔ 'deni rɔ kɔtɔ ne.

²⁰ Bo ɔ'bɔ ɲburu mɪ ti'di dɔ bo gɔ ndose 'ba Bɔko'ba nima kina ki'di bo ŋgɪ kɔrɔ kitigo tɪlɛlu Bɔko'ba.

²¹ Bo inda'ba lende mo kitigo Bɔko'ba ɔ'bo to'dɔ ndose nima ŋgɪ ko tara.

²² Kina me 'dɔ ki'di Bɔko'ba kɪdɛkɪ bo rɔ bɔ lende laka ne gɔ ti'di dɔ bo gɔ lende 'ba Bɔko'ba.

²³ Tine kɔ'du 'ba tɛdɪ rɔ bɔ lende laka kɔmɔ Bɔko'ba nima ugu dɛ ɲge gɔ lende 'ba Abarayama.

²⁴ Ugu 'deni gbɪ gɔ lende ze ame ga ze 'deni pili rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba gɔ ti'di dɔze gɔ lende abo 'ba bɔ koja ɲere ze Yɛsu Kurɪsɪtɔ yaga di mɪ tɔlɛ nime ne.

²⁵ Bo na kupɔ 'deni gɔ lende kɛnyɛ ze ga. Kina me koja bo 'deni yaga di mɪ tɔlɛ ti'di ze rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba.

5

Lende Kɛyɪ Ti Bɔko'ba

¹ Kina gɔ ame ki'di ze 'deni rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba gɔ ti'di dɔ ne ze 'deni mɪ

lende këyi ti bo Boko'ba dömöyï n̄ere ze Yësu Kurisitö.

² Bo na ko'de ze 'deni go ti'di doze go lende abo kako zi Boko'ba mi lende këyi nime dëdi 'deni yimo ne. Kina i'di diliyake nati go komo ki'di 'ba tari todo'bo ro ti bo mi ro löbu do kiteli abo.

³ Tine ma ro do kiteli mo i'di diliyake gbi ti mi gomö ze ga. Römöyï ze dikalike 'deni gomö na këdi ko'de mi këddi zize.

⁴ Kina mi këddi na ti kileme dinda'bake lende 'ba Kurisitö 'deni laka. Kina odo këdi 'deni tara ti ki'di ze ngi dëdike ti komo ki'di go yëyi 'ba Boko'ba.

⁵ Komo ki'di nime inza ro a ma kilikö ro yawa. Römöyï ako'ö 'ba Boko'ba na kodo 'deni lo mi doki'di ze ti Nyi Koto Laka nime bo ki'di zize ne.

⁶ Di mi ame ko'ja dëdike gba kinza tigo oto ne, na Kurisitö kako 'deni ngi kolë goze bo lende kënyë mi kada ma laka mo ame Boko'ba koza 'deni ne.

⁷ Me yë na kilaña didi ni ra tolë go kö'du 'ba boto ame pele ro bo lende kodoro ne? Ala odo bo këdi pele ro bo ame kinza kirasi oto de ne, yë na kilaña roni ra tolë go kö'du abo?

⁸ Ne ongoke te, Boko'ba ileme ako'ö abo ngi zize di mi ame ze pele ro bo lende kënyë ne Kurisitö ako ngi kolë goze.

⁹ Kina kozo ame roma bo ki'di ze 'deni ro ma laka komo Boko'ba ne omba ma ro do kiteli mo bo ti komo ze ngi yaga di mi ya 'ba Boko'ba.

¹⁰ Tönë pele pa bine ze ro bo ya ti bo Boko'ba ne, na me bo kusï komoze 'deni yaga ti tolë 'ba kole abo. Kina go ame bo kole mo tönë kididi 'deni omba ma ro do kiteli mo ti bo komo ze ngi nati di mi tolë.

¹¹ Tine inza nge go ama, diliyake mi Boko'ba go ame n̄ere ze Yësu Kurisitö ko'do ze 'deni ro bo pori zi Boko'ba ne.

Adama Ni Ti Kurisitö

¹² Bilaka koto na me ko'de lende kënyë kako mi dolinjo bine. Kina lende kënyë ko'de tolë ngi tini. Kina tolë kita'ba ngi kote go do kupö bilaka lesi pili römöyï bilaka lesi pili o'do lende kënyë 'deni.

¹³ Lende kënyë na 'deni molo mi dolinjo bine gba kinza ki'di kö'du ki'di de zi Musa. Tine tönë gba kota kinza ki'di kö'du ki'di de ne, Boko'ba itëtë bo lende kënyë de.

¹⁴ Tine tolë isaki 'deni molo mi kada 'ba Adama nduwë komö mi kada 'ba Musa. Bilaka ame ga pili lende kirasi mo kinza pele kozo 'ba Adama tönë ne, tolë na ngi ro bo domo pili.

Dëm̄ba tine Adama na ro kinë 'ba bo ma këdi kako mo nime, ame kina ro Kurisitö ne.

¹⁵ Tine aki'di ro ma sari 'ba Boko'ba nime inza ro ma koriya ti lende kënyë 'ba Adama. Ma konzi olë 'deni ngi go lende kënyë abo 'ba bo koto nima. Tine mi këyi abo 'ba Boko'ba na ro do kiteli gbi ti aki'di ro ma sari abo nime bo ki'di 'deni zi ma konzi ti mi këyi 'ba bo koto kpöki mo tönë ame kina ro Yësu Kurisitö ne.

¹⁶ Aki'di ro ma sari nime inza ma 'beni kozo lende kënyë 'ba bo ma tönë mo ne tara. Lende kënyë 'ba bo koto nima na me ko'de wali 'ba Boko'ba ngi 'deni do bilaka lesi. Tine aki'di ro ma sari abo nime kako di pötö lende kënyë ma konzi ko'do rönni 'deni ne na ki'di wa 'deni ro ma laka komo bo.

¹⁷ Kina me go lende kënyë 'ba bo koto na tolë kako ngi ro bo do bilaka löbu nime pili. Kina ti konyi 'ba bo ma koto mo ame kina ro Yësu Kurisitö ne këdi gbi tara, tine ti këdi ngi ro do kiteli. Römöyï lijë ame mo ga ngi kinda'ba lende këyi löbu mo nime laka ti aki'di ro ma sari mo nima ne ti këdi ro ma laka komo bo kari toloma ro bo do wa pili mi didi ma n̄burun̄buru.

¹⁸ Kina kozo ame lende kënyë koto na ko'de wali do bilaka lesi pili ne tara, kina 'deni gbi tara lende laka koto na ko'de didi ma n̄burun̄buru 'deni zi bilaka lesi pili ki'di ro bo lende laka.

¹⁹ Kina kozo ame ko'do bilaka lesi ngi pili ro bo lende kënyë go lende 'ba bo koto ma kuwö do Boko'ba de ne tara, kina ti këdi gbi tara ti ki'di bilaka lesi ngi pili këdi ro ma laka go lende 'ba bo ma koto ame kuwö do Boko'ba laka ne.

²⁰ Kö'du ki'di 'ba Boko'ba ako ma 'beni di pötö lende kënyë ti'di mo kömbö. Tine odo lende kënyë kömbö 'deni tara tine na lende këyi 'ba Boko'ba kako kömbö ma 'ba bo ngi yaga ro do kiteli.

²¹ Kina kozo ame tolë na kileme tigo 'ba lende kënyë ne, kina gbi tara tigo 'ba lende këyi ti kinda mi ti'di bilaka ro

bo lende laka komo Boko'ba mi didi ma nburunburu ti nere ze Yesu Kurisitö.

6

Didi Ti Yesu

¹ Tine ame go diyake tondo nati? Go dö'böke gbo nduwë to'do lende kënyë 'do lende këyi 'ba Boko'ba kömbö nduwë?

² Inza du te tara. Ze ma dölëke 'deni kope ze ro do ngölö di mi lende kënyë nime go dö'böke nduwë toloma yimo 'böwu tondo ga?

³ Kpe ikalike de du ze ame ga pili kobapatisi ze 'deni mi möyi Yesu Kurisitö ne obapatisi ze 'deni mi tolë abo?

⁴ Mi bapatisi dölëke 'deni kusu ze koto ti bo 'do kozo ame ro löbu 'ba Boko'ba 'bu ki'di bo Kurisitö kodö yaga di mi tolë ne tara kina go ze gbi dididike yaga mi loma ma la'ja.

⁵ Römöyi odo dedike 'deni ro akoto ti bo mi tolë kina ti dedike gbi ro akoto ti bo tara mi tado abo.

⁶ Dikalike 'deni didi ma molo ze mo tonë na ma kutöti 'deni köle ti bo do ngëri 'do yida ro ma 'ba lende kënyë ze nima kenme yaga yayi nati kinza dedike ra kpe 'böwu ro atoli zi lende kënyë.

⁷ Römöyi bo ame köle 'deni ne ope 'deni yaga ro do ngölö di mi lende kënyë.

⁸ Ne di'dike doze 'deni gomo odo dölëke 'deni ngi koto ti Kurisitö ti dolomake ngi koto ti bo.

⁹ Römöyi dikalike toja nime koja Kurisitö yaga di mi tolë ne bo öle de kpe. A moto ro tolë inza kpe ti közi kakpa do bo.

¹⁰ Tolë nime bo köle ne a'da lende kënyë ngi mi koto. Tine kina me bo kididi 'deni yaga bi koto ti Boko'ba.

¹¹ Kina gbi tara, kpe omerike roye yaga ro töku zi lende kënyë, tine ro ma kididi zi Boko'ba ro akoto ti Yesu Kurisitö.

¹² Kina me kinza kolake lende kënyë na de keddi mbiri do yida roye kebe ki'di ye to'do ako'doko kënyë 'ba yida ro naga nima.

¹³ Ni moto kinza kebe kola yida royi de keddi yaga ro jama abo 'ba lende kënyë tirasi wa timo. Tine ni ame mo kodö 'deni yaga di mi tolë ne, i'di yida royi

keddi ro jama 'ba to'do ndobo laka abo 'ba Boko'ba.

¹⁴ Römöyi kozo ame kpe e'be bici lende këyi 'ba Boko'ba kinzake e'be bici kö'du ki'di mo ne, lende kënyë ikali de kpe ma 'do keddi ti közi kakpa doye.

Atoli 'Ba Lende Kënyë

¹⁵ Tine 'deni tondo nati? Go do'doke eze lende kënyë gbo nduwë nati römöyi dinzake bici kö'du ki'di go ame ze 'deni bici lende këyi 'ba Boko'ba ne? Inza du te tara.

¹⁶ Ikalike 'deni odo ni moto ki'di royi yaga ro atoli zi bo moto tuwö do bo ni 'deni ngi yaga ro ma laka ro atoli abo. Kina odo ni keddi 'deni ro atoli 'ba lende kënyë ti koto yi ngi mi tolë. Tine odo keddi 'deni ro atoli abo 'ba Boko'ba kuwö do bo ti ki'di yi ngi ro ma laka komo bo.

¹⁷ Tine yee'di keddi zi Boko'ba römöyi kpe ame mo tonë ga pa ro atoli 'ba lende kënyë ne kpe na kinda'bake lende abo ame kiyandi ye timo ne 'deni ngi ti doki'di koto.

¹⁸ Utë goye 'deni yaga ro do ngölö di mi lende kënyë ko'de ye ro atoli 'ba lende laka.

¹⁹ Meddi milende ziye ti dangala 'ba atoli nime römöyi doye gba ro ma kirindi. Pa tonë bine kpe i'dike roye ngi lipo ro atoli zi wa ma kënyë ro do kiteli naga bi to'do wa ma ti'da naga. Kina 'do ki'dike roye gbi lipo tara ro atoli 'ba lende laka le'jete to'do wa ame ga ko go ako'doko 'ba Boko'ba ne.

²⁰ Ma tonë mo pa kpe gba ro atoli 'ba lende kënyë ne inzake bici lende laka.

²¹ Ne wa'di na ko'jake ra kulöwö te go to'do wa mo naga nime lende mo keddi kaya 'deni za yaga roye ma le'jete ne? Lije wa naga nima kpa közi 'benni na ngi ro tolë.

²² Tine ma le'jete utë goye 'deni ngi yaga ro do ngölö di mi lende kënyë kpe 'deni ro atoli 'ba Boko'ba. Kina kpa közi ma 'beye 'deni ro loma ame mo ko go ako'doko abo ne. Tine wa ma 'do ko'jake gomo na ro didi ma nburunburu.

²³ Römöyi bi gomo 'ba ro go lende kënyë na ro tolë. Tine kpa közi ki'di ma 'ba Boko'ba na ro didi ma nburunburu ro akoto ti Yesu Kurisitö nere ze.

7

Töku Zi Kö'du Ki'di

¹ Löndö ma ga, kpe ikalike kö'du ki'di 'deni laka. Ikalike 'deni bilaka ame kēdi gba ti kōmōni te ne na nge bīci kō'du ki'di.

² Kina kɔɔɔ ame ɔɔɔ mē'dē kēdi gba ti kōmōni kō'du ki'di kudōdu 'ja ngi zi mē'dē ni nburu tara ne. Tine ɔɔɔ mē'dē mo nima kōlē 'deni mī kō'du ki'di ope ni 'deni yaga rɔ dɔ ngölö.

³ ɔɔɔ loko kebe kinda'ba dōni ti bɔ mɔɔ ko'ja mē'dē ni kēdi gba ti kōmōni ti kidēki loko ngi rɔ bɔ yēri. Ne ɔɔɔ mē'dē kōlē 'deni loko inza kpe bīci kō'du ki'di. Bɔɔ ame kogbe ni pele inza kpe zini rɔ yēri nati.

⁴ Kina gbī ziye tara löndö ma ga, ma di zi kō'du ki'di kpe ölēke e'be 'deni. Römöyī kpe rɔ akɔɔ ti yida rɔ bo Kurisitō mo tōnē kōlē 'deni ne. Kina me le'jete kpe 'deni rɔ 'ba bo bɔ koja di mī tölē mo tōnē. Kina gɔ ze do'doke wa ma laka mo ngi nati zi Boko'ba.

⁵ Ame ze gba mī loma 'ba yida rɔ ne kō'du ki'di na koco ze to'doko lende kēnyē kina lende kēnyē ko'de tölē ngi.

⁶ Kina me le'jete ope ze 'deni yaga di mī kō'du ki'di. Dölēke eze 'deni yaga di teyi. Dinzake kpe rɔ 'boki teyi nati. Dinzake kpe rɔ atoli 'ba kō'du ki'di ma ki'di kugu mo tōnē, tine ze 'deni rɔ bɔ laja 'ba Boko'ba mī kori ma la'ja 'ba Nyi Koto Laka.

Dɔ Ngölö Di Mī Kö'du Ki'di

⁷ Tine ame gɔ diyake tondo nati? Kö'du ki'di mo tōnē 'deni yaga rɔ lende kēnyē? Inza du te tara. Tine bo kō'du ki'di mo na me ki'di ma mikali wa nima rɔ lende kēnyē ne. Ma kiya te bo kō'du ki'di kiya dē dēne minza mikali a mɔɔ kidēki rɔ mī kombi. Kina tōnē kugu kiya te, "Kinza kombi miyī dē."

⁸ Kina lende kēnyē ko'ja gɔ kele abo ngi ti kō'du ki'di nima kina kodo mī kombi ngi lɔ yimō. Ma kiya te kō'du ki'di kinza dēne lende kēnyē ngi rɔ töku.

⁹ Tōnē pa bine ma ngi rɔ ma kididi kinza bo kō'du ki'di mo nima ne. Tine ame mikali kō'du ki'di yɔ na lende kēnyē kindinji ngi yaga yimō, na mölē ngi.

¹⁰ Kö'du ki'di mo tōnē Boko'ba ki'di 'dɔ kēdi rɔ didi zō ne na kebe kusu kpama ngi 'böwu mī tölē.

¹¹ Römöyī gɔ kele nime bo lende kēnyē ko'ja ti kō'du ki'di ne na bo ku'bölu ma ngi timo kupö ma yaga.

¹² Kina me mēdi miya, kō'du ki'di 'ba Boko'ba rɔ ma koro koto laka, kina ndose naga nime rɔ ma kodoro gbī rɔ ma laka.

¹³ Tine 'dɔ bo wa laka mo tōnē na kebe 'böwu ko'de tölē zō? Inza du te tara. Lende kēnyē na ko'de tölē zō. Bo ebe kupö ma ngi ti wa ma laka mo tōnē 'dɔ ki'di gbagba bo mo kinda ngi siliṅbi yaga rɔ lende kēnyē mo gɔ bi mo. Kina ame kpe ti kō'du ki'di ne tine na bo ngi yaga rɔ lende kēnyē ma kinza kiya mo nati.

¹⁴ Dikalike kō'du ki'di nima rɔ 'ba mitoro. Tine ma 'bama rɔ bilaka lesi 'ba dolinjo nime, atoli 'ba lende kēnyē.

¹⁵ Wa ame ga monjo mēdi mo'dɔ ne ilikö za doma. Römöyī wa ma kinza mo'doko naga na ngi mēdi mo'dɔ tine ma mo'doko mo naga mo'dɔ dē 'böwu.

¹⁶ Rɔ ma laka ileme 'deni ngi zō omba kō'du ki'di 'ba Boko'ba na laka.

¹⁷ Kina me ngi wa naga nime pili ma na dē mēdi mo'dɔ, bo lende kēnyē mo tōnē koloma 'deni mī dōki'di ma ne bo na kēdi ko'dɔ abo.

¹⁸ Römöyī ma mikali, mī yida roma lende laka ɔɔ inza du te yimō. Miteri wa ma laka naga pele tine mɔ'bo dē to'dɔ mo.

¹⁹ Römöyī lende laka mo tōnē mo'doko ne mo'dɔ dē yɔ. Tine lende kēnyē ma kinza mo'doko dē mo tōnē na za 'böwu mebe mo'dɔ.

²⁰ Ne kina me ɔɔɔ mēdi 'deni rɔ to'dɔ wa ma kinza mo'doko dē naga tara, ma mo na dē kpe ngi lipo ma? Lende kēnyē mo tōnē bo koloma 'deni yimō ne bo na kēdi ko'dɔ abo ngi 'deni nati.

²¹ Wa naga nime lijē na kinda ngi yaga zō. ɔɔɔ mo'doko pele 'dɔ to'dɔ lende laka bo lende kēnyē na ngi ndö zō.

²² Ma gbagba ma mo ngi rɔ lonjo di yimō gɔ kō'du ki'di 'ba Boko'ba.

²³ Tine monjo 'deni mī yida roma kō'du ki'di ma 'beri mɔɔ tone na za rɔ bo doma. Bo kō'du ki'di mɔɔ 'ba lende kēnyē mo nima ēdi ngi rɔ to'dɔ ya ti ma 'ba Boko'ba ame kina 'deni mī meri ma ne kina kinda'ba ma 'deni rɔ 'boki mo.

²⁴ Bu'bu, ɾɔ kata wa'di na kulöwö zö te? Yë na ti kako koto ma ngi to kpe yaga di mi yida ɾɔ 'ba tolë nime?

²⁵ Yëe'di kedi zi bo Boko'ba go toja Yesu Kurisitö nɾere ze kako toto ma yaga.

Kina me medï miya 'deni ziye, ma 'bama mi meri ndobo 'ba kö'du ki'di abo 'ba Boko'ba na mo'do. Tine mi yida ɾɔ, ndobo 'ba kö'du ki'di abo 'ba lende kënyë na mo'do.

8

Akoto Ti Kurisitö

¹ Lijë ame ga 'deni pili ɾɔ akoto ti Kurisitö ne Boko'ba inza kodo karama kpe domo.

² Römöyï közi kakpa 'ba Nyi Koto Laka ame kididi ze 'deni ti Yesu Kurisitö ne ope ma 'deni yaga ɾɔ do ngölö di mi közi kakpa 'ba lende kënyë ame ngi ɾɔ tolë ne.

³ Go tikenme ze na ki'di kö'du ki'di 'ba Boko'ba kö'bo de todo karama do lende kënyë ze ga. Tine na me bo Boko'ba kodo karama 'deni domo ti toja kole abo kako mi yida ɾɔ kozo ze te ɾɔ akumu go lende kënyë ze ga.

⁴ Bo odo karama 'deni do lende kënyë di mi yida ɾoze 'do kileme kö'du ki'di abo pili ɾɔ ma laka mize ame ga dosöke 'deni go Nyi Koto Laka dinzake kpe ɾɔ to'do ako'doko 'ba yida ɾɔ ne.

⁵ Römöyï lijë ame mo ga pili kedi koloma go ako'doko 'ba yida ɾɔ ne meri 'benni pili go ako'doko 'ba yida ɾɔ. Kina ya ma kedi koloma 'deni go ako'doko 'ba Nyi Koto Laka naga meri ma 'benni pili go ako'doko 'ba Nyi Koto Laka.

⁶ Ti'di meri go ako'doko 'ba yida ɾɔ omba kina ngi ɾɔ tolë. Tine ti'di meri go ako'doko 'ba Nyi Koto Laka na ɾɔ didi ti lende këyï.

⁷ Lijë ame ga meri 'benni go ako'doko 'ba yida ɾɔ ne lijë ngi ɾɔ bo ya 'ba Boko'ba. Lijë o'do kö'du ki'di abo de römöyï lijë inza ti tigo 'ba to'do mo.

⁸ Kina ngi tara lijë ame ga ɾɔ bo to'do ako'doko 'ba yida ɾɔ ne o'bo de to'do ako'doko 'ba Boko'ba.

⁹ Tine kpe ma 'beye inzake kpe to'do ako'doko 'ba yida ɾɔ, kpe 'deni ɾɔ bo to'do ako'doko 'ba Nyi Koto Laka odo kiya te bo

Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba mo kedi 'deni ngi miye. Bo ame 'benni ngi tara kinza ti Nyi Koto Laka 'ba Kurisitö ne inza ɾɔ 'ba bo.

¹⁰ Ne odo Kurisitö na kedi 'deni ngi miyï odo kolë pele mi yida ɾɔ go lende kënyë Nyi Koto Laka ti kididi yi ngi go ame ni ɾɔ ma laka komo Boko'ba ne.

¹¹ Odo kiya te Nyi Koto Laka abo 'ba bo koja Yesu yaga di mi tolë nime kedi 'deni ngi miyï bo ti ki'di didi ngi mi yida ɾɔ 'ba yayi 'bi nime ti Nyi Koto Laka abo mo nime kedi 'deni miyï ne.

¹² Kina me 'deni ti löndö ze ga, wali ma kedi goze inza ɾɔ 'ba to'do ako'doko 'ba yida ɾɔ.

¹³ Römöyï odo ni koloma to'do ako'doko 'ba yida ɾɔ ti kolë ngi. Ne odo ki'di Nyi Koto Laka kupö ako'doko 'ba yida ɾɔ 'deni yaga ti kedi ngi yaga ziyi ɾɔ didi ma laka.

¹⁴ Römöyï lijë ame ga pili Nyi Koto Laka abo 'ba Boko'ba kedi kokoko ne 'deni ɾɔ kole abo ga.

¹⁵ Go wa'di na ki'di Nyi Koto Laka zize? I'di de go dedike 'bowu ɾɔ atoli tikere kudödu ze beri. Tine 'do dedike ɾɔ kole 'ba Boko'ba 'do duduke te, "Baba, 'bu ze."

¹⁶ Kina Nyi Koto Laka abo 'ba Boko'ba kuti do lende ngi bi koto ti doki'di ze ma ze ɾɔ kole 'ba Boko'ba.

¹⁷ Kina ame ze 'deni ɾɔ kole ne ti dinda'bake yeyi abo mo tonë bo kikeki 'deni koda bilaka abo ga ne ngi. Ti do'jake yeyi nima gbi koto ti Kurisitö. Römöyï odo dombike gomo 'deni koto ti bo Kurisitö ti do'jake ɾɔ löbu mo gbi koto ti bo.

Ro Löbu

¹⁸ Miya ma 'bama gomo ma giri nime ne oriya de ti ɾɔ löbu mo nime kedi kari ki'di zize yayi ne.

¹⁹ Römöyï kina me wa pili 'ba dolingo nime koloma 'deni ndö ti komo ki'di toda tileme ze ɾɔ kole 'ba Boko'ba mo.

²⁰ Wa pili 'ba dolingo nime 'deni ngi tonë bine ɾɔ a sari. Tine inza go ako'doko 'benni. Boko'ba na ko'do tara.

²¹ Römöyï bo iteri tope lijë ngi yaga kada mato di mi tedi ɾɔ atoli 'boki 'ba tolë nime 'do lijë kedi ngi ɾɔ do ngölö mi ɾɔ löbu ze 'ba kole abo ga.

²² Ze dikalike 'deni ɲbö kōmō mī kada nime tone wa pili 'ba doliɲɔ nime ɛdī kileri ɲgī kɔzɔ 'ja ame 'deni dɔ löyö ne tara.

²³ Tine wa 'ba doliɲɔ nime na dē ɲge kēdī kileri, ze ma 'deni ti Nyī Kɔtɔ Laka rɔ dɔndende 'ba kpa kōzi ki'di abo mo nime dēdī dilerike gbī tara rōmōyī dēdike rɔ toda dōmo ma 'dɔ Bɔko'ba ko'dɔ ze rɔ kole abo, kina 'dɔ bo kutē gɔ yida rɔze yaga di mī tölē.

²⁴ Rōmōyī ti kōmɔ ki'di gōmo na me bo kōmɔ ze 'deni. Tine ma dēdī do'jake kinē mo ra 'deni ti kōmɔze dēne dinzake kpe ti kōmɔ ki'di gōmo. Me nī yē na ti koloma ti kōmɔ ki'di gɔ wa ame kēddī ko'ja kinē mo ti kōmōyī ne?

²⁵ Tine ɔdɔ nī kēddī 'bēyī ti kōmɔ ki'di toda wa ma kinza ko'ja kinē mo dē gba nime, oda ti mī kēddī.

²⁶ Kina me gbī kɔzɔ ame Nyī Kɔtɔ Laka kako 'deni tokonyi ze wa kinza tigo naga nime ne tara. Gbagba ze mo dikalike dē gbī yɔ tumōtu zi bo Bɔko'ba kɔzɔ ma bo ko'dɔkɔ. Tine bo Nyī Kɔtɔ Laka na rɔ bɔ kpērī gɔze kōmɔ Bɔko'ba ti tileri ame ɲgī rɔ ma kinza kiya ne.

²⁷ Kina bo Bɔko'ba bɔ tikali mī dōki'dī pili ikali wa ame mī meri 'ba Nyī Kɔtɔ Laka gɔze ne 'deni. Rōmōyī kpērī nime Nyī Kɔtɔ Laka o'dɔ 'deni ko gɔ ako'dɔkɔ abo 'ba Bɔko'ba gɔ kō'du ze 'ba bilaka abo ga.

Akɔ'ɔ 'Ba Bɔko'ba

²⁸ Dikalike 'deni Bɔko'ba ɛdī ki'di a ma ko'dɔ rōnnī kēdī pili rɔ ma laka zi ma kɔ'ɔ bo naga, lijē ame mo ga pili bo na kīdēkī 'deni ko gɔ akiteri abo ne.

²⁹ Lijē ame ga bo koza 'deni mɔlo ne omba bo oweli lijē 'deni 'beri yaga 'dɔ lijē kēdī ko rɔ ma laka kɔzɔ 'ba kole abo tara. Rōmōyī 'dɔ kole abo na kēdī ti rɔ kole dɔndende mī lōngō lijē ma konzi naga nima pili.

³⁰ Kina me bo kīdēkī bilaka abo ga ma bo koweli yaga mo ga 'deni. Ame mo ga ɲgī bo kīdēkī ne bo i'di 'deni kēdī yaga rɔ ma laka zi bo. Kina lijē ame mo ga bo ki'di 'deni kēdī yaga rɔ ma laka zi bo ne na 'deni ti rɔ löbu abo.

³¹ Tine ame gɔ diyake tondo nati? Me ɔdɔ bo Bɔko'ba na kēdī 'deni tize yē na kpe ti ka'da ze?

³² Bɔko'ba ota gɔ kole abo dē, bo oja ɲgī kako kōlē gɔ lende ze. Ne ma tara bo ti ki'di wa pili dē ɲgī zize ti bo kole mo?

³³ Yē na ti kɔ'bo ti'di mugu nī rɔ bilaka 'ba Bɔko'ba ame ga bo koweli abo 'deni ne. Bo Bɔko'ba mo na me ki'di abo ga 'deni kēdī laka zi bo.

³⁴ Yē na 'böwu 'dɔ kɔdɔ karama dōmo? Kurīsītō Yēsu na me kōlē 'deni koja di mī tölē kari 'deni tɔrɔ dɔ dōrī Bɔko'ba, kina bo na me kari ko'dɔ kpērī 'deni gɔze zi Bɔko'ba.

³⁵ Tine 'dɔ yē mɔtɔ na kɔ'bo kpe 'böwu toza ze yaga di mī akɔ'ɔ 'ba Kurīsītō? 'Dɔ kēdī gbɔ rɔ gōmɔ ala lisa ala sēyī ala kōzi kasi ala leri 'ba bɔɲgɔ ala tölē ni ti kulu na gbɔ 'dɔ koza ze yaga di yīmo?

³⁶ Rōmōyī ɛdī 'deni kɔzɔ ma tōnē buku 'ba Bɔko'ba kiya ne ame kiya te, "Gɔ kō'du 'bī ɲere, kina me kēdī kupō ze 'deni ɲgī rɔ kōmɔ kada löbu nime pili. Ze 'deni ɲgī kɔzɔ kamölö ma kēdī kumu."

³⁷ Tine ze na ti da'dake gōmɔ naga nime pili ti tigo abo 'ba bɔ kɔ'ɔ ze mo nime.

³⁸ Rōmōyī rɔ ma laka mikali ɲgī, a ma kɔtɔ mɔtɔ inza kpe ma 'dɔ kɔ'bo tolɔ akɔ'ɔ 'ba Bɔko'ba nime yaga di zize, pele rɔ tölē ala dīdī ala malayika ala pele rɔ lijē tigo löbu ma mītɔrɔ ni ala wa ma girī naga nime ala ma kēdī kako ala tigo

³⁹ ala wa ma mītɔrɔ ala ma bēri bine. A mɔtɔ inza ɲgī du te mī lōngō lijē wa pili naga nime bo ko'ba ne ma 'dɔ kɔ'bo tolɔ akɔ'ɔ 'ba Bɔko'ba nime Yēsu Kurīsītō ɲere ze ko'de 'deni ne yaga.

9

Bilaka 'Ba Bɔko'ba

¹ Ame mēdī miya ne ɲgī rɔ ma laka. Ma rɔ 'ba Kurīsītō, mo'dɔ bētī dē. Nyī Kɔtɔ Laka ame kina yīmō ne na kileme 'deni

² ma ɲgī rɔ meri rɔ mbēmbē gōnnī lijē bilaka ma ga 'ba Yudayi. Lende 'bēnnī lijē ma ɲgī rɔ 'bama di mī roma ma naga nime kpamo ɔ'ɔ ɲgī zō kɔdɔ mī dōki'dī ma kulōwō.

³ Gɔ kɔ'du 'bɛnni miteri ngi miya te dene 'do Boko'ba kusono ma gbo ngi yaga minza kpe ro 'ba Kurisitɔ.

⁴ Romoyi lijɛ na ro kupɔ Yisarele ame mo ga Boko'ba koza 'deni ro kole zi bo ne. Lijɛ na ro ame mo ga Boko'ba kileme bi nzari 'ba bi kopɔ abo zinni bo ko'do lomu 'deni tinni, bo ki'di kɔ'du ki'di abo 'deni zinni. Lijɛ na ro bo kumotu bo ro ma kodoro mo tone ga. Lijɛ na bo kulomu 'deni 'do to'do yeyi donni.

⁵ Lijɛ na ro kupɔ ma kodɔ kako di yi lingi ze mo tone. Ma ro go 'ba bilaka lesi Kurisitɔ odo di mi do kupɔ lijɛ. Akilelu kedɔ zi bo Boko'ba lobu 'ba do wa pili nime ro nburunburu. Amini.

⁶ Tine wa naga nime medɔ miya ne inza go ame kiya 'deni te lomu 'ba Boko'ba mo tone iliko 'deni ro yawa.

⁷ Romoyi do kupɔ Yisarele pili na de ro ma bo koza 'deni ro 'ba bo mo ga. Pele ro do kupɔ Abarayama ga inza pili ro gomo ro kole 'ba Boko'ba. Romoyi Boko'ba na kiya tone bine zi Abarayama te, "Yisika na ti koja do kupɔ yi yaga."

⁸ Omba bine ileme ngi kole 'ba Abarayama ama ga koyo nge go 'ba yida ro ne inza ro 'ba Boko'ba. Tine ame mo ga koyo go kpa bo Boko'ba ne na ro 'ba bo ga ro kupɔ ma laka 'ba Abarayama mo ga.

⁹ Romoyi bo Boko'ba ulomu 'deni molo kiya te, "Medɔ mileki mako kabate kina Sara ti koyo kole ngi."

¹⁰ Tine gomo na de nge nima. Kole riyɔ tone ga Rebeka koyo ne 'bu mo nge koto ame bo na ro 'bu ze lobu Yisika ne.

¹¹⁻¹² Tine Boko'ba iya molo zi Rebeka te, "Bo ma lobu mo ti koja laja zi ma titi mo." Lende nime Boko'ba iya 'deni te gba kota kinza koyo lijɛ de, gbi gba kota kinza ma lijɛ ko'do oto moto ma laka ala ma kenyɛ. Bo iya 'deni molo tara 'do kileme bo ma bo koweli 'deni mo. Bo o'do te go ako'doko abo 'do kileme yeyi abo ma kedɔ do ma koto mo nima go deki abo, tine inza go a ma kole nima ko'do.

¹³ Edɔ 'deni kozo ma tone kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara, ame kiya te, "Yakoba na mo'o. Milagi 'deni di ro Esawu."

¹⁴ Ne tine wa'di na go diyake nati? Go diyake te Boko'ba na kirasi lende zi ma koto mo nima? Inza du te tara.

¹⁵ Romoyi bo iya zi Musa te, "Ma, ti mileme mi konmi ma ti mi keyi ma zinni lijɛ ame ga migeli 'deni ne."

¹⁶ Omba akoweli nime inza kpe go ako'do ala go ako'doko ze 'ba bilaka lesi, tine 'deni nge go mi keyi 'ba Boko'ba.

¹⁷ Romoyi mi buku 'ba Boko'ba iya 'deni tone zi bo dolingo 'ba Ezipeto te, "Mo'do yi 'deni ro bo dolingo 'do mileme tigo do kiteli ma tiyi. Kina 'do moyi ma kilɛbi ti timo kote mi doyayi nime pili."

¹⁸ Gɔ ako'doko abo 'ba Boko'ba na me bo kedɔ ko'do abo mi keyi 'deni zi ame ga bo kigeli ne. Kina go ako'doko abo na ma gbi bo kedɔ ki'di ama ga kedɔ yaga ro minyi.

Ya Ti Tigo

¹⁹ Tine motoga ni moto ti kebe kiya zo te, "Ne ma kedɔ tara yo bo Boko'ba edɔ ko'ja bi ngoro gba 'bowu di ro bilaka ro ma totondo ga? Ye na ti ka'da ako'doko abo?"

²⁰ Ne ni bo pori ma, ti miya ziyi, "Ni ye na 'do kileki do lende tara zi Boko'ba? Kete ebe ra kititi bo ko'ba ni kiya te, 'O'ba ma te go wa'di?' "

²¹ Bo la'ba mo na ko'ba ebɛni kozo ma bo ko'doko. Motoga di mi korɔ'bo konzo koto nima na bo ko'ba kete ngi riyɔ, moto ro kete 'ba wa ma kondi tine moto ro 'ba wa ma yawa naga.

²² Kina gbi tara mi ako'doko 'ba Boko'ba. Ya ti tigo abo nime bo ko'doko pele tileme mo zi bilaka ne tine bo ogbo ro bo 'deni le toti liya zinni lijɛ ma bo kedɔ kote donni ti ya abo mo tone ga.

²³ Kina moto gbi ro lobu abo nime na bo ko'doko tileme mɔri mo ame bo kodɔ 'deni doze ma ro a 'ba mi keyi abo mo ga ne. Ze ma bo kileo 'deni 'do do'jake ro lobu abo mo tone ne.

²⁴ Romoyi ze na ro ma bo kidɛki 'deni mo ga. Tine bo idɛki de nge koto di mi longo Yudayi, gbi di mi longo bo lowo ni.

²⁵ Kina kozo ma tone Boko'ba kiya mi akugu 'ba Oseye ne tara, ame kiya te, "Bilaka ame ga pele kinza ro 'bama ne ti midɛki 'deni ro 'bama. Do kupɔ ame

ga pele mo'ɔ də ne ti mīdēki 'deni rɔ ma mo'ɔ.

²⁶ Kina gbī bi kɔɔ mo nima na tōnē kiya te, 'Kpe ma 'bama ga na dē,' tine ti kīdēki lijē 'deni rɔ kole 'ba Boko'ba bɔ dīdī."

²⁷ Kina gbī kɔɔ ma tōnē bine Yesaya kiya te, "Yisarele nima konzi pele kulōwō kɔɔ yayi lida 'ba kpa mini lōbu ne, kɔɔ ma ndō te mo ga na nge ti kɔɔ.

²⁸ Rōmōyī bo n̄ere Boko'ba ti kote todo karama abo ngī welo dōnnī lijē bilaka 'ba dɔyayi nime."

²⁹ Kina gbī kɔɔ ma tōnē bo Yesaya kiya molo bine ne tara, ame kiya te, "Ma kiya te bo Boko'ba tigɔ dɔ kiteli kola kɔɔ dɔ kupō ze ga dē, dēne ze 'deni ngī kɔɔ Sodomo ni ma ti Gomora."

³⁰ Tine ame gɔ diyake tondo nati? Dēmba tine lijē bɔ lōwō mo tōnē ga koloma kinza rɔ bɔ toma gɔ tēdī rɔ ma laka kɔɔ Boko'ba ne le'jete lijē na ki'di dōnnī gɔ lende abo kina lijē na 'deni rɔ ma laka kɔɔ bo.

³¹ Tine lijē Yisarele mo tōnē ga kēdī koma ga gɔ 'bēnnī tēdī rɔ ma laka ti to'do kō'du ki'di abo ne ɔ'bo ga dē kpe to'ja mo.

³² Rōmōyī lijē oma ngī tara kinza ma lijē ki'di dōnnī gɔ lende mo, lijē oma ē'bēnnī nge ti ako'do 'bēnnī. Kina dōku mo tōnē buku 'ba Boko'ba kiya lende mo ne kokpe ndīnnī ngī.

³³ Ame tōnē kiya rōnī gɔ kō'du 'ba Kurisītō te, "On̄gɔke te, mīdēyī dōku 'deni mī Yerosalema tokpe ndīnnī lijē bilaka. Dōku ame 'dɔ kɔɔma lijē ne. Tine lijē ame ga ki'di dōnnī 'deni gɔ lende abo ne kō'du mo inza kaya kpe rōnnī."

10

Mōtu 'Ba Pɔlo Gɔ Yudayi

¹ Lōndō ma ga, akiteri ame mī dōki'dī ma bine ti mōtu ma gōnnī lijē Yudayi bilaka ma ga dēne 'dɔ kɔɔ lijē tɔ kpe yaga.

² Mikali ngī rɔ ma laka lijē mīnnī lōbu gɔ ndɔbɔ 'ba Boko'ba, tine akikali mo na kinza.

³ Kōri 'ba lende laka abo 'ba Boko'ba lijē ikali dē yɔ, ma gɔ dōnnī na za lijē kebe to'do mo. Kina ngī kōri 'ba 'dɔ ti'di wa

kēdī rɔ ma laka kɔɔ Boko'ba mo tōnē lijē ebe kola 'deni za yaga.

⁴ Rōmōyī kō'du ki'di u'bē kpēnī 'deni pili rɔ Kurisītō 'dɔ ame ga ki'di dōnnī ngī gɔ lende abo ne na kēdī ti rɔ ma laka kɔɔ Boko'ba.

⁵ Kina tōnē 'dɔ Musa kiya bine gɔ lende 'ba tēdī rɔ ma laka kɔɔ Boko'ba gɔ toro kō'du ki'di ne. Ame bo kiya te, "Bɔ ame kō'do kō'du ki'di naga nime ne ti kīdīdī ngī yaga."

⁶ Tine ma kugu mī buku 'ba Boko'ba gɔ tēdī rɔ ma laka kɔɔ bo gɔ ti'di dɔ gɔ lende abo mo na me te, "Nī, kinza kebe kiya dē ti mīyī te, 'Yē na ti kari kōmō n̄bō mītɔrɔ to'de Kurisītō mo kako bēri bine?"

⁷ Yē na ti kɔɔ n̄bō kari mī maliti toja Kurisītō mo kɔɔ yaga di mī tōlē?" "

⁸ Kina ugu 'deni gbī iya te, "Nī mɔto lende 'ba Boko'ba 'deni n̄oli te dɔ ngila yī, dɔ dɔnde'de yī, kina gbī 'deni mī dōki'dī yī." Omba gogo 'jɔ 'ba ti'di dɔ gɔ lende 'ba Kurisītō mo tōnē na ma duwōwō 'deni ziye ne.

⁹ Kina me ɔdɔ nī na ngī kiya te ti kpēyī Kurisītō na rɔ n̄ere, ki'di dōyī ngī gɔmo Boko'ba oja bo 'deni yaga di mī tōlē, ti kɔɔ yi ngī.

¹⁰ Rōmōyī ɔdɔ ze di'dike dɔze ngī gɔmo ti dōki'dī kɔɔ na ti ki'di ze ngī rɔ ma laka kɔɔ Boko'ba. Kina ɔdɔ diyake ngī yaga ti kpeze kina ti kɔɔ ze ngī.

¹¹ Mī buku 'ba Boko'ba iya 'deni te, "Lijē ame ga pili ki'di dōnnī 'deni gɔ lende abo ne kō'du mo inza kaya kpe rōnnī."

¹² Tine iya rōnī 'deni zi bilaka pili. Rōmōyī le'jete geli inza kpe mī lōngō Yudayi ni ma ti bɔ lōwō. Boko'ba na rɔ n̄ere 'ba bilaka nime pili. Yēyī lōbu abo nime 'deni pili rɔ ma koriya dɔ ame ga kēdī kīdēki bo ne.

¹³ Kina tōnē gbī kugu mī buku 'ba Boko'ba kiya te, "Lijē ame ga pili kīdēki bo n̄ere Boko'ba tokonyi lijē ne, bo ti kɔɔ ngī."

¹⁴ Tine ti lijē kīdēki bo totondo ɔdɔ lijē ki'di dōnnī dē gɔ lende abo? Kina ti lijē ki'di dōnnī gɔmo tondo ga ɔdɔ lijē kuwō lende abo dē? Kina ti lijē kuwō tondo mo ga ɔdɔ kuwōwō dē zīnnī?

15 Kina ti kuwöwö rönì tondo ga ɔɔɔ koja bɔ laja dè? Kina tönè buku 'ba Boko'ba kiya bine te, “Tako 'ba bɔ ko'de laja laka naga nime ele te gɔ wa'di?”

16 Tine pele tara bilaka mo ga pili na dè 'böwu kuti gɔ lende mo. Römöyì Yesaya mo na tönè kiya te, “Nere, yè na ki'di dönì ra gɔ lende ze?”

17 Kina me ti'di dɔ gɔmo ako di mi tuwö lende mo. Tine tuwö mo ako di mi laja 'ba Boko'ba mo tönè kuwöwö ne.

18 Ne i'dike mititi te, “Lijè Yudayi mo ga na kuwö ma 'bènni dè?” Rɔ ma laka lijè uwö römöyì kɔzɔ ma tönè kugu mi buku 'ba Boko'ba bine kiya te, “Dönni lijè bɔ laja ma ga udu ngi kogba mi dɔlinɔ. Lende 'bènni ote mi dɔyayi nime ngi pili.”

19 Kina i'dike mititi gbì te, “Tara ne lijè Yisarele ikali 'jɔ 'ba lende nime dè?” Musa na dɔgba kileme ma lijè kikali 'deni. Ame bɔ kiya tönè te Boko'ba iya te, “Ti mi'di miye ngi kombi rɔ bilaka ame ga kinza du rɔ ɔɔɔ ne. Kina ti mi'di lijè bɔ rumò naga nima koma kpeye gɔ ko'doke 'diri.”

20 Kina Yesaya na kilana rɔ bo 'deni tönè kiya te, “Boko'ba iya te, 'Bilaka ame ga pele koma ma dè ne na za 'böwu ko'ja ma. Bilaka ame ga kidèki ma dè ne na za mileme rɔma 'deni teyi.’ ”

21 Ma gɔ lende 'ba Yisarele na bo kiya tönè te, “Mɔrɔ 'deni ngi kada kösò doma rɔ yawa tidèki lijè wa kinza kuwö doma bɔ lende kusè naga nime.”

11

Kupö Yisarele Ma Laka

1 Kina i'dike mititi te, “Bo Boko'ba ebe kilagi 'deni 'böwu yaga di rɔ bilaka abo mo tönè ga?” Inza du te tara. Ma gbagba ma mo nime rɔ Yisarele di mi kupö Abarayama, kpa goli 'ba Benyimona.

2 Boko'ba ilagi dè du te yaga di rɔ bilaka abo ga ame bo koza 'deni mɔlo di bi tisaki mo ne. Ikalike ma tönè kugu mi buku 'ba Boko'ba ne dè? Ame Eliya koloma rɔ toma'jo rɔ bo zi Boko'ba rɔ wali rönni Yisarele kiya te,

3 “Nere, bilaka naga nime lijè ote dɔ bɔ kumè lende 'bi ga 'deni 'doyi yaga. Bi 'ba

tonma akumu 'bi ga lijè icaca dɔmo 'deni ngi 'doyi yaga. Ma na nge me kola ma 'deni kɔɔ kpöki. Kina me lijè kèdi 'deni rɔ toma goma 'dɔ tupö ma gbì yaga.”

4 Tine Boko'ba ileki dɔmo 'deni tönè zi Eliya te, “Di mi löngö lijè nime mogba ma 'bama ga 'deni zö di yimo kuluku 'butè bi 'butè dɔmosowɔ (7,000) ame ga kinza kulömu kpènni dè zi akoro Bala ne.”

5 Kina 'deni gbì tara mi kada nime tɔne, kɔsɔ Yisarele ma ndö te mo ga èdi ame Boko'ba koweli 'deni yaga gɔ mi këyi abo.

6 Ne kina me ɔɔɔ toweli mo kèdi 'deni nge gɔ mi këyi, inza kpe nati gɔ ndɔbɔ ko'dɔ. Römöyì ɔɔɔ kinza tara mi këyi abo inza kpe nati gɔ bi mo rɔ mi këyi.

7 Tine gɔ diya 'böwu tondo ga gɔmo nati? Wa mo tönè lijè Yisarele koloma rɔ toma mo ne lijè ebe ko'ja dè 'böwu, tine ma Boko'ba koweli di mi löngö lijè mo naga na nge ko'ja. Tine ma 'bènni lijè ma laki mo naga nime minyi 'bènni 'deni ngi kɔzɔ ma tönè kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te,

8 “Bilaka naga nime, dɔ ti dökì'di ma kinza ko'dɔ ndɔbɔ na Boko'ba ki'di 'deni ngi zinni, kina me 'deni nɔbò kómò mi kada nime tɔne kómönni o'ja gɔ bi dè, mbili nni uwö lende dè gbì.”

9 Kina me gbì tönè 'dɔ Dawidi kiya te, “Ee, Boko'ba kɔɔ karama tɔ kpe dönni. Nɔbele 'bènni nima kuyi rönni tɔ kpe yaga zinni rɔ ngowɔ ko'ba lijè.

10 Kiyölu kómönni nima tɔ kpe yaga kinza lijè ko'ja gɔ bi ra. Odi gönni nima tɔ nɔburu lijè kò'bò tombi gomo 'bènni ga nduwè rɔ kɔmo lëndö.”

11 Kina i'dike mititi gbì te, “Me tönè lijè Yudayi kɔɔ yaga ne na kɔrɔ ngi rɔ la'ba ma nɔburu zinni?” Inza du te tara. Lende kirasi 'bènni na me ko'de konyi ngi zi ma rɔ bɔ löwö ni. Römöyì 'dɔ ki'di lijè Yudayi kuti gbì to'ja mo kɔzɔ 'ba bɔ löwö.

12 Ne kina me ɔɔɔ lende kënyè 'bènni 'ba Yudayi mo tönè na kèdi ko'de yèyi ma dɔ kiteli 'deni mi dɔyayi, tɔɔ yaga 'bènni na kèdi ko'de yèyi ma dɔ kiteli 'deni zi bɔ löwö tara tine, todɔ'bo lijè Yudayi rɔ gɔmo mo, yèyi mo ti kèdi ngi kulöwö tondo ga na te?

Konyi 'Ba Bɔ Löwö

13 Mēdi miya ame 'deni ziye kpe ma rɔ bo lōwō ni. Kina kɔzɔ ame ma na 'deni rɔ bo laja ziye ne tara, ti moyo rɔma ti go laja koja ma

14 go ki'di Yudayi ma 'beze mo tōnē ga kebe kuti ti gɔmo, go kɔmɔ mɔtɔ ga 'jaa yayi.

15 Me ɔɔ bo Boko'ba kilagi di rōnni na bo ko'do pɔri ngi ti bilaka lesi pili, ɔɔ bo kuti 'deni dōnni lijē Yudayi kada mɔtɔ yayi ti kēdi ngi tondo? Omba kina ti kēdi ngi rɔ yēyi ma lōbu kɔzɔ tīdīdi tōku.

16 Kina kɔzɔ ame ɔɔ dɔndende 'ba wa na kulōmu 'deni zi Boko'ba, omba kɔsɔ mo nima 'deni pili rɔ abo. Kina ɔɔ kulōmu ngira'da lijē Yudayi mo na 'deni zi bo, omba dɔngila mo ga 'deni pili rɔ abo.

17 Ngērī ma bo Boko'ba kīdiyē mo tōnē na me koke dɔndende ma kunzī mo ga 'deni yaga konzo 'ba ngērī 'ba mōkō teyi. Kpe bo lōwō ni na 'deni rɔ dɔngila ma konzo mo naga 'dɔ kēddike ti tigo dɔ kiteli 'ba ngira'da nime.

18 Tine kpe kinza kebe kudōlike lijē dɔngila ma koke 'deni yaga mo naga nima dē. Kpe go kebe kudōlike lijē rɔ ma totondo? Yē na kēdi kogbo ye kpe dɔngila, ngira'da na dē kēdi kogbo ye?

19 Tine ma 'dɔ kiyake na te, “Oke dɔngila mo 'deni yaga 'dɔ konzo ma dɔmo.”

20 Omba kina ngi te rɔ ma laka, tine oke lijē 'deni yaga go lende kinza ti'di dɔ gɔmo 'bēnni. Ne ma 'beye Boko'ba onzo ye 'deni dɔmo go ti'di dɔye go lende abo. Kina kinza kolomake dē ti dɔ kombi, olomake ti tikere.

21 Me ɔɔ lijē Yudayi ame mo ga rɔ dɔngila ma kōtu timo mo ga na kɔ'ɔ rɔmo dē tara, ma komerike 'beye iyake te kpe na ti bo kɔ'ɔ rɔye tēgē?

22 Bine do'jake 'deni ma mi kēyi ti mi kata abo 'ba Boko'ba na tondo. Mi kata abo ngi kulōwō rɔ ame ga ko'do lende kēnyē ne. Tine kpe mi kēyi abo nge ziye ɔɔ kō'bōke mi kōri mo. ɔɔ kō'bōke dē tara bo ti koke ye gbi yaga.

23 Kina ɔɔ lijē Yudayi mo naga nima kōnyō dē ngi nduwē go lende 'ba kinza ti'di dōnni go lende abo nime, bo ti konzo

lijē ngi kileki teyi. Rōmōyi bo Boko'ba na ti tigo mo 'dɔ tonzo lijē kileki 'bōwu teyi.

24 Me ɔɔ kpe ma kōtuke mōkō naga na bo kebe koke 'deni konzo dɔ ngira'da ma kīdiyē nima kinza rɔ ma kōtu tiye mo ne, tonzo lijē dɔngila ma kōtu timo naga nima kileki go bi mo na ti konya dɔ bo?

Mi Kēyi 'Ba Boko'ba

25 Kpe lōndō ma ga, mo'dɔkɔ ziye kinza kolomake dē ngi kulōwō ti meri mo te, ikalike wa 'deni rɔ dɔ kiteli. Tine 'jɔ 'ba wa ma rɔ ma kusu naga ti mileme 'deni ziye. Minyi nime inza kō'bō ngburu tara. Inda'ba dɔ kapa Yisarele ma konzi 'deni nge timo ngbō lijē bo lōwō ma bo koweli 'deni naga kako pili zi bo Boko'ba.

26 Kina 'dɔ kɔmɔ lijē Yisarele pili ngi ti yaga kɔzɔ ma tōnē kiya te, “Bo kēdi kako tɔmɔ wa di mi tōlē ti kɔdɔ 'deni di mi Yerosalema. Bo na ti kona lende kēnyē 'deni 'doyi yaga di mi kupō Yakoba.

27 Ma Boko'ba, ti mo'dɔ lōmu ma nime tīnni ɔɔ mombi lende kēnyē 'bēnni 'deni yaga.”

28 Kina me Boko'ba 'deni rɔ ya ti lijē Yudayi go kokonyi ye kpe bo lōwō rōmōyi lijē ma 'bēnni i'di dōnni dē go laja laka abo. Tine 'bu nni lōbu ga na rɔ ma bo koweli mo kina me akɔ'ɔ abo gba gōnni.

29 Rōmōyi ɔɔ bo Boko'ba koweli abo 'deni to'do yēyi dɔmo bo uyī yimo dē.

30 Tine kpe ma 'beye bo lōwō, tōnē pa bine uwōke dɔ bo dē. Kina me ma le'jete kpe na ko'jake mi kēyi abo 'ba Boko'ba 'deni rōmōyi lijē Yudayi mo ga ebe kuwō dɔ bo dē kpe.

31 Ma le'jete lijē ebe kuwō dɔ bo dē kpe rōmōyi go lijē ko'ja mi kēyi kɔtɔ nima ko'jake ne gbi nati.

32 Rōmōyi Boko'ba na me kodɔ kpa bilaka 'deni pili me kuwō dɔ bo dē 'dɔ bo na ko'do mi kēyi abo 'jaa zīnni pili.

33 Onḡoke ti yayi. Yēyi ti akikali abo 'ba Boko'ba na ngi rɔ dɔ kiteli. Bɔtɔ mɔtɔ ɔ'bo dē tiyētī go burē ko'do abo ala kɔ'bo tiyari go ndɔbo ko'do abo.

34 Kina kɔzɔ ma tōnē kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara, ame kiya te, “Yē na ti kɔ'bo tikali meri 'ba dɔ Boko'ba? Yē na ti kɔ'bo ti'di lende zi bo?”

³⁵ Yè na ki'di wa ra zi bo kiteri 'böwu 'do bo kopi bi mo teyi?"

³⁶ Wa pili bo na me ko'ba. Wa pili naga nime bo na me ki'di 'do kedi kina 'do kedi zi bo. Ro löbu kedi ti zi bo Boko'ba ro nburunburu. Amini.

12

Loma Ma Laka

¹ Kina me 'deni ti ziye kpe löndö ma ga, moma'jo roma ziye go mi keyi 'ba Boko'ba nime zize ne. I'dike roye kedi koto laka ro kpa közi zi Boko'ba 'do loma 'be keyeyi doki'di bo. Ame kina ro motu ma laka ziye to'do mo zi bo.

² Kinza ki'dike roye de ngi kedi yaga kozo wa 'ba dolingo nime. I'dike Boko'ba kuyi ye yaga mi meri la'ja. Römöyü 'do kikalike ako'doko 'ba Boko'ba go lende ko'do 'be pili keyeyi doki'di bo.

³ Mi'di ame 'deni ziye pili te ti mi keyi nime bo ki'di 'deni zo ne. Ni moto kinza komeri royi de kiya te ni na 'deni ngi kulowo laka ro do kiteli. Tine ma laka mo oloma le keyi mi meri 'bi. Laka 'bi 'ba bo moto na ro ti'di doyi go lende 'ba Yesu Kurisitö kozo ame Boko'ba ki'di 'deni ziyi ne.

⁴ Römöyü kozo ame mi yida ro koto kapa 'ba yida ro ngi nbanj ti ndobo mo ga pili ro 'beri'beri ne,

⁵ kina gbä tara ze pele ro ma konzi nime mi ro kodobö ti Kurisitö ze pili ro yida ro koto. Kina ro goze nime pili ro kotokoto, ze kapa 'ba yida ro koto ze nime na.

⁶ Kina Boko'ba i'di kpa közi 'deni zize pili ro 'beri'beri go mi keyi abo. Kina do'doke ndobo mo ti. Moto o'do ti ma 'beyi ma ki'di 'deni ziyi mo. Odo kpa közi 'beyi 'ba bo moto kedi ro tumë lende, o'do ti go ma bo ki'di 'deni ziyi ki'di doyi gomo mo nima.

⁷ Odo ma 'beyi kedi ro ndobo mi kanisa mo, o'do ti. Ne odo kedi ro akiyandi, iyandi ti.

⁸ Ala odo kedi ro toco mi keddi, oco ti. Ni ame kedi ki'di ma 'beyi ro aki'di zi bo lisa ni ne i'di ti, ti mi koto. Ala odo ma 'beyi kedi ro közi kakpa mo ogbo royi laka teyi. Ne odo ma 'beyi kedi ro to'do mi konmi o'do ti, ti lango mo.

Ako'ö Ma Laka

⁹ I'dike ako'ö 'be kedi ti, ti doki'di koto. O'jike lende kenyë. Lende laka na kinda'bake kitigo.

¹⁰ O'öke roye ro go roye kozo löndö koto mi Kurisitö. Kpe, o'böke ti nburu kitigo mi toro roye ro go roye.

¹¹ Inda'bake ndobo kitigo kinza ni moto ko'do tikëpi de. Tine ogboke roye laka toja laja zi nere Kurisitö.

¹² Kina iliyake ti mi komo ki'di 'be go yeyi abo 'ba Boko'ba. Mi gomo 'be ga pili olomake ti mi keddi nburu ti motu ko'do.

¹³ Okonyike löndö ame ga ro leri ne ti wa ma keddike timo. I'dike lingo 'be ga kpamo kedi nburu yaga ro gböngö zi bo löwö.

¹⁴ Ya ame ga ko'do közi kasi ziye ne ititike Boko'ba ko'do yeyi domo. Yeyi na kititike bo gomo bo ko'do dönni kinza kititike bo de tusönö lijë.

¹⁵ Olomake ro lango ti ya ame ga ro lango ne. Uduke koto ti ame ga kedi kudu ne.

¹⁶ Kinza ko'doke geli de mi löngö ye. Kinza ko'doke do kombi de. Ilekike roye liya beri toja laja ro go roye. Kinza ko'do royi de kulowo kiya te ni na ro bo lende kikali.

¹⁷ Kinza kebe kilekike do lende kenyë de ti lende kenyë. I'dike ako'do 'be kedi ro ame bilaka pili kuti gomo ne.

¹⁸ Ogbo royi ti'di lende keyi na 'do kedi mi löngö yi ma ti bilaka ma laki pili.

¹⁹ Kpe ame ga mo'ö ye ne, kinza kebeke de topi dokolo. Ola zi bo Boko'ba 'do bo ko'do go ya abo. Römöyü mi buku abo 'ba Boko'ba bo iya 'deni te, "Ma na ti mopi dokolo. Monda nima ma na ti mileki domo."

²⁰ Kina gbä kozo ma tönë kugu ne tara, "Odo ko'ja bo ya 'bi kedi ro 'bö i'di akonyo teyi. Odo ko'ja bo kedi ro koda mini i'di mini zi bo. Römöyü ti to'do mo kozo a nime te na ti ko'de do kulu'buti zi bo."

²¹ Ni kinza kola royi de zi lende kenyë ka'da yi. Tine a'da lende kenyë yaga ti lende laka ko'do 'bi.

13

Tuwö Do Turu

¹ Kina ti kpe ro goye pili uwöke do turu 'ba mi doyyai 'be. Römöyü közi kakpa 'ba

wa pili ako di zi Boko'ba. Kina me közi kakpa nime le'jete mi döyayi 'be ne bo na ki'di.

² Bo ame kilagi tuwö dö turu ne, ndose 'ba Boko'ba na bo kilagi 'deni. Kina boto ame ko'do tara ne ti ko'de karama 'ba Boko'ba ngi timo döni.

³ Römöyī bilaka ame ga ro bo lende laka na de kedī kere bo dönni ga, tine bo lende kënyē na kedī kere.

Ni o'doko 'do döki'di yi kö'bo nburu ro ma köpu di zi bo közi kakpa? Ne odo ko'doko de, o'do wa ma laka 'do mi bo këyi röyi.

⁴ Römöyī bo na 'deni ro bo laja 'ba Boko'ba bine tokonyi yi. Ne odo ni kikali röyi 'deni ro bo kirasi lende kinza ki'di dömbeli yi kolodo de römöyī turu nima ki'di do bo ne i'di de ro ma sari. Nodobo abo na ro todo ya 'ba Boko'ba do bo lende kirasi.

⁵ Kina me ni moto ziyi tuwö dö turu, tine inza nge go ame 'do komo timo di kpa ya 'ba Boko'ba ne, o'do go kedī ro lende laka ziyi.

⁶ Go kö'du mo na gbi ki'di keddi kopike awada ne römöyī lijē turu na 'deni ro bo laja abo 'ba Boko'ba mi ndobo nime.

⁷ Kina opike wali 'ba goye ga ti pili yaga zinni ro go dokomali awada pili ti lende koro ti ro koyo mo.

Ɔ'ɔ Lēpī Yī

⁸ Kinza kolake wali 'ba a moto de kedī goye, tine 'do wali 'ba ako'ɔ na nge ki'dike kedī goye. Römöyī ni ame ko'ɔ lepī yi moto ne, kö'du ki'di abo 'ba Boko'ba na me 'deni gbi pili ko'do.

⁹ Römöyī kö'du ki'di iya 'deni tönē bine te, "Kinza ko'do yeri de. Kinza ko'do röyi de ro bo közi roma. Kinza ko'do 'bögö de. Kinza ko'do mi kombi de." Kina kö'du ki'di naga nime ti moto ga pili ɔro 'deni do ame kiya te, "Ɔ'ɔ bilaka lesi lepī yi moto gbi kozo ame ko'ɔ yida röyi ne tara."

¹⁰ Ako'ɔ i'di kirasi lende de zi lepī moto, omba kina kote go kö'du ki'di pili 'ba Boko'ba.

¹¹ Kina o'doke ti te römöyī ikalike 'deni kada mo na yala. Kada 'ba tonjo bi yaga di bi 'ba tö'do na me kömō 'deni. Römöyī ma le'jete kada abo 'ba tomō ze mo tönē

'deni noli roze di ro ma tönē gba bine di'dike doze gomo ne.

¹² Korondo edi kote roni yaga giri nime kada na 'deni noli tize. Kina i'di du'duke ako'do 'ba bi kolu ti yaga mökö dusuke ro jama 'ba ya 'ba mi kada na roze.

¹³ Kina di'dike roze ti kedī yaga laka ro bilaka 'ba mi kada. Kinza di'dike roze de kedī ro 'ba ndoro tuwe layi ro do közi kënyē, to'do yeri, to'do 'diri ala mi kombi.

¹⁴ Tine jama 'ba ya 'ba nere Yesu Kurisitō na kinda'bake, kolake go lende kënyē 'ba yida ro yaga ti ako'doko mo ga.

14

Kinza Kilende Dē Rō Boto

¹ Kpe kinza ko'doke kowasa de ti bilaka ame ga kitigo de gba laka mi ti'di dönni go lende 'ba Kurisitō ne. Tine o'deke lijē kako mi löngö ye.

² Römöyī 'ba bo moto ti'di do bo go lende 'ba Kurisitō i'di bo ngi konyo wa pili ro gomo. Tine ma 'ba bo moto ame bo kitigo de gba laka yimo ne i'di bo ngi nge konyo ma 'ba bo ro möku.

³ Kina kinza bo ma konyo mo nima kebe de tudöli bo ma koro tonyo mo nima. Kina kinza bo ma koro mo nima kebe de tilende ro bo ma konyo 'deni mo nima römöyī Boko'ba uti 'deni dönni kpaki ro 'ba bo ga.

⁴ Ni ye na kebe ngi tilende ro bo laja 'ba bo moto tara? Löbu abo na nge kedī kiya laka ti kënyē 'ba ndobo abo. Kina ti bo ko'do ngi laka römöyī Kurisitō löbu ze mo ɔ'bo ngi 'do ti'di bo ko'do tara.

⁵ Bo moto omeri 'ba bo tēgē kada ma do koto moto na koro kulöwö ro do kiteli di do moto. Tine bo moto omeri ma 'ba bo tēgē kada pili ro gomo ro ma koriya. Ne ma laka mo ni moto 'beyi mo nima i'di lende mo kodo laka mi döyi.

⁶ Bo ama komeri lende 'ba kada ma do koto moto na ngi kulöwö ne, bo o'do 'deni toro Kurisitō nere ze timo. Kina bo ama konyo ma 'ba bo dokomali wa 'doyi ro gomo ne o'do 'deni gbi toro Kurisitō nere ze timo römöyī bo ileki yē'di mo ngi zi Boko'ba. Kina bo ame koro tonyo wa moto ga ne, o'do 'deni gbi toro Kurisitō

ɲere ze timo kina bo kileki yëe'di mo ɲgi zi Boko'ba.

⁷ Römöyî ma koto moto di mi löngö ze nime bine oloma de ɲge toro gbagba bo ala tolê go toro gbagba bo.

⁸ Tine odo dolomake bine, loma ze pili toro bo Kurisito ɲere ze. Kina odo dolêke, ti dolêke toro bo. Kina me odo ze dolêke ala dolomake, ze pili ro 'ba bo 'ba Kurisito ɲere ze.

⁹ Go kö'du mo na me 'do ki'di Kurisito kako kolê bine kodo yaga di mi tolê ne 'do bo kedî ro ɲere zi bo loma ni gbî ti töku ni.

¹⁰ Tine ni eddi kilende ro löndö yî moto go wa'di? Ni moto mo eddi kudöli löndö yî moto go wa'di? Ze nime pili dedî dari doroke komo kitî 'ba burê 'ba Boko'ba.

¹¹ Römöyî ugu 'deni ame tonê bo ɲere Boko'ba kiya te, "Kozo didi ma, ro go bilaka lesi pili ti kolodo ɲgi bəri komo ma. Kina ti lijê kuti ɲgi kiya te ma na ro Boko'ba."

¹² Kina ro goze nime pili moto ni na ti kiyeti go lende ti ako'do 'bi zi Boko'ba.

Kinza Kirasi Mi Meri 'Ba Boto Dê

¹³ Kina ti, i'dike dolake go tilende ro lepî ze ga yaga. Ma laka mo kinza debe duruwöke a 'ba la'ba de kedî yaga mi kori zi lepî ze moto ga ame kedî ki'di lepî yî kila'ba ɲgi mi lende kënyê ne.

¹⁴ Go ame ma 'deni ro akoto ti Yësu Kurisito ne mikali ɲgi akonyo moto inza ame ki'di bilaka ro ti'da komo Boko'ba. Ne odo ni bo mo na komeri e'bi kiya te a moto nima ti ki'di yî kedî ro ti'da, ti ko'do roni ɲgi tara ziyî.

¹⁵ Kina me odo wa ame keddi konyo ne kebe ko'do lepî yî moto de kpe keke omba ni inza e'bi kpe nati mi kori 'ba akoto. Tine ni kinza ki'di wa ame keddi konyo ne de kebe kirasi ma koto ame Kurisito kolê 'deni bine go lende mo ne.

¹⁶ Kinza kebe ki'di wa ame koza 'deni yaga ziyî ro ma laka ne de kinda ɲgi ro lende kënyê zi lepî yî moto.

¹⁷ Römöyî tedi mi ɲere löbu 'ba Boko'ba inza go wa ma keddi konyo ala kuwê, tine ɲge go ame Nyî Koto Laka ki'di yî 'deni laka komo Boko'ba toloma mi lende këyî ti löngö.

¹⁸ Bo ame koja laja ɲgi zi Kurisito kozo a nime te ne na ro ma Boko'ba ko'doko kina bilaka lesi kuti gbî gomo.

¹⁹ Kina di'dike komoze ti go wa ame ga kedî ko'de lende këyî gbî ti tigo zi lepî ze ga ne.

²⁰ Kina kinza kebe kirasike ndobo 'ba Boko'ba de ɲgi yaga go lende 'ba akonyo. Wa pili ro gomo ro ma keke ro akonyo. Tine odo ni moto kebe ki'di lepî yî moto kebe kila'ba di mini go wa ma keddi konyo, na ro ma kënyê mo.

²¹ Tine ma laka mo a moto ame kedî ki'di löndö yî moto kila'ba di mini ne, kinza ko'do de lipo odo kedî pele ro tonyo yida ala tuwê layi ni pili ti a moto ga.

²² Meri 'bi nima keddi timo go lende 'ba akonyo naga nime ne, i'di kedî ɲge mi löngö ye kpe ti bo Boko'ba. Ni ame kodoro bici lende de röyî go wa ma kikali kinza ro ma laka ne na ti yeyî.

²³ Tine ni ama konyo wa ma döyî ro ma kilikö gomo nima Boko'ba ti kodo karama mo ɲgi döyî römöyî o'do de du mi ti'di döyî go lende abo. Wa ame ga pili keddi ko'do kinza ki'di döyî de gomo kedî ro lende 'ba Boko'ba ne, 'doyî ro gomo ro lende kënyê.

15

Omeri Lende 'Ba Lepî Yi

¹ Ze ma ditigoke 'deni mi ti'di doze go lende 'ba Kurisito mo naga nime, ma laka mo zize 'do tombi gomo 'ba ya ma kinza ti tigo naga. Tine kinza ze dö'böke de ɲge tyyeyî doki'di ze.

² Ni moto ziyî tomeri lende 'ba lepî yî 'do ko'do ro wa ame go kedî ro ma kiyeyî doki'di bo kiyeddi mi bo ne.

³ Römöyî Kurisito tonê bine ne doki'di bo na de bo kiyeyî. Kina kozo ma tonê kugu bine mi buku 'ba Boko'ba ne tara, ame kiya te, "Ti'ja mo tonê kiti'ja yî Boko'ba timo ne ileki 'deni pili roma."

⁴ Wa pili naga nime kugu mi buku 'ba Boko'ba ne, ugu 'deni tiyandi ze timo 'do dedike ti komo ki'di liya ti mi keddi gomo.

⁵ Bo Boko'ba bo do loma liya ti mi keddi ki'di ye to kpe ko'doke kozo 'ba Yësu Kurisito kolomake ti meri koto mi löngö ye.

⁶ Kina 'do kpe pili kiléluke Boko'ba 'ba Yésu Kurisitó n̄ere ze ame gb̄i r̄o 'bu bo ne ti pili r̄o ḡoye ti bir̄o k̄oto.

⁷ Kina ti kpe o'doke l̄ep̄i ye m̄oto ga gb̄i laka k̄ozo l̄ond̄o, k̄ozo ma Kurisitó ko'do ye tara 'do ma konzi kil̄élu Boko'ba ti ḡomo.

⁸ Miya ziye, Kurisitó ileki r̄o bo 'deni r̄o bo laja zi Yudayi tileme mo z̄inni Boko'ba ti ko'do ȳeȳi zi ma k̄odo nḡi di m̄i ȳi l̄inḡi 'b̄enni mo nima ḡo l̄omu mo t̄on̄e bo ko'do 'deni z̄inni,

⁹ kina gb̄i 'do ma r̄o bo l̄ow̄o mo ga kil̄élu Boko'ba ti ḡo m̄i k̄eȳi abo nime k̄ozo ma t̄on̄e kugu m̄i buku 'ba Boko'ba bine kiya te, "Kina ti, ti mil̄élu yi nḡi m̄i l̄onḡo bo l̄ow̄o ni. Ti moba nḡala mo nḡi mil̄élu m̄oȳi ȳi."

¹⁰ Kina gb̄i ti ma t̄on̄e kiya te, "Kpe ma r̄o bo l̄ow̄o ni iliyake ti k̄oto t̄inni l̄ij̄e bilaka abo ga 'ba Boko'ba."

¹¹ M̄oto na gb̄i kiya te, "Kpe bo l̄ow̄o pili il̄éluke bo n̄ere Boko'ba. Kpe bilaka 'ba d̄olin̄o pili il̄éluke bo."

¹² Kina t̄on̄e Yesaya kiya gb̄i bine te, "Kup̄o Yisayi ti k̄odo 'deni, ti ki'di bo nḡi k̄ed̄i r̄o bo do bo l̄ow̄o ni. L̄ij̄e ti k̄ed̄i nḡi ti k̄omo ki'di ḡo ȳeȳi abo."

¹³ Boko'ba bo do k̄omo ki'di ḡo m̄i k̄eȳi abo mo nime ki'di ye t̄o kpe kiliyake k̄eddike lo ti l̄on̄o m̄i ti'di d̄oye ḡomo. Kina 'do k̄omo ki'di 'be ḡomo koto tiȳobu ti nduw̄e ti tigo 'ba Nyi Koto Laka.

R̄o Koyo 'Ba P̄olo

¹⁴ L̄ond̄o ma ga, ma di z̄o bine kpe indake nḡi lo ti lende laka ti d̄okomali akikali, k̄eddike 'deni tiyandi l̄ep̄i ye m̄oto ga gb̄i.

¹⁵ Tine m̄i akugu nime moja kpama 'deni mbowa ziye m̄i wa t̄on̄e ga bine ne kinza kud̄olu di d̄oye. Moja kpama 'deni tara ḡo m̄i k̄eȳi t̄on̄e Boko'ba ko'do 'deni z̄o

¹⁶ ki'di ma r̄o bo laja 'ba Yésu Kurisitó ziye kpe bo l̄ow̄o ne. M̄i tuw̄ow̄o laja 'ba Kurisitó nime ma 'deni nḡi k̄ozo bo akumu 'ba Boko'ba 'do mo'de ye bo l̄ow̄o zi bo r̄o kpa k̄oz̄i ma laka ma bo kuti d̄omo kul̄omu 'deni ti Nyi Koto Laka.

¹⁷ Kina k̄ozo ame ma 'deni r̄o akoto ti Kurisitó ne, ti moyo r̄oma nḡi ḡo nd̄obo ma mo'do zi Boko'ba.

¹⁸ Tine ma minza milaja r̄oma tilende ḡo wa ame ga Kurisitó ko'bo'bi d̄e t̄o ne, ḡo ki'di bo l̄ow̄o tuw̄o do Boko'ba. Bo o'do 'deni ti lende kiya gb̄i ti ako'do ma

¹⁹ gb̄i ti tigo 'ba Nyi Koto Laka m̄i ḡo koto ma konzi. M̄i l̄ingere ma nime kisasi m̄olo di Yerosalema n̄b̄o k̄om̄o Iloriko ne, laja laka 'ba Kurisitó na muw̄ow̄o 'deni pili teyi.

²⁰ Akiteri ma nduw̄e tuw̄ow̄o laja 'ba Kurisitó nime m̄i ḡo bi ame ga l̄eb̄i mo k̄om̄o d̄e gba teyi ne. R̄om̄oȳi kinza mebe mo'ba ma 'bama ra do gb̄ond̄o kuj̄e 'ba bo m̄oto.

²¹ Kina k̄ozo ma t̄on̄e m̄i buku 'ba Boko'ba kiya te, "L̄ij̄e ame ga kiya lende abo d̄e z̄inni ne ti ko'ja nḡi. Kina l̄ij̄e ame ga kuw̄o d̄e ne ti kikali nḡi."

Teri 'Ba P̄olo Ḡo Tari Romo

²² Ḡo k̄o'du mo na me k̄ed̄i kota ma 'deni nduw̄e m̄i konzi kinza t̄om̄o ziye yayi ne.

²³ Tine le'jete nd̄obo ma m̄i kapa ḡo bi m̄oto naga nime bine mote 'deni. Kina k̄ozo ame miteri 'deni kul̄ow̄o 'do tari ziye yayi k̄omo k̄oo mo konzi ne,

²⁴ miteri 'do to'ja ye m̄i tari ma Sepaniya. Kina 'do kpe na ki'dike ma 'jaa ḡo k̄ori di yayi odo moloma 'deni nḡi mbowa miliya r̄oma tiye laka.

²⁵ Tine ma giri nime m̄ed̄i gba mari Yerosalema toto a 'ba k̄onyi zi bilaka 'ba Boko'ba ama ga yayi ne.

²⁶ R̄om̄oȳi kanisa ma m̄i Makedoniya ti ma Giriki bine omeri lende 'ba bo lisa ma m̄i l̄onḡo bilaka 'ba Boko'ba ma m̄i Yerosalema 'deni kina me l̄ij̄e koja kpa k̄oz̄i 'do toto mo z̄inni.

²⁷ L̄ij̄e na nḡi kiteri e'b̄enni to'do mo. Tine r̄o ma laka ed̄i nḡi r̄o wali z̄inni topi mo tara r̄om̄oȳi l̄ij̄e bo l̄ow̄o ni o'ja ȳeȳi 'ba Boko'ba 'deni di zi Yudayi. Kina ma laka mo na nḡi z̄inni l̄ij̄e ma r̄o bo l̄ow̄o tok̄onyi Yudayi tara ti wa ma l̄ij̄e k̄ed̄i timo.

²⁸ Tine odo mote nd̄obo nime 'deni mi'di kpa k̄oz̄i nime 'deni z̄inni, ti mud̄o kebe ziye yayi mala nduw̄e Sepaniya.

²⁹ Kina mikali nḡi t̄om̄o ma ziye yayi ti k̄ed̄i nḡi lo ti ȳeȳi 'ba Kurisitó.

³⁰ Kpe löndö ma ga, kɔzɔ ame ze 'deni rɔ akotɔ mi ɲere ze Yësu Kurisitö ne, moma'jo rɔma ziye, odɔ'bɔke rɔye kotɔ tö mi mötu ko'dɔ gɔma, mi akɔ'ɔ 'ba Nyi Kotɔ Laka.

³¹ Umötöke gɔma 'dɔ Bɔko'ba kokonyi ma kitata ma di zi ma kinza ki'di dönni dë gɔ lende abo ga di mi dɔyayi 'ba Yudayi ne. Kina gbï gɔ bo ki'di bilaka abo ga ma mi Yerosalema kogba kpa közi nime mēdi moto ne ti mi këyi.

³² Kina gɔ mako ti ziye lɔ ti lɔɲɔ kina ɔdɔ kēdi ɲgï rɔ ako'dɔkɔ abo 'ba Bɔko'ba gɔ mindawo rɔma titi mbowa ziye yayi.

³³ Bɔko'ba bɔ lende këyi koloma tɔ kpe kotɔ tiye pili. Amini.

16

Akumötö 'Ba Pɔlo

¹ Ma na me mēdi moja lēmï ze Poyibe kari ziye. Lɔko na rɔ bɔ ndɔbɔ 'ba kanisa ma mi Kenjoriya.

² Inda'bake ni laka rɔ 'ba Kurisitö ɲere ze, kpe bilaka 'ba Bɔko'ba okonyike ni ti wa ma lɔko ko'dɔkɔ di ziye. Römöyï lɔko o'dɔ konyi 'deni zi ma konzi gbï ti gbagba ma.

³ Umötöke Purisikila ni ti Akowila bɔ ndɔbɔ lēpï ma ga mi Yësu Kurisitö.

⁴ Lijë na tönë kilanɔ rönni gɔ lende ma ame ma na dë ɲge kotɔ mēdi mileki yēē'di mo zinni, tine rɔ gɔ bilaka 'ba kanisa pili ma rɔ bɔ löwö mo ga ne.

⁵ Kina umötöke bilaka 'ba kanisa ame ga pili kēdi kotɔtɔ kpēnni bi mötu liɲɔ 'bēnni ne.

Umötöke Epaneto ame mɔ'ɔ kulöwö ne. Bo na rɔ dɔndende 'ba bilaka ma ki'di dönni gɔ lende 'ba Kurisitö dɔgba di mi dɔyayi 'ba Asiya.

⁶ Umötöke Mariya. Lɔko ma ko'dɔ ndɔbɔ kulöwö ziye mo tönë.

⁷ Umötöke Andonika ni ti Yunïya, lijë ma rɔ wado ma mo tönë ga koloma ga tö mi maboso ne. Lijë na rɔ ma kilēbï kulöwö di mi löngö bɔ laja 'ba Kurisitö kina lijë na gbï ki'di dönni gɔ lende 'ba Kurisitö dɔgba di zö.

⁸ Umötöke Ambolato ame rɔ 'ba Kurisitö mɔ'ɔ bo kulöwö ne.

⁹ Umötöke Orobano lēpï ze mi ndɔbɔ 'ba Kurisitö. Kina umötöke Sitakiso ame mɔ'ɔ kulöwö ne gbï.

¹⁰ Umötöke Apele, bo ame kilagi toga kpa bo gɔ Kurisitö ne. Umötöke bilaka liɲɔ 'ba Aritobolo ga.

¹¹ Umötöke wado ma Erodiyona. Umötöke bilaka 'ba ɲere Kurisitö ame ga liɲɔ 'ba Narokiso ne.

¹² Umötöke Turupina ni ti Turupösa, lijë ma ko'dɔ ndɔbɔ 'ba ɲere Kurisitö mo naga tönë ne, gbï ti Perosisi ame mɔ'ɔ kulöwö ko'dɔ ndɔbɔ 'ba ɲere Kurisitö kulöwö ne.

¹³ Umötöke Rupusa, bo ame ɲgï rɔ ma laka rɔ 'ba ɲere Kurisitö ne. Kina umötöke ma bo gbï, lɔko ma tönë ko'dɔ ma ɲgï kulöwö kɔzɔ kole 'bēnni ne.

¹⁴ Umötöke Asunuritö ni ti Pelegono ti Erome ti Pataroba ti Eroma ti löndö ame ga tinni ne.

¹⁵ Umötöke Pilologo ni ti Yulïya gbï ti Nerewo ni ti lēmï bo ti Olomba ti bilaka 'ba Bɔko'ba ame ga pili kēdi koloma tinni ne.

¹⁶ Umötöke rɔye rɔ gɔ rɔye ti közi riyö. Kanisa 'ba Kurisitö ame ga pili bine ne umötö ye pili.

Ndose Ma Nburunburu

¹⁷ Löndö ma ga, moma'jo rɔma ziye, i'dike komoye kandi laka di zi lijë bilaka naga nima kēdi kiyandi a mɔtɔ tɔ ne ga 'beri di gɔ ma kiyandi ye timo lijë kēdi ko'de rɔ koza mi kanisa ki'di ya mɔtɔ ga kɔkɔ yaga di mi kɔri 'ba Bɔko'ba. Kinza kodɔ'bɔke dɔye dë tinni.

¹⁸ Römöyï lijë ama ga tara ne inza kpe rɔ toja laja 'ba Kurisitö ɲere ze, a 'ba gɔ kömönni na lijë kēdi ë'bēnni rɔ to'dɔ mo. Lende konmi 'bēnni nima lijë kēdi kinene ne na lijë ku'bölu ma kinza ɲgï lipo ti lende ɔtɔ naga ɲgï timo.

¹⁹ Ne ma 'beye lēbï 'be ame kpe ti dökï'di kotɔ mi laja nime ne, ma konzi pili uwö 'deni. Gɔ kö'du mo na ma 'deni ɲgï ti mi këyi gɔ lende 'be. Tine mo'dɔkɔ ye gɔ kēddike ti akikali mi lende laka, tine lipo tara rɔ rumö zi lende kënyë.

²⁰ Kina ti bo Bɔko'ba bɔ lende këyi kiyanjmi Satani ɲgï yaga ku'du bēri bi ndiye.

Lende këyi 'ba Yësu ɲere ze koloma tiye.

²¹ Timatiyo bo ndobo lëpi ma umötö ye pili. Wado ma ga Lukiyö ni ti Yasona ti Sosipata umötö ye gbï pili.

²² (Ma Terotiyo bo ma ki'di tugu waraga mo nime ne, mumötö ye pili mi möyi ɲere Kurisitö.)

²³⁻²⁴ Gayo bo ma, ma Polo mëdi moloma liɲo mo bilaka 'ba kanisa këdi kototo kpënni bi mötu liɲo abo ne umötö ye pili. Eraseto bo kikeki yamo 'ba turu ma mi gawo mo nime umötö ye. Löndö ze Korato umötö ye gbï pili.

²⁵ Dilekike yëe'di ti zi bo Boko'ba ame tigo abo ki'di ye 'deni koroke kitigo mi ti'di doye go laja laka 'ba Yësu Kurisitö mo tönë muwöwö ziye ne. Ame kina ɲgi ko ro laja mo tönë pa ro ma kusu komo koo mo konzi ne, kina me kileme 'deni 'jaa nati yaga.

²⁶ Ileme 'deni yaga bi kopu ti akugu 'ba bo kumë lende 'ba Boko'ba ga. Kina bo Boko'ba ma ro ɲburuɲburu mo tönë na me ki'di kö'du mo 'deni zi bilaka 'ba doyayi nime pili tikali mo go lijë ki'di dönni gomo ko'do pili.

²⁷ Ro löbu këdi zi bo Boko'ba ame bo na koto kpöki ro bo akikali ne nduwë ro ɲburuɲburu ti möyi Yësu Kurisitö. Amini.

Akugu Ma Dɔgba 'Ba Pɔlo Zi Kanisa Ma KORINITO

¹ Ma Pɔlo mo ame Boko'ba kigeli ma 'deni go ako'doko abo ro bo laja 'ba Yesu Kurisitö ne, ze ti Sɔsetene bo löndö ze, dumötö ye pili.

² Mëdi mugu ame ziye kpe kanisa 'ba Boko'ba ma mi Korinito, kpe ame ga Boko'ba kidëki ye 'deni ro 'ba bo ga ro akoto ti Yesu Kurisitö gbï mi ro kodo'bo ti ma konzi moto ga ame mi dolinjo nime pili këdi kumötu ti möyi bo Yesu Kurisitö nere 'bënni ame kina gbï ro nere ze ne.

³ Lende këyi ti yëyi abo 'ba Boko'ba 'bu ze ti 'ba nere ze Yesu Kurisitö koloma koto tiye.

Yëyi Ti Kurisitö

⁴ Mëdi nduwë ro to'do yëe'di mo zi bo Boko'ba ma go lende 'be go mi këyi nime bo ko'do 'deni ziye kpe ma ro akoto ti Yesu Kurisitö ne.

⁵ Bo odo mori 'deni doye ki'di akikali gbï ti kpa kikali lende 'deni ziye.

⁶ Kina gbï ngira'da 'ba laja 'ba Kurisitö alo 'deni ngi miye,

⁷ kɔɔke dë du te di do yëyi ma Boko'ba këdi ko'do pili ziye naga mi kɔmo ki'di 'be go tako 'ba nere ze Yesu Kurisitö tileme ro bo.

⁸ Bo na ngi ti kogbo ye kö'böke ti mi këddi nbö kömô mi kada ma ro nburunburu 'ba dolinjo nime kota ye kinza boti moto roye mi kada 'ba tako abo nima.

⁹ Bo Boko'ba na me kidëki ye 'deni mi ro kodo'bo ti kole abo Yesu Kurisitö nere ze nime kina bo bo tuyi mi lende abo na dë.

Lamo Ti Ro Koza

¹⁰ Kpe löndö ma ga, mëdi mi'di ame ziye ti közi kakpa 'ba nere ze Yesu Kurisitö. Utike do lende 'be bi koto kinza ro koza yimo. Odo'böke miye nburu koto mi meri 'be gbï ti lende kiya 'be ga.

¹¹ Römöyi muwö lëbi mo bine e'be Kulöwë ga iyëti zö tégë lamo ëdi 'deni mi löngö ye yayi.

¹² Kpe lende 'be pili ro goye, ya moto ga ebe tiya mo te, "Ma 'bama mösö go Pɔlo," ya moto ga iya 'bënni te, "Ma 'bama ro 'ba Apolo," moto ga tégë, "Ma 'ba Pitörö na," tine ya moto ga iya 'bënni te, "Ma 'ba Kurisitö na."

¹³ Wa'di ga na tara? Kurisitö mo ebe koza mini 'deni? Pɔlo na me kutöti köle bine do ngëri goye ne? Obapatisi ye ro bo kösö go Pɔlo ga?

¹⁴ Yëe'di këdi zi Boko'ba, 'bama mobapatisi ama boto dë di mi löngö ye yayi. Bilaka ma mobapatisi na nge ro Kurisipö ni ti Gayo.

¹⁵ Kina kinza boto moto kebe kiya dë te obapatisi bo ro bo kösö goma.

¹⁶ Tine moto e'be Setepana ga na nge mobapatisi. Momeri 'bama boto moto ma mobapatisi 'böwu di go ame inza kpe.

¹⁷ Kurisitö oja ma dë tobapatisi bilaka, tine oja ma tuwöwö laja laka abo. Kina bo oja ma dë gbï 'do tuwöwö mo ti akikali 'ba mi do bilaka lesi kinza kuburu bi 'ba tutöti Yesu nime ra yaga.

Akikali Ma Laka

¹⁸ Römöyi tolë 'ba Kurisitö do ngëri nime ma di zinni lijë ma 'deni ro a 'ba tolë naga nima inda ngi kozo lende sari. Ne ma di zize ze ame këdi komo ze ne ileme ngi ro tigo 'ba Boko'ba.

¹⁹ Mi buku 'ba Boko'ba yayi iya te, "Ti mirasi mi akikali 'ba bo lende kikali ni yaga. Kina ti milikö mi komo kandi 'ba bo komo kandi ni yaga."

²⁰ Ne odo kina këdi 'deni te tine lijë bo lende kikali ni ëdi 'deni yala nati? Kina gbï lijë ma ro bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di mo tonë ga lijë ëdi 'deni yala nati? Lijë bo kpa kitigo mo tonë ga ëdi 'deni yala nati? Kina me Boko'ba kileme 'deni bine akikali 'ba dolinjo nime ka ngi ro wa sari.

²¹ Römöyi bo Boko'ba ti akikali do kiteli abo i'di tikali bo 'deni konya dönni lijë bilaka lesi ti akikali ma 'bënni mo tonë. Tine ma ki'di dönni go laja rumö abo nime dëdi duwöwö kozo akiya 'bënni 'ba laki ni ne na Boko'ba këdi komo.

²² Yudayi iteri ma 'bënni ro go koto ro akileme mo, tine Giriki oma 'bënni ro go akikali mo.

²³ Tine ma 'beze duwöwö eze nge ro lende 'ba tutöti Kurisito ame koja kako di mitoro ne. Kina me 'böwu Yudayi omba ma 'bënni za ro gönni teyi, tine ma di zi bo löwö ni ngi ro wa sari.

²⁴ Na ma di zinni lijë Yudayi ni ti Giriki ame ga Boko'ba kidëki 'deni ne, Kurisito mo na me ngi dedë duwöwö. Bo na ro tigo 'ba Boko'ba gbi ro akikali mo.

²⁵ Römöyï wa ame kedï kiya ro rumö 'ba Boko'ba ne ebe akikali 'ba bilaka lesi. Kina wa ame kedï kiya ro tikenme 'ba Boko'ba ne ebe tigo 'ba bilaka lesi.

²⁶ Kpe löndö ma ga, omerike te ma tönë Boko'ba kidëki ye ne. Ma konzi di mi löngö ye inza ro bo akikali 'ba dolinjo nime. Ma konzi inza gbi ro bo tigo ala ro kole 'ba löbu ni.

²⁷ Tine Boko'ba igeli abo ro wa ame ga bilaka 'ba dolinjo nime kidëki ro rumö ne 'do kodö ro kaya rönni lijë bo lende kikali ni. Bo igeli abo ro wa ame dolinjo kidëki ro ma kenme naga ne 'do kodö ro kaya rönni lijë bo tigo ni.

²⁸ Bo igeli abo ro wa ame ga dolinjo kindiri kudöli kiya ro wa ma yawa ne 'do kuburu lijë bo ro löbu ni.

²⁹ Bo Boko'ba o'do kozo a nima tara kinza boto kari kebe ra tonyo koso mo zi bo.

³⁰ Bo Boko'ba na ko'de ye 'deni ro akoto ti Yesu Kurisito. Kina me bo i'di Kurisito 'deni ro akikali zize. Ti Kurisito na ki'di ze 'deni ro ma laka komo Boko'ba gbi ro 'ba bo ga kutë goze 'deni yaga.

³¹ Kina 'deni kozo ma tönë mi buku 'ba Boko'ba kiya te, "I'dike lijë ame ga ko'doko tonyo koso ne konyo ti go wa ma Boko'ba ko'do."

2

Laja 'Ba Kurisito

¹ Ne ma 'bama, löndö ma ga, me tönë mari ziye yayi tuwöwö a ma Boko'ba kusu domo 'deni pa naga ne, muwöwö de ti kpa kitigo ala ti akikali 'ba bilaka lesi.

² Mi kada ma medï tiye yayi nima mi'di doma kudölu ngi di go wa pili, Kurisito

na nge mi'di komo ma tuwöwö mo ziye gbi ti lende 'ba tutöti bo.

³ Mi kada nima ma ngi du kinza tigo mo, roma kö'bö tilë'di di zi tikere.

⁴ Kina laja ma ti lende kiya ma ngi du kinza lende kikali mo, tine ro akileme tigo 'ba Nyi Koto Laka.

⁵ Tine ti'di doye go lende 'ba Kurisito inza go akikali 'ba do bilaka lesi. Tigo 'ba Boko'ba na.

Akikali Ma Ro 'Ba Boko'ba

⁶ Ne ma di zi ya ame ga kandi 'deni mi lende 'ba Boko'ba ne lende kikali mo na me dedë duwöwö. Ne tine inza ro akikali ma 'ba dolinjo nime ala 'ba nere mo ga ame kedï kiteli ë'bëni ngi yaga ne.

⁷ Akikali nime dedë duwöwö ne 'ba Boko'ba na. Bo na kusu abo domo 'deni di zi bilaka. Bo iteri 'deni molo di bi tisaki mo 'do do'ja ro löbu timo.

⁸ Nere 'ba doyyi nime ma koto moto te ikali akikali nime de. Ma lijë kedï kikali ra dene lijë inza kutöti Kurisito nere 'ba do wa pili.

⁹ Tine kozo ma tönë mi buku 'ba Boko'ba ne iya te, "Wa ame komo ko'ja de mbili kuwö de gbi döki'di boto komeri de ne na ro wa ma Boko'ba kilenjo 'deni domöyï ya ma ko'bo naga."

¹⁰ Tine Boko'ba i'di Nyi Koto Laka 'deni kugbë'du gomo zize. Römöyï Nyi Koto Laka na ro bo kote go lende 'ba Boko'ba ame ga pele nbö ro ma kusu bito ga yayi ne.

¹¹ Kina gbi kozo ame ni moto döki'di yi na nge ro bo kikali go lende 'bi ga 'doyi ne, kina gbi tara Nyi Koto Laka abo 'ba Boko'ba na nge ro bo kikali go lende abo ga 'doyi.

¹² Kina ma 'beze a 'ba dolinjo nime na de ki'di röni zize. Nyi Koto Laka abo 'ba Boko'ba na bo ki'di zize tikali kpa közi abo ma bo ki'di zize.

¹³ Kina me dinza kpe dilende ti akikali ame ro meri 'ba bilaka ne. Tine dedë dilende ti wa ame ga Nyi Koto Laka na kiyandi ze timo ne, tiyëti go lende mo zi ame ga bo kedï 'deni yimo ne.

¹⁴ Bo ame kinza Nyi Koto Laka yimo ne o'ja a moto ro kpa közi nime kako di zi Nyi Koto Laka ne de du te. Ikali de gbi inda

ngi ro lende sari di zi bo. Römöyï todoro bici lende mo nge ti Nyi Koto Laka.

¹⁵ Kina bo ame ti Nyi Koto Laka ne na ro bo kodoro bici lende pili, tine boto o'bo de todoro bici lende abo.

¹⁶ Kina kozo ma tone mi buku 'ba Boko'ba ne iya te, "Ye na kikali meri 'ba Boko'ba? Ye na ko'bo ti'di lende zi bo?" Tine na ro ze mo. Ze na ki'di akikali 'ba Kurisitö 'deni zize.

3

Tiyöbu Mi Laja 'Ba Kurisitö

¹ Ne kpe löndö ma ga, mo'bo de tilende ziye kozo tilende zi ya ame ga 'deni ti Nyi Koto Laka naga tara. Milende 'deni ziye kozo tilende zi bilaka 'ba dolinjo nime römöyï kpe gba ro kole kuru mi ti'di doye go lende 'ba Kurisitö.

² Mba na go mi'di kpeye. Mi'di akonyo ma kitigo de ziye römöyï o'boke de gba tonyo mo. Kpe gba o'boke de tonyo wa.

³ Kpe e'be ngi gba kozo bilaka ma 'ba dolinjo nime. Me mi kombi ni ti kpa kogba kedï gba mi löngö ye ne kpe 'ba dolinjo nime na de gba ya? Kpe gba ngi nburu mi loma 'ba dolinjo nime.

⁴ Me odo ya moto ga kënyï kiya 'benni te, "Mösö 'bama go Polo," moto ga iya te, "Mösö 'bama go Apolo," ne lende 'ba dolinjo nime na de?

⁵ Apolo mo bo ro wa'di? Kina Polo mo bo ro wa'di ga? Ze eze ka ngi ro bo ndobo 'ba Boko'ba ziye ti'di doye go lende 'ba Yesu Kurisitö. Ze nime kpaki riyö moto ndobo ma nere Yesu ki'di 'deni ziyi na me keddi ko'do.

⁶ Midiyë ma 'bama 'deni ro kupö mo kina Apolo ako ma 'ba bo 'deni kodo ro mini domo. Tine Boko'ba na ki'di 'deni kiyöbu.

⁷ Kina me bo ma kidiyë mo ti bo ma kodo mini domo pili inza ro a ma kembe. Boko'ba bo ki'di kiyöbu mo nima bo na ro do kiteli.

⁸ Bo kidiyë mo ti bo kodo mini domo lijë kpaki riyö ro ma koriya. Ze nime moto Boko'ba edi ki'di bi gomö 'ba royi ziyi kozo ma ko'do.

⁹ Ze ro lepï mi ndobo abo 'ba Boko'ba kina kpe na ro nyaka abo mo ga. Kina kpe na gbi ro ro abo 'ba Boko'ba.

¹⁰ Ti mi këyï nime Boko'ba ki'di ra zö ne ma ngi ro ajonyi 'ba to'ba ro mugë gbondo mo 'deni kina me bo moto kedï 'deni ro to'ba domo teyi. Tine ni moto ongo royi laka di bi to'ba mo.

¹¹ Römöyï Kurisitö Yesu na nge koto kpöki Boko'ba kugë 'deni ro gbondo ro nime. Gbondo moto ma 'do kugë 'beri di go ame inza kpe.

¹² Kina ya moto ga ti kubö domo 'deni teyi ti yamo köbököbö ti sitëri ti doku ma kele kulöwö naga. Kina moto ga ti kubö ma 'benni 'deni ti ngëri ni ti moli ti koloko.

¹³ Tine teteni 'ba ndobo mo ti kinda 'jaa mi kada 'ba tileme Kurisitö. Römöyï mi kada mo nima pa'do ma löbu ti kako ku'dö'dö go ndobo ko'do 'bi 'ba moto kileme kinë mo yaga.

¹⁴ Odo a 'beyi 'ba moto ame kubö do gbondo nima ne konya do pa'do ti ko'ja kpa közi 'bi ngi.

¹⁵ Ne odo 'beyi 'ba moto na kilanma yo o'ja oto de kpe gomo. Ni mo na nge ti komo e'bi ngi kozo a ma komo di mi pa'do.

¹⁶ Ikalike 'deni ro ma laka kpe na ro ro löbu 'ba Boko'ba kina Nyi Koto Laka abo edi koloma miye.

¹⁷ Kina me odo bo mo kebe kirasi ro 'ba Boko'ba nime Boko'ba ti kirasi bo mo to nima gbi. Römöyï ro löbu abo 'ba Boko'ba ro a ma koro, kina me 'deni ro kpe.

¹⁸ Kinza boto moto kebe ku'bölu ro bo de kpe. Bo ame komeri ro bo tegë bo bo lende kikali na go akikali 'ba dolinjo nime ne, i'dike bo kuyi ro bo ti yaga ro rumö go bo kedï ro bo lende kikali ma laka.

¹⁹ Römöyï wa ame bilaka 'ba dolinjo nime kedï kidëki ro akikali ne ka ngi ro lende yawa di komo Boko'ba. Kozo ma tone kugu mi buku abo ne iya te, "Boko'ba o'ba lijë bo lende kikali ni 'deni lijë kilaka mi komo kandi 'benni ga."

²⁰ Kina moto gbi iya te, "Nere Boko'ba ikali meri 'ba bo akikali ni nima do oto mo inza."

²¹ Kina kinza ni moto kidewo boto moto de ka ndeni. Wa pili ziyi ro e'bi ga.

²² Polo ni ti Apolo ti Pītörö ti doliṅo nime ti didi ni ti tolē ti wa ma giri naga nime gbi ti ma 'jaa kowo yayi naga ro gōnni lijē wa naga nime pili ē'bi ga na.

²³ Tine ni ro 'ba Kurisitō kina Kurisitō ma 'ba bo ro 'ba Boko'ba.

4

Bō Ndobo 'Ba Kurisitō

¹ Ma 'beze ma laka mo na go konḡoke ze kozo bo ndobo 'ba Kurisitō ga bo konḡo go a 'ba Boko'ba mo tōnē ga pa ro ma kusu ne.

² Tine wa ma ko'doko di zi bo konḡo go wa na ro tonḡo gomo laka.

³ Ne ma 'bama ame go kpe ala bilaka moto kodoro bici lende roma go ndobo ko'do ma ne, o'do oto dē zō. Ma pele modoro bici lende mo dē gbi.

⁴ Ma di zō ma ro ma kopō mi ndobo ma, ne tine ileme dē du te ma 'deni ngi ro ma laka. Nere Yēsu na ti kodoro bici lende ma.

⁵ Kina kinza kodoro ke bici lende 'ba boto moto dē ngi gba tōti tara kota kinza ma kada mo kōmō titi. Burē ma ṅburuṅburu pili ēdi koda tako 'ba nere Yēsu titi ṅbō. Bo na ti koja wa pili ma ro ma kusu naga pili yaga kpaki ti meri 'ba mi dōki'di bilaka. Kina ti ni moto ko'ja ro koyo ame koriya tiyi ne ngi di zi Boko'ba.

⁶ Kina me löndō ma ga, wa naga nime pili donḡala mo ga miyari 'deni tize, ze ti Apolo 'do kutuke roye go lende ko'do ze. Kina gbi go kikalike mi 'jo 'ba lende mumē tōnē kiya te, "Mi akiyēni oroke go ame kugu ne." Kina kinza ni moto kombi dōyi dē kubī go ya moto ga tine kebe kudōli moto ga.

⁷ Ni, yē na ki'di yi mbiri do lepī yi ga? Tara ne ē'bi naga nima Boko'ba na dē pili ki'di? Ne go wa'di na kēddi kombi dōyi timo kozo i'di dē ro ti'di ziyi tara gomo?

⁸ Kpe, ēddike 'deni ti wa ma ko'doko ke mo naga? Kina kpe 'deni ro bo mōri mo nati? Kpe 'deni ro nere mo nati ko'ja dēdi 'beze gba ro bo sari? Ne ma kiya te kēddike ra 'deni ngi ro nere mo dēne ēdi kele ngi sowa go dēdi gbi ro nere koto tiye.

⁹ Tine ma di zō bine inda kozo iya te Boko'ba i'di ze bo laja abo ga tēdi ngi wōti

titiyi bēri kozo bilaka ame kodo karama 'deni dōmo tupō mo yaga kōmō bilaka pili te ne tara 'do kōmō doliṅo löbu nime ti malayika ni pili ko'ja ro kaya ze.

¹⁰ Ze ma 'beze 'deni ngi yaga ro rumō dōmōyi Kurisitō, tine kpe ma 'beye na 'deni ro bo akikali. Deṅme ma 'beze 'deni ngi du yaga, tine kpe na 'beye ro ma kitigo. Kpe koro ye 'beye kubī goye, tine kudōli ze ma 'beze.

¹¹ Molo tōnē bine ṅbō kōmō mi kada nime tōne ze ngi ro 'bō ti koda mini kinza bonḡo roze kēdi koto tomba ze dulē dote go bi ti yida roze,

¹² do'do ndobo ti kōzize ti tende. Odo kogboki ze do'do ngi ro yēyi zi bilaka mo ga. Odo kodo gomō roze dombi ngi.

¹³ Odo kumu kpa pele goze dileki dōmo ngi ro ma kēyi. Molo nime ze ngi kozo yēri naga tara zi doliṅo pili.

¹⁴ Wa naga nime mēdi mugu ne, minza mugu ziye 'do ki'di roye kaya. Tine mugu ziye tiyandi ye timo rōmōyi kpe kole ma ga ma mō'o kulōwō na.

¹⁵ Kpe 'deni le'jete ti bo konḡo goye ga ṅbaṅi mi kori 'ba Kurisitō nime, tine 'bu ēdi nge koto. Ma na 'deni nge ro 'bu ziye mi kori 'ba Kurisitō nime rōmōyi ma na muwōwō laja laka mo ziye.

¹⁶ Kina me mēdi miya ziye ogbake görō dōma.

¹⁷ Go kö'du mo na me mēdi moja Timatiyo kari ziye yayi ne. Bo na ro kole ma ame mō'o kulōwō ne. Bo bo ndobo ma laka 'ba nere ze Kurisitō mo na. Bo ti ki'di ye 'deni ngi komerike go akiyandi mo ga ame mo'do kote mi kanisa naga nime mi go bi löbu nime pili ne.

¹⁸ Ya moto ga ubötō ga rōnni 'deni ngi yayi nime te, lijē omeri 'bēnni tēgē minza mako kpe tori ye.

¹⁹ Ne odo nere Yēsu Kurisitō ko'doko ngi zō ti mōmō giri naga nime yayi. Kina ti mako muwō, monḡo a löbu to nima lijē boto bo kubötō rōnni naga nima kēdi ko'do ne.

²⁰ Rōmōyi nere löbu 'ba Boko'ba inza nge ro lende kiya, tine kina ro tigo.

²¹ Kina me ma yala na ko'doko ke? Go mako ziye ti nyō'bo? Ala go mako ti ako'o ti dōki'di kēyi?

5

Lende Kënyë Mi Kanisa

¹ Mi'di ame te ziye, lëbī mo ëdī kiya rōni kako zō bine tēgē yērī ko'do ma kënyë ame ya ma kinza kikali Boko'ba dë naga pele ko'bo dë to'do mo ne ëdī 'deni ko'do rōni mī lōngō ye yayi. Bō mōto kebe kō'dō ti 'ja 'ba 'bu bo.

² Ne ma tara ne 'do koyoke rōye tondo ga? O'ja dëne 'do kuduke kogake bo bōto bō ko'do mo nima yaga di mī lōngō ye.

³⁻⁴ Ne ma 'bama ame yida rōma pele n̄bō rō ma kōwo di rōye ne, mēdī tiye mī meri. Kina me mī möyī Yësu Kurisitō n̄ere ze, modō karama mo 'deni dō bōto bō ko'do lende nime kōzo yida rōma ëdī tiye yayi. Mī kpa kotōto 'be ti mēdī n̄gī tiye mī meri. Kina ti tigo 'ba n̄ere Yësu

⁵ odoke kpa bō nima zi Satani 'do kupō yida rō bo mo nima yaga tine gō n̄ere Yësu kōmō didī bo 'jaa mī kada ame 'deni rō 'ba bo 'ba n̄ere ne.

⁶ Dō kombi 'bī 'ba mōto ileki aa rōyī. Ikalike lende mumē tōnē kiya te, "Laŋga titiyi pele i'di ruzu ma löbu n̄gī kō'bu."

⁷ Kina ti otōtoke laŋga ma mōlo 'ba lende kënyë ti yaga di mī lōngō ye 'do këddike ti yaga 'doyi rō wa la'ja kōzo maŋgolō'bo 'ba Pasaka ame kinza laŋga gōmo ne tara. Rō ma laka kpe na 'deni n̄gī tara rōmōyī Kurisitō kamölō 'ba karama 'ba Pasaka ze mo tōnē umu 'deni.

⁸ Kina donyoke karama ze ti. Tine kinza donyoke dë ti maŋgolō'bo ma ti laŋga mōlo tōnē ga gōmo ame rō dōkomali lende kënyë ne. Donyoke ti maŋgolō'bo ma laka ma kinza laŋga gōmo ame kina rō lende kodōro ni ti dōki'di koto ne.

⁹ Mī waraga ma tōnē mugu ziye ne miya 'deni ziye kinza kodō'bōke dōye dë ti bō yērī.

¹⁰ Tine miya dë te kinza kodō'bōke dōye dë ti bō yērī ma gba kinza kikali Boko'ba dë naga ti bō tomōmi wa ni ti bō 'bögō ni ti bō akoro ni. Todō'bo dōye dë tinnī mo omba kina rō tēnyī tari n̄buru mī koto yaga di mī dōliŋo nime.

¹¹ Tine 'jo 'ba lende ma miteri mo, ya ame ga n̄gī këdī kidēki rōnnī 'deni zize rō löndō tine këdī gba to'do yērī rō bō

tomōmi wa rō bō kulōmu kpënnī zi akoro rō bō ti'ja rō bō layi gbī rō bō 'bögō ne na gō kodō'bōke dōye dë tinnī. Bilaka ma kōzo a nime te pele rō akonyo kinza konyoke dë gbī timo bi koto.

¹²⁻¹³ Tine todō karama dō ya ma kinza rō 'ba kanisa naga nima ndōbo ma na dë. Boko'ba na ti kodō karama dōnnī. Ne gō wa'di na kpe kodōke karama dë dō lēpī ye ga ame tiye mī kanisa ne? Mī buku 'ba Boko'ba yayi iya 'deni te, "Ogake bō lende kënyë yaga di mī lōngō ye."

6

Burë Mi Lōngō Bilaka 'Ba Boko'ba

¹ Gō wa'di na odo nī mōto këddike ti lende mbowa mī lōngō ye ti löndō yī mōto kebe kogba lende mo za koto kari zi bilaka ma yaga kola bilaka 'ba Boko'ba?

² Nī, ikali dë du bilaka 'ba Boko'ba na këdī ko'do burë 'ba dōliŋo nime pili kada mōto? Ne odo kpe na këddī ko'dōke burë 'ba dōliŋo 'deni, gō wa'di na ko'bōke dë tilenjo lende ma titi naga nime?

³ Ikalike dë du ma ze na dēdī do'dōke burë 'ba malayika ni kada mōto? Ma tara ne kina dë kirīndī kebe lende 'ba loma ze bine?

⁴ Ne kina me 'böwu odo lende ma te ga ko'do rōnnī, gō wa'di na kebe kotoke za zi ya ma kinza rō oto mī kanisa naga?

⁵ Laŋa rōye. Kpe nima pili bōto ma koto mōto te inza mī lōngō ye nima rō bō kikali lende ame gō ko'bo tote burë 'ba mī lōngō ma löndō?

⁶ Kina me n̄gī 'deni nī mōto kogba löndō yī n̄gī koto za zi ma kinza ki'di dōnnī gō lende 'ba Boko'ba naga na ko'do burë mo.

⁷ Me këddī kari kōroke 'deni za kōmō burë te ne, o'ja Satani na ka'da ye 'deni 'di? Ma laka mo dëne kolake ra n̄gī gbo kirasi lende ziye kolo e'be ga kinza lende gōmo?

⁸ Ne ame kpe ma tōnē mo 'deni ko rō löndō ne na kënyike za aa 'böwu tirasi lende tolo wa rō gō rōye.

⁹ Ikalike dë du? A mōto rō bō lende kënyë 'do kodō mī n̄ere löbu 'ba Boko'ba inza du te. Kinza ki'dike ku'bōlu ye dë. Bō rōnyo ni ti bō tulōmu kpënnī zi akoro

ni ti bo yëri ni ti botoni ma kedi ki'di kö'dö tinni naga

¹⁰ ti bo 'bögo ni ti bo tomomi wa ni ti bo layi ni ti bo ti'ja ni ti bo akolo ni, lijë nime pili a moto ro tado zinni mi nere löbu 'ba Boko'ba inza du te.

¹¹ Ya moto ga di mi löngö ye nima bina kina gbi pa tonë kozo a nime te. Tine urögö ye 'deni di mi lende kënyë. O'de ye 'deni zi Boko'ba ki'di ye 'deni yaga ro ma laka komo bo ti möyi nere ze Yësu Kurisitö gbi ti Nyi Koto Laka abo 'ba Boko'ba ze.

I'di Yida Röyi Zi Kurisitö

¹² Ni moto ti kiya te, "Ma ro do ngölö bi to'do wa pili." Ne ti mileki ziyi te, "Yëë, tine wa pili inza ro yëyi ziyi." Ma gbi ro do ngölö bi to'do wa pili. Tine mola roma de zi a moto kuyi ma ro atoli 'beni.

¹³ Ne odo ni moto kiya te, "Akonyo zi mi kina mi zi akonyo," ti miya te, "Yëë, ne tine kada moto Boko'ba ti kote domo kpaki riyö yaga." Yida ro nima i'di de zi bilaka 'do to'do yëri timo, tine i'di 'do toja laja 'ba nere Kurisitö timo. Kina bo na gbi kedi koja go wa pili zi yida roze.

¹⁴ Boko'ba ombi Kurisitö 'deni koja yaga di mi tolë kina ti bo ko'do gbi tara zize ti tigo abo nime.

¹⁵ Kpe ikalike de du yida roze nime na ro kapa yida ro Kurisitö? Tine 'do kebe kogba kapa yida ro Kurisitö nime 'bowu tondo ga ko'do ro kapa yida ro bo ronyo? Kinza kpe du tara lipo.

¹⁶ Kpe, ikalike de? Ni bilaka ame kinda'ba döyi 'deni ti bo ronyo ni 'deni ro akoto tini. Buku 'ba Boko'ba iya lende nime 'deni te, "Lijë nima kpaki riyö 'deni ro yida ro koto."

¹⁷ Kina me bo ame kodobö roni 'deni ti Kurisitö 'deni ro akoto ti Kurisitö.

¹⁸ Kpe, otake roye yaga di ro yëri. Lende kënyë ma laki naga nima pele pili edi 'benni yaga di mi yida ro. Tine bo ame ko'do yëri ne irasi lende 'deni mi yida ro bo.

¹⁹ Ikalike de du yida roye na ro rö 'ba Nyi Koto Laka ame Boko'ba ki'di 'deni ziye kedi koloma miye ne? Kpe, inzake kpe ro 'ba gbagba ye, tine kpe 'deni yaga ro 'ba Boko'ba.

²⁰ Bo ugö ye 'deni ro tugö. Kina i'dike yida roye ti kileme ro löbu abo 'ba Boko'ba.

7

Lende 'Ba Togbe 'Ja

¹ Go lende 'ba wa ma tonë ga kuguke zo bine ne, dogba mo miya te ele zi botoni 'do kosa a moto ro 'ja de.

² Ne go ame yëri ko'do kedi 'deni ngi kulöwö te ne, ma laka mo ziyi ni botoni kogbe 'ja 'bi ziyi, go 'ja gbi yo moto kedi ti me'de yi.

³ Kina go ni me'de kinda'ba 'ja 'bi laka. Kina 'ja gbi tara loko kinda'ba me'de ni laka.

⁴ 'Ja loko inza ti közi kakpa do yida roni, a 'ba me'de ni na. Kina botoni gbi inza ti közi kakpa do yida ro bo, a 'ba 'ja abo na.

⁵ Kinza kebeke de toza mi rö, tine nge odo kpe na kutike e'be do lende mo 'deni 'do toloma titi mbowa tara mi tö'dö do ndö bi to'do motu. Di potö mo ileki kodoböke doye kinza Satani ko'ja kpa kori ra di roye ti akiyozo mi togbo do yida roye nima.

⁶ Miya ama 'deni nge tara, tine inza ro kö'du ki'di.

⁷ Miteri 'bama dene go keddike ra pili kozo ma te. Ne ongo, Boko'ba oza loma 'deni pili zize ro gege ni moto ti 'beyi ama gbi ti 'ba bo.

⁸ Tine zi ya ma kinza kogbe ronnii de gba naga ti makuru'be ni, ma laka mo zinni go lijë koloma e'benni kö'bö nburu kutu nni tara kozo 'bama te.

⁹ Ne odo ni moto kobö de togbo do yida röyi, ogbe 'beyi ziyi. Togbe mo na laka kinza ako'doko 'ba yida ro kogba döyi ra.

¹⁰ Tine ziye kpe ame ga kogbeke roye 'deni ne, wa nime medii miya ne lende ma na de, tine 'ba nere ze Yësu na. Kinza 'ja kebe kënyi de di go me'de ni.

¹¹ Odo ni 'ja mo kënyi, oloma ngi nburu tara motoga kileki zi me'de yi mo nima. Kina kinza ni botoni kebe koga 'ja 'bi de gbi.

¹² Ziye kpe ma laki mo ga, ame medii miya ziye ne ma 'bama na, 'ba nere Yësu na de. Odo ni löndö moto keddi ti 'ja ame

gba ki'di dönī dē gɔ lende 'ba Yēsu ne, kinza koga ni dē ɔɔ loko kuti toloma tiyī.

13 Kina gbī tara nī 'ja ame kēddī ti mē'dē ma kinza ki'di dönī dē gɔ lende 'ba Boko'ba ne, kinza kēnyī dē di gɔ bo ɔɔ bo kuti toloma tiyī.

14 Römöyī bɔtɔni ma kinza ki'di dönī dē pele gba gɔ lende 'ba Yēsu nima ti ko'ja yēyī 'ba Boko'ba gɔ lende 'ba 'ja abo. Kina 'ja ma kinza ki'di dönī ti ko'ja yēyī gbī gɔ lende 'ba mē'dē nī. Ɔɔ kinza tara kole 'be ga ti kēdī ngī rɔ ti'da kɔmɔ Boko'ba. Tine rɔ ma laka lijē rɔ 'ba bo.

15 Ne ɔɔ kiya te ma kinza ki'di dönī dē mo nima ko'dɔko tiyēyī gbe 'bēnnī nima, i'dike lijē koza gönnī ngī. Römöyī a mɔtɔ inza bine ame kudödu löndö ti lēmi nime rɔ akɔtɔ. Boko'ba idēki ye toloma mi lende kēyī.

16 Nī 'ja, ikali tondo ma kēdī kɔmɔ mē'dē yī di mi tölē? Kina nī bɔtɔni, ikali tondo ma kēdī kɔmɔ 'ja 'bī?

Ndose 'Ba Pɔlo Zi Kanisa

17 Tine ndose ame mola zi kanisa pili na me. Nī mɔtɔ oloma kö'bö gɔ loma 'bī ame ɲere Kurisitö ki'di 'deni ziyī Boko'ba kidēki yi teyi ne.

18 Nī ame dēki kōmō ziyī ko'ja kilele yi 'deni ne, kinza kebe dē kpe 'dɔ tiyölu kpa mbero mo tēgē yaga. Kina nī ame dēki kōmō ziyī ko'ja kilele yi dē gba ne kinza kebe koma gɔ a mɔtɔ rɔ akilele dē kpe.

19 Römöyī tilele mo ala kilele dē pele nima inza rɔ lende kembe. A ma rɔ dɔ kiteli mo na rɔ tuwö dɔ kö'du ki'di 'ba Boko'ba.

20 Nī mɔtɔ ziyī toloma kɔzɔ ame dēki abo 'ba Boko'ba kota yi ne tara.

21 Nī ame dēki kota yi kēddī rɔ atɔli ne kinza kinda'ba meri mo dē. Ne ɔɔ ko'ja kori 'ba 'dɔ tɔdɔ yaga di yimo tēdī rɔ dɔ ngölö, laka o'dɔ ngī.

22 Römöyī atɔli ame kidēki 'deni rɔ akɔtɔ ti bo Kurisitö ne bo ope 'deni yaga rɔ dɔ ngölö. Kina gbī tara ma kidēki kēdī rɔ dɔ ngölö naga 'deni yaga rɔ atɔli zi Kurisitö.

23 Boko'ba ugö ye 'deni rɔ tugö kina kinza kebe ki'dike rɔye dē kpe rɔ atɔli zi bilaka mɔtɔ.

24 Löndö ma ga, nī mɔtɔ oloma kö'bö kɔzɔ ma tönē dēki kota yi ne tara kɔmɔ Boko'ba.

Lende 'Ba Paranga Ni Ti Makuru'bē

25 Gɔ lende 'ba ya ame ga gba kosa a mɔtɔ rɔ, rɔ kogbe dē ne, minza ti ndose mɔtɔ ma Kurisitö kose zö gɔmo. Tine ma ame mo bo ki'di ma 'deni ti mi kēyī abo 'dɔ ki'dike dɔye gɔ lende ma ne, ma na mēdī mo'de ame 'deni ziye ti meri ma.

26 Kɔzɔ ame ze 'deni le'jete mi gɔmɔ ne, ma laka mo ngī ziyī nī mɔtɔ toloma ē'bī ngī tara.

27 Nī ame kēddī ma 'bēyī 'deni ti 'ja kinza koma kori mɔtɔ dē kpe rɔmo toga mo yaga. Nī ame kogbe dē gba ne kinza koma ē'bī dē.

28 Ne ɔɔ nī bɔtɔni kogbe inza rɔ lende kēnyē. Kina ɔɔ kogbe yi nyiti inza rɔ lende kēnyē. Ne tine mo'dɔko tokonyi ye kpe ma 'beye di zi gɔmɔ löbu nima lijē bɔ kogbe rōnnī ni kēdī kusu kpēnnī yimo rɔ kɔmɔ lēndö ne.

29 Löndö ma ga, kada ze mi dɔliɲɔ bine gɔmo ɔwɔ dē kpe. Kina kisasi di mi kada nime tɔne ma kogbe 'ja 'deni pele naga koloma kɔzɔ inza ti 'ja.

30 Ma ti tɔlɔ kōmōnī, koloma kɔzɔ inza rɔ meri. Ma kēdī kōgö koloma kɔzɔ inza rɔ lɔɲɔ. Ma kugö wa naga koloma kɔzɔ inza rɔ ē'bēnnī.

31 Ma kēdī kōmōmi mɔri 'ba dɔliɲɔ nime kɔɲɔ yaga kɔzɔ ndɔbɔ abo na dē. Römöyī dɔliɲɔ nime dēdī dɔɲɔke ne ēdī kiteli pili yaga giri naga nime.

32 Kina mo'dɔko ye gɔ kolomake kinza dōki'di kombi. Bɔ ame gba kogbe 'ja dē ne, meri mo ö'bö ngī ɲburu gɔ ndɔbɔ 'ba ɲere Yēsu 'dɔ tiyēyī dōki'di mo.

33 Ne bɔ ame ti 'ja ne mi bo ö'bö rɔ ma kombi gɔ a 'ba dɔliɲɔ nime tiyēyī dōki'di 'ja abo timo.

34 Kina dōki'di bo ö'bö ngī ɲburu riyö. Lijē ame ga kinza ti mē'dē ne, meri 'bēnnī ö'bö ngī ɲburu gɔ ndɔbɔ 'ba ɲere Yēsu. Lijē i'di ma 'bēnnī rōnnī ngī kpaki ti meri 'ba mīnnī kēdī lipo rɔ ma laka zi bo. Tine 'ja ma kogbe 'deni meri mo ö'bö ngī ɲburu gɔ a 'ba dɔliɲɔ nime. Römöyī loko o'dɔko tiyēyī dōki'di mē'dē nī.

³⁵ Minza miya nime 'do to'jɔɔ ye di rɔmo. Tine mo'dɔko tokɔnyi ye to'do lende laka toja laja 'ba ɲere ze Yēsu nime ti dōki'di kɔɔ.

³⁶ Kpe ame ga kilibōke rɔye 'deni ne, ɔɔ kɔɔ lende ko'do 'bi kari dē laka tīni tine ako'dɔko 'ba yida rɔ ka'da yi 'deni ɲgi to'do mo, o'do kɔɔ ma kiteri kogbeke rɔye. Kina inza rɔ lende kēnyē.

³⁷ Tine nī ame kinda'ba dōki'di yī kɔɔ mī libō 'bi kogbo do yida rōyi ɲburu laka a mɔto ka'da yi dē komeri 'deni tara dōyi tola loko koloma tōti ko'doko'do ne, ele gbī.

³⁸ Bɔ ama kogbe ma 'ba bo ɲgi ne, o'do 'deni gbī laka. Kina nī ma kola 'bēyi tara nima o'do 'deni laka gbī rɔ do kiteli.

³⁹ Nī ame kogbe mē'dē 'deni ne, inza rɔ do ɲgölō. Tine ɔɔ mē'dē yī kolē 'deni yaga nī 'bi ɲgi nati rɔ do ɲgölō bi togbe mē'dē mɔto ma ko'dɔko. Kina 'do mē'dē mo kēdi rɔ ma ki'di dōni 'deni go lende 'ba Yēsu.

⁴⁰ Tine ma momeri 'bama ma laka mo zīyi toloma tara kinza togbe mē'dē mɔto. Ma, ma Polo momeri ma 'bama na tara kina mikali ɲgi mēdi ti Nyi Kɔto Laka.

8

Yida 'Ba Akoro

¹ Ti miya ame ziye go lende 'ba yida ma kēdi kumu zi akoro naga. Dikalike 'deni rɔ ma laka ze pili ti akikali kɔɔ ma kiya rōni. Tine akikali na kēdi ko'de do kombi. Akɔ'ɔ na rɔ a ki'di tigo.

² Bɔ ame komeri tēgē bo ikali wa ne, bo ikali ɔto dē gba laka.

³ Tine bɔ ame kɔ'ɔ Boko'ba ne na ɲge Boko'ba kikali.

⁴ Kina go lende 'ba tonyo wa ma kumu zi akoro ti miya te ze dikalike 'deni rɔ ma laka akoro inza rɔ ɔto. Boko'ba ɲge kɔto mitoro, a mɔto inza.

⁵ Kina kɔɔ ame pele ya mɔto ga kēdi kiya te, Boko'ba mɔto ga ēdi mitoro, mɔto ga mī yayi bēri ne, ɔɔ Boko'ba to mo naga nima ti ɲere 'ba do mitoro mo to naga nima kēdi pele yayi

⁶ ma 'beze dikali Boko'ba ɲge kɔto ame bo na rɔ 'bu ze ne. Bo na me ko'ba wa pili ki'di ze me dolomake mī laja abo ne. Kina

ɲere 'ba do mitoro gbī ɲge kɔto ame bo na rɔ Yēsu Kurisito. Bo na me ki'di ze ti wa pili 'ba dolinɔ nime kɔɔ ame dēdike ne.

⁷ Tine ya mɔto ga di mī lōngō ze bine ikali ma 'bēnni lende nima dē. Toro akoro na 'deni za kikali rōnni. Pele giri nime ɔɔ lijē konyo akonyo mo tēgē lijē onyo wa koro 'deni. Meri 'bēnni itigo dē gba na tonyo a nima kirasi yimo ɲgi yaga.

⁸ Tine akonyo o'do ɔto dē zize kɔmo Boko'ba. ɔɔ donyoke dē, iyēnyē ze dē ɲgi buju kɔmo bo. Kina ɔɔ kiya te donyoke pele ileɲo ze dē ɲgi lipo kɔmo bo.

⁹ Nī rɔ do ɲgölō tonyo mo, tine kinza ki'di dē kēdi yaga rɔ a 'ba la'ba zi ma meri mo ga kitigo dē gba naga.

¹⁰ Rōmōyi ɔɔ kiya te bɔ ame meri mo kitigo dē gba ne ko'ja yi nī bɔ lende kikali mo tōnē na kēdi 'deni tonyo wa di mī rō 'ba akoro, rɔ ma tondo na 'do koco bo dē tonyo wa ma kumu zi akoro?

¹¹ Omba bine akikali 'bi mo tōnē na aa 'bōwu kupō bɔ nima 'deni za yaga. Bine bo gbī rɔ löndō zīyi Kurisito kolē 'deni gbī go bo.

¹² Lende kēnyē ame ko'do zi löndō ma gba meri mo kitigo dē kɔɔ a naga nime te ne, Kurisito na ko'do lende kēnyē 'deni teyi.

¹³ Ne kina me ɔɔ kiya te a tōnē monyo ne na ki'di löndō ma 'deni kila'ba mī lende kēnyē kɔɔ a nima tara, a mɔto rɔ yida minza monyo kpe kinza ma na mebe mɔro ra rɔ bɔ kōzi, ti'di löndō ma kila'ba mī lende kēnyē.

9

Bɔ Laja 'Ba Yēsu

¹ Ongoke di rɔma, ma gbagba ma rɔ do ɲgölō. Ma rɔ bɔ laja 'ba Yēsu. Mo'ja kinē ɲere ze Yēsu ti kɔmo ma. Kina kpe na rɔ kinē 'ba ndobo ma mī tigo 'ba ɲere Yēsu.

² Kina kɔɔ ame ma konzi mɔto ga kiya pele te minza rɔ bɔ laja ne, ma di ziye ma ɲgi rɔ bɔ laja 'ba Yēsu. Rōmōyi tēdi 'be rɔ akoto ti ɲere ze Yēsu na kileme 'deni Boko'ba na koja ma.

³ Tine go 'ba ya ma kiya kpēnni rɔma naga nima ti miya zīnni te,

4 “Ma di ziye kpe nima, inza rɔ ma laka gɔ kokonyi ze ti mini ni ti akonyo 'ba kpeze?

5 Inza rɔ ma laka zize gɔ togbe 'ja di mi yitɔ ame ga 'deni mi kanisa ne tilingere timo kɔzɔ ma 'ba Pitörö ni ma ti bɔ laja mɔtɔ ga 'ba ɲere Yësu ti löndö bo ga tara ya?

6 Gɔ wa'di na ze ma 'beze ti Baranaba na ɲge gɔ do'dɔ ndɔbɔ 'ba kpeze ti közize?

7 Yë na ko'dɔ ndɔbɔ 'ba bɔ kanya ra mɔlo ti yamo 'ba gbagba bo? Yë na kidiyë ɲgëri ra ɲgi tara kinza konyo ma kana mo? Yë na koda sa ra ɲgi tara kinza ma kuwë wi mo?”

8 Minza miyari ɲge gɔ 'ba bilaka lesi. Kö'du ki'di iya gbï te.

9 Ugu mi kö'du ki'di 'ba Musa bine iya te, “Ɔdɔ ki'di sa tomba nyönyu kinza kudödu kpamo dë teyi.” Tara ne lende 'ba sa na ko'ɔ kulöwö rɔ Boko'ba?

10 Rɔ ma laka wa nima bo iya gɔ lende ze. Römöyi bɔ korɔ'dɔ mo ti bɔ komba mo mi kɔmɔ ki'di 'ba ndɔbɔ 'bënni lijë ti konyo ɲgi di yimo.

11 Kina me dulï kupö 'ba Nyi Kɔtɔ Laka 'deni miye. Ne gɔ wa'di na 'dɔ do'ja 'ba tulu yida rɔ dë gomo di ziye?

12 Me këdi rɔ ma laka zinni lijë mɔtɔ mo naga nima titeri mo di ziye ne, o'ja dëne gɔ ma 'beze na këdi rɔ dɔ kiteli 'di? Ne ɔɲgɔ ze donyɔ eze kɔri mo dë. Dosa eze ɲgi pili rɔze kinza kebe kuruwö rönï ra mi kɔri 'ba laja laka 'ba Kurisitö nime.

13 Ikalike 'deni laka bɔ ndɔbɔ 'ba mi rö löbu 'ba Boko'ba ëdi konyo kpënni di yayi. Kina bɔ akumu ni gbï ogba kapa 'ba yida ma kumu naga rɔ akonyo zinni.

14 Kina me gbï tara ɲere ze Kurisitö ose 'deni 'dɔ bɔ kuwöwö laja laka abo ga konyo kpënni timo.

15 Ne ɔɲgɔ 'bama monyɔ ama lende mo dë. Kina minza mugu lende nime gbï te bine zö rɔ kpasi. Ma laka mo zö 'dɔ töle ɲgi titi du yaga di dɔ ame 'dɔ bɔ mɔtɔ na kari koyoyo rɔ bo dɔ wa ma 'dɔ moyo rɔma gomo mo tönë ne.

16 Römöyi tuwöwö laja laka 'ba Boko'ba na dë rɔ wa ma 'dɔ moyo rɔma timo.

Ndɔbɔ ma, ma Boko'ba kose zö na. Bu'bu zö ɔdɔ kiya te muwöwö dë.

17 Ɔdɔ muwöwö ɲgi gɔ ako'dɔkɔ mo ti mo'ja bi gomɔ 'ba rɔma ɲgi. Tine mo'dɔ ɲgi kɔzɔ ndɔbɔ ma ki'di ma teyi gɔ ame Boko'ba kolɔ 'deni dɔma ne.

18 Ne tine 'dɔ wa'di na mo'ja rɔ bi gomɔ 'ba rɔma? Omba kina rɔ laja laka 'ba Kurisitö nime zö tuwöwö mo rɔ ma sari kinza bɔtɔ kopi ɔtɔ dë zö gomo, zö to'jɔɲɔ rɔma yaga di bi to'ja bi gomɔ 'ba rɔma.

19 Di mi ame pele minza rɔ atoli 'ba bɔtɔ ne mileki rɔma 'deni yaga rɔ atoli zi bilaka pili rɔ buru 'dɔ mokonyi ma konzi ti'di dönni gɔ lende 'ba Yësu.

20 Zi ma rɔ Yudayi mo ga mileki rɔma gbï yaga rɔ Yudayi 'dɔ tokonyi lijë. Di mi ame minza pele bïci kö'du ki'di 'ba Musa ne mileki rɔma gbï yaga tara mi ndɔbɔ ma tinni gɔ mokonyi lijë.

21 Kina gbï tara zi ma rɔ bɔ löwö naga mileki rɔma yaga rɔ bɔ löwö 'dɔ mokonyi lijë ame ga kinza bïci kö'du ki'di 'ba Musa ne. Tine inza dë du te moro kö'du ki'di 'ba Boko'ba dë. Kö'du ki'di 'ba Kurisitö mbiri dɔma.

22 Mi löngö ma kinza meri mo kitigɔ dë naga mileki rɔma gbï kɔzɔ lijë tara 'dɔ mokonyi lijë. Mileki rɔma yaga mo'dɔ wa pili rɔ ma koriya gɔ loma 'ba bilaka lesi zö tomo lijë yaga.

23 Mo'dɔ wa pili 'deni tara gɔ laja 'ba Kurisitö 'dɔ mo'ja yëyi ma gomo.

24 Ikalike 'deni mi riɲa döli bilaka rɔ ma konzi. Tine pele bɔ ma kɔtɔ na ɲge këdi kari ko'ja kpa közimo. Kina ti ni mɔtɔ iriɲa ti rɔ ma kembe mi loma 'bï 'dɔ ko'ja kpa közi 'ba gomo.

25 Mi lëyë pili mɔtɔ ogbɔ dɔ yida rɔ bo laka gɔ bo ko'ja kpa közi. Rɔ kupö ma 'bënni nime le ka gɔ kpa közi kinza kigabi tɔ. Tine kpa közi ma 'beze nime dëdi dupö rɔze gomo ne ö'bö 'bëni ɲgi rɔ ɲburuɲburu.

26 Kina me mëdi miriɲa 'deni rɔ ma kodɔrɔ milapo bi tote mo. Ma 'deni ɲgi kɔzɔ bilaka ame komba mɔbɔ abo dë ɲgi sowa mi lili yayi ne tara.

27 Monzɔ yida rɔma ga 'deni 'dɔ mɔrɔ njo kitigɔ römöyi kinza kebe ko'jɔɲɔ ma,

ma bo kuwöwö laja laka 'ba Kurisütö mo tönë ra ti kpa közimö kada môtô yayi.

10

Akiyandi Gô Lende 'Ba Akoro

¹ Löndö ma ga, mo'dokö ziye 'do komerike wa ma ko'do rönï zi 'bu ze löbu tönë ga kari ti Musa ne. Lijë nima pili pöli itata 'deni kumu do Yöpö Kasi ti ndinnï.

² Obapatisi lijë pili 'deni ro bo kösö go Musa ga mi pöli ti mini löbu nima.

³ Lijë pili onyo akonyo kotö nima Nyï Kotö Laka ki'di zinnï ne.

⁴ Lijë pili uwë mini kotö nima Nyï Kotö Laka koja zinnï di mi döku mo nima kö'bo nduwë tinnï ne. Omba kina ro Kurisütö.

⁵ Tine pele tara gba döki'di Boko'ba eyi dö ro ma konzi môtô mo ga. Kina töku lijë kileke ngi yi mökö.

⁶ Wa naga nime pili o'do rönni ro akileme zize kinza debeke ra titeri lende kënyë közo 'bënni ma lijë ko'do

⁷ ala dulömuke kpeze gbi zi akoro közo ma 'bënni. Közo ma kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara iya te, "Lijë oloma ngi bi tonyo karama tuwë wa lijë kënyï bi tusi ngala."

⁸ Kinza debeke dö gbi to'do yëri közo ma 'ba ya ë'bënni môtô ga ame ki'di ma kuluku 'butë bi 'butë sowo döömu döökötö (23,000) kölä ngi pili kada kotö ne.

⁹ Kina kinza debeke dö gbi tiyozo nere ze Boko'ba közo ma 'ba ya ma 'bënni môtô ga ame ki'di murë koloma tupö lijë ne.

¹⁰ Kinza debeke dö gbi tonjoro röze közo ma 'ba ya ma 'bënni môtô ga ame ki'di malayika 'ba tölä kupö lijë ne.

¹¹ Wa naga nime pili o'do rönni 'deni zinnï te 'do këdi ro akileme zi ya môtô ga. Kina me kugu 'deni 'do ki'di komo kandi mo zize. Römöyï dedike ma 'beze nime 'deni ngi mi komo köo ame 'deni ngi ro 'ba tako 'ba nburunburu 'ba döliño nime ne.

¹² Kina me botö ame komeri ro bo tégë bo ëdi ro ma köro töro ne, bo ki'di komo bo kandi laka kinza bo kila'ba ra.

¹³ Akiyozo ame ga pili këdi kömö ziyi ne na gbi kömö zi ya ma laki tara. Boko'ba zo nburu ti mi këyi go lende abo kina bo ola akiyozo dö ko'do rönï ziyi môtô kebe

do tigo 'bi. Mi akiyozo bo ti ki'di kori 'ba tolo ro ngi ziyi. Bo ki'di tigo mo ziyi togbo röyi kpamo.

¹⁴ Kina me 'deni ti, kpe löndö ma ame ga mo'ö ye ne, kinza ko'doke öto dö kpe ti akoro.

¹⁵ Mëdi miya ziye kpe ma kikalike lende 'deni igelike ma laka ti ma kënyë mo 'jaa di yimo.

¹⁶ Kösu tönë dulömu dileki yë'di mo zi Boko'ba duwëke di yimo ne na ro, ro kodö'bo zize mi roma Kurisütö. Kina gbi mangolo'bo mo tönë donye yimo donyoke ne na ro, ro kodö'bo zize mi yida ro Kurisütö.

¹⁷ Ze pili donyoke 'deni di mi mangolo'bo kotö nima. Kina me ze pele ro ma konzi nime ze pili 'deni ngi ro akoto.

¹⁸ Ongöke Yudayi ni te, ame ga pili konyo yida 'ba akumu ne odö'bo ngi pili mi yëyi 'ba akumu nima.

¹⁹ Tine wa'di ga na me mëdi miya bine ne? Tara ne akumu zi akoro ni ti akoro mo ro a löbu?

²⁰ Inza tara. Tine miya te, akumu ma 'ba bo kinza kicali Boko'ba ni naga nima lijë ëdi kumu zi Satani. Inza zi Boko'ba. Tine ma mo'dokö dö ziye 'do kodö'boke röye ti Satani.

²¹ Ro ma tondo mo ga na go kuwëke gbi di mi kösu 'ba Kurisütö nere ze kebe kilekike 'böwu kuwëke di mi 'ba Satani? Ro ma tondo mo ga na 'do konyoke di do tarabiza 'ba Kurisütö nere ze kebe kilekike 'böwu konyoke di do 'ba Satani?

²² Gô wa'di? Do'doköke go döki'di bo Kurisütö nere ze kombi röze? Ala domerike 'deni ditigöke kebe bo?

Wa Pili Inza Rö Yëyi

²³ Ti ni môtô kebe kiya te, "Ma ro do ngölö bi to'do wa pili." Ti miya ziyi te, "Ele. Ne tine wa pili inza ro yëyi ziyi." Ze ro do ngölö bi to'do wa pili ro gomo. Tine lijë wa mo naga nima itigo wa dö pili.

²⁴ Kinza ni môtô ko'do wa dö nge tokonyi gbagba yi timo, tine o'do tokonyi lepï yi ga timo.

²⁵ Ni ro do ngölö tonyo yida ame pili kugö ë'bi ne kinza akititi teyi tikali mo.

26 Römöyī ugu 'deni mī buku 'ba Boko'ba, iya te, “Doliŋo nime ti amo ga pili a 'ba ɲere Boko'ba na.”

27 Ɔdo bo ma kinza kikali Boko'ba dē kose yi tari liŋo 'bēni, wa ame ko'de kōmōyī ne onyo ŋgī. Kinza kititi dē.

28 Ne odo boto moto kiya 'deni molo zīyī te, “Wa nima umu zi akoro,” kinza konyo dē. Römōyī bo omeri lende 'deni ti mī bo ro akonyo nima.

29 Nī na dē komeri 'do tikali mo, tine bo nima na.

Tine motoga ti kiya te, “Go wa'di na 'do lende 'ba bo moto kota ma di bi tonyo wa ame ma ro do ngölö tonyo mo ne?”

30 Ɔdo mileki yē'di mo 'deni zi Boko'ba 'do bo mo kiya kpēni romo tondo?”

31 Ne ro ma laka ɔto ame ko'do ala konyo kuwē gbī ne, o'do pili zi Boko'ba kilēlu bo gomo.

32 Kinza ki'di loma 'bī dē kebe ko'de lende zi ma ro Yudayi gbī ti ma ro bo löwö mo ga ala zi kanisa 'ba Boko'ba.

33 O'do kozo ma mo'do, miteri tūyēyī dōki'di ma konzi pili ti wa ame ga mēdi mo'do ne. Mo'do dē zi gbagba ma, tine mo'do zinnī ma konzi pili 'do komo lijē di mī tolē.

11

1 Kpe ogbake görö dōma gbī kozo ma 'bama ame mogba görö do Kurisitō ne.

Toro Kurisitō

2 A nime ki'di mēdi mubī gōye ne römōyī ēddike nduwē ro tomeri ma, kōsōke go akiyandi ma mo tōnē moto ziye ne.

3 Ne mo'doko ziye 'do kikalike ame gbī laka, Kurisitō na mbiri do botōni. Kina mē'dē na mbiri do 'ja. Kina Boko'ba na mbiri do Kurisitō.

4 Kina me botōni ame kēdi kumōtu ala kiya lende 'ba Boko'ba ti wa do bo ne odo laŋa 'deni ro Kurisitō ame kina mbiri do bo ne.

5 Kina gbī 'ja ame kumōtu ala kiya lende 'ba Boko'ba ro do sari ne odo laŋa 'deni ro bo ame mbiri dōni ne. Ti kēdi zini ro, ro kaya ma löbu. Loko 'deni kozo 'ja ame kopō dōmo yaga ne.

6 Ɔdo 'ja mo ko'doko tudōdu wa dē dōni ma laka mo loko kinŋenŋe gbō yaga. Ne

kozo ame do kinŋenŋe ni ti do kopō ro, ro kaya zi 'ja ne, ma laka mo loko kudōdu wa dōni.

7 A moto inza ame 'do ki'di botōni kudōdu wa do bo römōyī bo ro akileme kinē ro löbu 'ba Boko'ba. Tine 'ja 'bēni ro akileme ro löbu 'ba botōni.

8 Römōyī botōni na dē ko'ba di mī yida ro 'ja, tine 'ja na ko'ba di mī yida ro botōni.

9 Kina o'ba botōni dē gbī go lende 'ba 'ja, tine 'ja na ko'ba go lende 'ba botōni.

10 Go kö'du mo na mī mötu ala mī tiya lende 'ba Boko'ba zi 'ja 'do kudōdu dōni teyi ro akileme 'ba kōzi kakpa 'ba mē'dē ni di komo malayika.

11 Tine ma di zize ze ma ro akoto ti Kurisitō ɲere ze nime, botōni ɔco dē di ro 'ja kina 'ja ɔco dē gbī di ro botōni.

12 Kozo ame pele ko'ba 'ja di mī yida ro botōni ne, 'ja na 'deni le'jete kēdi köyö botōni. Kina wa pili ako di zi Boko'ba.

13 Tine kpe na go kiyake e'be ti yayi. Ɔdo tara ne ēdi ro ma laka zi 'ja 'do kumōtu ro do sari?

14 Akikali iyandi wa 'deni timo te, odo sunē dōyī nī ame ro botōni ne kidakpa kulōwö nima laŋa na.

15 Ne ma 'ba 'ja, odo sunē dōnni kidakpa kulōwö nima tele na. Boko'ba i'di sunē kidakpa nima 'deni zinnī 'ja ro bi 'ba akudōdu do.

16 Ne odo bo mo kebe kowasa lende ma 'beze nime, dōlētī ma 'beze ti 'ba kanisa 'ba Boko'ba na me ŋge diya 'deni.

Akonyo 'Ba Ʋere

(MT 26:26-29; MK 14:22-25; LK 22:14-20)

17 Tine mī ndose naga nime a moto mubī gōye dē. Römōyī odo kotōjike dōye mī mötu 'be mo tōnē 'do kēdi ro ma laka ne, tine uyike za 'böwu yaga ro a kēnyē.

18 Ma dogba mo muwö tēgē mī mötu 'be 'ba kanisa ro koza ebe kusu rōni za yimo.

19 Momeri ti kēdi ŋgī tara römōyī go kileme ma dōki'di Boko'ba kēyī romo mo ga.

20 Mī kpa kototo 'be 'do konyoke ŋgī to ro, ro kodō'bo 'ba Kurisitō ɲere ze mo ne inza yo.

21 Römōyī di bi tonyo mo moto ile'de ŋgī molo tōti ro akonyo ma 'bēyī. Ya moto

ga kari ma 'bënni ngi ti 'bö, tine moto ga konyo 'bënni 'deni ngi kitëkpë, layi kupö moto ga.

²² Wa'di ga na tara? Inzake ti liño tonyo kpeye tuwë wa di teyi? E'be nima kanisa 'ba Boko'ba na ko'dokoke titi'ja mo todo laña ro bo lisa mo ga? Wa'di na kiterike go miya ziye gomo? Tëgë 'do mubi goye? Lipo, mubi goye oto dë.

²³ Römöyï akiyandi nime ako zö di zi Yësu Kurisito ñere ze na me mëdi mololo ziye. Mi korondo nima ki'di közi bo zi turu teyi ne, bo ogba mangolo'bo ngi

²⁴ kileki yëe'di mo zi Boko'ba bo konye yimo kiya te, "Ame na ro yida roma ame ki'di 'deni goye. Kina ti o'doke nduwë te tomeri ma timo."

²⁵ Kina gbi 'böwu di pötö akonyo 'deni na bo kogba kösu ngi kiya te, "Akuwë nime na ro lömu ma la'ja 'ba Boko'ba ma korö 'deni do roma ma. Kina ti odo këddi kuwëke, o'doke nduwë te tomeri ma timo."

²⁶ Kina odo kotoke tonyo mangolo'bo nima kuwëke gbi nduwë te di mi kösu nima ëddike ro tuwöwö lende 'ba tolë 'ba ñere Yësu timo ñbö bo kileki kako dolinjo bine.

²⁷ Kina ni bo ame këddi konyo mangolo'bo 'ba ñere Yësu kuwë di mi kösu abo nime ngi tara kinza lende koro mo ne, yida ro bo ti roma mo nime na këddi ë'bi 'deni ka ro tuburu bi mo.

²⁸ Ni moto omeri kongö röyi titi na 'jaa 'do konyo kuwë di mi kösu nime.

²⁹ Römöyï ni bo ame këddi konyo 'bëyi kuwë ngi tara di mi kösu nime kinza meri ma kodoro mo ne, burë na ka këddi ko'de ë'bi döyi.

³⁰ Go lende mo na ma, ma konzi 'beye moto ga 'deni ngi ro korö'bo ro, ro ko'ö moto ga kolë 'deni ne.

³¹ Ma kiya te dëdi dodoro ke bicï lende ra roze laka dëne Kurisito inza kodoro bicï mo roze.

³² Ne tine bo odoro bicï lende 'deni roze bo kodo karama yaga daze kinza Boko'ba kodo'bo ze ra kotö kote daze ti dolinjo nime.

³³ Kina me mëdi miya ziye löndö ma ga, odo kotonike doye 'deni tonyo akonyo 'ba ñere Yësu, odake roye.

³⁴ Ne odo ni moto këddi ro 'bö onyo kpëyi molo di liño 'bi kinza Boko'ba kari kodo karama ra döyi go tako mi kpa kototo nima. Tine lende moto naga nima ti modoro gomo 'jaa odo mömö 'deni ziye yayi.

12

Kpa Közi Ki'di 'Ba Nyi Kotö Laka

¹ Kina ame ziye kpe löndö ma ga, wa nime ro kpa közi ki'di 'ba Nyi Kotö Laka ne, mo'doko ziye 'do kikalike laka.

² Ikalike 'deni tönë gba bine kinza ki'dike doye dë go lende 'ba Boko'ba ne, a ma yawa naga a'da ye ngi ki'di ye toro akoro ni ame ga ngi ro toku kinza kilende dë ne.

³ Kina me mëdi miya ziye bo ame këdi kilende ti tigo 'ba Nyi Kotö Laka ne inza kebe kpe kogboki kiya te, "Jo komo nima döyi ne Yësu." Kina gbi boto inza ko'bo tiya mo te, "Yësu na ro ñere," tine nge ti tigo 'ba Nyi Kotö Laka.

⁴ Bine kpa közi ki'di 'ba Nyi Kotö Laka ëdi pili ro 'beri'beri, tine bo Nyi Kotö Laka ma ki'di mo nge kotö.

⁵ Kori 'ba laja 'ba Kurisito ñere ze nime gbi pili ro 'beri'beri. Tine bo Kurisito ñere ze mo nge kotö.

⁶ Tigo 'ba to'do ndobo pili ro 'beri'beri. Tine bo Boko'ba bo ki'di mo zi bilaka pili nime nge kotö.

⁷ Ziyi ni moto Boko'ba i'di ro Nyi Kotö Laka abo ame ngi ko'bo tokonyi bilaka 'ba kanisa abo ga pili ne.

⁸ Nyi Kotö Laka i'di ziyi moto ro akikali tuwöwö lende. Tine ma 'bëyi moto bo kotö mo nima i'di ziyi ro tiyëti mo laka.

⁹ Ma 'bëyi moto bo i'di ziyi ro ti'di döyi laka go lende 'ba Kurisito. Tine ma 'bëyi moto bo kotö mo nima i'di ziyi ro tigo 'ba akilenjo.

¹⁰ Ma 'bëyi moto bo i'di ziyi ro to'do go kotö. Tine ma 'bëyi moto bo kotö mo nima gbi i'di ziyi ro tumë lende 'ba Boko'ba. Kina bo kotö mo nima na gbi këdi ki'di yi ni moto tikali lende ma yala na ro 'ba Boko'ba tine ma yala na kinza ro 'ba Boko'ba. Ma 'bëyi moto bo i'di ziyi ro tilende ro kpa löwö. Tine ma 'bëyi moto

bo koto mo nima i'di ziiyi ro tiiyeti mi 'jo 'ba lende mo.

¹¹ Tine bo Nyi Koto Laka koto kpoki nime bo na me pili ko'do wa naga nime ne. Bo i'di kpa koozi nime pili ro 'beri'beri zi bilaka ro kotokoto kozo ma bo ko'doko.

Kapa 'Ba Yida Ro

¹² Tine Kurisitö edi kozo yida ro ame pele koto kapa mo ga nbanji ne tara. Kapa nima konzi pele nbanji tara nima lijje pili yida ro koto nima na.

¹³ Kina gbi tara ze nime pili, Yudayi ni ti bo lowo mo ga ti atoli ni ti ma kinza ro atoli ni pili, obapatisi ze 'deni ti bo Nyi Koto Laka tedi ro yida ro koto. Ze pili duweke 'deni di mi bo Nyi Koto Laka koto nime.

¹⁴ Kozo ma kongoke yida ro inza nge koto, kapa mo ga nbanji.

¹⁵ Me odo ndi kenyi kebe kiya te, "Minza ama ro kapa 'ba yida ro romoyi ma koozi na de." Tara ne lende nime ti ki'di bo ngi yaga kinza kpe ro kapa 'ba yida ro?

¹⁶ Ala odo mbili kenyi kebe kiya te, "Minza ama ro kapa 'ba yida ro romoyi ma komo na de." Tara ne lende nime ti ki'di bo ngi yaga kinza kpe ro kapa 'ba yida ro?

¹⁷ Me odo yida ro pili na kedii nge koto ro komo ti kuwo lende tondo? Ala odo kedii nge pili ro mbili ti kume wa tondo?

¹⁸ Tine Boko'ba iyija kapa 'ba yida ro naga nime pili te go ako'doko abo.

¹⁹ Ma kiya te kapa ma koto na nge pili kedii dene a moto kideki ro yida ro inza.

²⁰ Kina kozo ame dongoke, kapa pele nbanji tine yida ro koto nima na.

²¹ Kina me komo inza kikali tiya mo zi koozi te, "Ari yayi mo'doko yi de." Kina do inza kikali tiya mo gbi zi ndi te, "Ni, ari yayi mo'doko yi de."

²² Tine kapa 'ba yida ro naga nime pili dedii diyake te inza ro a kembe ne, odo lijje kinza yida ro inza ko'bo to'do oto.

²³ Tine kapa ame mo ga tone dongoke kinza ro a bota oto ne kina debe doroke za 'bowu yaga ro do kiteli. Kapa ma tone mo ga kine mo ga kaya ro ne na za 'bowu dongoke domo kulowo.

²⁴ Tine kapa ma yaga kele naga nime boto onyo lende mo de.

Boko'ba odo'bo kapa 'ba yida ro 'deni na ma ki'di konjo do ma kinza ro a bota oto mo ga,

²⁵ kinza ndoji kedii ra yaga mi longgo yida ro. Tine go lijje kapa mo naga nima pili ko'bo ga ronni ro akoto.

²⁶ Kina odo a moto ko'do kapa moto 'deni kapa ma laki naga nime pili gbi yaga ro ma ko'bo. Odo kilulu kapa moto kapa ma laki naga nima pili enyi gbi bi tiliya.

²⁷ Kina me kpe na ro yida ro Kurisitö. Tine kpe pili ni moto ro kapa bo moto.

²⁸ Kina me Boko'ba kiyija ye 'deni tara mi kanisa abo. Dogba mo bo i'di bo laja mo ga. Riyo mo bo i'di bo kume lende ni. Mota mo bo i'di bo komo kiyandi ni kina ki'di bo to'do go koto ni. Kina bo kebe ngi tiyija ya ama ga nati, bo akilejo ni ti bo to'do konyi ni ti bo do kanisa ni ti bo tilende ro kpa lowo ni.

²⁹ Kpe pili inzake nge ro bo laja ala ro bo kume lende ala ro bo komo kiyandi. Kpe pili inzake ti koozi kakpa 'ba to'do go koto

³⁰ ala 'ba tilejo rako'bo ala 'ba tilende ro kpa lowo ala 'ba tiiyeti mi 'jo 'ba lende mo.

³¹ Kpe, laka miye ngi mbiri ro ma kombi go kpa koozi ame ga kulowo ro do kiteli ne. Tine a moto ma kulowo ro do kiteli mo ti mileme 'deni ngi ziye, bo na ro ako'bo.

13

Ako'bo

¹ Kina me ni moto odo kikali pele tilende kpa bilaka lesi ti kpa malayika, tine ni ngi ro ma sari kinza ako'bo ti keddi eb'i ka ngi kozo biro lalaja ni ti kaliseye ma kudu kulowo naga tara.

² Odo keddi pele ti tigo 'ba tumé lende 'ba Boko'ba keddi pele ti akikali 'ba wa pili kikali wa ma ro ma kusu naga, meri 'bi ko'bo pele tiyese doku ma lobu naga, tine odo kiya te kinza ti ako'bo, inza du te ro oto.

³ Odo koza eb'i ga pele pili yaga ki'di yida royi gbulungu domo ro akonma, odo kiya te kinza ti ako'bo inza ko'do oto lipo te ziiyi.

⁴ Ako'ɔ na rɔ lende këyi ni ti lende laka. Ako'ɔ inza ti mi kombi ala dɔ kombi ni ti tubötö rɔ.

⁵ Ako'ɔ inziri dë. Yimo ututu dë. Döki'di mo apa dë gbï. Ako'ɔ inda'ba tiyeli dë.

⁶ Kina bo inza gbï rɔ lɔŋɔ ti lende kënyë, tine lɔŋɔ abo nge ti lende ma kodoro.

⁷ Ako'ɔ ombi ma 'ba bo gomɔ 'ba wa pili kö'bö ti'di dönï ti kɔmɔ ki'di ti mi këddi mo pili.

⁸ Ako'ɔ ote rönï dë kɔzɔ 'ba kpa közi naga nima. Tumë lende ni ti kiteli. Tigo 'ba tilende rɔ kpa löwö ni ti kiteli. Kina akikali ni gbï ti kote rönni.

⁹ Römöyï akikali ma 'beze nime ti tumë lende mo ga kpaki ti boti rɔmo.

¹⁰ Tine ɔdɔ kiya te ma laka kinza boti rɔmo mo kömö yɔ kina ma ti boti rɔmo tönë ga ti kölu ngï yaga.

¹¹ Tönë mëdi gba rɔ kole titi ne, meri ma ti lende ma pili kɔzɔ 'ba kole titi. Tine ɔdɔ kɔmɔ ma kɔpɔ 'deni mola gɔ lende dɔ kole titi ngï pili yaga.

¹² Kina me ma giri nime dëdike gba rɔ tonɔ Boko'ba nyuru kɔzɔ di mi mandara. Tine yayi ti donɔke bo 'deni te di dɔ kɔmɔ di dɔ kɔmɔ. Ma giri nime gbï mikali bo nge gba mbowa, tine yayi ti mikali bo 'deni ngï pili kɔzɔ ame bo Boko'ba kikali ma pili ne.

¹³ Kina me miya 'deni ziye lijë wa mota naga nime ti'di dɔ gɔ lende 'ba Boko'ba ti kɔmɔ ki'di mo ti ako'ɔ ti kö'bö ngï nburu. Tine ma rɔ dɔ kiteli mo kina rɔ ako'ɔ.

14

Tilende Rɔ Kpa Löwö

¹ Ako'ɔ na ki'dike këdi dɔgba kɔmoye. Kina i'dike miye gbï këdi mbiri gɔ kpa közi mɔtɔ ga 'ba Nyï Kɔtɔ Laka, ma rɔ dɔ kiteli mo 'ba tigo 'ba tumë lende abo 'ba Boko'ba nima.

² Bɔ ame këdi kilende rɔ kpa löwö ne inza kilende zi bilaka lesi, tine nge zi Boko'ba römöyï botɔ mɔtɔ uwö mi kpa bo dë. A ma kinza kikali naga na ma Nyï Kɔtɔ Laka këdi ki'di bo kiya.

³ Tine bɔ ma kumë ma 'ba bo lende 'ba Boko'ba nima ëdi kilende 'ba bo zi bilaka lesi ki'di konyi koco mi këddi teyi.

⁴ Bɔ ame këdi kilende rɔ kpa löwö ne okonyi 'bëni nge rɔ gbagba bo. Tine ma kumë 'ba bo lende 'ba Boko'ba nima okonyi bilaka 'ba kanisa ngï pili.

⁵ Kina me mo'doko ye pili 'dɔ kilendeke rɔ kpa löwö. Tine a ma mo'doko ziye rɔ dɔ kiteli mo na rɔ lende kumë. Bɔ ame kumë lende 'ba Boko'ba ne, bo na mbiri di dɔ ma kilende rɔ kpa löwö. Tine nge ɔdɔ bɔ mɔtɔ kiyëti mi 'jɔ 'ba lende mo 'dɔ kokonyi bilaka pili 'ba kanisa.

⁶ Löndö ma ga, me tönë mako ziye yayi ne, ma mëdi milende ra rɔ kpa löwö dëne ti mokonyi ye tondo ga? O'ja mo'de ngï rɔ akileme mo ti akikali mo ti lende kumë mo gbï ti akiyandi mo 'di.

⁷ Me a ma kinza didi naga nime pele kɔzɔ more ni ti tɔmo ni ne, ɔdɔ kingelo yimo dë laka yë na ti kuwö yimo?

⁸ Me ɔdɔ bɔ kanya kome tɔtɔti dë laka yë na ti kileŋo rönï ndö koda dɔ ya?

⁹ Kpe na gbï tara. ɔdɔ kebe kilende rɔ kpa löwö bilaka kuwö yimo dë 'dɔ lijë kikali tondo? Eddi kilende ë'bi ka ngï mi lili.

¹⁰ Mi dɔliŋɔ bine kpa bilaka na me ga pili nbanjɔ rɔ gege ti 'jɔ 'ba lende mo ga.

¹¹ Tine ɔdɔ muwö mi 'jɔ 'ba lende mo dë ma 'deni rɔ bɔ löwö zi bɔ kiya mo tɔ nima. Kina bo 'deni gbï yaga rɔ bɔ löwö zö.

¹² Ne dëne kɔzɔ ma 'beye nime kiterike kpa közi 'ba Nyï Kɔtɔ Laka kulöwö ne, ma laka mo 'dɔ kogboke rɔye tokonyi bilaka 'ba kanisa.

¹³ Kina me ni ame këddi kilende rɔ kpa löwö ne, ititi Boko'ba ki'di yi gbï tiyëti mi 'jɔ 'ba lende mo.

¹⁴ Römöyï ma 'bama ɔdɔ mumötu rɔ kpa löwö döki'di ma na nge këdi kumötu, tine meri 'ba dɔma o'ja ɔtɔ dë di teyi.

¹⁵ Ne tine gɔ mo'dɔ tondo? Ti mumötu ti döki'di ma gbï ti meri 'ba dɔma. Ti moba ngala ti döki'di ma gbï ti meri 'ba dɔma.

¹⁶ Me ɔdɔ kileki yëë'di mo nge ti döki'di yi zi Boko'ba 'dɔ bilaka ama ga yayi ne ko'dɔ "Amini" tondo gomo kinza ma bo kikali wa ma këddi kiya mo dë?

¹⁷ Mɔtɔga mötu 'bi nima ti këdi rɔ ma laka, tine bɔ ama tiyi ne o'ja ɔtɔ dë di teyi.

18 Ne ma 'bama mileki yëë'di zi Boko'ba gɔ ame milende kpa löwö kebe ye.

19 Tine ma di mi kanisa tilende mbowa ti meri 'ba dɔma ti kpa ma kuwö yimo naga na mo'doko tiyandi ya moto ga timo. Ame na ro do kiteli zo di do tilende kulöwö ro kpa löwö.

20 Löndö ma ga, kinza komerike lende de kozo kole titi. Tine ilekike roye nge ro boyi titi zi lende kënyë. Meri 'be i'dike këdi ro 'ba bulöbu.

21 Mi buku 'ba Boko'ba iya 'deni te, "Ti moja bo löwö tilende zinni lijë bilaka ma naga nime. Ti milende zinni ro kpa löwö. Tine pele lijë inza kuwö dɔma."

22 Kina me dikalike 'deni tilende ro kpa löwö nima i'di ro akileme zi ma kinza ki'di dönni de go lende 'ba Boko'ba naga. Tine inza zi ma ki'di dönni 'deni. Kina tumë lende i'di ro akileme zi ma ki'di dönni go lende 'ba Boko'ba naga, inza zi ma ki'di dönni de mo ga.

23 Me odo kpe bilaka 'ba mi kanisa pili kebeke ngi bi tilende ro kpa löwö na bo moto ame kinza ro 'ba kanisa ne kako kodo yayi, bo ti kiya de te kpe nöki na? Ne bo ame ki'di döni de gba go lende 'ba Boko'ba ne

24 odo bo kodo ko'ja kpe pili këddike tumë lende 'ba Boko'ba, wa ame ga bo kuwö ne edi komba döki'di bo ngi bo komeri go lende kënyë abo ga. Lende ma bo kuwö nima na ti kote burë abo ngi

25 koja lende kënyë ma döki'di bo pili yaga bi kopɔ, bo ti kolodo bëri tumötu Boko'ba kiya te, "Boko'ba edi ngi mi löngö ye."

A Ma Kodɔro Mi Kanisa

26 Löndö ma ga, a ma miteri ziye na me. Odo kotonike dɔye 'deni mi motu nima moto koba ngala, moto kiyandi wa, moto kiyëti go akileme ma këdi ko'do röni, moto kilende ro kpa löwö, moto kiyëti mi 'jo 'ba lende mo. Tine i'dike ko'do wa pili ro konyi ro go ro.

27 Ne odo moto ga këdi kilende ro kpa löwö, i'dike lijë këdi nge kozo riyo ala mota tara. Kina 'do lijë kilende gbi ro kotokoto ki'dike bo moto kiyëti mi 'jo 'ba lende mo.

28 Ne odo bo kiyëti kpenni kinza i'dike lijë kudumö ma 'benni ngi, lijë kilende nge ti minni zi Boko'ba.

29 I'dike ma riyo ala mota ame ga ro bo kumë lende 'ba Boko'ba ne na kilende moto ga kuwö ma 'benni nge tara kitemo gomo.

30 Ne odo Boko'ba ki'di lende abo ngi mi bo moto di mi kpa kototo yayi, bo ma këdi kilende dogba mo nima kudumö ma 'ba bo ngi gbo yaga.

31 Kina ti kpe pili kiyëti lende 'ba Boko'ba ro kotokoto 'do kiyandi ma konzi pili ki'di mi këddi teyi.

32 Bo kumë lende ni ko'bo titi togbo do a ma këdi kodo di kpenni.

33 Römöyi bo Boko'ba inza ro bo akirasi. Bo ro bo lende këyi.

Kina me mi kpa kototo 'ba bilaka 'ba Boko'ba pili

34 kinza 'ja kusë de ti lende. Kola lijë de kilende römöyi kö'du ki'di 'ba Musa iya 'deni tonë bine te, "A moto ro 'ja kinza mbiri do botoni."

35 Odo lijë ko'doko tikali a moto lijë kari kititi më'de nni ga 'jaa di linjo. Odo 'ja mo kusë ti lende mi kpa kototo 'ba kanisa loko odo ro kaya 'deni röni.

36 Mikali de, e'be nima go ame lende 'ba Boko'ba kisasi kako di ziye ne? Ala go ame e'be kako nge ziye ne?

37 Ne odo ni moto kiya royi tégë ro bo kumë lende ro bo këdi ti kpa közi 'ba Nyi Koto Laka ikali a nime mugu ne na ngi ro kö'du ki'di 'ba Kurisito nere ze.

38 Botɔ ame kuwö do kö'du ki'di nime de ne kinza ni moto kuwö do bo de.

39 Kina me ti löndö ma ga, tumë lende mo na ki'dike döki'di ye gomo. Tine kinza ko'jonoke go tilende ro kpa löwö de.

40 Wa pili o'doke ro kpa koriya.

15

Todo 'Ba Kurisito Di Mi Tole

1 Kina me ti löndö ma ga, mo'doko tileki tiya go laja laka tonë muwöwö 'deni bine ne gbi ziye. Ame kina kinda'bake 'deni koroke kitigo timo mi meri 'be ne.

2 Ama kina ro laja koto laka mo ma muwöwö ziye. Kina ti komo ye ngi timo di mi tole odo kinda'bake ki'dike dɔye

laka gomo. Ne odo kinza tara, omba i'dike e'be doye 'deni ka ngi gomo ro beti.

³ Ma ro do kiteli mo ma muwo mololo gomo miya ziye mo na me, Kurisitö ole 'deni go lende kenyë ze ga kozo ma kugu molo mi buku 'ba Boko'ba tara.

⁴ Usu bo 'deni tine bo enyi 'deni kodo yaga di mi tole mi to'do do mota kozo ma kugu yayi.

⁵ Kina bo odo 'deni kileme ro bo zi Pitöro. Bo ileme ro bo gbi zi bo laja abo ga ma 'butë domoriyo.

⁶ Kina bo kodo gbi kileme ro bo zi bo kuwo lende abo ga ma konzi kozo kuluku 'butë (500) tara pili bi koto, ame ma konzi moto mo ga kedï gba ti komönni ko'ja kabate ne. Ala odo moto ga ti kole 'deni pele.

⁷ Kina bo odo kileme ro bo zi Yakoba, gbi zi bo laja abo moto ga pili.

⁸ Tine ma ro nburunburu mo pili na bo kari kodo ngi zo ma ame ro kole köyo kinza ko'de bi do oto de mo nime.

⁹ Ma na 'bama ngi woti ro bo laja ame mo du kinza ro oto ne. Mo'bo de 'do kidëki ma ro bo laja 'ba Kurisitö. Römöyi moloma pa ro to'do közi kasi zi kanisa 'ba Boko'ba.

¹⁰ Ne tine ti mi keyi 'ba Boko'ba na me ma 'deni te ne. Kina gbi mi keyi nima ilikö de ngi tara ro yawa, römöyi ma na mo'do ndobo ngi kebe bo laja ma laki pili. Tine ndobo ko'do ma na de. Mi keyi 'ba Boko'ba na ko'do ndobo to.

¹¹ Kina me odo kedï pele ro ma kako di zo ala di zinni lijë ma ro bo laja moto mo naga nime kina kpaki ro wa ma duwöwö mo ame ki'dike doye 'deni gomo ne.

Todo 'Ba Töku Di Mi Tölë

¹² Kina me laja pili ma duwöwö iya te Kurisitö odo 'deni yaga di mi tole. Ne ro ma tondo mo na ya ma 'beye moto ga kedï kiya 'benni 'böwu te töku inza kindini kpe?

¹³ Ne odo kedï ro ma laka, omba Kurisitö indini de du.

¹⁴ Kina odo kindini Kurisitö de gbi yaga di mi tole a moto inza kpe ame go duwöwö. Kina a moto inza kpe gbi ziye ti'di doye gomo.

¹⁵ Kina ma ro do kiteli mo ti kileme ze ngi dunzo beti 'deni kpa Boko'ba. Römöyi

diya 'deni te Boko'ba indini Kurisitö 'deni yaga di mi tole. Ne odo kedï 'deni ro ma laka töku kindini de indini Kurisitö de ma?

¹⁶ Römöyi odo kindini töku de indini Kurisitö de gbi.

¹⁷ Kina odo kindini Kurisitö de meri 'be ame ki'dike doye gomo ne 'deni ka ngi bi sari, wali 'ba lende kenyë 'be edi gba doye.

¹⁸ Kina lijë ame ga kö'do 'deni mi Kurisitö ne ölu 'deni gbi.

¹⁹ Kina me odo komo ki'di ze go Kurisitö nime kedï 'deni nge go loma 'ba dolingo nime, lisa ma 'beze na ngi 'deni kulöwö nati.

²⁰ Ne lende ma ro ma kodoro mo na me, indini Kurisitö 'deni di mi tole. Bo na 'deni ro dandende 'ba todo di mi tole zi ame ga pili kedï kole ne.

²¹ Römöyi kozo ame bilaka lesi na ko'de tole ne, kina me 'deni gbi bilaka lesi na ko'de todo di mi tole.

²² Kina kozo ame ma konzi kole 'deni koto ti Adama ne tara ma konzi ti kodo gbi yaga di mi tole koto ti Kurisitö.

²³ Mi tumu ame mo ngi ro ma kodoro ziyi moto ne, Kurisitö na 'deni ro kole dandende 'ba todo di mi tole. Kina 'jaa 'do kiyija ame ga ro 'ba bo 'ba Kurisitö ne ti mi kada 'ba tako abo.

²⁴ Kina nburunburu 'ba dolingo mo tonë ti komo ngi nati. Kurisitö ti ka'da wa pili ma ro löbu do dolingo nime ti ma ti közi kakpa ti bo tigo mo ga ngi pili kogba nere löbu ki'di zi Boko'ba 'bu.

²⁵ Römöyi bo Kurisitö na Boko'ba ki'di 'deni molo 'do kedï ro bo do dolingo nime nbö bo ka'da bo ya abo ga ngi pili.

²⁶ Tine bo ya ma nburunburu ma 'do ka'da mo tonë na ro tole.

²⁷ Buku 'ba Boko'ba iya 'deni te, "Boko'ba i'di bo ka'da wa pili 'deni." Tine wa pili nime kiya te bo a'da ne, Boko'ba inza yimo. Römöyi Boko'ba na ki'di bo ka'da wa pili mo naga nima.

²⁸ Kina odo bo ka'da wa pili 'deni bo kole gbi ti kileki ro bo beri bi ndi Boko'ba ame ki'di wa pili 'deni bi ndi bo beri ne. Kina go Boko'ba na kedï ngi nati ro bo do wa pili.

29 Ne gɔ wa'di na bilaka kēdi ko'do bapatisi ti möyi töku 'bēnni ga gomo? Ma kiya te tɔdo di mi tölē kinza yɔ ti ko'do bapatisi ti möyi töku ni gɔ wa'di?

30 Ne kina me gɔ wa'di na dilana 'beze roze ngi nburu tombi gomo?

31 Löndö ma ga, ma 'bama ngi ro komo lëndö mi tölē. Do kombi ma gɔye mi loma ze mi Kurisitö nɛre ze na me kēdi ki'di ma miya wa naga nime pili te ne.

32 Ma mēdi ra nge ro yida ro 'ba dɔyayi nime dēne ti mo'do ya ti kuruku 'ba mökö naga nime di Epeso bine ne ka gɔ wa'di? Wa'di ga na ti mo'ja di gomo? ɔdo kiya te töku ni kindiñi dē kpe kɔdo yaga donyoke eze kpeze ti tɔne duwēke römöyī tilēndö dēdi dölēke kɔzo ma tönē kiya rōni ne.

33 Kpe, kinza kölūke lende dē. Ro ma laka kɔzo lende mumē tönē, lēpi kēnyē ēdi kirasi lende laka 'bi.

34 Ilekike komerike dɔye kolake gɔ lende kēnyē yaga. Mēdi miya nime ro lanja roye römöyī ya mɔto ga yayi ikali Boko'ba dē.

Kinë Ma Kēdi Kɔdo Timo Di Mi Tölē

35 Ya mɔto ga ti kileki kiya te, "Ti töku ni kɔdo tondo mo ga? Kinē ma tondo mo ga na 'do lijē kɔdo timo?"

36 Ti miya te, ni rumö nime, kupö ɔdo kogba kidiyē mi yayi, ēdi kölē titi gba na 'jaa kötu.

37 Tine ma kidiyē mo tönē inza ro ma kötu mo nima pili. Kupö na nge ngi kidiyē e'bi ro siliñbi. Mɔto ga bo abo ro 'jo nyönyu ala 'jo 'ba a mɔto.

38 Kina Boko'ba kogba kinē ame bo ko'doko abo ne ki'di zi kupö nima kötu timo. Kupö pili ro gomo bo i'di kinē teyi ro ame ga koriya timo ne.

39 Kina me kinē wa ame ga pili ti didi yimo ne inza koto. Bilaka lesi ti kinē ma 'bēnni 'beri. Yēri ti ma 'bēnni 'beri. Yali gbī ti ma 'bēnni 'beri. Kina kenze ni gbī ti ma 'bēnni ga 'beri.

40 Kina me kinē a ma mitoro 'beri. Kinē ma mi dɔyayi bine gbī 'beri. Kina tele 'ba a ma mitoro 'beri, ma 'ba mi dɔyayi bēri bine gbī 'beri.

41 Kada ti tele ma 'bēni, nyepe gbī ti ma 'bēni kina kēlu ni gbī ti tele ma 'bēnni ga.

Tine pele di mi löngö kēlu naga nima tele mo ga ēdi gbī pili ro gege.

42 Kinē tele nime na ti kēdi tara zi töku ame ga kɔdo di mi tölē ne. Töku ame kēdi kusu 'deni ne ngi ro yida 'ba yayi, tine ɔdo kɔdo 'deni yaga enme dē kpe.

43 Mi tusu mo ēnyē e'bēni 'deni ngi yaga tigo mo to kinza kpe. Tine ɔdo kɔdo 'deni ele ngi nburu ti tigo ro mbēmbē.

44 Mi tusu mo ro yida ro ma sari nime, tine ɔdo kɔdo 'deni ngi ro 'ba Nyi Koto Laka.

Kina kɔzo ame dikalike yida ro ma sari nime kēdi ne, omba yida ro 'ba Nyi Koto Laka ēdi gbī tara.

45 Römöyī buku 'ba Boko'ba iya 'deni te, "Bilaka ma dɔndende mo tönē ro Adama ne o'ba 'deni ti didi yimo." Tine Adama ma nburunburu mo na 'ba bo ro bo ti'di didi.

46 Dongoke 'deni bine yida ro ma Nyi Koto Laka ki'di na dē titi kako dɔgba, tine yida ro ma sari nime na kako dɔgba.

47 Adama ma dɔndende nima o'ba di mi lupu 'ba dɔyayi. Tine Adama ma ro mi riyö mo ako ma 'ba bo di mitoro.

48 Kina me ya ame ga mi doliño ne ngi kɔzo bo ma ko'ba di mi lupu nima. Tine ya ame ga mitoro ne ngi kɔzo bo ma kako di toro mo nima.

49 Kina kɔzo ame doloke kinē 'ba bilaka ma ko'ba di mi lupu 'deni roze ne, kina gbī tara yayi ti doloke kinē 'ba bilaka 'ba dɔyayi 'ba mitoro 'deni roze.

50 Löndö ma ga, wa ame mēdi miya ziye ne na me. Wa ame ga ko'ba kēdi ti roma ti yida ro ne inza ti gɔ bi mi nɛre löbu 'ba Boko'ba. Kina ame ro yida 'ba yayi ne inza ti gɔ bi mi doliño ma kote rōni dē kö'bö ro nburunburu nima.

51-52 Uwöke lende kusu nime to ma. Ze nime pili dinza dölēke ngi 'doyi yaga. Tine ɔdo biro tɔtɔti ma nburunburu mo tönē na kudu yɔ ngi kpiliñi kɔzo kömöyī ame komba ne te na ze nime pili dēdi duyike roze ngi yaga welo. Römöyī ɔdo biro tɔtɔti nima kudu yɔ na töku ni kēdi kɔdo ngi ti yida ro ame kenme dē kpe ne. Kina kēdi kuyi ze ngi pili.

53 Wa ma tönē ga ro yida 'ba yayi ne ēdi kolo yida ro ma kenme dē ne ngi rōnni.

Wa ma tönë ga kēdi kōlë ne ēdi kolo yida ro ma kinza kōlë ngi rōnni.

⁵⁴ Kina me ɔɔo wa ma ro yida 'ba yayi ni na kēdi kolo yida ro ma kenme dē 'deni, wa ma kēdi kōlë naga kēdi kolo yida ro ma kinza kōlë 'deni tara tine, omba ēdi 'deni ngi ko ro ma laka kɔzo ma tönë buku 'ba Boko'ba kiya ne. Ame kiya te, "A'da tölë 'deni, iyölu kpa bo 'deni yaga.

⁵⁵ Ni tölë, aka'da 'bi ēdi yala? Ni tölë, 'di yi mo tönë ēdi yala?"

⁵⁶ Di abo 'ba tölë ame bo kēdi ko'be wa timo ne na ro lende kēnyë. Kina bi tigo 'ba lende kēnyë na ti kō'du ki'di 'ba Musa.

⁵⁷ Ne tine yē'di kēdi zi bo Boko'ba go ame bo ki'di aka'da 'deni zize ti nɛre ze Yēsu Kurisito ne.

⁵⁸ Kina me ti ziye kpe löndö ma ga ma mo'ɔ kulöwö nime, ö'böke kitigo ti mi kēddi ogboke roye nburu mi ndobo 'ba nɛre Yēsu Kurisito. Römöyi kɔzo ame kikalike 'deni a mo'ɔ ame ko'do dömöyi bo nɛre ne ilikö dē ngi du tara ro yawa.

16

Akireke

¹ Mēdi mi'di ame ziye tikali mo go lende 'ba girisi ame 'do kireke tokonyi bilaka 'ba Boko'ba ma mi Yudayi timo ne. Ziye gbī 'do to'do mo kɔzo ma mose zi kanisa ma Galatiya.

² Ro go kada löbu pili ni mo'ɔ ogba girisi go tigo 'bi ki'di bēri 'do kireke dönī. Römöyi ɔɔo mömō kinza kēnyī 'jaa 'böwu tireke mo di roma.

³ ɔɔo mömō yayi bilaka ame ga kongoke 'deni ne na ngi ti moja ti waraga kari ti kpa kōzi ki'di 'be nima Yerosalema.

⁴ Ne ɔɔo kinda gbī laka zö 'do mari, ti dilingere koto tinni.

Akumötö

⁵ Ti mömō 'jaa ziye ɔɔo mudö 'deni titi kebe Makedoniya. Römöyi mo'doko titi tudö kebe yayi.

⁶ Mēdi mari nime 'do toloma titi mbowa tiye yayi. Mo'ɔga ti mote löwa nime pili tiye yayi. Kina 'do ki'dike ma 'jaa go kori tari dogba mi lingere ma di yayi tari go bi mo'ɔ ame zö 'do tari teyi ne.

⁷ Mo'doko dē 'do tongo ye nge ro korokoro titeli ngi domo. Momeri 'do

migabi titi mbowa tiye kɔzo ako'doko abo 'ba Kurisito nɛre ze tara.

⁸ Tine ti moloma titi nbö kada 'ba Penitikosi kota ma Epeso bine.

⁹ Bi 'ba tiliya ro go ndobo ma laka mo tönë na me 'jaa bine ne. Tine a mo ngoro titi mo'ɔ ga ēdi nbanjine bine tonyo burutu ma.

¹⁰ ɔɔo Timatiyo kömō yayi i'dike bo koloma dömbēli bo kolodo bēri römöyi bo ēdi ro to'do ndobo 'ba nɛre Yēsu kɔzo 'bama.

¹¹ Kina kinza boto mo'ɔ kebe dē kudöli bo. Ojake bo kari mi kori abo liya ti yēyi mo, bo kileki kako zö bine. Römöyi mēdi ngi bine ti komo ki'di gönni lijē ti löndö mo'ɔ ga.

¹² Tine ma 'ba bo löndö ze ame ro Apolo ne, ma na mo'ɔ 'deni zi bo kulöwö 'do bo kari ti löndö naga nime kömō tongo ye yayi. Tine inza go ako'doko abo na 'do tari giri nime. Bo ti kari ngi ɔɔo bo ko'ja kori mo.

¹³ I'dike komoye kēdi kilegbe koroke kitigo mi a ma ki'dike doye gomo. Olo-make kinza tikere ti mi kēddi.

¹⁴ O'doke wa pili ti ako'ɔ.

¹⁵ Löndö ma ga, ikalike 'deni bilaka linjo 'ba Setepana na ki'di dönni dogba go lende 'ba Yēsu di Giriki yayi. Kina lijē na gbī ki'di rōnni 'deni 'do to'do ndobo 'ba tokonyi bilaka 'ba Boko'ba ga. Kina me mēdi miya ziye,

¹⁶ lijē ma kɔzo a nime te naga nime na go kuwöke dönni gbī ti lepī nni mo'ɔ ga ame kopi rōnni mi ndobo nime ne.

¹⁷ Miliya ngi kulöwö go tako 'ba Setepana ni ti Potonato ti Akayiko ame lijē kako kömō ngi zö bine ne. Lijē ngi kɔzo iya te kpe mo na 'deni tara.

¹⁸ Lijē idinga doma ngi yaga gbī kɔzo ame lijē kidinga doye ra ne. Lijē bilaka ma kɔzo a naga nime te o'doko go lende 'bēnni na kinda'ba.

¹⁹ Kanisa ame ga pili mi doyyai 'ba Asiya bine ne umötö ye pili. Akowila ni ti Purisika ti bilaka 'ba kanisa ma kēdi tinni linjo naga umötö ye ro mbembē mi möyi nɛre Kurisito.

²⁰ Löndö ma bine naga nime umötö ye pili. Kina umötöke roye ro go roye ti közi riyö mi möyi Boko'ba.

²¹ Ma Polo na me mugu mötö nime ti közö. Mötö ma ziye pili.

²² Boto ame kinza ti ako'ö 'ba Kurisito ne sönö kedî domo.

Ñere ze, ileki ti kako.

²³ Lende këyi 'ba Yësu Kurisito ñere ze koloma tiye.

²⁴ Ako'ö ma koloma tiye mi möyi Yësu Kurisito.

Akugu Ma Mi Riyö 'Ba Pölo Zi Kanisa Ma KORINITO

¹ Ma Pölo ma rö bö laja 'ba Yësu Kurisitö gó ako'dóko 'ba Boko'ba mo tönë, ze ti bö löndö ze ma kideki rö Timatiyo na me dedí dugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba kanisa ame ga mi Korinito gbi ti bilaka 'ba Boko'ba ma mi doiyayi 'ba Giriki pili.

² Yëyi ti lende këyi abo 'ba Boko'ba 'bu ze ti 'ba nere ze Yësu Kurisitö koloma tiye.

Pölo Ni Ieki Yë'di Zi Boko'ba

³ I'di dilekike yë'di ti zi bo Boko'ba 'bu 'ba Yësu Kurisitö nere ze. Bo na ti mi këyi, konyi ze pili ako di zi bo.

⁴ Bo na kokonyi ze 'deni di mi dokomali gomó ze ga pili 'do dokonyike mótó ga ame kedí ti gomó ne gbi ti kinë konyi koto nime do'jake 'deni di zi bo ne.

⁵ Kina kózo ame dombike gomó 'deni kulöwö koto ti Kurisitö ne, ti bo na gbi ti do'jake konyi löbu 'ba Boko'ba nime.

⁶ Tine ze ma 'beze ódo dombi gomó na ti kedí ngi rö konyi ziye tómo ye. Kina ódo bo kokonyi ze ti ko'de konyi ki'di tigo 'ba tombi gomó mo gbi ziye kózo 'beze.

⁷ Diyëni ngi bine rö ma laka kózo ame kpe 'deni gbi rö lepí zize mi tombi gomó nime ne ti kokonyi ye 'deni gbi tara.

⁸⁻⁹ Löndö ze ga, do'dóko ye 'do kikalike gomó nima tönë dombi di mi doiyayi 'ba Asiya ne. Gomó nima a'da ze ngi lipo. Domeri a mótó dë kpe rö tómo di yimo tine 'deni ngi rö tolë zize. Dëmba bine iyandi ze timo kinza di'di dóze dë kpe gó gbagba ze, tine bo Boko'ba ame rö bö tididi töku ni ne na gó di'di dóze nge gomó.

¹⁰ Bo na me kómó ze 'deni di mi tolë nime kina ti bo koto tómo ze ngi nduwë tara. Bo na di'di kómóze 'deni dómo 'do kómó ze

¹¹ Ódo kpe gbi kokonyike ze ti mötu. Kina ti bo kuwö mötu 'ba ma konzi nima ngi kina ma konzi ti kileki yë'di ngi zi bo gó yëyi nime bo ko'dó zize ne.

Meri 'Ba Pölo

¹² A mótó inza ma 'do kaya róze römöyi mi doliño bine lende ko'dó ze pili rö ma laka. Kina me dedí do'dó gbi ziye koto laka kózo ma 'ba bo 'ba Boko'ba. Inza gó akikali 'ba doiyayi tine ti lende këyi abo 'ba Boko'ba.

¹³⁻¹⁴ Mi akugu ze ga ziye dugu a mótó dë tine nge rö wa ame ga kidekike kikalike mi 'jó 'ba lende mo ne. Kina kózo ame le'jete kikalike lende ze 'deni gba mbowa ne, do'dóko ziye 'do kikalike pili kinza róye kebe kaya ze ra gbi kózo ame róze kaya ye dë ne tara mi kada 'ba tako 'ba Kurisitö kada mótó dayi.

¹⁵ Mikali edí ngi tara rö ma laka kina me mo'dóko 'do tari pa titi dogba ziye yayi 'do keddike ti yëyi rö mbëmbë, rö mbëmbë mi riyö 'do.

¹⁶ Miteri 'do tudó tongó ye ódo mëdi mari Makedoniya. Kina mótó gbi ódo kiya te mëdi muyi dóma 'deni di yayi gó mudó gbi tongó ye. Kina 'do ki'dike ma 'jaa gó kori tari nduwë mi lingere ma dogba di yayi mi doiyayi 'ba Yudayi.

¹⁷ Mi meri ma nime ma di ziye minda ngi kózo ngó'dó naga tara? Ala akiteri ma mo ga na kózo 'ba bilaka 'ba doliño nime tuti dómo tilagi mo gbi aa kpaki yayi?

¹⁸ Rö ma laka kózo ame bo Boko'ba na nge koto rö ma kodóro ne, lende ma nime ziye ne inza rö ma 'do kuyi yimo te.

¹⁹ Römöyi Yësu Kurisitö kole 'ba Boko'ba ame duwöwö lende mo tönë ziye ze ti Silibano ni ti Timatiyo ne, bo inza rö ame 'do kebe kuyi te. Kina bo u'bölu boto dë gbi.

²⁰ Römöyi lömu 'ba Boko'ba ame ga pili bo kiya te, "Ti mo'dó," ne o'dó rönni pili ti Yësu Kurisitö. Kina me ki'di do'dóke "Amini" ze pili ti möyi bo tilëlu rö löbu 'ba Boko'ba.

²¹ Boko'ba na kogbo ze 'deni tiye rö akoto ti Kurisitö. Bo na kigeli ze 'deni tiye rö 'ba bo ga.

²² Bo na ko'dó kinë abo 'deni me róze bo kodó Nyi Koto Laka abo 'deni mi dóki'di ze rö akileme 'ba wa ma bo kikeki 'deni mitóro koda ze.

²³ Midëki bo Boko'ba rö bö kodóro ndi lende ma. Lende nime ki'di mebe mako

dë tori ye kpe Korinito ne mo'doko dö go kaya roye.

²⁴ Ze na dö ro nere dö meri 'ba miye. Kpe oroke 'deni molo kitigo mi ti'di doye. Tine ame dedü do'doke koto tiye ne ro lono mo ziye.

2

¹ Kina me ki'di 'do momeri doma 'deni miya te tari ma ziye ma di go ame kinza kpe ro lingere kpa ko'o.

² Römöyü me odo mebe mi'di ye 'böwu keddike ro meri, ye ga na ti kola kpe 'böwu zö ro bo tidinga doma? O'ja kina ngi aa ro kpe mo 'di.

³ Go lende mo na ma ki'di mugu waraga ma dogba tonë ziye 'do odo mömö ziye kpe bo tiyeyi döki'di ma mo tonë ga kinza ki'dike ma ra 'böwu mebe medü ro meri. Miyeni ma 'bama bine, odo medü ro lono omba kpe gbi pili ro lono.

⁴ Ama tonë mugu 'deni ngi ziye ti meri ma kidari 'deni kotopa döki'di ro komo tolo. Tine inza 'do ti'di ye keddike ro meri. Mo'doko go kikalike ako'o ma ame kulowo goye ne.

Lende Kirasi

⁵ Ne odo moto kebe ma 'ba bo ki'di bilaka kedü ro meri, ama bo o'do dö zö. Bo o'do ziye na, motoga ala nge mbowa ziye. Tine mo'doko dö 'do topoto bo kulowo.

⁶ Karama nima kpe ma konzi kodoke 'deni do bo ne o'bo 'deni tara.

⁷ Tine olake bo gbo gomo ki'dike mi keddi zi bo kinza meri mo kososo bo.

⁸ Ma miya ziye na me, ilemeke ako'o laka zi bo.

⁹ Kina ma mugu waraga tonë ziye, mo'doko tiyozo ye tongo mo odo eddike ngi tuwö doma mi wa pili na ya.

¹⁰ Kina boto ame kolake 'deni go lende kirasi mo ne, ma gbi ti mola bo mo to nima. Wa ame odo mola 'deni ngi nima omba mola 'deni go lende 'be komo Kurisitö.

¹¹ Römöyü kinza Satani kebe kogogo ro bo ra doze, dongala abo naga nime dikali 'deni pili.

Ro 'Boki, Tine Ro Bo Aka'da

¹² Tonë mömö Torowa tuwöwö laja 'ba Kurisitö ne, nere Boko'ba ope domo ngi zö.

¹³ Tine pele döki'di ma olodo dö römöyü mo'ja bo löndö ma Tito dö di yayi. Kina menyü ngi domo di yayi mumötö lijë ngi gbo mari nduwë mi Makedoniya.

¹⁴ Ne tine ye'e'di kedü zi bo Boko'ba go ame bo kö'bö toja ze ma ro akoto ti Kurisitö nime yaga kozo 'boki ma ka'da ne. Bo i'di ze 'deni dinzanza lebü 'ba Kurisitö nime kote go bi kozo akato kele ma kinzanza tara.

¹⁵ Ze na 'deni ro akato kele ma Kurisitö kinzanza zi Boko'ba do ma komo 'deni di mi tole mo ga gbi ti ma kolu naga.

¹⁶ Zinni lijë ma kolu 'deni naga ngi ro tato ma 'do kupö wa köle yaga. Tine ma zi ma komo 'deni naga ngi ro tato 'ba didi.

Me ye na ti ko'bo a ma te?

¹⁷ Dinza ma 'beze kozo laki ma konzi moto ga ame kedü kinda'ba lende 'ba Boko'ba nime ngi do közinni kozo wa sari tugö mo ne tara. Ma 'beze mo bo Boko'ba na koja ze, na me dedü diya 'deni ti mi koto komo bo kozo bo laja 'ba Kurisitö.

3

Bo Laja 'Ba Boko'ba

¹ Ti kinda ziye bine te dedü 'deni 'böwu ro tubi go ndobo ko'do ze? Omerike te dedü kozo ya moto naga nima titeri waraga tileme ze ziye ro bilaka laka? Ala go diteri ye go kuguke waraga ze zi bilaka ma laki?

² Tine kpe gbagba ye mo nima na 'deni ro waraga ma kugu di mi döki'di ze zi ma konzi pili tidëki mo tikali mo.

³ Kina ileme 'deni gbi kpe na ro waraga kugu 'ba Kurisitö ame kina koja ze 'deni timo ne. Waraga nime ugu dö ti galama tine ugu 'deni ti Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba bo didi. Ugu dö do lere 'ba doku tine ugu 'deni mi döki'di bilaka lesi.

⁴ Ame na 'deni ro matikperi ze ma dorogomo mi Boko'ba ti Kurisitö.

⁵ A moto inza ame go debi roze timo diya te ti do'bo to'do ndobo mo. Tigo ze pili ako di zi Boko'ba.

⁶ Bo na me ki'di ze 'deni do'bo toja laja 'ba lömu la'ja abo nime. Ame ro lömu

kinza kugu bēri tine Nyi Koto Laka na kudödu dömo. Römöyī lömu ma kugu bēri nima bo na me ko'de tölē tine Nyi Koto Laka o'de ma 'bēni rō dīdī.

⁷ Lömu nima ugu 'deni rō tugu dō lere 'ba döku kina rō löbu 'ba Boko'ba kōdō ngi mī ti'di mo nima. Ame ki'di kpa dō Musa köbö kebe kölu pele 'jaa yaga ne, tilaka mo pa ngi kulöwö ki'di Yisarele koŋgō bi dē dō bo. Ne me odo lömu ame ngi nge rō 'ba to'de tölē ne na kako 'deni ti rō löbu ma kōzō a nime te tine,

⁸ rō löbu ame rō ndōbō 'ba Nyi Koto Laka ne ti kiyōbu ma 'bēni 'deni kulöwö tondo ga yayi?

⁹ Odo rō löbu 'ba lömu kōdō karama dō bilaka nime na köbö 'deni kulöwö tara, ma kileme lende laka ti köbö ma 'bēni 'deni ngi kulöwö rō dō kiteli tondo ga yayi na?

¹⁰ Kina ti diyake te rō löbu ame kēdī köbö 'deni kulöwö rō dō kiteli giri nime ne iteli ma dōgba tōnē bine köbö ngi kulöwö ne 'deni yaga.

¹¹ Me odo lömu ma ki'di toloma nge mbowa nima na 'deni ti rō löbu tara omba ma nburunburu ti kēdī ngi ti rō löbu rō dō kiteli.

¹² Mī kōmō ki'di ze gō rō löbu nime na me dōze ngi rō ma kitēwu.

¹³ Dinza kpe kōzō 'ba Musa tōnē koloma tolo dō kōmō bo teyi ti bōŋgō kinza Yisarele ko'ja dō kōmō köbö kebe kölu 'jaa abo mo tōnē ne.

¹⁴ Kina ngi lende odo odo dē du te dönni. Römöyī n̄bō kōmō mī kada nime tōne bōŋgō kolo nima na ku'bē kpa kōri 'ba döku dönni 'deni ngi teyi. Odo lijē kidēki akugu 'ba lömu ma mōlo nima pele bōŋgō kolo nima ombi rōni dē ma titi te yaga. Römöyī iyese 'deni nge yaga zi ma rō akōtō ti Kurisitō.

¹⁵ Kina ngi nduwē tara ko'ja mī kada nime tōne odo lijē kidēki akugu 'ba Musa nima pele bōŋgō kolo nima utu'bō rōni ngi n̄buku dönni.

¹⁶ Tine odo kiya te bilaka mo kuyi kōmōni 'deni zi n̄ere Boko'ba bōŋgō kolo nima ombi rōni ngi yaga.

¹⁷ Kina me n̄ere Boko'ba na rō Nyi Koto Laka. Kina Nyi Koto Laka abo na ki'di dō ngölō zize.

¹⁸ Kina me ze pili dōze kēdī köbö kilaka 'deni ngi ti rō löbu 'ba n̄ere Boko'ba kinza a mōtō ma kutu'bō rōni dömo. Bo n̄ere ze mo ame rō Nyi Koto Laka ne kuyi ze ti mī kinē abo mī rō löbu ame kulöwö rō dō kiteli ne.

4

Tigō 'Ba Boko'ba

¹ Kina kōzō ame bo Boko'ba ko'dō mī kēyi 'deni zize koja ze mī laja abo nime ne, dōki'di ze idaki dē kpe di gōmo.

² Lijē dōkomali wa ma kaya rō kēdī ko'dō rō kusu naga dulī 'deni pili mökō. Do'dō odo dē kpe ti 'bōlu ni ala duyī mī lende 'ba Boko'ba. Tine ngi mī tileme wa nime kiya rō lende kodōrō mo tōnē ne ti dinda ngi rō ma laka kōmō bilaka pili kina gbī rō ma laka kōmō Boko'ba.

³ Ne odo kiya te laja nime duwōwō ne na kēdī 'deni ngi rō kusu ti kēdī nge rō kusu zinnī lijē ama ga kēdī kölu ne.

⁴ Lijē ama ga ilagi Boko'ba römöyī Satani n̄ere 'ba dōliŋō nime na kiyōlu kōmōnni 'deni di bi to'ja bi kōpō löbu 'ba laja laka 'ba Kurisitō nime ame kina rō kinē Boko'ba ne.

⁵ Römöyī lende 'ba gbagba ze ga na dē dēdī duwōwō, n̄ere Yēsu Kurisitō mo na dēdī duwōwō kina ze rō bo laja ziye mī ndōbō abo.

⁶ Römöyī bo Boko'ba na tōnē kiya te, "I'di bi kōpō koyi rōni ti mī mandōlu," kina bo na me gbī koja bi kōpō abo 'deni koyi mī dōki'di ze 'dō ko'de akikali 'ba rō löbu abo zize ame kina ma kēdī 'deni rō tōbō kpa dō Kurisitō ne.

⁷ Tine rō löbu kulöwö rō dō kiteli nime i'di ngi mize ame ka rō kete korō'bo ne. Kina ame 'dō kileme tigō dō kiteli mo nima eze na dē, a 'ba Boko'ba na.

⁸ Gomo iyaya ze ra ma, tine itikō ze dē. Mōtō ga kilikō dōze pele, tine dōki'di ze idaki dē.

⁹ Kuruku 'ba rōze ga onzi ngi n̄banjī. Tine bo bo pōri odo dē di zize. Kina ame ko'dō ze pele 'bowa, tine upō ze dē.

¹⁰ Mī loma ze pili dombi tölē 'ba Yēsu tōnē ngi mī yida rōze tine 'dō dīdī mo kinda gbī di rōze.

11 Mì kada 'ba loma ze, ze ngi nburu mi gomɔ 'ba tolè dömöyì Yèsu 'dɔ kinè didi abo kinda di mi yida rɔ 'ba yayi ze nime.

12 Kina me ze ma 'beze 'deni ngi rɔ yida 'ba tolè, tine 'dɔ kèdì ziye rɔ didi.

13 Buku 'ba Boko'ba iya 'deni te, "Milende römöyì mi'di doma gɔ lende 'ba Boko'ba." Kina Nyi Koto Laka i'di ze 'deni gbì di'di dɔze gɔ lende 'ba Boko'ba kina me dilende 'deni yaga.

14 Dikali 'deni rɔ ma laka bo bo kindiɲi nɛre ze Yèsu di mi tolè nime ti kindiɲi ze ti Yèsu ko'de ze koto tiye kako kɔmɔ bo.

15 Mo'dɔ a naga nime pili gɔ lende 'be 'dɔ lende këyì 'ba Boko'ba kômö nduwè zi ma konzi lijè pili kileki yèe'di mo rɔ mbembè zi Boko'ba kilèlu rɔ löbu abo.

Loma Ti Mi Kèddi

16 Gɔ kö'du mo na ma kinza ki'di rɔze kunzö dè ne. Yida rɔ 'ba yayi ze nime kèdì kenme è'bèni ngi pele tine didi èdì kiyöbu ma 'bèni ngi nduwè mize rɔ kɔmɔ lèndö.

17 Gomɔ ma mbowa 'ba tö'dö dɔ ndö nime dèdì dombi ne ti ko'de rɔ löbu ma dɔ kiteli ame rɔ nburunburu ne 'deni ngi zize. Ame kina mbiri löbu kebe bo gomɔ mo nima ne.

18 Römöyì kɔmɔ ki'di ze inza dɔ wa ame ga kèdì ko'ja ti kɔmɔ ne, tine gɔ wa ma kinza ko'ja kinè mo dè naga. Wa ma ko'ja kinè mo naga nima oloma nge mbowa tine ma kinza ko'ja kinè mo ga na kö'bö ma 'bènni ngi nburu.

5

1 Römöyì dikali ɔdɔ kiya te kiyèyì yida rɔ mira nime 'deni di mi dɔliɲɔ bine rɔ ma nburunburu èdì ngi mitorɔ ame Boko'ba na kubö kinza rɔ kpa közi bilaka lesi ne.

2 Ma giri nime ti dileri di kpa gomɔ ti kɔmɔ ki'di gɔ rɔ nima mitorɔ ne.

3 Römöyì 'dɔ ɔdɔ dɔdɔ 'deni yimo dinza kpe rɔ bo kulè.

4 Ame dèdì gba tötì mi mira mo nime dɔliɲɔ bine ne, ti dileri di kpa gomɔ ma kirindì. Tine inza tégè dèdì do'dɔ 'deni tiyölu bo yida 'ba yayi nime yaga. Tine yida rɔ 'ba dɔyayi 'ba mitorɔ na do'dɔkɔ tolo mo rɔze. Römöyì gɔ didi kindiyɔ wa ma rɔ a 'ba dɔyayi nime pili yaga.

5 Bo Boko'ba na kileɲɔ 'dɔ tuyi ze kɔzo a nime te. Kina me bo ki'di Nyi Koto Laka abo 'deni zize rɔ akileme 'ba wa tönè ga pili bo kiyija 'deni dömöyì ze ne.

6 Kina me ze ngi nburu ti mi kèddi. Dikali ame dèdì gba mi mira nime dɔliɲɔ bine ne ze gba rɔ ma kɔwɔ di rɔ liɲɔ 'ba nɛre Yèsu.

7 Römöyì didi ze ɔrɔ 'deni dɔ ti'di dɔze gɔ lende 'ba Boko'ba inza gɔ wa ma ko'ja ti kɔmɔ.

8 Ze 'deni ngi ti mi kèddi. Ma laka mo ngi ka zize tola yida rɔ nime dari ngi mi liɲɔ nime 'dè ti nɛre Yèsu ne.

9 Tine a ma rɔ dɔ kiteli zize mo ame ze pele gba rɔ ma kɔwɔ bine ala di mi liɲɔ mo yayi ne, dökì'di bo na do'dɔkɔ tiyèyì mo.

10 Römöyì ze nime pili dèdì dari dɔrɔke kɔmɔ kitì 'ba burè abo 'ba Kurisütö. Kina 'dɔ ni mɔto ko'ja kpa közi 'bì ngi ko gɔ ndɔbo ko'dɔ 'bì ame koloma pa rɔ to'dɔ mo mi yida rɔ bine, rɔ ma laka ala rɔ ma kënyè ne.

Pori Zi Boko'ba

11 Kina me gɔ tere bo Boko'ba na ki'di 'deni dèdì dɔdɔ ti'di dɔ gɔ lende 'ba Kurisütö zi ma konzi. Bo Boko'ba na kikali ma dèdì do'dɔ ngi ti dökì'di koto. Kina miya 'bama kpe gbì ikalike 'deni laka.

12 Bine dinza kpe 'böwu tubi gɔze ziye tine dèdì dileɲɔ gɔmo laka ziye 'dɔ kèddike ti, ti dɔ kombi gɔze. Kina gɔ kikalike gbì tileki dɔ lende zi ya ma kèdì kombi dönni za kulöwö gɔ yida rɔ ma yaga nime kola mi dökì'di ne.

13 ɔdɔ kiya te dilende rɔ dɔ rumö, dilende 'deni zi Boko'ba. Tine ɔdɔ dilende laka, ele sowa gɔ lende 'be.

14 Ako'ɔ abo 'ba Kurisütö na kogbo ze 'deni römöyì dikali 'deni laka bo koto na kölè 'deni gɔ bilaka löbu nime pili. Omba tine kina rɔ ame bilaka löbu nime kölè 'deni kpaki koto ti bo ne.

15 Bo ölè 'deni gɔ bilaka pili 'dɔ ame mo ga kɔmɔ ne koloma dè kpe nati gɔ dönni tine rɔ 'ba bo bo kölè gönni kënyì kɔdɔ di mi tolè mo nima.

16 Kina kinza debe todɔrɔ bicì lende dè kpe rɔ botɔ mɔto gɔ akikali 'ba bilaka lesi. ɔdɔ dodɔrɔ bicì lende ra pele pa tönè bine

rɔ Kurisitö gɔ akikali 'ba bilaka lesi do'do dë kpe tara.

¹⁷ Römöyï bɔ ame 'deni rɔ akɔtɔ ti Kurisitö ne 'deni yaga rɔ wa la'ja. Bɔ ma molo mo tönë iteli 'deni ma la'ja na kako 'deni 'bato.

¹⁸ Wa naga nime pili a ko'do abo 'ba Boko'ba na. Na me ti Kurisitö bo uyi ze 'deni yaga rɔ bɔ pɔri zi bo di mi ma tönë ze pa rɔ bɔ ya zi bo ne. Kina me bo ki'di ndɔbɔ löbu nime 'deni zize to'de ma konzi motɔ ga gbï kako mi pɔri nime ti bo ne.

¹⁹ Kina rɔ laja 'beze, Boko'ba o'do pɔri ti bilaka pili nime gɔ lende 'ba Kurisitö. Boko'ba ikeki wali 'ba lende kënyë dë kpe gɔ bilaka abo ga. Bo na me ki'di laja abo 'ba to'do pɔri tinnï lijë bilaka abo ga nime 'deni zize me tuwöwö mo.

²⁰ Kina me dëdï diya lende 'ba Kurisitö 'deni ngï me kɔzɔ iya te bo Boko'ba mo na këdï kilende 'deni ti kpeze tara. Ti möyï Kurisitö doma'jo rɔze ziye i'dike Boko'ba kuyï ye yaga rɔ bɔ pɔri zi bo.

²¹ Kurisitö ngï lipo rɔ ma kɔpɔ kinza a motɔ rɔ lende kënyë. Tine gɔ kö'du ze na Boko'ba ki'di bo 'deni konyɔnyɔ rɔ bo mi lende kënyë ze römöyï 'do ze gbï dëdike rɔ akɔtɔ ti bo rɔ bɔ lende laka abo ga 'ba Boko'ba.

6

Kada 'Ba Kɔnyï

¹ Mi ndɔbɔ nime kɔtɔ ti bo Boko'ba doma'jo rɔze ziye kinza kolake lende këyï 'ba Boko'ba nime dë kilikö ngï rɔ yawa.

² Uwöke 'deni tönë bo Boko'ba kiya bine te, "Mi tö'dö ame mo ngï rɔ ma laka mo ne muwö monɔ 'bï 'deni. Kina mi kada ame mo ngï rɔ ma laka mo ne mokonyi yi 'deni." Kina me kada 'ba to'ja mi këyï abo 'ba Boko'ba na me 'deni. Kada 'ba to'ja konyi abo na me 'deni tone.

³ Ze didëyï mudu dë gɔ kori zi bɔtɔ kinza ko'ja bi ngɔrɔ ra di rɔ laja koja ze.

⁴ Tine mi wa pili ma do'do dileme 'deni ngï ze rɔ bɔ laja 'ba Boko'ba. Römöyï dombi gomɔ ma gege 'deni pili ti mi këddï.

⁵ Omba ze, koboso ze, ko'do ayayi rɔze, ki'di ze mi ndɔbɔ ma kirindï naga. Tö'do kinda'ba kɔmɔze dë, ze rɔ 'bö.

⁶ Tine gɔ ame ze ngï lipo rɔ ma laka mi akikali mo ti mi këddï ti lende laka ko'do ne ileme ze 'deni rɔ bɔ laja 'ba Boko'ba ti Nyï Koto Laka gbï ti akɔ'ɔ ma kodɔrɔ mo

⁷ ti lende laka mo gbï ti tigɔ 'ba Boko'ba. Lende laka ko'do ze na 'deni rɔ jama zize to'do ya timo gbï titata rɔze timo.

⁸ Lijë mo tönë ga oro ze kebe 'böwu kopɔtɔ ze. Iti'ja ze kebe kilëlu ze. Iya ze rɔ bɔ bëtï tine lende ze rɔ ma kodɔrɔ.

⁹ Ko'do kɔpɔni rɔze kɔzɔ bilaka ma kinza kikali tine kebe kikali ze. Ko'do ze ngï kɔzɔ a ma 'do kölë yaga tine ze gba 'biri rɔ ma kididï. Odo gomɔ pele kulöwö rɔze tine upö ze dë.

¹⁰ O'do ze pele gɔ dëdï rɔ meri tine ze ngï nburu rɔ löɔ. Dinda rɔ lisa kinza ɔtɔ tine do'do mɔri ngï rɔ mbëmbë zi ma konzi. Dinda ngï kɔzɔ ɔtɔ inza lipo zize tine ze ngï ti dɔkomali wa naga nima pili.

¹¹ Kina ma ti ziye kpe lëpï ze ga ame mi Korinito ne, diya wa 'deni pili yaga bi kɔpɔ ziye. Dodo dökï'di ze 'deni ngï pö mi kɔtɔ ziye.

¹² Ze dotomo kpa dökï'di ze dë teyi di ziye tine kpe na këdï kotomoke kpa dökï'di ye teyi di zize.

¹³ Mëdï milende 'deni ngï ziye kɔzɔ iya te kpe kole ma ga tara. Kina ti o'doke ze gbï kɔzɔ ame dëdï do'do ye ne. Odoke dökï'di ye ti gbï pö zize.

Kinza Kodo'bo Röyï Dë Tinnï

¹⁴ Kinza kodo'bɔke rɔye dë kɔtɔ ti ya ma kinza ki'di dönni gɔ lende 'ba Kurisitö naga nima. Römöyï tara o'de rönï dë. Ti wa ma laka ni ti ma kënyë kodo'bo dönni tondo ga? Ti bi kɔpɔ ni koloma kɔtɔ ti bi kölu tondo ga?

¹⁵ 'Do Kurisitö kutï do lende bi kɔtɔ ti Satani tondo ga? A motɔ inza ame kodo'bo ma ki'di dönï gɔ lende 'ba Kurisitö ti ma kinza ki'di dönï ne.

¹⁶ Wa'di na gɔ ki'di rö löbu 'ba Boko'ba ni kodo'bo dönï kɔtɔ ti akoro? Ze na rɔ rö löbu 'ba Boko'ba bɔ didi kɔzɔ ame bo kiya abo ne tara, ame bo kiya te, "Ti moloma minni milingere tinnï. Ti mëdï rɔ nɔre Boko'ba 'bënnï kina ti lijë këdï rɔ bilaka ma ga."

¹⁷ Kina ma 'do bo Boko'ba kiya te, "Odoke yaga di mi löngö lijë gɔ këddike

e'be 'beri. Kinza kosake wa ame ga di zö ro ti'da ne dë kina ti minda'ba ye ngi ro 'bama ga.

¹⁸ Ti mēdi ro 'bu ziye. Kina ti kēddike ngi ro kole ma ga gbī ro yitōti ma ga." Akiya abo 'ba Boko'ba tigo do kiteli na.

7

¹ Kina me 'deni ziye kpe lēpi ma ga ma mō'ō kulōwō naga nime, yēyi naga nime pili Boko'ba ulōmu 'deni zize. Kina ti dilenoke rōze ti ro ma kōpō di mī wa ma kēnyē ame ga pili kēdi ki'di yida ro ti didi ze ga kēdi ro ti'da kōmō Boko'ba ne. Tikere abo 'ba Boko'ba na dolomake timo mize.

Lōŋo 'Ba Pōlo

² Odōke miye pō zize. Ze bō tirasi lende zi bōtō na dē. Du'bōlu bōtō dē kina do'bali wa 'ba bōtō dē gbī.

³ Tine minza miya nime ro ma kēnyē rōye. Rōmōyi kōzō ma tōnē miya molo bine ne tara, ze dō'ō ye kulōwō gō dō'bō ŋburu ro akōtō tiye mī didi ala pele ro tōlē.

⁴ Mikali dōki'di ye laka, ma ro do kombi nime gō lende 'be. Mī gomō mbēmbē ze naga nime pili ma ngi ti dōki'di kēddi. Lōŋo na koso 'deni ngi lo yimō dōmōyi ye.

⁵ Di pōtō tōmō ze Makedoniya bine bi 'ba ro kindawo inza zize. Gomō na ngi kurē dōze timo. Lamo ututu 'bēni ngi ti yida rōze ma yaga nime kina mī ma 'bēni ngi lo ti tikere.

⁶ Tine bo Boko'ba bō tūyēyi dōki'di ame ga ngi mī lisa ne iyēyi dōki'di ze 'deni ti tako 'ba Tito.

⁷ Tine inza ŋge gō tako abo, ma kulōwō mo na ro lēbi 'be ame bo kako timo zize ti ame gbī kpe kiyēyike dōki'di bo ne. Bo iyēti 'deni zize ma kēddike ti meri mo kulōwō 'dō tōŋgō ze, ma kpe gbī ro monō gō lende kēnyē 'be, ti teri 'be ame kpe ndō 'dō tōrō tō ne bo iya 'deni gbī zize. Na me ma 'deni ngi le'jete kulōwō ro lōŋo ro mbēmbē gomō.

⁸ Tine ame odo waraga ma tōnē mugu yayi ne kiya rōni pele ro ma kata ziye kōdō dōki'di ye minza kpe pōri gomō.

Monŋo bine waraga nima odo ngi dōki'di ye sowa ame tō'dō mo pele do ndō ne.

⁹ Tine lōŋo ma inza gō ame mi'di ye ro meri, ma ro lōŋo rōmōyi meri nime i'di ye 'deni kēddi kotōke dōye. Boko'ba o'do ndōbo abo 'deni ti meri nima. Dēmba tine wa nima do'do ziye ne inza ro ma kēnyē.

¹⁰ Rōmōyi meri ame Boko'ba ko'do ndōbo abo 'deni timo ne ēdi ko'de do kotō kōmō wa di mī tōlē. Kina a mōtō ro tēdi pōri gomō inza mī ama. Ne meri ame ro 'ba dōlōŋo ne o'de ma 'bēni ngi ro tōlē.

¹¹ Kina ŋgōke ma Boko'ba ko'do meri 'be nime ziye te? Ŋgōke ma ki'di rōye ngi kōŋmi mī ndōbo abo te? Ŋgōke ma ki'di tigo ziye kileme laka 'be te? Ŋgōke ma ki'di miye ngi kēdi lōbu gō lende laka te? Ŋgōke ma kiyōti ye te? Ŋgōke ma ki'di meri 'ba tōŋgō ma ziye te? Ŋgōke ma ki'di kodōke miye gō ndōbo abo te? Ŋgōke ma ki'di ye ngi ndō 'dō todō karama do bō kirasi lende te? Ileme ye 'deni ngi lipo mī wa nime kinza bōti mōtō rōye.

¹² Kina kōzō ama pele mugu waraga nime ne inza gō lende 'ba bō ma kirasi lende nima ala gbī gō lende 'ba bō ma kirasi lende teyi mo nime. Tine mugu 'dō kikala yaga bi kōpō ziye kōmō Boko'ba ma kodōke dōki'di ye 'deni ngi pō mī kōtō zize.

¹³ Kina me ki'di kiyēyi dōki'di ze.

Tine inza ŋge gō ame kiyēyi dōki'di ze, ma ro do kiteli mo gō lōŋo ame do'ja di ro Tito gō kōnyi ma ko'dōke zi bo kidiŋgake do bo ngi bo koloma kinza tomeri a mōtō ne.

¹⁴ Kina me wa ma tōnē ga miya zi bo mubi gōye kulōwō ne inza kaya kpe rōma rōmōyi 'deni pili ro ma laka. Kina kōzō ame lende kiya ze ziye pili ro ma kodōro ne tara na me ma dubi gōye zi Tito 'deni gbī ro ma laka.

¹⁵ Le'jete akō'ō abo gōye ngi ro do kiteli. Bo ēdi nduwē komeri ma kpe ngi ndō tuwō do lende abo gbī ti ma tōnē kind'a'bake bo laka ti tikere Boko'ba ti ro kilē'di mo ne.

¹⁶ Ma mēdi miliya ngi nati rōmōyi le'jete dōki'di ma olōdō 'deni ngi mī kōtō gō ndōbo ko'do 'be.

8

Kpa Kōzī Ki'di Mi Kanisa

¹ Löndö ze ga do'doko ziye 'do kikalike wa ma lende këyi 'ba Boko'ba ko'do mi kanisa ma Makedoniya.

² Akiyozo 'ba gomo o'do rōni ngi zinni ro do kiteli. Tine lijē onya domo ngi, loho 'bēnni kō'bō ngi ro mbēmbē. Kina lijē ngi ro do ngölō mi kpa kōzī ki'di 'bēnni pele di mi lisa nime lijē kēdi yimo ne.

³ Ro ma laka mēdi miya ziye lijē i'di wa ngi kebe do ame dēne go lijē ki'di ne.

⁴ Ti ako'doko 'bēnni na lijē koloma ngi ro toma'jo rōnni zize ro atiri go duti domo zinni lijē kodo'bo rōnni gbī mi to'do konyi nime zi bilaka 'ba Boko'ba ma Yudayi.

⁵ Miya ziye aki'di 'bēnni ebe ame domeri 'do ko'do rōni ne ngi. Dogba mo yida rōnni na lijē ki'di ngi zi nere Boko'ba. Kina me go ako'doko 'ba Boko'ba na lijē ki'di gbagba nni ngi gbī zize.

⁶ Kina me ze doco Tito bo kisaki tototo kpa kōzimo nime ne 'deni 'do bo koto to'do mo nduwē tokonyi ye tote ndobo 'ba Boko'ba nime.

⁷ Ma 'beye yayi kpe 'deni ngi ro mōri ti dokomali wa naga nime pili. Kpe 'deni ngi ro mōri mi ti'di do go lende 'ba Kurisito, mi lende kiya 'be, mi akikali, mi ti'di ro to'do konyi gbī mi ako'ɔ 'be goze. Kina do'doko gbī ziye 'do kēddike ro do ngölō tara mi kpa kōzī ki'di nime.

⁸ Tine minza tudodu mo bēri ro lömu ziye. Mileme nge ro ame mōto ga kodo dōki'di nni 'deni pō mi kpa kōzī ki'di nime ne. Mo'doko tikali mo ako'ɔ 'be ēdi kulōwō tondo.

⁹ Rōmōyi kpe ikalike lende këyi 'ba Yēsu Kurisito nere ze 'deni. Di mi mōri mbēmbē nime pele bo koloma yimo ne bo ebe kileki ro bo yaga ro lisa go lende 'be 'do lisa abo nima kodo mōri doye.

¹⁰ Tine meri ma 'bama go ndobo mo nima na me. Ma laka mo ziye 'do koteke wa ma kisakike ti kō ene tōnē nima yaga. Rōmōyi kpe na ro dōndende 'ba tēnyi ti ndobo nima. Tine inza nge ro tēnyi timo kpe na gbī ro dōndende 'ba bilaka ame ga ki'di rōnni ngi to'do mo ne.

¹¹ Kina ti otoke nduwē tari timo koteke ndobo mo yaga. I'dike lende 'ba 'do tote mo kēdi löbu ziye kōzo ame tōnē kisakike timo ne. Kina ma 'deni ziye o'doke ti, ti wa ame ga kēddike timo.

¹² Dodo ni na ko'doko ngi ti dōki'di yi 'do ti'di mo Boko'ba ti kuti ngi do kpa kōzī ki'di 'bi nima kōzo ame ki'di ne tara. Tine ame kinza timo bo ikali gbī.

¹³ Tine ame minza miya tikēti ya mōto ga timo go bi kirindi mo koloko nge koto doye.

¹⁴ Tine rōmōyi kōzo ame kēddike timo nbanji giri nime ne ma laka mo na ziye 'do tokonyi ya ame ga kēdi ro leri mo ne. Kina dodo kiya te kpe gbī kēddike ro leri kada mōto yayi lijē kēdi timo 'do lijē kokonyi ye gbī. Omba te na ti ki'di ako'do kēdi pili laka ro ma koriya.

¹⁵ Kōzo ame buku 'ba Boko'ba kiya ne tara, ame kiya te, "Ni ame kutō'du pele kulōwō ne inza timo ro do kiteli. Kina ni ame kutō'du nge mbowa ne inza nge timo wōti kulōwō titiyi."

Ako'ɔ 'Ba Bilaka 'Ba Kanisa

¹⁶ Ze dilekike yēē'di ro mbēmbē zi Boko'ba go ame bo ki'di Tito 'deni ngi kodo mīni pō ziye kōzo ma 'beze ne.

¹⁷ Tine inza nge go ame bo kuti go lende ze, bo gbagba bo mōlo ndō 'do tari ziye go ako'doko abo gba kinza ma diya.

¹⁸ Kina me dēdi doja löndö ze ma koro kulōwō mi kanisa pili mi ndobo abo 'ba tuwōwō lende 'ba Boko'ba nime 'deni kari koto ti Tito ziye yayi.

¹⁹ Kina mōto gbī kanisa na konjo bo ki'di bo tilingere tize mi ndobo 'ba kpa kōzī ki'di nime go kileme ako'ɔ ze ti ro löbu 'ba nere Yēsu.

²⁰ Tine ze dēdi doko roze laka to'do mo kinza kebe ko'de lende ra.

²¹ Do'doko to'do a ma kodoro komo Boko'ba gbī komo bilaka lesi.

²² Kina me dēdi doja löndö mōto kari koto tinni. Do'ja 'deni ngi mi konzi di ro bo ma bo kodo mi bo 'deni go ndobo nime. Kina me ma le'jete bo odo mi bo 'deni ngi gomo rōmōyi dōki'di bo olodo 'deni ngi mi koto go ndobo ko'do 'be.

²³ Tine ma 'ba Tito bo ro lepī zō mi ndobo ma ziye. Kina löndö ama ga kēdi

kari ti bo ne lijë na rɔ kɔmɔ kanisa to'de rɔ löbu kɛdɪ zi Kurisitö.

²⁴ Ilemeke akɔ'ɔ 'be zinni 'dɔ ki'di kanisa ma laki kikali ngi timo omba dɛdɪ dubi gɔye gbɪ nime rɔ ma laka.

9

Kɔnyi 'Ba Bilaka 'Ba Kanisa

¹ Tine zö dɛ ka 'dɔ tugu wa naga nime ziye gɔ lende 'ba a 'ba kɔnyi ame gɔ koja zi bilaka 'ba Boko'ba ma mi Yudayi.

² Mikali ngi kpe o'dɔkɔke kulöwö tokɔnyi lijë. Kina ki'di mubi gɔye gɔmo kulöwö zi ya ma Makedoniya miya te, "Löndö ame ga mi Giriki ne ɛdɪ 'deni mɔlo ndö ti kɔɔ ene to'dɔ kɔnyi." Kina akiteri kulöwö 'be nima oɔ ma konzi 'deni ngi gbɪ to'dɔ mo.

³ Kina me mɛdɪ moja löndö naga nime kari ziye yayi kinza tubi nime dubi gɔye kulöwö ne kari kilikö ra ngi rɔ yawa, tine gɔ kpe kɛddike ndö kɔzɔ ame miya ne tara.

⁴ Römöyɪ mɔtɔga bilaka mɔtɔ di Makedoniya bine ti kako kɔtɔ tö 'dɔ ki'di ko'ja ye 'deni ngi ndö kɔzɔ ma miya zinni. Me ɔdɔ kiya te kako ko'ja ye dɛ ngi ndö tara o'ja ti kɛdɪ rɔ laɲa ma löbu rɔze 'di, gɔ tubi nime ze dubi gɔye ra kulöwö ne. Kina ti kɛdɪ gbɪ rɔ laɲa ma löbu rɔye.

⁵ Kina ma momeri 'dɔ ki'di moja löndö naga nime kari tötɪ dɔgba kɔmɔ ma yayi. Römöyɪ 'dɔ lijë kiyija kpa közi löbu mo tönɛ ga kiyake ti'di mo ne kɛdɪ mɔlo ndö. Wa naga nima ti'di mo kɛdɪ mɔlo ndö koda dɔma yayi ngi rɔ kpa közi ame ni mɔtɔ ki'di gɔ ako'dɔkɔ 'ba miyɪ ne tine kinza rɔ ame ki'di ngi gbɔ yayi ne.

⁶ Kpe omerike lende nime. Bɔ ame kulɪ kupö mo nge mbowa ne umu gbɪ ngi nge mbowa. Kina bɔ ame kulɪ kupö mo mbiri ne umu gbɪ mbiri.

⁷ Kina ti ni mɔtɔ ziyɪ ti'di mo kɔzɔ ame miyɪ ko'dɔkɔ ne tara. Tine kinza rɔ ame ki'di 'dɔ kebe ko'dɔ bu'bu 'böwu gɔmo ne, ala gbɪ gɔ ame kɛdɪ 'deni ngi kɔzɔ wali naga tara göyɪ ni mɔtɔ ne. Römöyɪ bɔ ame ki'di ti lɔɲɔ mo ne na Boko'ba kɔ'ɔ.

⁸ Kina bɔ ɔ'bo gbɪ ti'di mo nduwɛ ziyɪ rɔ dɔ kiteli 'dɔ kɛddɪ ti wa ame ga ko'dɔkɔ

zi gbagba yɪ ne. Kina ti bo ki'di gbɪ ziyɪ rɔ dɔ kiteli gɔ ndɔbɔ ko'dɔ laka 'bi ga pili.

⁹ Kɔzɔ ame buku 'ba Boko'ba kiya ne tara, ame kiya te, "Boko'ba ulɪ 'deni kpaki kote gɔ bi zinni lijë bɔ lisa ni. Lende laka abo na kö'bö 'deni rɔ nɪburunburu."

¹⁰ Kina me bo Boko'ba bɔ ti'di kupö zi bɔ kulɪ mo naga nima, bo bɔ ti'di akonyo mo tönɛ ti ki'di wa ame ga pili ko'dɔkɔke ne ngi ziye. Bo ti ki'di dɔmo köyö teyi 'dɔ lende laka 'be ga konzi gbɪ.

¹¹ Bo ti kö'bö ngi ti'di mo ziye 'dɔ ki'dike gbɪ nduwɛ zi bɔ lisa. Kina ti yɛɛ'dɪ mo kɛdɪ zi bo rɔ mbembɛ gɔ kpa közi nime dɛdɪ doto ne.

¹² Römöyɪ ndɔbɔ nime inza ko'dɔke nge tokɔnyi bilaka abo ga 'ba Boko'ba tine ɛdɪ ko'dɛ yɛɛ'dɪ ma löbu gbɪ zi bo.

¹³ Kpa közi ki'di 'be nime ti kileme tuwö dɔ Boko'ba 'be gbɪ ti ma ki'dike dɔye gɔ laja laka 'ba Kurisitö. Kina ma konzi ti kilɛlu rɔ löbu 'ba Boko'ba ngi gɔmo, gbɪ gɔ mi këyɪ 'be zinni ti ya mɔtɔ ga pili.

¹⁴ Kina ti lijë komeri gɔye kumötu dɔ möyɪ ye gɔ lende këyɪ 'ba Boko'ba nime kileme rönɪ 'deni tiye ne.

¹⁵ Yɛɛ'dɪ kɛdɪ zi bo Boko'ba gɔ kpa közi löbu dɔ kiteli abo nime.

10

Pɔlo Iya Gɔ Ndɔbɔ Abo

¹ Kina me ma Pɔlo mɛdɪ moma'jo rɔma ziye ti mi këyɪ ti tiliya rɔ abo 'ba Kurisitö. Ma bɔ ame laki kiya te ɔdɔ mɛdɪ mi löngö ye kpama rɔ ma konmi mo tönɛ, tine ɔdɔ mɔtɔ gɔma 'deni yaga na 'jaa mebe tiya wa ziye ne.

² Kina me mɛdɪ moma'jo rɔma ziye kinza ki'dike ma dɛ mebe tiya wa rɔ ma kata ziye ɔdɔ mako. Römöyɪ rɔ ma laka lijë bilaka naga nima kɛdɪ kiya te dɛdɪ do'dɔ ndɔbɔ nime ka gɔ yida rɔ 'ba dɔyayi nime ne ti mikali ngi tiya wa zinni.

³ Römöyɪ kɔzɔ ame dɛdɪ pele doloma dɔyayi ne dinza to'dɔ wa 'ba dɔyayi.

⁴ Jama 'ba ya ze nime inza rɔ 'ba dɔyayi, tine kina rɔ ame tigo mo ngi rɔ 'ba Boko'ba kɔ'bo titikɔ wa ma kitigo naga ngi 'doyi.

⁵ Kowasa ni ti kinē 'ba dɔ kombi pili ame ga kēdī ko'dɔkɔ tikiti mugu nni ti akikali 'ba Bɔko'ba ne dicaca dɔmo 'deni 'doyi yaga. Kina meri 'ba miize 'doyi dogbo dɔmo 'deni 'dɔ domeri nge kɔtɔ rɔ lende 'ba Kurisitō.

⁶ Kina me ze 'deni ngi ndo todo karama dɔ ya ma gba rɔ minyi naga odo kpe kuwōke dɔ lende abo 'ba Bɔko'ba 'deni.

⁷ Kpe kapa ma yaga naga nime na nge kēdī konḡoke e'be. Tine odo bo mato kēdī ti mi kēdī bo kiya te bo 'ba Kurisitō na i'dike bo komeri dɔ bo laka ze gbī rɔ 'ba Kurisitō.

⁸ Römöyī a mato inza kpe 'dɔ kēdī rɔ, rɔ kaya zō odo kiya te mubi ḡo kōzi kakpa nime bo ki'di zize ne ra pele kulōwō. Ame kina rɔ 'ba tokonyi mo kinza rɔ 'ba tirasi mo ne.

⁹ Bine mo'dɔkɔ dē 'dɔ kinda kɔzo iya te mēdī mo'dɔkɔ tiyere ye ti waraga nime.

¹⁰ Römöyī ya mato ga ti kiya te, "Waraga kugu abo ga irindi kata kɔso mo kileki dē. Tine odo gbagba bo mo na kēdī bine bo iya wa dē kulōwō zi bilaka kɔzo a nime te, lende abo ga le rɔ ma kēyi."

¹¹ Tine i'dike lijē bilaka tɔ naga nima kikali laka, wa ame ga dēdī dugu mi waraga ne odo dēdī bi mo tɔ nima na gbī dēdī do'dɔ ko tara.

¹² Rɔ ma laka ma 'beze dilanḡa rɔze dē todoro bicī lende rɔze ala tiyari rɔze ti lijē bo kēdī kilēbē rōnni kulōwō naga nima. Lijē wa rumō naga nima. Lijē ebe ti'di gbagba lijē na rɔ a 'ba tiyari rōnni timo todoro bicī lende 'bēnni ngi kinza dɔ odo mo yɔ.

¹³ Tine ma 'beze ti doyo rɔze nge ḡo wa ma do'dɔ mi maga nime Bɔko'ba ki'di zize ame kpe gbī kebe yimo ne.

¹⁴ Kina kɔzo ame kpe ma 'beye miyō ma dayi ne tōnē dari yayi ne dumu dē ḡonyi maga ma 'dē mi kada nima doto laja laka 'ba Kurisitō ziye ne.

¹⁵ ḡo kō'du mo na 'beze dilēbē rɔze dē dɔ ndobo ko'dɔ 'ba bilaka mato ga ame lijē ko'dɔ 'deni nbō kala ḡonyi maga ma Bɔko'ba ki'di zize tōnē ne. Tine diyēni bine kpe ti kō'bōke nduwē rɔ dɔ kiteli ti'di doye ḡo lende 'ba Kurisitō ḡo do'dɔ wa ma kinza kiya naga nduwē mi lōḡḡo ye mi maga abo nime ne.

¹⁶ Kina ti dari duwōwō laja laka nime ngi mi dolinḡo mato ga ame kebe ḡonyi ye yayi ne kinza dilēbē rɔze ra dɔ ndobo ame ya mato ga ko'dɔ 'deni mi ḡo bi ma ki'di zinni ne.

¹⁷ Tine kɔzo ma tōnē buku 'ba Bɔko'ba kiya ne tara, ame kiya te, "I'dike lijē ame ga ko'dɔkɔ tonyo koso ne konyo ti ḡo wa ma Bɔko'ba ko'dɔ."

¹⁸ Römöyī laka 'ba bilaka lesi ēdī kinda nge odo nere Bɔko'ba na komeri kiya te bo mo ēdī laka. Tine inza rɔ wa ame 'dɔ ni mato na komeri rōyi kiya te ēdī laka.

11

Pɔlo Ni Ti Bɔ Laja Dɔ Kindēndē Mato Ga

¹ Momeri bine kpe ti kinda'bake miye kɔtɔ tō pele di mi lende dɔ rumō ma nime. Moma'jo rɔma ziye kina 'dɔ ko'dake ngi tara.

² Römöyī ma bine ti mi kombi ḡo kō'du 'be kɔzo ma Bɔko'ba gbī ti mi kombi ḡoye ne tara. Kpe ma rɔ dōti dɔ ko'do milibō 'deni zi bo ma kɔtɔ ame kina rɔ Kurisitō ne.

³ Ma rɔ meri bine kɔzo ma tōnē Satani ku'bōlu Awa ti dōḡgala 'ba komo kandi abo ne bo ti kebe kuyi meri 'ba doye gbī mōkō tara di mi kori 'ba ti'di rɔ ngi rɔ ma laka kɔtɔ zi Kurisitō nime.

⁴ Römöyī monḡo odo kiya te boto mato kako kuwōwō lende 'ba Yēsu mato tɔ ne 'beri ziye di dɔ ma 'beze nime na kutike e'be za dɔmo kinda'bake Nyi Koto Laka mo kpaki ti laja mo ga.

⁵ Tara ne ma di ziye ma 'deni ngi kulōwō wōti du bēri di zi bo laja löbu 'be tɔ mo naga nima?

⁶ Odo kiya te lende kiya na mikali dē pele tine mēdī ngi ti akikali mo. Kina me mileme 'deni laka ziye mi akiyandi pili.

⁷ A nime kinza miteri girisi dē di ziye mi kada nima mēdī muwōwō laja 'ba Bɔko'ba ziye ne na kileki ma 'deni yaga rɔ bo lende kēnyē ziye? Mo'dɔ tara tileki rɔma titi ḡo kpe na kēddike löbu.

⁸ Mi kada naga nima moloma ḡo girisi ma kako di mi kanisa mato ga. Mebe ngi rɔ tolo wa di zinni tokonyi ye timo.

⁹ Kina ma 'dɔ ki'di mi kada naga nima mēdī tiye yayi ne odo leri 'ba a mato ko'dɔ

ma pele mo'doko dē toma'jo ye kinza mebe mēdi ra yaga ro kpaɲbiri ma löbu ziye. Tine konyi ma ga, löndö ma kako di Makedoniya naga na ko'de. Kina kozo ma tönē mo moko roma ne ti mö'bö nduwē toko roma tara kinza mebe mēdi ra ro kpaɲbiri ma löbu ziye.

¹⁰ Ro ma laka kozo ame lende kodoro abo 'ba Kurisitö kēdi yimö ne ro koyo ma nime inza kuburu röni ma titi te mi döyayi 'be 'ba Giriki yayi pili.

¹¹ Go wa'di na ki'di miya tara? Mo'ö ye dē ro to'ö? Tine inza du tara. Boko'ba ikali ngi mo'ö ye.

¹² Ti mö'bö nduwē to'do mo kozo ma dogba tara kinza lijē boto bo laja moto to naga nima kebe ra tilēbē rönni tēgē lijē o'do ndobo nime gbī kozo ma 'beze.

¹³ Römöyī lijē ma 'bēnni nima bo laja do kindēndē bo 'bölu mi ndobo ko'do na lijē kēdi kuyi kinē nni tēgē ro bo laja 'ba Kurisitö.

¹⁴ Tine a ma 'do kigayi wa na dē. Römöyī Satani pele ebe gbī tuyi kinē ni go bo kinda kozo malayika 'ba bi koro.

¹⁵ Kina inza ro a ma kembe odo kiya te bo laja 'bēni ga kuyi kinē nni kinda kozo bo laja 'ba lende laka. Mi nburunburu 'bēnni lijē ēdi kari ko'ja kēnyē mo ko kozo wa ma lijē koloma to'do mo bine nima.

Gomo 'Ba Polo

¹⁶ Kina me mēdi mileki 'deni gbī miya gomo ziye. Kinza boto moto komeri dē kiya te ma rumö na. Ne odo kiya te kpe kutike 'deni pele dōmo te ma rumö na, uwöke do lende ma 'do mēdi gbī ti a moto mbowa toyo roma gomo.

¹⁷ Tine ame mēdi miya ne ma kako di zi nere Yēsu na dē. Go lende 'ba ro koyo ma nime na ki'di ma 'deni ngi ko mēdi milende kozo rumö.

¹⁸ Kina kozo ame ma konzi kēdi koyo rönni 'deni kulöwö go a 'ba dolinjo nime ne ma gbī ti mo'do tara.

¹⁹ Römöyī le'jete kpe ma gbagba ye mo tönē kikalike wa kulöwö ne ebe kinda'bake do lende 'ba bo rumö 'deni za.

²⁰ Boto ame ko'doko pele to'do ye ro atoli, kuyi ye, kotori kpeye, kudöli ye ala kokoso komoye ne ebe kinda'bake lende mo ngi aa yayi.

²¹ Ma 'bama a ma tara ga tiya mo aya za roma. A ma tara ga aga za roze.

Tine odo bo mo kilanja ro bo tilēbē ro bo do a moto kina me ki'di mēdi milende 'deni ngi ko ro do rumö. Kina ti ma gbagba ma mo'do gbī tara.

²² Lijē mo nima tēgē di mi kupö ye mo ga? Lijē Yudayi mo ga na? Ma gbī ro Yudayi. Lijē Yisarele mo ga na? Ma gbī ro Yisarele. Lijē kupö Abarayama mo ga na? Ma gbī ro kupö Abarayama.

²³ Ala tēgē lijē bo ndobo 'ba Kurisitö mo ga na? Ne odo kiya te kēdi ro ama mo tine ma na ro mi teri mo. Mo'do ndobo mo 'deni kebe lijē nima pili. Mado 'deni mi maboso mi konzi go kö'du mo kebe 'bēnni. Omba ma gomo ti nyo'bo mi konzi kebe 'bēnni. Momo pe di kpa tolē mi konzi gomo kebe 'bēnni.

²⁴ Nyo'bo komba kpa 'butē mota döomu domosowo 'ba Yudayi naga onyo ma ra nbo mi muyi 'do.

²⁵ Turu 'ba Romo omba ma ra mi mota 'do. U'du ma 'deni mi koto ti doku. Sorope otopa ra tö mi mota 'do mi zana mini löbu. Muköri ra mö'dö gonyi do koto mi mini.

²⁶ Mi lingere mbēmbē ma naga nima ma ngi mi löngö nbaka ni ma ti lēnbē di kpa közi mini koso ni ma ti bo akolo, di zi Yudayi ze mo ga ti bo löwö 'bēnni mo ga, di mi gawo kpaki kebe yi mökö pili kebe do mini löbu ni, kina gbī di zi bo laja lepī ze moto ga ame ro bo laja do kindēndē ne.

²⁷ Ndobo ni ti gomo na ngi kodo roma tö'dö kinda'ba komo ma dē, ro 'bö ti koda mini, ro leri 'ba akonyo ni ti bonjo, ma gbī kinza mbēli 'ba dōma.

²⁸ Tine kola gomo moto ga ame kinza kitētē dē ne, ma ngi nburu ro komo lēndö ro meri go kanisa pili.

²⁹ Odo moto kidaki 'deni ngi tigo mo kinza kpe, ma ngi gbī tara. Odo kiya te moto kila'ba mi lende kēnyē ma ngi do meri.

³⁰ Odo kiya te go moyo roma ti moyo roma ngi go wa ame kileme tikenme ma mo ne.

³¹ Boko'ba 'bu 'ba nere ze Yēsu Kurisitö ame akilēlu kēdi ti möyī bo ro nburunburu ne ikali ngi ma mo'do bēti dē.

³² Kina tönë di Damaseke turu 'ba bɔ dɔlinɔ Aretasi i'di koda bi toko yɔki gawo 'dɔ tinda'ba ma.

³³ Tine i'di ma ngi mi kee koja ma ti kowe kebe bi gbönö 'ba teli 'ba rɔ gawo nima miriŋa mɔmɔ ngi di kpa közi bo.

12

Rɔ Koyo 'Ba Pɔlo

¹ Kina me 'deni zö ti moto nduwë tubi gɔma ame pele kinza mo'ja ɔto dë gɔmo ne. Ne i'dike 'bato mebe rɔ tÿyëti gɔ nyi ti akileme 'ba nɛre Yësu ma ko'dɔ zö.

² Mikali bɔ mɔto ame rɔ 'ba Kurisitö pa tönë bine kɔmɔ kɔɔ mo iteli 'deni 'butë dɔmosowɔ. Ombi bɔ nima ngi kari tɔrɔ kɔdɔ nbö mitɔrɔ. Tine mikali dë ɔdɔ wa ne ngi rɔ ma laka ala nyi na ya, ama Boko'ba na kikali.

³⁻⁴ Mikali ogba bɔ nima ngi kari mi dɔlinɔ 'ba Boko'ba. Tine gbi mikali dë ɔdɔ wa ne rɔ ma laka ala nyi na ya, ama Boko'ba na kikali. Di yayi na bo koloma ngi rɔ tuwö wa ame ga kinza kiya bɔto kɔ'bo dë tombi kpëni gɔmo ne.

⁵ Kina ma ti mubi gɔ bɔ nima. Tine ma 'ba gbagba ma mo 'dɔ mubi gɔma na ko'dɔ rönɔ rɔ a ma kinza, ti mubi nge rɔ gɔ tikenme ma mo.

⁶ Ne ɔdɔ mo'dɔkɔ pele tubi gɔma minza mēdi ngi rɔ rumö, römöyï mēdi miya rɔ a ma kodɔrɔ. Tine mola kinza to'dɔ mo tara römöyï mo'dɔkɔ 'dɔ kodɔrɔ lende ma nge gɔ a ma mo'dɔ ko'ja di yida rɔma ala kuwö gbi di kpama.

⁷ Tine 'dɔ togbɔ ma kinza toyo rɔma ra kulöwö gɔ a löbu naga nime mo'ja ne na kusu a ma kɔ'ɔ 'deni mi yida rɔma. Kina 'deni ngi kɔzɔ bɔ laja 'ba Satani mi yida rɔma tomba ma nburu kinza moyo rɔma ra.

⁸ Moma'jo rɔma 'deni nbö mi mota zi nɛre Boko'ba 'dɔ bo kogba a nime yaga di mi yida rɔma.

⁹ Tine bo ileki kiya zö te, "Lende këyi ma ti ki'di yi kɔ'bo tombi wa pili. Tikenme 'bi i'di tigo ma ngi këdi rɔ dɔ kiteli." Gɔ kö'du mo na ti mēdi ngi ti mi këyi rɔ mbëmbë toyo rɔma gɔ tikenme ma nime. Römöyï gɔ tigo 'ba Kurisitö këdi tö.

¹⁰ Dömöyï Kurisitö ma ngi ti mi këyi di mi tikenme ma, di mi ti'ja, di mi gomo, di mi közi kasi ma ko'dɔ zö. Römöyï ɔdɔ kiya te menme kina mitigo ngi yaga.

Ndose 'Ba Pɔlo Zi Korinito

¹¹ Ma 'deni ngi du rɔ rumö mo gɔ bi mo nati. Kpe na ki'dike ma 'deni mila'ba yimo. Dëne 'dɔ kpe na kubike gɔma. Tine kɔzɔ ame ma minza pele rɔ ɔto ne, minza ngi wötï du bëri di zi bɔ laja löbu 'be to mo naga nima.

¹² Wa ame kileme ma rɔ bɔ laja ma laka ne na ma këdi ko'dɔ rönni 'deni mi löngö ye yayi ti mi këddi ne, kina gbi ti gɔ koto mo ti ndɔbɔ mo ame ngi kulöwö rɔ dɔ kiteli ne.

¹³ Tine rɔ ma tondo na mo'dɔ ye dë rɔ ma koriya ti kanisa ma laki? Kina dë nge rɔ ma tönë moma'jo ye dë mi'di akirindi dɔye ne? Tine kpe olake ma gbɔ gɔ lende kirasi ma nime.

¹⁴ Bine mi mota mo na 'deni me ma mēdi ndö 'dɔ tari ziye yayi. Tine minza mēdi rɔ akirindi dɔye römöyï e'be ga na dë mēdi moma, tine gbagba ye mo na mēdi moma gɔmo. Römöyï kole na dë 'dɔ ki'di wa zi 'bu, tine 'bu na këdi ki'di wa zi kole.

¹⁵ Ma ti mi këyi tote wa ame ga mēdi timo ne pili gɔ kö'du 'be mi'di yida rɔma gbulungu dɔmo. Kina kɔzɔ ame mɔ'ɔ ye 'deni kulöwö ne 'dɔ kɔ'oke ma gbi nge mbowa gɔmo?

¹⁶ Rɔ ma laka ikalike 'deni ma mi'di rɔma dë yaga rɔ akirindi ziye. Tine mɔto ga ebe 'bënni tiya mo te, ma Pɔlo rɔ bɔ dɔngala mēdi rɔ to'ba ye ti bëti.

¹⁷ Mogogɔ rɔma dɔye nyanya ga mi ndose ma moja bɔ laja timo naga?

¹⁸ Ma na mi'di Tito ma 'dɔ kari yayi. Kina ma moja löndö mɔto ame rɔ 'ba Kurisitö ne kari kɔto ti bo. Tine iyake ra te Tito ogogɔ rɔ bo dɔye? Ndɔbɔ ze ma ze ti bo na kari dë kori kɔto?

¹⁹ Kpe ëddike mɔlo nime rɔ tomeri mo te dëdi do'dɔkɔ titata rɔze yaga di kɔmoye? Inza du tara. Ziye kpe ma mɔ'ɔ kulöwö naga nime, dëdi dilende ziye nime pili mi Kurisitö kɔmɔ Boko'ba 'dɔ kulu ye.

²⁰ Römöyî ma mēdi mere bine motōga ti mako mo'ja za kinzake kōzo ma mo'dōko. Kina kpe gbî yō ti ko'jake ma minza kōzo wa ma ko'dōkoke. Motōga lamo ni na za ti kēdi ti mī kombi ti 'dirî ti mī kututu ti ngōngō ti kore ti rō kote gbî ti lende kirasi.

²¹ Momeri gbî ɔdo mari 'böwu Boko'ba ma ti kileki ma bēri di komoye. Kina ti mudu ngî rō ma kēnyē gō lende 'ba ya ame ga nbanî mī lōngō ye ko'dō lende kēnyē tōnē bine koto ga dōnnî dē di yimo ne. Lijē ma kinza koto dōnnî dē yō di mī lende ko'dō ti'da 'bēnnî naga nima ti yēri ni ti ndörō 'ba gōmo mo ne.

13

Ndose Ma Nburunburu

¹ Ame na 'deni rō mī mota ma 'ba tako ziye yayi. Lende motō ame kēdi o'dōko gō kiya ti bō kodōrō ndimo ga teyi riyō ala mota kōzo ma buku 'ba Boko'ba kiya tara.

² Mi'di ame te zinnî lijē bō ko'dō lende kēnyē tōnē ga yayi ti ya motō mo naga nima ne, ɔdo mako di gō ame bōtō motō inza komō di kpa karama mo. Ma pele rō ma kōwō nime mēdi miya gbî kōzo ma tōnē miya 'deni mōlo ziye mī tari ma, ma rō mī riyō mo tōnē ziye yayi ne.

³ Kpe ti kikalike 'deni ngî rō ma laka bo Kurisitō na kēdi kilende tō. Mī ndōbō abo tiye bo inza rō ma keŋme tine tigo abo ngî kulōwō rō mbēmbē.

⁴ Römöyî tikeŋme mo na tōnē kutōti bo yimo ne, na me bo kōdō 'deni di mī tölē mī tigo 'ba Boko'ba. Mī rō kōdō'bō ti bo ze ngî rō ma keŋme, tine mī to'dō ndōbō mo tiye dōdō ngî dididi ti bo mī tigo 'ba Boko'ba.

⁵ Iyōzoke rōye 'dō kikalike laka ɔdo ki'dike dōye ra ngî laka gō lende 'ba Kurisitō. Ikalike dē Kurisitō ēdi ngî miye? ɔdo kiya te kpe mo na kirasike rōye 'deni na nge.

⁶ Ma 'beze momeri 'bama ti kikalike ngî dirasi rōze dē.

⁷ Kina dumōtu Boko'ba gōye ki'di ye tō kpe kirasike lende dē. Tine inza gō ame kiya te ze na 'deni lipo rō ma laka mo ne. Ne tine nge 'dō ko'dōke wa ame rō ma

laka ne ɔdo kiya te ze mo na dinda 'deni pele dirasi rōze.

⁸ Römöyî ze dō'bō dē to'dō ɔtō ame kuti dōni dē ti lende kodōrō ne. A ma kodōrō na nge dēdi do'dō.

⁹ Ze ti mī kēyî gō ame ze ma 'beze rō ma keŋme tine kpe na rō ma kitigō ne. Wa ma 'beze ma dēdi dumōtu gōmo bine 'dō kpe kiyōbuke laka mboloro mī wa pili.

¹⁰ Mēdi mugu ame tōti ko'ja mēdi gba rō ma kōwō 'dō ɔdo mōmō yayi kinza miya wa ra ziye mī kōzi kakpa nime nere Yēsu ki'di zō ne. Römöyî i'di 'deni zō rō 'ba totōtō mo tine inza rō 'ba tiyēyî yimo.

¹¹ Tine ma rō nburunburu mo ziye kpe löndō, mōtō gbō ziye. Kpe i'dike rōye kēdi laka mī wa pili, kuwōke dōma. Utike dō lende rō gō rōye kolomake ti lende kēyî. Kina ti bo Boko'ba 'ba akō'ō ni ti lende kēyî mo ti koloma ngî nburu tiye.

¹² Umōtōke rōye rō gō rōye ti kōzi riyō mī möyî Boko'ba.

¹³ Bilaka 'ba Boko'ba ame ga pili bine ne umōtō ye.

¹⁴ Lende kēyî 'ba Yēsu Kurisitō nere ze ti akō'ō 'ba Boko'ba ti rō kōdō'bō 'ba Nyî Kōtō Laka koloma kōtō tiye pili.

Akugu 'Ba Pɔlo Zi Kanisa Ma GALATIYA

¹ Ma Pɔlo bɔ laja 'ba Kurisitɔ ame bilaka lesi na dɛ koja ma ala gɔ ako'dɔko 'ba bɔtɔ tine bo Yɛsu Kurisitɔ gbagba bo mo na koja ma lijɛ ti Bɔko'ba 'bu bɔ koja bo di mɪ tɔlɛ ne.

² Ze ti lɔndɔ ame ga tɔ bine ne dugu waraga nime ziye kpe kanisa ma mɪ dɔyayi 'ba Galatiya.

³ Lende kɛyɪ ti yɛyɪ 'ba Bɔko'ba 'bu ze ti 'ba Yɛsu Kurisitɔ nɛre ze koloma kɔtɔ tiye.

⁴ Bo na ki'di dɪdɪ bo 'deni gɔze bine 'dɔ kola ze gɔ lende kɛnyɛ ze ga 'dɔ bo kɔmɔ ze di mɪ lende konya 'ba dɔyayi nime. Ame kina rɔ ako'dɔko 'ba Bɔko'ba 'bu ze.

⁵ Akilɛlu kɛdɪ zi bo nduwɛ nɔbɔ rɔ nɔburunɔburu. Amini.

Lende 'Ba Laja Laka

⁶ Kpe pele lende 'be igayi ma 'deni. Kpe ame mo tɔnɛ Bɔko'ba kidɛki ye 'deni ti lende kɛyɪ 'ba Kurisitɔ ne kpe na kɛddɪ kolake bo 'deni nɔgɪ nɔgala kari kutike za gɔ a mɔtɔ tɔ ne ga ame kidɛki gbɪ tɛgɛ rɔ laja laka 'ba Kurisitɔ ne.

⁷ Tine laja laka 'ba Kurisitɔ nɛge kɔtɔ. Mɛdɪ miya nime gɔ lende 'ba ya mɔtɔ ga ame kɛdɪ kilikɔ dɔye 'dɔ tuyɪ mɪ laja laka 'ba Kurisitɔ nime ne.

⁸ Kina me miya ziye, ɔdɔ pele rɔ ze ala rɔ malayika di mɪtɔrɔ na kako kuwɔwɔ a mɔtɔ 'beri di gɔ ame, ee, sɔnɔ 'ba Bɔko'ba kɛdɪ dɔ bo.

⁹ Kɔzɔ ma tɔnɛ miya pa ziye bine ne kina me gbɪ mɛdɪ mileki gɔmo 'deni miya ziye ɔdɔ bɔ mo kako kuwɔwɔ laja mɔtɔ ziye 'beri di gɔ ame ki'dike dɔye 'deni gɔmo ne, ee, sɔnɔ 'ba Bɔko'ba kɛdɪ dɔ bo.

¹⁰ Mɪ lende ma nime inda kɔzɔ mɛdɪ tiyɛyɪ dɔki'di bilaka rɔma? Inza tara. Bɔko'ba na mo'dɔko tiyɛyɪ dɔki'di mo. Minza miya 'dɔ tiyɛyɪ dɔki'di bilaka tɔmo. Ne ma mɛdɪ ra gba mo'dɔ tiyɛyɪ dɔki'di bilaka tɔmo dɛne minza kpe rɔ bɔ laja ma laka 'ba Kurisitɔ.

Pɔlo Rɔ Bɔ Laja

¹¹ Lɔndɔ ma ga, mo'dɔko ziye 'dɔ kika-like lende nime laka. Laja laka nime muwɔwɔ ziye ne lende 'ba bilaka lesi na dɛ.

¹² Mogba dɛ di zi bɔtɔ kina bɔtɔ na dɛ gbɪ kiyandi ma tɔmo. Tine Yɛsu Kurisitɔ na ki'di mɪ rɔ kileme abo zɔ tɔnɛ.

¹³ Uwɔke 'deni tɔnɛ moworo kulɔwɔ bine mɪ kɔ'du ki'di ze 'ba Yudayi to'dɔ kɔzɪ kasi zi kanisa 'ba Bɔko'ba toboso mo 'dɔ tɔrɔ mo yaga.

¹⁴ Mɔ'bɔ ti'di rɔma to'dɔ kɔ'du ki'di 'ba 'bu ze lɔbu ga rɔ dɔ kiteli kebe 'ba lɛpɪ ma ga pili.

¹⁵ Dɛmba tine pele mɔlo gba kinza kɔyɔ ma dɛ Bɔko'ba oweli ma 'deni ti mɪ kɛyɪ abo rɔ 'ba bo.

¹⁶ Kina me mɪ kada mo ame bo kɔ'dɔko 'deni tine na bo kileme kole abo nɔgɪ zɔ 'dɔ muwɔwɔ laja laka mo zi bɔ lɔwɔ ni pili. Tine mɛnyɪ mileki dɛ kpe 'bɔwu zi bilaka lesi mɔtɔ tiyija gɔ lende mo.

¹⁷ Mari dɛ kpe gbɪ Yerosalema 'dɔ dilende gɔmo ti ya ma tɔnɛ mo ga 'deni mɔlo rɔ bɔ laja 'ba Yɛsu Kurisitɔ yayi ne. Mɛnyɪ nɔgɪ mari moloma mɪ dɔyayi 'ba Arabi kina di pɔtɔ mo na mileki Damaseke.

¹⁸ Di pɔtɔ mo kɔ'dɔ kɔmɔ kɔzɔ 'deni mota tine na mileki mari Yerosalema dari dikali rɔze ti Pitɔrɔ mo'dɔ tɔ'dɔ nɛge dɔ 'butɛ dɔɔmu ti bo yayi.

¹⁹ Tine bɔ laja 'ba Kurisitɔ ga ma kɔtɔ mɔtɔ mo te mo'ja dɛ du te di yayi, lɔndɔ bo Yakoba na nɛge mo'ja.

²⁰ Rɔ ma laka miya ziye kɔmɔ Bɔko'ba wa naga nime mɛdɪ mugu ziye ne bɛtɪ na dɛ.

²¹ Di pɔtɔ mo na mari Suriya ni ti Kilikiya.

²² Mɪ kada nima bilaka 'ba kanisa ame ga mɪ Yudayi ne ikali kinɛ ma dɛ gba,

²³ lijɛ uwɔ gba nɛge rɔ lende ma ame kiya te, "Bɔ tɔnɛ koloma pa rɔ to'dɔ kɔzɪ kasi zize ne ileki 'deni tuwɔwɔ laja laka 'ba Yɛsu Kurisitɔ tɔnɛ bo kiteri toboso mo pa 'dɔ kɔrɔ yaga ne."

²⁴ Kina lijɛ kilɛlu Bɔko'ba nɔgɪ gɔ lende ma.

2

Pɔlo Ni Ti Bɔ Laja Mɔto Ga

1-2 Kina ɔɔo kɔmɔ kɔɔ mo kiteli 'deni 'butɛ dɔmosowɔ tine na Bɔko'ba kileme ngi zɔ 'dɔ mɛnyɪ ti gbɪ mari Yerosalema. Kina dɛnyɪ ngi dari ti Baranaba mogba Tito gbɪ tɔ. Mɪ kpa kotɔto ze ame nge rɔ dɔze ti lɔbu 'ba kanisa mo ga ne na miyɛti gɔ lende 'ba laja laka ma muwɔwɔ zi bɔ lɔwɔ ngi zinni rɔmɔyɪ mo'dɔkɔ dɛ 'dɔ ndɔbɔ ma tɔnɛ ga mo'dɔ pa bine gbɪ ti ma mɛdi mo'dɔ giri naga nime kilikɔ ra rɔ yawa.

3 Tine lijɛ uti ngi gɔ akiyandi ma zi bɔ lɔwɔ. Tito ame pele rɔ Giriki tɔ ne lijɛ utɔri dɛ ko'dɔ dɔlɛti 'ba akilele 'ba Yudayi kɔzɔ ma laki mɔto ga kiteri.

4 Lende 'ba akilele nima iya rɔni 'deni nge tara gɔ lende 'bɛnni lijɛ bɔ ko'dɔ rɔnni rɔ lɔndɔ zize lijɛ kako 'deni mi lɔngɔ ze naga nima. Tine lijɛ ako rɔ mali rɔze tikali gɔ dɔ ngɔlɔ ze ame 'deni rɔ akɔto ti Yɛsu Kurisito di mi lende 'ba kɔ'du ki'di 'bɛnni ga 'ba Yudayi gɔ lijɛ kobili ze gbɪ 'bɔwu kileki yimo.

5 Ne duti dɛ gɔ lende 'bɛnni nima kɔto te rɔmɔyɪ kinza kolɔ laja laka 'ba Bɔko'ba nime ra yaga di ziye.

6 Ne tondo lijɛ ame mo ga rɔ lɔbu 'ba kanisa mo ga ne kiya ɔto dɛ gɔ laja nime mɛdi muwɔwɔ ne? (Mideki lijɛ tara tine kɔzɔ ma tɔnɛ lijɛ kedɪ pele pa mɔlo bine ne inza rɔ ɔto zɔ rɔmɔyɪ Bɔko'ba o'dɔ geli dɛ mi lɔngɔ bilaka.)

7 Tine lijɛ ikali ngi Bɔko'ba na ki'di ndɔbɔ lɔbu 'ba tuwɔwɔ laja laka abo zi bɔ lɔwɔ nime zɔ gbɪ kɔzɔ ma bo ki'di zi Pitɔrɔ tari tuwɔwɔ mo zi Yudayi tara.

8 Rɔmɔyɪ tigɔ abo na ki'di ze do'dɔ wa naga nime.

9 Kina me lijɛ Yakoba ni ti Pitɔrɔ ti Yowani lijɛ ame mo ga kidɛki lijɛ rɔ lɔbu 'ba kanisa ne, mi kada nima lijɛ kikali ngi lende keyi 'ba Bɔko'ba na me koja ma mi ndɔbɔ nime ne lijɛ iyaya kɔzize ngi ze ti Baranaba gɔ dɛdi rɔ lɛpi tinni mi ndɔbɔ nime, gɔ dɛdi 'beze ti Baranaba mi lɔngɔ bɔ lɔwɔ tine gɔ lijɛ kedɪ 'bɛnni mi lɔngɔ Yudayi.

10 A ma nge lijɛ kose gɔmo zize na rɔ tokonyi Yudayi ma lisa naga kɔzɔ ame mo'dɔkɔ 'deni tɔnɛ mɔlo to'dɔ mo ne.

Pɔlo Amo Dɔ Pitɔrɔ

11 Tine mi kada ma tɔnɛ bo Pitɔrɔ mo kako Anitɔkiya ne mamɔ dɔ bo kɔzɔ a nime te gɔ wa ame bo ko'dɔ kinda rɔ ma kɔkɔ ne.

12 Rɔmɔyɪ ma dɔgba pa bo oloma tonyo kpa bo ti bɔ lɔwɔ bi kɔto tine 'bɔwu mi kada nima bo ko'ja ya mɔto ga ame kako di zi Yakoba 'deni kɔmɔ yɔ na bo kere ngi gɔ lende 'ba laki naga nima kedɪ kiya te bilaka 'ba kanisa pili 'dɔ kedɪ ti dɔlɛti 'ba akilele ne. Kina bo kebe ngi tilagi tonyo kpa bo bi kɔto ti bɔ lɔwɔ

13 ki'di lɔndɔ mɔto ga ame rɔ Yudayi ne koloma ngi rɔ to'dɔ ndɔbɔ ti dɔki'di riyoriyɔ gɔ lende abo ki'di Baranaba pele gbɪ kila'ba di mi bo gɔ lende 'bɛnni.

14 Kina ɔɔo mɔngɔ 'deni lende 'bɛnni nima ko'de lende laka 'ba Bɔko'ba dɛ kpe ame rɔ laja laka mo ne tine na milende ngi zi Pitɔrɔ di kɔmɔ bilaka 'ba kanisa pili kɔzɔ a nime te, miya te, "Ni Pitɔrɔ, ni ame rɔ Yudayi ame koloma 'deni kɔzɔ bɔ lɔwɔ kinza to'dɔ dɔlɛti 'ba Yudayi ne gɔ wa'di na keddi kiteri 'dɔ ti'di bɔ lɔwɔ naga nime 'dɔ ko'dɔ dɔlɛti 'ba Yudayi?"

Lende 'Ba Yudayi Ni Ti Bɔ Lɔwɔ

15 Ne 'beze ze ame mo ga rɔ Yudayi ne dinza rɔ bɔ lɔwɔ bɔ lende kɛnyɛ ni

16 dikali 'deni toro kɔ'du ki'di i'di bɔto dɛ du te rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba, tine nge kɔto gɔ ti'di dɔ gɔ lende 'ba Yɛsu. Kina me ze gbɪ di'di dɔze 'deni gɔ lende 'ba Yɛsu Kurisito 'dɔ meri ze mo na ki'di ze rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba. Tine inza gɔ toro kɔ'du ki'di rɔmɔyɪ ugu 'deni mɔlo iya te, "Toro kɔ'du ki'di i'di bɔto dɛ du te kedɪ rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba."

17 Iya rɔni 'deni te ze ame ga 'deni rɔ akɔto ti Kurisito ne ɔɔo debeke gbɪ toma 'dɔ tedɪ rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba kɔzɔ a nima tara, ze 'deni gbɪ rɔ bɔ lende kɛnyɛ kɔzɔ 'ba bɔ lɔwɔ naga nima koro kɔ'du ki'di dɛ ne. Ne ɔɔo kedɪ 'deni tara tine Kurisito mo na 'deni kedɪ koto ze kori lɔwɔ mi lende kɛnyɛ? Inza du tara.

18 Ne ɔɔo ma mo tɔnɛ mɔngɔ kɔ'du ki'di 'deni pa kɔzɔ wa sari ne na mɛnyɪ 'deni

mi'di kö'du ki'di kēdi mbiri rɔ dɔ kiteli di dɔma, rɔ ma laka mo'dɔ rɔma 'deni rɔ bo lende kēnyē.

¹⁹ Mī kö'du ki'di ma 'deni rɔ tɔku kina kö'du ki'di inza kpe mbiri dɔma tine mīdīdī 'deni Bɔko'ba na mbiri dɔma.

²⁰ Kö'du ki'di nima bo na me kupō ma 'deni kutōti ma ti Kurisītō. Loma ma mēdi yīmo nime inza kpe rɔ 'bama tine 'ba bo 'ba Kurisītō na rōmōyī dīdī Kurisītō na 'deni rɔ akɔtɔ tō. Loma ma nime pele mī yida rɔ ne tine ti'di dɔ go lende 'ba kole 'ba Bɔko'ba na kitigo ma 'deni. Bo na kɔ'ɔ ma 'deni bo kilaŋa go dīdī bo go kö'du ma.

²¹ Kina me ɔdɔ tēdī rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba na kēdi 'deni go toro kö'du ki'di, Kurisītō olē 'deni ka ŋgī bi sari. Ame ŋgī 'dɔ ki'di mī kēyī 'ba Bɔko'ba kulē rɔ yawa ne ma 'bama mutī dē gɔmo.

3

Ti'di Dɔ Gɔ Laja Laka Na Rɔ Dɔ Kiteli

¹ Kpe Galatiya rumō naga nime, yē na ko'dɔ dɔ gege rɔye? Gɔ wa'di na ki'dike dɔye dē kpe go lende 'ba tutōti Kurisītō ame tōnē kiyētī rōnī 'deni laka yaga ziye ne?

² Akɔtɔ nime na ŋge mo'dɔkɔ tikali mo di ziye. Wa'di na ko'de Nyī Kɔtɔ Laka dɔye, toro kö'du ki'di ala ti'di dɔ go laja laka 'ba Bɔko'ba nime kuwōwō ziye kuwōke ne?

³ Ne go wa'di na kpe ŋgī rɔ rumō tara gɔmo? Isakike 'deni ti Nyī Kɔtɔ Laka, ne go wa'di na kebe kuyike kpeye 'böwu ti'di dɔye go tigo 'be 'ba bilaka lesi?

⁴ Ombike gomɔ 'deni kulōwō go lende 'ba Kurisītō. Tine a nime pili inza rɔ ɔtɔ ziye? Kinza tɔ kpe du tara.

⁵ O'jake 'deni ma Bɔko'ba koja Nyī Kɔtɔ Laka abo ziye go ko'dɔ go kɔtɔ ma konzi mī lōŋgō ye. Me bo koja ziye ne go toro kö'du ki'di 'be ala go ti'di dɔye go laja laka abo nime kuwōke ne?

⁶ Ōŋgɔke Abarayama te, bo i'di dɔ bo go lende 'ba Bɔko'ba kina ki'di bo ŋgī kēdī rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba.

⁷ Gɔ kö'du mo na dikali ŋgī lijē ame ga ki'di dōnnī rɔ ma laka go lende 'ba Bɔko'ba ne lijē na rɔ kupō Abarayama mo ga.

⁸ Rōmōyī Bɔko'ba ileme 'deni mɔlo 'dɔ bo ki'di bo lōwō ni kpaki kēdī rɔ ma laka kɔmɔ bo mī ti'di dɔ go lende abo. Kina ma 'dɔ kuwōwō zi Abarayama mī laja laka kiya te, "Tiyī na ti mo'dɔ yēyī ma laka pili dɔ bilaka 'ba dɔyayi."

⁹ Kina ti Bɔko'ba ko'dɔ yēyī 'deni ŋgī dōnnī lijē ame ga pili ki'di dōnnī go lende abo ne gbī kɔzɔ ma bo ko'dɔ zi Abarayama ame ki'di dɔ bo gɔmo ne.

¹⁰ Ne 'bēnnī lijē laki bo kiya te toro kö'du ki'di na ti ki'di lijē kēdī rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba naga nima sōnō 'ba Bɔko'ba ti koriya tinnī. Rōmōyī ugu 'deni mɔlo mī buku 'ba Bɔko'ba iya te, "Lijē ame ga pili kö'bō dē rɔ to'dɔ wa naga nime kugu mī buku 'ba kö'du ki'di 'doyi ne ti sōnō 'ba Bɔko'ba koriya tinnī."

¹¹ Rɔ ma laka to'dɔ kö'du ki'di i'di bɔtɔ dē rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba rōmōyī ugu 'deni gbī iya te, "Lijē ame ga rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba go ti'di dōnnī go lende abo ne lijē na ti kēdī ti dīdī ma laka."

¹² To'dɔ kö'du ki'di nima lende mo ēdī gbī 'beri rōmōyī ugu 'deni iya te, "Bɔ ame ko'dɔ wa ame ga kö'du ki'di ko'dɔkɔ 'doyi ne ti ko'ja dīdī ma laka ŋgī."

¹³ Ne go ame sōnō 'ba Bɔko'ba koriya 'deni tize ne na me Kurisītō utē goze 'deni yaga di yīmo go koriya ti gbagba bo. Rōmōyī ugu 'deni mī buku 'ba Bɔko'ba iya te, "Bɔ ame kutōti 'deni dɔ ŋgērī ne sōnō 'ba Bɔko'ba koriya timo."

¹⁴ Bo o'dɔ tara 'dɔ bilaka pili 'ba dɔyayi nime ko'ja yēyī kɔzɔ ame bo Bɔko'ba kose gɔmo 'deni mɔlo zi Abarayama ne. Gɔ kö'du mo na me 'dɔ ki'di Nyī Kɔtɔ Laka kako zize ze ame ga di'dike dɔze 'deni go lende abo ne.

Kö'du Ki'di Ni Ti Lömu

¹⁵ Löndō ma ga, ti mileme lende nime ziye ti wa 'ba dōliŋɔ nime. Ame ɔdɔ kiya te nī mɔtɔ ko'dɔ lömu 'deni bɔtɔ mɔtɔ ɔ'bo dē kpe tiyēyī yīmo ala konzo dɔmo teyi.

¹⁶ Kina gbī tara kɔzɔ ame kugu mī buku 'ba Bɔko'ba bo Bɔko'ba kiya te bo ti ko'dɔ yēyī dɔ Abarayama kpaki ti kupō mo ne. Tine inza ŋgī rɔ go dɔ kupō Abarayama mo ga kpaki rɔ buru, omba kupō bo ma kɔtɔ rɔ Kurisītō nime na.

17 Kina me mēdi miya ziye Boko'ba o'do lömu nima 'deni molo zi Abarayama, tine nbö di pötö komo koo kuluku modoomota kodoo domo 'butē mota (430) 'deni tine na 'jaa bo koja kö'du ki'di nima zi bilaka. Tine kö'du ki'di nime inza kikali tūyēyi mī lömu ma molo nime bo ko'do 'deni ne ala kiyese yēyi mo mbowa yaga.

18 Ne go wa'di na kebe kiyake te Boko'ba ti ko'do yēyi do bilaka go toro kö'du ki'di? Ma odo kēdi 'deni tara lömu abo nime inza kpe ro oto. Ne dikali 'deni Boko'ba o'do yēyi do Abarayama go lömu abo 'ba Boko'ba.

19 Ne Boko'ba i'di kö'du ki'di go wa'di? Ti miya ziye bo i'di kö'du ki'di 'deni 'do bilaka kikali wa ame ga ro lende kēnyē ne timo 'do kitata bilaka tōti koda kupō Abarayama mo tōnē bo ki'di kö'du mo 'deni molo 'do to'do yēyi timo ne. Bo i'di kö'du ki'di abo 'deni zi malayika ko'de zi Musa bo kpēri 'ba goze ko'de kako zize bilaka lesi.

20 Bo i'di lömu abo dē ti boto bo kpēri tine gbagba bo kotō mo na kiya abo zi Abarayama.

21 Ne odo kēdi 'deni tara kö'du ki'di uti dōni dē kpe ti lömu mo tōnē bo ko'de ne ma? Ne ti miya ziye inza tara. Boto moto ikali dē ma 'do ko'do kö'du ki'di pili ro gomo 'do kēdi ro ma laka komo Boko'ba. Ma toro kö'du ki'di na kēdi 'deni kozo lömu nima ti'di bilaka kēdi ti didi ma laka dēne ti ki'di lijē gbī kēdi ro ma laka komo Boko'ba. Ne inza tara.

22 Ugu 'deni mī buku 'ba Boko'ba iya te dolijo nime bo domo ro lende kēnyē. Kina me yēyi abo 'ba Boko'ba mo tōnē bo kulömu 'deni molo 'do ti'di mo zi ma ki'di dōnni go lende abo ne bo ti ki'di zinni lijē ma ki'di dōnni 'deni go lende 'ba Yēsu Kurisito naga nime.

23 Tine gba kinza ti'di do go lende 'ba Boko'ba nime kako dē kö'du ki'di na koboso ze pa me mī maboso abo nbö Boko'ba kileme ti'di do go lende 'ba Kurisito.

24 Kö'du ki'di na tōnē koloma ro bo kokoko ze nbö Kurisito komo 'do di'dike doze go lende abo go dēdike ro ma laka komo Boko'ba.

25 Ne kina me kori 'ba ti'di do go lende 'ba Kurisito mo tōnē na 'deni me. Go

kö'du mo na bo bo kokoko ze nima bo inza kpe ti közi kakpa doze nati.

Akoto Ti Kurisito

26 Kina me ziye pili, ni moto odo ki'di döyi 'deni go lende 'ba Yēsu Kurisito ni 'deni ro akoto ti bo ro kole 'ba Boko'ba.

27 Obapatisi yi 'deni mī ro kodoo ti Kurisito koloo bo 'deni ro bonjo röyi.

28 A moto inza kpe 'beri ro Yudayi ala ro bo löwö, atoli ala ma kinza ro atoli, botoni ala 'ja, kpe 'deni pili ro ma koriya ro akoto ti Yēsu Kurisito.

29 Kina me kpe ma 'deni ro 'ba Kurisito naga nime na 'deni ro kupō Abarayama 'do Boko'ba ko'do yēyi ti doye kozo ma tōnē bo kiya 'deni molo ne tara.

4

1 Ongoko toma kozo ame kole na pele ro bo kinda'ba apötö ne, dogba mo bo gbī kozo atoli tara, ko'ja bo na ngi kēdi kari koloma ro bo do wa naga nima pili.

2 Ko'ja bo kēdi gba mbowa bo moto na koloma ro tonjo go a bo ga ti'di lende zi bo. Bo oloma tara nbö komo mī kada mo ame 'bu bo konjo bo 'deni ko'bo tēdi ro bo do wa pili ne.

3 Kina ze gbī tara ma tōnē bine dikalike Kurisito dē gba ne, ze ngi ro atoli zi dölēti ni ti kö'du ki'di 'ba 'bu ze löbu ga.

4 Tine odo komo 'deni mī kada mo ame Boko'ba ko'doko ne na me bo koja kole abo ngi kako zize dolijo bine. Bilaka lesi na gbī köyö bo bicī kö'du ki'di ma molo tōnē ga

5 'do tutē goze ame ga bicī kö'du ki'di ne go dēdike ti ro kole 'ba Boko'ba.

6 Kina me kpe 'deni ro kole 'ba Boko'ba na ma bo koja Nyi Koto Laka 'ba kole abo 'deni mize. Nyi Koto Laka nima na me kēdi kiya te, "Baba, 'bu ma," mī motu ze ga ne.

7 Kina me inzake kpe ro atoli. Kpe 'deni ro kole 'ba Boko'ba. Kina bo Boko'ba ti ki'di mori abo ngi ziye rōmöyi kpe 'deni ro kole abo ga.

Ndose 'Ba Polo Zi Galatiya

8 Tōnē gba bine kinza kikalike bo Boko'ba dē ne kpe ngi ro atoli zi akoro ni ame ga tigo mo kinza gbī yo kozo 'ba Boko'ba ne.

⁹ Ne ma le'jete ikalike Boko'ba 'deni ro 'bu ye, tine ma laka mo ti miya te Boko'ba na kikali ye 'deni ro kole abo ga. Ne go wa'di na keddı ko'doke 'böwu tileki to'do dölėti ni ti kö'du ki'di ma yawa naga nima kozo 'ba 'bu ye löbu ga? Go wa'di na keddı ko'doke 'böwu tileki roye ro atöli zi wa naga nima gomo?

¹⁰ Go wa'di na kebeke za 'böwu ti'di komoye go 'do to'do karama 'ba kpa dökikəri ni ti kpa dolili ti kpa nyepe ni gbı ti komo koo la'ja ni gomo?

¹¹ Ma ti mi kombi go lende 'be römöyü inda kozo gomo löbu nime mupö roma kulöwö timo go lende 'be ne 'deni ka ngi ro ma sari.

¹² Moma'jo roma ziye löndö, o'doke roye gbı kozo ma römöyü ma 'deni gbı ro do ngölö kozo 'beye tara. Töné molo bine o'doke lende kënyé oto dö zö.

¹³ Kozo ma kikalike rokoo na ko'de ma töné dogba ziye 'do ki'di moloma ngi ro tuwöwö laja laka 'ba Kurisitö ziye ne.

¹⁴ Mi kada nima rokoo i'di ma ngi ro akirindi ma löbu doye ne pele tara o'doke riti ma ngi sowa boto o'ji ma dö yo. O'doke ma ngi kozo iya te ma mo na ro malayika 'ba Boko'ba naga tara, ngi gbı kozo ma na 'deni ro Yesu Kurisitö mo mi tako ma ziye.

¹⁵ Kpe ngi ro loho ro mbembé. Ne wa'di na komo 'deni 'böwu le'jete? Miya 'bama mi kada naga nima yayi ma kiya te komo kedı ra ro a toto röni, dene iyagbake komoye ga 'deni ki'dike zö 'do mokonyi roma timo.

¹⁶ Tara ne lende laka 'ba Boko'ba nime medı miya ziye ne na kebe kuyi ma 'deni le'jete yaga ro bo ndo'ji ziye?

¹⁷ Ne 'benni 'ba laki naga nima töné lijé ko'doko ye go keddike ti doki'di keyi rönni ne lende laka oto inza du te zinni. Lijé o'doko ye go kozake roye yaga di roma keddike ti doki'di keyi rönni.

¹⁸ Ne ma do kiteli mo tedı ti doki'di keyi ro bo ame kedı kiya lende laka ne na laka odo medı pele tiye ala minza.

¹⁹ Kpe kole ma ga, ma 'deni 'böwu do mi koo 'be kozo 'ja ame kedı ko'do töyö ne nbö 'jaa odo ngira'da 'ba Kurisitö kogbo rönni 'deni miye.

²⁰ Lende 'be ilikö 'deni ngi doma sowa. Mo'doko ngi 'do mako ra roye tilende ziye ti lende keyi.

Akileme Ti Agara Ni Ti Sara

²¹ I'di mititi ye kpe bo kiterike to'do roye ro atöli zi kö'du ki'di naga nime te. Uwöke wa nime kugu mi buku 'ba kö'du ki'di 'ba Boko'ba ne dö?

²² Ugu yayi iya te, Abarayama ti kole riyö, ma koto Agara 'ja ma ro atöli mo na köyö tine moto mo Sara 'ja ma kogbe abo mo na köyö.

²³ Kole ma köyö 'ba 'ja atöli nima öyö ngi kozo löyö ma laki, tine ma köyö 'ba 'ja ma kogbe mo nima öyö 'deni go lende 'ba kpa Boko'ba.

²⁴ Kina me lende nime edı 'deni ro dongala roze. Römöyü 'ja riyö naga nime ileme lömu riyö. Lömu ma dogba mo töné ki'di di do doku Sinayi ne kina me kileme 'deni ti Agara 'ja ma köyö kole atöli töné.

²⁵ Agara na 'deni kozo doku Sinayi mo töné mi doyayi 'ba Arabi ne, kina loko na 'deni ro akileme 'ba Yerosalema ma le'jete mo nime ngi ro atöli zi kö'du ki'di pili ti bilaka mo ga ne.

²⁶ Tine Yerosalema ame mo mitoro ne loko na ro do ngölö. Kina loko na ro moze.

²⁷ Kozo ame kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te, "Ni koto kinza kikali to'oo 'ba löyö dö töné enyi ti tiliya konyo keyeyi koba ngala römöyü ni ame töné pa kola yi ro koto kutu yi ne ni na ti keddı ti kole kebe loko bo koloma ti me'de nima."

²⁸ Kina me löndö ma ga, kpe na 'deni kozo Yisika ro kole 'ba Boko'ba di mi lömu ma laka mo.

²⁹ Tine mi kada nima yayi kole ma töné mo köyö bo kozo löyö ma laki ne ebe 'böwu todo gomo ro kole ma köyö ti tigo 'ba Nyi Koto Laka nima. Lende nima na me 'deni gbı kozo ma le'jete naga nime.

³⁰ Tine ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, "Oga 'ja atöli nima yaga ti kole 'beni nima. Römöyü kinza kole 'ba 'ja atöli nima kinda'ba apoto ra gbı koto ti kole 'ba 'ja ma kogbe nima."

³¹ Kina me medı miya ziye löndö ma ga, ze kole 'ba 'ja atöli mo na dö. Ze kole 'ba 'ja ma kogbe ro togbe mo na.

5

Do Ngölö

¹ Kurisitö utë gōze 'deni gō dēdike yaga rō dō ngölö. Kina ti ɔrōke kitigō kinza kolake rōye dē kpe rō atōli zi a mōto.

² Uwōke dōma ma Pōlo mēdi milende ziye, ɔdō kebe kolake rōye 'bōwu zi bilaka kilele ye Kurisitö inza kpe lipo rō ɔto ziye.

³ Kōzo ma tōnē miya 'deni pa ziye bine kina me mēdi mileki 'deni gbī miya gōmo ziye. Nī mōto ame kola rōyī kilele yi 'deni nī 'bēyī nima 'deni rō bō 'dō to'dō kō'du ki'di 'ba Yudayi pili kinza tola ma kōto mo.

⁴ Kpe ame ga ko'dōkōke tēdi rō ma laka kōmō Boko'ba gō ndōbō 'be 'ba to'dō kō'du ki'di ne, onyeke rōye 'deni yaga di rō Kurisitö. Kina lende kēyī 'ba Boko'ba inza kpe rō ɔto ziye.

⁵ Ne ma 'beze mī ti'di dō gō lende 'ba Kurisitö na me Nyī Kōto Laka ki'di ze 'deni ti kōmō ki'di 'dō dēdi rō ma laka kōmō Boko'ba.

⁶ Rōmōyī ma di zize ze ame ga 'deni rō akōto ti Yēsu Kurisitö ne ya ma kinza kilele naga nima gbī kōzo ma kilele 'deni naga nima tara. A ma rō dō kiteli zize na rō ti'di dō gō lende 'ba Yēsu ame kina kōdō'bō ze 'deni mī akō'ō ne.

⁷ Tōnē bine olomake ngī rō to'dō lende 'ba Kurisitö rō ma laka ne wa'di na kōmō 'bōwu le'jete ko'jōɔ ye di bi to'dō lende laka 'ba Boko'ba?

⁸ Inza rō bō Boko'ba mo na ko'jōɔ ye di bi to'dō mo rōmōyī bō na tōnē kīdēki ye yīmo mōlo bine ne.

⁹ Tine ame ēdi 'deni kōzo lende mumē ma tōnē kiya te, "Langa titiyi pele i'di ruzu löbu ngī kō'bu."

¹⁰ Ne ze ma ze tiye 'deni rō akōto mī ɲere Yēsu Kurisitö kina me ki'di ma 'deni ti mī kēddi goye kinza komerike lende mōto kpe 'bōwu 'beri rōma. Boto nima kēdi kilikō dōye ne Boko'ba ti kōdō karama dōmo ɔdō bō kēdi pele rō yē to ne.

¹¹ Ne ma 'bama löndō ma ga, ma mēdi mō'bō ra nduwē tuwōwō mo miya te ko'dō dōlētī 'ba akilele dēne ti Yudayi ni kēdi ko'dō kōzi kasi gba zō kōdō gōmō rōma gō wa'di? Ma kēdi ra tara dēne

tutötī Yēsu nime mēdi muwōwō zīnnī ne lijē inza gba kilagi.

¹² Ne 'bēnnī lijē bōto bō kēdi kososo ye 'dō kilele ye naga nima ma laka mo gbo zīnnī dēne 'dō lijē kōnyō ti lende 'bēnnī nima ɲbō kore lijē timo yaga rō kpēzō.

¹³ Ne kpe ma 'beye löndō ma ga, Boko'ba idēki ye 'deni mī dō ngölö. Ne kinza ki'dike dō ngölö 'be nime dē kindēndē ye kebeke to'dō akō'dōkō 'ba yida rō. Zize ɲge tēdi ti akō'ō gbī ti kōnyī rō gō rōze.

¹⁴ Rōmōyī kō'du ki'di pili 'ba Boko'ba na me kōto kōpēnnī 'deni kōzo dōmo tara, ame kiya te, "Ŋ'ō bilaka lesi lēpī yī mōto gbī kōzo ame kō'ō yida rōyī ne tara."

¹⁵ Ne ɔdō kebeke za togba görō dō kuruku tonyo lēpī ye ga tirica mo, ɲgōke rōye laka ēdi kari 'deni tiye tīyēnyē ye.

Nyī Kōto Laka Ni Ti Akō'dōkō 'Ba Yida Rō

¹⁶ Kina me mēdi miya ziye, olomake ti Nyī Kōto Laka kinza kujēke dō akō'dōkō 'ba yida rō ra

¹⁷ rōmōyī lijē rō bō ya ti akō'dōkō 'ba Nyī Kōto Laka. Kina Nyī Kōto Laka rō ya tīnnī kinza ko'dōke dē ɲge rō akō'dōkō 'be ga.

¹⁸ Ŋdō kō'bōke ɲge ti to'dō ndōbō 'ba Nyī Kōto Laka inzake kpe rō atōli zi kō'du ki'di.

¹⁹ Dikalike 'deni laka ndōbō ko'dō 'ba akō'dōkō 'ba yida rō na rō yērī ni ti lende ko'dō dō rumō ni kinza rō kaya

²⁰⁻²¹ ti kpa kulōmu zi akoro ni ti tata ti ndō'ji ti lamo ti mī kombi ti 'dīrī ti mī kututu. Kina gbī ma kēdi ko'de rō koza toloma rō bō ya ti mī kata tuwē layi rō dō rumō gō kupō wa yaga 'dō ki'di kebe to'dō wa ma kēnyē naga. Miya 'deni tōnē ziye bine kina me gbī mēdi mileki miya gōmo ziye, lijē ame ga kēdi ko'dō wa naga nime tōdō zīnnī mī ɲere löbu 'ba Boko'ba inza du te.

²² Tine ndōbō 'ba akō'dōkō ame rō 'ba Nyī Kōto Laka ne na rō akō'ō ni ti lōɔo ti mī kēyī ti loma liya ti lende kēyī ti lende laka ti mī kēddi

²³ ti lende liya gbī ti togbo dō yida rō. Wa naga nime pili kō'du ki'di mōto inza ame kota gōmo.

²⁴ Lijë ame ga ro 'ba Kurisitö ne upö ako'doko ma molo ame ro 'ba yida ro ne 'deni pili yaga ti do gege mo ga.

²⁵ Nyi Koto Laka na ki'di didi 'deni zize kina loma ze ga kö'bö ti nburu go ndobo abo.

²⁶ Kinza dö'böke de kpe tubötö roze ala toma kpa lepä ze ga go kënyä ro 'diri kina kinza do'doke mi kombi de gbä kpe.

6

Tomo Lepä Di Mi Lende Kënyë

¹ Löndö ma ga, odo lepä yi motö kilaka mi lende kënyë kpe ame ga ti tigö 'ba Nyi Koto Laka ne otöke bo liya yaga kodöroke bo go kori ma laka. Tine ongoke roye laka kinza kilakake ra gbä mi lende kënyë.

² Kpe pili ombike gomo 'ba lepä ye ga, to'do mo te na ro to'do kö'du ki'di 'ba Kurisitö ko kari do 'bö mo.

³ Römöyï ze bilaka lesi pili ro a sari. Ne odo ni motö kebe tudöli lepä yi ga ko'do röyï ro wa löbu, u'bölu röyï 'deni.

⁴ Ni motö omeri ndobo ko'do 'bi toma. Ne odo këdi laka oloma ti, ti löngö kinza do kombi tudöli lepä yi ga.

⁵ Römöyï ni motö ni na këddi kombi ako'do 'bi.

⁶ Tine ni ame këdi kiyandi yi ti lende 'ba Boko'ba ne ozake mi e'bi ga kpe ti bo komo kiyandi 'bi nima.

⁷ Kinza ku'bölu röyï de. Botö motö o'bo de to'do komo kandi zi Boko'ba. A nime edi kozo kupö, odo kulä mi nyaka kumu gbä te ro kinë mo ne tara.

⁸ Kina gbä tara, ni bo ame kulä 'bëyï ro kupö 'ba lende kënyë ne ti kumu 'deni dayi ro töle. Tine bo ame kulä 'bëni ro kupö ko'do 'ba Nyi Koto Laka ne ti kumu 'bëni 'deni ngä dayi ro didi ma nburunburu.

⁹ Kina ti, dotoke nduwë to'do lende laka kinza dasike de di romo römöyï odo dönyöke nduwë gomo to'do mo ti dumuke 'deni ngä ro a ma laka mi kpa dolili mo.

¹⁰ Kina kozo ame dedike 'deni ti go kele zize to'do lende laka zi bilaka ma laki ma do kiteli mo zize to'do lende laka zi lepä ze ga ame ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu ne.

¹¹ Ma na me mëdi mugu lende naga nime ziye ti közö. Ongöke akugu 'jo ngurögbö ma naga nime.

¹² Ti miya ziye, lijë laki naga nime këdi kutöri 'do to'do döletä 'ba akilele ziye ne lijë o'doko tilëbë rönni ro bo to'do döletä 'ba bilaka lesi. Lijë o'doko de kinza bilaka kodo gomo ra rönni go lende 'ba töle 'ba Yësu.

¹³ Ne pele lijë ma kilele mo to naga nima oro kö'du ki'di 'ba Boko'ba de gbä yo. Kina lijë këdi kiteri gbä 'do kilele ye go lijë kilëbë rönni doye go döletä ma ko'do roye.

¹⁴ Ne ma 'bama mo'doko de tilëbi ti odo, töle 'ba nere Yësu Kurisitö ame kutöti do ngëri ne na nge ro a ma 'do milëbi timo. Römöyï ti töle abo wa pili 'ba dolingö nime 'deni ro töku zo kina gbagba ma 'deni gbä ro töku zi dolingö.

¹⁵ Lende 'ba tilele ro ala kilele de pele nima inza ro a kembe. Wa ma ro do kiteli mo ze 'deni 'böwu le'jete ro wa la'ja.

¹⁶ Ee, lende këyï ti mi këyï koloma tinni lijë ame ga koro lende nime kinda'ba kitigö ne. Lijë na ro ma laka ro 'ba Boko'ba.

¹⁷ Nburunburu 'ba lende ma na me, kinza botö kodo gomo de kpe roma römöyï kpa mbero naga nime roma ne ileme ma 'deni ro atöli 'ba Kurisitö.

¹⁸ Lende këyï 'ba Yësu Kurisitö nere ze koloma tiye pili löndö ma ga. Amini.

Akugu 'Ba Pɔlo Zi Kanisa Ma EPESO

¹ Ma Pɔlo, ma ame Bɔko'ba kigeli ma 'deni gɔ ako'dɔkɔ abo rɔ bɔ laja 'ba Yɛsu Kurisitɔ ne, mɛdɪ mugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba Bɔko'ba ame ga mɪ Epeso ne, kpe ame ki'dike dɔye 'deni gɔ lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ ne.

² Lende kɛyɪ ti yɛyɪ 'ba Bɔko'ba 'bu ze ti 'ba Yɛsu Kurisitɔ ɲere ze koloma kɔtɔ tiye.

Yɛyɪ Ti Nyɪ Kɔtɔ Laka

³ Dilekike yɛɛ'dɪ zi bo Bɔko'ba 'bu 'ba Yɛsu Kurisitɔ ɲere ze ame bo na gbɪ rɔ Bɔko'ba ɲere abo ne. Bo Bɔko'ba na ko'dɔ yɛyɪ 'deni zize ti wa pili 'ba mitorɔ ti Nyɪ Kɔtɔ Laka gɔ tɛdɪ ze rɔ akɔtɔ ti Kurisitɔ.

⁴ Gba kinza ko'ba dɔliɲɔ nime dɛ Bɔko'ba igeli ze 'deni mɔlo rɔ 'ba bo rɔ akɔtɔ ti Yɛsu Kurisitɔ gɔ dɛdɪke ɲgɪ lipo kɔzɔ 'ba bo kinza a ma kɛnyɛ mɔtɔ mize kɔmɔ bo. Ti ako'ɔ abo gɔze na me

⁵ bo koja Yɛsu Kurisitɔ 'deni kako dɔliɲɔ bine to'de ze rɔ kole abo ga. Ame na rɔ ako'dɔkɔ abo ma kalo mɪ dɔkɪ'dɪ bo.

⁶ Dilɛluke bo ti gɔ lende kɛyɪ lɔbu abo nime bo ko'dɔ zize ze ma 'deni rɔ akɔtɔ ti kole abo ame bo ko'ɔ kulɔwɔ ne.

⁷ Rɔmɔyɪ roma Kurisitɔ na kope ze 'deni rɔ dɔ ɲgɔlɔ tola ze gɔ lende kɛnyɛ ze ga. Lende kɛyɪ nime bo ko'dɔ zize ne ɲgɪ rɔ dɔ kiteli.

⁸ Ti akikali dɔ kiteli abo

⁹ bo i'di ze 'deni tikali wa ame ga pa rɔ ma kusu, bo kiteri zi Kurisitɔ to'dɔ mo ne.

¹⁰ Akiteri abo nime kada mɔ ɔdɔ kɔmɔ 'deni na Kurisitɔ ti kuyɪ wa pili 'ba mitorɔ ni ma ti dɔyayi ɲgɪ yaga rɔ akɔtɔ ti bo gɔ bo na kɛdɪ rɔ bɔ dɔmɔ.

¹¹ Wa pili ɛdɪ ko'dɔ rɔnnɪ gɔ akiteri abo 'ba Bɔko'ba. Bo na kiteri abo 'deni mɔlo zize gɔ dɛdɪ rɔ bilaka abo ga rɔ akɔtɔ ti Kurisitɔ. Kina me le'jete bo koza ze 'deni rɔ 'ba bo ga,

¹² gɔ ze ma rɔ dɔndende 'ba ti'di dɔ gɔ tako 'ba Kurisitɔ mo tɔnɛ ga dilɛlu rɔ lɔbu abo ti.

¹³ Kina kpe 'deni gbɪ tara rɔ akɔtɔ ti Kurisitɔ rɔmɔyɪ uwɔke laja laka 'ba Bɔko'ba ame bo kɔmɔ ye di mɪ tɔlɛ ne 'deni. I'dike dɔye gɔmɔ na me Bɔko'ba ki'di Nyɪ Kɔtɔ Laka 'deni ziye kɔzɔ ma bo kiya mɔlo gɔ kileme ye rɔ 'ba bo ga.

¹⁴ Nyɪ Kɔtɔ Laka na ki'di ze ame 'deni rɔ 'ba Bɔko'ba ne tikali mo ti do'jake wa pili ame kose zize ne ɲgɪ kina gbɪ ti kope ze rɔ dɔ ɲgɔlɔ. Kina dilɛluke rɔ lɔbu abo ti.

Mɔtu 'Ba Pɔlo

¹⁵ Kina me mɔlo tɔnɛ muwɔ ki'dike dɔye 'deni gɔ lende 'ba ɲere ze Yɛsu kɛdɪ kɔ'ɔke bilaka 'ba Bɔko'ba 'deni gbɪ pili ne

¹⁶ ma bine mɔlo'bo dɛ di bi tileki yɛɛ'dɪ zi Bɔko'ba gɔ lende 'be.

¹⁷ Mɪ mɔtu ma pili mititi bo Bɔko'ba 'ba Yɛsu Kurisitɔ ɲere ze, 'bu bɔ tigo dɔ kiteli ki'di Nyɪ Kɔtɔ Laka abo 'ba akikali ziye 'dɔ kiyandi ye kikalike bo Bɔko'ba laka.

¹⁸ Akikali 'be kɛdɪ ti kulɔwɔ gɔ kikalike wa ame ga bo komeri to'dɔ mo ziye kpe ma bo kidɛki ye 'deni ne. Kina gɔ kikalike yɛyɪ laka abo ma 'dɔ bo ki'di zi bilaka abo ga pili

¹⁹ gbɪ ti tigo dɔ kiteli abo ame bo kokɔnyɪ ze ma di'dike dɔze gɔ lende abo 'deni timo ne.

²⁰ Ti tigo dɔ kiteli abo nime na bo ki'di Kurisitɔ kɛnyɪ kɔdɔ di mɪ tɔlɛ kari koloma dɔ dɔrɪ bo mitorɔ.

²¹ Kurisitɔ na 'deni yayi rɔ ɲere mbiri dɔ lɔbu ni ti bɔ tigo bɔ kɔzɪ kakpa ni 'ba mɪ dɔyayi ma le'jete nime gbɪ ti dɔyayi ma kɛdɪ kako nime 'dɛ.

²² Rɔmɔyɪ Bɔko'ba i'di wa pili 'deni kɛdɪ bɛrɪ bicɪ kɔzɪ kakpa abo 'ba Kurisitɔ. Kina ko'dɔ bo 'deni rɔ ɲere 'ba dɔ wa pili rɔ bɔ dɔ bɔ meri abo ga.

²³ Kanisa na rɔ yida rɔ bo Kurisitɔ kina bo ɔɔ dɛ di yɪmo gbɪ kɔzɔ ame bo kɔɔ dɛ di mɪ a ma kɔtɔ mɔtɔ ame ko'ba mɪ dɔliɲɔ bine ne.

2

Didɪ Ti Kurisitɔ

¹ Ma mɔlo tɔnɛ bine kpe ɲgɪ rɔ tɔku gɔ kɔ'du 'ba kinza tuwɔ dɔ Bɔko'ba kolo-make za rɔ to'dɔ lende kɛnyɛ.

² Kōri 'ba a 'ba doliŋo nime na za kōsōke gomo tuwō dō Satani, ɲere 'ba nōkī, ame bo na rō bō dō ya ma kinza kuwō dō Boko'ba dē naga.

³ Dēmba ze nime pili gbī kōzo lijë tara, dolomake eze ɲgī pa gō ako'doko 'ba doliŋo nime to'dō ako'doko 'ba yida rōze ga ti ma domerike naga. Ze gbī kōzo lijë tara, ya 'ba Boko'ba udōdu ze 'deni kpaki.

⁴ Ne mī kēyī abo 'ba Boko'ba rō dō kiteli. Bo ɔ'ɔ ze 'deni kulōwō.

⁵ Kina me ze pele rō tōku gō lende kinza tuwō dō bo, bo ebe kīdīdī ze 'deni 'bōwu yaga rō ma la'ja ti Kurīsītō. Mī kēyī abo 'ba Boko'ba na me kōmō ze 'deni.

⁶ Bo oja ze 'deni di mī tōlē kombi ze 'deni mītorō toloma yayi rō akoto ti Yēsu Kurīsītō.

⁷ Bo o'dō 'deni te 'dō kileme a ma bo ko'dō gōze ti Yēsu Kurīsītō 'dō lōbu 'ba mī kēyī abo kinda ti yaga zi bilaka pili mī kada ma kēdī kako naga nime 'dē.

⁸ Rōmōyī ti mī kēyī abo na me kōmō ye 'deni gō ti'di dōye gō lende abo. Ako'dō abo 'ba Boko'ba na,

⁹ tigo 'bī 'ba bōto na dē. Kina kinza nī motō kēbī rōyī dē timo.

¹⁰ Boko'ba na ko'ba ze 'deni rō ma la'ja. Bo i'di ze 'deni rō akoto ti Yēsu Kurīsītō gō do'dōke lende laka ame bo kileŋo 'deni molo ndō zize to'dō mo ne.

Akoto Ti Kurīsītō

¹¹ Kpe ame ga molo kōyō ye rō bō lōwō, lijë Yudayi bō kilele ni kēdī kīdēkī ye rō ya ma kinza kilele dē naga. Tine akilele nima dōlētī na ka toke kpa 'bana 'ba rō yaga.

¹² Omerike ma tōnē kēddike gba ɲbō rō ma kōwō di rō Kurīsītō ne te. Inzake e'be rō kupō Yisarele. Kina lōmu 'bēnnī ma Boko'ba ko'dō tīnnī 'dō tōmō lijë di mī tōlē ne inza ziye, ē'bēnnī ɲge kōto zīnnī yayi. Tōnē bine olomake e'be mī doliŋo nime kinza Boko'ba gbī kinza kōmō ki'di gō yēyī mo.

¹³ Tine ame kpe 'deni rō akoto ti Kurīsītō ne, kpe ma tōnē pa ɲbō rō ma kōwō yaga ne roma Kurīsītō o'de ye 'deni ɲgī ɲgōsi 'de rō Boko'ba.

¹⁴ Bo na rō bō lata ze. Bo na me kodō'bō ze Yudayi 'deni le'jete rō akoto tiye kpe bō lōwō. Reki lōbu 'ba ndo'ji tōnē mī lōŋgō

ze tiye ne inza kpe, bo urō 'deni bēri ti yida rō bo nime bo ki'di kupō ne.

¹⁵ Kō'du ki'di ma molo 'ba Yudayi mo tōnē ga bo i'di 'deni yaga kinza kpe rō ɔto rōmōyī 'dō kodō'bō ye tize rō a la'ja. Kina me bo ko'dō lata 'deni gōmō mī lōŋgō ze.

¹⁶ Bo i'di 'deni kutōtī bo dō ɲgērī bo kōlē 'dō kiyēyī kpa ndo'ji nime mī lōŋgō ze ne yaga gō kodō'bō ze kpaki rō akoto zi Boko'ba.

¹⁷ Kina me bo Kurīsītō mo tōnē kako 'deni kuwōwō laja laka 'ba lata nime ziye kpe bō lōwō ame gba ɲbō rō ma kōwō di rō Boko'ba ne kina gbī zize Yudayi mo ga ma ɲgōsi rō bo mo tōnē ga.

¹⁸ Ti bo Kurīsītō na me ki'di ze pili 'deni dēdī ti Nyī Kōto Laka to'de ze zi Boko'ba 'bu.

¹⁹ Kina me 'deni inzake kpe rō bō lōwō, kpe 'deni rō bō dō yayi gbī kōzo 'beze ze bilaka 'ba Boko'ba.

²⁰ Kpe 'deni rō dōku ma ko'ba rō 'ba Boko'ba timo, ame gbōndō mo na rō bō laja ni ti bō kumē lende 'ba Boko'ba ne, tīne Yēsu Kurīsītō na rō dōku ma dō kiteli 'ba gō dōgali mo.

²¹ Bo na kogbō dōku ama ga 'deni pili tōro gbī rō ma koro zi Boko'ba.

²² Kina me kpe ame 'deni rō akoto ti bo ne o'ba ye 'deni gbī rō bi loma 'ba Nyī Kōto Laka 'ba Boko'ba.

3

Polo Ti Bō Lōwō

¹ Kina me ma Polo, ma koboso gō lende 'ba Yēsu Kurīsītō ma moto ziye kpe bō lōwō, mumōtu Boko'ba gōye.

² Mikali 'deni laka uwōke yēyī ma Boko'ba ko'dō zō ki'di ma to'de mo ziye nima 'deni.

³ Bo Boko'ba na kileme akiteri abo ame rō ma kusu ne 'deni yaga zō. Mugu lende mo 'deni tōnē molo bine mbowa ziye.

⁴ ɔdō kīdēkīke ti ko'jake wa ma mikali di mī akiteri 'ba Boko'ba ame rō ma kusu zi Kurīsītō to'dō mo ne ɲgī.

⁵ Molo mī kada 'ba 'bu ze lōbu tōnē ga bine bōto ikali a ma te dē. Tine Boko'ba ileme 'deni le'jete yaga ti Nyī Kōto Laka abo zi bō laja ni ti bō kumē lende abo ga ame bo kigeli 'deni ne.

⁶ A nime na me mi laja koto laka abo kpe bo lowo ni 'deni ro akoto tize Yudayi mi Kurisitö Yesu ro 'ba Boko'ba to'ja kpa kazi ma bo kose mo tone gbi koto tize.

⁷ Mi keyi abo 'ba Boko'ba na me ki'di ma ro bo ndobo 'ba laja laka abo nime ti tigo abo.

⁸ Ma ame pele kulowo woti beri di mi longo bilaka abo ga ne bo o'do mi keyi zo koja ma tuwowa laja abo ziye kpe bo lowo. Kina gbi 'do tileme yeyi lobu do kiteli abo nime ziye.

⁹ Bo oja ma gbi 'do ti'di bilaka pili kikali akiteri kusu abo tone na tondo. Romoyi bo Boko'ba bo ko'ba wa pili 'ba dolingo nime usu do a nime 'deni molo tone bine mi kada 'ba 'bu ze lobu ga

¹⁰ 'do kanisa na kileme 'jaa kozo a nime te tone zi malayika ame ga lije na ro lobu mitoro ne, bo Boko'ba na ro 'bu 'ba akikali pili.

¹¹ Boko'ba o'do a nime 'deni go akiteri abo ame molo di bi tisaki mo zi Yesu Kurisitö nere ze ne.

¹² Kina me ze ma ze tiye mi ti'di do go lende 'ba Yesu Kurisitö gbi ro akoto ti bo ti ki'di ze ro do ngolo tako komo bo Boko'ba ti mi keddi.

¹³ Go lende mo na me miya ziye, kinza kolomake de ro meri go gomo nime medi yimo bine go lende 'be ne. Tine na 'do koyoke roye gomo.

Ako'c 'Ba Kurisitö

¹⁴ Go kodu mo na molodo beri komo Boko'ba 'bu moma'jo roma zi bo.

¹⁵ Bo na ro 'bu ma koto laka zi bilaka pili 'ba mi dolingo nime kpaki ti malayika 'ba doyayi 'ba mitoro.

¹⁶ Moma'jo roma zi bo Boko'ba bo ko'do yeyi to kpe doye ti Nyi Koto Laka ti tigo mo ki'di mi keddi ziye

¹⁷ Kurisitö kobö ti nburu miye kpe ma ki'dike doye 'deni go lende abo naga nime, ako'c abo kidiyä roni ti kitigo miye

¹⁸ 'do kpe gbi pili ti bilaka abo ga 'ba Boko'ba kikalike go lobu ti talo 'ba ako'c 'ba Kurisitö nime gbi ti tigo do kiteli mo.

¹⁹ Kina odo kiya te keddike 'deni ti ako'c nime boto kikali de 'doyi ne, loma 'be ti keddi nati kozo 'ba Boko'ba.

²⁰⁻²¹ Akilelu ti ro lobu keddi zi bo Boko'ba nduwe ro nburunburu go Yesu Kurisitö gbi ti kanisa abo. Romoyi Boko'ba bo i'di tigo abo 'deni ngi kulowo zize to'do ndobo mize kebe ma dititike ti ma dikalike naga.

4

Lende Laka

¹ Ma bo koboso ma 'deni go lende 'ba Kurisitö nere ze mo tone, medi milende ziye, i'dike loma 'be keddi ro ma laka go ako'doko abo 'ba Boko'ba ame kideki ye ne.

² Ni moto oto e'bi doyi le beri kiliya royi ko'c lepä yi ga ti komo kele mo pele odo ko'do yi de laka.

³ Ogo royi toloma kinza ndo'ji mi longo yi ti lepä yi moto kinza mi kata romoyi kpe 'deni ro akoto mi Nyi Koto Laka.

⁴ Nyi Koto Laka nge koto kina ze 'deni ro yida ro koto gbi kozo ame meri ze 'deni nge koto go wa ma Boko'ba kideki ze teyi ne.

⁵ Nere ze mo nge koto, a ma di'dike doze gomo nge koto kina bapatisi ze gbi nge koto.

⁶ Boko'ba nge koto ro 'bu 'ba bilaka pili. Bo na ro nere 'ba do wa pili bo na gbi mize ko'do ndobo pili tize.

⁷ Tigo i'di roni 'deni ro 'beri'beri zize. Romoyi bo Kurisitö na ro bo ki'di kpa kazi ma laka.

⁸ Edi 'deni kozo ma tone kiya roni mi akugu te, "Bo ari nbö toro ti 'boki nbani kina bo ki'di kpa kazi ngi zi bilaka."

⁹ Tine 'jo 'ba lende 'ba tari nbö toro nima omba kina ro tako abo ame titi mi dolingo beri bine ne.

¹⁰ Kina bo Kurisitö koto mo tone kako beri bine ne bo na me gbi kari 'deni nbö gonyi poli toro 'do bo kote go bi pili ti yida ro bo.

¹¹ Bo na me ki'di tigo zi ya moto ga tedi ro bo laja, moto ga ro bo kume lende, moto ga ro bo tuwowa laja laka, moto ga ro pasita tine moto ga ro bo komo kiyandi.

¹²⁻¹³ Bo o'do te 'do kiyija ze bilaka 'ba Boko'ba ndo ro akoto ti Yesu Kurisitö mi ndobo abo. Kina ti'di doze go lende kiya 'ba kole 'ba Boko'ba gbi ti tikali bo

kodo'bo ze ti ro akoto tiye dandike mi tigo ma laka 'ba Kurisitö.

¹⁴ Kina odo keddi 'deni tara tine dinzake kpe ro kole titi 'do donjala 'ba akiyandi 'ba bo 'bolu ni kuyi kpeze ngi welo mokö di go kori kozo sorope ma di zi piwu naga tara.

¹⁵ Tine donyöke go lende kodoro ti ako'bo kina ti dedike ngi ro akoto ti Kurisitö ame bo na ro bo doze ne.

¹⁶ Ze pili ro kapa 'ba yida ro bo ga ame bo na konzo ze 'deni pili ro kotokoto kogbo ze mi leri 'ba yida ro bo. Kina yida ro bo ti kiyöbu ngi kogbo roni laka odo kiya te ze kapa mo naga nime dinda'bake ako'bo laka ro go roze.

Loma Ma La'ja Ro 'Ba Boko'ba

¹⁷ Kina me mi'di ame ziye mi möyi nere ze Yesu Kurisitö, kinza kolomake de kpe to'do lende kozo 'ba ya ma kinza ro 'ba Boko'ba naga tara. Lije 'benni nima meri 'benni pili do oto mo inza kina gbi kinza akikali.

¹⁸ Lije ngi kinza didi 'ba Boko'ba minni romöyi lije ngi ro bilaka minyi ga kinza mbili. Lije bo kilagi akikali 'ba Boko'ba naga nima.

¹⁹ Lije odo minni ngi po kinza ro kaya go to'do dokomali lende kenyä.

²⁰ Lende 'ba Kurisitö mo ame kiyandi ye timo ne edi tara?

²¹ Mikali ro ma laka loma abo 'ba Yesu iya gomo 'deni ziye. Lende ma kodoro 'ba Boko'ba ame mo bo kileme zize ne iyandi ye 'deni timo.

²² Kina ti, olake go loma 'be ma molo tonä ga yaga. Romöyi bo bo ma molo nime ti ndoro abo ga edi koto ye mi tole.

²³ Meri 'ba doye ti doki'di ye i'dike ti keddi yaga ro ma la'ja.

²⁴ Odoke mi loma ma la'ja ame ro 'ba Boko'ba ro ma koro koto laka ro ma kodoro ne.

²⁵ Kina me ti, a moto ro beti kinza kpe. Ni moto lende ma kodoro na kiya zi lepi yi. Romöyi ze pili 'deni ro kapa 'ba yida ro Kurisitö.

²⁶ Odo ni moto kenyi ro 'diri tine kinza kola 'diri 'bi nima de koto yi mi lende kenyä. Kina kinza koloma de gbi ti 'diri miyi nbö kada kosö domo.

²⁷ Romöyi kinza ki'di bici lende de yaga royi zi Satani.

²⁸ Ni ame keddi ro bo 'bögo ola go 'bögo yaga kileki to'do ndobo 'bi ti koziyi 'do kokonyi bo lisa gbi timo.

²⁹ Kinza kobö de tumu kpeyi zi bilaka. Tine wa ame ga ro ma keyi ro 'ba tilejo mi longo bilaka ne na kiya go ki'di lende kiya 'bi kokonyi ya ame ga keddi kuwo ne.

³⁰ Kina kinza ki'di Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba de keddi ro meri. Romöyi Nyi Koto Laka i'di 'deni ziye ro kinä 'ba 'do tope ye yaga mi kada mo yayi ro do ngolo ro 'ba Boko'ba.

³¹ Kinza ki'dike a moto ro mi kombi ala tiyeli ala 'diri ni ti ti'ja de kpe keddi mi longo ye. A moto ro ndo'ji kinza kpe.

³² Tine olomake ti mi keyi to'do lende laka zi lepi ye ga. Kina 'do kolake lepi ye ga gbi go lende kenyä kozo ame Boko'ba ki'di Kurisitö 'deni dolijo bine tola ye go lende kenyä ne.

5

Loma Mi Bi Kopo

¹ Kpe ame 'deni ro kole 'ba Boko'ba bo ko'bo ye 'deni kulowo ne, inda'bake loma abo nima.

² Odoke wa pili ti ako'bo kozo 'ba Kurisitö ame ko'bo ze ki'di didi bo goze kozo akumu ame konma zi Boko'ba 'do tato kele mo kiyeyi doki'di bo ne.

³ Kpe 'deni ro 'ba Boko'ba, tine kinza ki'dike ama kozo yeri ni ti a pili ma ro ti'da naga 'doyi ti mi kombi ni kideki möyi mo de kpe mi longo ye.

⁴ Kinza kiyake lende do rumo ti a ame ga ro ti'da ne de kpe romöyi lende mo o'de ye kpe ame ga ro bilaka 'ba Boko'ba ne de kpe. Tine yee'di na 'do koböke ti'di mo zi Boko'ba.

⁵ Ro ma laka miya ziye tikali mo, bo yeri ni ti lije bo to'do wa 'doyi ma ro ti'da naga nima ti mi kombi ni inza ti go bi koto te mi nere lobu 'ba Kurisitö ni ame ti Boko'ba ne. Romöyi mi kombi nima toro akoro na.

⁶ Kinza ki'dike boto ku'bolu ye de ti wa naga nime. Romöyi go lende mo ya 'ba Boko'ba edi kako do kole kinza koro lende abo.

7 Kina kinza nī mōto kodo'bo rōyī dē tinnī.

8 Rōmōyī mōlo nime kpe 'deni mī bi kōlu. Tine le'jete kpe 'deni rō 'ba Kurīsītō rō bi kōpō zi bilaka. Kina olomake ti kōzo kole 'ba bi kōpō tara.

9 Rōmōyī bi kōpō na kēdī koja 'bēnī rō lende laka ni ti lende ma kodōrō 'ba Boko'ba

10 Wa ame Boko'ba ko'doko ziyī mōto 'dō ko'dō ne oṅgō te.

11 Kinza kodo'bo rōyī dē kpe ti ako'doko 'ba bi kōlu, lende kinza dōmō kodo dē 'bēnī naga nima. Tine oja lijē yaga mī bi kōpō.

12 Wa ma laki kēdī ko'dō rō kusu mo naga nima tiya mo yaga aga za kpa bilaka.

13 Tine a ame yaga mī bi kōpō na kina laka mo kinda.

14 Wa ame kileme yaga ne bo na 'deni rō bi kōpō. Kina me 'dō ki'di kiya te, "Nī bō tō'dō nime, indiṅi yaga. Dō yaga di mī tōlē. Kina Kurīsītō ti koyi bi dōyī."

15 Kina ti, i'dike kōmōye kandi laka go loma 'be. Kinza kolō'bōke dē ṅgī rō ndako tine olomake kōzo bō lende kikali.

16 Wa ame koja gōnī 'deni ziyī mōto inda'ba ndīmo laka rōmōyī dōyayi le'jete ele dē kpe.

17 Kinza kolomake dē rō rumō, oṅgōke a ma Boko'ba ko'doko ziye to'dō mo.

18 Kinza kō'bōke dē ṅgī tupō rōye ti layi ame bo 'ba bo ṅgī rō tirasi ye yaga ne. Tine Nyī Kōto Laka na 'dō ki'dike koso lo miye.

19 Dō kiya te kotōṅjike dōye 'deni nima ṅgala ti akilēlu ame rō 'ba Nyī Kōto Laka ne na kobake, kilēluke ṅere Boko'ba ti mī kōto,

20 ö'bōke tileki yēē'dī 'ba wa pili zi Boko'ba 'bu ti mōyī Yēsu Kurīsītō ṅere ze.

'Ja Ni Ti Mē'dē

21 I'dike rōye ti tuwō dō lēpī ye ga toro Kurīsītō.

22 Kpe 'ja, uwōke dō mē'dē ye ga kōzo Kurīsītō tara.

23 Rōmōyī mē'dē bo na ti kōzi kakpa dō 'ja abo gbī kōzo 'ba Kurīsītō ame kēdī ti kōzi kakpa dō kanisa ne. Kurīsītō na rō dōze, ze 'deni rō yida rō bo rōmōyī bo na kōmō ze 'deni di mī tōlē.

24 Kina ti kpe 'ja ni uwōke dō mē'dē ye ga laka mī wa pili kōzo ame kanisa kuwō dō Kurīsītō laka ne tara.

25 Kina ti kpe mē'dē, o'oke 'ja 'be ga ti kōzo 'ba Kurīsītō ame kō'ō kanisa ne. Bo ilaṅa didī bo 'deni gō lende ze kanisa abo ga

26 'dō ti'di ze rō 'ba bo. Bo i'di lende abo 'deni zize kurōgō ze kōpō ti mini 'ba bapatisi

27 'dō ko'de ze kanisa abo zi bo rō ma kele kōzo 'ja la'ja rōmo mboloro kinza tirigbili mōto dō 'bana 'ba rōmo, tine ṅgī lipo kōto laka kinza lende kēnyē oto.

28 Kpe mē'dē, nī mōto o'ō 'ja 'bī kōzo yida rōyī. Nī ame kō'ō 'ja 'bī 'deni, gbagba yī na ma 'deni gbī kō'ō.

29 Bōto mōto ame ṅgī ko'ji yida rōnī ne na rō yē? Nī mōto yida rōyī ö'bō tulu mo kōṅgō gōmo laka gbī kōzo 'ba Kurīsītō ame kēdī kōṅgō gō kanisa abo ne.

30 Rōmōyī ze na 'deni rō kapa 'ba yida rō bo ga.

31 Kōzo ame kugu mī buku 'ba Boko'ba ne, iya te, "Gō kō'du mo na bōtōni ti kolōlo di yōki 'bu bo ni ti ma bo kari kodo'bo rō bo ti 'ja abo kina lijē kpaki riyō 'deni rō akoto."

32 Lende löbu nime 'jo mo ma mōṅgō bine mōto ma rō ma kusu mo tōnē kileme 'deni yaga ne ēdī kiya rōnī zi Kurīsītō ti kanisa abo.

33 Tine mōto mo ēdī kiya rōnī ziye ti 'ja 'be ga 'dō kpe mē'dē ni pili, nī mōto kō'ō 'ja 'bī kōzo yida rōyī kina kpe 'ja pili gbī tara, nī mōto koro mē'dē yī.

6

Kole Ni Ti 'Bu Nnī Ga

1 Kpe kole titi, ame kpe 'deni rō akoto ti Kurīsītō ne, ndōbo ma laka rō dō kiteli ziye na me. Nī mōto uwō dō 'bu yī ni ti mōyī.

2 Boko'ba ose 'deni mōlo tōnē bine iya te, "Oro 'bu yī ni ti mōyī." Di mī kō'du ki'di abo ga pili ame na dōgba bo kulōmu gomo teyi kiya te,

3 "'Dō a ma laka na kurē dōyī ti yēyī mo koloma göyī kōwo mī dōyayi bine."

4 Kina ti, kpe bō kole ni kinza ko'doke lijē dē rō ma kēnyē ki'di mīnnī kata rōye. Tine uluke lijē laka mī akiyandi 'ba

Kurisitö n̄ere ze ki'dike k̄om̄o kandi mo zinn̄i.

Atoli Ni Ti B̄o D̄önn̄i Ga

⁵ Kpe atoli ni, oroke b̄o d̄oye ga ti tikere ti r̄o kil̄e'di kuw̄oke d̄önn̄i ti m̄i k̄oto k̄ozo ma kuw̄oke d̄o Kurisitö.

⁶ Kina kinza kebeke d̄e n̄ge to'do mo ɔdo lij̄e k̄edi tiye ton̄go ḡoye 'do tu'b̄olu k̄ömm̄ni. Ama ele d̄e. Ma laka mo ziye tuw̄o d̄önn̄i n̄buru r̄ömm̄ȳi ako'd̄oko 'ba B̄oko'ba na kina kpe 'deni gb̄i r̄o atoli 'ba Kurisitö ga.

⁷ Kina ti, o'do nd̄obo 'ba atoli 'b̄i nima r̄o d̄o r̄o kon̄mi k̄ozo ɛddi ko'do zi Kurisitö, tine inza zi bilaka lesi.

⁸ Ikali 'deni bo na r̄o b̄o ti'di kpa közi zi bilaka pili r̄o buru, atoli kpaki ti ma kinza r̄o atoli ḡo nd̄obo laka 'b̄i 'ba m̄oto.

⁹ Kpe b̄o d̄o atoli ni, o'doke lij̄e gb̄i laka tara kinza kpa kose. Ikalike 'deni n̄ere ɛdi n̄ge k̄oto m̄itor̄o ame bo na mbiri d̄o atoli ni gb̄i d̄o b̄o d̄omo ga ne. Bo o'do 'ba bo geli d̄e m̄i l̄onḡo mo.

Jama 'Ba Ya 'Ba B̄oko'ba

¹⁰ Lende ma r̄o n̄burun̄buru mo ziye na me nati, kpe ame ga 'deni r̄o akoto ti Kurisitö ne i'dike tigo d̄o kiteli abo kogbo ye kitigo.

¹¹ Inda'bake jama 'ba ya 'ba B̄oko'ba ame ki'di 'deni ziye ne teyi kitigo titata r̄oye timo di zi d̄on̄gala k̄enȳe 'ba Satani.

¹² Ya ma 'beze nime dinza do'doke ti bilaka lesi tine ti malayika k̄enȳe 'ba Satani ga ame lij̄e na 'deni ti közi kakpa d̄o bilaka 'ba bi k̄olu nime pili ne.

¹³ Kina ti, inda'bake jama 'ba ya 'ba B̄oko'ba ti nd̄o tiye le'jete r̄ömm̄ȳi 'do ɔdo kada k̄enȳe mo nima k̄öm̄o 'deni dayi 'do kogboke r̄oye timo kinza kirin̄ake ra di zinn̄i b̄o ya 'be mo naga nima tine di p̄ot̄o mo pele k̄or̄oke n̄buru kitigo.

¹⁴ Ud̄oduke lende kod̄oro 'ba B̄oko'ba 'bömbö ye r̄o gasi. Oloke lende laka 'ba B̄oko'ba r̄oye 'do kitata kpa d̄on̄go'do ye di zi k̄omo 'ba b̄o ya.

¹⁵ Usuke laja laka 'ba lende k̄eyi 'ba B̄oko'ba r̄o wari ndiye togbo r̄oye timo.

¹⁶ Ombike ti'di d̄o ḡo lende 'ba Kurisitö nduw̄e tiye r̄o mak̄eti tik̄eti kpa pa'do 'ba k̄omo 'ba Satani timo yaga di r̄oye.

¹⁷ Ak̄om̄o abo 'ba B̄oko'ba nime bo ko'do zize di m̄i t̄öl̄e ne na 'do kinda'bake teyi titata d̄oye timo. Lende 'ba B̄oko'ba ame Nyi K̄oto Laka kuw̄ow̄o 'deni ne na 'do kogbake r̄o mbele ziye.

¹⁸ Tine m̄i ya nime ö'böke ti mötu. Ititike bo B̄oko'ba ḡo bo kok̄onyi ye. M̄i wa pili ogboke r̄oye ti mötu k̄ozo ma Nyi K̄oto Laka ki'di ziye. Um̄otuke gb̄i nduw̄e ḡo bilaka 'ba B̄oko'ba ga.

¹⁹ Kina um̄otuke gb̄i ḡoma 'do bo ki'di lende kikali z̄o ɔdo kada 'ba lende ma k̄öm̄o 'do miya laja laka abo r̄o d̄o kit̄ewu zi ya ame ga m̄olo kikali d̄e ne.

²⁰ Ma pele ti zingiri nime nd̄o m̄i ma-boso bine ma gba tuw̄ow̄o laja laka nime. Kina um̄otuke ḡomo 'do B̄oko'ba ki'di ma tiya laja abo nime r̄o d̄o kit̄ewu k̄ozo ma bo ko'doko z̄o.

Akum̄otö

²¹ Tukikö, löndö ma d̄o'ɔ kulöwö bo kinda'ba nd̄obo 'ba Kurisitö laka nime ti kiya ḡo a ma ko'do r̄önn̄i z̄o pili 'jaa ziye 'do kikalike gb̄i m̄edi tondo.

²² M̄edi moja bo 'do tari ti lende ma 'beze bine pili tiȳeti mo ziye yayi ḡo d̄oki'di ye k̄eyi.

²³ Ee, B̄oko'ba 'bu ti Ȳesu Kurisitö n̄ere ze ki'di ye kpe löndö ama ga yayi ne kö'böke ti'di d̄oye ḡo lende abo ti ako'ɔ ti m̄i k̄eyi.

²⁴ Lende k̄eyi 'ba B̄oko'ba k̄edi tinn̄i lij̄e ame ga pili ti ako'ɔ ma n̄burun̄buru 'ba Ȳesu Kurisitö n̄ere ze ne.

Akugu 'Ba Pɔlo Zi Kanisa Ma PĪLĪPŌYĪ

Mötu 'Ba Pɔlo

¹ Ma Pɔlo mugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba Bɔko'ba ame ga pili mī Pīlīpōyī ame kpe 'deni rɔ akɔtɔ ti Yēsu Kurīsītō ne. Mugu ziye ti ya ma löbu 'be ga pili, kpaki ti ya ame ga rɔ bɔ ndɔbɔ mī kanisa ne. Ze ti Timatiyo lēpī ma bɔ ndɔbɔ 'ba ɲere ze Yēsu Kurīsītō dumötō ye pili.

² Yēyī ti lende kēyī 'ba Bɔko'ba 'bu ze ti 'ba ɲere ze Yēsu Kurīsītō koloma tiye.

³ Mī kada pili ma momeri gɔ lende 'be mo'dɔ yēē'dī zi bo Bɔko'ba bɔ konɔgɔ gɔma.

⁴ Mī mötu ko'dɔ ma gɔye pili ma rɔ lɔɲɔ,

⁵ römōyī ēddike nduwē tokɔnyī ndɔbɔ 'ba tuwōwō laja laka 'ba Bɔko'ba kɔtɔ tō kisaki mɔlo di mī kada ma tōnē ki'dike dɔye gɔ lende 'ba Yēsu ɲbō kōmō mī kada nime tōne.

⁶ Mikali 'deni Bɔko'ba isaki to'dɔ lende laka abo 'deni miye, kina bo ti kō'bō gbī nduwē to'dɔ mo tara ɲbō kōmō mī kada 'ba tileki 'ba Yēsu Kurīsītō kako dɔlɔɲɔ nime bine.

⁷ Kpe na rɔ ya ma kiyēyī dōki'dī ma kułōwō kina ma laka mɔ na 'deni zō 'dɔ miya lende te gɔ kō'du 'be pili. Tine pele ko'ja mēdī mī maboso bine ala ma tōnē kota ma gba mēdī rɔ tiyētī lende 'ba laja laka 'ba Bɔko'ba zi bilaka 'dɔ ki'di dōnnī gɔmo ti mī kēddī ne, odo'bɔke rɔye gbī tō to'dɔ ndɔbɔ nime Bɔko'ba ki'di zize to'dɔ mo ti mī kēyī abo ne.

⁸ Bɔko'ba ikali mēdī miya lende ma kodɔrɔ ame miya te mɔ'ɔ ye pili gbī kɔzɔ ma Yēsu Kurīsītō kɔ'ɔ ze ne tara.

⁹ Mī mötu ma gɔye mititi bo Bɔko'ba ki'di ye kotoke tɔ'ɔ rɔye rɔ dɔ kiteli kikalike bo gbī ti kɔri 'ba lende abo.

¹⁰ Ame na ti ki'di ye tikali toza wa ma laka 'ba Bɔko'ba. Kina ɔdɔ Yēsu Kurīsītō kēdī kileki 'deni kako dɔlɔɲɔ nime bine tine, ti kēddike 'deni ɲgī lipo kinza wali 'ba lende kēnyē

¹¹ römōyī bo i'di ye 'deni ɲge tō'bō to'dɔ wa ma laka. Kina ti ko'dɔ yēē'dī 'deni ɲgī zi bo Bɔko'ba kilēlu bo gɔ kō'du mo.

Loma Ti Kurīsītō, Mī Dīdī Gbī Mī Tölē

¹² Löndō ma ga, mo'dɔkɔ gbī ziye tikali mo gomo nime mēdī yīmo bine ne i'di bilaka ma konzi 'deni le'jete kuwō laja laka 'ba Bɔko'ba.

¹³ Bɔ kanya ame ga pili kēdī koda liɲɔ 'ba bɔ dɔliɲɔ ma löbu bine kpaki ti ya mɔtɔ mo ga uwō 'deni oboso ma bine dōmōyī Kurīsītō.

¹⁴ Bilaka 'ba kanisa ma konzi o'ja kɔnyī abo 'ba ɲere Yēsu 'deni di rɔma ma mēdī mī maboso, kina gɔ kō'du mo lijē ikali 'deni ɲgī bo ti kokɔnyī lijē gbī. Kina me lijē kēdī 'deni rɔ tiya lende abo le'jete rɔ dɔ ɲgölō kinza tikere.

¹⁵ Ya mɔtɔ ga ombi dōki'dī nnī rɔma ko'ji ma kina ma lijē kēdī rɔ tiyētī lende 'ba Kurīsītō. Tine ya mɔtɔ ga ēdī kiya 'bēnnī ɲgī kɔdɔ di mī zana 'ba lende laka.

¹⁶ Lijē ɔ'ɔ ma, na me lijē ikali ndɔbɔ ma Bɔko'ba ki'di zō na rɔ tiyētī laja laka abo.

¹⁷ Ya ma laki naga nima o'dɔkɔ to'dɔ rōnnī mbiri löbu kebe ma. Gɔ kō'du mo na lijē iya lende 'ba Kurīsītō dē dɔ mī kɔtɔ. Lijē o'dɔkɔ ti'di gomo mɔtɔ dɔma di mī maboso bine.

¹⁸ Ne pele o'dɔ ɔtɔ dē zō. Ame ya ma kēdī ko'dɔ 'bēnnī dɔ mī kɔtɔ naga kpaki ti ma kēdī ko'dɔ 'bēnnī dɔ mī riyō naga kēdī 'deni rɔ tuwōwō lende 'ba Kurīsītō ne, ma 'deni ɲgī ti mī kēyī.

Kina ti mö'bō nduwē ti mī kēyī tara

¹⁹ römōyī mikali ēddike tititi Bɔko'ba goma tokonyi ma. Tine Yēsu Kurīsītō ti ki'di Nyī Kɔtɔ Laka abo ɲgī konɔgɔ gɔma 'dɔ wa pili ko'dɔ rōnnī laka zō.

²⁰ Kina mi'di dɔma 'deni ɲgī ti dōki'dī kɔtɔ gɔmo Bɔko'ba inza kola ma kodɔ rɔ kaya rɔma, tine bo ti ki'di ma mēdī rɔ dɔ kitēwu kɔzɔ ma dɔgba, kina gbī 'dɔ ɔdɔ mēdī pele gba ti kɔmɔ ma te ala ɔdɔ mōlē pele, lēbī ma ti ki'di bilaka ɲgī kubī gɔ Kurīsītō.

²¹ Ne ma 'bama ame ma pele gba ti kɔmɔ ma ne mēdī kɔtɔ ti Kurīsītō. Kina ɔdɔ mōlē 'deni yayi tine ti mēdī ɲgī ti bo rɔ dɔ kiteli.

22 Ne ɔɔo moloma gba ti kɔmɔ ma ti mo'do ndɔbo ngi zi Kurisito ro do kiteli, tine go ko'du mo na mikali de ma yala na 'do mo'doko, 'do toloma gba ala 'do tole.

23 Wa riyö naga nime edi gba kilaka ma. Ne ma mo'doko mo na 'do tole go mari toloma ti Kurisito, romöyí ama na ro ma laka zo.

24 Ne 'do toloma gba bine edi gbi ro ma laka romöyí go mokonyi ye.

25 Ame na ro do kiteli go ko'du mo mikali medí moloma gba titi ti kɔmɔ ma. Ti mö'bö nduwé tokonyi ye 'do ki'dike doye go lende 'ba Boko'ba ro do kiteli kina gbi ti lonjo go ko'du mo.

26 Kina ɔɔo mileki 'deni ziye yayi ti kubike go Yesu Kurisito 'deni ngi go ame ma gba tiye ne.

27 Tine ma ro do kiteli mo na me medí miya ziye, o'doke nge ro lende laka mi loma 'be ga pili romöyí kpe 'deni ro 'ba laja laka 'ba Kurisito. Ne kina me ɔɔo mako pele tonjo ye ala muwö pele nge ro lebi 'be di bi kowo mo'doko tikali mo ma keddike nduwé ti mi keddi gbi ti mi koto 'do kogboke roye laka to'bö to'do lende 'ba laja laka 'ba Kurisito kinza toga kpeye gomo.

28 ɔɔo kiya te kereke de kpe di zi bo kedí ki'di mugu nni roye naga nima ti kedí ngi ro akileme zinni ma Boko'ba kedí ku'du lijé mi pa'do 'ba Gehena, tine bo ti kɔmɔ ye di mi tole.

29 Ti kedí ngi tara romöyí mi keyi abo 'ba Boko'ba ame ki'di ye ki'dike doye 'deni go lende 'ba Kurisito ne i'di ye 'deni gbi tombi gomo mo.

30 Kina me keddi kopike roye 'deni nduwé tombi gomo ame ga bilaka kedí ro todo mo roye 'deni gbi kozo ma tone ko'jake lijé koloma ro to'do mo zo ne. Kina me uwöke 'deni gbi ma lijé kedí gba ro to'do mo zo tara.

2

Ro Löbu 'Ba Kurisito

1 Ze ma ze tiye ame 'deni ro 'ba Kurisito ne, go docoke mi keddi de kpe nati ro go roze? Tara ne ze kinza ako'o tiyeyi doki'di lepi ze ga ya? Dinzake ro akoto ti Nyi Koto Laka tomeri ko'du 'ba lepi ze ga ya?

2 Ne ɔɔo kedí 'deni tara, kina me miya ziye, olomake pili ti meri koto 'do ki'dike ma ro lonjo ro do kiteli. O'oke roye pili ro go roye kinza kɔmɔ geli yimo. Kina 'do ki'dike do lende kuti 'be kedí kinza do kudu teyi.

3 Tine kinza kebeke de to'do wa ame ga 'do to'do roye timo ro wa löbu gbi ti ro kuboto. Ilekike roye beri, omerike lende 'ba lepi ye ga na laka kebe 'beye.

4 Ni moto kinza ko'bö de nge tokonyi gbagba yi, tine gbi nduwé ziyi tokonyi ya moto ga.

5 I'dike meri 'be kedí kozo 'ba Yesu Kurisito.

6 Bo ö'bö nduwé gbi kozo Boko'ba, tine bo omeri inza ro ma laka zi bo 'do tonyo go löbu do kiteli nima tedi ro ma koriya ti Boko'ba.

7 Go ko'du mo na me bo kola löbu do kiteli nima bo kileki ro bo beri kozo bo laja zi bilaka. Oyö bo 'deni ro bilaka lesi, bo koloma doyayi bine kozo bilaka ma sari.

8 Bo ileki ro bo beri tuwö do Boko'ba mi wa pili pele di mi tole. Bo i'di ro bo zi bilaka kutoti bo do ngeri kupö bo.

9 Go ko'du 'ba do kuwö na Boko'ba kogba bo 'deni mitoro ki'di bo ro löbu 'ba do wa pili,

10 'do ya ma mitoro pili ti ma mi doyayi nime kpaki ti ya ma 'deni bici yayi beri naga koro bo

11 gbi ti tilölu bo, kiya te, "Yesu Kurisito na ro nere." Kina akilölu ti kedí ngi zi Boko'ba 'bu go ko'du mo.

Bi Koro Mi Dolijo

12 Kina ti kpe ame ga mo'o ye ne, kozo ame ko'böke 'deni tuwö do Boko'ba ko'ja medí tiye yayi ne, kina me ma 'deni ro ma kowo uwöke do bo gbi ro do kiteli. Oroke bo ti tikere, kodoke roye go ndobo nime romöyí kpe na bo kɔmɔ 'deni di mi tole.

13 Bo na ki'di ye to'doko ko'du abo bo ki'di tigö ziye to'do mo.

14 Ne kinza ko'doke wa moto de ti ro konboro ala gbi ti kpa kuri.

15 Kina ya ma laki pili ti konjo ngi wa ma kenyé moto inza mi loma 'be romöyí eddike 'deni kinza lende kenyé kozo kole 'ba Boko'ba mi lonjo bo lende kenyé ma kilagi bo naga nima. Kina ti keddike ngi

zinní kɔzɔ kɛlu ame kɛdɪ kiyɔpɔ bi mɪ mandɔlu ne tara,

¹⁶ rɔmɔyɪ ozake lende 'ba Bɔko'ba ame rɔ kari 'ba didi ne 'deni zinni. Ɔɔ kɔ'bɔke nduwɛ to'dɔ mo te, mɪ tileki 'ba Kurisitɔ kako dɔliɔ nime bine ti mɛdɪ ngɪ ti mɪ kɛyɪ, rɔmɔyɪ monɔɔ 'deni ndɔɔ nime mopi rɔma to'dɔ mo mɪ lɔngɔ ye ne ilikɔ dɛ rɔ yawa.

¹⁷⁻¹⁸ Kina me mɔtɔga bilaka ti kupɔ ma giri nime. Ne ɔɔ kɛdɪ pele tara yayi ti mɛdɪ rɔ lɔɔ gɔ kɔ'du mo. Kina kpe gbɪ 'dɔ kɛddike rɔ lɔɔ gɔ kɔ'du mo, rɔmɔyɪ ti mɛdɪ ngɪ kɔzɔ roma ame kumu zi Bɔko'ba, kina ti'di dɔye gɔ lende abo ti kɛdɪ gbɪ rɔ akumu zi bo. Kina ti mozoli rɔma kɔtɔ ti akumu ma 'beye nima. Gɔ kɔ'du mo olomake ti, ti mɪ kɛyɪ kɔtɔ tɔ.

Akiteri 'Ba Pɔlo

¹⁹ Ɔɔ nɛre Yɛsu kɔ'dɔkɔ zɔ momeri toja Timatiyo kari ziye giri naga nime, 'dɔ bo kileki ti lɛbɪ 'be zɔ gɔ dɔma kitɛwu yaga.

²⁰ Bo na mɛdɪ moja kari ziye rɔmɔyɪ bɔtɔ mɔtɔ ma bine komeri kɔ'du 'be ngɪ rɔ mbɛmbɛ kɔzɔ 'bama te ne inza du te nge rɔ bo.

²¹ Kɔ'du 'ba tokɔnyi gbagba lijɛ ga na nge kɔ'ɔ rɔnnɪ, lijɛ onyɔ a mɔtɔ rɔ lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ dɛ.

²² Kina me ikalike gbɪ Timatiyo na kileme rɔ bo 'deni rɔ bilaka ma laka, kɔ'dɔ ndɔɔ 'ba tuwɔwɔ laja laka 'ba Bɔko'ba nime kɔtɔ tɔ kɔzɔ kole ni ma ti 'bu nɪ tara.

²³ Ɔɔ mikali wa ma kɛdɪ kɔ'dɔkɔ to'dɔ rɔnɪ zɔ 'deni, momeri 'dɔ toja bo welo kari ziye yayi.

²⁴ Kina ɔɔ nɛre Yɛsu kɔ'dɔkɔ zɔ, mi-teri 'dɔ tari gbɪ ti gbagba ma welo ziye yayi.

²⁵ Momeri bine ma laka mo na 'dɔ moja bɔ lɔndɔ ze Epapodito kari ziye giri nime. Bo na rɔ bo ame kɔ'dɔ ndɔɔ 'ba Bɔko'ba nime kɔtɔ tɔ kɔzɔ bɔ kanya riyo ma kitaka rɔnnɪ kpa ya tara. Kpe na tɔnɛ kojake bo, na me bo okɔnyi ma 'deni

²⁶ bo o'dɔkɔ 'dɔ tileki ziye yayi. Dɔki'di bo rɔ ma kombi gɔ kɔ'du 'be rɔmɔyɪ lɛbɪ mo ari ziye yayi tɛgɛ rɔkɔ'ɔ o'dɔ bo sowa.

²⁷ Rɔ ma laka rɔkɔ'ɔ o'dɔ bo ngɔsi 'deni 'dɔ tɔlɛ. Ne Bɔko'ba o'dɔ mɪ kɛyɪ 'deni

rɔ bo gbɪ rɔma kɔmɔ bo, kinza mɛdɪ ra kulɔwɔ rɔ meri.

²⁸ Gɔ kɔ'du mo na me mo'dɔkɔ toja bo kari giri nime ziye 'dɔ to'ja kinɛ bo 'bɔwu ki'di ye kɛddike ti mɪ kɛyɪ. Kina ti ki'di ma 'jaa moloma kinza tɛdɪ rɔ meri.

²⁹ Tine ɔɔ bo kɔmɔ ziye yayi olomake rɔ lɔɔ ti bo, o'dɔke bo laka rɔ 'ba nɛre Yɛsu. Ma laka mo na 'dɔ koroke bilaka ma kɔzɔ bo tara

³⁰ rɔmɔyɪ bo pa ngɔsi 'dɔ tɔlɛ mɪ ndɔɔ 'ba Kurisitɔ nime. Bo ilaɔa gɔ didi bo ti'di kɔnyi ame kɔ'bɔke dɛ ti'di mo ne zɔ.

3

Ti'di Dɔ Gɔ Laja Laka Na Rɔ Dɔ Kiteli

¹ Lɔndɔ ma ga, olomake ti mɪ kɛyɪ rɔmɔyɪ kpe 'ba nɛre Yɛsu ga na. Ne 'bama 'dɔ tileki tugu a mɔtɔ ame mugu 'deni dɔgba ziye bine ne embe dɛ zɔ, kina ti kokɔnyi ye ngɪ.

² Kina me mɛdɪ miya ziye i'dike kɔmɔye kandi laka di zi bi naga nima. Ya bɔ lende kɛnyɛ naga nima kɛdɪ kɔnyɔ ti dɔlɛti 'bɛnnɪ 'ba akilele tɔ nima rɔ yawa.

³ Lijɛ 'bɛnnɪ nima inza du kɔtɔ te rɔ 'ba Bɔko'ba, ze ame dumɔtu bo ti tigo 'ba Nyi Kɔtɔ Laka dubi gɔ ako'dɔ 'ba Yɛsu Kurisitɔ ne ze na nge rɔ 'ba bo ga. Kina dikali 'deni rɔ ma laka lende 'ba bilaka lesi na dɛ ti ki'di ze rɔ 'ba Bɔko'ba.

⁴ Ne ɔɔ kiya te dɔlɛti na pele kɛdɪ ki'di wa rɔ 'ba Bɔko'ba, ti kɛdɪ gbɪ rɔ ma laka zɔ, ti ki'di ma gbɪ mɛdɪ rɔ 'ba Bɔko'ba rɔ dɔ kiteli di dɔ ya ma laki pili.

⁵ Ilele ma mɔlo mɪ tɔ'dɔ dɔ modɔɔmota di pɔtɔ ma kɔyɔ ma. Ma rɔ Yisarele di mɪ kupɔ Benyimona, kupɔ ze na mɔlo rɔ Yudayi kako di zi 'bu ze lɔbu ga. Ma rɔ Parosi, bɔ kɔnyɔ toro kɔ'du ki'di 'ba bilaka ze ga.

⁶ Moworo tɔnɛ bine kulɔwɔ todɔ gomɔ rɔ bilaka 'ba kanisa. Bɔtɔ mɔtɔ ame ngɪ gɔ kiya te mola wa ma kɔtɔ mɔtɔ kinza toro mo di mɪ kɔ'du ki'di 'dɔ tɛdɪ rɔ ma laka kɔmɔ Bɔko'ba ne inza du te.

⁷ Ne wa ma mɔlo naga nima pili kɔzɔ mɔri kɔ'dɔ ni ne, monɔɔ 'deni ngɪ le'jete kɔzɔ wa ma yawa gɔ wa ame Kurisitɔ kɔ'dɔ ne.

⁸ Rɔ ma laka monɔɔ dɔlɛti ni 'deni ngɪ pili kɔzɔ wa ma yawa rɔmɔyɪ tikali Yɛsu

Kurisitö ro nere ma na mbiri ro do kiteli. Mola go wa naga nima 'deni pili go wa ma bo ko'do zo. Monjo lijë pili 'deni ngi kozo yori tara

⁹ 'do medii ro akoto ti Kurisitö go ndobo abo ki'di ma ro ma laka komo Boko'ba. Mi'di doma 'deni go lende 'ba Kurisitö go kö'du mo na Boko'ba ko'do ma 'deni ro ma laka komo bo. Ne tine inza go ako'do laka ma 'ba toro kö'du ki'di abo. Boko'ba i'di ma 'deni medii ro ma laka komo bo romöyi mi'di doma go lende 'ba Kurisitö.

¹⁰ Wa ma mo'doko na nge ro tikali Kurisitö. Bo na kodo 'deni di mi töle, go kö'du mo mo'doko 'do tedi ti tigo abo kina gbi kozo 'ba bo tara tombi gomo ti töle.

¹¹ Kina Boko'ba ti koja ma ngi yaga di mi töle.

Rija Ro Ma Kodoro

¹² Tine minza tyyeni mo giri nime te mikali Kurisitö 'deni lipo mi koto, kina minza gbi ro tiya mo te Boko'ba i'di ma 'deni mi koto kinza a ma kenyë yimo. Medii gba ro togbo roma 'do tikali Kurisitö ngi lipo mi koto, romöyi go kö'du mo na me Yesu Kurisitö koza ma ro 'ba bo.

¹³ Löndö ma ga, ro ma laka mikali Kurisitö de ngi gba lipo mi koto. Medii gba mi rija doli kozo bilaka ame di mi rija doli abo ko'ba nalo 'ba wa ma bo kiteli 'deni naga de ne tara.

¹⁴ Tine mi'di roma 'deni tira ro ma kodoro tari tomö bi 'ba tote mo 'do mo'ja kpa közi. Mo'do 'deni tara 'do mo'ja kpa közi ame Boko'ba koja Yesu tideki ma domöyi mo ne, kina ro loma ti bo mitoro.

¹⁵ Ya ma komo koro mi kö'du 'ba Boko'ba naga ti kuti gbi go lende ma nime. Ne odo kutike de pele gomo Boko'ba ti kileme 'jaa ziye 'do tikali mo laka.

¹⁶ Ma do kiteli mo wa ame ga Boko'ba kileme 'deni zize pili ro kotokoto to'do mo ne, na go do'doke nduwë darike timo.

¹⁷ Löndö ma ga, o'böke nduwë toloma kozo 'bama kina i'dike komoye go ya naga nima mi löngö ye yayi kedii koloma kozo ma tonë ko'jake ze doloma ne tara.

¹⁸ Ya moto ga edi 'deni ame loma 'benni ga kileme lijë ro bo ndo'ji 'ba lende 'ba töle 'ba Kurisitö nime. Kina miya 'deni tonë molo bine ziye 'do ki'dike komoye

kandi laka di zinni. Kina me medii mileki 'deni gbi miya ziye ro komo tolo.

¹⁹ Ya naga nima nburunburu 'benni na mi Gehena, romöyi wa ma lijë koro na nge ro ako'doko 'ba yida ronni ga, kina lijë ngi ro do kombi go wa ame ga dene go lijë ki'di lende mo ra kaya ronni ne. Meri 'ba wa 'ba dolijo nime na lijë ki'di ngi nge kö'bö donni.

²⁰ Ne ze 'beze ma ze tiye nime go bi 'beze na ro do yayi 'ba mitoro. Kina me dedi 'deni ro toda do tileki 'ba nere ze Yesu Kurisitö di yöyi tomo ze yaga di mi töle.

²¹ Kina ti tigo mbembë abo kuyi yida ro 'ba do yayi ma 'beze nime 'deni ngi go kedii kozo ma kele köbö 'ba bo 'ba mitoro nima tara, romöyi tigo nima i'di wa pili 'deni kuwö do bo.

4

¹ Kpe löndö ma ga ame mo'zo ye kulöwö ne, lende 'be zo roma sowa romöyi kpe na 'deni ki'di ma ro lojo, kina kpe na gbi ro akileme laka 'ba laja ma zi Boko'ba. Go kö'du mo na miya ziye 'do tö'bö tuwö do lende nime ti tigo 'ba nere Yesu.

Toco To'do Lende Laka

² Kpe Ewodiya ni ti Sundukë, moco ziye tuti do lende ro go roye kozo ame nere Yesu ko'do ye 'deni ro lemi ne.

³ Tine ni ame ko'do ndobo nime ro ma laka tö ne, milende ziyi 'do kokonyi 'ja naga nime 'de tuti do lende ro go ronni, romöyi lijë na kogbo ronni 'deni laka tiya laja laka 'ba Boko'ba koto tö gbi ti Kilemeneti ni ti ya moto ga, Boko'ba ugu möyi lijë 'deni pili mi buku abo ame bo kugu möyi ya ma ti didi ma nburunburu naga 'deni yimo ne.

⁴ Kpe pili 'do kö'böke nduwë ro lojo romöyi kpe 'deni ro 'ba nere Yesu. Kina me medii mileki gbi mose ziye, o'böke ro lojo.

⁵ I'dike 'do bilaka kikali ako'do 'be ga edi pili ro ma laka romöyi tako 'ba nere Yesu owo de kpe.

⁶ Kinza kolomake de ti komo kilë'di go wa moto. Ne odo kiya te keddike ti gomo umotuke Boko'ba ko'doke yeë'di zi bo

kīyētike gɔ wa ame ga pili ko'dɔkɔke ne zi bo.

⁷ Kina bo ti kīyēyī dōkī'dī ye 'deni ngī rōmōyī kpe 'ba Yēsu Kurīsītō ga na. Mī kēyī abo ame rɔ dɔ kiteli kebe wa pili ne ti kitata ye kinza kɔmɔ kilē'dī ti tikere koŋbeŋbe ye ra.

⁸ Ma rɔ ŋburuŋburu mo na me miya ziye löndö ma ga, ö'böke nge tomeri lende laka ame bilaka pili kēdī kubī gomo ne. Meri 'ba lende laka ame kinza wa mɔtɔ ma yawa yīmo ne na 'dɔ kēddike timo, ti lende ma kele kinza wa mɔtɔ ma kēnyē yīmo ti wa ame ga 'dɔ kokonyi bilaka kinza wa mɔtɔ ma kirasi mo ne.

⁹ Kina o'dɔke wa tönē ga ko'jake moloma rɔ to'dɔ mo kuwöke gbī moloma rɔ tiya kö'du mo ne. Wa naga nime na ɔdɔ ko'dɔke 'deni Boko'ba ti kīyēyī dōkī'dī ye ngī bo kö'bö tiye.

Yē Ma

¹⁰ Ma ti mī kēyī rɔ mbēmbē mileki yēē'dī mo zi nere Yēsu rōmōyī ileŋoke kpa kori 'ba akɔ'ɔ 'be ma goma 'deni 'böwu teyi di pötö ame tönē gomo kigabi 'deni sowa ne. Mikali ngī rɔ ma laka ēddike tomeri ma, tine kori na kinza ziye 'dɔ kilemeke zö.

¹¹ Minza miya nime gɔ leri 'ba rɔma. Toloma nge gɔ wa ame ga 'dɔ ko'dɔ rōnnī zö ne ikali rɔma 'deni.

¹² Mandi 'deni mī loma 'ba tēdī rɔ leri gbī ti ame ti wa rɔ ma konya ne. Miyandi rɔma 'deni mɔlo laka ti 'jɔ 'ba lende 'ba 'dɔ toloma liya di mī gɔ bi ame ga pili mēdī teyi ne. Tēdī ti akonyo rɔ ma konya ala pele ngī rɔ 'bö kpaki rɔ ma koriya zö. Kina gbī ma 'dɔ tēdī ti wa rɔ ma konzi ala rɔ leri kpaki rɔ ma koriya zö.

¹³ Kurīsītō i'di tigɔ 'deni zö ta'da wa naga nime timo.

¹⁴ Ne kpe gbī o'dɔke 'deni laka ame kokonyike ma di mī gomɔ nime ne.

¹⁵ Kpe löndö ma ga ame mī Pīlīpōyī, ikalike 'deni tönē mari dɔgba tiya laja laka 'ba Boko'ba ziye ne kpe na nge kɔtɔ kokonyike ma. Mī tēnyī ma di Makedoniya bilaka 'ba kanisa ma laki okonyi ma dē ti wa ma kɔzɔ gīrīsī, tine kpe na nge ki'dike zö.

¹⁶ Pele tönē ko'ja mēdī Tesalonika ojake wa ame ga mēdī rɔ leri mo ne gbī zö mī konzi.

¹⁷ Minza miya nime gɔ ma mo'dɔkɔ kpa kōzi 'be, tine miya tara rōmōyī mo'dɔkɔ 'dɔ Boko'ba kileki gɔ bi mo ziye rɔ yēyī ma laka.

¹⁸ Wa ame ga pili kojake ne ömö 'deni zö ki'di ma 'deni rɔ bɔ wa. Epaodito i'di 'deni zö minza kpe rɔ leri. Lījē 'deni kɔzɔ akumu ame koŋma zi Boko'ba 'dɔ tato kele mo kīyēyī mī bo ne.

¹⁹ Bo Boko'ba ma na rɔ bɔ wa ma dɔ kiteli. Bo ti ki'di Yēsu Kurīsītō 'deni ngī koja gɔ wa ame ga pili kēddike rɔ leri mo ne ziye.

²⁰ Akīlēlu kēdī zi bo 'bu ze nduwē rɔ ŋburuŋburu. Amini.

Akumötö

²¹ I'dike mötö ma zi ya ame ga pili rɔ 'ba Yēsu Kurīsītō ne. Löndö ame ga tö bine ne umötö ye pili laka.

²² Bilaka 'ba Boko'ba ma bine pili, ma kulöwö mo ya ma liŋɔ 'ba bɔ doliŋɔ ma löbu umötö ye pili.

²³ Lende kēyī 'ba nere Yēsu Kurīsītō koloma tiye.

Akugu 'Ba Pɔlo Zi Kanisa Ma KOLOSE

¹ Ma Pɔlo mo ame Boko'ba kigeli ma 'deni go ako'doko abo ro bo laja 'ba Yesu Kurisitö ne, ze ti löndö ze Timatiyo na me

² dedä dugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba Boko'ba ame ga mi Kolose ne, kpe ame ga 'deni ro löndö ma ki'di dönni go lende 'ba Kurisitö ne. Yeyi ti lende keyi 'ba Boko'ba 'bu ze koloma koto tiye.

Mötu Ti Yee'di

³ Dedä nduwë dileki yee'di kembe zi bo Boko'ba 'bu 'ba Yesu Kurisitö nere ze mi mötu ko'do ze goye.

⁴ Römöyi duwö lende mo 'deni ma ki'dike doye go kö'du 'ba Yesu Kurisitö, kotoke bilaka 'ba Boko'ba pili

⁵ mi komo ki'di go yeyi nime kikeki 'deni domöyi ye mitoro ne. Lende mo ga na kuwöke 'deni tonë mi kada ma gogo laja laka 'ba Boko'ba mo komo ziye.

⁶ Laja laka edä kita'ba 'deni ngi kana kote mi dolingo kozo ma kedä kana gbi mi löngö ye yayi kisasi molo di mi kada mo tonë dogba kuwöke teyi kikalike go yeyi 'ba Boko'ba laka ne.

⁷ Eapora bo laja lepä ze ma do'o kulöwö ne na kiyandi ye timo. Bo inda'ba laja 'ba Kurisitö 'deni do mi koto bo kiyandi ye.

⁸ Ako'o nima Nyi Koto Laka ki'di ziye ne bo na kiya gomo zize.

⁹ Go kö'du mo na me dedä dumötu 'deni nduwë goye molo tonë duwö lende 'be ne. Dititi bo Boko'ba kodo akikali 'ba ako'doko abo lo miye keddike ti akikali pili mi Nyi Koto Laka.

¹⁰ Kina 'do loma 'be kedä ko laka ro 'ba bilaka abo 'ba nere Boko'ba ko'bo tiyeyi doki'di bo, lende ko'do 'be ga pili kedä ro ma laka ti akikali mo nduwë ro do kiteli.

¹¹ Dumötu bo Boko'ba tigo löbu do kiteli abo kogbo ye to kpe kitigo, kombike gomo ti doki'di kedä ti löngö,

¹² kilekike yee'di zi bo römöyi bo ilenjo ye 'deni tinda'ba wa tonë ga kikeki zi

bilaka abo ga mi nere löbu abo 'ba bi kopö ne.

¹³ Bo na komo ze 'deni kolö ze di mi tigo 'ba nere 'ba bi kölu ko'de ze mi nere löbu 'ba kole abo nime bo koto kulöwö ne.

¹⁴ Ti bo kole mo na me kutë goze 'deni kola ze go lende kënyë ze ga.

Yesu Na Ro Kinë Boko'ba

¹⁵ Kinë Boko'ba boto o'ja dë, tine kole abo na ro kinë bo mo ame kileme 'deni zize. Bo na ro kole dändende 'ba Boko'ba ro bo do wa pili.

¹⁶ Römöyi ti bo na me wa pili 'ba mitoro ni ti doyayi ko'ba rönni, ma ko'ja kinë mo kpaki ti ma kinza ko'ja kinë mo dë naga, pili ro go malayika ni ti wa ma ti közi kakpa ti tigo naga. Ti bo na me wa pili ko'ba rönni 'deni toro bo.

¹⁷ Gba kinza wa naga nime ko'ba rönni dë bo edä 'deni molo yayi. Ti bo na me wa naga nime pili kedä mi go bi mo ga ne.

¹⁸ Kozo ame do na do yida ro ne tara, bo na ro do kanisa. Bo na ro tisaki mo, bo na ro dändende 'ba tado di mi tolë 'do bo na kedä ro löbu do kiteli do wa pili.

¹⁹ Go akiteri abo 'ba Boko'ba na ma bo koweli kole abo nime kolö kinë bo pili teyi.

²⁰ Ti bo kole na me Boko'ba ko'de wa pili 'ba mi doyayi ni ti mitoro 'deni kinda'ba minni koto ti bo go lende 'ba roma kole abo nime kulöwu bine do ngeri ne.

²¹ Ne ma 'beye, tonë pa bine kpe ro ma kowo di ro Boko'ba ro bo ya abo ga. Meri 'be ti lende ko'do 'be ga pili ro ma kënyë.

²² Ne pele tara bo enyi ko'de ye 'deni tinda'ba miye koto ti bo ti tolë 'ba kole abo ame yida romo kolë bine ne. Bo o'de ye 'deni go keddike zi bo koto laka kinza a ma kënyë moko komo bo.

²³ Tine ziye ti to'bo mi kori 'ba ti'di do go lende abo, kinza kebe kuyike kpeye dë kpe 'bowu yaga di ro yeyi mo tonë keddike ti komo ki'di gomo mi kada ma laja laka 'ba Boko'ba komo ziye ne. Laja laka uwöwö roni 'deni kote mi doyayi, ame ma Pölo gbi ro bo laja mo ne.

Pölo Bo Laja

²⁴ Kina me le'jete ma ngi ro löngö go gomo nime medä mombi go lende 'be ne. Ti mo'do ngi ndo mote koso gomo 'ba

Kurisitö ma kileke gba nime mi yida roma go kö'du 'ba yida ro bo ame ro kanisa ne.

²⁵ Ma 'deni ro bo laja 'ba kanisa. Boko'ba na ki'di ma 'deni kpamo 'do tuwöwö laja laka abo pili ziye.

²⁶ Mi kada 'ba 'bu ze löbu tönë ga pa bine laja laka nime oloma 'deni ro ma kusu. Tine ma le'jete ileme 'deni yaga zi bilaka abo ga.

²⁷ Ako'doko abo 'ba Boko'ba na 'do lijë kikali 'jo 'ba lende kusu abo tönë ame yëyi ma löbu kedi zi ma kinza kikali bo molo naga. Omba lende ma kusu mo tönë na me, Kurisitö edi 'deni miye. Kina ti keddike ngi ti komo ki'di go löbu abo mo tönë.

²⁸ Lende 'ba Kurisitö na me dedi duwöwö zi bilaka pili. Di'di komo kandi mo 'deni diyandi wa 'doyi ti akikali mo ga 'do ko'de yi moto komoyi kopo yaga ro akoto ti Kurisitö komo Boko'ba.

²⁹ Go 'do to'do mo na me medii mulö doma mogbo roma ti tigo ame pili Kurisitö ki'di zo mi ndobo abo nime ne.

2

¹ Mo'doko ziye 'do kikalike do kulö ma nime laka ame medii mulö doma goye kpe bilaka 'ba Kolose ni ti Lodikiya gbi ti ma konzi moto ga ame kinza ko'ja kinë ma de ne.

² Medii moco miye go kinda'bake doki'di ye ti koto mi akoto 'do keddike ro mori mi akikali ma laka tikali go a 'ba Boko'ba tönë pa ro ma kusu, ame kina ro Kurisitö ne.

³ Bo Kurisitö na ki'di mori mbembë 'ba Boko'ba nime 'deni ziye ro lende kikali abo.

⁴ Medii miya ziye nime kinza kowasa ma kindili moto ga kebe koto ye ra yaga di mi kori nime.

⁵ Kozo ame pele yida roma kinza tiye yayi ne medii tiye mi meri. Tine ma ro lonjo di bi tonjo mo ma keddike ti mi koto ki'dike doye 'deni nburu laka go lende 'ba Kurisitö.

Loma Ro Akoto Ti Kurisitö

⁶ Kina kozo ame kinda'bake Yesu Kurisitö 'deni miye ro nere ne, olomake ti ro akoto ti bo.

⁷ Ogböke ngira'da ye kalo mi bo kuböke roye ti bo. Ogböke roye kitigo mi ti'di

doye go lende abo kozo ma kiyandi ye timo kinza kiliköke doye de. Ö'böke ti tileki yee'di ro do kiteli zi Boko'ba.

⁸ Ongöke laka kinza boto koto ye ra yaga di mi kori nime ti akiyandi rumo ro beti naga nima. Ame ka ngi ro 'ba dolijo nime ro kö'du ki'di ni ti dolëti ma molo ne. Tine inza du te ro ma kako di zi Kurisitö.

⁹ Boko'ba na ma pili mi yida ro Kurisitö.

¹⁰ Kina me kpe 'deni ro akoto ti bo ne kpe na 'deni ti didi ma laka mo tönë. Bo Kurisitö na ro bo do malayika ni pili ti wa ame ga kedi ti kosi kakpa ne.

¹¹ Tine tedi 'be ro akoto ti Kurisitö na kilele ye 'deni inza ro akilele ame ro 'ba yida ro 'ba bilaka lesi ne. Akilele ma 'beye ro 'ba Kurisitö ame koke lende kenyë ku'du 'deni piri mökö.

¹² Mi bapatisi usu ye 'deni koto ti bo. Kina me kodoke 'deni gbi koto ti bo di mi tole mi ti'di doye go tigo 'ba Boko'ba ame koja bo di mi tole ne.

¹³ Tönë pa bine kpe ngi ro toku mi lende kenyë 'be ga kinzake ro 'ba Boko'ba. Ne ma le'jete Boko'ba ididi ye 'deni ti Kurisitö. Bo ola ze 'deni go lende kenyë ze ga pili.

¹⁴ Kogba wali löbu tönë goze ne bo upupu 'deni pili yaga. Bo ogba 'deni ngi ko'do ti kabi romo kutoti ti Yesu do ngeri.

¹⁵ Ti tole 'ba Kurisitö do ngeri na ka'da tigo löbu ni ti wa ma ti kosi kakpa naga 'deni pili. Oja lijë 'deni yaga bi kopo go konggo ma bo Boko'ba ka'da lijë 'deni.

¹⁶ Kina me kinza boto moto kebe tilende de kpe tiye go wa ma keddi konyoke ala kuweke. Kinza boto moto ki'di kö'du de kpe ziye go lende 'ba kada ma koro ala karama 'ba nyepe la'ja ni ti kada 'ba ro kindawo.

¹⁷ Lijë wa naga nima pili do mbeli 'ba wa ma kedi ko'do roni naga nime na ka, ame Kurisitö na ro gogo mo ne.

¹⁸ Kinza ki'dike boto moto kudöli ye de kiya te uburuke roye 'deni go kinza tumötu malayika kozo 'benni. Jdo kedi pele ro akileme na bo kiya te bo o'ja, do kombi abo nima ka ro ma sari. Meri kenyë abo ma mi bo na ka'da bo 'deni.

¹⁹ Bo ope kosi bo 'deni di go Kurisitö ame kina ro do kanisa ne. Do na kedi

kogbo yida ro pili bi koto go kpa domoso mo ga tiyöbu kozo ma Boko'ba kiteri.

Tölë Tididi Ti Kurisitö

²⁰ Kpe, öleke 'deni koto ti Kurisitö kope ye ro do ngölö di mi dölëti ni ti kö'du ki'di. Ne go wa'di na keddä kilekike roye gba 'böwu kozo iya te kpe 'ba doliño?

²¹ Kö'du ki'di naga nime kiya te, "Kinza ko'do oto de ti a ma te. Kinza konyo a ma te de. Kina kinza kosa ro a ma te de gbi," ne. Eddi kuwöke domo gba go wa'di?

²² Wa naga nime guti mo oto ko'do 'deni yo na kote e'bëni roni ngi aa bina. Lijë nima pili dangala ni ti kö'du 'ba bilaka lesi na ka, kinza ki'dike e'be doye de gomo.

²³ Laka, lijë inda ngi ro akikali mi toco wa go kedä ro ma kitigo mi motu gbi ti toto do beri ti gomo mo ma ko'do yida ro kpamo ko'o. Tine pele okonyi boto de koto te ta'da ako'doko kënyë 'ba yida ro.

3

Ya 'Ba Boko'ba

¹ Oja ye 'deni yaga di mi tolë mi didi ti Kurisitö. Kina i'dike doki'di ye ti go wa ame ga mitoro ti Kurisitö bi ame bo koloma 'deni ro bo domo do dori Boko'ba ne.

² A 'ba mitoro na 'do kiterike, kinza kiterike 'ba doliño nime de.

³ Römöyï öleke 'deni tine eddike 'deni ro toloma ti Kurisitö komo Boko'ba.

⁴ Kina oto koja Kurisitö bo tididi ye 'deni kedä kileme yaga ti kotoke koto ti bo mi löbu abo.

⁵ Kina wa ame ga pili miye ro 'ba doliño nime ne upöke ti koteke domo 'doyi yaga. Lijë yeri ni ti ndoro mo ti komo kilë'di ma kënyë, ti kodi ti mi kombi ni ame na ro tumötu a ma yawa kinza ro Boko'ba ne.

⁶ Ame go lende mo ya 'ba Boko'ba kedä kako do kole ma kinza koro lende abo ne.

⁷ Tönë pa bine kpe olomake gbi yimo to'do mo.

⁸ Tine ma le'jete iyeseke lijë pili yaga, 'diri ni ti doki'di kënyë ti go'de'de ti dokosi ti kpa kumu.

⁹ Kinza kunzöke beti de kpe zi lepï moto. Römöyï kinë ma molo tönë olöke 'deni yaga ti a ma kënyë mo ga.

¹⁰ Tine le'jete olöke kinë ma la'ja 'deni roye. Boko'ba na ko'ba abo kina me bo kedä kileño ye 'deni nduwë tö'bö nburu kozo kinë bo tikali bo ro ma laka.

¹¹ Kina me a moto inza kpe ziye ro bo löwö ala Yudayi, ma kilele ala ma kinza kilele, ma koloma ngi kozo a 'ba mökö naga tara ala ma kinza meri, atoli ala ma kinza ro atoli. Tine ma ro do kiteli mo Kurisitö na 'deni pili miye.

¹² Kpe na ro bilaka 'ba Boko'ba ame ga bo ko'o kigeli 'deni ro 'ba bo ne. Kina olöke kinë ma la'ja 'ba mi këyï ni ti komo kele ko'do ti, ti loma liya kinza do kombi ti lende liya.

¹³ Osake lende konya 'ba lepï ye ga le roye kolake lijë go wa ma lijë kirasi ziye. Boko'ba ola ye 'deni go lende kënyë kina 'do kolake lepï ye ga gbi tara.

¹⁴ Ma ro do kiteli mo inda'bake ako'o römöyï ako'o na kodobö wa pili mi koto.

¹⁵ Lende këyï 'ba Kurisitö nime bo ki'di ne kokoko ye römöyï gomo na me bo kidëki ye 'deni ko'de ye ro kupö koto. Ö'böke ti tileki yë'di zi Boko'ba.

¹⁶ I'dike laja 'ba Kurisitö koloma kalo miye kiyandike roye ro go roye ti akikali mo ki'dike komo kandi mo ti toba ngala ti akilëlu ame ro 'ba Nyi Koto Laka ne. Ilëluke Boko'ba ti mi koto kilekike yë'di zi bo.

¹⁷ Wa pili ame ga keddä ko'doke ala pele ro ndobo ala bo ro lende kiya, o'doke ti möyï nere Yësu kilekike yë'di mo zi 'bu ze Boko'ba go lende abo.

Loma Ma Laka

¹⁸ Kpe 'ja, uwöke do më'dë ye ga. Römöyï na tara ziye kpe ame 'deni ro akoto ti Kurisitö ne.

¹⁹ Kpe më'dë, o'oke 'ja 'be ga. Tine kinza kö'bö de ti mugu kinyawo.

²⁰ Kpe kole ni, uwöke do bo köyö ye ga mi wa 'doyi. Römöyï ziye 'do to'do mo te na ti kiyeyi doki'di Kurisitö nere ze.

²¹ Kpe 'bu, kinza kogbake doki'di kole de kulöwö, kinza doki'di nni kidaki ra.

²² Kpe atoli, uwöke do bo doye ga ame mi doliño bine ne nduwë. Kinza ko'doke ndobo de nge di rönni tu'bölu komönni timo. Tine o'doke ti doki'di ye pili toro Boko'ba.

²³ Mi ndoɔɔ 'bi o'do ti doki'di koto kozo eddi ko'do zi Kurisitö, tine inza zi bilaka lesi.

²⁴ Kina bo na ti kopi bi gomo 'ba royi zi yi ro ye yi mo tone Boko'ba kose molo ne. Romöyi Kurisitö na ro nere bo doye pili.

²⁵ Bo ame ro bo lende kenyë ne ti ko'ja kpa közi 'ba gomo gbi. Romöyi Boko'ba edi ko'do bure 'ba bilaka pili ro ma koriya.

4

¹ Kpe bo do atoli ni, o'doke atoli 'be ga laka romöyi kpe eddike gbi ti bo moto mbiri doye ro nere mitoro.

Toco To'do Lende Laka

² Kpe pili o'böke nburu ti motu ko'do ti bi koda ti tileki ye'di zi Boko'ba.

³ Kina ititike Boko'ba goze 'do ki'di do'ja kori 'ba 'do tuwöwö lende kusu 'ba Kurisitö nime kileme ra zize ne. Go kö'du mo na me le'jete ma mi maboso.

⁴ Kina ititike bo gbi goma 'do miya lende nime ro ma kodoro romöyi ndoɔɔ ma 'bama mo na.

⁵ Mi ndoɔɔ ko'do 'be mi löngö bilaka ma kinza ro 'ba kanisa naga nima o'doke ti lende kikali mo. Tine doo kari kila'ba ra zi yi moto kozo go kele naga tara iyeti lende 'ba Boko'ba liki zinni.

⁶ Ilende ro ma konmi zinni tine i'di tiko'do kpöyi kina ti kikalike ngi tileki do akititi mo ga laka.

Ndose Ma Nburunburu

⁷ Bo löndö ze Tukikö ma do'o kulöwö nime ti kari kiyeti lende ma 'jaa pili ziye. Bo na ko'do ndoɔɔ nime 'deni koto tize mi toja laja 'ba Kurisitö nere ze ti doki'di koto.

⁸ Go kö'du mo na me medä moja bo kari ziye towawa do mbili ye tiya mo ziye ma dedä tondo kina gbi toco ye mi lende 'ba Boko'ba.

⁹ Onesimo bo löndö ze moto ame ro lepä ye do'o gbi kulöwö kedä ko'do ndoɔɔ nime ti mi keyi ne edi kari koto ti Tukikö. Lijë ti kiyeti wa ame ga pili kedä ko'do rönni bine ne ziye.

¹⁰ Aritaroko ame kedä tö mi maboso bine ne umötö ye gbi pili. Marako bo lano 'ba Baranaba ni tone umötö ye gbi. Momeri 'bama ndose abo ti komö 'deni

ziye yayi ame go kongoke go bo laka ko'doke nba ro bo doo bo komö ziye yayi ne.

¹¹ Yesuwa ame kidëki gbi ro Yoseto ne umötö ye gbi. Lijë ya mota naga nime na nge ro Yudayi ma kedä ko'do ndoɔɔ tö mi tiyandi lende 'ba nere löbu 'ba Boko'ba. Lijë nime ogbo ma ngi sowa.

¹² Eapora ma tone ro lepä ye bo ndoɔɔ 'ba Kurisitö ne umötö ye pili. Bo o'bö nburu tumötu goye tititi Boko'ba 'do kokonyi ye toro kitigo kandike mi to'do ako'doko 'ba Boko'ba ti doki'di koto.

¹³ Topi ro bo nime kulöwö goye gbi ti bilaka 'ba Lodikiya ni ti 'ba Irapoli ne mo'ja ngi.

¹⁴ Luka bo kikali do wowa ze ma do'o kulöwö nime umötö ye pili lijë ti Dema.

¹⁵ Ma 'bama na me, umötöke löndö ma Lodikiya pili gbi ti Nyamba ti bilaka ame ga pili kedä kototo kpenni bi motu linjo 'beni ne.

¹⁶ Doo kidëkike waraga nime 'deni kote ojake gbi kari Lodikiya 'do kari kidëki zi kanisa ma yayi. Kina ti lijë koja waraga ma 'beni gbi kako ziye.

¹⁷ Iyake ndose ma nime zi Akipo te, "Omeri ndoɔɔ löbu nime Kurisitö nere ze ki'di yi kpamo 'do koto ko do 'bö mo ne."

¹⁸ Ma Polo mugu mötö ma nime ziye ko ti közo. Kinza ki'dike lende 'ba toboso ma nime de kudölu di doye. Lende keyi 'ba Boko'ba koloma tiye.

Akugu Ma Dɔgba 'Ba Pɔlo Zi Kanisa Ma TESALONIKA

Pɔlo Iteki Yëë'di

¹ Ze Pɔlo ni ti Silibano ti Timatiyo dugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba kanisa ma mi Tesalonika, kpe ame 'deni ro 'ba 'bu ze Boko'ba ti nɛre ze Yësu Kurisito ne. Dumoto ye, dititi Boko'ba 'do bo ki'di yeyi ziye kolomake ti mi keyi.

² Dedi nduwë ro to'do yëë'di zi Boko'ba goye pili. Dolob'o de di bi tititi bo 'do tokonyi ye.

³ Do'do yëë'di zi 'bu ze Boko'ba go ame ti'di doye go lende abo ki'di ye 'deni kuyike to'do lende ma laka. Yëë'di keddi gbi zi bo go ame to'o roye ro go roye ki'di ye 'deni kogbake roye laka tokonyi roye ro go roye. Do'do yëë'di gbi zi bo go ame ti'di doye go tileki 'ba nɛre ze Yësu Kurisito ki'di ye 'deni keddike ti dokidi keddi.

⁴ Londö ze ga, do'do yëë'di zi Boko'ba romoyi dikali 'deni bo o'o ye kigeli ye ro 'ba bo ga.

⁵ Dikali a nime 'deni romoyi mi kada ma tonë do'de laja laka abo ziye ne, duwowo de nge ti lende 'ba kpeze tine ti tigo 'ba Nyi Koto Laka. Kina di'di doze gbi go laja laka nime ti dokidi koto. Ikalike loma ze ma tonë doloma mi longö ye ne di'di roze 'do tokonyi ye.

⁶ Mi kada naga nima yayi olomake gbi ro to'do mo kozo 'beze ma ti nɛre ze Yësu. Oböke ti'di doye go lende abo gomo keddi kodo pele roye ro mbembë. Tine Nyi Koto Laka i'di ye ngi kolomake ro lonjo.

⁷ Go kö'du mo na me ya ame ga pili mi Makedoniya ni ti Giriki ki'di donni 'deni go lende 'ba Yësu ne o'doko 'deni gbi 'do tedi ti dokidi keddi kozo 'beye tara.

⁸ Lende 'be i'di bilaka ma konzi 'ba mi doyayi naga nime 'deni kuwo do lende 'ba nɛre ze Yësu. Bilaka pili uwö 'deni ma ki'dike doye go lende 'ba Boko'ba. Wa moto inza kpe kulowo ma 'do diya zinni go lende 'be.

⁹ Lijë edi 'deni ro tiya lende 'ba mi kada ma tonë dari dogba mi longö ye ne ro go ronni. Lijë edi gbi ro tiya mo ma kolake go akoro 'deni kilekike toja laja 'ba Boko'ba ma ti didi ame bo na nge koto kpoki 'do bilaka koro ne.

¹⁰ Bilaka naga nime pili edi gbi tiya mo ma keddike 'deni ndo toda do tako 'ba Yësu kole 'ba Boko'ba ma bo keddi kako di mitoro. Bo na Boko'ba ki'di 'deni kenyi kodo yaga di mi tole. Kina me bo komo ze 'deni di zi ya 'ba Boko'ba ame keddi kako do bilaka ne.

2

Ndobo 'Ba Pɔlo Di Tesalonika

¹ Londö ze ga, ikalike 'deni lingere ze ma tonë dari dogba ziye bine ne iliko de ngi ro yawa.

² Ikalike kosi kasi ma tonë ko'do zize di Pilipoyi kiti'ja ze kulowo gba kinza dari ziye yayi ne 'deni. Ne Boko'ba ame ro bo konggo goze ne i'di tigo ngi zize diya laja laka abo ziye ro do ngolo ya moto ga keddi kiya kpa pele roze.

³ Tonë dedi toco mo ziye 'do ti'di doye go lende 'ba Boko'ba ne lende ze pili ro ma laka kinza ama kenyë moto yimo. Kina du'bölu boto de gbi.

⁴ Boko'ba na kikala ze 'deni ro ma laka 'do diya laja laka abo zi bilaka. Kina me dedi diya 'deni ko tara. Lende naga nime dinza diya tiyeyi dokidi bilaka timo roze. Tine dedi diya kozo ma Boko'ba ko'doko zize 'do tiya mo. Bo na ro bo ame keddi kiyozo meri ze ga kikali gomo gbi pili.

⁵ Ikalike 'deni tonë dedi tiya laja laka 'ba Boko'ba ziye bine ne, diya kpa konmi de 'do tu'bölu ye timo. Kina Boko'ba ikali gbi dindende ye de 'do to'ja wa moto di ziye.

⁶⁻⁷ Kozo ame ze ro bo laja 'ba Kurisito ga ne, ma dedi dideki wa ra pele di ziye dene inza gbi ro ma kenyë. Ne di'di ye, ala bilaka moto ga de 'do koro ze. Diliya roze ngi ziye kozo ma ame keddi kilëlu do kole 'beni ga ne tara.

⁸ Do'o ye ngi ro do kiteli go kö'du mo na di'di gbagba ze 'deni goye. Do'doko tiya laja laka 'ba Boko'ba ziye gbi togbo roze ti tigo pili 'do tokonyi ye.

⁹ Löndö ze ga, diya lende nime römöyi omerike ndɔɔ ma do'do ti tende 'ba rɔze 'deni. Mī kada ma dēdī rɔ tuwöwö laja laka 'ba Boko'ba ziye naga do'do ndɔɔ 'ba gbagba ze ti közize kote kada kote korɔndo römöyi kinza dēdī ra rɔ kpanbiri ma löbu ziye.

¹⁰ Kpe 'beye ikalike 'deni ma do'do ye rɔ ma laka kpe ame ga ki'dike dɔye gɔ lende 'ba Yēsu ne, dirasi wa moto dē gbī ziye. Boko'ba ikali lende nime gbī.

¹¹ Römöyi ikalike 'deni ma do'do ye pili laka kɔzɔ 'bu ame kēdī ko'do kole 'ba gbagba bo ga rɔ ma laka ne tara.

¹² Dö'bö nduwē rɔ toco mo ziye 'do ki'di kolomake ti mī kēddī kinza tikere. Kina dose 'deni gbī tönē ziye 'do koroke Boko'ba mī loma 'be ma mī doliŋɔ nime römöyi bo ti kīdēkī ye 'deni ngī rɔ 'ba bo ga mī kada ame bo kēdī kako 'deni kada moto rɔ nɛre ma löbu 'ba do wa pili ne.

¹³ Wa moto ma do'do yēē'dī nduwē gbī rɔ mbēmbē zi Boko'ba gomo na me, römöyi mī kada ma tönē diya lende 'ba Boko'ba ziye uwöke ngī rɔ ma laka ki'dike dɔye gomo. I'dike dɔye ngī gomo dē nge kɔzɔ lende 'ba bilaka, ne tine ngī lipo rɔ lende 'ba Boko'ba mo bi mo. Rɔ ma laka lende 'ba Boko'ba na ngī, kpe ame ga ki'dike dɔye gomo ne i'di ye 'deni kēddike rɔ ma laka.

¹⁴ Löndö ze ga, ēddike 'deni gbī tombi gomo ti mī kēddī kɔzɔ 'ba bilaka 'ba kanisa 'ba Boko'ba ame ga mī dɔyayi 'ba Yudayi ne tara. Lijē 'deni rɔ 'ba Yēsu Kurisitö kina me Yudayi kēdī 'deni rɔ todo gomo rōnnī gbī kɔzɔ ma tönē bilaka 'ba dɔyayi 'be yayi koloma to'do mo ziye ne.

¹⁵ Yudayi tönē ga na, lijē bo kupö nɛre ze Yēsu gbī ti bo kumē lende 'ba Boko'ba ma molo naga, lijē na gbī tönē koga ze yaga di mī gawo moto ga. Wa ko'do 'bēnnī ga i'di dōkī'dī Boko'ba 'deni kata rōnnī. Kina lijē kö'bö ngī rɔ ya ti bilaka pili.

¹⁶ Lijē oma tota ze di bi tiya lende ziye kpe ma kinzake rɔ Yudayi naga kinza komo ye ra yaga di mī tölē. Kina me wa nime i'di ndi lende kēnyē 'bēnnī ga 'deni ngī kēddī. Ma rɔ nburunburu mo tine ya 'ba Boko'ba ēdī 'deni dōnnī.

Meri 'Ba Pɔlo

¹⁷ Ne 'beze löndö ze ga, tönē ya moto ga ki'di ze dēnyī mbowa yaga di mī löngö ye ne dēdī tomeri mo 'do tileki tonɔɔ ye gbī. Dēdī nduwē rɔ topi rɔze 'do tileki tari ziye yayi. Tine ame do'ja kinē ye dē pele ti komoze kö'du 'be ɔ'ɔ rɔze sowa.

¹⁸ Ze pili do'doko 'do tileki tari ziye yayi. Ma Pɔlo mopi roma 'deni mī konzi 'do tileki yayi tine Satani ola ze dē.

¹⁹ Do'doko 'do tari tori ye römöyi boto moto inza ma kebe ye ti ti'di dōkī'dī ze kēddī rɔ löŋɔ 'do ki'di ze dēdī rɔ do kombi gɔ ndɔɔ ze komo nɛre ze Yēsu mī kada 'ba tileki abo kako doliŋɔ nime bine.

²⁰ Kpe na ti kēddike rɔ lēbī ma do kiteli zize 'do ki'di ze dēdī rɔ löŋɔ.

3

¹ Kina ma rɔ nburunburu mo tine meri 'ba 'do to'ja kinē ye na kupö ze 'deni ngī rɔ tupö. Gɔ kö'du mo na diya te ma laka mo zi Timatiyo 'do kola ze kutu ze mī Ateniya bine,

² gɔ doja bo kari ziye yayi. Bo na rɔ löndö ze ame ko'do ndɔɔ 'ba tiya laja laka 'ba Kurisitö nime gbī bi koto tize. Do'doko 'do bo kari kīkētī ye ti'di dɔye gɔ lende 'ba Boko'ba ti mī kēddī

³ kinza boto moto kileki ra yi'böwu di zi tikere 'ba gomo ame kēdī ko'do ye ne. Kpe gbī ikalike 'deni rɔ ma laka wa ma Boko'ba ko'doko di zize na ma 'do dombike gomo ti mī kēddī.

⁴ Tönē dēdī gba tiye yayi ne diya 'deni molo ma 'do dombike gomo mo kɔzɔ a nime te. Kina me kikalike 'deni kēdī ko'do rōnī tara.

⁵ Gɔ kö'du 'ba meri 'be ame kupö ma 'deni ngī rɔ tupö ne na me moja Timatiyo 'do kari tonɔɔ mo ɔdo ēddike ngī nduwē ti'di dɔye gɔ lende 'ba Boko'ba. Ma ti meri mo bine motoga Satani ti kusus dɔye 'deni ki'di ndɔɔ ze nime kilikö rɔ yawa.

Lɔŋɔ 'Ba Pɔlo

⁶ Ne kina me Timatiyo kileki kako di ziye dayi kiya te ēddike nduwē rɔ ma kitigɔ mī meri 'be ti'di dɔye gɔ lende 'ba nɛre Yēsu gbī to'ɔ rɔye rɔ gɔ rɔye, ze 'deni rɔ löŋɔ rɔ mbēmbē gɔ lende mo. Bo ako gbī kiya zize ma kēddike nduwē ti mī keyi

tomeri goze 'do to'ja kinë ze gbï kozo ame dëdï timo bine ne tara.

⁷ Löndö ze ga, lende 'be ame këddike nduwë ro ma kitigo mi meri 'be ti'di doye go lende 'ba Yësu ne, i'di ze 'deni ngi ti mi këddi pele di mi gomö mbëmbë nime këdi ko'do ze ne.

⁸ Ame dikali 'deni kö'böke ro akoto ti nere ze Yësu ne lende mo ididi ze 'deni ngi ro ma laka.

⁹ Go kö'du mo do'do yë'di ro mbëmbë zi Boko'ba go lende 'be. Bo i'di lonjo ma löbu ro do kiteli 'deni zize go lende 'be.

¹⁰ Dëdï nduwë toma'jo roze zi bo kote kada kote korondo 'do bo ki'di ze to kpe do'ja kinë ye ti komoze. Kina gbï 'do diyandi ye ti wa ame ga kikalike dë gba mi loma 'ba ti'di do go lende 'ba Yësu Kurisitö nime ne.

¹¹ 'Bu ze Boko'ba ti nere ze Yësu kokonyi ze to kpe tari ziye yayi.

¹² Nere ze Yësu ki'di ako'ö ma do kiteli abo këdi tiye to'ö roye ro go roye gbï to'ö bilaka pili nduwë ro mbëmbë kozo ame do'ö ye ne tara.

¹³ Ödo ako'ö ma do kiteli këdi 'deni tiye kozo a nime te ti këddike ngi ti mi këddi. Kina ti koroke 'deni ngi ro ma kopö kinza lende kënyë motö komö 'bu ze Boko'ba mi kada ma nere ze Yësu këdi kileki 'deni kako dolinjo nime ti ya ame ga ro 'ba bo ne.

4

Ako'doko 'Ba Boko'ba

¹ Löndö ze ga, do'doko tiya mo gbï ziye 'do kö'böke to'do wa ame ga Boko'ba ko'doko ne. Ze na tönë diyandi ye ti wa naga nima kina me këddike 'deni ro to'do mo. Ne do'doko toco mo ziye ti közi kakpa 'ba nere ze Yësu to'do mo ro do kiteli.

² Ikalike ndose 'ba nere ze Yësu naga nime 'deni laka.

³ Wa ma Boko'ba ki'di kö'du mo 'do ko'doke na ro lende laka abo kinza yëri ko'do.

⁴ Kpe botoni pili ziye tikali togbo do yida roye ga mi kori mo ame ro ma koro zi Boko'ba ne.

⁵ Kinza ki'dike kö'du 'ba tö'dö ti ro dë koso doye kozo 'ba ya ma kinza kicali Boko'ba dë naga.

⁶ Togbo do yida ro kozo a nime te na ti ki'di kolomake kinza ko'doke komö riyö zi löndö ye ga ala gbï tirasi wa motö teyi go kö'du 'ba 'ja.

Tönë molo bine diya 'deni yaga ziye kinza ko'doke lende kënyë naga nime dë römöyi ya ame ga pili ko'do ne Boko'ba ëdi kodo karama domo.

⁷ Ma tönë bo kidëki ye ti'di doye go lende abo ne bo idëki ye dë 'do to'do lende kënyë ma kozo yëri ni. Tine lende laka abo na bo kidëki ye to'do mo.

⁸ Ya ame ga kilagi lende ze nime ne lende 'ba bilaka lesi na dë lijë këdi kilagi, lende 'ba Boko'ba ame ki'di Nyi Koto Laka 'bëni ziye ne na.

⁹ Tine go lende 'be wa motö inza kpe ma 'do diya ziye go lende 'ba to'ö roye ro go roye römöyi Boko'ba na kiyandi ye 'deni to'do mo.

¹⁰ Kina me këddike 'deni ro to'ö bilaka 'ba kanisa ame ga pili mi doyayi 'ba Makedoniya yayi ne. Ne pele dëdï docö 'deni nduwë ziye 'do kö'öke lijë ro do kiteli.

¹¹ Diya 'deni gbï tönë ziye 'do kogboke roye laka toloma le kinza to'do go'de'de mi lende 'ba ya motö ga. O'doke ndöbo 'be ga ti köziye kozo ma tönë diya molo ziye ne

¹² kinza këddike ra ro bo go közi ya motö ga. Ma te na ti ki'di ya ma kinza ki'di dönni go lende 'ba Yësu naga kiya ye 'jaa ro bilaka ma laka.

Tölë

¹³ Löndö ze ga, do'doko tiya ame ziye go lende 'ba ya ame ga kölä 'deni ne. Do'doko ziye tikali mo ro ma kodoro go kö'du 'bënni kinza kudoku ra kulöwö kozo 'ba ya ma kinza ki'di dönni go toco 'ba töku yaga di mi tölä naga.

¹⁴ Ne ze 'beze ma ze tiye dikalike Yësu ölä 'deni kënyë 'böwu kodo yaga di mi tölä. Kina go di'dike doze gbï gomö tara kada motö Boko'ba ëdi ki'di ya ma ki'di dönni go lende 'ba Yësu lijë kölä 'deni naga kodo di mi tölä kari koloma ti Yësu.

¹⁵ Wa nime dëdï diyandi ye timo ne, lende ma nere ze Yësu kiya na. Mi kada ma bo këdi kileki kako dolinjo bine ze ame ga gba ti komoze ne dinza darike titi

dogba zi bo di zi ya ame ga kölë 'deni molo ne.

¹⁶ Mî kada mo nima ti duwöke birö tapi 'ba Boko'ba ti birö 'ba mugu 'ba bo ma rö löbu 'ba dö malayika gbî ti tudu 'ba tötöti 'ba Boko'ba. Tine na nêre Yësu ti kako bërî di mitorö. Kina dogba mo tine ya ma ki'di dönni gö lende abo ame ga kölë 'deni ne ti ködo yaga di mî tölë.

¹⁷ Kina Boko'ba ti kogba ze ya ame ga gba ti komoze ne 'deni kodö'bo tinni tari mî poli toro turë dö nêre Yësu mî löngö mitorö ni ti dayayi. Di yayi tine na ti dolomake nburu ti bo.

¹⁸ Kina me lende nime mo'doko ziye 'do kotoke nduwë tiya mo rö gö røye 'do ki'di döki'di keddî ziye.

5

Loma Ti Bi Koda

¹ Löndö ze ga, wa motö inza kpe ma 'do diya ziye gö lende 'ba kada ma wa naga nime kedi ko'do rönni yimo,

² römöyî kpe gbî ikalike 'deni botö motö inza kikali kada ma nêre Yësu kedi kileki kako timo dolinö nime bine. Kada mo edi kömö ngî tugu'du közo tako 'ba bo 'bögö rö mî koröndo naga tara.

³ Dö bilaka kiya te, "Gö bi pili edi laka," tégë me tondo te yo na kada 'ba gomö ma löbu ku'du rönî ngî zinni közo mî kö'ö 'ba löyö ame kedi kömö dö 'ja ne tara. Tine botö motö inza kokpe di mî gomö nima.

⁴ Ne kpe 'beye löndö ze ga, inzake mî bi kölu kina tako 'ba nêre Yësu inza kiyere ye ngî közo tako 'ba bo 'bögö naga tara.

⁵ Kpe pili rö bilaka ma kedi ko'do wa yaga mî kada. Ze 'beze ma tiye nime dinzake kpe rö 'ba bi kölu.

⁶ Gö kö'du mo kinza dö'böke de nduwë tö'dö közo 'ba ya ma laki. Zize tedi rö ma kongö bi togbo dö yida röze ga.

⁷ Mî koröndo na bilaka kedi kö'dö, kina mî koröndo na gbî bilaka kedi kitiri rönni ti layi nbö kupö wa.

⁸ Ne ze 'beze 'deni rö bo to'do wa yaga mî kada kina gö dogboke dö yida röze ti. Zize gö dö'böke ti'di döze gö lende 'ba Boko'ba ti tö'ö lepî ze ga 'do dedike ti wa 'ba titata yida röze timo di zi komo 'ba Satani. Dö'böke gbî ti'di döze gomö ma

Yësu kedi komo ze di mî tölë 'do dedike ti wa 'ba titata döze timo di zi komo 'ba Satani.

⁹ Römöyî Boko'ba igeli ze de 'do todo karama döze. Tine bo igeli ze 'do ki'di nêre ze Yësu Kurisito komo ze di mî tölë.

¹⁰ Kina me Yësu kölë 'deni tokonyi ze 'do mî kada ma bo kedi kako yimo nima dö dedike gba ti komoze ala dölëke 'deni pele gö dedike ti didi ma nburunburu koto ti bo.

¹¹ Kina me lende nime otoke nduwë tiya mo rö gö røye 'do közo mî keddî ziye közo ame keddike rö to'do mo ne.

Ndose Ma Nburunburu

¹² Diya ame ziye löndö ze ga, oroke ya ame ga kedi ko'do ndöbo 'ba Boko'ba mî löngö ye ne. Nêre Yësu na ki'di lijë 'deni 'do tongö göye gbî tiyandi ye.

¹³ Gö kö'du mo 'do kö'öke, koroke lijë gbî rö mbembë gö ndöbo ma lijë kedi ko'do nima. Kina gö kolomake ti, ti mî këyi rö gö røye.

¹⁴ Kina ame gbî ziye löndö ze ga, ziye 'do tamo dö ya ma tikëpi naga. Oöke ya ma döki'di kököbö naga gö kedi ti mî keddî. Okonyike ya ma korö'bo naga kina 'do keddike ti komo kele dö bilaka pili.

¹⁵ Kinza kebeke de tileki dö lende kënyë ti lende kënyë. Tine i'dike røye to'do lende laka rö gö røye gbî zi bilaka pili.

¹⁶ Ziye tö'bö rö löngö

¹⁷ ti mötu ko'do zi Boko'ba

¹⁸ kina 'do kö'böke to'do yë'di nduwë zi bo mî kada 'ba wa pili. Ame na rö wa ma Boko'ba kö'doko ziye 'do to'do mo römöyî kpe 'deni rö akoto ti Yësu Kurisito.

¹⁹ Kinza kilagike tuwö wa ame ga Nyi Koto Laka kedi kiya ziye ne de.

²⁰ Kinza kudölîke kö'du 'ba bo kumë lende de gbî,

²¹ tine iyözoke pili kina 'do koroke ma laka mo ga ame rö 'ba Boko'ba ne

²² tine gö kilagike ma kënyë mo ga pili yaga.

²³ Boko'ba na kedi ki'di ze pili toloma ti mî këyi. Bo ki'di ye nduwë to'do lende laka abo 'do dö nêre ze Yësu Kurisito kedi kileki 'deni kako dolinö nime 'do

kɔrɔke kɔmɔ bo rɔ ma kɔpɔ kinza wa ma
kɛnyɛ mɔtɔ du te mi loma 'be.

²⁴ Bɔko'ba na kidɛki ye 'deni bo ti ko'dɔ
wa naga nime gbɪ pili ziye rɔmɔyɪ bo ɛdi
nduwɛ ko'dɔ wa ame ga bo kiya to'dɔ mo
ne.

²⁵ Ititike Bɔko'ba gbɪ gɔze, lɔndɔ ze ga.

²⁶ Umɔtɔke lɔndɔ ma yayi naga nima
pili ti kɔzi riyɔ mi mɔyɪ Bɔko'ba.

²⁷ Mi'di kɔ'du mo ziye ti kɔzi kakpa 'ba
ɲere Yɛsu tidɛki waraga nime zi bilaka
'ba kanisa pili.

²⁸ Lende kɛyɪ 'ba ɲere ze Yɛsu Kurisito
koloma tiye.

Akugu Ma Mi Riyö 'Ba Pölo Zi Kanisa Ma TESALONIKA

Pölo Ileki Yëë'di

¹ Ze Pölo ni ti Silibano ti Timatiyo, dugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba kanisa ma mi Tesalonika kpe ame 'deni ro 'ba 'bu ze Boko'ba ti nere ze Yësu Kurisitö ne.

² Dumötö ye, dititi 'bu ze Boko'ba ti nere ze Yësu Kurisitö ko'do yëyi doye ki'di ye kolomake ti mi këyi.

³ Löndö ze ga, ma laka mo na 'do dö'bö nduwë to'do yëë'di zi Boko'ba go kö'du 'be römöyï ëddike 'deni ti'di doye go lende abo ro mbëmbë këddike 'deni gbï to'ro roye ro go roye ro do kiteli.

⁴ Go kö'du mo na dëdi 'deni ro tubi goye zi bilaka 'ba kanisa moto ga go ame gomo këdi ko'do ye pele ro ma kënyë kö'böke ngi ti'di doye go lende 'ba Yësu ti mi këddi ne.

⁵ Wa naga nime ileme 'deni Boko'ba ti ko'do burë 'ba bilaka pili ro ma kodoro. Kina bo ti koweli ye 'deni ngi to'bo tedi ro 'ba nere löbu abo nime, römöyï kö'du go lende 'ba nere löbu abo nime na me ki'di këddi kombike gomo le'jete.

⁶ Ne tine bo ti ko'do wa ngi pili ro ma kodoro. Bo ti ki'di gomo gbï ko'do bo këdi kodo gomo roye naga nima.

⁷ Kina bo ti këyëyi doki'di ye kpe ya ma ti gomo naga nima 'deni gbï koto tize. Bo ti ko'do te mi kada ma bo këdi kileme nere Yësu 'deni tako di mitoro ti malayika abo ga ame ti tigo do kiteli.

⁸ Nere ze Yësu edi kako ti pa'do köbö todo karama do ya ma kilagi Boko'ba ko'doko de ti'di dönni go lende 'ba laja laka abo 'ba Yësu naga nima.

⁹ Kina bo ti kodo karama mo dönni ro tolë ma nburunburu. Bo ti koga lijë nbö yaga di ro bo gbï di ro bi koro do kiteli abo ro nburunburu.

¹⁰ Mi kada mo nima ya ame ga pili ki'di dönni go lende abo 'deni ro 'ba bo ga ne, ti kilëlu bo ngi kikali bo ro löbu 'ba do wa pili. Kina kpe na ti këddike gbï mi löngö

ya naga nime römöyï i'dike doye 'deni go lende tönë ga diya ziye ne.

¹¹ Go kö'du mo na dëdi 'deni nduwë tititi Boko'ba ze 'do bo ki'di ye nduwë kö'böke to'do lende laka abo römöyï kpe 'ba bo ga na, bo ki'di tigo abo gbï këdi tiye to'do wa ma laka ame ga pili ko'doko to'do mo ne römöyï i'dike doye 'deni go lende 'ba Yësu.

¹² Ma te na ti ki'di bilaka kilëlu nere ze Yësu go kö'du 'be, kina lijë ti kilëlu ye gbï römöyï kpe 'deni ro 'ba bo ga. Mi këyi 'ba Boko'ba ti 'ba nere ze Yësu Kurisitö na ti ko'do wa naga nime.

2

Nere 'Ba Lende Kënyë

¹ Löndö ze ga, uwöke wa ma diya ziye go kada 'ba tileki 'ba nere ze Yësu Kurisitö ma bo këdi kileki kako mi dolingo nime bine, kina gbï ti ame 'do bo kototo ze tari tedi ti bo ne.

² Do bilaka kiya te kada mo ömö 'deni kinza ki'dike doye kilikö de mi lende mo kina kinza ki'dike doki'di ye kombi de gbï. Do komeri pele kiya te lende ma Nyi Koto Laka kileme zize na, ala lende 'ba akiyandi ze, ala pele ro lende ma dugu mi waraga moto ga, kinza ki'dike doye de gomo.

³ Kinza ki'dike boto moto ku'bölu ye de ti lende nime, römöyï ikalike 'deni kada nima inza kömö titi gba kota ame kinza bilaka ma konzi kilagi Boko'ba gbï ti ame 'do bo ma ro nere 'ba lende kënyë nima kodo kileme roni zinni. Bo na ro bo ma Yësu Kurisitö këdi ku'du mi pa'do 'ba Gehena.

⁴ Ne ma dogba mo bo ti ko'do kpa toga titi ro wa ame ga pili bilaka koro köbö tulömu kpenni teyi ne. Bo ti ko'do ro bo ro wa ma löbu ro do kiteli di dönni pili, kina bo ti kari kutë kiti abo mi rö löbu 'ba Boko'ba kiya ro bo ro Boko'ba.

⁵ Omerike de ma tönë medi tiye yayi miya kö'du 'ba wa naga nime ziye?

⁶ Kina me ikalike 'deni wa ma këdi kota wa naga nima gba di bi to'do rönni ki'di kinza bo ma ro nere 'ba lende kënyë nima kileme roni titi zi bilaka, tine 'do 'jaa nbö mi kada mo ma kigeli 'deni zi bo ne.

⁷ Tigo abo 'ba bo nima na me kēdi 'deni molo le'jete ki'di bilaka kilagi kō'du ki'di 'ba Boko'ba tine lijē ikali gomo dē. Ne bo inza kileme ro bo titi zi bilaka, tine 'jaa ḡbō ɔɔo kiyese bo ma kēdi kota bo nima 'deni yaga.

⁸ Kina ɔɔo bo kileme ro bo yo na nere Yēsu kēdi kako kupō bo ḡḡi yaga ti tawo ro bo ki'di bi kɔpɔ do kiteli kiyɔpɔ bi di ro bo.

⁹ Satani na kēdi koja bo nima kako doliḡo bine, kina kēdi ki'di tigo ma do kiteli ḡḡi teyi to'do lende 'ba go koto 'do tu'bōlu bilaka.

¹⁰ Kina bo nima ti kindēndē bilaka ḡḡi ro ma kēnyē. Ya ma bo kēdi kindēndē naga na ro lijē ma kilagi lende kodɔro 'ba Boko'ba, go kō'du mo na Boko'ba inza komo lijē di mī tōlē.

¹¹ Ne kina ma 'deni tara, Boko'ba ti ki'di lijē kilikō yaga di mī kori abo lijē ki'di dōnni go wa ma ro bēti naga,

¹² 'do bo kodɔ karama do bo kinza ki'di dōnni go lende kodɔro abo naga nima lijē ko'doko 'bēnni ḡḡe ro to'do wa ma kēnyē ne.

Ro Ma Laka Ti Nyi Koto Laka

¹³ Ne kpe 'beye löndö ze ga ame nere ze Yēsu ko'ɔ ye ro mbembē ne, ma laka mo na zize 'do dö'bō to'do yēē'di zi Boko'ba go kō'du 'be, rōmōyi Boko'ba igeli ye 'deni molo 'do komo ye di mī tōlē, kina me ki'dike dōye go lende laka abo nime, Nyi Koto Laka abo i'di ye 'deni ro bilaka ma laka abo ga.

¹⁴ Go lende mo na ma bo ki'di ze tiya laja laka abo ziye 'do kēddike ro löbu kada mato ti nere ze Yēsu Kurisito mitoro.

¹⁵ Kina laka löndö ze ga, ö'böke kinza ki'dike botɔ kilikō dōye dē, i'dike wa ma laka naga nima diyandi ye timo ne ḡḡi kō'bō dōye. Diyandi ye 'deni ti wa naga nime kpaki mī kada ma tōnē ga dēdi tiye ḡḡi ti waraga ma dugu ziye tōnē dogba bine ne.

¹⁶⁻¹⁷ Nere ze Yēsu Kurisito ti 'bu ze Boko'ba ki'di mī kēddi ziye 'do kō'böke ḡḡburu ti lende laka. Bo ɔ'ɔ ze ma ze tiye ni 'deni ko'do mī kēyi zize ti togbo

ze ti'di dōze gomo ma bo kēdi ki'di didi ma ḡḡburuḡḡburu zize.

3

Mötu

¹ Löndö ze ga, do'doko ziye 'do kititike Boko'ba ḡḡi goze, 'do bo kokonyi ze ki'di bilaka ma konzi kuwō do lende 'ba nere ze Yēsu nime ḡḡi ti kō'du koro mo kozo 'beye tara,

² kina ḡḡi 'do bo kitata ze di zi ya ma ro wa kēnyē naga, rōmōyi ya mato ga ēdi ame lijē ko'ji akiyandi ze nime.

³ Tine ma 'beye dikali 'deni ro ma laka nere ze Yēsu Kurisito inza kola kpe bilaka abo ga ro dōye. Bo ti ki'di mī kēddi ziye kitata ye di mī akiyari.

⁴ Kina me bo i'di 'deni dikali ma kēddike ro to'do wa ma dose gomo ziye tōnē ga, ne ti kō'böke ḡḡi nduwē to'do mo tara.

⁵ Bo ki'di ye tö'bō tikali ako'ɔ abo laka, ḡḡi 'do tombi gomo ti tigo abo 'ba Kurisito.

Tikēpi

⁶ Löndö ze ga, di'di kō'du ame ziye ti kōzi kakpa 'ba nere ze Yēsu Kurisito, 'do konyeke roye yaga di ro ya ma tikēpi naga nima mī löḡḡo ye yayi ne, ame lijē ko'doko 'bēnni dē tuwō do lende ma tōnē ga dose gomo zinni ne.

⁷ Kpe ḡḡi ikalike 'deni 'do kogbake ḡoro 'ba loma ze ma tōnē doloma mī löḡḡo ye yayi. Do'do tikēpi dē,

⁸ kina donyo wa 'ba botɔ dē ḡḡi ro ma sari kinza topi go bi mo teyi. Mī kada naga nima dēdi tiye yayi ne, dö'bō nduwē to'do ndobo ze ga ti kōzize ro ma kitigo ti tende 'ba roze kote kada pili kinza dēdi ra ro kpanbiri ma löbu mato ziye.

⁹ Dēdi ḡḡi ti kōzi kakpa 'ba 'do tidēki akonyo di ziye, ne tine do'do ma tara dē, go kō'du mo do'doko 'do kongoke di go loma ze nima go ko'doke ḡḡi tara.

¹⁰ Mī kada ma tōnē ga dēdi tiye yayi ne dö'bō nduwē tiya mo ziye te, "Bo ame ko'doko dē to'do ndobo ne 'do ki'di dē konyo kpēni."

¹¹ Diya lende nime te rōmōyi duwō kō'du mo ya ma tikēpi mato ga ēdi mī löḡḡo ye yayi, ame lijē ko'doko 'bēnni

dë to'do ndobo, lijë kandi nge ro to'do go'de'de mi ndobo 'ba ya moto ga.

¹² Kina me dëdi dilende zinni bilaka naga nima ti közi kakpa 'ba nere ze Yësu Kurisito 'do lijë kënyi to'do ndobo 'bënni ga liya to'ja akonyo 'ba kpënni timo.

¹³ Ne kpe 'beye moto mo naga nima löndö ze ga, ziye tö'bö to'do lende laka kinza tola gomo.

¹⁴ Tine odo kiya te bo moto kuwö do lende naga nime dugu bine ne dë, ziye pili 'do ti'di bo mo to nima kinda yaga, kina kinza kodoboke roye dë kpe ti bo 'do lende mo kaya ro bo.

¹⁵ Ne kinza kodoke bo dë kozo bo ya tara, tine iyandike bo ro löndö.

Ndose Ma Nburunburu

¹⁶ Yësu Kurisito nere 'ba mi këyi ki'di lende këyi abo nduwë ziye ro mbëmbë bo koloma kö'bö tiye.

¹⁷ Ma Polo mugu mötö nime ziye ko ti közö kozo ma mugu mi waraga ma ga pili. Wa kugu ma na kozo a nime te.

¹⁸ Lende këyi 'ba nere ze Yësu Kurisito koloma tiye pili.

Akugu Ma Dɔgba 'Ba Pɔlo Zi TIMATIYO

¹ Ma Pɔlo bɔ laja 'ba Yɛsu Kurisitɔ, mugu waraga nime ziyi Timatiyo. Bɔko'ba bɔ tɔmɔ ze di mi tɔlɛ gbi ti Yɛsu Kurisitɔ na ki'di ma mi ndɔbɔ nime. Bo na rɔ bɔ ame di'di dɔze 'deni gɔmo 'dɔ kokɔnyɛ ze nduwɛ.

² Ni Timatiyo na kɔzɔ kole 'ba gbagba ma mi ti'di dɔ gɔ lende 'ba Yɛsu. 'Bu ze Bɔko'ba ti nɛre ze Yɛsu Kurisitɔ ko'do yeyi ziyi ti lende keyi ti mi keyi.

Ndose 'Ba Pɔlo Zi Timatiyo

³ Mo'dɔkɔ yi 'dɔ koloma Epeso yayi kɔzɔ ma tɔnɛ mɔcɔ mɔlo ziyi mi tari ma Makedoniya. Ya mɔtɔ naga nima yayi kedi tiyandi bilaka 'ba kanisa ti wa ame ga rɔ beti ne, mo'dɔkɔ ziyi 'dɔ ki'di lijɛ kola gɔmo yaga.

⁴ Kina 'dɔ kiya zinni kinza lijɛ ko'bɔ dɛ tiyija gɔ moyi gɔgɔ 'ba 'bu nni lobu naga nima ti ndɔbɔ mo ga. Lende naga nima na ko'bɔ ngi to'de kpa kogba mi longo lijɛ ki'di lijɛ kola gɔ laja ti'di dɔ gɔ lende 'ba Bɔko'ba.

⁵ Miya gɔ ki'di ko'du nime zinni lijɛ koja laja ti doki'di kɔtɔ ti meri laka 'ba minni ti ti'di donni laka gɔ lende 'ba Bɔko'ba. Wa naga nime na ti ki'di akɔ'ɔ ma laka zinni.

⁶ Ne kina me lijɛ kola wa naga nime 'deni lijɛ kɔcɔ za 'bowu yaga tiya lende ma yawa.

⁷ Lijɛ o'dɔkɔ to'do ronni tegɛ rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi, tiyandi bilaka ti ko'du ki'di 'ba Bɔko'ba. Tine lijɛ ikali mi 'jɔ 'ba lende mo ga ti wa ma lijɛ kedi kiyandi kulowɔ naga dɛ gbi yɔ.

⁸ Dikali ngi tomeri gɔ ko'du ki'di 'ba Bɔko'ba edi rɔ ma laka ɔdɔ kiya te meri mo kedi ngi rɔ ma kodɔrɔ.

⁹ Ne bɔ ma komeri gɔmo o'dɔkɔ 'dɔ bɔ kikali Bɔko'ba i'di ko'du ki'di abo nime dɛ domoyi bɔ lende laka. Bo i'di gɔ ko'du 'ba ya ma kinza kuwɔ dɔ bo, ti bɔ ko'do ya ti bo, ti ya ma kinza koro bo, ti bɔ lende kenyɛ, ti ya ma kinza ko'dɔkɔ lende abo, ti bɔ ti'ja ni, kina gbi gɔ lende 'ba ya ma

kupɔ 'bu nni ga ti monni ga, ti ya ma rɔ bɔ akupɔ naga,

¹⁰ ti bɔ yeri ni, ti ya ma rɔ bɔ to'do ti botɔni lepi nni naga, ti bɔ 'bɔgɔ kole ni, ti bɔ beti ni, ti bɔ to'do lomu rɔ beti ni, ti ya ma kedi ko'do wa mɔtɔ ga ame lende ma kodɔrɔ kota gɔmo ne.

¹¹ Ame na rɔ laja laka 'ba Bɔko'ba bɔ dɔ wa pili. Bo na nburu ti yeyi. Laja laka nime na bo koja ma tuwɔwɔ mo.

Mi Keyi 'Ba Bɔko'ba

¹² Mileki yee'di zi nɛre ze Yɛsu Kurisitɔ, gɔ tigo ma bo ki'di 'deni zɔ to'do ndɔbɔ nime timo. Mo'do yee'di zi bo gɔ ame bo ko'ba nalo ma 'deni ki'di ma toja laja zi bo

¹³ ko'ja moloma pele tɔnɛ tiya kpa kenyɛ rɔ bo to'do gɔmɔ rɔ bilaka abo ga, moworo tudoli bo. Ne Bɔko'ba ti mi keyi roma romoyi mi'di doma dɛ gba gɔ lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ, kina ki'di mikali wa ma medi mo'do naga nima dɛ.

¹⁴ Tine mi nɛre ze Yɛsu Kurisitɔ eyi 'deni ngi rɔ mbembɛ roma, kina bo ki'di ma 'deni rɔ akɔtɔ ti bo ti'di doma nduwɛ gɔ lende abo gbi to'ɔ bilaka abo ga.

¹⁵ Kina me miya ziye, Yɛsu Kurisitɔ ako dolinɔ nime 'dɔ tɔmɔ bɔ lende kenyɛ di mi tɔlɛ. Lende nime na rɔ ma laka kina 'dɔ bilaka pili ki'di donni gɔmo. Tine ma 'bama na rɔ bɔ lende kenyɛ ma dɔ kiteli.

¹⁶ Ne kina me Bɔko'ba ko'do mi keyi 'deni roma. Bo i'di Yɛsu Kurisitɔ 'deni kileme akɔ'ɔ dɔ kiteli abo ame kikali tote roni dɛ ne ti tɔmɔ ma bɔ lende kenyɛ dɔ kiteli nime, 'dɔ ki'di bilaka ma konzi ko'ja, gɔ ki'di donni gɔ ko'du abo 'dɔ lijɛ ko'ja didi ma nburunburu.

¹⁷ Kina ti dilɛluke bo bɔ ma 'dɔ koro, nɛre lobu abo ko'bɔ rɔ nburunburu, bɔ kole dɛ, ma kinza ko'ja kinɛ mo, ame bo na nge kɔtɔ rɔ Bɔko'ba ne. Dilɛluke doroke bo ti rɔ nburunburu. Amini.

Ndose 'Ba Pɔlo Zi Timatiyo

¹⁸ Ni kole ma Timatiyo, mo'dɔkɔ yi 'dɔ kiya ndose ma nime zi bilaka naga nima. Ame gɔ kedi kɔzɔ a ma tɔnɛ bɔ kumɛ lende 'ba Bɔko'ba kiya 'deni mɔlo bine gɔ ko'du 'bi ne tara. Omeri lende naga nime laka 'dɔ kedi kɔzɔ jama 'ba ya ziyi to'do ya timo laka ti bɔ ya 'ba Bɔko'ba ga.

¹⁹ Kina 'do kö'bö ti'di döyī go lende 'ba Boko'ba kina 'do ko'do wa ame ga kikali kēdi ro wa ma laka ne. Ya moto ga ola go to'do wa ame ga ngi lijē kikali kēdi ro ma laka ne 'deni. Kina go kö'du mo lijē i'di dönni dē kpe go lende 'ba Boko'ba.

²⁰ Ya moto mo ga na ro Omenayo ni ti Alesandoro ame modō karama 'deni dönni ti ti'di lijē mī kōmō közi Satani, 'do wa nime kiyandi lijē ki'di lijē kola go tiya kpa kēnyē ro Boko'ba.

2

Mötu 'Ba Bilaka 'Ba Kanisa

¹ Wa ma dōgba ma moco ziyi na me, bilaka 'ba kanisa kö'bö tititi Boko'ba ti mötu 'do kokonyi bilaka pili. Lijē kö'bö to'do yēē'di zi bo go yēyi abo.

² Lijē kö'bö tititi bo gbī go bō dōliṅo ti bō gōmo ga pili 'do bo Boko'ba kokonyi lijē go dolomake nburu ro dō ngölō to'do lende laka kōmō Boko'ba gbī kōmō bilaka lesi.

³ Mötu ma te na laka, kina gbī ro ma Boko'ba ko'doko. Bo na kōmō ze 'deni di mī tölē,

⁴ kina bo o'doko gbī tōmō bilaka pili yaga di mī tölē lijē kikali lende laka abo.

⁵ Boko'ba nge koto ame 'do bilaka koro, kina Yēsu Kurisitō na gbī nge koto ro bō ame kodō'bō bilaka lesi 'deni koto ti Boko'ba. Bo oloma 'deni dōliṅo bine ro bilaka lesi,

⁶ tine bo i'di ro bo 'deni 'do tutē go bilaka pili di mī tölē. Ndōbō 'ba Yēsu nime ileme 'deni zi bilaka mī kada ma laka mo, Boko'ba o'doko tōmō bilaka di mī tölē.

⁷ Ame na ro wa ma bo koja ma bō laja abo tuwōwō mo zi bilaka. Munzō dē ro bēti, lende ma laka na mēdi miya. Bo oja ma 'deni tiyandi bō lōwō ti lende ma kodoro ame 'do lijē ki'di dönni gōmo.

⁸ Mī kanisa pili mo'doko go bō kinda'ba mötu kēdi nge ro bōtōni ame ga ro bō ko'do lende 'ba Boko'ba ne. Kina odo lijē kēdi kombi kōzinni tōro to'do mötu kinza lijē ki'di 'diri, ala tiyeli dē kēdi minni.

⁹ Kina gbī tara mo'doko dē go 'ja kebe tote rōnni ti tusu bōngō ma kele kulōwō naga. Lijē kodō rōnni liya kinza lijē kö'bö dē nge tomeri 'do tiyada rōnni ti dō ku'jō,

kina gbī ti wa 'ba tele ame ga kileṅo di mī yamo ma köbökōbō ne ti nyileki ni, gbī ti bōngō ma ndōgō mo ga kitigō kulōwō naga.

¹⁰ Ro kiyada 'bēnni o'doko 'do kēdi ro lende ko'do laka. Ame na ro, ro kiyada ma laka 'ba 'ja ame ga kiya te lijē oro Boko'ba 'deni ne.

¹¹ Tine lijē kudumō koje mbili nni tuwō lende 'ba Boko'ba. Kina 'do lijē kuwō dō löbu 'ba dō kanisa.

¹² 'Bama mola 'ja dē 'do kiyandi bilaka ti lende 'ba Boko'ba. Kina mī'di közi kakpa dē gbī zinni tēdi mbiri dō bōtōni. Tine 'do lijē kudumō 'bēnni kotomo kpēnni teyi di mī kanisa.

¹³ Rōmōyi Adama na Boko'ba ko'ba dōgba, di gōmo tine na 'jaa ko'ba Awa.

¹⁴ Kina Adama ne dē gbī Satani ku'bōlu. Tine 'ja abo Awa na Satani ku'bōlu ki'di kiyēyi mī kö'du ki'di 'ba Boko'ba.

¹⁵ Tine o'doko 'do 'ja kodō rōnni liya ti'di dönni go lende 'ba Boko'ba, kina gbī to'do mo 'do tō'ō lēpī nni ga. Odo lijē ko'do ngi te mī kada 'ba löyō Boko'ba ti kōmō lijē ngi di mī tölē.

3

Löbu 'Ba Kanisa

¹ Kina ēdi ngi ro ma laka kōzo ame kiya ne, bō ame kiteri tēdi ro löbu 'ba dō kanisa ne a ma laka na bo kiteri 'deni.

² Kina me mēdi miya ziyi, bō ame ro löbu 'ba dō kanisa ne o'doko 'do bo kēdi ro bō ame kinza a moto ma 'do bilaka ko'ja bi ngoro timo di ro bo. Bo kēdi nge ti 'ja koto bo kogbo dō yida ro bo gbī kinza to'do wa ame ga ro dō rumō ala ro 'ba laṅa ne. Bo kēdi ro bō ko'do nba, kina gbī ro bilaka ame kikali tiyandi wa laka.

³ Kinza bo kēdi dē ro bō kitiri rōni ti layi, ro bō 'diri, tine go bo kēdi ro bilaka ame liya ro bō lende kēyi ne, dē ro bō mī löbu go yamo.

⁴ Kina me mēdi miya ziyi, bō ame ro löbu 'ba dō kanisa ne 'do bo kēdi ro bō ame kikali togbo dō bilaka 'ba mī liṅo abo ga, gbī ro bō ame kiyandi kole abo ga kö'bō tuwō dō bo koro bo laka ne.

⁵ Rōmōyi bilaka ame kikali dē togbo dō bilaka 'ba mī liṅo abo ga ne, inza kikali gbī tongō go bilaka 'ba Boko'ba.

⁶ Kina kinza bo kēdī dē gbī rɔ bilaka ame kako rɔ 'ba Kurisītō 'jaa rɔ ma la'ja ne. Römōyī ɔdɔ bo kēdī tara, mɔtɔga bo ti kebe tubötō rɔ bo. Kina Boko'ba ti kodɔ karama dɔ bo kɔzɔ ame bo kodɔ dɔ Satani gɔ tubötō rɔ ne tara.

⁷ Kina gbī bilaka ame rɔ löbu 'ba dɔ kanisa ne 'dɔ kēdī rɔ bilaka ame laki pili kiya te bo na laka ne, kinza rɔ bo kari kaya ra bo kilaka mī ngɔwo 'ba Satani.

Bɔ Ndɔbɔ Mī Kanisa

⁸ Ya ame ga rɔ bɔ ndɔbɔ mī kanisa ne gbī tara. 'Dɔ lijē kēdī rɔ bilaka ame ga kēdī ko'dɔ wa pili rɔ ma kodɔ bilaka kō'bō tubī gɔmo ne. Dē rɔ bɔ dɔ kindēndē. Dē gɔ lijē kēdī rɔ bɔ tuwē layi rɔ mbēmbē, ala rɔ bɔ ko'dɔ mī löbu gɔ wa.

⁹ Tine gɔ lijē kēdī rɔ ya ame ga ki'di dōnnī gɔ lende ame Boko'ba kileme 'deni ne ti meri laka 'ba mīnnī.

¹⁰ Kina ma dɔgba mo 'dɔ kiyɔzɔ lijē titi, ɔdɔ ko'ja a ma kēnyē mɔtɔ dē di mī loma 'bēnnī, kina gɔ ki'di lijē rɔ bɔ ko'dɔ ndɔbɔ mī kanisa.

¹¹ Kina 'ja 'bēnnī ga 'dɔ kēdī gbī rɔ bɔ to'dɔ lende ma kodɔ rɔ ma laka ame ga bilaka kēdī kubī gɔmo ne. Kinza lijē kinza dē gbī rɔ bɔ kore, tine 'dɔ lijē kēdī laka togbɔ dɔ yida rōnnī rɔ ma bilaka pili ki'di dōnnī gɔ lende mo ga.

¹² Kina bɔtɔni mo naga nima nge rɔ ya ame ga kēdī ti 'ja kɔtɔ ne. Kina gɔ lijē kēdī rɔ bilaka ame ga kikali togbɔ dɔ kole 'bēnnī ga laka pili ti bilaka ma kēdī koloma mī liŋɔ 'bēnnī ga.

¹³ ɔdɔ lijē ko'dɔ ndɔbɔ 'ba kanisa 'deni laka bilaka pili ti kiya lende 'bēnnī rɔ ma laka. Kina lijē ti kēdī ngī rɔ dɔ ngölō tiya mo ma lijē ki'di dōnnī 'deni gɔ lende 'ba Yēsu Kurisītō.

Lende Löbu

¹⁴ Tine ma 'bama mo'dɔko tari girī nime ziye yayi. Ne kina me mēdī mugu ndose naga nime tōtī ziyī

¹⁵ ɔdɔ wa mɔtɔ ga kilikō doma 'dɔ kikali loma 'ba mī löngö bilaka 'ba Boko'ba. Römōyī lijē bilaka 'ba kanisa na rɔ 'ba Boko'ba ame rɔ bɔ dɔ didī ma nburunburu ne. Lijē na kēdī ki'di lende

kodɔ rɔ 'ba Boko'ba nime kō'bō dɔyayi kɔzɔ lɔsɔ ma kēdī kogbɔ mata tara.

¹⁶ Tine bɔtɔ mɔtɔ inza ame 'dɔ kandi gɔmo kiya te wa ma Yēsu kileme zize naga nime inza rɔ wa ma löbu. Ma löbu mo na me bo ileme rɔ bo 'deni rɔ bilaka lesi. Kina Nyī Kɔtɔ Laka ileme bo 'deni gbī rɔ ma laka kɔmɔ Boko'ba, kina malayika 'ba Boko'ba o'ja bo 'deni. Kina laja abo uwöwö rōnī 'deni toko zi bilaka 'ba dɔyayi nime. Kina ma konzi di mī doliŋɔ bine i'di dōnnī 'deni gɔmo. Kina me kogba bo 'deni mī löbu mītɔrɔ.

4

Akiyandi 'Ba Satani

¹⁻² Nyī Kɔtɔ Laka 'ba Boko'ba ileme 'deni njo mī kada ma nburunburu 'ba doliŋɔ nime bilaka ti koga kpēnnī gɔ lende 'ba Boko'ba. Lijē ti ki'di dōnnī gɔ akiyandi 'ba Satani ame bo ki'di nöki abo ga 'deni tindēndē bilaka timo. Nöki abo ga na ki'di ya ma rɔ bɔ bēti naga 'deni tu'bölu wa ti akiyandi abo nime römōyī lijē 'bēnnī ikali dē kpe toza wa ma laka di rɔ ma kēnyē.

³ Ya naga nime lijē ebe tiyandi bilaka tēgē kinza kogbe 'ja dē, kina gbī tēgē kinza konyo wa mɔtɔ ga dē. Tine Boko'ba o'dɔko 'dɔ ya ame ga ki'di dōnnī 'deni gɔ laja kodɔ abo nime kikali 'deni laka ne, gɔ ko'dɔ yēē'di mo zi bo kina gɔ lijē konyo wa naga nima bo ko'ba ne.

⁴ Wa naga nime Boko'ba ko'ba ne pili rɔ ma laka. A mɔtɔ inza ame gɔ dilagike di rɔmo. Tine zize tuti gɔmo ti to'dɔ yēē'di mo zi bo.

⁵ Römōyī lende 'ba Boko'ba ti yēē'di ko'dɔ ze i'di wa naga nime 'deni laka rɔ a 'ba Boko'ba.

Bɔ Laja Ma Laka 'Ba Kurisītō

⁶ Ndose nime ɔdɔ koto ngī zi bilaka 'ba kanisa ti kēddī ngī rɔ bɔ laja ma laka 'ba Yēsu Kurisītō. Römōyī nī iyandi yi 'deni laka ti lende 'ba Boko'ba kēddī 'deni gbī to'dɔ mo laka ki'di tigo ziyī mī ndɔbɔ nime.

⁷ Kina 'dɔ kilagi yaga di rɔ lende ma yawa 'ba bulöbu ma molo naga, ame nge rɔ lende 'ba doliŋɔ nime ne. Tine ma laka mo 'dɔ kutu rōyī to'dɔ lende 'ba Boko'ba.

8 Lijë ma kutu rönni kitigo mi yida ro, okonyi rönni mbowa. Tine ze ma dutuke roze 'deni mi lende 'ba Boko'ba nime ti dokonyike roze ngi ro mbembë. Römöyi dikalike 'deni dedike ti didi ma laka giri nime kina gbi ro nburunburu.

9-10 Kina me do'doke ndobo 'deni ti tigo ze ga gbi ti tende 'ba roze, go ame dikalike 'deni Boko'ba edi kokonyi ze. Bo na ro bo ame ti didi ma nburunburu ne. Bo na ko'bo tokonyi bilaka pili di mi tolë, tine pele bo okonyi ya ma ki'di dönni go lende abo naga 'deni molo. Lende nime na ro ma laka kina 'do bilaka pili ki'di dönni gomo.

11 Kina oto ndose nime zi bilaka 'ba kanisa 'do kiyandi lijë timo.

12 Kinza ki'di boto kudöli yi de go titi 'ba röyi. Tine loma 'bi na 'do ki'di ko'bo ro ma laka 'do bilaka 'ba kanisa kogba görö 'ba wa ma keddi ko'do ti ma keddi kiya kina gbi ti ako'bo 'bi ma go lep'i yi ga. Kina 'do lijë ki'di dönni go lende 'ba Boko'ba to'do mo gbi nge kinza a ma kënyë moto kozo 'beyi tara.

13 Kina 'do ki'di röyi gbi tidëki buku 'ba Boko'ba zi bilaka. Kina 'do kuwöwö laja nime zinni go kiyandi lijë to'do mo nbö mako.

14 Kinza kuburu bi 'ba tigo nime Boko'ba ki'di ziyi ne de, ame ki'di 'deni ziyi mi kada ma tonë bo kumë lende abo moto ga kumë lende go ko'du 'bi kina löbu 'ba do kanisa ki'di közi 'deni döyi 'do to'do ndobo nime ne.

15 Kina 'do ki'di röyi ti to'do ndobo nime go boto pili konggo ma keddi ko'do ro ma laka.

16 Tine i'di komöyi kandi laka di mi wa ame ga keddi ko'do ne, gbi ti ma keddi kiyandi. Ö'bo nduwë to'do wa naga nime miya 'deni ziyi ne. To'do mo te na ti ki'di yi gbi ti ya ame ga keddi kuwö lende 'bi ne komo di mi tolë.

5

Bilaka 'Ba Kanisa

1 Kinza kamo de do bulöbu ma mi kanisa. Tine ileki lende zinni kozo 'bu yi ga tara. Kina 'do kilende zi yobi mo ga kozo löndö yi ga tara,

2 kina zi 'ja löbu 'ba mi kanisa kozo möyi ga tara, tine zi 'ja titi mo ga kozo lem'i yi ga tara kinza a ma kënyë moto.

3 Okonyi makuru'bë ame ga ro lisa ne.

4 Tine do makuru'bë mo keddi ti kole ala kole 'ba kole 'bëni ga, lijë na 'do kutu rönni toro Boko'ba ti tonggo go lijo 'bënni ga. Zinni to'do mo te tileki mo zi bo kulu lijë ga. Ame na ro wa ma Boko'ba ko'doko di zinni.

5 Makuru'bë ame ga kola 'deni ro lisa go dönni kinza kole, lijë ki'di dönni 'deni gomo Boko'ba na keddi kokonyi lijë tine lijë ö'bo 'deni kote kada kote korondo tumötu zi Boko'ba tititi bo tokonyi lijë.

6 Tine makuru'bë ame ga ki'di rönni 'deni to'do ako'doko 'ba gbagba lijë ga ne, lijë 'bënni nima 'deni ka ro töku pele lijë keddi gba ro ma kididi nima.

7 Kina 'do koto ndose nime zi bilaka 'ba kanisa kinza boto moto ko'ja bi ngoro moto ra di rönni.

8 Römöyi boto ame ko'ba nalo 'ba wado de, konggo go bilaka 'ba mi lijo abo de laka ne, andi 'deni go lende 'ba Boko'ba. Bo 'ba bo 'deni ngi ro ma kënyë ro do kiteli di do ya ma kinza ki'di dönni go lende 'ba Boko'ba naga.

9 Makuru'bë ame ga nge komo koo mo kebe kuluku koto kodo domo 'butë 'deni ne na 'do kugu möyi mo mi waraga 'ba tugu möyi makuru'bë 'ba mi kanisa. Kina 'do lijë keddi gbi ro 'ja löbu ame ga ko'do yeri de di do me'de,

10 ame lende ko'do laka 'bënni kikali gomo pili. Kina lijë konggo go kole 'bënni ga 'deni kiyöbu laka, kina lijë gbi ro bo tota bo löwö ro nba mi lijo 'bënni ga, toja laja mi kanisa kina gbi tokonyi ya ma ro gomo naga, kina 'do lijë keddi ro ya ame ga ki'di rönni 'deni to'do lende laka ne.

11 Tine kinza kugu möyi makuru'bë ame ga gba ro 'ja titi ne de mi waraga nima. Motoga yayi ndobo 'ba toja laja 'ba Kurisitö nime inza konmi kpe rönni lijë ko'doko e'bënni togbe me'de moto 'böwu,

12 kina Boko'ba ti kodo karama ngi dönni go tiyeyi mi lömu ame lijë ko'do 'deni ne.

13 Motoga lijë ti koloma ro tikëpi tilaki ro go lijo kinza to'do ndobo, za to'do kore

ti go'de'de mi lende 'ba ya mɔto ga, kina gbɪ tiya lende ma kɛnyɛ naga.

¹⁴ Gɔ kɔ'du mo mo'dɔkɔ 'dɔ makuru'bɛ ame ga gba rɔ 'ja titi ne kogbe mɛ'dɛ gɔ lijɛ kɔyɔ kole 'dɔ lijɛ kɔŋgɔ gɔmo. Kinza ya ma ko'ji ze naga ko'ja a mɔto ra rɔ ma kɔɔ tiya kpa kɛnyɛ gɔmo rɔze.

¹⁵ Rɔmɔyɪ makuru'bɛ naga nima mɔto ga ɔɔ 'deni mɔlo di mi kɔri 'ba Kurisitɔ kɔsɔ 'deni gɔ Satani.

¹⁶ Kina me ɔɔ 'ja ame rɔ bilaka 'ba Kurisitɔ ne kɛdi ti makuru'bɛ liŋɔ 'bɛni loko na 'dɔ kɔŋgɔ gɔ makuru'bɛ naga nima kinza ki'di lijɛ dɛ kɔ'bɔ rɔ akirindi dɔ bilaka 'ba kanisa. Tine bilaka 'ba kanisa 'dɔ kɔŋgɔ nge rɔ gɔ makuru'bɛ ame ga kola 'deni gɔ dɔnni ne.

¹⁷ Kina lɔbu 'ba kanisa ame ga ko'dɔ ndɔbɔ 'deni laka ne ko'dɔ kɔnyɪ teyi rɔ mbɛmbɛ. Rɔmɔyɪ lijɛ ogbɔ rɔnni 'deni tiyandi wa gbɪ tuwɔwɔ lende 'ba Bɔko'ba.

¹⁸ Tɔkɔnyɪ lijɛ rɔmɔyɪ ugu 'deni mɔlo mi buku 'ba Bɔko'ba, iya te, "ɔɔ ki'di sa tomba nyɔnyu tine kinza kudɔdu kpamo dɛ ndiŋi teyi." Kina ugu 'deni gbɪ, iya te, "Bɔ ndɔbɔ ɔ'ɔ nɔŋi to'ja bi gomɔ 'ba rɔ bo."

¹⁹ Tine ɔɔ bɔ mɔto kako kususɔ lɔbu naga nime ma kɔto mɔto ziyɪ, kinza ki'di dɔyɪ dɛ titi gɔmo. Tine ɔɔ bɔ mo ko'de ya mɔto ga riyɔ ala mota ti bo rɔ bɔ nɔgila bo kina nge 'dɔ kuwɔ lende mo.

²⁰ ɔɔ lɔbu naga nime kirasi a mɔto, ileki lende zinni di kɔmɔ bilaka 'ba kanisa pili 'dɔ lɔbu mɔto ga kɛdi gbɪ rɔ tikere di bi to'dɔ mo kɔzɔ 'bɛnni tara.

²¹ Mɛdi mose ndose nime ziyɪ kɔmɔ Bɔko'ba gbɪ ti nɛre ze Yɛsu Kurisitɔ kina gbɪ ti malayika abo ga ame bo kigeli 'deni toja laja zi bo ne. Ndose naga nime o'dɔ rɔ ma kodɔrɔ kinza kɔmɔ geli teyi.

²² Kinza koza bilaka mɔto dɛ nɔŋi welo ti'di kɔziyɪ dɔmo to'dɔ mo rɔ lɔbu 'ba dɔ kanisa. Inza laka 'dɔ toza bilaka mɔto nɔŋi welo, mɔto ga ti kodɔ'bo yi mi lende kɛnyɛ abo. Onye rɔyɪ kɔwɔ yaga di rɔ lende kɛnyɛ.

²³ Tine kinza kɔ'bɔ dɛ kpe nge tuwɛ mini, udɔlɔ yimo mbowa ti layi gɔ kɛdi rɔ wɔwɔ zi miyɪ. Rɔmɔyɪ ɔ'bɔ nduwɛ tɔnɛ bine rɔ rɔkɔ'ɔ.

²⁴ Kina gɔ lende 'ba ya mɔto ga, pele gba kinza kɔŋgɔ kɔ'du mo dɛ, lende kɛnyɛ mo ga inza nɔŋi yaga bi kɔɔ. Tine 'ba ya mɔto ga lende kɛnyɛ 'bɛnni ga ɛdi ko'ja nge ɔɔ kɔŋgɔ kɔ'du 'bɛnni 'deni.

²⁵ Kina gbɪ tara lende laka mɔto ga ɛdi kinda gbɪ yaga bi kɔɔ, tine mɔto ga ɔɔ ko'ja dɛ pele inza kusu dɔni nɔŋi nɔburu yaga.

6

¹ Bilaka 'ba kanisa ame ga rɔ atɔli ne 'dɔ kɔ'bɔ laka toro bɔ dɔnni ga, kinza bilaka kiya kpa kɛnyɛ ra rɔ Bɔko'ba, gbɪ ti akiyandi ze nime.

² Atɔli ame ga bɔ dɔmo rɔ 'ba Kurisitɔ ne kinza lijɛ kose dɔmo dɛ gɔ ame lijɛ 'deni rɔ lɔndɔ zinni ne. Tine 'dɔ lijɛ komeri nɔŋi bɔ dɔnni naga nima 'deni rɔ 'ba Kurisitɔ ame Bɔko'ba kɔ'ɔ ne. Kina 'dɔ lijɛ koja laja laka zinni rɔmɔyɪ ti kokɔnyɪ lijɛ.

Mɔri Ma Laka

Kina me 'dɔ koto ndose nime kuwɔwɔ zi bilaka 'ba kanisa kiyandi lijɛ timo.

³ Ya ma kɛdi kiyandi 'bɛnni wa ma 'beri koriya dɛ ti lende kodɔrɔ 'ba nɛre ze Yɛsu Kurisitɔ nime koriya dɛ gbɪ ti to'dɔ ako'dɔkɔ 'ba Bɔko'ba ne,

⁴ lijɛ 'bɛnni nima ulu'buti 'deni nɔŋi ti rɔ kote kikali a mɔto dɛ kpe. Lijɛ ome 'bɛnni rɔnni 'deni nɔŋi gɔ to'dɔ kowasa ti tamo gɔ kɔ'du 'ba lende. Kina wa naga nime ko'de mi kombi nɔŋi ti 'diri ti ti'ja kina gbɪ ti susu ma kɛnyɛ.

⁵ Lijɛ ɔ'bɔ nɔburu rɔ kowasa rɔmɔyɪ dɔnni irasi rɔni 'deni, lijɛ ikali wa ma laka dɛ kpe. Kina ma lijɛ komeri 'bɛnni tɛgɛ to'dɔ lende 'ba Bɔko'ba nime ɛdi rɔ wa 'ba to'ja yamo.

⁶ Tine ɛdi nɔŋi tara, bɔ ame ko'dɔ lende 'ba Bɔko'ba ɔɔ bo kikali nɔŋi toloma nge gɔ wa ame ga 'dɔ ko'dɔ rɔni zi bo ne, bo ti ko'ja wa ma kele nɔŋi rɔ mbɛmbɛ.

⁷ Rɔmɔyɪ mi kada ma kɔyɔ ze do'deke a mɔto dɛ mi dɔliŋɔ bine. Kina ɔɔ dɔlɛke dinza dogbake a mɔto gbɪ darike timo di mi dɔliŋɔ nime.

⁸ Kina laka ɔɔɔ dɛdɛke 'deni ti akonyo ti bɔŋɔ 'ba yida rɔze gɔ di'dike lende mo kɔ'bo ze.

⁹ Ne lijɛ ya ma ko'dɔko tɛdɛ ti wa rɔ mbɛmbɛ naga nima Satani ususu dɔnnɛ 'deni to'dɔ lende kɛnyɛ kina lijɛ kilaka 'deni mi ŋɔwo abo. Lijɛ iteri 'bɛnnɛ tomɔmi wa ŋgɛ rɔ dɔ rumɔ, tine wa naga nima inza kokɔnyi lijɛ, ɛdɛ koto lijɛ ŋgɛ mi tɔlɛ.

¹⁰ To'dɔko tɛdɛ ti wa rɔ mbɛmbɛ na rɔ ŋgira'da 'ba tisaki 'ba lende kɛnyɛ. Ya mɔto ga ɛdɛ ti meri mo kina ki'di lijɛ kɔɔɔ 'deni di mi kɔri 'ba Kurisitɔ nime. Kina ko'de gomɔ ma kɛnyɛ 'deni ŋgɛ dɔnnɛ.

Toco To'dɔ Lende Laka

¹¹ Tine nɛ 'bɛyɛ ame rɔ 'ba Boko'ba ne, onye rɔyɛ yaga kɔwo di rɔ lende kɛnyɛ naga nima. Ogbɔ rɔyɛ to'dɔ lende laka 'ba Boko'ba gbɛ toro bo, ti'di dɔyɛ gɔ lende 'ba Kurisitɔ. Kina 'dɔ kogbɔ rɔyɛ gbɛ tɔ'ɔ lɛpɛ yɛ ga, tine gbɛ togbɔ rɔyɛ laka tɔrɔ kpa gomɔ mo ti dɔki'di kɛddɛ. Kina 'dɔ tɛdɛ ti kɔmɔ keke dɔ bilaka pili.

¹² Loma 'ba bilaka ame ki'di dɔnnɛ 'deni gɔ lende 'ba Kurisitɔ nime ɛdɛ kɔzɔ riŋa dɔlɛ tara. Kina gɔ kirɛŋa ti rɔ ma kembe ti tigo 'dɔ ko'ja kpa kɔzi 'ba gomɔ, ame rɔ didɛ ma ŋburunburu ne. Wa nime na Boko'ba kidɛki yɛ gomɔ mi kada ma tɔnɛ kumɔ yɛmo ti kpɛyɛ di kɔmɔ bilaka ma konzi kiya te i'di dɔyɛ 'deni gɔ lende 'ba Kurisitɔ ne.

¹³ Kina me mose zɛyɛ kɔmɔ Boko'ba ame ki'di didɛ mi wa pili, gbɛ kɔmɔ Yɛsu Kurisitɔ ame kiya lende laka 'ba Boko'ba kɔmɔ Pɔnitiyo Pilato ne.

¹⁴ Miya zɛyɛ 'dɔ kuwɔ dɔ ndose naga nime kɛdɛ kiya rɔnɛ ne ŋbɔ kɔmɔ mi kada 'ba tileki 'ba ŋere ze Yɛsu Kurisitɔ kako mi dɔliŋɔ nime, kinza bɔto mɔto kiya ra te irasi a mɔto.

¹⁵ Boko'ba na ti ki'di Kurisitɔ kileme rɔ bo mi kada ma laka mo. Bo na ŋburu ti yɛyɛ ŋge kɔto rɔ lɔbu dɔ dɔliŋɔ pili, dɔ bo dɔliŋɔ pili kina gbɛ dɔ ŋere ni pili.

¹⁶ Bo na ŋge rɔ bo ame kɔlɛ dɛ ne. Bi loma abo mi bi kɔpɔ ma kɔbɔkɔbɔ dɔ kiteli ame bɔto kɔ'bo dɛ tari ŋoli rɔmo. Bɔto mɔto o'ja bo dɛ kina bɔto ɔ'bo dɛ gbɛ ma 'dɔ ko'ja bo. Ti dilɛlu tigo abo nduwɛ rɔ ŋburunburu. Amini.

¹⁷ Iya zɛnnɛ lijɛ ame ga rɔ bo mɔri ne, kinza lijɛ kombɛ dɔnnɛ dɛ. Kina kinza lijɛ komeri dɛ gbɛ tɛgɛ wa mbɛmbɛ 'bɛnnɛ naga nima ti kɔ'bo nduwɛ tokɔnyi lijɛ. Rɔmɔyɛ wa nime rɔ mɔri ko'dɔ ne ɔ'bɔ dɛ ŋgɛ nduwɛ ŋburu. Tine 'dɔ lijɛ kikali laka Boko'ba na ti kokɔnyi lijɛ. Bo na rɔ bo ki'di wa pili zize ame gɔ ki'di ze dɛdɛke rɔ lɔŋɔ.

¹⁸ Ma laka mo 'dɔ lijɛ kɔ'bo to'dɔ lende laka ame 'dɔ kɛdɛ rɔ mɔri ko'dɔ 'bɛnnɛ ne. 'Dɔ lijɛ kɔ'bo gbɛ tokɔnyi ya mɔto ga ti wa 'bɛnnɛ ga.

¹⁹ Wa nime na ti kɛdɛ rɔ mɔri ko'dɔ 'bɛnnɛ ame gɔ kulu dɔnɛ 'dɔ kokɔnyi lijɛ mi kada ma kɛdɛ kako ki'di didɛ ma laka zɛnnɛ.

²⁰ Timatiyo, mɛdɛ miya zɛyɛ, oŋɔ gɔ wa naga nime Boko'ba ki'di yɛ 'deni mbiri dɔmo ne laka. Onye rɔyɛ kɔwo yaga di rɔ lende yawa ti kowasa mo naga nima bo 'bɔlu ni kidɛki rɔ akikali ne.

²¹ Ya mɔto ga iya te, lijɛ ɛdɛ 'deni ti akikali nima. Gɔ kɔ'du mo na lijɛ kɔɔɔ 'deni yaga di mi kɔri 'ba Yɛsu Kurisitɔ.

Lende kɛyɛ 'ba Boko'ba koloma tiye pili.

Akugu Ma Mi Riyö 'Ba Pölo Zi TIMATIYO

¹ Ma Pölo, gó ako'dóko 'ba Boko'ba ró bo laja 'ba Yésu Kurisitó mugu waraga nime ziyi Timatiyo. Bo Boko'ba oja ma 'deni tiyëti mo ame bo kedi ki'di didi ma laka zi ya ma kedi 'deni ró akoto ti Yésu Kurisitó naga.

² Ni Timatiyo na ró kole ma ame mo'ó kulöwö ne. 'Bu ze Boko'ba ti njeze ze Yésu Kurisitó ki'di yeyi ti lende keyi ti mi keyi ziyi.

Ndose Ti Akoco 'Ba Pölo

³ Medii mo'dó yeedi nduwë göyi zi Boko'ba mi motu ko'dó ma. Bo na medii moja laja mo 'deni ti meri laka 'ba yimó kozo 'ba 'bu ma löbu ga tara. Mö'bö 'deni tumötu bo göyi kote kada kote korondo.

⁴ Ma ró mbembë mo mo'dóko 'dó to'ja kinë yi römöyi medii nduwë tomeri gó mono 'bi tönë. To'ja yi di gó ame ti ki'di ma ngi medii ró lonjo.

⁵ Medii gbi nduwë tomeri mo ma ki'di döyi 'deni gó lende 'ba Yésu Kurisitó ti mi koto kozo 'ba möyi Yunisi gbi kozo 'ba möyi löbu Loyisi ame lijë koloma to'dó mo bine. Mikali 'deni i'di döyi 'deni gbi gomo kozo 'benni tara.

⁶ Kina me medii mole yimo 'deni teyi 'dó kö'bö nduwë tome kpa ndobo 'ba Boko'ba nime ti tigo abo tönë bo ki'di ziyi mi kada ma mi'di kozo döyi mi ndobo abo nime ne.

⁷ Römöyi Nyi Koto Laka nime Boko'ba ki'di zize ne i'di ze dë ró tikere. Tine i'di tigo ti akó'ó gbi ti togbo dó yida ró zize.

⁸ Kina kinza ki'di röyi kaya tiyëti lende 'ba njeze ze Yésu Kurisitó dë, kinza röyi kaya ma dë gbi gó ame medii mi maboso gó lende abo ne. Tine i'di röyi 'dó tombi gomo tö gó kö'du 'ba laja laka 'ba Yésu nime. Römöyi Boko'ba ti ki'di tigo ngi ziyi tombi gomo nima timo.

⁹ Bo na me komo ze 'deni di mi töle ki'di kidëki ze ró bilaka abo ga. Tine dëki abo nime inza gó lende laka ze, bo o'dó 'deni gó ako'dóko abo ti lende keyi abo ame

góze ne. Bo o'dó lende keyi nime 'deni zize ti Yésu Kurisitó molo di bi tisaki mo.

¹⁰ Kina me bo kileme 'deni zize ti toja Yésu Kurisitó kako mi dolinjo nime 'dó komo ze di mi töle. Yésu Kurisitó na ró bo ka'da töle kina bo kileme didi ma nburunburu 'deni zize ti laja laka abo.

¹¹ Ame na ró laja laka ma Boko'ba koja ma tuwöwö mo zi bilaka gbi tiyandi mo.

¹² Gó kö'du mo na 'deni me medii mombi gomo. Tine róma aya gomo nime dë römöyi mikali Yésu Kurisitó ame mi'di doma gó lende mo ne 'deni. Kina mikali ngi bo ti konjo gó ndobo 'ba laja laka abo nime bo kose zö ne nbo kömó mi kada mo ame bo kedi kileki yimo mi dolinjo nime ne.

¹³ Gó kö'du mo na 'dó kö'bö ti nduwë tiya lende laka 'ba Boko'ba zi bilaka ko kozo ame kuwö di zö ne tara. Kina 'dó kö'bö ró akileme zinni ti ti'di döyi gó lende 'ba Yésu Kurisitó to'ó bilaka ti tigo abo.

¹⁴ Boko'ba i'di lende laka abo nime 'deni ziyi kina 'dó konjo gomo ti, ti tigo 'ba Nyi Koto Laka ame koloma 'deni mize pili ne.

¹⁵ Ikali 'deni bilaka 'ba kanisa ma mi doyyai 'ba Asiya pili oga kpenni 'deni goma, kina Pugelö ni ti Eromogene na 'deni gbi tinni.

¹⁶ Njeze ze Yésu Kurisitó ki'di mi bo keyi ró bilaka 'ba Onesiporo, römöyi Onesiporo iyëddi yimó 'deni dó konzi. Pele medii mi maboso nime ró bo aya ma dë gbi.

¹⁷ Mi kada ma bo kömó Roma bine, bo i'di ngi toma goma nbo bo kari ko'ja ma.

¹⁸ Kina ikali 'deni gbi laka ma bo kokonyi bilaka 'ba kanisa di mi Epeso yayi. Ee, njeze Yésu ki'di mi bo keyi ró Onesiporo mi kada 'ba tileki abo dolinjo bine.

2

Tuwö Dó Boko'ba

¹ Tine ni 'beyi kole ma, oloma kö'bö ró ma kitigo gó lende keyi nime Yésu Kurisitó ki'di 'deni ziyi ne.

² Uwö lende 'ba Boko'ba 'deni molo di zö kina bilaka ma konzi uti 'deni gbi gomo kiya te edi ró ma kodoro. Kina 'dó koto toza lende nima nduwë zi ya ma kinza

kari kola dë ngi kilikö rɔ wa yawa naga, lijë ame ga kikali tiyandi mo gbï dɔgba zi ya mɔto ga ne.

³ I'di röyi tombi gomɔ kɔto tö gɔ lende 'ba Yësu Kurisitö kɔzo bɔ kanya ame kedi ko'dɔ ndɔbo abo rɔ ma laka ti to'ja gomɔ teyi ne tara.

⁴ Bo o'jɔɔ rɔ bo 'deni di rɔ wa ame ga ya ma laki kedi ko'dɔ ne. Römöyï bo o'dɔko tiyeyï doki'di bɔ ame mbiri di dɔ bo ne.

⁵ Kina 'dɔ keddï kɔzo bɔ riɲa dölï ame kedi kuwö dɔ kö'du ki'di 'ba riɲa nima gɔ bo ko'ja kpa közimo ne tara.

⁶ Kina 'dɔ keddï gbï kɔzo bɔ nyaka ma ko'dɔ ndɔbo rɔ mbembë ame bo na rɔ dɔgba 'ba tonyo wa la'ja 'ba mi nyaka ne.

⁷ Omeri gɔ lende ma naga nime, kina Boko'ba ti kokonyi yi ngi tikali mo pili.

⁸ Omeri gɔ lende 'ba Yësu Kurisitö ame di mi kupö Dawidi kënyï kɔdo yaga di mi tolë ne. Ame na rɔ laja laka ma medï miya zi bilaka.

⁹ Gɔ kö'du mo na me medï mombi gomɔ 'deni ku'du ma mi maboso kudödu ndö ti zingiri bine kɔzo bɔ 'bögo. Ne lende 'ba Boko'ba udödu ndimo dë kɔto te.

¹⁰ Tine masi dë di bi tombi gomɔ naga nime 'dɔ tokonyi bilaka ame ga Boko'ba kigeli 'deni rɔ 'ba bo ne. Ame 'dɔ Yësu Kurisitö kɔmɔ lijë di mi tolë ki'di lijë koloma rɔ nburunburu mitɔrɔ.

¹¹ Kina lende nime edi rɔ ma laka, ame kiya te, "ɔdo dölëke 'deni ti bo, ti dididike 'deni 'böwu gbï ti bo.

¹² ɔdo dasike dë di bi tombi gomɔ kɔto ti bo, ti dedike ngi gbï rɔ nere kɔto ti bo. ɔdo dilagike di rɔ bo, bo ti kilagi ngi gbï di rɔze.

¹³ ɔdo dogake kpeze gɔ bo, tine bo oga 'ba bo kpa bo dë. Römöyï bo ikali dë ma 'dɔ tuyï mi lende abo."

Kpa Kogba

¹⁴ Lende naga nime oto tiyëti mo zi bilaka 'ba kanisa. Kina iya zinni kɔmɔ Boko'ba kinza lijë kogba kpenni dë gɔ kö'du 'ba lende. Römöyï kpa kogba gɔ kö'du 'ba lende okonyi bɔto dë, tine edi kirasi mi ya ma kuwö naga.

¹⁵ Tine ogbo röyï tedi rɔ ma laka kɔzo ma Boko'ba ko'dɔko ziyï. İyëti lende 'ba

Boko'ba ko rɔ ma kodɔrɔ kɔzo bɔ ndɔbo ame rɔmo kaya ndɔbo abo ma bo ko'dɔ dë ne tara.

¹⁶ Kinza kodɔ'bo röyï dë mi lende rumö ma yawa naga nima. Römöyï bɔ kowasa rumö naga nima ɔɔ 'deni nbö kɔwo yaga di mi kori 'ba Boko'ba.

¹⁷ Lende 'benni ga irasi wa ngi kɔzo 'bögo madɔwukö ame kedi konyo yida rɔ bilaka ne tara. Omenayo ni ti Pileto na rɔ bɔ kiya lende naga nime.

¹⁸ Lijë ɔɔ 'deni nbö yaga di mi kori 'ba lende kodɔrɔ 'ba Boko'ba. Lijë ebe kiya te tenyi tɔdo yaga di mi tolë 'ba ya ame ga rɔ 'ba Kurisitö ne o'dɔ roni 'deni molo. Lende 'benni nime na me ki'di ya mɔto ga dë kpe ki'di donni laka gɔ lende 'ba Boko'ba.

¹⁹ Tine lende 'ba Boko'ba ɔrɔ 'beni 'deni ngi ndiji kɔzo doku ma löbu ame kidëyï 'deni mi gbondo 'ba rö ne tara. Ame bɔto mɔto kɔ'bo dë gbï tiyaya mo. Tine ugu lende 'deni dɔmo, iya te, "Nere Boko'ba ikali bilaka abo ga," kina gbï, "Bɔ ame kiya roni 'deni rɔ 'ba Boko'ba ne 'dɔ bo kola gɔ to'dɔ lende kënyë yaga."

²⁰ Bilaka 'ba kanisa edi kɔzo jama 'ba mi rö 'ba bo wa ame kinë mo pili rɔ gege. Mɔto ga rɔ ma kele kileno di mi yamo, mɔto ga rɔ gberi ni ti kete. Ma kele naga nima edi ko'dɔ ndɔbo ma rɔ miri timo, tine mɔto mo ga to'dɔ wa ma ene naga timo.

²¹ Kina gbï tara, ya ma kilagi kö'du 'ba bɔ lende yawa naga Boko'ba ti ki'di ndɔbo ma rɔ miri gbï zinni römöyï lijë wa ma laka abo ga na. Ame bo kikali ngi to'dɔ ndɔbo timo lijë kö'bö 'deni ndö toda dɔ wa ame ga pili bo ko'dɔko to'dɔ mo ne.

²² Kina ni 'beyi 'dɔ kola gɔ to'dɔ wa ame ga pili rɔ ma kari gɔ doki'di yobi ne yaga. Tine lende laka 'ba Boko'ba na 'dɔ kogbo röyï to'dɔ mo ti'di döyï gɔmo gbï ti akɔ'ɔ ti lende këyï kɔto ti ya ame ga pili 'deni ti doki'di kɔto kopapa Boko'ba 'deni tokonyi lijë ne.

²³ Kina 'dɔ konye röyï nbö yaga rɔ ma kɔwo di rɔ bɔ kowasa rumö naga nima lijë kikali wa ma lijë kedi ko'dɔ kowasa mo naga dë yɔ. Ikali 'deni wa naga nima na kedi ko'de 'diri.

²⁴ Tine inza ro ma laka ziyi bo laja 'ba Boko'ba 'do ko'do 'diri. Ni bo laja oloma liya ro ma laka ti bilaka pili. Kina 'do kikali laka tiyandi bilaka kinza tenyi ro 'diri.

²⁵ Odo koloma liya tiyeti lende 'ba Boko'ba zi ya ma kedii kiya kpa kenyé romo naga nima, motoga Boko'ba ti ki'di lijé koto donni kikali lende laka abo.

²⁶ Kina ngi lijé ti kindiji yaga lijé komo di mi ngowo 'ba Satani ame lijé kilaka 'deni yimo ki'di lijé to'do ako'doko ame ga ro 'ba bo 'ba Satani ne.

3

Kada Ma Nburunburu

¹ Kina me medii miya ziyi tikali mo ro ma laka. Mi kada mo ame 'deni ro nburunburu 'ba dolijo nime ne ti kedii ro kada ma kenyé ro do kiteli zi bilaka 'ba Boko'ba.

² Bilaka ti kedii nge ro bo to'c gbagba lijé ga, ro bo to'c girisi, ro bo doli, ro bo do kombi, ro bo ti'ja koro 'bu ni ma ti ma ni de, lijé ti kedii ro bo tuyi do giliti kuruku zi bilaka. Kina lijé ti kilagi gbi to'do lende laka 'ba Boko'ba,

³ tine lijé ti kedii ro bo ndo'ji kodo'bo ronni de gbi ti bilaka ma laki, ro bo do kosi toworo to'do a ma kenyé ko'doko lende ma laka de,

⁴ ro bo susu to'do wa kozo kuruku ma kenyé kina lijé ti kulu'buti ngi ti ro kote. Ako'doko 'ba gbagba lijé ga na lijé ki'di kebe ako'c 'ba Boko'ba.

⁵ Lijé ti kidewo ronni ro bo tumotu Boko'ba tine ola go bi de zi tigo 'ba Boko'ba 'do kedii minni.

Kina 'do konye royi yaga kowo di ro bilaka ma kozo a nime te.

⁶ Romoyi ko'du 'benni moto tu'bolu bilaka 'do kota lijé ro nba tine 'do lijé kebe toco 'ja ma rumo mo ga 'do kosö gönni. 'Ja naga nime lijé na ro ya ma kedii ti doki'di kombi go lende kenyé ma mbembé 'benni ga kina meri gege 'benni ga ki'di lijé ngi ko'do lende kenyé.

⁷ Lijé edi nduwé ti komo ki'di 'do tutu ronni to'do lende laka ma kodoro tine lijé o'bo de.

⁸ Bo 'bolu naga nime o'doko tirasi mi lende kodoro 'ba Boko'ba nime kozo 'ba

Yane ni ti Yambore ma tone koma tirasi mi lende 'ba Musa molo bine ne tara. Tine bo 'bolu naga nima donni irasi roni 'deni kina Boko'ba kilagi lijé 'deni romoyi lijé i'di donni de go lende abo.

⁹ Kina bilaka pili ti kongo lende 'benni ngi ro ko'du yawa kozo 'ba Yane ni ti Yambore tone tara. Kina lijé inza ko'bo tirasi mi lende 'ba Boko'ba.

Toco Mi Keddi

¹⁰ Ne 'beyi ikali akiyandi ma ti loma ma kina gbi ti wa ma mo'doko to'do mo 'deni laka. Ikali ma mi'di doma go lende 'ba Boko'ba 'deni kina gbi ti ame mo'c bilaka pili mo'do 'diri de ti boto.

¹¹ Kina gbi ikali 'deni ma moro kpa gomo ti mi keddi. Ame tone bilaka kodo gomo ma kinza kiya roma di Anitakiya ni ti Ikoniya ti Lusutura. Ne mogbo roma ngi kpamo na Boko'ba omo ma gbi 'deni di yimo pili.

¹² Ro ma laka miya ziyi lijé ame ga pili ko'doko tedi ro akoto ti Yesu Kurisito gbi to'do lende laka mo ne ti kodo gomo ngi ronni.

¹³ Tine ya ma ro wa kenyé naga ti bo 'bolu ni ti koto nduwé to'do ndobo 'benni ga kari timo ro do kiteli. Satani ti ku'bolu lijé kina lijé ti ku'bolu ya moto ga gbi.

¹⁴ Tine ma 'beyi 'do ko'bo ti'di doyi go lende 'ba Boko'ba ame kiyandi yi 'deni molo timo ki'di doyi gomo ne. Ikali 'deni bo komo kiyandi 'bi ga iyandi yi timo ro ma kodoro.

¹⁵ Kina pele molo tone keddi gba ro kole titi ne ikali lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba 'deni. Lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba na ti ki'di komo kandi ziyi 'do ki'di doyi go lende 'ba Yesu Kurisito kina ti komo yi ngi di mi tole.

¹⁶ Romoyi wa ame ga pili mi buku 'ba Boko'ba ne Nyi Koto Laka na ki'di zi bilaka mo ga tugu mo. Kina pili ro ma laka tiyandi wa ma kodoro, toro'bo go wa ma ro ma kozo, tileki ze mi kori 'ba ako'doko 'ba Boko'ba. Kina gbi tutu bilaka mi loma ma laka.

¹⁷ Bo Boko'ba i'di lende naga nime 'deni te mi buku abo 'do bo laja abo ga pili kedii ti akikali 'ba to'do lende laka ame ga pili ro 'ba bo ne.

4

¹ Mēdi mose gomo 'deni zīyī kōmō Boko'ba gbī ti Yēsu Kurisītō. Rōmōyī bo ēdī kileki kada mōtō kako dōlīṅṅo bine koloma rō bō dōlīṅṅo, to'dō burē 'ba ya ma gba ti kōmōnnī naga gbī ti tōku ni.

² Kina me mose gomo 'deni zīyī 'dō koto nduwē tuwōwō laja laka 'ba Boko'ba zi bilaka. Ɔdō lijē ko'dōkō ala ko'dōkō dē pele i'di kpēyī kitigō nduwē tiya mo. Oloma ndō tileki dōnnī todōrō gō lende kēnyē 'bēnnī ga. Kina mī akiyandi 'bī iliya rōyī toco lijē to'dō lende 'ba Boko'ba.

³ Kina me mēdi mose gomo zīyī rōmōyī kada mōtō yayi bilaka ti kilagi akiyandi ma laka, tine lijē ti kebe za tomōmi bō kōmō kiyandi ma konzi ame ga kēdī kiya nge rō wa ma gō mīnnī ga ne. Rōmōyī lijē o'dōkō ē'bēnnī nge to'dō ako'dōkō 'bēnnī ga.

⁴ Gō kō'du mo na lijē ko'dōkō dē kpe toje mbili nnī tuwō dō lende ma kodōrō, tine lijē o'dōkō ē'bēnnī nge rō 'ba bilaka lesi.

⁵ Tine nī 'bēyī isikī rōyī nburu kitigō kina gbī 'dō tombi gomō. Ō'bō nduwē tuwōwō laja laka 'ba Boko'ba to'dō ndōbō ame ga pili bo ki'di 'deni zīyī ne.

⁶ Tine 'bama kada 'ba 'dō toja didī ma timo ɔwō dē kpe. Ne didī ma ti kēdī ngī rō kpa kōzī zi Boko'ba.

⁷ Mī loma ma bine ēdī 'deni kōzō riṅa dōlī, ame bō mo kogbō rōnī 'deni nḅō kōmō bi 'ba tote mo ne. Kina me mogbō rōma 'deni tara mī laja koja ma zi Boko'ba mo'dō wa ame ga bo kose zō ne 'deni pili kote kinza toga kpama gō lende abo.

⁸ Kina ti mo'ja wa ma laka mo ngī gōmō di zi Yēsu Kurisītō kōzō bō riṅa dōlī ame kolōlō wa 'deni ne tara. Mī kada 'ba burē nḅere Yēsu bō to'dō burē rō ma kodōrō ti ki'di kpa kōzī ma laka ngī zō rōmōyī mo'dō lende laka abo 'deni. Bo inza ki'di nge koto zō tine gbī zi ya ame ga pili kēdī ti kōmō ki'di gō tileki abo mī dōlīṅṅo nime ne.

Zi Timatiyo

⁹ Tine opi rōyī tō kpe ndō kako welo zō bine.

¹⁰ Dema ola ma 'deni. Wa 'ba dōlīṅṅo nime na kō'ɔ 'deni kulōwō rō bo, kina bo kēnyī 'deni kari Tesalonika. Koresekene

ari 'ba bo 'deni Galatiya, kina Tito ari 'deni Dalomatiya.

¹¹ Luka na nge kileke tō bine.

Kina ɔdō kēddī kako o'de Marako tīyī, bo ti kēdī ngī rō kōnyī ma lōbu zō mī ndōbō ma.

¹² Moja Tukikō 'deni kari Epeso.

¹³ Kina ɔdō kēddī kako o'de bōngō 'ba bi kēyī ma nima mola Torowa yayi rō 'ba Karopo ne. Kina 'dō ko'de buku ma ga gbī, ma dō kiteli mo buku ma laka rō kilaka naga nima.

¹⁴⁻¹⁵ Kina i'di kōmōyī kandi laka di zi Alesandoro bō tapini nima. A nime bo ko'dō zō bine ne kpamo ɔ'ɔ ngī kōzō ɔtō. Ne Boko'ba ti kodō karama mo 'basi dō bo. Kina 'dō ki'di kōmōyī gbī kandi laka di zi bo, rōmōyī bo o'ji lende ze nime ngī rō mbēmbē.

¹⁶ Mī kada ma dōgba ame koto ma kōmō burē tīyētī lende ma ne, bōtō ma kōtō mōtō ɔrō dē tō. Ola ma nge rō dō kutu ma. Ne bo Boko'ba kola lijē gōmō.

¹⁷ Tine nḅere Yēsu ɔrō 'deni tō ki'di tigo zō mīyētī lende abo bō lōwō pili kuwō. Bo okōnyī ma 'deni kōzō wa ame kōmō di kpa tabiyō ne.

¹⁸ Mikali 'deni bo ti kokōnyī ma nduwē mōmō di kpa wa ma kēnyē pili nḅō bo kogba ma mītorō mī nḅere lōbu abo yayi. Yēē'dī kēdī zi bo nduwē rō nḅurūnḅuru. Amini.

Akumötō

¹⁹ Umötō Purisika ni ti Akowila gbī ti bilaka 'ba Onesiporo ga.

²⁰ Eraseto oloma 'deni Korinito, tine Turöpimō ēdī dō rōkō'ɔ kina mola bo 'deni Mileto.

²¹ Tine opi rōyī tō kpe ndō 'dō kōmō zō bine gba kota kinza kpa dōlilī kōmō. Yubulō ni ti Pudēnitō ti Līnō ti Kola-wodiya umötō yi pili. Kina lōndō mōtō ga umötō yi gbī pili.

²² Nḅere Boko'ba koloma kō'bō tīyī. Lende kēyī abo koloma tiye pili.

Akugu 'Ba Pɔlo Zi TITO

¹ Ma Pɔlo mugu waraga nime ziiyi Tito. Ma bo ndɔbo 'ba Boko'ba gbi bo laja 'ba Yesu Kurisitö. Bo Boko'ba i'di ma 'deni to'do ndɔbo abo nime 'do tokonyi ya ame ga bo kigeli 'deni ne 'do ki'di dönni go lende kodoro abo, kina gbi tikali loma ame bo Boko'ba ko'doko zinni ne.

² Medii mo'do romöyi ma 'deni ti komo ki'di go didi ma nburunburu ma bo kedii ki'di zize. Bo Boko'ba o'do beti de, bo iya 'deni molo di bi tisaki mo 'do ti'di didi ma nburunburu zi bilaka abo ga.

³ Kina ame na 'deni ro kada ma laka mo, bo ileme lende 'ba didi abo tone 'deni zize. Lende 'ba didi nime Boko'ba bo tomzo ze di mi tole i'di 'deni zo, kose gomo 'do muwowo zi bilaka ma laki.

⁴ Ni Tito na ro kole 'ba gbagba ma mi ti'di do go lende 'ba Yesu Kurisitö. 'Bu ze Boko'ba ti Yesu Kurisitö bo tomzo ze di mi tole ko'do yei doyi ki'di lende keyi koloma tiyi.

Tito Bo Laja Mi Doyayi 'Ba Kurete

⁵ Mola yi mi Kurete 'do kileo go ndobo 'ba kanisa laka kina gbi 'do ki'di lobu 'ba do kanisa mi doligo mo ga pili. Kina kozo ma mose ziiyi tikali mo laka go lende 'ba ti'di lobu 'ba do kanisa.

⁶ Lobu 'ba do kanisa 'do kedii ro bilaka ame kinza bi ngoro 'ba lende moto romo. Kina 'do bo kedii gbi nge ti 'ja koto, ro bo ame kole abo ga kuwo do bo laka ki'di dönni go lende 'ba Yesu Kurisitö, tine gbi kinza wa moto ame 'do bilaka kususii lijje timo mi loma 'benni ne.

⁷ Lobu 'ba do kanisa 'do kedii ro bo ame kinza bi ngoro moto romo ne romöyi bo na ro bo konggo go bilaka 'ba Boko'ba. Kina 'do bo kedii ro bilaka ame kinza ro bo to'do mi lobu, ro bo tenyi welo ro 'diri. Kina kinza bo kinza gbi ro bo layi, ro bo ko'do ya ala gbi ro bo to'ja yamo ti kori ma kenyä.

⁸ Tine 'do bo kedii ro bo ko'do nba, ko'doko nge ro lende ma laka. Bo kedii ro bo ma ko'do lende de ro do rumo, tine

ro bo togbo do yida ro bo nge to'do lende laka ame Boko'ba ko'doko ne.

⁹ Kina 'do bo kedii ro bo ame kinda'ba laja laka 'ba Boko'ba kozo ma miyandi yi timo. Kori nime na ti ki'di bo ngii ko'bo toco bilaka 'ba kanisa ti akiyandi ma kodoro kina ti lende abo kodowe dokonyo ya ma kinza ko'doko lende 'ba Boko'ba de naga nima ngii.

¹⁰ Lobu 'ba do kanisa na 'do kedii kozo a nime te, romöyi ma konzi moto ga uwö do lende 'ba Boko'ba de, ngii ro bo 'bolu bo lende yawa. Bo 'bolu naga nime ma konzi mo ga di mi Yudayi.

¹¹ Lijje i'di kpa goli ma konzi moto ga 'deni kozo yaga di mi kori 'ba lende 'ba Boko'ba. Tine ziiyi 'do koboso kpa akiyandi kenyä 'benni nima koro yaga, ame lijje kedii ko'do nge to'ja yamo timo ne.

¹² Romöyi bo 'bosi 'benni moto 'ba Kurete iya 'deni tone te, "Bilaka 'ba Kurete lijje ngii ro bo beti, bo kpa gboro, bo tikapi ro kuruku ma kenyä."

¹³ Lende nime edi ro ma laka, kina miya ziiyi 'do kilende zinni ro ma kitigo 'do lijje kobö ti'di dönni go lende 'ba Boko'ba, kinza lijje koga kpenni de gomo.

¹⁴ Tine kinza lijje ki'di dönni de gbi go lende yawa 'ba Yudayi naga nima. Kina kinza lijje kuwo do ko'du ki'di 'ba bo kilagi lende kodoro 'ba Boko'ba naga nima de.

¹⁵ Lende ma ro domöyi bilaka naga nima na me. Bo ame 'deni ro ma koro komo Boko'ba, wa moto 'ba doligo nime inza kpe ma 'do ki'di bo ro ti'da di komo Boko'ba. Tine ya ma kinza ki'di dönni de go lende abo naga nima 'deni pili ro ti'da di komo bo. Lende 'benni ga 'deni kpaki ro ti'da kina dönni irasi roni 'deni lijje ikali lende ma laka de kpe.

¹⁶ Lijje idewo ronnii ro bo tikali Boko'ba tine ndobo 'benni ga ileme ngii lijje ikali bo Boko'ba de du te. Lijje uwö do Boko'ba de tine lijje ebe gbi to'do wa ma bo ko'ji naga. Kina ngii lijje o'bo de kpe to'do wa moto ro ma laka.

2

Akiyandi Ma Laka

¹ Tine nī 'bēyī iyandi lijē to'do wa ame kuti dōnī ti akiyandi laka 'ba Boko'ba nime ne.

² Ilende zi bilaka 'ba kanisa ame ga ro bulöbu ne 'do lijē kogbo do yida rōnni, ko'do a ma kodoro tine dē to'do wa ma ro do rumō. Kina 'do lijē ki'di dōnni go lende 'ba Boko'ba ti dōki'di koto gbī to'co bilaka kina tombi gomō kinza tola gomō.

³⁻⁴ Kina 'do kilende gbī zi 'ja löbu mo ga, lijē 'ba Boko'ba na, loma 'bēnni kö'bō ro ma laka. Kinza lijē kö'bō dē ro bo kore ala ro atoli 'ba layi. Tine zīnni tiyandi 'ja titi ti lende laka to'co mē'dē nni gbī ti kole 'bēnni ga.

⁵ Kina 'do lijē 'ja titi kogbo do yida rōnni ti kinza to'do yērī. Go lijē ko'do ndobo 'ba do liṅo 'bēnni ga na ro ma laka ti mī keyi gbī ti tuwō do mē'dē nni ga. Ame na ngi ti ki'di bilaka kiti'ja lende 'ba Boko'ba dē kpe.

⁶ Kina ilende gbī zi yōbi mo ga togbo do yida rōnni ga laka.

⁷ Tine nī 'bēyī 'do kö'bō ro bo kileme lende laka mī ako'do 'bi pili. Akiyandi 'bi i'di kēdi kinza 'bōlu kina gbī kinza lende yawa yimo.

⁸ Mī akiyandi pili ö'bō ti lende laka ame kinza bilaka ko'ja bi ngoro moto 'do kususu yi timo. 'Do bo kilagi lende ze naga nima romo kaya ngi kikali dē kpe tiya a ma kēnyē moto ti möyī ze.

⁹ Kina 'do kilende gbī zi bilaka 'ba kanisa ame ga ro bo ndobo zi ya moto ga ne. Kina laka 'do lijē kuwō do bo dōnni ga gbī to'do ako'doko mo ga pili kinza lende moto teyi.

¹⁰ Kina kinza lijē ko'bali wa mo ga dē gbī. Tine 'do lijē ko'do wa ame ga go kileme lijē ro bilaka laka zi bo dōnni ga mī ndobo ko'do 'bēnni ne. Kina ti kileme ngi akiyandi 'ba Boko'ba bo tomo ze di mī tolē nime ēdī ro lende laka.

¹¹ Miya te rōmöyī Boko'ba i'di lende keyi abo 'deni zi bilaka pili koyi bi koro bi koro tara. Rōmöyī ti lende keyi abo na me bo kōmo dokomali bilaka lesi 'deni pili di mī tolē.

¹² Bo ose 'deni zize 'do dodoke roze ti bēri di mī ako'do ti ako'doko 'ba doliṅo nime. Tine zize toloma mī doliṅo nime

togbo do yida roze. Kina gbī 'do do'doke lende laka toro Boko'ba.

¹³ Rōmöyī dēdike 'deni ti kōmo ki'di ti bi koda go kada laka ame 'do Yēsu Kurisito kileme ro bo ro löbu 'ba do wa pili ne. Bo na ro Boko'ba ze ame ro do kiteli, bo kōmo ze 'deni yaga di mī tolē ne.

¹⁴ Bo ölä 'deni tutē goze di mī lende kēnyē pili ti'di ze ro ma koro ro 'ba gbagba bo ga nge tōnyō go lende ko'do laka.

¹⁵ Oto ndose naga nime zi bilaka 'ba kanisa. Rōmöyī Boko'ba i'di közi kakpa 'deni zīyī toco lijē mī lende laka tamo dōnni go lende kēnyē. Tine nī kinza ki'di boto moto kudōli yi dē.

3

Loma 'Ba Bilaka 'Ba Kanisa

¹ Iya zi bilaka 'ba kanisa kinza lijē kola go tuwō do turu ni ti ya ma ti közi kakpa naga dē. Ma laka mo na 'do lijē koro ya naga nime. Kina 'do lijē kö'bō ṅburu ndo to'do a ma laka ame ga kēdi kiya zīnni to'do mo ne.

² Kinza lijē kiti'ja boto dē, ko'do 'diri dē gbī. Tine 'do lijē kokonyi bilaka pili gbī toloma ti kōmo kele.

³ Rōmöyī pa molo bine gba kinza dēdike ro 'ba Kurisito dolomake 'deni to'do lende do rumō doroke bilaka dē kina do'doke lende laka oto dē gbī yo. Dō'bōke eze nge to'do dokomali wa ame ga ro ako'doko 'ba yida roze ga ne. Dolomake 'deni bine ro bo ko'do lende kēnyē, ti mī kombi. Bilaka o'ji ze, kina ze gbī tara do'jike bilaka.

⁴ Tine kina me Boko'ba kileme ako'co abo 'deni gbī ti yēyī mo ame 'do bo kōmo ze di mī tolē.

⁵ Bo o'do 'deni go mī keyi abo tine inza du te go lende ko'do laka ze ga. Nyi Koto Laka abo urögō ze 'deni ro ma koro yaga di mī lende kēnyē ze ga ki'di ze 'deni tēdi ro wa la'ja.

⁶ Bo i'di Kurisito kōmo ze 'deni yaga di mī tolē, bo koja Nyi Koto Laka abo 'deni kulōwō kako kila'ba doze.

⁷ Lende keyi abo zize ro mbembē kina me bo ki'di ze 'deni 'do dēdike ro ma laka kōmo bo. Go kö'du mo na dikalike 'deni ti do'jake dīdi ma ṅburunburu ngi ro apötō.

⁸ Lende naga nime ro ma laka kina 'do koto tiya mo nduwë zi bilaka 'ba kanisa, kinza kudölu ra di do ya ma ki'di dönni 'deni go lende 'ba Boko'ba naga nima lijë könyö nduwë go to'do ndobo ma laka mi loma 'bënni ga ame 'do kokonyi bilaka moto ga gbi ro apötö.

⁹ Tine ni 'bëyi kinza konyonyo röyi de mi kowasa yawa naga nima ti lende 'ba titetë möyi bulöbu ma molo naga ro gögö. Kina gbi kinza kodo'bo röyi de ti bo kedï kamo ko'do 'diri go kö'du ki'di 'ba Musa naga nima. Lende naga nima pili ro kö'du yawa okonyi botö de koto te.

¹⁰ Odo bo moto kedï ame kedï ki'di bilaka 'ba kanisa ko'do lamo ro go rönni, ilende zi bo mo kola go to'do mo yaga. Odo bo kola gomo de ileki kiya gbi zi bo. Tine odo bo kö'bö nduwë to'do mo kinza kodo'bo röyi de kpe ti bo.

¹¹ Ikali 'deni, lijë bilaka ma kozo wa naga nima tara, ölu 'deni yaga di mi kori 'ba Boko'ba kina ako'do 'bënni ga ileme lijë 'deni ro bo lende kënyë.

Ndose Ma Nburunburu

¹² Medï mo'do toja Arotema motoga Tukikö kari ziyi yayi. Odo bo kömö 'deni opi röyi ndo kako zo Nikopoli. Römöyi medï mo'do tari toloma yayi mi kada 'ba bi këyi.

¹³ Kina 'do kopi röyi gbi tokonyi Zena bo toweli mi burë ni lijë ti Apolo. Odo lijë kedï ko'do tentyi di ziyi yayi ongo gönni laka 'do lijë kedï ti wa pili ma 'do kokonyi lijë mi lingere nima.

¹⁴ Iyandi bilaka ze ga 'ba kanisa laka to'do ndobo 'do lijë kokonyi ya ma kedï ro leri 'ba wa. Kina gbi kinza loma 'bënni kedï ra ngi ro yawa mi dolingo nime.

¹⁵ Löndö ame ga pili tö bine ne, umötö yi laka. Kina 'do kumötö ya ama ga yayi ro bo ki'di dönni go lende 'ba Kurisitö ko'zo ze kulöwö ne.

Lende këyi 'ba Boko'ba koloma tiye pili.

Akugu 'Ba Pɔlo Zi PILEMONA

¹ Ma Pɔlo bɔ koboso gɔ lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ mo tɔnɛ, ze ti Timatiyo na me dɛdɛ dugu waraga nime ziyi Pilemona, ni lɛpi ze ma dɔ'ɔ kulɔwɔ,

² gbɛ ti lɛmi ze Apiya ni ti Akipo bɔ ya lɛpi ze, kina gbɛ ti bilaka 'ba kanisa ame ga kɛdɛ kotɔtɔ dɔnni liɲɔ 'bɛ yayi ne.

³ Lende kɛyi ti yɛyi 'ba Bɔko'ba 'bu ze ti 'ba Yɛsu Kurisitɔ ɲere ze koloma kɔtɔ tiye.

Akɔ'ɔ 'Ba Pilemona

⁴ Mɛ mɔtu ma pili mɔ'bɔ tileki yɛɛ'di gɔyi zi Bɔko'ba ma

⁵ rɔmɔyi ti'di dɔyi gɔ lende 'ba ɲere ze Yɛsu muwɔ 'deni gbɛ ti akɔ'ɔ 'bɛ ma zi bilaka 'ba kanisa lɛpi ze ga pili.

⁶ Mumɔtu Bɔko'ba ki'di rɔ kodɔ'ɔ ze mɛ ti'di dɔze gɔ lende 'ba Kurisitɔ nime ko'de ɲgira'da 'ba akikali ma kalo ziyi mɛ wa ma laka naga pili ame kina 'deni zize 'dɔ to'dɔ mo dɔmɔyi Kurisitɔ ne.

⁷ Lɔndɔ ma, akɔ'ɔ 'bɛ i'di ma 'deni ɲgi mɛdɛ lɔ ti lɔɲɔ bi tiliya gɔ ame ni na kɔɔ bilaka 'ba Bɔko'ba 'deni le'jete kulɔwɔ mɛ lende laka.

Ndose 'Ba Pɔlo Zi Pilemona

⁸ Gɔ lende mo na ma bɔ lɔndɔ yi mɛ Kurisitɔ, dɛne 'dɔ mɛdɛ ɲgi rɔ dɔ kitɛwu ti'di kɔ'du mo ziyi 'dɔ to'dɔ wa ame ga gɔ ko'dɔ ne.

⁹ Ne tine akɔ'ɔ i'di ma 'deni 'dɔ moma'jo rɔma ziyi. Ma Pɔlo ame ma 'deni pele rɔ bulɔbu, kina ma rɔ dɔ kiteli mɔ ma 'deni mɛ maboso gɔ lende 'ba Kurisitɔ ne, ti mo'dɔ ɲgi tara.

¹⁰ Moma'jo rɔma ziyi gɔ lende 'ba Onesimo kole ma nime mɛdɛ moja kari ziyi yayi ne. Di dɔ zɲgiri nime mɛdɛ dɔmo mɛ maboso bine ne mileki ɲgi yaga rɔ 'bu zi bo.

¹¹ Kina kɔɔ ma tɔnɛ pa bo kinza pele mɔlo ziyi rɔ ɔtɔ ne, tine le'jete bo 'deni yaga rɔ a ma laka ziyi gbɛ zɔ.

¹² Toja bo kari ziyi yayi nime ɲgi kɔɔ kapa ma na 'deni kari.

¹³ Mo'dɔko 'dɔ ti'di bo koloma gbɔ gɔ bi 'bɛ tɔ bine tokonyi ma di mɛ maboso nime mɛdɛ 'deni yimo gɔ lende 'ba laja laka 'ba Kurisitɔ ne.

¹⁴ Tine kinza ma muwɔ lende 'bɛ gba titi mo'dɔko dɛ to'dɔ a mɔtɔ kinza lende ko'dɔ laka 'bɛ kɛdɛ ra ɲge gɔ ndose ma. Tine mo'dɔko 'dɔ ni na ko'dɔ ɛ'bɛ gɔ miyi.

¹⁵ Kina mɔtɔga gɔ ame bo kese 'deni titi mbowa yaga di rɔyi ne bo kileki gbɔ koloma nati ɲburu tiyi,

¹⁶ dɛ kpe nati rɔ atɔli tine 'deni yaga rɔ dɔ kiteli rɔ lɔndɔ. Bo 'deni ɲgi rɔ ame mɔ'ɔ kulɔwɔ ne. Kina ti kɛdɛ gbɛ tara ziyi rɔmɔyi bo di liɲɔ 'bɛ tine 'deni gbɛ yaga rɔ lɔndɔ mɛ Kurisitɔ.

¹⁷ Kina me ɔdɔ kiya te kikali ma ɲgi rɔ lɛpi yi, inda'ba bo kɔɔ ma na kinda'ba.

¹⁸ ɔdɔ bo kirasi a mɔtɔ ziyi ala bo ko'dɔ wali mɔtɔ momba dɔɲgo'do ma 'deni teyi, ti mopi ziyi.

¹⁹ Ma Pɔlo mɛdɛ mugu a nime ziyi te ti kɔzɔ, "Ti mopi ziyi." Dɛne ni Pilemona na gɔ kopi zɔ gɔ didi yi, ne miya dɛ tara.

²⁰ Lɔndɔ ma, mo'dɔko yi 'dɔ ko'dɔ kɔɔ a nime te zɔ mɛ mɔyi ɲere Yɛsu. Iyɛyi dɔki'di ma kɔɔ lɔndɔ mɛ Kurisitɔ tara.

²¹ Mikali ɲgi rɔ ma laka kɔɔ ame mugu waraga nime ziyi ne ti ko'dɔ ɲgi tara kina gbɛ rɔ dɔ kiteli.

²² Kina mɔtɔ gbɛ ileɲo rɔ zɔ ndɔ koda ma yayi. Rɔmɔyi mɔtɔga Bɔko'ba ti kuwɔ mɔtu 'be kileki ma zije yayi.

²³ Erapora ame gbɛ tɔ mɛ maboso bine gɔ lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ ne, oja mɔtɔ abo ziyi.

²⁴ Bɔ ndɔbo lɛpi ze ga Marako ni ti Aritaroko ti Dema ti Luka umɔtɔ yi gbɛ.

²⁵ Lende kɛyi 'ba Yɛsu Kurisitɔ ɲere ze koloma kɔtɔ tiye pili.

Akugu Zi EBERE

Lende 'Ba Boko'ba

¹ Pa tönë molo bine Boko'ba oloma 'deni ro tilende go a ma gege zi 'bu ze löbu ga mi konzi ti bo kumë lende ni.

² Tine ma giri nime mi kada ame 'deni ro nburunburu mo ne, kole abo ame bo ki'di 'deni ro bo do wa pili ne na bo koja 'deni kako kilende zize. Ti bo na me Boko'ba ko'ba wa pili 'ba dolinjo nime.

³ Bo na ro bi kopjo ma löbu 'ba Boko'ba, kinë bo ro kinë Boko'ba. Tigjo 'ba lende abo na me ki'di wa pili 'deni kedï kö'bö mi go bi mo ga. Bo ako 'deni kurögjo ze yaga di mi lende kënyë ze ga na me bo kari 'deni mitoro koloma do dori Boko'ba tigjo do kiteli.

⁴ Bo na Boko'ba ki'di 'deni mbiri löbu di do malayika ni kozo möyi ma ki'di do bo ro kole, ame kina mbiri di do möyi malayika ne.

⁵ Me malayika ma yala na Boko'ba kilende ra teyi kiya te, "Ni na ro kole ma. Tone ma na 'deni ro 'bu yi"? Me tönë 'do bo kiya gbï te, "Ti medï ro 'bu zi bo kina ti bo kedï ro kole ma," ne bo iya de go lende 'ba malayika ma koto moto.

⁶ Mi kada nima bo Boko'ba kedï ko'do 'deni toja kole dondende abo nime kako mi dolinjo bine ne, bo iya gbï te, "Malayika ma ga pili ti kilëlu bo."

⁷ Lende 'ba malayika abo ga 'ba Boko'ba na bo kiya kozo a nime te, "Boko'ba i'di lijë malayika abo ga ro lili, lijë bo laja abo ga ro pa'do."

⁸ Tine lende ma bo kiya go kö'du 'ba kole abo na te, "Ni Boko'ba, kitï 'bi ti kö'bö ro nburunburu, ko'do lende laka nburu mi nere löbu 'bi.

⁹ Ako'doko 'bi ro lende laka, o'ji lende kënyë. Go kö'du mo na me bo Boko'ba 'bi ko'do yi mbiri löbu ti lonjo mo kebe 'ba lepï yi ga."

¹⁰ Boko'ba iya gbï te, "Nere, ni o'ba wa pili 'deni di bi tisaki mo, dayayi ni ti mitoro köziyi na ko'ba.

¹¹ Lijë pili ti kote rönni tine ni 'beyi ti kö'bö nburu. Lijë ti köndë kozo bonjo,

¹² ti kukoku lijë kozo bonjo ngoro, kutë lijë ti ma la'ja. Tine ni 'beyi ö'bö te go bi mo, loma 'bi ote rönni de."

¹³ Malayika ma yala na Boko'ba kiya ra teyi te, "Oloma do dori ma bine nbo mi'di yi ka'da bo ya 'bi ga"?

¹⁴ Ne tine ndobo 'ba malayika ni 'deni ro wa'di? Lijë na ro bo ndobo zi Boko'ba, tokonyi ame ga kedï komo di mi tolë ne.

2

Konyi Löbu 'Ba Boko'ba

¹ Go kö'du mo nati zize 'do dogboke roze laka go lende laka naga nime duwoke ne kö'bö doze kinza debe dooko ra.

² Dogboke 'deni kö'du ki'di 'ba Boko'ba ma tönë ga malayika kuwöwö zi 'bu ze löbu ga ne ro ma kodoro. Kina me lijë ame ga pili kinda'ba de ala kuwö domo de ne ndoro mo asi 'deni rönni.

³ Tine ze ma 'beze ti domoke tondo do kiya te debe dilagike konyi löbu 'ba Boko'ba nime bo komo ze 'deni ti kole abo di mi tolë ne ra yaga? Nere Yesu na kuwöwö lende nime 'deni dogba. Kina me lijë ya ma kuwö di kpa bo mo ga ileme 'deni zize ma kedï ro ma kodoro.

⁴ Kina Boko'ba ileki gomo 'deni gbï teyi, edi ro ma kodoro. Bo o'do go koto ma konzi 'deni, bo koza Nyi Koto Laka abo zize kozo ma bo kiteri.

Bo Dolinjo

⁵ Tine malayika na de bo ki'di ro bo dolinjo nime 'de kedï kako ne, ame medï mugu lende mo ziye ne.

⁶ Römöyi ugu 'deni mi go bi moto mi buku 'ba Boko'ba yayi, iya te, "Bilaka lesi mo ga lijë wa'di ga na yo 'do ni Boko'ba komeri lende 'benni, ki'di kozo röyi?"

⁷ Tondo kileki tigjo 'benni ngi nge toti titiyi di zi 'ba malayika ni? Tine odo ro löbu 'deni dönni ti lende koro mo,

⁸ ki'di lijë ro bo do wa pili."

Iya rönni 'deni bine tegë, "Boko'ba i'di bilaka lesi 'deni ro löbu 'ba do wa pili," kinza kola ma koto yaga. Ne ma giri nime donjo 'deni bilaka lesi inza ti közi kakpa do oto pili na me nati.

⁹ Tine Yēsu na do'ja 'deni kinda'ba rɔ löbu ni ti lende koro mo gɔ gomo nime bo kombi mi tölē abo ne. Tondo te yɔ na Boko'ba kileki bo ngi nge tōti titiyi di zi malayika ni ngi kinza tigo 'do bo kölē gɔze bilaka pili.

¹⁰ Bo Boko'ba na ko'ba wa pili ki'di gbi kēdi koloma kō'bō mi gɔ bi mo ga. Kina ēdi ngi rɔ ma laka 'do bo ki'di Yēsu kinda'ba rɔ löbu ma laka abo ti tombi gomo. Römöyī Yēsu ɔmɔ kole ma konzi 'ba Boko'ba 'deni ko'de kako mi löbu abo.

¹¹ Bo na ki'di ze 'deni rɔ ma kɔpɔ rɔ bilaka 'ba Boko'ba. Kina me ze pili 'deni rɔ kole 'ba 'bu kɔtɔ ti bo. Gɔ lende mo na tidēki ze rɔ löndö inza kaya rɔ bo.

¹² Kɔzɔ ame bo kiya te, “Boko'ba, ti miya lende 'ba löbu 'bi zi löndö ma ga. Ti milēlu yi mi kpa kotɔto 'bēnni.”

¹³ Bo iya gbi te, “Ti mi'di dɔma gɔ lende 'ba Boko'ba.” Kina bo kiya gbi te, “Ma na me bine ti kole ame ga Boko'ba ki'di 'deni zö ne.”

¹⁴ Tine kɔzɔ ame ze kole mo ga nime rɔ bilaka lesi yida rɔze te ti roma teyi ne, gɔ kō'du mo na me Yēsu kako 'deni rɔ bilaka lesi kɔzɔ ze te 'do bo kölē gɔ bo kicaca do tigo 'ba Satani bo do tölē tönē yaga

¹⁵ 'do kope ze yaga rɔ do ngölö di mi loma tö'bō nburu rɔ atoli ze nime bine di zi tikere 'ba tölē ne.

¹⁶ Dikali 'deni malayika na dē bo kokonyi. Römöyī ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, “Kupö Abarayama ga na bo kokonyi.”

¹⁷ Omba kina me ki'di 'do bo kako gbi kɔzɔ kinē ze löndö bo ga te ne 'do bo kēdi ti mi kēyi ti mi konmi to'do ndɔbo 'ba Boko'ba laka rɔ bo akumu ma löbu 'do ki'di Boko'ba kola bilaka abo ga gɔ lende kēnyē.

¹⁸ Bo ti kɔ'bo tokonyi ma Satani kēdi kiyari naga 'deni ngi römöyī iyari gbagba bo 'deni gbi tara bine bo kombi gomo mo.

3

Yēsu Ni Ti Musa

¹ Kina ti kpe löndö ma ga ame pili Boko'ba kidēki ye 'deni rɔ 'ba bo ga ne, omerike lende 'ba Yēsu nime Boko'ba koja 'deni zize rɔ bo akumu ma löbu dutike 'deni gɔ lende mo ne.

² Ndɔbo ame Boko'ba ki'di bo teyi ne bo o'do 'deni laka kɔzɔ 'ba Musa ame ko'do liɲɔ 'ba Boko'ba ne tara.

³ Tine rɔ löbu ma 'ba bo mbiri kebe 'ba Musa kɔzɔ ame rɔ löbu 'ba bo kubö rɔ na mbiri kebe 'ba rɔ mo ne tara.

⁴ Rö pili ēdi ti bo kubö mo ga teyi. Tine Boko'ba na ki'di wa pili mi doliɲɔ nime.

⁵ Musa o'do ndɔbo 'deni laka kɔzɔ 'ba bo laja tara liɲɔ 'ba Boko'ba bo kileme wa ma Boko'ba kēdi kuwöwö kada mɔto.

⁶ Tine Kurisitö o'do ma 'ba bo 'deni laka kɔzɔ kole 'ba bo liɲɔ ame bo na mbiri do liɲɔ nima ne. Kina ze na ti dēdi ke ngi mi liɲɔ abo ɔdo kiya te dö'böke ngi ti mi kēddi ti'di dɔze gomo ma dēdi do'jake yēyi di zi Boko'ba.

Lömu 'Ba Boko'ba

⁷ Kina kɔzɔ ma tönē Nyi Kɔto Laka kiya te, “Mi kada nime tōne ɔdo kuwöke mugu bo Boko'ba kilende ziye

⁸ kinza kō'böke dē rɔ minyi kɔzɔ 'ba 'bu ye löbu tönē ga bine kilagi Boko'ba di yi mökö kudöli bo ne.

⁹ Boko'ba iya 'deni te, ‘Lijē o'ja wa ma mo'do zinni mi kɔmɔ kɔɔ 'butē sowo pele tine lijē udöli ma 'biri.

¹⁰ Gɔ lende mo na yimö kata rōnni miya te, “Lijē uwö dɔma dē, lijē kō'bō ngi nburu rɔ tɔɔ yaga di mi kōri ma.”

¹¹ Kina yimö kata ngi mulömu rɔ dōki'di kata miya te, “Lijē inza kɔdo du te mi bi 'ba rɔ kindawo ma.” ’ ’

¹² Kina me ti löndö ma ga, ongoke roye laka kinza ni mɔto kinda'ba dōki'di kölu dē, ame kēdi ki'di yi ni mɔto kō'bō ngi kinza ki'di döyi kpe gɔ lende 'ba Boko'ba kebe za kanji mökö di rɔ Boko'ba bo didi ne.

¹³ Rɔ kɔmɔ löndö löbu nime pili ɔdo kēddike gba mi kada mo tönē Nyi Kɔto Laka kēdi kidēki rɔ “Tōne” ne, ö'böke tɔɔ mi kēddi rɔ gɔ roye tö'bö mi kōri 'ba Boko'ba kinza lende kēnyē kɔɔ yi ni mɔto ra kɔwɔ yaga ki'di yi rɔ minyi.

¹⁴ Di bi tisaki mo di'dike dɔze 'deni ngi gɔ lende 'ba Boko'ba kinza a mɔto ma rɔ ma kilikö yimo. Kina ɔdo dö'böke ngi nduwē tara rɔ nburunburu mo dēdi ke 'deni rɔ lepī ma laka zi Kurisitö.

¹⁵ Lende nime iya rōni 'deni te, “Mi kada nime tōne ɔdo kuwöke mugu bo

Boko'ba kilende ziye, kinza kö'böke dë ro minyi kozo 'ba 'bu ye löbu tönë ga bine kilagi lende 'ba Boko'ba ne."

¹⁶ Tine yë mo ga na ro bo kuwö lende 'ba Boko'ba mo naga nime kebe kilagi ne ya? Lijë na ro ya ame ga pili Musa kokoko koja yaga di Ezipeto ne.

¹⁷ Yë ga na mi Boko'ba kata romo komo koo mo 'butë sowo ne ya? Lijë bilaka kotokoto naga nime na. Go lende kënyë 'bënni na lijë köle ngi pili kote dönni yi mökö yayi.

¹⁸ Ne ame Boko'ba kulömu lijë kiya te, "Lijë inza kodo mi dayayi ma ame 'do mi'di lijë kindawo rönni di teyi ne," yë ga na bo këdi kiya? Lijë bilaka kotokoto naga nime na gbi römöyï lijë uwö do bo dë.

¹⁹ Kina me dikalike 'deni a ma kota lijë kinza ki'di lijë kodo dë mi yayi nima na ro tilagi ti'di dönni go lende 'ba Boko'ba.

4

¹ Kina me Boko'ba kose 'deni zize bine te bo ti ki'di ze dodoke mi bi 'ba ro kindawo. Kina ti ongoke roye laka kinza ni moto kari kolo'bo 'beyi ra kori kinza ma kodo yimo.

² Römöyï ze duwöke lende 'ba Boko'ba 'deni gbi kozo 'bënni 'ba 'bu ze löbu tönë ga. Tine tuwö mo nge tara okonyi lijë dë römöyï lijë i'di dönni dë gomo. Kina me lijë mo nime ömö ga dë mi bi 'ba ro kindawo mo tönë.

³ Ze ma di'dike doze go lende abo 'ba Boko'ba naga ze na dömöke 'deni teyi, kozo ma bo kiya tönë te, "Yimö ata rönni mulömu lijë te, 'Lijë inza kodo mi dayayi ma ame 'do mi'di lijë kindawo rönni di teyi ne.'" Tine bo ote ndobo abo ga 'deni pili mi kada 'ba to'ba dolinjo.

⁴ Römöyï ugu 'deni mi go bi moto mi buku 'ba Boko'ba yayi go kö'du 'ba tö'dö do modomoriyö iya te, "Mi tö'dö do modomoriyö Boko'ba indawo ro bo 'deni di pötö ndobo pili abo ga."

⁵ Kina me kileki kiya go lende 'ba ro kindawo nime 'bowu gbi te, "Lijë inza kodo mi dayayi ma ame 'do mi'di lijë kindawo rönni di teyi ne."

⁶ Lijë ma dogba mo naga nime kuwöwö lende naga nime zinni ne odo ga dë du te mi go bi 'ba ro kindawo nima go lende kinza kuwö 'bënni. Ola 'deni zi ya moto ga na 'do kodo teyi.

⁷ Kina me Boko'ba koza kada moto 'deni kidëki möyï mo ro "Tone" ki'di Dawidi kilende gomo tönë bine di pötö komo koo konzi 'deni kiya te, "Mi kada nime tone odo kuwöke mugu bo Boko'ba kilende ziye, kinza kö'böke dë ro minyi."

⁸ Ne ma kiya te Yësuwa këdi kokoko bilaka naga nima ra kömö mi go bi 'ba ro kindawo mo nime dëne Boko'ba inza kiya lende 'ba kada moto kpe.

⁹ Dëmba tine, go bi 'ba ro kindawo 'ba Boko'ba ëdi ë'bëni ka ro ma sari koda ma 'ba bo ga.

¹⁰ Bo ame kari 'deni kodo teyi ne ti kindawo röni ngi di pötö ndobo pili kozo 'ba Boko'ba.

¹¹ Kina ti dogboke roze laka 'do dömöke go bi nima tindawo roze kinza ni moto kebe koco ra yaga go lende kinza kuwö kozo 'ba 'bu ze löbu ga tönë bine ne.

¹² Römöyï lende 'ba Boko'ba na ro didi kitigo kiteli kulu ma kapa ame këdi kirati bi ngi koke moro 'ba mi ti kpa domoso ni pili yaga ne. Bo ote go meri ti ako'doko 'ba mi doki'di bilaka 'doyi.

¹³ A moto inza di mi löngö wa naga nime bo ko'ba ne ro ma kusu di komo bo Boko'ba. Wa pili yaga bi koro zi bo. Bo na ti kari kititi kpeze pili go ni moto kiyeti go ako'do 'bi.

Bo Akumu Ma Löbu

¹⁴ Ne kinza dolake go wa ame di'dike doze 'deni gomo ne dë kpe. Römöyï le'jete dedike 'deni ti bo akumu ma löbu ame kari 'deni nbö mitoro zi Boko'ba, omba kina ro kole abo Yësu.

¹⁵ Bo bo akumu ma löbu 'beze inza ngi tara komeri a moto ro tikenme ze dë. Tine dedike 'deni ti bo akumu ma löbu ame Satani kopi röni 'deni gomo kiyozo konya döni, ko'do a moto ro lende kënyë dë ne.

¹⁶ Kina dakoke ti ro do ngölö komo bo Boko'ba 'do bo konggo lisa 'ba roze, ko'do mi këyï zize kokonyi ze mi kada mo ame odo kömö 'deni doze.

5

¹ Bọ akumu ma löbu pili igeli di mi löngö bilaka lesi ki'di to'do ndobo 'ba Boko'ba go ya ma laki pili, to'de kpa közi ti akumu tojma mo zi Boko'ba go lende kënyë 'bënni ga.

² Lijë gbï ro bilaka kinza tigo, tine lijë ikali gbï tiliya rönni zi ma rumö kölu 'deni kinza kikali a moto ro lende 'ba Boko'ba de naga.

³ Lijë bọ akumu ma löbu ni gbï ro bọ lende kënyë kina lijë këdi ko'de akumu gbï go lende kënyë ma 'bënni ga koto ti 'ba bilaka ma laki.

⁴ Boto moto i'di roni de go doni ro bọ akumu ma löbu. Boko'ba na këdi këdeki wa mi ndobo nime kozo ame bo këdeki Arona ne tara.

⁵ Kina gbï tara Kurisito na de ki'di ro bo mi löbu nime tedi ro bọ akumu ma löbu. Tine Boko'ba na kiya zi bo te, "Ni na ro kole ma. Tone ma na 'deni ro 'bu yi."

⁶ Mi akugu moto gbï yayi bo iya te, "Ti ko'bo ro bọ akumu ma nburunburu kozo 'ba Malekisedeke."

⁷ Mi kada 'ba loma abo 'ba Kurisito mi dolinjo bine bo oma'jo ro bo 'deni zi Boko'ba ro ma kembe ti monjo romoyi Boko'ba na ko'bo tomo bo di mi tole. Akititi abo ga Boko'ba uwö 'deni ngi romoyi bo uwö do Boko'ba.

⁸ Bo pele ro kole 'ba Boko'ba tine mi gomo nime na bo kikali ngi tuwo do Boko'ba na tondo.

⁹ Kina odo bo kikali 'deni laka tara tine bo na 'deni kileki yaga nati ro ngira'da 'ba tomo di mi tole ma nburunburu zi ma kuwo do bo naga.

¹⁰ Kina me Boko'ba këdeki bo 'deni ro bọ akumu ma löbu kozo 'ba Malekisedeke.

Lende 'Ba Do Koto

¹¹ Medï ti lende nbanj 'do tiya mo ziye go ko'du nime tine a mo bi 'ba tiyëti mo ziye pele inanja ma 'deni romoyi kpe doye irindi kulowo.

¹² Dene a nime tone molo bine ne kpe na 'deni le'jete keddi kiyandike ya moto ga 'bato. Ne 'bowu o'dokoke gba 'do bilaka na kiyandi ye ti bi tisaki 'ba lende 'ba Boko'ba nime. Kpe 'deni ngi ka ro kole kuru ame kikali tonyo a ma kitigo de këdi kulu ma 'bëni gba ro mba ne.

¹³ Bọ ame gba ro kole kuru këdi kulu 'bëni nge ro mba ne ikali a ma laka de mi loma 'bëni.

¹⁴ Tine akonyo ma kitigo nge zi bulöbu ame kinene do wa naga nime 'deni 'doyi mi loma abo kikali ma laka ti ma kënyë mo ne.

6

¹ Kina ti, dolake dozoli 'ba akiyandi 'ba Kurisito tone ga toti titi goze deseke te mbowa dogba mi 'ba bulöbu. Akiyandi ma dogba tone kiya roni bine ro do koto di mi lende ma yawa ti'di do go lende 'ba Boko'ba

² ti bapatisi ni ti közi ki'di 'ba yeyi mo ti todo 'ba toku yaga di mi tole ti kada 'ba bure ma ro nburunburu ne minza kpe mileki miyandi gomo teyi ziye.

³ Tine deseke mbowa dogba. Kina odo Boko'ba ko'doko ngi zize wa nime na ti do'doke.

⁴ Ne 'bënni lijë ame ga kebe koga kpenni 'deni go Kurisito ne kori moto inza kpe zinni toto donni timo. Romoyi pa tone bine lijë oloma 'deni mi bi kopo 'ba Boko'ba. Kpa kozimo ga lijë o'ja 'deni gbï, kodo Nyi Koto Laka donni koto tize.

⁵ Lijë kikali laka 'ba lende 'ba Boko'ba 'deni gbï yaga ti tigo 'ba nere löbu abo ame këdi kako ne.

⁶ Tine pele te lijë ebe 'bowu koga kpenni gomo yaga ro do domo. Kori moto inza kpe zinni nati ma 'do lijë koto donni timo, lijë na 'deni këdi ro tutoti kole 'ba Boko'ba këdi kodo laja romo.

⁷ Ikalike 'deni, yayi ame këdi kuwe mini 'ba toro ma këdi ka'di koja akonyo zi bilaka ma korodo mo ga ne na ti yeyi di zi Boko'ba.

⁸ Ne yayi ame kebe koja ma 'bëni ro kono ni ti wuru ne ngi ro a yawa. Usöno 'deni konjma yaga ti pa'do.

⁹ Ne kpe löndö ma ga ma mo'o ye kulowo naga nime, kozo ame dedi dugu wa naga nime pele kulowo ro ma kata ziye te ne dikali ngi kpe eddi karike ti kori ma laka ame ro 'ba tomo di mi tole ne.

¹⁰ Bure ko'do abo 'ba Boko'ba na ro ma kodoro. Bo inza ki'di konyi 'be tone ko'doke zi bilaka abo ga nduwe gba ko'ja

kabate ne kudölu di do bo römöyü ileme ngi ɔ'oke bo.

¹¹ Ma diteri 'beze kulöwö ziye ni mato önyö nburu gomo kozo a nime te 'do kari ko'ja kpa közimo tönë ga keddä ti komo ki'di gomo ne ngi pili.

¹² Kinza ko'do tikëpi dë, oloma kozo ya ma ki'di dönni 'deni go lende 'ba Boko'ba ti mi keddä naga tara ame lijë na ko'ja yëyi tönë Boko'ba kulömu molo ti'di mo 'deni ne.

Yëyi 'Ba Boko'ba

¹³ Mi kada nima Boko'ba kiya te bo ti ko'do yëyi zi Abarayama ne bo o'do lömu 'deni teyi. Tine a mato inza mbiri di do bo Boko'ba 'do bo kulömu ro bo timo. Go kö'du mo na bo kulömu ti möyi bo Boko'ba.

¹⁴ Bo iya te, "Ti mo'do yëyi ma laka ziyi. Kupö yi kara konzi."

¹⁵ Tine Abarayama oloma ngi gomo kowo liya ti mi keddä nbö bo ko'ja yëyi nima Boko'ba kulömu zi bo ne.

¹⁶ Kina me ma 'beze 'ba bilaka ɔdo dëdi do'doke lömu möyi ame mbiri löbu di doze ne na debeke tulömu roze timo tote lende pili.

¹⁷ Kina Boko'ba kulömu ro bo gbï tara go wa ame ga bo kiya ne 'do lijë ame ga pili kedi ko'ja yëyi abo ne kikali ngi bo inza kpe kuyi mi lende abo.

¹⁸ Kina me 'deni yëyi 'ba Boko'ba ileme rönï 'deni nati laka ti wa riyö, lende kiya ni ti lömu abo 'ba Boko'ba. Wa riyö naga nime beti inza yimo kina bo uyï yimo dë gbï. Kina me ze ma dirinake 'deni toma konyi di zi bo Boko'ba naga oco mi keddä 'deni zize tö'bö ti komo ki'di go yëyi nima.

¹⁹ Ze 'deni ti komo ki'di go yëyi nime Boko'ba kiya te bo edi ki'di zize ne. Komo ki'di ze gomo na 'deni ro lösi ame kosi didi ze romo kinza darike ra kpe bito di ro bo Boko'ba. Komo ki'di ze nime na kinda'ba ze 'deni ngi koto ze nbö gönyï bongo 'ba mi rö löbu 'ba Boko'ba tado mi bi ma koro kulöwö mo.

²⁰ Römöyü bo mato ari 'deni molo dogba komoze yayi. Omba bo na ro Yësu ame 'deni ro nburunburu ro bo akumu ma löbu kozo 'ba Malekisedeke ne.

7

Malekisedeke, Bo Akumu

¹ Malekisedeke nime na tönë molo bine ro nere 'ba Salema kina bo gbï ro bo akumu 'ba Boko'ba ma mitoro. Bo ari kurë do Abarayama ko'ja Abarayama kedä kileki di bi ta'da nere mato ga bo ko'do yëyi zi Abarayama.

² Kina Abarayama koza kapa ma 'butë 'ba wa ma bo kolo di mi ya nima ngi ki'di zi Malekisedeke. Möyi Malekisedeke nime 'jo mo tégë, "Nere 'ba lende laka." Kina bo gbï ro nere 'ba Salema ame kiya te, "Nere 'ba lende këyi."

³ Bo ngi kozo kole 'ba Boko'ba tara kö'bö ro bo akumu ro nburunburu. 'Bu bo ni ti ma bo lende mo iya rönï dë boto kuwö gbï ti 'ba 'bu bo löbu ga. Töyö bo ti tolë abo boto ikali dë gbï.

⁴ Ikalike 'deni Malekisedeke ro löbu ma do kiteli römöyü Abarayama yi lingi ze i'di kapa ma 'butë 'ba wa ma bo kolo di mi ya teyi.

⁵ Tine kupö e'be Lëwë ame ga 'deni ro bo akumu ne lijë na kö'du ki'di 'ba Musa kigeli 'deni 'do kireke kapa ma 'butë 'ba wa di zi Yudayi lepï nnï ga. Kina ma lijë koloma ro tireke wa di zi bilaka ame ga ngi ro löndö lijë ga ne ko'ja lijë pili aa ro kupö koto 'ba Abarayama nime.

⁶ Tine Malekisedeke ame kinza 'ba bo ro kupö e'be Lëwë ga ne ogba kapa ma 'butë 'ba wa di zi Abarayama, bo ko'do yëyi zi Abarayama mo tönë Boko'ba kiya to'do yëyi teyi ne.

⁷ Ne dikalike 'deni ro ma laka bo ko'do yëyi na mbiri kebe bo ma ko'do yëyi teyi.

⁸ Ne ma 'ba bo akumu ni lijë ame gbï ro yida 'ba tolë ne na kedä kireke wa di zi lepï nnï ga. Ma 'ba Malekisedeke mo tönë bo kogba kapa ma 'butë 'ba wa di zi Abarayama ne, ugu yayi iya te, bo ö'bö ngi ro nburunburu.

⁹ Tine ti kiya rönï te, kapa ma 'butë 'ba wa nima Abarayama ki'di ne lijë kupö e'be Lëwë ame ga ro bo akumu kedä kireke wa di zi bilaka ne kopi 'ba gbagba lijë ga gbï zi Malekisedeke.

¹⁰ Römöyü mi kada nima Abarayama kondoso ti Malekisedeke ne öyö 'bu nnï

löbu Lëwë dë gba, tine Lëwë ëdi gba rɔ 'bö mī yida rɔ Abarayama.

Bɔ Akumu Mɔtɔ Gbī Kɔzɔ Malekisedeke

¹¹ Bɔko'ba i'di kɔ'du abo zīnnī Yudayi ti bɔ akumu naga nime di mī kupō lijē e'be Lëwë ne. Ne ma kiya te a mɔtɔ kɔmɔ dë gba mbowa yaga di mī ndɔbɔ 'bënnī lijē bɔ akumu naga nime dëne Bɔko'ba inza koja bɔ akumu mɔtɔ kpe 'beri di gɔ dɔtumū ma 'ba Arona ni e'be Lëwë mo naga nima. Ne ɔngɔ bo oja kako kɔzɔ Malekisedeke.

¹² Kina me dikalike 'deni kɔzɔ ame koja bɔ akumu ma la'ja 'deni ne omba kɔ'du ki'di ma la'ja ako 'deni gbī.

¹³ Römöyī ɲere ze mo nime kugu lende naga nime gɔ kɔ'du mo ne, bo abo di mī dɔ kupō mɔtɔ 'beri. Kupō lijē inza molo rɔ bɔ akumu.

¹⁴ Ikali 'deni pili laka bo di mī kupō e'be Yuda. Dɔ kupō nime tönē mī ti'di bɔ akumu ni bine ne Musa iya möyī mo dë.

¹⁵ Kina me kowasa tönē ikala rōnī 'deni laka mo kinda yaga gɔ ame bɔ akumu ma kɔzɔ Malekisedeke mo tönē kako 'deni ne.

¹⁶ I'di bo dë rɔ bɔ akumu gɔ dɔ kupō bo tine gɔ tigo 'ba dīdī abo ame kote rōnī dë ne.

¹⁷ Römöyī ugu 'deni iya te, “Ti kɔ'bö rɔ bɔ akumu ma ɲburunburu kɔzɔ 'ba Malekisedeke.”

¹⁸ Kɔ'du ki'di ma molo tönē inza ti tigo kina me kiyese 'deni yaga.

¹⁹ Römöyī kɔ'du ki'di ma molo 'ba Musa mo nime ileŋɔ ɔtɔ dë. Tine na me Bɔko'ba ki'di a ma laka 'deni zize ti'di kɔmɔze gɔmo ame kina kɔ'de ze 'deni ɲgɔsi 'de rɔ Bɔko'ba ne.

²⁰ Kina a mɔtɔ ëdi 'deni gbī bine rɔ lömu 'ba Bɔko'ba. Lömu ma te inza mī ti'di lijē bɔ akumu ma laki naga nima tönē bine ne.

²¹ Tine i'di Yësu 'deni rɔ bɔ akumu ti lömu ame kulömu kiya te, “Ma ɲere Bɔko'ba mo'dɔ lömu ma 'deni kina minza kpe muyī yimo. Ti kɔ'bö rɔ bɔ akumu ma ɲburunburu.”

²² Na me lömu ame Bɔko'ba kɔ'dɔ 'deni tize gɔ Yësu ne ebe ma tönē bo kɔ'dɔ ti ya ma dɔgba tönē ga bine ne 'deni.

²³ Kina mɔtɔ gbī lijē bɔ akumu ma tönē ga bine ne ɲgī ɲbanī römöyī mɔtɔ ga ö'bö

tölē ɲgī nduwë koto gɔ ndɔbɔ mo dë kɔwo yɔ.

²⁴ Ne ma 'ba Yësu bo ö'bö ɲgī rɔ ɲburunburu, bo olɔlɔ ndɔbɔ pötö bo dë ki'di zi bɔtɔ mɔtɔ.

²⁵ Kina me bo ö'bö 'deni ɲgī ndö 'dɔ tɔmɔ ame ga pili kako 'deni zi Bɔko'ba gɔ kɔ'du abo ne. Bo oloma 'deni ɲgī kɔ'bö ɲburu tititi Bɔko'ba gönñi.

²⁶ Tine Yësu na 'ba bo rɔ bɔ akumu ma löbu ame kɔ'bɔ ɲgī 'dɔ tokonyi ze mī kɔtɔ yaga. Römöyī bo na kɔtɔ laka a mɔtɔ rɔ lende kirasi inza mī bo. Loma abo 'beri di gɔ ma 'beze, ze bɔ lende kënyë ni. Kina me koja bo 'deni di mī tölē kari koloma mitorɔ.

²⁷ Bɔ akumu ma löbu ma laki pili ö'bö tumu akumu rɔ kɔmɔ lëndö zi Bɔko'ba. Akumu ma dɔgba mo gɔ lende kënyë ma 'ba gbagba lijē ga tine ma di gɔmo na 'jaa gɔ lende kënyë 'ba bilaka ma laki. Ne ma 'ba Yësu inza mī riyö tara. Bo umu akumu ma 'ba bo ɲge mī kɔtɔ ɲburu rɔ yida rɔ bo gɔ lende kënyë 'ba bilaka pili.

²⁸ Kɔ'du ki'di ma 'ba Musa tönē i'di ma kinza tigo naga ɲgī rɔ bɔ akumu ma löbu. Tine ma di pötö mo na Bɔko'ba kɔ'dɔ kole abo ɲgī rɔ bɔ akumu ma löbu ti lömu. Bo na koja kole abo ame ɲgī mī kɔtɔ rɔ ma laka rɔ ɲburunburu ne.

8

Yësu, Bɔ Akumu Ma Löbu

¹ Ame na rɔ 'jɔ 'ba wa ame ga pili mëdī miya ziye ne. Ze le'jete dëdike 'deni ti bɔ akumu ma löbu ame kari 'deni koloma mitorɔ dɔ dörī Bɔko'ba tigo dɔ kiteli.

² Bo na rɔ Yësu. Bo ëdi kɔ'dɔ ndɔbɔ ma 'ba bo mī rö ame mo ɲgī ko rɔ 'ba Bɔko'ba ne. ɲere Bɔko'ba na ko kubö abo, inza rɔ ma kɔ'dɔ 'ba bilaka lesi.

³ Bɔ akumu ma löbu pili i'di lijē 'dɔ kɔ'de akumu ti kpa kōzimo ga zi Bɔko'ba. Kina me dikalike 'deni bo bɔ akumu ma löbu ma 'beze ëdi gbī ti a mɔtɔ ti'di mo zi Bɔko'ba.

⁴ Ma bo këdī koloma ra kɔ'bö mī dɔliŋɔ bine dëne bo inza rɔ bɔ akumu römöyī bɔ akumu mɔtɔ ga ëdi 'deni gbī molo bine, ame këdī kɔ'de kpa kōzi ki'di zi Bɔko'ba kɔzɔ ma kɔ'du ki'di mo kiya ne.

⁵ Tine ndɔɔ ma 'bɛnni 'ba bɔ akumu ame ga bine ne dɔ mbɛli 'ba ame 'dɛ mitorɔ ne na ka kɔɔ 'ba Musa tɔnɛ ne. Mɛ kada nima 'dɔ Musa ko'dɔ rɔ kilaka zi Bɔko'ba ne, Bɔko'ba iya zi bo te, "Onɔ laka 'dɔ ko'dɔ kɔɔ wa ma tɔnɛ mileme zii di dɔ dɔku bine ne."

⁶ Tine ma 'ba Yɛsu ndɔɔ 'ba bɔ akumu nime ki'di zi bo ne na mbiri rɔ dɔ kiteli di dɔ 'ba bɔ akumu mɔɔ ga nima gbɛ kɔɔ ame lɔmu 'ba Bɔko'ba ame bo ko'dɔ zize na kulɔwɔ mbiri di dɔ ma tɔnɛ 'ba Musa ne tara. Rɔmɔyi ɔɔ 'deni pili dɔ yɛyi dɔ kiteli ma 'dɔ Bɔko'ba ko'dɔ zize.

⁷ Ne ma kiya te a mɔɔ kɔmɔ dɛ mbowa di mɛ lɔmu ma dɔgba nima bo ti ko'de ma la'ja nime gbɛ 'bɔwu gɔ wa'di?

⁸ Tine nɛre Bɔko'ba o'ja lende ma kɔmɔ di zinni lijɛ bilaka abo ga na ma 'dɔ ki'di bo kiya lende rɔnni te, "Kada mo ti kɔmɔ 'deni ame gɔ mo'dɔ lɔmu ma, ma la'ja tinni lijɛ bilaka ma ga Yisarele gbɛ ti e'be Yuda.

⁹ Tine ame inza kpe kɔɔ lɔmu ma tɔnɛ mo'dɔ bine ti 'bu nni lɔbu ga ne, mɛ kada ma minda'ba kɔzinni moja lijɛ yaga di Ezipeto. Lɔmu ma ame mo'dɔ tinni ne lijɛ ebe kɔɔ dɛ dɔmo na milagi lende 'bɛnni nɔi yaga.

¹⁰ Tine lɔmu mo tɔnɛ 'dɔ mo'dɔ tinni lijɛ Yisarele kada mɔɔ ne na me. Ti mɛ'di kɔ'du ki'di ma kɔɔ dɔnni koloma mɛ dɔki'di lijɛ. Ti mɛdi rɔ Bɔko'ba 'bɛnni kina lijɛ ti kɛdi rɔ 'bama ga.

¹¹ Bɔɔ mɔɔ inza kiyandi lɔndɔ ala lɛpi ni mɔɔ kpe 'dɔ tikali ma Bɔko'ba. Rɔmɔyi lijɛ pili rɔ gɔnni, ma titi ti ma lɔbu pili rɔ gɔmo ti kikali ma nɔi.

¹² Kina ti mola lijɛ gɔ lende kɛnyɛ 'bɛnni ga dɔma kudɔlu yaga di gɔ lende kirasi 'bɛnni ga pili."

¹³ Mɛ lende kiya 'ba Bɔko'ba gɔ lɔmu ma la'ja nime bine i'di lɔmu ma dɔgba tɔnɛ nɔi kinda yaga rɔ ma mɔlo. Kina me wa ame 'deni yaga rɔ ma mɔlo kɔndɛ 'deni ne ɛdi kɔlu nɔi yaga.

9

Bɔ Akumu Ni Ti Rɔ Lɔbu

¹ Lɔmu ma dɔgba tɔnɛ ga bine ɛdi gbɛ ti kɔ'du ki'di mo ga 'ba mɔtu ko'dɔ ti rɔ mo ma bilaka kubɔ teyi.

² Rɔ kilaka ma tɔnɛ mo ko'dɔ ne oke yimo 'deni riyo kɔɔ a nime te. Mɛ ma yaga mo ame kidɛki rɔ bi ma koro mo ne na ti a 'ba tidɛyi lamba mo ti tarabiza 'ba mangolɔ'bo ma kɛdi ki'di zi Bɔko'ba mo teyi.

³ Tine mɛ ama kebe gɔ bɔnɔ ma miyo mo nima yayi ne na kidɛki rɔ bi ma koro rɔ dɔ kiteli mo.

⁴ Kina ti bi 'ba tonma akumu ma di mɛ yamo kɔbɔkɔbɔ mo tɔnɛ teyi tonma akato kele dɔmo. Kina ti sandu 'ba lɔmu mo tɔnɛ komba rɔmo ti yamo kɔbɔkɔbɔ ne teyi. Sandu nime na ti lere riyo mo tɔnɛ ga kugu lɔmu mo dɔmo ne yimo gbɛ ti pɛri 'ba Arona mo tɔnɛ kebe kunzi 'deni ne ti kete 'ba akidɛki rɔ mani mo tɔnɛ gbɛ di mɛ yamo kɔbɔkɔbɔ ne yimo.

⁵ Dɔ sandu mo nima tɔɔ na kidɛyi sasa riyo mo tɔnɛ ga kileme bi loma 'ba Bɔko'ba ne teyi kakala mo ga kutu'bo gɔ bi ame bo kɛdi kola wa gɔ lende kɛnyɛ di teyi ne. Tine ame kada 'ba tiyɛti gɔ wa naga nime rokpe na dɛ.

⁶ Kina kiyija wa naga nime pili tara. Kina bɔ akumu ni kɛdi kari nduwɛ rɔ kɔmɔ lɛndɔ mɛ rɔ ma yaga mo nima to'dɔ ndɔɔ 'bɛnni mo ga.

⁷ Tine bɔ akumu ma lɔbu mo na nɔe kɛdi kɔɔ mɛ rɔ ma miyo mo nima mɛ kɔɔ kpɔki mɛ kɔmɔ kɔɔ kɔɔ. Tɔɔ abo yayi nɔe ti roma ame bo kumu 'deni gbɛ gɔ lende kɛnyɛ ma 'ba bo ti 'ba bilaka ma laki ame lijɛ ko'dɔ ra liwo yayi kinza ma lijɛ kikali gɔmo ne.

⁸ Tine timo na Nyi Kɔɔ Laka kiya 'deni yaga bi kɔɔ te, kpadɔri 'ba bi loma 'ba Bɔko'ba gba urɔgɔ dɛ yaga ɔɔ rɔ ma yaga nime kɛdi gba kɔɔ tɔɔ.

⁹ ɛdi 'deni gbɛ rɔ akileme zize mɛ kada ma 'beze nime. Rɔmɔyi kpa kɔzi ki'di ni ti roma ma kumu naga nime ɔ'bo dɛ turɔgɔ mɛ dɔki'di kɔɔ.

¹⁰ Tine lijɛ ka nɔe rɔ a 'ba yida rɔ kɔɔ akonyo ni ma ti akuwɛ ti dɔlɛti 'ba kɔzi kurɔgɔ. Wa naga nime pili rɔ dɔlɛti zi bilaka tɔɔ tɔti gɔmo nɔbɔ Bɔko'ba ko'dɔ wa pili rɔ ma la'ja.

Roma Ti Akumu

¹¹ Tine Kurisito ako 'deni rɔ bɔ akumu ma lɔbu nati to'dɔ lende laka zize. Rɔ ma

'ba bo ame bo koja laja yimo ne na mbiri löbu rɔ dɔ kiteli. Bilaka lesi na dɛ kubɔ ti közinni, inza gbɛ rɔ wa 'ba doliŋɔ nime.

12 Kina me bo kari kodɔ 'deni mi bi ma koro rɔ dɔ kiteli mo tönɛ nɔburu mi kotɔ. Bo ɔdɔ ma 'ba bo dɛ ti roma banya ala roma sa. Tine bo ɔdɔ ti roma 'ba gbagba bo tutɛ goze pili timo nɔburu di mi lende kënyɛ ze ga.

13 Bɔ akumu ma 'ba doliŋɔ nime uli 'benni rɔ roma banya ni ti roma sa ti buruku 'ba kole sa ame konma 'deni ne rɔ bilaka ame ga rɔ ti'da di komɔ Boko'ba ne turögö mo yaga rɔ ma kopɔ.

14 Ne ɔdɔ kedi 'deni tara roma Kurisitö ame kulöwö rɔ dɔ kiteli di domo ne ti kurögö dökidi ze ngi kopɔ yaga 'doyi. Römöyɛ Nyi Kotɔ Laka abo na rɔ nɔburunɔburu ki'di bo 'deni rɔ akumu ma laka zi Boko'ba goze. Roma bo ti kurögö dökidi ze ngi di mi lende yawa 'dɔ dojake laja zi bo Boko'ba bɔ dɔ didi.

15 Kina me bo Kurisitö na 'deni rɔ bo kpɛri ame ko'de lömu ma la'ja 'deni 'dɔ ame ga Boko'ba kedi kideki ne ko'ja yeyi ma nɔburunɔburu mo tönɛ Boko'ba ki'di kö'du mo 'deni molo ne. Römöyɛ tolɛ 'ba Kurisitö utɛ gönni 'deni di mi lende kënyɛ ma molo tönɛ ga lijɛ ko'dɔ ko'ja lijɛ kedi gba bicɛ lömu ma molo bine ne.

16 Kina kɔzɔ ame kɔrɔ 'deni dɔ ndose 'ba 'dɔ to'dɔ mo di pötö mo ne ti ko'dɔ röni ngi 'jaa di pötö tolɛ.

17 Römöyɛ ɔdɔ bo bɔ kose mo kedi gba ti komɔ bo tara inza ko'dɔ röni titi tine 'jaa di pötö tolɛ abo.

18 Kina me ki'di 'dɔ lömu ma dogba tönɛ ko'dɔ 'benni röni 'deni ti roma.

19 Dogba mo tönɛ Musa iyeti kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'deni pili zi bilaka. Bo ogba roma sa kudölö yimo ti mini, bo kogba kuyu kudödu ti kabi kasi kusu yimo kuli rɔ buku 'ba lömu gbɛ rɔ bilaka naga nima.

20 Kina bo kiya te, "Ame na rɔ roma ma kudödu lömu 'ba Boko'ba ame bo ki'di 'deni zize tuwö domo."

21 Kina bo kuli roma gbɛ tara rɔ rö mo tönɛ ti jama mo ga pili.

22 Mi kö'du ki'di nima wa pili ti kedi nge rɔ ma kopɔ ti roma. Kina ti kola wa gbɛ nge go lende kënyɛ ɔdɔ kiya te roma kulöwu 'deni titi du bəri.

23 Wa naga nime pili rɔ dɔ mbeli 'ba wa 'ba mi doyyai 'ba mitɔrɔ. Tine tilenjo lijɛ go kedi rɔ ma kopɔ komɔ Boko'ba na pili te. Ne ma laka mo nime rɔ 'ba doyyai 'ba mitɔrɔ ne o'dokɔ rɔ akumu ma laka.

24 Römöyɛ bi ma koro mo nima Kurisitö kodɔ teyi ne inza rɔ ame bilaka lesi na ko'dɔ ti közinni nge ka rɔ dɔ mbeli mo ne. Bo ɔdɔ ma 'ba bo 'deni ko mitɔrɔ bo kɔrɔ 'deni le'jete komɔ Boko'ba tilende ti bo go lende ze.

25 Bɔ akumu ma löbu ni ö'bö ma 'benni tɔdɔ mi bi ma koro rɔ dɔ kiteli 'benni mo nima rɔ komɔ kɔɔ pili ti roma yeri ame kumu ra ne. Tine Kurisitö ö'bö ma 'ba bɔ dɛ tɔdɔ ti'di roma abo mi konzi kɔzɔ a nima tara.

26 Ma kiya te kedi ra tara dene bo edi kisaki tombi gomo molo di bi tisaki 'ba doliŋɔ. Ne kina me 'deni le'jete mi kada ame 'deni rɔ nɔburunɔburu mo ne na bo kako 'deni ti'di rɔ bo rɔ akumu mi kotɔ nɔburu tombi lende kënyɛ 'ba bilaka.

27 Bilaka nime pili, ni motɔ eddi köle nge mi kotɔ. Di pötö mo na ngi rɔ burɛ 'bi ma Boko'ba kedi ko'dɔ.

28 Kina gbɛ tara umu Kurisitö 'deni nge mi kotɔ rɔ akumu tombi lende kënyɛ 'ba bilaka konzi nime pili. Kina bo ti kodɔ 'böwu di gomo tine inza kpe 'dɔ tombi lende kënyɛ, tine 'deni 'dɔ tɔmɔ ame ga pili ti komɔ ki'di go bo ne di mi tolɛ.

10

Kö'du Ki'di 'Ba Musa

1 Dɛmba kö'du ki'di 'ba Musa nima ka rɔ dɔ mbeli 'ba wa ame Boko'ba kedi kiteri to'dɔ mo ne. Inza rɔ ma laka mo. Kina me akumu mo ga ö'bö ngi rɔ to'dɔ mo nduwɛ rɔ komɔ kɔɔ. Tine akumu mo nima ti kurögö bilaka tondo rɔ ma kopɔ komɔ Boko'ba?

2 Ne ma kiya te kedi kurögö lijɛ mo ra ngi yaga kopɔ di mi lende kënyɛ 'benni mo ga dene lijɛ inza komeri rönni kpe rɔ bɔ lende kënyɛ. Dɛ me pele kpa akumu oke röni 'deni gbɛ.

3 Tumu akumu nduwɛ rɔ komɔ kɔɔ nime laka mo na rɔ ti'di bilaka tomeri go lende kënyɛ ko'dɔ 'benni ga.

4 Römöyɛ roma banya ni ti sa ɔ'bo dɛ tombi lende kënyɛ.

⁵ Gọ kö'du mo na me 'dọ mī kada ma bo Kurisitō kēdī ko'dọ 'deni tako dọlįǝ bine bo kiya zi Bọko'ba te, “O'dọkọ a mọto rọ akumu ni ti kpa kọzī ki'di dē. Tine ilẹjọ yida rọ 'deni zọ.

⁶ Inza ti mī kẹyī gọ akumu ma koņma pili gbī ti 'ba tombi lende kẹnyẹ.

⁷ Kina me miya te, ‘Bọko'ba, ma na me bine to'dọ ako'dọkọ 'bī kọzọ ame kugu rōnī 'deni tara ne gọ lende ma mī buku 'bī.’ ”

⁸ Dọgba mo Kurisitō iya 'deni te, “O'dọkọ a mọto rọ kpa kọzī ti akumu ala akoņma ti ame ga 'ba gọ lende kẹnyẹ ne dē. Inza ẹ'bī ti mī kẹyī gọmo.” Tine pele wa naga nime pili kēdī ko'dọ ne ọdọ di mī kö'du ki'di.

⁹ Kina me bo kiya te, “Bọko'ba, ma na me bine to'dọ ako'dọkọ 'bī.” Di bine inda ngī bo oke kpa akumu ma mọlo tōnẹ ga 'deni yaga 'dọ to'dọ ako'dọkọ 'ba Bọko'ba na kinda'ba pọtọ mo ti 'bato.

¹⁰ Gọ ako'dọkọ abo 'ba Bọko'ba nime tumu Yẹsu Kurisitō urögọ ze pili 'deni ngī yaga rọ ma kọpọ nati nburu mī kọto ngī.

¹¹ Bọ akumu ni ọ'bọ ma 'bēnnī tari rọ kọmọ lëndọ tọrọ mī rọ löbu 'ba Bọko'ba to'dọ ndọbọ mo, ame kina rọ tumu roma ne nduwẹ zi Bọko'ba. Tine 'dọ kombi lende kẹnyẹ ọto ngī ne inza du te.

¹² Ne tine Kurisitō i'di 'ba bo rọ bo 'deni mī kọto kombi lende kẹnyẹ nburu yaga, bo kari koloma 'deni tọrọ dọ dōrī Bọko'ba.

¹³ Bo oloma 'deni toda dọmo ma Bọko'ba kēdī ki'di bo ka'da bọ ya abo ga.

¹⁴ Tumu bo Kurisitō nime nge 'deni mī kọto ne urögọ ya ma rọ 'ba Bọko'ba naga 'deni ngī rọ ma kọpọ nburu yaga di mī lende kẹnyẹ.

¹⁵ Kina kọzọ ma tōnẹ Nyī Kọto Laka kiya zize bine, dọgba mo bo iya te,

¹⁶ “Nere Bọko'ba iya te, ‘Lömu ma mo tōnẹ 'dọ mo'dọ tinnī kada mọto ne na me. Ti mī'di kö'du ki'di ma kọdọ dōnnī koloma mī dōkī'di nnī.’ ”

¹⁷ Kina mọto gbī bo iya te, “Ti mī'di dọma kudọlu yaga di gọ lende kẹnyẹ gbī ti lende kirasi 'bēnnī ga pili.”

¹⁸ Ne ọdọ kina Bọko'ba kola ze 'deni gọ lende kẹnyẹ kọzọ a nime te tine a mọto rọ akumu tombi lende kẹnyẹ inza kpe nati.

Tömö Zi Bọko'ba

¹⁹ Kina me ti löndọ ma ga, roma Kurisitō i'di dọ ngölö 'deni zize tari zi Bọko'ba.

²⁰ Bo unyẹ kpa kori ma la'ja 'ba didi 'deni zize nbo kala gönyī boņgọ koro 'ba mī rọ löbu 'ba Bọko'ba mo tōnẹ ti ti'di yida rọ bo.

²¹ Dēdike 'deni gbī ti bọ akumu ma löbu ame mbiri rọ bọ dọze mī lįǝ 'ba Bọko'ba.

²² Kina i'di dakoke ti ngọsi rọ Bọko'ba ti dōkī'di kọto ti ti'di dọze gọ lende abo. Dōkī'di ze 'deni yaga rọ ma kọpọ, urögọ rọze 'deni ti minī ma kọpọ.

²³ Kina ti, dōnyọke ti nduwẹ gọ ti'di dọze gọ lende laka nime duwöwöke ne. Römöyī Bọko'ba ame kiya 'dọ ti'di wa naga nime pili zize ne lende abo bo uyi yimo dē.

²⁴ Kina i'di dolomake ti, ti meri 'ba lẹpī ze ga 'dọ dọ'ọke rọze dọ'dọke lende laka rọ gọ rọze.

²⁵ Kinza dolake gọ kpa kọto ze ga dē gbī kọzọ ma 'ba ya mọto ga. Tine zize 'dọ toco mo nduwẹ zi lẹpī ze ga na laka. Römöyī kọzọ ma koņgọke kada 'ba burē mo tōnẹ na me kọmọ ẹ'bēnnī 'deni ngọsi.

²⁶ Ze ame ga dikalike lende 'ba Bọko'ba 'deni ne ọdọ debe diterike 'böwu to'dọ lende kẹnyẹ rọ dọ domo, a mọto rọ akumu inza kpe nati ngī lipo gọ lende kirasi ze ga.

²⁷ A mọto inza kpe nati zize tine 'deni nge ngī rọ toda dọ karama 'ba pa'do löbu 'ba Bọko'ba gbọ ngī ti tikere ame kēdī kako 'deni toņma bọ kilagi lende abo ga ne.

²⁸ Onğoke 'deni bọto ame kilagi kö'du ki'di 'ba Musa ne 'ba bo ngī rọ tölẹ, a mọto rọ mī kẹyī inza kpe rọ bo ọdọ bọ kodoro bicī lende rọ bo kēdī 'deni riyọ ala mota.

²⁹ Ne bọ ame kopoto ma 'ba bo Kurisitō kole 'ba Bọko'ba ne 'ba bo ti kēdī tondo nati yayi? Lijẹ bọ kindiri roma Kurisitō ame kina ngī kurögọ lijẹ 'deni yaga rọ ma kọpọ lömu 'ba Bọko'ba kọrọ 'deni dọmo ne kina gbī tinnī lijẹ bọ kiti'ja Nyī Koto Laka ame kina ngī ko'de yeyi ra zinnī naga nima 'bēnnī ti kēdī tondo?

³⁰ Dikalike 'deni bo bọ kiya te, “Ma na ti mopi dọkolo. Monda nima ma na ti mileki dọmo,” tōnẹ bo na me gbī kiya te, “Nere Bọko'ba ti ko'dọ burē 'ba bilaka abo ga.”

³¹ Tine tikere 'ba kinza tila'ba mi koma kosi Boko'ba bo didi na 'do di'dike keddi kulowo.

³² Omerike go kada ma dogba tone ga bi koro 'ba Boko'ba koyi ye ne te. Mi kada nima ombike gomo 'deni ro ma kenyé tine a'da ye de yo.

³³ Moto ga kiti'ja ye koma bilaka ma konzi ko'do ye ro ma kenyé, kényi kodoboke roye ngi ti ya moto ga ame keddi ko'do gbi tara ne.

³⁴ Ombike gomo koto ti ya ame ga mi maboso ne. Kina odo kolo e'be ga pele kpe ngi le ti mi keyi, ikalike 'deni ma keddi ke ti a moto ame ro nburunburu ne.

³⁵ Kina me kinza kebe kolo'bake de 'do ko'jake bi gomo 'ba roye.

³⁶ Ogbake dokidi ye kitigo to'do ako'doko 'ba Boko'ba kina ti ko'jake yei abo ame bo keddi ko'do ne ngi.

³⁷ Kozo ame tone mi akugu kiya te, "Nge mbowa te yo na bo ma ko'doko tako mo tone ti komo ngi. Bo inza kigabi.

³⁸ Kina bo lende laka ma ga ti kididi ngi go ti'di donni go lende ma. Ne odo moto kileki koga kpenni goma yimo inza keyi kpe romo."

³⁹ Dinzake kpe ro bilaka ame 'do kileki 'bowu koga kpenni go bo kebe kolu yaga ne. Di'dike doze 'deni go lende abo kina bo ti koma ze ngi yaga di mi tole.

11

Meri

¹ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ro tikali wa ame ga dedike ti koma ki'di gomo ne, kina tikali mo gbi wa ame ga gba kinza ko'ja kine mo de ne edi ngi ro ma laka.

² Go kedu 'ba ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di bo Boko'ba ngi ti mi keyi ro 'bu ze lobu ga ma tone bine ne.

³ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na me ki'di 'do dikalike Boko'ba na ko'ba wa pili naga nime ti lende 'ba kpa bo. Wa ame ga kinza ko'ja kine mo de ne bo o'do kinda yaga ko'ja ti koma.

⁴ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Abele ko'de kpa kosi ki'di ma laka zi Boko'ba kebe 'ba Kayina. Kina Boko'ba ngi ti mi keyi go kpa kosi ki'di abo konjo

bo ro bo lende laka. Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na me ki'di lende 'ba Abele keddi gba kiyandi ze ko'ja bo kole abo 'deni molo.

⁵ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di tole kupo Enoka de tine kogba bo tara ro ma kididi kari toro zi Boko'ba, kine bo kinda de kpe mi doyyai bine. Romoyi mi akugu yayi iya te gba kinza kogba bo de Boko'ba edi ti mi keyi ro bo.

⁶ Tine boto moto o'bo de ma 'do keyei dokidi Boko'ba ngi tara kinza ma bo mo ki'di donni go lende 'ba Boko'ba. Romoyi bo ame keddi kumotu bo Boko'ba o'doko ki'di donni ngi gomo ro ma laka Boko'ba edi kina ti ki'di bi gomo 'ba romo ngi.

⁷ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di 'do Nowa kuwo ma Boko'ba kose kpa bilaka 'deni ti wa ame gba ro ma kozo bo ko'ja kine mo de ne, ki'di bo ko'do sorope lobu tomo ronni yimo ti bilaka abo ga. Ti'di do abo 'ba Nowa na kileme ma laki ngi pili ro bo lende kenyé kina ki'di Boko'ba konjo bo ro bo lende laka.

⁸ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Abarayama kuwo do Boko'ba kényi di mi doyyai 'benni kari mi go bi ame 'do Boko'ba kari ki'di 'jaa zi bo ro yayi abo ne. Bo enyi ngi di mi doyyai 'benni bo kari kinza ma bo kikali bi ma bo keddi kari teyi mo.

⁹ Go ti'di do go lende 'ba Boko'ba Abarayama oloma 'deni mi ro kilaka kozo bo lowo mi yayi nima Boko'ba kiya 'deni ti'di mo zi bo ne. Yisika ni ti Yakoba oloma 'deni gbi yayi tara kozo bo lowo ko'ja Boko'ba kiya ra ngi te yayi nima ti keddi ro e'benni.

¹⁰ Romoyi Abarayama edi ti koma ki'di go tolo ma mi gawo ame bo kiteri mo ti bo kubo mo na ro nere Boko'ba ne go kobbo ngi nburu go bi mo.

¹¹ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Abarayama kebe koyo kole ko'ja Sara koro ra pa tara ro koto bo kondé abo 'deni kote. Bo omeri ngi wa ame Boko'ba kose 'deni zinni ne ti ko'do roni ngi ro ma laka.

¹² Go lende mo na me Abarayama koto kpoki mo tone kondé 'deni yaga ro toku ne kupo mo kényi kara ngi konzi kozo

këlu 'ba mitoro ni ti yayi lida 'ba kpa mini löbu ame boto ko'bo de titete mo ne tara.

¹³ Lije bilaka naga nime ole ga 'deni pili mi meri 'beni mi ti'di donni go lende 'ba Boko'ba gba kinza ma lije ko'ja yei löbu mo tone Boko'ba kiteri 'deni 'do ti'di mo zi bilaka abo ga ne. Tine lije o'ja 'deni nge tara ro ma kowo na lije ngi ti mi keyi gomo. Ronni aya de di bi tedeke lije ro bo lowo mi loma 'beni mi dayai nime bine

¹⁴ ame kinda ngi lije edi toma yayi moto ame go kedi zinni ro e'beni ne.

¹⁵ Dayai ame lije kola 'deni gonni ne na de kpe lije kedi komeri. Ma kiya te na lije kedi komeri lende mo ra dena lije ti keni kuyi donni kileki kari teyi.

¹⁶ Tine lije o'doko dayai ma laka ame kina ro dayai 'ba mitoro ne. Kina ro Boko'ba aya de gbi di zinni go ame lije kedi kedeke bo ro Boko'ba 'beni ne romoyi bo ilejo gawo 'deni zinni koda lije.

¹⁷⁻¹⁸ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Abarayama ko'de Yisika tonja mo ro akumu zi Boko'ba. Boko'ba iya 'deni molo zi bo te, "Ti Yisika na ti mi'di yi keddi ro 'bu löbu zi ma konzi." Tine pele tara odo Boko'ba keni kiyozo meri abo bo ilagi de di bi to'de kole koto kpoki abo nima ro akumu zi Boko'ba.

¹⁹ Bo iyeni ngi Boko'ba ti ko'bo toja Yisika yaga di mi tole. Kina me kozo donjala mo ngi tara Boko'ba oja Yisika 'deni yaga zi bo di mi tole.

²⁰ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na me ki'di Yisika kose go yei ame ga Boko'ba kedi ko'do zi kole abo ga Yakoba ni ti Esawu kada moto ne.

²¹ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Yakoba ko'do yei do kole riyö 'ba Yesepa ga mi kada 'ba tole abo. Bo enyi 'deni kogbo ro bo ti peri abo bo kumotu Boko'ba.

²² Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Yesepa odo bo ko'bo tole 'deni kiya todo 'ba Yisarele di Ezipeto bo kose zinni 'do lije kombi kilinba bo kari timo.

²³ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di 'bu 'ba Musa ni ti ma bo kusu do bo nbö nyepe mo mota mi kada ma koyö bo ne. Lije ongo bo ro kole ma kele kina ngi i'di

lije kere ronni de kpe di zi lende 'ba bo dolinjo.

²⁴ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Musa kilagi kinza kedeke bo de ro kole 'ba nyiti 'ba bo dolinjo 'ba Ezipeto nima ko'ja bo kiyöbu 'deni yaga ne.

²⁵ Bo oza abo ro tombi gomo ti bilaka 'ba Boko'ba di do ame 'do bo koloma nge mbowa ro lonjo mi lende kenyä.

²⁶ Bo omeri 'deni ngi tombi gomo 'ba ti'ja kozo 'ba Kurisitö ame Boko'ba kedi koja ne na laka di do mori mbembä 'ba mi dayai 'ba Ezipeto. Romoyi bo edi ti komo ki'di 'do to'ja bi gomo 'ba ro bo di zi Boko'ba.

²⁷ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Musa keni kola Ezipeto. Bo ere a moto ro doki'di kata 'ba bo dolinjo nima de kpe. Bo obö ngi ti mi keddi kozo iya te bo o'ja kine Boko'ba kinza ko'ja de mo nime 'deni tara.

²⁸ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Musa kiyija go to'do karama 'ba Pasaka zi Yisarele. Bo iya zinni go lije kuli roma go kpadori 'beni ga kinza malayika 'ba tole kodo kupö kole dandende 'beni ga ra.

²⁹ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Yisarele ngi kumu do Yöpö Kasi kebe mi dayai ma kela. Tine odo Ezipeto kodo ma 'beni yo na mini kileki ngi pi'di kote domo pili yaga.

³⁰ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di teli 'ba Yereko kulöru ko'ja Yisarele kilingere 'deni kuru domo nbö tö'do mo do modomoriyö.

³¹ Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Raba 'ja bo ronyo tone komo ngi kinza kupö ni de koto ti bo kinza kuwo do Boko'ba naga nima. Romoyi loko na kota bo kore 'ba Yisarele ro nba.

³² 'Do mileri nduwe timo? Tine kada o'bo ma de kpe 'do miyeti go lende 'ba Gideni ni ti Baraka ti Samosona ti Yepete ti Dawidi ti Samole gbi ti bo kume lende 'ba Boko'ba moto ga.

³³ Mi ti'di donni go lende 'ba Boko'ba lije o'do ya 'deni ti bo dolinjo pili lije ka'da. Lije o'do lende laka 'deni lije ko'ja yei mo tone Boko'ba kose zinni ne. Lije otomo kpa tabiyö ni 'deni teyi,

³⁴ Lijë kiyölu pa'do ma löbu naga, lijë kómó di kpa kulu. Lijë ró ma kenme tine lijë ebe kitigo yaga. Lijë embe kózo óto di mí ya lijë ka'da bó kanya 'ba bó löwö ni ngi lijë koga kirinã.

³⁵ Ti'di dó go lende 'ba Boko'ba na ki'di 'ja móto ga kogba bilaka 'bënni ga ame pa ró töku ne kindinji kididí yaga zinni. Tine móto ga ilagi 'bënni dó ngölö na kolé ngi mí anóni 'dó koja lijë 'jaa mí lónó ma laka di pötö tölé.

³⁶ 'Ba ya móto ga opoto komba. Kudödu móto ga ti zingiri ku'du mí maboso.

³⁷ U'du lijë ti dóku kotopa minni riyó kupö lijë ti mbele. Lijë kulé ngi tara ró go nbululu nge ti kilaka banya ni ti kamölö na gönni kózo bó lisa kodo gomó rónni ko'dó kponi rónni nime te.

³⁸ Doyayi ma kele kó'bo tinni inza. Lijë koloma ngi ró tulé kebe yí mökö kebe mí lóngó dóku ni. Bi 'ba loma 'bënni kó'bo ngi mí ti'börö ni ti gö.

³⁹ Ti'di dönni go lende abo 'ba Boko'ba i'di bo ngi ti mí këyi rónni. Tine pele yéyi mó töné Boko'ba kose ne lijë o'ja dé gba.

⁴⁰ Römöyí Boko'ba iteri a ma laka 'deni zize 'dó to'dó ze pili ró löbu koto tinni.

12

Loma Dó Döri Boko'ba

¹ Ma 'beze tine lijë bó laja ma konzi töné ga dógba bine ne na kédí 'deni nati ró tidayi ze. Kina ti, donake wa ame ga kédí kirakpa rónni kpa kóri zize ne ti pili yaga. Dopepeke róze yaga di zi lende kënyé nime kënyö 'deni ngi góze ne. Dogboke róze laka 'dó dolólóke di mí rinã dóli nime mí loma ze.

² Di'dike kómóze ti kó'bo nburu dó Yésu ame bo na kodoro kóri 'deni zize ti'di dóze go lende abo kokonyi ze 'deni gbí yímo ne. Pele mí tutóti bo töné bo asi dé yaga di ró ndóbo abo. Lende 'ba lónó nime kédí koda bo i'di ró bo ngi kaya dé di bi tölé dó ngéri. Kina me le'jete bo kédí koloma 'deni dó döri Boko'ba.

³ Omeri go gomó nime Yésu kombi di kpa kózi bó ndo'ji bó lende kënyé ni ne te. Kina kinza ki'di dóki'dí yí kombi dé kidaki ngi.

⁴ Ró kopi 'bí mí lende kënyé ömö dé gba mí tölé.

⁵ Lende 'ba dóki'dí kédí töné kiya zize bine kózo kole tara ne udölu 'deni di dóye? Ame kiya te, "Kole ma, ódo bó Boko'ba kileki ndoro 'bí döyí kinza kenje dé yaga di rómo. Kina ódo bó kamo döyí kinza koto dé ngi kporo.

⁶ Römöyí ya ame ga pili bó kó'ó ne na bó kédí kamo dómo tara mólo. Ame ga bó kó'ó ró kole abo ga ne bó édi kiyandi mólo tara bó ko'dó yida rómo."

⁷ Ombi gomó 'bí ga ti pili ti mí kédí römöyí 'bu na kédí ró tiyandi yi. Gomó nime i'di 'deni ngi kindi Boko'ba na kédí ró tiyandi yi ní kole abo. Tara ne kole móto édi ame 'bu mó kiyandi dé ko'dó yida rómo?

⁸ Ódo kiya te kómó ma 'béyi ngi du di mí gomó nime kinza ma kó'ja yi dé kózo 'ba kole ma laki, ní ma 'béyi nima ti kinza ró kole ma laka óto. Ní kole mí manba na ka.

⁹ 'Bu ze ga ma mí dólinó nime bine iyandi ze kó'dó yida róze kó'ó na doroke lijë. Ne 'bu yí ma löbu nime mítoro ne ebe koro bó dé go wa'di 'dó kó'ja didí ma nburunburu?

¹⁰ 'Bu ze ga ma mí dólinó nime bine iyandi ze ti to'dó yida róze kó'ó go wa ame ga lijë kó'dóko go kó'dó laka zinni ne. Ne ma 'ba Boko'ba bó édi kó'dó ró lende laka zize go dedike gbí ró ma laka kózo 'ba bó.

¹¹ Ódo akiyandi kómó ziyí móto ebe kindi za yaga 'böwu ró gomó kinza kpe ró lónó. Tine ame ga kiyandi 'deni laka tino ti kó'ja kpa kózimo ngi ró lende këyi 'ba bó lende laka ni.

¹² Kina ti, ombi konyó yí ma kilada 'deni mó nima tóro kogbo ndiyí ma kidaki nima yaga kitigo.

¹³ Ilenó kori kodoro zi ndiyí kinza ma ka'bo naga kenje ra béri, tine kilenó lijë yaga.

Loma Ti Lende Kéyi

¹⁴ Ogbo röyí toloma mí lende këyi ti ya ma laki pili to'dó mó nge ró lende laka 'ba Boko'ba. Römöyí ódo kó'dó dé tara to'ja Boko'ba ziyí na ti kinza nati.

¹⁵ Ongo röyí laka kinza kebe kóco ra yaga di mí kori 'ba lende këyi 'ba Boko'ba.

Ni mato ongo laka kinza kebe konza ngira'da ma kata ne ra kebe tirasi bilaka.

¹⁶ Ongō laka kinza kēddi ra rō bō yēri ala kōzo Esawu bō kinza koro Boko'ba tōnē kugō rō lōbu abo 'ba kole dōndende ngi dō lebe koto 'ba akonyo ne.

¹⁷ Ikali 'deni, di pōtō mo 'bōwu bo ileki tēgē 'dō 'bu bo kō'dō yēyi zi bo. Tine ilagi ngi yaga di zi bo rōmōyi o'bo dē kpe zi bo tuyi yimo bo koma pele ti tōlo kōmō bo.

¹⁸ Inzake kōzo 'ba Yisarele tōnē ga lijē kako kōmō ngi dō wa ame lijē kō'ja ti kōmōnni kuwō gbī ne. Lijē ako 'deni kōmō dō dōku 'ba Sinayi ti pa'do kōbō gbī ti mandōlu ti lili ma kembe

¹⁹ ti birō tapi 'ba tōtōti ti mugu Boko'ba ma kilende. Kina odo lijē kuwō 'deni tara tine lijē oma'jo rōnni zi bo kinza ki'di bo kilende dē kpe zinni.

²⁰ Rōmōyi kō'du ki'di abo mo ga itigo ra kulōwō. Ame kiya te, “Odo a ma kōzo banya ni ti kamōlō ni pele kosa rō dōku nima ku'du ngi kupō yaga ne.”

²¹ Kinē mo i'di bilaka kere kulōwō, Musa kiya ngi te, “Ma rō tikere. Rōma ēdi kilē'di.”

²² Tine kpe ma 'beye omōke 'deni dō dōku 'ba Ziyona, gawo Yerosalema ame mo mitoro, lijo 'ba Boko'ba bō didi ne, ti tindi 'ba malayika ma konzi.

²³ Omōke 'deni mi nbele 'ba kole dōndende 'ba Boko'ba ame ga kugu mōyi mo 'deni mi buku 'ba didi ne. Omōke 'deni zi Boko'ba bō to'dō burē kodoro dō bilaka pili, gbī zi bō lende laka ma molo tōnē ga bo ki'di lijē 'deni kēdi kōzo bo gbī tara ne.

²⁴ Omōke 'deni gbī zi Yēsu bō kō'de lōmu la'ja zize, roma bo kuli 'deni rōze turōgō ze. Roma nime udu dē kōzo 'ba Abele, tine udu 'ba bo gō wa ma laka zize.

²⁵ Ongōke rōye laka kinza kebe kilagike lende 'ba Boko'ba ame bo kēdi kilende ziye ne dē. Ya ma dōgba tōnē ga kilagi lende abo di dō dōku bine ne, lijē okpe dē du te yaga di mi gomō mo. Ne odo dilagike ma 'beze lende ame di mitoro ne, ti dōpuke yala di kpa gomō mo?

²⁶ Mi kada nima yayi mugu bo ma kudu iyaya yayi 'deni. Kina me le'jete bo iya

te, “Ti miyaya dōyayi ni ti mitoro nge mi koto nati.”

²⁷ Tine ame bo iya te, “Nge mi koto nati.” Omba kina me kileme 'deni wa naga nime pili kō'ba ne ti kiyaya gomō 'deni ngi kona yaga, tine 'dō ma kinza kiyaya mo ga na nge koloma.

²⁸ Kina dolomake ti, ti mi kēyi. Boko'ba ēdi ki'di nere lōbu abo zize ame kinza kiyaya dē ne. Doroke bo Boko'ba ti dumōtuke bo kōzo ako'doko abo.

²⁹ Rōmōyi bo Boko'ba ze na rō pa'do ma kitene wa kudī 'doyi.

13

Ndose

¹ Ō'bōke ti nburu tō'ō lōndō ye ga.

² Kinza kolake gō tota bō lōwō rō nba dē. Rōmōyi ya mato ga pele ota malayika 'deni rō nba kinza ma kikali gomō.

³ Omerike ya ma tōnē ga koloma mi maboso ne te, ngi kōzo iya te kpe na mi maboso tinni tara. Omerike ya ma tōnē ga mi gomō ne te, ngi kōzo iya te kpe na 'deni mi gomō kōzo 'bēnni tara.

⁴ Rō kogbe ki'di lende mo kēdi rō ma koro. Mē'dē ni ti 'ja kinda'ba ga lende mo laka. Rōmōyi Boko'ba ēdi kodō karama dō bō yēri ni kada mato.

⁵ Kinza kō'bō dē tombi dōki'di yi gō lende 'ba girisi. Wa ame kēddi 'deni timo i'di lende mo kō'bo yi. Rōmōyi Boko'ba iya 'deni te, “Minza mola yi. Minza milagi di rōyi.”

⁶ Kina dolomake ti, ti mi kēddi gō diyake te, “Nere Boko'ba na rō bō kōnyi ma. Minza mere kpe. Bilaka lesi inza kō'bo to'dō o'to zō.”

⁷ Omerike bō dō kanisa ma molo tōnē ga koloma rō tiya laja 'ba Boko'ba ziye ne te. Loma 'bēnni ga ti tōlō mo, omerike te. Kina 'dō kinda'bake gbī kōzo ma 'bēnni tara mi ti'di dōye gō lende 'ba Boko'ba.

⁸ Rōmōyi Yēsu Kurisitō uyi rōni dē. Bo ō'bō 'deni tara tipiyara ene gbī tara tone nduwē nbo rō nburunburu.

⁹ Kinza kolake dō kupō akiyandi ma lōwō mato ga dē koto ye yaga di mi kori. A ma 'dō ki'di dōki'di kēddi ziye na rō lende kēyi 'ba Boko'ba. Dōlētī gō lende

'ba akonyo naga nima okonyi lijë botɔ bo koro mo ga dë du te.

¹⁰ Ma 'beze dëdike 'deni ti kpa közi ki'di zi Boko'ba ame lijë bo akumu mo tönë ga mi rö mo yayi ne kosa akonyo mo dë du te kpënni.

¹¹ Bo akumu ma löbu 'bënni mo ga ö'bö to'de roma yëri na mi gɔ bi ma koro mo rö kpa közi ki'di zi Boko'ba gɔ lende kënyë 'ba bilaka. Tine yida mo onma nbö yaga mökö di mi taya 'bënni mo.

¹² Kina me 'deni gbï tara, Kurisitö öle 'deni nbö mökö yaga di mi gawo 'do roma bo kurögö bilaka pili yaga kɔpɔ.

¹³ Kina ti, dënyike dɔdɔke yaga di mi taya 'ba bo mo ga darike zi bo 'do laɲa tönë kodɔ rö bo ne kodɔ gbï röze.

¹⁴ Römöyï dinzake ti gawo ma nburu mi dɔyayi bine. Dëdike rö toma gawo ame kedi kako 'jaa kada mɔtɔ ne.

¹⁵ Kina ti, gɔ lende 'ba Yësu dö'böke ti nburu tilëlu Boko'ba. Akilëlu na rö kpa közi ki'di 'beze 'ba ya ma kedi kidëki bo rö nɛre naga.

¹⁶ Tine kinza kola gɔ to'do lende laka ti tokonyi bilaka dë römöyï kina rö kpa közi ma kiyëyï dökï'di Boko'ba.

¹⁷ Ya ame ga mbiri rö bo dɔye mi kanisa ne, uwöke dɔmo. Lijë na kedi konɔ gɔye römöyï lijë na ti kiyëti gɔ lende 'be ga kada mɔtɔ komɔ Boko'ba. I'dike lijë ko'do ndɔbo nime ti mi këyï kinza meri gɔ lende 'ba kinza tuwö dönni. Römöyï ma tara inza kokonyi ye.

¹⁸ Umötuke nduwë gɔze. Dikali ngi dinza rö to'do lende kënyë, tine do'dɔko loma ze gɔ kö'bö rö ma laka.

¹⁹ Kina ma rö do kiteli mo mititi ye pili 'do kumötuke gɔma gɔ Boko'ba kileki ma welo ziye yayi.

Mötu

²⁰ Ee, bo Boko'ba bo lende liya kokonyi ye. Bo na kombi Yësu nɛre ze bo konyi ma löbu koja yaga di mi tölë gɔ lende 'ba roma Yësu ame lömu ma nburu nburu abo kɔrɔ 'deni nburu dɔmo ne.

²¹ Bo ki'di lende laka abo ti pili ziye to'do ako'dɔko abo. Bo ki'di Yësu Kurisitö ko'do ndɔbo mize 'do diyëyike dökï'di

bo. Rö löbu kedi zi bo Yësu nduwë rö nburu nburu. Amini.

²² Löndö ma ga, mugu wa naga nime 'deni ti'di dökï'di keddï timo ziye. Moma'jo roma ziye, uwöke dɔmo ti mi këyï römöyï lende mo ka le ngi mbowa.

²³ Mi'di ame ziye tikali mo, ope löndö ze Timatiyo 'deni yaga di mi maboso. Dɔbo kömö giri naga nime zö bine, ti dari kɔtɔ ti bo ziye yayi.

²⁴ Umötöke bo do kanisa ma yayi naga nima pili ti möyï ma ti bilaka 'ba Boko'ba pili. Bilaka ma Italiya umötö ye.

²⁵ Lende këyï 'ba Boko'ba koloma tiye pili.

Akugu 'Ba YAKOBA

¹ Ma Yakoba bo koja laja 'ba Boko'ba kina gbi 'ba nere Yesu Kurisitö, mumötö ye kpe bilaka 'ba Boko'ba ame ga kiyeyike roye 'deni mi dolinjo nime pili ne.

Gomo Ti Akiyari

² Löndö ma ga, odo akiyari 'ba gomo ma gege moto ga ko'ja ye olomake ro lonjo ro mbembë go lende mo.

³ Miya ziye, odo konyake do gomo mo naga nima 'deni ti ti'di doye ngi ro ma laka go lende 'ba Yesu ti ko'böke 'deni ngi nduwë di potö mo ro bo mi keddä.

⁴ Ö'böke nduwë ti mi keddä kinza kogake kpeye ra go lende nime 'do keddike ro bilaka ma laka zi Boko'ba kinza a ma kënyë moto kedä ra miye.

⁵ Ne odo kiya te ni bo moto keddä ro lisa 'ba akikali, ititi Boko'ba, kina bo ti ki'di yi 'deni ngi kikali wa. Römöyï Boko'ba na ro bo ki'di wa ro ma sari zi bilaka kinza do kose teyi.

⁶ Kina odo kiya te kititi Boko'ba go wa moto, ziyi ti'di döyï gomo ro ma laka Boko'ba ëdi ki'di ngi ziyi. Kina kinza ki'di lende mo de kilikö döyï. Bilaka ame kedä ki'di lende nime kilikö dönï ne bo ëdi 'ba bo kozo surupu 'ba do mini löbu ame lili kedä kome nduwë kilaki timo ne tara.

⁷⁻⁸ Bo inza ti meri ma kodoro mi bo kina ma ki'di bo ko'bö ngi nduwë tuyi kori abo ne. Kina 'do bo kikali ngi ro ma laka Boko'ba inza ki'di wa ma koto moto du te zi bo.

Bo Lisa

⁹ Kpe bilaka 'ba Kurisitö ame ga ro lisa ne, olomake ti mi këyï römöyï ëddike 'deni ro wa ma mbiri di komo Boko'ba.

¹⁰ Kina gbi tara, kpe bilaka 'ba Kurisitö ame ga ro bo wa ne, olomake ti mi këyï römöyï ëddike 'deni ro wa ma titiyi di komo bilaka 'ba dolinjo nime. Römöyï bo wa ni ti kote rönni kada moto ti wa 'bënni ga kozo döwöru 'ba ngëri ame lili kedä kome kote yaga ne tara.

¹¹ Kada odo di bëri ti tututu 'bënni konma ngëri ngi kututu yaga. Kina

döwöru mo ga kilayi ngi me yaga tele mo kirasi rönï ngi. Kina gbi tara, bo wa ti kolë 'deni gbi di do wa 'bënni ga tara.

Mi Keddä

¹² Ne odo ni bo moto ki'di miyï ngi keddä zi gomo, koloma kinza koga kpëyï de go lende 'ba Yesu, Boko'ba ti ko'do yeyi ma laka 'deni ngi döyï ti didi ma nburunburu. Kozo ame bo Boko'ba bo kiya 'deni molo ti'di didi ma nburunburu zi ya ame ga ko'o bo ne tara.

¹³ Ne odo ni bo moto gomo kedä 'deni ko'do yi, kinza kiya de te, "Boko'ba na me 'deni kedä ki'di gomo nime ko'do ma 'do mari mo'do lende kënyë." Inza du tara, wa moto inza ame 'do ki'di Boko'ba ko'do lende kënyë, kina bo i'di gomo de gbi ko'do bilaka 'do ki'di lijë kari to'do lende kënyë.

¹⁴ Meri kënyë 'bënni 'ba bilaka lesi na kindëndë lijë 'deni kinda'ba lijë, kina ma ki'di lijë ko'doko ngi ro to'do lende kënyë.

¹⁵ Kina meri kënyë 'bënni ga kënyï komo ngi köyö ro lende kënyë. Kina odo lende kënyë nima kulu rönï 'deni na köyö 'bënni ngi ro tolë.

¹⁶ Kpe löndö ma mo'o kulöwö naga nime, kinza kiliköke doye de.

¹⁷ Wa ame ga pili Boko'ba kedä ki'di zize ne kina 'do ro wa ma laka kina gbi nge ro wa ma kele. Bo na me ko'ba kada ni, ti nyepe ni gbi ti këlu 'ba mitoro. Ne bo ö'bö de tiyese ro bo yaga kozo 'ba kada ame kedä kiyese rönï yaga 'do ki'di go bi kedä kölu doyayi nime ne tara, kina bo uyï ro bo de gbi.

¹⁸ Bo o'doko ze 'do dedike ro wa ma kele ro do kiteli di mi longö wa pili ame ga bo ko'ba dolinjo nime bine ne, kina me bo kuwöwö lende kodoro abo 'deni zize 'do ki'di ze dididike yaga ro ma lolöwö.

Mbili Ni Ti Kpa

¹⁹ Kpe löndö ma mo'o kulöwö naga nime, ziye tikali lende naga nime laka. I'dike mbili ye kapa tuwö lende ne tine, i'dike kpeye kedä ro ma kirindä di bi tiya mo. Kina kinza kënyike de gbi welo ro 'diri ti bilaka moto,

²⁰ römöyī bilaka ame 'deni rɔ 'dirī ne inza kikalī to'dɔ wa ma laka ame ga Bɔko'ba ko'dɔko ne.

²¹ Olake gɔ lende kényē pili, kinza ko'dɔke mī kombi dē kpe. Ojeke mbili ye laka gɔ lende 'ba Bɔko'ba. Bo i'di lende naga nima 'deni miye 'dɔ ki'di tigo ziye 'dɔ kɔmɔ ye di mī tölē.

²²⁻²³ Ne kinza kō'bōke dē tuwō lende 'ba Bɔko'ba nge rɔ tuwō, ziye gbī 'dɔ tari to'dɔ mo. Bɔ ame kēdī kuwō 'bēnī lende 'ba Bɔko'ba nge ti mbili nī kinza bo ko'dɔ dē ne, bo ēdī 'ba bo ka ku'bōlu rɔ bo rɔ tu'bōlu. Bo ēdī 'ba bo kɔzɔ bilaka ame kēdī kɔŋgɔ rōnī di mī mandara ne tara.

²⁴ Bo onɔ rɔ bo laka di mī mandara ne ɔdɔ bo kari 'deni mbowa yaga kinē bo tōnē udōlu nɔgī yaga di dɔ bo.

²⁵ Ne bɔ ame kinda'ba kō'du ki'di 'ba Bɔko'ba ko'dɔ ki'di kinza kudōlu di dɔ bo ne, bo na ti kēdī ti yēyī ma laka mī ako'dɔ abo, römöyī kō'du ki'di 'ba Bɔko'ba na pili rɔ ma laka ki'di ze gbī dēdike rɔ dɔ nɔgōlō.

²⁶ Nī bɔ mɔtɔ ma di zīyī iya te nī bɔ ko'dɔ mōtu na? Ne ɔdɔ kiya te kogbɔ dɔ dɔnde'de yī dē bēri di bi tiya lende, ēddī ē'bī ka ku'bōlu rōyī rɔ tu'bōlu. Kina mōtu ko'dɔ 'bī naga nima ēdī ka nɔgī rɔ wa sari zi Bɔko'ba.

²⁷ Römöyī mōtu ma laka ame 'bu ze Bɔko'ba ko'dɔko di zize ne, kina rɔ tokonyī kiri'bala ni ti makuru'bē ame ga rɔ lisa ne di mī gomɔ 'bēnnī ga, kina gbī 'dɔ dɔŋgɔke rɔze laka di zi lende konya 'ba dɔlɔŋɔ naga nime.

2

Kɔmɔ Geli

¹ Kpe löndö ma ga ame ki'dike dɔye 'deni gɔ lende 'ba nɔre ze Yēsu Kurisītō löbu 'ba dɔ wa pili ne, kinza ko'dɔke kɔmɔ geli dē zi bilaka.

² Ɔdɔ kiya te bilaka ma riyō mɔtɔ ga kako mī bi 'ba mōtu 'be, bɔ mɔtɔ rɔ bɔ wa ti bɔŋgɔ ma kele rōnī ti wa 'ba dɔkole kōzī ma kele, kina bɔ mɔtɔ 'bēnī rɔ bɔ lisa ti bɔŋgɔ nɔgɔ rōnī kako gbī, kinza ko'dɔke geli dē mī löŋgō lijē.

³ Ne ɔdɔ kiya te bɔ ama ti bɔŋgɔ ma kele rōnī ne na kényīke nge kumōtōke rɔ ma laka kiyake teyī, kiya te, “Ako koloma dɔ kitī ma laka nime bine.” Kina kebe

kényī kuyīke kɔmɔye dɔ bɔ ma ti bɔŋgɔ nɔgɔ rōnī nima kiyake te, “Nī, ɔrɔ 'bēyī yayi, ala ako koloma bēri mī yayi bi ndize bine.”

⁴ Irasike kō'du 'deni römöyī ebeke 'deni za kozake mī bilaka ti to'dɔ burē 'ba bilaka rɔ ma kényē.

⁵ Kpe löndö ma mɔ'ɔ kulōwō naga nime, uwōke lende nime laka. Bɔ lisa 'ba dɔlɔŋɔ naga nime lijē na Bɔko'ba koza 'deni 'dɔ ki'di dönnī gɔ lende 'ba Yēsu. Kina lijē na ti kēdī kɔzɔ bɔ wa tara kɔmɔ bo. Bo ēdī ko'dɔ yēyī zinnī ti wa ma laka 'ba mitorɔ kɔzɔ ame bo kiya 'deni molo to'dɔ yēyī zi ya ame ga kɔ'ɔ bo ne tara.

⁶ Ne kina me kpe kebeke za 'böwu titi'ja bɔ lisa. Ma kikalike 'beye, yē mo ga na kēdī kɔŋbenbe ye ne? Bɔ wa na dē? Bɔ wa naga nima lijē na kēdī kitinī goye kɔmɔ kitī 'ba burē.

⁷ Ikalike dē, lijē na gbī tōnē koloma bine rɔ tiya kpa kényē rɔ nɔre ze Yēsu Kurisītō ame kpe rɔ bilaka mo ga ne?

⁸ Kō'du ki'di 'ba nɔre ze Bɔko'ba ame kugu mī buku abo ne, iya te, “Ɔ'ɔ lēpī yī mɔtɔ gbī kɔzɔ ame kɔ'ɔ yida rōyī ne tara.” Ɔdɔ kiya te ko'dɔke 'deni nɔgī tara o'dɔke lende ma laka 'deni.

⁹ Ne ɔdɔ kebe ko'dɔke geli 'deni mī löŋgō bilaka, o'dɔke lende kényē 'deni kina inzake gbī kpe rɔ bɔ koro kō'du ki'di 'ba Bɔko'ba.

¹⁰ Römöyī kō'du ki'di 'ba Bɔko'ba nime ɔdɔ koro 'deni me kina kebe kényī 'böwu kirasi nge rɔ ma kɔtɔ mɔtɔ, irasi lijē nima 'deni pili rɔ gomɔ.

¹¹ Kō'du ki'di 'ba Bɔko'ba mɔtɔ iya 'deni te, “Kinza ko'dɔ yēri dē.” Kina mɔtɔ iya 'deni gbī te, “Kinza kupō bilaka dē.” Ne ɔdɔ kiya te ko'dɔ yēri dē pele, kina ɔdɔ kupō bilaka 'deni irasi kō'du ki'di 'ba Bɔko'ba 'deni kina inza kpe rɔ bɔ koro mo.

¹² Kina me miya 'deni ziye, i'dike lende ko'dɔ 'be ga ti lende kiya 'be ga kō'bō pili rɔ ma laka. Römöyī kō'du ki'di 'ba Bɔko'ba i'di ye 'deni kolomake rɔ dɔ nɔgōlō. Kina i'dike lende mo kēdī dɔye, Bɔko'ba ēdī ko'dɔ burē 'be kada mɔtɔ ti lende naga nime. Ɔdɔ kiya te o'dɔke ala o'dɔke dē pele.

13 Mi kada 'ba burë mo nima yayi Boko'ba inza ki'di mi bo këyi kpe ro bilaka ame ga ko'do mi këyi de gbï zi lepï nni ga ne. Bo ti kodö karama ngï dönni. Ne ya ame ga ro bo mi këyi ne inza koloma ro tikere mi kada mo nima.

To'do Lende Laka

14 Löndö ma ga, ödo ni bo mato kiya te i'di döyi 'deni go lende 'ba Yësu Kurisitö, ne ödo kiya te ko'do lende laka mo de lende 'bi naga nima edi ka ngï ro wa sari. Kina gbï ti'di döyi nge go lende 'ba Yësu Kurisitö nima inza kikali tomo yi di mi burë 'ba Boko'ba.

15 Ödo kiya te ni bo mato kari ko'ja löndö yi ti lëmi yi mato ga kedï ro leri 'ba bonjo ala 'ba wa mato ame go lijë konyo ne,

16 kina kënyi kiya zinni, kiya te, "Boko'ba ki'di yëyi laka abo koloma doye, koja go akonyo ziye go konyoke, ki'di bonjo 'ba bi këyi ziye." Ma komeri 'bëyi lende 'bi nima ti ko'do wa'di zi bilaka naga nima? Ro ma laka ödo kiya te ki'di wa mo to nima lijë kedï ro leri mo ne de zinni, lende 'bi naga nima inza ko'do wa mato du te zinni.

17 Kina gbï tara, bo ame kedï kingele 'bëni nge kiya te bo i'di dönï 'deni go lende 'ba Yësu Kurisitö kinza bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba mo de ne, lende kiya abo naga nima edi ka ro töku.

18 Ödo bo mato kënyi 'ba bo kiya te, "Bo nime na ki'di dönï 'deni ro ma laka go lende 'ba Yësu Kurisitö, kina bo ame na ro bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba." Ti mënyi mititi bo mo nima miya te, "Iyëti zö te, bilaka mato ti kikali 'ba bo nge ti'di dönï go lende 'ba Yësu Kurisitö ro ma sari kinza ma bo ko'do lende laka mo totondo mo ga?" Ne 'bama ndobo ko'do ma na ti kileme ro ma laka ziye mi'di doma 'deni go lende 'ba Yësu Kurisitö.

19 I'dike doye 'deni gomo Boko'ba edi nge koto. Tine ele sowa. Ne nöki ame gbï ro bo koja laja 'ba Satani ne lijë ikali lende nima gbï kozo wa nima tara, kina rönni ki'di ngï tilë'di di zi tikere go kö'du mo.

20 Ni bo do kirindï nime, mëdi mileme ziyi ro ma laka. Ödo bo mato kiya te bo i'di dönï 'deni go lende 'ba Yësu Kurisitö

kina ödo bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba de, lende abo naga nima edi ka ro wa sari.

21 Onjoke 'bu ze löbu Abarayama te. Wa'di na ki'di Boko'ba kidëki Abarayama ro bo lende laka? Lende ko'do laka 'ba Abarayama ame bo kilagi de 'do tumu kole abo Yisika ro roma zi Boko'ba ne, kina ma ki'di 'do Boko'ba kidëki bo ro bo lende laka ne.

22 Kina donjoke te, Abarayama i'di do bo go lende 'ba Boko'ba kina bo ko'do lende mo ro ma laka. Kina ndobo abo naga nime ki'di bo ngï kikali lende 'ba Boko'ba ro ma laka.

23 Lende nime o'do rönï 'deni kozo lende ma tönë kugu molo mi buku 'ba Boko'ba kiya te, "Abarayama i'di do bo 'deni go lende 'ba Boko'ba kina me ki'di Boko'ba kidëki Abarayama ro bo lende laka ne." Kina ma 'do kiya te Abarayama ro bo pori ma laka 'ba Boko'ba ne.

24 Kina me dikalike 'deni lende ko'do laka 'ba bilaka na kedï ki'di Boko'ba kidëki lijë ro bo lende laka. Inza nge go lende 'ba ti'di dönni go lende abo.

25 Kina gbï kozo lende 'ba Raba ma tönë ro 'ja bo ronyo mi kada 'ba 'bu ze löbu ga bine ne tara. Boko'ba idëki loko 'deni ro bo lende laka go lende laka 'bëni ame loko ko'do zi bo kore ze ga 'ba Yisarele ame koja kari bi tonjo mi dolijo 'bënni ne, ame loko kota lijë koloma lijo 'bëni kina loko kokonyi lijë ki'di kirina kebe go kori mato ne.

26 Kina gbï tara bo ame kiya te bo i'di dönï 'deni go lende 'ba Yësu Kurisitö ro ma sari kinza bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba de ne, lende abo nima edi ka ro töku kozo yida ro ame 'deni kinza didi yimo ne tara.

3

Dönde'de

1 Löndö ma ga, kinza bilaka ma konzi 'beye mato ga koloma de me ro bo komo kiyandi 'ba lende 'ba Boko'ba. Römöyi dikalike 'deni ze ame ga ro bo komo kiyandi ne, ze na Boko'ba kedï kodoro bicï lende roze ro do kiteli di do 'ba ya ma laki pili.

2 Ze bilaka lesi pili dirasike lende ma konyo. Ne ödo bo mato kirasi lende ma

koto moto de ti tiya lende ma kenye, bo na ro ma laka ro ma koro, kina bo na gbi ti kikali togbo do yida ro bo ga pili beri.

³ Donjoke kosani te, ze bilaka lesi di'dike yamo kpamo kina dosike kabi yoki mo 'do ki'di kuwo doze, ame 'do dikalike tuyi kpamo go kori ame ga dedi do'dokoke tari teyi ne.

⁴ Kina donjoke lende 'ba sorope ame ga kedii kilingere kebe do mini lobu ne gbi te. Sorope naga nima iyöbu 'benni ngi ro do kiteli ame lili ma kembe na nge kedii kitiji gomo 'do kari. Ne bilaka ebe tuyi kpamo ti ngeri ma titiyi kari go kori ame lijje kedii ko'doko tari teyi ne.

⁵ Dönde'de ze bilaka lesi nime na gbi tara. Bo na ma le titiyi, tine bo ebe tebi ro bo ti tiya lende ma lobu naga.

Donjoke pa'do te, pa'do ma titiyi do kogba kusu mi lindi 'ba mali ma lobu edi konma tara kote yaga.

⁶ Dönde'de ze bilaka lesi nime edi gbi kozo pa'do tara, bo na ro mi zana 'ba lende kenye 'ba dolijo nime. Kina me bo gbi ro kapa 'ba yida roze moto kina bo ki'di lende kenye ngi kita'ba kote roze pili. Kina me dönde'de kusu pa'do ma lobu 'ba Gehena 'deni ngi ro didi ze ga 'do kirasi loma ze ga pili yaga.

⁷ Ze bilaka lesi dikalike ti'di dokomali yeri 'ba yi moko, ti yali ni, ti wa ma titi ma kedii kele kebe beri naga, ti kenze ni kedii mi komo kozize.

⁸ Ne boto ma koto moto ikali de ma 'do kogbo do dönde'de ni beri. Dönde'de 'benni ngi ro wa ma kenye ame kikali de toloma le, bo oso 'benni ngi lo ti wowo ma kata ame ga kedii kupo bilaka ngi kozo wowo 'ba mure tara ne.

⁹ Kina me dedi dilöluke nere Boko'ba ame ro 'bu ze ne ti dönde'de ze ga kina debe duyike 'bowu gbi tulömu bilaka lepi ze ga ame Boko'ba ko'ba 'deni gbi kozo bo tara ne timo.

¹⁰ Akilölu ma laka ni ti lömu ma kenye naga edi kodo kpaki di mi kpa kotokoto nima. Löndo ma ga, lende nima ele de, kinza do'doke de tara.

¹¹ Daa koto ikali de ma 'do kulöwu mini ma kindili gbi ti mini ma kata di komo kotokoto nima.

¹² Ngeri kelo ikali de ma 'do kana kolo kina ngeri maa ikali de gbi ma 'do kana kelo. Kina gbi tara daa ame kedii kulöwu 'benni ro ma konzoloro ne ikali de ma 'do kulöwu mini ma laka.

Akikali Ma Laka

¹³ Ni bo moto do kedii ro bo kikali lende, oloma ro bo ko'do lende laka 'do lende keyi 'bi na kileme akikali 'bi nima.

¹⁴ Ne do kedii ro bo mi kombi, ro bo mi kata, kina gbi ro bo mi kututu, kinza kebe de tebi royi go doyi kiya te ni bo kikali lende na. Ni bo ame kedii kiya tara ne lende 'bi nima inza du te ro ma kodoro.

¹⁵ Kina akikali 'bi nima inza gbi ro ma Boko'ba ki'di. Akikali 'ba Satani ni ti 'ba bilaka 'ba dolijo nime na ka.

¹⁶ Römöyi mi kombi ni ma ti mi kututu na kedii ki'di bilaka kebe to'do lamo ni ti lende ma kenye moto ga.

¹⁷ Ne bilaka ame ga Boko'ba na ki'di akikali 'benni teyi ne lijje o'do 'benni wa pili ro ma kodoro. Lijje o'do 'diri de ti boto kina lijje o'do komo kenye de gbi do bilaka. Kina lijje o'do mbili minyi de gbi, lijje obö 'benni ti mi keyi, kina lende ko'do 'benni ga kobö ngi pili ro ma laka. Ya ame ga 'deni te ne o'do komo geli de zi bilaka, meri 'benni pili ro ma laka.

¹⁸ Lijje na ro bo lata mi löngö ya ma konzi, ame lende keyi 'benni ki'di bilaka 'deni 'do koloma kobö to'do lende laka 'ba Boko'ba.

4

Mi Kombi

¹ Wa'di ga na kedii ki'di ye kamo ke ko'doke 'diri ro go roye? Meri go ako'doko ma kenye 'ba yida roye ga na kedii ko'de lende naga nima. Römöyi meri naga nima obö ngi ro to'do ya miye 'do kogbo ye beri.

² O'dokoke wa moto ga, kina do ko'jake de yo kina miye kenyi kombi ngi ro lepi ye ga. Kina mi kombi 'be ga kodo ngi ro lamo ni ti 'diri ziye 'do tupo lepi ye ga yaga.

Ne wa mo naga nima ko'dokoke ne o'jake de römöyi ititike Boko'ba de su go lende mo.

³ Ne do kititike Boko'ba go lende 'ba wa mo naga nima bo inza ki'di gbi ziye

römöyī akititi 'be ga ele dē. Ēddi kititike wa naga nima ɔɔɔ ki'di 'deni ziye 'do ki'dike nge koloma rɔ wa 'ba lɔŋɔ 'ba gbagba ye ga.

⁴ Kpe bilaka ebeke toga kpeye gɔ lende 'ba Boko'ba kɔzɔ 'ja ame kēdi ko'do yēri di do mē'dē ni ne tara. Ikalike dē su tɔ'ɔ wa 'ba dɔliŋɔ nime na rɔ wa ame kēdi ko'do ya ti Boko'ba? Bilaka ame ga kiya rōnni rɔ bɔ kɔ'ɔ wa 'ba dɔliŋɔ nime kulōwō ne lijē na ko'do rōnni 'deni rɔ bɔ ko'do ya ti Boko'ba.

⁵ Ikalike dē, lende tōnē kugu mī buku 'ba Boko'ba ne ēdi ngi rɔ ma laka, ame kugu kiya te, dōki'di nime Boko'ba ki'di mize ne ngi rɔ dōki'di 'ba mī kombi?

⁶ Tine Boko'ba mī bo ēyī rɔze sowa kina me bo ki'di tigo ame rɔ do kiteli di do mī kombi ze ga ne. Ēdi 'deni gbī kɔzɔ lende ma tōnē kugu mɔlo mī buku 'ba Boko'ba kiya te, "Boko'ba ēdi rɔ ya ti bilaka ame ga kō'bō tubōtō rōnni ne. Mī bo ēdi kēyī nge rɔ ya ame ga koto ē'bēnni dōnni le bēri ne."

⁷ Kina me mēdi miya ziye lende 'ba Boko'ba na kuwōke dōmo. Ilagike yaga di rɔ 'ba Satani 'do ki'di bo kirija yaga di rɔye.

⁸ Akoke zi Boko'ba kina bo ti kako gbī ziye. Kpe bɔ lende kēnyē naga nime, olake gɔ lende kēnyē yaga. Kpe bɔ dōki'di riyo naga nime, i'dike dɔye gɔ lende 'ba Boko'ba ti dōki'di kɔɔ.

⁹ Uduke mɔlo te di zi lende kēnyē 'be ga. Kinza kōgōke dē kpe, ō'bōke rɔ monɔ. Kinza kolomake dē kpe rɔ lɔŋɔ, ne tine ō'bōke rɔ meri.

¹⁰ Ilekike rɔye titiyi bēri kɔmɔ Boko'ba kina bo ti ki'di ye 'deni ngi kēddike mbiri.

¹¹ Lōndō ma ga, kinza kiti'jake lēpi ye ga dē. Nī bɔ ame kēddi kiti'ja lēpi yī ga ame 'deni rɔ 'ba Kurisito ne, kiya lijē rɔ ma kēnyē, kō'du ki'di 'ba Boko'ba na ma 'deni kiti'ja kiya rɔ ma kēnyē ne. Kina inza ē'bī kpe rɔ to'do kō'du ki'di 'ba Boko'ba, ēddi ē'bī 'deni za rɔ to'do burē mo.

¹² Tine Boko'ba bo na nge kɔɔ kpōki rɔ bɔ ko'do burē, kina bo na gbī nge rɔ bɔ ki'di kō'du ki'di. Bo na nge ti tigo 'ba tōmo bilaka di mī tōlē, kina bo ēdi gbī ti tigo 'ba tupō bilaka timo. Ne nī 'bēyī o'dɔkɔ 'deni

to'do rōyī rɔ yē, ɔɔɔ kebe gbī bi to'do burē 'ba rɔ lēpi yī ga?

Tudōli Boko'ba

¹³ Uwōke dōma te, kpe bilaka ame ga kēddi kiyake te, "Tilēndō dēdi dari do gawo ma te 'do dari doloma yayi kōmo kɔɔ kɔɔ bi tugō ndōgō 'do do'ja yamo."

¹⁴ Ikalike lende 'ba bi kēzē ma tilēndō ra? Kina ikalike lende 'ba loma 'be ga ra gbī yɔ? Rɔ ma laka loma 'be ga ēdi nge kɔzɔ matutu tara. Oloma nge mbowa kina koya ngi yaga.

¹⁵ Lende 'beye ame 'do kō'bōke rɔ tiya mo ne kina me, iyake te, "ɔɔɔ kiya te nɔre Boko'ba ko'dɔkɔ zize ki'di gɔ bi kēzē laka dɔze tilēndō 'do dari do'dɔke wa ma te."

¹⁶ Dēne lende kiya 'be naga nima ti kēdi ka rɔ dōli. Kina dōli ma kɔzɔ wa nima tara ēdi rɔ lende kēnyē.

¹⁷ Kina me le'jete ikalike lende laka 'deni, ne ɔɔɔ ko'dɔke dē o'dɔke lende ma kēnyē 'deni.

5

Bɔ Wa

¹ Kpe bɔ wa ni, uwōke dōma. Uduke konyoke kōkō mɔlo te di zi gomɔ lōbu nime kēdi ko'dɔkɔ todo mo dɔye ne.

² Wa mbēmbē 'be naga nima ēdi kirasi rōnni, kina kulōrō ēdi konyo bɔŋgɔ kele 'be naga nima gbī.

³ Rɔ yamo 'be naga nima ēdi koromaro, kina ɔɔɔ rɔmo koromaro 'deni kirasi rōni tine, ti kileme lende 'ba yida rɔye 'deni ngi. Ti kōŋma yida rɔye 'deni ngi kɔzɔ pa'do tara. Römōyī kada ame rɔ nɔburunɔburu 'ba dɔliŋɔ nime ne kina 'deni me, ne kina kēddike 'beye za gba bi tototo wa rɔ mbēmbē.

⁴ Onɔgɔke bɔ ndɔbɔ ame ga kēdi kumu nyōnyu di mī nyaka 'be ga ne te. Opike girisi 'bēnni ga dē yɔ, kina me lijē 'deni ngi ti monɔ rɔ ma kēnyē gɔ lende mo. Monɔ 'bēnni ōmō 'deni nɔbō mbili Boko'ba bɔ tigo do kiteli.

⁵ Ne 'beye kpe ngi rɔ lɔŋɔ di dɔliŋɔ nime bine ti wa nɔbanji. Kina ki'dike yida rɔye 'deni ngi kɔnɔ kɔzɔ kamōlō ame kēdi ko'dɔkɔ 'deni 'do tari tumu mo ne tara.

⁶ Odɔke karama 'deni do bilaka ma laka naga kina kupōke mɔto ga 'deni gbī ngi

yaga rɔ ma sari kinza ma lijɛ ko'dɔ wa mɔtɔ ziye.

Loma Ti Kɔmɔ Ki'di

⁷ Lɔndɔ ma ga, olomake liya ti kɔmɔ ki'di ɲbɔ kɔmɔ mi kada 'ba tako 'ba ɲere ze Yɛsu Kurisitɔ ame bo kɛdi kileki kako dɔliɲɔ nime bine ne. Onɔke bɔ nyaka ni ma kɛdi koloma ɛ'bɛnni ga le liya ti kɔmɔ ki'di gɔ tɔrɔ ɲbɔ kɔmɔ mi kpa dɔlili te. Lijɛ oloma ti kɔmɔ ki'di ɲbɔ lijɛ ko'ja wa ma laka di mi nyaka 'bɛnni ga mi kada 'ba kpa dɔlili.

⁸ Kina 'dɔ kolomake gbɛ tara ti kɔmɔ ki'di ti mi kɛddi rɔmɔyi kada 'ba tako 'ba ɲere ze Yɛsu Kurisitɔ ɔwɔ dɛ kpe.

⁹ Lɔndɔ ma ga, gomɔ ame ga kɛdi ko'dɔ ye ne kinza kuduke monɔ mo dɛ ti lɛpi ye mɔtɔ ga. Ɔdɔ kebeke tudu monɔ mo ti lɛpi ye ga, Bɔko'ba ɛdi kɔdɔ karama dɔye gomɔ mi kada 'ba burɛ abo. Kina me 'deni kada mo ɔwɔ dɛ kpe.

¹⁰ Lɔndɔ ma ga, onɔke lende ko'dɔ 'ba bɔ kumɛ lende 'ba Bɔko'ba ma mɔlo tɔnɛ ga koloma rɔ tiya lende 'ba Bɔko'ba zi bilaka ne te. Lijɛ oloma ti mi kɛddi kina lijɛ kogbɔ rɔnni ɲgi kɔrɔ kpa gomɔ mo. Kina 'dɔ ko'dɔke gbɛ kɔzɔ 'bɛnni tara.

¹¹ Lijɛ ogbɔ dɔki'di nni kina me dɛdi diyake te Bɔko'ba o'dɔ yɛyi ma laka zinni ne. Kina ikalike di gɔ lende 'ba Eyobo ame bo koloma ti mi kɛddi rɔ gɔ kɔwɔ ne, kina ikalike 'deni gbɛ ma Bɔko'ba kokɔnyi bo di pɔtɔ gomɔ abo rɔmɔyi Bɔko'ba bo ɛdi ti mi kɛyi rɔ mbɛmbɛ rɔ bilaka abo ga.

Ndose Ma Njburunburu

¹² Lɔndɔ ma ga, lende ame rɔ dɔ kiteli ne kina me mɛdi miya ziye. Kinza kulɔmuke rɔye dɛ ti mitɔrɔ ala ti dɔyayi ala ti wa mɔtɔ. Ɔdɔ kuti 'deni gɔ lende mo tɔ nima, iya te, "Yɛɛ." Ne ɔdɔ kilagi ɛ'bi 'deni, iya te, "Ee." Ɔdɔ ko'dɔ 'deni pili tara, Bɔko'ba inza kpe kɔdɔ karama dɔyi.

¹³ Ni bɔ mɔtɔ ɔdɔ kɛddi ti gomɔ ititi Bɔko'ba 'dɔ bo kokɔnyi yi. Ni bɔ mɔtɔ ɔdɔ kɛddi rɔ lɔɲɔ ilɛlu Bɔko'ba ti ɲgala koba.

¹⁴ Ni bɔ mɔtɔ ɔdɔ kɛddi dɔ rɔkɔ'ɔ idɛki bilaka ma lɔbu 'ba kanisa kako ziyyi 'dɔ lijɛ kondi 'bu rɔyi kititi Bɔko'ba ti kɔzi kakpa 'ba ɲere ze Yɛsu Kurisitɔ gɔ bo kileɲɔ yi.

¹⁵ Lijɛ i'di dɔnni 'deni gɔ lende 'ba Bɔko'ba, kina bo ti kileki dɔ akititi 'bɛnni nima ɲgi kileɲɔ yi di dɔ rɔkɔ'ɔ 'bi nima. Kina ɔdɔ kiya te ko'dɔ lende kɛnyɛ mɔtɔ ga 'deni pele mɔlo, Bɔko'ba ɛdi kola yi ɲgi gomɔ.

¹⁶ Kina o'dɔkɔ ziye 'dɔ kɔdɔke kpeye gɔ lende kɛnyɛ 'be ga rɔ gɔ rɔye, kina 'dɔ kititike Bɔko'ba gbɛ gɔ lende 'ba lɛpi ye ga 'dɔ bo kokɔnyi lijɛ. Kina Bɔko'ba ti kileɲɔ ye ɲgi di dɔ rɔkɔ'ɔ 'be ga rɔmɔyi akititi 'ba bɔ lende laka ɛdi ti tigo rɔ dɔ kiteli.

¹⁷ Donɔke Eliya te, bo gbɛ rɔ bilaka lesi kɔzɔ ze te. Bo ititi Bɔko'ba ti dɔki'di kɔtɔ 'dɔ ko'jɔɲɔ tɔrɔ kinza ka'di mi dɔyayi 'ba Yisarele. Kina kada keze ɲgi ɲbɔ kɔmɔ kɔɔ mota kɔdɔ dɔmo nyepe modɔkɔtɔ.

¹⁸ Kina bo kileki kititi Bɔko'ba 'bɔwu 'dɔ ki'di tɔrɔ ka'di kina tɔrɔ ka'di ɲgi rɔ ma kɛnyɛ, dɔkomali wa 'ba dɔyayi pili kɛnyɛ kɔtu yaga.

¹⁹ Lɔndɔ ma ga, i'dike lende nime kɛdi laka dɔye. Ɔdɔ bɔ mɔtɔ di mi lɔngɔ ye nima kɛnyɛ kɔɔ yaga di mi kɔri 'ba lende laka 'ba Bɔko'ba kina ɔdɔ bɔ mɔtɔ kari ko'de bo 'deni 'bɔwu mi kɔri nima,

²⁰ bilaka mo nima bo olo lɛpi bo nima ko'dɔ lende kɛnyɛ ne 'deni yaga di mi tɔlɛ. Kina Bɔko'ba ti kola bilaka mo nima ɲgi gɔ lende kɛnyɛ ma konzi ame ga bo ko'dɔ ne.

Akugu Ma Dɔgba 'Ba PĪTÖRÖ

1 Ma Pitörö bɔ laja 'ba Yësu Kurisitö mēdi mugu waraga nime ziye kpe ame ga Boko'ba kigeli ye 'deni kēddi kolomake ngi kɔzo bɔ löwö tara rɔ kɔtɔkɔtɔ mi dɔyayi 'ba Pɔnito ti Galatiya ti Kapadokiya ti Asiya ti Bituniyö pili ne.

2 Bo oza ye 'deni gɔ akiteri abo 'ba Boko'ba 'bu ame bo kiteri 'deni mɔlo, ki'di Nyi Kɔtɔ Laka ko'dɔ ye 'deni rɔ ma laka rɔ 'ba bo tuwö dɔ Yësu Kurisitö ame roma mo ki'di ye 'deni kēddike rɔ ma kɔpɔ ne.

Yëyi ti lende këyi mo kēdi tiye rɔ dɔ kiteli.

Mi Këyi 'Ba Boko'ba

3 Do'dɔke yēē'di zi Boko'ba 'bu 'ba nere ze Yësu Kurisitö gɔ mi këyi nime bo ko'dɔ 'deni zize rɔ mbembē, bo ki'di Yësu Kurisitö kɔdɔ 'deni yaga di mi tölē 'dɔ ki'di ze mi didi la'ja ne. Kina gɔ kō'du mo dikalike 'deni ngi Boko'ba ti ko'dɔ yëyi ma laka zize kada mɔtɔ ti wa ma laka

4 ame bo kikeki 'deni mitɔrɔ kēdi koda bilaka abo ga ne, ame kikalitote rōni dē gbī, kato dē gbī, kina kirasi rōni dē gbī ne.

5 Bo ti kitata ye kpe ame ga ki'dike dɔye 'deni gɔ lende abo ne nduwē ti tigɔ abo n̄bō kōmō mi kada ma n̄burun̄buru 'ba dɔlin̄ɔ nime 'dɔ kileme zi bilaka ma bo kɔmɔ ye 'deni di mi tölē.

6 Olomake ti lɔn̄ɔ gɔ lende naga nime ɔdɔ kēddike pele rɔ meri giri naga nime gɔ lende 'ba gomɔ ma gege ame ga kēdi ko'dɔ ye ne. Gomɔ naga nime inza koloma gomɔ kɔwɔ,

7 ēdi n̄ge kiyɔzɔ ye ɔdɔ inda'bake lende abo 'ba Boko'ba 'deni ngi rɔ ma laka. Kina kɔzo ma kɔngɔke yamo kōbōkōbō ame pele rɔ wa 'ba dɔlin̄ɔ nime ne, bilaka ēdi kiyɔzɔ titi dɔgba ti pa'do 'dɔ kikalitote laka mo. Kina gbī tara, meri 'be ame rɔ dɔ kiteli di dɔ yamo kōbōkōbō ne na me 'deni gbī kēdi rɔ tiyari mo, 'dɔ ɔdɔ Yësu Kurisitö kēdi kileki 'deni kada mɔtɔ dayi 'dɔ mi Boko'ba këyi rɔye ko'dɔ ye rɔ a löbu.

8 Yësu Kurisitö nime kina kɔzo ame ko'jake bo dē pele mɔlo ne, tine ɔ'oke bo. Kina gbī kɔzo ame ko'jake bo dē pele giri nime, ne tine i'dike dɔye gɔ lende abo. 'Dɔ kēddike ti lɔn̄ɔ ma löbu ame bɔtɔ kikalitote dē tiya mo ne

9 rōmōyi ikalike bo Yësu Kurisitö ame ki'dike dɔye gɔ lende abo ne na me kēdi kɔmɔ ye le'jete di mi tölē.

10 Mi këyi nime Boko'ba ko'dɔ ziye ne na tōnē bɔ kumē lende abo ga koloma mɔlo rɔ tiya lende mo bine zi bilaka ne. Lijē ti meri mo Boko'ba ti kolobilaka tondo ga di mi tölē.

11 Kina ki'di lijē ngi koloma rɔ toma kori 'ba lende 'ba Boko'ba 'dɔ lijē kikalitote ɔdɔ bo ti kɔmɔ bilaka totondo ga kina kada mo ti kēdi gbī nyanya mo ga ya. Tine Nyi Kɔtɔ Laka 'ba Kurisitö ēdi minni kileme gomɔ ame ga kēdi ko'dɔ rōni zi Kurisitö gba kinza Boko'ba ko'dɔ bo rɔ löbu 'ba dɔ wa pili ne ngi zinni.

12 Ne tine Boko'ba ileme 'deni zinni gɔ wa naga nime lijē kumē lende mo ne, inza ko'dɔ rōnni mi kada 'bēnni, ne tine ēdi ko'dɔ rōnni 'jaa mi kada ma 'beye. Kina me Nyi Kɔtɔ Laka ame Boko'ba koja kako di mitɔrɔ ne ki'di bilaka ame ga kēdi kiya lende 'ba laja laka nime ne kēdi 'deni gbī rɔ tiyētī gomɔ ziye. Kina me wa ame ga malayika 'ba Boko'ba ko'dɔkɔ tikali mo ne ikalike 'deni.

Togbo Dɔ Yida Rɔ

13 Kina gɔ lende mo ɔ'bōke ti laka mi laja 'ba Boko'ba. Ogbōke dɔ yida rɔye ga kolomake laka ti kɔmɔ ki'di gɔ yëyi löbu nime Boko'ba kēdi ko'dɔ ti'di mo ziye mi kada 'ba tileki 'ba Yësu Kurisitö ne.

14 Olomake rɔ bɔ kuwö dɔ Boko'ba kinza kilekike dē kpe mi lende kënyē ma tōnē ga pa kɔ'oke to'dɔ mo kulöwö bine gba kinza kikalike Boko'ba dē ne.

15 Bo bɔ kīdēki ye mo na n̄ge kɔtɔ laka kina kpe gbī tara 'dɔ kēddike rɔ ma laka.

16 Lende nime ēdi 'deni kɔzo ma tōnē kugu mɔlo mi buku 'ba Boko'ba kiya te, "Ma na n̄ge kɔtɔ laka kina kpe gbī 'dɔ ko'dɔke n̄ge rɔ lende laka."

17 Mi mōtu 'be ēddi kīdēkike bo Boko'ba rɔ 'bu. Tine bo na rɔ bɔ ko'dɔ burē pili rɔ ma kodɔrɔ kinza to'ba'bo gɔ a ko'dɔ 'bi

'ba mɔɔ. Kina olomake ti, ti lende koro ro do kiteli zi bo mi kɔɔ loma 'be nime.

¹⁸ Onɔoke tutē nime bo kutē gɔye di mi dölētī yawa 'ba 'bu ye löbu ga ne te. Bo utē dē ti yamo 'ba doliŋɔ nime ame kēdi kirasi rōnī ne.

¹⁹ Bo utē gɔye 'deni ti tölē kpa kɔ'o 'ba Kurisitō kole abo ame roma mo 'deni kɔɔ roma kamölō laka kinza ɔto ma kēnyē rōmo ma kumu ne.

²⁰ Mɔlo gba kinza Boko'ba ko'ba doliŋɔ nime dē bo iteri 'deni mɔlo zi Kurisitō tako tölē kɔɔ a nime te. Kina me bo ko'de Kurisitō 'deni ziye mi kada ame ga 'deni ro ŋburunburu 'ba doliŋɔ nime ne.

²¹ Römöyī kö'du gɔ lende 'ba Kurisitō na me ki'di ye 'do ki'dike dɔye gɔ lende 'ba Boko'ba ne. Boko'ba i'di bo 'deni kēnyī kɔɔ yaga di mi tölē ki'di bo ro löbu 'ba do wa pili. Gɔ lende mo na me ki'dike dɔye 'deni ro ma laka gɔ lende 'ba Boko'ba, kɔɔ ki'di 'be 'deni pili do Boko'ba.

²² Kina kɔɔ ame kuwöke do lende 'ba laja laka nime 'deni, konake meri ma kēnyē 'deni yaga di mi dökī'di ye ne, ɔ'oke lēpī ye ga ame 'deni gbī ro 'ba Kurisitō ne ti ŋgī ro ma laka. Kina me mēdi miya ziye 'do kɔ'oke lēpī ye ga ro mbēmbē. Ako'ɔ ame 'do kö'bō kinza kote rōnī ne.

²³ Römöyī bilaka lesi ame ro yida 'ba tölē ne na dē ki'di ye mi dīdī la'ja nime tine Boko'ba ame kēdi koloma 'bēnī ŋgī ŋburu kinza kölē ne, bo na. Bo idīdī ye 'deni ti lende abo ame kēdi kö'bō ŋgī ro ŋburunburu ne.

²⁴ Ēdī 'deni kɔɔ lende ma tönē kugu mɔlo mi buku 'ba Boko'ba, kiya te, "Lijē bilaka lesi ŋgī kɔɔ moli. Tigo 'bēnnī ŋge kɔɔ dōwöru. Ututu ŋgī welo kölē kilayi yaga.

²⁵ Ne lende 'ba Boko'ba ö'bō 'bēnī 'deni ŋgī ro ŋburunburu." Kina ma kuwöwö 'deni ziye.

2

Döku 'Ba Didī

¹ Kina ti, olake gɔ meri kēnyē ti pili yaga. Kinza ko'doke bētī dē kpe, kina kinza ko'doke kɔɔ kandi dē gbī zi lēpī ye ga. Kinza ko'doke mi kombi dē, kina kinza ko'doke kpa dē gbī.

² Olomake ŋge ro bo ko'doko lende 'ba Boko'ba kɔɔ kole kuru ame ko'doko ē'bēnī ŋge ro tulu mba ne tara. Lende 'ba Boko'ba na ti kulu ye kolomake ro ma kitigo ŋbō kōmō mi kada ame 'do Boko'ba kɔɔ ye di mi tölē.

³ Römöyī o'jake mi kēyī 'ba ŋere ze 'deni ti kɔɔye.

⁴ Akoke 'deni zi ŋere ze Yēsu Kurisitō bo didī, bilaka ilagi 'deni di ro bo kɔɔ dōku ame bo ko'ba rō ni kilagi pa di rōmo ne, tine Boko'ba i'di bo 'deni mbiri löbu.

⁵ Kina me kpe ame bo kidīdī ye 'deni ne, i'dike rɔye ti zi Nyī Kɔto Laka 'do kodɔ'bo ye ro akɔto to'ba rō löbu 'ba Boko'ba timo. Bo ko'do ye ro bo akumu zi Boko'ba 'do Yēsu Kurisitō ki'di ye ko'doke lende laka ame ro ako'doko 'ba Boko'ba ne.

⁶ Ugu lende mo 'deni mɔlo mi buku 'ba Boko'ba, iya te, "Migeli dōku ma laka 'deni 'do mīdēyī mi gbɔndo rō ma mi Yerosalema. Bilaka ame ga ki'di dōnnī 'deni gɔ lende abo ne kö'du mo inza kaya kpe rōnnī."

⁷ Kina ziye kpe ame ga ki'dike dɔye 'deni gɔ lende 'ba Yēsu Kurisitō ne, bo ēdī 'deni ro wa ma laka ro do kiteli ziye. Ne ya ame ga ki'di dōnnī dē gɔmo ne, ti kēdi zīnnī kɔɔ lende ma tönē kugu mɔlo kiya te, "Dōku tönē bo ko'ba rō ni kilagi pa di rōmo ne na kileki 'deni ro dōku ma laka ro do kiteli mi gbɔndo 'ba rō."

⁸ Ēdī 'deni gbī kɔɔ lende mɔto ame kugu kiya te, "Dōku nime na ti kokpe ndīnnī 'do ki'di lijē kila'ba." Kina me ya ame ga ki'di dōnnī dē gɔ lende 'ba Boko'ba ne ila'ba 'deni, römöyī Boko'ba iya lende nime 'deni mɔlo gɔ kö'du 'bēnnī.

⁹ Ne tine, kpe 'beye na 'deni ro kpa goli ame Boko'ba kigeli 'deni ne. Kpe na 'deni ro bo akumu 'ba ŋere ze Boko'ba gbī ro do kupō ame ga bo kigeli 'deni ro 'ba bo ne, 'do kuwöwöke lende laka abo zi bilaka ma laki pili. Bo na me kidēki ye 'deni di mi bi kōlu kako mi bi kɔɔ do kiteli abo nime.

¹⁰ Ma tönē pa bine inzake ro 'ba Boko'ba, ne ma le'jete kpe 'deni ro bilaka abo ga. Ma tönē pa bine ikalike mi kēyī

'ba Boko'ba dē, ne kina me le'jete bo o'do mi këyi 'deni ziye.

Bɔ Laja 'Ba Boko'ba

11 Kina me ti ziye kpe ya ame ga mo'o ye 'deni ne, olomake ti mi doliŋɔ nime bine kɔzo bɔ löwö tara, ilagike yaga di ro ako'doko 'ba yida ro, römöyī lijē na kēdi molo ro to'do ya ti didi.

12 I'dike lende ko'do 'be ga kö'bö nburu ro ma laka 'do ya ame ga ki'di dönni dē go lende 'ba Boko'ba ne ko'ja di roye. 'Do odo kiya te lijē kari kususū ye kiya ye ro bɔ lende kënyē, 'do lijē ko'ja lende ko'do 'be ga ngi pili ro ma kele. Kina odo Boko'ba kēdi kako 'deni bi to'do burē 'bēnni tine lijē ti kileki 'deni ngi kilēlu bo.

13 O'doke kö'du ki'di 'ba ya ame ga ro turu 'ba dōye ne römöyī Yēsu Kurisito o'do gbī tara. Oroke n̄ere ma löbu ame ro bɔ do yayi pili ne,

14 gbī ti bɔ ame koja 'deni 'do kēdi ro turu 'ba do doliŋɔ ne. Ndobɔ 'bēnni na ro todo karama do ya ame ga kirasi lende ne, kina gbī ro to'do yēē'di zi ya ame ga ko'do lende ma laka ne.

15 Lende ame Boko'ba ko'doko ne na me, o'doke ro lende laka kinza ya ame ga kikali lende 'ba Boko'ba dē ne kari kususū ye ra ngi ro ma sari.

16 Olomake ti ro do ngölö, ne kinza kuyike do ngölö 'be nima dē ro a 'ba to'do lende kënyē römöyī kpe 'deni ro bɔ laja 'ba Boko'ba.

17 Oroke bilaka pili kina o'oke ya ame ga 'deni ro 'ba Kurisito ne. Ereke Boko'ba kina oroke n̄ere ma löbu ame ro bɔ do do yayi pili ne.

Gomɔ Kɔzo 'Ba Yēsu

18 Ni ame kēddi ko'do ndobɔ zi bɔ mato ne, oro bɔ dōyi mo nima kuwö do bo. Kina o'do wa ame ga pili bo kēdi kiya ne, odo kiya te bo ko'do yi pele ro ma laka ala ro ma kënyē.

19 Odo gomɔ kēdi kodo pele rōyi ro ma sari kinza lende kënyē mo, udumö le römöyī ikali lende 'ba Boko'ba 'deni. Kina Boko'ba ti ko'do yēyi ma laka 'deni ngi dōyi.

20 Odo kiya te kudumö le di kpa lamba ame kēdi komba yi go lende kirasi 'bi ne kina dē ro a ma 'do kēbi rōyi timo. Ne odo

kiya te kudumö le di kpa közi gomɔ ame kēdi ko'do yi go lende laka 'bi ne, Boko'ba na 'jaa ti ko'do yēyi ma laka zīyi.

21 Lende ame Boko'ba kēdēki ye gomɔ ne kina me 'do gomɔ ko'do ye gbī kɔzo a nima tara. Römöyī gomɔ nime o'do Yēsu 'deni gbī molo go lende 'ba tokonyi ye. Kina me bo kileme kori mo 'deni ziye 'do ko'doke gbī kɔzo 'ba bo tara.

22 Bo o'do lende kënyē oto dē kina bo iya bēti dē gbī.

23 Odo kiti'ja bo pele bo ileki domo dē gbī ti ti'ja. Kina odo kēdi kodo gomɔ pele ro bo, bo ote kpa bo dē gbī. Bo i'di abo ro bo n̄ge zi Boko'ba ame kēdi kiya burē pili ro ma kodoro ne.

24 Bilaka utōti Kurisito 'deni do ngēri, bo kombi lende kënyē ze ga 'deni pili ro bo, 'do ki'di dinzake kpe ro bɔ lende kënyē go dolomake nburu nati ro bɔ ko'do lende laka. Gomɔ 'ba Kurisito nime na me 'deni kileno ye.

25 Tönē pa bine, kpe ngi kɔzo kamölö ame ga kōlu 'deni ne tara. Ne le'jete Kurisito o'de ye 'deni kako zi bo. Bo na ro bɔ koda ye gbī ro bɔ kitata ye.

3

'Ja Ni Ti Mē'dē

1 Kina gbī tara ziye 'ja, uwöke do mē'dē ye ga 'do odo ni mato mē'dē yi ki'di dönī dē go lende 'ba Boko'ba 'do bo ko'ja ngi di ro lende laka 'bi go bo koto do bo ngi kinza ma ni na kiya ra zi bo.

2 Bo ti kikali ngi lende ko'do 'bi ga ēdi ro ma laka kina ēddi 'deni gbī toro Boko'ba.

3 Tine ziye kinza kö'böke dē n̄ge tomeri go a 'ba tele tiyada roye timo, do ku'jō ni ti garatili ni ti akano ti bongo ma kele naga.

4 Ama ro do kiteli mo miye na 'do ki'dike kēdi ro ma kele. Wa ma kele ame kēdi kö'bö 'bēni ngi ro nburunburu ne kina ro loma le ti to'do komo kele do bilaka. Lende nime na Boko'ba kiya ro wa ma kele ro do kiteli.

5 Tele ma laka ma tönē 'ja löbu ze ga 'ba Yudayi ma molo tönē ga bine ko'do mi ti'di dönni go lende 'ba Boko'ba ne kina te, lijē uwö do mē'dē nni ga.

6 Kina Sara gbī tara, loko uwö do mē'dē ni Abarayama, loko kēdēki bo ro n̄ere

'bëni. Kina kpe ma le'jete nime gbï tara, ɔɔɔ ko'dɔke lende laka kolomake kinza kereke dë di zi a mɔɔ, kpe 'deni rɔ yitötï 'ba Sara ga.

⁷ Kina gbï tara ziye kpe më'dë. Olomake laka ti 'ja 'be ga kɔɔɔ ame kikalike lijë itigɔ dë kɔɔɔ 'beye tara ne. Tine oroke lijë römöyï Boko'ba ëdï ki'di didi ma nburunburu gbï zinni kɔɔ tiye. Lende naga nime na ko'dɔke kinza a mɔɔ kuruwö rönï ra mi akititi 'be ame këdi kititike di zi Boko'ba ne.

To'do Lende Laka

⁸ Tine ma nburunburu mo na me. Kpe ame ga 'deni rɔ 'ba Boko'ba ne kinza kebeke dë togba kpeye rɔ gɔ rɔye. Olomake ti mi këyï rɔ gɔ rɔye kɔ'ɔke rɔye kɔɔ löndö kɔɔ. O'dɔke lende laka rɔ gɔ rɔye kinza dɔ kombi teyi.

⁹ ɔɔɔ kiya te bilaka mɔɔ ko'dɔ lende kënyë pele ziye kinza kilekike dɔmo dë gbï ti lende kënyë. Kina kinza kilekike dɔ ti'ja dë gbï ti ti'ja. Tine ititike Boko'ba ko'dɔ yëyï ma laka dönni. Römöyï Boko'ba o'dɔ ye 'deni rɔ bilaka abo ga 'dɔ ko'dɔke yëyï zi ya ma laki kina bo ti ko'dɔ yëyï ma laka 'deni ngï gbï ziye.

¹⁰ Ëdï 'deni kɔɔ lende tönë kugu kiya te, "Bɔ ame kɔ'ɔ didi ko'dɔkɔ to'ja kada 'ba lɔɔ ne, bo kɔɔ dɔnde'de bo yaga di mi lende kënyë kpa bo kiya bëti dë kpe.

¹¹ Bo ko'dɔ nge rɔ lende laka tine bo kilagi lende kënyë, bo ki'di lende këyï na 'dɔ koso mi bo.

¹² Römöyï ya ame ga rɔ bɔ ko'dɔ lende laka ne na Boko'ba këdi rɔ tonɔ gɔmo, kina gbï bo këdi kuwö akititi mo ga. Tine bo rɔ ya ti bɔ lende kënyë."

¹³ Ne kpe 'beye ɔɔ kolomake 'deni nburu rɔ bɔ ko'dɔ lende laka bɔɔ mɔɔ inza ko'dɔ lende kënyë kpe ziye.

¹⁴ Ne ɔɔ kiya te bilaka kɔɔ gomɔ pele rɔye gɔ lende laka 'ba Boko'ba bo ti ko'dɔ yëyï ma laka 'deni ngï ziye gɔ lende mo. Kina kinza kereke dë di zi bilaka kinza ki'dike rɔye kilë'di dë gbï.

¹⁵ Oroke Kurisitö nere 'be ti dökï'di kɔɔ. Ö'böke nburu ndö tileki dɔ lende zi ya ma këdi kititi ye gɔ ti'di dɔye gɔ lende 'ba Boko'ba naga. Ne tine kinza ki'dike dɔ lende kileki 'be ga dë këdi rɔ ma kisili,

¹⁶ römöyï ikalike 'deni lende laka na. Kina ɔɔ bilaka kiya kpa kënyë rɔye, kpe ame ga rɔ 'ba Kurisitö ne, 'dɔ lende kiya 'bënni ga kileki za kaya rönni.

¹⁷ Kina gɔ lende mo i'dike 'dɔ gomɔ ko'dɔ ye nge gɔ lende laka ko'dɔ 'be ga ɔɔ kiya te Boko'ba ko'dɔkɔ ziye. Kina laka di dɔ ame 'dɔ gomɔ ko'dɔ ye gɔ lende kënyë ko'dɔ 'be ga ne.

¹⁸ Onɔke te, Kurisitö ame rɔ bɔ lende laka ne ölä 'deni tutë gɔze bɔ lende kënyë mi kɔɔ yaga di mi lende kënyë ze ga to'de ze kako zi Boko'ba. Bilaka upö yida rɔ bo 'deni, ne tine Boko'ba i'di bo 'deni kënyï kididi 'böwu rɔ ma la'ja ti Nyï Kɔɔ Laka.

¹⁹ Nyï Kɔɔ Laka i'di bo 'deni kari gbï tuwöwö lende nime zi ya ame ga kölä 'deni molo Boko'ba koboso 'deni mi pa'do 'ba Gehena ne.

²⁰ Ya naga nime lijë na rɔ ma tönë ga kilagi Boko'ba bo kidabi lijë liya 'dɔ lijë kɔɔ dönni di mi lende kënyë, mi kada ma tönë ga Nowa këdi rɔ tose sorope ne. Mi kada nima yayi bilaka ma modɔmota na nge këki mi sorope löbu nima, kina lijë na nge kɔmɔ di zi tölë 'ba mini koso nima. Sorope nima iyökö koloma rɔ tilingere tinni kebe dɔ mini koso nima kote dɔ bilaka ma laki pili ne.

²¹ Kina me 'deni gbï ziye tara le'jete nime mini 'ba bapatisi ɔmɔ ye 'deni yaga di mi tölë. Tɔɔ 'ba Yësu Kurisitö ame bo kënyï kɔɔ yaga di mi tölë ne kina me ki'di mini 'ba bapatisi 'deni kɔmɔ ye. Bapatisi nima inza rɔ 'ba turögö ti'da 'ba rɔye ma yaga nime. Ëdï rɔ wa 'ba tititi Boko'ba 'dɔ kileme urögö dökï'di ye 'deni rɔ ma kɔɔ.

²² Kurisitö ari 'deni koloma dɔ dörï Boko'ba mitorɔ rɔ bɔ dɔ malayika ti közi kakpa 'ba dɔ wa 'ba dɔyayi 'ba mitorɔ pili.

4

Ako'dɔkɔ 'Ba Boko'ba

¹ Kɔɔ dikalike gomɔ o'dɔ yida rɔ Kurisitö 'deni, kina me bo kölä 'deni. Tine kpe gbï tara 'dɔ kilenoke rɔye ti ndö ti mi këddi kɔɔkɔ 'ba Kurisitö nima. Römöyï lijë ame ga pili kombi gomɔ kölä 'deni gbï ne osa a mɔɔ rɔ lende kënyë dë kpe.

² Kina kisaki di mi kada nime tone kari nduwë dögba kinza ko'döke ako'döko 'ba yida rö dö kpe. Ako'döko 'ba Böko'ba na nge ko'döke mi köso loma 'be nime mi döyayi bine ne.

³ Tönë mölo bine ö'böke 'deni to'do lende közo 'ba bö kinza kikali Böko'ba dö naga, rö bö ndörö gö rönyo tö'bö tototo dö tuwë layi nbo kupö wa yaga, tulömu kpa nburu zi akoro ti lende ma Böko'ba ko'ji naga.

⁴ Ne kina me le'jete lende 'be igayi lijë 'deni römöyï o'dököke dö kpe todo'bo röye tinni mi lende ko'do ma yawa naga nima. Kina lijë kënyï ngi bi titi'ja ye.

⁵ Ne kada möto Böko'ba ti kititi kpënni 'deni 'do gö lijë këyëti gö lende ko'do 'bënni ga zi bo. Bo na 'deni ndö to'do burë 'ba ya ma gba ti kömönni naga gbï ti töku ni.

⁶ Kina ma ki'di 'do kuwöwö laja laka 'ba Yësu Kurisito nime 'deni gbï zinni töku ni ne römöyï 'do dö burë ko'do röni pele rö ma koriya gö ako'do 'bi 'ba möto 'do lijë këdi gbï közo 'ba Böko'ba mi loma 'bënni ti tigo 'ba Nyi Köto Laka.

Akö'ö

⁷ Nburunburu 'ba wa pili öwo dö kpe. Kina olomake ti liya ti mi këddi ti mötu ko'do zi Böko'ba.

⁸ Lende ma rö dö kiteli mo na me, ö'böke tö'ö lëpi ye ga. Römöyï akö'ö na këdi këyëyi kpa lende kënyë ma konzi.

⁹ I'dike kpa lijo 'be ga këdi nburu rö gböngö zi bilaka tari teyi kinza tonboro rö yimo.

¹⁰ Böko'ba i'di tigo 'deni pili ziye rö kötoköto 'do ko'döke ndöbo abo ga me timo rö 'beri'beri. Kina ti, o'döke ti mi löngö ye ti tigo mo nima közo bö laja ma laka tara.

¹¹ Ni möto dö Böko'ba ki'di 'bëyi ziyi rö tigo 'ba tiya lende, iya nge rö lende 'ba Böko'ba. Ödo ni möto ki'di 'bëyi ziyi rö ndöbo, o'do ti, ti tigo nima bo ki'di ziyi ne. O'döke wa naga nime 'do ki'di bilaka kubï gö Böko'ba timo dömöyï Yësu Kurisito. Löbu 'ba dö wa pili ti tigo dö kiteli na rö bo Böko'ba rö nburunburu. Amini.

Akiyözo

¹² Kpe ame ga mö'ö ne, kinza ki'dike lende 'ba gömö löbu nime këdi ko'do ye ne dö kilikö döye. Eädi ko'do röni ziye tiyözo meri 'be timo, dödo i'dike döye 'deni ngi rö ma laka gö lende 'ba Böko'ba nime ya. Tine kinza ki'dike lende mo dö kilikö döye,

¹³ olomake rö löjo römöyï gömö 'be nime eädi 'deni gbï közo ma tönë ko'do Kurisito ne. Kina 'do dö kömö 'deni mi kada ame bilaka pili këdi köngö bo 'deni këdi kako bëri ti tigo dö kiteli abo tine, 'do löjo 'be këdi ngi rö dö kiteli.

¹⁴ Kpe ame ga dödo kiti'ja ye dömöyï Kurisito ne na laka. Bo ti ki'di tigo löbu 'ba Nyi Köto Laka abo 'deni ngi koloma tiye.

¹⁵ Kinza ki'dike gömö dö za ko'ja ye gö lende kënyë ko'do 'be ga, gö tupö bilaka, gö 'böggö ala gö go'de'de ko'do mi lende 'ba ya möto ga.

¹⁶ Ne dödo kiya te gömö këdi ko'ja ye römöyï kpe 'ba Kurisito ga na, kinza ki'dike lende mo dö kaya röye. O'döke yë'di zi Böko'ba gö möyï Kurisito nima kidëki döye ne.

¹⁷ Kada ame Böko'ba këdi kisaki tiya burë 'ba bilaka yimo ne na me 'deni tone. Ze ya ame ga rö 'ba bo ne na këdi kiya burë ze dögba. Ne tine dödo burë nima na këdi kisaki röni 'deni tize közo a nima tara, wa'di na ti ko'do röni zi ya ma kinza ki'di dönni dö gö laja laka 'ba Böko'ba nime ne ya?

¹⁸ Ti këdi 'deni ngi zinni közo lende tönë kugu mölo, kiya te, "Ne dödo tokonyi bo lende laka na 'deni rö ma kitigo tara tine, wa'di na ti ko'do röni zi bö lende kënyë bö kilagi lende 'ba Böko'ba ni ya?"

¹⁹ Kina me mëdi miya ziye, dödo Böko'ba ko'döko ziye 'do gömö ko'do ye, ö'böke nduwë to'do lende laka 'do ki'dike röye zi bo. Bo na ko'ba ye, kina bo inza kikali tola ye rö wa ma kulë.

5

Kamölö 'Ba Böko'ba

¹ Mëdi milende ziye kpe löbu 'ba kanisa ama ga yayi közo ma te ne. Gömö tönë ko'do Kurisito ne mö'ja ngi ti kömö ma.

Kina ti mēdi ngi koto ti bo kada mato odo Boko'ba kēdi kileme bo 'deni ro löbu 'ba do wa pili.

² Kina me mēdi miya 'deni ziye 'do kongoke go kamölö naga nime Boko'ba ki'di ziye ne. Ne kinza ko'doke de kozo wa ame kēdi kutöri ye to'do mo. Tine o'doke ti mi keyi römöyī ako'doko 'ba Boko'ba na. Kinza ko'doke de go lende 'ba girisi tine o'doke ti dōki'di koto.

³ Kinza ko'doke roye de ro a löbu do kamölö naga nime Boko'ba ki'di 'deni ziye 'do kongoke gomo ne. Tine o'doke wa pili ro ma kodoro 'do lijē kogba görö dōye gbī.

⁴ Odo kö'böke ngi nduwē to'do mo te, Yēsu Kurisito nere 'ba do bo koda kamölö ni ti kileki 'deni kako kada mato ki'di ye ti bo ro löbu ma do kiteli. Löbu ame kö'bö ngi ro nburunburu ne.

⁵ Kina me gbī mēdi miya ziye kpe ame ga ro yobi ne, uwöke do ya ame ga 'deni ro bulöbu ne. 'Do ki'di kpe ya ame ga 'deni ro 'ba Boko'ba ne kojake laja ro go roye kinza do kombi teyi. Römöyī ugu 'deni molo, iya te, "Boko'ba ēdi ro ya ti bilaka ame ga kö'bö tubötö rōnni ne. Mi bo ēdi keyi nge ro ya ame ga koto ē'bēnni dōnni le bēri ne."

⁶ Iekike roye titiyi bēri koma bo Boko'ba bo tigo mbēmbē go bo ki'di ye 'jaa löbu kada mato,

⁷ kinza kolomake de kpe ro meri römöyī bo na kēdi konggo gōye.

⁸ Olomake ndö ro ma kitigo ti bi koda römöyī bo ya 'be Satani ēdi ko'doko tako to'do ya tiye. Bo ēdi kilingere kozo mönō tabiyō ame kēdi kilaki ti monō toma yida ame 'do bo konyo ne.

⁹ I'dike dōye laka go lende 'ba Boko'ba kina o'doke ya ti Satani. Kozo ame kikalike lepī ye mato ga ame gbī ro 'ba Boko'ba mi doliŋo nime bine ne, gomo kotokoto nime ēdi gbī ko'do kozo 'beye tara.

¹⁰ Ne odo gomo naga nima ko'do ye 'deni mbowa yayi tine Boko'ba ti kilenjo ye di yimo. Bo ēdi nduwē ko'do mi keyi ziye kina me bo kideki ye 'deni 'do kako kodo'böke roye ti Kurisito 'do kēddike ro löbu koto ti bo ro nburunburu. Bo na kēdi ki'di tigo ziye kinza a mato ka'da ye ra.

¹¹ Yēē'di kēdi ro mbēmbē zi bo Boko'ba ame tigo abo na kēdi kö'bö ngi ro nburunburu ne. Amini.

Akumötö

¹² Akugu mbowa ma nime, Silibano na kokonyi ma ti tugu mo ziye. Bo na ro löndö ma laka ame mikali dōki'di mo. Miya lende naga nime 'deni 'do go ki'di mi kēddi laka ziye kikalike ngi ro ma laka mi keyi 'ba Boko'ba na kozo a nime te. Kina i'dike dōye ti gomo ro ma laka ti dōki'di koto.

¹³ Lepī ye ame ga Boko'ba kigeli 'deni gbī ro 'ba Kurisito mi Babele bine ne umötö ye pili laka. Kole ma Marako umötö ye gbī laka.

¹⁴ Kina kpe gbī 'do kumötöke roye kiramoke roye ti ako'o.

Lende keyi koloma tiye kpe ame ga pili ro 'ba Kurisito ne.

Akugu Ma Mi Riyö 'Ba PITÖRÖ

¹ Ma Simona Pitörö bo ndobo gbï bo laja 'ba Yësu Kurisitö, mëdi mugu waraga nime ziye kpe ame ga ki'dike doye 'deni gbï go lende 'ba Yësu Kurisitö nime kozo 'beze te ne. Bo na nduwë ro bo ko'do lende laka kina me bo ki'di ze 'deni di'dike doze go lende abo. Bo na ro Boko'ba, bo ongo goze 'deni laka kina bo omo ze 'deni gbï pili di mi tolë.

² Yëyi ti lende këyi mo këdi ro do kiteli tiye kpe ma kikalike Boko'ba 'deni gbï ti nere ze Yësu Kurisitö.

Dëki 'Ba Boko'ba

³ Boko'ba ame ro löbu do kiteli gbï koto laka ne bo na kidëki ze 'deni tedi ro 'ba bo. Kina me go ame dikalike bo 'deni ne ididi ze 'deni yaga ti tigo abo 'ba Boko'ba, bo i'di tigo nima 'deni zize 'do do'doke ako'doko abo ga pili.

⁴ Kina me bo ko'do yëyi ma laka 'deni doze kozo ma tonë bo kiya kö'du mo molo bine ne. Bo o'do 'deni tara 'do ki'di loma 'be këdi kozo 'ba bo 'ba Boko'ba 'do komoke di mi tolë nime ndörö ko'do 'ba bilaka go lende kënyë ko'de 'deni mi dolijo ne.

⁵ Go kö'du mo na kpe ame ga ki'dike doye 'deni go lende 'ba Yësu Kurisitö ne, ogboke roye ti, ti meri laka. O'doke lende laka kina ogboke roye gbï laka tikali lende 'ba Boko'ba.

⁶ Ne kinza kolomake de nge ro bo kikali lende 'ba Boko'ba, tine ogboke roye gbï laka togbo do yida roye ga bëri. Ogboke do yida roye ga bëri kina olomake gbï ti mi këddi. Ne kinza kolomake de nge ro bo mi këddi, tine ogboke roye gbï laka to'do ako'doko 'ba Boko'ba.

⁷ O'doke ako'doko 'ba Boko'ba, kina ogboke roye gbï laka to'o roye ro go roye kozo löndö koto. Ne tine kinza ko'oke roye de nge ro go roye, tine ogboke roye gbï laka to'o bilaka pili.

⁸ Odo kiya te kö'böke nduwë to'do lende naga nime ro do kiteli ti këddike 'deni ngi

ro bilaka ma kandi 'do kikalike nere ze Yësu Kurisitö ti ro mbembë.

⁹ Ne bo ame kinza ko'doko 'ba bo de to'do lende naga nime ne, bo edi 'ba bo kozo bilaka ame komo mo këdi kudömu 'deni ne tara. Bo 'deni ngi kozo bo komo kölu do bo udölu 'deni di go tola nime Boko'ba kola bo go lende kënyë abo ga ma molo ame ga bo ko'do, ki'di bo 'deni ro ma kopö ne.

¹⁰ Go kö'du mo na me miya ziye löndö ma ga, ogboke roye ti laka to'do wa ame ga 'do kileme tigeli 'be ame Boko'ba kigeli ye 'deni ro 'ba bo ga ne zi bilaka. Odo ko'doke ngi te inza kocke kpe yaga di mi kori 'ba lende 'ba Boko'ba.

¹¹ Kina Boko'ba ti ki'di ye 'deni ngi ti mi këyi do kiteli abo këddike koto ti nere ze Yësu Kurisitö ro löbu 'ba do wa pili. Bo na me komo ze 'deni di mi tolë.

¹² Kina mëdi mo'do tiya lende naga nime nduwë te ziye kinza kudölu ra di doye. Ne kina kozo ame kikalike lende naga nime 'deni pele molo, kënyöke 'deni go lende kodoro ame ga kiya 'deni ziye ne.

¹³ Momeri 'bama ma laka mo na zo go mö'bö nduwë tole mi lende nime ziye ko'ja mëdi gba ti komo ma kozo a nime te.

¹⁴ Römöyi mikali 'deni mëdi mola yida ro 'ba doyyi nime giri nime, kozo lende tonë nere ze Yësu Kurisitö kiya molo zo bi kopö ne tara.

¹⁵ Ne ti mogbo roma ti'di kpa kori 'ba lende nime këdi yaga ro gböngö ziye 'do ki'di kö'böke nduwë tomeri lende naga nime di pötö ma bine.

Ro Löbu 'Ba Kurisitö

¹⁶ Tako 'ba nere ze Yësu Kurisitö ame diya lende mo ziye diya te bo edi kileki kako dolijo nime bine ti tigo do kiteli abo ne, lende ma kozo komo ko'do 'ba bilaka na de. Dikali edi ro ma laka römöyi do'ja tigo löbu do kiteli abo ame kozo 'ba Boko'ba tara ne 'deni ngi ti komoze.

¹⁷⁻¹⁸ Ze na ti bo do doku 'ba Boko'ba yayi mi kada mo nima 'bu bo Boko'ba kileme bo ro löbu tigo do kiteli ne. Kina biro kudu kako di zi Boko'ba di mi bi kopö do kiteli, iya te, "Bo na ro kole ma ame mo'o kulöwö ne, ma 'deni ti mi këyi go lende

abo.” Birɔ nima kudu kako di mitorɔ ne duwö 'deni ti mbili ze.

¹⁹ Kina lende nime i'di ze 'deni dikali ngi rɔ ma laka lende tönë ga bɔ kumë lende ni kiya ne ëdi ko'dɔ rönï ngi. Kina laka omerike gɔ lende kiya 'ba bɔ kumë lende naga nime, römöyï ti kedi 'deni ngi ziye kɔzɔ pa'do ame kedi koyi gɔ bi mi bi kolu ne tara nbö Yësu Kurisitö kileki kako ziye kada mɔtɔ. Bo ti kedi 'deni ngi ziye kɔzɔ tɔro bi kězë ni ma ti bi kězë tara, kina bo ti ki'di ye 'deni ngi kikalike wa laka.

²⁰ Ne kina me mēdi miya a ma rɔ dɔ kiteli mo 'deni ziye. Akiya 'ba bɔ kumë lende naga nima bilaka lesi inza kikali tiyēti 'jɔ 'ba lende mo ga ngi gɔ dönni rɔ ma laka.

²¹ Römöyï lijë iya dë kɔzɔ lende kiya 'ba bilaka lesi tara. Nyi Kɔtɔ Laka 'ba Boko'ba na ki'di lijë kiya rɔ wa ame ga kako di zi Boko'ba ne.

2

Bɔ Kumë Lende Dɔ Kindëndë

¹ Tine mi kada ma mɔlo tönë ga bine bɔ kumë lende ma dɔ kindëndë mɔtɔ ga oloma gbï rɔ tindëndë bilaka. Kina me 'deni gbï tara le'jete ya mɔtɔ ga ti kënyï 'deni gbï ko'dɔ rönni rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba lende 'ba Boko'ba mi löngö ye bine. Kina lijë ti ku'bölu ma konzi mɔtɔ ga 'deni ti akiyandi 'bënni ga ame kedi koto bilaka mi tölë ne. Kina lijë ti kebe 'deni gbï bi toga kpënni gɔ Yësu Kurisitö ma tönë bo na ngi kutë gönni 'deni di mi lende kënyë 'bënni ga ne. Kina gɔ lende mo Boko'ba ti kote dönni 'deni ngi yaga giri naga nime.

² Bilaka ma konzi mɔtɔ ga ti kebe 'deni gbï kogba görö dönni ti lende ko'dɔ kënyë 'bënni naga nima, kina gɔ kö'du mo ya mɔtɔ ga ti kënyï 'deni ngi bi tiya kpa kënyë rɔ kori 'ba lende 'ba Boko'ba nime.

³ Bilaka naga nima lijë ö'bö 'bënni ngi rɔ bɔ mi kombi. Kina lijë ti ku'bölu ye 'deni ti bëti 'bënni naga nima 'dɔ lijë komomi girisi timo di ziye. Ne Boko'ba odo karama mo 'deni mɔlo dönni, kina bo ö'dö dë gbï. Bo ëdi le'jete ndö bi 'ba tako tote dönni pili yaga.

⁴ Dikalike 'deni rɔ ma laka malayika mɔtɔ ga 'ba Boko'ba ma dɔgba tönë ga

bine ko'dɔ lende kënyë ne, Boko'ba odo karama 'deni dɔmo. Bo i'di 'deni ku'du lijë mi Gehena kina kudödu lijë 'deni ti nyori 'dɔ lijë koloma mi bi kolu nima yayi nbö koda kada 'ba burë abo.

⁵ Kina dikalike 'deni gbï laka Boko'ba odo karama 'deni dɔ bilaka 'ba dɔyayi nime pili tönë mi kada 'ba Nowa. Mi kada nima yayi bilaka lesi pili ilagi lende 'ba Boko'ba 'deni kina bo ki'di mini koso ngi kote dönni pili yaga. Ne tine bo okonyi Nowa 'deni ti bilaka ma modomoriyö mɔtɔ ga. Nowa na rɔ bɔ ame koloma tuwöwö lende laka 'ba Boko'ba zi bilaka naga nima mi kada naga nima yayi.

⁶ Kina dikalike 'deni gbï rɔ ma laka Boko'ba odo karama 'deni gbï tönë bine dɔ bilaka 'ba Sodomoni ti Gomora. Bo odo pa'do 'deni dönni korjma lijë pili yaga ti linɔ 'bënni ga 'dɔ kedi rɔ akileme zi bilaka pili ame ga kilagi lende abo ne.

⁷ Kina dikalike 'deni gbï bo ɔmɔ Lɔtɔ ame rɔ bɔ ko'dɔ lende laka abo ne 'deni di mi tölë nima. Mi kada nima yayi Lɔtɔ oloma 'deni ngi rɔ meri di zi ndörö ko'dɔ gɔ lende kënyë 'ba bilaka 'ba dɔlinɔ nima.

⁸ Römöyï bo ëdi koloma mi löngö lijë kina rɔ kɔmɔ kada löbu nime pili kɔmɔ bo ëdi nduwë ko'ja lende kënyë ame ga bilaka naga nima kedi ko'dɔ ne, mbili bo kedi kuwö gbï. Lende ko'dɔ 'ba bilaka naga nima i'di bo koloma ngi rɔ kpɔɔi.

⁹ Kina gɔ kö'du mo dikalike 'deni njere Boko'ba ikali ngi tɔmɔ bilaka ame koro bo ne di mi gomɔ 'bënni nima. Kina bo ikali gbï todɔ karama dɔ bɔ lende kënyë 'dɔ lijë koloma nbö koda kada 'ba burë abo,

¹⁰ ma dɔ kiteli mo lijë ame ga kö'bö 'bënni nge bi to'dɔ lende kënyë 'ba ako'dɔko 'ba yida rönni ga lijë kilagi 'deni yaga di rɔ lende 'ba njere löbu 'ba Kurisitö nime ne.

Bo dɔ kindëndë naga nima ko'dɔ rönni rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba lende 'ba Boko'ba ne, lijë 'bënni ngi rɔ bɔ mbili minyi, lijë ere ɔtɔ dë gbï. Kpënni aga dë gbï yɔ di bi titi'ja malayika ame ga rɔ wa löbu mi dɔyayi 'ba mitorɔ ne.

¹¹ Ne tine malayika ame pele ti tigo rɔ dɔ kiteli di dönni ne ususu rönni dë ti ti'ja zi Boko'ba kɔzɔ a nima tara.

12 Ma 'bënni wa ame ga lijë kikalali 'jo 'ba lende mo dë ne lijë ebe ngi titi'ja mo. Lijë ebe za to'do lende ro do rumo kozo yeri 'ba mökö naga tara. Ne 'ba yeri 'ba mökö o'ja öyö lijë nge zi bilaka ro a 'ba tinda'ba mo kupö yaga. Kina Boko'ba ti kupö lijë bo do kindëndë naga nima gbi tara kada moto.

13 Bo ti ki'di gomo naga nime lijë kedü kodo kulöwö ro bilaka moto ga ne 'deni gbi ko'do roni zinni tara kada moto.

Bo do kindëndë naga nima wa 'bënni ame lijë ko'doko ro do kiteli ne kina ro tolo ma tonyo bi ti tuwë layi pele mi zana kada ma kata naga. Kina lende ko'do 'bënni ga kileki kodo ro kaya ngi za yaga roye. Odo lijë konyo akonyo bi koto tiye lijë ebe aa 'böwu bi tu'bölu ye kina lende mo konjmi ngi minni.

14 Lijë ö'bö 'bënni ngi nduwë ro bo ko'do yeri kina lijë o'doko go lijë ko'do lende kënyë 'bënni naga nima ngi nduwë kari timo ro kpërikpëri. Lijë ebe bi tususu do ya ame ga ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu Kurisito kinza mi keddi ne go kari bi to'do lende kënyë. Lijë ö'bö 'bënni ngi nburu ro bo mi kombi. Ee, Boko'ba kusönö lijë.

15 Lijë ola kori ma kodoro 'ba lende 'ba Boko'ba nime 'deni za caki yaga. Kina lijë kebe 'deni za bi to'do lende kozo lende ko'do 'ba Balama kole 'ba Bora ma tonë koloma ro to'do mo molo bine ne. Balama bo ro bo kumë lende 'ba Boko'ba, ne bo ebe kuti 'deni do to'do lende kënyë go mi kombi 'ba girisi.

16 Ne tine Boko'ba amo do bo go lende kënyë nima ki'di akaca abo ame pele ro yeri ma kinza kikalali tilende dë ne kënyë kilende zi bo ro kpa bilaka lesi koro bo di bi to'do lende kënyë nima.

17 Bo do kindëndë naga nima lijë 'bënni ngi kozo daa ame kulöku 'deni ne tara. Lijë ngi ro wa ma yawa kozo poli ame ga lili kedü kome yaga ne. Ne Boko'ba ilejo go bi 'bënni 'deni molo mi bi kölu 'ba Gehena.

18 Lijë ebe bi tubötö rönni ti lende yawa tindëndë bilaka ame ga kirina e'bënni 'deni kako giri naga nime di mi löngö ya ma kinza kikalali Boko'ba dë naga. Lijë indëndë ya naga nima 'deni 'do kënyë gbi

bi to'do lende kënyë 'ba ako'doko 'ba yida rönni ga.

19 Lijë ebe tiya mo tégë lijë ti ki'di ya naga nima 'deni kedü mi do ngölö, kinza ma lijë kedü 'bënni ro do ngölö yo. Lende kënyë 'bënni ga na ka'da lijë 'deni ngi ro bo dönni, römöyi wa ame ka'da yi ni moto 'deni ne na ngi ro bo döyi.

20 Lijë ame ga kola lende kirasi 'ba dolingo nime 'deni lijë kako kikalali nere ze Yësu Kurisito bo tomo bilaka di mi tolë 'deni ne, odo lijë kebe kola rönni 'böwu gbi zi lende kënyë kinda'ba lijë gomo ma 'bënni na ti kënyë ngi ro do kiteli di do ma dogba tonë ga.

21 Ma laka mo dëne 'do lijë kikalali lende laka 'ba Boko'ba nime dë ka molo ndeni di do ame 'do kikalali 'böwu laka kebe kënyë 'böwu kuyi kpa mökö di bi 'ba to'do kö'du ki'di ame ga Boko'ba ki'di ne.

22 Lende 'bënni edü 'deni kozo a tonë ga bilaka kedü kiya ro mumë kiya te, "Bi ebe kileki 'böwu aa kitene tédë 'bëni." Kina moto gbi tégë, "Odo ba'do kurögö roni pele koro enyi kileki 'böwu kuturö roni mi mando'do."

3

Tileki 'Ba Kurisito

1 Kpe ame ga mo'o ye kulöwö ne, waraga ma mi riyö mo na me 'deni medü mugu ziye. Mugu waraga riyö naga nime 'deni ziye 'do ki'di ye kolomake mi meri 'ba laja laka 'ba Boko'ba ame kikalike 'deni molo ne.

2 Mo'doko ziye 'do komerike go lende 'ba bo kumë lende abo tonë ga molo bine ne gbi ti kö'du ki'di 'ba Yësu Kurisito nere ze ame komo ze 'deni di mi tolë ne. Bo oja bo laja abo ga 'deni kari tiya kö'du ki'di nime ziye.

3 Wa ame ro do kiteli ziye 'do tikali mo ne na me. Mi kada ame 'deni ro nburunburu 'ba dolingo nime ne bilaka moto ga ti kënyë 'deni nge to'do ako'doko 'ba yida rönni ga. Lijë ti kose doye

4 kiya te, "Yësu Kurisito mo ileki dë kako go wa'di? Ne o'ja tégë bo edü kileki kako dolingo nime bine 'di? 'Bu ze ga ni öle 'deni molo, ne wa pili 'ba dolingo nime na me ga ngi le te go bi mo ga kozo ma

molo kako di bi 'ba tisaki bīcī dōliṅo nime ne tara."

⁵ Bō dō kose naga nima lijē o'dōko dē tomeri mo kiya te Bōko'ba na me ko'ba wa pili naga nime molo tōnē ga bine ne. Lende kiya 'ba kpa bo na me ko'ba mītōro ni ti dōyayi nime. Bō i'di yayi 'deni kōdō di mī mini kina bo kileṅo 'deni gbī ti mini 'ba tōro.

⁶ Kina tōnē gbī molo bine ti tigō abo bo i'di mini 'deni koso kote dō wa 'ba dōliṅo nime pili yaga.

⁷ Kina me bo ki'di kō'du mo 'deni gbī 'dō bo kako kiyēyī mītōro ni ti dōliṅo ma le'jete nime yaga. Bō ogbō 'deni 'dō bo koja pa'do 'jaa kako koṅma pili yaga mī kada ame bo kēdī kōdō karama 'deni dō ya ame ga kilagi bo ne, 'dō kupō lijē pili yaga.

⁸ Kpe ame ga mō'ō ye 'deni kulōwō ne, kinza ki'dike lende nime mēdī miya ziye ne dē kudōlu di dōye. Tō'dō dō kōtō ēdī di kōmō ṅere ze Yēsu Kurīsītō kōzō kōmō kōō ma konzi tara kina kōmō kōō ma konzi ēdī gbī di kōmō bo kōzō tō'dō dō kōtō tara.

⁹ Rō bo irindī dē rō tirindī di bi to'dō wa ame ga bo ki'di kō'du mo 'deni 'dō to'dō mo ne kōzō ame bilaka mōtō ga kēdī komeri ne tara. Ne tine, mī bo na kēyī rō tēyī rōye. Bō o'dōko dē gō bo kupō bilaka ma kōtō mōtō, bo o'dōko 'dō bilaka pili kōtō dōnnī di mī lende kēnyē 'bēnnī ga.

¹⁰ Rō ma laka miya ziye, Yēsu Kurīsītō ti kileki 'deni ṅgī kako dōliṅo nime bine kada mōtō. Ne bōtō ma kōtō mōtō inza kikali kada ame bo kēdī kako yīmo ne, bo ēdī kōmō ṅgī tugu'du kōzō tako 'ba bō 'bōgō naga tara. Mī kada mo nima yayi mītōro ni ti kōlu 'deni yaga ti biro 'ba wuruwuru. Pa'do ti koṅma kada ni ti nyepe ni ti kēlu ni 'deni pili yaga kina dōyayi ti kōlu 'deni gbī yaga kpaki ti wa ame ga dōnī ne.

¹¹ Kina gō lende mo o'dōko ziye 'dō komerike dōye laka gō wa ame ga kēddī kō'dōke ne. Olomake rō bō koro Bōko'ba kina gbī rō bō ko'dō lende laka mo.

¹² Olomake ti kōmō ki'di gō kada 'ba tako 'ba Bōko'ba ame bo kēdī kako tiya burē 'ba bilaka pili ne. Mī kada mo nima yayi mītōro ni ti kilanma 'deni pili kōlu

yaga kina kada ni ti nyepe ni ti kēlu ni ti kileze 'deni di zi pa'do.

¹³ Kina me dēdike 'deni rō toda dō lende tōnē ga Bōko'ba kiya molo tēgē bo ēdī kako ko'ba mītōro ni ti dōliṅo ma la'ja ame rō 'ba lende laka ne.

Ndose Ma Nburunburu

¹⁴ Kpe ame ga mō'ō ye kulōwō ne, kōzō ame kpe ti kōmō ki'di 'dō Bōko'ba ko'dō wa naga nime ne ogbōke rōye ti bi to'dō lende laka kinza lende kēnyē mōtō yīmo 'dō ki'di mī Bōko'ba kēyī rōye.

¹⁵ Kina 'dō komerike gbī Yēsu Kurīsītō o'dōko tōmō bilaka abo ga di mī tōlē kina me ki'di kinza bo kileki dē welo ne.

Bō löndō ze Pōlo ame dō'ōke kulōwō ne ugu lende kōtōkōtō naga nime 'deni gbī te mī waraga abo ame ga bo kugu ziye ne. Bōko'ba na ki'di wa kikali nima zi bo,

¹⁶ kina me bo kugu lende naga nime 'deni kpaki kōzō a nime te mī waraga ame ga pili bo kugu ne. Mī akugu abo nime akiyandi ma kitigō mōtō ga ēdī yayi. Kina me ṅgī ya mōtō ga ame kikali lende dē laka ne ti ya ame ga yīmo kēddī dē ne kebe 'bēnnī ṅgī bi 'ba tuyī yīmo rō bētī gbī kōzō ma tōnē lijē koloma rō tuyī mī lende mōtō ga ame kugu mī buku 'ba Bōko'ba ne tara. Ne Bōko'ba ti kupō lijē 'deni ṅgī yaga gō kō'du mo.

¹⁷ Kpe ame ga mō'ō ye 'deni kulōwō ne, ikalike lende naga nime 'deni molo gba kinza ko'dō rōnnī. Kina i'dike kōmōye kandi laka kinza bō kilagi Bōko'ba naga nima ki'di ye ra kōcōke yaga karike gbī bi to'dō lende kēnyē kōzō 'bēnnī.

¹⁸ Tine ö'bōke ti laka mī kori 'ba ṅere ze Yēsu Kurīsītō bō tōmō ze di mī tōlē. Lende kēyī abo kēdī tiye rō dō kiteli ki'di ye kikalike bo laka.

Dilēluke bo ti kisasi di mī kada nime tōne kari nduwē rō ṅburunburu. Amini.

Akugu Ma Dɔgba 'Ba YOWANI

Lende 'Ba Didī

¹ Dēdī dugu waraga nime ziye gɔ kō'du abo 'ba lende 'ba didī. Bɔ nime rɔ lende 'ba Bɔko'ba ne bo ēdī 'deni mɔlo bine di bi tisaki 'ba dɔlɔŋɔ nime. Tine duwɔ bo 'deni ti mbili ze do'ja bo ti kɔmɔze kɔzize kosa rɔ bo gbī.

² Bo na rɔ didī ma laka zi bilaka. Mī tileme bo tōnē ze na do'ja bo. Gɔ kō'du mo kina me dēdī diya ziye, bo na rɔ didī ma ŋburunburu. Bo gbī kɔtɔ ti Bɔko'ba kina me kileme bo 'deni zize.

³ Rɔ ma laka wa nime do'ja 'deni duwɔ gbī ne na me dēdī diya 'deni gbī ziye, rōmōyī 'dɔ kpe kodɔ'bɔke rɔye kɔtɔ tize. Ma 'beze dēdī 'deni mī rɔ kodɔ'bo ti Yēsu Kurisītō kole 'ba Bɔko'ba gbī kɔtɔ ti 'bu bo Bɔko'ba.

⁴ Na ma dēdī dugu ame 'deni ziye gɔ rɔ kodɔ'bo 'be tize ki'di ze ti dēdī lɔ ti lɔŋɔ.

⁵ Ame na rɔ laja ma duwɔ di zi Yēsu kina me dēdī diya ziye. Bɔko'ba na rɔ bi kɔpɔ, ma di zi bo a mɔtɔ rɔ bi kōlu inza.

⁶ Kina ɔdɔ diyake te dēdike 'deni mī rɔ kodɔ'bo ti bo ko'ja loma ze kēdī gba mī bi kōlu do'dɔke bētī 'deni, ako'dɔ ze ga inza du te rɔ lende ma kodɔrɔ abo.

⁷ Ne ɔdɔ loma ze ga kēdī mī bi kɔpɔ kɔzɔ ame bo Bɔko'ba kēdī mī bi kɔpɔ ne tine, ɔdɔ'bo ze 'deni ŋgī rɔ akɔtɔ. Rɔma Yēsu kole 'ba Bɔko'ba urōgɔ ze 'deni yaga kɔpɔ di mī lende kēnyē ze ga.

⁸ ɔdɔ diyake te dinzake ti lende kēnyē, du'bɔluka rɔze 'deni kina lende ma kodɔrɔ ɔtɔ 'ba Bɔko'ba inza du te mize.

⁹ Ne ɔdɔ dodɔke kpeze gɔ lende kēnyē ze ga na laka, Bɔko'ba ti ko'dɔ kō'du laka abo ŋgī kɔzɔ ame bo ki'di kō'du mo 'deni mɔlo tara ne. Bo ti kola ze gɔ lende kēnyē ze ga pili bo kurōgɔ ze yaga kɔpɔ di yimo.

¹⁰ Ne ɔdɔ diyake te do'dɔke lende kēnyē ɔtɔ dē du te, di'dike Bɔko'ba 'deni rɔ bo bētī. Kina a mɔtɔ rɔ lende abo inza du te mize.

2

Kurisītō Bɔ Kpērī Gɔze

¹ Mēdī mugu waraga nime ziye kole ma ga kinza kari ko'dɔke lende kēnyē ra. Ne ɔdɔ nī mɔtɔ di mī lōŋgɔ ze nime bine ko'dɔ lende kēnyē, Yēsu Kurisītō na kō'bō 'deni rɔ bo kpērī ze mī lōŋgɔ ze ti Bɔko'ba 'bu. Rōmōyī bo na rɔ bo ame ko'dɔ lende laka 'ba Bɔko'ba 'deni

² bo kombi lanɓa 'ba lende kēnyē ze 'deni ti tōlē abo. Dē ŋge rɔze kɔtɔ tine rɔ gɔze bilaka 'ba mī dɔyayi nime pili.

³ Kina me miya ziye, wa ame 'dɔ kileme ze rɔ bo tikali Bɔko'ba rɔ ma laka ne na rɔ toro kō'du ki'di abo ga.

⁴ ɔdɔ bo mo kiya te bo ikali Bɔko'ba 'deni ŋgī tara kinza ma bo koro kō'du ki'di mo ga dē yɔ, bo 'deni rɔ bo bētī, kina lende ma kodɔrɔ ɔtɔ 'ba Bɔko'ba inza du te mī bo.

⁵ Tine lijē ame ga pili kēdī ko'dɔ lende 'ba Bɔko'ba ne lijē na rɔ ya ame ga ako'ɔ 'ba Bɔko'ba kēdī ko'dɔ ndɔbɔ ŋgī rɔ ma laka mīnnī ne. Wa ame 'dɔ kileme ma dēdī 'deni rɔ akɔtɔ ti Bɔko'ba ne na me.

⁶ Bɔ ame kiya te bo ɔ'bō 'deni rɔ akɔtɔ ti Bɔko'ba ne bo ki'di loma abo kēdī kɔzɔ 'ba Yēsu Kurisītō.

Kō'du Ki'di

⁷ Kpe ame ga mɔ'ɔ ye ne, kō'du ki'di nime mēdī mugu ziye ne wa la'ja na dē. Kō'du ki'di mɔlo tōnē ki'di ziye mɔlo di bi tisaki mo ne na. Kina kō'du ki'di mɔlo nime bo na rɔ laja ma tōnē kuwōke ne.

⁸ Tine bo na gbī rɔ kō'du ki'di ma la'ja. Loma 'ba Yēsu ti loma 'be na kileme la'ja mo 'deni. Rōmōyī bi kōlu ēdī 'deni kote rōnī bi kɔpɔ ma laka na 'deni kēdī kiyɔpɔ gɔ bi.

⁹ Bɔ ame kiya te bo ēdī 'deni mī bi kɔpɔ tine bo gba rɔ ma ko'ji lōndɔ ne, bo ēdī abo ka gba mī bi kōlu.

¹⁰ Lijē ame ga kɔ'ɔ lōndɔ nnī ga ne na rɔ ya ma kēdī 'deni mī bi kɔpɔ. Kina a mɔtɔ inza kpe rɔ ma kēnyē mīnnī ame gɔ ki'di lijē kɔcɔ yaga di mī kōri 'ba Bɔko'ba.

¹¹ Tine bo ame ko'ji lōndɔ nī ne bo ēdī abo gba mī bi kōlu. Kina bo ēdī gba kilɔŋgere mī bi kōlu kinza ma bo kikali bi ma bo kēdī kari teyi. Rōmōyī bi kōlu iyōlu kɔmɔ bo 'deni.

Tɔ'ɔ Dɔlɔŋɔ

12 Kole ma ga, mēdi mugu wa naga nime ziye rōmōyī Boko'ba ola ye 'deni go lende kēnyē 'be ga go kō'du 'ba Yēsu.

13 Kpe bulōbu, mēdi mugu wa naga nime ziye rōmōyī ikalike bō ma tōnē koloma mōlo di bi tisaki mo ne 'deni. Kpe yōbi, mēdi mugu wa naga nime ziye rōmōyī a'dake Satani bō ma kēnyē ne 'deni.

14 Kpe kole ma ga, mēdi mugu wa naga nime ziye rōmōyī ikalike 'bu ze Boko'ba 'deni. Kpe bulōbu, mēdi mugu wa naga nime ziye rōmōyī ikalike bō ma tōnē koloma mōlo di bi tisaki mo ne 'deni. Kpe yōbi, mēdi mugu wa naga nime ziye rōmōyī kpe na rō bō tigo kina lende 'ba Boko'ba ō'bō 'deni gbī miye ka'dake Satani bō ma kēnyē ne 'deni.

15 Miya ziye pili, kinza kō'ōke dōliṅo nime dē gbī ti wa mo ga. Bō ame kō'ō dōliṅo nime inza kikali tō'ō 'bu ze Boko'ba.

16 Rōmōyī wa pili 'ba dōliṅo nime ame ga kōzo ako'doko 'ba yida rō ni ti mī kombi ni ti dō kombi ni naga nima inza rō 'ba Boko'ba, lijē 'ba dōliṅo nime na.

17 Kina me dōliṅo nime ti kote rōnī koto yaga ti wa mo naga nima bilaka kēdi kō'do ndōrō gōmo ne. Tine lijē ame ga kō'do ako'doko 'ba Boko'ba ne ti koloma ṅgī kō'bō rō ṅburuṅburu.

Nburuṅburu 'Ba Dōliṅo

18 Kole ma ga, kada ma ṅburuṅburu 'ba dōliṅo nime na 'deni me. Tōnē mōlo bine uwōke 'deni tēgē bō ndo'ji bō ya 'ba Kurisitō ti kodo 'deni. Kina me le'jete bō ndo'ji ma konzi bō ya 'ba Kurisitō odo 'deni. Go kō'du mo na me ki'di dikali 'deni kada mo tōnē ōmō 'deni.

19 Bō ndo'ji naga nime lijē ēnyī 'deni konye rōnnī yaga di mī lōṅgō ze. Tine lijē inza du te rō lēpī ze ga, rōmōyī ma lijē kēdi ra ṅgī ko rō lēpī ze ga dēne lijē ēdi kō'bō tize. Tine lijē ēnyī koza rōnnī yaga di rōze kina me kileme 'deni ṅgī ma koto 'bēnnī mōto inza du te rō lēpī zize.

20 Ne ma 'beye Kurisitō odo Nyī Koto Laka 'deni dōye kina me kpe pili ikalike lende ma laka 'deni.

21 Tine ame mēdi mugu wa nime ziye ne, miya dē te ikalike lende ma kodoro dē. Ne mēdi mugu ziye rōmōyī ikalike lende ma kodoro 'deni kina ikalike 'deni gbī a mōto rō bēti inza mī lende ma kodoro.

22 Ne tine yē na rō bēti? Bēti na rō bō ame kiya te Yēsu na dē rō Kurisitō ma Boko'ba koja ne. Rōmōyī Boko'ba 'bu gbī ti Kurisitō kole mo na ma bo kilagi 'deni. Kina me bōto mo nima bo 'deni rō bō ndo'ji bō ya 'ba Kurisitō.

23 Rōmōyī lijē ame ga pili kilagi ti'di dōnnī gōmo Yēsu na rō kole 'ba Boko'ba ne, lijē ikali Boko'ba 'bu 'ba Yēsu dē. Ne lijē ame ga pili ki'di dōnnī gōmo Yēsu na rō kole 'ba Boko'ba ne lijē na kikali Boko'ba 'bu 'ba Yēsu 'deni gbī.

24 Kina me ziye, ō'bōke ti'di dōye go lende naga nime kuwōke 'deni mōlo di bi tisaki mo ne. Rōmōyī odo kō'bōke ti'di dōye ṅgī gōmo ti kō'bōke 'deni ṅgī rō akoto ti Yēsu kole 'ba Boko'ba gbī rō akoto ti 'bu bo Boko'ba.

25 Tō'bō rō akoto ti Boko'ba nime na rō loma ma ṅburuṅburu mo tōnē Yēsu kiya 'deni mōlo tēgē 'do bo ki'di zize ne.

26 Kina me mugu lende naga nime 'deni ziye go kō'du 'ba bōto naga nima kō'doko tu'bōlu ye ne.

27 Ne kpe 'beye nime Kurisitō kodo Nyī Koto Laka abo 'deni dōye kō'bō 'deni miye ne, ēddi kō'doko 'bōwu 'do bilaka lesi kiyandi ye go wa'di? Nyī Koto Laka abo nima na ti kiyandi ye ti wa pili kina akiyandi abo na rō ma kodoro, bēti inza mī bo. Kina 'do kolomake rō akoto ti Kurisitō kōzo ame Nyī Koto Laka kiyandi ye ne tara.

28 Kina me mēdi miya gbī ziye kole ma ga, olomake rō akoto ti Kurisitō rōmōyī mī kada 'ba tileki abo bine go dōze kēdi rō ma kitēwu kinza debeke ra tusu dōze di zi bo ti rō kaya.

29 Rōmōyī ikalike 'deni Kurisitō na rō bō lende laka. Kina 'do kikalike gbī ze ame ga pili do'doke lende laka ne ōyō ze 'deni yaga rō ma la'ja rō kole 'ba Boko'ba.

3

Kole 'Ba Boko'ba

1 Kina me o'jake ako'ɔ löbu nime Boko'ba ko'do goze ki'di kidëki ze ro kole abo ga ne 'deni. Ro ma laka ze kole abo ga na. Ne bilaka 'ba doliŋo nime ikali Boko'ba de go lende mo na ma ki'di lijë kikaliki ze de ro kole 'ba Boko'ba.

2 Kpe ame ga mo'ɔ ye ne, ze 'deni ro kole 'ba Boko'ba. Tine tedi ze ma di dogba yayi mo ileme de gba zize. Ne ma dikalike mo odo Yesu kako 'deni kileme ro bo ti dedike gbi kozo bo romoyi ti do'jake bo ngi ko kozo ame bo kedii ne tara.

3 Kina me ze ame ga 'deni pili ti komo ki'di 'do tedi kozo Kurisitö ne di'dike lende ze ga ti ko'bo nburu ro ma laka kozo 'ba bo 'ba Kurisitö tara.

4 Ya ame ga ko'bo 'benni to'do lende kenyë ne, lijë na ro ma kilagi ko'du ki'di 'ba Boko'ba 'deni naga. Romoyi to'do lende kenyë na ro tilagi ko'du ki'di 'ba Boko'ba.

5 Ikalike 'deni Kurisitö ako doliŋo bine tombi lende kenyë 'ba bilaka kina a moto ro lende kenyë inza mi bo.

6 Kina me bo ame ko'bo 'deni ro akoto ti Kurisitö ne o'bo de kpe to'do lende kenyë. Tine 'benni 'ba boto bo ko'do lende kenyë naga nima lijë ma 'benni o'ja Kurisitö de kikaliki bo de gbi yo.

7 Kpe kole ma ga, kinza ki'dike boto moto ku'bölu ye de. Ya ame ga ko'bo to'do lende laka ne lijë na ro ma laka di komo Boko'ba gbi kozo Kurisitö tara.

8 Ne lijë ame ga ko'bo to'do lende kenyë ne lijë 'ba Satani na romoyi Satani isaki to'do lende kenyë 'deni molo kako di bi tisaki mo. Ko'du 'ba 'do tiyeyi mi ndobo kenyë 'ba Satani nime yaga na me 'do ki'di Boko'ba koja kole abo kako gomo doliŋo nime bine ne.

9 Bo ame 'deni ro kole 'ba Boko'ba o'bo de kpe nduwë to'do lende kenyë romoyi bo 'deni ro kupö 'ba Boko'ba. Boko'ba na ro 'bu ze do'böke de kpe to'do lende kenyë.

10 Wa nime na kedii kileme ro ma laka ye ga na ro kole 'ba Boko'ba kina ye ga na 'benni ro 'ba Satani. Lijë ame ga pili ko'do lende laka de ko'bo löndö nni ga de ne inza ro kole 'ba Boko'ba.

11 Ame na ro lende ame kuwöke 'deni molo di bi tisaki mo, zize to'ɔ lepï ze ga.

12 Tine de 'do tedi kozo 'ba Kayina ma tonë bine kupö bo löndö bo ne. Bo 'ba bo nima ro 'ba Satani. Ne go wa'di na bo kupö bo löndö bo? Romoyi lende abo ga pili ro ma kenyë 'ba bo löndö bo na ro ma laka komo Boko'ba.

13 Löndö ma ga, kinza ki'dike lende nime de kilikö doye odo doliŋo kedii ko'ji ye.

14 Ze 'beze ma ze tiye nime dite-like do tolë 'deni do'döke mi didi ma nburunburu. Ako'ɔ ze ame do'öke löndö ze ga ne na ki'di ze 'deni dikalike wa nime. Romoyi lijë ame ga ko'bo löndö nni ga de ne o'bo 'benni 'deni mi tolë.

15 Lijë ame ga pili ko'ji löndö nni ga ne lijë bo akupö na. Kina kozo ma kikalike lijë ama ga tara ne ti ko'bo tedi ti didi ma nburunburu te tondo ga?

16 Dikalike wa nime ro ako'ɔ ne 'deni romoyi Kurisitö ilagi de di bi ti'di ro bo tolë goze. Kina gbi tara kinza dilagike de di bi tolë go löndö ze ga.

17 Ne ongoke te, ni moto ame kedii ti wa 'ba doliŋo nime tine kebe kupupu doki'di yi ngi lipo beri di bi tokonyi löndö moto ame ro leri mo ne, ti ako'ɔ 'ba Boko'ba kedii miyi totondo?

Do Kitëwu Komo Boko'ba

18 Kole ma ga, kinza di'dike ako'ɔ 'beze ko'bo de nge do kpeze tine zize 'do tokonyi lepï ze ga ngi ko ro ma laka.

19 Odo do'döke te na ti dikalike ngi lende laka 'ba Boko'ba edii müze.

20 Kina odo doki'di ze kedii pele ro ma kombi go ko'du 'ba lende kenyë ze ga ti dedike ngi ti mi keyi komo Boko'ba. Romoyi akikaliki abo 'ba Boko'ba na ro do kiteli kebe 'beze. Kina bo na kikaliki wa pili.

21 Kpe ame ga mo'ɔ ye ne, odo kedii 'deni tara doki'di ze kombi de kpe go ko'du 'ba lende kenyë ze ga, ti dolomake ro do kitëwu komo Boko'ba.

22 Kina bo ti ki'di wa pili ame ga dititike ne ngi zize romoyi dedii duwöke do ko'du ki'di abo 'deni dedii do'döke ako'doko abo ga.

23 Wa ma bo kose zize na ro ti'di doze go lende 'ba kole abo Yesu Kurisitö kina gbi 'do to'ɔ lepï ze ga kozo ame Kurisitö ki'di ko'du mo zize ne tara.

²⁴ Ze ame ga pili duwöke do ndose 'ba Boko'ba ne ze 'deni ro akoto ti bo Boko'ba kina bo 'deni gbi ro akoto tize. Nyi Koto Laka abo nime bo ki'di mize ne na ki'di ze 'deni dikali ma bo Boko'ba ked'i 'deni ro akoto tize.

4

Ba Kumë Lende Do Kindëndë

¹ Kpe ame ga mo'ö ye ne, i'dike komoye kandi laka, bo kumë lende do kindëndë ma konzi ita'ba 'deni kote mi doliño. Kina kinza ki'dike doye de ngi welo go lende 'ba boto ame ga pili ked'i kiya te lijë edi ti Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba minni ne. Tine ziye titi tiyozo mo 'do kikalike odo ked'i ngi ro 'ba Boko'ba.

² Tikali mo na kozo a nime te, lijë ame ga ked'i kiya te Yesu Kurisitö ako 'deni doliño bine ro bilaka lesi ne lijë na ro 'ba Boko'ba.

³ Ne lijë moto ama ga pili kowasa lende nime kiya te Kurisitö ako de su doliño bine ro kinë bilaka lesi ne lijë inza ro 'ba Boko'ba. Lijë 'benni 'ba bo ndo'ji bo ya 'ba Kurisitö tone na. Uwöke 'deni molo bine iya te bo ndo'ji nima edi kako mi doliño kina me bo komo 'deni.

⁴ Kole ma ga, kpe na ro kole 'ba Boko'ba kina a'dake bo kumë lende do kindëndë naga nima 'deni. Römöyi bo Boko'ba ame miye ne bo na mbiri di do Satani nima minni lijë bilaka 'ba doyyai nime ne.

⁵ Kina ma bo kumë lende do kindëndë naga nima lijë 'benni ro bilaka 'ba mi doyyai nime. Kina lende 'benni ga pili ro 'ba doyyai nime go kö'du mo na ma bilaka 'ba doyyai nime ked'i kuwö do lende 'benni ne.

⁶ Ne ze 'beze ma ze tiye nime ze 'deni ro kole 'ba Boko'ba. Kina ame ga pili kikali Boko'ba ne na ti kuwö do lende ma 'beze. Tine lijë ame ga pili kinza ro kole 'ba Boko'ba ne lijë uwö do lende ze de. Kina me bo ame odo dongo bo kuwö do lende ze nima, omba bo na ro bo ame Nyi Koto Laka 'ba lende kodoro 'ba Boko'ba ked'i mi bo ne. Tine ma kinza kuwö do lende ze de naga nima ti dikali lijë ngi ro ma laka ro 'ba Satani bo beti.

Ako'ö

⁷ Kpe ame ga mo'ö ye ne, dö'böke ti nduwë to'ö roze. Römöyi ako'ö na ro 'ba Boko'ba. Kina me ze ame ga pili ti ako'ö mize ne ze na ro kole abo 'ba Boko'ba kina ze na gbi ro bilaka ame ga kikali bo ne.

⁸ Tine lijë ame ga 'benni kinza ako'ö minni lijë ko'ö lep'i nni ga de ne, lijë ikali Boko'ba de du te römöyi Boko'ba bo na ro mi zana 'ba ako'ö.

⁹ Boko'ba ileme ako'ö abo 'deni zize ti toja kole koto kpöki abo kako mi doliño ame ti bo na dedike 'deni ti didi ma nburunburu ne.

¹⁰ Ako'ö ame ro ma laka ne inza ro ma do'öke bo Boko'ba. Ako'ö ma laka mo na ro ame bo ko'ö ze bo koja kole koto abo kako kombi lanba 'ba lende kenyë ze ga ti tole abo ne.

¹¹ Kpe ame ga mo'ö ye ne, kozo ame Boko'ba ko'ö ze 'deni kulöwö ne zize gbi 'do to'ö lep'i ze ga.

¹² Boto moto inza koto te ame ko'ja kinë Boko'ba. Tine odo do'öke lep'i ze ga 'deni Boko'ba 'deni ro akoto tize, ako'ö abo edi 'deni ngi ko'do ndobo laka mize.

¹³ Dikalike 'deni ze ro akoto ti Boko'ba kina bo gbi ro akoto tize go Nyi Koto Laka abo nime bo ki'di 'deni mize ne.

¹⁴ Kina gbi do'ja 'deni Boko'ba 'bu 'ba Yesu Kurisitö oja kole abo doliño bine tomo bilaka di mi tole na me dedi duwöwö 'deni ti.

¹⁵ Kina me lijë ame ga pili kuti gomo Yesu na ngi ro kole 'ba Boko'ba ne lijë na kö'bö 'deni ro akoto ti Boko'ba kina Boko'ba gbi ro akoto tinni.

¹⁶ Dikalike laka 'ba ako'ö 'ba Boko'ba goze 'deni. Bo na ro mi zana 'ba ako'ö. Kina lijë ame ga pili kö'bö to'ö lep'i nni ga ne lijë na 'deni ro akoto ti Boko'ba kina bo gbi ro akoto tinni.

¹⁷ Kina odo ako'ö 'ba Boko'ba ked'i 'deni ngi ko'do ndobo mize ro ma laka ti dedike ngi ro do kitewu mi kada 'ba bure löbu nima ked'i kako ne. Do kitewu ze ti ked'i ngi go loma ze mi doliño bine ame 'deni gbi ko kozo 'ba Kurisitö tara ne.

¹⁸ Tikere ni ti ako'ö odo'bo donni de bi koto. Kina me odo kiya te ako'ö 'ba Boko'ba ked'i 'deni ko'do ndobo ro ma laka mize ti koga tikere ngi nbö yaga. Römöyi tikere edi koloma mi bilaka go lende 'ba karama nime Boko'ba ked'i kodo

do bilaka ne. Kina me lijë ame ga ro tikere ne ako'ba 'ba Boko'ba o'do ndobo de du te laka minni.

¹⁹ Boko'ba na ko'ba ze 'deni dogba kina go ko'du mo 'do do'oke bilaka gbi.

²⁰ Ni bo ame ko'ji londö yi ne odo kiya te o'ba Boko'ba ni bo beti na. Romöyi odo ko'ba londö yi ame keddi ko'ja kinë mo ne de, ti ko'ba Boko'ba ame kinza ko'ja kinë mo de ne totondo ga?

²¹ Kina gbi ko'du ki'di ame Kurisito ki'di zize na me lijë ame ga pili ko'ba Boko'ba ne go lijë ko'ba londö nni ga gbi.

5

Ta'da Dolijo

¹ Lijë ame ga pili ki'di donni 'deni ngi gomo Yesu na ro Kurisito ma Boko'ba koja ne lijë na ro kole 'ba Boko'ba. Kina me bo ame ko'ba 'bu ne o'ba kole mo 'deni gbi.

² Go lende mo na me dikalike 'deni odo do'oke Boko'ba doroke ko'du ki'di mo gbi, omba do'oke kole abo 'ba Boko'ba 'deni.

³ To'ba bo Boko'ba na ro to'do ko'du ki'di abo. Kina ko'du ki'di abo inza ro gomo zize

⁴ romöyi lijë ame ga pili ro kole 'ba Boko'ba ne edi ta'da wa 'ba dolijo nime ngi pili ro gomo. Ti'di doze go lende 'ba Yesu na ro aka'da ame da'dake dolijo 'deni timo mi koto.

⁵ Kina me medi miya ziye, boto moto inza ame ka'da dolijo tine nge koto ro bo ame ki'di doni ngi gomo Yesu na ro kole 'ba Boko'ba ne.

Lende 'Ba Yesu Kurisito

⁶ Yesu Kurisito na ro bo ame kako 'deni dolijo bine ti mini 'ba bapatisi gbi ti roma 'ba tole abo. Bo ileme ro bo de nge ti mini tine bo ileme ro bo ti mini gbi ti roma. Kina Nyi Koto Laka odoro gomo 'deni yaga laka. Romöyi Nyi Koto Laka na ro bo lende kodoro.

⁷ Kina me wa edi 'deni mota ame kileme laka 'ba lende 'ba Yesu.

⁸ Lijë wa mota naga nima Nyi Koto Laka ni ti mini 'ba bapatisi ti roma 'ba tole abo uti do lende pili bi koto.

⁹ Ongoke te, ze dutike go wa ma bilaka kileme zize, ne 'ba Boko'ba ame bo kileme na ro do kiteli di do 'ba bilaka lesi. Lende 'ba kole abo na me bo kileme bine.

¹⁰ Kina me lijë ame ga ki'di donni 'deni go lende 'ba kole 'ba Boko'ba ne akileme abo nime edi 'deni mi doki'di mo. Tine lijë ame ga pili ki'di donni de go lende 'ba Boko'ba ne lijë o'do Boko'ba 'deni yaga ro bo beti. Romöyi lende 'ba Boko'ba ame bo kileme kole abo timo ne na ma 'deni lijë kilagi ti'di donni gomo.

¹¹ Ame na gbi ro akileme abo mo. Bo i'di didi ma nburunburu 'deni zize ti kole abo.

¹² Kina me bo ame 'deni ro akoto ti kole 'ba Boko'ba ne edi 'deni ti didi ma nburunburu. Tine bo ame kinza ro akoto ti kole 'ba Boko'ba ne inza ti didi ma nburunburu.

Didi Ma Nburunburu

¹³ Wa naga nime mugu 'deni ziye 'do kikalike eddike 'deni ti didi ma nburunburu. Romöyi kpe na ro ya ame ga ki'dike doze 'deni go lende 'ba kole 'ba Boko'ba.

¹⁴ Ze 'beze ma ze tiye nime 'deni ro do kitewu komo Boko'ba romöyi go ako'doko abo odo dititike bo go wa moto bo edi nduwë tuwö deki 'ba doze.

¹⁵ Go ko'du mo dikalike ngi laka odo dititike a moto di zi bo dikalike ngi dedike 'deni timo.

¹⁶ Odo ni moto ko'ja londö yi moto keddi ko'do lende kenye ame kinza ro 'ba tole ne, ititi Boko'ba go bo. Kina bo ti ko'ja didi ma nburunburu ngi odo lende kenye abo mo nima kinza ro 'ba tole. Romöyi lende kenye moto ga edi bina ro 'ba tole. Kina me lende nime miya te 'do kititi Boko'ba go bo lende kenye ne inza gonni ya ame ga ko'do lende kenye ma te ne.

¹⁷ Lende kirasi pili ro gomo ro lende kenye di komo Boko'ba. Tine lende kenye moto ga inza ro 'ba tole ma nburunburu.

¹⁸ Dikalike kole ame ga ro 'ba Boko'ba ne o'bo de kpe nduwë to'do lende kenye. Romöyi Yesu kole 'ba Boko'ba itata lijë 'deni. Satani osa ronni de kpe.

¹⁹ Ze pili dikalike 'deni gbi ze 'ba Boko'ba na, ne dolijo nime pili edi kosi Satani.

²⁰ Dikalike 'deni kole 'ba Boko'ba ako 'deni dolijo bine ti'di wa naga nime keddi njo zize 'do dikalike Boko'ba ame nge koto kpoki mitoro ne. Ze 'deni ro akoto

ti bo Boko'ba römöyì ze 'deni rɔ akoto ti kole abo Yësu Kurisitö. Bo na rɔ Boko'ba ame koto kpöki mitoro ne. Kina bo na rɔ bo do didi ma nburunburu.

²¹ Kina me kole ma ga, kinza kupöke roye de ti lende 'ba akoro.

Akugu Ma Mi Riyö 'Ba YOWANI

¹ Ma bulöbu mēdi mugu waraga nime ziyi nī lēmi ame Boko'ba koweli yi 'deni ne gbī zi kole 'bī ga ma m'ɔ kulöwö rɔ ma laka ne. Tine ma na dē nge kɔtɔ m'ɔ ye, ya ame ga pili kikali laka 'ba lende kodɔrɔ 'ba Boko'ba nime ne ɔ'ɔ ye gbī pili.

² Römöyī lende kodɔrɔ abo ö'bö 'deni mize ma ze tiye ni kina ti kö'bö nduwē tize n̄bö rɔ n̄burun̄buru.

³ Dö'böke ti mī lende kodɔrɔ abo gbī mī akɔ'ɔ 'dɔ yēyī ti mī kon̄mi ti loma liya 'ba Boko'ba 'bu 'ba Yēsu Kurisitö ni ti 'ba kole abo koloma kɔtɔ tize.

Tiliya Rɔ Lɔnɔ

⁴ Mēdi 'deni n̄gī tiliya rɔ lɔnɔ gɔ ame mo'ja kole 'bī mɔtɔ ga 'deni kēdi ko'dɔ lende kodɔrɔ mo tönē ga ko 'bu ze Boko'ba kose gomo zize ne.

⁵ Lēmi ma, wa ame 'dɔ miya ziyi ne na me, dɔ'ɔke lēpī ze ga pili. Kö'du ki'di nime mēdi mose ziyi ne ma la'ja na dē tine ma molo tönē ki'di zize molo di bi tisaki mo ne na.

⁶ Römöyī tɔ'ɔ bo Boko'ba na rɔ tinda'ba kö'du ki'di abo. Kina gbī kö'du ki'di ame kuwöke molo di bi tisaki mo ne iya te dolomake ti akɔ'ɔ.

Bɔ 'Bölu

⁷ Kina me mēdi miya 'deni ziye römöyī bɔ 'bölu ma konzi mɔtɔ ga ita'ba 'deni kote mī dɔlinɔ, lijē na rɔ bɔ kēdi kiya te Yēsu Kurisitö ako dē su mī dɔlinɔ bine rɔ bilaka lesi. Lijē naga nima kēdi kiya te ne, lijē na rɔ bɔ 'bölu bɔ ndo'ji bɔ ya 'ba Kurisitö.

⁸ Kina i'dike kɔmɔye kandi laka kinza dɔ gomo 'ba rɔye nime kilikö ra rɔ yawa, tine 'dɔ ko'jake kpa közi 'ba gomo pili di zi Boko'ba.

⁹ Kina me mēdi miya ziye, bɔ ame ki'di dɔ bo dē kö'bö gɔ akiyandi 'ba Kurisitö tine bo kebe tudölö yimo ti lende mɔtɔ ga ne, bo bɔtɔ mo nima inza rɔ akɔtɔ ti Boko'ba. Ne lijē ame ga pili kö'bö ti'di dönni gɔ akiyandi 'ba Kurisitö ne, lijē na

rɔ akɔtɔ ti Boko'ba 'bu 'ba Kurisitö gbī ti bo kole mo.

¹⁰ Ɔdɔ bilaka mɔtɔ ga kako linɔ 'be ga ti akiyandi ame ga kinza rɔ 'ba Kurisitö, kinza kolake lijē dē koloma. Kina kinza kumötöke lijē dē gbī

¹¹ römöyī ya ame ga pili kēdi kumötö lijē bilaka naga nime ne, ti konyonyo rön̄ni n̄gī mī lende kēnyē 'bēnni nima.

Ndose Ma Nburun̄buru

¹² Mēdi ti lende mɔtɔ ga gba n̄ban̄i ame mo'dɔkɔ gɔ miya ziye. Tine mo'dɔkɔ dē kpe tugu mo ti galama mī waraga. Miteri 'dɔ ma mo na n̄gī mari ti gbagba ma 'dɔ dilendeke tiye di dɔ kɔmɔ di dɔ kɔmɔ kɔzɔ a nime te 'dɔ dēdike lɔ ti lɔnɔ.

¹³ Lēmi yī ame Boko'ba koweli 'deni bine ne kole 'bēni ga umötö yi laka.

Akugu Ma Mi Mota 'Ba YOWANI

¹ Ma bulöbu mugu waraga nime ziyi bo pöri ma Gayo. Ni ame mo'ö yi 'deni ngi kulöwö ro ma laka ne.

² Ni ame mo'ö yi ne, Boko'ba ki'di yi kö'bö ti ro këyi, yëyi abo këdi tiyi közo ma këddi laka komo bo.

³ Lende ma muwö di zi löndö ma këdi kako di ziyi dayi naga nime i'di ma 'deni ngi mëdi miliya ti loho. Ame muwö 'deni kiya te önyö 'deni nduwë kö'bö go kori 'ba lende kodoro nime közo ma tonë këddi ko'do molo ne.

⁴ Tiliya ma, ma ro do kiteli na go ame muwö 'deni kole ma ga kinda'ba kori 'ba lende ma kodoro nime 'deni ne.

Konyi

⁵ Ni ame mo'ö yi ne, ma laka mo na ro konyi ko'do 'bi zi löndö tine ma ro do kiteli mo zi löndö ame ga ro bo löwö ne.

⁶ Lijë iyëti go akö'ö 'bi 'deni mi kanisa bine. Kina ma laka mo ziyi toja lijë ro ame kari go komo Boko'ba ne mi kori 'ba lingere 'bënni.

⁷ Römöyi lijë ëdi kari mi lingere nima mi möyi Kurisitö kinza tidëki oto di zi bo löwö ame ga kikali Yësu Kurisitö dë ne.

⁸ Kina zize ti 'do tokonyi lijë ma te naga nime römöyi go dëdi gbi ro bo ndobo lepï zinni mi lende kodoro 'ba Boko'ba.

⁹ Mugu waraga mbowa 'deni zi kanisa. Tine a mo Diwotepa bo koyoyo ro bo ro löbu mo nima inza kuwö do lende ze.

¹⁰ Kina odo mako 'deni ti mora go lende abo naga nima yaga zi bilaka, bëti abo naga nima bo kunzö kpama gbi ti kore mbëmbë abo naga nima. Tine a ma kënyë kulöwö ro do kiteli mo na ro ame bo ko'doko nba 'ba kanisa dë ne. Kina lende abo gbi tota gomo toga lijë ame ga këdi kota nba naga nime lijö 'bënni ga ne yaga di mi kanisa.

¹¹ Ni ame mo'ö yi ne, kinza kogba görö 'ba lende kënyë dë tine 'ba lende laka na kogba. Römöyi bo ame këdi ko'do lende laka ne na ro 'ba Boko'ba. Tine bo ame këdi ko'do 'ba bo ro lende kënyë ne o'ja Boko'ba dë.

¹² Bilaka pili ëdi kiya lende 'ba Deme-toriyo ro ma laka. Kina lende laka ko'do abo ileme bo 'deni ngi ro ma laka. Kina duti 'deni gbi gomo lende abo ëdi ro ma laka. Kina ikali 'deni do lende kuti ze ëdi ro ma laka.

Akumötö

¹³ Mëdi ti lende moto ga nbanji 'do tiya mo ziyi. Tine mo'doko dë kpe tugu mo mi waraga ti galama.

¹⁴ Miteri ngi go mo'ja yi giri naga nime go dilende di do komo di do komo közo a nime te.

¹⁵ Yëyi abo këdi tiyi. Pöri yi ga ame bine ne umötö yi pili. Kina 'do kumötö pöri ma ga ama yayi ne me ro kotokoto.

Akugu 'Ba YUDA

¹ Ma Yuda bo laja 'ba Yësu Kurisütö ame bo löndö ma na ro Yakoba ne. Mëdi mugu waraga nime ziye kpe ame ga kidëki ye, Boko'ba 'bu kɔ'ɔ ye 'deni, Yësu Kurisütö kedi kitata ye ne.

² Mi këyi ti lende liya ti akɔ'ɔ mo koloma tiye ro do kiteli.

Bɔ Kumë Lende Do Kindëndë

³ Kpe ame ga mɔ'ɔ ye 'deni kulöwö ne, ma ngi ti döki'di kombi 'do tugu lende 'ba tomɔ ze ma ze tiye di mi tölë nime ziye. Tine momeri ma kulöwö ro do kiteli mo go tugu mo ziye toco ye kinza kolake go lende 'ba Boko'ba nime bo ki'di 'deni nge mi koto nburu zi bilaka abo ga ne,

⁴ römöyi ya ma kinza kere Boko'ba de mɔto ga iyaga 'deni liwo kodo kako mi löngö ye. Lijë na ro ma kedi kuyi mi lende këyi 'ba Boko'ba za yaga zinni ro a 'ba to'do lende kënyë timo lijë kilagi di ro Yësu Kurisütö mo ma nge koto kpöki ro nere bo doze mo ne. Ugu 'deni molo tönë kiya te 'do Boko'ba kodo karama dönni.

⁵ Kina kozo ame kikalike 'deni pele pili molo ne, mo'doko tiyëti gomo gbi laka ziye ma tönë bo Boko'ba komo Yisarele di mi doyayi 'ba Ezipeto, tine di pötö mo 'böwu yayi bo kileki kote do ma kinza ki'di dönni de go lende abo mo ga ngi yaga.

⁶ Omerike gbi malayika ma tönë ga koro de go maga 'ba közi kakpa ma ki'di zinni ne ame lijë kebe kilagi go bi ma ki'di zinni mo ne. Boko'ba udödu lijë ngi ti nyori ma nburunburu mi bi kölu tönë bëri koda do kada löbu nime kedi kako ne 'do bo kodo karama dönni.

⁷ Omerike gbi Sodomoni ti Gomora ti mi tiri ma ngila mo ga. Bilaka mo ga o'do lende gbi kozo 'ba malayika naga nime. Kina lijë kombi gomo mo 'deni ro pa'do ma nburunburu ro akileme zi boto pili go ndörö ko'do 'bënni ma go yeri ti lende kirasi moto ga.

⁸ Kina gbi tara lijë ya naga nime nyi i'di lijë 'deni kirasi yida rönni lijë kilagi közi

kakpa 'ba Boko'ba lijë kiti'ja malayika ame ga ro löbu do kiteli ne.

⁹ Tine Mayikolo ame pele ro bo do malayika ni ne o'do de tara mi kada ma lijë kedi kamo ti Satani mi tilaka rönni go töku Musa. Bo ilaŋa ro bo de kogboki Satani ti ti'ja. Tine bo iya abo nge te, "Ni, Boko'ba kamo döyi."

¹⁰ Tine ma 'bënni lijë ya naga nime wa ma kinza lijë kikali de pele naga, lijë iti'ja aa ngi. Tine ma lijë kikali mo naga nima akikali mo kapi ngi go dönni zinni kozo 'ba yeri 'ba yi mökö naga tara ne na ma 'deni kedi kote dönni.

¹¹ Bu'bu zinni, lijë inda'ba kori bi ndi Kayina 'deni. Go lende 'ba girisi na lijë kusu kpenni 'deni ngi mi lende kënyë ko'do 'ba Balama tönë. Lijë aya 'deni ngi kozo 'ba bo tönë ro Kora ne. Kina kozo ma tönë kupö bo ne, na kupö lijë 'deni gbi tara.

¹² Lijë ngi kozo akididi ziye mi akonyo 'ba karama 'be ga, rönni kaya de yo. Lende 'ba gbagba nni ga na nge lijë komeri. Lijë ngi kozo poli ame lili kombi kari timo toro mo ka'di de yo ne. Lijë ngi kozo ngeri ma kinza kana de naga, pele mi kpa dolili. Lijë ngi kozo ngeri ame koto 'deni bëri ti ngira'da mo kututu e'bënni 'deni ne.

¹³ Lijë ngi kozo mini ma kikagba ti surupu 'ba domo mi lende ko'do kinza ro kaya 'bënni nima. Lijë ngi kozo këlu ma kulë 'ba mitoro ame Boko'ba kilenjo go bi mo 'deni mi bi kölu 'ba Gehena ne.

¹⁴ Enoka kupö ma ro mi modokoto ma kodo kako di zi Adama na kumë lende nime 'deni go kö'du 'bënni. Ame kiya te, "Ongo te, nere Boko'ba ti kako ti tindä 'ba malayika koto laka abo ga

¹⁵ to'do burë 'ba boto pili, todo karama do bo kilagi Boko'ba naga nima go lende kirasi 'bënni ame ga pili lijë ko'do ne gbi ti ma donde'de lijë koja ro Boko'ba."

¹⁶ Ya naga nime lende 'bënni nburu ro tonboro rönni toto kënyë kpa lepni nni ga. Ako'doko 'ba lende kënyë 'bënni ga na lijë kinda'ba kori mo. Lijë ebi rönni nime te lijë ko'do kpa konmi zi lepni nni ga to'ja kori timo zinni.

Ndose

17 Tine kpe lëpī ma ga ame mɔ'ɔ ye kulōwō ne, omerike a tōnē ga bɔ laja 'ba Yēsu Kurisītō ɲere ze kiya molo ziye bine ne te.

18 Lijē iya 'deni ziye te, “Ɔdo kada ma ɲburuɲburu kōmō 'deni, bilaka mɔto ga ti kɔdo topoto ye. Lijē na ro ma kōsō go ako'doko 'bēnni 'ba tilagi Boko'ba naga.”

19 Lijē na ro bɔ kēdī ko'de ro koza mo tōnē ga. Ako'doko 'ba yida rōnni ga na mbiri dōnni, a mɔto ro Nyi Koto Laka inza minni.

20 Ne kpe 'beye lëpī ma ga, uluke roye nduwē kiyōbuke mi lende laka nime kinda'bake 'deni ne. Umōtuke ti tigo 'ba Nyi Koto Laka.

21 Kina ogboke roye ti mi ako'ɔ 'ba Boko'ba kozo ame kēddi kodake Yēsu Kurisītō ɲere ze 'deni 'do ki'di didi ma ɲburuɲburu ziye ti mi kēyi abo ne.

22 Ilemeke mi kēyi zi ma domo kilikō 'deni naga.

23 Omoke mɔto mo ga tolo mo yaga di mi pa'do. Ilemeke mi kēyi gbī zi ya mɔto ga, tine bongo 'ba rōnni mo naga nima keri kulōwō di zi ndoro 'ba go lende kenyē ne na 'do ko'jike kinza kiyolu roye.

Mötu

24-25 Ro löbu ti tigo do kiteli ti közi kakpa ti tigo ma tōnē mo molo gba kinza oto kisasi rōni dē kö'bō nduwē ko'ja kabate 'deni ro ɲburuɲburu ne kēdī zi Boko'ba bɔ togbo ye di mi la'ba ko'de ye kinza a ma kenyē mɔto zi bo ti tiliya, ame bo Boko'ba na ɲge koto ro bɔ tomɔ ze ti Yēsu Kurisītō ne. Amini.

TILEME RO 'BA WA Zi Yowani

¹ Ame na ro akileme 'ba Yësu Kurisitö ame Boko'ba ki'di zi bo 'do kileme wa ma kedî ko'doko 'do to'do rönni giri naga nime zi bo laja abo ga ne. Bo ileme gomo 'deni laka yaga ti toja malayika abo zi bo laja abo Yowani,

² ame bo Yowani kiyëti go wa ame ga pili bo ko'ja ne 'deni yaga. Omba kina ro lende 'ba Boko'ba ame Yësu Kurisitö kodoro ndimo 'deni ne.

³ Lijë ame ga kidëki lende kumë naga nime kugu bine ne ti kedî ngi ti yëyi. Lijë ame ga kuwö kinda'ba kitigo mi doki'di nni ne ti kedî ngi gbi ti yëyi römöyi kada mo owo dë kpe.

Kanisa Modomoriyö

⁴ Ma Yowani mugu waraga nime ziye kpe kanisa ma modomoriyö mi doyayi 'ba Asiya. Lende këyi ti mi këyi abo 'ba Boko'ba ame bo kedî 'deni molo di bi tisaki mo nduwë kömô giri nime nbö ro nburunburu ne koloma tiye gbi ti yëyi 'ba Nyi Koto Laka modomoriyö ma komo kitî 'ba Boko'ba,

⁵ ti yëyi 'ba Yësu Kurisitö koloma gbi tiye. Bo na lende abo nburu ro ma kodoro, kole dandende 'ba tado di mi tolë, nere 'ba do nere ni pili.

Bo ame ko'c ze 'deni kulöwö kolë goze 'do kope ze yaga di mi lende kënyë ze ga ti roma bo,

⁶ ki'di ze 'deni ro 'ba nere löbu abo ro bo akumu toja laja zi Boko'ba 'bu bo ne. Akilëlu ti tigo do kiteli kedî zi bo nduwë nbö ro nburunburu. Amini.

⁷ Ongoke te, bo edî kako bëri ti poli kina bo kupö bo tonë ga ti laki pili ti ko'ja bo ngi, do kupö pili 'ba dolinjo ti kudu bo 'deni ngi. Yëë, kedî ngi tara. Amini.

⁸ Nere Boko'ba ame kedî 'deni molo di bi tisaki mo nduwë kömô giri nime nbö ro nburunburu ne bo tigo do kiteli iya te, "Ma Boko'ba na ro tisaki mo gbi ro tote mo."

Nyi

⁹ Ma löndö ye Yowani na. Ma gbi ro lepï ye ame ro akoto ti Yësu mi tombi gomo ro atiri go nere löbu nime liya ti mi keddi. Oga ma 'deni mëdi mi döotu 'ba Patomosi go kö'du 'ba tiyële lende 'ba Boko'ba ame Yësu Kurisitö kodoro ndimo 'deni ne.

¹⁰ Mi kada löbu ma do koto moto Nyi Koto Laka inda'ba ma ngi mbi. Kina muwö biro kudu ngi kebe goma ro ma kembe kozo biro tototi naga tara,

¹¹ iya te, "Wa ame ga pili ko'ja ne ugu koja zi kanisa ma modomoriyö ame ga mi gawo 'ba Epeso, mi Semorona, mi Pegamona, mi Towatira, mi Saradisi, mi Piladapiya ni ti Lodikiya ne."

¹² Kina muyi komo ma ngi tongo oto nima kedî kilende zo ne. Kina odo muyi komo ma 'deni tine mo'ja ndenji yamo ma köbököbö modomoriyö 'ba tidëyi lamba 'deni yayi.

¹³ Kina mi löngö ndenji naga nima yayi mo'ja bo moto kozo kole 'ba bilaka lesi tara kedî koro, kusu jalabiya 'deni nbö kilala yayi, kudödu kpa dongo'do bo 'deni ti gasi ma köbököbö.

¹⁴ Sunë do bo ga anmi ngi kozo alato ni ma ti buruku naga tara. Komo bo öbö kozo pa'do,

¹⁵ ndi bo ga anmi kozo yamo ame kuböbö 'deni kileze yaga ne tara, mugu bo udu kozo bituru 'ba mini ma kedî kolo.

¹⁶ Bo inda'ba këlu 'ba mitoro modomoriyö közi bo ma dori, kina mbele ame kikapa kpamo 'deni kapa kpaki riyö ne kodo ngi di kpa bo. Komo bo öbö ngi kozo kada ame 'deni mi zana kada ma kata ne tara.

¹⁷ Kina odo mo'ja bo 'deni tara tine, mënyi ngi mila'ba bëri ndi bo kozo töku. Tine bo ënyi ki'di közi bo ma dori roma, bo iya te, "Kinza kere dë. Ma na ro tisaki mo gbi ro tote mo

¹⁸ Ma na ro bo didi, mölë 'deni pa ne mididi 'deni yaga ro nburunburu. Kpadori 'ba tolë ni ti maliti 'deni pili mi közö.

¹⁹ Kina ti, wa ame ga pili ko'ja ne ugu ti, ma giri naga nime kpaki ti ma kedî ko'doko 'do to'do rönni 'jaa naga nima.

²⁰ Këlu modomoriyö naga nima ko'ja minda'ba közö ma dori ne gbi ti ndenji

yamo köbököbö modomoriyö 'ba tidëyi lamba naga nima, 'jo 'ba lende mo ga na te. Këlu modomoriyö naga nima lijë na ro malayika 'ba kanisa ma modomoriyö naga nima. Kina ndëñi modomoriyö naga nima na ro kanisa ma modomoriyö mo tönë ga."

2

Kanisa Ma Epeso

¹ "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Epeso.

Ame na ro ndose abo 'ba bo ame bo kinda 'ba këlu modomoriyö közi bo ma döri, bo këdi kilingere mi löngö ndëñi modomoriyö di mi yamo köbököbö 'ba tidëyi lamba tönë ga ne.

² Mikali ndobo ko'do 'be 'deni, közi kitigo 'be mi ndobo ti mi këddi 'be mikali 'deni. Mikali 'deni ma kogake roye yaga di rönni lijë bo lende kënyë naga nima. Ya ma kidewo rönni tégë lijë na ro bo laja 'ba Boko 'ba naga iyozoke lijë 'deni kotake go bëti 'bënni yaga ma lijë kinza ro ma laka.

³ Mikali ma kogbake roye 'deni ti mi këddi tombi gomo go lende ma du kinza ma kogake kpeye goma.

⁴ Ne pele mëdi gba ti wa naga nime tiya mo yida roye. Mongo ye idakike 'deni di mi ako'go 'be, inzake kpe kozo ma dogba tönë bine ne.

⁵ Omerike go la'ba 'be ame kileki ye 'deni nbö nyati yi'bowu ne te. Otake doye di yimo kilekike to'do wa tönë ga kolomake pa ro to'do mo dogba bine ne. Jdo kotake doye de ti mako ziye mogba ndëñi 'ba lamba 'be nima yaga di mi go bi mo.

⁶ Tine ame na ro lende laka 'be ame kö'böke nburu to'ji akiyandi 'ba bilaka 'ba Nikolawo naga nima ne gbi kozo 'bama ame mö'bö to'ji akiyandi 'bënni nima ne tara.

⁷ Kina ti, bo ame këdi ti mbili ne i'dike bo kuwö lende naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne. Bo ame ka'da wa 'deni ti mi'di bo tonyo dönggëri 'ba didi ame mi dolingo 'ba Boko 'ba ne."

Kanisa Ma Semorona

⁸ "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Semorona.

Ame na ro ndose abo 'ba bo ame bo ro tisaki mo gbi ro tote mo ne. Bo ame tönë köle kënyi kididi 'deni 'bowu yaga ne.

⁹ Mikali gomo 'be ti lisa 'be 'deni. Ne tine inzake lipo ro lisa, kpe ro bo mori. Kore 'ba roye muwö 'deni ma lijë bo kiya rönni ro Yudayi naga nima këdi ko'do. Lijë iya rönni tégë lijë na ro Yudayi, demba lijë ka ro bo laja 'ba Satani ga.

¹⁰ Kinza kereke de koto te di zi gomo ame ga 'do kombike ne, römöyi ro ma laka mëdi miya ziye, Satani ti ku'du ya moto ga di mi löngö ye bina mi maboso tiyozo ye timo. Kina ti kombike gomo 'ba közi kasi ma këdi ko'do ziye nbö kada do 'butë. Tine önyöke nduwë gomo ti mi këddi nbö mi töle kina ti mi'di kpa közimo ngi ziye ro didi.

¹¹ Kina ti, bo ame këdi ti mbili ne i'dike bo kuwö lende naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne. Bo ame ka'da wa 'deni ne inza kinene töle ame ro mi riyö ne kpe."

Kanisa Ma Pegamona

¹² "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Pegamona.

Ame na ro ndose abo 'ba bo ame ti mbele kpa riyö ma kapa kulöwö ne.

¹³ Mikali bi 'ba loma 'be ame Satani këdi 'deni ti kiti löbu abo teyi ne. Ne pele ö'böke nduwë ro ma kitigo mi möyi ma kinza toga kpeye goma. Ö'böke ti'di doye go lende ma pele mi kada 'ba tupö Anitipa bo laja laka ma nime ame kupö mi gawo 'be nima Satani këdi koloma teyi ne.

¹⁴ Ne pele tara mëdi ti lende moto ga mbowa bine yida roye. Eddike ti bilaka 'be moto ga yayi ame ki'di dönni 'deni go akiyandi 'ba Balama ame tönë koloma molo bine tiyandi Balaka toco bilaka 'ba Yisarele mi lende kënyë ti tonyo wa ame ga kumu zi akoro ne gbi to'do yëri.

¹⁵ Kina me 'deni gbi tara, eddike ti bilaka 'be moto ga ame ki'di dönni 'deni go akiyandi 'ba bilaka 'ba Nikolawo ne.

¹⁶ Kina me ti otake doye dene ti malo doye giri naga nime moga lijë bilaka naga nima ti mbele 'ba kpama.

17 Kina ti, bo ame kēdi ti mbili ne i'dike bo kuwō lende naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne. Bo ame ka'da wa 'deni ti mi'di akonyo ame kako di mitoro ne zi bo. Kina ti mi'di lele kanmi gbī zi bo ti möyi la'ja kugu 'deni domo ame bo bo kogba mo na nge kikali 'jo mo ne."

Kanisa Ma Towatira

18 "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Towatira.

Ame na ro ndose abo 'ba kole 'ba Boko'ba, bo ame komo bo kobō kozo pa'do, ndi bo kanmi kozo yamo ma kubōbō 'deni kileze yaga ne tara.

19 Mikali ndobo ko'do 'be 'deni, ako'o 'be ti ti'di doye go lende ma ti laja koja 'be gbī ti mi kēddi 'be ga pili mikali 'deni. Kina gbī mikali 'deni ma kēddi ko'doke 'deni le'jete ro do kiteli di do ma dogba tōnē bine ne.

20 Ne pele tara mēdi gba ti wa naga nime tiya mo yida roye. Kpe ö'bōke tujē do 'ja nima ro Jezebele loko kiya rōni ro bo kumē lende 'ba Boko'ba ne. Kina me loko ki'di bo laja ma ga 'deni kozo yaga ti akiyandi 'bēni nima to'do yēri gbī tonyo wa ame ga kumu zi akoro ne.

21 Mola ni pele mbowa 'do loko koto dōni di mi yēri 'bēni nima, tine loko o'doko dē.

22 Ne ti mudōdu loko bēri do lanba ti roko'o do kose. Kina ti modō gomo ma kinza kiya gbī dōnni lijē bo ko'do yēri tīni naga nima doo lijē koto dōnni dē di mi kori 'ba lende 'bēni nima.

23 Ti mupō bo kōsō gōni ga yaga. Kina bilaka 'ba kanisa pili ti kikali ngi ma na ro bo koma mi dōki'di bilaka gbī ti mi meri 'ba do. Kina kpe pili ti mopi ngi tara ziye, 'bēyi 'ba bo moto ko go ndobo ko'do 'bi.

24 Kina me mēdi miya 'deni zi koso ye ama ga mi Towatira yayi, kpe ma kinza ki'dike doye dē go akiyandi 'bēni naga nima ne, ame gbī kiyandi ye dē ti oto 'bēnni nima lijē laki ni kidēki ro do gege 'ba Satani ne. Mi'di akirindi moto dē kpe doye.

25 Tine wa naga nime kēddi ko'doke le'jete ne na 'do kōnyōke nduwē gomo nbo mileki mako ziye.

26 Bo ame ka'da wa 'deni ko'do ako'doko ma nbo kōmō mi tote mo ti mi'di kōzi kakpa 'ba do, do kupō pili 'ba dolijo nime teyi.

27 Bo ti kēdi ti kōzi kakpa dōnni pili ti pēri yamo. Bo ti kitiko dōnni yaga kozo kete tara. Ame ti kēdi gbī kozo kōzi kakpa ame mo'ja 'deni di zi 'bu ma ne.

28 Kina ti mi'di toro bi kēzē gbī zi bo mo nima.

29 Kina ti, bo ame kēdi ti mbili ne i'dike bo kuwō wa naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne."

3

Kanisa Ma Saradisi

1 "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Saradisi.

Ame na ro ndose abo 'ba bo ma Nyi Koto Laka modomoriyō 'ba Boko'ba ti kēlu modomoriyō tōnē ga kēdi mi kōzi bo ne. Ndobo ko'do 'be ga mikali 'deni. Mikali 'deni ēddi kidēkike roye iyake te kpe gba ti didi miye dēmba kpe e'be 'deni ka molo ro tōku.

2 Ne tine ēnyike kindinike yaga kisikike kozo ye ama kēdi ko'doko 'deni gbī tulōku ne. Rōmōyi mongo 'deni ako'do 'be ga inza gba njo go komo Boko'ba ma.

3 Wa ame ga tōnē kiyandi ye timo kuwōke 'deni ne, omerike gomo. Uwōke domo ti 'do kotōke doye di mi lende kēnyē 'be ga. Odo kēnyike kindinike dē yaga ti mako tugu'du ziye kozo bo 'bōgō naga tara. Kina inza kikalike saa 'ba tako ma.

4 Ne pele tara ēddike ti bilaka 'be moto ga mi Saradisi yayi ame lijē kuturō bongo ma 'bēnni ga dē mi mando'do ne. Lijē ti kilingere koto tō ti bongo kanmi rōnni, rōmōyi lijē na laka kozo a nime te.

5 Lijē ame ga ka'da wa 'deni ne ti musu bongo kanmi ngi rōnni tara. Kina minza more möyi lijē kpe yaga di mi buku 'ba didi. Ti mumō möyi lijē yaga komo 'bu ma ni ti malayika abo ga, miya te, lijē 'bama na.

6 Kina ti, bo ame kēdi ti mbili ne i'dike bo kuwō lende naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne."

Kanisa Ma Piladapiya

7 “Ugu kɔzo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Piladapiya.

Ame na rɔ ndose abo 'ba bɔ ame kɔto laka gbɛ nge rɔ bɔ lende kodɔrɔ ne. Bo na kinda'ba kɔzi kakpa 'ba Dawidi bɔ dɔliɔ 'deni. Wa ame bo kunyɛ kpamo 'deni yaga, bɔto urɔgɔ dɛ kpe teyi. Kina wa ame bo kurɔgɔ kpamo 'deni teyi bɔto unyɛ dɛ kpe yaga.

8 Wa ame ga kɛddi ko'dɔke ne mikali 'deni, kina mikali 'deni gbɛ tigo 'be inza mbiri. Ne pele inda'bake lende ma 'deni kitigo kogake kpɛye dɛ gɔma. Murɔgɔ kpadɔri 'deni yaga ziye rɔ gbɔɔ ame bɔto mɔto kɔ'bo dɛ kpe turɔgɔ mo teyi.

9 Ne 'bɛnni 'ba bɔto bɔ bɛti dɔtumu 'ba Satani naga nima lijɛ kɛdi kiya rɔnni rɔ Yudayi ne, ti mi'di lijɛ kako kolɔdo bɛri kɔmɔye. Kina ti lijɛ kikali ngi mɔ'ɔ ye.

10 Kina gɔ ame kogbɔke kɔ'du ki'di ma 'deni kɔ'bɔ miye liya ti mi kɛddi ne, ti mitata ye ngi di zi gomo lɔbu nime kɛdi kako dɔ dɔliɔ pili tiyɔzo bilaka 'ba mi dɔyayi ne.

11 Kina 'deni mɛdi mako giri nime, ɔnyɔke nduwɛ gɔ wa ame ga kɛddi ko'dɔke ne kinza bɔto mɔto kebe ye ra kinda'ba kpa kɔzi 'be.

12 Bɔ ame ka'da wa 'deni ne ti mɔ'dɔ bo rɔ matikpɛri 'ba mi rɔ lɔbu 'ba Bɔko'ba ma. Kina bo inza kola gɔmo kpe. Ti mugu mɔyi Bɔko'ba ma rɔ bo ti mɔyi gawo la'ja 'ba Bɔko'ba ma ame kina rɔ Yerosalema ma la'ja ame kɛdi kako bɛri di mitorɔ di zi Bɔko'ba ma ne. Kina ti mugu mɔyi ma, ma la'ja gbɛ rɔ bo.

13 Kina ti, bɔ ame kɛdi ti mbili ne i'dike bo kuwɔ wa naga nime Nyi Kɔto Laka kiya zi kanisa naga nime ne.”

Kanisa Ma Lodikiya

14 “Ugu kɔzo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Lodikiya.

Ame na rɔ ndose abo 'ba bɔ ame rɔ Amini lende abo nburu rɔ ma kodɔrɔ ne, bo na rɔ bɔ dɔ wa ame ga pili Bɔko'ba kɔ'ba ne.

15 Mikali ndɔbo ko'dɔ 'be ga 'deni, ɛyi dɛ gbɛ kina ututu dɛ gbɛ. Miya te ti kɛddike rɔ mini ma kɔto mɔto di bine,

16 dɛmba kpe ngi rɔ murɛ dɔ riyɔ, ɛyi dɛ gbɛ kina ututu dɛ gbɛ. Ne gɔ kɔ'du mo ti moto'bi ye yaga di kpama.

17 Ebeke tiya mo te, 'Ze 'deni rɔ mɔri ti wa nbanjɛ dileri ɔto dɛ kpe.' Dɛmba dɛne kpe ka ngi rɔ bɔ lisa, bɔ sari kɔmo kɔlu rɔ gɔ nbululu.

18 Kina me mi'di kɔmo kandi mo 'deni ziye, ako kugɔke yamo ma kɔbɔkɔbɔ ame kilɛ'di 'deni yaga rɔ gbagba mo ne di zɔ 'dɔ kɛddike rɔ ma laka rɔ bɔ mɔri. Kina gbɛ ako kugɔke bɔngɔ kanji 'dɔ kolɔke rɔye kutu'bɔke dɔ laɔa 'ba gɔ nbululu 'be nima timo yaga. Kina gbɛ ako kugɔke wɔwɔ 'ba kɔmo 'dɔ kodɔke kɔmɔye gɔ kɔpo yaga.

19 Ya ame ga pili mɔ'ɔ ne mɛdi mamo dɔmo mɔdo karama dɔmo. Kina ti, i'dike rɔye kɛdi rɔ ma kindili, kɔtoke dɔye di mi lende kɛnyɛ.

20 Uwɔke te, ma na me mɔro 'deni kpadɔri mɛdi tukɔko mo. ɔdo bɔ mo kuwɔ dɔma kurɔgɔ kpadɔri zɔ ti mɔdo ngi mi rɔ abo moloma monyo akonyo bi kɔto ti bo.

21 Bɔ ame ka'da wa 'deni ne ti mi'di bo koloma tɔ dɔ kitɛ ma gbɛ kɔzo 'bama ame ma'da wa moloma 'deni dɔ kitɛ abo 'ba 'bu ma ngila bo ne tara.

22 Kina ti, bɔ ame kɛdi ti mbili ne i'dike bo kuwɔ wa naga nime Nyi Kɔto Laka kiya zi kanisa naga nime ne.”

4

Mitorɔ

1 Di pɔto mo na mombi kɔmo ma mo'ja kpadɔri 'ba mitorɔ kurɔgɔ 'deni yaga rɔ gbɔɔ. Kina birɔ tɔnɛ muwɔ dɔgba kilende zɔ kapi kɔzo tototi naga tara ne, iya te, “Ako tɔro bine 'dɔ mileme wa ame ga kɛdi ko'dɔ rɔnni di pɔto ame ga ne ziyi.”

2 Kina Nyi Kɔto Laka kutu'bɔ ma ngi, na mo'ja kitɛ kidɛyi 'deni kɔmo ma mitorɔ yayi ti bɔ mɔto koloma 'deni dɔmo.

3 Bɔ mo nima koloma dɔ kitɛ yayi ne rɔmo ese ngi kɔzo kinɛ kilɛ'di 'dɔyi ni ma ti gbɛyi ma nɔwɔ naga tara. Kina azumuli ma kuruwɔ rɔni toko yoki kitɛ mo nima ɔbɔ ngi kese rɔ tese kɔzo kinɛ biliwa naga tara.

⁴ Kiti ma 'butë riyö dōmosowō moto ga ēdi gbī yayi kuru dō ama toko teyi. Kina löbu ma 'butë riyö dōmosowō naga koloma 'deni dōmo gbī yayi. Bōngō 'ba rōnni ga me rō ma kaŋmi, lijë ti agēŋi 'ba löbu ma rō yamo köbököbō dōnni.

⁵ Kina torō kunyi ngi nyelo di mi kiti nima këbi ngi kapi rō ma koriki. Pa'do köbō ēdi bi modōmoriyō kōmō kiti yayi ame kina rō Nyi Kōtō Laka ma modōmoriyō 'ba Boko'ba ne.

⁶ Kina gbī bi ma kōmō kiti nima yayi inda ngi kōzō yöpō mandara naga tara rō ma kilaka kōzō 'dē'di.

Mo'ja yēri sowō mōtō ga mi zana yayi kuru dō kiti nima. Kōmō mo ga ötu ngi kpaki kote yida rōmo pili kebe gōmo ga.

⁷ Yēri ma dōgba mo kōzō tabiyō. Ma mi riyō mo kōzō kole sa. Ma mi mota mo kōmō mo kōzō kōmō bilaka lesi. Kina ma mi sowō mo kōzō yagi yiri ma kēdi köpu tara.

⁸ Yēri sowō naga nima pili ti kakala rō modōkōtō ti kōmō kote rōmo kpaki kebe bicī kakala mo ga. Kote kada ti korōndō 'bēni pili lijë udumō dē di bi toba mo kiya te, "Boko'ba tigo dō kiteli na kōtō laka, kōtō laka, kōtō laka, bo na rō bō ame kēdi 'deni mōlo di bi tisaki mo nduwē kōmō giri nime ŋbō rō ŋburunburu ne."

⁹ Kina ödō yēri sowō naga nime kēdi koba ŋgala 'ba rō löbu ti lende koro gbī ti yē'di mo 'deni zi bō dō kiti nima, bo bō didi ma ŋburunburu kinza köle dē nima tine,

¹⁰ na löbu 'butë riyö dōmosowō tōnē ga kolōdō ngi bēri kōmō bō dō kiti nima kilēlu bo bō didi ma ŋburunburu kinza köle dē nima. Lijë u'du agēŋi 'ba löbu 'bēnni ga bēri kōmō kiti yayi na lijë kiya te,

¹¹ "Nere Boko'ba ze, ni na kō'bō tinda'ba rō löbu ti lende koro gbī ti tigo. Rōmōyi ni na kō'ba wa pili, kina ti ako'dōkō 'bi na me kō'ba lijë 'dō kēdi ne."

5

Bō Dō Kiti

¹ Tine mo'ja bō dō kiti nima kēdi ti buku löbu közi bo ma dōri, kugu a mo ga 'deni kebe kapa mo ga kpaki riyō, kina

kora kpamo 'deni teyi ti 'boŋa ŋbō mi modōmoriyō.

² Kina mo'ja malayika ma ti tigo dō kiteli kënyi ngi tuwōwō mo rō ma kembe, iya te, "Yē na ti kō'bō tunyē 'boŋa naga nime yaga kobenye mi buku nime?"

³ Tine bōtō ma kōtō mōtō te inza ame kō'bō tunyē 'boŋa naga nima yaga kōngō mi buku nima, pele di mi bilaka 'ba mitorō ala di mi dōyayi bine ala di mi maliti.

⁴ Gō kö'du mo na mudu ngi rō ma kënyē rōmōyi o'ja bōtō ma kōtō mōtō dē du te ame kō'bō tunyē 'boŋa naga nima yaga kōngō mi buku nima.

⁵ Tine löbu ma kōtō mōtō ēnyi kiya zō te, "Kinza kudu dē, tabiyō 'ba e'be Yuda kupō dō kilēbi 'ba nere Dawidi a'da wa 'deni. Bo na ti kunyē 'boŋa modōmoriyō naga nima yaga kōngō mi buku nima."

⁶ Kina mo'ja kamölō 'bō'bi yayi kinda kōzō umu 'deni kēdi kōrō mi löngō kiti nima ti yēri sowō naga nima ti löbu 'butë riyö dōmosowō naga nima. Kazo mo modōmoriyō kina kōmō mo gbī modōmoriyō, ame kina rō Nyi Kōtō Laka modōmoriyō 'ba Boko'ba ame koja 'deni kari mi dōyayi nime toko ne.

⁷ Kina moŋgō kamölō 'bō'bi tōnē kako ngi kogba buku tōnē di dōri bō nima koloma dō kiti ne.

⁸ Kina ödō bo kari kogba 'deni tara tine, na yēri sowō tōnē ga gbī ti löbu 'butë riyö dōmosowō tōnē ga kënyi kolōdō ngi bēri kōmō bo. Löbu naga nima me ti tōmo kina lijë pili inda'ba lebe yamo ma köbököbō teyi kpaki lo ti a ma kato kele yimo. Omba kina rō mötu 'ba bō lende laka 'ba Boko'ba.

⁹ Kina lijë koloma ngi rō toba ŋgala la'ja ame kiya te, "Ni na laka kō'bō tinda'ba buku nima kunyē 'boŋa mo ga yaga, rōmōyi umu yi 'deni kina me kugō bilaka 'deni ti roma yi kō'de zi Boko'ba di mi dō kupō pili ame ga kpamo rō gege ne pili rō gō dōkomali bilaka.

¹⁰ O'dō lijë 'deni rō 'ba nere löbu 'ba Boko'ba rō bō akumu toja laja zi Boko'ba ze nime kina lijë ti kēdi ngi ti közi kakpa dō dōyayi."

11 Kina monḡo, muwö biro 'ba malayika ame lijë ḡḡi ro tindi ma kinza kiya konzi ḡḡi ro do kiteli ne ḡḡi. Lijë ako koro kuru do kititi tönë ti yëri sowo tönë ga gbï ti löbu 'butë riyö dōmosowō tönë ga.

12 Kina lijë koloma ḡḡi ro toba ḡgala ro ma kembe, kiya te, “Kamölö 'bo'bi ame kumu 'deni ne na laka ko'bo tinda'ba közi kakpa ti mōri ti akikali ti tigo ti lende koro gbï ti ro löbu ti akilëlu.”

13 Kina muwö dōkomali wa pili ma mitoro ti ma mi dōyayi kpaki ti ma mi maliti ti ma mi mini löbu ni, pili ro go wa ame ga ti didi yimo ne kedï koba kiya te, “Akilëlu ti lende koro ti ro löbu ti tigo kedï zi bo ame koloma 'deni do kititi ne gbï zi kamölö 'bo'bi nduwë ḡbö ro ḡburuḡburu.”

14 Kina yëri sowo tönë ga kënyï kuti ḡḡi ḡomo, tégë, “Amini.” Kina löbu ma 'butë riyö dōmosowō tönë ga kolodo ḡḡi bëri to'do mötu.

6

Kamölö 'Bo'bi

1 Kina monḡo te kamölö 'bo'bi tönë i'di ḡḡi topepe 'boḡa ma dōgba mo yaga di kpa buku nima ame kora kpamo 'deni timo teyi mi modōmoriyö ne. Kina odo bo kopepe ma dōgba mo nima 'deni yaga tine, na muwö yëri ma dōgba di mi löḡḡo yëri sowo tönë ga kapi ḡḡi ro ma kembe ti mugu ame kudu kozo tōro kapi naga nima tara, iya te, “Ako.”

2 Monḡo, kina mo'ja kosani kaḡmi kodo ḡḡi yayi. Bo ma këki dōmo ti kanya sagba közi bo, kina ki'di agëḡi 'ba löbu 'deni do bo, bo këki 'deni kedï kari yaga kozo bo aka'da ame kedï kari 'deni gbï ta'da wa ne.

3 Kina odo kamölö 'bo'bi kopepe 'boḡa ma mi riyö mo yaga tine, na muwö yëri ma mi riyö mo ḡḡi kiya te, “Ako.”

4 Kina kosani mōto ro ma kasi liyi kodo ḡḡi. Bo ma këki dōmo i'di közi kakpa 'deni teyi 'do bo kogba lende këyi yaga di mi dōyayi, tine 'do bo ko'de ro ya na mi dōyayi ḡo bilaka kënyï tupö rōnni ro ḡo rōnni. Kina monḡo te i'di kogba mbele 'deni közi bo.

5 Kina odo kamölö 'bo'bi kopepe 'boḡa ma mi mota mo 'deni tine, na muwö yëri ma mi mota mo ḡḡi kiya te, “Ako.” Monḡo, kina mo'ja kosani kölu kodo 'deni yayi. Bo ma këki dōmo inda'ba ḡbërë 'deni közi bo.

6 Kina muwö a mōto ḡḡi kudu kozo mugu bilaka tara, di mi löḡḡo yëri sowo naga nima, kiya te, “Bi ḡomo 'ba mi kada do koto ḡge ro akugö nyönyu ḡbërë koto. Kina gbï ḡge ro akugö mana ḡbërë mota. Tine kinza kirasi ḡḡëri ama ga ro 'ba 'bu ti 'ba akuwë ne dë.”

7 Kina odo kamölö 'bo'bi kopepe 'boḡa ma mi sowo mo 'deni yaga tine, na muwö yëri ma mi sowo mo tönë ḡḡi kiya te, “Ako.”

8 Monḡo, kina mo'ja kosani kaḡmi yowa kodo 'deni yayi. Bo ma këki dōmo idëki möyi mo ro Tölë, kina Maliti kedï kozi 'bëni kebe ḡomo. Kina ki'di közi kakpa 'ba do kapa sowo 'ba dōyayi nime ḡḡi zinni 'do lijë kupö bilaka mo ga yaga ti mbele, ti sëyi, ti rokō'o ma kako kozo agutupowo naga nima tara, kina gbï ti'di mo 'do kuruku 'ba yi mökö na kupö.

9 Kina odo kamölö 'bo'bi nima kopepe 'boḡa ma mi muyi mo 'deni yaga tine, na monḡo te didi 'ba bo lende laka ame ga tönë kupö lijë ḡo kö'du 'ba Boko'ba gbï ḡo tuwöwö mo ne ëdi 'deni bicï bi 'ba akumu 'ba Boko'ba yayi.

10 Kina lijë kedï kulöri ro ma kembe, iya te, “Nere Boko'ba, ni ame koto laka gbï ro bo lende kodoro ne. Eddi kola kpa bilaka 'ba mi dōyayi naga nima kunzi ḡbö nyanya ga kinza ma kodo karama dönni kpa dōkolo roma ze nime ya?”

11 Kina koza boḡḡo kaḡmi ḡḡi me zinni ro kotokoto. Kina kileki kiya zinni 'do lijë koda titi mbowa kupö löndö lijë ti lëpi nni mōto ga ame 'do kupö gbï kozo 'bënni tara ne titi.

12 Kina monḡo te kamölö 'bo'bi nima opepe 'boḡa ma mi modōkoto mo ḡḡi yaga. Kina kizikizi ma kinza kiya ki'di dönï ḡḡi. Kada uyï rōni ḡḡi yaga ro ma kölu kozo durö 'ba pötö töku. Kina nyepe kuyi rōni ḡḡi yaga ro ma kasi kozo roma.

13 Kina këlu ni ki'di ngi tilayi bëri di mitoro kozo dokukuru 'ba këlu ma kana ame këdi kilayi di zi lili ma kembe ne tara.

14 Kina mitoro kukoku roni ngi yaga kozo kilaka naga tara. Kina doku ma löbu naga ti döotu ni kiyese rönni ngi me yaga di bi mo ga ma molo.

15 Kina ro go bilaka pili, bo doyayi ni ti turu ni ti bo do bo kanya ni ti bo mori ni ti bo tigo ni kpaki ti bilaka ma laki pili ti atoli ni kusu dönni ngi mi ti'börö, moto ga kebe mi löngö doku.

16 Kina lijë koloma ngi ro topapa doku löbu ni ti ma titi naga, iya te, "Akoke kila'bake daze 'do kutu'böke ze yaga di komo bo ame koloma 'deni do kitii do kiteli nime ne. Kina 'do kutu'böke ze gbi yaga di zi ya 'ba kamölö 'bo'bi nime.

17 Römöyi kada 'ba ya ma do kiteli 'bënni ömö 'deni. Tine ye na ti ko'bo toro kpamo?"

7

Kupö Yisarele

1 Di pötö mo na mo'ja malayika sowo koro 'deni do kumu sowo 'ba dolingo nime pili. Lijë oro 'deni tirakpa kpa lili yaga kinza kome ra kako di mi do kumu sowo naga nima mi doyayi ala yöpö ala do ngëri ma koto moto.

2 Kina mongo te malayika moto ömö ngi këdi kako di yibi. Bo na ti wa 'ba tugu möyi Boko'ba bo didi. Kina bo kidëki malayika ma sowo ma tönë ga ki'di közi kakpa 'ba tirasi doyayi ni ti yöpö ni yaga 'deni teyi ne ngi ro ma kembe,

3 iya te, "Kinza kirasike doyayi ala yöpö ala ngëri ni de titi, tine 'jaa nbö odo dugu möyi Boko'ba 'deni kpa do bo laja ame ga ro 'ba Boko'ba ze ne."

4 Kina muwö tégë ya ma kugu möyi Boko'ba 'deni kpa domo mo ga titëtë mo edi pili kuluku kpa mota kodo domo kuluku 'butë bi 'butë mota döömu döomota (144,000). Lijë pili di mi do kupö ma 'butë dömoriyö 'ba Yisarele mo tönë ga.

5 Ugu kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö (12,000) di mi kupö Yuda, kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Rubëni, kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Gada,

6 kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Asera, kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Napatali, kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Manase,

7 kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Simona, kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Lëwë, kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Yisakara,

8 kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Zebolona, kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Yesepa, kuluku 'butë bi 'butë riyö dömosowö di mi kupö Benyimona.

Tindi

9 Di pötö mo na mongo te tindi 'ba bilaka ma kinza kiya ame botö ko'bo de titëtë mo oro 'deni komo kitii gbi komo kamölö 'bo'bi tönë. Tindi naga nima lijë di mi do kupö bilaka pili 'ba dolingo nime ame ga kpamo ro gege ne pili ro go dokomali bilaka. Lijë 'deni me ti böngo kanmi rönni ti mbili mbirö közinni.

10 Kina lijë kulöri ngi timo ro ma kembe, kiya te, "Tomo ze di mi tolë nime ako di zi bo Boko'ba ze ame bo koloma 'deni do kitii ne, kina gbi di zi kamölö 'bo'bi."

11 Tine malayika tönë ga yayi ne oro 'deni kuru do kitii nima gbi ti löbu tönë ga ti yëri sowo mo tönë ga toko teyi, kina lijë kënyi ngi pili kodi dönni bëri kotomo kömönni komo kitii yayi. Kina lijë kilëlu Boko'ba,

12 iya te, "Amini. Akilëlu ti ro löbu ti akikali ti yëe ma mo ti lende koro ti tigo ti tedi ro do kiteli këdi zi bo Boko'ba ze nduwë nbö ro nburunburu. Amini."

13 Kina löbu ma koto moto kënyi kititi ma, iya te, "Bilaka naga nima ti böngo kanmi rönni ne lijë ye mo ga na? Kina lijë ako di yala?"

14 Tine mileki domo zi bo miya te, "Nere, mikali de. Ni na kikali."

Bo iya te, "Ya naga nime lijë na ro ya ame ga kodo 'deni yaga lowe di mi gomo 'ba közi kasi mbëmbë 'ba mi doyayi. Kina me lijë kurögö böngo 'bënni ga 'deni yaga ko'do kanmi nböwö ti roma 'ba kamölö 'bo'bi.

15 Kina me ki'di lijë 'deni kômö kômö kitî 'ba Boko'ba toja laja zi bo mi rô löbu abo yayi kote kada kote koröndö. Kina bo mo tönë koloma 'deni dö kitî ne ti kutu'bö rö bo ngi rö mbëli dönni.

16 'Bö inza kosa rönni kpe, kina koda mini inza kosa rönni gbï kpe. Kada kata inza ko'be dönni kpe ala pele rö amomoti 'ba bi kututu môtô o'do lijë dë kpe.

17 Römöyï kamölö 'bö'bi ame 'de döngila kitî ne na 'deni rö bö koda lijë. Bo ti kitata lijë koto lijë kpa daa 'ba mini 'ba didi. Kina Boko'ba ti kididi tölö 'deni ngi pili yaga di kömönni."

8

Malayika Modömoriyö

1 Kina ödö kamölö 'bö'bi kopepe 'boja ma mi modömoriyö mo tönë yaga tine na bi kudumö ngi liwo titi di mitörö, koloma ngi yiyi gömo köwö titi mbowa.

2 Kina mo'ja malayika ma modömoriyö ame ga lijë na këdi köwö kômö Boko'ba ne ngi yayi. Kina kogba tötöti modömoriyö ngi koza közinni.

3 Kina malayika môtô kömö 'ba bo ngi ti kita'ba ma di mi yamo köbököbö 'ba tojma akato kele yïmo. Kina bo kako köwö ngi ngila bi 'ba akumu na kogba akato kele ngi mbiri ki'di zi bo 'dö bo kodö'bö ti mötu 'ba bö lende laka ni gö bo köjma dö bi 'ba akumu ma di mi yamo köbököbö nima kômö kitî 'ba Boko'ba yayi ne.

4 Kina kötu 'ba akato kele nima kanyo ngi kari törö köwö ti mötu 'ba bö lende laka ni di közi malayika nima kômö Boko'ba.

5 Kina malayika mo nima kogba kita'ba mo tönë ngi na bo künzö pa'do ngi lö yïmo di dö bi 'ba akumu. Kina bo ku'du ngi kako bëri döyayi, na törö kunyï ngi nyelo këbi kapi rö ma koriki, kina kizikizi kiyaya döyayi ngi.

Tötöti

6 Kina malayika ma modömoriyö mo tönë ga yayi ti tötöti ne kilenjo ga rönni ngi ndö tome mo.

7 Malayika ma dögba mo ome tötöti ma 'ba bo, na 'dë'di ki'di döni ngi ti pa'do

kudölö minï ti roma. Kina kodö ngi kako bëri döyayi, na döyayi kilanma ngi gënyï kpaki ti ngëri mo ga ti möli ma künzi mo ga pili.

8 Malayika ma mi riyö mo ome tötöti ma 'ba bo, na a môtô köwö döku löbu tara ame 'deni rö kolölö pa'do ne na ku'du ngi mi mini löbu. Kina kuyi mini löbu ngi yaga gënyï rö roma.

9 Kina wa 'ba mi mini löbu ni köle ngi gënyï, sorope löbu ni kitikö ngi gënyï yaga.

10 Malayika ma mi mota mo ome tötöti ma 'ba bo, na këlu löbu môtô ki'di döni ngi rö ma köbö köwö pa'do dö kali naga tara na kila'ba ngi di mitörö kako bëri mi yöpö ni gënyï ti daa ni.

11 Möyï këlu mo nima idëki rö Kulumë. Kina mini 'ba mi yöpö ni ti daa ni kuyi rönni ngi gënyï yaga rö ma kata. Kina bilaka köle ngi rö ma kënyë di zi mini nima kata 'deni yaga ne.

12 Malayika ma mi sowö mo ome tötöti ma 'ba bo, na kökösö kapa 'ba kômö kada ni ti nyepe ti këlu ni ngi gënyï yaga 'dö kapa lijë ama ga kuyi rönni yaga rö mandölu. Kina bi këzë kari ngi gënyï rö mandölu gbï ti koröndö mo tara.

13 Kina ödö mënyï monjo tine na muwö yagi yiri ngi kökpe minï 'deni këdi köpu kebe mi poli törö ti tulöri rö ma kembe, kiya te, "Wuwu, wuwu, kpe bilaka 'ba döyayi, ti këdi rö gömo ma kënyë rö dö kiteli ziye ödö köwö malayika ma mota naga nime kome mi tötöti ma 'bënni ga."

9

Mömi

1 Malayika ma mi muyi mo ome tötöti ma 'ba bo kina mo'ja këlu môtô ngi kila'ba 'deni bëri mi döyayi di mitörö. Kina kogba mapata 'ba tunyë kpa gö kalo kinza kota bëci mo dë tönë ngi ki'di zi bo.

2 Kina ödö bo kari kunyë kpamo 'deni tine na kötu kanyo ngi di yïmo köwö kötu 'ba lindï naga tara, kiyölu kômö kada ngi kômö poli kölu yaga köwö mandölu.

3 Kina mömi ködö ngi di mi kötu nima nati kako mi döyayi. Kina ki'di tigö ma köwö 'ba nyi naga nima tara ngi zinni.

4 Tine ose zinni kinza lijë ko'do oto dë zi moli ni ti a ma kunzi naga ti ngëri ni, bilaka lesi ame ga kinza möyi Boko'ba kpa domo ne na nge 'do lijë kozi gomo.

5 I'di tigo 'ba tupö bilaka naga nima dë zinni, tine 'do ti'di mo nge koŋŋi tara ŋbö ko'do nyepe muyi. To'bo mo kozo 'ba nyi ma ko'be bilaka.

6 Kina mi kada mo naga nima bilaka ti koma go tolë tine inza ko'ja. Bilaka ti kiteri tolë, tine tolë ti kirija e'bëni gbiringili bito to ne ga di zinni.

7 Mömi mo naga nima ngi kozo kosani ame kiyija 'deni ndö tari kpa ya ne. Lijë ti a moto ga dönni kozo agëŋi yamo köbököbö tara, kömönni o'de komo bilaka lesi.

8 Sunë 'ba rönni idakpa kozo sunë 'ba do 'ja tara, kilinba kpënni kozo kilinba kpa tabiyö.

9 Lijë ti a moto kozo makëti yamo tara kpa dongo'do lijë. Birö kakala lijë ëbi kozo birö aribiya 'ba ya ma konzi ame kosani mo ga këdi koto 'deni tari kpa ya ne tara.

10 Lijë ëdi ti do giliti ti 'di teyi kozo 'ba nyi naga nima tara. Do giliti lijë nima na tigo 'bënni 'ba ti'di bilaka koŋŋi nyepe muyi tönë këdi teyi.

11 Lijë ëdi gbï ti bo dönni, bo na ro malayika 'ba Satani ro bo do gö kalo kinza kota bicï mo dë tönë. Möyi bo ma ro kpa Yudayi idëki ro Abadono kina ma ro kpa Giriki idëki ro Apolono, ame 'jo 'ba lende mo tégë, "Bo tote do."

12 Gomo ma dogba oya 'deni tine ola kozo mo gba riyo 'do kako.

13 Malayika ma mi modokoto mo ome tototi ma 'ba bo, kina muwö birö kudu ngi kako di do kumu sowo 'ba bi 'ba akumu ko'ba di mi yamo köbököbö tönë komo Boko'ba yayi ne.

14 Birö nima ilende zi malayika ma mi modokoto nima ti tototi ne, iya te, "Ope do malayika sowo 'ba Satani tönë ga koboso lijë 'deni kpa yöpö do kilëbi 'ba Epurate ne."

15 Kina kope do malayika tönë ga kikeki lijë 'deni le ndö yayi toda do saa nima, kada nima ti nyepe nima ti koo nima ne ngi, 'do tupö bilaka yaga gëŋiyi.

16 Kina muwö tégë worota mo ga ame ki'di 'deni ndö yayi ne ëdi pili kuluku kpa sowo bi 'butë mota domoriyo (200,000,000).

17 Kosani naga nima ti bilaka ma këki domo mo ga ma mo'ja di mi nyi ma nima inda kozo a nime te. Makëti yamo 'ba kpa dongo'do lijë ro ma kasi liyi ro ma kese gbï ro dömi'bö'bö. Kosani mo ga domo kozo do tabiyö tara. Kina pa'do ni ti koto ti kulugbi döku ma këdi kilanma kodo ngi di kpënni.

18 Kina a mota naga nime kodo di kpënni ne kote do bilaka ngi gëŋiyi.

19 Bi 'ba tigo 'ba kosani naga nima na ro kpamo ti do giliti mo ga. Römoyi do giliti lijë ngi kozo murë tara ti do teyi toga bilaka timo.

20 Tine kozo bilaka lesi ame ga komo di kpa gomo löbu naga nime kupö lijë dë ne, oto dönni dë ma koto te di mi ndobo ko'do 'bënni ga. Lijë ola go tulömu kpënni zi akoro 'bënni ga dë. Kina gbï ti akoro 'bënni ga ame lijë kilenjo di mi yamo ma köbököbö, di mi sitëri, ti moto ga ma kose ro ngëri ni ti döku ni ame ga pili koŋgo bi dë, kilende dë, kilingere dë gbï yo ne, lijë ola go tulömu kpënni teyi dë koto te.

21 Lijë oto dönni dë gbï koto te di mi ako'do kënyë 'bënni naga nima, di mi tedi ro bo közi roma, di mi tata, di mi yeri gbï di mi 'bögo.

10

Malayika Ti Buku Titi

1 Kina mo'ja malayika ma do kiteli moto ngi këdi kako beri di mitoro. Poli utu'bö ro bo toko teyi ti azumulï kebe bi do bo toro. Komo bo öbö kozo kada tara. Ndi bo ga kozo ngoriya naga nima tara tine ro pa'do.

2 Bo ëdi ti buku titi moto közi bo yimo ro ma kitenye. Kina bo kutë ndi bo ma döri ngi mi mini löbu, tine ma gali mi doyai.

3 Kina bo kënyi kulöri ro ma kembe kozo birö mugu tabiyö naga nima tara. Kina odo bo kulöri 'deni tara tine na birö toro kapi ma modomoriyo tönë ga kilende ngi.

4 Kina odo toro kapi naga nima kilende 'deni tine miteri tugu mo. Tine na muwö

biro ngi di mitoro, iya te, “Utu'bo kpa lende naga nima toro kapi naga nima kedı kiya ne beri, kinza kugu de.”

⁵ Kina malayika mo tone mo'ja kedı koru yayi ndimo ma kotu mi mini lobu motu mi dayayi ne kombi kızı bo ma dori ngi mitoro to'do lomu.

⁶ Kina bo kulomu ru bo ngi ti Boko'ba bo ame ko'bo 'ba bo ru nburunburu ne, bo ko'ba mitoro ni ti dayayi ni ti mini lobu ni kpaki ti wa ame ga yimo ne, bo iya te, “Kola gomo de kpe kigabi.

⁷ Tine mi kada mo to nima malayika ma mi modomorıyo mo kedı kome tototi ma 'ba bo ne na 'do ko'do wa 'ba Boko'ba ame ga molo ru ma kusu ne ngi ko koro ame bo kuwowa 'deni molo zi bo laja abo ga bo kume lende ni ne.”

⁸ Kina muwo biro tone 'bowu kilende zo di mitoro, iya te, “Ari kogba buku nima yimo ru ma kitenye ne di kızı malayika nima kedı koru ndimo ma kotu mi mini lobu motu mi dayayi ne.”

⁹ Kina mari ngi zi malayika nima mititi 'do bo ki'di buku titi nima zo. Bo iya te, “Me, ogba konyo. Ti kuyi miyi ru ma ko'ba'ba, ne di kpeyi ti kindili koro tagi.”

¹⁰ Kina mogba buku titi tone ngi di kızı malayika nima na monyo ngi. Tine di kpama indili ngi koro tagi tara, kina do monyo 'deni yayi tine na yimo kuyi roni ngi ru ma ko'ba'ba.

¹¹ Kina kilende zo iya te, “Tine ti kume lende gbi go ko'du 'ba bilaka do kupo ma konzi ame ga kpamo ga ru gege ne gbi ti bo dolijo ni.”

11

Bo Laja Ma Riyo

¹ Kina ki'di peri kuloru ngi zo koro a 'ba tiyari wa naga nima tara. Kina kose gomo zo, iya te, “Ari kiyari ro lobu 'ba Boko'ba gbi ti bi 'ba akumu mo. Kina 'do kitete bilaka mo ga ame kedı kumotu yimo yayi ne.

² Tine kinza kiyari reki ma yaga mo nima de, ola. Romoyi i'di 'deni zi bo lowo. Lije ti koloma nbu nyepe 'butu sowo domoriyo mi gawo kotu laka nime tirasi mo yaga.

³ Tine ti mi'di tigo zi bo laja ma rıyo ma ga kina lije ti kusu bonjo 'ba monu ronni lije kari tiya laja 'ba Boko'ba nbu nyepe 'butu sowo domoriyo.”

⁴ Bo laja rıyo naga nima lije na ru ngeri rıyo 'ba 'bu ti lamba rıyo tone ga kedı koru komu nere Boko'ba bo dayayi yayi ne.

⁵ Do botu ko'doko tako ru ya tosa ronni te, na pa'do kodu ngi di kpenni kote do bo ya mo to ne naga nima yaga. Botu ame ko'doko to'do a ma kenyu zinni ne oloma ngi nduwe ru tolu koro a nime te.

⁶ Ya naga nime edi ti tigo 'ba 'do tora komu poli liyo teyi kinza toru ka'di ra mi dayayi mi kada ma lije kedı tiya laja nima. Kina lije edi gbi ti tigo 'ba tui mini timo ru roma kina gbi to'de dokomali seyi ma kenyu naga kako mi dayayi koro a ma lije ko'doko tara.

⁷ Tine do lije kote tiya lende 'beni nime 'deni, na kuruku motu ti kodu ngi di mi go kalo kinza kota bici mo de tone ko'do ya tinni ka'da lije kupo yaga.

⁸ Toku lije ti koloma yaga mi gawo do kilibi ame moyi mo ga ma kideki ru donjala ru Sodomu ni ti Ezipeto ne. Gawo nime na gbi kutoti nere 'beni yimo.

⁹ Mi to'do do mota ti domo teyi bilaka di mi do kupo pili ame ga kpamo ru gege ne pili ru go dokomali bilaka ti kebe tingenge toku lije kota gomo kinza kusu de.

¹⁰ Bilaka 'ba dayayi ti kogora gonni ko'do nbele mo ti toja kpa kızı ru go ronni. Romoyi ya rıyo naga nime i'di bilaka 'ba dolijo nime 'deni konon kenyu.

¹¹ Tine di potu to'do do mota ti domo teyi na lili 'ba didi kako ngi di zi Boko'ba kodu mi ya rıyo tone ga. Kina lije kenyi ngi koru toru na tikere ma kinza kiya kindi'ba ya ame ga pili ko'ja lije ne ngi.

¹² Kina lije kuwo biro kudu ngi ru ma kembe di mitoro kilende zinni, iya te, “Akoke toru bine.” Na lije kari ngi ti poli mitoro bo ya 'beni tone ga kedı konjo gonni ngi nyanowo.

¹³ Mi saa mo nima na kizikizi ma kembe ki'di doni ngi. Kina kapa ma 'butu 'ba gawo nima kuloru ngi yaga. Kina kizikizi nima kupo bilaka ma kuluku 'butu bi 'butu domosowo (7,000) ngi, na kodu

tikere ngi mi koso ma komo mo ga kebe tubi go lobu 'ba Boko'ba 'ba mitoro.

14 Gomo ma riyö mo oya 'deni, tine ola 'deni 'bato ro ma mi mota mo nati 'do kako giri naga nime.

Toro Kapi

15 Malayika ma mi modomoriyö mo ome tototi ma 'ba bo, na biro 'ba ya moto ga kudu ngi ro ma kembe di mitoro, iya te, "Dolingo nime edi 'deni mi komo közi nere Boko'ba ze lijé ti Kurisito abo. Kina bo ti koloma ngi kö'bo ti közi kakpa 'ba domo nduwé ro nburunburu."

16 Kina lobu 'buté riyö domosowo mo toné ga koloma do kití 'benni ga komo Boko'ba yayi ne kenyi ga ngi kodi donni beri kotomo komonni tilélu Boko'ba,

17 iya te, "Dilelu yi ni nere Boko'ba tigo do kiteli ni ame kedí 'deni molo di bi tisaki mo nduwé komo giri nime ne. Romoyi inda'ba tigo do kiteli 'bi 'deni kisaki 'deni tedi ro nere 'ba domo.

18 Do kupö ame ga kikali yi Boko'ba de ne yimo ti kata royi romoyi kada 'ba ya 'bi omö 'deni, kada 'ba to'do bure 'ba toku ni. Kada 'ba 'do ti'di kpa közi zi bo laja 'bi ga bo kumé lende ni na 'deni kina gbi zi bo lende laka ni ti ya ame ga koro moyi yi ne, ma titi kpaki ti ma lobu. Kada mo omö 'deni 'do tote do bo kirasi mi doyayi toné ga yaga."

19 Kina kpa rö lobu 'ba Boko'ba ame mitoro ne kurögö roni ngi yaga ro gböngö, kina ko'ja sandu 'ba lömu 'ba Boko'ba ngi kedí mi rö lobu nima yayi. Kina toro kebi ngi kunyi kapi ro ma koriki, kina kizikizi ti 'de'di ma kinza kiya ki'di doni ngi.

12

Marongo Ni Ti 'Ja Moto

1 Kina segé 'ba wa ma kinza kiya kodo ngi mitoro. 'Ja moto bongö 'ba romo ro kada ti nyepe ndini beri. Agengi 'ba doni kélú 'ba domo nbö 'buté domoriyö.

2 Loko ro ma komo kindasi 'deni ngi ngosi 'do köyö. Kina loko kenyi ngi tome kuwu di zi to'ö 'ba kole.

3 Kina segé moto kodo ngi gbi mitoro, kogba marongo kasi moto domo

modomoriyö kpaki ti agengi teyi, kazo domo nbö 'buté.

4 Kina bo kona kélú ngi gengi di mitoro ti do giliti bo ku'du beri mi doyayi. Bo ari koro komo 'ja toné kedí ko'do töyö ne, romoyi 'do odo loko köyö yo go bo kindiyö kole mo ngi.

5 Loko öyö ro kole botoni ro nere bo do bilaka pili ame 'do bo koloma ro bo domo pili ti peri yamo ne. Kina kolo kole 'beni toné ngi kari mitoro zi Boko'ba komo kití abo.

6 Kina 'ja toné kirija ngi kari yi mökö go bi ame Boko'ba kiléngö 'deni zini 'do kongö göni di teyi nbö nyepe 'buté sowo domoriyö ne.

7 Kina ya kila'ba ngi mitoro. Mayikolo ame ro lobu 'ba do malayika 'ba Boko'ba ne ti malayika ma 'ba bo ga ota kpenni ngi ro ya ti marongo toné gbi ti malayika ma 'ba bo ga.

8 Tine marongo nima itigo de laka, kina ka'da bo ngi ti malayika ma 'ba bo ga, koga lijé ngi go lijé koloma de kpe mitoro.

9 Kina kitinji kogba marongo bulöbu muré Satani bo susu toné ngi beri mi doyayi kpaki ti malayika mo ga. Bo susu toné kedí ki'di bilaka 'ba doyayi pili koco yaga di mi kori 'ba Boko'ba ne, bo na.

10 Kina muwö biro kudu ngi ro ma kembe di mitoro, iya te, "Konyi omö 'deni di zi Boko'ba ze. Kina tigo ti nere lobu abo omö 'deni gbi ti közi kakpa 'ba Kurisito abo. Romoyi bo susu toné kö'bo tususu lepí ze ga kote kada kote korondo zi Boko'ba ne, bo inza kpe itinji bo 'deni beri.

11 Lijé a'da bo 'deni ti roma kamölö 'bo'bi gbi ti lende kodoro ame lijé kuwöwö 'deni ne. Lijé ilanga go didi nni 'deni 'do tölé.

12 Kina ti, kpe mitoro ni iliyake ti, ti ya ame ga pili yimo ne. Ne bu'bu ma lobu ziye doyayi ni kpe ti mini lobu romoyi bo susu toné ari 'deni beri ziye yayi. Bo edi kö'bo ngi lo ti mi kata romoyi bo ikali kada abo gomo owo de."

13 Kina odo marongo toné bo kongö kitinji bo 'deni mi doyayi tara tine, na bo ki'di ngi toga go 'ja toné köyö kole botoni nima ne.

¹⁴ Tine onzo kakala 'ja nima ngi kozo 'ba yagi yiri naga nima tara 'do loko kopu timo kari mi go bi 'beni tone kilejo 'deni zini yi mokö ne. Kina 'do konjo goni di yayi nduwe nbö nyepe 'buté sowo domoriyo kitata loko di zi marongo nima.

¹⁵ Kina odo marongo konjo 'ja nima 'deni kopu tara tine, na bo kite'de mini ngi di kpa bo 'do koso do 'ja nima yaga.

¹⁶ Tine yayi okonyi 'ja nima ngi. Yayi obe kpene ngi na kindiyö mini tone marongo nima kedä kite'de ne ngi pili.

¹⁷ Kina mi marongo tone kata ngi kozo oto to ne ro 'ja nima. Kina bo kapo ngi kari to'do ya ti koso do kupö 'ja nima ame ga ro bo ki'di donni go kö'du ki'di 'ba Boko'ba ne, kina gbi ti ame ga pili kinda'ba laja laka kodoro 'ba Yesu nime.

¹⁸ Kina bo kari koro ngi do yayi lida 'ba kpa mini löbu.

13

Kuruku Di Mi Mini Löbu

¹ Kina monjo te kuruku moto odo ngi di mi mini löbu, domo modomoriyo kazo domo 'buté 'do kpaki ti ageñi teyi. Domo ga pili ro gomo ti akugu teyi ro moyi ti'ja 'ba ro Boko'ba.

² Kuruku mo nima mo'ja ne o'de roni ti kagba tine ndimo ga kozo ndi anburuku tara, kina kpamo kozo kpa tabiyö. Kina marongo ki'di tigo abo ti kiti ti kosi kakpa ma do kiteli ngi zi kuruku nima.

³ Domo ma koto inda kozo kogba wetö ame 'do kupö ngi yaga ne edi teyi, tine wetö mo andi 'deni. Lende abo igayi bilaka 'ba mi dolinjo nime ngi pili kina kosö ngi go bo.

⁴ Kina bilaka koloma ngi tilölu marongo romoyi bo na ki'di kosi kakpa zi kuruku nima. Kina lijé koloma gbi tilölu kuruku nima, iya te, "Ye na ti kedä kozo kuruku nime? Ye na ti kobo to'do ya ti bo?"

⁵ I'di lende moto ga ngi kpa kuruku nima tiya mo ame ro 'ba do kombi ni ti ti'ja 'ba ro Boko'ba 'do to'do mo nbö nyepe 'buté sowo domoriyo.

⁶ Kina bo kebe ngi titi'ja Boko'ba tonjonjo moyi mo ti bi 'ba loma mo ga kpaki ti ya ame ga kedä koloma mitoro ne.

⁷ I'di kosi kakpa 'deni zi bo 'do bo ko'do ya ti bo lende laka ni go bo ka'da lijé. Kina ki'di kosi kakpa ngi zi bo do, do kupö bilaka pili 'ba dolinjo nime ame ga kpamo ro gege ne ro go dokomali bilaka pili.

⁸ Ro go do kupö bilaka lesi pili 'ba mi dolinjo nime ti kenyi tilölu kuruku nime. Tine ya ame ga nge kugu moyi mo 'deni molo gba kinza ko'ba dolinjo nime de mi buku 'ba didi ne na ti kilölu bo de. Ame na ro buku 'ba didi 'ba kamölö 'bo'bi ame kumu 'deni ne.

⁹ Bo ame kedä ti mbili i'dike bo kuwö lende nime.

¹⁰ Bo moto odo ki'di 'beyi 'deni 'do kinda'ba yi mi ya, ti kinda'ba yi ngi. Bo moto odo ki'di 'beyi 'deni 'do kupö yi ti mbele, ti kupö yi ngi.

Lende nime uwöwö 'deni 'do bo lende laka ni kö'bö ti'di donni go lende 'ba Boko'ba ti mi kedä.

Kuruku Di Mi Yayi

¹¹ Di potö mo 'deni tine na mo'ja kuruku moto kodo ngi yaga di mi yayi, kazo domo riyö kozo 'ba kamölö tara. Tine bo ilende za 'bowu kozo marongo.

¹² Kina bo ki'di ngi to'do wa ame ga pili ro 'ba kosi kakpa 'ba kuruku ma dogba tone. Kina bo ki'di doyyai nime ti bilaka mo ga pili ngi kebe tilölu kuruku ma dogba mo tone kogba wetö mo kandi 'deni ne.

¹³ Kina bo kebe ngi to'do go koto ma kinza kiya naga, moto ga bo i'di pa'do kako beri di mitoro di komo bilaka pili te ko'ja.

¹⁴ Kina bo kindendé bilaka 'ba doyyai ngi ti lende löbu naga nime bo ko'do ti kosi kakpa 'ba kuruku ma dogba mo tone ne. Bo i'di lijé ko'ba akoro 'do toro kuruku mo tone koga wetö pa domo ti mbele tine kenyi komo 'biri ne.

¹⁵ I'di tigo mo ngi zi bo 'do bo ki'di tawo mi akoro nima go kenyi tilende 'do ki'di kupö ya ame ga pili ko'doko tilölu mo de ne yaga.

¹⁶ Kina bo kutöri bilaka pili ngi gbi 'do kugu moyi bo do konyo mo ga ma döri moto ga kpa domo. Bo utöri löbu ni ti ya ma laki ni, bo lisa ni ti bo mori, bo linjo ni ti atöli ni ngi pili 'do ko'do a nime.

¹⁷ Tëgë bilaka ame kinza kugu möyi bo ala akitëtë abo rōmo ne gō kugō ndögō dë.

¹⁸ Ame i'di 'deni toma akikali timo. Bō ame rō bō akikali ne bo kokoko 'jo 'ba akitëtë nime. Römöyī akitëtë nima kuluku 'butë dōomota kōdō dōmo 'butë dōōmu dōokoto (666) teyi nima tëgë möyi kuruku nima rō möyi bilaka lesi.

14

Kamölö 'Bō'bi Dō Dōku 'Ba Ziyona

¹ Kina odo mongo tine mo'ja kamölö 'bō'bi 'deni ngi kēdi koro kōmo ma yayi dō dōku 'ba Ziyona, ya ma kuluku kpa mota kōdō dōmo kuluku 'butë bi 'butë mota dōōmu dōomota (144,000) tōnē ga kēdi ti möyi bo gbī ti möyi 'bu bo rō ma kugu kpa dōnni ne na ti bo yayi.

² Kina muwō birō kudu ngi di mitoro kozo birō mini kolō naga tara, kozo birō toro kapi ame rō ma kembe rō ma koriki ne. Birō nima muwō ne udu kozo birō tomo ma konzi ame bō komba mo ga kēdi tomba mo ne tara.

³ Lijē ya ma ti kamölö 'bō'bi naga nima na kēdi koba ngala la'ja kōmo kitī 'ba Boko'ba yayi kōmo yērī sowō tōnē ga ti löbu mo tōnē ga. Boto moto o'bo dē tikali ngala nime tine nge rō lijē ya ma kuluku kpa mota kōdō dōmo kuluku 'butë bi 'butë mota dōōmu dōomota (144,000) ame ga kutē gönni 'deni di mi dōyayi ne.

⁴ Lijē nime na rō ya ame ga konyonyo rōnni dē mi yērī ti 'ja ne, kina me lijē kogbo rōnni 'deni kō'bō rō ma kōpō. Lijē ösō 'deni nduwē gō kamölö 'bō'bi mi bi ame ga pili bo kari teyi. Lijē na rō ame ga kutē gönni 'deni di mi löngö bilaka lesi 'ba dōliṅo nime ki'di lijē 'deni rō kpa kōzi ma laka zi Boko'ba ni ti kamölö 'bō'bi ne.

⁵ O'ja a moto rō bēti dē di kpenni, lijē 'bēnni ngi lipo kinza bi ngoro rōnni.

Malayika Mota

⁶ Kina mo'ja malayika moto kokpe mini 'deni ngi kēdi köpu kebe mi poli toro. Bo ēdi ti laja laka 'ba Boko'ba ma ṅburunburu tuwōwō mo zi bilaka pili ame ga kēdi koloma mi dōyayi ne, rō gō dō kupō bilaka pili ame ga kpamo rō gege ne pili rō gō dokomali bilaka.

⁷ Bo iya rō ma kembe, tëgë, “Ereke Boko'ba, i'dike rō löbu kēdi zi bo römöyī kada 'ba burē abo ömō 'deni. Umōtuke bo bō ko'ba mitoro ni ti dōyayi ti mini löbu gbī ti daa ni.”

⁸ Malayika ma mi riyō mo ozi gbī gō ma dogba nima, kiya te, “Gawo 'ba Babele dō kilēbi tōnē ki'di dō kupō pili kuwē layi kata 'ba yērī 'bēni tōnē ne, inza kpe, loko ulōru 'deni.”

⁹ Malayika ma mi mota mo ozi gbī gō ya ama ga, kuwōwō rō ma kembe, iya te, “Bō ame kilēlu kuruku nima ti akoro mo kugu möyi mo kpa dōni ala dō konyo ni ne,

¹⁰ bo ti kinene ya kututu 'ba Boko'ba nime koti 'deni rō ma kata löwō mi kōsu 'ba ya abo ne ngi. Ti ki'di bō mo ngi toṅoṅi mi pa'do ti kulugbi dōku ma kēdi kilanma di kōmo malayika koto laka ni te ti kamölö 'bō'bi.

¹¹ Ti kōtu 'ba aṅoṅi 'bēnni nima kanyo ngi nduwē ṅbō rō ṅburunburu. Bō kumōtu kuruku ni ti akoro mo, ti ma ti möyi mo rō bo nima, lijē 'bēnni rō kindawo inza zinni kote kada kote korōndō.”

¹² Ame uwōwō rōnni 'deni 'dō ki'di bo lende laka ni kō'bō ti mi kēddi, lijē ame ga kuwō dō kō'du ki'di 'ba Boko'ba 'deni lijē kō'bō ti'di dōnni gō lende 'ba Yēsu ne.

¹³ Kina muwō birō kudu di mitoro, iya te, “Ugu kozo a nime te. Ya ame ga kisasi di mi kada nime tōne kēdi kolē mi laja 'ba Kurisito ne na laka.”

Nyi Koto Laka iya te, “Yēē, rō ma laka lijē ti kindawo rōnni 'deni ngi di mi ndobo löbu 'bēnni naga nime. Römöyī kpa kōzi 'ba ndobo laka 'bēnni ti kōzi nduwē gönni.”

Tumu A 'Ba Mi Dōyayi

¹⁴ Tine mongo, kina mo'ja poli kanmi ngi dogba kōmo ma yayi. Bō ma koloma dō poli mo nima kozo kole 'ba bilaka lesi. Bo ti agēṅi yamo kōbōkōbō ti yibo ma kapa kōzi bo.

¹⁵ Kina malayika moto kōdō ngi di mi rō löbu 'ba Boko'ba kiya zi bō ma koloma dō poli tōnē rō ma kembe, tëgë. “Ogba yibo 'bi kumu ti, römöyī kada 'ba tumu mo ömō 'deni. A 'ba mi dōyayi andi 'deni.”

16 Kina bo ma koloma do poli mo tone kuwiri yibo abo ngi kari mi doyai kina kumu wa 'ba mi doyai ngi.

17 Kina malayika moto kodo ngi gbi di mi ro lobu 'ba Boko'ba mo nima mitoro yayi ne. Bo gbi ti yibo ma kapa.

18 Kina malayika ame ro bo tongo go pa'do ne kako ngi di bi 'ba akumu kiya ro ma kembe zi bo ama ti yibo kapa ne, tegē, "Ogba yibo kapa 'bi nima kari koke dosulu 'ba dongeri kindili timo di doyai romoyi lijē asi 'deni."

19 Malayika nima uwiri yibo abo mi doyai kina kokpekpe dongeri ma kana kindili mo ngi kodo mi bi 'ba tuzi mo ame kileme ya lobu 'ba Boko'ba ne.

20 Uzi dongeri tone ga ngi mi bi 'ba tuzi mo ame yaga caki di ro gawo ne. Kina roma ku'buli ngi di yimo kozo mini 'ba yopo ma koso tara. Gomo ma kakpa ari nbō kozo mayile kuluku mota kodo dōmo 'butē mota (180) tara. Kina ma kalo mo nbō kozo dokomo kumogu riyō.

15

Sēyi Ma Nburunburu

1 Kina mo'ja sēgē 'ba wa ma kinza kiya ngi di mitoro. Malayika moto ga modomoriyō ti sēyi modomoriyō ame ga ro 'ba nburunburu 'ba ya 'ba Boko'ba ne.

2 Kina mo'ja a moto ngi 'deni yayi kozo yopo mandara naga tara kudolo mini ti pa'do. Tine ya ma ka'da kuruku tone ga na kedi koro kpa yopo nima yayi. Lijē na ro ya ame ga ka'da kuruku nima 'deni ti akoro abo mo tone gbi ti akitetē 'ba moyi bo mo tone ne. Lijē pili ti tomo kozinni, Boko'ba na ki'di 'deni zinni.

3 Kina lijē koloma ngi ro toba ngala 'ba Musa bo laja 'ba Boko'ba, ame gbi ro ngala 'ba kamolo 'bo'bi. Ame koba kiya te, "Nere Boko'ba tigo do kiteli, ndobo ko'do 'bi ga na kulowo ro mbembē ro do kiteli. Nere 'ba do bilaka nime pili, kori 'bi na njo ro ma kodoro.

4 Yō nere, boto moto inza ame go kō'bo kinza kere yi dē, kilēlu moyi yi dē gbi ne. Rōmoyi ni na nge koto laka. Do kupō bilaka nime pili ti kako kolodo bēri kōmoyi tilēlu yi. Rōmoyi lende laka ko'do 'bi kinē mo ileme rōni 'deni."

5 Di poto mo 'deni tine na mo'ja kpadori 'ba ro lobu 'ba Boko'ba ame ro bi loma 'ba lende abo ne kurogo rōni 'deni yaga.

6 Kina malayika ma modomoriyō mo tone ga ti sēyi mo tone ga ne kodo ga ngi yaga di yimo. Bongo kanmi ame koro ngi kobō ro tobō ne na lijē kolo 'deni me rōnni, lijē kudodu kpa dongo'do nni 'deni ti gasi ma kōbōkōbō.

7 Kina yeri ma koto di mi longo yeri sowo tone ga kōza kita'ba yamo kōbōkōbō ngi pili kozinni modomoriyō me lo ti ya 'ba Boko'ba bo tobō ro nburunburu yimo.

8 Kina koto 'ba lobu abo 'ba Boko'ba ti tigo do kiteli abo kanyo ngi koso mi ro lobu abo mo nima. Tine boto inza kodo kpe titi yimo tine 'jaa nbō odo sēyi 'ba mi kita'ba 'ba malayika modomoriyō naga nima kote rōnni 'deni.

16

Kita'ba Modomoriyō

1 Kina muwō biro kudu ngi ro ma kembe di mi ro lobu 'ba Boko'ba kilende zi malayika ma modomoriyō naga nima, iya te, "Arike todo ya 'ba Boko'ba di mi kita'ba naga nima mi doligo."

2 Kina malayika ma dogba mo kari ngi kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo mi doyai. Kina 'bōngō ma kēnyē ame to'ō mo ngi ro mbembē ne kodowe ngi tonyo ya ma ti moyi kuruku tone ga rōnni kilēlu akoro mo ne.

3 Kina malayika ma mi riyō mo kari kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi mi mini lobu. Kina mini kuyi rōni ngi ro roma kozo roma 'ba di ro toku tara, kina wa pili 'ba mi mini kolē ngi kote dōnni yaga.

4 Kina malayika ma mi mota mo kari kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi mi yopo ni ti daa kina kuyi rōnni ngi me ro roma.

5 Kina muwō malayika ame ro bo tongo go mini ne ngi koloma ro tiya mo tegē, "Ni bo ame kedi giri nime, gbi molo tone di bi tisaki mo ne, odo karama 'bi nime 'deni ngi njo ro ma kodoro dōnni.

6 Odo 'deni ngi ko tara dōnni rōmoyi lijē na koja roma bo lende laka 'bi ga ti bo

kumë lende mo ga. Kina me ki'di roma 'deni zinni tuwë mo."

7 Kina muwö birö kudu di mi bi 'ba akumu iya te, "Nere Boko'ba tigo dö kiteli, burë ko'do 'bi na ngi pili rö ma kodoro."

8 Kina malayika ma mi sowo mo kari kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi komo kada. Kina ki'di tigo ngi zi kada toro bilaka ti pa'do ma kututu.

9 Oro bilaka naga nima ti pa'do kututu nima, kina lijë kebe ngi togboki möyi Boko'ba bo dö sëyi naga nima. Tine pele lijë ilagi nduwë 'biri toto dönni di mi lende kënyë gbi tilëlu bo go löbu abo nime.

10 Kina malayika ma mi muyi mo kari kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi dö kiteli 'ba kuruku tönë, kina mandölu kutu'bö dölijo 'bëni ngi. Kina bilaka koloma ngi rö tunyi kpenni di zi wa ma këdi kö'o mi yida rönni.

11 Kina lijë kebe ngi togboki Boko'ba ame mitoro ne, römöyi go tö'o 'ba yida rönni gbi ti 'böno mo ga. Tine pele lijë ilagi nduwë 'biri toto dönni di mi lende kënyë ko'do 'bëni ga.

12 Kina malayika ma mi modokoto mo kari kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi mi yöpö dö kilëbi 'ba Epurate. Kina mini mo kulöku ngi 'doyi 'dö kilejo kori ndö zi bö dölijo ni ma këdi kako di yibi.

13 Kina mo'ja bikoro mota ko'de rönni ti nyo'do kodo ngi di mi kpa marongo tönë, gbi di mi kpa kuruku tönë kina gbi di mi kpa bö kumë lende ma dö kindëndë mo.

14 Bikoro naga nime na rö bö laja 'ba Satani ga ame këdi ko'do go koto ne. Kina lijë kari ngi zi bö dölijo pili 'ba mi döyayi nime to'de lijë pili kako bi koto kpa ya ti Boko'ba tigo dö kiteli mi kada ma nburunburu abo.

15 "Ne uwöke ti, mëdi mako ngi tugu'du kozo bö 'bögo naga tara. Bö ame kö'bö rö ma kongö bi ndö ti böngö abo ga ne kina laka, römöyi kinza bö kari ra yaga komo bilaka rö go nbululu rö, rö kaya."

16 Kina bikoro mota tönë ga kototo bö dölijo 'ba döyayi nime ngi pili mi go bi moto kidëki möyi mo rö kpa Yudayi rö Aramegido.

17 Kina malayika ma mi modomoriyö mo kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi mi lili. Kina birö kudu ngi rö ma kembe di mi rö löbu 'ba Boko'ba di mi kiteli mo, iya te, "O'do 'deni kote."

18 Kina toro këbi ngi kunyi kapi rö ma koriki gbi ti kizikizi ma kinza kiya. Kinë kizikizi ma te ako dö gba bilaka ko'ja di mi döyayi nime. Akiyaya mo ngi rö ma kënyë rö dö kiteli.

19 Kina gawo dö kilëbi tönë konye mini ngi bi mota, kina kurö gawo löbu 'ba mi döyayi nime ngi pili yaga. Lende 'ba Babele dö kilëbi tönë udölu dö di dö Boko'ba, kina bö ki'di Babele ngi ko kinene ya kata kozo wowo abo tönë.

20 Kina döotu ni kote rönni ngi kölu yaga, kurungu ni ti döku ni pili kinda dö kpe.

21 Kina 'dë'di gbögburögbö ki'di tila'ba ngi kako bëri dö bilaka di mitoro. 'Jo 'dë'di mo naga nima koto tirindi mo kilo kuluku koto. Bilaka naga nime lijë oloma ngi rö togboki Boko'ba go gomo 'ba 'dë'di nima, römöyi gomo mo ënyë 'deni ngi rö dö kiteli.

17

'Ja Yëri Mbëmbë

1 Kina malayika ma koto di mi löngö ya ma modomoriyö ti kita'ba tönë ga kako kilende zö, iya te, "Ako 'dö mileme karama ma këdi kodo dö 'ja yëri mbëmbë, gawo dö kilëbi tönë kpa mini löbu ne ziyi.

2 Loko na bö dölijo 'ba mi döyayi nime ko'do yëri 'deni me tini. Kina me layi 'ba yëri mbëmbë 'bëni ga komono dö kupö bilaka 'ba mi döyayi nime 'deni ngi pili rö gomo."

3 Kina Nyi Koto Laka kinda'ba ma ngi mbi na malayika tönë kombi ma ngi koto ma kari yi mökö. Di yayi na mo'ja 'ja moto ngi koloma 'deni go kuruku kasi moto toro. Kuruku mo möyi ti'ja 'ba rö Boko'ba na kugu ngi pili kote yida romo ga. Domo nbo modomoriyö, kazo mo 'butë.

4 'Ja mo nima usu rö kinë böngö kasi ma kele kozo oto 'ba nere naga na röni. Kina loko kiyada röni 'deni ngi ti a 'ba tele ma ko'do di mi yamo köbököbö naga ti lele

ma ndögö kitigo naga ti nyileki ni. Tine kösü yamo köbököbö na loko kinda'ba közini lo ti a ma kënyë 'ba ndoro 'ba yëri 'bëni ga.

⁵ Kina ugu möyi mulugu 'deni kpa dönü yayi kozo a nime te, “Babele do kilëbi, ma 'ba yëri ni ti a ma kënyë 'ba mi doyyayi nime.”

⁶ Tine moŋgo 'ja mo tönë, roma bo lende laka ni ti roma ya ma köle mi kori 'ba lende 'ba Yësu naga omöno loko 'deni ngi ko'do loko kozo layi tara.

Kina odo mo'ja loko 'deni tara tine, lende 'bëni igayi ma ngi.

⁷ Tine malayika nima ënyi kititi ma, iya te, “T'di lende mo kigayi yi go wa'di? Ti miyëti mi 'jo 'ba lende mulugu 'ba 'ja nima ti kuruku nima kombi ni ne 'basi ziyi, kuruku nima domo modomoriyö kazo domo 'butë ne.

⁸ Kuruku nima ko'ja ne bo oloma pa bine tine le'jete bo inza kpe. Kina bo ti kodo 'jaa 'böwu yaga di mi gö kalo kinza kota bicü mo de tönë go bo kari ngi mi go bi ame 'do kiyölu bo teyi ne. Bilaka lesi 'ba mi doyyayi nime ame ga kugu möyi mo de mi buku 'ba didi molo di bi tisaki 'ba dolingo nime ne, ti koto ngi ro gönü odo lijë ko'ja kuruku nime. Römöyi bo oloma tönë pa bine, kina me bo inza kpe tine go bo kodo 'böwu.

⁹ Ame i'di 'deni toma akikali timo di mi do bilaka. Do modomoriyö naga nima kina ro kurungu modomoriyö ame ga 'ja nima koloma domo.

¹⁰ Kina lijë na gbi ro bo dolingo ma modomoriyö. Tine ma muyi mo ga inza kpe, ma koto na nge kedü. Ma koto mo ako de gba. Ne odo bo kako bo ti koloma nge mbowa.

¹¹ Kuruku mo tönë koloma pa bine kinza kpe le'jete ne bo na ro bo dolingo ma mi modomota mo. Bo ro ma koto di mi löngö ma modomoriyö naga nima tine bo ari 'deni mi bi ma 'do kiyölu bo teyi.

¹² Kazo 'butë naga nima ko'ja ne, bo dolingo ma 'butë ame ga gba kinda'ba kiti de ne na. Tine kiti 'bënni lijë ti kinda'ba nge ko'do saa koto ti kuruku nima.

¹³ Lijë ti kodo'bo rönü koto tuti ti'di tigo ti közi kakpa 'bënni ga zi kuruku nima.

¹⁴ Lijë ti ko'do ya ti kamölö 'bo'bi, tine kamölö 'bo'bi ti ka'da lijë römöyi bo na ro nere 'ba do nere ni, bo dolingo 'ba do bo dolingo ni. Kina bo köso go bo ga ame ga bo kigeli 'deni kö'bö ti mi keddi ne na ti kedü gbi ti bo mi aka'da nima.”

¹⁵ Kina malayika nima kënyi kiya zo, iya te, “Mini löbu nima ko'ja 'ja yëri nima koloma kpamo ne na ro do kupö bilaka pili 'ba dolingo nime ame ga kpamo ro gege ne ro go dokomali bilaka lesi pili.

¹⁶ Kazo 'butë nima ko'ja ne gbi ti kuruku mo nima ti kënyi to'ji 'ja yëri nima. Lijë ti kolo a 'ba rönü ga me yaga kola loko ro go nbululu. Lijë ti konyo yida ni konma loko yaga ti pa'do.

¹⁷ Römöyi Boko'ba na ki'di 'deni molo mi doki'di lijë 'do to'do ako'doko abo tara ti todo'bo rönü tuti ti'di tigo 'bënni zi kuruku nima tinda'ba kiti nbö kote lende 'ba Boko'ba kömö do 'bö mo.

¹⁸ 'Ja nima ko'ja ne loko na ro gawo do kilëbi ame kinda'ba közi kakpa 'ba do bo dolingo 'ba mi doyyayi nime pili ne.”

18

Tulöru 'Ba Babele

¹ Di pötö mo na mo'ja malayika mato kedü kako bëri di mitoro. Bo na ro bo közi kakpa ma do kiteli. Kina ro löbu abo töbö mo kiyoro mi doyyayi nime ngi pili nbenbilenbe yaga.

² Kina bo kënyi kapi ngi ro ma kembe, iya te, “Inza kpe, Babele do kilëbi tönë loko ulöru 'deni. Ola loko 'deni ngi le'jete ro ti'börö 'ba dokomali nöki pili, ti dokomali wa ma kënyë naga ti yali ma kënyë ame ga bilaka ko'ji kinë mo ne.

³ Römöyi do kupö bilaka 'ba dolingo nime pili uwë layi kata mbëmbë 'ba yëri 'bëni nima 'deni. Bo dolingo 'ba mi doyyayi pili ödö 'deni tini. Bo ndögö ma löbu naga 'deni pili ro mori di zi wa konya 'bëni ga.”

⁴ Kina muwö biro mato 'böwu di mitoro, iya te, “Kpe bilaka ma ga, odoke yaga di mini, kinza kebe konyonyoke roye ra gbi mi lende kënyë 'bëni naga nima. Römöyi kinza gomo mbëmbë nime kedü kodo dönü ne mato mo ga kari ko'ja ye ra gbi.

⁵ Lende kënyë 'bëni ulu dönü 'deni ñbö kota mitoro. Akënyë ame ga loko ko'do ne lende mo udölu dë du koto te di do Boko'ba.

⁶ Kina ti kpe malayika, ilekike gbï kopike zini kozo ame loko ki'di ne tara. Opike zini korake domo teyi kpa wa ame loko ko'do ne. Orosoke wowa ma kata ro do kiteli zini mi kosu 'bëni kebe ma loko koloma ti'di mo.

⁷ Odoke gomo ro mbëmbë dönü ti tileri kozo ro löbu ti wa konya tönë ga loko koloma ti'di mo bine ne tara. Loko oloma tönë bine tubötö rönü tiya mo ti doki'di ni tégë, 'Ma na ro bo dolinjo. Ma makuru'bë na dë. A moto ro mono 'ba tolë minza mudu.'

⁸ Go kö'du mo na gomo naga nime ti kota kpëni 'deni pili mi kada koto, gomo 'ba tolë ni ti mono ti 'bö sëyi. Kina ti konma loko kulötö yaga ti pa'do. Römöyü ñere Boko'ba ame ko'do burë 'bëni ne bo na ti tigo do kiteli."

⁹ Kina odo bo dolinjo 'ba mi doyayi tönë ga kö'do tini lijë konyonyo rönü gbï tini tonyo wa mbëmbë 'bëni tönë ga ne ko'ja kötu 'ba dönü 'deni loko këdi kilanma tine, lijë ti kudu ngi konyo kökö göni.

¹⁰ Tikere 'ba gomo löbu nime kodo 'deni dönü ne ti kinda'ba lijë 'deni ngi lijë koro ñbö caki ro ma kowa kudu kiya te, "Bu'bu, bu'bu, yö Babele gawo do kilëbi gawo 'ba tigo tönë, ora kpëyi 'deni ngi mi saa koto."

¹¹ Bo ndögö ma löbu 'ba mi doyayi ni ti kudu ni römöyü boto moto inza kpe ame 'do kugö wa 'ba ndögö 'bënni ga,

¹² ma kozo yamo köbököbö ni sitëri ni lele ma kele ndögö mo kitigo kulöwö naga ti tiyi nyileki ni ti bonjo kumöru ma kele kulöwö naga ti ma kinë 'beri'beri naga, ti ngëri ma kato kele naga ti dokomali wa ame ga pili kilejo di mi kpa kë'dë ni ti ngëri ma ndögö kitigo naga ti 'bilëni ni ti yamo ni ti kulugbi döku ni

¹³ ti dokomali wa ma kato kele naga ti layi ni ti 'bu ti ruzu ni ti nyönyu ti sa ni ti kamölö ti kosani ni ti aribiya 'ba gomo ga, gbï ti atoli ni.

¹⁴ Kina lijë bo ndögö löbu mo naga tönë ti kënyë 'böwu gbï kiya zini te, "Wa tönë kombi doki'di yi gomo ne inza kpe ololo yi 'deni. Wa 'ba mori 'bi ti a köbököbö 'bi

tönë ga inza kpe nati ololo yi 'deni, inza ko'ja komo mo kpe."

¹⁵ Bo ndögö mo tönë ga kugö wa naga nime mökö ko'ja mori di zini ne, ti koro ñbö mökö di zi tikere 'ba gomo nime ko'ja ni 'deni ne. Lijë ti kudu kulöri konyo kökö,

¹⁶ kiya te, "Bu'bu, bu'bu, yö gawo do kilëbi, ni tönë kö'bö tusu bonjo ma kele kulöwö kinë kumöru naga röyi kö'bö tilaka di zi yamo ma köbököbö ni ti lele ma ndögö kitigo naga ti tiyi nyileki ni ne.

¹⁷ Mori mbëmbë ma kozo a nime te kote domo ngi yaga mi saa koto?"

Bo kugë sorope 'ba do mini löbu ni ti ya ame ga pili yimo këdi kilingere kebe do mini löbu kö'bö ro bi 'ba tonyo kpënni ne ti koro caki ro ma kowa,

¹⁸ tonjo kötu 'ba dönü loko këdi ro tilanma. Lijë ti kopapa kiya te, "Gawo moto inza molo di bi tisaki mo kozo gawo do kilëbi nime."

¹⁹ Kina lijë ti kunzö buruku kodo dönü ti mono konyo kökö kulöri kiya te, "Bu'bu, bu'bu, ni gawo do kilëbi tönë bo kugë sorope löbu ni kö'bö to'ja a 'ba mori di miyi to'do rönü timo ro bo mori ne, ni na kitiko yi ngi yaga mi saa koto te?"

²⁰ Kina iliyake ti kogorake göni kpe mitoro ni. Kina iliyake ti kogorake göni kpe bo lende laka ni, bo laja 'ba Kurisitö ni ti bo kumë lende ni. Boko'ba odo karama 'deni ko dönü kozo kori ma tönë loko koloma to'do ye timo ne.

²¹ Di pötö mo na malayika tigo do kiteli moto kombi toto löbu moto mbiri kozo toto kuwu ndöwu ma löbu naga nima tara ngi ku'du mi mini löbu. Kina bo kiya te, "Ti kinda'ba Babele gawo do kilëbi nima ti mi kata ma kozo a nime ku'du kila'ba bëri kinë mo kinda dë kpe.

²² Inza kuwö birö ngala 'ba lonjo ni ti birö tomo ti more ti tototi kpe di miyi. Inza ko'ja bo miri 'ba a moto kpe di miyi. Inza kuwö birö ndöwu kpe di miyi.

²³ Pa'do 'ba lamba inza köbö kpe miyi. A moto ro birö 'joko ni ti 'ja la'ja inza kuwö kpe di miyi. Bo ndögö 'bi ga na 'deni ro abi'dë mi dolinjo nime pili. 'Bosi 'bi na me kiyölu bilaka 'deni me yaga di mi kori ma laka.

²⁴ Loko gawo nime na ko'ja roma bo kumë lende ni ti bo lende laka ni di mîni, roma bilaka ame ga pili kupö mî doliŋo bine ne."

19

Kada Löbu 'Ba Kamölö 'Bö'bi

¹ Di pötö mo na muwö birö kudu ngi mitoro kozo birö mugu tindi 'ba bilaka ma konzi naga tara kedî kulöri kiya te, "Alëluya! Konyi ti rö löbu ti tigo na pili rö 'ba Böko'ba ze.

² Burë ko'do abo na laka rö ma kodoro. Bo odö karama 'deni dö 'ja yëri mbëmbë dö kilëbi tönë koloma tirasi mî doliŋo ti yëri 'bëni ne. Bo opi dokolo bo laja abo ga ame loko kupö ne 'deni ko di röni."

³ Kina lijë kulöri 'böwu timo, kiya te, "Alëluya! Kötu 'ba pa'do ame koŋma ni ne anyo 'deni nduwë kari toro rö nburunburu."

⁴ Kina löbu 'butë riyö domosowo tönë ga ti yëri sowo mo tönë ga kolodo ngi bëri tilëlu Böko'ba, bo ame koloma 'deni dö kitî ne. Lijë kulöri timo iya te, "Amini! Alëluya!"

⁵ Kina birö kudu ngi di komo kitî tönë, iya te, "Rö goye kpe bo laja abo ga pili ma titi ti ma löbu ame kereke bo Böko'ba ze nime 'deni ne, ilëluke bo."

⁶ Kina muwö birö mato ngi kudu gbi 'böwu kozo birö mugu tindi ma kinza kiya naga tara, kozo bituru 'ba mini ma kembe kozo birö toro kapi rö ma koriki ame rö ma kembe ne tara kulöri kiya te, "Alëluya! Nere Böko'ba ze tigo dö kiteli na kinda'ba kitî 'deni.

⁷ Kina diliyake ti, ti mî këyi dubike go löbu dö kiteli abo. Römöyi kada 'ba gbe 'ba kamölö 'bö'bi ömö 'deni. Kina 'ja la'ja mo ileŋo röni 'deni ndö.

⁸ I'di böŋgo kele ma koro 'deni zini tolo mo röni." (Böŋgo kele nime ileme lende laka ko'do 'ba bilaka 'ba Böko'ba.)

⁹ Kina malayika nima kënyi kiya zö, iya te, "Ugu lende nime, lijë ame ga kidëki lijë 'deni tonyo gbe 'ba kamölö 'bö'bi nime ne lijë na laka." Kina bo kileki gomo gbi kiya te, "Ame na rö lende ma kodoro 'ba Böko'ba."

¹⁰ Gö kö'du mo na molodo ngi bi ndi bo bëri tilëlu bo. Tine bo iya zö te, "Kinza

ko'do dö, ma gbi rö bo laja lëpi yi gbi kozo löndö yi mato ga ama kinda'ba lende laka 'ba Yësu nime 'deni ne. Böko'ba na kilëlu, römöyi Nyi Köto Laka na me ki'di lijë 'deni kinda'ba lende laka 'ba Yësu nime kina bo na gbi ma ki'di yi tumë lende nime."

Mi Këddi Ti Lende Laka

¹¹ Mo'ja mitoro kurögö röni 'deni rö gböŋö kosani kaŋmi ködo 'deni komo ma yayi. Bo këki domo möyi mo rö Mi Këddi ti Lende Laka. Burë ko'do abo ti ya abo pili ti lende kodoro mo.

¹² Komo bo öbö kozo pa'do. Bo ti agëŋi 'ba löbu nbanji dö bo. Bo ëdi ti möyi mato kugu yida rö bo ame boto mato kikali dö tine bo na nge kikali abo.

¹³ Böŋgo abo ma bo kolo rö bo usu 'deni mî roma kosa röni ngi kote romo. Möyi bo na rö Lende 'ba Böko'ba.

¹⁴ Bo omomi bö ya 'ba mitoro 'deni gö bo këki 'deni me dö kosani kaŋmi ti böŋgo kaŋmi ma koro rönni.

¹⁵ Kina mbele ma kapa ködo ngi di kpa bo toga dö kupö bilaka 'ba doliŋo nime pili timo bëri. Bo ti kinda'ba kitî koloma rö bo dönni ti përi yamo. Bo ti kuzi layi 'ba ya löbu 'ba Böko'ba tigo dö kiteli.

¹⁶ Ugu möyi 'deni rö böŋgo abo gbi ti gölö bo kozo a nime te, "Bö doliŋo 'ba dö bö doliŋo ni, nere 'ba dö nere ni."

¹⁷ Kina mo'ja malayika mato ngi këdi koro komo kada. Kina bo kulöri ngi rö ma kembe kilende zi yali pili ame ga këdi köpu kebe toro ne. Bo iya te, "Akoke, ototoke roye rö akonyo löbu 'ba Böko'ba nime.

¹⁸ Römöyi 'dö konyoke yida bö doliŋo ni ti yida bö dö bö kanya ni, yida kosani ni ti bö këki domo mo ga ti yida bilaka pili, yida kole 'ba bö liŋo ni ti atoli ni kpaki, ma löbu kpaki ti ma titi."

¹⁹ Kina moŋgo te, mo'ja kuruku tönë ngi ti bö doliŋo 'ba mî döyayi ni ti bö kanya 'bënni ga kototo ga rönni 'deni tari to'do ya ti bö këki dö kosani tönë ti bö kanya ma 'ba bo ga.

²⁰ Tine na kinda'ba kuruku tönë ngi di mî ya nima, lijë ti bö kumë lende ma dö kindëndë mo. Bö kumë lende nime bo na rö bö koloma to'do gö koto 'ba kuruku

nima. Gɔ koto naga nima na bo ku'bölu bilaka pili ame ga ti möyi kuruku nima rönni koloma tilëlu akoro mo ne timo. Kina ku'du kuruku tönë ngi ti bɔ kumë lende dɔ kindëndë abo nima rɔ ma kidiidi mi pöpö 'ba pa'do köbö ame di mi kulugbi döku ma këdi kilaŋma ne.

²¹ Bilaka 'bënni mo ga ote dömo 'deni pili yaga ti mbele tönë kɔdɔ di kpa bɔ këki dɔ kosani nima ne. Kina yali kako ngi koloma titiri rönni ti yida lijë.

20

Nyori Kudödu Satani

¹ Kina mo'ja malayika mɔtɔ ngi këdi kako bëri di mitorɔ. Bo ti mapata 'ba kpa gö kalo kinza kota bici mo dë tönë közi bo ti kogba nyori kirindi mɔtɔ.

² Kina bo kinda'ba maroŋgo bulöbu murë Satani bɔ susu tönë ngi bo kudödu ti nyori tönë 'dɔ koloma rɔ ma kudödu nbö kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butë riyö (1,000).

³ Kina bo ku'du Satani ngi mi gö kalo kinza kota bici mo dë tönë kulöli kpamo ndiŋi teyi, kinza bo kebe ra gbi tu'bölu bilaka 'ba mi döliŋɔ nime. Tine 'dɔ kope bo 'jaa koloma nge mbowa rɔ dɔ ngölö di pötö kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butë riyö (1,000) nima.

⁴ Mo'ja kitii kiyija 'deni yayi kina ki'di közi kakpa 'ba to'dɔ burë ngi zi ya ame mo ga koloma 'deni dömo ne. Lijë na rɔ ya ame ga kupö lijë gɔ lende 'ba tiyëti kpa Yësu nime gbi gɔ lende 'ba Boko'ba ne, gbi ti ya ame ga kilëlu kuruku nima ala akoro mo dë kilagi tugu möyi mo kpa dönni ala dɔ konyɔ nni ne. Lijë na kindiŋi 'deni kɔdɔ yaga di mi tölë tinda'ba kitii nime kɔtɔ ti Kurisitö 'dɔ toloma nbö kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butë riyö (1,000).

⁵ Kɔsɔ töku ma laki naga nima indinji dë kɔdɔ yaga di mi tölë tine 'jaa nbö di pötö kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butë riyö nima ɔdɔ kote rönni 'deni. Ame na rɔ tɔdɔ 'ba töku ma dögba yaga di mi tölë.

⁶ Lijë ame ga kɔdɔ mi tɔdɔ 'ba töku ma dögba nime ne lijë na ti yëyi kɔtɔ laka. Tölë ma mi riyö inza kpe ti közi kakpa dönni. Tine lijë ti koloma rɔ bɔ akumu 'ba Boko'ba gbi rɔ 'ba Kurisitö. Kina lijë

ti kinda'ba kitii ngi koloma kɔtɔ ti bo nbö kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butë riyö (1,000).

Ta'da Satani

⁷ Kina ɔdɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butë riyö nima kote rönni 'deni na këdi kope Satani ngi yaga di mi maboso 'bënni tönë.

⁸ Kina bo ti kari ngi tu'bölu bilaka 'ba mi dɔ kumu sowɔ 'ba döliŋɔ nime pili. Dɔ kupö naga nima bo këdi kari tu'bölu mo ne na rɔ bilaka 'ba Gogo ni ti Magogo, 'dɔ bo kotɔtɔ lijë ko'de kpa ya. Lijë onzi kɔzɔ 'jo yayi lida 'ba kpa mini löbu.

⁹ Lijë ɔlɔ kari kogba mi döyayi pili lijë kuru dɔ taya 'ba bɔ kanya 'ba Boko'ba toko teyi gbi ti gawo löbu mo tönë bo kɔ'ɔ kulöwö ne. Tine pa'do olɔdɔ ngi kako bëri dönni di mitorɔ kina kote dönni ngi pili yaga.

¹⁰ Kina kinda'ba Satani mo tönë ku'bölu lijë ne ngi ku'du mi pöpö 'ba pa'do ame këdi köbö ti kulugbi döku ma këdi kilaŋma ne. Pa'do tönë ku'du kuruku tönë ti bɔ kumë lende dɔ kindëndë mo yimo ne na. Ti ki'di lijë nduwë koloma toŋɔŋi yayi kote kada kote korɔndɔ nbö rɔ nburunburu.

Kitii 'Ba Burë

¹¹ Kina mo'ja kogba kitii löbu kaŋmi mɔtɔ ngi yayi ti bɔ mo dömo. Kina döyayi ni ti mitorɔ kirinja kuturu ngi bitɔ tɔ ne ga di zi kɔmɔ bo, ko'ja kinë mo ga dë kpe.

¹² Kina mo'ja töku ni kɔrɔ 'deni kɔmɔ kitii yayi, ma titi kpaki ti ma löbu. Buku ni iteje yimo 'deni yayi. Kina kiteje mi buku mɔtɔ ame rɔ 'ba didi ne ngi. Töku pili ɔdɔ karama dömo 'bëyi 'ba bɔ mɔtɔ ko gɔ ako'dɔ 'bi ame koloma tönë to'dɔ mo kugu 'deni mi buku nima ne.

¹³ Kina ki'di koja töku pili ngi, mini löbu oja töku ma 'ba bo ga ame mi bo ne ngi yaga, kina tölë ni ti maliti koja töku ma 'bënni ga ame lijë kupö këdi minni ne ngi gbi yaga. Kina koloma ngi tɔdɔ karama dönni 'bëyi 'ba bɔ mɔtɔ gɔ ako'dɔ 'bi ame koloma tönë to'dɔ mo bine ne.

¹⁴ Kina ku'du tölë ni ti maliti ngi mi pöpö 'ba pa'do. Pöpö 'ba pa'do nime na rɔ tölë ma mi riyö.

¹⁵ Ɔɔɔ ni moto ko'ja möyì yì dè kugu 'deni mi buku 'ba didi nima, u'du yì ngi mi pöpö 'ba pa'do nima.

21

Mitoro Ti Doyayi Ma La'ja

¹ Kina mo'ja mitoro ma la'ja ni ti doayayi ma la'ja ngi. Mitoro ma dogba ti doayayi ma dogba tonè ga iteli 'deni. Mini löbu ni inza kpe.

² Kina mo'ja gawo Yerosalema koto laka ma la'ja ngi kedì kako bëri di mitoro di zi Boko'ba, kiyada 'deni kele kozo 'ja la'ja ame kiyada roni 'deni ti bonjo ma kele toda do mē'de ne tara.

³ Muwö birö kudu ro ma kembe di komo kiti 'ba Boko'ba, iya te, "Bi loma 'ba Boko'ba na 'deni ti bilaka lesi, bo ti koloma tinni. Kina lijè ti kedì ngi ro bilaka abo ga. Bo Boko'ba ti kedì ngi tinni ti gbagba bo. Kina bo ti kedì ngi ro Boko'ba 'benni.

⁴ Bo ti kididi tolo 'doyi yaga di komonni. A moto ro tole ni ti monö ti tileri di kpa a ma ko'ö inza kpe nati. Romöyì lijè wa ma molo naga nima iteli 'deni."

⁵ Kina bo koloma do kiti mo tonè kënyì kiya te, "Medi mo'do wa me ro ma la'ja."

Kina bo kileki 'böwu kiya zö tégè, "Ugu wa nime bëri. Romöyì lende naga nime na ro ma kodoro 'do ki'di do gomo."

⁶ Bo iya zö te, "O'do 'deni kote. Ma na ro tisaki mo ti tote mo. Bo ame ti koda mini ne ti mi'di mini zi bo di mi mini 'ba didi bo kuwè ro ma sari kinza topi oto gomo.

⁷ Bo ame ka'da wa 'deni ne bo ti kinda'ba wa la'ja naga nime ngi pili. Ti medi ngi ro Boko'ba abo kina bo ti kedì ngi ro kole ma.

⁸ Ne bo tikere ni ti bo kilagi lende ma ni ti bo do gege ni ti bo közi roma ni ti bo yeri ni ti bo kata ni ti bo akoro ni ti bo bëti ni pili, go bi 'benni na ti kedì mi pöpö 'ba pa'do köbö ti kulugbi döku ma kedì kilanma nime 'dè. Ame na ro tole ma mi riyö."

Yerosalema Koto Laka

⁹ Malayika ma koto di mi löngö ya ma modomoriyö tonè ga pa ti kita'ba közinni pili lo ti seyì ma nburunburu ne, ako kiya

zö te, "Ako mileme 'ja la'ja 'ba kamölö 'bo'bi ziyi."

¹⁰ Kina Nyi Koto Laka kinda'ba ma ngi mbi na malayika nima kombi ma ngi do döku löbu kakpa to ne. Kina bo koloma ngi tileme gawo Yerosalema koto laka ame kedì kako bëri di mitoro di zi Boko'ba ne zö.

¹¹ Romo ilaka ngi ro tilaka di zi bi koro 'ba löbu 'ba Boko'ba. Töbö mo ngi ro do kiteli kozo 'ba nbélé ma köbö naga tara kozo kinè kilidì 'döyì köbö kozo 'dè'di tara,

¹² ti kogba reki kakpa toko romo kpadöri mo ga 'butè domoriyö, kina gbi ti malayika 'butè domoriyö ro bo domo ga pili ro kotokoto. Kpadöri naga nima pili 'butè domoriyö ugu möyì do kupö 'butè domoriyö 'ba Yisarele tonè ga 'deni pili teyi.

¹³ Kpadöri naga nima ro mota mota pili go do kumu sowo naga nima. Mota kapa kari yibi, mota kapa do tugbu, mota kapa do ro'ö, mota kapa do toro.

¹⁴ Reki nima o'ba ro to'ba ti döku kina döku ame ga ko'ba gbondo mo domo edi 'butè domoriyö ame kugu möyì bo laja ma 'butè domoriyö 'ba kamölö 'bo'bi tonè ga 'deni domo.

¹⁵ Malayika nima kilende zö ne bo edi ti peri yamo ma köbököbö kozo a 'ba tiyari wa. Bo o'doko tiyari gawo nima ti reki mo ti kpadöri mo ga timo.

¹⁶ Gawo nima ro do 'baga ro ma koriya go ma kakpa mo gbi kozo gomo ma kö'bö. Malayika nima iyari gawo tonè ngi ti peri 'ba tiyari wa timo abo nima. Go ma kakpa mo ti ma kö'bö mo edi mayile kuluku 'butè mota (1,500) kina takpa mo gbi tara.

¹⁷ Malayika nima iyari reki mo gbi, tine takpa mo ma kari toro edi dokomo kumögu kuluku koto kodo domo 'butè go akiyari 'ba bilaka.

¹⁸ Reki nima o'ba di mi döku kinè kilidì 'döyì. Tine gawo mo o'ba di mi yamo ma köbököbö ame mo ngi ko ro gbagba mo ne, köbö kozo mandara tara.

¹⁹ Gbondo reki 'ba ro gawo nima iyöru ti kinè döku ma kele naga. Gbondo ma dogba mo di mi döku kinè kilidì 'döyì. Ma mi riyö mo di mi döku kinè kese. Ma

mī mota mo di mī dōku kinē kumōru. Ma mī sowo mo di mī dōku mōto kinē mo ro ma kese kozo biliwa.

²⁰ Ma mī muyi mo di mī dōku mōto kinē mo ro ma kumōru kilindekilinde, ma mī modokoto mo di mī dōku mōto kinē mo kozo gbeyi ma nbowo naga. Ma mī modomoriyō mo di mī dōku mōto kinē mo ro dōmī'bō'bō. Ma mī modomota mo di mī dōku mōto kinē mo ro ma kese 'diki'diki. Ma mī modomosowo mo di mī dōku mōto kinē mo kozo dōwōru dojote tara. Ma mī 'butē mo di mī dōku mōto kinē mo ro ma kīdidi. Ma mī 'butē dokoto mo kinē mo di mī dōku mōto ro ma kese tiyōtiyō. Ma mī 'butē dōmoriyō mo kinē dōku mo ro ma kasi liyi.

²¹ Kpadōri 'butē dōmoriyō naga nima ose di mī nyileki pili ro gomo ro kotokoto. Kōri miri 'ba mī gawo mo nima o'ba ti yamo kōbōkōbō kilaka ngi kozo mandara tara.

²² Mo'ja rō löbu 'ba Boko'ba dē kinda mī gawo mo nima. Rōmōyi nere Boko'ba tigo do kiteli ni ti kamölō 'bo'bi na 'deni yayi.

²³ Gawo nima ititi lende 'ba kada ni ti nyepe ni dē kpe 'do koyi go bi yimo. Rōmōyi ro löbu 'ba Boko'ba iyopo yimo 'deni ngi nbenbilenbe yaga. Kina kamölō 'bo'bi na ro lamba mo.

²⁴ Do kupō bilaka pili ti kilingere go bi kopō mo. Kina bo dolijo 'ba mī dōyayi ni ti ko'de wa 'ba mōri 'bēnni ga yimo.

²⁵ Kpadōri 'ba ro gawo nima o'bō ngi nburu ro gbōngō kote kada rōmōyi korondo inza yayi.

²⁶ Ro löbu 'ba bilaka pili ti mōri mo ga ti ko'de mī gawo nima.

²⁷ Tine wa ame ga ro ti'da ne inza kodo du koto te mī gawo nima. Kina gbī bo bēti ni ti bo lende kēnyē ni inza kodo du koto te yayi. Tine ya ame ga nge kugu möyi mo 'deni mī buku 'ba didi 'ba kamölō 'bo'bi ne na ti kodo.

22

¹ Kina malayika nima kileme yōpō 'ba mini 'ba didi ngi zō. Yōpō mo nima ngi ro ma kōbō kilaka kozo mandara tara kēdi kolo di ndi kitī 'ba Boko'ba ni ti kamölō 'bo'bi

² kari mī kori miri ma löbu 'ba mī gawo tōnē. Ngēri 'ba didi oro kebe kapa

do kulōngō yōpō nima kpaki riyo. Ame kō'bō tana ngi nduwē ro komo nyepe. Mbili mo ga na ro a 'ba tilejo do kupō bilaka 'ba dolijo nime.

³ A mōto ma ti sōnō inza kpe nati.

Kiti 'ba Boko'ba ni ti kamölō 'bo'bi ti kēdi ngi mī gawo nima. Kina bo laja abo ga ti kumōtu bo ngi.

⁴ Lijē ti konjo komo bo kina möyi bo ti kēdi ngi kpa dōnni.

⁵ A mōto ro korondo inza kpe. Lijē inza kpe kititi go a mōto ro pa'do 'ba lamba ni ala bi kopō 'ba kada. Rōmōyi nere Boko'ba ti kiyopo bi zinni. Kina lijē ti kinda'ba kitī ngi lijē koloma ro nburunburu.

Tako 'Ba Yēsu

⁶ Malayika nima iya zō te, "Lende naga nime ro ma laka 'do ki'di do gomo. Nere Boko'ba bo ki'di Nyi Koto Laka zi bo kumē lende abo ga bo na me koja malayika abo 'deni 'do kileme wa ma kēdi ko'do rōni giri naga nime zi bo laja abo ga."

⁷ Yēsu iya te, "Uwōke, mēdi mako giri nime. Lijē ame ga kinda'ba lende kumē nime kugu mī buku nime bine ne na laka."

⁸ Ma Yowani, ma na muwō wa naga nime mo'ja gbī pili. Kina odo muwō 'deni mo'ja gbī tara tine molodo ngi bēri bi ndi malayika nima kileme wa naga nime zō ne tilēlu bo.

⁹ Tine bo ileki kiya zō te, "Kinza ko'do dē. Ma gbī ro bo laja lēpi yi mōto, gbī koto ti löndō yi ama ga bo kumē lende ni ti ya ame ga pili kinda'ba lende 'ba mī buku nime ne. Boko'ba na kilēlu."

¹⁰ Kina bo kēnyī kiya zō tēgē, "Kinza kusu do lende kumē naga nime mī buku nime ne dē, rōmōyi kada mo owo dē kpe.

¹¹ Bo ame kēdi ko'do wa ma kēnyē ne i'dike bo ko'do abo nduwē. Bo ame ro ti'da ne i'dike bo kō'bō nduwē tara. Bo ame kēdi ko'do lende laka ne i'dike bo kō'bō nduwē to'do mo. Bo ame koto laka ne i'dike bo kō'bō nduwē koto laka."

¹² Yēsu iya te, "Uwōke, mēdi mako giri nime. Mēdi mo'de kpa kōzi ma ga tō ti'di mo ziyi bo koto kozo wa ame ni bo mo ko'do ne tara.

¹³ Ma na ro tisaki mo ti tote mo, dogba mo ti nburunburu mo."

14 Ya ame ga kurögö böŋgö 'bënni ga 'deni kopö ne na laka. Lijë na ti kedi ŋgi ti közi kakpa tonyo döngëri 'ba didi nime gó lijë kódo di kpadöri kari mi gawo nime.

15 Tine bo lende kënyë ni na ti kedi 'bënni kebe gönyï gawo nima yaga yayi. Lijë bo kata ni ti bo yëri ni ti bo közi roma ni ti bo akoro ni ti ya ame ga ro bo k'ö to'do bëti ne, lijë na 'bënni yaga yayi.

16 “Ma Yësu, moja malayika ma 'deni tuwöwö lende naga nime ziye mi kanisa. Ma na ro kupö Dawidi. Ma na ro toro bi këzë ame köbö kilaka kulöwö ne.”

17 Nyi Koto Laka ni ti 'ja laja tönë iya te, “Ako.”

Kina i'dike botö ame pili kuwö lende nime ne kiya te, “Ako.”

Bo ame ti koda mini ne i'dike bo kako. Bo ame ko'doko ne i'dike bo kako kogba kpa közi ki'di ro ma sari nime ame ro mini 'ba didi ne.

Ndose Ma Nyburunburu

18 Ma Yowani, mi'di komo kandi mo zi botö ame ga pili kedi kuwö lende kumë naga nime kugu mi buku nime ne. Odo bo mo konzo lende motö domo, Boko'ba ti konzo do gomö ma 'ba bo gbï teyi kozo sëyi ame kugu mi buku nime bine ne.

19 Ne odo bo motö kogba 'ba bo a motö yaga di komo lende kumë naga nime kugu mi buku nime bine ne, Boko'ba ti kogba közi kakpa 'ba tonyo döngëri 'ba didi 'ba bo ti közi kakpa 'ba toloma mi gawo koto laka nime gbï yaga di zi bo kozo ame kugu mi buku nime ne tara.

20 Bo bo ma kodö kpa bo kuti gomo mo iya te, “Yëë, mëdi mako giri nime.”

Kina miya te, “Amini! Ako ti nere Yësu.”

21 Lende këyi 'ba nere Yësu koloma ti bilaka 'ba Boko'ba ga pili. Amini!